I 8243

LIMBA ROMÂNĂ

1

ANUL XXIX

1980

ianuarie—februarie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1990

0 IUL 2005

97

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 71021 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137 — telex 11226, 70116 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 20 $.

Toutes commandes de l'étranger pour les travaux parus aux Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à :

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT—IMPORT PRESĂ, P. O. BOX 136—137 — telex 11226, 70116 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Adresa redacţiei:
Str. Spiru Haret nr. 12
79515 Bucureşti, Sectorul 6
Telefon : 33.34.40., int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
71021 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 50.76.80.

8243

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

-- UCL 2014

LIMBA ROMÂNĂ

ANUL XXIX 1980 Nr. 1
ianuarie—februarie

SUMAR

LINGVISTICĂ GENERALĂ

ANGELA BIDU-VRĂNCEANU, Paradigmatic și sintagmatic în semantică 3

GRAMATICĂ—VOCABULAR

MARINA RĂDULESCU, Relația sintactică dintre subiect și predicat 11
C. FRÂNCU, Formele de persoana a II-a singular de la imperativul negativ al verbelor ***a avea, a fi, a (a)duce, a face, a zice*** 27
Note lexicale și etimologice (TODOR AT. TODOROV, MARIANA COSTINESCU) 35

LIMBA LITERARĂ

ION GHEȚIE, „Patria" lui Mariu Chicoș Rostogan 39

FILOLOGIE

ALEXANDRU MAREȘ, Contribuții la identificarea unor texte românești fragmentare din secolul al XVII-lea 47

ONOMASTICĂ

VIORICA GOICU și RODICA SUFLEȚEL, Toponime în *-ești* și *oń* în Banat 53

CULTIVAREA LIMBII

MIOARA AVRAM, O greșeală de limbă și de gîndire: contradictio in adiecto 61

NOTE ȘI COMENTARII

IORGU IORDAN, Probleme de lingvistică la Radio 67
FLORA ȘUTEU, Cu privire la delimitarea rădăcinii derivatelor cu *-iță* . . . 71

CONSULTAȚII 77

RECENZII

ILIE DAN, *Toponimia Văii Solonețului*, Iași, Tipografia Universității „Al. I. Cuza", 1979 (Ion Popescu-Sireteanu) 81

30151.

PARADIGMATIC ŞI SINTAGMATIC ÎN SEMANTICĂ

DE

ANGELA BIDU-VRĂNCEANU

0.1. Semantica este o disciplină lingvistică relativ nouă [1], şi, deşi destul de numeroasele lucrări din ultima vreme [2] au încercat să compenseze această întîrziere, reluarea discuţiilor asupra unor probleme mai importante poate fi utilă.

În mod obişnuit, s e m a n t i c a [3] este definită ca disciplina lingvistică în care se studiază s e n s u l cuvintelor (sau elementelor limbajului). Dacă primele lucrări de semantică nu şi-au propus să definească obiectul de cercetare, lucrările din ultimele decenii s-au ocupat pe larg de această problemă [4]. Dificultăţile delimitării conceptului s e n s ca obiect de cercetare strict lingvistică sînt însă foarte mari, mai ales pentru că sînt implicate tangenţe care nu pot fi evitate cu alte discipline ştiinţifice, cum ar fi logica [5], psihologia, sociologia.

Poate de aceea unii lingvişti înţeleg s e m a n t i c a mai ales din perspectiva obiectului ei concret de cercetare, definind-o ca „totalitate de înţelesuri a unei limbi, admisă nu ca sumă, ci ca ansamblu" [6], precizare cu consecinţe metodologice foarte importante [7]. Din acelaşi punct de vedere trebuie reţinută şi constatarea că aceste înţelesuri „depind atît de proprietăţile semnelor, cît şi de modalităţile lor de combinare" [8].

0.2. Pentru delimitarea clară ca ştiinţă a semanticii lingvistice (cu un obiect şi metode de cercetare proprii), un rol fundamental l-a avut structuralismul. După introducerea conceptului de semn lingvistic [9] de către F. de Saussure, problemele privind latura „signifié" (semnificat) a acestuia (care poate fi considerată, în sens larg, obiectul semanticii) au

---

[1] Fie că ne referim la primele lucrări de semantică tradiţională, apărute la sfîrşitul secolului trecut (Bréal, Săineanu), fie, mai ales, dacă avem în vedere dezvoltarea semanticii moderne, care s-a produs abia în ultimele trei decenii. Se remarcă astfel caracterul intermitent al dezvoltării semanticii.

[2] Vom lua în consideraţie mai ales cele mai recente lucrări de semantică, cum ar fi: Coseriu 1976 şi 1978 (dintre numeroasele studii scrise din 1964 încoace), Geckeler 1976, Schogt 1976, Baldinger 1978, Lyons 1978.

[3] Există diferite tipuri de semantică nelingvistică, dar acestea nu interesează aici.

[4] V. Coteanu 1975: 32—36; Bucă-Evseev 1976 :12.

[5] Implicarea logicii este intrinsecă în unele aspecte ale definirii sensului (v. Bucă-Evseev, 1976 :13—20), dar poate căpăta caracterul unei maniere de analiză semantică (v. Vasiliu 1978, Lyons 1978).

[6] Coteanu 1977 :15. O interpretare de ansamblu a vocabularului limbii române contemporane din această perspectivă a fost dată încă din 1975 (v. Coteanu şi Bidu-Vrănceanu 1975).

[7] Considerînd vocabularul ca o mulţime, se creează posibilitatea de a aplica în analiza semantică conceptele lingvisticii matematice, v. Bidu-Vrănceanu 1976 :76—78,97.

[8] Coteanu 1977 :15.

[9] Miclău 1977 :30—49.

fost mereu abordate[10]. Pe de altă parte, dezvoltarea fonologiei, care a obținut succese remarcabile în analiza laturii „signifiant" (semnificant) a semnului lingvistic, a pus problema introducerii unor metode riguroase de analiză și în semantică. În aceste condiții, ceea ce caracterizează semantica modernă este încercarea de a utiliza metodologia fonologiei și morfologiei structurale[11].

În felul acesta, cercetarea structurală a vocabularului implică ideea izomorfismului celor două planuri : al expresiei și al conținutului. Majoritatea lingviștilor admit că cele două planuri nu sînt structurate la fel[12], și deși, astfel, transferul metodologic se izbește de dificultăți obiective, s-a preconizat ca analiza să fie făcută separat, dar după aceleași principii. Aceasta înseamnă delimitarea unităților minimale caracteristice fiecărui plan, pe baza cărora se pot recunoaște opoziții lexicale analoage, mai mult sau mai puțin, celor din fonologie.

Se admit astfel c o m u t a r e a și s u b s t i t u ț i a[13] ca procedee care pot servi în operația de reducere a variantelor la invariante pe baza trăsăturilor semantic pertinente (sau semelor)[14] și d i s t r i b u ț i a[15], care presupune relevarea trăsăturilor combinatorii rezultate din studiul unui anumit număr de enunțuri în care figurează unul și același termen.

1.1. Introducerea în semantică a metodelor de analiză utilizate de fonologie și morfologia structurală presupune, deci, o serie de adaptări.

S-a adaptat astfel conceptul de p a r a d i g m ă l e x i c o - s e m a n t i c ă[16], în care se respectă întru totul condițiile de utilizare în celelalte domenii. Termenii sînt grupați într-o paradigmă lexico-semantică pe baza unor seme comune (unul general, reprezentat de valoarea unei anumite părți de vorbire, căruia i se adaugă mai multe seme lexicale și semantice[17]). Alături de semele comune apar semele distinctive, capabile să stabilească

---

[10] Pentru a reprezenta diferite elemente pe care le presupune redarea laturii „signifié" a semnului s-au propus mai multe delimitări care încearcă să precizeze raportul cu realitatea obiectivă *(referent, referință)*. Din aceeași perspectivă se propune reprezentarea relațiilor dintre aceste diferite elemente la care trimite semnul lingvistic (referent, referință, imagine, corp fonetic ș.a.) fie printr-un triunghi, fie printr-un trapez, v. Coteanu 1975 : 33—38.

[11] Pentru problema transferului metodologic din fonologie în semantică, v. Coseriu 1964 : 151 și Vasiliu 1977 : 538—539.

[12] Cercetările practice efectuate la nivelul diferitelor subsisteme lexico-semantice din limba română au pus în valoare tipuri de structuri diferite, v. Bidu-Vrănceanu 1975 : 219—265.

[13] V. Coteanu 1967 : 23—38.

[14] Semul (trăsătura semantică pertinentă sau distinctivă) constituie fragmente ale sensului lexical al cuvîntului (care mai e numit și semem, adică o reuniune de seme). Întrucît caracterul minimal este mai greu de realizat decît în fonologie (motiv pentru care semul se confundă, de multe ori, cu ssememul, de exemplu cînd se formulează „produs natural" în loc de „produs" + „natural" în descrierea lui *lapte)*, ceea ce interesează în mod deosebit în ce privește semul este capacitatea lui definitorie, stabilită prin comparația dintre termeni ; de aceea, alegerea semelor este o operație de elaborare a unor definiții pentru conținutul semantic al cuvîntului. Dat fiind că semele nu se pot exprima altfel decît prin cuvinte ale limbii, pentru a se preciza statutul lor de elemente ale metalimbii, vor fi notate între bare oblice / /.

[15] V. Guțu Romalo 1967 : 38—59.

[16] Definiția adaptată pentru semantică a fost dată de Coseriu 1967 :489.

[17] Rezultă, deci, că analiza semantică structurală se practică în paradigme lexico-semantice reprezentînd o singură parte de vorbire. Pentru definiția generală a semului, v. și nota 14. În ce privește distincția seme lexicale (adică trăsăturile cu ajutorul cărora se definesc în mod obișnuit diverse clase de cuvinte în dicționare, de exemplu pentru adjective indicatorul „care", „privitor la " ș.a.) și seme semantice (adică descriptive), v. Coteanu 1975 : 36.

diferenţe între termenii aceleiaşi paradigme (v., mai jos, analiza paradigmei lui *galben*).

Analiza paradigmatică se aplică astfel unităţilor lexicale aparţinînd la inventare limitate (sau considerate ca elemente ale aceluiaşi sistem). Introducerea acestui principiu în semantică a fost sugerată de Saussure, care susţinea că semnificaţia unor termeni ca *craindre, redouter, avoir peur* nu se poate delimita decît prin raportarea unuia la altul [18]. Rezultă, deci, că analiza paradigmatică este legată în mod special de ideea existenţei unui sistem şi la nivelul lexicului [19], iar aplicarea ei concretă se poate realiza numai creînd subsisteme, fie de tipul celor de mai sus (adică termeni aflaţi în relaţii semantice determinate ca sinonimele şi antonimele), fie bazate pe criterii extralingvistice precise, cum ar fi numele de culori, numele de rudenie ş.a. [20]. Subsistemele se pot delimita şi în funcţie de polisemia unui cuvînt [21], fiecare dintre sensurile lui ducînd, de cele mai multe ori, la stabilirea mai multor paradigme. Aceasta implică analiza independentă a fiecărui sens al unui cuvînt polisemantic sau transformarea polisemiei în omonimie artificială [22], ca un principiu de lucru practicat de semantica paradigmatică.

Relaţiile dintre termenii unei paradigme lexico-semantice se descriu prin utilizarea aceleiaşi tehnici de analiză ca în fonologie şi morfologie. Operînd cu proba comutării (înlocuirii), pe baza trăsăturilor semantic distinctive (a semelor) se stabilesc identităţile (variantele) sau diferenţele (invariantele) dintre termenii analizaţi într-o paradigmă. Similar cu practicarea comutării în planul expresiei (cînd înlocuirea unei trăsături distinctive duce la modificări în planul opus, dacă avem invariante, ceea ce nu se întîmplă cînd elementele sînt variante), în analiza semantică se procedează la înlocuirea semelor, urmărindu-se rezultatele la nivelul expresiei. De exemplu, în paradigma numelor de culori care au semul comun /galben/, termenii cum ar fi gălbui, gălbiu se descompun amîndoi în semele /galben/ + /aproximare în minus/. Dacă înlocuim semul /aproximare în minus/ cu semul /fără aproximare/, obţinem o modificare în planul expresiei, reprezentată de termenul *galben*. Această modificare poate fi urmărită şi în context, de exemplu : *rochie galbenă* ≠ *rochie gălbuie*.

De cele mai multe ori, rezultatele unei asemenea descrieri se redau printr-un tablou sau o matrice [23], în care semele sînt marcate pozitiv sau negativ, după cum caracterizează sau nu termenul. De exemplu, paradigma termenilor *masă, birou, tejghea, banc, noptieră, gheridon* [24] se caracteri-

---

[18] V. discuţiile în această privinţă la Schogt 1976 : 23.

[19] Această este considerat în general admisă de lingvişti (v. Vasiliu 1977 : 534), dar dificultăţile de care s-a izbit aplicarea structuralismului în lexic şi, mai ales, faptul că fiecare dintre aceste subsisteme ridică probleme specifice, cu implicaţii asupra elaborării metodei structurale, ne fac să credem că ne aflăm în faţa unui domeniu în care cercetările practice vor putea îmbogăţi teoria. V. şi Schogt 1976 : 119.

[20] Pentru analiza la nivelul limbii române contemporane, v. Bidu-Vrănceanu 1975 : 227—231, 249—255.

[21] V. Schogt 1976 : 24, care arată că, pornind de la polisemia unui cuvînt, putem obţine mereu noi ramificaţii ale sensului.

[22] Coteanu 1975 : 92.

[23] Id., 126—128.

[24] Ibid., : 127—128.

zează prin semul comun /masă/ şi se diferenţiază prin valorile semului /destinaţie specială/, care pot fi: /de lucru intelectual/, distinctivă pentru *birou*, /de lucru comercial/ pentru *tejghea*, /de lucru manual/ pentru *banc*, termenul *masă* nefiind marcat din acest punct de vedere sau fiind neutru.

Rezultă, deci, că analiza unui termen în cadrul unei paradigme lexico-semantice se face prin comparaţia (opoziţia) cu ceilalţi termeni aparţinînd aceleiaşi paradigme, cu care are o serie de seme comune. Operaţia de comparare duce la relevarea semelor capabile să diferenţieze (să definească) pe fiecare dintre aceşti termeni. De aceea, repartizarea în paradigme este o operaţie cu consecinţe importante pentru analiza lexico-semantică. Dificultăţile sînt determinate de complexitatea vocabularului, căci majoritatea cuvintelor limbii (chiar termenii monosemantici) se poate repartiza în mai multe paradigme în funcţie de o serie de proprietăţi semantice, cum ar fi, de pildă, caracterul concret al semelor. Termenii discutaţi mai sus se pot include şi în alte paradigme (în afară de cea analizată), în funcţie de valorile semului /destinaţie/: /lucru intelectual/, /lucru comercial/ş.a.

Deducem din exemplele date că stabilirea unei paradigme lexico-semantice depinde de una dintre accepţiile speciale ale termenului care serveşte ca punct de plecare şi reprezintă unul dintre sensurile cuvîntului polisemantic, iar această accepţie este condiţionată de context (de pildă, în funcţie de contextele *rochia galbenă*, *rasă galbenă* sau *friguri galbene* includem termenul *galben* în diferite paradigme).

1.2. De aceea, analiza sintagmatică în semantică presupune studiul unui anumit număr de enunţuri în care figurează unul şi acelaşi termen. Dificultatea principală a aplicării acestui tip de analiză la nivelul lexicului constă în faptul că nu poate fi exhaustivă. În aceste condiţii, nu se utilizează analiza sintagmatică în scopul de a obţine un inventar de invariante semantice şi clasarea lor în paradigme (aşa cum se procedează în fonologie şi morfologie). Analiza sintagmatică este practicată explicit la nivel semantic pentru a indica regularitatea combinării unei unităţi lexicale în anumite contexte sau, altfel spus pentru a stabili compatibilităţile şi incompatibilităţile contextuale. Apare astfel clar că analiza sintagmatică are, la nivel semantic, statutul unui procedeu de rafinare a descrierilor [25].

1.3. În funcţie de utilizarea în mod exclusiv a uneia dintre cele două maniere de analiză a sensului preconizate mai sus, se delimitează două tipuri de semantică lingvistică: (1) cea paradigmatică sau lexicală [26] (numită şi lexematică [27] sau lexicologie a conţinutului [28],) care studiază unităţile lexicale izolat sau independent de context şi stabileşte relaţiile dintre ele cu ajutorul analizei în seme (sau

---

[25] V. Bidu-Vrănceanu 1976, Forăscu 1977, 1978-1, 1978-2.

[26] Reprezentată de lingvişti europeni ca E. Coseriu, B. Pottier. A. J. Greimas, G. Mounin, H. Ceckeler ş.a.

[27] Termen introdus de E. Coseriu pentru a preciza că este vorba de o lexicologie sau semantică structurală (care studiază limba funcţională sau unităţile funcţionale).

[28] Termen propus de Rey 1972 :125—126.

a analizei componenţiale, v. la 1.1), şi (2) cea s i n t a g m a t i c ă, care acordă importanţă explicită contextului [29].

În mod firesc, analiza paradigmatică şi cea sintagmatică sînt şi două modalităţi de delimitare a u n i t ă ţ i i l e x i c o-s e m a n t i c e [30], obiectul de cercetare al semanticii în general. Pe cale paradigmatică, delimitarea unităţii lexicale se face în raport cu alte unităţi ale aceluiaşi sistem [31], iar pe cale sintagmatică, unităţile se definesc în raport cu lanţul vorbit (avîndu-se în vedere combinaţiile cu care este compatibil, întrucît se consideră că interpretarea exactă a unui termen variază după contextele în care apare (v., mai sus, contextele în care se află *galben*).

Deşi în unele lucrări teoretice şi practice cele două puncte de vedere sînt delimitate net [32], o serie de aspecte ale analizei semantice pledează pentru interdependenţa celor două metode de cercetare. Astfel, analiza paradigmatică presupune ca termenii sistemului să fie deja identificaţi pe baza accepţiei izolate a unei anumite unităţi lexicale într-un context dat (sau într-o clasă de contexte). De fapt, analiza sintagmatică a unui număr de enunţuri în care figurează un termen duce la cristalizarea unui s e n s (s e m n i f i c a ţ i i) [33], care capătă, treptat, independenţă în raport cu contextele. Desigur, există fluctuaţii individuale (cum se spune, numărul contextelor în care poate apărea o unitate lexicală este infinit), dar acestea se produc între anumite limite, trebuie raportate la anumite norme. Faptul că dicţionarele, pornind de la practica social-lingvistică, stabilesc şi impun un anumit sens, care se generalizează şi devine într-o măsură mai mare independent faţă de context, face posibilă practicarea manierei de analiză caracteristică semanticii paradigmatice de tip european (care consideră daţi termenii sistemului [34], contextul fiind utilizat numai implicit).

În continuare, ne vom opri asupra cîtorva exemple concrete din limba română care ilustrează aspectele discutate ale interdependenţei dintre analiza paradigmatică şi cea sintagmatică.

2.0. Întrucît am arătat înainte care este importanţa repartizării într-una sau mai multe paradigme pentru analiza semantică, vom urmări în ce măsură acest aspect este condiţionat de criterii sintagmatice. Problema se pune diferenţiat pe părţi de vorbire şi de aceea vom alege cîteva exemple reprezentate prin substantive, adjective şi verbe.

2.1. În cazul multor substantive concrete, relaţiile contextuale nu modifică apartenenţa la mai multe paradigme, apartenenţă stabilită pe baza criteriilor semantice. De exemplu, *lapte* are cea mai obişnuită semnificaţie definită prin însumarea următoarelor seme [35]: /l i c h i d/ + / p ro-

---

[29] Este maniera practicată de semantica americană, v. Tuţescu 1974 :130—174.

[30] V. Schogt 1976 : 20.

[31] Idee fundamentală pentru lingvistica structurală în general.

[32] V. Tuţescu 1974 :14—17. V. şi Vasiliu 1977 : 535, unde este citat K. Baldinger, care face această distincţie. Aceeaşi delimitare apare şi la Mounin 1972 : 23, Schogt 1976 : 5.

[33] Destul de mulţi autori disting *sensul* de *semnificaţie*, v., de pildă, Coteanu 1975 : 40 sau Coseriu 1976 :5—6. Problema a fost mult dezbătută, dar nu ni se pare relevantă pentru discuţia de faţă.

[34] Ceea ce înseamnă că în semantică nu se utilizează această practică de analiză pentru reducerea variantelor la invariante, v. şi Vasiliu 1977 : 536.

[35] V. analiza făcută de Coteanu 1975 :114—115.

d u s n a t u r a l/ + /d e c u l o a r e a l b ă/ + /c o m e s t i b i l./ Fiecare dintre aceste seme impune încadrarea în altă paradigmă lexico-semantică; astfel, semul /l i c h i d/ îl pune în relaţie cu termeni ca *miere*, *vin*, *apă* ş.a., /c o m e s t i b i l/ cu *mămăligă*, *pîine* etc. Contextele pun în evidenţă numai manifestarea negativă a unora dintre aceste seme. De exemplu, *lapte de var*, *lapte de malţ*, *lapte de ciment* actualizează semul /l i c h i d/, dar nu şi /c o m e s t i b i l/ ş.a.m.d.

Pentru alte substantive însă, cum ar fi *masă*, contextul precizează cărei paradigme îi aparţine sensul analizat. În exemple ca *masă de nuc*, *masă de brad*, *masă* aparţine paradigmei analizate la 1.1, dar în *a lua masa* aparţine altei paradigme lexico-semantice.

2.2. În ce priveşte adjectivele, a căror utilizare este condiţionată gramatical de prezenţa unui alt termen, relaţiile contextuale sînt fundamentale pentru realizarea unui anumit sens şi, implicit, pentru încadrarea cuvîntului într-o anumită paradigmă. Un adjectiv cum este *cald* [36], de exemplu, poate fi repartizat pe baza definiţiei lexicografice date celor două sensuri ale sale ($CALD_1$, „care se găseşte la o temperatură relativ înaltă (fără a fi fierbinte)...", şi $CALD_2$ „(fig.) aprins, pătimaş, prietenos") în două paradigme: **aprecieri senzitive şi aprecieri psihice.**

În schimb, în funcţie de contextele în care apare, *cald* se încadrează în mult mai numeroase paradigme lexico-semantice: (1) aprecieri privitoare la a l i m e n t e *(mîncare caldă/pîine caldă)*, (2) aprecieri privitoare la f e n o m e n e a t m o s f e r i c e *(vreme caldă, ploaie caldă)*, (3) aprecieri privitoare la î m b r ă c ă m i n t e *(haină caldă)*, (4) aprecieri privitoare la anumite s e n t i m e n t e *(dragoste, iubire, afecţiune caldă)* ş.a. Importanţa contextului pentru definirea unor adjective se manifestă în faptul că acestea se combină numai cu anumite substantive, de exemplu $cald_4$ (caracterizat prin semul /p r i v i t o r l a a f e c ţ i u n e/ se combină numai cu substantivele *dragoste*, *prietenie*, *iubire*, nu şi cu *ură*, cu care este incompatibil [37]). Semul care indică intensitatea însuşirii (sau /i n t e n s i v/) depinde însă de propriile relaţii paradigmatice ale adjectivului (opus lui *fierbinte*, de exemplu, cum se vede din definiţia lexicografică a lui $CALD_1$, dată mai sus).

Există însă şi adjective pentru care prezenţa substantivului în context nu mai e absolut necesară, acesta fiind implicat în sensul specializat al adjectivului. Este cazul adjectivelor pentru care posibilităţile de combinare sînt mai restrînse, de pildă *blond*, *castaniu*, *ciung* ş.a.

2.3. În cazul verbelor, importanţa relaţiilor sintagmatice este mai complexă.

O parte din definiţia paradigmatică a unor verbe se poate preciza numai în funcţie de subiect, de exemplu *vaca rage/leul rage/Ion rage*, *rage* are indiferent de context semul /a e m i t e s u n e t e/, în schimb, în primele contexte este distinctiv semul /p r o d u s d e a n i m a l e (d o m e s t i c e sau s ă l b a t i c e)/, opus semului actualizat în ultimul context: /p r o d u s d e o m/.

---

[36] V. analiza detaliată la Forăscu 1978–1 :144–147, 160.
[37] V. Sîrbu 1977 :202–218.

Pentru alte verbe se pot determina semele definitorii numai prin doi determinanţi. Astfel, verbul *a suna* are în orice context semul /a e m i t e s u n e t e/, dar în exemplele de mai jos :

valea, *pădurile*, *codrul* } *sună* { *de zgomotul mulţimii (vocilor)* / *de cîntul păsărilor*

subiectul condiţionează semele /p r o p a g a t/ /r e p r o i e c t a t/ [38] ale lui *a suna*$_2$ [39] („(despre cuvinte cîntece, glasuri) a se face auzit, a răsuna"), iar determinanţii realizează, în primul caz, semele /p r o d u s d e o a m e n i/ /c o n f u z/ /n e o m o g e n/ /t a r e/ şi, în al doilea caz, semele /p r o d u s n o n-u m a n (p ă s ă r i) / /c u r a t/ /o m o g e n/.

În fine, *a suna*$_4$ („(despre oameni) a cînta dintr-un instrument muzical") se realizează numai dacă se precizează instrumentul, cînd subiectul este animat-uman :

Ion, *el* } *sună* { *din frunză* / *din cobuz* faţă de *fluierele* / *buciumul* } *sună*

3. Concluziile privind necesitatea studiului interdependent paradigmatic şi sintagmatic la nivelul semanticii dovedesc, în parte, că analiza lingvistică nu a ajuns în acest domeniu la aceeaşi claritate ca în fonologie[40]. Chiar dacă multe asemenea analize care îşi propun o rigoare ştiinţifică şi o mai mare precizie nu ating obiectivitatea absolută, aceasta se poate admite ca o dovadă a complexităţii domeniului cercetat [41], ceea ce au demonstrat, credem, şi aspectele de care ne-am ocupat aici.

BIBLIOGRAFIE

Baldinger, K. (1978) — *Teoria Semantica. Hacia una semantica moderna*, Madrid, Ediciones Alcalá.

Bidu-Vrănceanu, A. (1976) — *Systématique des noms de couleurs. Recherche de sémantique structurale*, Bucureşti, Editions de l'Académie R.S.R.,

Bucă, M.—Evseev, I. (1976) — *Probleme de semasiologie*, Timişoara, Editura Facla,

Coseriu, E. (1964) — *Pour une sémantique diachronique structurale*, în *Travaux de linguistique et de littérature*, Strasbourg, 1964, vol. I.

— (1967) — *Zur Vorgeschichte der strukturellen Semantik. Heyses Analyse der Wortfeldes „Schall"*, în *To honor Roman Jakobson*, The Hague, Paris, Mouton.

— (1976) — *L'étude fonctionnelle du vocabulaire. Précis de lexématique*, în „Cahiers de lexicologie", vol. XXIX, 1976, II.

— (1978) — *Einführung in die strukturelle Betrachtung des Wortschatzes*, în *Strukturelle Bedeutungslehre*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, 193—238.

Coteanu, I. (1967) — *Comutarea şi substituţia*, în *Elemente de lingvistică structurală*, Bucureşti, Editura ştiinţifică.

---

[38] V. analiza termenilor desemnînd fenomene sonore la Coseriu 1967, unde se delimitează aceste seme, preluate de noi, cu unele adaptări pentru limba română.

[39] Notăm cu indice ordinea sensurilor aşa cum este dată în DEX.

[40] Apreciere care rezultă din dificultăţile analizei practice ; v. şi Schogt 1976 :116—119. Poate, de aceea, statutul analizei sintagmatice nu apare suficient de clar justificat din punct de vedere teoretic la nivelul analizei semantice lexicale (v. observaţia făcută în acest sens de Vasiliu 1977 : 536—537).

[41] V. şi demonstraţia făcută de Coteanu 1977 privind semantica şi funcţia reflexivă a limbii.

— (1977) — *Semantica și funcția reflexivă a limbii*, în *Probleme de lingvistică generală*, vol. VII, București, Editura Academiei R.S.R.

COTEANU, I. — BIDU-VRĂNCEANU, A. (1975) — *Limba română contemporană*, vol. II, *Vocabularul*, București, Editura didactică și pedagogică.

FORĂSCU, N. (1977) — *Sur la distance contextuelle des synonymes*, în *Analele Universității din București, Limbă și literatură română*, XXVI, 101—113.

— (1978—1) — *Analiza structurală a vocabularului limbii române contemporane. Sinonimia adjectivală*, Tipografia Universității din București.

— (1978—2) — *O modalitate de măsurare a distanței semantice dintre sinonime*, în „Studii și cercetări lingvistice", XXIX, nr. 3, 311—320.

GECKELER, H. (1976) — *Semántica estructural y teoría del campo léxico*, Biblioteca Romanica Hispanica, Madrid, Editorial Gredos.

GUȚU ROMALO, V. (1967) — *Distribuția*, în *Elemente de lingvistică structurală*.

LYONS, J. (1978) — *Semantics*, vol. I, Cambridge University Press, Cambridge, London, New-York, Melbourne.

MICLĂU, P. (1977) — *Semiotica lingvistică*, Timișoara, Editura Facla.

MOUNIN, G. (1972) — *Clefs pour la sémantique*, Paris Editions Seghers.

REY, A. (1972) — *Valeur et limites d'une sémantique lexicale. Informations sur les sciences sociales*, 7 (4), 121—133.

SÎRBU, R. (1977) — *Antonimia lexicală în limba română*, Timișoara, Editura Facla.

SCHOGT, H. (1976) — *Sémantique synchronique: synonymie, homonymie, polysémie*, University of Toronto Press, Toronto and Buffalo.

TUȚESCU, M. (1974) — *Précis de sémantique française*, București, Editura didactică și științifică.

VASILIU, E. (1977) — recenzie la „*Systématique des noms de couleurs. Recherche de méthode en sémantique structurale*" de A. Bidu-Vrănceanu, în *Limbă și literatură*, vol. II, Societatea de științe filologice din R.S. România, București.

— (1978) — *Preliminarii logice la semantica frazei*, București, Editura științifică și enciclopedică.

Octombrie 1979

Facultatea de limba și literatura română
București, Edgar Quinet 5—7

RELAȚIA SINTACTICĂ DINTRE SUBIECT ȘI PREDICAT

DE

MARINA RĂDULESCU

0. Relația sintactică dintre subiect și predicat (respectiv dintre propoziția subiectivă și regenta ei) a prilejuit numeroase discuții în literatura de specialitate. Situîndu-se fie pe pozițiile gramaticii descriptiv-tradiționale, fie pe pozițiile gramaticii de orientare structuralistă, fie pe cele ale gramaticii transformaționale, diverși cercetători au încercat să găsească soluția adecvată a acestei probleme controversate. Dat fiind că gramatica descriptivă de tip tradițional are cea mai largă audiență, stînd la baza elaborării manualelor școlare, precum și a unor cursuri universitare, considerăm util ca, în cele ce urmează, să sistematizăm diferitele opinii formulate, evaluîndu-le din perspectiva acestei gramatici și arătînd care ar fi, după părerea noastră, soluția pe care ar putea-o adopta o descriere de acest tip pentru a defini satisfăcător relația dintre subiect și predicat în limba română contemporană.

1. În prezentarea critică a părerilor diverșilor cercetători care au abordat problema în discuție, vom examina, mai întîi, teoriile în care relația subiect-predicat este considerată drept un raport sintactic special, de un tip aparte, identificabil numai în cazul celor două părți de propoziție în cauză (eventual și al propozițiilor corespunzătoare, în frază).

1.1. Marea majoritate a cercetătorilor văd în raportul sintactic dintre subiect și predicat o relație de i n t e r d e p e n d e n ț ă, numită fie ca mai sus, fie relație de **dependență** (**determinare** sau **subordonare**) **reciprocă**, relație de **inerență** (sau de **implicație**), relație **predicativă**.

1.1.1. Cei care consideră, explicit sau implicit, că în limba română se poate vorbi numai de 2 tipuri de relații sintactice (subordonarea și coordonarea) încadrează i n t e r d e p e n d e n ț a la **subordonare**, ca o specie a acesteia.

Aceasta este interpretarea dată de Gramatica Academiei, unde se afirmă că „raportul dintre **cele două părți principale de propoziție** se încadrează tot **în categoria raporturilor de determinare sau de subordonare**, deși acest raport se găsește într-o situație destul de deosebită: **determinarea** dintre subiect și predicat este oarecum **reciprocă**, ea are aspectul unei **corelații de inerență**, ceea ce se oglindește și în modul de definire a părților de propoziție respective" [1].

De aceeași părere este și Ecaterina Teodorescu, care privește problema interdependenței dintre cele două părți principale de propoziție sub aspectul restricțiilor de ordin formal pe care și le impun unul altuia subi-

[1] *Gramatica limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Academiei R. S. România, 1966, vol. al II-lea, *Sintaxa* [vom folosi în continuare sigla GLR² II], p. 79 (subl. ns. — *M. R.*).

ectul și predicatul, arătînd că subiectul cere predicatului să se acorde cu el în număr și persoană, iar predicatul cere subiectul nominal și pronominal să stea în cazul nominativ; în frază, propoziția cu rol de subiect cere verbului cu rol de predicat din regentă să stea la persoana a III-a singular (uneori, cînd subiectiva e introdusă prin *cîți* sau *cari* — în limba veche —, verbul din regentă stă la persoana a III-a plural), iar predicatul regentei cere pronumelui introductiv al subiectivei să stea în nominativ (cînd această „cerință" nu este respectată, apare anacolutul). Autoarea ajunge la concluzia că „din punct de vedere formal, **gramatical**, subiectul și predicatul se domină, așadar, reciproc, cu alte cuvinte sînt **interdependente** (cf. și Sextil Pușcariu, *Limba română*, București, 1940, p. 156). Și dacă **interdependență înseamnă dependență mutuală**, înscrierea relației subiect-predicat la subordonare, ca un tip al acesteia (cf. Louis Hjelmslev, *La notion de rection*, în „Acta linguistica", I, 1939, 1, p. 20), se dovedește a fi întemeiată" [2].

În ceea ce privește acordul în persoană al predicatului cu subiectul, menționăm că acesta se realizează, după unele opinii [3], numai dacă subiectul este exprimat prin pronume personal; cînd subiectul este exprimat prin alte părți de vorbire (ca substantivul, despre care în mod curent se spune că **nu are** categoria morfologică a persoanei), fenomenul în discuție poate fi considerat recțiune, pentru că substantivul-subiect cere verbului-predicat (sau din componența predicatului, dacă ne gîndim la predicatul nominal) o categorie morfologică pe care el nu o are. În al doilea rînd, observațiile Ecaterinei Teodorescu cu privire la restricțiile reciproce de ordin formal identificate în planul frazei, între subiectivă și regenta ei, sînt valabile numai pentru tipul de subiectivă: ***Cine se scoală de dimineață***, *departe ajunge*, nu și pentru celelalte tipuri (*Se pare* ***că va ploua***, *Se zice* ***că va ploua***, *Bine* ***că nu plouă***, *E necesar* ***să plouă***, ***Dacă bate vîntul*** *înseamnă că n-o să plouă* etc.).

Ideea interdependenței dintre subiect și predicat apare și în altă lucrare a aceleiași autoare, unde se afirmă că înscrierea relației subiect-predicat la subordonare impune distingerea mai multor tipuri de dependență: determinarea=dependență unilaterală și obligatorie, interdependența = dependență bilaterală și obligatorie și constelația = dependență facultativă (cf. L. Hjelmslev, *loc. cit.*). Interdependență este întotdeauna, arată autoarea, raportul dintre subiect și predicat, ca și raportul dintre regentă și o subiectivă de tipul: *Cine-și pune boii în cîrd cu dracu' îi scoate fără coarne*, pe cînd în cazul unui enunț ca: *Se spune că X a scris un roman* raportul dintre subiectivă și regentă ar fi de dependență unilaterală obligatorie, pentru că în enunțuri ca ultimul citat cele două propoziții nu s-ar presupune reciproc, ci „numai prima o cere în mod necesar pe a doua" [4].

---

[2] Ecaterina Teodorescu, *Raportul apozitiv și cel predicativ*, în „Analele științifice ale Universității « Al. I. Cuza » din Iași", (Serie nouă), Secțiunea III, tomul XX, anul 1974, p. 7—8.

[3] Cf., de exemplu, Sorin Stati, *Elemente de analiză sintactică*, București, Editura didactică și pedagogică, 1972, p. 50.

[4] Ecaterina Teodorescu, *Propoziția subiectivă*, București, Editura științifică, 1972, p. 113; cf. și GLR²II, p. 266—270, care încadrează propoziția subiectivă la subordonare.

Aceasta ar însemna că, implicit, autoarea ar trebui să considere **subiectiva drept elementul regent** în enunțuri de felul celui menționat (de vreme ce ea nu poate fi substituită cu zero, iar regenta poate fi), lucru care nu credem că se poate susține. Presupunem, însă, că Ecaterina Teodorescu a operat cu testul substituției cu zero asupra subiectivei făcînd abstracție de elementul introductiv conjuncțional *că* : într-adevăr, spre deosebire de propoziția regentă *(Se spune)* care, singură, nu reprezintă un enunț finit din punct de vedere sintactico-semantic, propoziția *X a scris un roman* este un enunț finit. Nu același lucru se poate spune însă despre **Că X a scris un roman*, care c e r e o b l i g a t o r i u o propoziție regentă : ori *Se spune că X a scris un roman*, ori *Am aflat că X a scris un roman*, ori *Mă mir că X a scris un roman*, ori *Faptul că X a scris un roman mă surprinde* etc.

De aceea, după părerea noastră, trebuie să admitem că raportul sintactic este de același tip în ambele cazuri aduse în discuție mai sus, pentru că amîndouă propozițiile — și subiectiva și regenta ei — răspund la fel (și anume negativ) la proba omisiunii, care reprezintă criteriul avut în vedere de autoare.

Neajunsul principal al teoriei că subiectul și predicatul se află într-un raport de interdependență, văzut ca subordonare reciprocă, așa cum apare la autorii discutați mai sus, este acela că subiectul și predicatul sînt considerate, amîndouă, **părți principale de propoziție**, cu argumentul că ele reprezintă „minimul necesar pentru existența unei propoziții" [5]. Aceasta înseamnă că nu se ține seama de propozițiile (e drept, nu prea numeroase) numite „monomembre verbale", de tipul : *Plouă*, *Ninge*, *A fulgerat*, *O să tune*, *Se înserează*, *S-a înnoptat* etc. [6], alcătuite numai din predicat, exprimat printr-un verb a cărui acțiune nu poate fi pusă în legătură cu un autor exprimat prin subiect [7] (nu este vorba, deci, de propoziții cu subiectul subînțeles sau inclus). Aceste propoziții nu numai că există și sînt corecte în limba română, dar sînt și des folosite, așa că ar fi trebuit să fie avute în vedere. Propoziții care să fie exprimate numai prin subiect nu există, în schimb, în limba română [8], pentru că așa-numitele propoziții „monomembre nominale", de tipul : *Toamnă*! [9], sînt, de fapt, propoziții cu predicație (unde se poate spune că predicatul este exprimat numai prin intonație, un mijloc de expresie suprasegmental, redat în general în scris, în aceste situații, prin semnul exclamării) [10].

---

[5] GLR² II, p. 74 ; Ecaterina Teodorescu, *art. cit.*, p. 8.

[6] GLR² II, p. 69.

[7] Acad. Iorgu Iordan consideră că și în aceste propoziții există, de fapt, un subiect, care nu poate fi identificat : „Mai exact spus, nu l-a putut identifica omul primitiv, de la care s-au transmis pînă astăzi aceste construcții fără subiect, rămase fixe" *(Limba română contemporană*, București, Ministerul Învățămîntului, 1954, p. 550, nota 3).

[8] Id., *ib.*, p. 549 ; cf. și Șt. Iacob, *Natura subiectului*, în LR, XVIII, 1969, p. 509—510 ; Barbu B. Berceanu, *Sistemul gramatical al limbii române (Reconsiderare)*, București, Editura științifică, 1971, p. 80 ; Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, București, Editura Academiei, 1974 [vom folosi în continuare sigla Pană Dindelegan, 1974], p. 58 și 180.

[9] GLR² II, p. 70 ; vezi și *ibid.*, pct. 2. A., p. 72—73, precum și observația de la § 495, p. 66.

[10] Tot aici pot fi aduse în discuție și propozițiile de tipul : *Ajutor* !, *Foc* !, *Bine* !, *Strașnic* ! etc., considerate „cuvinte izolate", care, „întrebuințate în condiții anumite, sînt, ca înțeles, echivalentele unei propoziții sau fraze" (Iorgu Iordan, *lucr. cit.*, p. 516).

În consecință, „minimul necesar pentru existența unei propoziții" în limba română se dovedește a fi numai predicatul, deci, în funcție de acest criteriu, **numai predicatul poate fi considerat parte principală de propoziție** [11].

1.1.2. Cercetătorii care afirmă că în limba română există mai multe tipuri de raporturi sintactice, nu numai coordonarea și subordonarea, consideră relația de i n t e r d e p e n d e n ț ă dintre subiect și predicat drept **un raport aparte**, diferit atît de coordonare, cît și de subordonare [12].

Astfel, V. Șerban, vorbind de 5 raporturi sintactice, numește relația sintactică subiect-predicat raport de **interdependență**, cu precizarea următoare : „În aceeași măsură în care **predicatul depinde de subiect**, și **subiectul depinde de predicat. Nici una din aceste părți de propoziție nu se subordonează celeilalte**" [13].

Apare aici o contradicție de exprimare, poate și de gîndire : subiectul și predicatul d e p i n d în egală măsură unul de altul, dar **nu se subordonează** unul celuilalt. Or, în metalimbajul tradițional (în care este formulată teoria lui V. Șerban, ca dealtfel și a celorlalți doi autori citați în nota 13), **dependență = subordonarea**. De aceea, nu se justifică delimitarea interdependenței, așa cum a fost ea prezentată mai sus, de subordonare. De fapt, ca și autorii comentați sub **1.1.1.**, V. Șerban, D. Crașoveanu și C. Dimitriu interpretează interdependența dintre subiect și predicat ca o **subordonare reciprocă**.

Tot ca un raport de interdependență diferit de subordonare este privită relația dintre subiect și predicat și de alți cercetători, care identifică 4 tipuri de relații sintactice :

— de subordonare : X e regentul lui Y $X \leftarrow Y$

— de coordonare : X e coordonat cu Y $X + Y$

— predicativă : X e subiectul lui Y $X \leftarrow \rightarrow Y$

— apozițională : X e explicat de apoziția Y $X = Y$ [14].

După ce se menționează restricțiile de ordin formal pe care și le impun unul altuia subiectul și predicatul, se ajunge la concluzia că relația predicativă este o „**interdependență sintactică**" [15]. Se precizează, de ase-

---

[11] Cf. și Șt. Iacob, *lucr. cit.*, p. 510 ; Barbu B. Berceanu, *lucr. cit.*, p. 45—46.

[12] Menționăm, în acest context, în primul rînd opinia acad. Iorgu Iordan, care, fără să vorbească explicit de existența mai multor tipuri de raporturi sintactice, arată următoarele : „Subiectul și predicatul nu se pot găsi unul față de altul în raportul de subordonare, pentru motivul că sînt independente". Și mai departe : „Raportul logic dintre subiect și predicat, este un raport de « i n e r e n ț ă » (sau de « atașare », « alipire », « încorporare », « cuprindere ») care se exprimă lingvistic prin congruență sau acord (în număr, persoană, gen și caz)" (*lucr. cit.*, p. 552).

[13] V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, Curs practic, București, Editura didactică și pedagogică, 1970, p. 45—46 ; cf. și Dumitru Crașoveanu, *Acordul predicatului cu subiectul*, în *Limba română contemporană*, Curs, Fascicula a III-a, *Sintaxa propoziției*, Timișoara, 1973, p. 176—177 ; C. Dimitriu, *Observații în legătură cu raporturile sintactice*, în „Analele științifice ale Universității « Al. I. Cuza » din Iași", (Serie nouă), Secțiunea III, tomul XX, anul 1974, p. 12—13.

[14] Sorin Stati, *lucr. cit.*, p. 56—57.

[15] Id., *ib.*, p. 50.

menea, că relația predicativă se manifestă și la nivelul frazei, între subiectivă și „propoziția-predicat" [16].

Teoria este astfel formulată încît să rezulte diferența dintre subordonare (unde un termen este regent și celălalt subordonat) și relația predicativă (unde un termen este subiectul celuilalt, termenii impunîndu-și unul altuia restricții formale, expresie a interdependenței lor sintactice). De fapt, după cum sugerează și schemele grafice, relația predicativă este văzută de autorul menționat tot ca o subordonare reciprocă $\boxed{X \leftarrow \rightarrow Y}$, de vreme ce schema subordonării este $\boxed{X \leftarrow Y}$.

Relația subiect-predicat apare tot ca un raport sintactic aparte și la Valeria Guțu Romalo, care consideră că există 2 clase de relații sintactice : (I) relațiile de **dependență** și (II) relațiile de **nondependență**. La relațiile de dependență intră (1) raportul de **interdependență** (sau dependență bilaterală) dintre subiect și predicat, care reprezintă „forma de dependență maximă", fiind relația „ai cărei termeni — fie A și B —, se presupune obligatoriu : ambii termeni răspund negativ testului omisiunii", (2) raportul de **subordonare** (sau dependență unilaterală), în cadrul căruia termenul care nu poate fi omis este regent, iar celălalt este termenul subordonat (determinantul), (3) raportul de **subordonare** (dependență) **dublă**, unde determinantul are 2 regenți (elementul predicativ suplimentar) și (4) raportul de **dependență complexă**, unde determinantul are un singur regent, dar presupune existența a încă unui nume în structură (complementele cumulativ, opozițional, de excepție și sociativ) [17].

Aici, diferența dintre interdependență (unde termenii relației se presupun reciproc) și dependență unilaterală (unde numai unul dintre termeni presupune prezența celuilalt) apare cu claritate. În terminologia autoarei, **dependență ≠ subordonare** și numai dependența unilaterală implică subordonare, corespunde, deci, subordonării din gramatica tradițională [18].

---

[16] Id., *ib.*, p. 143—144. Cf. și Ecaterina Alexandrescu, *Cu privire la unele probleme ale propozițiilor subiective, predicative și regentele acestora*, în LL, XV, 1967, p. 167—177, care afirmă că propozițiile subiective (ca și cele predicative) „n-ar trebui să fie încadrate în categoria subordonatelor, ci ar trebui să constituie o categorie aparte care să fie numite *propoziții inerente*" (p. 177 ; subl. ns. — *M.R.*).

[17] Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, Editura didactică și pedagogică, 1973, p. 38—41. Credem că ultimele două raporturi sintactice menționate, numite și de autoare „variante" ale raportului de subordonare, n-ar trebui puse pe același plan cu primele două, ci să fie considerate subtipuri ale subordonării. De asemenea, tot la *dependența complexă* și-ar putea găsi locul și „al doilea complement direct" din GLR² II (p. 157), numit „complement secundar" de autoare (p. 171) sau „obiect secundar" (la Pană Dindelegan, 1974, p. 19—21 ; cf. și idem, *Sintaxa limbii române*, Partea I, *Sintaxa grupului verbal*, București, 1976 [lucrare pentru care vom folosi sigla Pană Dindelegan, 1976], p. 91—93), pentru că și acesta presupune, pe lîngă verbul regent, prezența a încă unui nume (complement direct) în structură.

[18] Ideea condiționării reciproce dintre subiect și predicat (fără să se poată preciza dacă interdependența dintre ele este văzută ca un subtip al subordonării sau ca un raport aparte) stă, în subtext, și la baza modelului transformațional clasic, de tip chomskian, așa cum apare în lucrarea lui Em. Vasiliu, Sanda Golopenția Eretescu, *Sintaxa transformațională a limbii române*, București, Editura Academiei, 1969, unde grupul nominal-subiect este introdus, alături și pe același plan cu GPred (= grup predicativ), sub directa dominanță a simbolului Nucleu, spre deosebire de celelalte grupuri nominale (obiect direct, obiect indirect etc.), care apar mai jos în derivare, sub dominația simbolului GV (= grup verbal) — (*lucr. cit.*, p. 77 și p. 99—100).

2. Vom examina, în continuare, opiniile unor cercetători care cred că relația subiect-predicat este asemănătoare, ca tip de raport sintactic, cu relațiile pe care le stabilesc și alte părți de propoziție.

2.1. O modalitate de interpretare a relației dintre subiect și predicat este și considerarea ei drept un raport de s u b o r d o n a r e. Cercetătorii care adoptă acest punct de vedere pornesc, ca și cei comentați sub **1.1.1.**, de la ideea că există numai 2 tipuri de relații sintactice : coordonarea și subordonarea.

2.1.1. Relația subiect-predicat a fost văzută ca un raport de subordonare în cadrul căruia **subiectul** ar fi termenul **regent**, iar **predicatul** — termenul **subordonat** de către D. D. Drașoveanu, cu următoarea justificare : „. . .dacă în determinarea raportului gramatical este hotărîtor mijlocul gramatical de realizare a acestui raport (și nu felurile de cuvinte prin care se exprimă o parte sau alta de propoziție) și dacă în cazul predicatului și subiectului acest mijloc este acordul — același ca și cel dintre atribut și substantiv —, atunci și **predicatul este subordonat subiectului**, ca și atributul, substantivului" [19].

Chiar dacă admitem că în determinarea tipului de raport sintactic este hotărîtor „mijlocul gramatical" de realizare a acestuia, în cazul relației subiect-predicat, pe lîngă acord, mai există, după cum s-a văzut din paginile anterioare, încă un mijloc gramatical, încă o marcă formală a relației, și anume r e c ț i u n e a cazuală : verbul (la mod personal sau nu) cere numelui-subiect să stea în cazul nominativ și avem un enunț cu subiect și predicat numai dacă verbul distribuit are capacitatea de a se combina cu un nume în nominativ (altfel, avem propoziții fără subiect, de tipul celor discutate la p. 13) [20]. În consecință, paralelismul dintre relația subiect—predicat și relația substantiv—atribut adjectival nu se poate susține, pentru că, deși acordul se realizează de la subiect spre predicat, predicatul impune și el o restricție formală subiectului, pe cînd atributul adjectival nu impune nici o restricție formală substantivului determinat.

După părerea noastră, acordul, mai precis „direcția" în care se realizează el, nu reprezintă expresia formală (sau gramaticală) a **tipului** de raport sintactic ; acordul, ca și recțiunea (care are și ea caracter orientat), este numai una dintre mărcile formale care indică **existența** unei relații între două părți de propoziție, fără să dea informații concludente asupra tipului de raport sintactic stabilit între ele. De aceea, în sintagma substantiv-atribut adjectival, faptul că (a) substantivul este elementul regent, iar adjectivul-atribut este termenul subordonat și faptul că (b) adjectivul-atribut este cel care „preia" particularitățile morfologice ale substantivului trebuie privite, credem, ca două aspecte paralele, două caracteristici — stabilite din puncte de vedere și după criterii deosebite — ale respectivei sintagme. Așadar, după cum nu putem dovedi caracterul de ele-

---

Această viziune are drept consecință faptul că autorii nu admit în structura de adîncime a limbii române propozițiile fără subiect, privindu-le pe toate ca fenomene ale structurii de suprafață, obținute prin transformări, spre deosebire de Pană Dindelegan, 1974, p. 60—61, și Pană Dindelegan, 1976, p. 83—84.

[19] D. D. Drașoveanu, *Despre natura raportului dintre subiect și predicat*, în CL III, 1958, p. 181 (subl. ns.—*M.R.*) ; cf. și GLR² II, p. 79.

[20] Cf. Pană Dindelegan, 1976, p. 45.

ment regent al substantivului în sintagma amintită numai prin faptul că el „impune" adjectivului-atribut particularitățile sale morfologice, tot așa nu putem susține că subiectul este elementul regent în sintagma subiect—predicat numai prin faptul că verbul-predicat „preia" particularitățile morfologice ale numelui prin care se exprimă subiectul [21].

Într-un articol recent, D. D. Drașoveanu reia teza subordonării predicatului față de subiect cu argumente noi. După părerea sa, „structura în discuție se supune, ca oricare alta, probei omisibilității : și *luptă* din *omul luptă* este omisibil ca și *luptător* din *omul luptător*" pentru că „și *luptă*, din exemplul de mai sus, exprimă o n o t ă a unei noțiuni (deosebită de *luptător* prin aceea că este prezentată „în desfășurare"), or, între o notă și noțiunea ei nu poate fi interdependență, pentru că, în timp ce o noțiune poate exista fără **afirmarea** uneia din notele sale, o notă nu poate exista în afara noțiunii din al cărei conținut face parte" [22].

După cum ușor se poate constata, argumentarea lui D. D. Drașoveanu, ca dealtfel și terminologia folosită, ține cu consecvență metodologică de domeniul logicii clasice. Într-adevăr, din punctul de vedere al logicii, în sintagma *omul luptă* subiectul reprezintă noțiunea, iar predicatul una dintre notele acesteia, prezentată „în desfășurare" și, ca atare, chiar dacă *luptă* este omis, noțiunea exprimată prin cuvîntul *omul* poate exista în continuare. După cunoștințele noastre, însă, în judecata *omul luptă* ambii termeni pot fi, succesiv, fie subiect, fie predicat, din punct de vedere logic. Astfel, dacă judecata în discuție este privită ca răspuns la întrebarea : *Cine luptă?* — ***Omul*** *luptă*, atunci *omul* constituie predicatul logic, iar *luptă* subiectul, care poate fi omis, fiind termenul „cunoscut" ; dimpotrivă, dacă judecata de mai sus este privită ca răspuns la întrebarea : *Ce face omul?* — *Omul* ***luptă***, *luptă* constituie predicatul logic, care nu poate fi omis, fiind elementul „nou" [23].

Teza lui D. D. Drașoveanu ar putea fi valabilă, poate, într-o gramatică elaborată pe baze logice, care să descrie organizarea logică a structurii limbajului. Într-o gramatică descriptivă de tip tradițional, însă (ca dealtfel și într-una de tip structural), unde se pornește de la enunț și se analizează structura, organizarea formală a enunțului, ea nu-și poate găsi locul. În gramatică, „proba omisibilității" **trebuie** să fie supusă „exigențelor enunțului" și, în acest context, *luptător* din *Omul luptător învinge greutățile* este omisibil, dar *luptă* din *Omul luptă cu greutățile spre a le învinge* nu este omisibil. Nu se poate susține, așadar, subordonarea „gramaticală" a predicatului față de subiect.

2.1.2. Relația dintre subiect și predicat a fost interpretată și ca o relație de subordonare în cadrul căreia **predicatul** ar fi termenul **regent**, iar **subiectul** elementul **subordonat**, determinantul lui [24].

---

[21] Cf. și D. Crașoveanu, *lucr. cit.*, p. 176—177.

[22] D. D. Drașoveanu, *Coordonarea/subordonarea — o diviziune dihotomică*, în CL, XXII, 1977, nr. 1, p. 31.

[23] Cf. și GLR² II, p. 18.

[24] Ideea importanței mai mari a predicatului apare și la Al. Graur, *Părțile principale ale propoziției*, în LL, VI, 1962, p. 49—52 ; cf. și GLR² II, p. 74 ; Ecaterina Teodorescu, *art. cit.*, p. 8.

O teorie inspirată de René Lagane [25] dezvoltă Șt. Iacob, care încadrează raportul subiect-predicat la subordonare, considerînd că subiectul este „un element dependent, anume un determinant verbal", pentru că predicația se asigură în primul rînd prin verbe (și substitutele lor), determinate apoi de celelalte părți de propoziție [26]. Menționînd existența propozițiilor fără subiect, autorul citat propune o „structură sintactică piramidală" a propoziției (în locul celei duale), cu predicatul în vîrf și cu ramificații progresive spre bază, structură în care subiectului îi revine „rolul sintactic de prim element dependent" [27].

Pornind tot de la propozițiile fără subiect, Barbu B. Berceanu ajunge la concluzia că numai predicatul poate fi considerat parte principală de propoziție; subiectul „care poate lipsi *(plouă, bate la ușă)* părînd — formal cel puțin — **un fel de complement avantajat** (prin acordul verbului cu el)" [28].

Inconvenientul teoriei subordonării subiectului față de predicat, în termenii în care apare la autorii amintiți mai sus, este acela că susținătorii ei cred că pot dovedi subordonarea subiectului față de predicat prin referire la propozițiile fără subiect, dar în aceste propoziții nu putem vorbi de relația subiect-predicat, de vreme ce ea nu se realizează (neexistînd unul dintre termenii relației). Subordonarea subiectului față de predicat s-ar putea susține numai dacă ea ar fi dovedită pe baza unor enunțuri cu subiect și predicat, unde, deci, relația se realizează efectiv. Existența propozițiilor fără subiect în limba română poate indica faptul că numai la nivelul **sistemului** [29] „funcția" (= raportul sintactic) dintre clasa sintactică Predicat (= totalitatea termenilor care pot apărea cu rol sintactic de predicat) și clasa sintactică Subiect (= totalitatea termenilor cu acest rol sintactic) este de d e t e r m i n a r e, deci o c o r e l a ț i e **de specificare**, pentru că există cel puțin un membru al clasei Predicat care nu presupune cu necesitate un membru al clasei Subiect, dar nu există nici un membru al clasei Subiect care să nu presupună cu necesitate un membru al clasei Predicat. Dacă ne referim la **proces**, deci l a r e l a ț i i l e sintactice, raportul dintre subiect și predicat este o funcție de **interdependență** (= relație de **solidaritate**) [30]. Presupunînd că, la nivelul procesului, am vrea să caracterizăm enunțurile fără subiect sub raportul relației subiect-predicat, nu putem spune despre ele altceva decît că, în aceste situații, relația subiect-predicat nu se manifestă sau că avem a face cu o relație subiect-predicat zero.

Subordonarea subiectului față de predicat reiese și din modelul transformațional propus de Gabriela Pană Dindelegan, care include simbolul categorial Subiect sub directa dominanță a nodului GV (= grup verbal), alături de simboluri ca Obdir (= obiectul direct), Obind (= obi-

---

[25] Cf. *Problèmes de définition. Le sujet*, în „Langue française. La syntaxe", Paris, nr. 1, 1969, p. 58—62.

[26] Șt. Iacob, *lucr. cit.*, p. 511.

[27] Cf. și L. Tesnière, *Eléments de syntaxe structurale*, Paris, 1959, p. 104.

[28] Barbu B. Berceanu, *lucr. cit.*, p. 252—253.

[29] În conformitate cu teoria asupra raporturilor sintactice așa cum apare ea la L. Hjelmslev, *Prolegomena to a theory of language*, Madison, The University of Wisconsin Press, 1963, p. 24—28.

[30] Cf. Pană Dindelegan, 1976, p. 55.

ectul indirect în dativ), Atributiv (= numele predicativ) etc. [31]. Subiectul dobîndește, în felul acesta, față de verb o poziție similară cu cea a complementelor respective, autoarea acordînd subiectului statutul de „**determinant (modificator) direct al verbului**" [32]. Concluzia că subiectul este un determinant al verbului se datorește faptului că, în viziunea sa, „grupul verbal este o secvență de constituenți în interiorul căruia verbul îndeplinește rolul de nucleu, impunînd gravitarea celorlalți constituenți în jurul lui, inclusiv a subiectului, prin intermediul cazului și al prepoziției. [...] Sub acest aspect, **subiectul nu se deosebește de ceilalți modificatori verbali, cazul asigurînd**, și în situația acestuia, **legătura strînsă cu verbul**" [33].

Constatăm că și de data aceasta se absolutizează rolul unei mărci formale în identificarea tipului de raport sintactic; dacă susținătorii teoriei subordonării predicatului față de subiect considerară „direcția" acordului definitorie pentru stabilirea tipului de raport sintactic dintre cele două părți de propoziție, observăm ca acum reacțiunea cazuală este criteriul pe baza căruia se pune semnul egalității între subiect și ceilalți modificatori verbali, „direcția" recțiunii cazuale justificînd statutul subiectului de determinant direct al verbului, ca și ceilalți determinanți verbali.

Dat fiind că direcția acordului și direcția recțiunii cazuale indică sensuri opuse, se contrazic, pe baza lor nu se poate stabili, după părerea noastră, ce tip de raport sintactic este relația subiect-predicat. Trebuie să se apeleze la un alt criteriu, în funcție de care să se soluționeze această problemă.

Meritul principal al cercetătorilor care au urmărit să dovedească caracterul de determinant verbal al subiectului este acela că au evidențiat asemănarea dintre subiect și ceilalți determinanți ai verbului (complemente, nume predicativ), deși această asemănare nu merge pînă la identitate și, deci, nu se poate susține că „subordonarea" subiectului față de predicat este identică cu subordonarea oricărui complement.

Precizări cu privire la calitatea subiectului de a fi termen neomisibil în cadrul relației sintactice pe care o stabilește cu predicatul aduce Gabriela Pană Dindelegan, arătînd că proprietatea de a fi c o n s t i t u e n t o b l i g a t o r i u (neomisibil), în raport sintactic de interdependență cu verbul, proprietate pe care o are **întotdeauna** subiectul în enunțurile în care apare, deci în cele construite cu verbe compatibile cu subiect, nu îi este specifică numai lui; și alți constituenți ai grupului verbal (obiectul direct, obiectul indirect, obiectul prepozițional sau circumstanțialul) pot fi constituenți obligatorii **în anumite contexte verbale**. Astfel, sînt nereperate în limba română enunțuri — numai cu subiect și predicat — de tipul: **El clarifică*, **El adoră*, **El se dedică*, **L-au deferit*, **Discuția se referea*, **El se erijează*, **El se comportă*, **Scrisoarea datează*, **Sacul cîntărește* etc., pentru că verbele respective stabilesc două relații obligatorii — cu subiectul și cu încă un nominal (obiect direct, indirect etc.) [34].

[31] Pană Dindelegan, 1974, p. 15 și p. 59.
[32] Id., *ib.*, p. 266 (subl. ns.—*M.R.*).
[33] Id., *ib.*, p. 59—60 (subl. ns.—*M.R.*).
[34] Pană Dindelegan, 1976, p. 55—56. Sugerînd posibilitatea de a se stabili o gradație între părțile secundare de propoziție, Al. Graur (*lucr. cit.*, p. 52) arată că, în anumite situații, complementul direct nu poate lipsi „pentru că verbul nu are suficient înțeles pentru a forma o comunicare independentă"; cf. și Șt. Iacob, *lucr. cit.*, p. 509.

Aşadar, după cum arată autoarea, deşi relaţia de interdependenţă îi caracterizează pe toţi determinanţii obligatorii, numai „subiectul şi atributivul «de bază»[35] sînt determinanţii care, în toate apariţiilor lor, intră într-o relaţie de interdependenţă cu verbul. Ceilalţi determinanţi (obiectul direct, obiectul indirect, obiectul prepoziţional, circumstanţialul) satisfac fie o relaţie de interdependenţă, fie o relaţie de dependenţă unilaterală[36], în funcţie de posibilitatea suprimării sau nonsuprimării acestora, trăsătură care variază de la un verb la altul"[37].

3. În continuare, vom încerca să ajungem la o definire a relaţiei sintactice dintre subiect şi predicat aplicabilă într-un model descriptiv-tradiţional, preluînd unele dintre soluţiile propuse de autorii comentaţi sub **1.** şi **2.** şi integrîndu-le într-o sinteză nouă.

După cum se ştie, gramatica tradiţională porneşte de la texte şi analizează, aşadar, relaţiile sintactice aşa cum apar ele în enunţuri atestate. De aceea, în vederea definirii relaţiei în discuţie, ne vom baza pe un set de enunţuri, cît mai diferite ca structură (unele preluate din lucrările discutate anterior):

(1) *Plouă.*
(2) *Nu-i pasă de nimic.*
(3) *Aici se mănîncă bine.*
(4) *Linişte!*
(5) *Noapte.*
(6) *Copilul a tăcut.*
(7) *Romanul a fost scris de X.*
(8) *Ioana este ordonată.*
(9) *Ioana s-a făcut profesoară.*
(10) *Ioana va deveni medic.*
(11) *Tu ai idei interesante.*
(12) *El a clarificat toate problemele.*
(13) *Seara citesc romane de aventuri.*
(14) *Terminîndu-se şedinţa, toţi au plecat acasă.*
(15) *A venit vremea de a pricepe şi tu că nu se poate spune orice.*
(16) *E uşor a scrie versuri.*
(17) *E uşor să scrii versuri.*
(18) *De zis, e uşor.*
(19) *E uşor să zici asta.*
(20) *Cine tace, aprobă.*
(21) *Tăcerea înseamnă aprobare.*
(22) *A tăcea înseamnă a aproba.*
(23) *A tăcea înseamnă aprobare.*
(24) *A tăcea înseamnă să aprobi.*
(25) *Tăcerea înseamnă că aprobi.*
(26) *Dacă taci înseamnă că aprobi.*
(27) *Să taci înseamnă să aprobi.*
(28) *Fireşte (Bine) că plecăm mîine.*
(29) *Se pare că mîine vom pleca.*
(30) *Trebuie să plecăm mîine.*

O primă constatare este aceea că în enunţurile (1), (2) şi (3) nu există subiect, deci, în situaţii de felul acestora, relaţia subiect-predicat nu se realizează. Ele se caracterizează prin relaţie subiect-predicat zero (vezi şi p. 18).

În enunţurile (4)—(13) şi (16)—(30) există şi subiect şi predicat — verbal sau nominal — (respectiv propoziţie subiectivă şi regentă), şi anume: în enunţurile (6)—(12) şi (16)—(30), ambii termeni ai relaţiei sînt exprimaţi, în enunţurile (4) şi (5) predicatul este deductibil: (4′) *Să fie (Faceţi) linişte!* şi (5′) *E noapte.*, iar în enunţul (13) subiectul este inclus:

---

[35] Numele predicativ, în terminologia tradiţională.
[36] Subordonare (sau determinare).
[37] Pană Dindelegan, 1976, p. 56; cf. şi idem, *Tipuri de relaţii în interiorul grupului verbal*, în LL, 1975, nr. 2, p. 228—229.

(13′) *Seara (eu) citesc romane de aventuri.* Observăm, de asemenea, că în (14) și (15) subiectul se află în relație cu verbe la moduri nepersonale, deci nu cu predicate (ne referim la sintagmele : *Terminîndu-se ședința* și *de a pricepe și tu).*

Pentru identificarea tipului de raport sintactic dintre subiect și predicat vom încerca întîi să ne folosim de criteriul „restricțiilor formale", deci de a c o r d, care acționează de la subiect (subiectivă) spre predicat (regentă) și de r e c ț i u n e a c a z u a l ă, care acționează cu direcția predicat (regentă) → subiect (subiectivă). Chiar dacă facem abstracție de observația (de la p. 19) referitoare la ineficiența acestui criteriu în ceea ce privește stabilirea tipului de raport sintactic, constatăm că el **nu este aplicabil** într-o serie de enunțuri dintre cele luate în discuție. Astfel, observăm că „acordul" nu este operant în cazul enunțurilor (14)—(19), (22)—(24) și (26)—(30), iar recțiunea cazuală nu se poate aplica în enunțurile (16)—(19), (22)—(24) și (26)—(30). Așadar, criteriul „restricțiilor formale", formulat în termenii acordului și ai recțiunii cazuale, nu este concludent pentru elucidarea tipului de raport sintactic dintre subiect și predicat, pentru că nu poate fi folosit în toate situațiile.

Avem nevoie, în concluzie, de un alt criteriu, care să respecte condiția aplicabilității la toate enunțurile în care apare relația subiect-predicat, dovedindu-se astfel eficient pentru definirea tipului de raport sintactic în discuție.

Credem că acesta ar putea fi criteriul o m i s i b i l i t ă ț i i termenilor relației (sau criteriul **substituției cu zero**), care, după părerea noastră, poate fi adoptat fără dificultăți de către gramatica tradițională și în discutarea relației sintactice subiect-predicat, cu atît mai mult cu cît acest procedeu formal este folosit în gramatica tradițională în alte situații [38].

În conformitate cu acest criteriu, după cum s-a văzut și în paginile anterioare, se dovedește că în cadrul relației subiect-predicat nici unul dintre termeni nu este omisibil, nu se poate substitui cu zero, fără a prejudicia calitatea de enunț inteligibil a textului supus acestei probe. De aceea, se poate spune că relația dintre subiect și predicat se caracterizează prin i n t e r d e p e n d e n ț ă sintactică și poate fi chiar numită interdependență [39]. Sub acest aspect, ea se deosebește de relația predicatului cu complementul direct din enunțuri ca (13), unde apare o relație de subordonare, pentru că și (13″) *Seara (eu) citesc.* este un enunț reperat în limba română (deci, în această relație, unul dintre termeni — cel subordonat, determinantul — este omisibil).

Astfel prezentată, relația subiect-predicat nu se diferențiază însă de relația predicatului cu complementul direct din enunțuri ca (11) și (12) [40] și nici de relația verbului cu numele predicativ (în structura predicatului nominal) din enunțuri ca (8), (9) și (10), pentru că nici complementele respective și nici numele predicativ nu sînt omisibile. În acest moment al discuției poate interveni criteriul „restricțiilor formale" pentru delimi-

---

[38] La discutarea apoziției, de exemplu.

[39] În sensul în care este privită interdependența de Valeria Guțu Romalo, *lucr. cit.*, p. 38—39; cf. și Pană Dindelegan, 1976, p. 55.

[40] Se pot da exemple și de alte complemente (indirect, circumstanțial) neomisibile, deci în relație de interdependență cu predicatul.

tarea celor trei tipuri de determinanți. Vom constata că în toate cele trei tipuri de relații se manifestă marca formală a recțiunii cazuale de la verb la nume, dar numai în cazul relației subiect-predicat apare o marcă formală în plus, și anume acordul în număr (și persoană), care se manifestă obligatoriu cu direcția nume (subiect) → verb (predicat). Deci, diferența dintre subiect și ceilalți determinanți obligatorii ar fi aceea că **numai în cazul interdependenței subiect-predicat restricțiile formale sînt bilaterale,** mai precis numai termenul subiect (subiectivă) impune și el o restricție formală termenului predicat (predicatului din regentă), în cadrul relației de interdependență dintre ei.

Observația de mai sus este valabilă pentru enunțuri ca (4)—(13), (20), (21) și (25); dar, ca să putem adopta condiția reciprocității restricțiilor formale între termenii relației drept element distinctiv al raportului sintactic subiect-predicat, în comparație cu celelalte raporturi sintactice de interdependență, trebuie să dovedim că restricțiile formale au caracter bilateral în relația subiect-predicat și în enunțuri ca (14)—(19), (22)—(24) și (26)—(30). În ceea ce privește enunțurile (14) și (15), putem spune că reciprocitatea restricțiilor dintre termenii relației subiect-verb (în sintagmele *terminîndu-se ședința* și *de a pricepe și tu)* se evidențiază dacă înlocuim modul nepersonal cu forma corespunzătoare a verbului la un mod personal, deci dacă înlocuim relația subiect-verb cu relația subiect-predicat, care ne interesează.

Procedeul nu mai este valabil însă în celelalte enunțuri, unde verbul *este* la un mod personal, avem deci predicat (verbal sau nominal). Se pune, așadar, problema diferențierii enunțurilor (16) și (18) de enunțuri ca :

(31) *Poți (Ești capabil a) scrie versuri* și

(32) *De zis, te pricepi (să zici)* ;

a enunțurilor (17) și (19) de enunțuri ca :

(33) *Poți să scrii versuri* și

(34) *Te rog să zici asta* ;

a enunțurilor (22), (23) și (24) de un enunț ca :

(35) *A tăcea știu și eu* ;

a enunțului (26) de un enunț ca :

(36) *Dacă taci vei înțelege* ;

a enunțului (27) de un enunț ca :

(37) *Să taci nu poți*

și a enunțurilor (28), (29) și (30) de un enunț ca :

(38) *Știi că vom pleca mîine,*

pe baza faptului că interdependența din prima serie de enunțuri se manifestă prin restricții formale bilaterale, iar interdependența din a doua serie de enunțuri — (31)—(38) — se caracterizează prin restricții formale unilaterale (și anume numai de la predicat spre complement, respectiv numai de la regentă spre propoziția completivă).

Dacă urmărim să vedem de ce natură e restricția formală care pleacă de la predicat spre subiect (și de la predicatul regentei spre propoziția subiectivă) în enunțurile (16)—(19) și (28)—(30), vom constata că ea se manifestă în selectarea unui anumit tip de subiect (subiectivă), adică : (1) dacă predicatul unei propoziții este exprimat prin expresie verbală impersonală sau verb (reflexiv) impersonal — vezi sintagma *nu se poate spune* din enunțul (15) —, atunci subiectul ei nu poate fi exprimat decît

prin verb la infinit sau la supin; (2) dacă predicatul regentei este exprimat prin expresie verbală impersonală, prin adverb predicativ sau prin verb (reflexiv) impersonal, atunci propoziția subiectivă nu poate fi introdusă decît prin conjuncție subordonatoare *(că* sau *să)*.

Rămîne să dovedim că există restricții formale care se manifestă și cu direcția subiect (subiectivă) → predicat (predicatul din regentă). Constatăm că în toate aceste enunțuri verbul prin care se exprimă predicatul propoziției (sau verbul copulativ din componența expresiei verbale impersonale), precum și verbul prin care se exprimă predicatul regentei, este la persoana a III-a singular (indiferent de persoana la care este verbul-predicat din subiectivă), ceea ce ne poate îndreptăți să spunem că subiectele exprimate prin verb la infinitiv sau verb la supin impun, ca o restricție formală, persoana a III-a singular verbului cu rol de predicat (sau din componența predicatului); la fel, subiectivele conjuncționale impun verbului-predicat (sau din componența predicatului) din propoziția regentă să stea la persoana a III-a singular [41]. Fenomenul acesta poate fi interpretat ca recțiune sau, dacă verbul la infinitiv, supin și propozițiile respective sînt asimilate clasei substantivului, ca un fenomen de „acord", în accepția gramaticii tradiționale.

Lucrurile se prezintă cu totul diferit în enunțurile (31)—(38): complementele exprimate prin verb la infinitiv sau la supin nu impun o anumită persoană predicatului cu care intră în relație de interdependență *(Poți scrie versuri / Pot scrie versuri / Putem scrie versuri* etc., sau *De zis, vă pricepeți (să ziceți) / De zis, mă pricep (să zic) / De zis, se pricepe (să zică)* etc.), după cum nici completivele respective nu impun restricții formale predicatului din regentă *(Te rog să taci / Te roagă să taci / Te rugăm să taci* etc., *Dacă taci, vei înțelege / Dacă taci, vom înțelege* etc. sau *Știi că vom pleca mîine / (Ei) știu că vom pleca mîine* etc.).

Așadar, din cele de mai sus s-a văzut că relația de interdependență subiect (subiectivă)-predicat (regentă) se caracterizează prin restricții formale reciproce (manifestate prin acord, recțiune și selecția anumitor tipuri de termeni), pe cînd interdependența dintre diversele tipuri de complemente (completive) și predicat (regentă) se caracterizează prin lipsa restricțiilor formale cu direcția complement (completivă) → predicat (regentă).

În ceea ce privește enunțurile (21)—(27) construite cu verb copulativ + nume predicativ (= predicat nominal) sau cu verb copulativ în regentă + propoziție predicativă, constatăm că, pe de o parte, subiectul poate fi exprimat prin verb la infinitiv, dar și prin substantiv, și, pe de altă parte, propoziția subiectivă poate fi introdusă prin conjucție subordonatoare, dar și prin pronume relativ, de exemplu:

(39) *Cine tace înseamnă că aprobă.*

Deci, acest tip de predicat (sau de regentă) nu impune restricții în selectarea unui anumit tip de subiect (subiectivă). În propozițiile cu predicat

[41] Rămîn în afara acestei restricții numai enunțurile de tipul lui (28), al căror predicat din regentă nu poate fi marcat sub aspectul persoanei. Considerăm, totuși, că restricția formală impusă de subiectivă regentei poate fi evidențiată și în acest caz dacă înlocuim adverbul predicativ cu expresia verbală impersonală corespunzătoare: (28′) *E firesc (E bine) să plecăm mîine.* Procedăm, deci, la fel cum am procedat cu verbele la moduri nepersonale în relație cu un subiect.

nominal (sau în frazele în care regenta conține un verb copulativ) nu se pune problema delimitării subiectului (sau a subiectivei) de complement (sau de completive), pentru că verbele copulative nu intră în relație de interdependență cu complemente (propoziții completive). Se pune numai problema delimitării subiectului (subiectivei) de numele predicativ (propoziția predicativă), lucru care se realizează prin t o p i c ă, în sensul că subiectul (subiectiva) precedă verbul copulativ, în timp ce numele predicativ (predicativa) se plasează după verbul copulativ. În legătură cu recțiunea de persoană cu direcția subiect (subiectivă) → predicat (regentă), lucrurile se prezintă la fel ca în enunțurile (16)—(19) și (29)—(30), în sensul că subiectele (și subiectivele respective) impun verbului din componența predicatului nominal (și verbului copulativ din regentă) tot persoana a III-a singular, deci nici aceste enunțuri nu contrazic afirmația de mai sus că în relația de interdependență subiect-predicat și subiectul impune predicatului restricții formale.

În privința numelui predicativ, trebuie să menționăm și faptul, recunoscut de toți cercetătorii, că el se acordă, în situații ca cele din enunțul (8) și (9), cu subiectul, direcția acordului fiind de la subiect spre numele predicativ, constatare care a dus la ideea „dublei subordonării" a numelui predicativ.

Deși în relație de interdependență cu verbul copulativ, numele predicativ (predicativa) nu îi impune acestuia restricții formale, după cum nici complementele (completivele) neomisibile nu impun restricții formale verbului regent (din propoziție sau din regentă). Verbul copulativ, însă, impune numelui predicativ — prin recțiune — cazul nominativ, iar cînd numele predicativ nu se exprimă prin nume, verbul copulativ „selectează" verbe la infinitiv ca în enunțul (22), sau la supin, de exemplu :

(40) *Asta nu e de spus.*

Propoziției predicative verbul copulativ îi impune să fie introdusă prin conjuncție, ca în enunțurile (24)—(27), prin pronume relative, de exemplu :

(41) *Vei deveni ce vrei*

sau prin adverbe relative, de exemplu :

(42) *(Ea) este cum mi-am închipuit.*

Similar, verbul (la mod personal sau nu) impune — prin recțiune — complementelor cu care stabilește relații de interdependență cazul sau prepoziția, iar cînd complementul se exprimă prin verb îi impune forma de infinitiv, ca în enunțul (35) sau de supin, de exemplu :

(43) *De citit știe, de scris nu știe.*

Propoziției completive îi impune elementele conjuncționale introductive.

Așadar, în cazul numelui predicativ (sau al predicativei) și în cazul complementelor (completivelor) obligatorii, toate în relație de interdependență, restricțiile formale au caracter unilateral.

În concluzie, pentru a diferenția și prin denumire cele trei tipuri de interdependență discutate mai sus, credem că ele s-ar putea numi : (1) **relație de interdependență subiectivă** — relația dintre subiect (subiectivă) și predicat (regentă), (2) **relație de interdependență predicativă** — relația dintre numele predicativ (predicativă) și verbul copulativ din componența

predicatului nominal (sau din regentă) și (3) **relație de interdependență completivă** — relația dintre predicat (regentă) și complementele (completivele) obligatorii.

Relația de interdependență subiectivă se caracterizează prin caracterul nonomisibil al celor doi termeni și prin restricții formale reciproce.

Relația de interdependență completivă se caracterizează prin nonomisibilitatea celor doi termeni și prin restricții formale unilaterale, numai cu direcția predicat (regentă) → complement (completivă).

Relația de interdependență predicativă se caracterizează prin nonomisibilitatea celor doi termeni și prin faptul că ea apare numai dacă în enunț mai există o relație de interdependență, și anume relația subiect-predicat; restricțiile formale caracteristice acestei relații sînt unilaterale, ele se manifestă numai cu direcția verb copulativ → nume predicativ (predicativă) și subiect → nume predicativ (predicativă).

Schematic, cele spuse mai sus s-ar putea prezenta astfel:

(1) relația de interdependență subiectivă: S ↔ P

(2) relația de interdependență completivă: P ↔ C

(3) relația de interdependență predicativă: S ↔ P ↔ Npred.

(săgeata dublă indică relația de interdependență, iar săgețile simple indică direcția restricțiilor formale).

Față de cele arătate pînă acum, credem că este impropriu ca, la nivelul frazei, să numim „regente" — cum se obișnuiește și cum am procedat pînă acum și noi spre a ne face înțeleși — propozițiile cu care stabilesc relații sintactice subiectivele, predicativele și completivele obligatorii, de vreme ce relația sintactică identificată este de interdependență. Credem că s-ar putea adopta termenul de **propoziție inerentă** [42] pentru propoziția interdependentă față de subiectivă, predicativă și completivele obligatorii, în opoziție cu **propoziție regentă**, pentru propoziția determinată de completive facultative etc.

În concluzie, s-ar putea vorbi, credem, de următoarele tipuri de relații sintactice, caracteristice pentru determinanții predicatului (sau ai verbului la moduri nepersonale) [43]:

---

[42] Cf. Ecat. Alexandrescu, *lucr. cit.*, p. 177.

[43] Schema noastră reprezintă o combinație între clasificarea propusă de Valeria Guțu Romalo (*lucr. cit.*, p. 38—41) și cea din Pană Dindelegan, 1976 (p. 52—57). Spre deosebire de Valeria Guțu Romalo (și numeroși alți cercetători comentați) și de acord cu Gabriela Pană Dindelagan, nu considerăm relația de interdependență ca fiind specifică numai subiectului și predicatului. În consecință, nu identificăm relația de interdependență cu caracterul reciproc, bilateral, al restricțiilor formale pe care și le impun termenii unei relații, trăsătură specifică numai relației subiect-predicat.

I Relaţii de dependenţă (= determinare)

conform criteriului substituţiei cu zero:

1. Interdependenţa
   - a. subiectivă
   - b. completivă
   - c. predicativă

   } conform criteriului restricţiilor formale

2. Dependenţa unilaterală (= subordonare)
   - a. completivă
   - b. predicativă [44]
   - c. complexă [45]

   } conform criteriului restricţiilor formale

Considerăm că înlocuirea termenului de « subordonare », generic în gramatica tradiţională pentru toate aceste tipuri de relaţii, cu termenul de « dependenţă » (sau « determinare ») [46] este recomandabilă, pentru a se evita o serie de echivocuri şi exprimări contradictorii. Termenul « subordonare » rămîne, astfel, să fie folosit numai pentru un tip de relaţie de dependenţă, şi anume dependenţa unilaterală, caracteristică determinanţilor omisibili, care sînt într-adevăr **subordonaţi** unui regent.

După cum s-a constatat, în definirea tipurilor de relaţii sintactice am folosit două criterii : (I) criteriul omisibilităţii termenilor (sau proba substituţiei cu zero) şi (II) criteriul restricţiilor formale (lărgind sfera lor). Am considerat că trebuie să se opereze o i e r a r h i z a r e a acestor criterii, în sensul că proba substituţiei cu zero trebuie aplicată în primul rînd (ea primează întrucît s-a dovedit a fi definitorie pentru stabilirea tipului de raport sintactic în toate situaţiile), iar criteriul restricţiilor formale, într-o formă îmbunătăţită, trebuie aplicat abia după aceea, pentru delimitări mai nuanţate.

Octombrie 1979

Institutul de lingvistică
Bucureşti, Spiru Haret 12

[44] Pentru elementul predicativ suplimentar.

[45] Pentru complementele cumulativ, opoziţional, de excepţie, sociativ şi pentru „al doilea complement direct".

[46] Cf. Valeria Guţu Romalo, *lucr. cit.*, p. 38.

FORMELE DE PERSOANA A II-A SINGULAR DE LA IMPERATIVUL NEGATIV AL VERBELOR *A AVEA, A FI, A (A)DUCE, A FACE, A ZICE*

DE

C. FRÂNCU

0. La persoana a II-a singular a imperativului negativ al verbelor neregulate *a avea, a fi, a duce, a aduce, a face, a zice* se întrebuințează în limba română actuală două tipuri de forme : a) unele omonime cu cele de infinitiv, recomandate de Academie ca literare [1] *(nu avea !, nu fi !, nu duce ! nu aduce !, nu face !, nu zice !)* și considerate ca normale din punct de vedere etimologic, b) altele omonime cu cele de imperativ pozitiv, nerecomandate de Academie, frecvente în unele graiuri dacoromâne și parțial în dialectele aromân și meglenoromân [2] *(nu ai !, nu fii !, nu du !, nu adu !, nu fă !, nu zi !)* și apărute prin analogie cu formele pozitive corespunzătoare *(ai !, fii !, du !* etc.).

Despre formele în discuție s-a scris puțin în literatura de specialitate [3] atît din punct de vedere sincronic, cît și din punct de vedere diacronic. Se știe puțin despre vechimea acestor forme [4], despre răspîndirea lor și despre raportul dintre cele două tipuri de forme, etimologice și analogice, în diferite perioade de dezvoltare a limbii române.

De aceea, în acest articol, vom urmări, bazîndu-ne pe texte vechi și moderne, răspîndirea celor două tipuri de forme și raportul dintre ele în diferite epoci de dezvoltare a limbii române. Cercetarea noastră este făcută mai ales din perspectivă **prospectivă**, urmărind situația formelor de persoana a II-a singular de la imperativul negativ al verbelor în discuție începînd cu cele mai vechi texte românești și pînă în zilele noastre. Însă, pentru a reconstitui situația din „româna comună", nu am neglijat nici perspectiva **retrospectivă**, care impune compararea situației formelor din dacoromâna veche cu cea din dialectul aromân vechi (din secolul al XVIII-lea) și de astăzi și cu cea din dialectele meglenoromân și istroromân.

1. Cercetarea textelor românești din secolul al XVI-lea și de la începutul secolului al XVII-lea ne-a condus spre constatarea că numai verbul *a fi* avea două tipuri de forme : *nu fi ! și nu fii* (CT, 9^{v}/21, 233^{r}/24), pe cînd celelalte verbe aveau la imperativul negativ, singular, numai forme

---

[1] Vezi *Gramatica limbii române* (editată de Academie), ed. a II-a, vol. I, București, 1966, p. 281, 284 ; Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală*, București, 1972, p. 112—113 ; *Limba română corectă* (volum alcătuit de un colectiv sub conducerea lui V. Breban), București, 1973, p. 70.

[2] Vezi ALR (SN), vol. VII, h. 2 114. 2 115, 2 116, 2 176.

[3] Vezi Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor"*, ed. a II-a, București, 1947, p. 146 ; Valeria Guțu Romalo, *op. cit.*, p. 112—113 ; *Sistem și evoluție lingvistică : din morfologia verbului românesc*, în *Sistemele limbii* (redactori responsabili I. Coteanu și Lucia Wald), București, 1970, p. 217—219.

[4] Vezi Valeria Guțu Romalo, *op. cit.*, p. 217—219.

neanalogice : *nu duce!* (PO, 29r/13), *nu ne duce* (CB II, 104, 124), *nu te duce* (PO, 85/15) ; „*nu aduce* pre noi în ispite" (CB, II,, 119), „şi *nu aduce* pre noi în ispite" (1593, *Tatăl nostru* de Luca Stroici, CR, I, 39), *nu face* (CT, 91r/23, 142v/22, 161v/9 ; PO, 244/6, 295/13) etc.

Cercetînd formele *nu du!*, *nu fă!*, *nu zi!* în limba română contemporană, Valeria Guţu Romalo [5] arăta că formele menţionate „par a fi creaţii recente, întrucît nu sînt înregistrate în *Histoire de la langue roumaine* a lui O. Densusianu şi în *Istoria limbii române a* lui Al. Rosetti, precum şi în textele din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea despuiate în vederea elaborării *Tratatului de istorie a limbii române*" (p. 217). Într-adevăr, cercetarea exhaustivă a textelor din secolul al XVI-lea (CV, CT, CB I — II, CR — I, CC1, CC2, CP, DR, DIR, CA, SE, PV, CL, PO, RL, SB, BA) ne arată că forme analogice cu cele de imperativ pozitiv (singular) nu există decît pentru verbul *a fi* la imperativul negativ, singular.

2. În textele din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea, formele neanalogice sînt singurele întîlnite la verbele *a duce*, *a aduce*, *a face*, *a zice* : *nu face* (V, 240/10, 13, 396/7 ; D, 96 ; BN, 261 ; VP, 110 ; CD, 173, 223, 325, 385, 163 ; CPL—I, 136, 384), *nu duce!* (CB — I, 41 ; CPL — I, 330 ; CPL — II 183), *nu aduce!* (BN, 289 ; OI, 102 ; CPL — I, 221), *nu zice!* (BN, 228 ; CD, 189 ; CPL—I, 182, 183, 381 ; N, 91 ; BRV—II, 180 ; CM—I, 419) etc. Acest lucru întăreşte ipoteza avansată de Valeria Guţu Romalo după care formele analogice ale acestor verbe par a fi inovaţii recente.

În schimb, în secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea, alături de forma analogică a verbului *a fi*, care este deosebit de frecventă *(nu fii!* CD, 401 ; BN, 226 ; VP, 317 ; CPL—II, 139 ; *nu hii!* V, 197 ; D, 189 etc.) în textele din toate regiunile (Moldova, Muntenia, Transilvania), apare la verbul *a avea*, pe lîngă forma normală *nu avea!* (BN, 225), forma analogică *nu aibi!* (VP, 325). După ce la imperativul pozitiv forma *aibi!* este înlocuită cu forma *ai!*, atestată încă din secolul al XVI-lea (CT, 188v/15), această formă analogică se răspîndeşte şi la imperativul negativ : *n-ai* (grijă) ! (BC, 252).

Prin urmare, în secolul al XVI-lea este atestată numai forma analogică a verbului *a fi (nu fii!)*, iar în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea apar la persoana a II-a singular forme analogice şi la verbul *a avea* : mai întîi forma *nu aibi!*, iar apoi forma *nu ai!* Frecvenţa acestor ultime două forme este foarte rară în comparaţie cu forma regulată *nu avea!* În ceea ce priveşte forma analogică *nu fii*, ea este mai frecventă decît forma normală *nu fi!* La verbele *a duce*, *a aduce*, *a face* şi *a zice* nu am înregistrat decît formele *nu duce!*, *nu aduce!*, *nu face!*, *nu zice!* pentru toată epoca veche. Formele analogice *nu du!*, *nu adu!*, *nu fă!*, *nu zi!* nu sînt înregistrate de nici un text, indiferent de regiunea din care provine şi indiferent de faptul că am avea de-a face cu un text literar sau neliterar (scrisori, inscripţii, însemnări).

Un singur exemplu, ambiguu însă, am întîlnit pentru forma *nu fă!* în Cantemir, *Opere complete*, I, ediţia V. Cândea, Bucureşti, 1974, p. 269 : „Pentru aceasta dară sufletul al omului mai vrednic şi mai mare fiind,

---

[5] *Ibidem*, p. 217.

el pe trup, iară nu trupul pre dînsul a stăpîni trebuie şi trupul după dînsul, iară *nu* el după trup *a umbla fă!*". Am dat această formă într-un citat mai larg, deoarece nu este clar pentru noi dacă negaţia *nu* în această dislocare sintactică, specifică lui Cantemir, se referă la imperativul *fă!* sau la infinitivul *a umbla*. Ambele interpretări ni se par posibile : „iară *nu fă* a umbla el după trup" sau „iară fă *a nu umbla* el după trup", însă cea de-a doua pare mai plauzibilă. De aceea, considerăm că nu avem în numeroasele texte consultate din perioada veche nici un exemplu care să ateste prezenţa sigură a formelor analogice *nu (a)du!, nu zi!, nu fă!*.

3. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, situaţia nu este deosebită de cea din perioada anterioară în ceea ce priveşte formele în discuţie. Singurele forme analogice înregistrate în textele de tot felul sînt cele ale verbelor *a fi* şi *a avea: nu fii!* (ESA, 413, 428; AP, 173, 174; CNP, 267); *n-aibi* (grijă)! (CN, 60, 191), *n-ai* (grijă)! (CNP, 154, 166, 204; AP, 61; AR, 256; AD, 26, 134, 354; MN, 194, 195; SP, 105). Aceste forme analogice apar alături de cele normale. Eliade şi C. Negruzzi foloseau uneori pe aceeaşi pagină *nu fii!* şi *nu fi!* (CNP 267; ESA, 428), *nu avea!* şi *nu ai!* (ESA, 204). De aceea, se pare că norma literară din prima jumătate a secolului al XIX-lea admitea formele *nu fii!, nu ai!*, care apăreau mai frecvent decît formele considerate azi literare *nu fi!* şi *nu avea!* (SP, 219). Forma *nu aibi* era rară şi avea deja o nuanţă arhaică, apărînd mai ales în nuvelele istorice (C. Negruzzi, Gh. Asachi).

La celelalte verbe *(a duce, a aduce, a face, a zice)* am înregistrat, pentru această perioadă, numai formele neanalogice : *nu duce!* (AD, 332, 138), *nu aduce!* (CS, 122, 153), *nu face!* (Ţ—II, 100; AP, 77, 138, 161, 209; ESA, 237; ŢD, 165; CNP, 268; NPS, 78; SP, 132) etc.

În nici un text, indiferent de regiune, nu am găsit formele analogice *nu (a)du!, nu fă!, nu zi!*

4. Primele atestări ale acestor forme apar abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. La Eminescu apare alături de *nu zice* forma *nu zi!* (OE, 209/15), dar numai *nu duce!* (PL, 8/26, 71/14), *nu face*. Caragiale folosea forma *nu fă!* : „Du-te dacă eşti amator de ceai blond în toate saloanele literare, dar *nu fă* nicăieri pureci" *(Cîteva păreri anonime,* OC 311), dar *nu zice!* (TC, 46).

Formele neanalogice ale acestor verbe sînt singurele folosite de cei mai mulţi scriitori. Maiorescu, Creangă, Coşbuc, Slavici folosesc numai *nu face!* (MJ, 26), *nu duce, nu zice, nu aduce!*

În culegerile de folclor din secolul al XIX-lea şi de la începutul secolului nostru (V. Alecsandri, Sbiera, Reteganul, M. Pompiliu, Jarnik-Bârseanu, Ispirescu) nu am înregistrat formele *nu du!, nu adu!, nu fă!, nu zi!*, ci numai formele neanalogice : *nu duce!* etc.

Această situaţie pledează pentru ipoteza că formele analogice menţionate mai sus sînt inovaţii recente.

În schimb, formele *nu fii!, nu ai!* sînt foarte frecvente în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi la începutul secolului nostru în scrierile de tot felul. Iată cîteva atestări : *n-ai* (nici o teamă)! (F, 80), *n-ai* (grijă)! (TC, 50, 66, 161, 244; CGP, 99; SO, 70, 84, 213, 275, 290, 293, 489), dar mai rar *n-avea* (grijă)! (F, 78) etc.

Ele rămîn frecvente și în literatura dintre cele două războaie mondiale.

În ceea ce privește formele analogice *nu du !*, *nu adu !*, *nu fă !*, *nu zi !*, ele apar sporadic la unii scriitori dintre cele două războaie mondiale, fapt remarcat de acad. Iorgu Iordan [6].

În literatura actuală, aceste forme apar, de asemenea, rar, fiind folosite mai ales pentru realizarea culorii locale (de pildă, în romanul apărut recent *Suferința urmașilor*, București, 1979, al lui Ion Lăncrănjan). Formele neanalogice *nu duce !*, *nu face !*, *nu zice !*, *nu aduce !*, care au fost întotdeauna cele mai răspîndite în literatura scrisă, continuă să fie și astăzi cele mai frecvente în scrisul românesc și în vorbirea îngrijită, care nu admit formele analogice. În schimb, formele analogice *nu fii !*, *nu ai !*, mai vechi și mai răspîndite, apar destul de frecvent alături de formele neanalogice, considerate literare, atît în literatură, cît și în vorbirea intelectualilor (care cunosc mai mult sau mai puțin normele limbii literare).

5. Răspîndirea teritorială a formelor analogice și neanalogice poate fi urmărită după materialul din ALR (SN) vol. VII, h. 2 114, 2 115, 2 116, 2 176, și după textele dialectale publicate pînă acum (de Emil Petrovici, B. Cazacu etc.). Formele *nu du !*, *nu fă !*, *nu zi !* apar mai ales în Moldova (pct. 514, 537, 606), în Banat (numai punctul 105), Maramureș (pct. 362, 260), Muntenia (numai punctul 872) și sudul Transilvaniei (pct. 192 și 172, pentru *nu fă !*). În toate celelalte puncte apar formele neanalogice *nu duce !*, *nu face !*, *nu zice !*, mai vechi și mai regulate. În Muntenia (pct. 928 și 872) a fost înregistrată și forma *nu făcea ! (nú fắcá !)*. În unele puncte formele analogice au fost înregistrate alături de cele neanalogice : *nú fă* și *nú fàŝi* (pct. 605), *nú fă și nú fắcá* (pct. 872) ; *nú du* și *nú dúŝi* (pct. 605).

Din această repartizare dialectală a formelor analogice rezultă că ele apar numai în zone periferice, ceea ce pledează pentru ipoteza că sînt inovații foarte recente, care nu au cuprins încă zone mai largi. Este posibil ca publicarea noului Atlas lingvistic pe regiuni să consemneze o difuziune mai largă a acestor forme analogice, căci ele par a se răspîndi pe zi ce trece.

6. În dialectele din sudul Dunării, formele analogice se întîlnesc pentru unele verbe în dialectul aromân și meglenoromân.

Consultînd textele aromâne din secolul al XVIII-lea *(Liturghier aromânesc, Codex Dimonie)*, nu am întîlnit nici o formă analogică pentru verbele în discuție. În schimb, în basmele aromâne publicate de Per. Papahagi am întîlnit următoarele forme analogice : *nu (ti) du* (PAB, 73), *nu ni fă* (PAB, 303, de două ori pe aceeași pagină), *nu ḑî !* (PAB, 368), care apar alături de formele neanalogice ale acelorași verbe : *nu fați !* (PAB, 187), *nu(ńĭ) ḑîți* (PAB, 201, 230, 272, 444, 467, 469). Formele neanalogice sînt mai frecvente în PAB, PAR decît cele analogice. ALR înregistrează pentru dialectul aromân (pct. 010) numai formele analogice *nu fă*, *nu ḑî*, la celălalt verb *(a duce)* neprimindu-se nici un răspuns.

---

[6] Vezi Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 146.

Faptele de mai sus pledează pentru ipoteza că în dialectul aromân formele analogice *nu du !, nu fă !, nu ḑî !* sînt inovații recente, care se folosesc alături de formele mai vechi *nu fați !, nu ḑîți ! nu duți !*

În dialectul meglenoromân, formele analogice sînt și mai rare decît în dialectul aromân. Consultînd textele publicate de T. Capidan *(Meglenoromânii*, II, București, 1926), nu am întîlnit dintre formele analogice decît forma *nu (ti) du ! (op. cit.*, p. 26, 61). În ALR (h. 2 114, 2 115, 2 116) nu apare, de asemenea, pentru punctul 012 (meglenoromâni), decît forma neanalogică *nu ziț*, la celelalte verbe lipsind răspunsul. Se pare că și în acest dialect forma *nu du !* este tot o inovație recentă, cu toate că lipsa unor texte mai vechi în acest idiom nu ne permite un răspuns sigur.

În dialectul istroromân, materialul din ALR (h. 2 114, 2 115, 2 116) arată că în punctul *02* au fost înregistrate numai forme neanalogice : *nu duče, nu fọáče, nu ziče !* Nici în *Textele istroromâne*, culese de Traian Cantemir (București, 1959) nu am găsit forme analogice de tipul *nu du !, nu fă !, nu zi !* Judecînd situația după ALR și după textele dialectale, se pare că inovația analogică nu a afectat dialectul istroromân.

În ceea ce privește formele analogice ale verbelor *a fi* și *a avea*, acestea lipsesc din materialul consultat pentru cele trei dialecte sud-dunărene. Nu știm însă dacă ele nu vor fi existînd pe teren.

ALR (SN), h. 2 176, înregistrează numai forma *nu aveă* pentru punctul 02 (istroromâni), în punctele 010 (aromâni) și 012 (meglenoromâni) lipsind răspunsurile. În texte am întîlnit numai forma neanalogică *nu fi ! : nu fi* șa jalostăn! (TIR, 28, 113) etc.

7. Comparînd situația formelor în discuție din dacoromâna veche, dialectul aromân din secolul al XVIII-lea și de astăzi cu cea din dialectele meglenoromân și istroromân, ajungem la ipoteza că formele analogice *nu fii !, nu ai !* (mai vechi : *nu aibi !), nu du !, nu adu !, nu fă !, nu zi !* sînt inovații paralele și independente apărute după perioada numită „româna comună" în unele graiuri din dialectul dacoromân și parțial în dialectul aromân (la verbele *a duce, a face, a zice)* și meglenoromân (numai la verbul *a duce)*. În toate dialectele în care apar aceste forme analogice se folosesc și formele neanalogice *(nu duce !, nu face !* etc.), mai vechi, mai frecvente și mai regulate. În dialectul dacoromân, formele neanalogice constituie norma limbii literare.

Pe de altă parte, ipoteza că formele analogice de tipul *nu du !, nu fă !, nu zi !* sînt inovații recente este susținută de faptul că în compusele verbelor *a duce, a face, a zice* forme ca **nu redu !, *nu indu !, *nu sedu !, *nu desfă !, *nu prefă !, *nu refă !, *nu prezi !, *nu dezi !* (pentru *nu induce !, nu seduce !, nu desface !, nu preface !, nu reface !, nu prezice !, nu dezice !)* sînt pentru marea majoritate a vorbitorilor limbii române inexistente. Ele rămîn ca **posibilități ale sistemului,** însă nerealizate încă.

LISTA ABREVIERILOR

A *Alexandria* (1620), în N. Cartojan, *Alexandria în literatura românească. Studiu și text*, București, 1922.
AD V. Alecsandri, *Drame*, București, 1975.
AP Anton Pann, *Povestea vorbei*, ediția I. Fischer, vol. I, București, 1971.
AR Alecu Russo, *Scrieri literare*, București, 1970.

BA N. Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței*, vol. I—II, București, 1899—1900.
BC Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*, ediția Damaschin Mioc, București, 1969.
BI *Inscripțiile medievale ale românilor. Orașul București*, vol. I, București, 1965.
BN *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, ediția Florica Moisil și Dan Zamfirescu, București, 1970.
BRV *Bibliografia românească veche*, vol. I—IV, București, 1900—1944.
CA Coresi, *Lucrul apostolesc*, ediția I. Bianu, București, 1930.
CB B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, vol. I—II, București, 1878—1879.
CC[1] Coresi, *Cazanie* (1564).
CC[2] Coresi, *Evanghelie cu învățătură* (1580—1581), ediția Al. Procopovici și S. Pușcariu, București, 1914.
CD D. Cantemir, *Divanul*, în *Opere complete*, vol. I, București, 1974.
CGP G.Coșbuc, *Poezii*, București, 1976.
CI D. Cantemir, *Istoria ieroglifică*, ediția P.P. Panaitescu — Vereș, București, 1963.
CM *Catalogul manuscriselor românești*, vol. I, București, 1930.
CN C. Negruzzi, *Opere alese*, I—II, București, 1955.
CNP C. Negruzzi, *Păcatele tinerețelor*, ediția L. Leonte, București, 1977.
CP Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577)*, ediția Stela Toma, București, 1976.
CPL *Cărțile populare în literatura românească*, ediția D. Simonescu, I. C. Chițimia, vol I—II, București, 1963.
CR M. Gaster, *Crestomație română*, vol. I—II, Leipzig—București, 1891.
CS Costache Stamati, *Muza românească*, ediția Ion Rotaru și Rodica Rotaru, București, 1967.
CT Coresi, *Tetraevanghelul*, ediția Florica Dimitrescu, București, 1963.
CV *Codicele voronețean*, ediția I. G. Sbiera, 1885.
D Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ediția N. A. Ursu, Iași, 1974.
DIR *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, București, 1979.
DR I. Bianu, *Documente românești*, București, 1907.
DRA *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. I—II, București, 1959—1966.
DRH *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova; B. Țara Românească*, București, 1959—1975.
F N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, București, 1978.
ER I. Heliade Rădulescu, *Opere*, ediția Vl. Drimba, București, 1967.
ESA I. Heliade Rădulescu, *Scrisori și acte*, București, 1972.
H *Istoriile lui Irodot*, ediția N. Iorga, București, 1909.
IB N. Iorga, *Inscripții din bisericile românilor*, vol. I—II, București, 1907.
IM I. Bârlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1909.
LC Coresi, *Liturghierul*, ediția Al. Mareș, București, 1969.
MC Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția P. P. Panaitescu, București, 1958.
MJ T. Maiorescu, *Jurnal*, II, București, 1978.
MN Cornelia C. Bodea, *Moise Nicoară*, București, 1941.
MPS Petru Maior, *Scrisori și documente inedite*, ediția N. Albu, București, 1968.
N I. Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția Iorgu Iordan, București, 1959.
OB N. Iorga, *Observații și probleme bănățene*, București, 1940.
OC I. L. Caragiale, *Opere*, vol. IV, București, 1965.
OE M. Eminescu, *Opere*, vol. I, ediția Perpessicius, București, 1939.
OI A. Ivireanu, *Opere*, ediția G. Strempel, București, 1972.
PAB Per. Papahagi, *Basme aromâne și glosar*, București, 1905.
PAR Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, București, 1922.
PH *Psaltirea Hurmuzachi*, copie după manuscrisul de la Biblioteca Academiei.
PL M. Eminescu, *Proză literară*, București, 1964.
PM *Carte românească de învățătură* (1646), ediția Andrei Rădulescu, București, 1961.
PO *Palia de la Orăștie*, ediția Viorica Pamfil, București, 1968.
PS *Psaltirea Scheiană*, ediția I.—A. Candrea, București, 1916.
PV *Psaltirea voronețeană*, (în) I. Gălușcă, *Slavisch-rumänisches Psalterbuchstück*, Halle, 1913.
RL *Pravila ritorului Lucaci*, ediția I. Rizescu, București, 1971.
SB Al. Rosetti, *Scrisori românești din arhivele Bistriței*, București, 1944.
SD N. Iorga, *Studii și documente cu privire la Istoria românilor*, vol. I—XXI, București, 1901—1913.
SE *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu* (1551—1553), ediția Emil Petrovici și L. Demény, București, 1971.

SM I. L. Caragiale, *Momente și schițe*, vol. I—II, București, 1955.
SO M. Sadoveanu, *Opere*, vol. I, București, 1954.
SP *Satire și pamflete*, ediția Gh. Georgescu-Buzău, București, 1968.
TD *Codicele Todorescu și Codicele Marțian*, ediția N. Drăganu : *Două manuscrise vechi...*, București, 1914.
TIR *Texte istroromâne*, culese de Traian Cantemir, București, 1959.
ȘA *Școala ardeleană*, ediție critică de Fl. Fugariu, vol. I—III, București, 1970.
TC I.L. Caragiale, *Teatru*, București, 1971.
Ț I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*, ediția Fl. Fugariu, vol. I—II, București, 1970.
ȚD D. Țichindeal, *Fabule și moralnice învățături*, ediția V. Vintilescu, Timișoara, 1975.
V Varlaam, *Cazania (1643)*, ediția J. Byck, București, 1943.
VP *Cronici și povestiri românești versificate*, ediția D. Simonescu, București, 1967.

Octombrie 1979

Facultatea de filologie
Iași, Calea 23 August nr. 11

NOTE LEXICALE ŞI ETIMOLOGICE

UN CUVÎNT BULGĂRESC DE ORIGINE ROMÂNEASCĂ : КА́ЧУР (КА́ЧОР, КА́ЧУРА)*

Cuvîntul *ка́чур* „pestriţ, vărgat (cu alb şi negru)" se întîlneşte în diferite regiuni ale Bulgariei, în numeroase îmbinări lexicale : *ка́чуро прасе* „purcel cu părul alb şi negru" (Krăvenik, Sevlievsko), *ка́чури свини* „porci cu părul alb şi negru şi cu pete negre" (Strandja), *ка́чур масур* „ţeavă acoperită cu fire albe şi negre" (Krăvenic, Botevgradsko, Sevlievsko) etc.

Sînt cunoscute şi derivate ale cuvîntului *ка́чур*, anume : *ка́чуряс (<*качурест)* în *ка́чуряс шупар* „purcel cu părul alb şi negru" (Krăvenic, Sevlievsko), *качури́чки* în îmbinarea *свинички качури́чки* „porci cu părul alb şi negru" (Muzga, Găbene, Sevlievsko) [1].

În afară de acestea sînt înregistrate şi alte forme sau alte sensuri ale cuvîntului : *ка́чур* „numele plantei Coronilla varia", rezultat, probabil, din substantivarea adjectivului, după modelul sintagmei *пъстър грах* „mazăre pestriţă", alt nume dialectal al aceleiaşi plante [2] ; *ка́чура* „(ironic) porc ; om josnic" (Elensko) [3] ; *ка́чура* (în formula unui joc de copii : *Друс, друс ка́чура*), care poate fi interpretată ca formă articulată a substantivului masculin *ка́чур* „porc cu părul alb şi negru" [4] sau ca substantiv de genul feminin.

Pentru a completa datele asupra răspîndirii cuvîntului, citărn forma dialectală *ка́чор* (cf. T. Pancev, *Допълнение на българския речник* de N. Gherov, 1908, p. 176) şi antroponimele *Качор* — poreclă (Stanke Dimitrov), *Качо́рев* (Iakoruda), *Качорин* (Veliko Tărnovo), *Качу́ров* (Gabrovo şi Asenovgrad) — nume de familie [5].

Originea cuvîntului *ка́чур* nu a fost pînă acum lămurită într-un mod satisfăcător. M. Văglenov îl explică prin gr. κατσαρός „buclat, ondulat", deoarece presupune că şi bg. *ка́чур* ar fi avut iniţial acest sens [6]. El nu ia în considerare existenţa cuvîntului românesc *căciur* cu acelaşi sens ca al celui bulgăresc (variante *căcior, cácir, cácer, căciór, căciúr*). În dicţionarul lui St. Ilčev [7], la articolul *Качор* (poreclă) se trimite la dialectalul *качор*,

---

* Articolul, prezentat de autor redacţiei în limba bulgară, a fost tradus de Virgil Nestorescu.

[1] *Българска диалектология. Проучвания и материали*, vol. I, p. 96 ; *ibidem*, vol. V, p. 29 ; *Сборник за народни умотворения и народопис*, vol. XXXVIII, p. 118 ; V. Stoin, *Народни песни от Средна Северна България*, 1931, p. 295.

[2] *Български етимологически речник*, vol. II, p. 296 (în continuare БЕР).

[3] *Българска диалектология* ..., vol. II, p. 65.

[4] БЕР, vol. II, p. 296.

[5] Cf. St. Ilečev, *Речник на личните и фамилни имена у българите* Sofia, 1969 p. 248.

[6] Cf. *Български език*, XVI, 1966, p. 374—375.

[7] Cf. St. Ilčev, *op. cit.*, p. 248.

la rîndul lui din rom. *cacior*. Numele de familie *Качýров* este explicat astfel : „de la *Качор* cu schimbarea accentului şi trecerea lui *o* neaccentuat la *y*". Se înţelege că autorul nu a avut ca scop punerea în lumină a raporturilor dintre cuvîntul bulgăresc şi cel românesc corespunzător. Acest lucru însă nu este făcut nici în БЕР (vol. II, p. 296), citat anterior.

La rîndul lui, rom. *cáciur* (şi variantele sale) nu are etimologie clară (cf. DEX, Ciorănescu [8]). În DA, I, partea a II-a, p. 12, nu se dă nici o indicaţie etimologică. Ciorănescu îl leagă de cuv. *căciulă*. Scriban [9] compară rom. *cácir*, *cáciur* (adjectiv) cu ucr. *кáчур* „răţoi". Ciorănescu, în dicţionarul său, consideră că rom. *cáciur* şi ucr. *кáчур* coincid întîmplător.

În literatura lexicografică românească, *cáciur* nu este pus în legătură cu bg. *кáчур*. După părerea noastră, rom. *cáciur* „pestriţ, vărgat" poate fi un împrumut din polonă : *kaczór* „răţoi" sau ucraineană : *кáчур*, *кáчор* „idem" (< pol.) [10]. Trebuie avut în vedere şi pol. *kaczorowy* „pestriţ, vărgat (asemenea gîtului unui răţoi)" [11]. Pentru evoluţia semantică a cuvîntului este interesant de remarcat că, de exemplu, în franceză cuvîntul *pie* se utilizează ca substantiv cu sensul „coţofană" şi, paralel, ca adjectiv invariabil cu sensul „pestriţ, vărgat" *(chevaux pie* „cai pestriţi"). Este posibil ca rom. *cáciur* să fie avut iniţial rolul de adjectiv, ca în pol. *świnia-kaczór* „porc pestriţ (vărgat)" sau ucr. *свиня-кáчур (кáчор)*, îmbinări din care *kaczór*, *кáчур (кáчор)* au fost preluate de români ca adjective, pentru a fi apoi substantivate. Nu este exclus totuşi ca iniţial *kaczór*, *кáчур (кáчор)* să fi fost împrumutate ca substantive cu sensul „răţoi" şi după aceea în limba română să-şi fi schimbat clasa lexico-gramaticală, trecînd în clasa adjectivelor, după modelul altor cuvinte româneşti, substantive nume de păsări şi totodată adjective care denumesc culori (după penajul acestor păsări). De exemplu s. *corb* şi adj. *corb* (în *păr corb)*, s. *porumb* „porumbel" şi adj. *porumb* (în *cal porumb)* [12]. Cercetări dialectale mai amănunţite pot lămuri calea pe care a pătruns cuvîntul *cáciur* în română : fie prin împrumutul simultan din polonă şi ucraineană, fie în unele graiuri din polonă, iar în altele din ucraineană [13].

Fără îndoială, bg. *кáчур* provine din limba română. Un împrumut direct din polonă sau ucraineană este greu de presupus.

Porecla *Качор* şi numele de familie *Качóрев*, *Качорин* reflectă rom. *cácior*, *căciór*, iar *Качýров*, rom. *căciúr*. Substantivul neatestat **качур* „porc cu părul alb şi negru" (vezi mai sus) este sau împrumutat din substantivul rom. *cáciur* (la origine adjectiv substantivat), sau reprezintă o substantivare pe teren bulgăresc a adjectivului, după modelul unor sin-

---

[8] *Diccionario Etimologico Rumano*, 1958.

[9] *Dicţionaru limbei româneşti*, 1939.

[10] Pentru pol. *kaczor* şi ucr. *качур*, cf. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, vol. II, p. 15.

[11] Cf. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego*, vol. II, p. 196.

[12] Comp. şi bg. *вран* „negru", dial. „cioară"<v. bg. *вранъ* „cioară, negru" (cf. БЕР, vol. I, p. 180 s.v. *вран* sau *Българска диалектология* ..., vol. I, p. 188). Nu vom încerca să explicăm paralelismul dintre română şi bugară privind acest tip de adjective şi substantive.

[13] În lucrarea Elenei Linţa, *Wyrazy polskiego pochodzenia w języku rumuńskim*, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk, 1974, nu este inclus între împrumuturile din polonă rom. *cáciur* şi variantele sale.

tagme de tipul *кáчур шопар, кáчур шупар, кáчур шипар*[14].

Кáчура „porc" este în aceeaşi situaţie : sau este împrumutat din rom. *căciură* (la origine adjectiv substantivat), sau este adjectiv substantivat în limba bulgară (după îmbinarea *кáчура свиня*).

Martie 1979

TODOR AT. TODOROV
Sofia

ATESTĂRI ÎN „PROPĂŞIREA"

În revista „Propăşirea", publicaţie cu profil ştiinţific şi literar, apărută la Iaşi, în 1844, se înregistrează cîteva forme lexicale interesante, neatestate în lucrările de lexicografie românească sau prezentînd alt înţeles decît cel cunoscut.

1. Cuvintele fără alte atestări în limba română sînt în majoritate împrumuturi culte, din franceză, italiană, neogreacă, germană sau rusă. Un singur termen provine din limba turcă.

alesidă „lanţ" (< ngr. ἁλυσίδα) : *Ceasornicul său repetir bîzîie ca un bondar. **Alesida**-i e aşa de masivă, cît ar putea împiedeca roţile unui sprinten faeton.* Textul face parte din scrierea lui Dimitrie Rallet *Amorezii şi interesaţii de îmbe sexele* (p. 125, col. II).

arpantaţie „tehnica măsurării terenurilor". Termenul este format pe teren românesc, fie prin substituire de sufixe, din *arpentor* (< fr. *arpenteur)*, atestat de *Dicţionarul Academiei* la F. Poni, fie din verbul *arpenta*, neatestat însă în limba română. Este folosit de I. Ionescu de la Brad într-o lucrare consacrată învăţămîntului public : *Lecţiile să vor alcătui, după rîndul clasurilor, din istoria naturală, agricultură, **arpantaţii**, contabilitate şi igiena veterinară* (p. 122, col. I).

canelă „preparat extras din coaja unei specii de laur întrebuinţat ca tonifiant în farmaceutică" (< fr. *cannelle* „idem" ; „scorţişoară"). Cuvîntul apare la Ion Ghica, în lucrarea intitulată *Ochire asupra ştiinţelor : Unui bolnav de o inflamaţie generală un browniste o să-i dea întăritoare : chină, **canelă**, afion, camforă* (p. 213, col. I).

contadină „ţărancă italiană" (< it. *contadina)*. Cuvîntul se întîlneşte la Costache Negri, în vorbirea unui personaj din povestirea *Veneţia*. Desemnînd o realitate neromânească, termenul este, probabil, o apariţie efemeră, cerută de intenţia de a reda culoarea locală şi de a sugera că relatarea personajului, o doamnă veneţiană, este făcută în limba italiană : *De la **contadina** smolită cu ochii mari, negri, din care-ţi aruncă mii de raze... pînă la doamna de rang înalt... rar s-ar fi găsit vreuna de a putea fi mai presus decît Bianca* (p. 13, col. II).

flogos „febră" (cf. ngr. φλοξ, -γός). Termenul aparţine doctorului Steege : *... a da rachiu unei persoane suferitoare de **flogos** este ca cînd ai arunca oloi în foc* (p. 257, col. II).

[14] Cf. БЕР, vol. II, p. 296, s.v. *качура*.

nagrajdenie „decorare, premiere" (< rus. *nagrajdenje)*: *Pentru dînşii şi pentru munca lor nu cer spre răsplată nici* ***negrajdenie****, nici slujbe, nici ranguri.* Textul face parte din rubrica *Miscele*, nesemnată, alcătuită de unul din redactorii revistei (V. Alecsandri, P. Balş, I. Ghica şi Mihail Kogălniceanu).

raps „rapiţă" (< germ. *Raps* < lat. *semen rapicium;* cf. rus. *raps)*. Cuvîntul apare într-un articol nesemnat despre economia Moldovei: ***rapsul*** *pentru oloi* (p. 306, col. II).

tabar „mantie" (< it. *tabarro)*. Termenul este utilizat de C. Negri în povestirea *Veneţia*, ca şi *contadină*, ca element evocator al culorii locale: *un om învălit în* ***tabarul*** *ce bine cunoşteam* (p. 14, col. II).

Cuvîntul ***diubec*** necesită o discuţie mai amplă pentru identificarea etimonului şi clarificarea sensului. Este folosit de Al. Donici în traducerea povestirii *Tunsul*, iscălită de R. Curălescu [1]: *ciubucciul arnăut însemna că, cu toată frumuseţea chihlimbarului, curăţănia ciubucului şi bunul miros a* ***diubecului****, ciubucul agăi se stingea nefumat* (p. 198, col. I). Sensul cuvîntului rezultat din context este de „parte a ciubucului". Forma lui trimite la tc. *dibek* „vas de piatră sau de lemn în care se ţin grînele; scobitură mare, jghiab" [2]. Prin raportare la tc. *dibek*, înţelesul lui *diubec* se precizează: „partea umflată a ciubucului în care se pune tutunul". Cu sensuri derivate din cele ale etimonului turcesc, termenul se regăseşte în dialectul aromân în variantele: *dubec* „piuă" şi *giubec* „capă, în formă de piuă, la început, purtată de femeile fîrşerote" [3].

2. Cuvîntul *şagă* (< bg. *šega* „glumă") este folosit de C. Negri cu sensul de „joc (mişcare ritmică, tremur)": *...luna, sus, înaltă, plutea în văzduh şi se videa* ***şegile*** *luminii sale asupra negrilor gotice marmore ale veacurilor trecute, precum şi asupra pietrelor albe ale vremii de acum* (p. 13, col. II). Întrebuinţarea în contextul citat a lui *şagă* „glumă" cu sensul de „joc (mişcare ritmică)" ne face să ne gîndim la evoluţia semantică, în limbile romanice, a cuvîntului latin *jocus*. De la sensul de „glumă, zeflemea, haz", păstrat în limba română în locuţiunea *a-şi bate joc* (> *bat-jocură, bătaie de joc)*, latinescul *jocus* a ajuns să aibă şi alte semnificaţii în limbile romanice: „distracţie; „mişcare oscilatorie, ritmică, tremur".

Nu ne putem pronunţa dacă sensul de „joc, tremur", pe care îl are *şagă* în citatul reprodus mai sus, reprezintă o evoluţie semantică, pe teren românesc, a cuvîntului sau dacă nu cumva este o inovaţie singulară a scriitorului C. Negri, la care a ajuns prin calchierea românescului *joc*.

Octombrie 1979

MARIANA COSTINESCU
Institutul de lingvistică
Bucureşti, Spiru Haret 12

---

[1] Pseudonimul scriitorului rus A. F. Veltman; vezi Paul Cornea, *Ştiri noi despre Asachi, Negruzzi, Kogălniceanu, Hasdeu etc. şi relaţiile româno-ruse în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Viaţa românească", XIX, 1966, nr. 12, p. 98—99.

[2] J. W. Redhouse..., *Turkish and english lexicon*, Constantinopole, 1921, p. 933.

[3] Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân general şi etimologic*, Bucureşti, 1974, p. 512, 613.

„PATRIA" LUI MARIU CHICOȘ ROSTOGAN

DE

ION GHEȚIE

1. Amintită, de obicei, în trecere în cercetările consacrate limbii lui Caragiale, suita de schițe *Un pedagog de școală nouă* ar fi meritat, fără îndoială, un interes mai susținut din partea celor ce s-au ocupat de evoluția limbii române literare la sfîrșitul secolului trecut. Într-adevăr, la fel ca în alte producții de aceeași factură, ba chiar într-o măsură mai mare, Caragiale a conferit limbii un rol de primă însemnătate în caracterizarea personajului principal. Am putea spune, exagerînd desigur, dar nu prea mult, că „pedagogul absolut", Mariu Chicoș Rostogan, este nu numai creatorul, ci și creația propriului său limbaj. Vorbind în alt fel, întreaga sa configurație spirituală s-ar fi modificat, iar satira pedagogică ar fi avut un efect mediocru.

2. Maniera de abordare a textului caragialian poate fi diferită. Limba lui Rostogan prezintă interes „în sine", considerată, adică, ca instrument de expresie a ceea ce s-ar putea numi (punînd termenul între ghilimele) „antiardelenismul" autorului (cu alte cuvinte, atitudinea sa față de o anumită orientare impusă limbii noastre de cultură). Satira lingvistică din ciclul *Un pedagog de școală nouă* are și o semnificație mai largă, întrucît pune în lumină constituirea, spre sfîrșitul secolului trecut, a unei norme unice de pronunțare literară românească. Se poate spune, pe drept cuvînt, că Caragiale persiflează nu atît felul de a scrie, cît maniera de a rosti a ardelenilor (nimeni în Ardeal nu reda în scris particularități ca palatalizarea dentalelor, *e* deschis sau evoluția lui *ĉ* la o fricativă). Satirizarea nu se face în raport cu rostirea regională a autorului, cum proceda, de pildă, Alecsandri, cu cîteva decenii mai devreme. Ea nu reflectă, de aceea, un „muntenism" desuet. Atitudinea critică se exprimă prin raportare la o normă considerată a fi supradialectală, corectă așadar, și avînd prin aceasta un caracter exemplar. Este semnificativ faptul că autorul nu pierde din vedere rostirea din alte regiuni ale țării, inclusiv cea în care văzuse lumina zilei. Iată de ce, alături de rostirea ardelenească, el persiflează, în egală măsură, aspecte ale pronunțării moldovenești (în *Telegrame* și *High-life)* și muntenești (în *25 de minute, Gazometru, 1 aprilie, Dă dămult, mai dă dămult)*. Fără existența unei norme, fără ca oamenii culți să fi avut conștiința ei, schițele lui Caragiale nu puteau fi scrise sau, în orice caz, ar fi devenit niște simple șarje de revistă umoristică. Ele ar fi avut un cu totul alt efect asupra publicului cititor din cele trei provincii românești [1].

3. Dar limba lui Mariu Chicoș Rostogan mai poate fi examinată și din punct de vedere dialectologic. În lucrarea *Limba „erorilor" lui I. L.*

[1] Vezi lucrarea noastră *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 552.

Caragiale, acad. Iorgu Iordan consideră că adeptul metodelor intuitive, pedagogul absolut de profil pestalozzian, vorbește „ca un ardelean autentic în graiul său de acasă (din părțile nordice și nord-vestice ale Transilvaniei") [2]. „Localizarea" aceasta a limbii eroului lui Caragiale este acceptată și de Th. Hristea. Insistînd mai pe larg și, în genere, judicios asupra ardelenismelor din ciclul *Un pedagog de școală nouă*, d-sa constată că „un excelent observator al realității lingvistice s-a dovedit scriitorul și cu ocazia notării vorbirii din Transilvania (mai ales din părțile nordice și nord-vestice)" [3]. Examenul „dialectal" al limbii lui Rostogan poate fi extins și aprofundat, pentru a obține mai mult decît o etichetă generală, pe care graiul eroului o face, dealtfel, cu ușurință, vizibilă. El ne-ar permite să identificăm, cu un spor de exactitate, „patria" ardelenească a celebrului personaj, punînd totodată în lumină maniera în care acesta a fost construit de autor, precum și etapele succesive ale procesului său de creație.

În vederea acestui scop, ne-am adresat ediției critice Rosetti-Cioculescu-Călin, care restituie textul autentic al schițelor lui Caragiale [4]. Primele patru *(Conferință, O inspecțiune, Ajunul examenelor, Examenul anual)*, grupate inițial sub titlul generic *Școala română*, au apărut în „Moftul român" din 1893. Trei ani mai tîrziu, ele au fost reunite în volumul *Schițe ușoare*. Ultimele două bucăți ale ciclului, *Despre cometă* și *Emulațiune*, sînt tipărite în „Universul" din 1899—1900. Credincioși scopului urmărit, am examinat, pe rînd, limba fiecărei schițe, pornind de la textul definitiv din 1896, dar avînd înaintea ochilor, în permanență, diferențele existente în versiunea din 1893, relevate de aparatul ediției mai sus amintite. Textele din 1899—1900 nu au fost republicate în timpul vieții autorului.

4. O particularitate caracteristică a vorbirii eroului o constituie palatalizarea dentalelor, singura amintită în rîndurile preliminare din „Moftul român"; „NB. Profesorul, un distins pedagog absolut, totdeauna înainte de *e* și *i* pronunță pe *n* ca *gn* francez, pe *t* ca *k* și pe *d* ca *gh*" (595). Fenomenul este menționat și trei ani mai tîrziu în preambulul la ciclul de schițe publicat în *Schițe ușoare*, în fruntea listei cu cele mai importante caracteristici ale limbii lui Rostogan. În schița *O inspecțiune*, cu care debutează ciclul în „Moftul român", palatalizarea labialelor este bine reprezentată, dar numai în ceea ce privește pe *t* și pe *d: să asculke* (21), *cîke* (22), *ghe* (22), *meghiocri* (22), *poake* (22), *unghe* (23) etc. *N* nu apare niciodată palatalizat, probabil pentru că autorul nu va fi găsit o soluție grafică convenabilă pentru a-l reproduce (vom vedea numaidecît cum a procedat în ultimele două schițe, publicate în 1899—1900). El recomandă, dealtfel, cititorului să reconstituie rostirea părților „din cale afară originale, pe cari ne-a fost prea greu să le transcriem exact" (19). Printre dificultățile de acest gen e amintită și rostirea lui *ń*. Această consoană nu va fi redată în scris nici în celelalte trei schițe din volumul apărut în 1896. Abia trei ani mai tîrziu, în *Despre cometă*, Caragiale reproduce rosti-

---

[2] *Limba „eroilor" lui Caragiale*, în *De la Varlaam la Sadoveanu. Studii despre limba și stilul scriitorilor*, [București, 1958], p. 368.

[3] *Elemente regionale în limba operei lui I. L. Caragiale*, în CILL, II, p. 223.

[4] I. L. Caragiale, *Opere, 2. Momente, schițe, notițe critice*, [București], 1960. Trimiterile la textul celor șase schițe se fac la această ediție.

rea lui *ń* din vorbirea personajului, servindu-se în acest scop de grupul de litere *gn* (după modelul limbii franceze). Palatalizarea dentalelor *t* și *d* în fazele *t'* și *d'* a fost notată în Crișana, Maramureș și Transilvania propriu-zisă situată la nord de linia Mureșului și a Tîrnavelor. Alterarea lui *n* se întîlnește în aceeași vastă arie, căreia i se adaugă, pe deasupra, întregul Banat și sudul Hunedoarei [5].

Aceeași extindere în spațiu o cunoaște, în linii mari, și rostirea dură a consoanelor *s* și *ț: samă* (24), *viță̈versa* (23) [6], sau trecerea lui *a* aton la *ă* în *aplicățiunea* (21), *Dănimarca* (23), *Trăian* (23) [7], cu observația că acest din urmă fenomen poate fi interpretat și ca o expresie a tendințelor analogiste de tip pumnist cultivate de intelectualii ardeleni și bucovineni în a doua jumătate a secolului trecut. Trei fapte de morfologie, prezente în limba personajului, sînt generale în nordul teritoriului de peste munți: auxiliarul *o* de la persoana 3 plural a perfectului compus: *s-o bătut* (24; la singular se folosește forma arhaică a auxiliarului: *au)* [8], forma verbală cu *d* refăcut *s-audă* (23) [9] și imperativul *vină* al verbului *veni* (23) [10].

Alte fenomene, de asemenea nord-ardelenești, cunosc o difuzare mai restrînsă. Unul dintre ele, rostirea dură a consoanelor labiale, pusă în evidență de o grafie ca *Popăscule* (24), e răspîndită în Transilvania situată la nord de linia Oradea— Cluj-Napoca — Reghin (uneori se întîlnește și în sudul Crișanei) [11].

Mai complicate se prezintă lucrurile cu grafiile de tipul *merji*, *trajem* (23), în care, la prima impresie, s-ar părea că avem a face cu un *ǧ* trecut la *j*, evoluție fonetică petrecută în Crișana, vestul și sud-vestul Transilvaniei propriu-zise (ea coboară pînă în regiunea Hunedoarei și a Albei)[12]. În realitate, litera *j* l-ar putea reda foarte bine și pe *ẑ*, care are curs, în afara Moldovei, în părțile nord-estice ale Transilvaniei (județul Bistrița-Năsăud, precum și zone din județele Cluj și Mureș) [13]. Că în cazul în speță pare a fi vorba de rostirea nord-est ardelenească ne arată însuși autorul atunci cînd precizează că printre sunetele „din cale afară originale", greu de redat cu exactitate, se numără, pe lîngă *gn* (=*ń*), și *ǧ* (19). Este evident că prin *ǧ* Caragiale nu a voit să redea africata notată curent prin acest semn, ci pe unul din descendenții ei. Dacă *ǧ* se realiza în vorbirea personajului prin *j* (sunet existent în limba literară), observația autorului ar fi fost lipsită de sens. Dimpotrivă, în împrejurarea în care Rostogan ar fi rostit *ẑ*, ea devenea firească și chiar necesară la un scriitor atît de scrupulos în problemele de limbă, cum a fost Caragiale.

---

[5] Vezi *Baza dialectală a românei literare* (= BD), p. 131—132. Pentru a stabili aria de răspîndire a celor mai multe dintre fenomenele discutate, vom trimite, în cele ce urmează, la această lucrare, unde se găsește concentrată întreaga informație privitoare la difuzarea din trecut și de astăzi a unui mare număr de particularități de limbă regionale.

[6] BD, p. 137—140.

[7] BD, p. 95—96.

[8] BD, p. 170—171.

[9] BD, p. 166—167.

[10] BD, p. 174.

[11] BD, p. 124—126.

[12] BD, p. 150.

[13] *Ibidem.*

Tot spre colțul nord-estic al Transilvaniei ne îndreaptă atenția rostirea *șăpke* (21), cu *e* > *ă*, după un *ș* pronunțat dur. Transilvania de vest și centrală cunoaște rostirea moale a prepalatalei : *șept'e* [14].

Încercînd să reunim într-o privire globală constatările făcute mai sus, vom observa că fenomenele supuse discuției se regăsesc *în totalitatea lor* numai în partea nord-estică a Transilvaniei. La apariția sa pe scena literelor românești, ilustrul personaj al lui Caragiale vorbea un grai de tip năsăudean. Nu vom trece mai departe fără a atrage atenția asupra faptului că graiul lui Rostogan, deși în genere coerent din punct de vedere dialectal, e lipsit de o perfectă puritate. Trei particularități de limbă *(iaște* „este", *alălant* și, probabil, *că-z* „că" ; 21) nu circulă în aria nordică a Transilvaniei, avînd curs în părțile ei sudice. Astfel *iaște* (cu *s* > *ș)* se întîlnește pe cursul mijlociu al Mureșului [15]. Evoluția lui *l* la *n* în cuvinte de tipul *alălant* nu este, în genere, cunoscută de graiurile de dincolo de munți. A fost notată, sporadic, în sudul Transilvaniei, nu departe de Făgăraș[16]. Cît privește pe *că-z*, această neobișnuită formă, provenită din *că zău*, pare a circula în sudul Transilvaniei (singura atestare cunoscută nouă e din Brașov) [17]. De remarcat faptul că forma de persoana 3 plural a auxiliarului de la perfectul compus, *or (s-or ghescoperit*, 21), răspîndită în Banat și Transilvania de sud-vest [18], a fost introdusă de autor în momentul republicării schiței în 1896. În „Moftul român" din 1893 citim : *s-au ghescoperit.*

Următoarea schiță, în ordinea apariției în „Moftul român", este *Examenul anual.* Particularitățile de limbă semnalate în *O inspecțiune* se mențin în cea mai mare parte a lor. Ca elemente noi, vom aminti rostirea dură a lui *z (să urmeză*, 27) [19] și formele verbale de conjunctiv prezent, persoana 3 singular și plural, *să ieie, să steie* (27) [20], răspîndite în întreaga Transilvanie, cu excepția zonelor sudice. Aceeași arie de răspîndire o cunosc și formele verbale *meri, mere* (27, 28) ale verbului *merge* (în precedenta schiță Rostogan spunea *merji)* [21]. Rostirea dură a labialei *p* în *pîntru* (27) este caracteristică Crișanei și nordului Transilvaniei [22].

Unele probleme ridică forma *să mînce* (27), care apare acum în vorbirea lui Rostogan. Ea este răspîndită în toate graiurile ardelenești de nord, cu excepția celor din Maramureș și din nord-estul Transilvaniei, unde au curs formele de tip moldovean *(să) mînînc, (să) mînînci, mînîncă, să mînînce.* De observat, totuși, că formele ardelenești circulă și ele în zone mai restrînse din Transilvania de nord-est (inclusiv Năsăudul) [23].

Dintre fenomenele de limbă specifice sudului Transilvaniei întîlnite în *O inspecțiune* nu-l regăsim decît pe *că-z* (27). Apare, în schimb, forma de pronume demonstrativ *estea* (28), pe care cercetările dialectolo-

---

[14] BD, p. 142—145.
[15] ALR, SN, vol. VII, h. 2157.
[16] BD, p. 156.
[17] DA, s.v. *că.*
[18] Vezi Ion Gheție și Mirela Teodorescu, *În legătură cu auxiliarul* **or** *de la pers. 3 pl. a perfectului compus*, în SCL, XXIV, 1973, nr. 3, p. 279—289 (cu 7 hărți).
[19] BD, p. 137—140.
[20] BD, p. 172—173.
[21] ALR, SN, vol. VII, h. 1 933, 1 934.
[22] BD, p. 129.
[23] BD, p. 169; ALR, SN, vol. VII, h. 2 192, 2 195.

gice din zilele noastre o localizează în sud-vestul Transilvaniei [24]. *Să vază* (27) nu e un element de grai sud-ardelenesc, cum s-ar putea crede, ci provine din vorbirea autorului, care, în scrierile sale, acorda un credit destul de mare formelor iotacizate [25].

Dacă forma de conjunctiv *să mînce* a putut arunca o umbră de îndoială asupra descendenței năsăudene a lui Mariu Chicoș Rostogan, prezența lui *ŝ* (< *ĉ*) în cea de-a treia schiță, *Conferință*, o spulberă definitiv. În timp ce în textul revăzut din 1896 se înregistrează un singur exemplu (*corșitură*, 20), în versiunea apărută în „Moftul român” cuvintele prezentînd un *ĉ* trecut la *ŝ* sînt mai numeroase : *așeea* (de două ori), *atunșa*, *prișeperii*, *șine* (594). Întocmai ca *ẑ*, *ŝ* are curs în Bistrița-Năsăud și în părți ale județelor Cluj și Mureș [26].

În *Conferință* sînt menținute o serie din particularitățile nord- și nord-est ardelenești din celelalte schițe. Lor li se adaugă conservarea lui *e* aton în *beserică* (21) [27] și forma verbală de indicativ prezent, persoana 3 singular, *lucră* (20) [28], fenomene răspîndite în toate graiurile ardelenești (cu excepția celor sudice). Deși ne-au lipsit informații sigure asupra difuzării lor, avem motive să presupunem că pe un teritoriu nu mult mai restrîns se întîlnesc termenii *a se înturna* „a se întoarce”, *minten* „îndată” (cunoscut și în varianta *minton*) și *oblu* „drept” (21).

Două dintre particularitățile sud-ardelenești, *că-z* și *iaște* (20) sînt menținute de autor în vorbirea personajului.

Puține observații noi vin să se adauge celor formulate pînă acum după lectura celei de-a patra schițe, *Ajunul examenelor*. Rostirea cu *-î-* în *mîne* (25, 26) este general ardelenească [29], ca și conservarea lui *î* în *întră* (25) [30], în timp ce reducerea diftongului *-e̯á* la *e̯* (*voi veghè*, 25) este răspîndită în zonele nordice și vestice ale teritoriului lingvistic de peste munți [31]. Dacă *ia* din *se zbenguiaște* (25) reflectă evoluția lui *i̯á* la *i̯e̯* (căci diftongul *i̯á* nu s-a păstrat în graiurile actuale), atunci avem a face cu un fonetism curent în Crișana și Transilvania de la nord de Mureș [32]. *Ficior* (25), cu *e* > *i*, nu trebuie căutat în Crișana, unde *e* s-a conservat, ci în celelalte regiuni nordice ale Transilvaniei [33]. De notat și grafia *înșepem* (595), care este însă eliminată din textul tipărit în 1896 și înlocuită cu *începem*.

Dintre elementele sudice nu putem menționa decît pe *eilanți* (25), cu *l* > *n*. *Rînjaște* (25) este un muntenism, scăpat din neatenție.

5. *Despre cometă*, cea de-a cincea piesă a ciclului, apare în 1899, la trei ani după reunirea, în volumul *Schițe ușoare*, a primelor patru. Limba lui Mariu Chicoș Rostogan cunoaște, în acest răstimp, cîteva aspecte noi, nu lipsite de interes. Așa, de exemplu, autorul se străduiește să noteze în scris o particularitate caracteristică graiurilor ardelenești, pînă atunci

---

[24] ALR, SN, vol. VI, p. 1712.
[25] Vezi Th. Hristea, *op. cit.*, p. 198—200.
[26] BD, p. 148.
[27] BD, p. 107.
[28] BD, p. 169.
[29] BD, p. 111, *Cîine* apare numai în cîteva puncte izolate din sudul Transilvaniei.
[30] BD, p. 113.
[31] BD, p. 119—120.
[32] BD, p. 120—121.
[33] ALR I, vol. II, h. 187.

neglijată, și anume realizarea lui *e* tonic în poziție moale ca *ę* (deschis), sunet care provine din reducerea diftongului *ęá*. În lipsa unui semn adecvat, Caragiale apelează la *ea*, notație aproximativă și derutantă pentru cel ce nu știe că în graiurile de peste munți *ęá* s-a redus de multă vreme la *ę*[34]: *se leneveaște* (458), *pleate* (457), *puchearnică* (458), *steale* (457) etc. Tot acum el redă, prin *gn*, sunetul rezultat din palatalizarea lui *n* (*ń*): *agnimal* (458), *migne* (457), *pugne* (460), *rîtagne* (457), *Știpiogne* (458) etc. Numărul trăsăturilor ardelenești răspîndite într-o mare parte a teritoriului de peste munți sporește prin consemnarea fonetismelor *încătrău (-ncătrău)* (459)[35], *ceriu* (461) [36], *beșică* (460) [37] și *vost* „vostru" (459) [38]. Alături de ele, continuă să fie notate o serie de particularități întîlnite în schițele anterioare, cum ar fi: palatalizarea lui *t* și *d*, rostirea dură a lui *s*, *z*, *ț*, *a* > *ă*, forme izolate ca *mere* sau *să mînce* etc. Evoluția lui *ĉ* la *ŝ*, evitată în volumul din 1896, e consemnată o singură dată: *paște* (459). Eroul lui Caragiale spune însă *îmblă* (458), *veți îmbla* (461), ca moldovenii din părțile nordice, bănățenii și ardelenii din Maramureș și Bistrița-Năsăud [39], iar această trăsătură contravine în oarecare măsură tendinței generale observate la Caragiale de a-l priva pe eroul său de acele particularități lingvistice care-i puteau conferi un exagerat accent local.

Orientarea spre aspectele generale ale graiului ardelenesc rămîne însă caracteristică pentru vorbirea eroului. Autorul are ambiția de a face din Rostogan un reprezentant tipic al graiului ardelenesc, luat în totalitatea sa. De vreme ce a valorificat în limba personajului unele particularități nord (-est) ardelenești, el înțelege să se adreseze și graiurilor vorbite în regiunile sudice ale Transilvaniei. Caragiale nu reproduce ceea ce aceste graiuri au „muntenesc" în ele, ci tocmai acele trăsături prin care se deosebesc de vorbirea din Țara Românească. În mod sporadic, asemenea fenomene au apărut și în primele patru schițe ale ciclului. În prelegerea rostogănească *Despre cometă*, Caragiale reia pe *că-z* (457), *iaște* (457) și *ceilantă* (458). Lor le adaugă o particularitate proprie mai cu seamă graiurilor de pe Tîrnave și din Transilvania de sud-vest. E vorba de sincopa vocalei accentuate a unor participii: *văz-t-ați* (459), *n-ați vin-t* (459) [40]. Sud-vest ardelenesc (de origine bănățeană) este și sensul „burtă" al cuvîntului *foale* (458) [41].

Puține observații suplimentare sînt de făcut asupra limbii celei de-a șasea și ultime schițe, *Emulațiune*. Notarea particularităților ardelenești se face cu mai puțină consecvență decît în bucățile anterioare. E o acțiune deliberată, pe care autorul o justifică în preambulul schiței: „Cititorul știe, *fără să mai alterăm modul normal de a scrie românește* [42], micile particularități de pronunțare ale eroului nostru național-cultural" (478). În genere, sînt notate cam aceleași particularități ca în bucata anterioară.

---

[34] ALR II, h. 24, 275, ALR, SN, vol. III, 673.
[35] BD, p. 176.
[36] BD, p. 154—155.
[37] BD, p. 128.
[38] BD, p. 155.
[39] BD, p. 113—114.
[40] ALR, SN, vol. VII, h. 2 136, 2 138, 2 141, 2142, 2 143.
[41] BD, p. 181.
[42] Sublinierea ne aparține.

Lor li se adaugă un fonetism de tip nord-ardelenesc : *îndărăpt (-ndărăpt)* (480) [43] și o formă verbală sud-vest ardelenească (și bănățenească) : *or dat* (482), *or făcut* (481).

6. Constatările făcute în paginile de mai sus ne permit să tragem unele concluzii asupra procesului de „construire” lingvistică a lui Mariu Chicoș Rostogan, precum și asupra etapelor pe care acest proces le-a însumat. Primele patru schițe, publicate în 1893, pun în evidență originea nord-est ardelenească a personajului. Discipolul metodelor pestalozziene a descins în capitală venind de undeva din regiunea Bistriței și Năsăudului. Graiul său, redat cu fidelitate, cuprinde și cîteva elemente eterogene, de proveniență sud (-vest) ardelenească. Republicîndu-și lucrările în 1896, Caragiale a estompat, în parte, coloratura strict locală a limbii personajului, făcînd să dispară, cu o singură excepție, toate rostirile cu *ĉ* > *ŝ*. Fiind caracteristice mai cu seamă graiului moldovenesc, ele puteau deruta pe cititorul neavizat și totodată răpeau ceva din aerul general ardelenesc pe care eroul trebuia să-l aibă. Nu la fel a procedat autorul cu *ẑ*, și aceasta pentru că litera *j*, aleasă pentru a-l reda, reproducea, deopotrivă, și sunetul *j*, care avea curs în celelalte graiuri ardelenești (de vest). În asemenea condiții, *j* acoperea rostirea din întreg Ardealul de nord.

Trei ani mai tîrziu (în 1899), cînd reia ciclul de schițe, Caragiale urmează îndrumarea observată în volumul *Schițe ușoare*, unde și-a republicat primele patru bucăți. El introduce elemente general ardelenești și nu insistă asupra particularităților avînd circulația restrînsă la nord-estul Transilvaniei. Dacă în prima etapă a elaborării ciclului, 1893—1896, elementele nord-ardelenești erau larg preponderente, în 1899—1900, Caragiale introduce cîteva fenomene necunoscute în nord, care, adăugate celor existente deja, pun în lumină un strat sud (-vest) ardelenesc în vorbirea eroului. Combinarea savant dozată, lipsită de excese, a tuturor acestor elemente a făcut ca, în final, limba lui Mariu Chicoș Rostogan să ne apară ca o *koiné*, o limbă comună ardelenească, rezultată din integrarea graiurilor din nord (-est) și din sud (-vest) ale Transilvaniei. Adoptînd această limbă, pedagogul absolut se expatriază din restrînsul său teritoriu de baștină și devine cetățean al întregului Ardeal.

Profilul nord-est ardelenesc (năsăudean) pe care l-a avut inițial Rostogan ne îndeamnă să presupunem că în conceperea eroului său scriitorul a pornit de la o persoană reală. Acesta pare a nu fi fost Constantin Sachellario, cum cred unii, ci Vasile Gr. Borgovan, profesor ardelean bine cunoscut pe la sfîrșitul secolului trecut și la începutul secolului nostru [44]. Născut în Satu Nou, astăzi Corvinești, județul Bistrița-Năsăud, Borgovan a funcționat ca profesor la Gherla, Bîrlad, Turnu-Severin și, în cea mai mare parte a carierei sale, la București. A atras atenția asupra sa prin zelul cu care a promovat metoda intuitivă în procesul de învățămînt. Principalele sale lucrări poartă titluri semnificative : *Îndreptar teoretic și practic pentru învățămîntul intuitiv*, ed. a III-a, Gherla, 1885, *Psihologia și logica intuitivă*, București, 1894, *Logica intuitivă*, ed a II-a, București, 1921. Ca și Rostogan, a fost un mare admirator al lui Pestalozzi, din care

[43] BD, p. 129.
[44] Vezi I. L. Caragiale, *Opere*, 2, p. 587—588.

a tradus lucrările *Cum își învață Gertruda copiii*, București, 1900, și *Leonardo și Gertruda*, București, 1900 [45].

În lumina acestor date, lingvistice și biografice, modelul real al lui Mariu Chicoș Rostogan nu poate fi pus la îndoială. Caragiale l-a cunoscut, desigur, pe Borgovan, o figură care se bucura de o anumită faimă în București, prin anii 1890—1900. Intuind ceea ce dascălul năsăudean avea reprezentativ într-însul, i-a dat contur literar sub înfățișarea nemuritorului Rostogan. Procedeul nu trebuie să ne surprindă la un scriitor care a deschis porțile literaturii atîtor personaje reale, contemporane cu el, fără a se sfii să le păstreze, uneori, și numele adevărate (vezi, de exemplu, cazul celebrului Leonida Condeescu, primarul Mizilului). Dacă presupunerea noastră este întemeiată, atunci în cei cîțiva ani cît a durat plăsmuirea lui, Mariu Chicoș Rostogan a parcurs (lingvistic vorbind) drumul de la condiția de „copie de pe natură" la acela de simbol.

Octombrie 1979

Institutul de lingvistică
București, Spiru Haret nr. 12

[45] Vezi, pe larg, Dimitrie I. Goga, *Pedagogul Vasile Gr. Borgovan*, Cluj, 1935.

CONTRIBUȚII LA IDENTIFICAREA UNOR TEXTE ROMÂNEȘTI FRAGMENTARE DIN SECOLUL AL XVII-LEA

DE

ALEXANDRU MAREȘ

1. O IDENTIFICARE GREȘITĂ: *STIHIRA SFÎNTULUI IOAN CEL NOU DIN SUCEAVA*

N. Drăganu a publicat în 1926 textul celei mai vechi traduceri româneşti a *Stihirii Sfîntului Ioan cel Nou din Suceava*, păstrat în fostul manuscris al Liceului grăniceresc „G. Coşbuc" din Năsăud [1].

Redacţia originală a textului, alcătuită în limba slavonă, ne este cunoscută prin intermediul a patru copii moldovene: două existente la Biblioteca Academiei R. S. România (ms. sl. 117 şi ms. rom. 4620), una păstrată la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei R. S. România (ms. nr. 306), iar alta la Biblioteca de Stat din Praga (IX. H. 19) [2]. Versiunea slavonă a acestei stihiri [3] nu corespunde textului românesc publicat de N. Drăganu, în profida titlului pe care îl poartă acesta din urmă: сла҃, і н҃нѣ гла҃. ѕ҃. стра҃ ст҃омꙋ іѡаннꙋ новомꙋ. еже въ сочавѣ. пр҃те вѣ҃рнї[н] „Mărire. Şi acum glas 6. Stihira Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava. Veniţi credincioşilor". La o examinare mai atentă, ne-am convins că textul românesc atribuit de N. Drăganu *Stihirii Sfîntului Ioan cel Nou din Suceava* aparţine, de fapt, *Stihirii pentru toţi sfinţii*. Identificarea a fost uşurată de prezenţa înaintea textului românesc a primelor două cuvinte cu care debutează stihira respectivă în limba slavonă (пр҃те вѣ҃рнї[н] „Veniţi credincioşilor")[4]. Reproducem, în continuare, textul românesc din manuscrisul cercetat de N. Drăganu în paralel cu textul slavon corespunzător din ms. sl. 117 (BAR):

---

[1] *Cea mai veche „slavoslovie" („doxologie") românească*, în „Transilvania", 60, 1929, nr. 4—5, p. 313.

[2] Pentru aceste manuscrise, vezi articolul nostru, *În legătură cu o traducere românească a lui Nicolae Milescu*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 3, p. 255—259.

[3] Pentru al cărei text, vezi ms. rom. 4620, p. 343^{v}/4—344^{r}/1. Această stihiră nu trebuie confundată cu imnul închinat Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, cunoscut din cîteva copii slave moldovene, dintre care cea mai veche aparţine *Psaltichiei* protopsaltului Evstatie de la Putna (1511); vezi F. ms. 111 (BAR), p. 69^{v}—70^{v}, şi N. Smochină şi Diac G. Panţîru, *Un vechi imn despre Sf. Ioan cel Nou de la Suceava*, în BOR, LXXXVIII, 1970, nr. 5—6, p. 602—608.

[4] Cuvinte care în transcrierea lui N. Drăganu, *op. cit.*, p. 313, sînt substituite prin puncte de suspensie. Probabil că filologul clujean nu a putut citi aceste cuvinte; primul era scris în monogramă (пр҃те), iar al doilea era aproape ilizibil.

Versiunea slavonă

< стра^х >[5] въсѣ^м ст҃ымь Pentru ruga a tuturor svenţilor.

слава гла^с ѕ. пр^дте вѣрнїи дне^с ликь съвъкоуплъше бл҃го чьстно тръжьствоуимь и ст҃хь въсѣхь славнѫѧ и ч^стнѫѧ памѧть славно почьте^м гл҃ѧще. раѹ^дите^с а^спли славнїи. пр^ѡрци и м^чници и сщ҃енноначѧлници. раѹ^дите сѧ прпѡ^дбны^х събѡре и прав^дены^х. раѹ^дите сѧ ч^стны^х жень личе. и х҃а ѡ мирѣ молите побѣди ц҃рю на варвары даровати и д҃шамь наши^м велїѫ мл^сть.

(f. 233r/10—234r/2)

Versiunea românească

сла^в і н҃нѣ гла^с.ѕ҃. стра^х ст҃омꙋ іѡаннꙋ новомꙋ. еже въ сочавѣ. пр^дте вѣ^{рнї[и]}. Veniţi, credzuţii, astădzi în strană să ne împreunăm, dulce şi curat tîrguim[6] şi întru sfinţi în toţi lăudată şi curată maica lui Hristos[7] prazdnic să cinstim şi să grăim: Bucuraţi-vă, apostoli slăviţi şi proroci şi măcenici şi sfinţi ceia dentîie. Bucuraţi-vă, prepodobite săboară direapte[8]. Bucuraţi-vă, curate strane muiereşti, şi pe Hristos în toată lumea rugaţi. Tărie împăratului, spre vrăjmaşi, dăruire şi sufletelor noastre mare milă.

(f. 106r/8—106v/18)

Aşadar, titlul slavon (стра^х ст҃омꙋ іѡаннꙋ новомꙋ. еже въ сочавѣ), care urmează indicaţiei tipiconale (сла^в і н҃нѣ гла^с. ѕ҃.), nu poate fi raportat la textul românesc care aparţine *Stihirii pentru toţi sfinţii*. Cum manuscrisul cercetat de N. Drăganu datează din perioada 1643—1652[9], traducerea acestui text este foarte probabil anterioară jumătăţii secolului al XVII-lea.

2. PRECIZĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU TEXTUL PRIMEI TRADUCERI ROMÂNEŞTI A *DOXOLOGIEI MARI*

În acelaşi manuscris năsăudean, N. Drăganu a identificat pe filele 108r/1—109v/18 un fragment românesc din *Doxologia mare*. După filologul clujean, continuarea acestui text s-a păstrat în aşa-numitul *Fragment liturgic* din *Codicele Sturdzan* (f. 108v/5—110r/4)[10]. Convingerea că

---

[5] Întregire după manuscrisul praghez IX. H. 19, p. 71r/5.

[6] Nu corespunde lui тръжьствоуимь din versiunea slavonă; poate fi o formă coruptă pentru *prăznuim*.

[7] Adaosul *maica lui Hristos*, nu este justificat; cf славнѫѧ и ч^стнѫѧ памѧть (cu referire la т҃хь въсѣхь).

[8] Traducerea *prepodobite săboară direapte* denaturează înţelesul sintagmei прпѡ^дбны^х събѡре и прав^дены^х „săboarele preapodobnicilor şi ale drepţilor".

[9] Argumentele care sprijină această datare vor fi prezentate într-un articol viitor.

[10] N. Drăganu, *op. cit.*, p. 311; idem, *Manuscrisul liceului grăniceresc „G. Coşbuc" din Năsăud şi săsismele celor mai vechi manuscrise româneşti*, în DR, III, 1922—1923, p. 473; idem, *Despre ce Psaltire şi Liturghier vorbeşte Pavel Tordaşi la 1570?*, în DR, IV, 1924—1926, partea 2, 1927, p. 914.

cele două fragmente aparţin *Doxologiei mari*, întemeiată pe faptul că ambele conţin sintagma *sfinţiia ta* în locul „Domnului" sau „lui Dumnezeu"[11], l-a determinat pe N. Drăganu să le publice împreună [12].

Examinarea îndeaproape a celor două fragmente nu confirmă această ipoteză. Referitor la fragmentul existent în manuscrisul năsăudean, vom remarca că el conţine de fapt două texte distincte. Primul (f. 108r/1—13), considerat de asemenea a aparţine *Doxologiei mari*, reprezintă în realitate o stihiră adresată Fecioarei, cunoscută de obicei sub denumirea *Născătoare de Dumnezeu*, a cărei paralelă slavă ne întîmpină în rîndul *Podobiilor alese* din unele manuscrise. Spre exemplificare, reproducem textul din manuscrisul năsăudean alături de textul slavon corespunzător din ms. rom. 4 620 :

Versiunea slavonă	**Versiunea românească**
стра. гла в.	. . . . .
прѣблвенаа еси бце дво	. . . . .
въ плъщїимь бо сѧ ис тебѣ	că s-au împeliţat den tine
адь плѣни сѧ.	şi iadul l-ai prădat.
ада възврати сѧ.	Pre Adam întorseşi,
клѧтва разрѣши.	giurămîntul spărseşi,
евва свобод сѧ.	pre Eva slobodzişi
съ мрть оумртви сѧ.	şi moarte omorişi.
и мы ѡживыхомь.	Noi toţi înviem,
тѣмь въспѣваѭще.	dereptu aceea ţie strigăm :
въпием ти блвень Хс бь	Blagoslovit eşti Hristos Dom-
нашь. изволївыи тако.	nedzeul nostru, fie voia ta aşe.
(f. 375r/1—10)	(f. 108r/1—13)

Din această stihiră lipseşte numai începutul *(Preablagoslovită eşti Fecioară, născătoare de Dumnezeu)*. De remarcat că traducătorul a căutat să respecte măsura şi rima originalului slavon.

Textul care urmează în continuare (f. 108r/13—109v/18) aparţine într-adevăr *Doxologiei mari*, debutînd prin cuvintele cu care îngerii au cîntat la naşterea domnului *(Evanghelia lui Luca*, cap. II, v. 14) : *Slavă Dumnedzăului de sus*...(f. 108r/13—14). Din partea finală a textului, care continua pe o filă astăzi pierdută, lipseşte o mică porţiune *(desinit : [Blagoslo]vit eşti Doamne [Du]mnedzăul părin[ţilor] noştri şi...)* [13].

În manuscrisul năsăudean, alăturarea celor două texte (stihira adresată Născătoarei de Dumnezeu şi *Doxologia mare)* se explică prin

---

[11] *Manuscrisul liceului grăniceresc „G. Coşbuc" din Năsăud...*, p. 474 ; N. Drăganu, *Cea mai veche „slavoslovie"(„doxologie") românească*, p. 312.

[12] *Cea mai veche „slavoslovie"(„doxologie") românească*, p. 314—315.

[13] În ordine cronologică, a doua traducere românească a *Doxologiei mari* se păstrează, împreună cu notaţiile muzicale respective, în *Psaltichia* ieromonahului Filothei *snŭ* Agăi Jipei (BAR, ms. rom. 61, f. 256r—258r — copie din 1713).

faptul că ele aparţin părţii finale a slujbei de dimineaţă [14]. Estimarea filelor lipsă din manuscris ne face să credem că, în forma sa iniţială, el nu conţinea textul integral al slujbei de dimineaţă, ci numai cîntările respective.

Revenind la aşa-numitul *Fragment liturgic* din *Codicele Sturdzan*, vom spune că acesta nu are nici o legătură cu *Doxologia mare*. E drept că, referindu-se la el, B. P. Hasdeu l-a numit doxologie [15], fapt care l-a putut induce în eroare pe N. Drăganu; editorul *Codicelui Sturdzan* a folosit acest termen, întrucît textul fragmentului de pe filele 108ᵛ/5—110ʳ/4 începea cu formula de preamărire a Sfintei Treimi *(Slavă tatălui şi fiiului şi duhului sfînt)*, care uneori se mai numeşte şi doxologie [16]. În legătură cu conţinutul propriu-zis al textului, B. P. Hasdeu afirma următoarele: „doxologia de mai jos, care — dacă ne-am informat bine — face parte din serviciul de dimineaţă în duminicile păresimelor" [17]. După cum ne-am convins, textul respectiv aparţine slujbei de dimineaţă în duminica vameşului şi a fariseului [18]. El nu constituie un fragment dintr-o traducere românească integrală a acestei slujbe, căci acelaşi text, mai puţin partea sa finală, se regăseşte detaşat de restul slujbei respective în unele manuscrise slavone. Prezentăm mai jos textul românesc din *Codicele Sturdzan* şi textul slavon corespunzător din manuscrisul praghez IX.H. 19:

Versiunea slavonă

с[ла҃в] гла҃с и҃.
покаанїа двери ѿвръзи
на҃м жизнодавче. оутръноуе҃т бо дх҃ъ мои
къ цр҃ки ст҃ѣи твоеи.
цр҃кѡвь ношѫтелен҃ѫѫ
въсѧ оскврьненѫ.
нѫ ꙗ҃к щедрь очисти.
бл҃гожтробны҃м си мл҃рдїе҃м.

Versiunea românească

гла҃с и. слава. Slava tatălui şi fiiului şi duhului sfînt. Uşa de pocăinţă deschişi-ne [19], de-viiaţă [20] -dătătoare; mărecă amu sufletulu [21] mieu către besearеca sfinţieei tale, besearеca noastră, trupureror [22] curăţirea de toate spurcăciurile. Însă cît efştin curăţitoriu şi dulce-ogoditoriu şi milosirdu. Şi acum [23] şi purure în veciia de veacu.

---

[14] Vezi, de exemplu, ms. sl. 113 (BAR), p. 13ʳ/8—9, unde cele două texte sînt menţionate în această ordine la slujba de dimineaţă din vinerea Floriilor: прѣбл҃вена еси бц҃е. славословїе велико „Preablagoslovită eşti Născătoare de Dumnezeu. Doxologia mare".

[15] *Cuvente den bătrîni*, tomul II, Bucureşti, 1879, p. 214.

[16] Dr. Badea Cireşeanu, *Tezaurul liturgic al sfintei biserici creştine ortodoxe de răsărit*, Tomul II. *Studiu liturgic general*, Bucureşti, 1911, p. 510.

[17] B. P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 214.

[18] Vezi *Triod* slavon — ms. sl. 111 (BAR), p. 2ᵛ; cf. şi *Triod* românesc copiat în 1741 — ms. rom. 3198 (BAR), p. 2ʳ⁻ᵛ.

[19] Scris: дескише-не.

[20] Scris: вїѧаць.

[21] Scris: соуфлетолꙋ.

[22] Scris: трꙋпорерѡрь.

[23] Scris: акѡ҃м.

на сѣсѣнїа стѣѧ напраки мѫ бѫе.
сквръныѧ и бо окаѧ҃ дшѫ
грѣхми. и къ лѣности житїе късе
ижд҃н. нѫ шконми мл҃твами. и
избави на ѡ късѣкоѫ нечистоты.
помл҃оуи на бе по велицѣи
мл҃ти. гдⷭ ѕ
мнⷪ҃ство сѫдѣанныⷯ҃ моиⷯ҃]
зл҃ъ помышлѣѫ окаанныи.
и трепещѫ стр҃наго дн҃е
сѫнаго. нѫ надѣасѧ на
мл҃ть бл҃гожтровїа твоего.
ако двъ къпїѫ ти.
помл҃оуи мѫ бе. по велицѣи
мл҃ти твоеи.

(f. 63ᵛ/18–64ᵛ/9)

La spăsănie cărare dereasă-ne a lui Domnedzeu născătoare [24], în ‹s›purcăciune amu spurcămu-ne sufletul în păcate şi în părăsire amu lăcuit [25]; tot cearem a ta rugăciunea să ne izbăvească de toată necurăţiia. гдⷭ ѕ. Miluiaşte-ne, Doamne [26], după mare milostea ta şi după multul eştinsugului tău, miluiaşte noi. Multul a loru meale lacrămi cugetat-am întru mentea, tremuraiu [27] în frica ta dzi de giudeţu. Însă ne nădăjdui‹m› [28] milostiei dulce-ogoadeei [29] tale, ca Davidu strig : Miluiaşte-ne, Doamne [26], după [30] mare miloste [31] ta şi după multul eştin[su]gului tău curăţeaşte multul greşaleloru [32], noastre.

(f. 108ᵛ/5–109ᵛ/5)

Traducerea cu multe scăderi [33] pare a fi rodul unui dascăl sau preot de mir, slab cunoscător al slavonei. De reţinut că traducătorul atenuează uneori unele formulări ale originalului slavon care evidenţiază, în spirit creştin, slăbiciunile omului (лѣности „lenevire" este transpus prin *părăsire;* мнⷪ҃ство сѫдѣанныⷯ҃ [моиⷯ҃] зл҃ъ „mulţimea faptelor mele rele" este tradus *multul a loru meale lacrămi:* помышлѣѫ окаанныи „cugetînd eu ticălosul" este tradus *cugetat-am întru mentea).*

Presupunem că în versiunea slavonă care a stat la baza traducerii se găsea şi porţiunea de text corespunzătoare părţii finale a fragmentului

---

[24] Scris : нжскжтwре.

[25] Scris : лъконтъ.

[26] Scris : дмне.

[27] Scris : тремоаю.

[28] Scris : нждъждоⷭ.

[29] Scris : wгwдеен

[30] Scris : допѫ.

[31] Scris : милⷭсте.

[32] Scris : грѣшалелорⷭ.

[33] покаанїа двери „uşile pocăinţei" este tradus *uşa de pocăinţă:* цр҃кwвь нѡшжтелєнѫ въсѧ оскврьненѫ „purtînd biserica trupului cu totul spurcat" este transpus *besearecа noastră, trupureor curăţirea de toate spurcăciurile* etc.

din *Codicele Sturdzan* (f. 109^{v}/6—110^{r}/4 — care cuprinde invocaţiile pentru iertarea greşelilor adresate apostolilor, Fecioarei şi lui Dumnezeu, precum şi canonul învierii).

În concluzie, între *Fragmentul liturgic* şi *Doxologia mare* nu poate fi stabilită nici o legătură [34], nici măcar una de ordin semantic, căci ace *sfiinţieei tale*, invocat de N. Drăganu, traduce în primul text pe сп҃ѣи твоеи şi nu pe un presupus вога sau господа.

Octombrie 1979

Institutul de lingvistică
Bucureşti, Spiru Haret 12

[34] Vezi şi ipoteza aceluiaşi autor, conform căreia aceste două texte împreună cu alte trei din manuscrisul năsăudean (*Cuvîntu de toate darurele svintei besereci carele ce simtu* — f. 73^{r}/11—78^{v}/18; psalmul 33—f. 104^{r}/1—106^{r}/7; *Stihira Sfîntului Ioan cel Nou din Suceava* — f. 106^{r}/8) ar fi aparţinut *Rînduielii diaconstvelor* din *Liturghierul* tipărit de Coresi în 1570; *Cea mai veche „slavoslovie" („doxologie") românească*, p. 312—313. Cînd a emis această ipoteză, filologul clujean nu cunoştea direct textul *Liturghierului* coresian, în care *Rînduiala diaconstvelor* se păstrează integral, dar fără a conţine textele mai sus enumerate.

TOPONIME ÎN *-EȘTI* ȘI *-OṅI* ÎN BANAT

DE

VIORICA GOICU și RODICA SUFLEȚEL

Una dintre modalitățile specifice ale denominației populare este reprezentată de formele de plural ale unor antroponime, avînd funcția de a indica micile colectivități locale, pornindu-se de la numele întemeietorului sau al celui mai de seamă reprezentant al grupului social.

Se știe că o bună parte din numele de locuri — macro- sau microtoponime — s-au format de la nume de persoană; în felul acesta au pătruns în toponimie și denumirile colective în discuție. Dintre acestea, ne-am propus să urmărim formațiile realizate cu ceea ce în mod obișnuit s-a numit „sufixul *-ești*" și cele formate cu sufixul *-oṅi*. Pentru a avea o imagine cît mai exactă a felului în care ele se reflectă în toponimia bănățeană, am consultat un material toponimic cules din 350 de localități, încercînd să cuprindem toate zonele Banatului, delimitate geografic și lingvistic; am găsit 130 de toponime care conțin nume în *-ești* și 138 cu nume în *-oṅi*.

Vom considera, ca și Gh. Bolocan [1], că toponimele terminate în *-ești* nu provin direct de la antroponime, ci presupun un intermediar apelativ — *numele de grup*. În felul acesta nu mai putem vorbi de un sufix *-ești* în plan toponimic. Nici în plan pretoponimic *-ești* nu este un sufix aparte, marcă a pluralității, colectivității, ci reprezintă doar pluralul sufixului *-escu* [2].

S-a remarcat, pentru o parte a teritoriului dacoromân care cuprinde sudul Transilvaniei, Banatul și zona subcarpatică a Olteniei, existența unui paralelism funcțional între sufixul *-escu* și regionalul *-oṅu*: atașîndu-se unor prenume sau porecle au dat naștere la patronimice, pentru ca mai apoi să se cristalizeze în nume de familie [3]. Pe bună dreptate, paralelismul celor două sufixe este extins și în domeniul sistemului popular de denominație; formelor de plural în *-ești* ale numelor populare le corespund nume în *-oṅi*, cu aceeași valoare colectivă [4], care au devenit nume de locuri: vezi *Albulésċ* „parte de sat", SM, *Albóṅ* „fîntînă", Vrm, care au, la origine, același nume de persoană — *Albu*. În momentul intrării lor în toponimie, ele nu mai sînt nume proprii (antroponime), ci substantive comune, ca și în cazul discutat al numelor terminate în *-ești*.

---

[1] Vezi Gh. Bolocan, *Stratificare în toponimie*, în LR, XIV, 1975, nr. 6, p. 584; *Categoria „nume de grup" în toponimie*, în CL, XV, 1976, nr. 1, p. 91—92.

[2] Vezi și E. Petrovici, *Vechimea atestării sufixului* **-ese** *(plural* **-ești***)*, în CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 33—34.

[3] Vezi E. Petrovici, *Sufixul* **-oiu** *(-oṅu)*, în SDT, p. 136—137; N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic român*, 1963, p. XXXIII.

[4] E. Petrovici, în *art. cit.* din SDT, p. 135, și Ileana Neiescu, *Nume de familie cu sufixe în zona Porților de Fier*, în CL, XXI, 1976, nr. 1, p. 34, consideră că sufixul *-oṅu* apare în nume care indică familia căreia îi aparține un individ, sugerînd doar că acest sufix poate forma nume care implică ideea de colectivitate. În același timp, sufixul continuă să-și păstreze și vechea funcție moștenită din latină.

Deci nu este corect să derivăm un toponim ca *La Puşcóń* direct din n.p. *Puşcă*, ci din numele de grup *puşcóń*. Dacă admitem că aceste denumiri colective cu aspect de plural au apărut înaintea formelor de singular corespunzătoare (care mai tîrziu s-au constituit în nume de familie), va trebui să considerăm toponimele în *-oń*, ca şi pe cele în *-eşti*, ca mai vechi decît numele de familie în *-oňu*, respectiv în *-escu*. De aceea, nu mai putem crede, împreună cu Emil Petrovici, în vechimea relativ mică a toponimelor bănăţene în *-oń*, pe motiv că „întrebuinţarea sufixului *-oňu* la formarea numelor de familie e nouă" [5].

TOPONIME SIMPLE

Un mare număr de toponime coincid cu numele care desemnează o colectivitate, fără nici un determinant: *Albuléşć* „parte de sat", SM, *Bogdăńéşć* „deal", Fg, *Bulušéşć* „parte de sat", Cpt, *Crăińišéşć* „parte de sat", SM, *Żurášć* „coastă", B, *Murăńéşć* „pîrîu, afluent al Belarecăi", Grn; *Bălóń* „grup de case", Peş, *Borăšóń* „deal", V, *Żuróń* „păşune", Mon, *Tărbăţóń* „teren cu fîneţe", Grăd, *Zăriióń* „parte de sat", Icl.

TOPONIME COMPUSE

Uneori, în alcătuirea unor toponime care au la bază denumirea de grup mai intră şi o prepoziţie sau un alt apelativ, de obicei entopic, care îl precedă: *La Băbéşć* „ogaş cu păşune", SM, *La Slăvéşć* „ţarină", P, *Pe la Doropéşć* „uliţă", Ver; *La Bălintóń* „fîntînă", Băt, *La Păuţóń* „teren arabil şi parte de sat", Icl, *Pră Curiióń* „uliţă", Brăd; *Ogášu Sficăréşć*, C, *Poiána Opréşć*, Boz, *Troiánu Ivăńéşć* „uliţă", Păl, *Vália Băbéşć*, Fb, *Đálu Ţîflóń*, CR, *Ogášu Creţóń*, Sic, *Úliţa Iuţóń*, Izg.

Alteori, denumirea care indică colectivitatea apare în cazul genitiv, fiind, de asemenea, însoţită de un apelativ (entopic, în cele mai multe cazuri): *Colíba Băléşćilor*, Lăp, *Cro^{u}u Vîrculéşćilor*, Giur, *Piáţu Murguléşćilor*, „uliţă", Fîr, *Đálu Išfăńéşćilor*, BM, *Păđina Iońéşćilor*, Giur; *Cótu Gruióńilor* „parte de sat", M, *Izvóru Buzóńilor*, Vrm, *Ogášu Keršóńilor*, SM, *Pîrîu Sušóńilor*, Crv, *Socácu Stănšóńilor*, SR.

În asemenea construcţii cu genitivul, numele de grup îşi păstrează caracterul de nume comun: *Ogášu Alimpéşćilor*, C, însemnînd „ogaşul pe malul căruia trăiau sau se întindea proprietatea *Alimpéşćilor*" (nume comun desemnînd pe urmaşii lui *Alimpie*): ideea de pluralitate era încă vie, de aceea pentru indicarea apartenenţei la comunitatea locuitorilor sau a proprietarilor apare, în mod firesc, genitivul plural.

Alta este situaţia în toponime ca: *Drúmu lu Mońéşć* (v. *Monu*), Sic, *Dumbráva lu Panduréşć* (v. *Panduru*), Lăp, *Fîtîna lu Bălăńéşć* (v. *Bălan*), For; *Piáţu lu Şćopóń* (v. *Şćopu*), Brz, *Sălášu lu Frînţóń* (v. *Franţ*), Fîr, *Úliţa lu Căpróń* (v. *Capră*), Băt, în care, conţinutul colectiv

[5] E. Petrovici, *art. cit.* din SDT, p. 137.

estompîndu-se în mintea localnicilor, numele de grup trece în categoria numelor proprii şi, ca urmare, în ciuda formei de plural a celui de-al doilea component din structura toponimelor, genitivul se formează proclitic, ca şi cînd ar fi vorba de un singur posesor cu numele : *Pandurésċ, Ṣcopóṅ* etc.

Tot la un singur posesor se referă unele denumiri ca *Pi̯átu lu Ṣimpóṅ*, Păt, *Sălăşu lu Bălóṅ*, Fîr, în care s-ar putea să avem de-a face tot cu un genitiv al numelui colectiv în *-oṅ : ṣimpóṅ, bălóṅ*, din care s-ar fi refăcut un singular în *-oṅ;* colectivitatea familială ar fi indicată numai prin unul din componenţii ei. Totuşi, nu putem exclude nici posibilitatea că s-ar fi pornit de la o poreclă individuală în *-oṅ*.

Ideea de colectivitate nu mai are importanţă nici în nume ca : *Drúmu Toméşċului*, Brăn, *Lúnca Dăzéşċului*, ZM, *Ogáşu Stăṅéşċului*, Pv, *Vá̯lia Brăṅéşċului*, B, *Úliţa Deliṅéşċului*, Corn ; *Fáţa Igóṅului*, Z, *Cápu Tuduróṅului*, Dub, cărora le corespund toponime în nominativ, provenite din nume de grup : *Toméşċ, Dezéşċ, Stăṅéşċ, Igóṅ, Tuduróṅ*. Deşi aceste nume-bază au formă de plural, genitivul este singular, construit enclitic şi indică apartenenţa la unităţi geografice mai mari, concepute ca individualităţi. Deci este normal ca acordul să se facă cu un singur posesor.

Acee aşi tendinţă de reflectare cît mai fidelă a apartenenţei în toponimie se manifestă la numele : *Igóṅi Mar*^{i} şi *Igóṅi Miş*, Z. (Formele de plural *Igóṅi* se explică prin raportarea la o realitate multiplă — mai multe pîrîiaşe care străbat dealul cu numele *Igóṅ* Z şi J, sat vecin.)

Majoritatea topicelor din componenţa cărora fac parte numele de grup pot fi raportate la un nume aparţinînd denominaţiei populare : *Bulúşéşċ* „parte de sat" (v. *Buluc*), Cpt, *Kindăréşċ* „parte a localităţii Sînnicolau Mare" (v. *Kindăr*), *Şuşuléşċ* „ţarină" (v. *Şuşu*), BM, *Mălă̯iéşċ* „ţarină" (v. *Mălá̯i*), Băt, *Ungurésċ* „teren arabil" (v. *Únguru*), Buc ; *Coasta Buliśéşċilor* „pădure" (v. *Bulíc*), SM, *Grǫápa Miţuléşċilor* (v. *Míţu*), V, *Pără*^{u}*u Văcăréşċilor* (v. *Văcáru*), Bd ; *Gulóṅ* „deal" (v. *Gúla*), Rm, *Ludóṅ* „stradă" (v. *Lúdu*), SM, *Mamutóṅ* „stradă" (v. *Mamút*), Vrm ; *Cótu Mîrţogóṅilor* (v. *Mîrţǫágă*), Izg, *Đálu Ticóṅilor* (v. *Tică*), V, *Gá̯iu Drugóṅilor* (v. *Drúgă*), SM, *Ogaşu Cocoróṅilor* (v. *Cocór*), Sur, *Pi̯átu Cocoşóṅilor* (v. *Cocóş*), Fîr.

Alte toponime îşi găsesc un corespondent în prenume şi nume de familie existente şi astăzi, unele atestate încă de la începutul secolului al XIX-lea în registrele de stare civilă [6] : *Făuréşċ* „teren arabil şi drum" (v. n.f. *Faur*), Fg, *Żurăşċ* „coastă" (v. n. f. *Giura*), B, *Gruiéşċ* „fîntînă" (v. p. *Gruia*), I, *Măđéşċ* „stradă" (v. n. f. *Măda*), Cpt, *Răi̯éşċ* „culme" (v. *Raia* Brancu 1886, VB, iar în 1905 este înregistrată moartea lui *Raia* Cerbu, Mh), *Velişéşċ* „coastă" (v. n. f. *Velici*, 1884, C) ; *Drúmu Mărċéşċilor* (v. p. *Marta*), Săl, *Fáţa Păṅéşċilor* (v. n. f. *Pană*), Giur, *Ogáşu Crăşuṅéşċilor* (v. p. *Crăciun*, 1884, C), *Ogáşu Cristéşċilor* (v. n. f. *Cristescu*,

[6] Pentru a verifica exactitatea încadrării unui antroponim în categoria de prenume sau nume de familie, precum şi pentru a ne face o idee despre vechimea lor, am parcurs listele cuprinse în registrele de stare civilă din unele localităţi (din păcate, acestea nu sînt mai vechi de anul 1800) şi registrele agricole actuale. Inexistenţa unui nume în aceste surse arată că el este ori foarte vechi şi a dispărut, ori, cel mai adesea, nu face parte din sistemul oficial de denominaţie.

1857, C, frecvent şi astăzi în cîteva cătune ale comunei Cornereva : Bogîltin, Borugi, Costiş, Mesteacăn), *Ogáşu Murgulésċilor* (v. n. f. *Murgu*, 1831, EM), *Păđína Ioṅéşċilor* (v. n. f. *Ionescu)*, Giur, *Poiána Imbréşċilor* (v. n. f. *Imbre* 1831 Prp), *Rítu Săvulésċilor* (v. n. f. *Săvulescu)*, Mn; *Bălintóṅ* „parte de sat" (v. n. f. *Balint)*, S, *Zuróṅ* „păşune" (v. n. f. *Jura)*, Mon, *Putón* „parte de sat" (v. n. f. *Puta)*, Sb, *Roşóṅ* „parte de sat" (v. n. f. *Roşu)*, Dbz, *Şandróṅ* „uliţă" (v. n. f. *Şandru)*, Mhd; *Đálu Mănşóṅilor* (v. n. f. *Manciu)*, R, *Fîtina Merşóṅilor* (v. n. f. *Mercea)*, Pot, *Ogáşu Ġergóṅilor* (v. n. f. *Gherga)*, Brăd, *Ogáşu Ļiubóṅilor* (v. n. f. *Liuba)*, Brăd, *Úliţa Vuióṅilor* (v. n. f. *Vuia)*, Izv.

Urmărind modul în care se repartizează teritorial toponimele care conţin nume de grup, am constatat că se pot delimita zone în care se concentrează nume terminate în *-eşti*, faţă de altele în care predominante sînt construcţiile în *-oṅ*.

Zona	*-eşti*		*-oṅ*	
	din totalul numelor în *-eşti* şi *-oṅ*	din totalul numelor în *-eşti*	din totalul numelor în *-eşti* şi *-oṅ*	din totalul numelor în *-oṅ*
Munţii Cernei	10,03 %	20,77 %	—	—
Făget	7,80 %	16,15 %	6,69 %	12,90 %
Lugoj	5,57 %	11,54 %	10,79 %	28,00 %
Valea Almăjului	5,20 %	10,77 %	4,09 %	7,97 %
Reşiţa	2,60 %	6,15 %	2,60 %	5,76 %
Oraviţa	5,57 %	11,54 %	8,90 %	17,00 %
Buziaş	4,09 %	9,15 %	5,20 %	10,72 %
Caransebeş	1,89 %	3,61 %	2,60 %	5,03 %

Remarcăm că cele mai numeroase nume colective în *-eşti* apar în toponimia Munţilor Cernei (unde formaţiile în *-oṅ* lipsesc cu desăvîrşire), în zona Făgetului şi în Valea Almăjului. Fenomenul nu este întîmplător şi îşi găseşte explicaţia în condiţiile social-istorice specifice.

În general, ca tip formativ, toponimele în *-eşti*, provenite din nume de grup care au la bază prenume sau nume aparţinînd denominaţiei populare, sînt mai vechi decît cele în care numele colectiv se referă la un nume de familie în *-escu*. De altfel, din toponimele cercetate, puţine sînt cele în care punctul de plecare este un nume de familie în *-escu*. Totuşi, apariţia numelor de familie în *-escu* a întărit tendinţa de creare a numelor de grup în *-eşti*. Astfel, în zona Munţilor Cernei, datorită comunităţii administrativ-politice cu Oltenia de nord (care împreună cu Banatul de sud-vest făcea parte din Banatul de Severin) şi legăturilor permanente între populaţia de pe cele două maluri ale Cernei, sufixul *-escu* a pătruns mai devreme decît în alte părţi ale Banatului. El a devenit deosebit de productiv în

formarea numelor de familie : în perioada 1857—1885, la Cornereva apar 21 de nume : *Cernescu, Cristescu, Ghinescu, Davidescu, Novăcescu, Ursulescu, Velculescu.* Astăzi există 32 de nume, dintre care 14 foarte frecvente : *Cernescu, Cristescu, Drăghicescu, Ghergulescu, Novăcescu, Valuşescu.*

În valea superioară a Begheiului (comuna Făget şi satele învecinate), aria toponimelor care conţin nume colective în *-eşti* coincide cu aria localităţilor în *-eşti*, atestate încă din sec. XIV—XVI [7], 17 existente şi astăzi : *Baloşeşti, Băteşti, Boteşti, Botineşti, Drăcsineşti, Dubeşti, Fărăşeşti, Hăuzeşti, Jupîneşti, Leucuşeşti, Nemeşeşti, Pogăneşti, Rădmăneşti, Româneşti, Sinteşti, Temereşti, Tomeşti*, iar altele dispărute *(Musteşti* — com. Margina, *Năndreşti*, între Homojdia şi Coşaviţa, *Sidileşti, Slăveşti, Trifeşti)* sau încorporate în alte localităţi *(Băbeşti, Jureşti* şi *Goizeşti).*

Aceasta este, în acelaşi timp, şi zona unor districte româneşti în care au mai fost înregistrate alte 17 nume colective în *-eşti* [8].

Registrele de stare civilă consultate ne dovedesc că şi numele de familie în *-escu* dominau numeric. Exemplu : Brăneşti : *Capotescu, Enculescu, Frăţăscu, Opriţescu* (1829); *Martinescu, Mihăescu* (1830); *Lupulescu* (1831); Făget : *Pasculescu* (1880), *Murărescu* (1881), *Benescu, Mănescu* (1883), *Frătuţescu* (1884), *Işfănescu, Vuescu* (1885).

Ca şi în regiunile Cernei şi Făgetului, Valea Almăjului reprezenta unul din cele opt districte româneşti bănăţene, care, avînd o relativă autonomie teritorială, „sînt o continuare evoluată a obştiilor săteşti libere, unele locuite de români, atestate în Banat, Ţara Haţegului în documente din secolul al XIII-lea" [9].

În Almăj sînt puţine nume colective cărora le corespund nume de familie terminate în *-escu*. De altfel, nu avem certitudinea unor asemenea corespondente, deoarece în registrele de stare civilă patronimele apar la început în forme simple : *Rădulea, Vlădia, Vuia*, pentru ca apoi să apară, de la 1830, şi în forme cu sufix : *Rădulescu, Vlădulescu, Vuiescu.* Totuşi, frecvenţa numelor de familie în *-escu*, începînd cu secolul al XIX-lea [10], a reactualizat şi întărit vechiul sistem de formare a numelor colective în *-eşti.*

Numele colective în *-eşti* din toponimia altor regiuni ale Banatului sînt concurate de cele formate cu ajutorul sufixului *-oń*, care le întrec, ca număr, pe primele. Astfel, în localităţile din jurul oraşelor Lugoj şi Oraviţa am înregistrat 10,79%, respectiv 8,90% nume în *-oń* faţă de 5,57% în *-eşti.* Credem că vechea tendinţă de formare a numelor colective în *-eşti* şi în aceste districte româneşti (Lugoj şi Iladia) nu a fost susţinută de frecvenţa numelor de familie în *-escu*, care apar, dar mult mai rar : *Magescu* (1839), *Drăgănescu* (1863), Zgribeşti — Lugoj; *Badiescu* (1833), *Sfitescu* (1835), singurul nume mai frecvent, Berlişte — Oraviţa.

---

[7] Vezi I. Pătruţ şi Malvina Pătruţ, *Toponimice bănăţene în -eşti*, (I), în CL, XII, 1967, nr. 2, p. 289—298, şi CL, XIII, 1968, nr. 2, p. 201—209.

[8] V. Ardeleanu, *Vechimea numelor de familie ţărăneşti din Banat*, în CL, XIII, 1968, nr. 2, p. 221.

[9] Vezi I. Pătruţ şi Malvina Pătruţ, *art. cit.*, p. 290.

[10] În această perioadă au venit în Almăj, în minele de la Rudăria, Bănia, Gîrbovăţ, un mare număr de „aurari", la lucru, care aveau nume formate cu acest sufix : *Orbulescu* (1834), EM, *Stepanescu* (1835), Gb, *Davidescu* (1835), EM.

Toate aceste toponime se datorează răspîndirii procedeului de formare a numelor colective cu sufixul *-oh* în denominaţia bănăţeană. Ele au rămas cunoscute şi folosite mai mult la nivel local, pătrunzînd foarte rar în sistemul oficial ca nume de familie : *Balinton* (1829), Brăn, *Novaconiu* (1880), Fg, *Jurconiu* (1881), Fg.

Materialul analizat ne arată că unele din toponimele construite pe baza numelor colective în *-eşti* (31) şi *-oh* (55) se referă la părţi de sat (uliţe, „piaţuri", socacuri, străzi, coturi), ele desemnînd *locul* unde trăieşte un grup de oameni uniţi printr-o denumire comună, indiferent dacă ei aparţin sau nu aceleiaşi colectivităţi familiale. Alte cîteva sînt nume ale unor obiective importante în viaţa satului (fîntîni, poduri), construite de anumite familii. Celelalte denumiri topice exprimă raporturi de proprietate asupra unor terenuri arabile, fîneţe, păduri, mori, stîne. Este semnificativ că astfel de nume apar în zonele de munte şi de dealuri (Munţii Cernei, Valea Almăjului, zonele de deal ale Făgetului, Oraviţei, Lugojului şi Buziaşului), unde existenţa unor colectivităţi săteşti libere a determinat o anumită divizare, pe familii, a unor unităţi economice din hotarul satului, altele rămînînd în folosinţă comună.

În schimb, în zonele de cîmpie din jurul Timişoarei, Aradului, Sînnicolaului Mare şi Detei, numele colective sînt foarte rare, cel mult 2,60% într-o zonă (Sînnicolaul Mare), din totalul toponimelor discutate. Această situaţie reflectă o altă structurare a teritoriului economic al unor sate, multe colonizate, în care terenurile aparţineau unor mari proprietari.

În ceea ce priveşte modul de formare a toponimelor care conţin un antroponim cu formă de plural (în *-eşti* sau *-oh*), credem că ele provin de la nume comune care conţin ideea de grup. Ca atare, în plan toponimic, terminaţiile *-eşti* şi *-oh* credem că nu mai pot fi considerate sufixe, iar într-o analiză a structurii numelor de locuri simple în *-eşti* şi *-oh*, ele ar urma să fie încadrate în categoria toponimelor primare, nu secundare-derivate, aşa cum s-a făcut pînă acum.

SIGLELE LOCALITĂŢILOR

B	Bara, c.
Baia	Baia Nouă, c. Eibenthal
Bal	Baloşeşti, c. Făget
Băt	Băteşti, c. Făget
Bd	Buzad, c. Bogda
Ber	Berlişte, c.
Bg	Bogîltin, c. Cornereva
Bl	Bulza, c. Margina
BM	Begheiu Mic, c. Făget
BN	Borlovenii Noi, c. Prigor
Bor	Borugi, c. Cornereva
Boz	Bozovici, c.
Br	Brebu, c.
Brăd	Brădişoru de Jos, or. Oraviţa
Brăn	Brăneşti, c. Făget
Brg	Beregsău, c. Săcălaz
Brn	Berini, c. Sacoşu Turcesc
Broş	Broşteni, or. Oraviţa
Brz	Bîrz, c. Dalboşeţ
Buc	Bucovăţ, c. Dumbrava
Buz	Buziaş, or.
C	Cornereva, c.
Ciud	Ciudanoviţa, c.
Cil	Cilnic, mun. Reşiţa
Cm	Comeat, c. Bogda
CM	Cracu Mare, c. Comeat
Corn	Cornuţel, c. Păltiniş
Cos	Costiş, c. Cornereva
Cp	Căpăt, c. Racoviţa
Cpt	Cuptoare, mun. Reşiţa
Cr	Criciova, c.
CR	Ciclova Română, c.
Crn	Cîrnecea, c. Ticvaniu Mare
Crv	Crivina, c. Pietroasa
Db	Dobraia, c. Cornereva
Dbz	Duboz, c. Niţchidorf

Dm Domaşnea, c.
Dob Dobreşti, c. Bara
Dr Drăgoieşti, c. Racoviţa
Dub Dubeşti, c. Ohaba Lungă
Dz Dezeşti, c. Fîrliug
EM Eftimie Murgu, c.
Făd Fădimac, c. Balinţ
Făr Fărăşeşti, c. Făget
Fb Fibiş, c. Maşloc
Fd Fîrdea, c.
Fg Făget, c.
Fir Firliug, c.
For Forotic, c.
Fz Fizeş, c. Berzovia
Gb Gîrbovăţ, c. Bănia
Giur Giurgiova, c. Goruia
Gbr Globurău, c. Mehadia
Gor Goruia, c. Caraşova
Grăd Grădinari, c.
Grn Gruni, c. Cornereva
Hon Honorici, c. Victor Vlad Delamarina
Hrn Herneacova, c. Recaş
I Ierşnic, c. Ohaba Lungă
Ibl Iablaniţa, c.
Icl Icloda, c. Sacoşu Turcesc
Ig Igriş, c. Sînpetru Mare
In Ineleţ, c. Cornereva
Iz Izvin, c. Recaş
Izg Izgar, c. Vermeş
Izv Izvor, c. Cornereva
J Jupineşti, c. Făget
L Luncani, c. Tomeşti
Lăp Lăpuşnicel, c.
Lg Lugoj, or.
M Margina, c.
Mac Maciova, c. Căvăran
Mer Mercina, c. Vărădia
Mh Mehadia, c.
Mhd Mehadica, c.
Mn Mănăştur, c. Vinga
Mon Moniom, mun. Reşiţa
Mst Mesteacăn, c. Cornereva
MV Moşniţa Veche, c.
OF Ocna de Fier, c.
Oh Ohabiţa, c. Păltiniş
Or Oraviţa, or.
P Pietroasa, c.
Păl Păltiniş, c.
Păt Pătaş, c. Prigor
Peş Peştere, c. Căvăran
Pot Potoc, c. Sasca Montană
Prp Prilipeţ, c. Prigor
Put Putna, c. Prigor
Pv Pîrvova, c. Lăpuşnicel
R Răchita, c. Dumbrava
RL Remetea Luncă, c. Mănăştur
Rm Ramna, c.
Rom Româneşti, c. Tomeşti
S Saravale, c. Sînpetru Mare
Săl Sălciua, c. Pişchia
Sb Sălbăgel, c. Găvojdia
Sc Scăiuş, c. Fîrliug
Sic Sicheviţa, c.
Sîrb Sîrbova, c. Racoviţa
SM Sacoşu Mare, c. Darova
SN Slatina Nera, c. Sasca Montană
SnM Sînnicolau Mare, or.
Soc Socolari, c. Ciclova Română
SR Stamora Română, c. Sacoşu Turcesc
St Stancilova, c. Şopotu Nou
Strug Strugăsca, c. Cornereva
Su C Sub Cring, c. Cornereva
Su P Sub Plai, c. Cornereva
Sur Surducu Mare, c. Forotic
ŞM Şemlacu Mare, c. Gătaia
ŞV Şopotu Vechi, c. Dalboşeţ
T Tîrnova, c.
Tinc Tincova, c. Sacu
V Vărădia, c.
Ver Verendin, c. Luncaviţa
Vis Visag, c. Victor Vlad Delamarina
VO Valea Oreviţa, c. Sicheviţa
Vr Vrani, c.
Vrm Vermeş, c.
VS Valea Sicheviţei, c. Sicheviţa
Z Zolt, c. Fîrdea
Zgr Zgribeşti, c. Ştiuca
ZM Zorlenţu Mare, c.

Iunie 1979

Universitatea din Timişoara
Timişoara, B-dul V. Pârvan 4

O GREȘEALĂ DE LIMBĂ ȘI DE GÎNDIRE: CONTRADICTIO IN ADIECTO

DE

MIOARA AVRAM

Dintre greșelile de vocabular legate de folosirea unui cuvînt în anumite vecinătăți, cea mai cunoscută și mai des adusă în discuție pentru a i se preveni repetarea și răspîndirea este pleonasmul, alăturarea a două cuvinte cu aproximativ același sens sau cu sensul unuia dintre ele implicat în sensul celuilalt. Mai puțin cunoscută este greșeala de tip opus, care constă în alăturarea unor cuvinte cu sens contrar, incompatibile între ele; este o greșeală care privește în același timp limba și gîndirea și care în logică se numește *contradictio in adiecto* „contradicție în ceea ce se adaugă". Ca și în alte tipuri de greșeli lexicale, avem a face și în acest caz cu încălcarea proprietății termenilor, în forme care pot constitui adevărate nonsensuri, de domeniul absurdului.

Greșelile de tipul contradicției în adaos se pot întîlni, cu diverse cuvinte, în diverse construcții gramaticale, atît între cuvinte strict învecinate, aflate în raporturi directe de determinare sau de coordonare, cît și, într-un context mai larg și în relații indirecte, între un cuvînt și determinantul determinantului său.

Poate că cel mai des le întîlnim la folosirea unui substantiv cu un determinant atributiv, nume predicativ sau element predicativ suplimentar care este opus ca înțeles sau exprimă o noțiune incompatibilă cu termenul determinat; de exemplu: *întrajutorare univocă* (sau *nereciprocă*), *aragaz electric* sau *procent la mie*. Cei care folosesc asemenea îmbinări dau dovadă de necunoașterea exactă a sensului cuvîntului determinat, mai precis, de faptul că au reținut din el numai unele note, cu neglijarea notelor care nu tolerează alăturarea determinantelor menționate.

Cine vorbește de *întrajutorare univocă* sau *nereciprocă* uită că în sensul și în forma internă a substantivului *întrajutorare* este implicată ideea de reciprocitate, incompatibilă cu un atribut ca adjectivul *univoc*, al cărui sens este „care merge într-o singură direcție": ajutorul, ajutorarea pot fi univoce, pot porni dintr-o singură parte fără a primi un răspuns de același fel, dar întrajutorarea nu, deosebirea dintre *ajutorare* și *întrajutorare* fiind dată de prefixul *între-*, care exprimă tocmai reciprocitatea (și de aceea face pleonastică o îmbinare ca *întrajutorare reciprocă*: „Scînteia" 1965, nr. 6 702, p. 4, col. 4; „Informația Bucureștiului" 1965, nr. 3733, p. 4, col. 6).

Nu e nevoie să fii lingvist, să fi studiat etimologia, pentru a recunoaște în structura substantivului *aragaz* componentul de bază *gaz* (prima parte a compusului, format în limba română, inițial ca nume propriu — denumire comercială a gazului îmbuteliat —, reprezintă abrevierea unei

foste firme petroliere[1]); în ciuda legăturii transparente cu gazul, se vede că există vorbitori care atribuie cuvîntului *aragaz* numai înțelesul „mașină de gătit" sau „plită" fără precizarea referitoare la utilizarea combustibilului gaz. A vorbi de *aragaz electric (dispunînd de frigider și aragaz electric* „Scînteia" 1977, nr. 10 825, p. 5, col. 3) e ca și cum ai vorbi de o *spirtieră electrică* sau de o *zaharniță pentru sare!* O situație asemănătoare este reprezentată de îmbinarea *aniversarea unor luni* sau a unui *trimestru, semestru* (din viața unui copil, de la producerea unui eveniment), la care, ca și în cazul pleonasmului *aniversarea unor ani*, se trece peste implicarea noțiunii de *an* în structura termenului determinat: *aniversarea* este „întoarcerea anilor, sărbătorirea trecerii unor ani", și nu pur și simplu sărbătorirea trecerii oricărei unități de măsurare a timpului.

Din moment ce constatăm asemenea greșeli și la cuvinte a căror semantică proprie este sprijinită de o formă internă clară pentru vorbitorii români, e cu atît mai de înțeles că ele apar la cuvinte cu etimonul nedecodabil pentru nespecialiști. Cînd cineva vorbește de un *intermezzo final* al ocupațiilor sale dintr-o anumită unitate de timp *(Ca un intermezzo final ... am format aseară cîteva numere de telefon.* „România liberă" 1968, nr. 7 220, p. 5, col. 6), denotă că a reținut din sensul substantivului *intermezzo* numai ideea generală de „divertisment", fără restrîngerea la un divertisment intercalat în ceva, în mijlocul altei activități (cf. *intermediar)*, între două părți sau momente ale unei reprezentații, compoziții etc.; tocmai această notă neglijată, intercalarea, se opune asocierii cu adjectivul *final*, care ne trimite la ceva dintr-o ultimă fază, de la sfîrșitul unei acțiuni sau al unei reprezentații. Tot astfel, în cazul îmbinării *procent(e) la mie*, glosarea literală „sutime la mie" evidențiază nonsensul, dar aparița și frecvența ei se explică prin aceea că vorbitorii ignoră raportarea etimologică la lat. *centum*, fr. *cent*, rom. *centi-* „sută" [2], reținînd numai ideea de proporție sau dobîndă. O îmbinare ca *triumvirat portuar (Ca port, Barcelona concurează Marsilia și Genova, menținîndu-se viguros în acest triumvirat portuar al traficului mediteranean.* „Scînteia" 1979, nr. 11 426, p. 6, col. 5) arată că *triumvirat* e înțeles ca „grup de trei obiecte (principale, conducătoare)" — în exemplul dat, porturi — în loc de „grup de trei bărbați", cu limitarea la bărbați impusă de componentul lat. *vir* (cf. și rom. *viril* „bărbătesc") [3].

Din categoria contradicțiilor care depășesc determinarea directă din cadrul unui grup nominal se pot cita atît greșeli grosolane ca *bicicletă cu trei roți*, din vorbirea copiilor și a oamenilor cu puțină cultură, cît și

---

[1] *Asociația româno-americană*, după *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. I *Compunerea* de Fulvia Ciovanu și Finuța Hasan, București, 1970, p. 153, sau *Astra Română*, după DEX.

[2] Raportare care a funcționat în momentul adaptării în română a etimonului german *Prozent*.

[3] Cu acest substantiv se înregistrează și alte folosiri greșite care dovedesc înțelegerea lui aproximativă: astfel, l-am întîlnit denumind un grup de trei femei *(Deși, după Doina Badea, Margareta a adus muzicii noastre ușoare cele mai multe succese, ea nu și-a găsit loc în „triumviratul" de la Knokke.* „Săptămîna" 1973, nr. 119, p. 15, col. 3) sau o grupare a trei categorii de componenți, indiferent de sex *(Librari, editori, profesori ... iată un triumvirat în mîinile căruia se află „cheia" găsirii, în cel mai scurt timp, a tuturor cărților.* „Scînteia" 1973, nr. 9 643, p. 4, col. 2). Aceste greșeli sînt favorizate de împrejurarea că nici dicționarele uzuale nu sînt prea scrupuloase în precizarea notei definitorii a cuvîntului: limitîndu-se la sensul lui istoric, DEX-ul folosește termenul vag *persoane* în locul lui *bărbați* din DM.

contradicții mai voalate, înregistrate în forme de exprimare pretențioasă : o îmbinare ca *repetarea unor fapte asemănătoare* sau *similare (pentru a preveni orice repetare a unor evenimente similare* „Scînteia" 1972, nr. 9 245, p. 6, col. 7) contravine specificului repetiției, care constă în identitatea și nu simpla asemănare a faptelor reluate.

Contradicția în adaos se poate produce și între două determinări ale aceluiași substantiv, fie că este vorba de două determinări atributive de diverse feluri, fie de un atribut și de un nume predicativ sau de un atribut și un element predicativ suplimentar. Într-un exemplu ca *Cele trei hoteluri... se constituie într-o stațiune-satelit ce concentrează în jurul ei toate celelalte stațiuni* („Scînteia" 1973, nr. 9 509, p. 1, col. 2) există o contradicție evidentă între cele două determinări ale substantivului *stațiune:* apoziția *satelit* [4], care presupune subordonarea față de alte unități, și propoziția *ce concentrează în jurul ei toate celelalte stațiuni.* De asemenea, în exemplul *recentul turneu ce urmează a fi întreprins* („Magazin" 1977, nr. 1 008, p. 12, col. 3) atributul adjectival *recent* și propoziția atributivă *ce urmează a fi întreprins* exprimă însușiri care se exclud, căci *recent* nu înseamnă „apropiat în timp în orice direcție", ci numai cu referire la trecut, deci „care a avut loc de curînd", nu și „care se va petrece în curînd", cum probabil a crezut ziaristul respectiv punîndu-l alături de îmbinarea verbală *urmează a fi întreprins.* Contradicțiile dintre un atribut și un nume predicativ sau un element predicativ suplimentar referitoare la același substantiv, ca și cele dintre un subiect și numele predicativ sau elementul predicativ suplimentar referitor la el pot fi numite contradicții în definiție. Ilustrări ale acestor situații se găsesc nu numai în formule glumețe ca *Cei patru evangheliști sînt trei : Luca și Matei* (cf. o variantă modernă : *Triunghiul isoscel este un patrulater cu două laturi.* Nicolae Saftu, *Rîsete fără catalog. Umor școlar*, București, 1977, p. 13), ci și, din păcate, în publicistica fără intenții umoristice : dacă cineva scrie *În acest sens mi se pare notorie o lucrare puțin cunoscută* („Flacăra" 1979, nr. 8 (1 237), p. 10, col. 2), demonstrează că nu știe sensul propriu al lui *notoriu*, care înseamnă „foarte cunoscut, cunoscut de toată lumea", și că, probabil prin confuzie cu *notabil*, îi atribuie sensul impropriu „remarcabil" [5], derivat din sensul calificativ „celebru, renumit", fără a menține legătura cu ideea de largă cunoaștere implicată în acesta din urmă.

Contradicții în adaos de tipul contradicțiilor în regimul gramatical se produc și la folosirea unor verbe cu anumite compliniri incompatibile, cum este folosirea tranzitivă (legată și de schimbarea diatezei), cu alt complement direct decît *pe sine însuși*, a unor verbe reflexive-obiective prin definiție ca *a sinucide* și diverse compuse cu *auto-* „însuși, singur". Folosirea tranzitivă a lui *sinucide* a fost ridiculizată de Caragiale (*Mitocanul scosese șicul de la baston pentru ca să mă sinucidă. Opere*, vol. 1, București, 1959, p. 35) și nu se mai întîlnește azi decît în glumă. Se răspîndește însă sub ochii noștri folosirea tranzitivă a unor compuse cu *auto-*, a căror rațiune de existență o constituia tocmai sublinierea valorii refle-

[4] Înglobată în compusul *stațiune-satelit.*

[5] Din păcate, și DEX-ul recurge în glosarea lui *notoriu* la acest cuvînt : „cunoscut de multă lume, știut de toți; *p. ext.* remarcabil, renumit".

xiv-obiective, deci a identității subiectului cu obiectul [6]; transformarea lor în verbe nereflexive anulează rostul lui *auto-* : *Și nu cred că mă autosugestionează doar extraordinara „viață" cu care joacă M.D.* „România literară" 1974, nr. 30, p. 17, col. 5; *Să-și formeze o imagine despre sine, care să-l autolinișteasică.* „Scînteia tineretului" 1975, nr. 8 185, p. 2, col. 5; *Și faptul că înșela într-o măsură mică în raport cu tentația îl autolinișteа.* „Flacăra" 1979, nr. 30 (1 259), p. 10, col. 4. (De notat că, prin sensul său „însuși, singur", *auto-* se opune și interpretării factitive a variantei dereflexivizate a acestor verbe, căci dacă faci pe cineva să se sugestioneze sau să se liniștească nu se mai poate spune că el se *auto*sugestionează sau se *auto*liniștește.)

Și în grupul verbal contradicțiile în adaos se pot produce între două determinări ale aceluiași cuvînt, în speță între două compliniri ale aceluiași verb; de exemplu: *El privește retrospectiv spre viitor* (N. Saftu, *lucr. cit.*, p. 46).

Contradicțiile de acest fel pot apărea și la folosirea unor adjective sau adverbe cu anumite determinări adverbiale, în îmbinări ca *destul* (sau *îndeajuns*) *de insuficient.*

În sfîrșit, contradicțiile în adaos se întîlnesc și în construcții coordonatoare de tipul *Are o conștiință pură, dar încărcată* (N. Saftu, *lucr. cit.*, p. 46) sau *Este suficient, dar nu destul* („Flacăra" 1977, nr. 2 (1 127), p. 24, col. 2).

Evident, ca și în cazul pleonasmelor, există diverse grade de apreciere a adaosurilor cu sens contrar, dintre care unele sînt acceptabile în anumite situații. Așa cum s-au putut imagina situații în care ar fi necesară asocierea *o babă bătrînă* [7], ne putem imagina și unele care ar motiva asocierea *o babă ceva mai tînără*, de exemplu.

Adaosurile cu sens contrar sau aparent contrar, surprinzător, sînt făcute uneori cu intenție, constituind figuri de stil speciale — oximoron, paradox [8] —, ca în celebrul dicton *grăbește-te încet.* Pe lîngă poezie, care în epoca modernă manifestă o deosebită predilecție pentru imaginile paradoxale [9], o preferință asemănătoare pentru acest procedeu se constată și în presă, în special în titluri (cîteva exemple: *Robustețe fragilă* „Scînteia" 1965, nr. 6 634, p. 4, col. 1; *Roz-bombonul e albastru* „România liberă" 1972, nr. 8 687, p. 2, col. 7; *Departele aproape* „Informația Bucureștiului" 1979, nr. 7 940, p. 1, col. 4); de obicei, crearea și acceptarea unor imagini de acest fel, din categoria jocurilor de cuvinte, se bazează pe folosirea cu un sens figurat a unuia dintre termenii aparentei contradicții.

Exemplele criticate în acest articol nu fac parte din categoria efectelor intenționate, ci sînt greșeli propriu-zise, izvorîte din cunoașterea imperfectă a sensului cuvintelor folosite și din lipsa de atenție în îmbinarea lor. Un vorbitor atent la exprimarea fără echivoc a ceea ce are de comunicat se ferește și de asociațiile care sînt numai aparent contradictorii. De

---

[6] Vezi Mioara Avram, *Dereflexivizare, pleonasm sau dezambiguizare?*, în LR XXIII, 1974, nr. 2, p. 113–122.

[7] Vezi Al. Graur, *„Capcanele" limbii române*, București, 1976, p. 79.

[8] Vezi Gh. N. Dragomirescu, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, București, 1975, s. v.

[9] În poezia lui Arghezi acest fenomen a fost remarcat de Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965, p. 526: „Imaginea este uneori paradoxală prin apropierea unor termeni contradictorii sau neconcordabili".

exemplu, chiar atunci cînd unele cuvinte se lexicalizează într-un sens figurat, pentru claritatea comunicării e de preferat să se evite folosirea lor în îmbinări cu cuvinte antonime ale sensului propriu : adverbul *curat* se poate folosi cu sensul „chiar, exact, întocmai" pe lîngă diverse adverbe sau adjective, dar caragialescul *curat murdar (Opere*, I, p. 102) șochează prin evocarea sensului propriu al lui *curat;* la fel, adverbe ca *nemărginit*, *nesfîrșit* sau *infinit* pot apărea cu sens figurat în diverse îmbinări echivalente cu superlativul, dar deranjează în asocierea cu un adjectiv ca *mic* [10]. (De aceea acceptarea lui *foarte* și *tare* în îmbinări ca *foarte moale* sau *tare slab* poate constitui un argument în favoarea gramaticalizării lor într-un grad mai înalt, ca adevărate instrumente ale superlativului, demonstrînd lipsa oricăror restricții combinatorii legate de sensul propriu originar.)

Grija pentru proprietatea termenilor este o condiție elementară a exprimării corecte și o dovadă a gîndirii corecte ; contradicțiile în adaos sînt semnale diagnostice ale stăpînirii inexacte a unor cuvinte și noțiuni.

Octombrie 1979

Institutul de lingvistică
București, Spiru Haret 12

[10] Cf. citatul din Galaction [Bisericuța] *era nesfîrșit de mică și de veche*, dat fără nici un comentariu în *Gramatica limbii române*, editată de Academia R. S. România, ediția a II-a, tiraj nou, București, 1966, vol. I, p. 131.

PROBLEME DE LINGVISTICĂ LA RADIO

DE

IORGU IORDAN

Cea de-a treizeci şi cincea aniversare a Eliberării ţării de sub dominaţia fascistă a fost un prilej, pe care tovarăşii de la Radio l-au folosit cum se cuvine, de a prezenta, la emisiunea „Odă limbii române", realizările lingvisticii naţionale în ultimii treizeci şi cinci de ani. Ca om de meserie, cum se spune familiar, dar just, m-am bucurat sincer că disciplinei pe care o cultiv i s-a acordat această cinste pe deplin meritată. Îmi pare rău totuşi că nu s-a procedat la fel cu multe alte ramuri de activitate ştiinţifică. Şi ele, cel puţin unele, dacă nu toate, au făcut progrese, sub diverse aspecte, în epoca despre care este vorba.

Inaugurarea seriei de comunicări — le spun aşa, fiindcă avem a face cu producţii ştiinţifice, asemănătoare cu acelea care se prezintă la congrese organizate de societăţile de specialitate, naţionale sau internaţionale — a făcut-o acad. I. Coteanu, directorul Institutului de lingvistică din Bucureşti, în calitatea sa de conducător al acestei unităţi importante în domeniul disciplinei noastre.

Conformîndu-se strict, fără să spună direct, titulaturii seriei în discuţie („Lingvistica românească în epoca socialistă"), d-sa s-a referit exclusiv la realizările lingviştilor noştri din ultimele trei decenii. Materia este, într-adevăr, foarte bogată şi mai ales extrem de variată în comparaţie cu ceea ce avem mai înainte de 23 August. (E vorba de epoca dintre cele două războaie.) Altă limitare pe care şi-a impus-o acad. I. Coteanu — aceasta mai puţin tranşantă şi, din punct de vedere teoretic, dacă-i pot spune aşa, destul de îndreptăţită — a fost determinată, cred, de faptul că Eliberarea, cu toate consecinţele ei, a însemnat o înnoire în viaţa noastră publică, şi de aceea lingvistica din această epocă a fost prezentată mai cu seamă prin noutăţile ei de ordin teoretic şi metodologic.

Autorii celorlalte comunicări au adus completările necesare. Deoarece o parte din celelalte comunicări au apărut în numărul precedent al revistei „Limba română", mi se pare de prisos să vorbesc şi despre ele. Cititorii le au la îndemînă în întregime şi-şi pot face ei înşişi o părere despre modul cum prezintă autorii lor activitatea desfăşurată de lingviştii români în epoca socialistă. Voi spune totuşi cîte ceva, de ordin cu totul general. În primul rînd, îmi exprim satisfacţia că autorii au înţeles, cum mi se pare mie just, caracterul i s t o r i c, în sensul de evoluţie al disciplinei noastre. Că ea, indiferent de perioade, reprezintă o unitate desăvîrşită, în sensul că fiecare perioadă este o continuare a celei anterioare, pe care o dezvoltă şi o depăşeşte sau trebuie s-o depăşească, şi nu numai prin acumulări cantitative, ci şi, dacă se poate, prin calitate. Este o idee marxistă bine cunoscută şi totodată recunoscută ca foarte justă. Afară de aceasta, autorii comunicărilor în discuţie au apreciat, din fugă, bineînţeles, cum nu era posibil altfel, dar cu convingere sinceră, valoarea realizărilor din epoca imediat

precedentă, ale înaintaşilor noştri. Să nu uităm — am în vedere mai cu seamă pe cei mai numeroşi dintre cititorii acestei reviste, puţin sau deloc iniţiaţi în istoria lingvisticii româneşti — că între cele două războaie s-au elaborat trei opere fundamentale consacrate limbii poporului nostru : *Histoire de la langue roumaine* (primul volum înainte de întîiul război mondial) a lui O. Densusianu, *Originea românilor* a lui A. Philippide şi *Limba română* a lui Sextil Puşcariu. Sînt sigur că cei ce cunosc, nu prin simplă răsfoire, aceste lucrări nu găsesc deloc exagerată afirmaţia mea că nici predecesorii autorilor citaţi şi, cel puţin deocamdată, nici urmaşii lor, care sîntem noi cei de azi, vîrstnici şi tineri, nu-i depăşesc. Mă refer, în primul rînd, nu la rezultatele obţinute de cei trei lingvişti citaţi, care — cred eu — în linii generale, poate numai foarte generale, sînt valabile în continuare pînă astăzi, ci la seriozitatea, temeinicia şi acribia, toate exemplare, ale muncii lor. Progrese, chiar calitative, se obţin oarecum prin forţa lucrurilor : o disciplină ştiinţifică nu stă pe loc, cel puţin o vreme mai îndelungată, şi de aceea progresul ei este inevitabil. Ceea ce se întîmplă cu mult mai rar sînt însă calităţile amintite, îndeosebi în epoci de tranziţie de la o stare de lucruri la alta, cînd oamenii nu au, nu pot avea totdeauna liniştea necesară pentru o muncă ştiinţifică la nivelul cel mai înalt. Lingvistica noastră interbelică mai are o realizare, aceasta valoroasă în sens strict pe plan internaţional : *Atlasul lingvistic român*, iniţiat de Sextil Puşcariu şi elaborat de colaboratorii lui. Deşi a avut modele străine, această lucrare a venit cu unele inovaţii importante care au fost apreciate ca atare de cei mai competenţi reprezentanţi ai geografiei lingvistice mondiale.

Printre lingviştii care au vorbit în cadrul acestei emisiuni a fost şi profesorul ieşean G. Istrate. După părerea mea, prezentarea lingvisticii noastre făcută de dînsul a corespuns în cea mai mare măsură scopului pe care cred că l-au urmărit sau trebuiau să-l urmărească organizatorii emisiunii aici în discuţie. El s-a referit nu numai la epoca dintre cele două războaie, ci şi, evident că foarte pe scurt, şi la cele anterioare. În modul acesta, comunicarea sa a fost o schiţă istorică, extrem de sumară, dar oarecum completă, dacă se poate spune aşa, a activităţii românilor în domeniul limbii lor naţionale, cu insistenţă asupra realizărilor din epoca socialistă, care ocupă două treimi din comunicare. Ar fi păcat ca această contribuţie să nu apară într-o revistă de cultură generală, cu nu număr mare de cititori, care simt, nu se poate să nu simtă, nevoia de a cunoaşte ceva din rodul ostenelilor depuse de conaţionalii lor pentru studierea creaţiei celei mai permanente a poporului din care fac parte.

Din punctul de vedere al preocupărilor, se leagă destul de strîns de cele ce precedă prezentarea noului *Tratat de istorie a limbii române*, pe care a făcut-o acad. I. Coteanu, în calitatea sa de responsabil efectiv al acestei lucrări. A vorbit despre primul volum, care se ocupă de formarea limbii noastre prin transformarea latinei vorbite în regiunea carpato-dunăreană într-un idiom romanic numit română. Cunosc atît concepţia, cît şi metoda elaborării acestui volum, poate cel mai greu dintre toate, precum şi unele detalii mai importante, în legătură cu realizarea propriu-zisă a lui, şi mi-am prezentat observaţiile, în general favorabile, uneori aproape elogioase, despre valoarea lui incontestabilă. M-au satisfăcut, înainte de toate, luarea în consideraţie, ca teritoriu de formare a limbii române, nu numai provincia romană Dacia, ci şi cele două Mesii, lucru repetat de acad. I.

Coteanu în comunicarea sa, fără să întrebuinţeze acest din urmă nume, pe care l-a înlocuit printr-un fel de perifrază („la sud de Dunăre" sau aşa ceva). De asemenea am apreciat descrierea latinei populare din regiunea în discuţie, şi amănunţită, şi, lucru important, cu referinţe destul de numeroase la latina vorbită în provinciile apusene ale Imperiului roman. Ceea ce n-am putut accepta este termenul „traco-dacă", folosit chiar ca titlu al primului capitol, unde se face prezentarea limbii populaţiilor autohtone din regiunea amintită înainte de cucerirea romană. După cît ştiu, „daca" era o ramură a „tracei", la fel cu oamenii care o vorbeau, iar „traca" reprezenta limba vorbită de toate triburile trace, foarte numeroase, printre ele, cele care ne interesează direct pe noi : dacii, geţii şi mesii. Este posibil ca cercetări mai noi, rămase necunoscute mie, să fi ajuns la alte concluzii în ce priveşte înrudirea etnică, deci şi lingvistică, dintre aceste populaţii. Autorii volumului în discuţie aveau obligaţia să spună acest lucru, dacă presupunerea mea corespunde realităţii. Dacă nu s-a întîmplat nimic în sensul bănuit de mine, înseamnă că limba dacă nu este a l t ă limbă decît traca, şi atunci combinarea ambilor termeni pentru a desemna o s i n g u r ă limbă nu se justifică, întrucît este un fel de pleonasm sau tautologie. Acceptînd această formulă, romaniştii care studiază, să zicem, franceza s-ar mira, fiindcă ei nu folosesc niciodată, cînd se ocupă de limba populaţiilor autohtone din vechea Galie, un termen similar, care ar fi „celtogalică". Ei spun uneori, mult mai rar însă, limbă „celtică", şi de obicei limbă „galică". Observaţia mea a rămas o observaţie pur platonică : acad. I. Coteanu, în emisiunea de la Radio, a vorbit totdeauna de limba „tracodacă" (o singură dată numai a lăsat la o parte pe „traco-"). Rămîne acum să aşteptăm apariţia sub formă de carte propriu-zisă a acestui volum.

Octombrie 1979 *Bucureşti, Sofia 21*

CU PRIVIRE LA DELIMITAREA RĂDĂCINII DERIVATELOR CU *-INȚĂ*

DE

FLORA ȘUTEU

Răspunzînd observațiilor mele cu privire la regula dată de domnia-sa scrierii derivatelor cu *-ință*, G. C. Rusu îmi reproșează, pe bună dreptate, invocarea în argumentație, ca derivate, a substantivelor *cuviință* și *audiință*, care, după indicațiile lexicografice actuale, au alt „statut real", adică istoric, primul fiind moștenit, al doilea împrumutat din latină [1]. Consider că reproșul este întemeiat, întrucît era de datoria mea să explic invocarea acestor două cuvinte în seria derivatelor cu *-ință*. Totodată cred că autorul era îndreptățit să se considere nesatisfăcut de observațiile mele și din cauza unui lapsus linguae din articolul meu : în cazul verbelor *a fi* și *a ști* am afirmat că sufixul de infinitiv coincide cu terminația cuvîntului [2] în loc de terminația rădăcinii, ceea ce desigur că n-a avut darul să facă expunerea mai clară.

Voi încerca să clarific acum aspectele rămase obscure în această discuție. Fac aceasta deoarece, deși aparent minoră, problema are implicații teoretice importante pentru înțelegerea modului în care se poate formula o regulă ortografică.

Prima problemă care trebuie luată în discuție este aceea a locului pe care îl ocupă în ortografie interpretarea sincronică a statutului unui cuvînt din punctul de vedere al structurii sale interne. Așa cum în notarea sunetelor o ortografie rațională tinde să se orienteze, în primul rînd, după realitatea fonetică a limbii din momentul respectiv, deci sincronic, tot așa în formularea regulilor care se raportează la structura internă a cuvintelor trebuie să se pornească de la modul în care această structură este transparentă, deci analizabilă, pentru vorbitori, de asemenea sincronic. Din acest punct de vedere, toate cuvintele analizabile pot și chiar trebuie să fie tratate, în ortografie, ca o clasă omogenă. Cele care au același sufix analizabil trebuie considerate toate ca derivare cu acel sufix. Aceasta deoarece așa le interpretează orice vorbitor nespecialist, care nu face deosebirea dintre un cuvînt moștenit și altul împrumutat sau creat pe terenul limbii respective, dacă ele se pot analiza la fel. Prin această prismă am privit lucrurile cînd am numit cuvintele *cuviință* și *audiință* „derivate". M-am situat pe poziția vorbitorilor care le raportează la *a (se) cuveni* și *(a) audia* ca la niște baze, în jurul cărora se grupează, contribuind la constituirea unor familii lexicale. Poziția aceasta poate să contrazică adevărul istoric al limbii. Ea nu este însă greșită în cadrul normării

---

[1] Vezi G. C. Rusu, *Iarăși despre scrierea derivatelor cu -ință*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 6, p. 663.

[2] Vezi Flora Șuteu, *Între științific și practic în predarea ortografiei*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 1, p. 116.

scrierii, întrucît restabilirea adevărului istoric al unei limbi nu intră sau n-ar trebui să intre în atribuţiile ortografiei. Precizez că am în vedere exclusiv principiile scrierii normate moderne, cărora ortografia românească actuală li se conformează în foarte mare măsură.

Pe această bază teoretică am susţinut şi susţin că, pentru scrierea derivatelor cu *-inţă*, regula trebuie să rezulte din examinarea tuturor cuvintelor analizabile în care se poate recunoaşte acest sufix. Altfel ea îşi pierde valabilitatea practică, vorbitorii fiind puşi în situaţia de a învăţa istoria fiecărui cuvînt în parte.

Dar chiar dacă am accepta poziţia istorică prin care *cuviinţă* şi *audiinţă* sînt tratate în afara unei reguli stabilite, întrucît nu sînt derivate, regula descoperită de Gr. C. Rusu nu rămîne valabilă. Demonstraţia o face derivatul „real" *dorinţă*, pe care eu l-am adus în discuţie ca dovadă a existenţei unor derivate scrise cu *-i-*, în ciuda faptului că rădăcina lor este monosilabică (ceea ce conform părerii lui Gr. C. Rusu ar impune scrierea cu *-ii-*). Gr. C. Rusu persistă în ideea că *dorinţă* nu are rădăcină monosilabică, ci polisilabică, deoarece provine de la verbul *a dori*, şi nu de la substantivul *dor*: „Cuvîntul *dorinţă*... nu derivă de la substantivul *dor*, ca să putem vorbi de « rădăcină monosilabică », în cazul său, ci de la verbul *a dori*, evident polisilabic" [3]. Este drept că derivatele în *-inţă* provin de la verbe, dar structura silabică a radicalului (= rădăcinii) trebuie judecată după ceea ce chiar Gr. C. Rusu numeşte „ultimă unitate păstrătoare de sens lexical", iar aceasta este *dor*, nu *dori*. Faptul că domnia-sa persistă în eroare dovedeşte ceea ce constatasem în primul meu articol: neglijarea datelor referitoare la structura internă a unui cuvînt. Gr. C. Rusu crede că rădăcina unui derivat este formată din cuvîntul întreg de la care provine acel derivat. Pentru a-i face mai clară eroarea mă văd obligată să aduc în discuţie probleme în general cunoscute de specialişti, descrise în manuale şi gramatici: definiţia rădăcinii şi delimitarea ei.

Înainte de a aborda însă această a doua problemă, pe care constat că se impune să o reiau în discuţie, mi se pare necesară o clarificare terminologică. În descrierile româneşti tradiţionale de gramatică (morfologie) şi formarea cuvintelor, termenii r a d i c a l şi r ă d ă c i n ă coincid ca sens. Valeria Guţu Romalo, în analiza structurală a flexiunii substantivului, adjectivului şi verbului [4], a dat termenului r a d i c a l o accepţie diferită de cea a termenului r ă d ă c i n ă. Această accepţie se aplică însă numai în morfologie, adică în descrierea flexiunii, şi deci nu prezintă interes pentru discuţia de faţă. Pe de altă parte, şi în descrierile tradiţionale au circulaţie expresiile r a d i c a l v e r b a l sau r a d i c a l s u b s t a n t i v a l etc., care se referă uneori la alt segment al cuvîntului decît rădăcina. Prin această expresie este vizată baza de formare a unui derivat, care poate fi de origine verbală sau substantivală, după cum rădăcina sau tema derivatului este delimitată dintr-un verb sau dintr-un substantiv. În aceste condiţii, termenul r a d i c a l este e c h i v a l e n t fie cu r ă d ă c i n ă, fie cu t e m ă, termeni pe care îi voi defini în continuare şi care nu vizează, de regulă, la cuvintele flexibile, întregul cuvînt-tip din care s-au extras. Am făcut aceste precizări, deoarece între Gr. C. Rusu şi mine există

[3] Vezi G. C. Rusu, *art. cit.*, p. 633—634

[4] Vezi Valeria Guţu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române*, Bucureşti, 1968, p. 49.

o deosebire de termeni. Domnia-sa foloseşte numai cuvîntul r a d i c a l, în timp ce eu am folosit numai termenul r ă d ă c i n ă, termen pe care domnia-sa îl reia între semnele citării, fără să facă însă vreo menţiune cu privire la o diferenţă existentă între noi în ceea ce priveşte obiectul de referinţă. Pentru a preîntîmpina căutarea ulterioară a unei posibile diferenţe, am ţinut să-i atrag atenţia că, în ciuda deosebirii de termeni, domnia-sa nu se putea referi la altceva, în cazul derivatelor cu *-inţă* care au intrat în discuţie, decît tot la r ă d ă c i n ă.

Trecînd acum la descrierea modului în care se analizează s t r u c t u r a i n t e r n ă a unui cuvînt derivat, mă voi limita în exemple exclusiv la problemele pe care le pun cuvintele formate cu *-inţă*. Structura internă a unui cuvînt analizabil format cu afixe lexicale (deci derivat) poate să fie analizată în două feluri, după caracterul specific al derivatului respectiv. Ea se poate descompune în r ă d ă c i n ă şi unul sau mai multe a f i x e l e x i c a l e, cu condiţia ca derivatul respectiv să se fi format de la un cuvînt simplu, nederivat anterior. Cînd derivatul este format de la un cuvînt derivat anterior cu alt afix sau cu alte afixe, structura internă se poate descompune în t e m ă şi unul sau mai multe afixe lexicale. Din aceasta se poate înţelege că t e m a unui derivat este formată din r ă d ă c i n ă şi unul sau mai multe a f i x e l e x i c a l e preexistente în momentul adăugării altui afix lexical. Astfel substantivul *cunoştinţă* se analizează în rădăcina *cunoaşt-* (cu alternanţa *o ~ oa)* şi afixul *-inţă*. *Recunoştinţă* se poate analiza în tema *recunoaşt-* şi afixul *-inţă*, subliniindu-se prin aceasta că *recunoştinţă* provine de la verbul *(a) recunoaşte* şi nu de la *(a) cunoaşte*. O astfel de temă se numeşte t e m ă l e x i c a l ă, spre a fi deosebită de t e m a g r a m a t i c a l ă, care se delimitează în f l e x i u n e a unui cuvînt.

Spre deosebire de t e m ă, rădăcina este neanalizabilă în unităţi mai mici cu sens lexical, deci cu caracter de părţi ale unui cuvînt. Ea este acea parte a unui cuvînt întreg analizabil care se menţine constant într-o familie lexicală. Din rădăcină nu fac parte nici afixele lexicale, nici cele gramaticale ale cuvîntului. Astfel *cunoaşte* are rădăcina *cunoaşt-*, cu variaţiile *cunosc-*, *cunoşt-*, *cunoasc-*, determinate de alternanţele vocalice şi consonantice care apar în derivare sau în flexiune, *o ~ oa* şi *sc ~ şt*. Această rădăcină este baza familiei formate din *cunoaşte*, *cunoştinţă*, *recunoaşte*, *recunoştinţă*, *cunoscut*, *cunoscător*, *încunoştinţa* etc. *A dori* are rădăcina *dor-*. Familia cuvîntului este formată, strict sincronic vorbind, din *dor*, *dori*, *dorinţă*, *doritor*, *dornic* [5] etc.

Din cele două exemple de familii de cuvinte date se poate constata o diferenţă de formă între rădăcinile delimitate. În cazul familiei verbului *(a) cunoaşte* rădăcina are un aspect diferit de orice cuvînt din familia lexicală a cărei bază o reprezintă. Ea are forma unui cuvînt trunchiat. În cazul familiei verbului *(a) dori*, rădăcina coincide cu substantivul *dor*. Coincidenţa este însă numai aparentă. Din punct de vedere funcţional, *dor-* ca

---

[5] Din punct de vedere istoric, familiile verbelor *dori* şi *durea* sînt înrudite, deci ele ar trebui grupate la un loc. În general însă, vorbitorii „nepoeţi" şi „nelingvişti" nu asociază pe *dor* de *durere*, astfel că cei doi termeni sînt socotiţi ca aparţinînd la două familii diferite. Mi-aş permite să spun chiar că şi cei care asociază *dorul* cu *durerea* o fac nu pe baze lingvistice istorice, ci pe baze referenţiale : le-o impune realitatea ; bineînţeles, dacă sînt oameni mai sensibili şi ştiu ce e *dorul*.

rădăcină este diferit de *dor* substantiv, în aceeaşi măsură ca şi *cunoaşt-* de *cunoaşte*. În structura lui *dor* substantiv există un afix gramatical de singular cu formă zero, identificabil prin opoziţie cu afixul *-uri*, prin care, la acest substantiv, este marcat pluralul.

Generalizînd, fără altă demonstraţie — ea există în lucrări de specialitate [6] —, trebuie să reţinem că rădăcina nu este identificată (decît în cazuri excepţionale, ca *a da, a şti)* cu un cuvînt ca atare, ci numai cu o parte a unui cuvînt, parte care are valoarea unui nucleu lexical pentru o familie sau pentru flexiunea unui cuvînt. Prin analiză semantică s-ar putea demonstra că rădăcina nu este niciodată cuvîntul întreg ca atare. Dar demonstrarea acestei idei ar fi fastidioasă şi ar depăşi cu mult interesul cazului particular luat în dezbatere.

Rădăcina se poate defini deci ca segmentul minimal cu sens lexical, constant în flexiune şi derivaţie, care se obţine prin înlăturarea afixelor gramaticale şi/sau lexicale ale tuturor cuvintelor dintr-o familie lexicală [7].

Pentru derivarea substantivelor de la verbe cu ajutorul sufixului *-inţă*, acesta se adaugă la rădăcina sau la tema verbelor respective, înlocuind deci sufixul verbal de infinitiv : *dor-i* > *dor-inţă*, *cred-e* > *cred-inţă*, *cunoaşt-e* > *cunoşt-inţă*, *recunoaşt-e* > *recunoşt-inţă*.

Într-o analiză sincronică, astfel se explică grafia *-ii-* din *audiinţă*, *audi-a* > *audi-inţă*, chiar dacă istoric *audia* provine de la *audienţă* ca derivat regresiv. După cum se ştie, *derivatele regresive* nu pot fi recunoscute decît printr-un studiu istoric al unui cuvînt. Cazul lui *cuviinţă* este dificil. El face parte din familia verbului *(a se) cuveni*. Vorbitorii îl integrează corect în această familie, pe baze semantice şi prin parţiala asemănare formală. Evident că deosebirile fonetice ne împiedică să descriem, în predare, structura acestui derivat cu *-inţă* în forma propusă aici pentru celelalte derivate. Am arătat în articolul precedent cum se explică evoluţia fonetică a acestui cuvînt, evoluţie identică cu a bazei sale istorice, verbul *a veni*. În funcţie de nivelul clasei, la rigoare, s-ar putea face apel la asemenea informaţii, eventual numai la variaţia *vi-* a rădăcinii verbului *a veni*. Mai simplu ar fi însă, evident, ca scrierea acestui cuvînt să se predea cerîndu-se memorarea formei lui ca unitate lexicală, în afara regulii de sistem *(rădăcină* sau *temă* + *-inţă)*. Cînd l-am adus în discuţie pe *cuviinţă* în articolul precedent, am avut în vedere exclusiv inadvertenţa dintre regula propusă de G. C. Rusu şi posibilitatea unei analize parţiale a lui de către elevi. Ea poate duce la întrebări stînjenitoare din partea unor elevi mai „isteţi". Aceştia vor observa că în *cuviinţă*, în afară de *-inţă*, apare un segment *cuvi-*, care este polisilabic şi deci nu justifică scrierea cu *-ii-* (pe care G. C. Rusu, în regula sa, o atribuia numai „radicalului monosilabic").

În ceea ce priveşte verbele cu flexiune neregulată *(a) fi* şi *(a) şti* [8], delimitarea rădăcinii se face diferit de toate celelalte cazuri discutate pînă aici. Din cauza suportului fonic redus al acestor verbe, precum şi din cauza structurii lor fonetice (monosilabe terminate în *-i* precedat de

---

[6] Vezi *Gramatica limbii române*. Ediţia a II-a. Vol. I. Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1966, p. 41—46 ; Valeria Guţu Romalo, cap. *Morfemul* **0.2.3.— 0.2.4.**, în *Limba română contemporană*. Vol. I. Sub coordonarea acad. Ion Coteanu, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1974, p. 129—131.

[7] Pentru recunoaşterea afixelor lexicale şi gramaticale, vezi lucrările citate mai sus.

[8] Vezi Valeria Guţu Romalo, *ibidem*, p. 250.

consoană), rădăcina lor este identică cu forma-tip de infinitiv. În cazul acestor două verbe, *-inţă* pare să se adauge formelor verbale-tip (de infinitiv). De fapt *-inţă* se adaugă şi în aceste exemple tot la rădăcină, ca în cazul tuturor celorlalte derivate, numai că această rădăcină este formal (fonetic) identică cu infinitivul. Această rădăcină terminîndu-se în *-i*, prin adăugarea lui *-inţă* rezultă segmentul *-ii-*.

Se observă deci că printre cuvintele cu *-inţă* există unele scrise şi pronunţate cu *-ii-*, care au rădăcini polisilabice *(audiinţă, cuviinţă)* sau rădăcini monosilabice *(fiinţă, ştiinţă)*, şi, altele, cu *-i-*, care au rădăcini tot fie polisilabice *(cunoştinţă, prisosinţă)*, fie monosilabice *(credinţă, dorinţă)*. Întrucît, după cum se vede, scrierea cu *-ii-* a derivatelor cu *-inţă* nu are nici o legătură cu structura silabică a rădăcinii (implicit a temei) derivatului, ci numai cu terminaţia acesteia, este important ca elevii să poată delimita corect rădăcina, delimitare care presupune cunoaşterea structurii interne a cuvintelor. Dacă nu se ţine seama de aceste cunoştinţe, apare întrebarea : de ce prin adăugarea lui *-inţă* nu rezultă derivatul **cunoşteinţă*, dacă de la *şti* rezultă *ştiinţă* ?[9].

Faptul că toate derivatele cu *-inţă* pe care le cunoaştem azi în româna literară „vie" sînt de la verbe polisilabice cu rădăcina sau tema neterminată în *-i* (ceea ce face ca ele să se scrie cu *-i-*, nu cu *-ii-*) este *o pură întîmplare*. Nimic nu ne dă certitudinea că niciodată nimeni nu va crea cuvîntul **sfiinţă* de la *(a se) sfii* în loc de *sfială*, aşa cum popular se spune şi astăzi *priinţă*, de la *(a) prii* (DEX s.v.). Verbul *(a) prii* este polisilabic, iar derivatul cu *-inţă* se scrie cu *-ii-*, nu cu *-i-*, cum ar trebui după regula lui G. C. Rusu. De ce? Fiindcă rădăcina *pri-* se termină în *-i*, iar *-inţă* înlocuieşte sufixul de infinitiv *-i*, care este al doilea *i* din forma verbală.

Deci : se scriu cu *-ii-* cuvintele formate cu *-inţă* care au rădăcina sau tema lexicală terminată în *-i*. În ortografia actuală, această regulă nu este numai de scriere, ea are implicaţii ortoepice. Derivatele în discuţie, de fapt, trebuie să se p r o n u n ţ e şi să se s c r i e cu *-ii-*.

Cineva s-ar putea întreba de ce a fost necesară această lungă dezbatere asupra structurii interne a cuvîntului. Cauzele sînt mai multe :

1. Cunoştinţele despre structura internă sînt necesare în şcoală nu numai pentru a explica acest caz particular, ci pentru a permite înţelegerea tuturor fenomenelor legate de îmbogăţirea vocabularului. Pornind de la aceste cunoştinţe, devine foarte simplă şi regula ortografică a derivatelor cu *-inţă*. Desigur, dacă un profesor se află în situaţia de a explica diferenţa de scriere dintre *cunoştinţă* şi *ştiinţă* la o clasă care, conform programei, nu poate să cunoască conceptul de rădăcină, el se va vedea obligat să adopte o definiţie de tipul celei formulate de G. C. Rusu. Cu următoarele amendamente : nu se va referi la r a d i c a l, ci la c u v î n t şi va descrie şi situaţia ilustrată prin *priinţă*. În această variantă emendată, regula elementară, utilizabilă la clasele III—V, ar trebui să sune astfel : se scriu cu

---

[9] Vezi G. C. Rusu, *De ce scriem* ***cunoştinţă*** *cu un singur* ***i****, iar* ***ştiinţă*** *cu doi* ***i*** *?*, în „Limbă şi literatură pentru elevi", 1977, nr. 1, p. 16—17 : „Oare de ce e corect căci, într-adevăr, aşa e corect — să scriem *cunoştinţă* cu un singur *i*, iar *ştiinţă* cu doi? Sau — întrebînd puţin altfel — de ce în poziţii lexico-fonetice identice scriem un cuvînt cu hiat, iar celălalt fără? E vorba doar de două cuvinte care se termină în vocală (nu are importanţă că sînt două vocale diferite întrucît ar putea participa la producerea unui hiat diferit) şi formează derivate cu acelaşi sufix *-inţă*".

-ii- substantivele cu terminaţia *-inţă* provenite de la verbe formate dintr-o singură silabă şi terminate în *-i* sau formate din mai multe silabe şi terminate în *-i+vocală*. În clasele următoare, elevii învaţă structura internă a cuvintelor şi regula poate să se bazeze pe cunoştinţele dobîndite la acest capitol.

2. Pronunţarea necultivată tinde să transforme grupul *-ii-* într-un sunet simplu (se aude frecvent *înştinţa* în loc de *înştiinţa*, *finţă* în loc de *fiinţă*), deci scrierea nu se poate orienta strict după pronunţare, ci trebuie să contribuie la fixarea pronunţării literare.

3. Dacă se cunoaşte analiza structurii interne a cuvintelor, se pot delimita mai corect şi familiile de cuvinte, iar greşelile frecvente *cunoştiinţă* (în loc de *cunoştinţă*), *încunoştiinţa* (în loc de *încunoştinţa*) datorate unor interferenţe (care au şi baze semantice) între *a cunoaşte* şi *a şti* ar fi mai uşor, adică mai conştient, evitate.

În încheierea articolului său, G. C. Rusu îmi atrage atenţia, în mod destul de încifrat, că m-aş fi autodefinit, într-o anumită prefaţă, ca „o autoritate" în materie de ortografie [10]. Dacă a găsit semne de infatuare în afirmaţiile mele, îl rog să mă creadă că regret faptul de a-i fi lăsat această impresie. Iar pentru că şi-a exprimat îndoielile cu privire la primele mele observaţii, ţin să-i mulţumesc, întrucît mi-a dat astfel prilejul să mă explic.

Octombrie 1979

Institutul de lingvistică
Bucureşti, Spiru Haret 12

[10] Vezi nota 7 şi textul care trimite la ea din articolul lui G. C. Rusu publicat în numărul precedent al revistei.

CONSULTAȚII

Am primit de la cititori cîteva scrisori în care ni se cer lămuriri cu privire la anumite probleme legate în special de corectitudinea exprimării și de predarea limbii române în școală. Răspunzînd acestor scrisori, redeschidem o mai veche rubrică a revistei noastre. Îi invităm pe toți cititorii noștri să ne semnaleze în scris nedumeririle lor din domeniile pe care le abordează revista. Răspunsurile la întrebări se vor publica în cadrul rubricii *Consultații*.

Prof. J. R., București :

1. „În presă și chiar în unele lucrări de specialitate, am observat că se scrie curent *Transfăgărășan*, cu sufixul *-an*, nu cu sufixul *-ean*, așa cum, mi se pare, ar fi normal. Deoarece în manualele școlare apare forma *Transfăgărășean*, aș dori să aflu care este forma corectă : cea din presă sau cea din manuale ?"

Răspuns :

Scrierea corectă a derivatelor nume de locuitori semnalate de dv. este cu *-ean*, *făgărășean*, ca și *argeșean*, *ieșean* etc. Pentru numele proprii de persoană provenite de la nume de locuitori *(Făgărășanu*, de exemplu) nu se poate da o regulă obligatorie, scrierea lor fiind lăsată la latitudinea celor care le poartă (vezi *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, ed. a III-a, 1971, § 166, nota 1). În ceea ce privește scrierea altor derivate cu *-ean* (nume proprii sau comune), vă semnalăm articolele *Numele de locuitori în -ean, -ian, -an*, de Elena Carabulea (LR, XXVI, 1977, nr. 2, p. 149—154) și *Despre scrierea numelor topice terminate în -eana*, de Radu Sp. Popescu, (LR, XXVIII, 1979, nr. 6, p. 623—626), în care puteți găsi alte informații utile cu privire la problema în discuție. În acest din urmă articol (vezi nota 12) se atrage atenția asupra faptului că *Transfăgărășan* este o formă greșită din punctul de vedere al ortografiei actuale. Forma corectă este *Transfăgărășean*.

L.V.

2. „Printre procedeele de îmbogățire a vocabularului figurează și „schimbarea valorii gramaticale". În loc de s c h i m b a r e a v a l o r i i g r a m a t i c a l e se mai spune uneori și s c h i m b a r e a c a t e g o r i e i g r a m a t i c a l e.

Despre s c h i m b a r e a c a t e g o r i e i g r a m a t i c a l e se vorbește în ed. I a Gramaticii Academiei (vol. I, p. 37). În ediția a doua a

Gramaticii Academiei (vol. I, p. 22) se vorbeşte numai de s c h i m b a r e a v a l o r i i g r a m a t i c a l e.

Care este întrebarea mea: se poate spune şi s c h i m b a r e a c a t e g o r i e i g r a m a t i c a l e ? În cazul acesta, clasele lexical-gramaticale numite părţi de vorbire sînt şi ele categorii gramaticale?"

Răspuns:

Nedumerirea dv. este justificată. Denumirea de s c h i m b a r e a c a t e g o r i e i g r a m a t i c a l e pentru procedeul de formare a cuvintelor constînd din formarea unui cuvînt nou prin trecerea de la o parte de vorbire la alta tinde, pe bună dreptate, să fie înlocuită, deşi are o relativ îndelungată tradiţie în gramatica şi lexicologia românească.

Folosirea acestei denumiri pentru procedeul de îmbogăţire a vocabularului descris mai sus poate fi socotită nerecomandabilă din cauza unei anumite confuzii terminologice pe care o generează. Confuzia se datoreşte existenţei paralele a denumirii c a t e g o r i e m o r f o l o g i c ă aplicate noţiunilor gramaticale generale exprimate în flexiune: gen, număr, caz, persoană, comparaţie, diateză, mod, timp. Uneori, în locul calificativului m o r f o l o g i c, în denumirea acestor noţiuni apare calificativul g r a m a t i c a l, ceea ce duce la o confuzie totală. Este clar că, în cazul procedeului de formare a cuvintelor, prin c a t e g o r i e se înţelege „parte de vorbire", adică o clasă de cuvinte, iar, în cazul celălalt, c a t e g o r i e însemnează numai „sens gramatical general asociat unei părţi de vorbire şi marcat în flexiune prin afixe gramaticale". Gramatica Academiei a optat pentru această ultimă accepţie a termenului c a t e g o r i e. Aşa se explică înlocuirea lui prin v a l o a r e, în denumirea procedeului de îmbogăţire internă a vocabularului în discuţie.

Pentru schimbarea categoriei gramaticale sînt cunoscute însă şi alte denumiri. Enumerarea acestora se poate găsi în introducerea la *Formarea cuvintelor în limba română.* Vol. I. *Compunerea.* Bucureşti, 1970, p. VII.

Ca o părere strict personală aş menţiona faptul că pentru a da procedeului de formare a cuvintelor în discuţie o denumire proprie, clară şi simplă, ar trebui acceptat şi generalizat termenul de c o n v e r s i u n e, care apare în unele lucrări şi care nu se aplică nici unui alt fenomen lingvistic.

F.Ş.

3. „Numeroasele studii şi articole, lucrările mai mari şi mai mici, elaborate după metode şi teorii moderne, contrazic Gramatica Academiei, chiar dacă nu o vizează direct. În aceste condiţii, Gramatica Academiei şi celelalte lucrări similare — tradiţionale, descriptive — în ce măsură mai sînt normative şi orientative pentru predarea limbii române în învăţămîntul de cultură generală?"

Răspuns:

Întrebarea dv. cu privire la caracterul normativ al Gramaticii Academiei nu cred că se justifică. Gramaticile sau studiile care se ocupă de limba română şi o descriu cu metode moderne nu au contestat şi nu pot

contesta caracterul normativ al acestei lucrări, fiindcă nu au în vedere corectitudinea formelor de exprimare în limba română literară, ci numai modalităţile de descriere a ei. Este deci în afara oricărei discuţii faptul că această lucrare îşi menţine „caracterul n o r m a t i v pentru predarea limbii române în învăţămîntul de cultură generală". Există detalii în această normă literară descrisă de Gramatica Academiei contrazise în Îndreptarul Academiei (ed. a III-a, 1971). Pentru şcoală, î n a c e s t e c a z u r i, profesorul va ţine seama de Î n d r e p t a r.

Justificată mi se pare întrebarea cu privire la c a r a c t e r u l o r i e n t a t i v al acestei lucrări, deoarece s-au făcut, cum era şi firesc, în cei peste 15 ani de la tipărire, numeroase „critici". Acestea ţin de „acumulările cantitative" proprii perioadei de pregătire a unei noi ediţii din această lucrare. Ele însă nu anulează şi nu trebuie să anuleze caracterul orientativ pentru şcoală al acestei lucrări. Din două motive. Unul de ordin formal, administrativ, şi altul de ordin substanţial, care dealtfel îl justifică şi pe primul. Gramatica Academiei asigură unitatea de conţinut şi de metodă în predarea gramaticii. Ea conţine s i n g u r a descriere completă a morfologiei şi sintaxei limbii române literare actuale, sintetizînd toate observaţiile făcute în acest domeniu pînă la data elaborării ei. Este bine să nu se uite că baza necesară oricărui studiu de gramatică se găseşte întotdeauna într-o bună gramatică tradiţională, atunci cînd aceasta există.

F.Ş.

ILIE DAN, *Toponimia Văii Solonețului*. Iași, Tipografia Universității „Al. I. Cuza", 1979, 280 p.

Lectorul universitar Ilie Dan s-a decis să-și multiplice teza de doctorat și s-o pună, astfel, la dispoziția celor interesați. Se cere de la început subliniată importanța acestei apariții și necesitatea extinderii procedeului și în cazul altor teze deosebit de valoroase.

În *Introducere* (p. 10—20), autorul precizează scopul și locul lucrării în cercetarea toponimică românească și dă indicații în legătură cu culegerea materialului și cu metodele pe care se întemeiază lucrarea. Concepută ca monografie toponimică a Văii Solonețului, județul Suceava, lucrarea lui Ilie Dan este una dintre puținele de acest fel în literatura noastră de specialitate și prima care se ocupă de o zonă a Bucovinei (comunele Botoșana, Cacica, Pîrteștii de Jos și Todirești, cu toate satele de pe cuprinsul lor). Precizări despre data și felul anchetei, despre informatori și despre sursele documentare, apoi despre lucrările folosite la stabilirea etimologiilor se fac tot în capitolul introductiv. Reținem faptul că autorul a alcătuit, ca anexă a tezei, un *Dicționar toponimic al Văii Solonețului* (737 p.). Publicarea acestui dicționar ar însemna nu numai o încununare a unei munci pasionate, de mulți ani, ci și un serviciu deosebit care s-ar face cercetărilor toponimice din țara noastră.

În capitolul *Toponimia — disciplină lingvistică* (p. 21—75) este prezentat cadrul teoretic al cercetării. Autorul dispune, în domeniul său de activitate, de o informație bogată și de o concepție clară asupra locului și rolului toponimiei în lingvistică, știind prea bine că „toponimia are o importanță deosebită pentru cunoașterea, sub mai multe aspecte, a trecutului unei anumite zone geografice și lingvistice" (p. 29) și arătînd, după Emil Petrovici, că, uneori, „istoricii sau filologii au exagerat valoarea toponimelor ca documente istorice" (p. 34), dar că „cercetările de istorie și cele de toponimie trebuie să se completeze reciproc" (p. 36). Ilie Dan reia ideea exprimată de Emil Petrovici cu privire la distincția care trebuie făcută între numele topice **slave propriu-zise** și cele **pseudo-slave** (p. 51) și insistă mult asupra dificultăților întîmpinate de cercetător în stabilirea originii unor nume de locuri. Apreciem pozitiv constatările autorului „în ceea ce privește raportul dintre toponimie și dialectologie", problemă care nici nu s-a pus la noi pînă acum, după cum se afirmă la p. 53. Este adevărat că problema nu s-a pus în mod teoretic, dar ne-am îngădui să observăm că cercetările etimologice au pus în evidență, totuși, relația toponimie-dialectologie prin subliniere caracteristicilor dialectale ale unor nume topice. Sîntem de acord cu autorul că, în Bucovina, „dinspre munți «coboară» pe văi vechile denumiri, cele mai multe avînd la bază apelative de origine latină sau fiind date de români pe baza topografiei locului", dar nu acceptăm afirmația că „dinspre șes «urcă» numele topice de origine străină, mai ales slave, vechi în unele regiuni, mai recente și cu aspect slav răsăritean în altele". Poate autorul s-a gîndit la faptul că în zonele de cîmpie au frecvență mai mare numele topice cu bază străină, dar românești. Insistăm asupra ideii că numele topice de origine străină sînt destul de puține și în regiunile de șes; cînd aparent nu sînt date de români, ele reprezintă, de fapt, t r a d u c e r i ale vechilor nume românești. Se cere, aici, să reținem afirmația autorului că unele nume topice au fost impuse de autoritățile străine în Bucovina și Transilvania. Majoritatea acestora reprezintă, însă, traduceri ale numelor străvechi românești. Este un merit al lui Ilie Dan că atrage atenția asupra traducerilor din română a multor nume topice. În Bucovina numele topice de origine străină (și cu bază străină) sînt, în marea lor majoritate, recente, din vremea dominației austriece.

Al treilea capitol, intitulat *Valea Solonețului — coordonate geografice și istorice* (p. 76—110), prezintă datele cele mai însemnate privitoare la satele de pe Valea Solonețului, la care se adaugă explicații etimologice. Autorul a folosit bogate surse informative, între care și date ale tradiției locale cu privire la originea unui anumit nume de loc. Credem că vîrsta unora dintre localitățile de pe valea pîrîului Soloneț, ca și a altora din Moldova și Bucovina, urcă în timp mult dincolo de secolul al XIV-lea. Viitoarele cercetări vor aduce noi dovezi în acest sens. Este locul să amintim, în trecere, de rezultatele foarte interesante la care a ajuns Alexandru A. Bolșacov-Ghimpu în lucrarea *Cronica Țării Moldovei pînă la întemeiere* (București, Editura Litera, 1979). Autorul lucrării pe care o recenzăm spune că „la sfîrșitul secolului al XVIII-lea începe migrația ardelenilor în Bucovina" (p. 80). De fapt, este vorba numai de o etapă nouă în neîntreruptele emigrări ardelenești spre est. Cercetările lui Ștefan Meteș *(Emigrări*

românești din Transilvania în secolele XIII—XX, București, Editura științifică și enciclopedică, 1977) ne arată, documentat, că în decursul veacurilor aceste emigrări au fost o permanență. Ilie Dan se referă, desigur, la emigrările **organizate** și, deci, **aprobate** de stăpînirea austriacă după încorporarea Bucovinei în imperiu.

Cu privire la originea numelui de sat *Costîna*, Ilie Dan crede că s-ar putea explica printr-un nume feminin *Costîna*, *Costina*, dar, spune autorul, „ținînd seama de faptul că numele *Costîna* a fost dat la început pîriului și mai tîrziu satului, nu este exclus ca numele să aibă la bază apelativul *costină* (provenit din *coastă*), care însă a dispărut de multă vreme din grai" (p. 90). Ne îngăduim să semnalăm autorului că este cunoscut, în folclorul bucovinean, chiar cuvîntul *costină: Pe cel deal, pe cea costină Este-o creangă de cetină* (M. Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*, Würzburg, 1940, p. 491), care, în mod neîndoielnic, reprezintă baza toponimului. Numele satului *Părhăuți* este, cu adevărat, în legătură cu numele de persoană *Parhovschi*, cum spune autorul, fără a se explica, însă, prin acesta. Semnalăm și existența unui nume de persoană *Părhociu*, derivat din **părh-*, **parh-*, cu suf. *-ociu* (vezi N.A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, p. 343, s.v. *Parh*). Autorul presupune că „numele *Părhăuți* provine dintr-un ucr. *Parhovici*", punct de vedere care nu poate fi susținut cu argumente și pe care nu ni-l însușim, chiar dacă „tradiția locală pornește de la ipoteza venirii locuitorilor din Părhăuți de pe malul Prutului" (p. 97—98), unde era și este o populație românească densă. Dacă numele satului se explică printr-un nume de persoană, este mai greu de spus ce cuvînt stă la baza antroponimului; o apropiere de *parcán* (cu variantele *părcán*, *părgán*) (vezi DLR, litera P, p. 112—113) nu este exclusă. Numele *Pîrlești* este, evident, derivat de la antroponimul *Pîrlea*, atestat documentar, care poate să fi denumit pe întemeietorul satului, cum spune autorul, dar și pe un proprietar ulterior.

Al patrulea capitol, *Observații asupra toponimiei Văii Solonețului* (p. 111—193), cuprinde materialul cel mai interesant și constituie baza lucrării. Autorul înfățișează o parte dintre numele topice înregistrate în anchete (întregul material fiind discutat în *Dicționar*), prezentînd răspîndirea actuală și istorică a numelui respectiv și etimologiile principale sau propunînd el însuși explicații pentru unele nume topice încă neexplicate. Capitolul este împărțit în două mari părți: *A. Onomasiologie. Etimologie* și *B. Lingvistică*, fiecare parte avînd, la rîndul ei, subdiviziuni. Este interesant să se constate că multe toponime de pe valea pîriului Soloneț au la bază cuvinte cu etimologie necunoscută, greu de lămurit astăzi. Cele mai multe dintre numele de locuri prezentate în aceste fișe atît de cuprinzătoare sînt cunoscute pe întregul teritoriu dacoromân, ceea ce întărește concluzia unității și continuității limbii noastre. Și explicațiile fonetice și morfologice propuse de Ilie Dan sînt exacte și prezintă interes pentru cercetătorul graiurilor din Bucovina în primul rînd (credem, totuși, că *Andrian*, p. 183, se explică prin apropierea numelui *Adrian* de *Andrei*: varianta *Andrian* este destul de cunoscută în Bucovina).

Capitolul de *Concluzii* (p. 193—205) întărește afirmațiile din capitolele precedente, aducînd și elemente noi, între care de cea mai mare însemnătate sînt datele statistice (p. 202—203). *Notele* (p. 206—228), *Indicele alfabetic* (p.229—265), *Bibliografia* (p.266—280), hărțile și lista de abrevieri (aceasta la p. 5—9) completează lucrarea.

După lectura cărții lui Ilie Dan se poate face constatarea că în satele cooperativizate toponimia suferă acum multe schimbări, cîteodată sensibile, pe cînd în satele de munte se conservă numele topice cu mult mai multă fidelitate. Este încă o dovadă că zonele de munte au un caracter mai conservator și în toponimie, nu doar în domeniul etnografiei și folclorului.

Rezultat al unei munci îndelungate și pasionate, *Toponimia Văii Solonețului* prezintă interes prin ideile exprimate și prin concluziile la care a ajuns autorul. Ilie Dan dovedește seriozitate exemplară în munca științifică, pregătire în domeniul toponimiei și lingvisticii în general, pasiune pentru cercetarea numelor de locuri și a istoriei lor. Sînt calități ale omului de știință.

Octombrie 1979

Ion Popescu-Sireteanu
Facultatea de filologie
Iași, Calea 23 August 11

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la două rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșă vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

71021 București, Calea Victoriei, nr. 125, sectorul 1

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I și II, ed. a II-a revăzută și adăugită : tiraj nou, 1972, vol. I, 439 p., 20 lei ; vol. II, 589 p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.

* * * **Probleme de lingvistică generală**. Sub redacția : acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, vol. VI, 1974, 144 p., 7,50 lei ; vol. VII, 1977, 127 p., 7,50 lei.

LUIZA SECHE, **Lexicul artistic eminescian în lumină statistică**, 1974, 602 p., 30 lei.

* * * **Istoria științelor în România. Lingvistica**. Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România : Etnologia** de Romulus Vulcănescu : **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

* * * **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică**. Sub redacția : Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

* * * **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul IX, R, 1975, 642 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.

* * * Coresi, **Psaltirea slavo-română, 1577**, 1976, 780 p., 52 lei.

FLORA ȘUTEU : **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești**, 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud**. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română**, vol. II, **Prefixele**, 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'édition „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**. Volumul I, **Cărțile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tom. XI, partea 1, litera Ș, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente și însemnări românești din sec. XVI**, 1979, 500 p., 41 lei.

LR, Anul XXIX, nr. 1, București, p. 1—82, 1980

I. P. Informația c. 1698

42 200

Lei 6. —

I 8244

LIMBA ROMÂNĂ

2

ANUL XXIX

1980

martie — aprilie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1990

0 IIII. 2005

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — *redactor-şef*
FLORA ŞUTEU — *redactor-şef adjunct*
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — *membru al Colegiului de redacţie*
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — *membru al Colegiului de redacţie*
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — *secretar responsabil de redacţie*

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 71021 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O.BOX 136—137 — telex 11226, 70116 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 20 $.

Toutes commandes de l'étranger pour les travaux parus aux Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à :

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ. P. O. BOX 136—137 — telex 11226, 70116 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Adresa redacţiei :
Str. Spiru Haret nr. 12
79515 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 33.34.40, int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
70121 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 50.76.80

I 8244

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

-- ULU 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXIX 1980 Nr. 2
martie — aprilie

SUMAR

GRAMATICĂ — VOCABULAR

GEORGETA CIOMPEC, Observaţii asupra particulelor adverbiale din limba română 85

MARIA PURDELA-SITARU, Calcuri lingvistice în unele texte blăjene din secolul al XVIII-lea 97

ION CALOTĂ, Fonetisme şi arii pentru „rîndunică". Consideraţii etimologice. . 105

STILISTICĂ

GH. CHIVU, Stilul celor mai vechi texte ştiinţifice româneşti (1640—1780). I . . 111

FILOLOGIE

ION GHEŢIE, Factori interni şi factori externi în problema începuturilor scrisului în limba română 123

MARIANA COSTINESCU, ***Biblia*** lui Luther, unul din izvoarele ***Apostolului*** coresian 127

EMANUELA BUZĂ, Contribuţii la localizarea traducerii româneşti a ***Învăţăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*** 139

CULTIVAREA LIMBII

VALERIA GUŢU ROMALO, Flexiunea numeralului 149

NOTE ŞI COMENTARII

GH. D. TRANDAFIR, Cu privire la statutul propoziţiei subordonate în limba română 153

ION GHEŢIE, Prima carte românească scrisă cu alfabet latin. 159

IORGU IORDAN, Note lingvistice, ***Toporaş*** 161

CONSULTAŢII (MIOARA AVRAM, LAURA VASILIU) 163

30152

97-104

RECENZII

SUZANA CARMEN DUMITRESCU, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979 (Maria Dobre) . . . 167
ION POPESCU, *Gramatică și noțiuni de fonetică și vocabular*. Manual pentru clasa a V-a, București, Editura didactică și pedagogică, 1978 (Filofteia Modoran). 170
PAUL PĂLTĂNEA, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V. A. Urechia"*, Galați, 1979 (Mircea Anghelescu) 173

OBSERVAȚII ASUPRA PARTICULELOR ADVERBIALE DIN LIMBA ROMÂNĂ

DE

GEORGETA CIOMPEC

0. O particularitate morfologică a adverbelor din limba română — care prezintă un interes aparte, dar nu a constituit pînă acum obiectul unui studiu de ansamblu — o constituie posibilitatea unora dintre ele de a se combina cu particule adverbiale[1], ca : ***-a*** *(acuma, atuncea, vara, seara, joia),* ***-le*** *(acile, pururile, de-a-npicioarele, verile, serile, joile),* ***-și*** *(iarăși, totuși, acuși),* ***-i*** *(tocmai, numai),* ***-re*** *(nicăieri, aiure(a), atuncine)*[2].

1.1. Examinarea detaliată a acestor morfeme, în cadrul diverselor structuri adverbiale, pune în evidență caracterul lor profund eterogen funcțional, distribuțional, etimologic, uneori același segment fonic reprezentînd, de fapt, mulțimi de elemente omonime.

1.2. Considerate în ansamblu, particulele adverbiale pot apărea în două ipostaze net diferite :

A. Ca **formanți facultativi**[3] (particule deictice) — situație în care particulele au o funcție pur indicativă[4], în sensul că nu intervin în semnificația lexemelor sau în statutul lor gramatical, ci se limitează, în general, la sublinierea caracterului adverbial, prin întărirea valorii deictice și a formei adverbelor. Ca urmare, între formele adverbiale cu și fără aceste „amplificative"[5] se stabilește un raport de variație liberă, chiar dacă, la diverse nivele ale limbii, preferința pentru una sau alta este clară. Cf., de ex., *atunci* ~ *atuncea, acum* ~ *acuma, așijdere* ~ *așijderea* ~ *așijderile, pe apucate* ~ *pe apucatele, altminteri* ~ *altminterele, tocma* ~ *tocmai, cumva* ~ *cumvași* etc.

Compatibilitatea particulelor deictice cu adverbele nu poate fi circumscrisă exact. În general, ele se atașează adverbelor nehotărîte, cu

---

[1] Particulele adverbiale formează obiectul unui număr relativ mare de studii (cf. notele din text), care urmăresc însă, aproape exclusiv, etimologia lor și au în vedere numai funcția deictică. Pentru o prezentare a diverselor ipostaze în care apar aceste componente adverbiale, fără a intra însă în detalii, cf. G. Ciompec, cap. *Adverbul* în volumul colectiv *Limba română contemporană*, sub coordonarea acad. I. Coteanu, vol. I, București, 1974, p. 278—279.

[2] Nu am avut în vedere, în lucrarea de față, particulele *-șa* și *-ia* din forme adverbiale ca *aici-șa, acolo-șa, aici-ia, acolo-ia*, care, folosite ca deictice, sînt „proprii graiurilor vorbite" (cf. Fulvia Ciobanu și Magdalena Popescu-Marin, *În legătură cu folosirea termenului de „particulă" în Gramatica limbii române*, în LR, IX, 1965, nr. 5, p. 7).

[3] Cf. B. Pottier, *Introduction à l'étude de la morphosyntaxe espagnole*, 4-e éd., Paris, 1959, p. 275.

[4] Pentru terminologie, cf. L. Tesnière, *Éléments de syntaxe structurale*, 2-e éd., Paris, 1966, p. 83—85.

[5] Este termenul folosit de Hasdeu (v. *Cuvente den bătrîni*, vol. II, București, 1879, p. 120), termen care exprimă destul de exact rolul acestor particule.

semnificație general-abstractă. Din acest punct de vedere, româna, ca și alte limbi romanice[6], continuă, în forme însă diferite, o tendință care s-a manifestat încă din latină, unde adverbele pronominale primeau, ca și pronumele demonstrative, elemente de întărire a valorii deictice (cf. lat. *ad-tunc* + *ce* (< *ecce*) (> rom. *atunci*); lat. *hic* + *ce* (> rom. *ice*, *aci*); lat. *eccu* + *modo* (> rom. *acmu*, *acum*, *amu* etc.).

Adăugarea prin epiteză a particulelor deictice a fost explicată prin necesități expresive, „înțelesul mai pregnant"[7] pe care îl conferă unităților adverbiale (sau pronominale), sau „ca o tendință opusă tendinței de a reduce vocalele finale"[8].

În selectarea uneia sau a alteia dintre particulele menționate nu se poate surprinde un criteriu formal sau de altă natură : unele adverbe se combină numai cu o anumită particulă (de ex. *acuma*, *aicea*, *numai*, *totuși*, *acuși*, etc.) ; altele admit pe aceeași poziție diferite particule (de ex. *tocmai* ~ *tocmași* — formă atestată în textele vechi —, *acia* ~ *acile*, *pururea* ~ *pururile* etc.), uneori cumulate (de ex. *acilea*, *pururilea* etc.), formele respective apărînd, în general, în variație liberă.

Este de remarcat faptul că, dintre particulele adverbiale menționate la început, *-re* este singura care nu e folosită, se pare, ca element deictic adverbial[9] în dacoromână. Ea apare, cu această calitate, în limba veche, în forma însă foarte rară *atuncine*[10], și în aromână, în forme ca *ńjosura* „în jos", *de-ah'imura* „la vale"[11].

Cu excepția lui *-re*, funcția deictică este predominantă și caracteristică pentru toate particulele adverbiale și, dealtfel, singura luată în considerație în diversele studii care tratează, special sau tangențial, problema acestor componente adverbiale.

B. Ca **formanți obligatorii** (morfeme lexicale) — situație în care între formele cu și fără particule sau între formele prevăzute cu particule diferite se stabilește un raport de comutare. În această calitate, particulele adverbiale pot avea diferite funcții :

a) În unele structuri adverbiale, particulele apar ca *elemente constitutive*, în sensul că eliminarea lor conduce fie la forme inexistente în limbă sau neacceptate de limba literară, fie la cuvinte cu alt statut gramatical.

Un asemenea caz îl reprezintă *-re* (*-ri*) — cu varianta *-ne* (*-ni*), rezultată prin asimilare — din componența unor adverbe ca *aiure(a)* (< lat. *aliubi* + *re*), *adineauri* (<lat. *ad* + *de* + *in* + *illa* + *hora*), *nicăieri*

---

[6] De exemplu, în franceza veche, adverbe ca *encore*, *sempre*, *certe* prezintă și variantele *encores*, *sempres*, *certes*, în care *-s* final nu marchează vreo diferență de sens, ci întărește doar formele adverbiale respective (cf. Kr. Nyrop, *Grammaire historique de la langue française*, vol. III, Copenhaga, 1908, p. 282).

[7] Vezi S. Pușcariu, în *Dacoromania*, II, p. 43.

[8] Cf. Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1968 (ILR), p. 407.

[9] În schimb, *-re* se realizează ca particulă deictică în combinație cu gerunziile (aplicat la tema veche în *-u* a acestora) ; V. Bogrea (cf. *Dacoromania* II, p. 691) citează cinci exemple din textele vechi : *neputîndure*, *îmbîtndure*, *nefiindure*, *neavîndure* și *văzîndure*. Șt. Pașca (în *Glosar dialectal*, București, 1928) și Vl. Drîmba (*Cîteva gerunzii în* ***-ure(a)***, în SCL, IV, 1953, p. 224) înregistrează forme ca *zicîndurea*, *putîndure*, *fiindure*, în unele graiuri regionale de astăzi.

[10] Citată de Al. Rosetti, ILR, p. 407.

[11] Cf. Th. Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân, (Arom.)* București, 1932, p. 481.

(< lat. *nec aliubi+re)*, *pururi* (probabil lat. *purus+re*)[12], *pretutindeni* (< *pre+tutindene* < lat. . *tot inde+re)*, *așijdere* (< *așa*+sl. */tako/žde+re)*, *asemene(a)* (< lat. *assimile)*, *altminteri* (< lat. *alteramente)*, *alături* (< *a* + *lature)*, *(pe) alocuri* (< *a* + *locuri)*[13], în care ocurența acestui segment este obligatorie, adverbele respective neexistînd independent de el. Deși analizabil (datorită faptului că apare la finala mai multor adverbe), *-re* este — cum rezultă din etimologia acestor cuvinte — diferit ca proveniență, reprezentînd, uneori, o particulă distinctă la origine[14], dar rezultînd, alteori, dintr-o falsă analiză, prin analogie (ca în cazul lui *asemenea*, *altminteri* sau *alături*, *alocuri*). Din cauză că, în structura unora dintre adverbele citate, *-re* este, etimologic, un component derivativ, el este tratat de unii autori drept sufix[15]. Din punctul de vedere al limbii române însă, el nu mai are acest statut pentru că unitățile respective au fost în general transmise ca atare din latină (afară de *așijdere* — format în românește) și pentru că nu are o bază de derivație clară și nici o valoare funcțională sau semantică precisă.

O situație într-un fel asemănătoare prezintă diverse particule din structura unor adverbe care, în cursul evoluției limbii, și-au modificat statutul, transformîndu-se din particule deictice — cum erau odinioară — în elemente constitutive. Este, de exemplu, cazul lui *-a* din *aievea*, *aiurea* (cf. *infra* **2.1.3.**) sau a lui *-i* din *tocmai*, *întocmai* (cf. *infra*. **2.1.4.**), care, din punctul de vedere al limbii literare actuale, sînt obligatorii în forma adverbelor respective.

Tot constitutive, dar cu un alt rol, sînt particulele *-a* și *-le* din componența adverbelor temporale provenite din substantive indicînd părțile zilei *(seara*, *noaptea*, *ziua*, *serile*, *nopțile* etc.) sau anotimpurile *(vara*, *iarna*, *verile* etc.). În acest caz, particulele au valoare translativă[16], apărînd ca indici ai adverbializării : ele marchează subordonarea circumstanțială în locul prepozițiilor din construcțiile nominale sintactic corespunzătoare. Comp. de ex. : *el sosește acasă* ***seara*** cu *el sosește acasă* ***spre seară.*** Așadar, caracterul de formanți constitutivi pe care îl au, în această situație, *-a* și *-le* trebuie înțeles în sensul că absența lor anulează statutul adverbial al cuvintelor respective[17].

b) În alte cazuri, particulele adverbiale participă la *exprimarea sensului*, între formele cu și fără particule creîndu-se opoziții semantice.

Așa, de exemplu, *-a* și *-le*, de la finala adverbelor temporale care indică zilele săptămînii, marchează iterativitatea, formele simple cores-

---

[12] După DEX ; cf. și Al. Rosetti, ILR, p. 159 ; Th. Capidan (în *Dacoromânа*, I, 1921—1922, p. 563) îl pune în legătură cu alb. *përhërε* ; I. I. Russu *(Limba traco-dacilor*, București, 1959) și A. Vraciu (în LR, XXI, 1970, nr. 2, p. 110) îl consideră cuvînt autohton de origine preromană.

[13] Etimologiile sînt cele indicate în DEX și DLRM.

[14] Originea acestei particule, extrem de controversate, a format obiectul multor studii ; pentru întreaga bibliografie a problemei, cf. Vl. Drîmba, *lucru. cit.*, în SCL, IV, 1953, p. 223-224.

[15] Cf. de ex., Iorgu Iordan et al., *Introducere în lingvistica romanică*, București, 1965, p. 204.

[16] Cf. L. Tesnière, *op. cit.*, p. 82—85.

[17] Pentru interpretarea formelor menționate, atunci cînd au funcții circumstanțiale, drept adverbe, cf. V. Guțu-Romalo, *Un procedeu distribuțional de delimitare a paradigmelor*, în SCL, XV, 1964, nr. 1, p. 64 ; G. Ciompec, *Încercare de definire contextuală a adverbelor*, în SCL, XXV, 1974, nr. 1, p. 31.

punzătoare ale adverbelor exprimînd momentul, intervalul de timp. Comp. de ex. : *ședința sindicală are loc joia* sau *el ne vizitează duminicile* cu *ședința are loc joi* sau *el ne vizitează duminică*.

Provenite din articole (cum o dovedește faptul că selectarea lor nu e întîmplătoare, ci potrivită cu genul și numărul substantivului de origine) *-a* și *-le*, din formele adverbiale discutate sub a) și b), nu mai au în cele două situații acest statut, pentru că nu mai participă la opoziția determinat/nedeterminat, specifică substantivelor. Această proveniență explică însă faptul că, deși în noua ipostază cele două particule sînt echivalente funcțional, ele continuă să apară în distribuție complementară, ca variante combinatorii, *-a* fiind legat de forma de singular, iar *-le* de forma de plural a substantivului de origine. Cf. *seara, vara, duminica*, dar *serile, verile, duminicile*.

Un exemplu asemănător îl oferă particula *-și* din forme adverbiale vechi, astăzi ieșite din uz, ca *atunceși* „chiar atunci", *așași* „chiar așa", *acoloși* „tot acolo" etc., în care, întocmai ca în cazul pronumelor demonstrative de identitate *(același, acestași)*, particula subliniază, precizează sensul adverbului căruia i se atașează, avînd semnificația adverbelor „chiar", „tot", „și". Cf. de ex. : „nu opri amu *atunceșu* (= chiar atunci) vîntul să stea" (C_2 268/28) ; „l-au luat în goană și *așè-și* (= chiar așa) în goană l-au omorît" (CL 139/35). Particula *-și*, ca morfem lexical în limba veche, oferă și alte exemple, diferite de cele analizate, dar asupra cărora nu considerăm necesar să ne oprim aici.

1.3. Fără a intra în toate detaliile, analiza întreprinsă a urmărit să pună în evidență complexitatea particulelor adverbiale, în special sub aspect funcțional. Așa cum s-a arătat, principale sînt *funcția deictică* (indicativă) — în care aceste elemente au statut de formanți facultativi — și cea de *morfeme lexicale* (cu diverse roluri) — în care au statut de formanți obligatorii. De aici rezultă, totodată, și nonechivalența dintre termenul de „particulă adverbială" și „particulă deictică", acesta din urmă desemnînd o ipostază subsumată celei dintîi.

Este necesar să mai precizăm faptul că, deși clar delimitate, între cele două funcții principale ale particulelor adverbiale nu e o graniță rigidă. Pe de o parte, se întîmplă ca o particulă să cumuleze în structura unui adverb ambele funcții. De exemplu, în *totuși*, *-și* este particulă deictică dacă raportăm această formă la *tot* concesiv, dar morfem lexical, prin care se marchează acest sens, dacă o raportăm la celelalte valori ale adverbului *tot*. Pe de altă parte, în evoluția limbii — cum vom vedea în cele ce urmează — se înregistrează frecvente treceri de la o situație la alta, în special de la situația de particulă deictică la cea de particulă obligatorie.

★

2.0. Din punct de vedere evolutiv, interes deosebit prezintă aceste componente în calitatea lor de particule deictice. Modificările constatate, sub acest aspect, de la primele atestări și pînă astăzi, privesc frecvența acestor elemente, statutul lor în cadrul diverselor unități adverbiale, utilizarea stilistic diferențiată a variantelor. Unele schimbări au un caracter mai larg, altele vizează cazuri particulare.

În cele ce urmează vom prezenta pe scurt evoluția fiecărei particule, avînd în vedere două momente distincte și extreme ale istoriei limbii române : perioada limbii vechi (sec. XVI—XVIII) și perioada ultimilor o sută de ani.

2.1.0. Considerăm util să precizăm de la început că, exceptînd formele cu *-i*, folosirea variantelor adverbiale cu particule deictice — fenomen extrem de frecvent în limba veche — apare astăzi, mai mult sau mai puțin, ca o particularitate a limbii populare, consemnată ca atare în lucrările de specialitate [18].

2.1.1. -și deictic este atestat, în textele vechi, într-o serie de forme adverbiale, folosite frecvent, în variație liberă cu formele simple. Așa sînt : *acuși* „acu, acum" („acuși voi înțelegători sînteți" NT 20^{r}/23), *nicișî* „nici" („carii nicișî era munteni" CL 179/24), *cumuși* „cum" (V. Caz. 455/29), *undeși* (CL 119/7), *oriundeși* (CL 165/20), *încăși* (Iv. P. 97/11), *precumuși* (CL 145/3), *cumvași* (Pr.C 122/15), *cîtuși* (Pr. C 88/26) ș.a. Rolul lui *-și* din aceste forme — ieșite din uz, în marea lor majoritate, în secolul al XIX-lea — este similar celui din formele pronominale de tipul *cinevași*, *cineși*, *acestași* etc., care circulau în aceeași vreme.

În ce privește originea lui *-și*, atît în formele adverbiale cît și în cele pronominale, părerile sînt împărțite : unii cercetători îl consideră de provenință pronominală (cf. Alf Lombard — în „Studia neophilologica", XI, 1938—1939, 1—3, p. 200—209 —, care îl explică din demonstrativul *ipsi* > **issi*, părere pe care o împărtășește și J. Byck în BSRLR, I, 1964, p. 27—29) ; alții susțin originea adverbială a particulei : *-și* < lat. *sic* (cf., de ex., Al. Rosetti, ILR, p. 408).

Sensul și funcția lui *-și* îndreptățesc, credem, diversele ipoteze, deci admiterea etimologiei multiple a acestei particule.

În plus, adeseori, contextul în care apar asemenea formații permit interpretarea lor ca rezultat al combinării cu adverbul românesc *și*. De ex. : „vădzindu-se crăiia în vîrtute..., *cumu-și* (= cum și, cum chiar) era așea..." (CL, 125/18) ; „fugindu den Tîrgoviște Mihnea Vodă... în Ardeal, *unde-și* (= unde chiar) s-au borît curînd și sufletul" (CL, 193/24) etc.

Astăzi, *-și* deictic se folosește destul de rar : el se mai întîlnește în variantele populare, familiare, uneori regionale — atestate și în literatura beletristică — ale unor adverbe ca *acuși* pop. „îndată, imediat" (cf. : „ziceai că acuș o să se prăbușească" Barbu, M., 12) sau reg. „acum" (cf., „de ce nu s-o fi măritat ea oare pînă acuși ?", Barbu, M. 27), *amuși* reg. „acum, amu", *cumvași*, *mintenași* [19] reg. „imediat" (Lăncrănjan, SU 288). În limba literară, *-și* este admis ca particulă deictică numai în cazul variantelor *iarăși*, *totuși*, *cîtuși* — în locuț. *cîtuși de puțin* (cf. Blaga, G. 31) — — întrebuințate în egală măsură cu formele *iar*, *tot* (concesiv), *cît (cît de puțin)* în toate aspectele limbii.

2.1.2. Particula deictică **-le** se manifestă inițial — funcțional și distribuțional — ca un echivalent al lui *-a*, echivalență stabilită, probabil, în limba română, pe baza corespondenței dintre cele două elemente, în calitatea lor de articole.

Afară de S. Pușcariu (în *Dacoromania*, III, 1923, p. 397), care îl consideră urmașul lat. *libet* (ca și pe *-re*), ceilalți autori îl explică pe *-le* deictic din articol : pentru N. Drăganu (în *Dacoromania* IX, p. 264), el reprezintă articolul feminin plural ; după Al. Rosetti (ILR, p. 407), el provine din articolul masculin *-le*.

---

[18] Cf. *Gramatica limbii române*, Editura Academiei R.S.R., București, 1963 (GA, 1963), vol. I, p. 301 ; vezi și DLRM, DEX, unde formele cu particule sînt înregistrate, uneori, ca variante ale formelor simple.

[19] Forma *mintenaș* este derivată de la *minten* + suf. *-aș* (cf. DEX s.v.) ; folosirea lui *-i* final, în exemplul citat, ne permite totuși să credem că, printr-o falsă analiză, *-și* este simțit ca particulă deictică.

Raportul de echivalență dintre cele două particule în limba veche apare clar în dublete de tipul : *ase(a)minea* ~ *asemenele*, *așijderea* ~ *așijderile*, *(pre)tutinderea* ~ *(pre)tutinderile*, *pururea* ~ *pururile*, *nicăirea (necăiurea)* ~ *necăiurile(a)*, *aiurea* ~ *aiurile(a)*, *a(i)mintrea* ~ *a(i)mintrele(a)*, atestate în textele vremii [20]. Deși, sub aspectul frecvenței, raportul dintre forme este net în favoarea celor în *-a*, se poate afirma că ele apar în variație liberă, în sensul că nu se pot distinge preferințe exclusive de ordin dialectal sau în evoluția limbii din cele trei secole, pentru utilizarea unei variante sau a alteia. Dealtfel, ele sînt atestate adesea în același text.

În comparație cu *-a*, *-le* prezintă și posibilități combinatorii mai reduse, numărul adverbelor prevăzute cu această particulă fiind mult mai mic decît al celor cu *-a*. La formele citate mai înainte putem adăuga cîteva întîlnite, dar foarte rar, în texte : *adesele* (V. Caz. 55/27—28), *iarășile* (CI 55/25), *împrejurele* (C_2 23/32), *încaile* (C_2 141/32). În plus, formelor în *-le* li se adaugă adesea particula *-a* (cf. *aiurelea*, PO 8/20, *încailea*, Iv.P 107/5, *necăiurilea*, PO 198/5 etc.), fenomen explicabil prin tendința marcată în limba veche de a întări adverbele prin astfel de elemente, tendință care se manifestă și astăzi în limba populară.

Raportul dintre cele două particule deictice în limba veche, din punctul de vedere al distribuției și al frecvenței, poate fi un argument în plus — alături de similitudinea funcțională — pentru explicarea constituirii lui *-le*, ca element deictic, în cadrul limbii române, prin analogie cu articolul corespunzător.

În limba contemporană, formele adverbiale cu *-le* — cumulat adesea, ca și în limba veche, cu *-a(-lea)* — apar, în general, ca variante populare familiare, uneori, regionale. Numărul adverbelor simple care prezintă o asemenea variantă, în circulație astăzi, este însă foarte mic : dintre unitățile înregistrate în limba veche, cele mai multe au dispărut sau sînt foarte rare ; după 1880, se mai întîlnesc forme ca *altmintrelea* (Șăineanu, B. 312 ; Blaga, G. 82), *adicătelea* (Caragiale, O. II 138 ; Rebreanu R.I.132), *cumvașilea*, *acile(a)* [21] reg. (Barbu, M. 188). În schimb, *-le(a)* este ocurent frecvent în structura unor locuțiuni adverbiale, care apar cu totul sporadic în textele vechi, dar se întîlnesc astăzi des, în special în limba populară, vorbită. Ne referim la locuțiuni de tipul *pe* + *part. pl. fem. -neutru* [22], ca *pe nemîncatele* (Arghezi, S. II 258), *pe ocolitele* (Lăncrănjan, SU 26), *pe săritelea (Ibid.* 109), *pe tăcutele (Ibid.* 297), *pe apucatele (Ibid.* 104) etc., precum și la locuțiuni de tipul *de(-a)* + *subst. (av.)*, ca *de-a-ndoaselea* (Caragiale, O. II 426), *de-a-ncălarele*, *de-a mînecatele*, *de-adevăratelea*, *de-a-ndăratele* (Arghezi, S. XXII 66), *de-a-npicioarele(a)*, *de-a binelea* (Barbu, M. 194), *de-a bușile* (Arghezi, S. XXII 63) etc. În cele două tipuri de construcții, particula are însă o situație diferită : în cazul celor

---

[20] Pentru că formele citate sînt frecvente, n-am considerat necesar să facem trimiterile la texte.

[21] În DA s.v. se precizează că *acilea* — inexistent în textele vechi — are sensul lui *aci*, „dar arată o apropiere mai mare".

[22] Gh. Bulgăr *(Despre locuțiunile românești de tipul* ***pe alese***, ***pe mîncate***, ***pe nevăzute***, în SCL., XI, 1960, nr. 3, p. 395—401) constată că aceste locuțiuni sînt atestate abia în secolul al XIX-lea.

dintîi, *-le* este totdeauna deictic, variantele cu și fără particulă apărînd alternativ, uneori la același autor (cf., de ex., și *pe ocolite*, Lăncrăjan, SU 434; *pe tăcute*, *Ibid.*, 519); în structura celor din urmă, în unele cazuri, în special atunci cînd elementul de bază al locuțiunii este un substantiv, particula apare ca formant obligatoriu, reprezentînd, se pare, la origine, articolul [23], cerut, de obicei, în asemenea combinații de prep. compusă *de-a* (cf. și *de-a rostogolul*, *de-a lungul* etc.)[24], în alte cazuri însă, ea se comportă ca element deictic, alături de formele cu *-le(a)* fiind folosite, chiar dacă mult mai rar, și cele fără particulă (cf. și *de-andărate*, *de-adevărate* etc.).

Din faptele prezentate, rezultă că, în comparație cu limba veche, *-le* deictic a suferit, în evoluția ulterioară, unele modificări privind valențele combinatorii (ocurența sa în structuri adverbiale caracteristice, în care nu mai este concurat de *-a*), diversificarea funcțională, precum și utilizarea stilistică, specifică limbii populare, vorbite, a variantelor adverbiale care îl conțin.

2.1.3. -a reprezintă particula cu cele mai largi posibilități de combinare (fără ca distribuția ei să poată fi circumscrisă precis) și cu frecvența cea mai mare. Afară de unele poziții proprii, în care este exclusă ocurența altei particule *(acuma, aicea, alăturea, aievea* etc.), ea apare în componența unor adverbe — așa cum s-a arătat mai înainte (cf. *supra* 1.2.1) — alternativ cu *-le* (mai ales în limba veche) sau adăugată acesteia. Cercetarea, oricît de sumară, a particulelor deictice permite constatarea că, între ele, *-a* deține o poziție categoric predominantă, atît în limba veche, cît și, mai ales, astăzi, datorită reducerii substanțiale a utilizării celorlalte.

Pentru originea acestei particule deictice (diferită de cea a particulei constitutive omonime), cf. S. Pușcariu (în *Dacoromania*, III, p. 397), care o explică din lat. *illac*; N. Drăganu (în *Dacoromania* IX, p. 263), care o deduce din lat. *hac* (vezi, în același sens, și Th. Capidan, *Arom.*, p. 229); Al. Rosetti (ILR, p. 259), care o compară cu *-a* din albaneză și neogreacă : alb. *rralla* „rar", *fshehta* „pe ascuns", neogr. καλά (în albaneză *-a* este o influență neogreacă pentru că apare mai ales în sudul Albaniei).

În textele din secolele al XVI-lea—al XVIII-lea, formele adverbiale cu *-a* sînt foarte des întîlnite alături de cele fără particulă, de exemplu : *aievea (aiavea)* (C_2 47/10, CI 37/20) și *aieve (aiave)* (C_2 58/27, CI 61/5), *aiurea* (Prav. 59/11) și *aiure* (Prav. 67/17), *alăturea* (CL 153/28) și *alături* (CL 157/21); tot așa : *acia (~ acii, acie)*, *aicea (~ aice, aici)*, *a(i)mintrea ~ (a)i(mintre)*, *acuma (~ acum)*, *așijderea (~ așijdere)*, *ase(a)minea (~ ase(a)mine)*, *atuncea (~ atunce, atunci)*, *necăiurea*, *necăirea (~ necăiuri, necăire)*, *(pre)tutinderea*, *(pre)tutindenea (~ (pre)tutindere, (pre)tutindene)*, *pururea (~ pururi)*. La acestea trebuie adăugate, pentru a avea o imagine completă, formele de tipul celor deja menționate (cf. *supra* 2.1.2), destul de numeroase, în care *-a* se atașează particulei *-le*.

Examinarea atentă a faptelor ne-a permis să observăm totuși că, în cazul unora dintre adverbe, există mari diferențe de frecvență între formele cu și fără această particulă. Astfel, *atunce, atunci* sînt mai des, întîlnite decît forma corespunzătoare în *-a*, după cum, dimpotrivă, *pururea*

[23] După S. Pușcariu (în *Dacoromania*, III, p. 400), în asemenea locuțiuni nu e clar dacă avem a face la origine cu articolul *-le* sau cu *-le* adverbial.

[24] Cf. GA 1963, vol. I, p. 305 : „în locuțiunile adverbiale cu prepoziția compusă *de-a*, substantivul apare de cele mai multe ori articulat".

alăturea sînt, de obicei, preferate variantelor simple. În același sens, mai semnalăm faptul că, în unele texte, este folosită consecvent numai una dintre variantele unor adverbe. De exemplu, în CV, C_2, V. Caz., Pr. C., NL, apare, de regulă, forma *atunce*, în timp ce în CI e întrebuințată numai forma *atuncea;* în CV — *pururе*, iar în C_2, PH, Pr. C., CI — numai *pururea;* în V. Caz., NL — *așijdere*, iar în CI, P.Ist. — *așijderea* etc. Diferențele menționate par, totuși, să reprezinte cazuri de opțiuni mai mult sau mai puțin întîmplătoare, căci ele nu permit conturarea unor zone dialectale sau a unor perioade de timp distincte, în cadrul celor trei secole, în folosirea particulei *-a*. Putem conchide că formele adverbiale duble au fost cunoscute și utilizate pe tot teritoriul țării în tot acest interval de timp.

În limba actuală, variantele cu și fără această particulă reprezintă, în general, dublete de nivel stilistic diferit. Deși admise de limba literară[25], forme ca *acuma*, *aicea*, *adineaurea*, *alăturea*, *atuncea*, *nicăierea*, *pururea*, *pretutindenea* etc. sînt simțite ca populare[26]. Înregistrate frecvent în literatura beletristică, la toți scriitorii, în special în limba personajelor, asemenea forme nu se întîlnesc, decît accidental, în scrierile cu caracter științific, juridic-administrativ sau publicistic.

Din acest punct de vedere, situația actuală este întrucîtva diferită de cea de la sfîrșitul secolului trecut sau începutul secolului nostru, cum o dovedește, pe de o parte, faptul că, pentru unele unități, gramaticile și dicționarele vremii înregistrează ca forme principale (uneori unice) variantele cu *-a* [27], iar pe de altă parte atestarea acestor forme, chiar dacă nu prea frecventă, și în lucrări științifice. Cf. de ex.: *aicea* (Lambrior, S. 220), *alăturea (Ibid.*, 135; Șăineanu, B. 33; Maiorescu, C III 18; Ibrăileanu, O. I, 80), *acuma* (Maiorescu, C. III 32), *de-a pururea* (Șăineanu B. 19), *de-altminterea (Ibid.*, 39), *nicăierea* (Ibrăileanu, O. I 79) etc.

Legată, se pare, de trecerea în alt registru stilistic a variantelor cu *-a* și, totodată, de folosirea lor mai rară, este abandonarea totală a formelor simple în *-e* ale adverbelor respective. Întîlnite încă în scrierile din a doua jumătate a secolului trecut — cf. *atunce* (Alecsandri), *aice* (Alecsandri, Negruzzi), *asemene* (Negruzzi, Eminescu), *altmintere* (Alecsandri), *pururе* (Beldiceanu), *pretutindene* (Creangă) etc. —, aceste forme sînt astăzi definitiv înlocuite cu variantele în *-i*, cu care, în limba mai veche, se aflau în variație liberă.

În cazul cîtorva unități adverbiale, particula *-a* și-a modificat sau este pe cale să-și modifice statutul. Astfel:

---

[25] Cf. GA 1963, vol. I, p. 301.

[26] A. Scriban *(Gramatica limbii românești (Morfologia)*, ed. I, Iași, p. 147—152) precizează că variantele în *-a* ale unor adverbe ca *pretutindenea, adineaorea, pururea, atita* etc. sînt moldovenești; chiar dacă afirmația nu corespunde realității, întrucît, atît în limba veche, cît și astăzi, asemenea forme se întîlnesc în limba vorbită din toate regiunile țării, ea dovedește că formele de acest fel sînt considerate oarecum neliterare.

[27] De exemplu, între unitățile adverbiale înregistrate de A. Philippide în *Gramatica elementară a limbii române*, Iași, 1897, p. 170—194, figurează numai formele cu *-a* ale adverbelor *adineaurea, așișderea, încailea, pe alocurea, adesea, pururea, (de)altmintrelea*; H. Tiktin, în *Gramatica română*, București (ed. 1945), p. 130—134, citează forme ca *alăturea, (pe) alocurea, atita, nicăiurea, altmintrelea, pururea, pretutindenea* — fără a menționa variantele simple. Cf., în același sens, și TDRG s.v. *aice(a), acum(a)* etc.

— în structura adverbelor *abia, aiurea, adesea, -a* a devenit (sau e pe cale să devină) element constitutiv, în sensul că forma fără particulă a ieșit din uz sau e foarte rară [28];

— în cazul lui *atît(a)*, folosirea variantei cu *-a* deictic este astăzi condiționată sintactic: ea apare paralel cu forma simplă în situațiile în care adverbul este oarecum independent [29] (de ex.: „omul a stăruit *atîta*", Arghezi, S. XXII 95 ~ „de ce te uiți *atît?*", Țoiu, G. 262), dar este exclusă sau cel puțin evitată în celelalte cazuri. Așa, de pildă, se întrebuințează numai forma *atît* cînd adverbul intră în corelație cu *cît* („*Atît* treburile, cît și glasul erau... odihnitoare", Preda, M. 120); de asemenea, limba literară actuală s-a oprit asupra variantei fără *-a* cînd adverbul funcționează ca intensiv pe lîngă un comparativ (cf. „cu *atît* mai mult", Blaga, G. 35), sau ca formant al superlativului absolut *(atît de fățiș*, Blaga, G. 38); în limbajul popular însă, forma *atîta* se întîlnește, în acest caz, încă destul de des (cf., de ex., *atîta de puternic*, Lăncrănjan, S U 480), ca o continuare a unei situații mai vechi în limbă (cf. *atîta de subțire*, Eminescu, O. I. 82).

2.1.4. O situație cu totul aparte prezintă particula **-i.** În primul rînd, pentru că, atît în limba veche cît și astăzi, ea apare într-un număr foarte restrîns de forme adverbiale, ocurențele ei putînd fi circumscrise prin enumerare; este, probabil, motivul pentru care a fost ignorată, în general, în diversele lucrări de istorie a limbii. În al doilea rînd, pentru că istoria acestei particule și statutul ei actual sînt complet diferite de ale celorlalte particule.

Etimologic în forme adverbiale ca *numai* (<lat. *non magis)*, *încai(le)(a)* (< *în* + *cai* — pl. vechi al lui *cale)* „cel puțin, măcar", *camai* (<lat. *quam magis)* „puțin", *cîndai* (<*cînd* + *ai* — pers. II a vb. *velle)* „poate" (ultimele două atestate în textele secolului al XVI-lea—al XVII-lea, dar ieșite din uz în secolul al XVIII-lea), *-i* a fost simțit ca particulă deictică (cum o dovedește faptul că, în textele vremii, alături de *numai* este înregistrată și varianta *numa)* și atașat, prin analogie, unor adverbe ca *săva* (<*să* + *va* — comp. *cumva, undeva* etc.) „măcar" — atestat numai în sec. al XVI-lea și al XVII-lea — și *tocma* (< v. sl. *tŭkŭma)*, cu variantele *atocma, de-atocma, întocma.*

Fenomenul atașării lui *-i*, ca particulă deictică, la aceste adverbe s-a petrecut tîrziu: în secolul al XVI-lea, formele cu *-i* nu sînt consemnate, ele continuînd să rămînă, în general, destul de rare și în următoarele două secole [30], deși, în unele texte, ca Pr. C., P. Ist., sînt predominante.

---

[28] Referindu-se la *adesea*, I. Iordan în *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor"* (ed. II, București, 1947, p. 151) subliniază că „limba literară s-a oprit la forma cu *-a"* și că „lipsa lui destul de frecventă, mai ales în vorbire, provine din graiurile moldovenești".

[29] *Ibid.*, p. 152.

[30] C. Poghirc (în *Omagiu lui Al. Rosetti*, București, 1965, p. 707), bazîndu-se pe corespondența dintre *săvai* și v. fr. *sevals*, avansează ideea că *-i* din forma adverbului românesc ar fi etimologic (întocmai ca *-s* din adverbul franțuzesc), *-vai* reprezentînd pers. a II-a sg. a vb. **volere*. Explicația nu poate fi acceptată, credem, pentru că, așa cum s-a arătat, atestările formei cu *-i* sînt ulterioare celor fără particulă și mult mai rare decît acestea (spre deosebire de v. fr. *sevals*, care nu e atestat niciodată, se pare, fără *-s)*.

Cu diferențele de frecvență semnalate, formele cu și fără această particulă apar în variație liberă, uneori în același text; de ex., *tocmai* (CL 180/17) ~ *tocma* (CL 180/27); *numai* (NT 20^{v}/5) ~ *numa* (NT 67^{r}/7) etc.

În limba contemporană, *-i* funcționează ca particulă deictică, în puținele unități care o conțin, numai în limba populară, familiară, unde, alături de *tocmai*, *întocmai*, *numai*, se folosesc formele *tocma* (Agîrbiceanu, O. II 222), *întocma*, *numa* (*Ibid.*, 213; Barbu, M. 6). În limba literară însă, *-i*, din structura acestor adverbe, apare întotdeauna ca element constitutiv.

2.2. Urmărirea evoluției particulelor deictice permite următoarele observații generale:

a) Reprezentînd o modalitate de întărire și de „marcare" formală a adverbelor, aceste componente, considerate în ansamblu, sînt foarte frecvent întrebuințate în limba română veche, formele adverbiale cu și fără particule apărînd în variație liberă în toate textele acestei perioade.

b) În evoluția ulterioară, particulele deictice înregistrează o serie de modificări care privesc:

— reducerea sensibilă a utilizării lor, în special a lui *-și*, ale cărui ocurențe se limitează, în limba actuală, la un număr foarte restrîns de adverbe;

— tendința tot mai puternică de diferențiere stilistică a formelor adverbiale paralele, cu și fără aceste amplificative, în sensul că, în general, variantele fără particule caracterizează limba literară, pe cînd celelalte reprezintă o particularitate a limbii populare, cu excepția dubletelor cu și fără *-i*, la care raportul este invers;

— schimbarea statutului unor particule deictice, care, în cadrul anumitor structuri adverbiale, reprezentînd, în general, cazuri particulare, au devenit sau sînt pe cale să devină elemente constitutive, obligatorii.

LISTA ABREVIERILOR

Agîrbiceanu, O. II:	Ion Agîrbiceanu, *Opere*, II, EPL, 1962.
Arghezi, S.:	Tudor Arghezi, *Scrieri*, I—XXII, EPL, 1962—1969.
Barbu, M.:	Eugen Barbu, *Miresele*, Editura Eminescu, Buc., 1975.
Blaga, G.:	Lucian Blaga, *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, Editura științifică, 1966.
C_2:	Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură*, (1581), Buc., 1914.
Caragiale, O. IV:	I. L. Caragiale, *Opere* IV, EPL, 1965.
CI:	D. Cantemir, *Istoria ieroglifică*, în *Opere*, I, Buc., 1965.
CL:	Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron Vodă încoace*, în *Opere* (ed. P. P. Panaitescu), Buc., 1958, p. 41—201.
CV:	*Codicele Voronețean* (ed. I. G. Sbierea). 1885.
Eminescu, O. I:	M. Eminescu, *Opere* I, Fundațiile pentru literatură și artă, 1939.
Ibrăileanu, O. I:	G. Ibrăileanu, *Opere* I, Editura Minerva, 1974.
Iv, P:	Antim Ivireanul, *Predici* (ed. critică de G. Strempel), Buc., 1962.
Lambrior, S.:	A. Lambrior, *Studii de lingvistică și folcloristică*, Editura Junimea, Iași, 1976.
Lăncrănjan, SU:	Ion Lăncrănjan, *Suferința urmașilor*, Editura Eminescu, Buc., 1978.
Maiorescu, C. III:	Titu Maiorescu, *Critice* III, Minerva, 1915.
NL:	I. Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei* și *O samă de cuvinte*, Buc., 1957.

NT :	*Noul Testament*, Bălgrad, 1648 (fotocopii după ms.)
PH :	*Psaltirea Hurmuzachi* (Ms.).
PO :	*Palia d'Orăștie*, (ed. Mario Roques), Paris, 1925.
Prav. :	*Carte românească de învățătură*, 1646 (fotocopii după ms.).
Pr. C. :	*Pravilniceasca condică* (1780), Buc., 1957.
Preda, M. :	Marin Preda, *Moromeții*, ESPLA, 1955.
Rebreanu, R. I :	Liviu Rebreanu, *Răscoala*, vol. I, Editura Adevărul, Buc., 1932.
Șăineanu, B. :	Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, Editura Minerva, 1978.
Țoiu, G. :	Constantin Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*, Editura Eminescu, 1979.
V. Caz. :	Varlaam, *Cazania* (ed. J. Byck), Buc., 1943.

Decembrie 1979

Facultatea de limba și literatura română
București, Edgar Quinet 5—7

CALCURI LINGVISTICE ÎN UNELE TEXTE BLĂJENE DIN SECOLUL AL XVIII-LEA

DE

MARIA PURDELA-SITARU

1. Sub raport practic-aplicativ, calcul lingvistic a reținut încă de mult atenția specialiștilor [1]. În ultimul timp sînt însă din ce în ce mai numeroase preocupările legate de clarificarea aspectului teoretic al fenomenului lingvistic în discuție [2], precum și cele legate de studiul acestuia din perspectivă diacronică.

Printre cei care s-au ocupat de studiul calcului lingvistic în diacronia limbii române amintim preocupările aparținînd Fulviei Ciobanu [3], Halinei Mirska [4], Vioricăi Pamfil [5], lui V. Vascenco [6] și N. A. Ursu [7], precum și referirile ocazionale materializate în înregistrarea calcurilor semantice și de structură întîlnite în documentele și textele literare cercetate de autorii lucrărilor de istorie a limbii române literare [8].

2. Pe linia identificării unor calcuri lingvistice dintr-o anumită perioadă a istoriei limbii române se înscrie și încercarea de față. În acest scop,

---

[1] Pentru bibliografia problemei, v. Th. Hristea, *Tipuri de calc lingvistic*, în *Probleme de etimologie*, București, 1968, p. 145, nota 1.

[2] Th. Hristea, *art. cit.*, p. 145—188, procedează la reluarea clasificării calcurilor din limba română, bazîndu-se atît pe fapte cunoscute, cît și pe material inedit, oferit mai cu seamă de limba română contemporană, și face, totodată, o binevenită examinare a utilizării, adeseori nepotrivite și fluctuante, a denumirilor pentru diverse tipuri de calcuri. Recent reia această problemă I. Balasz, *Cîteva tipuri de calc*, STUBB, Philologia, nr. 1, 1978, p. 31. Cercetătorul clujean subliniază avantajele clasificării propuse de Th. Hristea, dar, în același timp, îi aduce un amendament, și anume : calcurile semantice trebuie considerate și ele calcuri de structură, deoarece reproduc *structura* semantică a unui termen din altă limbă. I. Balasz se oprește însă aici, nefăcînd nici o propunere cu privire la modul în care, în situația nou creată, ar trebui să fie denumite calcurile de structură ce reproduc un cuvînt străin format prin derivare sau compunere. Cu alte cuvinte, deși obiecția lui I. Balasz este întemeiată, soluția oferită de cercetătorul clujean nu rezolvă nici ea pe deplin problema clasificării calcurilor lingvistice. Întrucît nu este în atenția noastră rezolvarea acestui aspect al terminologiei, ne mulțumim să-l subliniem și să facem precizarea că, în lucrarea de față, vom utiliza sintagma *calc de structură* cu sensul dat de Th. Hristea.

[3] *Formații cărturărești în compunerea românească*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, București, 1958, p. 161—167.

[4] *Unele probleme ale compunerii cuvintelor în limba română*, SMFC, I, București, 1959, p. 145—189.

[5] *Calcuri româno-maghiare în „Palia de la Orăștie"*, CL II, 1957, nr. 2, p. 209—217.

[6] *Calcuri savante formate în limba română după modele rusești (Secolele XVIII—XIX)*, în *Culegere de studii. Limbă — literatură — metodică*, București, 1962, p. 61 ș.u.

[7] N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, 1962, p. 118—119.

[8] Ov. Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. II, București, 1961, p. 232—236 ; Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*, ed. a II-a București, 1978, p. 591—593 ; Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, București, 1971, p. 147 și passim ; Ion Gheție, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, 1978, p. 89 și passim ; Șt. Munteanu, V. Țâra, *Istoria limbii române literare*, București, 1978, p. 192—195.

punctul de plecare ni-l oferă unele scrieri apărute la Blaj între anii 1750 și 1760 [9]. Găsim aici un număr impresionant de termeni calchiați după cuvinte slave, grecești și latinești [10]. Multe din calcurile (atît semantice, cît și de structură) înregistrate sînt dealtfel caracteristice vechii române literare, ele apărînd încă în textele traduse din secolele XVI-lea și al XVII-lea. Prezența acestor calcuri în materialul cercetat se explică prin preluarea lor din traducerile mai vechi pe care autorii de la Blaj le reproduc cu un grad aproximativ de fidelitate. În afara acestor termeni, am înregistrat însă o serie de calcuri noi, unele păstrate de limba română modernă, iar altele accidentale, apărute din necesități de moment și determinate de dorința autorilor de a reda cît mai bine o serie de noțiuni abstracte, nefamiliare românei literare de la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Caracterul conștient al modului în care au procedat autorii, în procesul de creare a unor termeni românești după model străin, este ușor de intuit în cîteva citate din PP și FA : „Acest loc de curățenie besereca Romii în limba sa îl chiamă *Purgatorium*, care în limba noastră atîta face cît *curățitoriu*" (FA 96) ; „... învățătura sfinților cu de-a dinsul o țin tare și o mărturisesc cei uniți în credință, *catolici* după cuvîntul grecesc numindu-să, iară după sîrbie *pravoslavnici*, adecă *bine-credincioși*" (PP 16 ; FA 11').

3. În prezenta lucrare ne propunem să ne ocupăm numai de compusele românești după model străin. Principalele cuvinte românești cu care se formează serii de compuse calchiate în vechea română literară, identificate și în textele noastre, sînt : *asupră-* (sl. НА), *atot-* (sl. ВѢСЄ, gr. παν, lat. *omni-*), *bun(ă)-* și *bine-* (sl. БЛАГО, ДОБРО ; gr. ευ, lat. *bene-*) ; *drept-* și *adevărat-* (sl. ПРАВО, gr. ορθο), *fără-de-* (sl. БЕЗЪ, gr. α), *împreună-* (sl. ВѢМЄСТЄ, magh. *ősze-*), *rău-* (sl. ЗѢЛО, gr. κακο), *singur-* (sl. САМО, gr. αυτο).

În cele ce urmează ne vom opri numai asupra compuselor, extrem de numeroase, cu *atot-*, *bine-*, *bună-* și *fără-(ed)-*, singurele care constituie elemente de continuitate între vechea română literară și limba română modernă.

3.1. Înregistrarea exhaustivă a tuturor acestor formații are drept consecință îmbogățirea cunoștințelor noastre privitoare la istoria limbii, în sensul că face posibilă datarea mai timpurie a apariției unor termeni. Astfel, DA s.v. dă ca primă atestare a termenilor *atotfăcătoriu*, *atotmîncătoriu*, DLRU apărut în 1822, fapt care nu exclude însă eventualitatea ca aceste cuvinte să fie curente în limba epocii, din moment ce ele sînt cuprinse într-un dicționar al vremii. Pe *atotfăcătoriu* „creator" l-am înregistrat în M sub forma feminină *atotfăcătoare* : *mîna ta cea* ~ M 429 ; tot

---

[9] Pentru lista cărților blăjene, cf. *Sigle și abrevieri*, p. 104. Menționăm că materialul din aceste cărți a fost excerptat, în cadrul unei teme comune de cercetare, de membrii subcolectivului de istoria limbii române literare de la Centrul de științe sociale al Universității din Timișoara.

[10] Pentru identificarea modelelor ce stau la baza calcurilor lingvistice din textele blăjene, am utilizat datele oferite de lucrările lui Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenicum — graecum — latinum*, Vindobonae, 1862—1865, și Christianus Gottlob Wilke, *Clavis Novi Testamenti philologica usibus scholarum et iuvenum theologicae studiosorum accommodata*, Editio secunda, Tomus I—II, Lipsiae, 1850.

aici am găsit şi formaţia sinonimică *atotlucrătoriu* M 6, *atoatelucrătoare* M 5. Ca model al celor două formaţii, a putut servi v. sl. вьсѣродѣинъ, gr. παγγενής „qui omnia procreavit" [11].

Celălalt termen, *atotmîncătoriu* „distrugător", l-am înregistrat în S : *iadul cel* ~ 10/2 ; *ale morţii ceii* ~ *toare* 18/2. El reproduce v. sl. вьсѣдѣц ъ, gr. πάμφαγος, „qui omnia devorans".

Cel de-al treilea termen, *atotvăzătoriu*, este atestat de izvoarele noastre numai din anul 1870 (la Costinescu, apud TDRG, cf. DA s.v.). Formaţia apare în L: *ochiul tău cel* ~ 54. Corespunde v. sl. вьсевидѣнь, lat. *omniavidens*.

3.2. Materialul cercetat, prin precizările de detaliu pe care le facilitează, aduce confirmarea prezenţei în vechea română literară a unor termeni a căror existenţă unii cercetători o admit ca posibilă. Aşa stau lucrurile cu *bine-credincios* „ortodox" şi *fără-de-dumnezeu* „necredincios, ateu".

În legătură cu prima formaţie amintită, Finuţa Hassan [12] afirmă următoarele : „Pe *bine-credincios* nu-l avem atestat decît tîrziu (ŞINCAI, HR—III 183/23), dar el trebuie să fi existat şi mai înainte, paralel cu *bun-credincios*, ambele traducînd pe *blagoverinŭ*". Într-adevăr, *bine-credincios* apare frecvent în textele noastre : L 36, 70, 149, 192 ; M 92 ; PP 16 ; FA 11'. Cu privire la întrebuinţarea termenului, remarcăm că autorii PP şi FA pun în mod greşit semnul egalităţii între *catolici* din greacă, *pravoslavnici* „pe sîrbie" şi *bine-credincioşi* (v. PP 16, FA 11' cf. *supra*, p. 98 De fapt corespondentul exact al lui *pravoslavnic* în limba română este *drept-credincios*.

Fără-de-Dumnezeu este atestat în M 404, 432, 5". DA s.v. (v. *fără*) înregistrează forma substantivală *fără-de-dumnezeire* „lipsă de credinţă, nereligiozitate" în Mineiul (1776), 144, iar DILR II 236, formaţia verbală *prea-fără-dumnezeind* (CC² 377). În legătură cu acesta din urmă, în FCLR, I, p. 211, se spun următoarele : „Etimologia unei formaţii mai vechi, *prea-fără-dumnezeì* (CC² 287) nu poate fi precizată. Acest verb este fie derivat de la *Dumnezeu* şi compus cu un adverb şi o prepoziţie, fie format de la un *fără-dumnezeu* neîntîlnit în textele cercetate, dar posibil, traducere a v. sl. *bezbogŭ*". Atestările noastre vin în sprijinul ultimei presupuneri.

3.3. Pentru o serie de termeni, cum sînt *bunăstare*, *bunăplăcere*, a căror primă apariţie este considerată de unele dintre lucrările noastre lexicografice a fi în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea, după model german, credem că poate fi admisă ipoteza modelului multiplu [13], în sensul că termenii în discuţie au putut avea şi un model slav.

---

[11] Pentru a preîntîmpina eventualele obiecţii cu privire la aspectul neunitar al prezentării termenilor latineşti, aducem următoarea precizare : atunci cînd am acceptat ca model pentru calchiere şi un cuvînt latinesc, acesta a fost redat de noi prin cursive. În majoritatea cazurilor însă am considerat numai că printr-unul sau mai multe cuvinte latineşti poate fi exprimat mai clar *sensul* termenilor slavi sau greceşti, şi, în această situaţie, am recurs la ghilimele.

[12] FCLR, vol. I, 1970, p. 177.

[13] Vezi N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 119.

Bunăstare, considerat fie calc după germ. *Wohlstand* [14], fie creaţie pe teren românesc după modelul lui *bună-cuviinţă*, *bunăvoinţă* [15], apare în textele noastre cu sensul lat. „firmitas" [= forţă, soliditate, putere, tărie] : *Să ne rugăm pentru pacea a toată lumea, bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserecі* M 1. Ţinînd seama de faptul că singurul criteriu de precizare a modelului calchiat se află în strînsă dependenţă de perioada în care cuvîntul respectiv apare în limba română [16], credem că sîntem îndreptăţiţi să afirmăm că la baza exemplului nostru stă (şi) v. sl. благостоѩнїе (< gr. εὐστάθεια), avînd sensul „firmitas", şi că evoluţia semantică spre sensul „prosperitas" se va fi produs ulterior sub influenţa germ. *Wohlstand*. Evoluţie semantică asemănătoare au suferit şi urmaşii din limbile slave moderne ai v. sl. благостоѩнїе.

Bună-plăcere „mulţumire, recunoştinţă, plăcere" : *Darul văduvei cu ~ l-ai primit* M 414. Cuvîntul mai apare şi în L 44, 88, 151 ; M 34, 417, 6'. DA s.v. menţionează compusele *bun-plac* şi *bună-plăcere* în sintagma *după bună plăcerea ta* (s. *bunul tău plac)* „după cum îţi convine" şi pune sub semnul întrebării faptul că acestora le-a servit ca model germ. *Wohlgefallen*.

Aşa cum arată sensul cuvîntului, *bună-plăcere* reprezintă un calc după v. sl. благоꙋгодїе, gr. εὐαρεστησις „recunoştinţă, mulţumire". În sprijinul acestei afirmaţii vine faptul că, în vechea română literară, termenul este susţinut de o bogată „familie" de cuvinte : este vorba de formaţia verbală *bine-plăcea* şi de cea adjectivală *bine-plăcut* M 70, 98. Pentru ambele găsim în izvoarele noastre calcurile parţiale *bine-ogodi* (după sl. *blagougoditi* „placere") şi *bun-ugoditoriu* (după sl. *blagougodinŭ* „placens") (pentru atestarea acestor termeni, cf. DILR II 234—235). În ceea ce priveşte formaţia verbală, apare şi calcul integral *bine-plăcu* în BIBLIA (1688), 4, 2, semnalat de DA s.v. (v. *bine)*, ca „grecism".

3.3.1. Cu privire la *bine-plăcut*, I. Bălan [17] face următoarea constatare : „În capitolul 14 al aceleiaşi cărţi [*Biblia* lui Şaguna — *n.n.*], *bine-primite* [din *Biblia* de la Blaj 1795 — *n.n.*], dealtfel traducerea exactă şi românească consacrată a lui δέκται, e redat prin *bine-plăcute*". S-ar putea însă lua în considerare şi o altă explicaţie, şi anume : e posibil să nu avem a face, în cazurile semnalate, cu o „redare" în alt mod a cuvîntului grecesc, ci mai degrabă cu calcuri după compuse diferite ce vor fi stat la baza originalelor slavoneşti sau greceşti a căror prelucrare o reprezintă cele două lucrări ecleziastice. După noi, *bine-primit* este un calc parţial după v. sl. благопрїимлнъ, acesta la rîndul lui provenind întradevăr din gr. εὐπρόδεκτος „acceptus [= bine-primit]", în timp ce *bine-plăcut* reproduce v. sl. благоꙋгодьнъ, gr. εὐάρεστος „placens". În textele noastre, alături de *bine-plăcut* apare şi *bine-primit* : *aducere bine-primită a jărtfei* M 407, fapt explicabil prin aceea că la această dată cărţile bisericeşti sînt o compilaţie după cărţi anterioare cărora le-au servit

[14] Cf. DA s.v. *bun* ; Fulvia Ciobanu, *art. cit.*, p. 151 ; Halina Mirska, *art. cit.*, p. 167.
[15] Cf. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"*, Bucureşti, 1943, p. 227.
[16] Cf. Halina Mirska, *art. cit.*, p. 167.
[17] *Limba cărţilor bisericeşti*, Bucureşti, 1914, p. 200.

ca model texte slave şi greceşti. Dealtfel, I. Bălan [18] însuşi admite că *Biblia de la Blaj*, 1795, „traduce mai adeseori slavonismele şi ungurismele celei de la Orăştie" (noi am preciza : traduce slavonismele sau preia calcurile parţiale după cuvintele împrumutate din slavonă întîlnite în lucrările blăjene anterioare ce i-au putut servi ca model, deci nu este vorba numai de elementele străine ale *Paliei de la Orăştie)*. În sprijinul acestei precizări aducem pentru comparaţie un bogat material faptic : lui *blagodarenie (după mîncare cade-se a rădica mîinile... spre* ***blagodarenie***, CC[2], 302—303, cf. DILR II 320) îi corespunde în textele noastre *bună-dăruire* „recunoştinţă, mulţumire" : ... *prin sfîntul duh toată* ***buna-dăruire*** *precum prin Tatăl şi prin fiiul împreună străluceşte* PP 42 ; FA 27' ; lui *blagorod(nic)* îi corespunde *bun-neamul* (v. *infra*, § 3.4) ; termenii *blagouhanie* „miros plăcut" *(multă* ***blagouhanie*** *avea*, CC[2], 111, cf. DILR II 320) şi *blagovonie (Au împlut toată lumea de dulcea* ***blagovonie*** *a duhului* PRAVILA (a. 1653, ap. GCR I, 158/17, cf. DA s. v) sînt redaţi prin *bună-mireasmă* „miros plăcut" (v. şi *infra*, p. 102). Am văzut mai sus cum calcurilor parţiale *bine-ugodi* şi *bun-ugoditoriu* le corespund calcurile integrale *bine-plăcea* şi *bine-plăcut*.

3.4. Textele cercetate oferă o serie de formaţii accidentale (unele cu o singură apariţie, altele reluate în scrieri cu acelaşi caracter, ecleziastic), de tipul *bun-neamul*, *bună-întocmire* (a văzduhului) etc.

Bun-neamul „nobleţe (sufletească)", l-am înregistrat în M : *„ci mai vîrtos să o aduci la frumuseaţa cea din ceput şi la* ***bun-neamul*** *dintîi pe care l-am pierdut prin prostimea minţii şi prin sfatul vrăjmaşului* 418 ; *nici rău să se dosădească* ***bun-neamul*** *cel sufletesc* M 22".

Bun-neamul calchiază v. sl. благородие, gr. εὐγένεια „nobilitas" [= nobleţe, nobilime ; nobleţe sufletească]. Vechea română literară cunoaşte şi împrumutul din vechea slavă, *blagorod(n)ic*, cu acelaşi sens, înregistrat în BIBLIA (1688), 3 pr./22 ; cf. DA s.v., precum şi calcul înrudit *de bun neam* „nobil, distins", semnalat la STREILBIŢCHI, AN şi explicat prin rus. *благородный* de V. Vascenco [19]. Locul acestui calcul este luat de grupul sintactic *de neam bun*, alcătuit conform topicii firesti a limbii române, şi ca atare folosit în mod obişnuit în limba noastră pentru a desemna anumite diferenţieri sociale, în timp ce formaţia substantivală *bun-neamul* nu s-a impus.

Bună-întocmire (văzduhului) apare tot în M : *ploi la vremi,* ***bună întocmire*** *văzduhurilor şi prisosinţă de tot feliul de roduri pămîntului dăruiaşte* M 430.

I. Bălan consideră termenul introdus de Veniamin (la 1812) : „Tot Veniamin a introdus şi « pentru bună tocmirea văzduhului » şi « pentru îmbelşugarea roadelor pămîntului », cari sînt amîndouă rele, căci textul grecesc să roagă, « să umble vremi bune şi să rodească pămîntul bine » [20]. Este greu de precizat cu ce este mai bună traducerea *să umble vremi bune* faţă de *bună-întocmire (văzduhului)*. Veniamin putea lua expresia din urmă şi din lucrările blăjene pe care le-a cunoscut şi în care ea este

[18] *Ibidem*, p. 181.
[19] *Art. cit.*, p. 61.
[20] I. Bălan, *op. cit.*, p. 249.

susţinută de o serie de termeni înrudiţi : *bun-tocmitoriule* M 19'' ; *bine tocmi* : *văzduhul* ***bine-l tocmeşte*** M 425 ; *bine-tocmit* M 427.

Bună-întocmire (văzduhurilor) reprezintă de fapt traducerea v. sl. благовъздоушиѥ, gr. εὐαερια „tranquilitas coeli" şi se apropie ca sens şi ca formă fonetică de v. sl. благоврѣменство, gr. εὐκαιρια. Grecescul εὐκαιρια, provenit din εὔκαιρος (εὐ = bun şi καιρος = timp, vreme), stă, probabil, la baza traducerii lui I. Bălan [să umble *vremi bune*]. Vechiului slav благоврѣменство îi corespund în M o serie de alte sintagme : *bună-liniştea (văzduhurilor), vreme cu prilej, vremi cu pace* ş.a.

3.5. În materialul cercetat am identificat şi o serie de compuse după model străin cu *bună-* al căror sens este identic cu cel al cuvîntului la care se ataşează termenul de compunere în discuţie (uneori este vorba de o identitate de sens cu termenul simplu într-o anumită construcţie prepoziţională). Identitatea semantică, alături de topica neconformă limbii noastre, poate fi considerată drept cauză faptului că aceste compuse nu s-au păstrat cu sensul respectiv în limba română. Sînt în această situaţie formaţiile : *bună-îndurare, bună-mireasmă, bună- plăcere, bună-smerenie, bună-socoteală, (de) bună-treabă, bună-vîrtute* ş.a. Echivalenţa de sens dintre cuvîntul simplu şi cel compus cu *bună-* este simţită de autorii blăjeni, fapt demonstrat de utilizarea ambelor forme în contexte similare (v. *de bună-treabă* alături de *de treabă* ; *de bună voie* alături de *de voe, cu bună-socoteală* alături de *cu-socoteală)*.

Bună-îndurarea „îndurare, milostivire" apare în M şi L : *ci ştiind iubirea ta de oameni,* ***bună-îndurarea,*** *multa milă, îndelung răbdara, nerăutatea şi prea multa bunătate, îndrăznind spre adîncul acestora, şi spre noianul bunătăţii tale, rîdicăm mîinile şi cu de-a dinsul strigăm către tine* M 418. Termenul intră în alcătuirea locuţiunilor *cu bună-îndurarea* (ta) M 425 ; *după bună-îndurarea* (ta) L 147. Ca model a putut servi v.sl. благомилостивъ, gr. ἐλεήμον "milos, compătimitor".

Bună-mireasmă „miros plăcut, parfum" l-am întîlnit în L şi M : *şi cu toate florile l-ai împodobit pămîntul spre* ***bună-mireasmă*** M 435 ; *întru miros de* ***bună-mireasă*** *duhovnicească* L 161 ; *întru miros cu* ***bună-mireasmă***... D 121. Lui *bună-mireasmă* îi corespund în v. sl. două forme : благовониѥ, (< gr. εὐωδια) „odor suavis" şi *blagouhanie* (cf. DILR II, p. 320) existente în limba română din secolul al XIV-lea şi sub forma împrumuturilor propriu-zise (cf. *supra*, p. 101).

Nici *bună-plăcere* „recunoştinţă, mulţumire" (v. *supra*, p. 100) nu s-a putut menţine cu acest sens în româna modernă datorită situaţiei lui oarecum pleonastice. Alunecarea lui spre sensul modern „(după) cum îţi convine" s-a făcut la începutul secolului următor sub influenţa germ. *Wohlgefallen*.

Bună-smerenie „supunere, îngăduinţă, ascultare" (M 58) reproduce v. sl. благопокорѥниѥ „obedientia". Limba veche prezintă numai formaţiile adjectivale înrudite ca sens : *bine-supuetoare* „îngăduitoare" COD. VOR 126/7 ; N. TEST. 1648, cf. DA s.v. şi *bine-ascultător* B 637/16, *binre-supuetoriu* „ascultător" COD. VOR. 126/9, cf. FCLR I 177.

DILR II, p. 233, îl explică pe *binre-supuetoriu* prin v. sl. *blagopokrolivŭ* „obsequens". Sinonimul *bun-ascultătoriu* îl semnalăm în L 158 : *unul bun şi* ***bun ascultătoriu.***

Bună-socoteală „înțelegere, chibzuință" apare în L 4 : „... *și preotul cetește molitvele vecerniei cu* ***bună-socoteală;*** FA 65' prezintă numai forma *cu socoteală* : *de mă vei învinge cu* ***socoteală****, voiu părăsi închinăciunea sfintelor icoane.*

Bună-socoteală poate reproduce v. sl. благоразоумиие, gr. εὐσύνετον „sagacitas" [= putere de înțelegere, pătrundere].

Bună-treabă apare numai în sintagma *de bună-treabă* „util, folositor" : *Miluiaște-ne pre noi cei urgisiți, făcîndu-ne vase* ***de bună-treabă****, cuvîntule* M 14" ; ... *și pămîntul nostru să-și dea roadele în* ***vreme de bună treabă*** *spre hrana noastră și a dobitoacelor celor necuvîntătoare* M 431.

De bună-treabă corespunde expresiei din v. sl. *podobino vreme* „opportunitas", cf. DILR II, 296. Tot aici Ov. Densusianu atestă pentru româna secolului al XVI-lea expresia *în podoabă vreme* „moment favorabil, ocazie". Textele noastre oferă și forma *în podoabă vreme* „la timp potrivit" în PD 69. *De treabă* „util, folositor" apare în S 5/1 : *au făcut cu mîinile sale lucruri* ***de treabă****.*

Termenului grecesc εὔκαιρος „opportunus" ar fi trebuit să-i corespundă în română *bună-vreme.* De aceea este absolut necesar ca în explicația expresiei *vreme de bună treabă* să fie luată în considerare filiera slavă *(polobino vremę).*

De bună-voe (v. sl. благоволиие, lat. *benevolentia)* apare în materialul cercetat, în M : *spre patima cea* ***de bună-voe*** M 408 ; *Tu ești cela ce ai pus hotar ploii și ploi* ***de bună-voe*** *ai osebit* M 427. Alături de această formație caracteristică limbii vechi (cf. DILR II, 232) am înregistrat separat elementele componente în sintagmele *ploae* ***de voe*** și *ploae* ***bună*** : *că de nu vei da prin ploile tale cele* ***de voe****, pămîntul nu-ș va da roada sa* M 425 ; *și trimite preste noi* ***ploae bună*** M 431.

Bună-vîrtute „sănătate (fizică și morală)" : *dă ei... sănătate și* ***bună-vîrtute*** *sufletului și trupului* M 2. Termenul 12 poate fi explicat prin v. sl. благонравьство „virtus vita".

4. La capătul acestor investigații se impun unele constatări.

4.1. Efectuînd o comparație între stratul de limbă reprezentat de scrierile blăjene și situația din româna contemporană, se observă :

4.1.1. renunțarea la o serie de termeni (v. 3.4) datorată, în unele cazuri, similitudinii semantice dintre cuvîntul compus și cel simplu (v. 3.5) ;

4.1.2. în cazurile în care termenii au fost preluați de limba română modernă, majoritatea formațiilor păstrate au suferit modificări concretizate în :

4.1.2.1. apartenența la un alt registru stilistic (ironic, peiorativ, depreciativ), v. formațiile cu *atot-*, discutate la 3.1., în româna contemporană ;

4.1.2.2. alunecarea semantică fie în aceeași direcție a peiorativității (v. 3.3. *bună plăcere),* fie de la abstract spre concret (v. 3.3 *bunăstare),* sub influența uneia din limbile cu care româna literară a venit în contact în epoca modernă ;

4.1.2.3. în cadrul formațiilor cu *bun(ă)* păstrate de româna modernă se pot distinge două subgrupe: cea a compuselor propriu-zise de tipul lui *bunăstare, bunăvoie* și cea a îmbinărilor libere de tipul *bună socoteală, bună mireasmă.*

4.2. Un fapt care ar merita, poate, un studiu mai aprofundat este acela că nu în toate cazurile examinate avem a face direct cu calchierea unui termen străin, ci mai curînd cu formații analogice ce reproduc conținutul unui termen deja intrat în limbă, dar care din diverse motive nu s-a impus. Și aceasta fie din cauză că, sub forma etimologică, cuvîntul era greu accesibil și ca formă, și ca sens (v. **3.3.** *blagougodinŭ*, **3.3.1.** *blagouhanie*, **3.4.** *blagorodnic*), fie din cauză că el era redat printr-o formație hibridă de tipul unui calc parțial (v. **3.2.** *bine-ogodi, bun-ugoditoriu*), formație suferind de aceleași neajunsuri.

4.3. În orice caz, strădania autorilor de la Blaj de a „româniza" lexicul scrierilor ecleziastice, în scopul de a le mări accesibilitatea, premerge tendința de mai tîrziu a reprezentanților Școlii Ardelene de a elimina tot ceea ce era „străin" [= nelatin] din vocabularul limbii române și constituie, credem noi, un moment din cultura poporului român care merită să fie relevat.

SIGLE ȘI ABREVIERI

B(iblia)	*Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi și ale cei noao leage toate...* Bucureşti, 1688.
CC²	Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură (1581)*, publicată de S. Pușcariu și Al. Procopovici, Bucureşti, 1914.
COD VOR	Ioan al lui C. Sbiera, *Codicele Voronețean*, cu un vocabulariu și studiu asupra lui de..., 1855.
DA s.v.	*Dicționarul limbii române*, serie veche, 1913—1934.
DILR II	Ov. Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. II, Bucureşti, 1961.
DLRU	*Dicționariu rumanesc, latinesc și unguresc.* Din orenduiala excelenții sale prea sfințitului Ioann Bopp, vlădicul Făgărașului... în două tomuri. Tom I: A—L, 1822; Tom II: M—Z, 1823, Cluj.
FA	*Floarea adevărului sau a dragostei de obște*, ediția a II-a, Blaj, 1816.
FCLR	*Formarea cuvintelor în limba română*, Vol. I: *Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, Bucureşti, 1970.
L	*Dumnezeeștile liturghii*, Blaj, 1756.
M	*Molitvenic*, Blaj, 1757.
N. Test	*Noul Testament de la Bălgrad*, 1648.
PD	*Păstoricească datorie*, Blaj, 1759.
PP	Petru Pavel Aaron, *Păstoricească poslanie sau dogmatica învățătură*, Blaj, 1760.
S	*Strastnic*, Blaj, 1753.
STRILBIȚCHI, AN.	Mihail Strilbițchi, *În scurt adunare numelor după capetile ce s-au așezat cu doao limbi intru folosul celor ce vor vre a învăța limba rusască și moldovenească*, Iași, 1789 (apud V. Vascenco, *art. cit.*, p. 61).
SMFC I	*Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor*, vol. I, Bucureşti, 1959.

Centrul de științe sociale
Universitatea din Timișoara
Bdul V. Pârvan nr. 4

FONETISME ȘI ARII PENTRU „RÎNDUNICĂ". CONSIDERAȚII ETIMOLOGICE

DE

ION CALOTĂ

La sfîrșitul secolului trecut, așa cum rezultă din Atlasul lingvistic al lui Weigand, h. 53 (cf. S. Pușcariu, LR, II, h. 37), teritoriul Olteniei era împărțit în două arii distincte : cea mai mare parte a provinciei, adică sudul, centrul și estul Olteniei, constituia aria fonetismului *rîndurică*, iar nord-vestul Olteniei, adică jumătatea de nord a județelor Mehedinți și Gorj, forma aria fonetismului *rîndunică*. Cele două arii oltenești făceau parte din două arii dacoromâne, după cum urmează : aria fonetismului *rîndurică* cuprindea, în afara teritoriului oltenesc circumscris mai sus, întreaga jumătate de vest a Munteniei, precum și colțul de sud-est al Transilvaniei, de la Brașov pînă aproape de Sibiu și Sighișoara, în timp ce aria fonetismului *rîndunică* era mult mai mare, cuprinzînd tot restul teritoriului dacoromân, din care făcea parte și nord-vestul Olteniei. Ca urmare a întinderii relativ restrînse, în comparație cu cealaltă, precum și a poziției sale geografice oarecum marginale, aria fonetismului *rîndurică* a fost considerată de Sextil Pușcariu ca arie laterală sau marginală [1], între Banat și Muntenia estică. Din această apreciere, ca și din formularea care urmează, anume că aria lui *rîndurică* „e regiunea în care se păstrează vechiul *r* (din *l* intervocalic) nedisimilat în *n*, în cuvîntul *rîndurică* (din lat. *hirundula)*" [2], ar putea să rezulte că, după Pușcariu, care era și adeptul teoriei ariilor a lui Bartoli, aria cu fonetismul *rîndurică* este anterioară celeilalte, că, adică, fonetismul *rîndurică* este mai vechi decît fonetismul *rîndunică*, ceea ce ar putea însemna că ultimul ar fi provenit din primul, prin disimilarea celui de-al doilea *r*, față de primul, în *n*. Dar, conform unei alte norme areale, norma ariei mai mari, se poate susține contrariul, dată fiind întinderea mult mai mare a ariei fonetismului *rîndunică*. În realitate, credem că trebuie să admitem că fiecare din cele două fonetisme are un etimon separat : *rîndurică* a putut proveni din **hirundula*, diminutivul lat. clasic *hirundo*, care a dat mai întîi **rîndură* (cf. aromânul *arîndură)*, apoi, cu sufixul *-ea*, a dat *rîndurea*, iar cu sufixul *-ică* a dat *rîndurică*, în timp ce *rîndunică* a putut proveni, în aria sa, din lat. **hirundinella*, un alt diminutiv al lat. lit. *hirundo*, care a dat mai întîi *rîndunеauă* (cf. *steauă*, *măseauă*, *vițeauă* etc.), apoi, prin căderea diftongului final *-uă* [3],

---

[1] Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. II, *Rostirea*, București, 1959, p. 331, 319.

[2] *Ibidem*, p. 319.

[3] Vezi Ion Calotă, *Cuvinte românești cu flexiune dificilă*, în LR, XXVI, 1977, nr. 1, p. 40 și urm. După cum este cunoscut, alți cercetători au considerat și consideră că lat. *-ll-* ar fi dispărut fără urmă, că un cuvînt ca *stella* ar fi devenit în română direct *stea*, fără un intermediar *steauă*. Vezi argumentația și bibliografia problemei la Al. Graur și Al. Rosetti, *Sur le traitement du lat. l double en roumain*, în BL, IV, 1936, p. 46—52; la Al. Graur, *Din istoricul tipului* ***stea/stele***, în SG, III, 1951, p. 5—9; la Traian Blajovici și Radu Sp. Popescu,

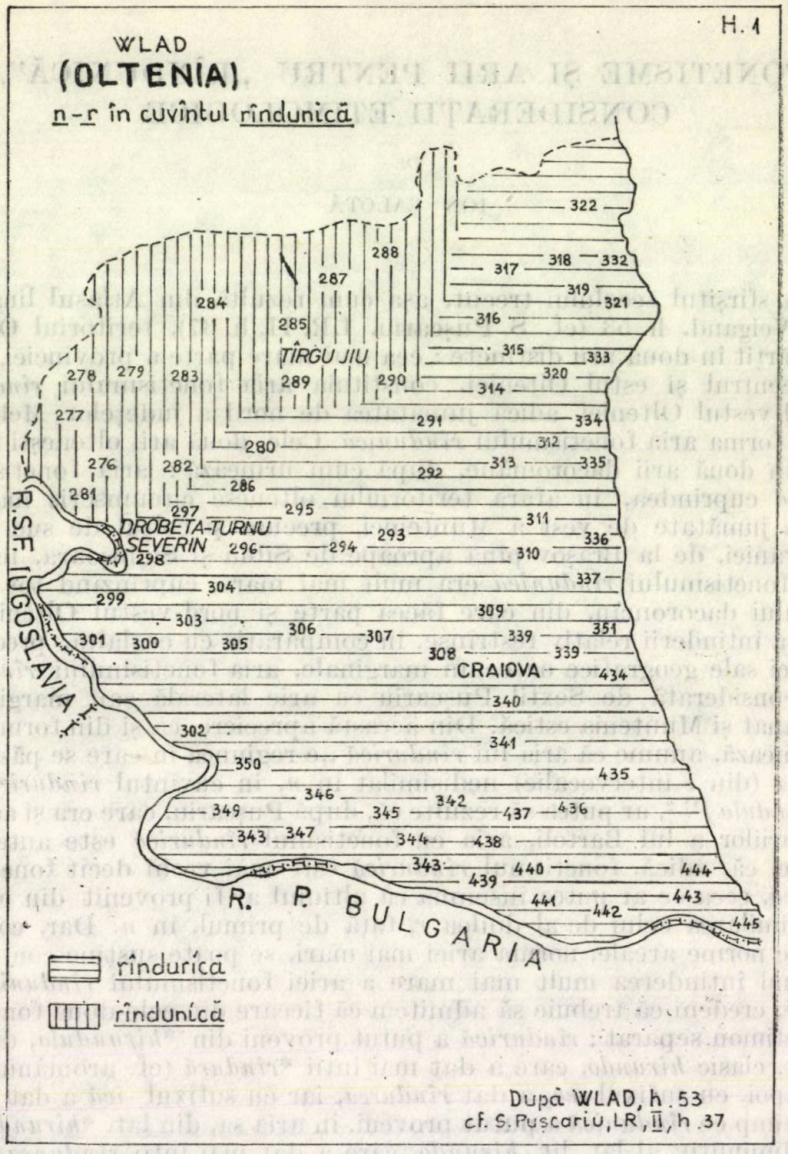

a ajuns la forma *rîndunea*, cu pluralul normal *rîndunele*, de la care s-a refăcut un nou singular *rîndunică* [4], de la care, la rîndul său, s-a refăcut un nou plural *rîndunici*. Aşadar, între *rîndunea* şi *rîndunică* este evident

Lat. ***stella*** *> rom.* ***stea*** *sau* ***steauă?***, în *Lucrările ştiinţifice* ale Institutului pedagogic din Oradea, I, 1967, p. 399—401; la Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, 1968, p. 60—62; la Marius Sala, *Contribuţii la fonetica istorică a limbii române*, Bucureşti, 1970, p. 87—94.

[4] Cf. J. Byck şi Al. Graur, *Influenţa pluralului asupra singularului substantivelor şi adjectivelor în limba română*, în volumul J. Byck, *Studii şi articole. Pagini alese*, Bucureşti, 1967, p. 69—70.

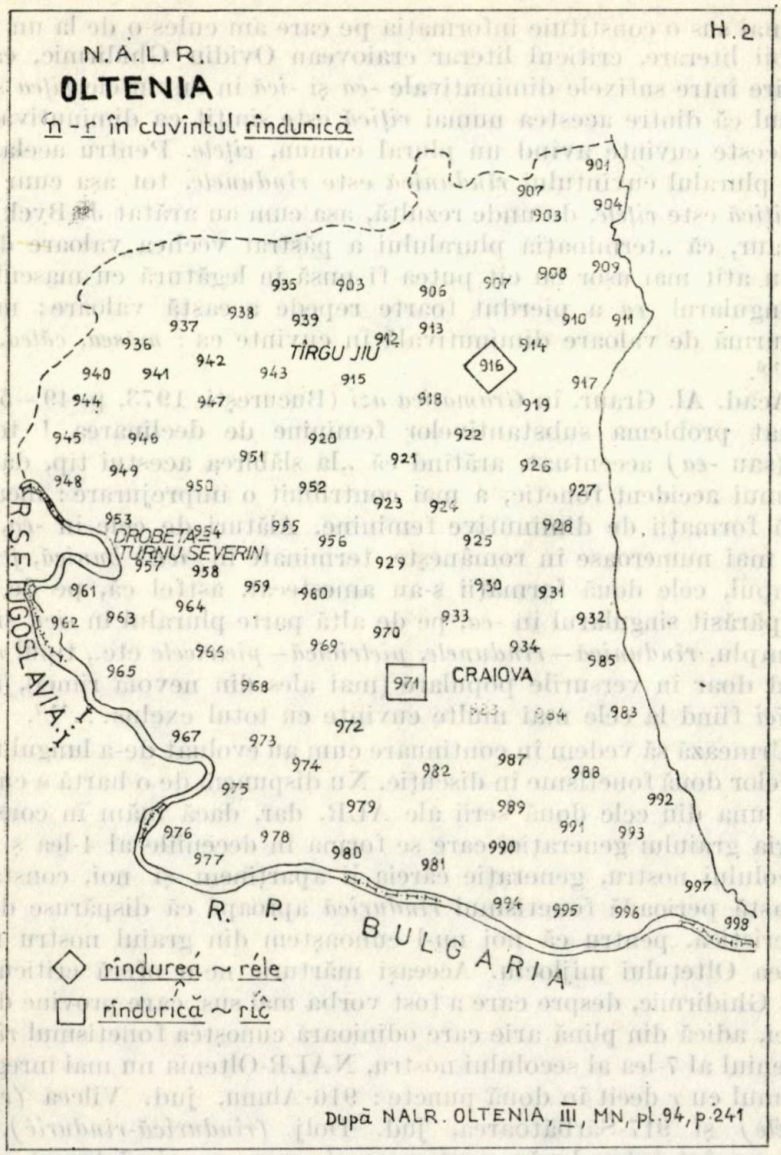

că forma mai veche este prima, provenită din şi mai vechea formă *rînduneauă*, şi evoluţia pînă la forma *rîndunică* s-a datorat faptului că forma *rîndunea* nu a mai fost simţită ca diminutivală : „D'autres mots ont cessé d'être compris comme des diminutifs, parce que le primitif a disparu : *rîndunea, mărgea, nuia, drepnea, puşchea, surcea*. On a donc senti le besoin d'en tirer de nouveaux diminutifs, et on s'est adressé pour cela au suffixe *-ică* : *purcică, viţică, rîndunică, mărgică, surcică*"[5]. O dovadă a celor

[5] Al. Graur, *Notes d'étymologie roumaine*, în BL, V, 1937, p. 63; cf. şi J. Byck şi Al. Graur, *Influenţa pluralului...*, p. 69.

spuse mai sus o constituie informația pe care am culeș-o de la un vorbitor al limbii literare, criticul literar craiovean Ovidiu Ghidirmic, care face deosebire între sufixele diminutivale *-ea* și *-ică* în cuvintele *vițea* și *vițică*, în sensul că dintre acestea numai *vițică* este simțit ca diminutival, amîndouă aceste cuvinte avînd un plural comun, *vițele*. Pentru același informator, pluralul cuvîntului *rîndunică* este *rîndunele*, tot așa cum pluralul de la *vițică* este *vițele*, de unde rezultă, așa cum au arătat J. Byck și acad. Al. Graur, că „terminația pluralului a păstrat vechea valoare diminutivală, cu atît mai ușor cu cît putea fi pusă în legătură cu masculinul *-el*. Dar singularul *-ea* a pierdut foarte repede această valoare; nu există nici o urmă de valoare diminutivală în cuvinte ca: *măsea*, *cățea*, *purcea*, *vergea*" [6].

Acad. Al. Graur, în *Gramatica azi* (București, 1973, p. 49—51, § 30) a reluat problema substantivelor feminine de declinarea I terminate în *-a* (sau *-ea*) accentuat, arătînd că „la slăbirea acestui tip, datorat de fapt unui accident fonetic, a mai contribuit o împrejurare: încrucișarea a două formații de diminutive feminine. Alături de cele în *-ea*, existau altele, mai numeroase în românește, terminate în *-ică*: *bunică*, *fetică* etc. Cu timpul, cele două formații s-au amestecat, astfel că, pe de o parte, a fost părăsit singularul în *-ea*, pe de altă parte pluralul în *-ici*, și se zice, de exemplu, *rîndunică—rîndunele*, *pietricică—pietricele* etc., tipul *rîndunea* apărînd doar în versurile populare (mai ales din nevoia rimei), iar tipul *pietricici* fiind la cele mai multe cuvinte cu totul exclus..." [7].

Urmează să vedem în continuare cum au evoluat de-a lungul timpului ariile celor două fonetisme în discuție. Nu dispunem de o hartă a cuvîntului în nici una din cele două serii ale ALR, dar, dacă luăm în considerație mărturia graiului generației care se forma în deceniile al 4-lea și al 5-lea ale secolului nostru, generație căreia îi aparținem și noi, constatăm că în această perioadă fonetismul *rîndurică* aproape că dispăruse din aria-i caracteristică, pentru că noi nu-l cunoaștem din graiul nostru natal de pe valea Oltețului mijlociu. Aceeași mărturie ne-o oferă criticul literar Ovidiu Ghidirmic, despre care a fost vorba mai sus, care provine din sudul Olteniei, adică din plină arie care odinioară cunoștea fonetismul *rîndurică*. În deceniul al 7-lea al secolului nostru, NALR-Oltenia nu mai înregistrează fonetismul cu *r* decît în două puncte: 916-Alunu, jud. Vîlcea *(rîndureá-rîndurêle)* și 917-Sărbătoarea, jud. Dolj *(rîndurícă-rînduríĉ)*. Aceste forme cu *r* sînt, într-adevăr, pentru zona în care se mai păstrează, arhaisme fonetice. Probabil că s-a întîmplat același lucru și în celelalte zone ale ariei lui *rîndurică*, adică în jumătatea de vest a Munteniei și în colțul de sud-est al Transilvaniei. Constatăm, așadar, că fonetismul majoritar, al ariei celei mari, *rîndunică*, cu *n* etimologic, nu provenit din disimilarea celui de-al doilea *r* față de primul, fiind preluat și de limba literară, chiar

[6] J. Byck și Al. Graur, *Influența pluralului*....
[7] Al. Graur, *Gramatica azi*, București, 1973, p. 50—51.

dacă Bucureştiul făcea parte din aria cu fonetismul *rîndurică*, s-a extins, treptat, din toate părţile, atît orizontal, cît şi vertical, prin intermediul limbii literare, înlocuind pe *rîndurică*, pînă la dispariţia aproape completă a acestuia din urmă. Considerăm, prin urmare, că dezagregarea ariei *rîndurică* nu s-a făcut din interiorul acesteia, ca urmare a disimilării $r—r > r — n$, ci prin influenţe exterioare, atît orizontale, exercitate din partea ariei cu fonetismul majoritar *rîndunică*, cît şi verticale, exercitate prin intermediul limbii literare.

Octombrie 1979

Craiova, Piaţa Gării, bloc E3, ap. 19

STILUL CELOR MAI VECHI TEXTE ŞTIINŢIFICE ROMÂNEŞTI (1640—1780). I

DE

GH. CHIVU

INTRODUCERE

1. Parcurgerea cataloagelor de manuscrise şi de cărţi vechi româneşti arată că primele scrieri ştiinţifice redactate în limba română datează din a doua jumătate a secolului al XVII-lea [1].

Primatul îl deţin, potrivit datelor cunoscute pînă în prezent, lucrările cu subiect geografic (prin fragmentul de *Geografie a Ardealului* datat c. 1660—1680 [2]) şi acelea consacrate studierii limbii (prin copia executată de Mihai logofătul în 1672—1673 după traducerea *Gramaticii slavoneşti* a lui Meletie Smotriţki [3]). Lor li se alătură, la sfîrşitul deceniului al 9-lea, textele filozofice (avem în vedere traducerea scrierii *Despre raţiunea dominantă*, intrată în *Biblia de la Bucureşti* [4]) şi, în prima jumătate a secolului următor, textele medicale (ne referim atît la cea mai veche colecţie de reţete populare, aflată pe filele 257 şi 258 ale ms. rom. 312 de la Biblioteca Academiei [5], cît şi la traducerea *Alegerilor lui Ipocrat*, făcută în jurul anului 1750 [6]). Matematicii îi va fi consacrată o lucrare specială abia în 1777 *(Ducere de mîna către aritmetica* ***sau*** *socoteala pentru traba pruncilor rumâneşti celor neuniţilor ce să învaţa în şcoale ceale mice)*, apariţia acestei scrieri încadrîndu-se într-un proces de dezvoltare fără precedent a diverselor domenii ale ştiinţei româneşti. Început imediat după 1750, acest proces va duce nu numai la traducerea sau copierea unor texte din domeniile lingvisticii, matematicii, medicinii, geografiei şi filozofiei, ci şi la apariţia unor prime lucrări ştiinţifice originale. Dintre acestea se cuvin menţionate cel puţin cele două *Gramatici rumâneşti* scrise în 1757 şi, respectiv, în 1772 de Dimitrie Eustatievici Braşoveanul [7] şi de ieromonahul Macarie [8].

2. În anul 1780, oamenii de cultură români dispuneau deci de scrieri ştiinţifice în limba naţională. Se crease însă prin traducerea, adaptarea

[1] Indicarea anului 1640 drept limită inferioară a intervalului de timp precizat în titlu se justifică prin faptul că studiul de faţă este o cercetare preliminară pentru elaborarea volumului al IV-lea din *Tratatul de istorie a limbii române* (1640—1780).

[2] Vezi Moses Gaster, *Chrestomatie română*, I, Bucureşti, 1891, p. 175—178. Textul fusese descoperit în prima jumătate a secolului al XIX-lea de Timotei Cipariu (vezi „Organul luminării", 1847, nr. XXV, p. 131—132).

[3] BAR, ms. rom. 3 473, f. 370r—403v.

[4] Vezi Virgil Cândea, *Nicolae Milescu şi începuturile traducerilor umaniste în limba română* în „Limbă şi literatură", VII, 1964, p. 29—76.

[5] Pentru data la care a putut fi alcătuit miscelaneul în discuţie, vezi Ion Gheţie, *Derivatele cu sufixul* ***-ame*** *şi o chestiune de paternitate*, în SCL, XXVIII, 1977, nr. 5, p. 560.

[6] Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. VI—1. Pentru datare, vezi N. A. Ursu, *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, 1962, p. 131.

[7] BAR, ms. rom. 583; vezi şi ms. rom. 1 716 din acelaşi fond.

[8] BAR, ms. rom. 102.

sau imitarea modelelor străine un instrument de exprimare specific diverselor domenii ale ştiinţei?

Parcurgerea puţinelor studii consacrate fie şi în treacăt celor mai vechi texte ştiinţifice româneşti nu oferă un răspuns unic la această întrebare.

J. Byck constata în 1954 [9] că diverse sfere de activitate ştiinţifică (gramatica, poetica, versificaţia şi retorica; scrierea, tiparul şi cartea; filozofia, psihologia şi logica; matematica; astronomia şi cosmografia, geografia; chimia, alchimia şi fizica; medicina, anatomia şi farmacia; politica şi administraţia; arhitectura şi urbanistica; artele plastice şi muzica; industria, comerţul şi transporturile) aveau în secolul al XVIII-lea terminologii specifice.

Concluzia va fi susţinută în linii mari de rezultatele obţinute ulterior de N. A. Ursu [10] şi G. Ivănescu [11]. Primul dintre autorii citaţi, studiind cele mai importante dintre textele ştiinţifice vechi româneşti, dovedeşte că la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (mai precis în 1780, data *ad quem* care ne interesează), geografia, medicina şi matematica îşi constituiseră deja, cu ajutorul neologismelor, terminologii de specialitate. Cel de-al doilea, procedînd la examinarea textelor religioase din epoca veche, conchide că „o terminologie filozofică românească, constînd la început aproape numai din calcuri lingvistice, mai apoi şi din împrumuturi (neologisme), a existat deja în epoca veche feudală şi ea s-a format mai ales în ultimul sfert al veacului al XVII-lea, precum şi după anul 1780" [12].

Examinînd modul în care a procedat J. Byck [13] şi ţinînd seamă de faptul că un stil nu poate fi considerat creat numai pe baza terminologiei, nu putem să nu-i dăm dreptate lui Ion Gheţie, care afirma relativ recent că „e dificil de vorbit de un stil ştiinţific în adevăratul sens al cuvîntului [anterior anului 1780 — *n.n.*], înainte de toate din lipsa unui număr mai mare de lucrări în diverse domenii ale ştiinţei. Faptul acesta a împiedicat constituirea unor vocabulare tehnice, fără de care nu pot exista limbajele speciale. J. Byck a încercat să arate că în secolul al XVIII-lea existau terminologii speciale în domeniul matematicii, filozofiei, astronomiei, geografiei, chimiei, medicinii, gramaticii, poeticii etc. În realitate (în măsura în care se referă la perioada dinainte de 1780), cele 10—15 cuvinte citate pentru fiecare domeniu în parte nu provin (cu puţine excepţii) din opere de specialitate, ci din lucrări de orientare foarte variată (religioase, istorice, beletristice etc.), constituind de fapt *o terminologie* pe

[9] J. Byck, *Vocabularul ştiinţific şi tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea*, în SCL, V, 1954, nr. 1—2, p. 31—43. Studiul a fost republicat în *Studii şi articole. Pagini alese*, Bucureşti, 1967, p. 234—251.

[10] N. A. Ursu, *Formarea terminologiei geografice în limba română*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan*, Bucureşti, 1958, p. 871—876; idem, *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, 1962; vezi şi idem, *Crearea stilului ştiinţific*, în *Studii de istorie a limbii române literare*, I, [Bucureşti], 1969, p. 128—166.

[11] G. Ivănescu, *Rolul lui D. Cantemir în dezvoltarea terminologiei filozofice româneşti*, în *300 de ani de la naşterea lui Dimitrie Cantemir*, [Bucureşti], 1974, p. 125—132; vezi şi idem, *Formarea terminologiei filozofice româneşti moderne*, în *Contribuţii la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I, [Bucureşti], 1956, p. 171—204.

[12] Idem, *Rolul lui D. Cantemir în dezvoltarea terminologiei filozofice româneşti*, p. 126.

[13] Avem în vedere tipul textelor din care au fost excerptate cuvintele considerate a constitui vocabularele ştiinţifice şi tehnice enumerate. Vezi pentru aceasta pe larg citatul reprodus în continuare din lucrarea lui Ion Gheţie, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Bucureşti, 1978, p. 120—121.

care am putea-o numi *de cultură generală*. Ceea ce a încercat să creeze, în fond, D. Cantemir în vocabularul său de neologisme *(Scara* la *Istoria ieroglifică)* este tocmai o asemenea terminologie de cultură generală, și nu vocabulare speciale în diverse domenii ale științei. Constatarea e în măsură să confirme faptul că în secolul al XVIII-lea (pînă la 1780) nu avem a face cu un stil științific bine delimitat. În măsura în care se manifestă, tendințele de individualizare se înscriu în continuare în perimetrul unui stil literar neoficial"[14].

3. Afirmația citată are însă în vedere numai terminologia extrasă de autorii citați anterior din scrierile consacrate anumitor domenii ale științei în perioada de dinaintea anului 1780. Celelalte compartimente ale limbii nu sînt luate în considerație și, în plus, textelor lingvistice și filozofice[15] din epocă nu le-au fost consacrate studii speciale.

În aceste condiții, cercetarea de față își propune să obțină o perspectivă unitară asupra stilului textelor științifice românești alcătuite în limba română înaintea anului 1780. Ne vom îndrepta în mod egal atenția asupra fiecăruia dintre compartimentele limbii, încercînd să obținem, pe de o parte, elementele specifice pentru fiecare grup de lucrări avut în vedere (lingvistice, matematice, medicale, geografice sau filozofice) și, pe de altă parte, caracteristicile comune tuturor textelor cercetate.

Izvoarele au fost parcurse, pe cît posibil, integral. Nu am avut în vedere copiile diverse ale aceleiași scrieri[16], chiar dacă cercetarea în paralel a acestora ar fi putut furniza date interesante pentru istoria limbii române.

În reproducerea exemplelor am indicat totdeauna, alături de sigla titlului, pagina sau fila, dar nu și rîndul. În cadrul paragrafelor referitoare la terminologiile diferitelor științe, cuvintele sînt reproduse sub forma de bază, și nu sub aceea în care apar în text.

Fiecare categorie de scrieri va fi prezentată (atît cît permite materialul) unitar, avîndu-se în vedere, de obicei în aceeași ordine, toate compartimentele limbii în care, pentru domeniul respectiv de activitate, s-a creat o modalitate de exprimare diferită de aceea comună în epocă. Ori de cîte ori va fi însă util pentru a desprinde caracteristicile sau direcția de evoluție a unui anumit limbaj, vor fi făcute precizările și modificările de organizare cerute de realitatea textelor.

STILUL TEXTELOR GEOGRAFICE

1. Cel mai vechi text geografic românesc cunoscut este așa-numita *Geografie a Ardealului*, descoperită și publicată la mijlocul secolului trecut de Timotei Cipariu[17].

---

[14] Ion Gheție, *loc. cit.*

[15] Comunicarea prezentată de G. Ivănescu în anul 1955 cu privire la terminologia filozofică românească veche *(Terminologia filozofică românească de pînă la anul 1830)* nu a văzut lumina tiparului.

[16] Singura excepție o constituie cele două versiuni ale traducerii românești a *Gramaticii slavonești* a lui Meletie Smotrițki, păstrate în ms. rom. 312 și în ms. rom. 3 473 de la Biblioteca Academiei R.S.R. din București. Acestea au fost amîndouă avute în vedere datorită întinderii diferite și diferențelor existente între ele.

[17] Vezi „Organul luminării", 1847, nr. XXV, p. 131—132. Textul a fost republicat de Moses Gaster în volumul I al *Chrestomatiei române* (București, 1891, p. 175—178). Materialul utilizat în studiul de față a fost excerptat din această ultimă lucrare.

Acestei scrieri, aparținînd, după opinia editorilor, perioadei 1660—1680 [18], îi urmează, la o scurtă perioadă de timp, *Povestea țărilor și a împăraților cîte-s în pămîntul Asiei* [19] și *Cozmografia ce să zice împărțeala pămîntului pre hotară și pre alte semne ce sînt în cercurile ceriului* [20], ambele copiate de Costea dascălul din Brașov la o dată cuprinsă între 1693 și 1703.

Din anul 1766 datează *Cosmografia, adecă izvodirea lumii* [21], copiată de ieromonahul Antim de la Mănăstirea Cozia. Textul, tradus, potrivit unor cercetări recente [22], în nordul Moldovei după o versiune poloneză a lucrării geografului italian Giovanni Botero Benese, *Le relazioni universali*, se păstrează în forme aproape identice în încă două manuscrise vechi românești. Primul dintre ele [23] a fost alcătuit în anul 1774 de Anatolie, ierodiaconul Rîmnicului. Cel de-al doilea [24] nu conține nici o indicație asupra datei și locului unde a fost transcris sau asupra copistului. Particularitățile sale lingvistice și grafice par să indice însă faptul că ne aflăm în fața unui text ardelenesc de la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Anatolie, ierodiaconul Rîmnicului, a copiat în anul 1774 (sau cel mai tîrziu în 1778) și o geografie intitulată *Gheografia Rosiei* [25]. Scrierea, aflată în același manuscris cu *Cosmografia, adecă izvodirea lumii*, menționată anterior, este păstrată fragmentar.

Din jurul anului 1780 ne-au parvenit două lucrări geografice alcătuite în Moldova. Avem în vedere *Gheografia noauă, care cearcă de obște toată fața a sferii idroghiu* [26] și *Pentru descoperirea a multor împărății și locuri, care s-au descoperit și s-au aflat de portugali* [27]. Prima dintre ele este o traducere prin intermediar grecesc a unei geografii englezești [28], iar cea de-a doua descinde, după toate probabilitățile, dintr-un original redactat în limba franceză.

În aceeași perioadă a fost întocmit, se pare, scurtul capitol *Pentru gheografie* din lucrarea manuscrisă bănățeană intitulată *Întîia învățătură* [29].

---

[18] Vezi Moses Gaster, *op. cit.*, p. 175.

[19] BAR, ms. rom. 1 436, f. 49^{r}—68^{r}.

[20] BAR, ms. rom. 1 436, f. 68^{r}—75^{r}.

[21] BAR, ms. rom. 1 556.

[22] N. A. Ursu, *Versiunea românească necunoscută a geografiei universale a lui Giovanni Botero*, în „Cronica", XIV, 1979, nr. 38 (712), p. 7 ; cf. idem, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, 1962, p. 13, unde se afirmă că Antim ar putea fi și traducătorul scrierii în discuție.

[23] BAR, ms. rom. 1 267, f. 102—203^{r}, 256—348.

[24] BAR, ms. rom. 3 515.

[25] BAR, ms. rom. 1 267, f. 366^{r}—367^{r}. Pentru datare, cf. Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești. BAR, 1—1600*, București, 1972, p. 272.

[26] Biblioteca Arhivelor Statului — Iași, ms. 121. O copie din 1786 a scrierii se păstrează la Biblioteca Academiei, sub cota ms. rom. 2 349. Observațiile cu privire la manuscrisul moldovean se bazează pe materialul existent în lucrarea *Formarea terminologiei științifice românești*, alcătuită de N. A. Ursu (p. 16 și 139—300).

[27] BAR, ms. rom. 3 533. O copie a scrierii se păstrează și în ms. rom. 2 864 din același fond.

[28] N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 16.

[29] BAR, ms. rom. 280, f. 69^{r}—73^{v}.

2. Cercetarea textelor geografice scrise în limba română între 1640 și 1780 a arătat că, exact ca în alte scrieri științifice contemporane, trăsătura ce se impune în primul rînd atenției este **terminologia** [30].

Dintre cuvintele excerptate, o mică parte exprimă noțiuni și concepte general științifice: *cap* „capitol" (GA, 177, 178), *a hotărî* (= a defini; GN, 5[r]), *hotărîre* (= definiție; GN, 5[r]), *știință* (GN, 42[r]), *tablă* (= capitol; GR, 366[r]).

Terminologia geografică propriu-zisă are ca primă componentă categoria termenilor neologici care denumesc știința geografiei: *cozmografie* (CIL, 3[r]; GN, 4[v]; CIP, 68[r]; vezi și *cosmografie*, CIL, 2[r], 16[r]), *gheografie* (GR, 366[r], 366[v], 367[r]; GN, 4[r]; DIP, 2[v], 44[v]) și persoanele specializate în cercetarea geografică: *gheograf* (GN, 10[r]; CIL, 17[r]); vezi și *gheograficesc* (GN, 5[r]).

Urmează în mod firesc cuvintele care desemnează „obiectul" cercetării geografice, globul pămîntesc: *glob* (GN, 6[v]), *globos* (GN, 5[v], 7[v], 43[v]) sau *globus* (GN, 9[v]); *glonțul pămîntului* (GN, titlu); *pămînt* (GN, 6[v]); *sferă* (GN, 4[r], 5[r], 8[r], 8[v]; DIP, 21[v]; vezi și *sferă de lume*, DIP, 2[v]; *sfera lumii* DIP, 43[v]; *sfera pămîntului*, DIP, 44[v]); *sfera idroghiu* (GN, titlu; vezi și *idroghios sfera*, GN, 4[r]).

Îmbinarea termenilor din limba comună cu neologismele și cu calcurile lexicale este semnificativă pentru structura de ansamblu a terminologiei geografice românești anterioare anului 1780. Semnificativă este de asemenea ponderea mare a neologismelor, dintre acestea cuvintele împrumutate din neogreacă deținînd primatul față de împrumuturile din limba latină sau din limbile romanice.

Suprafața globului pămîntesc, denumită în unele texte din epocă *maidanul lumii* (CIL, 3[r], 16[r]) sau *prejurul pămîntului* (ÎV, 70[r]), are, conform bucoavnei *Întîia învățătură*, „trei feliuri de despărțire": „fisicească", „politicească" și „matimaticească" (ÎV, 70[r]). Cele trei mari clase de trăsături enumerate corespund, în terminologia actuală, geografiei fizice, geografiei economice și geografiei matematice (acesteia din urmă fiindu-i subordonate, în izvoarele cercetate, topografia, cartografia și astronomia).

Terminologia specifică geografiei fizice este, în toate compartimentele acesteia (litosferă, hidrosferă și atmosferă), predominant populară, situație normală dacă avem în vedere faptul că termenii care denumesc formele de relief, apele și fenomenele meteorologice obișnuite la noi fac parte din vocabularul curent în orice epocă: *cîmp* (PA, 64[r]), *deal* (GA, 178; PA, 59[v]; CIP, 68[v]; CIL, 3[v], 34[r]), *munte* (PA, 59[v], 66[r]; CIP, 68[v]; CIL, 3[v], 83[r]), *șes* (CIL, 143[r]), *țărm* (GR, 366[v]; CIL, 29[r], 122[r]; DIP, 2[v], 7[r]), *vale* (CIP, 68[v]; CIL, 3[v]) etc.; *apă* (GA, 176; GR, 366[r]; GN, 5[r]; PA, 60[r]; CIP, 69[r]; CIL, 18[v]), *baltă* (DIP, 32[r]), *gîrlă* (DIP, 6[v]), *izvor* (PA, 49[r]; DIP, 19[v]), *mare* (PA, 49[v], 67[r]; DIP, 2[r], 7[v]; CIL, 62[r]; GN, 15[v]), *pîrîu* (GN, 16[r]; PA, 50[v]), *prag* (= cascadă; CIL, 143[r]), *rîu* (GN, 30[r]) etc.; *ploaie* (CIL, 18[v]), *vînt* (CIL, 129[r], 153[r]), *zăduh* (PA, 53[r]) etc.

[30] Vezi și J. Byck, *Vocabularul științific și tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea*, p. 37—38; N. A. Ursu, *Formarea terminologiei geografice în limba română*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan*, București, 1958, p. 871—876; idem, *Formarea terminologiei științifice românești*, p. 15—16.

Neologismele, împrumutate în primul rînd din neogreacă, sînt utilizate de obicei pentru a denumi forme de relief sau noţiuni geografice necunoscute vorbitorilor limbii române : *acrotirion* (= promontoriu ; GN, 15^{r}), *arhipelag* (CIL, 17^{r}), *hersonis* (= peninsulă ; GN, 14^{v} ; DIP, 7^{r} ; vezi şi *hersonisus*, *hersonisos* GN, 14^{v}, 19^{r}), *ipir* (= continent ; GN, 15^{v} ; vezi şi *ipirus* GN, 14^{v} ; *ipiros* (GN, 15^{r}), *istmus* (GN, 14^{v} ; vezi şi *istmos* GN, 15^{r}, 19^{r}), *peninsură* (CIL, 16^{r}), *portmus* (= strîmtoare ; GN, 23^{v} ; vezi şi *portmos* GN, 15^{v}), *promontoriu* (CIL, 153^{r}) etc. ; *canal* (DIP, 6^{v}), *curs* (~ al unei ape ; CIL, 143^{r}), *golf* (CIL, 18^{r}), *idrografie* (GN, 5^{v} ; CIL, 16^{r}), *ochian* (GN, 44^{v} ; PA, 58^{v} ; CIL, 18^{v} ; DIP, 7^{v}) etc. ; *atmosferă* (GN, 5^{v}), *climă* (GN, 33^{r} ; DIP, 14^{r}) etc.

Acelaşi rol îl au calcurile, în ansamblu puţin numeroase : *cap* (= promontoriu ; GN, 15^{r} ; CIL, 46^{r} ; DIP, 2^{v}), *clin de pămînt* (= promontoriu ; DIP, 2^{v}), *corn* (= peninsulă ; PA, 55^{v}), *grind* (= promontoriu ; DIP, 2^{v}), *pisc* (= promontoriu ; GN, 15^{r}) ; *pîrjolit* (= torid ; GN, 11^{v}), *stîmpărat* (= temperat ; GN, 11^{v}), *văzduh* (= climă ; GN, 33^{r}, 39^{r}) etc.

Întîlnirea în cadrul aceleiaşi sfere terminologice a unor cuvinte cu origini diverse utilizate adesea pentru a desemna una şi aceeaşi realitate şi încercările de a denumi o realitate necunoscută prin termenii curenţi duc, după cum este de aşteptat, la crearea unor lungi serii sinonimice, semnificative pentru începuturile unui stil ştiinţific : *acrotirion* (GN, 15^{r}) — *cap* (GN, 15^{r} ; CIL, 153^{r} ; DIP, 5^{v}) — *clin de pămînt* (DIP, 2^{v}) — *grind* (DIP, 2^{v}) — *pisc* (GN, 15^{r}) — *promontoriu* (CIL, 153^{r}), *ipir* (GN, 16^{v}) — *uscat* (GN, 16^{v}) — *pămînt* (GR, 366^{r} ; GN, 16^{v} ; GA, 178 ; DIP, 30^{v}) ; *boaz* (CIL, 97^{v} ; DIP, 14^{r}) — *coada mării* (CIL, 16^{v}, 63^{v}) — *cot de mare* (PA, 69^{v}) — *golf* (CIL, 18^{r}) — *sîn* (GN, 15^{v} ; DIP, 7^{v} ; GR, 366^{r}), *canal* (DIP, 6^{v}) — *hendechiu* (CIL, 138^{r} ; vezi şi *hindichiu* CIL, 62^{r}, *hindechiu* CIL, 62^{v}, *hidichiu* DIP, 6^{v}) etc.

Cuvintele curente în limba română vorbită sînt majoritare şi în domeniile ţinînd de „despărţirea politicească" (ÎV, 70^{r}) a geografiei. În textele cercetate întîlnim astfel, pentru a desemna aşezările umane şi împărţirea administrativă a teritoriului, termeni ca : *cetate* (GA, 177 ; GR, 366^{r} ; PA, 49^{v} ; CIL, 3^{r} ; DIP, 6^{r}), *crăire* (ÎV, 71^{v} ; vezi şi *crăiie* DIP, 2^{r}), *descălecătură* (= colonie ; CIL, 94^{r}, 133^{v}), *oraş* (GA, 176 ; GR, 366^{r} ; PA, 49^{r} ; CIL, 18^{r}), *sat* (GA, 177 ; CIL, 18^{v}), *scaun* (GA, 178 ; CIL, 8^{v}), *stăpînire* (GR, 366^{v} ; vezi şi *stăpînie* GR, 366^{v}), *stărostie* (CIL, 7^{r}), *tîrg* (CIL, 3^{r}, 112^{v}), *ţară* (GA, 175 ; PA, 50^{v} ; CIL, 16^{r}), *ţinut* (GA, 176, 177) etc.

Alături de acestea apar, pe de o parte, împrumuturi cu circulaţie restrînsă : *crufişturi* (= principate ; ÎV, 72^{r}), *schelă* (= port, vamă ; DIP, 12^{v}), *varmeghie* (= comitat ; GA, 176) şi, pe de altă parte, neologisme utilizate în aproape toate textele geografice cercetate : *colonie* (CIL, 94^{r}), *eparhie* (GN, 10^{v} ; CIL, 4^{r}, 46^{r} ; DIP, 14^{v}), *oblăstie* (CIL, 17^{r}), *politie* (DIP, 6^{r}), *republică* (ÎV, 72^{v} ; vezi şi *răspublică* CIL, 94^{r}), *portus* (CIL, 47^{r}), *scală* (= port ; PA, 50^{v}, 57^{r} ; CIL, 7^{v}, 29^{v} ; CIP, 73^{r}), *stoliţă* (CIL, 4^{v}, 7^{v}) etc.

Ca şi în cadrul terminologiei specifice geografiei fizice, datorită coexistenţei termenilor geografici din limba vorbită cu aceia neologici, apar numeroase serii sinonimice : *cetate* (GR, 366^{v} ; CIL, 7^{r} etc.) — *oraş* (GR, 366^{v} ; CIL, 18^{r} etc.) — *politie* (DIP, 6^{r}), *colonie* (CIL, 133^{r}) — *descălecătură* (CIL, 133^{r}), *eparhie* (GN, 10^{v} ; CIL, 30^{r} ; DIP, 30^{v}) — *oblăstiie* (CIL, 17^{r}) — *ţinut* (GA, 175) — *varmeghie* (GA, 176), *liman* (GR, 366^{v}) — *portus* (CIL, 47^{r}) — *scală* (CIL, 18^{v}, 122^{r} ; PA, 51^{r}, 57^{r}) etc.

Spre deosebire de „despărţirile" „fisicească" şi „politicească", „despărţirea matimaticească" (ÎV, 70r) a pământului nu mai constituie o clasă terminologică unitară, ponderea grupelor lexicale specifice stabilite pe baza etimologiei fiind diferită de la un domeniu la altul.

Ca denumiri ale punctelor cardinale sînt folosite în majoritatea situaţiilor cuvinte aparţinînd limbii curente : *amiazăzi* (GA, 177 ; PA, 49v ; CIP, 68v ; DIP, 6v ; CIL, 21r ; vezi şi *miazăzi* GN, 7r), *apus* (GA, 177 ; GR, 366r ; PA, 49v ; CIP, 69r ; CIL, 83r ; DIP, 3v), *austru* (= sud ; GN, 3v ; DIP, 5r), *crivăţ* (= nord ; GN, 38v ; ÎV, 71r ; DIP, 1r), *miazănoapte* (GA, 177 ; PA, 50r ; CIP, 69r ; CIL, 45r ; DIP, 4r ; vezi şi *amiazănoapte* ÎV, 71r ; PA, 52v), *răsărit* (GA, 177 ; GR, 366r ; PA, 49v ; CIP, 68v ; CIL, 20v ; DIP, 8r ; ÎV, 71r). Neologismele, în primul rînd neogreceşti, sînt puţin numeroase în acest domeniu, ele fiind utilizate în izvoarele cercetate numai pentru a desemna cei doi poli ai pământului : *polos antarcticos* (DIP, 4v, 5r ; vezi şi *antarcticos* GN, 7r ; *polus antarcticus* CIL, 153r, *polos andarcticos* PA, 57v), *polos arcticos* (DIP, 5r ; vezi şi *arcticos* GN 6v ; *polus arcticos* DIP, 4v).

Mijloacele de orientare în spaţiu sînt desemnate în schimb numai prin termeni neologici, împrumutaţi din neogreacă : *magnis* (= magnet ; *boldul cel de magnis* DIP, 5r ; *piatra magnisului* CIL, 17v), *pusula* (= busolă ; GN, 7v) sau din germană : *magnet* (DIP, 1r ; cf. *magnit* DIP, 1r). Termenii geografici populari nu au fost consemnaţi în această sferă semantică şi ei vor lipsi de asemenea din terminologia specifică topografiei şi cartografiei.

În cadrul acestei din urmă clase lexicale (topografia şi cartografia), componenta dominantă o constituie cuvintele împrumutate. Ponderea principală o deţin, ca de obicei în epocă, neologismele neogreceşti : *anemodect* (= roza vînturilor ; GN, 7v), *harta* (GN, 32v ; vezi şi *hartas* GN, 5r), *isimerinos* (= ecuator ; GN, 13v ; DIP, 4r, 5v, 19v), *mesimvrinos* (= meridian ; GN, 8r), *miră* (= grad de longitudine ; GN, 11r), *tropic* (DIP, 2v, 3v, 19v ; vezi şi *tropicos* GN, 9r, 14r). Din neogreacă au putut proveni şi *antipodes* (GN, 13v ; vezi şi *an<t>ipodes* PA, 57v), *orizon* (GN, 7r, 7v), *topografie* (GN, 4v) sau *zonă* (GN, 11v, 14r), dar şi un etimon latin este posibil pentru ultimele cuvinte citate. În cazul termenilor *orizon*, *topografie* şi *zonă* se poate presupune şi o origine romanică (franceză sau italiană), iar în acela al termenului *topografie* şi una rusească. Din limba latină, dintr-una dintre limbile romanice citate sau din rusă provine *cartă* (DIP, 20r). Numai prin italiană se poate explica *mapamond* (GN, 5v, 8r), iar prin germană *landcartă* (= hartă ; ÎV, 74v) şi *orizont* (GN, 12r, 39r).

Neologismelor citate li se alătură, în cadrul terminologiei cartografice şi topografice, un număr destul de mare de calcuri : *brîu* (= zonă ; GN, 11v, 14r), *Corn de capră* (= Capricorn ; DIP, 5v, 38v), *foaie* (= hartă ; ÎV, 70v ; vezi şi *foaie gheograficească* ÎV, 68r), *lăţime* (= latitudine ; GN, 9v, 10r ; vezi şi *lăţime de amiazăzi* DIP , 6r ; *lăţime despre amiazăzi* DIP, 38r), *lungime* (= longitudine ; GN, 9v, 11r), *masa locurilor* (= hartă ; GN, 5r), *parte* (= grad ; GN, 11r), *pusoare* (= poziţie, aşezare ; CIL, 16r), *scară* (= grad ; CIL, 142r), *scrisoare împrejur* (= topografie ; GN, 32v ; vezi şi *împrejur scrisoare* GN, 4v ; *a scrie împrejur* GN, 29v), *spiţă* (=grad ; GN, 8v), *stare* (= poziţie ; GN, 35v) etc.

„Întîlnirea" cuvintelor împrumutate cu diversele modalităţi de calchiere (semantică sau de structură) utilizate dă naştere, ca de obicei, unor

perechi sinonimice, dar numărul lor este mult mai mic decît în alte domenii ale geografiei : *cartă* (DIP, 20[r]) — *foaie* (ÎV, 70[v]) — *hartă* (GN, 32[v]) — *landcartă* (ÎV, 74[v]) — *mapamond* (GN, 5[v], 8[r]) — *masa locurilor* (GN, 5[r]), *grad* (GN, 10[r], 11[r]) — *miră* (GN, 11[r]) — *parte* (GN, 11[r]) — *scară* (CIL, 142[r]) — *spiță* (GN, 8[v]), *pusoare* (CIL, 16[r]) — *stare* (GN, 35[v]).

Specifici pentru lexicul primelor texte geografice românești sînt termenii care ulterior vor face parte din limbajul matematic. Avem în vedere terminologia geometrică din care am întîlnit, în izvoarele cercetate, cuvintele : *axon* (GN, 6[v] ; vezi și *axona* GN, 6[v]) ; *cerc* (CIP, 68[r]), *chendru* (GN, 6[v], 7[v] ; DIP, 6[r]), *chiclu* (GN, 7[r]), *corn* (= unghi ; CIL, 135[r]), *diametru* (GN, 45[v]), *diastimă* (= distanță ; GN, 11[r], 15[r]), *ecliptica* (GN, 9[r]), *gheometrie* (GN, 5[r] ; DIP, 2[v]), *imichiclu* (GN, 8[r] ;vezi și *imichiclion*, GN, 8[r]), *imisferion* (GN, 7[v] ; vezi și *imisfer* GN, 13[v]), *linie* (ÎV, 70[v] ; vezi și *linea* GN, 8[r]), *paralel* (GN, 13[v] ; vezi și *paralelie* GN, 10[r], *parallilo* și *paralilos* GN, 10[r], 12[v]), *prizmată* (GN, 48[r]), *puntură* (= punct ; GN, 11[r]), *rătunzire* (= circumferință ; ÎV, 70[v], 71[r]), *roată* (= cerc ; GN, 7[v], 8[v]), *sferă* (GN, 5[r], 7[v] ; DIP, 21[v], 43[v], 44[v]), *shimă* (= formă ; GN, 6[v], 7[v]), *țîrc* (= cerc ; ÎV, 70[v] ; CIL, 135[r]), *unghi* (CIL, 135[r]) etc.

Privind în ansamblu lista anterioară, se constată, la fel ca în celelalte domenii lexicale analizate, că neologismele de origine neogreacă sînt predominante *(axon, chiclu, diastimă, imichiclu, imisferion, paralelie, prizmată, shimă* etc.). Termenii populari *(roată, unghi)*, aceia împrumutați dintr-o limbă romanică sau din latină *(cerc, grad, linea, paralel, puntură, sferă;* cf. și *chendru, diametru, ecliptica, gheometrie)* și cei a căror formă se explică prin germană *(țîrc)* sînt, comparativ, puțin frecvenți. În aceeași situație se află calcurile *(corn, împunsură, rătunzire, treaptă)*.

Se cuvine, în sfîrșit, remarcată prezența termenilor specifici astronomiei, incluși în terminologia geografică în perioada de care ne ocupăm. Cu o singură excepție : *stea* (DIP, 4[v]), cuvintele la care ne referim sînt de proveniență neologică : *asterezmus* (GN, 5[v]), *astronom* (DIP, 2[r]), *astronomie* (DIP, 34[r]), *ecvinocțiu* (CIL, 142[v] ; vezi și *ecvinocțium* CIL, 115[r], 143[r]), *isimeria* (= echinocțiu ; GN, 8[r]), *nader* (GN, 6[r], 12[v]), *planită* (GN, 40[v] ; CIL, 5[v], 80[r]), *sistimă* (= sistem solar ; GN, 47[v]), *zenit* (GN, 6[r]), *zodiac* (GN, 7[r] ; vezi și *zodiacos* GN, 7[r]). Elementele împrumutate din neogreacă sînt, ca de obicei, majoritare, singurul dintre neologismele citate care nu presupune (și) un etimon neogrecesc fiind *ecvinocțiu* (< lat. *aequinoctium)*.

Analiza întreprinsă în paginile de mai sus arată că cele mai vechi texte geografice românești au o terminologie specifică. Aceasta este formată, pe de o parte, din denumirile populare ale formelor de relief, ale apelor și fenomenelor atmosferice și, pe de altă parte, din neologisme, din ce în ce mai frecvente în scrierile din secolul al XVIII-lea. În cadrul lexicului neologic, terminologia de proveniență neogrecească deține primatul, urmîndu-i, în ordine, aceea romanică sau latină. Deși nu lipsesc, cuvintele împrumutate din limbile rusă și germană sînt foarte puțin numeroase. Calcurile, frecvente în alte lucrări științifice contemporane, sînt relativ puțin utilizate. Numeroase sînt în schimb seriile sinonimice, dovadă a întîlnirii unor influențe diverse adesea chiar în cadrul aceluiași text. Apărute din dorința de a echivala un termen neologic cu un cuvînt aparținînd limbii române, aceste serii sinonimice vor dispărea odată cu evoluția sti-

lului textelor geografice spre univocitatea și spre precizia semantică a elementelor lexicale specifice.

Cum, în liniile sale cele mai generale, terminologia geografică românească era deja constituită la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, evoluția menționată mai sus va constitui una dintre cele mai importante transformări din istoria vocabularului scrierilor geografice românești. Ea se alătură trecerii termenilor specifici geometriei în cadrul limbajului matematic și constituirii acelora utilizați în astronomie într-un limbaj aparte.

3. Cele mai vechi texte geografice românești conțin, în afara elementelor lexicale menționate anterior, o serie de **construcții sintactice** specifice stilului științific. Avem în vedere structurile terminologice, explicațiile, definițiile și seriile enumerative.

Structura sintactică prin care se clarifică sensul unui termen neologic este prima care se impune atenției. Avînd ca elemente constitutive obligatorii două cuvinte, unul curent în limba română sau obținut prin calc și altul împrumutat dintr-o limbă străină, structurile terminologice înregistrate sînt de mai multe feluri, în funcție de tipul raportului sintactic cu ajutorul căruia sînt exprimate.

Au fost astfel înregistrate explicări ale neologismului printr-o propoziție atributivă :

„cozmografie, ce să zice împărțeala pămîntului" (CIP, 68[r]),

„acrotirion ..., care mai prost să cheamă cap sau pisc" (GN, 15[r]),

printr-o apoziție, introdusă sau nu prin adverbul explicativ *adecă* :

„idrografie, adecă izvodirea mării" (CIL, 16[r]),

„topografie, adecă împrejur scrisoare a locurilor" (GN, 4[v]),

„gheografii (scriitorii pămîntului)" (CIL, 17[r]),

„nu e nici un locu al Mării-de-mijloc-de-pămînt (Mediteranului) mai cu bișug" (CIL, 98[r]),

„clime (locuri)" (DIP, 14[r]),

printr-un cuvînt aflat în raport de coordonare disjunctivă cu elementul anterior :

„ipiruri sau pămînturi sau uscaturi" (GN, 16[v]),

„antarcticos sau despre miazăzi" (GN, 7[r], 9[v])

sau, mai rar, prin echivalarea (mediată de verbul copulativ *a fi)* cu termenul curent sau cu o construcție care ține locul acestuia :

„himarul este un pîrîu uscat" (GN, 16[r]).

Locul structurilor explicative este luat adesea de o notă marginală, cum se întîmplă în cazul neologismelor *anemodect* (GN, 7[v]), glosat prin *shima vînturilor*, și *canal* (DIP, 6[v]), glosat prin *hindichiu* sau *gîrlă mare să poată umbla corăbii*.

Explicațiile înregistrate în cele mai vechi scrieri geografice românești au cel mai adesea un rol similar structurilor terminologice. Prin intermediul acestor structuri sintactice speciale se oferă informații asupra denumirilor unor țări sau zone geografice :

„Rodosul iaste ostrov în Asia cea mică, în marea ce să chiamă Andriiatichi, mai nainte fost chiemîndu Lichia sau Ofeos, ce cînd au fost săpîndu temelia zidurilor cetății, aflat-au o rădăcină de trandafir, pentru aceea i-au pus numele Rodos, că trandafiru să chiamă letinește *rod*" (PA, 67[r]).

„Chiamă-se Asia pentru Asia, fata lui Ioachiian şi a Thetii, carea au fost muiare lui Apet şi mumă lui Prometeus" (CIP, 69[r]),

„Holandia să înţelege pămînt găuros sau piftiia, că tremură pre multe locuri supt cai şi supt cară" (CIP, 61[v]).

Alături de explicaţiile de tipul exemplificat, apar şi explicaţiile incidente, cu funcţie similară notelor din scrierile ştiinţifice contemporane :

„Şi să sloboade pre acea funie pînă în fund (marea acolo nu e mai adîncă decît 18 stînjăni)" (CIL, 118[r]),

„Avea venit (după cum ne spun olandezii) trei sute de ton de aur în tot anul şi fieştecine ştie că acest ce numesc olandezii ton face o sută de mii florini" (DIP, 12[v]).

Definiţiile excerptate din izvoarele cercetate au drept scop tot clarificarea unor noţiuni necunoscute celor cărora li se adresau scrierile în discuţie. Similare, uneori, din punct de vedere formal, cu structurile terminologice :

„Traghicos, făcător de stihuri falnice" (DIP, 4[v]),

definiţiile includ, cel mai adesea, explicaţii :

„Ghermania să chiamă toate acele ţări în care stăpîneşte craiul nemţesc" (CIL, 65[r]),

„*Midia*, o tragodie asupra ticăloşiilor oarecăruie femeia cu acest nume" (DIP, 4[v]),

„Tropic. Cuvînt de gheografie ce însămnează abaterea a doao cununi la care ajungînd soarele să abate şi creşte nopţile micşurînd zioa, iar la alta ajungînd şi abătîndu-să micşurează nopţile şi creşte zioa şi să zic abatere de soare sau întoarcere de soare" (DIP, 2[v]).

Întîlnite, după cum vom arăta în capitolele următoare, şi în alte scrieri ştiinţifice anterioare anului 1780, seriile enumerative excerptate din cele mai vechi texte geografice româneşti au drept elemente constitutive mai puţin substantive comune (ca în primele gramatici româneşti) :

„Acolo au înflorit aceste vestite monarhiile a sirianilor, a midilor, a persilor, a mogoscilor, a hatailor, a hinilor" (CIL, 109[r])

şi mai mult nume proprii :

„Ce mări să află împrejurul Asiei : Marea Neagră, Marea Caspiei, Marea-din-mijlocul-pămîntului, Marea Roşie, Sînul Persiei, Marea Arăpească, Marea Indiei, Marea Lină şi Marea Tătărească" (GR, 366[r]),

„Supt crăiia Aragonii sînt : Aragoniia, Cataloniia, Valentiia cu ţările care s-au mai adaos, Maiorica, Minorica, Sardinia şi Neapolis. Supt Castelia sînt ţările ce să chiamă Biscalia, Leghion, Asturiia, Galiţiia, Estrimadura, Andaloghiia, Granata, Murţiia şi Caşteliile amîndouă" (CIL, 19[v]).

Trecerea în revistă a structurilor sintactice speciale utilizate în vechile scrieri geografice româneşti şi compararea lor cu caracteristicile sintactice ale lucrărilor pe care le vom analiza în capitolele următoare arată că structurile terminologice, explicaţiile, definiţiile şi seriile enumerative sînt comune textelor ştiinţifice alcătuite între 1640 şi 1780. Specifică lucrărilor studiate în capitolul de faţă este, în aceste condiţii, numai realizarea uneia dintre construcţiile sintactice amintite (seriile enumerative formate din nume proprii).

4. Parcurgerea textelor geografice scrise în limba română înaintea anului 1780 arată că acestea conțin, în afară de particularitățile lexicale și sintactice semnalate, și alți indicatori ai nivelului științific.

Ne referim la **organizarea materiei** în capitole și paragrafe. Pentru exemplificare citățm titlurile a două capitole din *Geografia Ardealului:*

„Cap. 5. De Ardeal, cît au fost de mare și cît ‹au› fost de fericit" (GA, 178),

respectiv din *Gheografia Rosiei:*

„Tabla 15. Pentru Asia" (GR, 366[r])

și un fragment din tabla de materii a *Cosmografiei, adecă izvodirii lumii*, copiată în anul 1766:

„Pinax adecă însemnare de toate cîte sînt întru această carte a cozmografiiei:

Maidanul lumii care cuprinde patru cărți ale lumii . . . . . list 1

Cartea a părții dintîi întru carea să închide izvodirea Evropii . . . . . list 2" (CIL, 3[r]).

Modul de organizare a materiei a determinat apariția n o t e l o r în cadrul unuia dintre textele cercetate, *Pentru descoperirea a multor împărății și locuri, care s-au descoperit și s-au aflat de portugali*. Acestea sînt scrise pe marginea albă a filelor în dreptul frazelor care trebuie completate. Astfel frazei:

„Să află la dînșii prube prin foc pentru cercarea greșalelor cînd judecă, precum era alte dăți și la Evropa" (DIP, 9[v])

i se alătură marginal dreapta nota:

„Prube de foc era la Evropa pînă la anul 1500 și mai încoace, adică pe un vinovat îl pune ori să treacă prin cărbuni aprinși desculț, ori să ție în mînă un hier înfocat și care nu pute suferi arderea să hotăra a fi vinovat".

De asemenea, pentru clarificarea ultimului cuvînt al contextului:

„Căci s-au propoveduit și s-au făgăduit celui ce va prinde și va aduce la stăpînitori un preot sau va omorî un preot să i se dea bacșiș 12 mii de livre" (DIP, 11[r]—11[v])

s-au adăugat pe marginea albă a filei cuvintele:

„o monedă cu acest nume".

Dispunerea conținutului lucrărilor geografice pe părți și pe capitole, în scopul unei organizări riguroase, atrage după sine și necesitatea t r i m i t e r i l o r c o r e l a t i v e, prezente practic în toate scrierile cercetate. Citățm spre exemplificare doar două pasaje:

„Al șeasele ținut să cheamă Calotai. Acesta e de margine de Ardeal și de alte părți a țării, *cum întîi la al 4 cap ‹spune›*" (GA, 177),

„Să potrivește acest tîrgu cu agonisealile sale cu Neapolis *(de carea pe urmă să scrie)*" (CIL, 21[r]).

5. Semnalăm, în sfîrșit, existența unui **semn grafic special,** s e m n u l d e p a r a g r a f, marcă formală a modului de organizare a conținutului multor scrieri științifice alcătuite în perioada 1640—1780.

Dintre textele geografice parcurse, semnul în discuție este utilizat numai în bucoavna manuscrisă intitulată *Întîia învățătură*. Dintre numeroasele exemple ce pot fi date (toate paragrafele existente pe filele 69[v]—75[r] sînt indicate prin §) citățm unul singur, acela care însoțește începutul propriu-zis al părții din capitolul al nouălea referitoare la geografie:

„§ 1. Gheografia dă noao a şti ce feli iaste împrejurul pămîntului în care noi trăim" (îv, 69^{v}—70^{r}).

6. Limba textelor cercetate conţine o singură **particularitate morfologică**, p l u r a l u l a u t o r u l u i, caracteristic pentru stilul ştiinţific. Numărul atestărilor înregistrate este mai mare decît în alte lucrări contemporane consacrate vreunui domeniu al ştiinţei :

„*Ne trebuie, întorcîndu-ne* înapoi, *să socotim* şi Portugalia" (CIL, 29^{r}).

„Vremea iaste acum *să ne întoarcem* la mare, unde întîi să vede Baiona pe un deal" (CIL, 34^{r}),

„*Noi am fi avut* datorie *să cunoaştem* acel loc încă de la vacul al 13 prin anafora şi povestirea a vestitului Marco Pavel. Acest veneţiian au fost călătorit pe uscat de la China şi, slujind multă vreme la unul din fiii lui Singiş Han, au făcut ceale dintîi însămnări a acelor ostroave, care *noi* le *numim* Iaponia, iar el le numeşte Zipangri" (DIP, 7^{v}—8^{r}).

7. Sintetizînd rezultatele cercetării întreprinse în capitolul de faţă, constatăm că textele geografice redactate în limba română între anii 1640 şi 1780 au în primul rînd o terminologie specifică.

În cadrul acesteia se îmbină elementele de limbă vorbită cu termeni neologici, împrumutaţi în special din neogreacă, şi cu calcuri lexicale. Ponderea acestei ultime clase de cuvinte în cadrul terminologiei geografice este foarte mică. Caracterul eterogen al lexicului specific scrierilor cercetate indică, alături de numărul mare de serii sinonimice, un stil ştiinţific aflat abia la începuturile sale.

Cuvintelor specifice excerptate li se alătură, potrivit constatărilor inserate în paginile anterioare, o serie de particularităţi sintactice cerute de conţinutul textelor parcurse şi de scopul în care au fost alcătuite acestea (structurile terminologice, explicaţiile, definiţiile şi seriile enumerative).

Caracterului special al izvoarelor studiate i se datorează dealtfel şi organizarea materiei pe părţi, capitole şi paragrafe, acestea impunînd apariţia notelor, a trimiterilor şi a semnului de paragraf.

Singura particularitate morfologică întîlnită, pluralul autorului, apărută, se pare, sub influenţa unor modele străine, încearcă să creeze „nivelul" redactării, alăturîndu-se celorlalte trăsături semnalate în încercarea, în ansamblu reuşită, de a da ţinută ştiinţifică textelor.

SIGLE

CIL *Cosmografia, adecă izvodirea lumii* (BAR, ms. rom. 1 556).

CIP *Cozmografia ce să zice împărţeala pămîntului pre hotară şi pre alte semne ce sînt în cercurile ceriului* (BAR, ms. rom. 1 436, f. 68^{r}—75^{r}).

DIP *Pentru descoperirea a multor împărăţii şi locuri, care s-au descoperit şi s-au aflat de portugali* (BAR, ms. rom. 3 533).

GA *Geografia Ardealului* (editată în Moses Gaster, *Chrestomatie română*, I, Bucureşti, 1891, p. 175—178).

GN *Gheografia noauă, care cearcă de obşte toată faţa a sferii idroghiu* (Biblioteca Arhivelor Statului — Iaşi, ms. 121).

GR *Gheografia Rosiei* (BAR, ms. rom. 1 267, f. 366^{r}—367^{r}).

ÎV *Întîia învăţătură a celor ce vor să înveţe carte cu slove slovenesti, numindu-să bucoavnă* (BAR, ms. rom. 280, f. 69^{r}—73^{v}).

PA *Povestea ţărilor şi a împăraţilor cîte-s în pămîntul Asiei* (BAR, ms. rom. 1 436, f. 49^{r}—68^{r}).

Decembrie 1979 *Institutul de lingvistică*
Bucureşti, str. Spiru Hâret 12

FACTORI INTERNI ȘI FACTORI EXTERNI ÎN PROBLEMA ÎNCEPUTURILOR SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

DE

ION GHEȚIE

1. O chestiune aprig dezbătută în filologia românească este aceea a împrejurărilor de ordin cultural în care au apărut întîile texte literare scrise în limba română. După cum se știe, există autori care atribuie traducerea cărților bisericești unui impuls intern, în timp ce alții consideră, asemenea lui Al. Rosetti, că numai „ncesități interne nu erau suficiente pentru a provoca traducerea cărților religioase în românește. Pentru o faptă de acest fel era necesar un impuls din afară"[1]. „Impulsul din afară" îl puteau da, în concepția autorilor, curentele reformatoare din secolele al XV-lea sau al XVI-lea, adică husitismul, luteranismul ori calvinismul, care susțineau introducerea limbilor naționale în scrierile și slujbele bisericești [2]. După partizanii explicației prin curent intern, cauzele emancipării scrisului românesc de sub tutela celui slavon trebuie căutate în apariția unui „curent vulgar" în sînul bisericii ortodoxe române [3], în necesitățile didactice izvorîte din învățarea limbii slavone [4] sau în lupta dusă la sfîrșitul secolului al XV-lea de biserica românească din Maramureș pentru a se elibera de sub jurisdicția episcopiei ucrainene din Muncaci [5]. E ușor de observat că, într-o asemenea perspectivă, impulsul extern pornește întotdeauna dintr-un teritoriu spiritual situat în afara culturii noastre, în timp ce curentul intern se identifică, în toate împrejurările, cu o inițiativă produsă înăuntrul bisericii ortodoxe.

2. Este justificat un asemenea mod de a privi lucrurile? Avem dreptul să calificăm de „externă" orice inițiativă pornită din cercuri protestante?

Pentru a primi răspuns la aceste întrebări, e necesar să privim traducerea cărților religioase, dincolo de contextul strict confesional al alcătuirii lor, drept un moment semnificativ și drept o parte componentă a procesului mai larg al începuturilor scrisului în limba română [6]. La rîndul ei, acțiunea de promovare în scris a limbii naționale trebuie examinată în

---

[1] *Istoria limbii române. I. De la origini pînă în secolul al XVII-lea.* Ed. a doua București, 1978, p. 486.

[2] Dintre susținătorii teoriei husite trebuie amintiți N. Iorga, I.-A. Candrea și Al. Procopovici. Explicația prin influența Reformei a fost susținută de O. Densusianu, Al. Rosetti, N. Drăganu și alții.

[3] T. Palade, M. Șesan.

[4] I. Bianu, Șt. Ciobanu.

[5] P. P. Panaitescu.

[6] Vezi P. P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965, p. 6.

ansamblul istoriei economice, sociale și culturale a epocii respective [7]. Fenomenul este consecința tendinței de emancipare pe plan social a anumitor grupuri omenești și se definește ca o reacție a acestora față de dominația culturală a slavonei. Privit în perspectiva istoriei sociale și culturale a unui popor, procesul de promovare a limbii naționale este determinat de o serie de factori, dintre care unii sînt interni, legați de însăși esența fenomenului, iar alții externi. În acest sens, poate fi numit factor intern numai acela care-și are originea înăuntrul societății românești, pornește de la o nevoie reală a acesteia și are drept scop satisfacerea unei asemenea nevoi. Dimpotrivă, factorii externi sînt lipsiți de rădăcini în societatea și cultura românească a timpului, dar pot contribui, într-o măsură mai mare sau mai mică, la realizarea unor tendințe specifice, împletindu-și acțiunea cu aceea a factorilor interni. Maniera aceasta de a examina lucrurile are meritul de a nu izola momentul primelor traduceri de cărți bisericești în limba română, ci de a-l restitui mișcării generale din care face parte în mod organic. Criteriul apartenenței confesionale a unui autor sau a unei comunități umane devine, în aceste condiții, secundar și se subordonează celui social-cultural. Traducerile de cărți religioase datorate Reformei se explică, astfel, prin acțiunea unor factori interni, dacă au fost efectuate de românii trecuți a noua credință, sau ca urmare a înrîuririi unor factori externi, dacă sînt e pus în seama unor străini (sași, unguri) și au drept scop convertirea omânilor. Cîteva exemple vor face evidente afirmațiile noastre.

3. E cunoscut faptul că în secolul al XVI-lea românii din Transilvania, de confesiune răsăriteană, au fost supuși unor presiuni din partea protestanților sași și unguri, care urmăreau să-i determine să-și părăsească credința strămoșească și să adere la ideile Reformei. Reluate în mai multe rînduri, încercările de prozelitism protestant ar fi sfîrșit printr-un eșec total. Asemenea afirmații sînt, în principiu, întemeiate, dar au nevoie de unele corecțiuni. O primă precizare privește structura confesională a populației românești din Transilvania. După cum se știe, cu mult înaintea secolului al XVI-lea, românii îmbrățișaseră ritul răsăritean. Începînd cu veacul al XIV-lea, o parte a lor (puțin însemnată) a trecut la catolicism. Cei mai mulți dintre acești români catolici locuiau în părțile Banatului și Hunedoarei și proveneau din rîndul micii nobilimi locale, care, odată cu privilegiile, primise religia oficială a regatului maghiar [8]. Am arătat cu alt prilej că, în jurul anului 1540, o parte din românii catolici din Caransebeș și Lugoj, ca și din alte localități bănățene și hunedorene, au aderat la Reformă, optînd în cele din urmă pentru confesiunea calvină [9]. Faptul acesta explică, în mod satisfăcător, împrejurarea, numai aparent curioasă, că Reforma a cîștigat poziții solide la bănățeni și hunedoreni, în timp ce în cea mai mare parte a Transilvaniei s-a izbit de rezistența românilor. Catolici de cîteva generații, românii bănățeni și hunedoreni trebuie să fi manifestat pentru ideile reformate același interes ca ungurii și sașii din Transilvania. Pentru ei, Reforma era o mișcare pornită din interiorul propriei biserici, spre a schimba unele stări de lucruri necorespunzătoare spi-

[7] *Ibidem*, p. 6—7.

[8] Vezi lucrarea noastră *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, 1974, p. 22—23.

[9] *Ibidem*, p. 26—29.

ritului vremii, şi nu o doctrină religioasă străină, al cărei rost şi ale cărei scopuri le erau neînţelese, cum se înfăţişa acelor români care-şi păstraseră credinţa străveche.

Sînt bine cunoscute iniţiativele culturale ale acestor români, soldate cu tipărirea mai multor cărţi în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Una dintre ele apare la Cluj, în jurul anului 1570, şi este o *Carte de cîntece* (aşa-numitul *Fragment Todorescu)*. Ea este scrisă cu litere latine şi ortografie maghiară, ca şi cele mai multe dintre lucrările pe care le datorăm românilor bănăţeni şi hunedoreni. Traducerea ei s-a făcut în mod neîndoielnic de către un român, iar rostul ei nu era altul decît de a servi credincioşilor bănăţeni şi hunedoreni care aderaseră la calvinism. Un deceniu mai tîrziu, în 1582, apare *Palia de la Orăştie*, cuprinzînd primele două cărţi ale Genezei. Traducerea *Paliei* se face de către patru români bănăţeni şi hunedoreni, trecuţi la Reformă: Ştefan Herce, preot în Caransebeş, Efrem Zacan, dascăl în acelaşi oraş, Moise Peştişel, preot în Lugoj, şi Achirie, protopopul Hunedoarei. Lucrarea ia fiinţă, aşadar, într-un mediu românesc şi este patronată de episcopul Mihai Tordaşi, originar din Hunedoara.

Cunoscînd faptul că traducătorii *Cărţii de cîntece* şi ai *Paliei* erau români, că textele răspundeau unor necesităţi spirituale reale ale comunităţii din care făceau parte, vom putea oare susţine că zelul bănăţenilor şi hunedorenilor de a scrie româneşte este consecinţa unei influenţe externe, numai pentru că ei erau de confesiune reformată şi nu ortodoxă? În lumina consideraţiilor formulate mai sus, răspunsul la această întrebare vine de la sine. *Carte de cîntece* şi *Palia de la Orăştie*, deşi opere ieşite dintr-un mediu reformat, sînt datorate unui impuls intern, pornit din sînul societăţii româneşti din Transilvania. În egală măsură trebuie socotite drept produsul unui curent intern celelalte traduceri datorate românilor bănăţeni şi, în general, orice lucrare de orientare protestantă ieşită dintr-un mediu românesc şi destinată românilor. În această categorie se înscriu, de pildă, cărţile tipărite în anii 1567—1570, adică *Cazania I* (cu *Molitvenicul)* şi *Liturghierul*. Traducerea lor s-a efectuat, după toate probabilităţile, în Banat-Hunedoara, în acelaşi mediu literar ca *Palia* şi *Cartea de cîntece*, la iniţiativa episcopilor Gheorghe de Sîngeordz şi Pavel Tordaşi, ambii români hunedoreni. Ele serveau (e adevărat) şi ca instrumente de propagandă religioasă printre românii care-şi păstraseră vechea credinţă, iar acţiunea de prozelitism protestant era sprijinită de conducerea politică a principatului. Aceste circumstanţe nu schimbă însă datele esenţiale ale problemei: *Cazania*, *Molitvenicul* şi *Liturghierul* rămîn lucrări româneşti, scrise de români şi destinate românilor. Ele nu sînt de pus în seama unei influenţe externe.

Nu altfel trebuie privite, după părerea noastră, cele mai vechi traduceri de texte religioase în limba română *(Psaltirea*, *Apostolul*, *Evanghelia*). În măsura în care s-ar dovedi că au luat naştere într-un mediu reformat românesc, ele trebuie socotite drept rezultatul unui impuls intern.

4. Aderînd la punctul de vedere prezentat mai sus, ar fi greşit să atribuim românilor *toate* iniţiativele reformate de a traduce sau tipări cărţi bisericeşti în secolul al XVI-lea. Sînt bine cunoscute încercările saşilor luterani şi ale maghiarilor calvini de a răspîndi preceptele Reformei printre

românii din Transilvania. Ori de cîte ori o lucrare sau alta se înscrie printre produsele nemijlocite ale unor asemenea acțiuni (cum e, de pildă, tipărirea unor cărți în prima și în a doua jumătate a secolului al XVI-lea), ea trebuie atribuită unei înrîuriri externe. De aceea, dacă s-ar dovedi vreodată (ceea ce ni se pare puțin probabil) că primele traduceri de texte religioase s-au efectuat de români, dar ca urmare a unei „comenzi" săsești sau ungurești, am fi obligați să conchidem că transpunerea în românește a cărților sfinte a rezultat ca urmare a unui impuls extern. Cu aceasta însă datele teoretice ale problemei originilor scrisului în limba română nu ar suferi nici o modificare.

5. La capătul acestor rînduri sperăm să fi pus într-o lumină justă chestiunea acțiunii factorilor interni și externi în procesul de promovare în scris a limbii române [10]. Continuînd să privim lucrurile prin vechea prismă, ar fi însemnat să atribuim unor curente externe nu numai întreaga literatură creată de bănățenii protestanți sau catolici în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, ci și lucrările realizate în cadrul Școlii Ardelene, din secolul următor, și aceasta exclusiv pentru motivul că Micu, Șincai, Maior și Budai-Deleanu erau catolici. Această analogie, numai în aparență exagerată și nicidecum absurdă, sugerează mai exact dimensiunile unei erori și ne încredințează asupra modului corect cum trebuie examinată problema.

Noiembrie 1979 *Institutul de lingvistică*
București, str. Spiru Haret 12

[10] Vezi L. Demény, în „Revista de istorie", 27, 1974, nr. 12, p. 1817.

BIBLIA LUI LUTHER, UNUL DIN IZVOARELE *APOSTOLULUI* CORESIAN

DE

MARIANA COSTINESCU

Problema provenienței *Apostolului* imprimat de Coresi la Brașov (cca 1567)[1] a preocupat pe filologii români încă din 1885, cînd se descoperă un exemplar al tipăriturii [2]. Cei mai mulți cercetători au susținut că textul coresian descinde dintr-o traducere rotacizantă asemănătoare celei păstrate în *Codicele Voronețean*. Conform altor opinii, aceste două scrieri sînt traduceri independente după originale slavone deosebite. Într-un studiu recent consacrat versiunilor din secolul al XVI-lea ale *Apostolului* (*Codicele Voronețean*, *Apostolul* coresian și cel copiat de popa Bratul[3]), am ajuns la concluzia că ele sînt prelucrări independente, după modele slavone deosebite, ale aceleiași traduceri românești primitive, făcută după o versiune slavonă aparținînd redacției a patra a *Apostolului*, de tipul celei păstrate în ms. sl. BARSR nr. 435. Versiunea slavonă după care s-a revizuit traducerea comună în vederea alcătuirii textului tipărit a fost identificată în cea păstrată in ms. sl. BARSR nr. 21, aparținînd de asemenea redacției a patra a *Apostolului* [4]. La acest rezultat conduce examinarea părții pe care scrierile menționate o conservă în comun. Dar această parte este relativ redusă, limitîndu-se la ce se păstrează în *Codicele Voronețean*: *Faptele*, de la cap. XVIII, vers. 14 pînă la sfîrșit, *Iacob*, *I Petru* și *II Petru*, pînă la cap. II, vers. 9. *Apostolul* copiat de popa Bratul conține *Faptele* (aproape integral), *Iacob* (integral), *I Petru* (cap. I, vers. 1 — cap. II, vers. 10; cap. II, vers. 21 — cap. III, vers. 9; cap. IV, vers. 1—11); *II Petru* (cap. I, vers. 1 — cap. II, vers. 9; cap. III, vers. 1—11); *I Ioan* (integral), *II Ioan* (integral), *Iuda* (integral), *I Corinteni* (cap. V, vers. 6 — cap. VII, vers. 35). *Apostolul* coresian este singura versiune din secolul al XVI-lea pe care o putem cunoaște integral din exemplarele păstrate. Examinarea întregului text coresian, confruntat cu versiunile slavone identificate ca originale străine ale traducerii (din mss. sl. BARSR

---

[1] Vezi Gebhard Blücher, *Filigranele brașovene și tipăriturile chirilice din secolul al XVI-lea*, în „Revista bibliotecilor", XX, 1967, nr. 7, p. 421—426; idem, *Contribuții la istoria hîrtiei și a tiparului chirilic din a doua jumătate a secolului al XVI-lea de la Brașov*, în „Studia bibliologica", III, 1969, partea II, p. 429—458; Al. Mareș, *Cînd și unde s-au tipărit* ***Tîlcul Evangheliilor*** *și* ***Molitvenicul*** *românesc?*, în LR, XVI, 1967, nr. 2, p. 119—130.

[2] Gr. Crețu, *Întîiul praxiu sau apostol românesc tipărit pe la 1570*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", anul III, vol. V, 1885, p. 29—57.

[3] Semnalat în 1965 de P. P. Panaitescu (*Începuturile și biruința scrisului în limba română*, 1965, p. 127); vezi și G. Mihăilă, *Observații asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. II, 1972, p. 315—317.

[4] *Raportul dintre* ***Codicele Voronețean*** *și celelalte versiuni românești din secolul al XVI-lea ale* ***Apostolului***, în SCL, XXIX, 1971, nr. 1, p. 51—60; vezi tot aici și opiniile privitoare la relația dintre aceste scrieri, cu trimiteri bibliografice.

nr. 21 şi 435), a dus la constatări surprinzătoare, pe temeiul cărora se poate susţine că la alcătuirea acestei scrieri s-a folosit o a doua sursă românească, în afara aceleia pe care o reflectă partea comună a apostolelor din secolul al XVI-lea. Prima remarcă ocazionată de compararea textului românesc cu cel slavon este aceea că, începînd cu epistola către romani, *Apostolul* coresian reflectă o manieră tot mai „liberă" de traducere, contrară tendinţei de a imita modelul slavon, vizibilă în prima parte, ca dealtfel în cele mai multe tălmăciri din slavoneşte ale secolului al XVI-lea. O serie de echivalenţe lexicale obişnuite în prima parte a cărţii coresiene sînt înlocuite în a doua parte cu altele. Iată cîteva exemple : sl. *goniti* „a prigoni, a urmări" = *goni*, în prima parte (106/21, 127/8, 197/12, 197/15) ; = *dosădi*, în a doua parte (390/16, 392/2, 404/12, 409/15) ; sl. *grĕxŭ* „păcat" = *păcat* (145/2 etc.) ; = *dealĕ* (205/21) ; sl. *lica* „aspect" = *făţărie* (196/21 etc.) ; = *căutătură* (391/20—21 etc.) ; sl. *sila* „putere" = *silă* (80/7, 160/6—7, 169/14) ; = *ciudă* (396/11), *faptă* (383/9) ; sl. *sŭblazniti* „înşela, a tulbura, a insulta" = *prilăsti* (145/14, 146/14) ; = *dosădi* (380/16 — 17) ; sl. *sŭblasnĭ* „tulburare, confuzie" = *blăznire* (131/14, 164/3) ; = *dosadă* (406/3) ; sl. *sŭvědati*, *sŭvědatelĭstvovati* „a mărturisi" = *mărturisi* (97/8, 107/3, 108/6, 112/19 etc.) ; = *adevăra* (385/9—10) ; cf. *adevărătură* „mărturie" (373/17) ; sl. *trŭpenie* „răbdare" = *răbdare* (142/9, 142/20 etc.) ; = *răbdurie* (360/5—6, 383/8).

Faptul că aceiaşi termeni slavoni sînt redaţi în a doua parte a cărţii coresiene prin cuvinte româneşti deosebite de corespondentele lor din prima parte poate fi pus fie pe seama schimbării revizorului, fie pe seama folosirii altui izvor românesc. Ne-am oprit la cea de-a doua explicaţie, în ideea că ea ar putea fi confirmată de o cercetare comparativă a scrierii coresiene şi a altor versiuni ale textului biblic. Am apelat la cele străine, în lipsa versiunilor integrale româneşti. De la început trebuie să arătăm că libertatea traducerii în cea de-a doua parte a cărţii coresiene constă în înlocuirea unei structuri sintactice cu alta, cu sau fără modificarea înţelesului, înlocuirea unor cuvinte cu altele, sinonime numai în planul figurat al exprimării, şi în adaosuri de cuvinte. Iată cîteva exemple : **1.** I Corinteni, VI, 12 : *că* ***eu am toată putearea;*** ms. sl. BARSR 21 : ***Vŭse mi lĕti sǫtĭ*** „Totul îmi este permis" (132^{r}/6) ; ms. sl. BARSR 435 : *idem* (73^{r}/3) ; **2.** I Corinteni, VII, 18 : *să nu* ***se lase să se taie*** ; ms. sl. BARSR 21 : *da ne otŭgnęsę* „să nu se taie (împrejur)" (132^{v}/17) ; ms. sl. BARSR 435 : *da ne obraštatesę* „idem" (72^{r}/10) ; **3.** I Corinteni, XV, 55 : *Unde ţi-e moarte,* ***putearea?*** ms. sl. BARSR 21: *Gde ti sŭmrŭtĭ,* ***žǫlo?*** „Unde ţi-e, moarte, acul ?", ms. sl. BARSR 435 : *idem* (85^{r}/22—23) ; **4.** Efeseni, VI, 20 : ... *ca să pociu adevăra ascunsul evangheliei, că eu* ***sol sînt*** *în verigi de fier* ; ms. sl. BARSR 21 : *sŭ drŭzovaniemĭ skazati tainǫ blagověstovanija o nemže m̃lęsę vŭ ęžĭ železně* „cu îndrăznire să spun taina evangheliei pentru care mă îndemn în lanţuri de fier" ; (185^{r}/9—11) ; ms. sl. BARSR 435 : *idem* (160^{v}/12—13). Rămînem pentru un moment numai la aceste exemple, despre care putem susţine din capul locului că, în ce priveşte formularea (nu sensul general al contextelor), nu concordă cu nici o versiune slavonă a *Apostolului*. Pasajele aduse în discuţie sînt consemnate, cu toate variantele înregistrate în diversele redacţii slavone ale *Apostolului*, de G. Voskresenskij, în cartea sa

Drevnij slavjanskij perevodŭ apostola i ego sudĭby do XV v[5]. Pentru **1** *că* ***eu am toată putearea*** sînt notate numai construcţiile *vŭse mi letĭ estĭ* şi *vŭse mi dostoitĭ* [6] „totul mi se cuvine, totul îmi este posibil". Formulările din mss. sl. 21 şi 435 sînt singurele corespondente slavone pentru **2** *să nu se lase să se taie* [7] şi **4** *Să pociu adevăra... eu sol sînt*[8]. Pentru **3** ***puteare***, în apostolele slavone apar numai termenii *žalo, pobeda* „victorie" şi *ostĭnĭ* „imbold, ac" [9].

Formulările de mai sus nu se regăsesc nici în pasajele corespunzătoare din *Vulgata:* **1** *Omnia mihi licet;* **2** *non adducat praeputium;* **3** *Ubi est, mors, victoria tua?;* **4** *cum fiducia notum facere misterium evangelii; pro quo legatione fungor in catena.*

Raportate la *Vulgata*, ca şi la versiunile slavone, citatele din *Apostolul* coresian ne-au apărut ca nişte traduceri interpretative. Bănuind că neconcordanţa lor cu „litera" textului biblic, în versiunile consacrate pînă la acea epocă, ar reflecta o caracteristică a modelului transpus în românește, ne-am adresat traducerii germane a lui Luther, bazate mai mult ca oricare alta pe interpretarea *Vulgatei*. Am folosit în acest scop o ediţie a cărţii apărute la Frankfurt în 1583 [10]. Primele două citate şi-au găsit corespondentul perfect în versiunea germană : **1.** ***Ich habe es alles Macht;*** **2** ***der lasse*** *sich nicht beschneiden. Sol sînt* **(4)** traduce întocmai secvenţa *Bote ich bin : dass ich möge kundmachen das Gemeinis des Evangelii welches* ***Bote ich bin*** *in der Ketten.* ***Putearea*** din al treilea citat nu apare în pasajul respectiv din *Biblia* germană : *Tot, wo ist dein* ***Stachel?*** Explicaţia folosirii acestui termen ne este oferită însă de un comentariu tipărit marginal : *Der Tot liegt darnieder und hat nun kein* ***Macht*** *mehr.*

Biblia lui Luther a putut fi identificată ca model al *Apostolului* coresian în numeroase alte pasaje, inexplicabile prin versiunile slavone reflectate de restul textului (mss. sl. BARSR 21 şi 435). Dat fiind că aceste pasaje nu au fost aduse în discuţie în studiul lui Voskresenskij, este de presupus că ele nu au prezentat deosebiri de la o versiune slavonă la alta a *Apostolului*. Dealtfel diferenţele existente între versiunile slavone nu sînt niciodată atît de mari, încît să corespundă, în transpunere românească, unor deosebiri de structură a contextelor sau chiar de conţinut.

Reproducem mai jos un număr de pasaje din *Apostolul* coresian cu corespondentele lor din izvoarele slavone [11] şi din versiunea germană a lui Luther.

I Corinteni VI, 7 : *Adecă amu de acmu ruşine voao easte că* ***o greşală*** *aveţi întru voi* ; ms. sl. 21 : *se ubo nǫ(d) sramĭ vamĭ e(st) jako* ***tęžby*** *imate sŭ soboǫ* „Este întru totul ruşine pentru voi că dezbinări (procese) aveţi între voi" (136v/11—12) ; Luther : *Es ist schon* ***ein Fehl*** *unter euch, dass ihr mit einander rechtet;* ***O greşală*** nu traduce aici sl. *tęžby* „dezbinări, procese", ci pe *ein Fehl* „deficienţă, greşeală" din versiunea germană.

---

[5] Vol. I şi II, Moscova, 1879.
[6] *Lucr. cit.*, II, p. 273 ; vezi şi I, p. 76.
[7] *Lucr. cit.*, II, p. 264, 285.
[8] *Lucr. cit.*, II, p. 331.
[9] *Lucr. cit.*, II, p. 262, 285.
[10] Citatele vor fi reproduse în ortografie modernă.
[11] În pasajele următoare ms. sl. 435 nu va fi citat decît dacă prezintă deosebiri faţă de ms. sl. 21.

Cel care a definitivat textul coresian pentru tipar a preluat traducerea termenului german, fără însă a observa că aceasta făcea parte din prima propoziție.

I Corinteni VI, 9—10 : *Au nu știți că nedereptii împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni ? . . . nici ceia ce slujesc idolilor . . . nici* ***ceia ce zac cu feciorii;*** ms. sl. 21: . . . ***moželožnici*** (130^{v}/20) ; Luther : ***Knabenschänder***. *Ceia ce zac* din textul coresian traduce a doua parte a compusului slavon *moželožnici* „cei ce stau cu bărbați" ; *cu feciorii* corespunde însă primei părți a compusului *Knabenschänder* din textul german ; cf. *Vulgata : masculorum concubitores.*

I Corinteni VI, 15 : *De voi lua nodurile lu Hs. să fac nodure de corvă,* ***aceaea să fie departe;*** ms. sl. 21: . . . ***da ne bodeti*** „să nu fie" (131^{r}/6) ; Luther : . . . ***Das sei ferne*** „Aceasta să fie departe" ; cf. *Vulgata : Absit.*

I Corinteni VII, 1 : *Den ce ați voi scris mie,* ***eu răspunz:*** ms. sl. 21 : *A o niaže pisašte mi* < . . . >[12] „Despre cele ce mi-ați scris" (131^{r}/6) ; Luther : *Wovon ihr aber mir geschrieben habt, darauf* ***antworte ich*** („eu răspund") ; cf. *Vulgata : De quibus autem scribsistis* < . . . >.

I Corinteni VII, 4—5 : *Că muiarea nu e* ***putearnică*** *trupului ei, ce bărbatul. Într-aceaea, protivă, bărbatul nu e* ***putearnic,*** *ce muiarea. Și* ***să nu tragă*** *unul de pre alalt sau să fie den voia lor pre vreamea* ***îndelungată*** *ca să prăznuiți în post și rugă și iară să vă adunați ;* ms. sl. 21 : *Žena svoi(m) tělomi ne* ***vladaeti,*** *no mǫži. Takoždeže i mǫži, svoimi tělomi ne* ***vladaeti,*** *no žena. Ne* ***lišaite*** *drug druga, tŭčio že o(t) sŭglasia kŭ vremeni da praznuete vŭ postě i mlitvě ; i paky vŭ kupě sŭbiraitesę* „Nevasta nu stăpînește asupra trupului său, ci bărbatul. Tot astfel și bărbatul, nu stăpînește asupra trupului său, ci femeia. Să nu vă lipsiți unul pe altul, decît prin bună înțelegere, pentru un timp, ca să petreceți în post și rugăciune și din nou împreună să vă adunați" (131^{v}/15 — 22) ; Luther : *Das Weib ist ihres Leibs nicht* ***mächtig*** („puternică"), *sondern der Mann. Desselbigen gleichen der Mann ist seines Leibs nicht* ***mächtig*** *sondern das Weib.* ***Entziehe sich nicht*** („să nu se lipsească", literal : „să nu se sustragă") *eins dem andern, es sei denn aus beider Bewiligung* ***eine Zeitlang*** („cîtva timp" ; literal : „lung timp") *dass ihr zum Fasten und Beten Musse habt und kommt viderum zusammen.* Folosirea construcției nominale ***caste putearnic(ă)*** în locul celei verbale din modelul slavon, omisiunea lui ***și*** pentru sl. *i (mǫži),* ca și determinantul lui *vreame,* ***îndelungată,*** concordă cu textul german al lui Luther. Cf. *Vulgata : Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus ut vacetis orationi ; et iterum revertimini in idipsum . . .*

I Corinteni VII, 19 : *că tăietura nu e nemică ; că* ***tăietura mai denainte*** *nu e nemică ;* ms. sl. 21 : *obrězanie ničto e(st) ;* ***neobrězanie*** *ničtože e(st)* (132^{v}/19—20) ; Luther : *Die Beschneidung ist nichts und die* ***Vorhaut*** („prepuț" ; literal : „piele dinainte") *ist nichts.* Corespondentul lui *neobrězanie* „netăiere" din *Apostolul* tipărit de Coresi, cu un înțeles contrar, se datorează, credem, contaminării traducerii după model slavon cu cea după model german : *pielea dinainte* (vezi mai jos).

---

[12] Am marcat prin < . . . > atît omisiunile propriu-zise, cît și absența cuvintelor corespunzătoare unor adaosuri cu rol precizator existente într-una sau alta din versiunile confruntate.

Introducerea la prima epistolă către corinteni reproduce întocmai textul corespunzător din originalul slavon, cu o singură excepție, cuprinsă în următorul fragment : *Și de-aciia era întru ei împărțire și ce le era împărțeala, căuta* ***să-ș ia maștehă-le.*** *E alții vrea să-ș lase ale lor muieri derept vina țiiturilor* (280/5—6)[13]; ms. sl. 21 : *I sąšte(m) razdĕleniemĭ prĕziraaxǫ priemšago služenie. Druziiže xotexǫ ostavlĕti svoę ženy vinoǫ vŭzdrŭžania* „Și dezbinările care erau priveau primirea jertfei. Alții voiau să-și lase soțiile din cauza abstinenței" (122ᵛ/17—20). Fragmentul ***să-și ia maștehă-le,*** fără corespondent în modelul slavon, este prezent în introducerea la I Corinteni din *Biblia* lui Luther : *und machten Spaltung unter den Gläubigen ... wollten in Haaren gehen und dergleichen bis sie dahin gerieten, dass einer der Freiheit missbrauchet und* ***nahm seine Stieffmutter zu Ehe*** („își lua mama vitregă în căsătorie").

II Corinteni IX, 2 : *că eu știu voia voastră ceaea buna de unde eu* ***curățesc*** *lîngă* ***casa Machedoniei:*** *că Ahaia* ***caste*** *înaintea acestui an gata* ***au fost;*** ms. sl. 21 : *vĕm bo usrŭdie vaše iže o va(s) po(x)valixsę („mă laud") Makedoněno(m): jako Axaia prougotovaše o(t) lani* „Cunosc într-adevăr sîrguința voastră cu care mă laud cu privire la voi către macedoneni : că Ahaia este gata de acum un an" (161ʳ/15—16); Luther : *Denn ich weiss euren guten Willen davon ich* ***rühme*** *(„laud") bei denen* ***aus Mazedonia:*** *(und sage) Achaja* ***ist*** *für dem Jahr bereit* ***gewesen.*** Traducerea *curățesc* în loc de *mă laud* și apariția nejustificată a lui *casă* în acest pasaj din *Apostolul* coresian își găsesc explicația numai în confuzia prepoziției *aus* cu substantivul *Haus* și a verbului *rühmen* cu *räumen*, dovezi implicite că modelul după care s-a făcut această traducere este versiunea germană. La această versiune trimite și numele propriu *Machedonia* în loc de *machedoneni*, potrivit modelului slavon. Credem, de asemenea, că repetarea lui *a fi (este ... au fost)* reflectă, cu adăugarea ulterioară a lui *au*, forma analitică de perfect compus din limba germană, în care participiul trecut se află la sfîrșitul propoziției.

II Corinteni XII, 7—8 : *elu mi-e dată săgeată în trupul mieu, îngerul Satanei,* ***cela ce cu pumnii mă bătea;*** ms. sl. 21 : *da(st)mi sępostrĕkatelĭ plŭti, aggli Satanikĭ,* ***da mi pakosty děcĭ*** („ca să-îmi dea palme") (165ʳ/11—15); Luther : *Und auf dass ich mich nicht der hohen Offenbarung überhebe, ist mir gegeben ein Pfahl ins Fleisch, nämlich des Satans Engel,* ***der mich mit Fäusten schlage*** („care să-mi dea cu pumnii") cf. *Vulgata: ut* ***me colaphiset.***

Galateni I, 22 : *că eu fui necunoscut de* ***căutătura norodului creștin în iudei;*** ms. sl. 21: *bĕxže neznaemĭ lice(m) c̃rkva(m) judeiskijmĭ jaže o X̃ĕ* („în fața bisericilor iudeilor care sînt ale lui Hristos") (169ʳ/13—15); Luther: *Ich war aber unbekannt von* ***Angesicht den christlichen Gemeinen in Judäa*** („de privirea bisericii creștine în Iudeea"). Termenul ***căutătură*** este o traducere literală a germ. ***Angesicht*** *(ansehen* = a privi, a căuta). Sl. *lica* ar fi trebuit să fie redat prin *față*. ***Norod*** este mai apropiat de germ. ***Gemeine*** „comunitate, obște" decît de sl. *crŭkvi* (atestat numai la plural). Determinantul ***creștin*** traduce pe ***christliche*** din versiunea

[13] Trimiterile la pagină se fac la ediția lui I. Bianu, *Texte de limbă din secolul XVI. VI. Lucrul apostolesc. Apostolul tipărit de diaconul Coresi în Brașov la anul 1563*, București, 1930.

germană. În cea slavonă, în locul adjectivului, apare o construcție relativă : *jaže o* $\widetilde{Xě}$ („cei ce sînt cu Hs."); în schimb, în locul determinantului prepoziţional ***în iudei***, pe care îl găsim şi în textul german, aici apare adjectivul *judeiskij (judeiskymi)* ; cf. *Vulgata: Eram autem ignotus faciae ecclesiis Judaeae quae erant in Christo.*

Galateni II, 6—7 : *Ce de ceia ce* ***au căutătură***, *de unde ei au fost necredincioşi* ⟨...⟩; *că Domnul nu gîndeaşte de* ***văzătura*** *oamenilor. Iară noi* ***avăm*** *ceia ce avea* ***căutătură*** *nu într-alt chip* ***învăţat***; ms. sl. 21: *o(t)* ***mnęštiixžesę byti čto*** („cei ce par a fi ceva"), *jakovi inogda běšę ničtože mi raznĭstvueti; lice* („faţa") *bŭ* $\widetilde{čl}$*ku ne priemle(t).* ***Mně bo mnęšteisę ničitože privŭzložišę*** („că mie cei ce par cu vază cu nimic nu mi-au ajutat") (169^{v}/14—18); Luther : *Von denen aber die* ***das Ansehen*** („aspect"; literal : privire, căutătură") *hatten, welcherlei sie weiland gewesen sind, da liegt mir nichts an. Denn Gott achtet* ***das Ansehen*** *der Menschen nicht. Mich aber* ***haben*** („au") *die so* ***das Ansehen*** *hatten, nichts anderes* ***gelehrt*** („învăţat"). Propoziţia *ceia ce* ***au (avea) căutătură*** nu corespunde construcţiei slavone cu participiul prezent *mnĕštiisę byti čto*, ci propoziţiei relative din textul german *die* ***das Ansehen hatten.*** Forma de perfect compus ***avăm... învăţat***, cu participiul plasat la sfîrşitul frazei, urmează topica modelului german, dar auxiliarul este la pers. I pl., în loc de a III-a pl., probabil datorită interpretării complementului direct *noi* ca subiect.

Galateni V, 6 : *Den Is. Hs. nici în tăietură, nici în* ***piialea denainte*** ⟨...⟩ *ceva, ce numai credinţa;* ms. sl. 21 : *o* $\widetilde{Xě}$ *bo Isě ni obrězanie čto možeti,* ***ni neobrězanie*** („netăierea"), *no věra* (174^{v}/11—12); Luther : *Denn in Christo Jesu gilt weder Beschneidung noch* ***Vorhaut*** *etwas, sondern der Glaube.* ***Pielea denainte*** traduce germ. ***Vorhaut***, şi nu sl. *neobrězanie.* Cf. *Vulgata: Nam in Christo Jesu nequae circumcisio aliquid valet, nequae praeputium, sed fides.*

Galateni V, 19 : *că adevărate sînt faptele trupului, ca* ***ceia ce sparg căsătoria***, *curviia, necurăţiia;* ms. sl. 21 : *javěže sǫtĭ děla plŭtĭska; jaže sǫtĭ* ***prěljuboděnie*** („desfrîu"), *blǫ(d), nečistota* (175^{r}/18—19); Luther : *Offenbar sind aber die Werke des Fleisches als da sind* ***Ehebruch****, Hurerei, Unreinigkeit.* ***Ceia ce sparg căsătoria*** traduce prin calchiere compusul german ***Ehebruch*** din versiunea germană, cu transformarea abstractului verbal într-o propoziţie relativă care desemnează agentul. Cf. *Vulgata: Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt: fornicatio, inmundia, luxuria.*

Exemplele de felul celor de mai sus, care să ilustreze dependenţa versiunii coresiene a *Apostolului* de textul german al lui Luther, se pot înmulţi. Nu vom mai semnala decît o traducere care intervine relativ frecvent în a doua parte a tipăriturii, în locul căreia în prima parte este folosit alt termen. Este vorba de cuvîntul *nărod*, căruia îi corespunde sl. *crŭkvi* (pl.) „biserică", tradus prin *biserică* în prima parte, şi cînd are sensul de „comunitate religioasă" *(Faptele,* XVI, 4; XIX, 32 etc.). Pentru acest sens, Luther foloseşte numai termenul neechivoc *Gemeine*, cel pe care îl reflectă românescul *nărod:* I Corinteni, XV, 9; XVI, 1; II Corinteni, VIII, 2, 24; IX, 1; XI, 8, 26; XIII, 13; Galateni, I, 2, 13, 22; Efeseni, V, 20, 24, 25; Evrei, V, 2; VIII, 10; cf. *Vulgata: ecclesia. Biserică* se menţine pentru a desemna templul : *besearecа*, I, Corinteni,

III, 16, 17 ; în versiunea slavă : *xramĭ* (ms. sl. 21, 127^{v}/6, 127^{v}/8) ; Luther : *(Gottes) Tempel;* cf. *Vulgata : templum (Dei) ; biserică*, Evrei, VIII, 2 ; IX, 2 ; XIII, 10 ; ms. sl. 21 : *sĕnĭ* „tabernacul" (239^{v}/2 ; 240^{v}/1 ; 250^{r}/8) Luther : *Hutte;* cf. *Vulgata: tabernaculum.*

Considerăm că particularităţile textului coresian prezentate pînă acum sînt dovezi suficiente pentru a susţine că unul din izvoarele străine ale cărţii este versiunea germană a lui Luther. Se pune însă întrebarea în ce moment al alcătuirii textului tipărit a fost pusă la contribuţie sursa germană. Reamintim că în celelalte apostole din secolul al XVI-lea nu am putut identifica elemente explicabile exclusiv prin versiunea germană. Ca atare, excludem ipoteza folosirii acestui izvor străin în elaborarea traducerii din care descind toate apostolele din secolul amintit. Ea a stat la baza celei de-a doua surse româneşti folosite numai la elaborarea textului tipărit. În prima parte a cărţii am constatat anumite coincidenţe cu versiunea germană, semnificative pentru problema care ne interesează, dar nu atît de concludente încît să ofere certitudinea utilizării traducerii după izvorul german şi la redactarea primei părţi. În fragmentul *Derep ce împruorară-se limbile (Faptele* IV, 25), verbul *împruora* [14] „a se ridica, a se întărîta" prezintă un corespondent apropiat ca formă în versiunea germană : *empören* „a se răscula, a se răzvrăti" ; *Warum empören sich die Heiden?* cf. *Vulgata: Quare fremuerunt gentes?*

II Petru, I, 12 : *Deaci nu mălenesc pururea voao* ***întru tot*** *a pomeni acealea* ; ms. sl. 21 : *Tĕmže ne oblĕnęsę* ***prisno*** („necontenit") *vamĭ vŭspominati o sixĭ* (77^{r}/12—13) ; Luther : *Darum will ich nicht lassen euch* ***allzeit*** („totdeauna" ; literal : „tot timpul") *solches zu erinnern* ; cf. Vulgata : *Propter quod incipiam vos semper componere de his.*

II Petru, I, 15 : *nevoi-m-aş şi* ***întru tot*** *să aveţi voi şi după al mieu ieşit ce e de ceastea pamete să faceţi* ; ms. sl. 21 : *potŭštǫžesę i* ***vŭsegada*** („totdeauna") *iměti va(s) i po moemĭ isxodě jaže o simĭ pamę(t) tvoriti* (77^{2}/19—22) ; Luther : *Ich will aber, dass ihr* ***allenthalben*** („tot timpul, mereu") *habt nach meinem Abschied solches in Gedächtnis zu halten* ; cf. *Vulgata: Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum ut horum memoriam facitis.* Textul ambelor versete urmează îndeaproape versiunea slavonă, de care se îndepărtează numai complementul *întru* ***tot***, greu de explicat prin adverbele slavone *prisno*, redat dealtfel prin *pururea*, şi *vŭsegda*. ***Tot*** corespunde însă primului formant al adverbelor germane ***allzeit*** şi ***allen****halben*.

Dacă, aşa cum ar sugera coincidenţele de text mai sus arătate, revizorul *Apostolului* tipărit de Coresi a avut la dispoziţie şi o traducere românească după model german, aceasta nu a fost consultată decît sporadic în prima parte a cărţii. Ea se reflectă în mod cert în textul coresian începînd cu epistola către romani, în porţiunea neconservată în celelalte scrieri similare din secolul al XVI-lea (excepţie : două capitole din Corinteni I, păstrate în manuscrisul popii Bratul, şi un scurt fragment din

[14] Sensurile atestate în dicţionare ale acestui verb sînt „a se porni" şi „a se încălzi" *(Dicţionarul Academiei*, ms. (fişe), s. v. *proor*.

introducerea la Efeseni și din Galateni, conservat în *Apostolul Iorga* [15]). Poate că sursa românească folosită în prima parte a cărții coresiene nu conținea această epistolă sau prezenta lacune, motiv pentru care s-a apelat la un alt izvor românesc, întemeiat pe o sursă germană, confruntat în continuare cu versiunea slavonă care servise și pînă atunci la revizia textului. Aportul acesteia la definitivarea textului scade pe măsură ce parcurgem a doua parte a *Apostolului*, păstrîndu-și totuși o anumită pondere. Epistola către romani reproduce aproape exclusiv versiunea slavonă. Izvorul german nu poate fi identificat cu certitudine decît arareori, ca în următorul pasaj : *Eu grăiesc acmu : derept aceaea* ***au alergat,*** *ca ei să cază?* ***Aceaea să fie departe*** (XI, 11) ; ms. sl. 21 : *G̃lę ubo : eda* ***sŭgrĕšišo*** („au greșit") *da padǫ(t)?* ***Da ne bǫdeti*** („să nu fie") (113^{v}/13—15) ; Luther : *So sage ich nun :* ***Sind sie darum angelaufen*** („de aceea au alergat") *dass sie fallen sollten ?* ***Das sei ferne*** („Aceasta să fie departe") ; cf. *Vulgata : Dico ergo : Numquid sic offenderunt ut caderent ? Absit.*

Intervențiile asupra noului model românesc în sensul punerii lui de acord cu versiunea slavonă s-a făcut cu oarecare consecvență în epistola către romani. Începînd cu întîia epistolă către corinteni, revizorul lasă să-i scape multe „abateri" de la modelul slavon. Asupra altora intervine. Ne referim la cazurile de folosire a termenului *biserică* „comunitate religioasă" (I Corinteni, X, 32 ; XII, 28) pentru sl. *crŭkvi*, pl. (ms. sl. 21 : 138^{v}/19, 142^{r}/22), corespunzător germ. *Gemeine*. Către sfîrșitul epistolei se întrebuințează cu acest sens termenul *nărod*.

În afara neconcordanței, de formă sau de conținut, dintre versiunea românească și cea slavonă, constatăm, în a doua parte a tipăriturii, și o lipsă de claritate a textului. Confruntarea acestuia cu versiunile slavonă și germană conduce la impresia că s-a intervenit asupra izvorului românesc fără consultarea temeinică a modelului slavon. Poate că motivul acestui mod de a face revizia textului a fost timpul scurt avut la dispoziție de revizor pentru definitivarea ediției. Alt motiv ar putea fi insuficienta cunoaștere a limbii slavone de către revizor, nu atît de evidentă în prima parte a cărții, pentru că aici beneficiase de o traducere după model slavon.

Traducerile greșite se întîlnesc la tot pasul. Dăm numai cîteva exemple :

a) propoziții sau fraze :

II Corinteni IX, 1 : *el dă acea nădeajde ce ceaea căutătura Duhului ;* ms. sl. 21 : *o službě bo iže kŭ stymĭ liše mi e(st) pisati vamĭ* „despre ajutorul către sfinți este de prisos să vă mai scriu" (161^{r}/14—15) ; Luther : *Denn von solcher Steuer die den Heiligen geschieht ist mir nicht Not zu schreiben.*

II Corinteni XIII, 1 : *el în doao guri sau în trei să fie adevărat în tot lucrul* ; ms. sl. 21 : *pri ustěxŭ dvoju, ili triexŭ svě(d)telĭ staneti vŭsěkĭ g̃lŭ* „prin două guri sau trei să stea mărturie fiecare cuvînt" (166^{v}/3—5) ; Luther : *so soll in zweier oder dreier Munde bestehen allerlei Sache.*

---

[15] Publicat de N. Iorga, *Cîteva documente de cea mai veche limbă românească (sec. al XV-lea și al XVI-lea)*, în „Analele Academiei Române", Seria II, Mem. secț. lit., XXVIII, 1906, p. 67 ; vezi și Al. Mareș, ***Apostolul Iorga*** *și cele mai vechi versiuni românești ale* ***Apostolului***, în CR, XXV, 1976, nr. 5, p. 505—513.

Galateni IV, 17 : *cu mine nu fac bine* ; ms. sl. 21 : *revnuoti bo vami ne dobrě* „nu vă doresc binele" (173^{v}/9—10) ; Luther : *Sie eifern um euch nicht fein* [16].

b) termeni : sl. *rŭvenie* „invidie, rîvnă" = *învățătură* (II Corinteni, XI, 2) ; *mînie* (II Corinteni, VII, 1) ; *pildă* (II Corinteni IX, 2) ; sl. *(po)xvalenie* „laudă" = *îndemnătură* (II Corinteni, VIII, 24) ; *învățătură* (II Corinteni, X, 3) ; *lucru* (Galateni, V, 4) ; sl. *vina* „motiv, prilej" = *învățătură* (II Corinteni, XI, 12), *seamă (ib.)* ; sl. *sila* „putere" = *ciudă* (Galateni, III, 5) ; *faptă* (II Corinteni XII, 12).

Anumite cuvinte românești sînt întrebuințate cu accepții multiple, unele neatestate. Cel mai mare număr de sensuri îl înregistrează verbul *a adevăra*, pentru care am notat următoarele corespondente slavone :

javiti „a (se) arăta" : *să adeverez* (Galateni I, 16) ; în derivatul *adevărătura* (Galateni, I, 12) ; II Petru, introducere (174/16) ; cf. *iviră* (Faptele, XXV, 15), *ivirea* (I Petru, IV, 13) ;

ispověděti „a mărturisi" : în derivatul *adevărătură* (II Corinteni IX, 3) ; cf. *mărturia* (Fapte, XXII, 18) ;

istinovati „a mărturisi" : *adeverez* (Galateni, IV, 16) ;

lixovŭzimati „a rîvni" : *au adevărat* (II Corinteni, XII, 18) ;

otŭkrŭ(va)ti „a descoperi" : *va să se adevăreze* (Galateni, III, 23) ; în derivatul *adevărătura* (II Corinteni, XII, 1) ; cf. *deschisul* (I Petru, VIII 13) ; *prěbyti* „a rămîne" : *să fie adevărată* (Galateni, I, 5) ; cf. *petrecu* (Fapte, XIX, 22 ; XXV, 14 ; XXVIII, 16) ;

prišistvovati „a veni", în derivatul *prišistvie* „venire, prezență" ; *adevărătură* (II Corinteni, X, 10) ;

sŭględati „a cerceta" : *să adevereze* (Galateni, I, 4) ;

byti „a fi", la participiul prezent *sošte* „prezent" : *adevărați* (II Corinteni, X, 11) ; cf. *nesošte* „absent" : *în arătătură* (II Corinteni, X, 11) ; *ne syi* „absent" : *în arătătură* (II Corinteni, XIII, 2) ;

sŭvědateli stati „a se mărturie" : *să fie adevărat* (II Corinteni, XIII, 1) ; cf. însă *mărturisi* pentru sl. *sŭvědatelĭstvovati* „a mărturisi" din introducerea la epistola către Galateni ;

sŭvrŭšati „a desăvîrși" : *adevărați* (II Corinteni, XIII, 11) ; în derivatul *adevărătură* (II Corinteni, XIII, 9).

Un alt motiv al neclarității cărții coresiene în partea de care ne ocupăm este acela că s-a pus sub tipar un text nedefinitivat, în anumite porțiuni cuprinzînd două variante de traducere de extensiunea unui cuvînt sau a unei fraze. Cele mai multe exemple sînt din II Corinteni :

II Corinteni VI, 1 : *Noi îndemnăm voi... ca voi să nu luați* (1) ***cinstea Domnului*** *în* ***cinste*** (2) ***milostivnicia Domnului*** ; ms. sl. 21: *molimĭ ne vŭ tŭšte blg(d)ĭ bžia prięti vami* „vă îndemnăm să nu primiți harul Domnului în zadar" (157^{r}/5—6) ; Luther : ... *dass ihr nicht vergeblich die Gnade Gottes empfahet.*

IX, 4 : (1) *Și voi să afle negata nu va să grăiască a lor dosadă nu e să fie cu acea laudă. Iară eu cu nevoie am căutat frații a-i îndemna* (2) *ce mainte ca să vă afle fără lucru eu nu voi grăi ca voi să nu fiți dosădiți cu acea laudă. Că eu aceaea cu nevoie o am căutat ca frații să-i îndemn*

[16] Vezi și II Corinteni, III, 7—12 ; ms. sl. 21 : 154^{v}/15—155^{r}/20 ; Galateni, V, 10 ; ms. sl. 21 : 174^{v}/17—19.

ca ceia ce au fost mainte; ms. sl. 21 : *i obrěštǫ(t) vy nepriugotovani, postydimsę my, da ne re(č)mi vy, vŭ časti sego poxvalenia. Potrěbno ubo umyslixi umoliti bratiǫ da prěž(d)e priidǫtĭkŭ kŭ vamĭ* „și vă vor găsi nepregătiți, ne vom rușina noi, ca să nu zicem voi, cu această laudă. De aceea am socotit necesar să rog pe frați ca înainte să vină la voi" (161^{v}/1—7); Luther : *und euch unbereit fünden, wir (will nicht sagen ihr) zu Schanden mit solchem Rühmen. Ich hab es für nötig angesehen die Brüder zu ermahen, dass, sie zuvor anzögen zu euch.*

II Corinteni XII, 14 : *Și eu nu* (1) ***vă voi supăra*** (2) ***sau o voi îngreoia;*** ms. sl. 21 : ... *ne stǫžǫ si vami* „nu vă voi fi o sarcină", „nu vă voi supăra" (165^{v}/17); Luther : *und will euch nicht beschweren.*

În rîndurile precedente am urmărit să arătăm că *Apostolul* tipărit de Coresi a rezultat din prelucrarea a două izvoare românești : unul, transmis în prima parte a cărții și în celelalte scrieri similare din secolul al XVI-lea, tradus după o versiune slavonă, celălalt tradus după versiunea germană a lui Luther. Pe cel din urmă revizorul cărții coresiene l-a încorporat în mod evident în text începînd cu epistola către romani, după ce l-a interpretat în felul său, printr-o confruntare superficială cu versiunea slavonă. Vom arăta prin cîteva exemple că partea a doua a tipăriturii coresiene coincide numai cu modelul slavon al ultimei revizii (ms. sl. 21), nu și cu prototipul slavon al traducerii din care descind și celelalte *Apostole* din secolul al XVI-lea (ms. sl. 435).

Efeseni, III, 1 : *Derept aceaea eu, Pavel, legatul lu Isus Hristos pentru voi, păgînii,* ⟨mă laud⟩; ms. sl. 435 : ***poxvali(x)sę*** „mă laud" (96^{v}/5); ms. sl. 21 : omis (178^{r}/20); Luther : *Derhalben ich Paulus, der Gefangene Christi Jesu für euch Heiden,* ⟨...⟩.

Efeseni, V, 4 : *spurcăciunea și cuvintele nebunește sau* ***glumele;*** ms. sl. 435 : ***skrĕnĭstvo*** „desfrînare" (98^{v}/17); ms. sl. 21 : ***šegi*** „glume, batjocure" (182^{v}/5); Luther : ***Scherze*** „glume".

Efeseni V, 33 : *Cineș a lui muiare* ***așa*** *să o îndrăgească ca elușĭ;* ms. sl. 21 : ***sice*** „astfel" (184^{r}/1); ms. sl. 435 : omis (159^{v}/20); Luther : *ja ein jeglicher hab* ⟨...⟩ *lieb sein Weib als sich selbst.*

Concordanța textului românesc cu versiunea slavonă după care s-a făcut ultima revizie, nu și cu originalul slavon al traducerii comune, este o confirmare a supoziției că izvorul românesc folosit în prima parte nu era integral. Acesta este motivul cel mai plauzibil al folosirii, în vederea realizării unei versiuni românești integrale a *Apostolului*, a celui de-al doilea izvor românesc, tradus din germană. Precizăm că s-a folosit un izvor românesc tradus din germană și nu s-a colaționat textul tradus din slavonește cu versiunea germană a lui Luther, așa cum s-a susținut în legătură cu *Evangheliarul de la Sibiu*[17]. Un astfel de procedeu ar fi avut drept rezultat, întocmai ca în cazul tipăriturii sibiene, realizarea unui text cursiv și clar (căci nu încape îndoială că revizia ar fi fost încredințată unui cunoscător al limbii germane).

În ce privește datarea traducerii din limba germană a *Apostolului*, sîntem în măsură să-i indicăm numai termenul *a quo*, anul 1522, cînd Luther publică prima ediție a *Noului Testament*. Se știe că în 1532 un

[17] Vezi studiul lui Emil Petrovici care precedă ediția textului (*Evangheliarul slavo-român de la Sibiu. 1551—1553*, București, 1971), p. 12—13.

moldovean a încercat să tipărească *Evanghelia* şi epistolele lui Pavel traduse în românește [18]. Dacă izvorul utilizat în elaborarea *Apostolului* coresian este acelaşi cu traducerea ce urma a fi tipărită la 1532, ar însemna că el este anterior acestei date. Recent s-a avansat ipoteza tipăririi unui *Apostol* la Sibiu de către Filip Moldoveanul [19]. Să fi fost această ipotetică tipăritură unul din izvoarele româneşti ale *Apostolului* coresian? În acest caz, s-ar putea indica drept termen *ad quem* al alcătuirii izvorului anul 1555, dată la care se presupune că murise sau îşi încetase activitatea publică Filip Moldoveanul. În lista salariaţilor permanenţi ai magistraturii din Sibiu, începînd cu anul 1555, figurează, în locul lui Filip Moldoveanul, fiul său [20]. Nu este exclus ca, la rîndul ei, presupusa tipăritură să fi conţinut traducerea existentă deja la 1532.

Toate aceste consideraţii asupra datării traducerii româneşti după versiunea germană a *Apostolului* rămîn numai nişte simple supoziţii. Ceea ce am vrut să reiasă ca o certitudine din această cercetare este faptul că, în afara *Evangheliarului de la Sibiu*, există încă un text din secolul al XVI-lea căruia i se poate atribui un izvor luteran. S-a vorbit mult despre Reformă ca factor care a impulsionat traducerea şi tipărirea de cărţi religioase în limba română. Argumentele aduse au fost, în general, informaţiile istorice referitoare la împrejurările în care s-au tradus sau tipărit diverse texte sau anumite dogme şi învăţături protestante cuprinse în scrieri ca *Molitvenicul coresian*, *Cazania I*, *Catehismul* [21], precum şi *Crezul* de la sfîrşitul *Psaltirii Scheiene* [22]. Prezentul studiu furnizează încă un argument care, alăturat celor mai sus enunţate, face neîndoielnică iniţiativa luterană în acţiunea de traducere şi tipărire a cărţilor religioase româneşti. Aşa cum s-a arătat însă, nu trebuie să atribuim unei singure mişcări cultural-religioase, în cazul în speţă celei luterane, primele traduceri româneşti religioase, luate în ansamblu. S-a formulat ipoteza că, luate fiecare în parte, cele mai multe texte din secolul al XVI-lea, care nu sînt originalul traducerii, ci copii, manuscrise sau tipărite, „pot avea în spatele lor, de la un caz la altul, iniţiative culturale deosebite" [23]. Identificarea în *Apostolul* tipărit de Coresi a unui al doilea izvor românesc tradus după versiunea luterană, primul fiind cel tălmăcit din slavonă, sugerează, conform ipotezei mai sus amintite, modul cum trebuie abordată problema iniţiativei cultural-religioase căreia îi datorăm primele texte literare româneşti.

Noiembrie 1979

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

---

[18] Ş. Papacostea, *Moldova în epoca Reformei. Contribuţii la istoria societăţii moldoveneşti în veacul al XVI-lea*, în „Studii", XI, 1958, nr. 4, p. 62—63; Al. Rosetti, *Cu privire la datarea primelor traduceri româneşti de cărţi religioase*, în LR, VII, 1958, nr. 2, p. 20—22; Ion Gheţie, *Începuturile scrisului în limba română*, Bucureşti, 1974, p. 82.

[19] Ion Gheţie, *Un* ***Apostol*** *românesc tipărit la Sibiu de Filip Moldoveanul?*, în SCL, XXII, 1971, nr. 5, p. 515—518.

[20] Vezi studiul lui L. Demény din ediţia citată a *Evangheliarului*, p. 95.

[21] Vezi Ion Gheţie, *Începuturile scrisului în limba română*, p. 172—181.

[22] Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, Bucureşti, 1978, p. 745—746.

[23] Ion Gheţie, *Începuturile scrisului în limba română*, p. 97.

CONTRIBUȚII LA LOCALIZAREA TRADUCERII ROMÂNEȘTI A *ÎNVĂȚĂTURILOR LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU THEODOSIE*

DE

EMANUELA BUZĂ

După cum se știe, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* au constituit obiectul multor dispute filologice, începînd din secolul trecut și pînă astăzi.

Textul a fost tradus din slavonă în prima jumătate a secolului al XVII-lea [1] și se păstrează în mai multe copii. Cea mai fidelă dintre acestea este considerată copia efectuată „în ultimele decenii ale secolului al XVII-lea sau primul deceniu al secolului al XVIII-lea" de către „Mîinea, cîntăreț la mitropolie" [2]. În momentul de față, ea figurează sub cota ms. rom. nr. 109 la secția manuscrise și cărți rare a Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Republicii Socialiste România [3]. Manuscrisul a aparținut domnitorului muntean Ștefan Cantacuzino, a cărui pecete inelară este imprimată pe fiecare pagină. El a fost editat pentru prima oară în anul 1843 de către Ioan Eclesiarhul, care însă și-a permis să facă „îndreptări" în limba textului [4].

Cercetătorii care au abordat textul *Învățăturilor* în studiile lor s-au referit îndeosebi la problemele de paternitate și autenticitate, fără a acorda atenția cuvenită analizării particularităților de limbă.

După opiniile unora dintre cei ce s-au ocupat de acest text, traducerea pare a fi opera a unui muntean sau a unui oltean, textul înscriindu-se în larga categorie a traducerilor efectuate în Țara Românească în secolul al XVII-lea. În acest sens, putem aminti pe Theodor Codrescu, care, în 1895, afirma că traducerea, efectuată, după părerea lui, la 1648, se datorează munteanului Udriște Năsturel din Fierești [5].

Recent, într-un articol consacrat altui vechi text românesc, Ion Gheție, aducînd în discuție una dintre particularitățile lingvistice ale *Învățăturilor*, o atribuie originii, probabil oltenești, a traducătorului acestora [6].

---

[1] *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, București, Editura Minerva, 1970, p. 106—107.

[2] *Ibidem*, p. 106.

[3] *Ibidem*, p. 105.

[4] *Ibidem*, p. 114—115.

[5] *Uricariul*, tom XXIV, p. 212—214.

[6] *Contribuții la localizarea Cazaniei a II-a coresiene*, în SCL, XXIII, 1972, nr. 2, p. 153—154.

În lucrarea de față ne propunem să discutăm o serie de trăsături lingvistice specifice acestui text, în scopul unei localizări mai sigure, avînd în vedere faptul că afirmațiile celor doi autori menționați mai sus au fost făcute în trecere, fără referiri speciale la un material de limbă mai amplu. Particularitățile constatate le vom raporta, în măsura în care ne permit datele de dialectologie istorică, la situația graiurilor din secolul al XVII-lea.

După cum am arătat mai sus, la baza ediției *Învățăturilor* (1970) din care am extras materialul pentru lucrarea de față a stat ms. rom. nr. 109 de la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei R. S. România. Realizatorii ediției, Florica Moisil și Dan Zamfirescu, au considerat necesar să confrunte această copie cu altele, precum și cu originalul slavon, completînd și emendînd eventualele lacune și erori. Editorii au specificat, în aparatul critic care însoțește ediția, orice intervenție. De aceea ținem să precizăm că particularitățile lingvistice pe care le vom supune discuției aparțin în exclusivitate manuscrisului românesc nr. 109. Nu am avut în vedere nici unul dintre elementele datorate colaționării cu celelalte copii. Ediția mai cuprinde, în continuarea *Învățăturilor*, și alte două texte (*Cuvînt de învățătură al bunului creștin domn Neagoe Voievod, domnul Ungrovlahiei către 2 slugi credincioase ale sale și dragi*, p. 345—351, și *Altă învățătură, asemene ceștiialalte*, p. 351—352), reproducînd ms. rom. nr. 464 de la Biblioteca Academiei R. S. România, pe care, de asemenea, nu le-am luat în considerație.

Vom prezenta, în cele ce urmează, fenomenele lingvistice care ni s-au părut a fi mai relevante pentru epoca respectivă.

Fonetică

1. Trecerea lui *ă* neaccentuat la *e* în *blestemați* (167) este, după atestările documentare, o inovație a graiurilor muntenești, consemnată încă de la începutul secolului al XVII-lea. Fenomenul a mai fost notat și în alte texte muntenești literare din același secol [7].

2. Disimilarea *ă-ă* > *ă-o* în *zăbovi* (303, 321) trebuie încadrată, de asemenea, printre inovațiile graiului vorbit în Muntenia în perioada la care ne referim [8].

3. Tot ca o particularitate muntenească am notat și trecerea lui *ă* la *u* în *nemulțumitoriu* (249) [9].

4. Forma frecventă sub care apare cuvîntul *străin* în manuscrisul de care ne ocupăm este *strein* (197, 199, 205), specifică, în secolele al XVI-lea—al XVII-lea, unei arii lingvistice mai largi, spre deosebire de forma cu *i-i* : *striinați* (192), caracteristică, pentru perioada menționată, Munteniei și Olteniei [10].

---

[7] Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare* (se va cita Gheție, BD), București, 1975, p. 98, 335, 339.

[8] Ion Gheție—Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea* (se va cita Gheție—Mareș, GD), București, 1974, p. 80; Gheție, BD, p. 101—102.

[9] Gheție, BD, p. 102.

[10] Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea* (se va cita Rosetti, ILR), [București], 1968, p. 485; Gheție—Mareș, GD, p. 88; Gheție, BD, p. 104.

5. Am consemnat, în textul cercetat, trecerea lui *e* medial aton la *i*, îndeosebi în cazul pluralului unor substantive, fenomen notat, în secolul al XVII-lea, atît în Oltenia și estul Munteniei, cît și în Moldova și în unele zone din Transilvania[11]: *cinstile* (234), *iubitile* (337), *turturițile* (337), *umbrarile* (197), *unile* (134). Același fenomen l-am consemnat și în cazul altor termeni: *cridința* (211), *dișI* (194), *dumniziești* (205, 224), *grișit-am* (147), *ginerile* (176), *încitișor* (182), *niștine* (203), *oamini* (190), *pîntecile* (221), *privighitoare* (203), *s-au veștijit* (239), *vineticii* (147) ș.a.

În comparație cu termenii în cazul cărora acest fenomen nu s-a produs, situațiile menționate mai sus sînt mai puțin numeroase.

6. Tot ca o particularitate muntenească putem aminti trecerea lui *e* medial la *i* în *biserică* (181), fenomen atestat documentar abia în secolul al XVIII-lea, iar în texte literare chiar în a doua jumătate a secolului al XVII-lea[12].

7. În cuprinsul *Învățăturilor* am notat și trecerea lui *e* medial la *i*, prin disimilare, în hiatul *i-e*, în *închieturile* (162), particularitate specifică astăzi unei zone ce include Oltenia, Banatul, nordul Transilvaniei și Moldova[13].

8. În cuprinsul *Învățăturilor* am înregistrat și trecerea lui *e* final la *i*, cu precădere în cuvintele atone în frază: *ci* (150, 191), *di* (181, 191, 214, 254), *ni* (232, 254), precum și în alte cazuri: *caftaneli* (196), *dedi* (231), *iasti* (231), *mili* (215), *rînduialeli* (195), *toati* (251).

Deși acest fenomen a fost notat în special în documente și texte moldovene, totuși, cercetările au scos la iveală existența sa și în scrieri din sudul teritoriului dacoromân, respectiv din Oltenia și Muntenia, în perioada la care ne referim[14].

9. *i̯* epentetic în: *cîinii* (160), *mîinile* (155), *mîine* (142), *pîinea* (141), reprezenta, încă din secolul al XV-lea, o trăsătură fonetică tipic muntenească[15].

10. Trecerea lui *î* la *u* în *umbla* (137, 153), *umplea* (134), *umplut* (287) putea fi întîlnită, către anul 1700, nu numai în Țara Românească, ci și în Transilvania de sud-est și sud-vest[16].

11. Trecerea lui *u* la *o* în *preot* (236) este o inovație a graiurilor sudice, anterioară secolului al XVII-lea și care, ulterior, s-a extins și în alte zone[17].

12. Același fenomen *(u > o)* l-am notat și în *coprinsă* (173), atestat documentar numai în Muntenia[18].

---

[11] Rosetti, ILR, p. 485; Gheție—Mareș, GD, p. 94; Gheție, BD, p. 106—107.

[12] Gheție, BD, p. 108, 335, 339.

[13] DA, s.v.; Gheție, BD, p. 108—109, 347, 367.

[14] Gheție—Mareș, GD, p. 99; Gheție, BD, p. 109—110.

[15] Rosetti, ILR, p. 507—508, 583; Gheție—Mareș, GD, p. 104; Gheție, BD, p. 112.

[16] Gheție—Mareș, GD, p. 106; Gheție, BD, p. 114.

[17] Gheție—Mareș, GD, p. 112; Gheție, BD, p. 116—117.

[18] Gheție, BD, p. 118.

13. Reducerea diftongului *iu* > *i* în *nemincinos* (241) se înscrie în larga gamă a particularităţilor de tip sudic pe care l-am notat în cursul cercetării noastre. Cele mai vechi atestări ale sale provin din aria sudică [19].

14. Labiodentala *f* este singura consoană care apare palatalizată în tot textul *Învăţăturilor*. Consemnăm numeroase situaţii în care apare *h'*, dar paralel (de multe ori chiar pe aceeaşi pagină) se întîlneşte şi consoana nealterată : *hier* (140), *hierbea—fierbea* (140), *hieri* (133), *nehiarte—nefiiarte* (206), *să vor hi nevoit* (193), *răshirară* (190)—*răsfirăm* (235), *hiiare* (222). În acelaşi text apar însă şi forme hipercorecte [20] de tipul *ficléne* (144), *ficleşug* (186), *ficlean* (163).

Fenomenul palatalizării lui *f* în stadiul *h'*, notat sporadic în documente din Muntenia din prima jumătate a secolului al XVII-lea, va fi mai bine reprezentat în această zonă (şi în Oltenia) în perioada următoare. De fapt, el era cunoscut în alte regiuni încă din secolul anterior (Moldova). În Muntenia a fost consemnat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi în alte texte literare [21].

15. Rostirea moale a labialelor este aproape generală în manuscrisul *Învăţăturilor*, fapt caracteristic graiurilor sudice : *iubescu* (229), *să meargă* (222), *tocmeala* (137), *pentru* (232), *veţi* (253) [22].

16. Pe lîngă rostirea moale a labialelor, care reprezintă norma textului, am întîlnit, într-un număr redus de situaţii, rostirea dură a consoanelor *v* : *povărîi* (314) şi *p*, în prepoziţia *pă* (219, 277).

Dacă, în general, rostirea dură a labialelor caracteriza aria nordică (inclusiv Oltenia şi nord-vestul Munteniei) [23], în cazul lui *pă*, durificarea consoanei caracterizează un spaţiu mai restrîns (Ţara Românească, Transilvania) [24] şi este notată în documente încă din secolul al XVII-lea.

17. Durificarea consoanei *d* apare foarte frecvent în *Învăţături*, înscriindu-se în larga serie a trăsăturilor subdialectului sudic al daco-românei [25] : *dă* (133, 137), *dăşi* (147), *dăspre* (148), *dăzlipi* (147), *dăsluşită* (213), *dămult* (196), *dăşchide* (167), *dăzmetici* (276), *dăcît* (237), *dîn dăstul* (206), *cădăre* (203), *îndălung* (130) ş.a.

18. Consemnăm notarea caracterului dur al consoanei *t* în *stăjarîu* (190). În acest caz, rostirea dură a fost întîlnită încă din secolul al XVI-lea în vestul Ţării Româneşti [26].

19. Rostirea dură a consoanelor *s*, *z*, *ţ*, caracteristică ariei nordice (inclusiv Oltenia) [27], este notată sporadic în manuscrisul *Învăţăturilor* : *sămănături* (133), *să sărbéze* (181), *să arătasă* (181), *sîngur* (174), *dăruisă* ...

---

[19] DLR, s.v. ; Gheţie, BD, p. 121.
[20] Vezi Dimitrie Macrea, *Probleme de fonetică*, [Bucureşti], 1953, p. 49.
[21] Rosetti, ILR, p. 509—510, 582 ; Gheţie—Mareş, GD, p. 124 ; Gheţie, BD, p. 122—123, 332.
[22] Gheţie, BD, p. 125—126.
[23] Gheţie—Mareş, GD, p. 124—135 ; Gheţie, BD, p. 125—126.
[24] Gheţie, BD, p. 128—129.
[25] Gheţie, BD, p. 132—133.
[26] Gheţie—Mareş, GD, p. 146—147.
[27] Gheţie—Mareş, GD, p. 169 ; Gheţie, BD, p. 137—139.

(294), *mazîliia* (295), *țapa* (188), *înțălegătoară* (295). În rest, am observat rostirea moale a acestor consoane.

20. Rostirea dură a consoanelor *ș*, *j* a fost consemnată încă din secolul al XVI-lea în documentele și textele de proveniență muntenească [28]. În manuscrisul discutat este notată frecvent : *dășarte* (206), *grijă* (131), *grijăscu* (198), *înșălăciuni* (136), *jăluință* (241), *jărtve* (153), *jățiul* (266), *mișăl* (134), *oraș̆ă* (336), *păș̆ăști* (170), *platoș̆ăle* (197) ș.a.

21. Ca și fenomenul anterior, rostirea dură a lui *ș*, *j* înainte de *ea* în poziție „moale" caracteriza aria sudică și s-a extins spre alte zone mult mai tîrziu [29] : *grijaște* (224), *greșalele* (254), *oroșanii* (244), *șarpe* (208).

22. Din categoria fenomenelor tipic sudice [30] consemnăm prezența absolut generală în acest manuscris a consoanelor *j* și *z* : *batjocuri* (200), *junghiată* (136) ; *ziuo* (201), *zise* (205), *Dumnezeu* (205).

23. Rostirea dură a lui *r* în poziție „moale" a fost întîlnită în texte literare și documente din aria sudică a dacoromânei [31], fiind notată destul de des și în textul de care ne ocupăm : *uraște* (134), *tîraște* (195), *izvoraște* (259).

24. După *r* am înregistrat reducerea diftongului *ea* la *a* în *strașina* (233), fenomen specific, în secolul al XVII-lea, Olteniei [32].

25. Și în alte situații am întîlnit rostirea dură a lui *r*, particularitate caracteristică pentru epoca la care ne referim, zonei Banat—Hunedoara [33] : *batjocorîți* (194), *grășiți* (299), *înțălegătoară* (295), *să răvenea* (237), *țărîle* (309), *urîciuni* (136).

26. Dentala *n* nu s-a propagat în *genuche* (184, 241), formă specifică graiurilor sudice [34].

27. Rostirea dură a lui *n* în *strănăpoții* (164) a fost înregistrată atît în epoca veche, cît și într-o perioadă mai recentă în zona Banat—Hunedoara, în sudul și centrul Crișanei, fapt care ne determină să atribuim fenomenul acestei arii lingvistice [35].

Morfologie

28—29. Pluralul substantivului *mînă: mîinile* (155) caracteriza, în perioada la care ne referim, graiurile sudice [36]. Tot sudică pare a fi și forma *cranghinile* (pl. subst. *creangă*), consemnată, în secolul al XVII-lea, numai în *Biblia de la București* [37].

30. În privința articolului genitival, manuscrisul în discuție prezintă ca normă formele variabile *al*, *a*, *ai*, *ale*, cu o singură excepție, cînd apare *a*

[28] Gheție, BD, p. 140.
[29] *Ibidem*, p. 142—143.
[30] Gheție—Mareș, GD, p. 190, 200 ; Gheție, BD, p. 147—148, 149.
[31] Gheție, BD, p. 153.
[32] *Ibidem*, p. 151—152.
[33] *Ibidem*.
[34] *Ibidem*, p. 136.
[35] Gheție—Mareș, GD, p. 149—151 ; Gheție, BD, p. 134.
[36] Gheție, BD, p. 158—159, 160.
[37] TDRG, s.v. *cracă*.

invariabil (125). Dacă norma era specifică graiurilor sudice, excepția poate fi explicată ca o particularitate de tip nordic, avînd circulație în Oltenia, Banat—Hunedoara, Transilvania, Moldova [38].

31. Oprindu-ne asupra formelor pronominale, constatăm prezența generală în text a formei sudice [39], *nimeni* (187).

32. În cadrul categoriei verbului vom aduce în discuție mai multe particularități, majoritatea specifice graiurilor sudice. Se constată ca generală prezența formelor verbale iotacizate [40] : *să spuiu* (144), *să cazu* (146), *să scoață* (145), *să-și rîză* (145), *auzu* (140), *să înghiță* (209), *să vînză* (191), *să prinză* (176), *să răspunză* (167), *să ție* (153), *să se împuță* (318), *să împarță* (301), *să dăsparță* (300), *să rămîe* (253) etc.

33. O singură dată am notat o formă cu dentala refăcută, *cad* (1 sg. ; 241), trăsătură care caracteriza, începînd din secolul al XVII-lea, în special zona de peste munți (Transilvania, Banat—Hunedoara) și, sporadic, Moldova [41].

34—36. Alte situații demne de relevat, specifice ariei sudice a dacoromânei, ni s-au părut a fi prezența generală a formei *mănîncă* (225) [42], existența unor forme de imperfect cu *-m* (1 sg.) [43] : *iubiiam* (210), *puneam* (210), *ascultam* (337), *priviiam* (337), *îmblînzeam* (337), *petreceam* (337), *îndulceam* (337), precum și prezența formei de imperativ *ado* (226) [44].

37. Am notat verbul *făli* sub o formă mai veche, dar specific sudică : *fălui* (277) [45].

38. Ne-a reținut atenția, în textul *Învățăturilor*, ocurența interjecției *iane, iani* (195, 228, 234, 259), care a mai fost semnalată în texte din aria nordică a dacoromânei (Moldova, Transilvania de nord și sud-vest, Banat—Hunedoara) [46].

39. De asemenea am înregistrat prezența interjecției *ni* (< magh. *ni*) „hai" (125, 135, 270, 228), ale cărei atestări provin numai din Transilvania și Banat—Hunedoara (în secolul al XVI-lea, exclusiv în texte bănățene-hunedorene) [47].

Lexic

Am reținut o serie de termeni lexicali care se circumscriu fie ariei sudice, fie unei arii mai largi.

---

[38] Gheție, BD, p. 161—162.
[39] Gheție,—Mareș, GD, p. 240 ; Gheție, BD, p. 163 .
[40] Gheție, BD, p. 166—167.
[41] *Ibidem.*
[42] Gheție, BD, p. 169.
[43] Pentru aceasta, vezi C. Frâncu, *Cu privire la vechimea a două inovații în flexiunea verbală comune dialectelor limbii române*, în FD, VII, 1971, p. 181, și Ion Gheție, *Vechimea formelor verbale în -m de la persoana 1 sg. a imperfectului*, în SCL, XXIII, 1972, nr. 1, p. 61.
[44] Gheție, BD, p. 174.
[45] DA, s.v. ; sub această formă, mai poate fi întîlnit și în alte două texte muntenești : *Minei*, Buzău, 1698 (vezi BRV, I, p. 367) și *Carte sau lumină*, Snagov, 1699 (vezi BRV, I, p. 372).
[46] DA, s.v.
[47] DLR, s.v.

40. *ațapoc* „aşchie" : *ațapocile* (165) a mai fost notat, sub această formă, numai în *Biblia de la București* [48].

41—42. *costandă* (302), *mangîr* (303), denumiri de monede specifice Țării Româneşti [49]. Existența în acest manuscris a primului dintre cei doi termeni a dat posibilitatea cercetătorilor să dateze traducerea manuscrisului slavon în limba română în prima jumătate a secolului al XVII-lea în Muntenia [50]. Cît priveşte cea de-a doua denumire, ea a fost notată tot în texte sudice [51].

43—44. *coşciug* (184) este termenul specific ariei sudice pentru denumirea noțiunii de „sicriu", după cum rezultă din atestările sale [52]. Cuvîntul apare cu o frecvență mai mare decît *sicriu* (202), pe care l-am notat o singură dată. Acesta din urmă a fost notat îndeosebi în graiurile nordice [53]. Totuşi, deținem atestări ale sale şi din zona de nord-vest a Munteniei şi din Oltenia : *Letopisețul cantacuzinesc* [54] şi *Îndreptarea legii* [55].

45. *coştei* „castel" (145) a fost înregistrat în texte din aria nordică, cu precădere din Transilvania, termenul fiind un împrumut din maghiară. Totuşi, el a mai fost notat în cîteva texte moldovene (la Dosoftei, Nicolae Milescu) şi într-unul din *Mineele* editate la Rîmnic [56], astfel încît poate fi considerat ca specific graiurilor nordice (inclusiv Oltenia).

46. În seria regionalismelor sudice putem include şi termenul *ficat* (289) [57].

47. *ginere* „mire" (176) apare relativ frecvent în textul de care ne ocupăm. El a mai fost notat în texte care se circumscriu ariei sudice [58].

48. *hlăpie* „lăcomie" (256) este un termen care a mai atras atenția specialiştilor. Notat încă din secolul al XVI-lea într-un text coresian de proveniență bănățeană-hunedoreană [59], cuvîntul a mai fost înregistrat ulterior în lucrările unor autori olteni (Moxa, Stolnicul Constantin Cantacuzino) şi într-un text sud-vest ardelenesc *(Noul Testament de la Bălgrad*, 1648) [60]. Aceste atestări ne determină să-l considerăm specific ariei sud-vestice a teritoriului dacoromân (Oltenia, sud-vestul Transilvaniei).

49. *hrăbor* „curajos, viteaz" (188, 278, 281) se află într-o situație similară cu *hlăpie*. Conservat în veacul al XVI-lea în texte al căror original provenea din Banat—Hunedoara *(Cazania I, Molitvenicul lui Coresi, Fragmentul Todorescu, Palia de la Orăștie, Cazania a II-a)*, cuvîntul

---

[48] TDRG, s. v. *oțapoc* ; DLR, s. v. *oțapoc*.
[49] TDRG, s. v. ; DA, s. v.
[50] O. Iliescu, *Cînd au fost traduse Învățăturile lui Neagoe Basarab?*, în *Argeș*, nr. 10 (17), 1967, p. 6—7.
[51] DLR, s. v.
[52] DA, s. v. ; Gheție, BD, p. 184.
[53] Gheție, BD, p. 184.
[54] *Ibidem*, p. 334.
[55] TDRG, s. v.
[56] TDRG, s. v. ; DA, s. v.
[57] DA, s. v. ; Gheție, BD, p. 187.
[58] DA, s. v. ; Gheție, BD, p. 187.
[59] Vezi Ion Gheție, *Unde s-a tradus întîia Cazanie coresiană ?*, în LR, XIX, 1970, nr. 2, p. 123.
[60] DA, s. v.

va cunoaște în secolul următor o repartiție dialectală asemănătoare cu cea a termenului *hlăpie*. El a fost notat și în *Anonymus Caransebesiensis*, la Moxa, Dionisie Eclesiarhul și, o singură dată, în opera lui Dosoftei [61].

50. *împrejurean* „vecin" (175) este un termen pe care nu toate dicționarele îl consemnează. El reprezintă un regionalism muntenesc, notat numai în două documente din Muntenia și în *Biblia de la București* [62].

51. *olecăi* „a se văieta" (313), *olecăire* „văietătură" (327) a fost înregistrat în texte din Moldova, Banat—Hunedoara și nord-estul Munteniei [63].

52. *priiatnic* „prieten, aproape" (274, 278), *prietenicie* „prietenie" (172) sînt termeni ce cunosc atestări în texte sud-vest transilvănene și bănățene : *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu* [64], *Catehismul* lui Ștefan, Fogarasi (1648), *Cartea de cîntece* și *Psaltirea în versuri*, copiate de I. Viski, *Catehismul* lui Gh. Buitul, *Anonymus Caransebesiensis* [65] și muntenești : *Varlaam și Ioasaf* (traducerea lui Udriște Năsturel) și într-o copie a unei lucrări aparținînd lui Radu Greceanu [66]. Totuși, în comparație cu *priaten*, mult mai des utilizat în *Învățături*, frecvența celor doi termeni aduși în discuție este foarte scăzută.

53. *prigori* „a se încinge, a se încălzi la un foc" (204) este, după atestările sale, un regionalism muntenesc [67].

54. *rîmni* „a privi cu invidie" (313) este o formă regională muntenească a verbului *rîvni*, după cum o dovedește prezența sa în texte din această zonă [68].

55. *rucodélie* „lucru de mînă" (226) este o variantă sudică a termenului *răcodelie*, pe care *Dicționarul limbii române* o înregistrează într-un text oltenesc [69].

56. *tagă* „tăgadă" (303) este un regionalism notat în secolul al XVII-lea, în *Îndreptarea legii*, iar mai tîrziu la Anton Pann [70].

★

Am încercat să selectăm, în lucrarea de față, o serie de trăsături lingvistice specifice textului de care ne-am ocupat pentru a putea stabili, cu mai multă certitudine, apartenența sa dialectală. Lucrul este cu atît mai necesar cu cît traducerea din slavonă s-a păstrat, în forma ei cea mai veche, într-o copie relativ tîrzie.

Privind lucrurile în ansamblu, se poate conchide că examenul limbii confirmă opinia după care ne aflăm în fața unui text de proveniență sudică.

Ne bazăm această afirmație pe faptul că majoritatea trăsăturilor lingvistice discutate — 37 din 56 : nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13,

[61] DA, s. v. ; Ion Gheție, *Contribuții la localizarea Cazaniei a II-a coresiene*, în SCL, XXIII, 1972, nr. 2, p. 153.

[62] DA, s. v.

[63] CADE, s.v. *olicăi;* DLR, s. v. *olicăi.*

[64] Ion Gheție, *Contribuții la localizarea Cazaniei a II-a coresiene*, în SCL, XXIII, 1972, p. 153—154.

[65] DLR, ms., s. v. ; Gheție—Mareș, GD, p. 295 ; Gheție, BD, p. 193.

[66] Vezi BRV, IV, p. 26.

[67] TDRG, s. v. ; CADE, s. v. ; DLR, ms., s. v.

[68] DLR, s. v. *rîvni.*

[69] DLR, s. v.

[70] TDRG, s. v.

14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 50, 53, 54, 56 — într-un procent de 66,11%, sînt proprii subdialectului sudic al dacoromânei.

Pe lîngă aceste fenomene, menționăm și pe cele notate cu nr. 18, 24, 55, specifice numai Olteniei, precum și fenomenul nr. 8, care caracteriza, în secolul al XVII-lea, atît graiurile din Țara Românească, cît și pe cele moldovene. Astfel, în ansamblu, numărul trăsăturilor lingvstice de tip sudic se ridică la 41, într-un procent de 73,21%. Acestora le-am mai putea adăuga un număr de 4 fenomene (nr. 7, 16, 19, 30) de tip nordic, caracteristice, la data respectivă, pentru o arie mai largă, care cuprindea și Oltenia. Avînd în vedere faptul că aceste fenomene (cu excepția celui notat cu nr. 7, a cărui valoare probatoare este mai scăzută) erau trăsături general nordice, le putem atribui traducătorului textului, care provenea, probabil, din zona de limită dintre Oltenia și Muntenia și care le cunoștea din propriul său grai.

Putem spune că, în ansamblu, aspectul dialectal sudic al limbii *Învățăturilor* este foarte pronunțat (45 de trăsături din totalul de 56, într-un procent de 80,36%). Deși era, poate, de așteptat ca textul să nu conțină trăsături lingvistice specifice altor zone dialectale, totuși, după cum s-a putut observa, apar și unele particularități care nu se pot explica pe baza graiurilor sudice din secolul al XVII-lea.

Este cazul unui număr restrîns de fenomene — 6 : nr. 25, 27, 33, 38, 39, 51, într-un procent de 10,71% și care se datorează, desigur, colaborării la realizarea versiunii de care ne-am ocupat și a unei persoane originare din altă zonă decît Țara Românească. După cum s-a putut observa, în discutarea celor 6 fenomene amintite mai sus, datele pe care ni le oferă dialectologia istorică ne duc spre zona Banat—Hunedoara și sud-vestul Transilvaniei.

La acestea se pot adăuga cele notate cu nr. 48, 49 și 52. Este vorba de termeni care, deși sînt atestați și în cîteva texte oltenești din secolul al XVII-lea, sînt mult mai frecvent folosiți în texte de proveniență bănățeană-hunedoreană încă din veacul al XVI-lea. Acest fapt ne determină să atribuim prezența lor în textul *Învățăturilor* intervenției unui copist intermediar, originar din Banat—Hunedoara sau sud-vestul Transilvaniei. Un argument în plus l-ar constitui, după părerea noastră, frecvența lor redusă în *Învățături*. E posibil ca din aceeași categorie să facă parte și fenomenele notate cu nr. 44 și 45, termeni de origine maghiară, folosiți cu precădere în texte de proveniență nordică (în special transilvăneană).

În acest fel, numărul fenomenelor care s-ar putea datora intervenției unui copist intermediar se ridică la 11, într-un procent de 19,64%.

Copia în față căreia ne aflăm se datorează, după cum am spus, lui „Mîinea, cîntăreț la Mitropolie", probabil un copist muntean, dar ea este o copie tîrzie (sfîrșitul secolului al XVII-lea — începutul secolului al XVIII-lea), dacă o raportăm la presupusul moment al traducerii *Învățăturilor* în românește (cca 1635—1640). Este posibil ca, datorită prestigiului acestui text, el să se fi bucurat de mai multe copii. După o astfel de copie intermediară, făcută, probabil, de un bănățean, după cum o

dovedesc cele cîteva fenomene ce nu pot fi atribuite graiurilor sudice şi-ar fi putut realiza Mîinea, copia în faţa căreia ne aflăm.

Putem conchide că ne găsim în faţa unui text sudic. Acesta a fost tradus de o persoană originară din regiunea de limită între Muntenia şi Oltenia (nord-vestul Munteniei, estul Olteniei), date fiind multele trăsături lingvistice ce se subordonează acestei arii.

Textul se integrează astfel, în larga serie de traduceri în limba română, realizată în Ţara Românească în preajma celei de-a doua jumătăţi a veacului al XVII-lea.

Septembrie 1979

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

FLEXIUNEA NUMERALULUI

DE

VALERIA GUȚU ROMALO

1. Numeralul, cuprins în descrierile gramaticale ale limbii române între părțile de vorbire flexibile și definit ca „parte de vorbire care se declină și exprimă un număr, determinarea obiectelor sau ordinea obiectelor prin numărare”[1], are în ce privește flexiunea o situație destul de specială: dintre cuvintele numite numerale, mai numeroase sînt cele i n v a r i a b i l e, iar cele v a r i a b i l e reprezintă o clasă neomogenă în care sînt înglobate (a) unități lexicale cu gen fix și forme distincte de număr și caz *(zece, sută, mie, milion, miliard)*, deci cu flexiune substantivală[2], și (b) cuvintele *un(u)* și *doi*, care au forme diferite de gen, dar nu variază în raport cu numărul; spre deosebire de *doi*, *un(u)* exprimă flexionar cazul și prezintă forme distincte după cum însoțește sau nu un substantiv. Forma de gen a numeralelor *un(u)* și *doi* este selectată în funcție de genul substantivului pe care îl însoțesc *(un unchi, o mătușă)* sau îl substituie, îl presupun *(trei articole, unul lung și două scurte; trei fete, două blonde, una brună)*.

Variația acestor cuvinte în raport cu genul se păstrează în grupările numerale de felul *douăzeci și unu (de elevi), douăzeci și una (de studente); treizeci și doi (de pomi), treizeci și două (de pagini), o sută unu (pionieri), o mie și una (de nopți)* etc. În combinațiile de acest fel, numeralul *unu* participă, indiferent de prezența sau lipsa substantivului, numai cu formele *unu, una: participă șaptezeci și unu (de elevi)*.

În compusele cu zece, variația se păstrează numai în cazul lui *doi (doisprezece ani, douăsprezece zile); un* este invariabil: *unsprezece (ani* sau *bile)*. Dar și *doi* își pierde într-un fel capacitatea flexionară în *douăzeci, două sute, două mii, două milioane*, posibilitatea variației fiind eliminată prin prezența „substantivelor” feminine *zece, sută, mie* sau neutre *milion, miliard*: acordul se realizează în interiorul grupării numerale, iar aceasta, în ansamblul său, este indiferentă la genul substantivului pe care îl însoțește *(douăzeci de copii (de cărți), două sute de ziare, două mii de brazi* etc.).

2. Acordul, selecția formelor de gen se realizează cu rigoare în cazul unităților *un(u)* și *doi*. În utilizarea combinațiilor complexe care le cuprind ca ultim component *(douăzeci și unu, o mie și unu* etc.) apar însă ezitări și inconsecvențe, derivînd din acordul greșit în gen al numeralului.

Astfel, în folosirea grupărilor cu *sută, mie* în care numeralul *unu* reprezintă ultimul component — *o sută unu (una), o mie (și) unu*

---

[1] Cf. *Gramatica limbii române*. Academia Republicii Populare Române. Vol. I, ed. a II-a, București, 1963, p. 181.

[2] Vezi discuția din Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române*, București, 1967, p. 160; Alexandru Graur, *Puțină ... aritmetică*, București, 1971, p. 109.

(una) — , alături de construcții corecte ca *o mie și una de zile* (în care forma de feminin *una* este rezultatul acordului în gen cu substantivul *zi)*, se întîlnesc și formulări incorecte ca *o mie și una de motive, o mie și una de obiecte.* Greșeala, discutată de acad. Al. Graur [3], constă în utilizarea formei de feminin *una*, deși substantivul cu care ar trebui acordat este neutru. O atestare ceva mai veche [4] găsim în proza lui Cezar Petrescu : *alte o mie și una de mofturi* [5].

Identitatea de structură a exemplelor este evidentă : în toate, gruparea fixată *o mie și una (unu)*, exprimînd „o cantitate mare, excesivă, dar neprecizată", este asociată cu un substantiv neutru la plural.

E foarte probabil ca modelul binecunoscutei formule *o mie una de nopți*, „luată în bloc și nu prea bine înțeleasă" [6], să stea la baza specializării acestei grupări numerale în exprimarea imprecisă și intenționat exagerată a unei cantități mari și să favorizeze totodată utilizarea greșită a formei de feminin *una* în construcții ca cele discutate. Un rol în apariția și extinderea fenomenului trebuie să aibă însă și organizarea internă a acestora.

Caracteristica principală a construcțiilor de care ne ocupăm o constituie structura lor sub aspectul acordului, care se realizează în mod independent și disociat [7] : în aceste structuri alcătuite din

(1) un element variabil în raport cu genul, dar invariabil sub aspectul numărului — *o*,

(2) un element cu gen fix (feminin), dar compatibil cu variația de număr — *mie*,

(3) un cuvînt variabil în raport cu genul, dar indiferent față de categoria de număr — *unu*,

(4) un substantiv (neutru în exemplele de mai înainte), deci cu gen fix și forme distincte de număr

sensul raportului dintre elementul inductor și cel indus este în cazul genului diferit de cel al acordului în număr.

În aceste construcții cu ordine fixă de succesiune a componentelor, acordul în gen se face de la dreapta la stînga : componentele (1) și (3), flexibile în raport cu g e n u l, se acordă, respectiv, cu componentele (2) și (4), care au gen fix. Acordul în n u m ă r se realizează în sens invers : (2) *mie* are formă de singular, pentru că elementul (1) al grupului este compatibil numai cu singularul, pe cînd forma de număr a substantivului, componentul ultim al construcției, este impusă de gruparea numerală, care exprimă ideea de pluralitate (deși toate elementele ei alcătuitoare au formă de singular)[8].

---

[3] *Op. cit.*, p. 121—122.

[4] Exemplele anterioare reprezintă limba actuală ; *1001 de obiecte* este firma unui destul de nou magazin bucureștean.

[5] Apud Kr. Sandfeld, Hedvig Olsen, *Syntaxe roumaine*, Paris, 1946, vol. I, p. 231.

[6] Al. Graur, *lucr. cit.*, p. 122.

[7] În general, categoriile de gen și de număr se exprimă solidar, iar sensul acordului este unul singur, același termen (regent) impunînd altuia (subordonat) anumite caracteristici de gen și de număr.

[8] Complexitatea relațiilor de acord în construcțiile de acest fel se datorește în mare parte statutului special al „numeralelor" între părțile de vorbire, cf. Georgeta Ciompec, C. Dominte, Cl. Mîrza, Valeria Guțu Romalo, Em. Vasiliu, *Limba română contemporană*, coordonator I. Coteanu, București, 1974, I, p. 137—138.

În aceste complicate condiţii, regulile de acord devin mai puţin clare, iar utilizarea formei greşite *una* se poate datora atracţiei exercitate de *mie* (feminin) sau, mai probabil, asimilării eronate cu femininul a substantivelor în virtutea asemănării desinenţelor de plural [9]. Construcţiile de acest fel pot fi asociate şi cu alte cuvinte a căror formă de plural este compatibilă atît cu neutrul, cît şi cu femininul plural. În această situaţie este, de pildă, determinantul *alte*, care apare în exemplul din Cezar Petrescu. O vecinătate deosebit de frecventă constituie *cel* (element care prin formele sale serveşte la exprimarea raporturilor de caz, suplinind lipsa flexiunii numeralelor). În situaţii de acest fel, regulile de selecţie a genului sînt destul de laxe : după cum „vorbitorul scoate în relief cuvîntul determinat prin numeral sau numeralul însuşi" [10], normele limbii literare acceptă atît construcţii ca *Am primit* cei *o sută de lei* (în care *cei* este acordat în gen cu masculinul *lei*), cît şi *Am primit* cele *două sute de lei* (unde acordul se face cu componentul *sute* al grupului). Termenul inductor al acordului poate fi reprezentat deci, în egală măsură, în funcţie de accentul logic al mesajului, fie de substantivul care reprezintă componentul ultim al grupării, fie de elementul numeral caracterizat prin gen fix. Complexitatea factorilor morfologici şi sintactici presupuşi de acordul componentelor în construcţiile de acest fel poate facilita greşeala discutată.

3. O greşeală de acord se înregistrează şi în utilizarea seriei „zecilor" (*douăzeci şi, treizeci şi* etc.) : în acest caz, încălcarea regulilor de selecţie mai înainte formulate constă în extinderea formei de masculin *unu* şi la construcţiile în care substantivul asociat (precedat de propoziţia *de*) este de genul feminin : construcţii greşite ca *Martie are treizeci şi unu de zile* (în loc de *treizeci şi una*), *Am citit şaptezeci şi unu de pagini* (pentru *şaptezeci şi una*) se întîlnesc frecvent azi [11], mai ales în limba vorbită.

Şi în acest caz intervine o interferenţă a selecţiilor : într-o grupare ca *două zeci şi unu*, de pildă, forma de feminin a primului component este impusă de genul componentului *zeci*, iar forma de plural a acestuia se datoreşte numeralului *două*, ambele sînt însă indiferente faţă de genul substantivului cu care sînt asociate sau pe care îl substituie ; acest substantiv determină însă, conform regulilor, selecţia formei de gen a ultimului component (*unu, una*) al grupării nominale.

La extinderea construcţiei greşite poate contribui şi influenţa textului scris, în care, mai ales în cazul numerelor mai mari decît zece, se preferă notarea cu cifre transcrierii formei fonice a acestora, iar reprezentarea grafică 21, ca şi 25 sau 57, nu indică în nici un fel diferenţele de gen. Numărul numeralelor invariabile fiind mare, există pericolul ca, sub influenţa acestora, un numeral variabil în raport cu genul, notat prin cifre, să fie citit ca celelalte, deci cu o formă unică, chiar dacă însoţeşte substantive de genuri diferite : (31) *treizeci şi unu de candidate*, ca şi *(31) treizeci şi unu de can-*

---

[9] Istoria lui *-e*, desinenţă de plural în flexiunea substantivelor feminine şi neutre, începe din latină ; prezenţa lui *-uri* (pînă la un moment dat desinenţă specifică pentru neutre) în flexiunea unor substantive feminine e un fenomen de dată recentă.

[10] *Gramatica limbii române*, I, p. 185.

[11] În cadrul unei anchete realizate pentru emisiunea Radio Şcoală au fost invitaţi să citească propoziţiile *Au venit 21 de studenţi. Cursurile durează 21 de zile* elevi din clasele a V-a, a VI-a şi a X-a : în cazul celei de a doua propoziţii s-a înregistrat o singură lectură corectă.

didați. Influența asimilatoare a numeralelor invariabile găsește un cadru propice în enumerare, construcție deosebit de frecventă în utilizarea acestei clase de cuvinte.

Considerată în perspectivă istorică, extinderea greșită a formei de masculin (neutru) și la construcțiile în care este asociată cu substantive feminine pare a indica o evoluție posibilă spre clasa numeralelor invariabile a grupărilor numerale de acest fel : istoria limbilor indo-europene dovedește reducerea treptată a numărului (reprezentat prin maximum cinci) elementelor cu flexiune din această categorie[12].

Decembrie 1979 *Facultatea de limba și literatura română*
București, str. Edgar Quinet 5—7

[12] Al. Graur, *luer. cit.*, p. 6 și urm.

CU PRIVIRE LA STATUTUL PROPOZIŢIEI SUBORDONATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

DE

GH. D. TRANDAFIR

1. În articolul *Sînt propoziţiile subordonate propoziţii autentice?*[1], Ecaterina Teodorescu abordează problema statutului propoziţiilor subordonate în limba română, implicit al subiectivei, cărora le neagă existenţa, denumindu-le **segmente cu formă de propoziţie.** În consecinţă, se recunoaşte numai categoria propoziţiilor principale. Segmentele cu formă de propoziţie ar fi părţi ale enunţului, nu ale propoziţiei.

Această interpretare se bazează pe criteriul relaţiei de subordonare a propoziţiei considerate : „Prin folosire dependentă predicatul aşa-numitelor propoziţii subordonate îşi pierde însuşirea de predicat veritabil" (p. 232). „Se poate spune că nucleul [predicatul] « propoziţiilor subordonate » îşi exercită funcţia doar pe jumătate, că, prin urmare, e un **evasi-predicat** şi că, implicit, sintagmele respective sînt **evasipredicative**" (p. 233).

Teoria propoziţiei expusă mai sus, reprezentată în lingvistica noastră pînă în prezent de G. Ivănescu [2], este preluată şi dezvoltată de E. Teodorescu cu argumente noi, dar nu şi convingătoare.

Dacă segmentul are **formă de propoziţie,** ar fi fost de aşteptat ca el să fie denumit pur şi simplu **propoziţie,** conform principiului că forma este „garanţia caracterului lingvistic"[3], iar nu **segment cu formă de propoziţie.**

2. Relevăm părerea că predicatul segmentelor cu formă de propoziţie „are rol organizator, aşadar structural, exclusiv în interiorul sintagmei respective, nu însă şi în cadrul enunţului din care fac parte, enunţ a cărui **coeziune gramaticală** şi **capacitate asertivă** sînt asigurate de **verbul-predicat** sau de **verbul predicatului**" (p. 232).

După opinia noastră (şi nu numai a noastră), nu se poate contesta participarea predicatului din segmentul cu formă de propoziţie la structura întregului enunţ, după cum nu se poate absolutiza nici ideea că predicatul „veritabilei propoziţii" (adică al propoziţiei principale) stabileşte relaţii sintactice şi semantice directe cu toţi constituenţii enunţului. De exemplu, în fraza analizată de autoare *Nu cred că va reuşi să ajungă la timp,* predicatul segmentului cu formă de propoziţie *că va reuşi* este sub-

---

[1] În LR XXVIII, 1979, 3, p. 231—236.

[2] *Gramatica şi logica. II. Structura gîndirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii,* în AUT, II, p. 214.

[3] Cf. André Martinet, *Eléments de linguistique générale,* Paris, 1967, p. 34, citat şi de E. Teodorescu în *Propoziţia subiectivă,* Bucureşti, 1972, p. 113.

ordonat imediat față de predicatul propoziției (principale) *nu cred* și regent al segmentului cu formă de propoziție *să ajungă la timp*. În schimb, în enunțul *A căzut o ploaie torențială care a produs daune însemnate*, predicatul propoziției (principale) *a căzut* nu contractează relații sintactice și semantice directe nici cu constituentul *torențială*, nici cu segmentul cu formă de propoziție *care a produs daune însemnate*.

Așadar, caracterul de totalitate al enunțului se realizează prin toți constituenții săi, inclusiv prin predicatele segmentelor cu formă de propoziție, care se combină între ei imediat sau mediat, în forme și grade diferite, nu numai prin verbul-predicat sau verbul predicatului [4].

3. E. Teodorescu afirmă: „Prin suprimarea segmentelor dependente cu formă (= organizare) de propoziție, sintagma nucleu al enunțului nu-și pierde statutul de propoziție ca unitate de comunicare, fie ea și incompletă, de unde și denumirea legitimă de propoziție insuficientă, ceea ce nu se întîmplă însă și invers" (p. 232). Această idee este ilustrată prin enunțul *Profesorul acceptă ca ședința să fie amînată*, în care numai sintagma cu formă de propoziție *ca ședința să fie amînată* se poate substitui cu zero, dar nu și propoziția principală („veritabila propoziție") *profesorul acceptă*.

Regula citată mai sus este infirmată parțial de exemple care apar chiar în articolul respectiv. Astfel, în enunțuri cu așa-numite propoziții principale insuficiente, ca *Omul este ceea ce este* (p. 233), în care atît „principala insuficientă" *omul este*, cît și segmentul cu formă de propoziție *ceea ce este* sînt unități de comunicare incomplete, nici una dintre cele două componente specificate nu poate să fie omisă fără să se dezorganizeze enunțul.

4. Autoarea consideră construcțiile gerunziale (***Plecînd studenții în practică***, *ne-am apucat serios de lucru*) și construcțiile infinitivale (***A ajunge profesor e un nobil ideal***) tot constituenți ai enunțului, la fel ca segmentele cu formă de propoziție, cu care însă nu le confundă.

Se oferă și un model de analiză sintactică după această concepție: „În cadrul enunțului *Moșneagul fiind un gură-cască sau cum îți vrea să-i ziceți, se uita în coarnele ei și ce-i spunea ea sfînt era*, delimităm astfel propozițiile: 1. *Moșneagul se uita în coarnele ei* și 2. *sfînt era*, aflate în raport de coordonare copulativă, și următorii constituenți: atributul circumstanțial *fiind un gură-cască*, exprimat printr-o construcție gerunzială, numele predicativ *cum îți vrea să-i ziceți*, exprimat prin îmbinarea a două segmente cu formă de propoziție, îmbinare coordonată cu numele predicativ *un gură-cască* și în interiorul căreia verbul *îți vrea* este regent pentru segmentul cu formă de propoziție *să-i ziceți*, complement al verbului, și, în sfîrșit, subiectul propoziției *sfînt era*, exprimat prin segmentul cu formă de propoziție *ce-i spunea ea*" (p. 235).

---

[4] Cf., de exemplu, Louis Hjelmslev, *Essais linguistiques*, Copenhaga, 1959: „La structure relève du fait que les parties du système dépendent l'une de l'autre et n'existent qu'en vertu de cette dépendance et que les dépendances à leur tour dépendent l'une de l'autre également" (p. 113); Lucien Tesnière, *Eléments de syntaxe structurale*, Paris, 1965, p. 11—15; H. A. Gleason, *Introduction à la linguistique*, Paris, 1969, p. 105—108; Emile Benveniste, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, 1966, p. 123; Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române*, 1973, p. 37; ; Jean Dubois, Mathée Giacomo, Louis Guespin, Christiane Marcellesi, Jean-Baptiste Marcellesi, Jean-Pierre Mével, *Dictionnaire de linguistique*, Paris, 1973, p. 455.

Remarcăm că în analiza la nivelul frazei apar constituenți de categorii diferite : propoziții, segmente cu formă de propoziție și o construcție gerunzială.

Segmentele cu formă de propoziție, construcțiile gerunziale și construcțiile infinitivale au în **frază** funcție de **părți de propoziție** (subiect, nume predicativ, atribut, complement), deși nu sînt considerate componente de propoziție.

În a doua etapă a analizei, constituenții segmentelor cu formă de propoziție se tratează tot ca **părți de propoziție.** De exemplu, în segmentul cu formă de propoziție și cu funcție de complement, *să-i ziceți*, elementul acestuia *i* are funcție de asemenea de complement.

Ne îndoim că „acceptarea acestui punct de vedere ar introduce ... mai multă consecvență în gramatică și ar înlătura totodată unele contradicții existente între teoria și analiza tradițională" (p. 232).

5. Semnalăm aplicarea sui-generis a metodelor substituției și distribuției în analiza sintactică.

După concepția descriptivistă americană, membrii unei clase de substituție nu sînt identici nici ca formă, nici ca sens, ci prezintă numai capacitatea de a apărea într-un context în aceleași condiții, fără să-i modifice structura [5].

Ca atare, infinitivul cu prepoziție *înainte de a pleca* (din construcția infinitivală *înainte de a pleca colegii în străinătate* ...) nu aparține aceleiași clase de substituție cu *înaintea plecării* (din *înaintea plecării colegilor)* (p. 236, nota 23), deoarece în ultimul exemplu a intervenit o transformare a structurii contextului *(colegilor* în loc de *colegii).*

Pentru încadrarea lexico-gramaticală a termenilor *înainte de, până, pentru* etc., prin care se introduc construcțiile infinitivale (ca, de exemplu : *înainte de a fi profesor ..., până a nu fi profesor),* autoarea preferă substituției analiza distributivă, pe baza căreia susține că prepozițiile și locuțiunile prepoziționale *înainte de, până, pentru* etc. din construcțiile infinitivale ar fi conjuncții subordonatoare : „Dat fiind faptul că elementele introductive de tip conjuncție subordonatoare intră exclusiv în distribuție cu verbe, considerăm că includerea termenilor introductivi ai construcțiilor infinitivale la conjuncțiile subordonatoare are mai mult temei" (p. 236).

Această concluzie ignorează faptul că infinitivul, ca mod nepersonal, prezintă unele particularități nominale, printre care și distribuția cu prepoziție (cf. și Gramatica Academiei, vol. I, 1963, p. 226).

6. După concepția sintactică expusă aici, propoziția (principală) este definită ca „unitatea constituită din unul sau mai multe cuvinte însoțite de indici de predicație, prin care se face o comunicare completă sau incompletă, după cum aceasta este suficientă sau insuficientă" (p. 236).

Dacă propoziția poate fi și o comunicare incompletă, atunci definiția menționată mai sus corespunde și propoziției subordonate, încît nu vedem rațiunea renunțării la denumirea de propoziție subordonată în favoarea celei de **segment cu formă de propoziție.**

Dealtfel această definiție a propoziției concordă cu cea din Gramatica Academiei, care acoperă atît propoziția principală independentă („de sine

---

[5] Cf., de exemplu, H. A. Gleason, *op. cit.*, p. 112 ; Valeria Guțu Romalo, *op. cit.*, p. 25.

stătătoare"), cît şi pe cea subordonată (care implică prezenţa unei regente principale) : „Propoziţia este o comunicare realizată prin unul sau mai multe cuvinte însoţite de indici de predicaţie ... cea mai mică unitate a sintaxei care poate apărea de sine stătătoare ..." (vol. II, 1963, p. 7).

Teoria şi analiza gramaticală tradiţională n-au considerat niciodată propoziţia subordonată suficientă din punct de vedere gramatical sau semantic.

Dacă segmentul cu formă de propoziţie se defineşte prin relaţie de dependenţă şi prin insuficienţă semantică, el nu se distinge de propoziţia subordonată, iar concepţia sintactică în discuţie se reduce la o simplă substituire terminologică.

7. Fraza este definită „ca un ansamblu de propoziţii *(Ia loc şi aşteaptă)* sau ca un ansamblu constituit din cel puţin o propoziţie plus unul sau mai multe segmente cu formă (= organizare) de propoziţie *(Mă îndoiesc că va veni)*, prin care se face o comunicare deplină. După natura structurii, fraza poate fi **simplă** (fraza constituită dintr-o propoziţie plus unul sau mai multe segmente cu formă de propoziţie ...*Omul este* ***ceea ce este)*** sau **dezvoltată** (fraza formată din cel puţin două propoziţii ... *Nu e soare, dar e bine*)" (p. 234).

Constatăm că segmentul cu formă de propoziţie este analizat cînd ca **parte de propoziţie** (subiect, nume predicativ, atribut, complement), cînd ca un **constituent imediat al frazei**, formînd împreună cu o propoziţie o **frază simplă.**

Consecvent punctului său de vedere semantic (adoptat în liniile sale generale de E. Teodorescu), G. Ivănescu încadrează în categoria părţilor de propoziţie toţi constituenţii frazei insuficienţi ca sens, indiferent dacă sînt propoziţii subordonate sau principale.

8. Se afirmă că teoria segmentului cu formă de prepoziţie ar prezenta şi avantajul că ar anula contradicţia „dintre caracterul nepredicativ al verbului copulativ şi rolul lui de **predicat regent** al **propoziţiei** nume predicativ" (p. 232).

Din moment ce se admite însă că aşa-numitele segmente cu formă de propoziţie pot să funcţioneze şi ca nume predicative, reprezentînd „o parte din predicat, exprimat fragmentar în propoziţie (cf. *Dificultatea este* ***că nu ştie româneşte)***" (p. 232), înseamnă că predicatul nominal se disociază în verbul copulativ, căruia i se atribuie funcţie de predicat verbal al propoziţiei principale *Dificultatea este*, şi în numele predicativ *că nu ştie româneşte*, care constă dintr-un segment cu formă de propoziţie subordonat propoziţiei principale regente *Dificultatea este*, împreună cu care formează o **frază simplă.**

Aşadar, segmentarea predicatului nominal între două unităţi sintactice, caracteristică gramaticii tradiţionale şi calificată în acest articol ca o contradicţie (p. 232), se menţine totuşi în analiza autoarei, cu deosebirea, nesemnificativă pentru situaţia discutată aici, că termenul de propoziţie predicativă este înlocuit cu cel de segment cu formă de propoziţie şi funcţie de nume predicativ.

9. Pe de altă parte, dacă predicatul nominal din enunţul *Dificultatea este că nu ştie româneşte* se prezintă sub forma *este că nu ştie româneşte*, rezultă că enunţul respectiv constituie în mod necesar o singură propo-

ziție, principală independentă (soluție la care subscriem), iar nu o frază (p. 234) [6].

10. În concluzie, substituirea termenului consacrat de **propoziție subordonată** cu cel de **segment cu formă de propoziție** nu este indicată, deoarece conceptele respective sînt identice, ambele definindu-se prin formă de propoziție, relații de subordonare și insuficiență semantică.

Adoptarea denumirii de segment cu formă de propoziție complică analiza sintactică și încarcă inutil metalimba cu termeni ca : **evasipredicat, sintagme evasipredicative, frază simplă, frază dezvoltată** etc.

Definiția propoziției (principale) ca „unitatea construită din unul sau mai multe cuvinte însoțite de indici de predicație, prin care se face o comunicare completă sau **incompletă,** după cum aceasta este suficientă sau **insuficientă** (p. 236) este prea largă, incluzînd nu numai propozițiile principale (suficiente și insuficiente), ci și segmentele cu formă de propoziție, care sînt unități de comunicare incomplete cu indici de predicație.

Acceptarea tezei că **segmentul cu formă de propoziție** împreună cu verbul copulativ constituie un predicat nominal este în contradicție cu scindarea predicatului nominal respectiv în două unități sintactice *(Dificultatea **este/că nu știe românește**)*[7] (p. 232) și, implicit, cu tratarea numelui predicativ redat printr-un segment cu formă de propoziție ca un constituent, împreună cu o propoziție, al **frazei simple** *(Omul este **ceea ce este**)* (p. 234).

După opinia noastră, predicatul nominal cu numele predicativ reprezentat printr-o propoziție predicativă este prin definiție indivizibil și aparține deci unei singure propoziții, care poate să fie principală *(Întrebarea este dacă v-ați pregătit)* sau subordonată *(Eu, bunicule, aș vrea **să ajung ce ești tu**).*

Octombrie 1979

Craiova, Calea București, bloc E 5, ap. 7

[6] Ideea aceasta a fost exprimată clar de Iorgu Iordan cu decenii înainte: "Nu-i greu de constatat că cele două propoziții, adică regenta și subordonata ei, se reduc, în realitate, la una singură : ceea ce numim propoziție predicativă este numai numele predicativ ... al verbului copulativ din așa-zisa regentă. Altfel spus, uneia dintre ele (celei predicative) îi lipsește copula, iar celeilalte îi lipsește numele predicativ" (LRC, 1956, p. 701).

[7] E. Teodorescu, *În problema structurii părților de propoziție cu privire specială la predicatul nominal*, în LR, XXVIII, 1979, 2, p. 127.

PRIMA CARTE ROMÂNEASCĂ SCRISĂ CU ALFABET LATIN

DE

ION GHEȚIE

În primăvara acestui an, revista „România literară" (XII, 1979, nr. 21, p. 8) își informa cititorii că în 1779, așadar cu două sute de ani în urmă, „Samuil Micu tipărește la Viena *Cartea de rogacioni*, folosind pentru prima oară în istoria tipăriturilor românești alfabetul latin". Aceleiași lucrări îi este închinat un recent articol din „Săptămîna culturală a Capitalei" (serie nouă, 1979, nr. 463, p. 3), semnat de Gh. Bulgăr și purtînd titlul *Prima carte cu alfabet latin*. Evenimentul astfel comemorat s-a petrecut însă cu două sute de ani mai devreme decît cred autorii. Într-adevăr, în jurul anului 1570 a apărut la Cluj, în tipografia lui Heltai, o *Carte de cîntece* românească, scrisă cu alfabet latin și ortografie maghiară. Acest vechi monument de limbă, cunoscut și sub numele de *Fragmentul Todorescu*, și datorat românilor protestanți (calvini) din Banat-Hunedoara, a fost semnalat încă la începutul secolului nostru. El a fost editat în 1911 de H. Sztripszky și G. Alexics, în facsimile, transliterație și transcriere interpretativă și însoțit de un studiu introductiv, sub titlul *Szegedi Gergely énekeskönyve XVI századbeli román forditásban*. Între 1570 și 1780 au mai fost scrise și alte cărți românești cu litere latine, dintre care unele au văzut lumina tiparului. Cititorii dornici să le cunoască se pot adresa istoriilor literare sau *Bibliografiei românești vechi*.

Prima carte românească cu alfabet latin este, așadar, *Cartea de cîntece (Fragmentul Todorescu)*, apărută în jurul anului 1570. *Cartea de rogacioni* a lui Micu este prima carte scrisă cu alfabet latin și ortografie etimologică. Amintim aici că unele soluții ortografice etimologice au fost semnalate și în *Cartea de cîntece* din seceolul al XVI-lea (vezi lucrarea noastră *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, 1974, p. 25).

Noiembrie 1979

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

PRIMA CARTE ROMÂNEASCĂ SCRISĂ CU ALFABET LATIN

DE

ION GHEȚIE

În primăvara acestui an, revista „România literară" (XII, 1979, nr. 21, p. 8) își informa cititorii că în 1779, așadar cu două sute de ani în urmă, „Samuil Micu tipărește la Viena *Cartea de rogacioni*, folosind pentru prima oară în istoria tipăriturilor românești alfabetul latin". Aceleiași lucrări îi este închinat un recent articol din „Săptămîna culturală a Capitalei" (serie nouă, 1979, nr. 463, p. 3), semnat de Gh. Bulgăr și purtînd titlul *Prima carte cu alfabet latin*. Evenimentul astfel comemorat s-a petrecut însă cu două sute de ani mai devreme decît cred autorii. Într-adevăr, în jurul anului 1570 a apărut la Cluj, în tipografia lui Heltai, o *Carte de cîntece* românească, scrisă cu alfabet latin și ortografie maghiară. Acest vechi monument de limbă, cunoscut și sub numele de *Fragmentul Todorescu*, și datorat românilor protestanți (calvini) din Banat-Hunedoara, a fost semnalat încă la începutul secolului nostru. El a fost editat în 1911 de H. Sztripszky și G. Alexics, în facsimile, transliterație și transcriere interpretativă și însoțit de un studiu introductiv, sub titlul *Szegedi Gergely énekeskönyve XVI századbeli román fordításban*. Între 1570 și 1780 au mai fost scrise și alte cărți românești cu litere latine, dintre care unele au văzut lumina tiparului. Cititorii dornici să le cunoască se pot adresa istoriilor literare sau *Bibliografiei românești vechi*.

Prima carte românească cu alfabet latin este, așadar, *Cartea de cîntece (Fragmentul Todorescu)*, apărută în jurul anului 1570. *Cartea de rogacioni* a lui Micu este prima carte scrisă cu alfabet latin și ortografie etimologică. Amintim aici că unele soluții ortografice etimologice au fost semnalate și în *Cartea de cîntece* din secolul al XVI-lea (vezi lucrarea noastră *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, 1974, p. 25).

Noiembrie 1979

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

NOTE LINGVISTICE

Toporaş

DE

IORGU IORDAN

În LR, XXVIII, 1979, 3, p. 237, Helmut Kühnel explică sensul figurat, acela de „viorea", al acestui cuvînt ca produs posibil al unei influenţe germane. Autorul nostru porneşte de la germ. *Beilchen*, diminutiv al lui *Beil* „topor", pus alături de *Weilchen* „viorea" : „Substituirea, respectiv confundarea fonemelor /v/ şi /b/, nu este nimic extraordinar în cazul unor cuvinte care seamănă atît de bine din punct de vedere fonetic".

Sînt multe lucruri de obiectat contra acestei ipoteze. În primul rînd, confuzia ar fi trebuit să se producă în limba germană şi numai după aceea în română, prin vorbitori bilingvi permanenţi ai acesteia. În ce regiune a teritoriului lingvistic românesc a putut să se producă acest fenomen? Evident că numai peste munţi, acolo unde au convieţuit secole de-a rîndul români şi saşi. O nedumerire totuşi, pe care o prezint cu ... prudenţă. Cele două cuvinte germane citate mai sus aparţin limbii literare. În graiurile săseşti, ele sună exact la fel? Dacă nu, cum sînt înclinat, cu îndoială, să presupun, însemnează că influenţa s-a putut exercita numai asupra românilor care cunoşteau foarte bine germana şi o foloseau curent, împreună cu româna, în viaţa lor de toate zilele. Dar atunci, cum a putut deveni popular *toporaş* „viorea"? Căci această denumire este autentic populară, şi, cred, de multă vreme. Dovadă că ea este simţită astfel avem faptul că numeroşi vorbitori, care ţin să se „distingă", folosesc neologismul *violetă* (de obicei, la plural, ca şi *toporaş*, dealtfel, din cauză că nimeni nu se mulţumeşte cu un singur exemplar din această floare atît de mică şi de delicată). Mai este însă ceva. Ipoteza, completată de mine, cu influenţa germană, cere imperios să admitem că din Ardeal s-a răspîndit *toporaş*, floarea, în Ţara veche, era să zic mai ales în Moldova, fiindcă, dacă nu mă înşel, cu deosebire, dacă nu chiar exclusiv, în graiurile acestei provincii se spune *toporaş* (şi numai aşa).

Intervine, în sfîrşit, un obstacol, cel mai serios dintre toate. În dicţionarele limbii germane, printre ele şi celebrul „Sachs-Villatte" („Grossausgabe"), numele florii în discuţie sună *Veilchen* (cu *v*-pronunţat *f*). *Weilchen* există şi el, dar e diminutivul lui *Weile* „interval de timp" şi însemnează „(o) clipă".

Explicaţia justă este, după mine, mult mai simplă. (Nu-i primul caz în care realitatea lingvistică se dovedeşte a fi mult mai puţin complexă decît şi-o închipuie oamenii.) Floarea numită *toporaş* seamănă ca două picături de apă cu un topor în miniatură. Acest nume are sens figurat, căci nu însemnează „(un) topor mic", ci un obiect, floarea, care este asemănătoare cu un topor. Avem, deci, un pseudodiminutiv, adică numai formal (lingvistic vorbind), determinat de „asemănare", în alte cazuri de

„apropiere" (nu de „identitate", ca conținut, cum este *toporaș* „topor mic"). Fenomenul acesta este bine cunoscut mai cu seamă în toponimie, și eu l-am înregistrat, în diverse rînduri, dîndu-i explicația cuvenită. Amintesc, în treacăt, de *Tecucel*, apa, care curge în „apropiere" de orașul *Tecuci* (pe care, dealtfel, îl și străbate pe o anumită distanță), și de *Vasluiet*, pîrîul, care se găsește într-o situație asemănătoare față de orașul *Vaslui*. Deosebirea semantică dintre „topor" și „viorea" nu mi se pare că justifică propunerea lui Helmuth Kühnel de a face două articole în dicționar cu *toporaș*, chiar dacă cele două sensuri au dus la o diferență de gen la plural (*toporașe*, *toporași*).

Noiembrie 1979

București, str. Sofia 21

POATE FI VOCATIVUL PARTE DE PROPOZIȚIE?

Vocativul, cazul chemării, are o situație specială în sistemul cazurilor întrucît el nu se definește ca îndeplinind rolul unei (sau unor) anumite părți de propoziție. Mai mult, atît intonația în limbajul oral, cît și punctuația în cel scris indică o oarecare separare de restul enunțului, ceea ce pare să excludă stabilirea unor raporturi cu alte cuvinte din enunț.

Într-adevăr, de cele mai multe ori vocativul nu are rol de parte de propoziție și nu este integrat într-o propoziție. Această constatare nu justifică însă nicidecum greșeala, foarte răspîndită din păcate, de a considera că vocativul este lipsit de rol sintactic : noțiunea de rol sintactic sau funcție sintactică nu trebuie confundată cu rolul sau funcția unei părți de propoziție. Într-un anumit sens, se poate spune că vocativul exprimă ceva mai mult decît o parte de propoziție, din moment ce, destul de des, constituie singur o propoziție (neanalizabilă), de exemplu atunci cînd strigăm, pur și simplu, *Ioane !*

Existența unui rol sintactic rezultă și din situațiile în care vocativul apare integrat într-un grup nominal, reprezentînd centrul acestuia, adică avînd rolul unui termen determinat de diverse atribute (adjectivale sau substantivale) și chiar de propoziții atributive. Pentru determinarea vocativului prin atribute se pot cita exemple ca *stimate tovarășe, tovarășe profesor, Mărioară de la munte,* iar pentru propoziții atributive *prostule ce ești* sau versul lui Grigore Alexandrescu *Oltule, care-ai fost martor vitejiilor trecute.*

Cînd un substantiv în vocativ este determinat de altul în vocativ avem a face cu o situație în care este de necontestat faptul că vocativul îndeplinește un rol de parte de propoziție, anume acela de apoziție, chiar dacă este vorba de apoziția unui cuvînt neintegrat propriu-zis în propoziție. De exemplu : *Ionele, puiule !* sau *Cucule, voinicule, Netezește-ți penele !* Funcția de apoziție sau măcar o apropiere de această funcție se poate recunoaște și în situațiile în care vocativul se referă la o parte de propoziție propriu-zisă, unde nu se mai pune problema acordului în caz, și anume la orice parte de propoziție exprimată printr-un pronume de persoana a doua singular sau plural, vocativul precizînd prin adresare nominală persoana respectivă. De exemplu : *Ai și tu, Ioane, o scrisoare* ; *Asta e cartea ta, Ioane?* ; *Te ascult, Ioane* etc.

În situațiile în care vocativul apare pe lîngă un predicat la persoana a doua cu subiectul inclus în forma verbului (de exemplu, *Ce faci, Ioane?* sau *Stați, fraților!*) unora li se pare că vocativul ar îndeplini însăși funcția de subiect, parte principală de propoziție. De fapt, vocativul are și aici o întrebuințare apozițională, precizînd subiectul inclus din propoziție ; confuzia se explică prin binecunoscuta echivalență semantică dintre apoziție și termenul determinat și ea este favorizată de caracterul inclus al subiectului, deci de împrejurarea că termenul determinat nu apare exprimat printr-un cuvînt aparte în propoziție.

Cei care susțin că vocativul din asemenea exemple ar fi subiect al verbului la persoana a doua (mai ales la modul imperativ) neglijează întreaga categorie a subiectului pronominal inclus și regula concordanței în persoană dintre subiect și predicat : piedica pe care o constituie regula că un predicat la persoana a doua nu poate avea ca subiect decît aceeași persoană (deci numai un pronume ca *tu, voi, dumneata, mata, dumneavoastră)* este rezolvată de obicei prin admiterea categoriei persoanei la substantiv, respectiv prin considerarea vocativului drept un substantiv la persoana a doua, în timp ce toate celelalte cazuri reprezintă persoana a treia. Întrucît teoria vocativului ca subiect al persoanei a doua verbale se folosește de criteriul acordului în număr : *Vino, Ioane* față de *Veniți, fraților*, e bine de știut că există fapte care contravin acestei argumentări, și anume construcții cu un vocativ la numărul singular pe lîngă un verb la plural, de exemplu *Ioane, veniți mai aproape*, în care chemarea adresată unui singur membru al grupului se referă la întregul grup. Argumentele principale care se pot aduce împotriva interpretării vocativului ca subiect sînt particularitățile de intonație și pauză, marcate în scris prin punctuație, care arată clar că vocativul nu e legat direct de verb ; în același timp, pauza este un argument în favoarea funcției de apoziție (izolată sau explicativă).

În toate exemplele date aici am folosit vocative cu formă proprie (cu desinențe specifice ca *-e, -ule* sau măcar cu forme care exclud confuzia cu nominativul : situația vocativului plural omonim cu genitiv-dativul — *fraților)*. După cum se știe, în limba contemporană se răspîndește din ce în ce mai mult întrebuințarea cu valoare de vocativ a unor forme de nominativ, marcate exclusiv prin intonație și pauză. Problema rolului sintactic al unor asemenea forme se pune, evident, în același fel ca la vocativul marcat din punct de vedere pur morfologic. E de menționat că vocativul cu formă de nominativ are mai multe posibilități de a primi determinări atributive decît cel cu formă specifică, de exemplu poate fi determinat și de un atribut genitival *(dragul mamei)* sau de un adjectiv posesiv *(Frumoasă ești, pădurea mea* Topîrceanu) și poate apărea și în construcții complexe de tipul *dragii mamei copilași* sau *dragii mei prieteni*.

În concluzie : substantivele în vocativ pot îndeplini rolul de apoziție (acordată sau neacordată în caz), iar adjectivele propriu-zise sau pronominale în vocativ sînt atribute adjectivale acordate. Ținînd seama și de faptul că, în calitate de substantiv, vocativul poate primi determinări atributive, rezultă că singura parte de propoziție cu care are tangență acest caz este atributul.

Decembrie 1979

MIOARA AVRAM

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

Petru Lăpădat, învățător în Vlaikovac (R.S.F. Iugoslavia), sesizează unele greșeli care se fac în folosirea adverbului *înainte* și a locuțiunii adverbiale *în urmă* cu valori temporale. Încercînd să explice greșelile și

să ajungă la recomandări pentru întrebuințarea corectă a celor două unități adverbiale, d-sa face unele observații interesante asupra valorilor lor temporale. Totodată, pentru înțelegerea mai profundă și mai nuanțată a faptelor, extinde analiza asupra valorilor locale ale lui *înainte* și *în urmă*.

Preluînd unele din observațiile făcute de P. L., vom prezenta în cele ce urmează o sumară schiță a întrebuințărilor spațio-temporale ale unităților adverbiale[1] *înainte* și *în urmă*, considerate, în măsura posibilului, în mod paralel[2].

În spațiu, *înainte* are sensul „în față", iar *în urmă*, sensul „în spate, îndărăt" : *se uită înainte / se uită în urmă*. După cum se vede, sensurile spațiale ale celor două unități sînt opuse.

Cu sens temporal, atît *înainte*, cît și *în urmă* exprimă momentul anterior unui reper temporal : *a fost aici cu doi ani înainte* sau *în urmă*.

De asemenea, atît *înainte* cît și *în urmă* exprimă și ideea de posterioritate, acest sens însă este realizat în mod diferit de cele două unități. Astfel *în urmă* redă un moment ulterior situat în trecut și înseamnă „apoi, după aceea" :

în urmă a venit și el.

Înainte exprimă „durata unei acțiuni sau a unei stări" care se poate desfășura în trecut și în continuare în viitor sau exclusiv în viitor, în funcție de o determinare temporală al cărei rol este acela de a marca în timp începutul acțiunii (adverbul nu conține în sine ideea de „limită temporală") :

de ieri înainte nu va mai mînca legume
de azi sau *de mîine înainte nu va mai mînca legume.*

Înainte poate să marcheze posterioritatea acțiunii și atunci cînd valoarea lui principală este aceea modală : „continuarea (în timp) a unei acțiuni sau a unei stări". În această situație, acțiunea la care adverbul se referă poate fi trecută sau viitoare, în funcție de timpul la care se găsește verbul determinat :

ceasul bătea înainte (acțiunea se petrece în trecut)
ceasul bate (va bate) înainte (acțiunea se petrece în viitor).

Remarcăm că, în ceea ce privește sensul lor temporal, cînd exprimă ideea de anterioritate, *înainte* și *în urmă* nu numai că nu sînt opuse, dar chiar sînt, în anumite contexte, sinonime. Cînd însă *înainte* este folosit pentru exprimarea ideii de posterioritate (continuare), sinonimia dintre *înainte* și *în urmă* nu se mai realizează *(în urmă* nu poate fi întrebuințat în locul lui *înainte)* : se poate spune *era întuneric și el citea înainte*, dar nu * *era întuneric și el citea în urmă*. Iar *în urmă* exprimînd posterioritatea poate să fie opus lui *înainte* întrebuințat în același context : *în urmă l-am întîlnit la București/înainte l-am întîlnit la București.*

Decembrie 1979

LAURA VASILIU
Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[1] Nu ne vom ocupa deci de prepoziția *înaintea* și de locuțiunea prepozițională *în urma*.
[2] Informațiile pe care se bazează observațiile noastre sînt luate din DA și DLRC s.v. *înainte* și *urmă*.

SUZANA CARMEN DUMITRESCU, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, 360 p.

Cunoștințele actuale despre coordonare în limba română, privită atît din punct de vedere descriptiv, cît și istoric, sînt destul de bogate, dar incomplete, întrucît lipsește o tratare monografică a structurilor sintactice românești care se caracterizează prin acest raport. O lucrare ca cea publicată de Suzana Carmen Dumitrescu la Editura științifică și enciclopedică vine să umple un gol în această privință. Ea este deci nu numai binevenită, ci chiar necesară. Într-un succint *Cuvînt înainte*, acad. Al. Graur subliniază dificultatea subiectului, apreciind bogăția materialului ilustrativ și considerînd o „inovație în gramatică" cercetarea amănunțită a diferențelor de structură dintre elementele coordonate. Din *Prefața* autoarei (p. 11—13) aflăm că lucrarea „își propune să cerceteze evoluția și structura raportului de coordonare prin joncțiune în limba română în varianta sa scrisă și că „problemele vor fi abordate atît diacronic cît și sincronic" (p. 11). O *Bibliografie selectivă* (p. 15—25), împărțită în două secțiuni, ne informează cu privire la studiile de gramatică și stilistică pe care se bazează, mai ales teoretic, cercetarea și cu privire la textele folosite ca sursă pentru exemple.

Cercetarea propriu-zisă începe, cum e și firesc, cu o *Introducere* teoretică, în care autoarea analizează punctul de vedere psihologist în interpretarea coordonării, aparținînd unor lingviști străini : Charles Bally și Albert Sechehaye, apoi încearcă o definiție a coordonării ca rezultantă sintetică a definițiilor date pînă acum. Introducerea se încheie cu cîteva precizări de terminologie referitoare la : conjuncție, joncțiune, elemente corelative. În capitolul al II-lea este prezentat *Inventarul elementelor conjuncționale coordonatoare*. Autoarea pornește de la același principiu ca și Mioara Avram în lucrarea *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*. Încercîndu-se pătrunderea în „dinamismul sincroniei", se urmărește evoluția modului de construire prin coordonare joncțională a propozițiilor și a părților de propoziție, concurența dintre diferitele conjuncții coordonatoare, delimitarea faptelor individuale, creații pasagere, cu existență precară, de cele care constituie norma într-o epocă dată, cu perspective de dezvoltare. Extinzîndu-și cercetarea și asupra aspectului popular al limbii, autoarea reușește să facă o comparație între limba literară și cea populară din punctul de vedere al folosirii mijloacelor de coordonare. Pentru fiecare conjuncție sau locuțiune conjuncțională în parte se studiază elementele pe care le coordonează, valorile multiple ale unora, capacitatea combinatorie a lor în locuțiuni și formule corelative, topica, variantele, valențele stilistice și originea. Etimologia elementelor coordonatoare se stabilește punîndu-se la contribuție cercetări mai vechi, și, cînd e cazul, optîndu-se pentru o soluție sau alta. În capitolele al III-lea și al IV-lea se cercetează coordonarea la nivelul propoziției și al frazei. Analizînd elementele care intră în raport de coordonare, fie ele părți de propoziție sau, în cadrul frazei, propoziții, autoarea le studiază din trei puncte de vdere : identitate sintactico-morfologică, identitate sintactică — **non**identitate morfologică, nonidentitate sintactico-morfologică. În cadrul fiecărui tip se distinge o coordonare propriu-zisă atunci cînd relațiile se stabilesc între structuri sintactice bine delimitate și coordonare contextuală (în cadrul frazei, paragrafului, textului) cu rol important pentru precizarea unor valori stilistice. În economia întregii lucrări se observă preocuparea permanentă a autoarei de a însoți fiecare exemplu ce ilustrează un aspect sau altul al coordonării de un amplu comentariu stilistic. Lucrarea se încheie cu unele *Considerații finale* ale autoarei pe marginea cercetării.

Deci, utilă ca scop, bogată în material, lucrarea *Coordonarea prin joncțiune în limba română* ar trebui salutată ca un eveniment. Pentru aceasta ar mai fi necesare cîteva ameliorări în conținutul ei, în scopul efectuării cărora (într-o nouă ediție) ne permitem să facem publice reflecțiile noastre. Observațiile privesc, pe de o parte, concepția lucrării, iar pe de altă parte analiza gramaticală propriu-zisă, efectuată asupra unor fragmente de text.

Lucrare de sintaxă istorică și descriptivă în același timp, *Coordonarea prin joncțiune în limba română* este, fără îndoială, rezultatul unei munci apreciabile, constînd în despuierea unui corpus de texte din literatura beletristică cultă și populară. Regretabilă este, din acest punct de vedere, ignorarea celorlalte stiluri ale limbii : publicistic, științific, administrativ.

Fără abordarea acestora, lucrarea nu corespunde integral titlului său, întrucît nu prezintă coordonarea decît într-un singur limbaj, cel beletristic. Fără să țină seama de această limitare a subiectului și vrînd să ne facă cunoscute sursele care au stat la baza lucrării, autoarea afirmă că a urmărit „evoluția ... raportului de coordonare ... din limba română în varianta sa scrisă cu (sic !) cele două aspecte : literar cult și literar popular" (p. 11). Formularea ne lasă nedumeriți. Este știut că producțiile populare se definesc prin caracterul lor oral, aspectul „scris" fiind propriu literaturii culte. Probabil că autoarea a avut în vedere faptul că a extras materialul din texte populare scrise (mai bine zis transcrise), ceea ce credem însă că nu i-ar fi dat dreptul să interpreteze aceste texte ca reflectînd aspectul „literar popular" în „varianta sa scrisă" sau, în orice caz, că ar fi impus un comentariu mai amplu cu privire la interpretarea variantelor lingvistice posibile ale limbii române scrise. Normal ni s-ar fi părut ca aspectul popular să fie folosit ca expresie a uneia din variantele orale ale limbii române, și nu a celei scrise. Mai precis spus, a variantei orale artistice, dacă textele populare erau texte populare artistice ! Laconismul formulării pe care o analizăm coroborat cu o insuficientă descriere a izvoarelor folosite îl lasă pe cititor cu impresia că interpretarea stilistică a coordonării în limba română este în mare măsură supusă arbitrarului în lucrarea de care ne ocupăm.

Cercetarea pornește de la sugestiile oferite de Mioara Avram în lucrarea *Observații asupra coordonării*, însă, din păcate, autoarea evită clarificarea teoretică a problemelor ridicate de coordonare. În definiția coordonării, nu este reținut din articolul Mioarei Avram un element esențial, și anume faptul că elementele coordonate trebuie să stea *„pe același plan (subl. ns.)* fără ca unul dintre ele să depindă din punct de vedere formal de celălalt"[1]. De asemenea, în cercetarea conjuncțiilor coordonatoare nu se urmărește și raportul stabilit între părțile de propoziție și propozițiile subordonate corespunzătoare, care ar fi ilustrat un alt aspect esențial al coordonării. Nu reiese din lucrare faptul că unele conjuncții și locuțiuni coordonatoare sînt specifice coordonării numai la nivelul frazei, nefiind folosite în coordonarea părților de propoziție : *(iar, cu cît ..., cu atît, nu numai că ..., dar* (sau *ci), și ..., fără să, în loc să, fie că, așa că, așa fiind* etc.).

Motive de ordin semantic și stilistic au determinat-o, se pare, pe autoare să studieze elementele coordonate și din punctul de vedere al identității sau al nonidentității morfologice, luînd ca parametri categoriile gramaticale ale părților de vorbire aflate în raport de coordonare, prezența sau lipsa articolului la substantive, numărul terminațiilor și proveniența verbală sau nominală la adjective, forma pozitivă sau negativă, activă, reflexivă sau pasivă la verbe. Acest procedeu, în afara faptului că nu duce la nici o concluzie teoretică, este adesea o sursă de greșeli. Comentariile de ordin semantic și stilistic se bazează pe metode tradiționale și adesea nu depășesc sfera banalului. Mai mult, preocuparea pentru explorarea tuturor valențelor stilistice ale unei conjuncții, folosite în diferite contexte, copleșește comentariul gramatical. Pe de altă parte însă, considerăm că lucrarea ar fi avut de cîștigat, sporindu-și caracterul aplicativ, dacă ar fi rezervat un capitol special cercetării sistematice a coordonării în operele unor scriitori români al căror stil se caracterizează prin oralitate.

În altă ordine de idei, considerăm că ar fi fost de preferat tratarea simultană a coordonării la nivelul propoziției și al frazei, întrucît în felul acesta s-ar fi înțeles mai ușor corespondența dintre părțile de propoziție și propozițiile subordonate cu aceeași funcție sintactică. Astfel despărțită, coordonarea din cadrul propoziției de cea din cadrul frazei dă impresia unei tratări schematice, atomiste. În cele ce urmează vom face cîteva observații în privința analizei gramaticale, care cerea din partea autoarei mai multă atenție. Este vorba de confuzii evidente de analiză sintactică tradițională, extrem de regretabile, mai ales datorită frecvenței lor. Astfel, se consideră în mod eronat *complemente circumstanțiale de loc:*

(a) diferite *complemente indirecte:*

p. 145 : „Și zise Avraam lu Lot: rogu-te să nu fie sfadă *între mine și între tine, între păstorii* mei *și între păstorii* tăi, că ne sîntem frați" (PO, 46/10).

„Radu vodă (...) văzîndu că nu va putea trece, să nu să îngroașe *între turci și între leși* lucruri de sfadă, singur s-au poftitu la împărăție să-i vie maziliia ..." (M. Costin, Let., 66/14).

p. 149 : „Acesta e semnul legăturiei ce am pus *între mine și între voi și între viile* care-s cu voi de acum pînă în vecie" (PO, 35/20).

b) *complemente circumstanțiale de relație :*

p. 146 „*În vorba și gesticulația* ei se citea o stăpînire deplină, o maturitate enigmatică" (Călinescu, O, 10/10).

c) *complemente circumstanțiale de timp:*

p. 147 „La cimp și la cetate, *în noapte și în rază,*
În carceri, pe mine, pe oameni mari cînt"
(Heliade, OI, 251).

p. 148 „*În urmă și în capăt*, văzînd oamenii, că alt modru nu-i, cela dă cojocul mai de preț, iar aceștia dau a cotrobăi prin cele șerpare" (NI, 139).

[1] Mioara Avram, *Observații asupra coordonării*, în SG, II, 1957, p. 156.

Două *propoziții principale interogative* coordonate prin conjuncția *și* sînt considerate, în mod surprinzător, *subiective:*

p. 249 : „Descarc băcălii / Și-ncarc dimerlii
Tot de grîu mărunt / Și de arnăut.
Dar *cine descarcă / Și cine încarcă ??*
(Alecsandri, PPV I, 193).

p. 250 : „Multe trec pe dinainte / În auz ne sună multe,
Cine ține toate minte / Și ar sta să le asculte ?
(Eminescu, OA I, 191).

p. 297 : „*Cine scula-se-va mie spre hîtleani / **sau** cine cu mine va sta* spre ceia ce fac fără lege? (C, Ps 399/183r/399).

„*Cine din păgîni face aceasta, **sau** cine-ș măscărește légia cu noi?*
(Ivireanul, P, 26/7).

Se interpretează drept propoziții *predicative două subiective* coordonate prin *și:*

„Minunat ar fi *să nu mai fie în țara asta boieri, **și** să fie praznice pe la mănăstiri măcar în fiecare zi cîte unul ...*" (Sadoveanu, O XIII, 12).

p. 254 : „Iar de va fi *să nu ni se răspundă*
***Și** să ne rîdă-n față cei mișei*
Dăm țării foc din dungă-n dungă
Și răsturnăm Carpații peste ei !"
(Beniuc, S II, 220).

Sînt considerate propoziții *circumstanțiale de cauză* două *circumstanțiale de mod* coordonate prin *și:*

p. 272 : „Fără multă zăbavă, îl rugă să-i facă din acel stîlp un buzdugan, dar așa ca fier să nu mai puie, nici să mai rămîie, căci *de cîte ori va sufla cu foiul **și** de cîte ori va da cu ciocanul,* atîția galbeni îi va da" (BPR I, 5).

Trei *subiective* coordonate prin *ori* sînt numite *completive indirecte:*

p. 305 : „Cîntă-mi, cuce, numai mie / Că la vară nu se știe
***Ori** mai trăiesc, **ori** că mor / **Ori** sînt pe drum călător*" (FOM, 452).

Un subiect multiplu este interpretat ca reprezentînd mai multe complemente directe :

p. 205 : „Cuvîntul, fie slav, fie turc, fie tătari ce se va români, are drit de împămîntenire, și numai obștească *frămîntare **și** nevoia* pot să-i deie indigenatul, ***iar** nu autoritatea* fabricanților de sisteme" (Russo, PT, 108).

Așa cum arătam mai înainte, pornind de la anumiți parametri, autoarea stabilește identitatea sau nonidentitatea morfologică a elementelor coordonate, însă adesea ajunge la confuzii. Se întîlnesc contexte în care elementele coordonate sînt considerate nonidentice morfologic, deși ele *nu* prezintă trăsături diferențiatoare din acest punct de vedere :

p. 136 : „Și ce nou Profet veni-va să clădească-n Casa celui care n-are nici *sfîrșit* / Nici *început* ?" (Minulescu, O I, 82).

p. 172 : „Fata babei era *slută, leneșă, țîfnoasă **și** rea* la inimă. Fata moșneagului însă era *frumoasă, harnică, ascultătoare **și** bună* la inimă" (Creangă, O, 175).

Între elementele coordonate din exemplele de mai sus există diferențe semantice, și nu morfologice. De asemenea, în alte contexte sînt considerate ca identice morfologic elemente diferite :

a) *opoziție de gen : coame / coarne* — fem./n.,

p. 129 : „Din rîu iată că ieșea / Zimbrul aprig ca un zmeu
Cu lungi *coame* ca de leu / ***Și** cu coarne oțelite ...*". (Alecsandri, PPM I, 204).

b) articulat / nearticulat

p. 210 : „*Neliniștita* frunză ***dar** supusă*/unei bătăi pe care-o simte-n vînt" (Doinaș, C, 93).

c) *adjectiv calificativ / adjectiv provenit din participiu*

p. 210 : „ ... era Toma Voiculeț, *nalt* și *sprinten*, fără mustață încă, ***dar** tăcut* și *încruntat* ca un mare căpitan, ..." (Sadoveanu, VB, 52).

Acestea sînt scăpări ale autoarei, rezultate, evident, din neatenție. Regretabil este faptul că ele sînt foarte numeroase. Deși i se acordă importanță, inventarierea identității sau nonidentității morfologice a termenilor coordonați nu o duce pe autoare la nici o concluzie cu adevărat notabilă. Faptul ni se pare firesc, întrucît *statutul morfologic* al termenilor coordonați nu merită să fie urmărit *în această formă*, adică pe categoriile gramaticale exprimate. Ni se pare neconcludentă încercarea de a afla *din texte* dacă se coordonează sau *nu se coordonează* substantive de același *gen* sau *același număr*. Cum stau lucrurile în această situație putem să știm și fără un examen de tip „exhaustiv" al textelor. În această privință ar fi trebuit scoase în relief numai cazurile *aparte*, neașteptate, de tipul acelei coordonări dintre *un subiect* și *un circumstanțial de loc* „descoperite" de Mioara Avram în articolul amintit, p. 154 : „*Oricine* și *de oriunde* poate să asculte la posturile de radio bucureștene muzica lui Debussy și chiar a lui Stravinski". GAZ. LIT. 1957, nr. 5 (151), p. 4. Din păcate, autoarea nu și-a pus astfel problema. În sfîrșit, întîlnim un comentariu fără text ilustrativ : „Caracterul ascendent al lanțului coordonat se poate constata în cazul termenului introdus prin *dar*, datorită căruia este reliefată opoziția față de primii termeni coordonați copulativ (nalți și tari) (p. 212). Este, probabil, un caz de omisiune (la tipar sau la dactilografie) a unui pasaj care conținea exemplul comentat, deci o greșeală de tipar, am zice. Asemenea greșeli sînt relativ numeroase, dar ne rezumăm la indicarea numai a cîtorva dintre ele :

— p. 129, rîndul 2 de jos, a se citi : „cu lungi coame", nu „coarne" ;

— p. 171, rîndul 10 de sus : „cu scînteieri de cremeni", nu „scînteietori" ;

— p. 188, rîndul 15 de sus : „Cei ce au ținut o coasă / În mîini", nu „În mîine" ;

— p. 203, rîndul 4 de jos : „Identitate sintactică-morfologică", nu „nonidentitate morfologică", întrucît comentariul și exemplele îndreptățesc prima formulare ;

— p. 204, rîndul 18 de jos : „gramaticienii", nu „gramatianii" ;

— p. 211, rîndul 11 de jos : „cu surîsul blînd vergin", nu „cu surîs" ;

— p. 240, rîndul 9 : „nu caut vorbe pe ales", nu „vorba" ;

— p. 274, rîndul 1 : „Curmi nuntă-n el", nu „mută".

La sfîrșitul acestor observații, ținem să reliefăm încă o dată importanța subiectului tratat și să apreciem efortul autoarei de a ne da un material bogat, amplu comentat. Din acest punct de vedere, lucrarea reprezintă o bună sursă de exemple și oferă multe sugestii pentru aprofundarea subiectului. Am vrea ca observațiile noastre să constituie un îndemn pentru un control mai riguros al tuturor afirmațiilor făcute într-un studiu de o asemenea complexitate.

Noiembrie 1979

MARIA DOBRE
Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

ION POPESCU, *Gramatică și noțiuni de fonetică și vocabular*. Manual pentru clasa a V-a, București, Editura didactică și pedagogică, 1978, 167 p.

Conceput ca o lucrare ce-și propune în primul rînd consolidarea cunoștințelor de gramatică dobîndite în cursul primar și, apoi, îmbogățirea și adîncirea lor, manualul de gramatică destinat clasei a V-a își atinge scopul în mare măsură.

Într-adevăr, el răspunde principalelor obiective cerute de predarea limbii române în școala generală : formarea unor deprinderi practice de exprimare orală și scrisă cît mai clară, mai precisă și mai corectă din punct de vedere gramatical, trezirea gustului pentru lectură, prețuirea și dragostea pentru valorile literaturii noastre, deci, implicit, educarea patriotică a tinerei generații.

Față de manualele precedente, manualul de gramatică pentru clasa a V-a, elaborat în 1974 și revizuit în 1976, este mai adecvat sarcinilor procesului instructiv-educativ.

Dacă totuși, uneori, pare greoi, acest lucru se datorește programei școlare (aprobate în 1977), după părerea noastră, prea încărcate. Astfel, la clasa a V-a se predau acum cunoștințe care mai înainte figurau în programa clasei a IV-a (familia de cuvinte, articolul hotărît, și nehotărît, formele neaccentuate ale pronumelui personal, numeralul cardinal) sau chiar a unor clase mai mari (rădăcina, tema, terminația, cuvintele antonime, pronumele personal de politețe, pronumele și adjectivul demonstrativ, modurile nepersonale și funcțiile lor sintactice, viitorul anterior, subiectul subînțeles și numele predicativ).

Îmbogățirea cunoștințelor teoretice și practice cere însă asigurarea timpului necesar pentru parcurgerea cu bune rezultate a materiei propuse. Or, constatăm că, față de volumul mare de noțiuni noi, numărul orelor afectate s-a micșorat simțitor. De pildă, substantivul și articolul (hotărît și nehotărît) se predau acum în 5 ore, în loc de 10 ore, iar verbul (cu aproape toate modurile și timpurile) în 6 ore, în loc de 13 ore[1].

În ultimii ani, studiul limbii române în școală nu mai este conceput doar sub raport strict gramatical, ci el implică și o extindere a cunoștințelor de fonetică și vocabular, fără a neglija aspectele de ortoepie, ortografie și punctuație. Aceasta se înscrie pe linia tendințelor noi, pozitive, în predarea limbii române, care urmăresc cultivarea în mai mare măsură a limbii române literare actuale și, în același timp, accentuarea caracterului practic, aplicativ al studiului limbii române în școală.

Prima parte a manualului explică principalele noțiuni de fonetică și vocabular. Capitolul consacrat foneticii reia o serie de cunoștințe anterioare (vocale, consoane, silabă, diftongi, triftongi), îmbogățindu-le prin noțiunea nouă de *accent*. Este un capitol bine redactat, în care explicațiile sînt susținute prin numeroase exerciții aplicative. Sînt binevenite aici precizările privind regulile despărțirii cuvintelor în silabe (p. 9) și rolul accentului în diferențierea semantică a cuvintelor cu aceeași formă (p. 12).

---

[1] Situația a fost sesizată și prezentată în detaliu de Ștefania Popescu în *Limba română în școala generală. Sistem de predare și metodologie*. Partea I. București, Editura didactică și pedagogică, 1978.

Capitolul următor discută principalele aspecte legate de **vocabular** (p. 16). Mai întîi se definește noțiunea și se dau indicații legate de alcătuirea dicționarelor și modul lor de utilizare. Totodată se recomandă elevilor să apeleze la Micul dicționar explicativ de la sfîrșitul manualului (p. 161—165), ori de cîte ori nu cunosc sensul exact al cuvintelor care apar în manual. Se trece apoi la prezentarea noțiunilor noi : **familia de cuvinte, rădăcina, tema, terminația, cuvintele antonime.**

Interesante ni se par exercițiile care cer elevilor fie să arate forma corectă a unor cuvinte scrise intenționat într-o ortografie greșită, fie să formeze familii de cuvinte sau să precizeze sensurile lor (p. 17—18).

Asupra acestui capitol vom reveni însă cu unele observații.

Capitolele referitoare la gramatică conțin aproape toate noțiunile de bază ale morfologiei și unele dintre cele mai importante noțiuni de sintaxă a propoziției și a frazei.

Părțile de vorbire (substantivul, articolul hotărît și nehotărît, adjectivul, pronumele personal și demonstrativ, verbul, adverbul, numeralul cardinal, prepoziția, conjuncția și interjecția), precum și categoriile lor gramaticale (gen, număr, caz, persoană, timp, mod) sînt studiate pornind de la analiza unor texte selectate cu grijă și, adesea, cunoscute deja elevilor din manualul de citire. Am sugera totuși folosirea în mai mică măsură a unor fragmente literare ce poartă indicația „după ...” sau „adaptare după ...”.

Pe linia corelării noțiunilor de morfologie cu cele de sintaxă se înscriu și desele referiri ale autorului — de cele mai multe ori bine făcute și la obiect — asupra funcțiilor sintactice ale părților de vorbire (de exemplu la capitolul „Cazurile substantivului”).

În ceea ce privește exercițiile aplicative, remarcăm utilitatea celor de la p. 73, în care se fixează formele pronumelui demonstrativ prin declinarea lui în propoziții (exercițiile 4, 6) și de la p. 78 (exercițiul 6), în care un cuvînt cu aceeași formă — *nouă* — corespunde unor părți de vorbire diferite și îndeplinește funcții sintactice variate.

Cum era și firesc, **prepoziția, conjuncția** și **interjecția** au fost înfățișate prin raportare directă la problemele de ortoepie, ortografie și punctuație pe care le implică. Conjuncțiile sînt amintite și la sintaxă în cadrul capitolului „Rolul cuvintelor de legătură în frază”.

Noțiunile de sintaxă a propoziției și a frazei sînt corect explicate, ținînd seama de nivelul de înțelegere al elevilor. Se reiau mai întîi cunoștințele căpătate în clasele anterioare despre părțile principale și secundare ale propoziției cărora li se adaugă fie aprofundarea unor aspecte, fie introducerea unor noțiuni noi.

Astfel, capitolul despre **subiect** reliefează corelația dintre morfologie și sintaxă prin prezentarea subiectului exprimat printr-un verb la infinitiv (p. 112). Clar și susținut de exerciții concludente este înfățișat și subiectul subînțeles (p. 113).

La **predicatul nominal** se dau corect exemple pentru verbe cu valoare copulativă în afară de *a fi* — *a deveni, a se numi* (p. 119) —, iar în legătură cu noțiunea nouă de **nume predicativ** se insistă asupra părților de vorbire prin care acesta poate fi exprimat.

Explicațiile privitoare la complementul direct și indirect, precum și la atributul adjectival (și substantival — chiar dacă nu i se dă această denumire, ci se face numai o scurtă referire în acest sens la capitolul „Cazurile substantivului” —Acuzativul) sînt făcute și prin prisma punctuației și a topicii.

Observațiile de sintaxă a frazei (asupra propozițiilor principale și secundare) sînt raportate direct la semnele de punctuație.

Se insistă totodată asupra rolului cuvintelor de relație în frază. În legătură cu acest din urmă aspect, remarcăm ca folositoare pentru fixarea cunoștințelor exercițiile de la p. 151—152, în care se cere înlocuirea unor conjuncții cu altele, care au același sens.

Pe linia întăririi caracterului aplicativ al studiului limbii române în școală se înscrie și capitolul special dedicat **semnelor de punctuație și de ortografie** din partea finală a manualului (p. 152—157).

Deși, în general, manualul pe care îl recenzăm este bine întocmit și corect din punct de vedere lingvistic, totuși la o lectură atentă se constată, în unele cazuri, formulări neclare sau incomplete, uneori neconcordanțe între cele afirmate la pagini diferite și chiar erori.

Unele explicații referitoare la **antonime** sînt nu numai sumare, ci și inexacte. Definiția, corect formulată, este sau cel puțin dă impresia că este contrazisă de precizarea : „nu sînt antonime cuvintele opuse ca sens, dar care au și note comune, ca : *domestic — sălbatic* ; *băiat — fată* ; *bărbat — femeie* etc.” (p. 23).

La capitolul consacrat structurii cuvîntului (p. 20), prezentarea noțiunilor de **rădăcină, temă** și **terminație** ridică, de asemenea, o serie de probleme. Dacă noțiunea de rădăcină este relativ ușor de înțeles de către elevi atunci cînd este privită în mod independent, lucrurile se complică atunci cînd este pusă în relație cu noțiunile de **temă** și de **terminație.** În primul rînd, datorită distincției foarte greu de făcut între **rădăcină** și **temă**, se impunea o formulare cît mai clară și mai accesibilă a explicațiilor. În al doilea rînd, trebuia insistat mai mult asupra diferențierilor dintre **rădăcină** și **terminație**, cu atît mai mult cu cît, la p. 46, discutîndu-se formele

diferite după gen ale adjectivelor, se face observația : „prin terminație aici înțelegem sunetele finale chiar atunci cînd acestea aparțin rădăcinii", care ar putea induce în eroare pe elevi.

Definirea valorilor articolului nehotărît este o problemă extrem de dificilă care a suscitat numeroase discuții în literatura de specialitate, fără a se ajunge pînă acum la o unanimitate de păreri. Această situație explică, credem, faptul că valorile articolului nehotărît și diferențele dintre forma articulată și cea nearticulată a substantivului nu sînt prezentate suficient de clar în manual, formulările respective fiind greoaie și presupunînd din partea elevilor cunoștințe și o putere de înțelegere care în mod sigur îi depășesc :

„... Deși nu arată precis despre care ființe sau lucruri este vorba, aceste cuvinte atrag atenția asupra unora dintre ele, spre deosebire de altele, la care nu se face nici o referire ... ... Pentru a înțelege mai bine aceasta, este suficient să comparăm substantivele *primăvară, prepeliță, lan, lăstar,* neînsoțite de articolele nehotărîte, cu cele însoțite de aceste articole : *o* primăvară, *o* prepeliță, *un* lan, *unui* lăstar" (p. 78).

În legătură cu folosirea articolului hotărît masculin *lui* la genitiv și dativ, se face specificarea că acesta „se așază și înaintea unor substantive proprii de genul feminin (nume de persoană) împrumutate din alte limbi" (p. 43) și se exemplifică prin : *casa* ***lui*** *Jeni,* ***Lui*** *Carmen îi plac excursiile.* Credem că afirmația „împrumutate din alte limbi" putea lipsi, ea neoferindu-le elevilor un indiciu sigur pentru identificarea acelor nume de persoană feminine care pot primi articolul hotărît masculin *lui.* Dealtfel, nu numai nume împrumutate, ca Jeni sau Carmen primesc acest articol, ci și nume românești de persoane de sex feminin care au terminație nespecifică pentru feminin (de pildă : *Catrinel*).

La **pronumele personal,** formele neaccentuate trebuiau explicate prin comparație cu formele accentuate corespunzătoare (p. 62), cu atît mai mult cu cît cele din urmă le erau deja cunoscute elevilor din clasa a IV-a. Pe aceeași linie semnalăm și o exprimare ambiguă : „formele neaccentuate *îmi, îți, îi, îl* sînt întregite prin atașarea vocalei *î* înaintea lor" (p. 63).

Forma *dumneavoastră* a pronumelui personal de politețe este identificată numai cu forma de plural *voi* a persoanei a II-a a pronumelui personal, fără a se sublinia faptul că, adesea, în vorbirea curentă, ea se poate referi și la o singură persoană, aducînd în plus o nuanță afectivă, de respect și considerație (p. 66).

În ce privește predarea adverbului sîntem de părere că este mai dificil pentru elevi să înțeleagă posibilitatea acestuia (ne gîndim în special la adverbul de mod) de a determina un alt adverb, cu atît mai mult cu cît, în general, elevii folosesc întrebarea pentru aflarea funcției sintactice a părților de vorbire.

La capitolul despre **conjuncție** se menționează faptul că anumite adverbe *(cînd, unde, cum)* pot juca rol de conjuncție singure sau însoțite de prepoziții : „spre deosebire de conjuncții, care nu au nici o funcție în propoziție, adverbele ... pe lîngă faptul că leagă diferite propoziții, au și diferite funcții în propoziție" (p. 103).

Credem însă că, atîta vreme cît elevii nu au învățat încă structura frazei, ei nu sînt capabili să opereze diferența între adverbul propriu-zis și aderbul cu valoare de conjuncție. În aceste condiții, ei nu sînt în stare să rezolve exercițiul 6 de la p. 105, care le cere să facă diferențierea menționată.

Unele explicații date diferitelor categorii gramaticale necesită o revizie atentă. De pildă, la capitolul **timpurile** verbului citim : „afară de viitor există și viitorul anterior", iar mai departe „viitorul și viitorul anterior sînt forme ale viitorului" (p. 82).

În cadrul capitolului despre **conjuncție** se afirmă că această parte de vorbire leagă „fie două propoziții de același fel, fie două părți de propoziție de același fel" (p. 102), pentru ca, mai jos cu cîteva rînduri, să citim : „adesea conjuncțiile nu leagă între ele propoziții de același fel".

Pe lîngă faptul că astfel de indicații derutează pe elevi, ni se pare de asemenea hazardat să se facă referiri la felul propozițiilor, cînd nu s-a studiat încă fraza.

Credem că trebuia insistat mai mult asupra situației în care adjectivul articulat cu articolul hotărît sau nehotărît capătă valoare de substantiv (p. 50), precum și asupra pronumelui și adjectivului demonstrativ de identitate (p. 71—72), eventual dîndu-se mai multe exemple ilustrative. În ceea ce privește exercițiile aplicative în general, semnalăm următoarele : la p. 56, prima propoziție din exercițiul 5 este incorectă *eu și tu învățăm,* iar la p. 110, în exercițiul 1, apar formele de viitor popular *(eu o să zbor),* fără a se face vreo observație în legătură cu acest lucru. Precizarea necesară este dată abia la p. 135, în nota care însoțește exercițiul 1.

La capitolul consacrat semnelor de punctuație și de ortografie (p. 152—157) este utilizat termenul **cratimă** fără a i se da sensul exact, care este notat peste trei pagini : „liniuța de unire sau de despărțire (cratima)" (p. 155).

Credem că este necesară explicarea termenilor *literar, regional* și *popular,* care apar în manual în următoarele cazuri : *forme populare ale pronumelor demonstrative (ăsta, ăla, aia* — p. 70) și *forme populare de viitor*

(p. 135) sau *formă literară* și *rostiri regionale* în explicațiile date unor cuvinte, în extrasele din *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* (p. 158—159).

Din punct de vedere lexical, o serie de cuvinte ca : *iezături, smîrc, sălciu* (prezente în textul de G. Călinescu dat spre exemplificare la exercițiul 1, p. 52), precum și *a simula* (exercițiul 4, p. 52), *exponate* (exercițiul 1 a, p. 108) ar fi trebuit să-și găsească locul în lexiconul ce însoțește manualul.

Deși prezintă o serie de îmbunătățiri mai ales pe linia unei mai bune corelații între diferitele capitole și a accentuării caracterului aplicativ în studierea limbii române în școală, manualul de gramatică destinat clasei a V-a ar putea să beneficieze de o nouă ediție revăzută.

Noiembrie 1979

FILOFTEIA MODORAN
Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

PAUL PĂLTĂNEA, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V.A. Urechia"*, Galați, 1979, 324 p.

Înființată în urmă cu aproape un secol, prin donația celui al cărui nume îl poartă acum, Biblioteca „V. A. Urechia" din Galați include între colecțiile sale, pe lîngă un număr important de cărți vechi românești, prezentate în urmă cu cîțiva ani în catalogul lui Gh. Hîncu [1], și o valoroasă colecție de scrisori și manuscrise interesînd îndeaproape istoria literaturii române, vechi și moderne, și implicit studiile de filologie. Catalogul recent apărut, redactat de istoricul Paul Păltănea, dă o imagine globală a fondului de peste două mii de unități manuscrise, dintre care sînt înregistrate aici selectiv, după criterii oarecum neclare (în prefața lui N. Oprea se vorbește de includerea unor „scrisori sau manuscrise contemporane", selectate după „valoarea semnatarului" sau după „importanța lor privind istoria și activitatea bibliotecii"), numai 1 435. Împărțit în trei capitole, respectiv *Manuscrise* (nr. 1—345), *Scrisori* (nr. 346—1 292) și *Varia* (nr. 1 293 — 1 435), catalogul semnalează autorul și titlul manuscrisului (sau destinatarul în cazul scrisorilor), rezumînd conținutul unde este cazul, dînd detalii asupra hîrtiei, cernelii, filigranului, eventual a existenței unor vignete sau ilustrații, menționînd însemnările, precum și publicarea manuscrisului cînd acesta a fost editat sau făcînd trimitere la studiile care îl folosesc. Lucrarea este completată cu un indice de nume și cu o bibliografie, precum și cu o listă de abrevieri. Așa cum se prezintă, catalogul este un instrument de lucru util și eficace, răspunzînd principalelor deziderate ale cercetării preliminare.

Din cauza numărului mare de unități descrise, probabil, catalogul nu dă însă și cuprinsul întreg al manuscriselor miscelanee, ci doar indicații generale („conține texte religioase", nr. 213) sau spicuiri ; dintre cele 47 de poezii cuprinse în ms. 205, de pildă, semnalează doar *Hora Ardealului* de Alecsandri, intitulată aici *Hora română*, și *Moartea lui Mihai*, „care este, de fapt, *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare* de Bolintineanu". Chiar și în cazurile în care titlurile sînt date, lipsind *incipitul* și *desinitul* fiecărui text, putem doar bănui că multe dintre aceste texte sînt similare celor cunoscute din alte manuscrise ; astfel, *Cîntarea românilor* din ms. II/157 (nr. 36) este probabil aceeași cu *Cîntecul românilor viteji* din ms. 1 155 de la Biblioteca Academiei, după cum *Jalnica cîntare a lui Bunăparte* (nr. 35) trebuie să fie un text asemănător celor cunoscute sub titlul de *Cîntarea ticălosului Bonaparte*, care au circulat mai ales în Banat (și acest manuscris provine din aceeași regiune)[2]. Cînd sînt indicate primele versuri ale unor asemenea compuneri, identificarea este ușoară, cum este cazul versurilor din ms. 105 („Ah, sabia lui Traian / Într-o mînă de roman"), care ne sînt cunoscute nu numai din alte miscelanee asemănătoare, ms. 137 de la Biblioteca Academiei, de pildă, ci chiar din *Ciocoii vechi și noi* ai lui Filimon (cf. cap. XXVIII). Tot așa putem doar presupune că *Viața părintelui Nifon* din ms. 209, copiat „înainte de 30 noiembrie 1714", este binecunoscuta operă a lui Gavril Protul (în acest caz, manuscrisul, necunoscut

[1] Gh. Hîncu, *Cartea românească veche. Bibliografie*, Galați, Biblioteca „V. A. Urechia", 1965, 192 p.

[2] Cf. I. B. Mureșianu, *Napoleon și Banatul*, în „Luceafărul", 1939, nr. 3—5, și D. Pop și I. Niculiță, *Napoléon Bonaparte dans le folklore roumain*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai", series Philologica, 1969, nr. 2.

pînă acum cercetătorilor, este important, mai vechi decît el fiind doar ms. 464 de la Biblioteca Academiei), sau că ms. 304, „Fragmente dintr-o cronică moldovenească, în lb. franceză", copiat de Ubicini „după un manuscris existent la Biblioteca Națională din Paris" (p. 87) este copia cronicii lui Pseudo-Amiras, care i-a servit lui Urechia la redactarea notiței sale din „Buletinul instrucțiunii publice", I, 1866, p. 608—613.

Importante sînt și alte manuscrise, cele ale unor cărți populare de pildă, o *Floarea darurilor* ante 1765 (nr. 109), *Filerot cu Andusa* din 1837—1838 (nr. 105) sau un *Arghir* copiat după ediția din 1801, toate nefolosite pînă acum de cercetători. Ignorată este și o *Cîntare jalnică la îngropăciunea măritului ... negustători Hagiu Constantin Pop* de Vasile Aaron (nr. 147), operă ocazională de același tip cu un *Vers jalnic la îngropăciunea d. Teod. Mihești*, scris tot de V. Aaron în 1802 și publicat abia în 1899 de D. Popovici-Barcianu în *A XV-a programă a institutului pedagogico-teologic* ... din Sibiu; fără valoare literară, doar tipologic atestînd intrarea în lirica cultă a vechilor *versuri* la înmormîntare, această compunere sporește bibliografia și așa destul de bogată a epigonului iluminist. Foarte probabil însă, indicația „copiat după o tipăritură neidentificată" (p. 51) trebuie corectată; manuscrisul cuprinde, mai verosimil, o copie după textul pregătit pentru tipar, care n-a mai fost pînă la urmă imprimată.

Dintre scrisori pot fi remarcate multe, de la Alecsandri și Kogălniceanu (publicate în cea mai mare parte), de la Bianu, Remus Caracaș, A. Gorovei, Șt. Petică, de la Urechia însuși ș.a. Pentru istoria filologiei însă, mare interes prezintă corespndența lui A. Scriban cu V. Bogrea, întinsă pe o perioadă de șaptesprezece ani, din 1910 pînă la moartea ultimului și, oarecum, cea a lui Iuliu Zanne către profesorul Ene Patriciu, 15 scrisori între 1897 și 1902 în legătură cu lucrul la *Proverbele românilor*, discuții asupra interpretării unor expresii etc.

Catalogul nu cuprinde, din păcate, nici o precizare relativă la sistemul de transcriere a textelor, titlurilor ș.a. și din acest motiv nu putem ști de ce la ms. nr. 70, de pildă *(De începerea vechiului neam ...)*, într-o însemnare apare transcris „această carte ...", iar cîteva rînduri mai jos, altă însemnare este transcrisă „aciastă carte" (p. 34), sau de ce multe manuscrise au titlurile date între croșete, deși ele par a reproduce titluri existente în manuscris, de pildă nr. 105, [Filerot cu Andusa] sau nr. 106 [Filozofie. Întrebări și răspunsuri]. De asemenea, ar fi trebuit, poate, ca, măcar la manuscrise, capitolul să fie subîmpărțit după criteriul lingvistic, avînd în vedere că fondurile Bibliotecii „V. A. Urechia" cuprind texte în limbile arabă, franceză, germană, greacă, latină, turcă, pentru a nu mai vorbi de cele în provensală, multe provenind din donația inițială a fondatorului [3], la care se vor adăuga, cu anii, alte donații mai mult sau mai puțin importante.

Dincolo de aceste mărunte observații, catalogul facilitează cunoașterea unui important fond de manuscrise prea puțin pus în valoare pînă acum; printr-o muncă migăloasă și probă, autorul pune la îndemîna cercetătorilor un instrument de lucru clar, corect și informat, a cărui utilitate este evidentă.

Decembrie 1979

MIRCEA ANGHELESCU

Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu"
București, b-dul Republicii 13

[3] La înființarea sa, la 11 noiembrie 1890, biblioteca poseda deja 178 de manuscrise, dintre care 126 donate de V. A. Urechia, iar 53 de dr. N. Vicol; în 1896, numărul manuscriselor crescuse la 199 (cf. V. A. Urechia, *Situațiunea bibliotecii publice „Urechia" din Galați de la înființarea ei*, [București], 1897, p. 4—5 nenumerotate).

RECTIFICARE

Cititorii sînt rugați să facă următoarele rectificări:

— în LR 6/1979: la p. 590, r. 6 de sus, în loc de: determinantului, se va citi: determinatului;
— în LR 1/1980: la p. 5, nota 19, în loc de: Această este considerat, se va citi: Această teză este considerată; la p. 12, r. 2 de sus, în loc de: subiectul, se va citi: subiectului; la p. 15, r. 15—16 de sus, în loc de: se presupune, se va citi: se presupun; la p. 38, r. 2 de sus, în loc de: ***negrajdenie***, se va citi: ***nagrajdenie***; la p. 40, r. 34 de sus, în loc de: labialelor, se va citi: dentalelor.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la 2 rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale. Autorii pot primi un număr de 30 de extrase, gratuit — dacă lucrarea face parte din planul de lucru al unei instituții, sau contra plată — dacă lucrarea este remunerată.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Calea Victoriei 125, Sector 1, 71021 București

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române,** vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române,** vol. I și II, ed. a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, 1972 ; vol. I, 349 p., 20 lei ; vol. II, 589 p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române,** 1973, 204 p., 10,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România. Lingvistica.** Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România : Etnologia** de Romulus Vulcănescu ; **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

* * * **Fonetică și dialectologie,** IX, 1975, 256 p., 16,50 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare,** 1975, 655 p., 48 lei.

* * * **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică.** Sub redacția : Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

* * * **Dicționarul limbii române (DLR), tom.** IX, **R,** 1975, 624 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes,** 1975, 172 p., 9,75 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX),** 1975, 1 052 p., 150 lei.

* * * **Coresi, Psaltirea slavo-română. 1577,** 1976, 760 p., 52 lei.

FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării românești,** 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud.** Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română,** vol. II. **Prefixele,** 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe,** coeditare cu Société d'éditions ,,Les belles lettres'' — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi,** volumul I, **Cărțile populare laice,** partea I, 1976, 242 p., 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme,** ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române,** tom. XI, partea 1, litera **Ș,** 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană,** 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente și însemnări românești din sec. XVI.** Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareș, 1979, 500 p., 41 lei.

LR, Anul XXIX, nr. 2, 1980, București, p. 83—174

I. P. Informația — c. 2027

42 200

Lei 6

I 8245

LIMBA ROMÂNĂ

3

ANUL XXIX

1980

mai—iunie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

0 IUL. 2005

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 71021 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137 — telex 11226, 70116 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonament annuel este de 20 $.

Toutes commandes de l'étranger pour les travaux parus aux Editions de l'Academie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à :

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137 — telex 11226, 70116 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Adresa redacţiei :
Str. Spiru Haret, nr. 12
79515 Bucureşti, Sectorul 6
Telefon : 33.34.40., int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
71021 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 50.76.80.

8245

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ULLA 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXIX 1980 Nr. 3
mai—iunie

2022

SUMAR

OMAGIU ACADEMICIANULUI **ALEXANDRU GRAUR** CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 80 DE ANI 177
ANDREI AVRAM, Note etimologice 179
ELENA BEREA-GĂGEANU, „Pronumele de întărire" în româna contemporană . . 183
DOINA BOGDAN-DASCĂLU, Funcția metalingvistică a numelor proprii și a derivatelor lor în limbajul criticii literare 187
FULVIA CIOBANU, Unele întrebuințări ale liniei de pauză în scrierea noastră actuală . 193
E. CONTRAȘ, Din terminologia casei : ***băbură*** 197
FLORICA DIMITRESCU, ***Impact*** 201
MAGDALENA GEORGESCU, Completări la Dicționarul Academiei (cuvinte, sensuri, variante, prime atestări) 205
ION GHEȚIE, Un vechi fonetism românesc : epenteza lui [u] în ***să aiub, coiuf, cuiub, cuiuva*** 211
VALERIA GUȚU ROMALO, Opoziția de număr în limba română contemporană . . . 213
FINUȚA HASAN, Tendința de invariabilitate a unor pronume relative 217
VICTOR IANCU, Pentru un atlas lingvistic al românei standard 221
GAVRIL ISTRATE, ***(A)leș, (a)leșui, (a)leșuire, (a)leșuitor, leșnic, leșuială, leșuitură*** . 227
FR. KIRÁLY, ***-ă*** nemotivat de etimon 231
EMESE KIS, Semnificația informațională a tendințelor limbii române 235
ALEXANDRU MAREȘ, Cea mai veche culegere de extrase religioase traduse în limba română 239
LUCREȚIA MAREȘ, Accentuarea unor nume de familie 245
AURELIA BĂLAN-MIHAILOVICI, Construcții negative cu valori stilistice în texte vechi românești 247
G. G. NEAMȚU, Despre flexiunea cazuală a numeralului 249
VIRGIL NESTORESCU, Elemente de frazeologie românească veche în documentele slavo-române 253
ION POPESCU-SIRETEANU, ***Dealul bărbat*** 257
MARINA RĂDULESCU, Despre scrierea și pronunțarea neologismelor conținînd la origine sufixul fr. ***-eur (-euse)*** 259
I. ROBCIUC, Etimologii 267
LUIZA SECHE, Marcofilie, ștampilofilie, ștampilografie 269
FLORA ȘUTEU, Greșeli de stil 273
ADRIAN TURCULEȚ, Alomorfele pronumelui ***mi*** în graiul cîmpulungean 275
ARITON VRACIU, Unele considerații asupra raporturilor dintre traco-dacă și alte limbi indo-europene 281
PETRU ZUGUN, Un precursor latin al fonologiei 285

30153

LIMBA ROMÂNĂ

OMAGIU
ACADEMICIANULUI
ALEXANDRU GRAUR
CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 80 DE ANI

Născut în ultimul an al secolului trecut, acad. Al. Graur își numără anii odată cu secolul nostru : la 19 iulie a.c. domnia-sa împlinește opt decenii. În numele tuturor colaboratorilor și cititorilor ei, revista noastră urează savantului sărbătorit mulți ani cu sănătate și aceeași putere de muncă închinată cu generozitate lingvisticii și culturii românești.

Personalitatea și activitatea academicianului profesor Alexandru Graur nu au nevoie să fie prezentate, fiind bine cunoscute. Vom schița aici doar două aspecte care interesează direct publicația noastră și obiectul preocupărilor ei.

Să amintim mai întîi ce îi datorează „L i m b a r o m â n ă" : onorată de colaborarea permanentă a academicianului Al. Graur ca autor (peste 30 de articole, începînd cu nr. 6/1953 ; cel mai recent în nr. 4/1979), revista noastră se bucură și de colaborarea sa, mai puțin cunoscută, cu Consiliul de conducere, căruia îi recomandă spre publicare articole ale numeroșilor săi elevi sau îi comunică aprecieri asupra contribuțiilor apărute ; atenția pe care ne-o acordă rezultă și din faptul că orientarea și realizările revistei au format tema unor articole-cronici publicate în presa de mare tiraj de savantul omagiat.

Mai important este să subliniem ce îi datorează l i m b a r o m â n ă, care constituie obiectul statornic al cercetărilor sale de 55 de ani. E interesant de remarcat că, deși e latinist ca formație, primele sale lucrări, publicate în 1925 și 1926, sînt toate din domeniul limbii române. Pendularea originară a interesului științific între română și latină se oglindește și în subiectul tezelor sale de doctorat (Sorbona, 1929) : în timp ce teza principală trata o problemă de fonetică latină, teza secundară era consacrată unui aspect al formării cuvintelor în limba română. Limba noastră datorează academicianului Al. Graur contribuții fundamentale în domeniul foneticii istorice, al gramaticii descriptive și istorice, al formării cuvintelor și al vocabularului, inclusiv antroponimia și toponimia. Limba română este însă pentru acad. Al. Graur mai mult decît un obiect de cercetare în sine : ea constituie și un punct de sprijin al teoriilor sale de lingvistică generală, și un punct de vedere în lucrările sale de limba latină, care uneori se intitulează „chestiuni latino-române". În același timp, limba română primește din partea academicianului Al. Graur dovezi concrete de dragoste și grijă prin neobositele sale manifestări de cultivare a limbii, iar în urma diverselor sale acțiuni de popularizare a lingvisticii îi datorează în mod special atragerea unui număr tot mai mare de concetățeni interesați de problemele limbii.

Închinînd academicianului Alexandru Graur acest număr, revista „Limba română" își îndeplinește o datorie implicată în însăși misiunea sa de cinstire a limbii române și a sluiitorilor ei.

NOTE ETIMOLOGICE

DE

ANDREI AVRAM

Toate cuvintele discutate în notele de mai jos figurează în DLR, tomul IX. Litera *R*, București, 1975, cu mențiunea „etimologia necunoscută".

rabaşcă. A fost înregistrat în Cristești — Botoșani, cu sensurile „mistrie" și „unealtă în formă de cuțit folosită în tăbăcărie". Ultima dintre uneltele în discuție este, desigur, cea numită, printre altele, și *răzălău*, *răzătoare*, *răzător* : toate trei aceste cuvinte înseamnă și „custură pentru curățit pieile" (DLR). După mențiunea „etimologia necunoscută", în DLR se face trimiterea „cf. ucr. *рубанок*, rus. *рубанок*", care este justificată semantic (*рубанок* înseamnă „rindea, gealău"), dar, după părerea noastră, se bazează pe o asemănare formală mult prea vagă : putem să admitem (ceea ce vom face și noi, mai jos) că partea finală a lui *rabaşcă* este rezultatul unei modificări produse sub influența unor cuvinte terminate în *-aşcă*, dar ni se pare greu de crezut că a avut loc transformarea [u] > [a] în prima silabă a cuvîntului.

Rabaşcă se explică ușor dacă plecăm de la germ. *Reibeisen* „răzătoare" (*Dicționar german-român*. [Coordonare și revizie Mihai Isbășescu și Maria Iliescu, București], 1966). Există mai multe cuvinte în care diftongului scris *ei* din germană îi corespunde în română, în silabă protonică, [ă] : *răbui* <*reiben*, *răpelț* (alături de *răipelț*, *raipelț* etc.) < *Reibhölzer*, *răsplai* < *Reißblei* (exemplele provin din DLR). Tratamentul [a], în loc de [ă], al diftongului din prima silabă a lui *Reibeisen* nu este surprinzător în nordul Moldovei. Cît despre terminația lui *rabaşcă*, menționăm că „românizarea" împrumuturilor din germană, prin apropierea de cuvinte mai vechi, este un fenomen care se întîlnește și în alte cazuri ; pentru a ne menține în domeniul termenilor tehnici, vom cita pe *Gewindeeisen*, care a dat în românește, printre altele, *ghintaiță* „dispozitiv pentru tăierea unui filet" (I. A. Florea, „Anuar de lingvistică și istorie literară" XXV, 1976, p. 81).

rahotă. Avem în vedere pe *rahotă*[1], „vuiet ; învălmășeală, dezordine". După Stanislav Semčinski, LR XXVI, 1977, 1, p. 44, „ar putea fi comparat cu ucr. *réhit* sau, mai convingător, cu *réhoty* « rîs zgomotos »". Cu privire la transformările fonetice care au dus la forma *rahotă*, autorul scrie : „Vocala primei silabe la început a putut să fie redată prin *ă*, rămînînd de explicat trecerea *ă* > *a* în poziție accentuată. Nu se poate exclude influența formelor verbale din ucraineană cu accentul mobil asupra unei astfel de schimbări". Admițînd — spre deosebire de S. Semčinski — mai mult decît posibilitatea unei comparații, la același cuvînt ucrainean (sg. *rehit* — pl. *rehoty*, în limba literară) trimite și I. Robciuc, LR XXVI, 1977, 2, p. 185, care consideră însă că în română cuvîntul a pătruns din graiurile în care el este pronunțat „aproximativ, *păromu*" ; în felul acesta, în-

tr-adevăr, ar fi mai ușor de explicat forma din pasajul (redat, în DLR, în transcriere parțial literarizată) *D'e la căsîle lor... Mărgîn, Mare rahot'e făcîn* (T. Papahagi, M., p. 141). Cu toate acestea, ținînd seamă de faptul că în ucraineană cuvîntul *rehit (rehoty)* este de origine onomatopeică (Stanislav Semčinski, *loc. cit.)*, iar *rahotă* nu poate fi despărțit de alte forme românești, care, cu siguranță, nu provin din ucraineană (vezi mai jos), credem că termenul de care ne ocupăm nu este un împrumut, ci are la bază, și în română, o onomatopee. De notat că sub forma *rahotă* cuvîntul a fost comunicat din Loman — Sebeș; *rahote* din citatul de mai sus (după DLR, variantă a lui *rahotă)* s-ar putea să fie un plural (interpretarea lui I. Robciuc, *loc. cit.*; în acest caz adjectivul precedent ar fi forma de plural învechită a lui *mare)*. Menționăm, în sfîrșit, că *rahote* a fost explicat tot prin ucraineană și de T. Papahagi, în glosarul monografiei care constituie una dintre cele două surse utilizate în DLR: „Et. rut. *ráhóte*" (sic; p. 230).

După părerea noastră, *rahotă* este unul și același cuvînt cu *harhăț* „zgomot ce se naște cînd mai mulți vorbesc tare deodată, astfel că vorbele învălmășindu-se nu mai poți pricepe ce spune fiecare îndeosebi" (în Moldova și în Bucovina), înregistrat în DA și considerat „onomatopee" (ar fi mai exact spus: formație care are la bază o onomatopee). În același articol din DA găsim, printre altele, pe *harhotă* „om cu gura mare, sfătos, gura satului" (prin Năsăud), dar — lucru curios — nu și pe *horhot* „zgomot" (de asemenea, considerat onomatopee), care este tratat separat, într-un articol cu acest titlu.

Ca structură fonetică *harhotă* se aseamănă cu *horhot* în aceeași măsură ca *rahotă* cu *rohot* „zgomot" (cunoscut prin Banat, deci departe de zona în care s-a exercitat influența ucraineană), acesta din urmă înregistrat în DLR cu mențiunea „formație onomatopeică" (în articolul *rohot* figurează și varianta *root*). Constatarea că există un foarte mare număr de interjecții și formații onomatopeice cu structura „[h] + vocală" sau caracterizate printr-o silabă inițială cu această structură *(ha, hă, hî, hi, ho, hu, hăi, hei, hălăi, hărhăti, hăuli, hîrcîi, holi, hui* etc.; vezi DA) ne determină să credem că *rahotă* provine din *harhotă*, nu invers; forma din titlul acestei note a apărut prin metateză: *harhotă* > *ra(h)hotă*. Așadar, nu sîntem de acord cu părerea exprimată de Emil Suciu, LR XXVII, 1978, 1, p. 36, care, după ce observă că „*raot, rahotă* și *rohot* sînt variante ale aceluiași termen", crede că toate aceste forme au la bază rădăcina onomatopeică — de remarcat, neatestată ca atare, sub forma unei interjecții — *ro(h)-/ra(h)-*(autorul menționează și verbul *rohoti*, înregistrat prin nord-estul Olteniei, cu sensul „a se certa"; pentru *raot* vezi nota următoare). În treacăt fie spus, constatarea la care ne-am referit mai sus ne face să punem la îndoială etimologia lui *hohot* dată în DA: „Din slav. (rus.) *chochotъ* (și ung. *hahota)*, idem. Cfr. *chicoti*"; ar fi fost suficient ca la alte limbi să se facă trimiteri numai pentru comparație — așa cum s-a procedat, de exemplu, la *horp*: „Onomatopee (cfr. ung. *körpölni, körpögni* « a sorbi »)" —, întrucît *hohot* a putut foarte bine să fie creat în românește, ca formație de origine onomatopeică, întocmai ca *horhot*. Astfel de trimiteri ar putea, eventual, să fie adăugate și la etimologia cuvîntului de care ne-am ocupat aici; deci: *rahotă* < *harhotă* (de origine onomatopeică); cf. ucr. *rehit* (pl. *rehoty)*.

raot. A fost înregistrat în Banat, cu sensul „devastare, prăpăd" (se reproduce glosarea din sursa citată : Novacoviciu, C. B. II). Menţiunea „etimologia necunoscută" este însoţită de trimiterea „cf. *răst*" ; după cum a remarcat Emil Suciu, *loc. cit.*, p. 35—36, este vorba de o greşeală de tipar (nesemnalată în *Erata* de la sfîrşitul volumului) : în loc de *răst*, care nu figurează în dicţionar (şi care, dacă ar exista, nu ar putea să aibă nici o legătură cu *raot*), trebuie, desigur, să citim *răot*. Acest cuvînt (derivat de la *rău*) este însă definit „(în descîntece ; concretizat) lucru rău" şi ilustrat cu citatul *Cocoşii cîntară, răot şi venin mîncară* (ŞEZ. VII, p. 93), ceea ce ne duce destul de departe de sensul lui *raot* ; nici [a] în loc de [ă], sub accent, nu ar fi uşor de explicat. În realitate, *raot* este unul şi acelaşi cuvînt cu *rahotă*, aşa cum a arătat Emil Suciu (vezi nota precedentă). Dispariţia lui [h] în poziţie intervocalică este un fenomen frecvent ; cf. *moor*, variantă a lui *mohor* (DLR), *Miai* = *Mihai* etc. Spre deosebire însă de autorul citat, credem că *raot* are la bază nu rădăcina onomatopeică *ro(h)-/ra(h)-*, ci o onomatopee cu [h] iniţial, întocmai ca *rahotă*, discutat mai sus. De la sensul general de „zgomot" s-a putut ajunge uşor la cel de „devastare" ; cf. definiţia lui *harmalaie* dată în DA : „dezordine, arababură, confuziune, însoţită de zgomot, cf. *harhăt*". Aşadar : *raot* = = *rahot(ă)* < *harhotă* (de origine onomatopeică).

răncoti. A fost înregistrat prin nord-vestul Munteniei, cu sensul „(despre copii) a face gălăgie, a ţipa, a striga, a răcni, a se juca zgomotos". După părerea noastră este un derivat cu sufixul verbal *-ot-* de la *răcni* (: v. sl. *rykn̨ti* ; DLR) ; de menţionat că forma infinitivului slav nu a lăsat urme în limba română *(răcni* are ca punct de plecare forme ca *rykn̨*, ind. prez. 1 sg. ; cf. I. Pătruţ, *Studii de limba română şi slavistică*, Cluj-Napoca, 1974, p. 70), aşa încît [ot] din *răncoti* nu poate fi pus în legătură cu segmentul [õt] din v. sl. *rykn̨ti*. Pentru sufixul *-ot(i)* vezi A. Graur, BL VI, 1938, p. 166 (de remarcat în special derivatul *ţipoti* „criailler", cvasi-sinonim cu *răncoti*) şi Laura Vasiliu, SMFC VI, 1972, p. 114 (unde este citat, printre altele, verbul *mişcoti*, înregistrat şi în DLR ; cf. *mişca*). Este uşor de admis că a avut loc metateza [kn] > [ŋk].

răngăni. Cuvîntul, comunicat din Banat, are sensul „a nu se putea ţine pe picioare din cauza lenii, a se tolăni peste tot". Provine din germ. *rangen* (= *rangeln*) „a se tolăni" (vezi *Dicţionarul german-român* citat sub *rabaşcă*).

rîmpi. A fost comunicat din Timişoara, cu sensul „a împinge". Trimiterea „cf. *crîmpi*", care urmează după menţiunea „etimologia necunoscută", nu este justificată (după DA, acest cuvînt, de origine slavă, înseamnă „a se aşeza pe vine, a se încorda pentru a ridica ceva" şi „a se lua după cineva" ; în ce priveşte forma, de observat că deosebirea dintre [r]- şi [kr]- nu este deloc neglijabilă). *Rîmpi* provine din germ. *rempeln* „a ghionti, a lovi" (vezi dicţionarul menţionat în nota precedentă).

roit. Avem în vedere pe *roit* [3], sinonim cu *arnică (Arnica montana)*. Dat fiind că planta numită astfel (prin Transilvania) se mai numeşte şi *ţîţa oilor* (Al. Borza, *Dicţionar etnobotanic...*, [Bucureşti], 1968, p. 23), este uşor de admis că, plecîndu-se de la aspectul plantei care explică această ultimă denumire (desigur, forma fructelor ; vezi ilustraţia din I. Prodan,

Al. Buia, *Flora mică ilustrată a României*. Ediția a V-a, București, (1966], p. 508), a putut fi atribuit sensul de „arnică" și unui cuvînt care însemna „ciucure". Considerăm, prin urmare, că *roit* [3] este același cuvînt cu *roit* [2] „ciucure, canaf, pompon; franj" (< magh. *rojt*; DLR).

roșnăi. A fost înregistrat prin sudul Transilvaniei, cu sensul „(despre haine, încălțăminte) a (se) uza prin purtare". După părerea noastră, este o variantă a lui *rîșni* (< *rîșniță* < bg. *rășnica*; vezi DLR). Vocala din silaba inițială se regăsește în varianta *rojni* (deosebirea dintre [ș] și [j] nu prezintă importanță; cf. variantele *rîșni*, *rășni*, pe de o parte, și *rîjni*, *răjni*, pe de alta, cu fluctuație între surdă și sonoră, fenomen frecvent înainte de consoanele nazale). Din punct de vedere semantic *roșnăi* și *rîșni* au în comun ideea de „a (se) roade prin frecare"; cf. *rojnar* „răzătoare pentru hrean" (< *rojni*; DLR); *rîjnitor* „răzătoare pentru hrean, morcovi etc". (DLR, s.v. *rîșnitoare*). Probabil că [o] din *roșnăi* (și din *rojni*) se explică prin influența formelor lui *a (se) roade* (cum ne sugerează Th. Hristea).

rotil. Avem în vedere pe *rotil* [1]. Faptul că acest termen, denumire a plantei *ochiul-boului (Callistephus chinensis)*, este sinonim cu *flori rotate*, *roate*, *roți*, *rotoghele*, *rotogoale* (Al. Borza, *op. cit.*, p. 37—38) arată că avem a face cu un cuvînt din familia lui *roată*; cf. *rotiliță* (< *rotilă*), tot un nume de plantă (*Anemone nemorosa*). Considerăm deci că *rotil* [1] este unul și același cuvînt cu *rotil* [2] „rotund; (regional) rotilat", înregistrat în DLR cu trimiterea „cf. *rotilat*" (acesta din urmă derivat de la *rotilă* < *roată*).

rujmuli. Înseamnă, în graiul din valea Crișului Negru, „a scurma, a rîma". Provine, prin metateză, din **jumurli*, formă a cărei existență poate fi presupusă, dat fiind că în DA este atestată varianta *jumurlui* a lui *jimui* „a rîma, a scormoni, a răscoli pămîntul cu rîtul" (cf. *ciumurli* = = *ciumurlui*, *pîrgăli* = *pîrgălui* etc.). *Jimui*, cunoscut în Transilvania de vest și în Banat, este, după DA, „probabil înrudit cu *jumuli* [1]" („a smulge penele"), considerat de origine maghiară; se menționează că în ungurește există variantele *gyim* și *gyom* (ceea ce ar însemna că, alături de *jimui* < *gyim*, a putut să existe și **jumui* < *gyom*, devenit, ulterior, **jumurli*, *jumurlui*, printr-o modificare fonetică datorită căreia cuvîntul a dobîndit un grup consonantic expresiv; cf. Al. Graur, SCL X, 1959, 2, p. 208—209). La Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapesta, 1966, p. 11, *jimui* și *jumuli* figurează în lista cuvintelor a căror origine maghiară nu a fost încă demonstrată în mod convingător (după A. Graur, BL IV, 1936, p. 93, *jumuli* este „sans étymologie"); evident, **jumui* ar intra în aceeași categorie. Faptul acesta nu constituie însă o piedică în calea explicării lui *rujmuli* în modul arătat mai sus.

Ianuarie 1980

Institutul de cercetări etnologice și dialectologice
București, Nikos Beloiannis 25

„PRONUMELE DE ÎNTĂRIRE" ÎN ROMÂNA CONTEMPORANĂ

DE

ELENA BEREA-GĂGEANU

1.0. Așa-numitul „pronume de întărire" apare în limba română contemporană însoțind întotdeauna un pronume (personal, reflexiv, demonstrativ) sau un substantiv cu care se acordă în gen și număr.

Gramaticile de la sfîrșitul secolului trecut, ca și cele din secolul nostru, inclusiv Gram. Acad., îl înregistrează numai ca adjectiv; *însuși* nu apare niciodată independent, nici în prezentarea paradigmelor și nici în exemplele ilustrative, ci este inclus fie în paradigma pronumelui personal: *eu însumi, tu însuți* etc., formînd un „pronume personal întărit" (cf. Tiktin, 73), fie în paradigma pronumelui reflexiv [1], formînd un „pronume compus" [2] sau, cu un termen mai propriu, un „pronume intensiv" [3].

1.1. Prezentarea acestui „pronume" în gramatici și în studii este adesea însoțită de precizarea explicită că *însuși* nu se mai folosește niciodată singur, ci împreună cu un alt pronume sau substantiv, utilizarea independentă a lui *însuși* fiind considerată de unele gramatici și lucrări normative (Iordan, *Gram.*, 130, cf. LR VI, 1957, nr. 2, p. 27, LRC, 394—395, SM, 133) drept o abatere.

În perioada de după 1880, folosirea independentă a lui *însuși*, extrem de rară [4], caracterizează exclusiv textele literare. În contextele în care apare singur (cf. „Jupîn Traico a venit *însuși* dincoace", Galaction, 60 [5], „discursurile pe care *însuși* le-a scris", Iorga 54, cf. 75 [6], „cum *însuși* s-a caracterizat", „România literară", nr. 52, 7/4, „cum *însuși* spunea" [7]), *însuși* funcționează ca subiect sau ca element predicativ suplimentar, iar termenul regent (pronume sau substantiv) este întotdeauna subînțeles, implicat în enunț, ceea ce face posibilă omiterea lui.

---

[1] Cf. C. Șotropa, *Gramatica limbii române*, ediția a VIII a, f.a., București.

[2] Cf. Ion Nădejde, *Gramatica limbei române*, Iași, 1884, p. 118.

[3] Cf. D. Tomescu-Putna, *Gramatica limbii române*, Rîmnicu-Vîlcea, 1926, p. 99; o aparentă excepție o constituie *Gramatica elementară a limbii române*, Iași, 1897, p. 60, a lui Philippide, care prezintă paradigma independentă a lui *însuși*, dar adaugă imediat: „mai mult în compunere cu pronumele personal se întrebuințează: *eu însumi, însămi, mie însumi, însămi* etc.".

[4] Cf. LRC, 1975, p. 263, precum și unele sondaje (Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, București, 1962, p. 5—64; George Călinescu, *Enigma Otiliei*, Editura Tineretului, 1964, p. 25—83; Geo Bogza, *Scrieri alese*, vol. III, București, ESPLA, p. 13—41; Marin Preda, *Imposibila întoarcere*, București, Editura Cartea românească, 1972, p. 5—64), în care nu întîlnim nici o atestare pronominală a lui *însuși*.

[5] Gala Galaction, *Opere alese*, vol. I, București, ESPLA, 1959.

[6] N. Iorga, *Sfaturi pe întunerec*, București, Editura Militară, 1976.

[7] *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a XII-a, 1979, p. 246, cf. 235.

Textele neliterare nu-l atestă nici măcar ca adjectiv (variabil sau invariabil) [8]. Raritatea construcțiilor în care apare independent, precum și caracterul lor special, derivînd din elipsa termenului regent, pune sub semnul îndoielii calitatea de substituit a termenului *însuși* și ne indică modificarea statutului său lingvistic în româna contemporană.

2. Flexiunea lui *însuși* prezintă în perioada analizată, în afară de formele generale și uzuale, unele variante cu caracter popular, sau regional : femininul sg. *însami*, *însați*, *însași* (în care primul component este articulat), întîlnite în graiurile de peste munți [9], dar și în alte părți, femininul pl. *însele (înselor)* și femininul și masculinul pl. *înșile (înșilor)*, variante paralele cu *înseși*, *înșiși*, menționate de unele gramatici (Tiktin 73, Rosetti-Byck 52) și întîlnite și la unii scriitori (cf. „pentru a se descoperi pe ele *însele*", Barbu, 40 [10], „literele dau ele *înșile*... o căldură", Holban, 10 [11], „semnificația faptelor *înșile*", Blaga, apud Rosetti-Byck, 221). În ciuda combaterii de către unele lucrări normative (cf. Iordan, *Gram.*, 130, idem LR VI, 1957, nr. 2, p. 27, SM, 132), varianta dereflexivizată *însele*, foarte frecventă în limba literară de azi, a reușit să se impună, fiind acceptată în Gram. Acad. alături de femininul *înseși*.

3.0. În calitate de adjunct, *însuși* este folosit în toate variantele funcționale ale limbii literare, topica sa diferind în funcție de natura termenului regent : în combinație cu un pronume, *însuși* apare întotdeauna ***postpus*** *(el însuși* LR IV, 1955, nr. 1, p. 26, *ei înșiși*, „Scînteia", 21 oct. 1978, 2/6, „Noi despre *noi înșine*" (titlul unei emisiuni TV), „o mare bătălie cu lumea și *cu sine însuși*", Bogza, 150) ; ca însoțitor al unui substantiv poate apărea atît postpus : *natura însăși*, Călinescu, 104, cît și, mai frecvent, antepus : *însuși mecanismul*, „Săptămîna", 20 oct. 1978, 3/1, „o confuzie ce s-a răspîndit asupra *înseși înțelegerii* acestei reviste", „România literară", 50, 1978, 12/2, „*înșiși vînzătorii* gestionari", „Scînteia", 3 iunie 1972, 2/2. Mai rar, *însuși* este separat de substantivul pe care-l însoțește prin intercalarea unui atribut („viața *noastră* însăși", Iorga, 25, „unei evoluții dramatice a lumii *moderne* înseși", „Contemporanul", 15 dec. 1978, 10/3) sau chiar a unui verb („Elena *iese* însăși", Brătescu-Voinești, 249[12], „după cum însuși *mărturisește* autorul", Vaida, 194 [13]), ceea ce duce la izolarea de nominalul regent, creînd impresia utilizării lui independente.

3.1. Acordul în persoană, gen și număr al lui *însuși* cu regentul este uneori neglijat, formele de persoana a 3-a sg. *însuși*, *însăși* fiind utilizate

---

[8] În *Graiul nostru*, vol. I—II, București, 1907, *însuși* nu apare niciodată ; situația este aceeași și în alte texte dialectale sau populare : Al. Vasiliu, *Povești și legende*, București, 1928 ; I. Pop-Reteganul, *Povești ardelenești*, ediția a II-a, 1923, O. Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*, vol. I, EPL, 1966 (cf. sondajele făcute în paginile 159—238 ; 460—486, 544—562), în care *însuși* nu este folosit, preferindu-se sinonimele *chiar* și *singur*.

[9] Cf. N. Pilția, *Curs sistematic de gramatica limbii române* pentru școlile secundare, întocmit de N. Sulică, Brașov, 1902, p. 49 ; I. Slavici, *Gramatica limbii române*, partea I, *Etimologia*, 1914, p. 22 ; Iordan, *Gram.*, 130 ; SM 132.

[10] Eugen Barbu, *Incognito*, vol. II, București, Editura Eminescu, 1977.

[11] Anton Holban, *Pseudojurnal*, București, Editura Minerva, 1978.

[12] I. Al. Brătescu-Voinești, *Proză*, București, ESPLA, 1957.

[13] Mircea Vaida, *Postfață* la Matei I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, București, Editura Minerva, 1972.

în locul celorlalte persoane, genuri, numere, cf. : *însăşi omul*, Motru, 256 [14], *Cuvîntul însăş*, id. 254; *însăş modul* Blaga, *Diferenţialele divine*, 183 (pentru alte exemple şi pentru combaterea lor, vezi Iordan, LR, VI, 1957, nr. 2, p. 27; Niculescu, *Individualitatea*, 32; *Limba română corectă*, Probleme de ortografie, gramatică, lexic, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1973, p. 46; N. Mihăescu, *Abateri de la exprimarea corectă*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1963, p. 49—50).

Tendinţa de generalizare a unei singure forme, invariabile, în toată paradigma lui *însuşi* este consemnată şi combătută de aproape toate gramaticile actuale, precum şi de unele lucrări de cultivare a limbii [15].

Cele mai multe dintre ele pun la baza generalizării forma de masculin sg. *însuşi*; altele (cf. Niculescu, *loc. cit.*, SM 133) consideră că forma care se impune este femininul *însăşi*, din cauză că neutralitatea lui este mai accentuată [16]. Urmărirea din acest punct de vedere a materialului excerptat confirmă, într-adevăr, frecvenţa mai mare a formelor de feminin (cf : *însăşi faptul*, Scînteia, 30 sept. 1979, 2/3, *însăşi ostaşii*, *leul însăşi*, apud Şt. Iacob, *Corectitudinea exprimării elevilor*, în *Cultivarea limbii*, culegere de articole, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1964, p. 132) în raport cu masculinul.

3.2. Pierderea flexiunii lui *însuşi* este explicabilă în ansamblul tendinţei generale de simplificare a pronumelui, tendinţă evidentă şi la alte categorii pronominale (cf. relativul *care*), dar care acţionează foarte încet. În cazul lui *însuşi*, care are o flexiune dublă, mai complicată decît a altor pronume (prin reiterarea mărcilor de număr : *ins-u/ —ă, -i/-e+-mi/-ţi, -ne/-vă* etc.), ignorarea şi eliminarea treptată a acestor mărci se explică prin caracterul lor redundant în structura unui compus ale cărui elemente s-au sudat definitiv, alcătuind o unitate (cf. compuse similare de tipu *bunăvoinţa-bunăvoinţei*).

O circumstanţă care a putut favoriza pierderea mărcilor flexionare (în primul rînd a celor de persoană) ale lui *însuşi* este utilizarea lui aproape exclusiv adjectivală. Pierderea distincţiilor de persoană, „depersonalizarea" lui *însuşi* (cf. *el însuşi — eu însuşi*), ca şi „dereflexivizarea" lui (cf. *ele însele* în loc de *ele înseşi*) se pot explica şi prin tendinţa de acomodare la sistemul de determinare adjectivală, tendinţă care se manifestă în mod diferit şi la alte categorii de adjective pronominale (*care, oarecare, cutare, atare*).

4.0. *Însuşi* exprimă ideea de insistenţă, de precizare a termenului, regent, sinonimele lui fiind adverbul *chiar*, adjectivele *singur*, *propriu*, *propriu-zis(ă)* sau alte expresii asemănătoare cu care *însuşi* intră în variaţie liberă în limba literară sau în raport de complementaritate în aspectele populare şi dialectale ale limbii, din care este exclus.

---

[14] C. Rădulescu-Motru, *Curs de psihologie*, Cultura naţională, 1923.

[15] O atitudine opusă, aprobatoare faţă de folosirea invariabilă a adjectivului *însuşi*, întîlnim la Al. Graur, *Gramatica azi*, Bucureşti, 1973, p. 101, pentru care generalizarea lui *însuşi* la ambele genuri şi numere ar fi „soluţia ideală".

[16] O anumită rezervă, din acest punct de vedere, manifestă Al. Graur în *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1968, p. 169 („nu este clar deocamdată care formă va rămîne, căci unii zic *el însăşi*, iar alţii *ea însuşi*").

4.1. Dintre sinonimele sale, *însuși* pare a fi concurat mai frecvent și în categorii variate de texte de *chiar* (cf. „*chiar mama* și surorile", Petrescu, 32, *în chiar calitatea* lui", „Scînteia", 13 dec. 1978, 4/2), mai puțin de *singur* („Cine sapă groapa altuia cade *singur* în ea") sau de *propriu* („*propria* ta conștiință", Brătescu-Voinești, 198, „Tăria de a răspunde de *propriile* fapte", „Scînteia", 29 oct. 1978, 3/1).

4.2. Din nevoia de evitare a repetiției, *însuși* alternează uneori în frază cu unul din sinonimele sale (cf. „parcă te mărește în *propriii tăi ochi*, parcă ți se sporește *stima de tine însuți*", Brătescu-Voinești 50), după cum nevoia de subliniere sau de insistență asupra obiectului determinat poate duce alteori la folosirea pleonastică a lui *însuși*, care apare „întărit" la rîndul lui printr-un sinonim : *chiar el însuși în persoană*, Caragiale, *Teatru*, BPT 86, *însuși filmul propriu-zis*, „România literară" 46, 16 nov. 1978, 17/3.

5. Pierderea flexiunii lui *însuși* și, respectiv, a calității lui de substitut, prin folosirea exclusiv adjectivală în limba română contemporană, permite și justifică scoaterea lui din clasa pronumelui și încadrarea între adjectivele pronominale (cf. *fiece, alde, atare*) fără corespondent în plan pronominal.

ABREVIERI

LRC 1974	Georgeta Ciompec, Constantin Dominte, Valeria Guțu Romalo, Emanuel Vasiliu, *Limba română contemporană*, vol. I, București, 1974.
Gram Acad	*Gramatica limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, 1963.
Iordan, LRC	Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1954.
Iordan, *Gram*	Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*, București, 1937.
Niculescu, *Individualitatea*	Al. Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, vol. I, București, Editura științifică, 1965.
Rosetti-Byck	Al. Rosetti (și J. Byck), *Gramatica limbii române*, București, 1943.
SM	Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo și Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*. București, Editura științifică, 1967.
Tiktin	N. Tiktin, *Gramatica română*, partea I și a II-a, Iași, ediția a VIII-a, f.a.

Ianuarie 1980

Facultatea de limba și literatura română
București, str. Edgar Quinet 5—7

FUNCȚIA METALINGVISTICĂ A NUMELOR PROPRII ȘI A DERIVATELOR LOR ÎN LIMBAJUL CRITICII LITERARE

DE

DOINA BOGDAN-DASCĂLU

Din punct de vedere funcționalist, limbajul criticii literare se integrează printre metalimbaje (alături de acela al lingvisticii, al logicii etc.), căci existența lui e condiționată de aceea a unui limbaj-obiect, care poate să fie limbajul poetic (situație în care vorbim despre concretizarea primară a funcției metalingvistice) sau el însuși, față de un meta-metalimbaj (cînd se poate vorbi despre concretizarea secundară a funcției dominante). Aceste concretizări presupun efectuarea de operații specifice cu ajutorul unui mare număr de operatori. Între operațiile metalingvistice primare se numără și i n d i c a r e a , prin care textul e prezent în metatext sub forma unor elemente simbolice ale sale (numele autorului, titlul operei etc.), care îndeplinesc rolul de operatori. Întrebuințarea acestora prin intermediul unor d e r i v a t e ale lor este o particularitate [1] care îndepărtează limbajul criticii literare de situația din limbă, unde trecerea de la numele proprii (toponime [2] și antroponime [3]) la cele comune este un proces de generalizare [4] care nu ia decît rar aspectul derivării [5].

Primele derivate de la nume proprii sînt împrumuturi și apar în limbajul criticii literare românești la mijlocul secolului trecut : *arional* (Ivașcu, IT, Bolliac 1836, 208), *byronian (ib.*, Russo 1856, 494), *dionisiac (ib.*, Odobescu 1853, 460), *homeric (ib.*, Heliade 1837, 227) etc. [6]. După 1860, numărul lor crește și tot acum apar primele derivate românești certe : *caragialidă* (Maiorescu, C, II, 274), *eminescian* (Dobrogeanu Gherea, SC, II, 268) etc., pentru ca, după 1900, procedeul să se impună definitiv, antrenînd multe afixe și producînd un număr impresionant de derivate, care aparțin nu numai clasei adjectivului, ci și acelora ale substantivului verbului și adverbului.

---

[1] Semnalată de C. Otobîcu și M. Mitran, *Despre limbajul criticii literare*, LR, VII, 1958, 3, p. 5—18, și Luiza Seche, *Despre formațiile de tipul „eminescian", „arghezian" în critica românească contemporană*, LR, XI, 1962, 5, p. 556—567.

[2] De exemplu : *astrahan, bască, havană, olandă* etc.

[3] Cf. Al. Graur, *Nume de persoane*, București, 1965, p. 151—159. Se mai poate consulta și O. S. Akhmanova, *Le „nom propre" en tant que catégorie linguistique*, CL, III, 1958, supliment, p. 13—18.

[4] Cf. Sabina Teiuș, *Despre conceptul de nume propriu și sfera onomasticii*, LR, XVI, 1967, 6, p. 513—516.

[5] Uneori, trecerea la nume comune se realizează și prin derivare *(brașoveancă „trăsură", lipscan „negustor"* etc.), cf. Al. Graur, *Nume de locuri*, București, 1972, p. 125—144.

[6] În româna literară, derivarea de la nume proprii este cu mult mai veche : *Răspuns împotriva catehismului* ***calvinesc*** (1645), ***platonicesc*** (acesta la Cantemir, cf. Fulvia Ciobanu, *Sufixul adjectival* ***-icesc***, SMFC, I, p. 108).

Între sufixele substantivale cu ajutorul cărora se obțin asemenea derivate (*-adă*, *-aj*, *-ard*, *-erie*, *-id*, *-log* etc.), cel mai important este fără îndoială -ISM : *baudelairianism* (Lovinescu, S, IV, 386), *călinescianism* (Piru, V, II, 507), *gherism* (Ibrăileanu, O, II, 63), *gongorism* (Dragomirescu, SCE 48), *minulescianism* (Constantinescu, S, I, 156), *schopenhauerism* (Dobrogeanu Gherea, SC, II, 25) etc. Datorită faptului că aceste derivate au sens general, ele sînt adeseori delimitate semantic cu ajutorul unui determinant : *aristotelismul arab* (Piru, V, I, 140), *petrarchismul Renașterii* (Cornea, ORR 139) ; mult mai frecventă este însă soluția explicitării prin operații metalingvistice secundare, cum sînt definirea : „*gidismul* CONSTĂ în experimentarea unei atitudini probabile față de moarte" (Manolescu, LI 163) sau echivalarea : „*arghezianism*, ADICĂ clișeul poeziei realiste" (Streinu, PCL, I, 117).

Derivatele adjectivale se obțin în primul rînd cu ajutorul sufixului -IAN$_1$[7] : *bacovian* (Lovinescu, S, IV, 407), *barbian* (Călinescu, ILROP 144), *lovinescian* (Piru, V, II, 442), *odobescian* (Manolescu, LI 130) etc. Mai puțin răspîndite, dar totuși productive, sînt *-ist* : *hîjdeist* (Dragomirescu, SCE 140), *ibrăilenist* (Piru, V, II, 489), *iorghist* (Constantinescu, S, I, 72) și *-esc* : *antonpannesc* (Piru, V, I, 80), *heliadesc* (Călinescu, ILROP 10).

Sufixul verbal specializat în derivarea de la teme antroponimice este -IZA : *barbiza* (Călinescu, ILRC 369), *bolintineaniza* (*ib.* 210), *pillatiza* (*ib.* 380)[8], iar adverbele sînt derivate cu sufixul -EȘTE : *caragialește* (Piru, V, I, 169) [9].

Avînd în vedere limba în ansamblu, Iorgu Iordan remarca [10] tendința sufixelor *-ism*, *-ist* și *-iza* de a da naștere la serii derivative prin atașarea lor la aceeași temă. Ulterior, opinia a fost corectată în sensul că, pe cînd unui derivat în *-ist* (denumind pe adeptul unui curent sau al unei doctrine) îi corespunde întotdeauna unul în *-ism* (denumind curentul sau doctrina respectivă), reciproca nu este întotdeauna adevărată [11]. În limbajul criticii literare însă, dintr-un număr de 87 de derivate în *-ism*, doar 12 au corespondente, de la aceleași teme, în *-ist*, iar dintre acestea numai 2 au și corespondente în *-iza*. În schimb, derivatelor în *-ism* le corespund 46 de derivate în -IAN, iar dintre acestea 13 au și corespondente în *-iza*, de unde rezultă că în limbajul pe care îl avem în vedere se poate vorbi mai degrabă despre un paralelism între *-ism*, -IAN și *-iza*.

Faptul că sufixele amintite conferă derivatelor realizate cu ajutorul lor un număr adeseori mare de sensuri, față de care contextul nu poate să fie de fiecare dată suficient de selectiv, a dus la folosirea c o n s t r u c -

---

[7] Este vorba despre *-ian* neologic, ale cărui corespondente sînt fr. *-ien* și it. *-iano* și care intră în omonimie cu *-ian*$_2$ (v. sl. *-janinŭ*, cf. Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, III, București, 1962, p. 79, și Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 159).

[8] Rolul derivatelor se evidențiază prin comparație cu pasajele corespunzătoare din ILROP : „Poeziile lui Barbu Brezianu (*Nod ars*, 1930) sînt *simple parodii după I. Barbu*" (821), „Nenițescu *utiliza pe* Alecsandri, combinîndu-l cu *Bolintineanu* și chiar cu Eminescu" (524), „Într-o *poezie de factură pillatiană*, Florica Obogeanu, olteancă, a cîntat idila" (847), exemplu în care derivatului verbal din *Compendiu (pilattiza)* îi corespunde un derivat adjectival.

[9] Productivitatea redusă a acestui sufix în limbajul criticii literare este suplinită prin întrebuințarea adverbială a derivatelor adjectivale : *populală țuculescian* (Regman, SS 277), *viziune dramatizată poesc* (*ib.* 40), *goethean vorbind* (Bucur, ILR 59) etc.

[10] LRA, p. 178—179, 238

[11] Jana Albin, *Sufixele -ism și -ist*, SMFC, I, p. 177—179.

ț i i l o r e c h i v a l e n t e cu derivatele de la nume proprii. Aceste construcții nu reprezintă decît structuri de suprafață legate de acelea ale derivatelor corespunzătoare printr-o structură de adîncime identică. În limbă, numele comun provenit dintr-unul propriu *(Olanda)* îl conține pe acesta în semnificant *(olandă)*, nu însă, în mod obligatoriu, și în semnificat („țesătură deasă și fină, făcută din fire de in de bună calitate, folosită la confecționarea lenjeriei", iar nu „pînză țesută în Olanda"). Pierderea legăturii și, deci, a motivării este și mai evidentă în exemple ca *mansardă, macadam* etc., despre care numai specialiștii mai știu că provin din antroponime. Derivatele din limbajul criticii literare se găsesc într-o situație similară în privința semnificatului *(Eminescu > eminescian)*, dar într-o cu totul alta în planul semnificatului *(armonie* ***eminesciană*** înseamnă „armonie specifică lui Eminescu", și nu orice fel de armonie; *exegeză* ***călinesciană*** înseamnă „exegeză întreprinsă de Călinescu", și nu de către altcineva etc.). Rezultă, așadar, că în acest limbaj numele propriu care este conținut în semnificantul derivatului său aparține în mod obligatoriu și semnificatului, astfel încît se poate afirma că derivatele de la nume proprii reprezintă o categorie intermediară între numele proprii (față de care sînt mai generale) și numele comune (față de care sînt mai individuale)[12]. Tocmai această particularitate a fost condiția apariției construcțiilor echivalente. Acestea se repartizează în două mari categorii, după cum exprimă influența receptată din partea unui scriitor sau a unei opere, ori posibilitatea stabilirii unei asemănări cu un alt scriitor sau cu o altă operă.

Construcțiile care exprimă influența au structura **prepoziție** *(din, în)* + **substantiv** *(filieră, linie, tradiție)* [13] + **nume propriu**: *poeți solari* ***din filiera Alecsandri*** (Regman, SS 414), *Vinea este un simbolist* ***din linia Samain-Régnier-Laforgue*** (Piru, V, II, 370), ***în tradiția Rollinat și Laforgue*** (Călinescu, ILRC 263).

Construcțiile care exprimă asemănarea au structura **prepoziție** (Ø, *de, în*) + **substantiv** *(chip, factură, fel, gen, gust, manieră, mod, spirit, stil, tip, ton)* + **nume propriu**: *intenție de verism,* ***în chipul*** *mai puțin pedant al* ***lui G. Verga*** (Călinescu, ILRC 203), *clasicism elegiac* ***de factură Ovidiu-Catul-Properțiu*** *(ib.* 339), *senzație cosmopolită* ***în felul lui Valéry Larbaud și Blaise Cendrars*** *(ib.* 277), *scrie nu numai* ***în genul lui Lamartine și Delavigne***..., *dar și* ***în genul lui Boileau, La Fontaine și Florian*** (Dragomirescu, SCE 89), *o pastorală* ***în gustul lui Gessner*** (Călinescu, ILRC 61), *etosul folcloric* ***manieră Blaga-Maniu*** (Cioculescu, ALC 173), *clasicizînd superficial* ***în modul lui Alecsandri*** (Călinescu, ILRC 371), *autobiografie acoperită* ***în spiritul seriei Jacques Vingtras*** *a lui Jules Vallès (ib.* 193), *nuvele* ***în stil Maugham*** (Piru, V, II, 361), *maiestatea*

[12] Cf. Al. Graur, *Les noms de persons roumains munis d'article*, RRL, X, 1965, 6, p. 551—557 și *Între numele proprii și cele comune*, LR, XIX, 1970, 5, p. 461—462, precum și Fulvia Ciobanu, *Cîteva observații despre articularea numelor proprii cu articol nehotărît în limba română actuală*, în *Omagiu Rosetti*, București, 1965, p. 119—122. Consecința *practică* a acestei concluzii este că, în cazul lucrărilor prevăzute cu *indice de nume*, e necesar ca acesta să cuprindă și situațiile în care numele sînt incluse în derivatele lor (între „opera *lui Eminescu*" și „opera *eminesciană*" nu este, din punct de vedere semantic, nici o deosebire).

[13] Aici și mai departe exemplele date ilustrează în primul rînd diversele substantive comune din aceste contrucții.

poemelor barbare parnasiene ***tip Leconte de Lisle*** *(ib.* I, 196), *basme prelucrate în* ***tonul*** *nostalgic al* ***lui Tieck*** (Călinescu, ILRC 153) [14].

O abatere (în sensul că se elimină componenta substantivală) este folosirea formulei franceze ***à la*** : *fraze* ***à la Cezar***, *ori* ***à la Alexandru Macedon*** (Dobrogeanu Gherea, SC, II,298), *un Petru Rareș* ***à la Nicu Gane*** (Zarifopol, AL, I, 475). Construcția, nefirească în limba română și inadaptabilă acesteia, a fost abandonată în limbajul criticii literare[15]. Impresie de exprimare neglijentă lasă, uneori, și omiterea prepoziției : *etos folcloric* ***manieră Blaga-Maniu***, *cronologie* ***tip K. Vossler*** (Călinescu, ILRC 277) etc.

Construcțiile echivalente sînt foarte numeroase și au o frecvență ridicată, fapt care se explică nu numai prin posibilitatea de a exprima mai precis ceea ce derivatele corespunzătoare spun vag, ci și prin posibilitatea de a face raportarea, simultan, la mai mulți autori. Nu trebuie ignorată nici variabilitatea incomparabil mai mare a acestor construcții față de stereotipia derivatelor. Intenția stilistică (marcată de funcția poetică) este și mai evidentă în folosirea unor sinonime metaforice ale lui *influență* : *versuri solemne*, ***cu ecouri din Eminescu și Leopardi*** (Călinescu, ILRC 233), *Al. Cazaban stă tematic* ***în raza lui Eminescu*** *(ib.* 283), *în această lirică... se simt* ***aripi de Edgar Poe, Baudelaire, Novalis și Hölderlin*** *(ib.* 329) etc.

Sintagma **prepoziție** + **substantiv** din construcțiile echivalente intră adeseori în combinație cu înseși **derivatele de la nume proprii**, formînd, astfel, c o n s t r u c ț i i l e m i x t e, care exprimă fie orientarea *către* operă, fie orientarea *dinspre* aceasta.

Construcțiile mixte care indică *orientarea către operă* au structura **prepoziție** *(de, în, la)* + **substantiv** *(factură, fel, gamă, înțeles, mod, model, nuanță, sens, spirit, stil, tip)* + **derivat** : ***de factură dostoiewsky-ană***, (Streinu, PCL, I, 153), ***în felul hugolian*** (Călinescu, ILRC 99), ***în gama eminesciană*** (Vianu SR, II, 103), ***în înțeles diltheyan*** (Piru, V, II, 116), ***la modul „pann"-esc*** (Cornea, ORR 288), ***după model maiorescian*** (Bucur, ILR 14), ***de nuanță horațiană*** (Constantinescu, S, I, 22), ***în sensul unui fel de rousseau-ism*** (Cornea, ORR 100), ***în spirit rodenbachian*** (Călinescu, ILRC 215), ***în stil călinescian*** (Piru, V, II, 416), ***de tip saint-beuvian*** *(ib.*, II, 84).

Construcțiile mixte care indică *orientarea dinspre operă* au structura **prepoziție** *(Ø, de, din, în)* + **substantiv** *(accent, derivație, descendență, ecou, extracție, filiație, infiltrație, influență, inspirație, izvor, înrîurire, linie, obîrșie, origine, natură, proveniență, reflex, reminiscență, robie, sursă, tradiție)* + **derivat** ; ele pot să afirme receptarea unei influențe din partea operei : **accente delavrancіene** (Călinescu, ILRC 235), ***ecou lamartinian*** *(ib.* 68), ***infiltrație bacoviană*** (Cioculescu, ALC 160), ***influență bérangeriană*** (Piru, V, I, 44), ***de inspirație molière-ească*** (Cornea, ORR 522), ***înrîurire eminesciană*** (Chendi, PCL 214), ***reflexul petrarchist*** (Cornea

---

[14] Se constată că, în unele situații, aceste construcții sînt singurele procedee posibile pentru a imprima antroponimelor funcția metalingvistică, și anume atunci cînd acestea nu pot constitui tema unor derivate românești *(Boileau, Florian, Vingtras, Tieck* etc.) sau cînd se înregistrează coocurența a două sau mai multe antroponime.

[15] Cf. însă Mioara Avram, *Prepoziții neologice în limba română contemporană*, în SCL, XXIV, 1973, nr. 3, p. 245–248.

ORR 312), ***reminiscență jammes-istă*** (Cioculescu, ALC 52), ***robie eminesciană*** (Ibrăileanu, SRS, I, 158), indicarea punctului de plecare a influenței : ***de derivație valérystă*** (Cioculescu, ALC 189), ***descendență rousseau-istă*** (Cornea, ORR 253), ***de extracție voltairiană*** (Vianu, SR, II, 81), ***macedonskian ca filiație*** (Constantinescu, S, I, 30), ***izvoare schopenhaueriene*** (Vianu, SR, II, 64), ***de obîrșie saint-simonistă*** (Cornea, (ORR 161), ***de origine byroniană*** (Piru, V, I, 138), ***de natură horațiană*** (Regman, SS 27), ***de provenință conachiană*** (Piru, V, I, 48), ***de sursă bacoviană*** (Constantinescu, S, I, 330), situarea într-o direcție literară : ***linia gheristă*** (Piru, V, II, 489), ***din tradiția*** *sumbră* ***a baudelairianismului*** (Călinescu, ILRC 272).

Intensitatea influenței receptate se poate exprima și cu ajutorul altor componente decît cele substantivale : ***cam*** *caragialesc* (Călinescu, ILRC 27), ***cel mai*** *zolist (ib.* 175), ***curat*** *zolist (ib.* 188), ***de-a dreptul*** *dostoiewskian* (Streinu, PCL, I, 200), ***deplin*** *aristofanic* (Zarifopol, AL, I, 520), ***specific*** *caragialesc* (Piru, V, II, 167). Alteori, structura construcțiilor mixte este și mai complicată : ***foarte în stilul*** *primelor critice lovinesciene* (Manolescu, LI 148), ***în termeni foarte*** *eminescieni* (Piru, V, I, 147), ***de reală întipărire*** *baudelairiană* (Cioculescu, ALC 89), ***după cea mai autentică formulă*** *baudelairiană* (Lovinescu, S, I, 427), ***de cea mai bună factură*** *baudelairiană* (Cioculescu, ALC 88).

Operația indicării se realizează în limbajul criticii literare mai puțin prin intermediul trimiterii bibliografice (modalitate comună cu alte metalimbaje, ca și cu alte discipline dominate de funcția referențială) și într-o măsură mult mai mare cu ajutorul derivatelor de la numele autorilor, al construcțiilor echivalente cu aceste derivate și al construcțiilor mixte. Procedeele din urmă, cele dominante, au avantajul de a fi mai puțin întrebuințate în alte limbaje și mai puțin „tehnice" decît trimiterea bibliografică propriu-zisă. Pe de altă parte, predilecția arătată construcțiilor echivalente și celor mixte se explică prin capacitatea acestora de a exprima sensuri mai exacte decît derivatele și de a constitui modalități mai puțin uzate decît acestea. Dealtfel, nu este întîmplător că în componența multora dintre ele intră și elemente poetice (metaforice) în calitate de operatori. Prezența funcției poetice într-un procedeu metalingvistic trebuie pusă pe seama faptului că indicarea constituie operația metalingvistică primară prin care se realizează raportul cel mai vag, mai imprecis cu limbajul-obiect și, cum arată Mukařovský [16], ori de cîte ori funcția principală dintr-un mesaj își pierde supremația, ea este înlocuită, automat, de cea estetică. În cazul de față, nu este vorba de o pierdere a supremației funcției metalingvistice, ci doar de o slăbire a ei, suficientă totuși pentru ca funcția poetică să-și semnaleze prezența.

SIGLELE SURSELOR

Bucur, ILR	Marin Bucur, *Istoriografia literară românească*, București, 1973.
Călinescu, ILRC	G. Călinescu, *Istoria literaturii române. Compendiu.* [Ediția a III-a], București, 1968.

[16] *Studii de estetică*, București, 1974, p. 114—145.

Călinescu, ILROP	G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, 1941.
Chendi, PCL	Ilarie Chendi, *Pagini de critică literară*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Vasile Netea, București, 1969.
Cioculescu, ALC	Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane*, București, 1972.
Constantinescu, S, I	Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I. Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu, cu o prefață de Victor Felea, București, 1967.
Cornea, ORR	Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972.
Dobrogeanu Gherea, SC, I—II	C. Dobrogeanu Gherea, *Studii critice*, I—II. Ediție adnotată și comentată de Horia Bratu, București, [1956].
Dragomirescu, SCE	Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*. Ediție îngrijită, cu note și comentarii de Z. Ornea și Gh. Stroia. Studiu introductiv și tablou cronologic de Z. Ornea, București, 1969.
Ibrăileanu, O, II	G. Ibrăileanu, *Opere*, II. Ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru. Prefață de Al. Piru, București, 1975.
Ibrăileanu, SRS, I	G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*. Ediție îngrijită de Ion Crețu, București, 1968.
Ivașcu, IT	George Ivașcu, *Din istoria teoriei și a criticii literare românești (1812—1866)*, București, 1967.
Lovinescu, S, I, IV	E. Lovinescu, *Scrieri*, I, IV. Ediție și studiu introductiv de Eugen Simion, București, I : 1969, IV : 1973.
Maiorescu, C, II	Titu Maiorescu, *Critice*, II. Prefață de Paul Georgescu. Text stabilit, tabel cronologic, indice și bibliografie de Domnica Filimon-Stoicescu, București, 1967.
Manolescu, LI	Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966.
Piru, V, I—II	Al. Piru, *Varia*, I—II, București, I: 1972, II : 1973.
Regman, SS	Cornel Regman, *Selecție din selecție*, București, 1972.
Streinu, PCL, I	Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, I, București, 1968.
Vianu, SR, II	Tudor Vianu, *Scriitori români*, II. Ediție îngrijită de Cornelia Botez. Antologie de Pompiliu Marcea, București, 1970.
Zarifopol, AL, I	Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I. Ediție îngrijită, note, bibliografie și studiu introductiv de Al. Săndulescu, București, 1971.

Ianuarie 1980

Centrul de științe sociale
Timișoara, B-dul V. Pârvan 4

UNELE ÎNTREBUINȚĂRI ALE LINIEI DE PAUZĂ ÎN SCRIEREA NOASTRĂ ACTUALĂ

DE

FULVIA CIOBANU

În *Mic tratat de ortografie* [1], acad. Al. Graur notează în legătură cu linia de pauză că „are întrebuințări variate, dar nu precis fixate", observație pe deplin întemeiată, confirmată și de faptele pe care își propune să le discute articolul de față.

Henri Jacquier constata mai de mult că „nu există semn de punctuație pe care linia de despărțire să nu fie în stare să-l înlocuiască" [2]. Această afirmație, voit exagerată, este foarte aproape de realitate [3]. Într-adevăr, în scrierea noastră actuală, linia de pauză apare cel mai adesea în situații în care se pot folosi, de la caz la caz, și alte semne de punctuație (virgula, parantezele, două puncte, punctul și virgula, cratima etc.) [4].

După cum se arată în două dintre lucrările normative fundamentale ale limbii române literare actuale, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație* [5] și *Gramatica limbii române* a Academiei [6], semnul de punctuație, denumit „linie de dialog și de pauză" [7] are două funcții principale distincte Ca linie de dialog indică începutul intervenției fiecăreia dintre persoanele participante la o discuție. Ca linie de pauză „marchează, ca și alte semne de punctuație, pauza dintre diferitele părți ale propoziției, dintre propoziții sau fraze" [8]. Linia de pauză corespunde, în unele construcții, predicatului sau verbului copulativ absent *(Vorba lungă — sărăcia omului)* [9], izolează grafic propoziții coordonate juxtapuse *(S-apleacă — o ridică — o privește lung — dă un țipăt...* Caragiale, O. I 160) [10], precedă o explicație *(Ca pe tată-meu — Călin.* Eminescu, O. I 84) [11].

Prin aceste indicații, întrebuințările liniei de pauză sînt însă departe de a fi epuizate. Astfel, acad. Al. Graur, în lucrarea citată [12], arată că linia

---

[1] București, 1974, p. 51—52.

[2] *Liniomanie*, în „Steaua", VII, 1956, nr. 7, p. 125.

[3] Articolul în care se face afirmația este un rechizitoriu la adresa folosirii abuzive a liniei de pauză, în detrimentul cursivității și al clarității textului (vezi în special exemplele de la p. 126).

[4] Cf. Lidia Sfîrlea, *Observații cu privire la raportul dintre punctuație și prozodie în limba română*, în LR. XVI, 1967, nr. 1, p. 56; Mioara Avram, *Punctuația și implicațiile ei în limbă și în comunicare*, LL, 1980, nr. 1, p. 20.

[5] Ed a III-a, București, 1971, p. 71—73 (prescurtat, în continuare, ÎO).

[6] Ed. a II-a, București, 1963, p. 501—502 (în continuare GLR).

[7] Sau numai *linie de pauză*, *linie*, iar în limbajul tipografic *pauză*, Cf. Al. Graur, *lucr. cit.*, p. 51; pentru statutul acestui semn de punctuație, cf. Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 15.

[8] ÎO, p. 71; GLR II, p. 501.

[9] ÎO, p. 73; GLR II, p. 501.

[10] GLR II, p. 502.

[11] ÎO, p. 73.

[12] La p. 52.

de pauză se mai folosește și „pentru a despărți grafic unele cuvinte, ca titluri, expresii de explicat într-un vocabular etc.".

Henri Jacquier atrage atenția asupra unor nuanțe stilistice pe care le poate pune în evidență semnul de punctuație în discuție. Acesta poate fi folosit, de exemplu, pentru a marca „un fel de pauză brevisimă, mai scurtă decît pauza virgulei" sau „o schimbare subită în registrul sau în regimul vorbirii" [13].

Alte întrebuințări ale liniei de pauză sînt consemnate de Mioara Avram în articolul *Un nou semn de punctuație* [14]. După cum se arată aici, linia de pauză este folosită de către unii cercetători mai vechi ca semn de demarcație în notarea finalului de rînd la reproducerea unui text. Cu aceeași valoare se întrebuințează linia de pauză și în limba actuală în notarea cifrică a datei : *4—II—1932* (alături de alte notații care recurg la bară sau la punct) [15]. Referitor la întrebuințările liniei de pauză ca element de punctuație se semnalează echivalența ei cu anumite prepoziții și conjuncții. „În formule cifrice care notează date de tranziție" [16] : *iarna 1979—1980*, linia de pauză este echivalentă cu prepoziția *spre* (întrebuințîndu-se paralel cu bara). În formule nerecomandabile ca : *între 10—12* în loc de *între 10 și 12*, ori în construcții ca : relația *om—natură*, înlocuiește conjuncția *și* (în ambele construcții putîndu-se nota în locul liniei de pauză cratimă, iar în ultima, rar, și bară) [17]. Folosirea liniei de pauză paralel cu bara este astăzi obișnuită în notarea opozițiilor, a alternanțelor, linia de pauză fiind întrebuințată în lucrările care se adresează publicului larg (vezi, de exemplu, ÎO), pe cînd bara este preferată, pentru lipsa ei de echivoc, în lucrările care se adresează specialiștilor [18].

Adaug, la acestea, alte cîteva întrebuințări, deosebit de frecvente în practica scrisului.

Ca și în cazul echivalenței cu *spre*, despre care a fost vorba mai înainte, linia de pauză se folosește între două indicații cifrice, dar și între două litere, între două cuvinte etc., pentru a marca o extensiune : *p. 5—8*, *§ 4—7*, *vol. I—IV*, *secolele XVIII—XX*, *punctele a—d* (dintr-o lucrare), *literele F—I* (cuprinse în volumul unui dicționar) etc. În notațiile de acest fel, linia de pauză înseamnă „pînă la ultima indicație, inclusiv aceasta". Utilizarea cratimei, în locul liniei de pauză, deși obișnuită, este mai puțin recomandabilă.

În limbajul sportiv, între numele a doi adversari, linia de pauză corespunde prepoziției *cu*, iar între două cifre exprimînd scorul întrecerii, prepoziției *la : Alte rezultate : Spania — Bulgaria (B) 3—2 (Scînteia*, 1980, nr. 11631, p. 5, col. 2). Între aceste două cifre se poate pune și două puncte *(3 :2)*.

Între două nume proprii de persoane, linia de pauză avînd valoarea conjuncției *și* indică pe autorii comuni ai unei lucrări, ai unei descoperiri,

---

[13] *Lucr. cit.*, p. 125.

[14] Apărut în LR, XXVIII, 1979, nr. 2, p. 193—198. Articolul se ocupă de întrebuințarea barei ca semn de punctuație, consemnînd și folosirea altor semne de punctuație în paralel cu bara.

[15] *Ibidem*, p. 193—194.

[16] *Ibidem*, p. 194.

[17] *Ibidem*, p. 196.

[18] *Ibidem*, p. 197.

pe partenerii unei întreceri sportive etc. : *Florea Marcu — Constant Maneca, Dicționar de neologisme*; *legea Boyle — Mariotte*; *Proba de dublu a revenit cuplului american John Mc Enroe — Peter Fleming (ibidem*, col. 3). O valoare asemănătoare are linia de pauză și între două nume de locuri : *Sextil Pușcariu, Etudes de linguistique roumaine. Cluj — București, 1937.* În unele dintre aceste situații se folosește și virgula *(Florin Marcu, Constant Maneca*; *Cluj, București)* sau cratima. Întrebuințarea acesteia din urmă este mai puțin potrivită, deoarece creează impresia, evident falsă, că este vorba de un nume propriu compus (ca în *Meyer-Lübke* sau *Cluj-Napoca)*.

În lingvistică se obișnuiește să se noteze linie de pauză între două cuvinte sau părți ale unor cuvinte (prefixe, sufixe etc.) aflate într-un anumit raport ca origine, mod de formare etc. : *Pe teren românesc s-au format unele semicalcuri, ca de exemplu:* ***postfață*** —fr. ***postface***. (FC II, p. 92 [19]).

Pusă la începutul rîndului, linia de pauză se folosește în limba textelor științifice într-o enumerare, pentru a marca fiecare idee enumerată [20] :

Temele derivatelor sînt de origini diferite :
— *slavă :* ***tămîngi*** ;
— *maghiară :* ***tăhui***. (FC II, p. 246).

Astfel plasate, liniile de pauză pot fi substituite printr-un sistem de numerotare (cifre, litere) sau chiar prin spații albe [21], ca în următorul citat :

Temele la care se atașează prefixul pot fi de diferite origini :
latină (moștenite) : ***scoace, scurge, sfîșia, zbea, zgăura*** *etc.;*
slavă : ***smomi, sprăhui*** *etc.* ;
comună cu albaneza : ***sfărîma*** ;
latino-romanică : ***sconta, sforța*** *etc.* (FC II, p. 220).

O întrebuințare deosebită de cele discutate pînă acum are linia de pauză în scrierea cuvintelor compuse în care unul dintre termenii componenți este el însuși compus [22] :

substantive : sud — sud-est, nord — nord-vest, nord-vest — sud-est, nord-est — sud-vest etc. (FC I, p. 48) ;

adjective : (convorbiri) americano — vest-germane (ibidem, p. 188), *(relații) ruso — nord-vietnameze (ibidem), întîlnire... franco — vest-germană (Scînteia*, 1978, nr. 11 218, p. 6, col. 4), *forum polono — vest-german (ibidem*, 1978, nr. 11 249, p. 5, col. 6), *coproducție franco — vest-germană — italiană (Radio — TV*, 1979, nr. 16, p. 8), dar și numai cu cratime : *debutul negocierilor japono-vest-germane (Scînteia*, 1978, nr. 11 241, p. 6, col. 6). În formațiile de acest fel, linia de pauză este folosită ca s e m n o r t o g r a f i c complementar cratimei, față de care marchează o treaptă de compunere posterioară și ocazională (în compusele *sud — sud-est* sau *americano — vest-german, sud-est*, respectiv *vest-german*, funcționează ca o unitate în raport cu *sud* ori *americano-*). Întrucît între termenii componenți legați prin linie de pauză se poate subînțelege un raport de coordonare

---

[19] Am folosit această abreviere pentru *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. *Compunerea*, București, 1970 ; vol. al II-lea. *Prefixele*, București, 1978.

[20] Cf. Mioara Avram, *Punctuația și implicațiile ei în limbă și în comunicare*, p. 18.

[21] După cum arată Mioara Avram, *ibidem*, p. 15, în unele lucrări străine chiar *spațiul alb (blancul)* este considerat semn de punctuație.

[22] Pentru aceste tipuri de compuse, vezi FC I, p. 48, 188.

copulativă de tipul *și* [23], rolul liniei de pauză se apropie din acest punct de vedere de cel pe care îl îndeplinește ea ca semn de punctuație în unele construcții sintactice cum sînt : *între 10—12*, *relația om — natură* etc. Alternarea liniei de pauză cu cratimă în grafia compuselor de tipul *sud — sud-est* sau *americano — vest-german* rezolvă satisfăcător echivocul creat de folosirea exclusivă a cratimei, ca în cazul compusului *japono-vest-german*, care poate fi interpretat, din cauza celor două liniuțe, drept un compus alcătuit simultan din trei termeni, situați toți trei pe același plan.

Rezultă de aici că într-o viitoare ediție a *Îndreptarului ortografic*, alături de apostrof, cratimă și punct [24], trebuie înregistrată și linia de pauză, ca semn ortografic complementar cratimei. Deoarece însă în scrisul de mînă, în textele dactilografiate, uneori chiar și în cele tipărite cu majuscule (de exemplu în titluri) linia de pauză și cratima se confundă ușor între ele [25], este bine, după părerea mea, ca folosirea liniei de pauză în compuse de tipul *sud — sud-est* sau *franco — vest-german* să aibă caracter f a c u l t a t i v, tolerîndu-se și întrebuințarea cratimei : *sud-sud-est*, *franco-vest-german*. S-ar limita astfel posibilitatea ca folosirea liniei de pauză în calitate de semn ortografic să devină o sursă de noi greșeli și de complicații în scrierea cuvintelor compuse.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[23] Cf. FC I, p. 52—54, 190.

[24] Cele trei semne ortografice notate în actuala ediție a ÎO, dintre care punctul și cratima sînt și semne de punctuație. Într-o situație asemănătoare cu a punctului și a cratimei se află deci linia de pauză.

[25] Cf. Mioara Avram, *Un nou semn de punctuație*, p. 197.

DIN TERMINOLOGIA CASEI: *BĂBURĂ*

DE

E. CONTRAȘ

Unele elemente de construcție ale caselor țărănești de odinioară au dispărut astăzi, nemaifiind întîlnite decît rar, la case bătrînești. Denumirile acestor părți ale caselor, cuvinte sau sensuri ale unor cuvinte, sînt antrenate și ele în procesul de dispariție, cu atît mai ușor cu cît circulația lor a fost mai limitată în spațiu, legate de răspîndirea teritorială limitată a obiectelor pe care le denumeau.

Din această categorie de cuvinte face parte *băbură* s.f. În DA s.v. cuvîntul este prezentat în două variante, *bábură* și *băbúră*, fiecare cu cîte o atestare, prima din Țara Hațegului și cealaltă din vestul Transilvaniei; în loc de definiție, DA reproduce atît descrierea unuia dintre izvoare, glosarul din Țara Hațegului al lui Aron Densusianu, publicat în „Revista Critică", III, 86, „urloiul pe care iese fumul în pod, la casele țărănești (se mai numește și *capră* sau *ursoaie)*", cît și traducerea cuvîntului prin germanul *Rauchfang* „coș" din celălalt izvor, „Jahresbericht", IV, 326. Ca etimologie este indicat sîrbescul *bábura* „fornax simplicissima".

D. Gămulescu [1] reunește informațiile privitoare la acest cuvînt din lucrări ulterioare ca apariție dicționarului academic, dar acestea, în mare parte, nu diferă de cele din DA. Astfel, se menționează ca o atestare în plus cea din lucrarea lui O. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915, p. 308, care însă nu pare a constitui decît o repetare a unui izvor folosit de DA, anume glosarul lui Aron Densusianu, pe care O. Densusianu îl înglobează în glosarul cărții sale, după cum declară în nota de la subsolul primei pagini de glosar. O. Densusianu enumeră pe *babură* între elementele de origine sîrbească, în capitolul referitor la etimologii, dar nici în acest domeniu informațiile sale nu depășesc pe cele din DA. O atestare nouă pentru forma *băbură*, considerată de D. Gămulescu ca variantă, este cea din lucrarea lui I. Ionică [2], semnalată în aproximativ aceeași regiune ca atestarea din „Jahresbericht". Celelalte lucrări citate pentru etimologia cuvîntului sînt de asemenea în consens cu DA, întărind etimologia propusă de acesta. Foarte folositoare pentru explicarea structurii semantice din care face parte acest cuvînt în română sînt datele adunate de D. Gămulescu privitoare la etimonul lui: scr. *babura* „cuptor țărănesc de pămînt" este o formație augmentativă de la scr. dialectal *baba* „cuptor, sobă de pămînt".

În studiul amintit al lui I. Ionică, bazat pe datele oferite de ALR, atestările lui *băbură* nu sînt mai numeroase, anume două: una din ALRM II

---

[1] *Elemente de origine sîrbocroată ale vocabularului dacoromân*, București—Pančevo, 1974, p. 82.

[2] *Terminologia casei în limba română (pe baza ALR)*, SCL, 1966, p. 435—494: vezi p. 459.

vol. I h. 311, pct. 95, și alta din lucrarea lui T. Teaha [3], ambele din aceeași regiune, Crișana. Explicația puținătății atestărilor este și faptul că studiul citat ajunge la acest cuvînt urmărind termenii pentru „horn", nu pentru „băbuiă", a cărei descriere este dată de I. Ionică după Gr. Ionescu [4]. O reproducem deoarece este prima detaliată pe care am întîlnit-o : „împletitură de nuiele sau de scînduri lipită cu pămînt și cu o cupolă sferoidală menită să oprească scînteile. Ea este așezată deasupra cuptorului și a vetrei din tindă"[5].

Relevant este și faptul că în glosarele regionale publicate în ultimii ani cuvîntul nu este consemnat decît o singură dată, în *Lexic Regional* I, Editura Academiei R.P.R., 1960, p. 65.

Informații mai numeroase privitoare la acest cuvînt se găsesc în Chestionarul II al Muzeului Limbii Române, *Casa* [6], unde datorită întrebărilor detaliate (formulate în 1926) s-au obținut răspunsuri de natură să precizeze atît sensul cuvîntului, cît și aria sa de răspîndire. La întrebarea 340, „cum se numește la casele fără coș întocmirea deasupra vetrei sau cuptorului care prinde fumul și scînteile", s-a răspuns cu *băbură* în 22 de localități, anume în punctele 3, 4, 285, 288, 294, 295, 296, 297, 298, 300, 312, 392, 393, 395, 396, 397, 398, 404, 405, 407, 409, 412, toate situate în vestul țării, într-o zonă care începe în jurul Aradului, cuprinde Hunedoara, Crișana și o porțiune din centrul Transilvaniei învecinată cu Crișana. Din aceste răspunsuri reiese că *băbura* se făcea la casele bătrînești în tindă deasupra vetrei și a cuptorului pentru a capta fumul și scînteile de la focul din tindă, precum și fumul ce ieșea în tindă printr-un coș din camera alăturată. Ea înlocuia aproape jumătate din tavanul tindei, se construia din nuiele împletite sau din bîrne lipite cu lut, avea o bază foarte largă în tindă și se strîmta tot mai mult, pe măsură ce se ridica spre pod, unde acest horn simplu se sfîrșea fără să iasă prin acoperișul casei, lăsînd fumul să se răspîndească în pod, pentru a conserva paiele sau șindrila acoperișului.

Cu același cuvînt s-a răspuns în 8 puncte (dintre care 7 sînt din cele amintite mai sus : 3, 288, 311, 393, 395, 402, 404, 405) și la întrebarea 343 : „ce numire are coșul care nu iese prin acoperiș?". Deoarece localitățile sînt aceleași, este probabil că, răspunzînd la această întrebare, cei anchetați s-au referit la construcția pe care am descris-o mai sus, după răspunsurile la întrebarea 340, după cum se poate vedea și din răspunsul dat în punctul 395 la întrebarea 344 „cum se construiește coșul care conduce fumul numai pînă în pod și nu iese prin acoperiș?" : se face „ca și coșu numa că partea de din jos a băburii îi tare largă și pră cum me în sus să strîmtorește".

Dar *băbura* mai numea și un alt obiect. Răspunzînd la întrebarea 216, „se face vreo despărțire în podul casei și cu ce scop?", în punctul 304 (Rimeți Aiud) s-a spus că la casele acoperite cu paie se face loc la fum, adică se face „o băbură, care este ca o covată mare deasupra în pod, unde

---

[3] *Graiul din Valea Crișului Negru*, București, 1961, p. 127.
[4] Grigore Ionescu, *Arhitectura populară românească*, București, 1957, p. 38.
[5] I. Ionică, *op. cit.*, p. 459.
[6] Abreviat, în cele ce urmează, Chest. II.

merge fumul, făcută din pietre și pămînt frămîntat''. În punctul 301 (Cetea Alba), la întrebarea 340 s-a răspuns că „la cuptoarele de lespezi hornul e tot de lespezi pînă în tindă sau pînă în pod, unde are alt cuptor de lespezi numai *băbură*, ca să nu ajungă focul la acoperișul casei''. Evident că prin cuptorul din pod trebuie să înțelegem un obiect asemănător ca formă cu un cuptor. Cu același cuvînt s-a răspuns și la întrebarea 348, „ce se pune pe gura coșului în pod pentru ca scînteile să nu se ridice la acoperiș?'' în punctele 309 (Ponorel Cîmpeni), 313 (Alba Cîmpeni) și 402 (Stejar Lipova), cu explicația, în primul punct citat, că se face deasupra gurii hornului un fel de acoperiș de lespezi căruia i se zice *băbură*. Aceste 5 atestări din Chestionar sînt completate de cele scrise în studiul lui E. Petrovici, *Folklor de la moții din Scărișoara*, apărut în „Anuarul Arhivei de Folklor'', V, 1939, p. 116 : „Acoperișul casei era ferit de scîntei de « băbură », făcută din piatră deasupra coșului în podul casei'', precum și în *Lexic Regional* I, 65 : „un fel de horn care conduce fumul sobei în așa fel ca să nu ia foc casele acoperite cu paie''. Deci, așa cum deasupra vetrei în tindă se face acel horn larg care adună fumul, și deasupra hornului, în pod, se face, în unele părți, un acoperiș boltit sau o construcție mai complicată, care poartă același nume.

Ca o extensiune a primului dintre sensurile menționate ale acestui cuvînt a fost întîlnit cel de „gaură lăsată în cuptorul de piine prin care ac esta răsuflă'', în Chest. II 324/409.

Din cele de mai sus se poate conchide că *băbură* a avut o circulație mult mai mare decît se putea presupune din lucrările publicate pînă acum. Este atestat și un derivat al cuvîntului, *băburoi*, Chest. II 211/4, cu primul sens al cuvîntului de bază.

Cuvîntul are și o variantă *bobură*, în punctele 285, 288, 294, 302 ale Chestionarului II. Deoarece, cu excepția celor 4 puncte înșirate mai sus, în toate celelalte am întîlnit forma *băbură*, am considerat-o pe aceasta ca formă de bază. În Chestionar nu a fost atestată varianta din DA, *babură*. De asemenea nu este indicat, în Chestionar, nici accentul cuvîntului.

La fel de puțin cunoscute sînt și sinonimele lui *băbură*, dintre care vom aminti numai cîteva, care nu figurează în DA cu acest sens : *babă*, *băbătie*, *băbuie* și *băbușcă*. Legătura între această serie sinonimică (prin sensul de bază — la multe unic după DA — „femeie bătrînă'' și *băbură* s-a făcut prin *babă*, care, după cum s-a văzut la începutul expunerii, avea dialectal în sîrbo-croată sensul de „cuptor de pămînt'', la fel cu derivatul său scr. *babura*. În română este posibil să se fi menținut înrudirea originară dintre cele două cuvinte sau să fi fost puse în relație ulterior, prin etimologia populară.

Babă este atestat cu primul sens al lui *băbură* în Chest. II 211/283, 340/283 și cu cel de al doilea în Chest. II 344/362 și 348/366. În punctul 362 se explică în detaliu cum era *baba podului*, anume ca o ladă mare în care fumul era obligat să treacă prin mai multe cotituri, ca să se stingă scînteile, și care se deschidea spre mijlocul podului.

Băbătie este atestat cu primul sens al lui *băbură* în Chest. II 211/363 ; 340/268, 332, 345, 354, 356, 357, 358, 361, 362, 367, 368, 369, 370, 381. Cuvîntul figurează și în *Lexic Regional*, II, Editura științifică, București, 1967, p. 105 : „instalație în podul caselor țărănești care înlocuiește coșul''

și în *Lexic Regional* I, 68 : „coșul casei, horn". Același cuvînt este, probabil, și *băbăție* „gura cuptorului", menționat în glosarul lui S. Pașca [7], deoarece se încadrează în aceeași structură semantică.

Băbuie este atestat cu primul sens al lui *băbură* în Chest. II 211/363 și 340/364, iar *băbușcă* are același sens în Chest. II 340/386.

De remarcat că, deși toate aceste cuvinte au fost înregistrate, cu sensurile pe care le-am discutat, în vestul țării, se poate stabili o oare care repartiție a ariilor lor de circulație ; ariile lexicale sînt mai clare pentru *băbură*, care este atestat pe o zonă mai întinsă, delimitată prin cele spuse mai înainte, și pentru *babă* și *băbătie*, care au fost semnalate în nord-vestul Transilvaniei și în Maramureș.

Februarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[7] Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*, alcătuit după material cules de corespondenți din diferite regiuni , București, 1928.

IMPACT

DE

FLORICA DIMITRESCU

În fiecare moment al istoriei unei limbi există unele cuvinte cu o situație privilegiată, care sînt folosite cu predilecție. Astfel, în perioada actuală a limbii române literare sînt „la modă" termeni precum *problemă*, *context*, *coordonată*, *a (supra)solicita*, *a realiza* etc., cuvinte folosite de multe ori în mod abuziv, atît în sensul că apar mult prea des, cît și în sensul că sînt utilizate, uneori, în contexte neadecvate, cu semnificații nepotrivite. Unul dintre cuvintele frecvent utilizate astăzi, în special în aspectul scris al limbii române și mai puțin în aspectul vorbit, este *impact*.

Cuvînt aparținînd la origine științelor exacte, *impact* este înregistrat ca atare în DN$_1$ (Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, București, Editura științifică, 1961; ediția a III-a (DN$_3$), Editura Academiei R.S.R., 1978), care consemnează două sensuri: primul din fizică, „fenomenul de intrare în contact a două corpuri dintre care cel puțin unul este în mișcare; ciocnire", și al doilea din limbajul militar, unde apare în sintagma *punct de impact* „loc unde un proiectil atinge ținta"; aceleași valori semantice apar și în DN$_3$, cu completarea că la primul sens, „ciocnire", se adaugă două sinonime: „coliziune, tamponare". În DEX s.v. *impact* se specifică sensul „ciocnire a două sau mai multe corpuri" cu mențiunea *livr*(esc).

Orice vorbitor al limbii române de astăzi întîlnește însă, pe lîngă sensurile de mai sus, o largă utilizare a acestui cuvînt, cu alte semnificații, figurate, în special în stilul publicistic, despre care acad. Al. Graur a arătat că este „cel mai însemnat dintre stilurile limbii...: în presa cotidiană se citesc, la radio și televiziune se aud cuvinte noi, care se repetă imediat peste tot" (Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*, București, Editura științifică, 1968, p. 285). În cele ce urmează vom căuta să grupăm — pe lîngă sensurile devenite „tradiționale" — cîteva dintre accepțiile mai noi ale cuvîntului *impact*, răspîndite în limba română literară actuală, bazîndu-ne pe contexte din presa de largă circulație.

— (Fiz.) „fenomenul de intrare în contact a două corpuri dintre care cel puțin unul este în mișcare; coliziune": „După toate probabilitățile, fenomenele amintite au fost rezultatul *impactului* dintre un meteorit gigant și Lună". Sc., 28.X.1976, p. 4; „Cosmonauții Vladimir Liahov și Valeri Riumin, aflați de patru luni la bordul laboratorului orbital „Saliut — 6", au descoperit pe unul din hublourile acestuia urma *impactului* cu un meteorit". Sc., 24.VI.1979, p. 6; „După cum a indicat unul dintre investigatori, studiile preliminare au indicat că toate cele trei motoare ale avionului funcționau în momentul *impactului*." Sc.,6.XII.1979, p. 6.

— „Șoc, surpriză": „În schimb C. G. la început timidă, șovăielnică, în efort vizibil de colorare a personajului, are în încheierea destinului său

momente de *impact* emoțional." Rom. lib., 18.II.1975, p. 2; „Prima observație care îți ia ochii este *impactul* sentimental. Acest serial a provocat, se pare, cel mai patetic curier din istoria T.V." Rom. lib., 3.I.1978, p. 7.

— „Influență, efect" : „Imensul *impact* actual al matematicii asupra întregii vieți sociale"... Cont., 10.I.1979, p. 2; „Ceea ce, într-o manieră prudentă, e denumit, la Pretoria „Cazul de la Ministerul Informațiilor", se resimte, în fapt, ca un veritabil uragan. Revelațiile scandalului se precipită în cascadă și nu se știe deloc *impactul* acestei bombe cu explozie întîrziată". Sc., 31.V.1979, p. 5.

— „Contact, lovire" : „În secunda *impactului* cu neprevăzutul am știut ce să fac...". Rom. lib., 15.VI.1974, p. 2; „Viteza de lovire a ciocului ciocănitoarei este de 1 300 mile pe oră, forța de *impact* fiind de aproximativ 1 000 de ori superioară celei a gravitației." Rom. lib., 23.VI.1979, p. 6; „În urmă cu cîțiva ani am remarcat o formație ce abia se afirma. Se numea « Song ». Am avut atunci discuții lungi cu ceilalți membri ai juriului ce nu suportaseră *impactul* cu noutatea." Sc., 31.X.1979, p. 6.

— „Relație, întîlnire" : „Urmăresc polemica în jurul lui « Manase ». Unul din ei trăiește direct *impactul* cu criteriile neadormite încă ale gherismului reactivat prin pana lui H.S." Luc., 16.XII.1978, p. 1; „« Furtuna » la « Bulandra » în regia lui Liviu Ciulei este un eveniment nu numai prin perfecțiunea artistică pe care o atinge, ci și prin *impactul* cu publicul : identificarea condiției actorului cu cea a spectatorului. " Sc., 7.II.1979, p. 4; „Adevărul e că excepționalul merit al scriitorului este tocmai acela de a fi realizat asemenea numeroase pagini pregnante prin revelatorul *impact* dintre « fond » și « formă »." Luc., 21.IV.1979, p. 2.

— „Prezență" : „Pe lîngă *impactul* minor al numelor străine în topuri, mai observăm două caracteristici ale vieții muzicale franceze." Săpt., 28.VI.1974, p. 8.

Uneori lectura unor texte din presă dă sentimentul că termenul *impact* este folosit exclusiv pentru rezonanța sa modernă, și nu din necesitate. Așa se explică împrejurarea că în unele contexte este destul de dificil de prins valoarea semantică exactă a acestui cuvînt. Ne limităm la un singur exemplu recent : „Selecția autorilor tratați, ca și preferințele estetice utilizate pe parcursul lucrării, vădesc orientarea predilectă a criticului-profesor spre ramificațiile poetice ale textului dramatic. Această perspectivă, utilizată și în discutarea dramaturgiei unor mari scriitori, justifică și interesul pe care V. Mîndra îl acordă unor « dramaturgi uitați ». Demersurile de această factură sînt mai vechi în creația criticului, îl reprezintă. Firește, *impactul* analizei estetice, la V. Mîndra, vizează prioritar textul dramatic în ansamblul fenomenului teatral. Dar conexiunile cu arta spectacolului nu sînt, astfel, rupte, ci, dimpotrivă, autorul se arată preocupat permanent de stabilirea și evidențierea relațiilor existente sau posibile. " Cont., 22.VI.1979, p. 11.

În limba vorbită, tot prin atracția exercitată de „sonoritatea" acestui cuvînt combinată cu necunoașterea semnificațiilor sale s-a ajuns, de exemplu, la „oameni în *impact* cu legea", în care *impact* a împrumutat — nejustificat — sensul juridic de „conflict, contravenție".

Din punct de vedere semantico-etimologic se poate remarca împrejurarea că aproape toate sensurile înregistrate în română existau mai de mult în mod curent în limba engleză, din care au trecut în limba franceză. Cuvîntul este atît de frecvent, cu multe sensuri, în limba engleză, încît un dicționar al limbii engleze noi precum Clarence L. Barnhart, Sol Steinmetz, Robert K. Barnhart, *The Barnhart Dictionary of New English since 1963*, Bronxville, New York, Evanston, San Francisco, London, Barnhart/Harpe and Row Publishers, [1971] s.v. *impact* semnalează un singur context recent : *impact crater*, cu atestări din 1970 încoace. În schimb, în franceză diversele sensuri ale lui *impact* („effet de choc, de surprise, influence") sînt simțite ca „recente" și într-un dicționar consacrat special lexicului francez nou (Pierre Gilbert, *Dictionaire des mots nouveaux*, [Paris], Hachette-Tchou, 1971) lui *impact* i se dedică un articol foarte dezvoltat (în care se semnalează că înțelesul figurat are un „emploi très fréquent dans la presse, peut-être sous l'influence de l'anglais *impact*, et, parfois, critiqué") cu atestări începînd din 1965 de tipul : *~ des augmentation, ~ du cinéma, des événements, ~ des informations, ~ de la publicité, ~ de la recherche, ~ de Beethoven, ~ émotif, la force d' ~, moment d' ~*. În 1978, în Le Petit Robert. *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, par Paul Robert, (Paris), 1978, *impact* este înregistrat cu sensul din limbajul militar în construcția *point d'impact* și cu semnificațiile „efectul unei acțiuni puternice, brutale" și „efect, influență" (despre care se menționează, în paranteză, „emploi critiqué"), ilustrate cu cîteva citate din presă. Despre sensul propriu se precizează că a apărut în 1827, iar despre celelalte că au început să se difuzeze aproximativ din 1965.

Din perspectivă sintactică se observă că termenul *impact* se construiește cu prepozițiile *dintre* (mai rar ; acesta pare a reprezenta uzul mai vechi : *~ dintre un meteorit... și Lună, ~ dintre „fond" și „formă")* și *cu* (mai frecvent : *~ cu criteriile, ~ cu neprevăzutul, ~ cu publicul, ~ cu noutatea)*. O trăsătură caracteristică a construcțiilor cu *impact*, cel puțin în materialul de care dispunem, constă în împrejurarea că, în general, substantivul care urmează după *impact* este non-animat. Deseori, substantivul *impact* apare determinat de unul sau de două adjective, presau postpuse : *~ emoțional, ~ sentimental, ~ minor, imensul ~ actual, revelatorul ~*. O sintagmă specifică este *forța de impact*.

Observațiile de mai sus ne permit să desprindem cîteva concluzii :

Sensurile actuale ale cuvîntului *impact* ne îndreaptă către o etimologie multiplă (vezi Al. Graur, *Etimologii românești*, București, Editura Academiei R.S.R., 1963, p. 11—18) a acestui termen, franceză și engleză (în dicționarele citate ale limbii române, *impact* este considerat a proveni din francezul *impact*, la care se adaugă lat. *impactus)* ; la origine, desigur că acest cuvînt provine din francezul *impact*, dar accepțiile mai noi, dezvoltate în ultimii ani, pot avea o dublă proveniență, franceză și engleză (direct sau indirect), după cum persoanele care cunoșteau o limbă sau alta le-au introdus în limba română (uneori, poate, prin traduceri). În același timp, nu este exclus ca unele dezvoltări semantice să se fi născut (poate paralel cu „împrumutul") pe teren românesc. Înclinăm să credem că aceasta este situația pentru sensurile „relație, întîlnire, prezență" și, desigur, astfel se explică semnificația din limba vorbită discutată mai sus.

Exemplele avute la dispoziție ne conduc — evident, cu prudența cerută de asemenea cazuri — spre datarea perioadei cînd s-a profilat extinderea termenului discutat; se pare că acesta s-a răspîndit cu o anumită rapiditate în limba română literară, în special prin intermediul presei, în ultimii 5—6 ani (cea mai veche atestare a noastră este din 1974, dar probabil că o cercetare întreprinsă special ar putea descoperi atestări mai vechi).

Recomandînd măsură în utilizarea acestui neologism, se observă că și-a lărgit considerabil gama semantică inițială (vezi DN$_1$), din care a menținut, pentru publicul larg, exclusiv semnificația din fizică (ceea ce nu înseamnă că accepțiunea din balistică nu ar mai fi cunoscută, dar, prin acest sens, cuvîntul *impact* rămîne un termen științific). Prin toate celelalte semnificații însă, *impact* „s-a revărsat" în limba română, cu precădere în aspectul ei literar și scris, devenind unul dintre cuvintele „la modă". Oricum, prin intrarea recentă a neologismului *impact* în circulația mai largă a limbii române, ca și prin deasa folosire a sensului „coliziune", considerăm că mențiunea („livresc" din DEX) și-a pierdut din actualitate.

Parafrazînd pe R. Le Bidois, care își intitulase un articol despre *mini-* „Le préfixe qui monte", în „Le monde", 4.I.1967, p. 10, putem afirma despre *impact* că este „un mot qui monte". Depinde de noi toți ca această „urcare" să nu devină exagerată !

ABREVIERI

Cont.	„Contemporanul". Săptămînal politic, social, cultural. Seria a II-a [București], 1948 ș.u.
Luc.	„Luceafărul". Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, [București].
Rom. lib.	„România liberă". Cotidianul Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste. [București].
Săpt.	„Săptămîna culturală a capitalei". Serie nouă. Revistă editată de Comitetul pentru cultură și educație socialistă al municipiului București.
Sc.	„Scînteia". Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. [București], 1944 ș.u.

Ianuarie 1980

Facultatea de limba și literatura română
București, str. Edgar Quinet 5—7

COMPLETĂRI LA DICȚIONARUL ACADEMIEI

(CUVINTE, SENSURI, VARIANTE, PRIME ATESTĂRI)

DE

MAGDALENA GEORGESCU

Pe baza recentei ediții de *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, elaborată la Institutul de lingvistică din București și publicată în 1979 la Editura Academiei, am urmărit în corpul dicționarului-tezaur al limbii române (literele A—L), redactat sub conducerea lui Sextil Pușcariu [1], atît cuvinte, sensuri și variante neînregistrate, cît și prime atestări mai vechi decît cele indicate în DA.

Prin cercetarea de față ne propunem, în primul rînd, să subliniem încă o dată utilitatea edițiilor de texte vechi pentru cercetarea lexicografică și, în al doilea rînd, să evidențiem necesitatea reluării, într-o nouă redactare, a dicționarului academic al limbii române (porțiunea A—L)[2].

CUVINTE NEÎNREGISTRATE [3]

Alegădaș s.n. „mulțumire" [4] // a. 1593 : *... și au fostu la **alegădașulu** acesta : 1 Domnu fisolgabir Iodi Mihai ; 2 Nemes Maros Ianos din Cohe...* (p. 205).

Arianăș s.m. „eretic, partizan al doctrinei lui Arie" // a. 1600 : *numai să gonești calvini și **areianăș** și să le iei beseareca* (p. 129).

Clujvărean s.m. „clujean" // a. 1600 : *...să se știe cum s-au plătit **clujvăreanii** de dajde...* (p. 137).

Confișcui vb. IV „a confisca" // a. 1593 : *... că de aru remâne careva fârâ sâminție cealaltu se i lasă iosagulu **se nu se confiscuiască**...* (p. 205).

Fisolgabir s.m. „căpetenie administrativă" // a. 1593 : *și au fostu la alegădașulu acesta : 1 Domnu **fisolgabir** Iodi Mihai...* (p. 205).

Gulden s.m. „monedă de aur sau de argint" // a. 1593—1594 : *46 **guldin*** (p. 187).

---

[1] *Dicționarul limbii române*. Tomul I, partea I : *A—B*, București, 1913 ; Tomul I, partea II : *C*, București, 1940 ; Tomul I, partea III, fascicula I : *D — de*, București, 1949 ; Tomul II, partea I : *F — I*, București, 1934 ; Tomul II, partea II, fascicula I : *J — lac ustru*, București, 1937 ; Tomul II [partea III] : *Ladă — lojniță* [fără an].

[2] Mioara Avram, *Două lucrări fundamentale — două preocupări permanente*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 6, p. 583.

[3] Menționăm că n-au fost incluse aici cuvintele străine, în special cele de origine turcă, atestate exclusiv la Petru Șchiopul, cum sînt : *almas, aracgin, cember* ș.a.

[4] Pentru discuția referitoare la sensul acestui cuvînt, vezi Ion Glețiie și Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p. 265.

Harmițed s.n. „taxă de vamă" // a. 1599 : *Să se știe* ***harmițedurele*** *ce sînt vame de pre negoațe* (p. 115).

SENSURI ÎNREGISTRATE

Baștă s.f. ; DA prezintă pentru sensul concret „fortificație, consolidare, bastion" atestări din 1688. Sensul figurat nu este notat în DA// a. 1600 : *tot norocul creștinătății iaste aruncat pre aceaste 2 țărî carele sîntu* ***baștele*** *ce se cheamă strejile și apărătura a toată creștinătatea* (p. 133).

Funie s.f. „parte de teren (de moșie, dintr-o proprietate)" ; cf. *funie (sfoară) de moșie; funie de moșie* are în DA o atestare din 1810 // a. 1563—1564 : *... că eu n-am fo[s]t m[oștea]n, ci am fost cu⟨m⟩părători den fune lui Ion ...* (p. 97).

Începătură s.f. „demers" // a. 1593 : *Iar acesta lucru și aceasta începătură au ceput Bostan și cu Mihnea vodă...* (p. 184).

Înfrăți vb. IV „a deveni tovarăși (coproprietari) pe bunuri (pe avere) ; a se face în mod reciproc moștenitori" // a. 1591—1600 : *Scriș eu, călugărița Mariia ... cumu* ***m-am înfrățit*** *cu Drăghici și cu Giurgi pre toate moșiile și pre țigani și pre tot ce am avut. Cine va rămînea de noi să ție toate moșiile* (p. 101).

Înălțime s.f. „cinstire" // a. 1600 : *de-acum înnainte încă creade măriia lui aceaea credință și dragoste, mai nainte pre cistea lu Dumnezeu, pre acea țară și pre* ***nălțimea*** *numelui măriei lui* (p. 135).

VARIANTE NEÎNREGISTRATE

Beglerbec s.m., variantă a lui *beilerbei* // a. 1593 : *A treia iară mărturisim ; ă* ***beglerbec*** *au venit sup Tighinea* (p. 179).

Canțeler s.m., variantă a lui *cancelar* // a. 1593 : *...să se roage... și măriei* ***canțelerului*** .. (p. 112).

Cobuc s.n., variantă a lui *cupoc* // a. 1596 : *... am vîndut a mea deraptă moșie de ocină... lui Bantăș vornicul dereptu u⟨n⟩ cal și u ⟨n⟩* ***cobuc*** *poleit...* (p. 195).

Felandrăș s.n., variantă a lui *felendreș* // a. 1587 : *...și mi-au dat... 6 coț de* ***felandrăș*** (p. 159).

Fevrarie s.m., variantă a lui *fevruarie* // a. 1599 : *Popii săsești dau în luna lu* ***fevrarie****, 2 zile, grivne de argint 45* (p. 115).

Gărdinar s.m., variantă a lui *cardinal* // a. 1600 : *Ce se-au tîmplat între domnealui și între gărdinariul, după aceaea, deac-au luat Ardealul la mîna lui, acealea se au oprăvit deodată cu moartea* ***gărdinarului*** (p. 135).

Hvăli vb. IV, variantă a lui *făli* // a. 1593 : *Acolo, în țara Moldoveei, neștiindu nimele de înșii, nice de lucrurile lor ce au fost făcuți sau petrecuț în Țara Muntenească, lăcuiia în Moldova, la curtea domnească, iară lăudîndu-se și* ***hvălindu-se*** *ca și în Țara Muntenească...* (p. 181).

Lefișoară s.f., variantă a lui *lefușoară* // a. 1594 : ...*iară se da* ***lefișoară*** *ca și pana acum* (p. 190).

PRIME ATESTĂRI[5]

Abai, trecut în lista de cuvinte, nu are nici definiție, nici atestări în DA, cititorul fiind trimis la *șabracă*[6]; „învelitoare sub șa, cioltar, harșa" // a. 1594 : *1* ***abai*** *de cadife roș*... (p. 192).

Adet „despăgubire, taxă, impozit"; DA nu prezintă atestări din secolul al XVI-lea pentru acest sens // a. 1590—1591 : ... *feră de lefe, ce fostu* ***adetul***... (p. 168).

Agust s.m.; DA : Anon. Car. // a. 1595—1597 : ***agustu*** *6 dzile, văleat*... *7103* (p. 197).

Alegădui; DA : 1890 // a. 1593 : ... *inaintea noastră mai josu scris s-au* ***alegăduitu***... (p. 205).

Amanet; DA : 1810 // a. 1594 : ... *am tirămes lui cu Nicole*... *se pui* ***amanat*** (p. 193).

Amesteca[7] „a defăima"; DA : Cantemir, Ist. și Neculce, Let. // a. 1593 : ... *Giva de Răguza*... *mai sus-dzis putenciosul Pătru vodă* ***meastecă****-l cu niște cuvinte la curtea luminatului scaun împărătescu*... (p. 181).

Arhiduce; DA : Șincai, Hr. // a. 1593 : ... *luminatul* ***arhidux*** *Hernestu de Austria* (p. 182) și 1600 : *împăratul au strînsu sobor toți domnii, vlădicii, piscupii și* ***arhiiduchi*****⟨*i*⟩** (p. 126).

Armenesc; DA : Muste, Let. III // a. 1593—1597 : *Scris-am adecă noi, birăul cel rumânescu și cu cel* ***armenescu***... (p. 188).

August s.m.; DA : Creangă // a. 1593 : *Iarăș mărturisim că vama țărîei Moldoveei pururea să înceape dentru* ***august*** *15 dzile și să țină prespre anu* (p. 179).

Bate „a avea tragere de inimă către..., a avea simpatie pentru..., a se avea bine cu..., a-i plăcea"; DA : 1845 // a. 1599 : ...*turcii încă foarte nevoiescu și* ***batu*** *cu fratele Ierimiii voevo(da) să ni-l dea să ne fie domnu* (p. 112).

Biblie; DA : 1688 // a. 1588 : *1* ***biblie*** (p. 164).

Bicilui; DA : Anon. Car. // a. 1591 : ...*și am luat doi boi, două vaci și* ***s-au biciluit*** *aceale vite dearept patruzeci de taleri* (p. 172).

Brașovean; DA : 1887 // a. 1599 : ...*aduc* ***brașoveanii*** *birul lor* (p. 115).

---

[5] Atestările se referă atît la cuvinte, în ansamblu, cît și la sensuri și variante ale acestora. Menționăm că au fost consemnate numai atestările a căror vechime depășește cu minimum 100 de ani vechimea celor din DA. Tot aici au fost incluse și cîteva atestări pentru situații complet neilustrate în DA (de exemplu : *abai, arhiducă*).

[6] La acest cuvînt, în DLR, tomul XI, partea 1, Ș, *abai* este citat ca sinonim al lui *șabracă*.

[7] În DA nu figurează varianta *mesteca* s.v. *amesteca*. În DLR, tomul VI, pentru *mesteca*[2] se trimite la *amesteca*.

Bucată „parte (despărțită sau nu dintr-un tot) formînd ea însăși (sau fiind considerată ca) un întreg sau o unitate (dintr-un tot, dintr-o colecție, dintr-o stofă)"; DA : Neculce // a. 1594 : *1* ***bucate*** *zerbap* (p. 192) și *3* ***bucate*** *avor* (p. 193); cf. și a. 1600 : *...au dat bistriceani lui Calmadi căpitanul șaptezeci și șase de* ***bucăți*** *de caragiu* (p. 134).

Bulgăr „primar"; DA : 1808 // a. 1600 : *Scrise jupînul Calotă, marele ban kralevski ... la ... jupînul Lucaci,* ***bulgăru*** *și cral-birău, județul Sibiiului* (p. 117).

Calvin; DA : 1900 //a. 1600 : *numai să gonești* ***calvinii*** *și areianăș și să le iei besearecа* (p. 129).

Cancelarie; DA : 1826 // a. 1593—1594 : ***canțilariia*** (p. 187).

Cap „capăt, margine, sfîrșit"; DA : Muste și Neculce // a. 1592 : *... i-am vîndut o fune de loc în* ***capul*** *Rușețului de Jos...* (p. 102).

Careva; DA : 1888 // a. 1593 : *și așa s-au invoitu, că de aru remăne* ***careva*** *fără sâminție...* (p. 205).

Cărare „drum de care"; DA : 1907 // a. 1600 : *...căce știin⟨d⟩ Ardealului și Țării Rumânești avîndu* ***cărări*** *largi despre Moldova...* (p. 135).

Cer s.m.; DA : Anon. Car. // a. 1576 : *...la stupina lui Dobrin, la teiul cel mare... pe la* ***cer***... *pînă în Gura Puiului* (p. 98).

Cerneală „lichid care servește la scris, la tipărit"; DA : 1749 // a. 1594 : *1 calamar arğit* ***černal*** (p. 192).

Chibzui „a presupune, a bănui"; DA : Anon. Car. // a. 1600 : *Au pare-vă domniia voastră că domnu nostr[u] iaste fără de oști și fără de oameni?* ***Nu chipzuireț*** *acea[ea], că în deșert* ***chibzuiț*** (p. 148).

Cislă „impozit"; DA : 1737 // a. 1591 : *Catastih de* ***cisle*** *de țirani de la toate ținuturi și curteani și vătaji și neamiși și popi* (p. 169).

Ciblă; DA : 1795 // a. 1600 : *...să se știi cum au adus de la Seghișoara de trei ori* ***cible*** *1 000 tocma* (p. 143).

Codiță; DA : secolul al XIX-lea // a. 1588 : *1 cruce gălbăna numai la* ***codița*** *ferecate* (p. 163).

Cojocar; DA : Anon. Car. // a. 1582 : *...Slavu,* ***cojocarul*** *o(t) Ge(r)gi(ci)* (p. 100).

Colea; DA : Anon. Car.; în expr. *de ici de colea*, cuvîntul are atestări din 1691; a. 1596 : *Și au fost la tocmala noastră... Poiană șitrărel de Frean⟨n⟩ciuci și Ionașcu de* ***colea***... (p. 198).

Coroană „ putere monarhică"; DA : secolul al XVIII-lea // a. 1600 : *Ardealul încă, ce sînt 74 de ani de cîndu au fost lepădat de supt* ***coruna*** *țării unguresti și au fost închinat turcilor...* (p. 132).

Cosi „a tăia cu coasa"; DA : 1688 // a. 1592 : *Izivodu din gura lu Ionu Baduli pe u(n)de au mersu cu chiciorăle de au arătatu pe u(n)de* ***au cositu*** *tată-său...* (p. 176).

Covor; DA : Anon. Car. // a. 1588 : *12* ***covoare*** *de demultu... 1* ***covor*** *albu de la Mitrea dvornic* (p. 163).

Crestător; DA : Lex. Mars. // a. 1600 : *Dece să cauț să apuci pre Nica vistiarul să-l juri pre ivanghilie cum n-au pus el acel bir în Cordun, ce l-au fost pus* ***crăstătorii*** *den seamă* (p. 138).

Cumar; DA : 1898 // a. 1594 : *on sivat* ***cumaru*** *argintu* (p. 192).

Cumaș; DA : sfîrșitul secolului al XVIII-lea // a. 1591 : ***cumaș*** (p. 168).

Cumpărător adj. ; DA : Alecsandri, P. P. // a. 1600 : *...acea parte de ocină... au fostu* ***cumpărătoare*** (p. 138).

Curtean „persoană angajată spre a face serviciu la o curte" DA : Anon. Car. // a. 1591 : *Catastih de cisle de țirani de la toate ținuturi și* ***curteani*** *și vătaji și neamiși și popi* (p. 169).

Cusut adj. ; DA : Negruzzi//a. 1588 : ***cosută*** *cu sîrma* (p. 164).

Cuvenit; DA : 1774 // a. 1593 : *Și iară dăm ocină* ***cuvenită*** *ca să poată hrăni pre sine și oamenii lui* (p. 186).

Făgădui „a promite" ; DA : Bălcescu, M. V. // a. 1599 : *să să știe ce-au* ***făgăduit*** *părinți⟨i⟩ noștri...* (p. 125).

Fereastră; DA : 1688 // a. 1588 : *9 fiere de* ***ferestre*** (p. 163).

Fir „succesiune, șir" ; DA : Eminescu, Creangă, Ispirescu // a. 1600 : *...să se va sfîrși* ***firul*** *feciorilor lui, să fie țara în mîna cistitului împărat al Romei* (p. 145).

Fînaț „cîmpie pe care se lasă anume iarba să crească pentru ca să se poată cosi" ; DA : 1715 // a. 1596 : *...am vîndut a mea deraptă moșie de ocină de sat de Drăgușeani, cu tot venitul și de cî⟨m⟩p și de* ***fînaț*** *și de pădure și de vatra satului...* (p. 197).

Fîrtar; DA : 1717 // a. 1600 : *...au adus Iliș... la noi 80 de* ***fîrtari*** *de făninâ și 2650 de pită făcută* (p. 201—202).

Funie „funie de lungime variabilă, cu care se măsura pămîntul" ; DA : 1719 // a. 1563—1564 : *Moșiia au fostu a me, jumătate d[in]tr-o* ***fune*** ... (p. 97).

Găleată „măsură de capacitate" ; DA : 1698 // a. 1593 : *Și au luat grîu de la popa. Și Vladu au plătit* ***găl⟨e⟩ata*** *cu aspri 176* (p. 103).

Gîrlă; DA : Cantemir, Hr. // a. 1598 : *...am vîndutu o* ***gîrlă...*** *dereptu 27 talere de argentu...* (p. 200).

Gorănă; DA : 1895 // a. 1588 : *19 iconiți în* ***goră⟨n⟩i,*** *în poligandru* (p. 165).

Grivnă „monedă" ; DA : Anon. Car. // a. 1599 : *Popii săsești dau în luna lu fevrarie, 2 zile,* ***grivne*** *de argint 45* (p. 115).

Groș; DA : Anon. Car. // a. 1593 : *De la Liov, 4 mile la Horodoc, 27* ***groș*** (p. 177).

Haină s.f. ; DA : Anon. Car. // a. 1596 : *u⟨n⟩ rîndu de* ***haine*** (p. 197).

Hamailîu; DA : Aricescu, ap. ŞIO, care înregistrează varianta *hamailîu* [8]; pentru varianta *hamaili*, DA nu are atestări anterioare anului 1817 // a. 1594 : ***hamaili*** *mari* (p. 194).

Hărăzi; DA : N. Costin, Let. // a. 1582 : *Adăcă eu, Marin o(t) Boldeşti, scris-am acest zapis [a]l meu să fie de mare credinţă la mîna lu Rafail... şi i-**am hărăzit** de la mene păntru pomana...* (p. 100).

Hîrdău; DA : dicţionarele din secolul al XIX-lea // a. 1593 : *I...eu, popa Stanciul, pe⟨n⟩tru **hîrdăul** şi fînul lu Stan aspri 30* (p. 103).

Hoţ; DA : Anon. Car. // a. 1599 : *...elu acum va să fugă cu acei **hoţi**...* (p. 112).

Hram „patronul unei biserici"; DA : 1869 // a. 1600 : *...scris-am... carte sventei... mănăstire ce se cheamă Golgota, unde iaste **hramul** svetoe prĕobraže[nie]...* (p. 138).

Iarnă; DA : Anon. Car. // a. 1593 : *Şi la boul de **iarnă** dede popa Stanciul aspri 133...* (p. 103).

Iconiţă; DA : sfîrşitul secolului al XVIII-lea // a. 1588 : *19 **iconiţi** în goră⟨n⟩i, în poligandru* (p. 165).

Iosag; DA : 1822 // a. 1593 : *Facem scire tuturoru... cu impărţiaştina **iosagurilor**...* (p. 205).

Îmbuiestru; DA : Anon. Car. // a. 1563—1564 ... *1 cal vînăt **îmbuiestru**...* (p. 97).

Împărţiaştină; DA : T. Papahagi, M. // a. 1593 : *Facem scire tuturoru ... cu **impaţiastina** iosagurilor...* (p. 205).

Împrejur adv.; DA : 1688 // a. 1588 : *1 procoveţ de zarba cu orşinicu **împregiur** ...* (p. 165).

Închinăciune „salutare"; DA : Anon. Car. // a. 1592 : *Iată eu, egumenul şi tot săborul,... scriem **închinăciune** şi multă sănătate...* (p. 173).

Îngădui „a nu împedica, a admite, a consimţi, a tolera"; DA : Şincai, ap. DDRF // a. 1600 : ***Îngăduit-au*** *pre voia împăratului cum să ţie Ardealul cu nume de gobărnator* (p. 145).

Jupîniţă; DA : Odobescu // a. 1600 : *Eu, **jupaniţa** Samfira, ... scris-am aceasta ... carte sventei mănăstire...* (p. 138).

Lega „a coase foile unei cărţi şi a-i pune scoarţe"; DA : 1687 // a. 1570—1571 : *Fiind cumpărată această sfîntă ps[altire] ... şi neavînd cine o **lega**, iată giupîneasa Tămăşoaie grecoaia să află [de] o deade la meşter de o **legă** ...* (p. 153).

Locuşor; DA : Ispirescu //a. 1594 : *De vom afla on **locuşor**...*(p. 191).

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

[8] Cuvîntul apare în C.D. Aricescu, *Istoria revoluţiunii române de la 1821*, vol. II, Craiova, 1874, p. 81, fiind consemnat într-un memoriu scris în 1857 de Iordache Oteteleşanu, aşa cum rezultă din locul citat, p. 77, nota 2.

UN VECHI FONETISM ROMÂNESC: EPENTEZA LUI [u] ÎN *SĂ AIUB, COIUF, CUIUB, CUIUVA*

DE

ION GHEȚIE

1. Cîteva texte românești din secolul al XVI-lea consemnează un număr de grafii mai puțin obișnuite ale cuvîntului *cuib* și ale derivatelor sale, prezentînd inserția lui [u] între semivocala [i̯] și consoana labială imediat următoare: *cuibu* (PH, PS, LXXXIII, 4, CIII, 17), *cuiubul* (PV, cînt. II, 11), *cuiubură-se* (PS, CIII, 17), *încuiubură-se* (PV, CIII, 17). După cum se vede, toate exemplele provin din psaltirile rotacizante, în care au fost notate, de asemenea, și grafii normale, fără *u*. Fenomenul a mai fost întîlnit, în cuvîntul *cuiva*, în *Glosele Bogdan : cuiuva* („Convorbiri literare", XXIV, 1890, 729).

2. Epenteza lui [u] în *cuiubu*, *cuiubură-se* etc. a atras atenția lui I. -A. Candrea și O. Densusianu, în paginile consacrate de aceștia foneticii românești din secolul al XVI-lea [1]. *Istoria limbii române* a lui Al. Rosetti nu consemnează fenomenul, dar nu dintr-o scăpare, cum s-ar putea crede, ci pentru că, după părerea autorului, în коуюб(ȣл) „la lettre Ю ne traduit certainement pas la diphtongue yu̯ ; il faut bien lire *kụyb*, phonétisme donné par S [= *Psaltirea Scheiană* — *n.n.*], éd. Candrea, p. 314" [2]. Explicația lui Al. Rosetti are împotriva sa faptul că substituirea lui И prin Ю n-a fost semnalată, în situații similare, în textul celor patru psaltiri și nici în celelalte scrieri românești din secolul al XVI-lea. Excepție face verbul *ivi*, scris *iuvi* în mai multe locuri din *Psaltirea Hurmuzachi*, dar în acest caz avem a face cu un fenomen fonetic, așa cum a arătat I. -A. Candrea [3]. Nici în *Glosele Bogdan*, unde apare forma *cuiuva*, nu sînt de consemnat grafii prezentînd un Ю în locul lui И. De remarcat faptul, nu lipsit de importanță în chestiunea ce ne interesează, că epenteza lui [u] în *cuiub* apare și la autori din secolul al XVII-lea. Este vorba, înainte de toate, de Varlaam, în a cărui *Cazanie* am întîlnit grafiile *cuiub* (334), *cuiubul* (310). În aceeași lucrare apare forma *să aiub* (pentru *să aib*) la persoana 1 singular a conjunctivului prezent al verbului predicativ *avea* (217, 218, 220); cf. însă *să aib* (353) [4]. Tot Varlaam scrie în *Cazanie* și în *Leastvița coiuf* (pentru *coif*) [5]. Cea din urmă atestare a fonetismului se întîlnește, din cîte știm,

---

[1] I.-A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, vol. I, București, 1916, p. CLXXIII; O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, vol. II, Paris, 1938, p. 109—110.

[2] *Recherches sur la phonétique du roumain au XVIe siècle*, Paris, 1926, p. 125.

[3] *Op. cit.*, p. CLIII.

[4] Trimiterile se fac la ediția Byck, Varlaam, *Cazania, 1643*, București, 1943.

[5] DA s.v. *coif*; Gh. Ghibănescu, *O nouă lucrare a mitropolitului Varlaam (Leastvița lui Ioan Scarariul)*, în „Arhiva", XXV, 1914, p. 98.

în *Biblia de la București : cuiuburi* [6]. Nici la Varlaam, nici în *Biblia de la București* nu au fost semnalate grafii eronate, cu Ю pentru И [7].

3. Avînd, prin urmare, convingerea că ne aflăm în prezența unui fonetism real, și nu a unui fapt de grafie, să vedem care poate fi explicația fenomenului. În studiul lingvistic ce precedă ediția *Psaltirii Scheiene*, I. -A. Candrea se mulțumește să menționeze că în *cuiub* apare „un *u* epentetic, a cărui explicație n-a fost încă dată" [8]. După Densusianu, în *cuiubu* „peut-être faut-il voir une trace de labialisation de *i*" : „l'insertion de *u* après *i* indiquerait que celui-ci fut légèrement labialisé par le *b* suivant" [9]. Vorbind despre labilalizarea „ușoară" a lui [i̯], Densusianu consideră probabil că [u] epentetic era asilabic. КОУЮБЪ ar trebui transcris fonetic, în acest caz, [cúi̯ᵘbu]. Interpretarea e, în principiu, posibilă, deși nu e exclus ca vocala inserată să fi fost un [u] silabic : [cúi̯ubu]. Oricum ar sta lucrurile, credem că epenteza lui [u] ar putea fi pusă în legătură cu prezența lui [u] în imediata vecinătate a semivocalei. În *cuiubu*, *cuiubură-se*, *încuiubură-se*, [u] precedă și urmează pe [i̯], ceea ce ne-ar îngădui să vedem în fenomenul discutat fie o „propagare" a celui dintîi [u], fie o „anticipare" a celui de al doilea. În *aiubu* și *coiufu* nu poate fi vorba decît de o „anticipare", iar în *cuiuva* de o „propagare" a vocalei labiale. Faptul că [u] apare numai la pers. 1 a conjunctivului prezent al verbului *avea*, nu și la pers. 2 și 3 *(aibi*, nu **aiubi*, *aibă*, nu **aiubă)*, pledează în favoarea interpretării noastre.

4. Pînă la semnalarea altor atestări, exemplele înșirate mai sus ne arată că avem a face cu un fenomen care a circulat în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și în secolul al XVII-lea. Nu cunoaștem texte din secolul al XVIII-lea sau din următoarele în care să se fi întîlnit fonetismul. În ceea ce privește difuzarea lui, atestările din Varlaam și din *Glosele Bogdan* dovedesc că el circula în graiurile moldovene. Tot spre aceste graiuri par a ne îndrepta atenția exemplele din psaltiri, dacă admitem că fenomenul era propriu copiștilor, iar cele patru manuscrise rotacizante au fost transcrise în Moldova, după originale venite aici din alte zone ale domeniului dacoromân [10]. Explicabilă deopotrivă printr-o înrîurire moldoveană este forma *cuiuburi* din *Biblia de la București* [11].

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

---

[6] DA s.v. *cuib*. Forma *șoiumul* din *Biblia de la București* și din *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir (vezi DLR s.v. *șoim)* nu trebuie luată în considerație, întrucît reproduce, probabil, un fonetism mai vechi al cuvîntului *șoim* (magh. *solyom*> *șóiom*> *șóium*> *șoim)*.

[7] În *Schiță de istorie a limbii române de la origini și pînă în zilele noastre*, [București], 1976, p. 88, Al. Rosetti admite viabilitatea formei *să aiub* (atestată la Varlaam), dar consideră, greșit, că ea se află la baza formei normale *să aib*.

[8] *Op. cit.*, p. CLXXIII.

[9] *Loc. cit.*

[10] Vezi lucrarea noastră *Moldova și textele rotacizante*, în LR, XXV, 1976, nr. 3, p. 257—268.

[11] Vezi lucrarea noastră *Biblia de la București și procesul de unificare a limbii române literare*, în SLLF, II, p. 53—66.

OPOZIȚIA DE NUMĂR ÎN LIMBA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

DE

VALERIA GUȚU ROMALO

O particularitate destul de recentă a limbii române o constituie frecvența construcțiilor de genul *să ... dezvolte gustul pentru literatură și a r t e* („Contemporanul", nr. 42, 1979, p. 8), *amatorismul ... își are e v o l u ț i i l e și t e c t o n i c i l e sale (ibidem)*, în care se recurge la pluralul unor substantive în situații sintactice și semantice unde este posibilă și chiar preferabilă (și pînă nu demult preferată) forma de singular : utilizînd singularul, în prima din cele două propoziții citate *(să ... dezvolte gustul pentru literatură și a r t ă)*, informația rămîne aceeași ; autorul a preferat însă acestei formulări, în care *artă* indică g l o b a l activitatea (totalitatea activităților) creatoare de valori estetice, pluralul *arte*, care detaliază conceptul implicînd explicit diversele domenii de creație artistică (muzică, pictură, sculptură etc.), fiecare cu mijloacele sale proprii de expresie.

Preferința semnalată capătă o semnificație mai adîncă dacă o raportăm la alte fapte, unele de dată mai veche din evoluția limbii române și care privesc realizarea opoziției de număr în flexiunea substantivului.

Un asemenea fapt reprezintă, de pildă, modificările care conduc la diferențierea formelor de număr ale unor substantive, pînă la un moment dat, invariabile : *pîntece* (pl. *pîntece*) devine *pîntec*, *pîntece*, *vintre* (pl. *vintre*) se diversifică în *vintră*, *vintre* [1] în urma unui proces în care, pornindu-se de la forma unică interpretată ca plural, se reface o formă nouă de singular după modelul analogic al unor substantive cu flexiune completă [2], ca : *fir*, *fire*, *măr*, *mere*, *casă*, *case* ș.a. Aceeași nevoie de a distinge prin forme clare deosebirile de număr a dus cîndva la înlocuirea invariabilului *mînu*, *mînu* prin *mînă*, *mînu* și, apoi, *mînă*, *mî(i)ni*, a lui *fie*, *fie* prin derivatul *fiică*, *fiice* [3], capabil să exprime fără echivoc opoziția de număr și să evite omonimia parțială (dar generatoare de supărătoare ambiguități, în acest caz) a intermediarului *fie*, *fii* cu masculinul *fiu*, *fii*. Transformarea invariabilelor în substantive cu forme distincte de număr este un proces ce poate fi urmărit de-a lungul întregii istorii a limbii române.

De dată mai recentă și cu o amploare mai redusă este fenomenul apariției unor forme de plural în *-i*, diferențiate astfel de singular, în paradigma unor substantive feminine anume de agent formate cu sufixul

---

[1] Cf. Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*, București, 1967, p. 83.

[2] Pentru modificările analogice ale flexiunii substantivelor, vezi J. Byck, Al. Graur, *De l'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*, în BL I (1933), p. 14—57.

[3] Cf. Paula Diaconescu, *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc*. București, 1970, p. 112.

-(tor)toare, nu numai în cazurile în care se referă la obiecte inanimate [4], ci și în situațiile în care denumesc însuflețite, mai ales persoane : forme ca *bocitori*, *învățători*, *privighetori*, *ursitori* [5] etc. (pentru *bocitoare*, *învățătoare*...), deși evitate în exprimarea îngrijită, se întîlnesc la un mare număr de vorbitori.

Existența substantivelor invariabile nu reprezintă, însă, unica perturbare în manifestarea opoziției proprii categoriei de număr.

O deviere de alt tip constituie substantivele cu flexiune defectivă de singular *(măruntaie, zori)* sau de plural *(cinste, foame, sete)*.

O modalitatea de remediere în asemenea situații reprezintă crearea analogică a unei forme de singular : alături de *ochelari*, *pantaloni*, menționate de gramatici de obicei ca *pluralia tantum*, se întrebuințează curent astăzi formele *ochelar (Ochelarul a căzut și s-a spart)* și *pantalon (Și-a făcut un pantalon nou)* în situațiile în care este vorba de un singur obiect (pentru care există și alte modalități de exprimare — *o* pereche *de pantaloni*, de exemplu — , preferate altădată). Cele două forme *pantalon*, *pantaloni* ; *ochelar*, *ochelari* se opun astfel în virtutea distincției singular — plural [6]. (Destul de frecvent este și singularul *icră* — *Vă putem servi o icră* [7], *un pește* — în locul lui *icre* [8]. În acest caz însă, cele două forme — dintre care cea recentă, cu aspect de singular, nu a depășit limitele exprimării neîngrijite — nu corespund distincției semantice de număr).

Completarea flexiunii substantivelor se realizează în limba română și pe o altă cale, prin reunirea într-o paradigmă unică a două substantive complementar defective : *carne*, nume de materie, reprezentînd ca atare un continuu „nenumărabil", folosit ca singular (cu o formă de genitiv-dativ, *cărni*) și colectivul defectiv de singular *cărnuri*, care indică „diversitatea", „sorturile", se contopesc într-o paradigmă unică, completă, realizînd un tip flexionar caracterizat prin trei forme distincte [9]. Sentimentul necesității și utilității distincției singular — plural prevalează adeseori asupra deosebirilor semantice care le separă.

Unirea într-o paradigmă a unor asemenea perechi de substantive defective depinde de factori diverși : frecvența unităților lexicale, zona de răspîndire, domeniul de utilizare etc. Un rol deosebit de important joacă

---

[4] Cf. Al. Graur *op. cit.*, p. 125 ; pentru flexiunea acestor derivate, vezi M. Avram, *Despre flexiunea substantivelor feminine terminate în -(t)oare*, în LR, XXVI, 1977, nr. 1, p. 5—13.

[5] Cf. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor*, București, 1947, p. 64—65 ; Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alex. Niculescu, *Structura morfologică a limbii române*, București, 1967, p. 85.

[6] Comp. *Are un pantalon alb și doi (sau două perechi de) pantaloni gri*. Merită să fie subliniat faptul că precizarea *pereche* este simțită necesară mai ales în folosirea la plural a substantivului. O situație analogă se înregistrează în cazul substantivului *nădrag(i)* ; *ițari*, *șalvari* par a fi — cel puțin din ce se poate deduce din dicționare — mai puțin afectate de această tendință.

[7] Vezi Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 103.

[8] Dintre dicționarele curente, numai în DEX apare în titlul *icră*, *icre*, pentru toate sensurile, fără nici o precizare. În celelalte este înregistrat ca defectiv de singular ; DA menționează construcții *(cucuruz în icră, ogor icră)* în care apare *icră*, dar cu sens complet diferit.

[9] Cf. Valeria Guțu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române*, București, 1968, p. 74 ; G. Ciompec, C. Dominte, V. Guțu Romalo, Cl. Mîrza, Em. Vasiliu, *Limba română contemporană*, I, București, 1974, p. 164.

distanța semantică dintre ele. Fuziunea se produce mai ușor cînd intră în joc unitățile de conținut „pluralitate de obiecte aparținînd aceleiași categorii" (semnificație care caracterizează pluralul în opoziție cu singularul în cadrul categoriei de număr) și „pluralitate colectivă reprezentînd sorturi diferite de obiecte din aceeași categorie", ca în cazurile *iarbă, ierbi, ierburi, stambă, stambe, stămburi* etc. Diferența dintre *Croiește rochii din stambă viu colorată* și *Croiește rochii din stămburi viu colorate* poate fi fără dificultate înțeleasă în sensul opoziției de număr.

Reducerea la această opoziție a diferențelor dintre unități lexicale ca *alamă, aramă* desemnînd „materia" și *alămuri, arămuri*, care indică „obiectele" realizate din această materie, este mult mai dificilă: posibilitatea de reunire într-o unică paradigmă este și mai greu de întrevăzut în cazurile în care sensurile proprii celor două unități reprezintă concepte între care relația se stabilește pe baza unei asemănări exterioare, în virtutea unei particularități superficiale (comp., de pildă, *lapte* și *lapți*).

Completarea paradigmei și realizarea flexiunii de număr prin contopirea a două unități lexicale defective duc în multe cazuri la formații cu *-uri*. Cum istoria acestor plurale colective pare a începe în sec. al XVII-lea[10], fuziunea, reunirea într-o paradigmă unică ca proces de oarecare anvergură pare a fi da dată relativ recentă.

Cu același fenomen de extindere a opoziției de număr prin completarea paradigmei avem a face și în situații de felul celor menționate la începutul acestor însemnări, situații caracterizate prin folosirea la plural a unor substantive a b s t r a c t e, care pînă nu demult erau întrebuințate aproape exclusiv la singular. Cauzele selectării formei de plural variază de la un caz la altul, rezultatul este însă, din punctul de vedere al sistemului, unic : extinderea opoziției de număr în clasa substantivului. În propozițiile citate la începutul articolului, prezența aformelor *arte, tectonici*, chiar *evoluții* se datorește alegerii preferențiale pluralelor detaliante în locul singularelor care presupun o viziune globală a conceptelor. Înclinația evidentă a criticii literare actuale pentru pluralul concretizat *proze*[11] („bucăți, literare, lucrări în *proză*") poate avea explicații diverse : economia (*proze* e mai scurt decît *lucrări în proză*), paralelismul cu *poezie*, în cazul căruia alături de singularul folosit cu sens generic (*poezia secolului nostru*, de exemplu) limba cunoaște și pe *poezie, poezii* pentru a desemna lucrările subordonate acestui gen de creație literară. Răspîndirea pluralului în locul abstractului singular poate fi — și utilizarea în limba de azi a substantivului *capacitate* oferă o ilustrare bogată a fenomenului[12] — rezultatul unui transfer morfologic greșit de la un sens la altul.

Factorul favorizant cel mai important în situații de acest fel, prin care, realizînd o veche tendință, abstractele tind să fie încadrate în schema morfologică „normală", caracterizată prin opoziția singular/plural, îl con-

---

[10] Vezi Al. Graur, *op. cit.*, p. 92 ; Paula Diaconescu, *op. cit.*, p. 115—116.

[11] Cf. Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală*, București, 1972, p. 86—87.

[12] Cf., de exemplu, *Unii își irosesc capacitățile în lucrări care nu-i reprezintă*. Pentru alte exemple și situații analoge, vezi *op. cit.*, p. 87.

stituie o adîncă schimbare de mentalitate, o modificare a modului de înțelegere a lumii : filozofia și știința modernă ne-au obișnuit cu relativitatea lucrurilor, ne demonstrează continuu varietatea ipostazelor, pluralitatea soluțiilor : *geometria* nu mai e una singură, deci sîntem îndreptățiți să vorbim de *(diverse) geometrii, adevărul* absolut nu putem decît să-l aproximăm din aproape în aproape, ca atare pluralul *adevăruri* se impune cu necesitate pentru a putea exprima pluralitatea adevărurilor *(relative și parțiale)*.

Februarie 1980

Facultatea de limba și literatura română
București, str. Edgar Quinet 5—7

TENDINȚA DE INVARIABILITATE A UNOR PRONUME RELATIVE

DE

FINUȚA HASAN

În *Tendințele actuale ale limbii române* (București, 1968), acad. Al. Graur a constatat „o tendință marcată a lui *care* de a deveni invariabil; imensa majoritate a vorbitorilor" păstrînd „forma unică, pentru toate numerele, genurile și cazurile, *care*" (p. 169) [1].

Această tendință a unor pronume spre reducerea flexiunii este veche în limba noastră. Laura Vasiliu a relevat-o studiind pe *care* și *cine* în *Cartea cu învățătură* (1581) a lui Coresi [2].

Autoarea a observat că *cine* și *care* apar în textul cercetat mult mai frecvent la nominativ decît la cazurile oblice, nominativul fiind folosit în contexte unde ar fi fost de așteptat dativul sau acuzativul precedat de o prepoziție, cel mai adesea de *pe*. Faptul este cu atît mai demn de atenție cu cît Coresi, după cum remarcă Laura Vasiliu, preferă la substantive și la pronume personale acuzativul cu *pe* formei fără prepoziție.

Propunîndu-și să explice fenomenul, autoarea aduce în discuție, în mod convingător, tendința de simplificare a flexiunii, consecință a evitării dificultăților create de întrebuințarea formelor flexionare [3].

În urma reexaminării textului coresian, aș încerca să adaug încă o explicație a folosirii invariabile în ce privește cazul a pronumelor relative *care* și *cine*: un fapt de natură sintactică.

După cum se știe, pronumele relative au un dublu rol sintactic: aparțin propoziției subordonate, în structura căreia se încadrează ca elemente constitutive și, în același timp, depind și de un cuvînt din propoziția regentă [4]. Cînd relativul este un cuvînt flexibil și are față de regentă o funcțiune sintactică diferită de cea din subordonată, forma lui cazuală e determinată fie de prima, fie de cea de-a doua funcțiune (în exemplul ***cui nu-i e foame*** *nu mănîncă*, forma de dativ a relativului exprimă funcțiunea de complement indirect pe care pronumele o are în propoziția subordonată, și nu pe cea de subiect al predicatului regentei, pe cînd în fraza

---

[1] Cf. și Gr. Acad. I 162, Elsa Nilsson, *Les termes relatifs et les propositions relatives en roumain moderne*, Lund, 1969, p. 11–12. Pentru folosirea lui *care* invarabil în graiurile populare, cf. Magdalena Vulpe, *Notes sur la syntaxe du relatif* ***care***, în RRL, XX, 1975, nr. 5, p. 597–599, și bibliografia indicată acolo.

[2] Cf. LR, VIII, 1959, nr. 2, p. 31–33. Asupra folosirii pronumelor relative la nominativ în locul dativului din anumite construcții existente tot în *Cartea cu învățătură* s-a oprit și I. Rizescu, în SCL, XIII, 1962, nr. 1, p. 53. Densusianu (HLR II 120) semnalase apariția pronumelui *care* echivalent cu *în care* într-un citat din *Palia* de la Orăștie. Pentru epoca mai tîrzie (la Neculce), vezi mențiunea făcută de acad. Iorgu Iordan în volumul *De la Varlaam la Sadoveanu*, București, 1958, p. 90.

[3] Laura Vasiliu, *op. cit.*, p. 33.

[4] Cf. Valeria Guțu, *Propoziții relative*, în SG II 165–166, Gr. Acad. I 163.

a discutat ***cu care au venit*** forma de acuzativ cu prepoziție a pronumelui e determinată de funcțiunea de complement indirect al predicatului regentei, și nu de cea de subiect al subordonatei) [5].

În limba contemporană, de cele mai multe ori, funcțiunea sintactică a relativului față de regentă este preponderentă asupra celei din subordonată, forma cazuală a pronumelui fiind dictată de prima dintre ele [6]. În *Cartea cu învățătură*, situația este inversă. În 57 din cele 69 de exemple întîlnite în care relativul *care* (și *carele, carea, carii, carei*) are funcțiuni sintactice diferite (dintre care una trebuie exprimată prin genitiv-dativ sau prin acuzativ cu prepoziție) și în 45 din cele 55 de exemple în care *cine* se găsește în această situație, cazul pronumelui corespunde funcțiunii lui sintactice din subordonată. Examinînd toate aceste subordonate (102), am constatat că într-un singur exemplu relativul apare la un caz oblic (***cui nu trebuiește multŭ*** *nu poate fi iubitoriu de aurŭ* 278/5), pe cînd în celelalte este la nominativ (de exemplu : *să le astupe gura* ***carei vorŭ vrea apoi să mințĕ*** 385/17, ***cine va asculta și va face bine*** *multŭ bine i se gătește* 68/3, ***cine va veni cătră mine***, *nu-l voiu scoate afară* 5/10 etc.).

Relația pronumelui relativ în nominativ cu regenta este clarificată [7] atunci cînd subordonata este completivă directă sau indirectă și este dublată în regentă de forme neaccentuate ale pronumelui personal în acuzativ sau în dativ (de exemplu : ***carei sîntŭ în temnițe***, *sufletează să le dămŭ* 43/15, *zisŭ iaste noao să-i păzimŭ* ***carei sîntŭ suptŭ noi*** 450/6, ***cine va avea mai multŭ*** *și mai multŭ i se va da* 159/34, ***cine e neputinciosŭ de sufletŭ***, *cu credință să-lŭ priimimŭ* 46/6 etc.). De asemenea se clarifică sensul frazei cînd subordonata introdusă de relativul neprecedat de prepoziție este reluată în regentă printr-un pronume personal precedat de data aceasta de prepoziția respectivă (***carei sîntŭ în temniță***, *să meargemŭ la ei* 43/9, ***cine se va lepăda de mine înaintea oamenilorŭ***, *lepăda-mă-voiu de elŭ și eu înaintea tatălui mieu* 200/31) sau cînd relativul la nominativ are în regentă un corelativ, pronume demonstrativ, la cazul cerut de funcțiunea lui sintactică [8] (***carele se satură și slujaște pîntecelui***, *aceluia a se izbăvi de nebuniia dracului nu-i iaste iușorŭ* 278/1, ***cine nu boleaște***... *aceluia se gătește mai mare muncă* 149/10, ***cine va fi cinstitoriu de Dumnezeu și voia lui face***, *pre acela ascultă* 173/10 etc.).

Se constată de asemenea că în toate aceste subordonate funcțiunea pronumelui este de subiect (iată cîteva exemple : *bunătate făgăduit-au Domnulŭ* ***carei se roagă*** 213/29, ***carele e striinŭ*** *nu numai că nu-lŭ aduce în casă-șŭ, ce încă-lŭ și goneaște* 448/29, ***cine va face răŭ***, *rea muncă i se va găti în vecie* 68/2 etc.), cu excepția celei menționate mai înainte, de la p. 278/5 (*cui nu trebuiaște*...), în care relativul are rol de complement indirect.

Întrucît majoritatea propozițiilor secundare (72) sînt plasate înaintea principalei, iar subiectul (exprimat prin pronume) este așezat la începutul

---

[5] Valeria Guțu, *loc. cit.*

[6] Id. *ib.*, Gr. Acad. I 165.

[7] În limba literară contemporană este obligatorie concordanța dintre cazul relativului și cel al pronumelui personal din regentă care reia sau anticipează subordonata.

[8] Cf. I. Rizescu, *loc. cit.*

lor, nominativul s-a impus cu precădere. (Cînd cazul pronumelui exprimă funcțiunea lui față de regentă, relativul este de obicei la dativ sau la acuzativ cu prepoziția *pe*, iar subordonata stă de cele mai multe ori după regentă : *lăsarea păcatelorŭ dau* ***cărora credŭ întru mine*** 247/35, *soarele... toți-i veade, ce mai vîrtosŭ* ***pre carii prevescŭ pre elŭ*** 439/26, *atîta e slăbiciunea și răulŭ* ***cui e prinsŭ de boală*** 244/3, rar, în interiorul regentei : *cuvîntulŭ lu Dumnezeu ...* ***pre carei-sŭ fără de leage,*** *spre leage bună-i învață* 352/26, *trupulŭ* ***cui va fi răslăbitŭ*** *cutremură-se* 245/22 și, mai rar, înaintea regentei : ***pre carii se apropie și se spăsescŭ*** *păzește-i* 489/38. Relativul apare de data aceasta la nominativ în mod sporadic : iată o frază cu corelativ în regentă, ***cine i-e frică de Dumnezeu,*** *acela urăște realele* 48/18.)

Spre deosebire de exemplele discutate pînă aici, textul studiat prezintă și cîteva fraze în care cazul relativului nu exprimă nici funcțiunea lui față de regență și nici pe cea din subordonată : ***cine-i va fi rușine...*** *pre acela rușina-lŭ-va Dumnezeu* 75/2. În asemenea situații, întrebuințarea nominativului se datorează, desigur, dificultăților create de folosirea cazurilor oblice.

Tot această cauză explică și apariția nominativului în locul acuzativului cu prepoziție în următoarea construcție : ***cine-lŭ iubește Domnulŭ,*** *pre acela-lŭ dosădește* 245/37, unde funcțiunea relativului este aceeași (de complement direct) atît în subordonată, cît și față de regentă.

Prin urmare, tendința către invariabilitate a pronumelor *care* și *cine* are, cel puțin în *Cartea cu învățătură*, nu numai o motivație psihomorfologică, evitarea unor dificultăți flexionare, ci și o motivație sintactică, folosirea în largă măsură a pronumelor relative ca subiect, în nominativ, al propozițiilor subordonate prepuse regentei. Posibilitățile de reluare a subordonatei în regentă, amintite mai înainte, dezambiguizează construcția frazei, favorizînd apariția relativului în nominativ. Rămîne de văzut dacă utilizarea invariabilă a pronumelor discutate este la fel de frecventă și în alte scrieri vechi [9], dacă, eventual, este o caracteristică a limbii din epoca respectivă.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[9] Într-o lucrare din secolul următor, *Cazania* lui Varlaam, nu se găsesc pronume relative întrebuințate la nominativ în locul genitiv-dativului și nici în locul acuzativului cu *pe* atunci cînd prezența prepoziției ar fi fost obligatorie (cf. Angela Bidu, în LR, X, 1961, nr. 3, p. 225).

PENTRU UN ATLAS LINGVISTIC AL ROMÂNEI STANDARD

DE

VICTOR IANCU

0. Dezvoltarea accentuată a sociolingvisticii în ultimele două decenii a modificat multe din părerile noastre privitoare la varietăţile teritoriale, sociale şi stilistice ale limbii. Îndeosebi apariţia conceptelor de idiolect (care nu s-a născut în cadrul sociolingvisticii, dar care este folosit pe larg şi într-un mod original de către aceasta) şi sociolect [1] a dus la viziuni noi asupra diversităţii în comunicarea lingvistică, asupra interferenţelor şi, implicit, a bilingvismului [2]. Ceea ce este şi mai interesant, sociolingvistica a aruncat lumini noi şi asupra raporturilor dintre structurile sociale şi cele lingvistice, asupra aculturaţiei, asupra comportamentului verbal şi nu mai puţin asupra relaţiilor complexe dintre limbă, dialect şi grai [3].

0.1. În mod obişnuit, noi am vorbit pînă acum şi continuăm să vorbim despre trei tipuri de diferenţieri sau varietăţi lingvistice : a) teritoriale (dialecte, subdialecte, graiuri); b) sociale (jargoane, argouri, limbaje profesionale); c) stilistice [4]. Relaţiile dintre aceste varietăţi le-am privit şi le mai privim ca fiind în strînsă dependenţă de definiţia fiecăreia dintre ele, neglijînd de cele mai multe ori posibilele interferenţe : am considerat că cine vorbeşte un grai local nu poate folosi de regulă jargonul (rezervat claselor sus-puse de odinioară), argoul sau stilul administrativ-juridic. Puteam admite eventual o interferenţă accentuată între limbajele profesionale şi stilul ştiinţific [5].

0.2. Acceptarea idiolectului şi a sociolectului ne deschide însă alte perspective. Unul şi acelaşi individ poate folosi, mai ales în condiţii de puternică culturalizare (cum e şi cazul societăţii româneşti contemporane), în situaţii contextuale diferite, două-trei sau chiar mai multe coduri : graiul din propria-i localitate, subdialectul (sau dialectul) regiunii din care provine sau în care se află, limba standard sub diversele ei coloraturi stilistice [6]. Pe de altă parte, sociolectul ilustrează o solidaritate de comporta-

---

[1] Pentru definirea idiolectului, vezi R. H. Robins, *Manuale di linguistica generale*, Bari, Editori Laterza, 1969, p. 70—73. Sociolectul este amplu tratat în mai toate lucrările de sociolingvistică: vezi, spre exemplu, E. Haugen, *Quelques problèmes de la sociolinguistique*, Université de Bucarest, Cours d'été et colloques scientifiques, 1971.

[2] Cf. Uriel Weinreich, *Contact lingvistic şi contact sociocultural*, la Liliana Ionescu-Ruxăndoiu — Dumitru Chiţoran, *Sociolingvistică*, Bucureşti, 1975, p. 40—46.

[3] Pentru o sinteză a acestei problematici, a se vedea *La sociolinguistica*, a cura di Gabriella Avanzini, Gaetano Berruto e Emanuela Salvemini, în „Parole e metodi", I-gennaio 1971, p. 79—95.

[4] Indicaţiile bibliografice sînt aproape superflue. A se vedea, totuşi, *Introducere în lingvistică*, sub redacţia acad. Al. Graur, ed. a II-a, Bucureşti, 1965, p. 278—282; 295—313.

[5] Cf. *Tratat de lingvistică generală*, Bucureşti, Editura Academiei, 1971, p. 390—391.

[6] Observaţii interesante pe această temă se pot găsi la Gaetano Berruto, *Per una semiologia dei rapporti tra lingua e dialetto*, în „Parole e metodi", I-gennaio 1971, p. 45.

ment verbal, determinată fie de apartenența la același grup social (relativ omogen), fie de aspirația spre promovarea sau integrarea într-o comunitate lingvistică considerată superioară [7].

1. Mai interesante decît toate mi se par însă noutățile pe care studiile moderne de dialectologie și de sociolingvistică le-au adus în domeniul cercetării raporturilor dintre limba standard și graiurile locale.

1.1. În urmă cu cincisprezece ani, pornind de la rezultatele unor anchete personale efectuate în mai multe puncte ale ariei dialectale dacoromâne, precum și de la constatările unor lingviști străini, B. Cazacu a dezvăluit existența și în limba română a „unei forme de comunicare care se situează între aspectul standard (literar) și aspectul regional al limbii. În această formă intermediară de comunicare, situată sub nivelul limbii standard, se constată, pe de o parte, eliminarea unor particularități dialectale și, pe de altă parte, păstrarea altora, a căror arie de răspîndire depășește adesea limitele dialectului respectiv" [8]. Această nouă formă de comunicare este numită de către B. Cazacu *interdialect*. Procesul istoric „al integrării dialectelor în limba națională", în cadrul căruia interdialectul este „o fază intermediară", cunoaște două etape : „o primă etapă, în care dialectul dobîndește, sub influența limbii standard, o coloratură literară" și o a doua — „superioară din punctul de vedere al evoluției" —, în care „dialectul cu coloratură literară cedează locul limbii literare (limbii standard) cu coloratură dialectală" [9].

1.1.1. Descrierea aceasta este absolut exactă dacă ea este explicit aplicată sociolectului, adică acelui cod relativ uniform care servește ca mijloc de comunicare la nivelul comunității lingvistice. Într-adevăr, sociolectul trece în perioadele de puternică dezvoltare culturală și de propagare a limbii standard prin procesul de abandonare treptată a vechiului sistem dialectal (majoritar pînă la un moment dat) și de adoptare, tot graduală, a noului sistem supradialectal (minoritar pînă la un punct, dar care prin prestigiul său sociocultural va deveni majoritar, dacă nu unic) [10].

1.1.2. Recunoaștem totodată în această descriere similitudini accentuate cu procesul de impunere a unei limbi noi (adstratul) în detrimentul alteia mai vechi (substratul) pe un teritoriu dat. Dealtfel sociolingviștii nici nu-și fac o problemă din a identifica fenomenul de coexistență la nivelul idiolectului (și eventual al sociolectului) a limbii și dialectului (sau graiului local) cu bilingvismul [11].

1.2. Cu aceasta am ajuns la ceea ce voiam să demonstrăm : că la nivelul idiolectului nu putem vorbi de interdialect [12]. Locutorul nu se folosește în comunicare de un amalgam de trăsături parte dialectale, parte

---

[7] Vezi aceste motivații la Gabriella Avanzioni — Gaetano Berruto — Emanuela Salvemini, *lucr. cit.*, p. 91—92.

[8] B. Cazacu, *Studii de dialectologie română*, București, 1966, p. 39.

[9] Id., *ibid.*, p. 40.

[10] Vezi descrierea acestui proces la R. H. Robins, *op. cit.*, p. 81—83.

[11] Uriel Weinreich, *op. cit.*, p. 41.

[12] Amintesc că interdialectul a constituit un obiect de polemică între B. Cazacu însuși și Em. Vasiliu ; vezi FD, VI, 1969, p. 255—266.

literare, fără discriminare și fără o dominantă. Individul care posedă mai multe coduri (limbi, dialecte, stiluri ale limbii standard) le folosește alternativ, în funcție de contextul situațional, dar nu pe toate deodată. Firește, ca și în cazul bilingvismului, aceste coduri se interferează, se influențează, dar nu pînă la punctul de a se transforma într-un alt sistem, „mixt".

1.2.1. Așadar, la nivelul idiolectului avem de-a face fie cu un singur sistem (pentru membrii comunităților rurale izolate și înapoiate cultural sau numai pentru o parte din aceștia, e vorba de graiul local), fie cu două sisteme (cel dialectal și cel literar) sau cu mai multe (pentru cei care și-au însușit limbi străine sau alte dialecte ale limbii naționale date).

1.2.2. Idiolectul „monosistematic", despre care am vorbit în paragraful precedent, poate deveni cu timpul „bi-" sau „multisistematic" [13], dar fără a trece prin faza de interdialect, pe care eu n-o pot înțelege decît ca o dominare numerică întîi a indivizilor ce vorbesc mai frecvent dialectul (graiul local), iar mai apoi a acelora care se folosesc prevalent de limba standard.

1.3. Coexistența sistemului standard cu cel dialectal la nivelul idiolectului sau chiar numai al sociolectului duce, firește, cum am menționat mai sus, la influențe reciproce.

1.3.1. Cînd se folosește de graiul local, locutorul ce posedă ambele sisteme, chiar și numai parțial, introduce (conștient sau inconștient, de regulă inconștient) în vorbirea sa elemente din limba standard. Este de la sine înțeles că gradul de cunoaștere a limbii standard se va reflecta atît în ponderea, cît și în calitatea trăsăturilor literare din vorbirea respectivului individ.

1.3.2. Într-o situație similară se va afla locutorul nostru și cînd va utiliza în vorbirea sa sistemul limbii standard. În funcție de gradul de cunoaștere a celor două sisteme coexistente, de scopul și de cadrul comunicării (ca și de alți parametri pe care nu socotesc necesar să-i menționez aici), vorbirea sa se va colora cu elemente din graiul local. Într-o lucrare relativ recentă [14], referindu-mă la situația specială a românei, am arătat că practic limbă standard „pură" nu există decît ca metalimbă a manualelor de gramatică și a dicționarelor normative academice. Idiolectul trădează inevitabil originea dialectală, dacă nu și pe cea socială a locutorului.

1.4. Tot în acea lucrare formulam însă ipoteza că multitudinea de variante standard se reunesc în cîteva de mai largi dimensiuni și care, probabil, ar corespunde cu aria celor trei mari provincii românești : Moldova (cu Bucovina), Muntenia (cu Dobrogea și Oltenia) și Transilvania (cu Banatul, Crișana și Maramureșul). Am avea deci trei „standarde", identice prin ceea ce au ele esențial, dar diferite prin anumite detalii.

---

[13] A se vedea, în această privință, părerile lui R. Jakobson expuse de Liliana Ionescu-Ruxăndoiu — Dumitru Chițoran, *op. cit.*, p. 17.

[14] Victor Iancu, *Dall'idioletto alla lingua. Il romeno regionale*, în *XIV Congresso di Linguistica e Filologia Romanza, Napoli, 15—20 aprile 1974. Atti*, vol. II, p. 291—296.

2. Atlasul lingvistic al românei standard (ALRS) ar urma să confirme sau să infirme o atare ipoteză. Dar nu acesta ar fi, se înțelege, principalul obiectiv pe care l-am urmărit prin realizarea ALRS.

ALRS ne-ar putea furniza date extrem de interesante cu privire la procesele lingvistice și sociolingvistice care au loc într-o epocă de puternică industrializare și urbanizare, într-o epocă de profunde mutații în structura socială și în psihologia vorbitorilor, într-o perioadă de maximă difuziune a culturii în toate straturile populației. Acest atlas ar urma să ne furnizeze, cum este și firesc, înainte de toate, date privitoare la gradul de însușire a limbii standard de către diversele categorii de vorbitori, la ponderea și natura influenței graiurilor locale asupra limbii standard, la modalitățile de impunere a limbii literare în diferitele medii socioculturale. În sfîrșit, un atare atlas ar putea întregi imaginea noastră despre interferența românei standard cu alte limbi de cultură, ca și cu limbile și graiurile naționalităților conlocuitoare din țara noastră.

Și cu aceasta n-am epuizat nici măcar utilitățile pe plan lingvistic ale atlasului propus de noi. Multe alte foloase ar putea extrage dintr-o atare lucrare sociologii, psihologii, istoricii, economiștii, planificatorii, organismele de stat locale și chiar cele centrale, activiștii pe tărîm ideologic și cultural.

2.1. Cine ar trebui să realizeze acest atlas și în ce mod? Nu este în intenția și nici de competența autorului rîndurilor de față să ofere soluții definitive. Mai ales că nici nu știm în ce măsură o atare întreprindere va fi condsiderată utilă de către forurile în drept s-o aprobe sau s-o respingă.

2.2. Cîteva opinii preliminare se pot formula totuși. ARLS va trebui să oglindească stadiul de dezvoltare a românei standard în perioada actuală, cu referire atît la diferențierile teritoriale, cît și la cele generate de stratificările socioculturale. Fiindcă limba standard este în mai mare măsură mijlocul de comunicare preferențial al locuitorilor de la orașe, anchetele pentru ALRS vor viza în primul rînd mediul urban. Pentru vorbirea majorității populației din mediul rural, avem la dispoziție datele NALR. Desigur, și în mediul rural se folosește româna standard. De aceea, circa o treime sau măcar un sfert dintre punctele de anchetă vor fi plasate în acest mediu, urmărindu-se mai ales vorbirea intelectualilor și a altor categorii de vorbitori care și-au însușit și folosesc în mod curent, chiar dacă „alterată", limba standard. Desigur, nici mediul urban inclus în rețea nu va fi omogen. Punctele anchetate vor cuprinde toate orașele mari (cu peste 100 000 de locuitori), dar și orașe mijlocii, precum și orașe mici.

2.3. În ceea ce privește structura populației anchetate, ea va trebui să fie desigur complexă : profesii și grade de instrucție diferite, proveniență geografică diversă, biografii individuale diferite. Se vor avea în vedere chiar și unele detalii : dacă informatorul locuiește într-un cartier periferic sau în centrul orașului ; dacă locuiește de mai multă vreme la oraș sau dacă s-a mutat recent în mediul urban ; dacă locuiește sau nu în aria dialectală în care s-a născut și și-a făcut instrucția primară ; dacă toți membrii familiei provin din aceeași arie dialectală sau dacă toți au același grad de instrucție ; dacă la locul de muncă al informatorului se folosește de predilecție limba standard sau graiul local și așa mai departe.

2.4. Chestionarul ar putea fi mult mai redus decît cel al ALR sau NALR. Credem că aproximativ 1 000 de întrebări sînt suficiente. Totul depinde de modul în care va fi alcătuit. În orice caz, prin el trebuie să se obţină cît mai multe date despre funcţionarea idiolectului şi a sociolectului, despre registrele comunicării în diverse medii, despre influenţa structurilor sociale asupra comportamentului verbal.

3. În încheiere, aş îndrăzni să spun că, indiferent de valoarea argumentelor expuse în prezentul articol, propunerea formulată aici merită să fie examinată. Cînd s-a pornit la alcătuirea NALR, s-a avut în vedere şi faptul că ne aflăm într-o perioadă de dispariţie treptată a graiurilor, de „vărsare" a acestora în limba naţională [15]. Să le înregistrăm deci pînă le mai avem vii, ne-am zis. Tot astfel trebuie privită şi necesitatea elaborării ALRS. Procesul de interferenţă limbă standard-graiuri locale, în formele de astăzi, stratificările dialectale şi socioculturale prezente în această epocă de profunde mutaţii economice şi sociale, de urbanizare şi industrializare rapidă, toate aceste fenomene nu se vor repeta în viitor. Omogenizarea socială va avea ca efect, deşi nu imediat, o omogenizare lingvistică. Sau, în orice caz, diversitatea lingvistică de mîine va avea o altă natură decît cea de astăzi [16].

Ianuarie 1980

Facultatea de învăţămînt pedagogic
Baia Mare, str. Victoriei 76

[15] Cf. E. Petrovici — B. Cazacu, *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român. Precizări preliminare*, FD, V, 1963, p. 159.

[16] În legătură cu controversata chestiune a interdependenţei structuri sociale — structuri lingvistice, vezi A. Sommerfelt, *Strutture linguistiche e strutture dei gruppi sociali*, în *I problemi attuali della linguistica*, Milano, Casa editrice Valentino Bompiani, 1968, p. 221—227 şi William Labov, *Studiul limbii în contextul ei social*, la Liliana Ionescu-Ruxăndoiu — Dumitru Chiţoran, *op. cit.*, p. 67—85.

A(LEȘ), (A)LEȘUI, (A)LEȘUIRE, (A)LEȘUITOR, LEȘNIC, LEȘUIALĂ, LEȘUITURĂ

DE

GAVRIL ISTRATE

În cursul multiplicat în anul academic 1935—1936 și intitulat *Limba română în secolul al XVII-lea*, Ovid Densusianu semnala prezența, în *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), atît a substantivului *leșuitor*, cît și a verbului împrumutat din limba maghiară *leșui, aleșui*, din care derivă substantivul de mai sus :

„Nu mai e atestat astăzi *leșuitor*, derivat dintr-o formă verbală de care ne vom ocupa imediat" (p. 106),

și : „În primul rînd e de relevat un ungurism, care apare și la alții, *a leșui* și *a aleșui*. Forma primitivă se vede că a fost *leșui*. În maghiară avem *lesnic* « a sta la pîndă ». *Leșuitor* înseamnă deci « acela care stă la pîndă »" (p. 107).

Amîndouă citatele de mai sus apar, fără nici o modificare, în volumul III din *Opere* (1977), unde a fost reprodus cursul menționat (p. 55).

Verbul, după cum rezultă din chiar spusele lui Ov. Densusianu, se întîlnește și în alte texte vechi. Dar, înainte de a urmări răspîndirea lui în epocă, să vedem cum apare în *Noul Testament:*

„Iară tu nu-i crede pre ei, că-l *aleșuiesc* dentru ei bărbați mai mulți de patruzeci, carii s-au giurat că nece vor mînca nece vor bea, pînă nu-l vor omorî pre el" (CV, 53—55);

„Iară dacă-mi deaderă de scire că jidovii *leșuiesc* după el, numaidecît trimeș pre el la tine, lăsînd și pîrîșilor, să au ceva împotrivă-i, spuie înaintea ta... " *(ibid.*, 57);

„Deaca zise el aceastea lor, începură cărtularii și fariseii tare a-i sta lui împotrivă, și a-l îndemna pre el de multe să grăiască, *aleșuindu-l* și cercînd să vineaze ceva de în gura lui, ca să-l pîrască" (ed. 1648, fila 85).

Leșuitor apare, în *Noul Testament*, în următoarele două citate :

„Și acolea petrecînd trei luni, vrînd să meargă el în Siria, pusără lui jidovii *leșuitori*, iară el gîndi să se întoarcă pre în Machedonia" (CV, 15); „Derept aceea luînd aminte pre el, trimisără *leșuitori*, carii se făcea pe sine a fi derepți, ca să-l prinză pre el în cuvinte, ca să-l dea pre el împărățiii și puterii deregătorului" (ed. 1648, fila 96 v).

Verbul *leșui* este atestat și în *Psaltirea scheiană* (v. Candrea II, 428) și în *Cazania lui Varlaam* (1643) : „Unii *leșuiesc* trupul tău să-l înghițe, alții sufletul tău să-l mănînce" (ed. Byck, p. 335); „Iară diavolul, vrăjmașul sufletelor omenești, văzînd că se înmulțesc creștinii și se împuținează păginii, în toate dzile *leșuia* să împiadece mărturia și învățătura svîntului" (ibid., 372).

Îl întîlnim, de asemenea, în *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei :

„Și cu ochii lacomi pre mișel prăvește,
Ca leu în ogradă ascuns *leșuiește*"
(ed. 1974, p. 77)

„Să nu mai îmble să *leșuiască*,
Pre supt zăbrele..."
(ibid., p. 375)

și în *Divanul* lui D. Cantemir :

„Și încă-l păzind, pre sărac să-l apuce *aleșuiaște*"

(ed. 1969, p. 203).

În *Psaltirea scheiană* întîlnim și pe *leșuitură*, cu înțelesul de „pîndă" (ibid., p. 428), după cum el apare și în *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei : „*Leșuiturile* pizmașilor" (p. 395).

La Dosoftei apare și *leșnic*, cu înțelesul de „ascunzătoare, loc de „pîndă" :

„Ascuns să supune-n *leșnici* cu bogații,
Ca să viclenească să nu-l prinză alții"
(p. 77) ;
„Să pun *leșnici*, întind lațuri și stau de vinează"
(p. 383).

Substantivul *(a)leș* este încă viu în limba noastră, din moment ce îl întîlnim în scrisul lui I. Agârbiceanu : „Ieșeai cu măciuca ferecată în drumul mare, te puneai în *aleș*, și cînd trecea vrunul cu punga groasă, cu burta roată, cu trei bărbii, ieșiai de unde te ținea pămîntul și-l trăzneai în numele tatălui" *(Opere*, I, p. 42) ; „Întîi a voit să-mi ia mireasa, a împușcat din *leș* noaptea după noi, cînd ne întorceam de la cununie..." *(Opere*, VI, p. 229).

Agârbiceanu recurge și la substantivul *aleșuire* cu același înțeles de „pîndă". În citatul care urmează, el are un sens figurat : „Scăpat de *aleșuirile* care în copilărie atacă direct..., Ionică Albu avu norocul să simtă existența sexului contrar abia la vîrsta de șaptesprezece ani..." *(Licean... odinioară*, București, 1939, p. 207).

În sfîrșit, în volumul V din *Opere* (p. 522—523), prozatorul ardelean apelează și la verbul corespunzător : „Dar cîteva mii de oameni se zbăteau, alergau, asudau, făceau planuri, combinații de unire și despărțire, se *aleșuiau*, se înșelau, mințeau cu seninătate...".

Că în vorbirea din Transilvania continuă să fie vii cuvintele de mai sus mai putem verifica și cu ajutorul altor lucrări literare, cum ar fi ultimul volum al lui Ionel Pop, *O palmă de rîu* (Editura Eminescu, 1978) : „S-a oprit, a făcut pași, s-a răsucit în toate părțile așteptînd, pesemne, îndreptare, s-a apropiat de *aleșul* meu" (p. 280—281) ; „Braconier la păstrăvi. A îndrăznit să intre în acest domeniu vînătoresc străjuit cu strășnicie de vreo zece paznici, care atît ziua cît și noaptea caută și *aleșuiesc*" (p. 308) ; „... cînd nasul fin a simțit urma rîsului care *aleșuiește* pe undeva..." (p. 377) ; „Aici aproape, lîngă pîrîul Borzontului, am un *leșnic* bun, și am pus hoit" (p. 275) ; „Bordeiul de pîndă, căruia Căta îi spunea *leșnic*, era săpat în coastă între niște brădani..." (p. 275).

Aleș le era cunoscut și autorilor *Lexiconului budan* (v. p. 74) și, alături de el, și *aleșui, aleșuire, aleșuitor*. De asemenea, unele dintre ele apar și în alte dicționare, la CA (36), la Scriban (86), care trimit la formele fără *a- (leș, leșui)*. În schimb, în *Vocabular româno-german* al lui G. A. Polizu (Brașov, 1857) nu sînt indicate decît formele cu *a- (aleș, aleșui, aleșuire, aleșuitor)*, toate la pagina 13, și nu se face nici un fel de mențiune în legătură cu variantele fără *a-*. Pe *aleș* îl găsesc și la Iulian Marțian, *Acte și documente* (în „Arhiva someșană", nr. 6, 1926, p. 63) : „... a umbla în *aleșul* corăbiilor celor ce vin sau se duc...".

Din DLR I, 1913, p. 113, vedem că *aleș* le era cunoscut atît autorilor *Pravilei moldovenești* (secolul al XVII-lea), cît și lui Teofil Frâncu și Gheorghe Candrea *(Rotacismul la moți și istrieni*, 1886). Tot de acolo mai aflăm că, prin Cîmpeni, cuvîntul are și un sens figurat : „rociu sau plasă de pescuit".

Verbul *aleșui*, menționat în dicționarul pomenit, nu mai este discutat aici, sub *a*, ci se face trimitere la *leșui* (vol. II, p. II, p. 168) și, de acolo, la *leș*, unde sînt urmărite și substantivele *leșuială, leșuitură*.

În dicționar ni se mai dau alte informații referitoare la răspîndirea cuvîntului în trecut (Anonymus Caransebesiensis, *Hronica* lui Șincai, *Povățuirea către economie de cîmp*, 1806, etc.) ori în graiuri (comuna Straja din județul Suceava).

În sfîrșit, substantivul *aleșuire* îi era cunoscut și lui I. Bălan *(Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914, p. 32) : „Fiecare apoi a făcut rugăciunile misterelor sfintei liturghii, după cum permitea răbdarea poporului și *aleșuirile* prigonitorilor".

Din exemplele de pînă aici și, se înțelege, s-ar mai putea da și altele, vom conchide că ne găsim în fața unei familii de cuvinte cu oarecare vitalitate, care infirmă presupunerea lui Ov. Densusianu.

Nu este în intenția noastră să epuizăm toate izvoarele în care se întîlnesc cuvintele în discuție. Am vrut, doar, să arătăm că punctul de vedere al lui O. Densusianu ar trebui revizuit și că situația din limba veche, în privința acestor cuvinte, nu se deosebește, în esență, de cea a graiurilor ardelenești de astăzi. Avem ocazia să constatăm, și cu acest prilej, că anumite arhaisme din limba scrisă sînt, în același timp, elemente regionale, atîta vreme cît ne mărginim să privim lucrurile numai din punctul de vedere al limbii vorbite astăzi.

Pentru cine ar dori să facă o cercetare de adîncime asupra cuvintelor pe care le-am luat în discuție este necesară consultarea unor publicații periodice (în frunte cu „Dacoromania"), a unor texte de literatură (mai ales populară) de peste munți, precum și a altor dicționare, în afara celor citate de noi, cel al lui Tiktin, bunăoară, și, mai ales, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen* al lui Lajos Tamás (Budapesta, 1966), p. 67—69, unde apare și un cuvînt necunoscut mie *(leșteu* 'sac de prins pești').

Din magh. *les* rezultă și toponimul *Leșu* (din județul Bistrița-Năsăud), cum înclina să creadă, încă în 1928, Nicolae Drăganu în lucrarea sa *Toponimie și istorie* (Cluj, 1928, p. 66—67), și *Leșul Ursului* din județul Suceava.

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Iași, Calea 23 August 11

-*Ă* NEMOTIVAT DE ETIMON

DE

FR. KIRÁLY

Una dintre problemele cele mai discutate în legătură cu împrumuturile maghiare ale limbii române este prezența lui *-ă* la numeroase cuvinte care în limba-sursă nu au un *-a* (= *-å*). Printre exemplele citate cel mai des în acest sens figurează : *bárd* > *bardă*, *bolt* > *boltă* „prăvălie, dugheană", *darab* > *dărabă* „bucată", *dob* > *tobă* (*dobă*), *korlát* > *corlată* „iesle ; îngrăditură ; prichici", *kormán* (*kormány*) > *cormană* „răsturnătoare", *láb* > *labă*, *szidalom* > *sudalmă* „înjurătură, ocară", *talp* > *talpă*, *vám* > *vamă* etc.

Explicațiile formulate pînă în prezent pentru înțelegerea acestui fenomen fonetic sînt numeroase și măcar unele dintre ele merită să fie reținute. Unii lingviști [1] au crezută că *-ă* apare datorită faptului că aceste împrumuturi ar fi ajuns în limba noastră prin mijlocire slavă. În ultimul timp s-a dovedit că explicațiile „prin filieră slavă", cel puțin în cazul împrumuturilor din maghiară, sînt greu de acceptat [2]. După cum s-a arătat, nici în cazul verbelor cu *-ui* [3], nici în cel al formelor cu *v* în loc de *w* [4] nu trebuie să căutăm neapărat o explicație în faptul că ar fi fost intermediate de către limbile slave. Pe de altă parte, unele dintre aceste cuvinte cu *-ă* sînt mult mai noi decît perioada în care ar fi putut avea loc preluarea „prin slavă" : *corlată*, *fodră* etc.

Alți cercetători [5] au considerat că explicația trebuie căutată în particularitățile celor două limbi aflate în contact. Emese Kis reușește să dea o explicație posibilă pentru un număr destul de mare din aceste cuvinte. Autoarea pleacă de la formele maghiare cu sufixul posesiv personal *-a* > rom. *-ă* : *lába* > *labă*, *szidalma* > *sudalmă*, *talpa* > *talpă* etc. Emese Kis își dă seama însă că soluția nu este sigură și că nu se pot lămuri

---

[1] Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, București, 1933, p. 596 ; TDRG. Vezi, pentru problematica mai largă, Al. Rosetti, *Împrumuturi maghiare prin intermediul slav*, în SCL, I, 1950, p. 88—90.

[2] I. Pătruț, *Împrumuturi prin filieră*, în CL, X, 1965, nr. 2, p. 327—336 ; I. Mării, *Pseudoturcismele graiurilor bănățene în lumina geografiei lingvistice și a principiului etimologiei directe*, în CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 103—105 ; Al. Graur, *Etimologia indirectă*, în CL, XIII, 1968, nr. 2, p. 305—308.

[3] Emil Petrovici, *Sufixul -ui al verbelor de origine maghiară*, în DR, XI, 1948, p. 184—193 ; L. Ghergariu, *Note lexicale*, în LR, XI, 1962, nr. 5, p. 541—542 ; Laura Vasiliu, *Sufixul verbal -ui și compusele lui*, în SMFC, IV, 1967, p. 113—142. Cf. Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, [București], 1978, p. 430.

[4] E. Petrovici, *O particularitate a fonetismului maghiar oglindită în elementele maghiare ale limbii române*, în SCȘt (Cluj), seria III, an V, 1954, nr. 3—4, p. 439—475.

[5] Jacques Byck și Alexandru Graur, *Influența pluralului asupra singularului substantivelor în limba română*, în Jacques Byck, *Studii și articole*, București, 1967, p. 49—92 (vezi BL, I, 1933) ; Emese Kis, *Încadrarea substantivelor de origine maghiară în sistemul morfologic al limbii române*, București, 1975.

toate formele prin sufixul posesiv personal *-a* și atunci încearcă o soluționare prin formele maghiare de instrumental, circumstanțial, plural etc. (*kosár*, instr. *kosárral* (> *kosárra*) > rom. dial. *coșară*; *bárd*, poses. arh. **bárda* > rom. *bardă; vám*, poses. arh. **váma* > rom. *vamă*; cuvîntul *talpă*, de pildă, este explicat, conform teoriei „nonunicității soluțiilor", atît prin forma cu sufixul posesiv personal, cît și prin cea de instrumental și chiar de plural[6]). Aceste ultime explicații, bazate uneori pe forme neatestate sau pe „încrucișarea" mai multor forme, ni se par forțate, cu atît mai mult cu cît, în acest fel, rămîne nelămurită alternanța formelor cu *-ă* și fără *-ă în aceleași locuri și zone lingvistice (dărab — dărabă*[7]). Este cunoscut însă și faptul că variantele cu *-ă* sînt mai răspîndite în afara zonei bilingve, de contact, iar cele fără *-ă* circulă mai ales în părțile de nord-vest. Explicația acestei stări se consideră a fi aceea că în părțile unde apar formele cu *-ă* românii cunosc mai puțin maghiara și au interpretat posesivul drept nominativ, iar în alte zone, cunoscîndu-se maghiara, s-a impus forma de nominativ [8]. Cunoașterea sau necunoașterea limbii maghiare are într-adevăr un rol, dar nu în sensul arătat aici. Dacă numai cunoașterea limbii maghiare ar determina existența celor două forme, variante, atunci, spre exemplu, *dărab—dărabă* n-ar putea apărea în același loc, pentru că vorbitorul nu poate să știe și să nu știe, în același timp și loc, limba maghiară. Pe de altă parte, dacă aceste forme sînt în funcție de cunoașterea limbii maghiare, cuvintele *labă, talpă, vamă* etc. ar trebui să circule în nord-vest sub formele **lab*, **talp*, **vam* etc., pentru că vorbitorii de aici pot să-și dea seama dacă au în față o formă de nominativ sau de posesiv. Se știe că formele *labă, talpă, vamă* sînt general răspîndite [9] și nu prezintă practic dubletele presupuse, iar altele nu se pot explica din posesivul maghiar decît dacă le acordăm o vechime pe care nu o au în realitate (*boltă, corlată* [10]). În același timp, unele dintre aceste cuvinte au pătruns și în alte limbi, dar fără să aibă acolo o terminație vocalică [11].

În explicarea formelor cu *-ă*, Jacques Byck și Alexandru Graur pornesc de la presiunea sistemului limbii române și arată că majoritatea singularelor amintite sînt forme refăcute după plural : sg. *dărab* — pl. *dărabe*, nou sg. *dărabă*, magh. *dob*, pl. rom. *tobe*, singular refăcut *tobă* [12]. Este indiscutabil că această explicație trebuie preferată, cu atît mai mult cu cît procesul de analogie putea fi sprijinit și de împrumuturile cu *-ă* etimologic (< *-å*) : *gazdă, pildă, pustă* (< *gazda, példa, puszta*) etc. Nici acest proces însă nu poate explica toate împrumuturile terminate în *-ă* (la *tobă* nici nu cunoaștem un singular vechi **tob*). Sînt unele, cum ar fi *ocă* „cauză, motiv, pricină", *keszeg* > *chesacă* „cosac, săbioară", *lakat* > *lacătă*

---

[6] Emese Kis, *op. cit.*, p. 127, 129, 134.

[7] Ambele exemple sînt din Maramureș, Vezi articolul *dărabă* în Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapest, 1966, p. 290—291.

[8] Emese Kis, *op. cit.*, p. 129—131.

[9] Vezi Lajos Tamás, *lucr. cit.*

[10] Dacă plecăm de la posesivul mai nou *boltja, korlátja* (și nu de la poses. arh. *bolta-korláta*), atunci *-a* ar fi trebuit să treacă la *-e* după *j* (= *i*).

[11] În graiul german din jurul Sibiului, lui *korlát* din maghiară îi corespunde *korlȫt*, vezi Lajos Tamás, *op. cit.*, p. 270.

[12] Jacques Byck și Alexandru Graur, *lucr. cit.*, p. 76—77.

și *lacăt* la care „este imposibil să admitem o influență a pluralului" [13]. Dintre acestea, *ocă* (pl. *oce*) se poate explica și din posesivul maghiar *oka* [14], iar *chesacă* din etimonul *keszege*. Alții, pentru a explica o formă sau alta dintre acestea cu *-ă*, aduc în discuție formele de acuzativ [15], formația de postverbal [16] etc. După cum se vede, unele împrumuturi din această categorie se pot explica fie pornindu-se de la un etimon cu sufixul posesiv, fie prin influența pluralului românesc, iar altele se opun ambelor soluții preconizate. Așa cum arată J. Byck și Al. Graur, apariția frecventă a unui *-ă* în împrumuturile românești este „un fenomen general, care n-a fost încă explicat și care face să planeze o îndoială asupra valorii tuturor exemplelor de origine maghiară citate aici" [17].

Se pare că există o tendință mai largă în limba română în care s-au putut încadra atît cuvintele maghiare împrumutate cu sau fără sufix posesiv, cît și singularele refăcute sub presiunea formelor de plural. Această tendință — care ar explica toate cuvintele în discuție — ar fi pronunțarea **oclusivelor finale** românești cu un apendice explosiv [18], concretizat la unele împrumuturi, venite cu consoanele finale arătate, în *-ă* [19]. Împotriva explicării tuturor formelor cu *-ă* printr-un *-a* din maghiară vorbește și faptul că acest *-ă* apare și la împrumuturile de altă origine, care în limba-sursă au *o terminație consonantică*. Aceste împrumuturi, cu *-ă* în limba română, se termină în limba-sursă, aproape fără excepție, în oclusivă: fr. *bonbon*, *cachet* > rom. *bomboană*, *casetă*, rus. *čobot* > rom. *ciubotă* „ghetă; cizmă" [20], țig. *baxt*, *beng* > rom. *baftă* „noroc, șansă", *bengă* „drac, diavol" [21] etc. Prin urmare, problema lui *-ă* neetimologic nu se pune numai în cazul împrumuturilor din maghiară și nu se explică numai prin complexul sonor al etimoanelor. Tendința de a pronunța oclusivele finale cu un element vocalic suplimentar a dat naștere la *-ă*, care, pe urmă, a putut fi exploatat de limbă drept un suport mai rezistent pentru marcarea opoziției: singular — plural. Aceasta este, dealtfel, și o cerință a limbii noastre, pentru că, „printre limbile romanice, româna este limba care prezintă diferențierile cele mai marcate între singular și plural" [22]. Astfel se explică și aspectul împrumuturilor din maghiară discutate aici. Cele terminate în *-ă* și general răspîndite, fie că vin cu sufix posesiv personal

---

[13] *Ibidem*, p. 77.

[14] DLR, s. v.

[15] Pentru *hasnă*, Lajos Tamás sugerează o explicare prin acuzativul magh. *hasznot* (vezi *op. cit.*, p. 407).

[16] În TDRG, *samă* este considerat postverbal de la *sămălui*.

[17] Jacques Byck și Alexandru Graur, *lucr. cit.*, p. 77.

[18] Vezi A. Rosetti, *Remarques sur la détente des occlusives roumaines en fin de mot*, în BL, I, 1933, p. 58—88.

[19] L. Treml, *Die ungarischen Lehnwörter im Rumänischen*, în „Ungarisches Jahrbücher", IX, 1929, p. 313. După L. Balázs, *„drimbă* se poate explica pe cale pur fonetică, din necesități pur articulatorii, explozia lui *b* fiind însoțită de un element asemănător cu *ă*" (*Bilingvismul în comuna Suatu*, manuscris), Vezi AUT, XI, 1973, p. 241.

[20] Th. Hristea le consideră forme de singular refăcute după plural (*Probeme de etimologie*, București, 1968, p. 326—327).

[21] Jacques Byck și Alexandru Graur, *lucr. cit.*, p. 77. La *baftă*, DEX trece și „Cf. tc. *bahtı*.", deci tot final consonantic oclusivă dentală.

[22] Jacques Byck și Alexandru Graur, *lucr. cit.*, p. 92.

(-a), fie fără terminaţie vocalică, sînt împrumuturi mai vechi şi s-au încadrat mai temeinic în această tendinţă. Celelalte forme, la care avem alternanţă de tipul: *dărab — dărabă, lacăt — lacătă*, sînt împrumuturi mai noi; prima formă oglindeşte mai fidel etimonul, iar a doua marchează încadrarea într-o tendinţă mai largă din limba română. În acest fel se poate înţelege şi *absenţa* variantelor la *talpă, labă, samă (seamă)* etc. şi *prezenţa în acelaşi loc* a lui *dărab — dărabă*. Tendinţa pronunţării cu un apendice explosiv îşi exercită presiunea dinspre centrul teritoriului lingvistic românesc, iar variantele apar acolo unde ea întîlneşte opoziţia unei alte tendinţe, contrare. Maghiara nu cunoaşte articularea suplimentară a consoanelor finale; româna nu numai că o cunoaşte, dar o şi exploatează pentru marcarea mai evidentă a opoziţiei *singular/plural*.

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Timişoara, B-dul V. Pârvan 4

SEMNIFICAȚIA INFORMAȚIONALĂ A TENDINȚELOR LIMBII ROMÂNE

DE

EMESE KIS

Progresul este una dintre caracteristicile esențiale în dezvoltarea multilaterală a limbii române. Totuși, nici complexitatea entităților sale constitutive, nici gradul ei de adaptabilitate la diferite situații nu constituie încă o măsură a progresului ei, iar sporirea numărului indivizilor vorbitori, răspîndirea ei tot mai largă sînt criterii care implică și factori extralingvistici.

1. Progresul specific lingvistic se realizează pe multiplele căi care permit o nouă organizare a unităților, diferită de cea precedentă, permițîndu-le un spectru funcțional mai extins, mai eficient. Aceste „linii generale care duc de la o stare inferioară la una superioară" în limba română sînt studiate de către Al. Graur într-o lucrare de sinteză, fiind denumite **tendințe** [1]. În cele ce urmează vom examina semnificația acestor tendințe, aplicînd noțiunile centrale ale teoriei comunicației și a ciberneticii [2] și presupunînd că definițiile conceptelor de informație lingvistică, de deplasare a acestei informații sînt cunoscute din lucrări precedente [3].

1.1. Unele tendințe ale limbii iau naștere dintr-o trăsătură inițial foarte generală, chiar universală, din care se selectează prin specializare formele care duc la diferențieri din ce în ce mai accentuate. Asemenea **tendințe divergente** sub aspect genetic-structural ar fi evoluția consoanelor velare urmate de vocale palatale, respectiv cea a vocalelor accentuate urmate de consoane nazale în limbile romanice [4].

---

[1] Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*, București, Editura științifică, 1968 ; pentru definirea conceptului **tendință**, vezi p. 13.

[2] Cf. P. Apostol, *Cibernetică — cunoaștere — acțiune*, București Editura politică, 1969.

[3] Emese Kis, *Anticiparea informației morfologice în evoluția limbii române*, StUBB, Philologia, 1966, 1, p. 107—113 ; id., *Procès d'anticipation de l'information linguistique à différents niveaux*, CLTA, IV, 1967, p. 89—96 ; id., *La structure informationelle de quelques mots invariables dans les langues romanes*, „Bulletin de la Société Roumaine de Linguistique Romane", VI, 1969, p. 67—75 ; id., *The Variability of Typological Features in the Evolution of the Romanian Language*, ACIL, III, 1970, p. 513—519 ; id., *On an Informational Typology*, „Acta Universitatis Carolinae", Philologica 5, Linguistica Generalia I, Praha, 1974, p. 25—34 ; E. Kis — A. Goția, *L'anticipation de l'information linguistique : modificateur et conservateur typolgique*, „Hommage à Iorgu Iordan. Études Romanes", III, „Bulletin de la Société Roumaine de Linguistique Romane", XIII, 1978, p. 327—333 ; E. Kis, *Modificări tipologice ale limbii române datorate informației lingvistice anticipate*, StUBB, Philologia, 1978, 1 ; id., *Dislocările informației lingvistice și particularitățile dialectului dacoromân*, „Studii" I, Dej — Cluj-Napoca, 1978, p. 15—21.

[4] Cf. Pierre Bec, *Manuel pratique de philologie romane*, II, Français, roumain, sarde, rhéto-frioulan, franco-provençal, dalmate. Phonologie. Index. Avec la collaboration pour le roumain de Octave Nandriș, pour le dalmate de Žarko Muljačič, Paris, 1971, p. 152, 164, 189—197, 222 ; E. Kis, *art. cit.*, CLTA, V, 1967, p. 94—96.

1.2. Urmărirea unor **tendințe convergente** este posibilă în limbi neînrudite sau înrudite din punct de vedere genetic-structural, cum ar fi, spre exemplu, omogenizarea regresivă a timbrului vocalelor accentuate condiționată de desinență în morfologia limbii române [5] și armonia vocalică progresivă din limba maghiară [6], ambele ajungînd la uniformizarea vocalelor în silaba accentuată și în următoarele. Tot o tendință convergentă este generalizarea conjunctivului în română, neogreacă, bulgară, albaneză [7]. Anticiparea în afara unității lexicale și, totodată, antetematică prin formanți analitici [8] — a informației de număr, persoană, timp, mod, diateză la verb, de caz la nume este o tendință convergentă a mai multor limbi indoeuropene, printre care și româna.

1.3. La nivelul fonemelor, anticiparea informației generează tendințe **paralele**, creînd serii corelative. În acest sens, caractere asemănătoare s-au atașat unor consoane inițial foarte diferite, conferindu-i-se uneia și aceleiași consoane variante fonologice opoziționale dure și moi [9].

1.4. Tot în procesul anticipării informației morfofonologice se integrează metafonia lui *e* și *o* în poziție accentuată [10]. Procesul este ilustrativ, în sensul că reducerea ulterioară a diftongului *ea* la *e* în poziția *e* ca în *mease* > *mese*, *feate* > *fete* nu este o revenire la vechile forme de plural din latină : *mensae*, *foetae*. Nu mai este posibilă „reeditarea" fonemelor *(oe, ae)*, a înșiruirilor de foneme *(ns)* odată dispărute, nici cea a vechilor opoziții paradigmatice : de la *ea/e* tematic se ajunge la opoziția actuală *a/e* tematic, nu la cea inițială : lat. *e/e* tematic. Tendința odată desfășurată este deci **ireversibilă**, în concordanță, dealtfel, cu liniaritatea limbii și cu unicitatea fiecărui moment în dezvoltarea ei.

2. Divergența, convergența, paralelismul, ireversibilitatea caracterizează procesul evolutiv al sistemelor cu autoreglare [11], tendințele fiind însăși manifestarea **autoreglării** în limbă.

2.1. În acest proces dinamic de autocontrol continuu, faptele concrete, actualizate de limbă, performanța lingvistică, adică obiectul direct al evoluției, reprezintă partea supusă reglării. Competența lingvistică este

---

[5] Cf. Em. Vasiliu, *Alternanțele fonologice din punctul de vedere al recțiunii*, SCL, VI, 1955, p. 43—49 ; id, *Din nou asupra alternanțelor fonologice în limba română*, SCL, VII, 1956, p. 97 ; E. Kis, *art. cit.*, StUBB, 1966, 1, p. 107—113 ; id., *art. cit.*, CLTA, V, 1967, p. 94—96. Sîntem de părere că, la verbe ca *depăn*, *semăn*, substantive ca *jnepăn*, *gemăn* etc. (vezi Al. Graur, *op. cit.*, p. 45), *a* din alternanța *e/ea* a fost eliminat prin anticiparea timbrului desinenței, respectiv al ultimei consoane tematice.

[6] Vezi G. Bárczi—J. Berár—L. Benkő, *A magyar nyelv története*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, p. 207 ; E. Kis, *Comparaison typologique des deux langues non-apparentées du point de vue génético-structural. Theoretical Problems of Typology and Northern Eurasian Languages*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, p. 151—156.

[7] Cf. Kr. Sandfeld, *Linguistique balcanique. Problèmes et résultats*, Paris, 1930 ; Al. Graur, *op. cit.*, p. 297.

[8] Vezi Al. Graur, *op. cit.*, p. 321—328, 350.

[9] E. Petrovici, *Corelația de timbru a consoanelor dure și moi în limba română*, SCL, I, 1950, p. 172—232.

[10] I. Iordan, *Diftongarea lui e și o accentuați în pozițiile ă, e*, Iași, 1920 ; Al. Graur, *op. cit.*, p. 44—45.

[11] Cf. P. Apostol, *op. cit.*, p. 64—71 ; V. Săhleanu, *Teoria sistemelor ca o cale către o „Antropologie abstractă"*, „Revista de filozofie", XX, nr. 7, 1973, p. 813—820.

cea care, prin presiunea sistemelor și a subsistemelor ei, „apreciază" valoarea fenomenelor realizate în diverse situații ale comunicării, efectuează „controlul calității" lor. Spre exemplu, presiunea sistemului morfologic nominal acționează în direcția extensiunii preferențiale a pluralului în *-e* al femininelor și al neutrelor, iar la masculine — tot prin anticiparea informației morfofonologice — în muierea consoanei finale a temei. **Conexiunea directă** nu este altceva decît termenul uzual în cibernetică substituindu-l pe cel de „presiune" exercitată de către sistemele și subsistemele competenței asupra performanței lingvistice.

2.2. În cazul **conexiunii inverse pozitive,** răspunsul performanței este mereu amplificat, ducînd în final la autodistrugeri, autonegări, cum se întîmplă cu slăbirea, amuțirea, dispariția prin închidere a vocalelor neaccentuate [12] în subdialectul moldovean și în dialectul aromân și cel meglenoromân [13]. Dezvoltarea analitismului prin anticiparea informației morfosintactice duce la înmulțirea considerabilă — după cum arată Al. Graur — a cuvintelor auxiliare, indicele de utilizare a acestora fiind mult mai ridicat decît al celorlalte cuvinte [14]. Această tendință spre claritate este de asemenea manifestarea conexiunii inverse pozitive.

2.2.2. Dar limba literară limitează tendința de închidere a vocalelor neaccentuate, mulțumindu-se a le canaliza pentru marcarea opozițiilor dintre variantele morfologice ale verbului și cele lexicomorfologice ale numelui, stabilizînd răspunsul performanței prin oscilații, ceea ce constituie tocmai manifestarea **conexiunii inverse negative**. Dealtfel, conexiunea inversă negativă acționează și împotriva tendinței analitice fie — cum constată Al. Graur[15] — prin adoptarea sufixelor și a procesului de abstractizare a noțiunilor exprimate prin derivate cu sufixe, fie prin lupta împotriva acumulării de prepoziții care lungește inutil comunicarea.

3. Concluzie :

3.1. În exemplificările de mai sus : divergența, convergența, paralelismul, ireversibilitatea sistemelor cu autoreglare, conexiunea directă și cea inversă pozitivă, toate permit să fie ilustrate de tendințe care sînt manifestarea **anticipării informației** fonetice și/sau morfologice și/sau sintactice.

3.2. Prin conexiunea directă, prin degrevarea și reducerea formanților integrați în unitatea lexicală și dotați cu informație exclusiv gramaticală

---

[12] Vezi Al. Rosetti, *Balcanica. Despre rom. ă*, SCL, XVIII, 1967, p. 119—120; Al. Graur, *op. cit.*, p. 29.

[13] Vezi M. Caragiu-Marioțeanu — Șt. Giosu — L. Ionescu-Ruxăndoiu — R. Todoran, *Dialectologie română*, București, Editura didactică și pedagogică, 1977, p. 131—133, 176—177, 198—199.

[14] Cf. Al. Graur, *op. cit.*, p. 350.

[15] Id., *ibid.*, *loc. cit.*

se afirmă principiul organizator al anticipării informației lingvistice și se conturează din ce în ce mai puternic **centrul dinamic informațional,** silaba accentuată incluzînd atît elemente purtătoare de informație lexicală, cît și cele furnizoare de informație gramaticală.

3.3. Conexiunea inversă pozitivă degrevează pînă și centrul dinamic informațional, anticipează informația lingvistică „sărind peste" acest focar.

3.4. Conexiunea inversă negativă stăvilește, limitează sensul pozitiv al anticipării, ferind focarul dinamic informațional de acțiunea dezintegratoare a acesteia din urmă, dăunătoare funcției de comunicare a limbii.

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Cluj-Napoca, str. Horea 31

CEA MAI VECHE CULEGERE DE EXTRASE RELIGIOASE TRADUSE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

DE

ALEXANDRU MAREȘ

Despre textul slavon cu traducere românească intercalată existent pe paginile 410/18—416/17 ale manuscrisului copiat de popa Bratul s-a exprimat opinia că aparține unei omilii a cărei sursă nu a putut fi precizată [1]. La o lectură atentă, ne putem convinge, fără dificultate, că textul este un simplu amalgam de citate împrumutate din diverse scrieri religioase. Dimensiunile reduse ale citatelor și trunchierea arbitrară a celor mai multe dintre ele împiedică delimitarea lor exactă și îngreuiază, totodată, identificarea surselor utilizate. În ciuda acestor dificultăți, pentru aproximativ o treime din pasajele incluse în acest mozaic am putut stabili scrierile din care sînt desprinse. Prezentăm în continuare aceste pasaje, indicînd între paranteze sursele identificate :

p. 411/1—7 : Eu sîntu lumina luminiei. Cine îmblă după mine nu va avea a îmbla întru întunearecu, ce va avea lumină și viiață *(Evanghelia după Ioan*, cap. 8, v. 12)

p. 412/2—8 : Veni și stătu deasupra unde era coconul *(Evanghelia după Matei*, cap. 2, v. 9)

p. 412/11—12 : Acesta [2] mielușelul Domnului *(Evanghelia după Ioan*, cap. 1, v. 29)

p. 412/12—14 : Pre strimtă cale și cu scîrbi ducă-se întru viiață (citat deformat din *Evanghelia după Matei*, cap. 7, v. 14 [3])

p. 413/12—19 : Unul născut fiiu, cuvîntul Domnului, fără moarte acesta *(Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur*, antifonul 2)

p. 415/14—15 : Și adecă scară întărită pre pămîntu *(Facerea*, cap. 28, v. 12)

p. 415/16—18 : Măgură de cuget, ce dintru ea t[a]ie-se piiatră *(Prorocirea lui Daniil*, cap. 2, v. 45)

p. 416/6—7 : Deștinse ca ploaia pre lînă *(Psalmii lui David*, ps. 71, v. 6)

p. 416/8—9 : Ușa aceasta închisă fi-va *(Iezechiil*, cap. 44, v. 2)

p. 416/10—12 : Domnul de la amiazăzi veni-va și svîntul din măgură *(Prorocirea lui Avacum*, cap. 3, v. 3)

p. 416/16—17 : Amu săcura la rrădăcinile leamneloru dzace *(Evanghelia după Matei*, cap. 3, v. 10).

---

[1] G. Mihăilă, *Observații asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559—1560)*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. II, București, 1972, p. 308.

[2] Traducere greșită, interjecția ce „iată" fiind confundată cu pronumele ce „acesta".

[3] Cf. *Ce îngusta poarta și cu nevoia cale duce-i în viiață (Evangheliarul slavo-român*, Sibiu, 1551—1553, p. 15^{v}/5—7).

Este posibil ca printre pasajele neidentificate unele să fie de proveniență apocrifă. Astfel, la p. 411/17—18 apare un citat trunchiat *(vîlturulu ascuțit văzători* [4]), urmat de un scurt comentariu numai în limba română : *vîlturul chipul Domnului, că* [5] *deca se suie sus, el vede toți* [6] *pre pămîntu* (p. 411/18—20). Un simbol identic se regăsește într-o scriere apocrifă după *Prorocirea lui Daniil*, cap. 2 și 3 (слово данїила пророка ѡ нвкѣходоносорѣ цр҃и... „Cuvîntul proorocului Daniil despre împăratul Nabucodonosor" [7]), unde „vulturul cu vederea de aur și strălucitoare" reprezintă, de asemenea, pe Hristos.

Cu o singură excepție [8], citatele identificate aparțin *Vechiului* și *Noului Testament* și par, la prima vedere, a fi grupate împreună fără nici o rațiune. Totuși, la o examinare mai atentă, ne putem convinge că alăturarea unora dintre extrasele biblice nu este întîmplătoare. De exemplu, citatele de pe paginile 415/14—18 și 416/6—9 reproduc ipostazele Sfintei Fecioare din profețiile lui Iacov, Daniil, David și Iezechiil. Nu în mod întîmplător aceste patru citate se grupează laolaltă cu altele conținînd referiri exprese la Fecioara Maria (p. 415/5—13, 19—416/5). Tot astfel, pasajul neidentificat *Lumină svințitoare, preînțelepciunea Domnului* (p. 410/20—411/1) poate fi pus în legătură directă cu citatul care îl urmează din *Evanghelia după Ioan*, cap. 8, v. 12 (p. 411/1—7), în care Iisus afirmă despre sine că este „lumina luminiei". În sfîrșit, alte trei citate grupate laolaltă (p. 416/10—17), au un punct comun de referință : Ioan Botezătorul ; el este *svîntul din măgură* prevestit de Avacum (primul citat) care și-a aflat moartea prin decapitare (al doilea citat), prorocind că *amu săcura la rrădăcinile leamneloru dzace* (ultimul citat). Cunoașterea tuturor surselor ar putea să evidențieze și pentru alte pasaje existența unor legături, care în prezent nu pot fi sesizate.

Acest mozaic de extrase religioase (p. 410/18—416/17) se continuă pe paginile 416/18—424/21, unde, de această dată, citatele sînt precedate, în cele mai numeroase situații, de numele autorilor cărora le aparțin. În această a doua secțiune, materia este preluată atît din *Vechiul* și *Noul Testament*, cît și din lucrările unor sfinți și cuvioși părinți ai bisericii (Andonie cel Mare, Andrei ⟨Criteanul⟩, Ioan Damaschin, Marcu din Tracia, Maxim Mărturisitorul, sfinții Sava și Simeon etc.) [9]. Nu toate citatele ai căror autori sînt indicați își găsesc sursa în textele corespunzătoare. Bunăoară, pentru a ne limita la un singur exemplu, pasajul atribuit lui Daniil *(Aruncatu fuiu în groapa leiloru, îmblînziiu-i eu Daniil*, p. 418/4—8) este apocrif, neexistînd în prorocirile acestuia. Menționăm și o atribuire greșită în cazul citatului pus pe seama lui Ghedeon *(deștinse ca ploaie*

---

[4] Textul slavon corespunzător este lacunar ; singur cuvîntul *ascuțit* își află corespondent în versiunea slavonă : ѡстроѕн.

[5] Scris : кє.

[6] Scris $m\overset{\text{т}}{\text{ѳ}}$, modificat apoi în мѳцн, fără a se șterge т suprascris.

[7] *Codicele de la Tulcea* (BAR, ms. sl. 649), f. 18^{v}.

[8] Cf., mai sus, pasajul din *Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur*.

[9] Cf. și G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 308—309, care indică majoritatea autorilor, cu cîteva excepții : Ioan Climax (p. 417/2—12), Andonie cel Mare (p. 417/12—19), Atanasie Atoneanul (p. 417/19—418/3), sfîntul Sava (p. 420/7—18), apostolul Petru (I Petru, cap. 2, v. 11—p. 422/7—11) și Aron (p. 424/17—19) ; vezi, de asemenea, la p. 421/15—20 un pasaj, fără indicarea autorului, din I *Tesaloniceni*, cap. IV, v. 17.

pre lînă, p. 424/19—21), care, în realitate, aparține psalmului 71, v. 6, și nu textului din *Judecătorii*, cap. 6, v. 38, cum ne-ar lăsa să credem indicația din text. În afara extraselor din textele religioase, întîlnim și un mic grupaj de scurte propoziții care ilustrează unele evenimente din viața Mîntuitorului (p. 423/12—424/9): *De nunta ce fu în Canul Galileiului*; *Hristos v*[*indecă*] [*cel?*] *slăbitu*; *S*[*trigare*], *Maria la nuntă*; [*A*]*duseră Isus Hristos către Anea și către* [*Caiaf*]*ea* etc. Aceste enunțuri aveau, probabil, un rol didactic, servind, în cadrul învățămîntului religios, drept puncte de reper pentru orientarea discuției în jurul anumitor subiecte. Dealtfel, credem că întregul text corespundea acestui scop, oferind dascălilor și ucenicilor un complex de teme teologice care urmau să fie dezbătute și aprofundate. În această interpretare și-ar găsi explicația și trunchierea unor citate, care adeseori nu permit cititorului neinițiat să desprindă ideea lor de bază [10], precum și prezența unor scurte comentarii care însoțesc numele unor autori [11]. Predilecția pentru citatele cu conținut ascetic și recurgerea la autoritatea unor autori atoniți (Atanasie, Cozma, Petru, Teofan etc.) ne fac să bănuim că alcătuitorul acestei colecții provenea dintr-un mediu monahal. Aceeași presupunere poate fi desprinsă și din cîteva referiri exprese la călugări (p. 411/8, 413/3), precum și dintr-un pasaj aparținînd lucrării de factură isihastă a lui Ioan Climax (p. 417/2—13) [12].

Asemenea colecții de extrase din *Biblie* sau din alte scrieri religioase au circulat în mediile culturale ale slavilor, constituind, în cadrul învățămîntului, un instrument de difuzare și aprofundare a doctrinei religioase și, totodată, un model de „exemplum" retoric. Nu în mod întîmplător, în manuscrisul popii Bratul, această culegere de extrase este intercalată în cuprinsul unui text slavon intitulat тлъкованїѥ кънїгомъ и нов⟨ом⟩оу „Tîlcuirea Vechiului și Noului ⟨Testament⟩" (p. 407/10—410/14 și 425/1—426/5), în realitate o versiune a cunoscutelor *Întrebări și răspunsuri* [13], carte mult gustată de cititori în evul mediu datorită formei enigmatice și prezenței elementului apocrif, dar servind, în primul rînd, instruirii clerului și cultivării credincioșilor. Optînd pentru o versiune bilingvă, traducătorul român a urmărit să creeze un mic îndreptar pentru învățarea slavonei, citatele, în general scurte și ușor de memorat, înlesnind însușirea termenilor și a structurilor gramaticale. Nu excludem, dealtfel, posibilitatea ca selec-

---

[10] Vezi fragmentul din I Petru, cap. 2, v. 11 (*Iubiților, rogu-vă că ceia tmblătorii și straniții să se ferească*, p. 422/7—11), din care s-a omis partea finală *de poftele cele trupești*; aceeași omisiune și în textul slavon corespunzător.

[11] Vezi, de exemplu, enunțul bilingv wсѣзанїѥ ѳомино. *Pipăirea Thomeei* (p. 423/21—424/1), însoțit de un comentariu numai în limba română în care se explică semnificația supranumelui purtat de apostol: *ce se zice Thoma* блнзнѥ (= *Geamănul*), *căce-i fu doao deagete tmbinate* (p. 424/1—3); cf. și p. 417/19—418/1, unde un comentariu asemănător, de această dată în ambele limbi, însoțește numele lui Atanasie Atoneanul.

[12] Numele acestuia (iѡ̃и̇ а̃ѳѥмѣнчнн) apare deformat în text: и ѡ̃т̃ мѳѥмѣнчнн; pentru identificarea pasajului respectiv, vezi textul *Leastviței* din ms. sl. 145-(BAR), p. 8r.

[13] Versiunea din manuscrisul popii Bratul conține unele puncte comune cu aceea existentă în *Codicele de la Tulcea* sub titlul кънрѳ ѡ̃ с̃т̃ и̇ѳ̃гглїѣ „Întrebări din evanghelii" (p. 31r—33r; cf. și p. 33v—36v, unde sub titlul кѣслїѣмь и григорнемь figurează versiunea *Întrebărilor sfîntului Vasilie și Grigore Bogoslovul*).

tarea şi dispunerea unora dintre citate să fi servit, în primul rînd, acestui obiectiv [14].

Copia popii Bratul este defectuoasă, prezentînd numeroase greşeli de scriere [15] şi chiar unele omisiuni de cuvinte [16]. Despre copist se presupune că ar fi una şi aceeaşi persoană cu Bratul din Braşov [17], atestat documentar în perioada 1542—1576 [18]. Această identificare, pe care nu o considerăm totuşi sigură [19], ar explica o serie de particularităţi sudice ale copiei, predominante şi în celelalte texte ale manuscrisului, cum ar fi : *z (amiazăzi* 416/11, *Dumnezeu* 422/4, *nearzînd* 415/6), *j (ajuns* 424/11, *jumătăţarea* 424/11), *sf (sfinţită* 417/7, *sfînta* 413/17), păstrarea lui *e* medial aton şi a lui *e* final *(fecioară* 416/15, *oameni* 414/1—2, respectiv, *de* 415/10, *dulce* 415/19), fonetismele *pîinea* (423/8), *şapte* (415/12) etc. Semnificative pentru cunoaşterea graiului vorbit de copist ni se par şi două erori de scriere : prima, în care confundă pe ϭ, semnul care notează pe *r* „lung", cu ѣ, scriind ѧдѫбѫтꙋ (p. 414/16), în loc de ѧдѫϭѫтꙋ (cf. къспе҃т „îndărăt"), iar a doua, întemeiată pe aceeaşi confuzie, pe care o sesizează şi o îndreaptă, după două încercări succesive ; scrisese iniţial ꙋбиторю҃ (p. 414/11), apoi peste ѣ scrie ϭ şi, în sfîrşit, nemulţumit şi de această formă, intervine din nou scriind р peste ϭ şi ѫ peste и : ꙋрѫторю҃. Aşadar, izvodul popii Bratul cunoştea pe *r* „lung", dar şi pe *r* moale, pe care îi mai întîlnim notaţi în cîteva locuri ale textului : *rrădăcinile* (p. 416/16—17), *rrăpimu-ne* (p. 421/18), etc., respectiv, *urit-am* (p. 420/16), *strimtă* (p. 412/12). Pe seama acestui izvod cu grai de tip nordic, provenit probabil, din Banat-Hunedoara sau părţile ardeleneşti limitrofe, am putea trece şi alte cîteva particularităţi avînd o frecvenţă mai scăzută în limba textului : *dz* (*dzece* 416/17, *vădzuiu* 415/13), *sv (svînta* 411/8, *svîntului* 412/18), închiderea lui *e* medial aton şi a lui *e* final la *i (ficioru* 413/16, *judică* 414/1, *oaminilor* 418/18—19, respectiv, *di* 413/20 [20]), durificarea lui *s (săcura* 416/16), termenul *fierecatu* „fericit" (p. 417/18) etc.

---

[14] A se vedea în acest sens pasajele atribuite lui Aron (p. 424/17 — 19) şi Ghedeon (p. 424/19—21), în care verbele възидѣмь, tradus *ne suim* (primul citat), şi сънидє, tradus *deştinse* (al doilea citat), sînt într-un raport de antonimie.

[15] апоѹ҃ „apus" (p. 422/19), блѫщ'є „blîndeţe" (p. 412/8), кꙋвинєтє „cuvinte" (p. 411/11), фїиднꙋ „fiindu" (p. 413/15—16) etc.

[16] Vezi, de exemplu, la p. 411/17—20 (lacună în textul slavon) şi la p. 419/1—3 (lacună în textul românesc).

[17] P. P. Panaitescu, *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*, Bucureşti, 1965, p. 128 ; G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 311—312.

[18] Pavel Binder şi Arnold Huttmann, *Între istorie şi filologie. Mediul cultural românesc al Braşovului în epoca coresiană*, în LR, XX, 1971, nr. 1, p. 7 şi 18.

[19] În informaţiile arhivistice cunoscute, Bratul din Braşov nu este menţionat niciodată în calitate de preot. Era, probabil, fiul popii Pătru (c. 1485—1541), întrucît locuieşte în casa acestuia, iar în registrele contribuabilor din cvartalul Ecaterinei este înregistrat şi ca *Bratul popii* (vezi Pavel Binder şi Arnold Huttmann, *op. cit.*, p. 7 şi nota 28). Nici însemnarea de pe un *Molitvenic* slavon pe care îl vinde în 1568 sau 1569 popii Dobre de la biserica Sf. Nicolae din Schei nu-l menţionează pe Bratul cu această funcţie (vezi articolul nostru, *Un fragment românesc de Molitvenic din secolul al XVI-lea?*, în LR, XX, 1971, nr. 1, p. 135). Dacă Bratul ar fi fost preot, ne-am fi aşteptat ca popa Dobre ,care îi era nepot, să-i indice această calitate ; cf. şi G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 312.

[20] Cf. дї (p. 414/21), unde peste ї copistul a scris ulterior є.

În legătură cu acest text ar mai fi de semnalat prezența cîtorva pasaje rimate în porțiunea în care citatele poartă indicația autorilor lor. Cugetarea atribuită lui Marcu din Tracia ne prilejuiește un astfel de exemplu :

Iarbă *am* mîncatu
Și pre iarbă m-*am* culc*at*
Și cu iarbă m-*am* îmbrăc*at* [21]

(p. 423/3—6)

Textul slavon corespunzător (мрѣжѫ ꙗдо҃ и на мрѣжѫ лежѫ҃ и мрѣжоѫ ѡдѣꙗ҃ сѧ) nu prezintă o asemenea particularitate. Stăruie totuși întrebarea dacă prezența rimelor este intenționată, întrucît într-o traducere fidelă cum este cea de față era firesc să se ajungă la o asemenea exprimare lingvistică. În alte cîteva exemple, în care putem stabili prezența unor rime, acestea nu se întîlnesc de-a lungul întregului context ; ele par a avea mai curînd un caracter accidental [22].

Sintetizînd observațiile de mai sus, putem afirma că textul reprezintă o culegere de extrase religioase, alcătuită într-un mediu mănăstiresc și avînd o menire didactică. Prin structura sa specială, textul copiat de popa Bratul în 1559 sau 1560 deține un loc aparte în rîndul textelor românești din secolul al XVI-lea.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

---

[21] Am reprodus cu caractere cursive slova finală suprascrisă ; conform principiilor suprascrierii, aceste exemple pot primi o dublă interpretare : *m-am culcat, m-am îmbrăcat*, respectiv, *m-amu culcatu, m-amu îmbrăcatu*.

[22] *Împăratul celora ce împărățescu și domnul celora ce domnescu* (p. 420/8—11) ; *Mai bună pîinea cu sare și întru tăcearе* (p. 423/7—9) ; *ce eu a ta evanghelie ascul⟨ta⟩t-amu și împărăție pămîntului lepădat-amu* (p. 421/3—6) etc. În legătură cu întregirea formei verbale din ultimul exemplu, avem de făcut următoarea observație. Formal, grafia аскѣаѕмамѕ (p. 421/3—4) reprezintă o formă de imperfect, pers. 1 sg. Primele atestări ale imperfectului cu desinența *-m* (la pers. 1 sg.) apar la sfîrșitul primei jumătăți a secolului al XVII-lea (C. Frîncu, *Cu privire la vechimea a două inovații în flexiunea verbală, comune dialectelor limbii române*, în *Fonetică și dialectologie*, VII, 1971, p. 181), ceea ce nu poate constitui totuși un motiv suficient pentru a emenda lecțiunea. Alte motive ne-au determinat să o facem : *a*) în textul slavon lui *ascultamu* îi corespunde un participiu trecut activ послоушѫ҃ („ascultînd"), care în a doua propoziție este transpus printr-un perfect compus : *lepădat-amu* 421/6 ; cf. wврькъ (vezi, de asemenea, în alt loc din text, traducerea lui послѣдовавъ prin *amu urmat* 420/12—13 ; *b*) conjuncția *și* (care nu are echivalent în textul slavon) subliniază simultaneitatea acțiunilor exprimate de cele două verbe (*ascul⟨ta⟩t-amu, lepădat-amu*) ; cf. иже мвоѥ ѥѵаѓѥ послоушѫ҃ цр҃мво землѣноѥ wврькъ.

ACCENTUAREA UNOR NUME DE FAMILIE

DE

LUCREȚIA MAREȘ

Articolul de față își propune cîteva observații privitoare la accentuarea unor nume de persoane în raport cu apelativul de la care provin. Vor fi luate în considerație numai nume de familie formate de la apelative cunoscute, cele mai multe acceptate de limba literară actuală și deci ușor de recunoscut în numele propriu corespunzător.

Al. Graur a semnalat deplasarea accentului pe finală la unele nume de persoane de acest fel :

— La nume de tipul art. pos. + genitiv, ca *Ababéi* devenit *Ababéĭ* sau *Amálcăi* devenit *Amalcáĭ* [1]. Am putea adăuga și pe *Achițéi* accentuat *Achițéĭ* de cei care nu-l analizează.

— La unele nume terminate în *-iu*, ca *Boieríu*, *Covalíu*, *Moraríu*, *Oeríu* [2]. Deplasarea accentului la acest tip de nume se produce frecvent în ultimul timp nu numai în limba vorbită (neîngrijită), ci și în cadrul emisiunilor de radio sau televiziune. Aceste cuvinte, de obicei derivate formate cu sufixul *-ar (-er) (butnar, coșer, olar, podar, rotar)*, *-aș (-eș) (cimpoieș)* sau *-uț (negruț)*, sînt cunoscute ca nume de familie fie cu formă nearticulată *(Olar, Negruț)*, fie cu formă articulată *(Olaru, Negruțu)*. Dar în forma articulată numele păstrează uneori și pronunțarea moale a consoanelor finale, astăzi învechită și regională. *Lista abonaților la serviciul telefonic*, București, 1977, cuprinde un număr foarte mare de nume în care apare muierea consoanei finale. Dăm cîteva exemple : *Butnariu* (și *Butnaru*), *Cădariu* (și *Cădaru*), *Cimpoieșiu* (și *Cimpoieșu*), *Cimponeriu* (și *Cimponeru*), *Coșeriu* (și *Coșeru*), *Moțiu* (și *Moțu*), *Negruțiu* (și *Negruțu*), *Olariu* (și *Olaru*), *Podariu* (și *Podaru*), *Rotariu* (și *Rotaru*) etc. Aceste nume au sau ar trebui să aibă accentul apelativului corespunzător, deci *Móțiu* sau *Oláriu*. Deseori însă accentul se deplasează pe *i* și numele devin : *Butnaríu*, *Cadaríu*, *Coșeríu*, *Moțíu*, *Negruțíu*, *Olaríu*, *Rotaríu* etc.

Al. Graur analizează și cauzele care au determinat (sau au favorizat) schimbarea accentului în ultima situație discutată [3] : în primul rînd, faptul că în ortografia actuală „nu se diferențiază *i* care formează de cel care nu formează silabă" și, în al doilea rînd, influența exercitată de numele în *-iu*, în care *i* este accentuat, împrumutate din greacă (tipul *Gheorghiu, Vasiliu*) [4]. S-ar putea adăuga, cu referire la ambele categorii, și preferința

---

[1] Al. Graur, *Nume de persoane*, București, Editura științifică, 1965, p. 94.

[2] Id. *ib.*, p. 150.

[3] *Loc. cit.*; id., *Mic tratat de ortografie*, București, Editura științifică, 1974, p. 132. Pentru oscilațiile diftongului *i̯u/iu* la terminația cuvintelor, vezi Flora Șuteu, *Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești*, București, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 197—202.

[4] N. A. Constantinescu, în *Dicționarul onomastic românesc*, București, Editura Academiei R.P.R., 1963, p. LXII, consideră că acest sufix de origine grecească a fost folosit ca sufix patronimic în sec. al XIX-lea mai ales în Moldova de sud. Pentru pronunțarea acestor nume, (*Eftimiu, Gheorghiu, Manoliu*), vezi și A. Ionașcu, *Sur la prononciation de quelques noms propres*, în RRL, XX, 1975, nr. 4, p. 361—362.

limbii literare actuale pentru formele în care accentul stă spre finala cuvîntului [5]. Totuși deplasarea accentului se produce și în sens invers la nume de familie provenite de la apelative accentuate pe silaba finală : se accentuează, de exemplu, *Chíper* pentru *Chipér*, *Chísăr* pentru *Chisăr* [6], *Cóntraș*, pentru *Contráș*, *Páler* pentru *Palér* [7] etc.

Schimbarea accentului la numele proprii, justificată sau nu, semnalată la categorii mai largi sau la cazuri izolate, duce la ruperea legăturii (formale) dintre nume și apelativul de la care provine. Dacă în *Oiér* sau *Oiéru* și chiar în *Oiériu* cuvîntul *oier* este transparent, în *Oieríu* el poate fi recunoscut mai greu și pentru mulți vorbitori numele nu mai este analizabil. În felul acesta, întrucît vorbitorul obișnuit nu-l mai poate asocia cu apelativul corespunzător și nu-i mai poate atribui caracteristicile acestuia, numele propriu devine (sau tinde să devină) nemotivat [8].

Este posibil ca ceea ce părea accident să reflecte o tendință, iar deplasarea accentului să reprezinte, de fapt, alături de unele caracteristici morfologice [9], un procedeu prin care numele de persoană se constituie într-o categorie distinctă [10]. Dacă este așa, atunci accentul devine un indice formal de diferențiere a numelor de familie românești față de apelativele de la care s-au format [11].

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

---

[5] Cf. *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a III-a, București, Editura Academiei R.S.R., 1971, p. 25—26.

[6] Vezi Al. Graur, *Nume de persoane*, p. 150.

[7] Vezi George Șerban, ***Palér*** : *apelativ și antroponim*, în LR, XXVII, 1978, nr. 6, p. 595—597.

[8] Vezi Ecaterina Mihăilă, *Despre geneza și funcția numelor proprii*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 267—278 (și bibliografia indicată de autoare).

[9] Vezi Domnița Ichim-Tomescu, *Cercetarea gramaticală a numelor proprii*, în LR, XXII, 1973, nr. 5, p. 467—477.

[10] J. Kuryłowicz, în *La position linguistique du nom propre*, în „Onomastica", 1956, nr. 2, p. 4, după ce arată că între substantivele proprii și cele comune se pot stabili diferențe de accentuare, particularități de flexiune etc., precizează : „Tous ces morphèmes ont un caractère a c t i f lorsqu'ils sont les seuls supports de la différence formelle entre les noms propres et les noms communs dont ceux-ci adoptent le thème".

[11] Accentul constituie și un mijloc de diferențiere semantică ; vezi Mioara Avram, *Note asupra accentului ca mijloc de diferențiere semantică în limba română*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan*, București, Editura Academiei R.P.R., 1958, p. 53—58.

CONSTRUCȚII NEGATIVE CU VALORI STILISTICE ÎN TEXTE VECHI ROMÂNEȘTI

DE

AURELIA BĂLAN-MIHAILOVICI

Negarea altor părți de propoziție decît predicatul este, în general, puțin studiată [1]. În cercetarea amplă a tuturor tipurilor de negație, în perspectivă diacronică (sec. al XVI-lea — al XVIII-lea), Georgeta Ciompec acordă un loc redus combinației *nu* + element nominal sau adverbial, evidențiind în această construcție numai „opoziția față de un alt element explicit sau implicit" [2].

Valorile stilistice ale negației, în special capacitatea ei de a exprima o afirmație puternică, au fost discutate numai în legătură cu negarea predicatului [3].

Construcțiile cu negarea unui determinat, de tip *nu* + adjectiv sau adverb (inclusiv echivalente ale acestora), nu au format obiectul unei cercetări anume.

O primă observație cu privire la acest tip de construcții este făcută în cadrul articolului *nu* adv. din DLR, în care se aduc atestări din sec. al XVI-lea pînă astăzi și se descrie rolul negației în termenii următori: „modifică conținutul cuvîntului pe care îl precedă, altul decît predicatul, atenuîndu-i înțelesul sau dîndu-i înțeles contrar" [4]. Referindu-se la aceleași construcții, Mioara Avram susține pentru limba literară contemporană (stilul publicistic, în special) că acest tip de negare este o figură retorică prin care se exprimă „un înțeles contrar, atenuat într-o oarecare măsură" [5]. Cu acest prilej, cercetătoarea citată remarcă formularea nepotrivită din DLR, care disjunge înțelesul atenuat de cel contrar, ca și cum eventuala atenuare nu s-ar referi tot la înțelesul contrar [6].

Scopul articolului de față este verificarea valorii construcțiilor negative în discuție pe baza construcției *nu* + *puțin* adj. sau adv. frecventă în textele vechi românești. Considerînd că un mijloc de stabilire obiectivă a acestei valori este confruntarea unor versiuni paralele ale aceluiași text,

---

[1] Vezi exemple în *Gramatica limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), vol. II, p. 51—52; la p. 44, observația că „în cazul în care se neagă altă parte de propoziție decît predicatul, avem de-a face, de obicei, cu o subînțelegere".

[2] Vezi Georgeta Ciompec, *Observații asupra exprimării negației în limba română din secolele al XVI-lea al XVIII-lea*, în SCL, XX, 1969, nr. 2, p. 198. Între exemple figurează: „fu... voroavă nu puțină" (GV 7/13), de care ne vom ocupa mai departe.

[3] Vezi Ion Moise, *Construcții negative cu valoare afirmativă în diferite stiluri ale limbii române*, în LR XXVII, 1978, nr. 1, p. 3—10: „Afirmația cu formă negativă se deosebește de cea obișnuită nu numai prin structură, ci și printr-un plus de expresivitate" (p. 3).

[4] Vezi DLR, serie nouă, tom. VII, partea I, litera N, s.v. *nu* A III, p. 535.

[5] Vezi Mioara Avram, *Negații auxiliare devenite negații suficiente în limba română actuală*, în SCL XXIX, 1978, nr. 5, p. 501.

[6] Id. *ib.*, nota 16.

după ce am identificat construcția menționată în cîteva pasaje din *Codicele Voronețean* (CV) [7] și din Coresi, *Lucrul apostolesc* (CL) [8], am urmărit echivalentele ei în alte traduceri biblice, fie vechi : *Noul Testament* din 1648 (NT) [9] și *Biblia* din 1688 (B 1688) [10], fie moderne : *Biblia* din 1938 (B 1938) [11].

Rezultatele confruntării sînt următoarele :

1) În unele cazuri, construcției negative îi corespunde în alte texte un cuvînt care are pur și simplu înțeles contrar [12], fiind antonimul direct al cuvîntului negat : Ap. 19, 23 *Fu în vremea acea voroavă* ***nu puțină*** CV VII/13 (cf. CL, NT, B 1688)// *Ci, în vremea aceea, s-a făcut* ***mare turburare*** B 1938 ; Ap. 19, 24 *Și da meșteriloru lucrare* ***nu puțină*** CV VII/5 (cf. CL, B 1688) // *Da meșterilor dobăndî* ***multî*** NT ; Ap. 27, 20 *Și cădzu frigu* ***nu puținu*** CV LXXXVIII/6 (cf. CL, B 1688) // *Și fiind vicol* ***mare*** NT (cf. *Iar furtuna bîntuia* ***fără scădere*** B 1938) ; Ap. 28, 2 *Și varvării făcea* ***nu puțină*** *noao milostenie* CV XCV/12 (cf. CL ; ***nu fiece*** *milă* B 1688)// *Iar varvarii făce omenie* ***multî*** *cu noi* NT.

2) Există însă și cazuri în care corespondentul construcției negative are un înțeles contrar intensificat, fiind vorba fie de superlativul propriu-zis al cuvîntului antonim, fie de un cuvînt sau o construcție cu valoare de superlativ : Ap. 19, 24 *Și da meșterilor lucrare* ***nu puțină*** CV (cf. CL, B 1688/ *multî* NT) // *Și aducea meșterilor săi* ***foarte mare*** *cîștig* B 1938 ; Ap. 20, 12 *Și fu măngăiare* ***nu puțină*** CV VII/2 (cf. CL, B 1688) // *Și să măngăiarî* ***foarte*** NT/ *Și* ***peste măsură*** *s-au mîngîiat* B 1938 ; Ap. 28, 2 *Și varvarii făcea* ***nu puțină*** *noao milostenie* CV (cf. CL ; B 1688 / *multî* NT,) // *Iar locuitorii din ostrov ne arătară* ***osebită*** *dragoaste de oameni* B 1938.

3) Ideea de atenuare a însușirii negate sau a celei contrare nu apare în nici un corespondent.

Se poate vorbi numai de „atenuarea expresiei unei idei pentru a lăsa să se înțeleagă mai mult decît se spune", ceea ce corespunde definiției figurii de stil numite litotă [13].

În concluzie, construcția în care negația determină altă parte de propoziție decît predicatul are în limba veche o valoare stilistică certă. Cel puțin în unele exemple, ea s-ar putea încadra între diversele tipuri de construcții echivalente cu superlativul sau care sugerează ideea de superativ [14].

Februarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

---

[7] *Codicele Voronețean*, cu un vocabulariu și studiu asupra lui de Ion al lui G. Sbiera, 1885.

[8] *Lucrul apostolesc — Apostolul* — tipărit de diaconul Coresi în Brașov, la anul 1563, reprodus în facsimile de I. Bianu, București, 1930.

[9] După pasajele paralele din ediția citată în nota 7.

[10] După aceeași ediție citată în nota 7.

[11] *Biblia*, tradusă după textele originale ebraice și grecești de Vasile Radu și Gala Galaction, București, 1938.

[12] Vezi în DLR citatul *Domnul aceii case lăcuiaște nu departe* (aproape MUNT.) *de acolo*. PRAV. 76.

[13] Vezi Gh. N. Dragomirescu, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, București, 1975, p. 154.

[14] Cf. Toma Măruță, *Ideea de superlativ în limba română*, în LL, I, 1955, p. 188—212 ; Elena Dragoș, *Cîteva procedee de exprimare a ideii de superlativ în limba română*, în StUBB, 1963, nr. 2, p. 93—98.

DESPRE FLEXIUNEA CAZUALĂ A NUMERALULUI *

DE

G. G. NEAMȚU

Raportat la flexiunea cazuală, numeralul, cu excepția unui număr restrîns de unități, în a căror paradigmă se realizează morfematic opoziții cazuale, ocupă o poziție incertă, fapt reflectat dealtfel în formulări, nu rareori, insuficient de explicite, echivoce sau chiar contradictorii.

Astfel, ca să reținem dintre subclasele sale doar pe cele cardinale (propriu-zise) și ordinale, suficiente și concludente, pentru discuție, în definiții se menționează, pe de o parte, că numeralul „se declină" [1] și cunoaște categoria cazului [2], iar pe de altă parte că este „nedeclinabil" [3] sau invariabil cazual [4].

În baza unei distincții — deducem noi — operate între o declinare « morfologică » (morfematică) și o declinare « sintactică », specificul flexiunii cazuale a numeralului constă, după unii cercetători, în aceea că el „nu comportă flexiune pe plan morfematic, ci pe plan sintactic" [5]. Or, aceasta ar situa numeralul în afara flexiunii cazuale, căci « planul » sintactic este cel al îmbinărilor libere, negramaticalizate.

Cele de mai sus, cu imaginea deloc clară a flexiunii numeralului, ne îndreptățesc, credem, la unele observații în acest sens.

Deși lipsit total de desinențe cazuale[6], numeralul, ca element constitutiv al grupului nominal, este supus presiunii sistemului cazual al grupului, apropriindu-și, ca mijloace specializate de exprimare a raporturilor cazuale (de genitiv și dativ), prepozițiile *a* și *la*, singurele elemente variabile de opoziție între cazuri. Construcțiile prepoziționale cu *a* și *la* [7], prin însăși raportarea lor valorică la cazuri — construcții e c h i v a l e n t e cu genitivul, respectiv cu dativul — , situează neîndoielnic numeralul în

---

* În observațiile de față se acceptă numeralul ca parte de vorbire de-sine-stătătoare (vezi, pentru discuțiile în jurul acestei categorii, Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane* [în continuare: SMLRC], București, 1967, p. 156—166).

[1] *Gramatica limbii române*, București, Editura Acad. R.S.R., ed. a II-a [în continuare: GLR], 1963 (tiraj 1966), vol. I, p. 180.

[2] Vezi SMLRC, p. 157; Sanda Golopenția-Eretescu, *Locul numeralului în structura grupului nominal*, în SCL, XVI, 1965, nr. 5, p. 618.

[3] GLR, vol. I, p. 367.

[4] Vezi Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973, p. 176; *Limba română contemporană*, sub conducerea acad. I. Coteanu, București, vol. I, 1974, p. 137.

[5] Sanda Golopenția Eretescu, *Delimitarea clasei numeralului*, în SCL, XVI, 1965, nr. 3, p. 390.

[6] La această « infirmitate » sintetic-flexionară se adaugă imposibilitatea articulării.

[7] Exemple: *mamă a trei dintre ei*; *mamă la al doilea*; *la trei le-a cumpărat cărți*; *la al treilea i-a dat un caiet*.

sfera flexiunii (cazuale), încît, odată acceptat ca atare acest fapt, problema care rămîne de examinat este cea a specificului «declinării» numeralului, alta decît a substantivului (adjectivului) sau a pronumelui.

Din motive lesne de înțeles, de soluționarea statutului gramatical al unităților *a* și *la* depinde, în ultimă instanță, decizia cu privire la caracterul «aparte» al acestei flexiuni.

Dacă *a* și *la*, în situația dată, ar fi prepoziții propriu-zise, nu s-ar justifica includerea lor în paradigma numeralului și, în consecință, formațiile cu *a* și *la* ar fi «construcții prepoziționale», cu caracter sintactic, iar numeralul ar rămîne exterior flexiunii cazuale. Într-o asemenea ipostază — prepozițională — , *a* și *la* ar trebui să-și păstreze însă autonomia ca unități cu sens relațional [8] distinct, în afara celui conținut, ca valoare fundamentală, de genitiv și dativ. Or, în cazul de față, *a* și *la* sînt implicate total — și exclusiv ele — în generarea valorii acestor cazuri, ceea ce le infirmă de fapt statutul prepozițional, conferindu-le, în schimb, calitatea de formanți în structura analitică a cazurilor — între altele, și în primul rînd, ale — numeralului, adică de morfeme (provenite din prepoziții). În această calitate, *a* și *la* realizează o flexiune cazuală (declinare) analitică (genitiv analitic și dativ analitic).

Afirmînd existența unei flexiuni cazuale analitice, nu spunem, în definitiv, un lucru deosebit și cu totul nou, din moment ce e îndeobște cunoscut și acceptat că flexiunea cuprinde nu numai realizări sintetice, ci și formații analitice (îmbinări gramaticalizate). Exemplul flexiunii verbale este concludent în acest sens [9], dar nici flexiunii nominale nu-i este străină realizarea analitică. Sînt de reținut aici *lui* proclitic de la genitiv-dativ (exclusiv morfem cazual [10]) și *pe* (morfemul acuzativului complement direct [11]).

În ce privește în mod special numeralul, caracterul analitic al flexiunii sale cazuale îl argumentăm prin următoarele:

(1) Tratamentul lui *a* și *la* în gramatici este unul aparte, altul decît cel al prepozițiilor propriu-zise. Se apreciază astfel că *a* și *la* și-au slăbit valoarea prepozițională, „ajungînd mijloace morfologice speciale" [12], sau că sînt prepoziții „cu valoare morfologică" [13], avînd „un rol special" [14]. Între aceleași coordonate, ale recunoașterii calității lor morfematice, se înscriu includerea acestora în aceeași grupă cu *pe* (morfemul) și cuprinderea lor, alături de auxiliarele verbale, sub numele de *elemente de flexiune analitică* [15].

---

[8] Pentru „sens relațional", vezi D. D. Drașoveanu, **Sens relațional și gramatem** — *conținut și expresie la nivelul gramatical al limbii*, în CL, XXI, 1976, nr. 2, p. 153—154.

[9] Vezi, în acest sens, GLR, vol. I, p. 50.

[10] Vezi SMLRC, p. 171.

[11] Pentru *pe* morfem, inclusiv bibliografia problemei, vezi D. D. Drașoveanu, *De la morfemul* **pe** *la un sistem al determinanților substantivului*, în *Probleme de sintaxă* (culegere de studii), Cluj-Napoca, 1978, p. 11—33.

[12] GLR, vol. I, p. 331.

[13] *Introducere în lingvistică*, elaborată de un colectiv condus de acad. prof. Al. Graur, ed. a III-a, București, 1972, p. 161—162.

[14] SMLRC, p. 279.

[15] Vezi capitolul cu același titlu din GLR, vol. I, p. 50—52 (unde la p. 51 se și afirmă că *a* și *la* „se apropie de elementele flexionare").

(2) Atributul realizat prin genitiv analitic (cu *a*, *la*) este asimilat atributului genitival[16], nu celui prepoziţional. Că un asemenea tratament, într-o clasificare riguros făcută după formă, nu conţine o (eventuală) neglijare a formei şi, implicit, o concesie în favoarea conţinutului, o dovedeşte, printre altele, încadrarea atributului cu *de* la cel prepoziţional, deşi o bună parte din acesta exprimă posesia (*casă de oameni*, *frunte de poet* etc.)[17].

(3) Procedîndu-se la o «purificare» a complementului indirect de construcţiile prepoziţionale, singura care e menţinută, prin echivalenţa cu un dativ, este cea cu *la*[18], fapt care reflectă tratamentul nediferenţiat, în esenţă, al dativului analitic de al celui sintetic.

(4) Ca formant al genitivului analitic, *a* permite în faţă oricare dintre prepoziţiile genitivului (*contra a trei dintre ei*; *înaintea a patru dintre cei mai buni* etc.), situaţie în care, la fel ca în „prepoziţie + genitiv sintetic" (*contra acestuia*), sensul relaţional este vehiculat exclusiv de către conectiv[19], nu şi de către *a*, care rămîne doar formant al cazului. *A* se grupează cu numeralul, nu cu prepoziţia, neexistînd o prepoziţie compusă (locuţiune prepoziţională) de acest tip (*contra a*).

În mod asemănător, *la* din dativul analitic permite o prepoziţie a dativului (*graţie /datorită/ mulţumită/ la trei dintre ei*).

(5) Raportul în plan semantic dintre *a* şi *la* ca formanţi ai genitivului, respectiv dativul analitic, şi *a* şi *la* ca prepoziţii este comparabil şi asemănător cu cel dintre *pe* morfem (*l-a supărat pe Ion*) şi *pe* prepoziţie (*s-a supărat pe Ion*). În ambele situaţii, distanţa semantică între prepoziţie şi morfem e cam aceeaşi, generată de caracterul mai abstract al morfemului (faţă de prepoziţie).

Exprimarea analitică a raporturilor cazuale la numeral, de care ne-am ocupat aici, nu constituie un fenomen singular în flexiunea limbii române, ci se încadrează într-o tendinţă analitică generală în limba noastră[20].

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Cluj-Napoca, str. Horea 31

---

[16] Vezi GLR, vol. II, p. 121.
[17] Vezi GLR, vol. II, p. 126.
[18] Vezi Valeria Guţu Romalo, *lucr. cit.*, p. 175—176.
[19] Pentru raportul dintre conectiv şi morfem, vezi D. D. Draşoveanu, *Sens relaţional şi gramatem...*, p. 154 şi urm.
[20] Vezi GLR, vol. II, p. 166; Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, 1968, p. 292 şi urm.

ELEMENTE DE FRAZEOLOGIE ROMÂNEASCĂ VECHE ÎN DOCUMENTELE SLAVO-ROMÂNE

DE

VIRGIL NESTORESCU

1. A fost subliniat de către diferiți cercetători faptul că scribii vechilor acte emise de cancelariile domnești din Țara Românească și Moldova modifică adesea tiparele limbii slavone, strecurînd „românisme în fraza slavă ce scriau" [1]. Datorită limbii române, pe care o vorbeau, indiferent de originea lor, aceștia introduc în textul slav nu numai numeroase cuvinte românești, ci și îmbinări lexico-sintactice, structuri gramaticale care nu mai păstrează regulile gramaticii slave. Manifestarea acestui fenomen cunoaște diferite forme chiar în primele decenii ale secolului al XV-lea, dar mai ales în secolul al XVI-lea, cînd canoanele limbii slavone de cancelarie sînt tot mai des încălcate.

2. Acordînd frazeologiei un înțeles larg, avem în vedere în cele ce urmează orice fel de îmbinări lexicale mai mult sau mai puțin fixe, diverse locuțiuni sau expresii pe care le întîlnim în limba documentelor amintite. Vom distinge două tipuri principale de unități frazeologice : a) cele în care unul din componente este un cuvînt existent (și) în limba română și b) cele care, avînd în întregime haină slavă, ascund o structură proprie limbii române și reprezintă o copie a unor modele pe care nu le cunosc limbile slave.

Dificultățile pe care le ridică acestea din urmă sub raportul aparteneței lor certe la o limbă sau alta ne-au obligat să eliminăm din discuție o parte din materialul înregistrat și să păstrăm numai ceea ce nu comportă riscuri de interpretare.

3. Din prima grupă de fapte enunțate mai sus, totodată și cele mai vechi, am reținut cîteva exemple de structuri pe care le regăsim în românește și astăzi.

3.1. În această subcategorie avem în vedere unități frazeologice cu elemente constitutive reprezentînd pentru perioada dată cuvinte sigure ale limbii române, mai ales cuvinte de origine latină, autohtonă, maghiară sau greacă :

---

[1] Ilie Bărbulescu, *Curente literare la români în perioada slavonismului cultural*, București, 1928, p. 385. Primul care a atras atenția asupra acestei probleme este B. P. Hasdeu, *Arhiva istorică a României*, vol. I, *Introducere*, București, 1885, p. 2. Ulterior, ea a stat în atenția unor istorici și lingviști ca I. Bogdan, O. Densusianu, N. Iorga, Al. Rosetti ș.a., în special cu privire la elementele de natură lexicală.

„la *deal*" [2] : а Хотарь ѡ(т) толѣ прости на дѣѹ прѣзь пото(к) „iar hotarul... de acolo drept la deal peste pîrîu" M, ⟨1414, după dec. 20—1419, înainte de apr. 8⟩, DRH A I, nr. 39; оу манастирскы Хотаръ оу дѣлѹ„ la hotarul mănăstirii la deal" M, 1456, iun 13; Хота(р) ... иде(т) на дѣ(л) „hotarul ... merge la deal" ȚR, ⟨1512—1513⟩, iul. 23.

— „a se face (a deveni) *tîlhar*" : сѹ дошли ѹ голем(ѹ) гор(ѹ) и ѹчинили се сѹ тлъХари „s-au dus în codrul mare și s-au făcut tîlhari" ȚR, ⟨1482, apr. — 1496, mai⟩, *Bogd. Rel.*, CLVIII.

— „a pune *chezaș*" : ѡ(н) си е(ст) постави(л) кезѣ(ш) „el și-a pus chezaș" ȚR, ⟨1495—1508⟩, P.P.P., XII.

— „a ieși pe *poartă*" : сѹ Хтели излезѹ(т) и(з) гра(да) вь(н) по по(р)тѹ „au vrut să iasă din cetate afară pe poartă" ȚR, ⟨1496, mai — 1508, apr.⟩, *Toc.* nr. 195.

— „a da (a bea) *aldămașul*" : даде попа фрѫ(н)кѹ(л) а(л)дама(ш) „a dat popa Frîncul aldămaș" ȚR, 1505, iun. 15; пїали сѹ(т) адлъма(ш) „au băut aldămașul" ȚR, 1577, apr. 29.

— „în *curmeziș*" : Хотар да имет ... ѹ кѹрмезиш ѡчинев „hotar să aibă ... în curmezișul ocinei" ȚR, 1521, iun. 14, DHR B II,, nr. 208.

— „în nici un *chip* (fel)" : ѡни тои посъ(л)ъ не сѹ знали ни е(д)но ки(п) „ei pe acel sol nu-l știau în nici un chip" ȚR, ⟨1521—1529⟩.

— „tată *vitreg*" : како и(Х) е(ст) ѹта(к)ми(л) баща и(м) витре(г) „cum i-a întocmit tatăl lor vitreg" ȚR, 1542, iun. 16.

Este semnificativ faptul că în limbile slave există un singur cuvînt pentru a desemna această noțiune : v. sl. отьчимъ, bg. *отчов*, scr. *očuh*, rus. *отчим*. Totodată nu putem să nu remarcăm că în exemplul nostru topica este strict românescă (substantiv + pronume + adjectiv).

— „a ține în *seamă* (pe cineva)" : ми имаемо де(р)жати тоби ѹ самѹ „noi te vom ține în seamă" M, ⟨1552, sept.—1561, nov. 18; 1564, oct. — 1568, mai 5⟩, *Toc.*, nr. 507.

— „a avea *folos*" : бѹде(ш) ли имати нѣкїи фолос или ни „vei avea vreun folos sau nu " M. ⟨sec. XVI⟩, oct. 2, *Toc.*, nr. 523.

— „a se ține de *tocmeală*" : кое се не Хоке(т) дръжа за тои тъ(к)малъ „cine nu se va ține de acea tocmeală" ȚR, ⟨sec. XVI⟩, febr. 14, *Toc.*, nr. 461. Deși atît radicalul, cît și sufixul sînt slave, cuvîntul *tocmeală* reprezintă o formație românească, fără un corespondent slav ca structură.

— „a-și face *milă* (de sau cu cineva)" : ѡна мѹ сътворила милоу него радї „ea și-a făcut milă de el" ȚR, 1597, iun. 30, DRH B XI, nr. 246. Forma din text милоу reprezintă acuzativul lui мила „milă", provenit din adv. bg. *тило* „drag, scump", tranformat semantic și trecut în altă clasă gramaticală pe terenul limbii române.

---

[2] Cu privire la originea slavă a rom. *deal* există serioase îndoieli. Dicționarele noastre trimit la v. sl. *delŭ* „parte", dar considerăm că între cele două cuvinte nu se poate stabili o legătură. Este interesant să remarcăm că un cuvînt similar există în sîrbo-croată, anume *dio (del)*" „colină, mal", atestat încă din secolul al XIII-lea, care este tratat separat de *dio* „parte" (<v. sl. *delŭ* „idem") și privit drept cuvînt străin și cu etimologie neclară (v. Rj. JAZU, vol. II., p. 409). Mai mult, slaviștii ucraineni consideră slavonul дѣл(дил) „deal" drept cuvînt românesc (v. *Словник*, p. 377).

3.2. Exemplele care urmează au ca element component un cuvînt mai puţin concludent, întrucît e comun românei şi slavei, deci nu i se poate da cu certitudine calificativul de cuvînt al limbii române :

— „a face *război*" : сътвори разбои на ри(б)ни(к),, a făcut război la Rîmnic" M, 1487, nov. 13, *Kozak*, nr. 1.

— „de *vreme* ce" („dacă") : зако(н) не имате . . . ѡ(т) врѣме . . . е(ж) се не иска(т) длъ(г) по десе(т) годинꙋ „lege nu aveţi . . . de vreme ce nu se cere datoria după zece ani" ŢR, ⟨1529—1530⟩, iul. 15, *Toc.*, nr. 315.

— „praf de *puşcă*" : седи(м) и полъ ка(н)таре пра(х) ѡ(т) пꙋшка(х),, şapte şi jumătate cîntare praf de puşcă" M, ⟨1538—1540⟩, oct. 25, *Toc.*, nr. 505.

4. Spre deosebire de cele precedente, unităţile frazeologice incluse în această categorie sînt în totalitate alcătuite din elemente slave, dar ele reprezintă, credem, calcuri după limba română, neavînd corespondente directe în limbile slave în privinţa structurii lor [3] :

— „a pune vorbă la (pe lîngă) cineva" : постави си ре(ч) на пръгарїе „pune vorbă la pîrgari" ŢR, ⟨1478, apr.—1482, iun.⟩, *Toc.*, nr. 126.

— „a face drum" (= „a merge") : рътꙋ(н)дꙋ(л) ѡ(н) има(т) пꙋ(т) да ꙋчини(т) до . . . „Rătundul are de făcut cale (drum) pînă la . . ." ŢR, ⟨1478, apr. 1482, iun.⟩, *Toc.*, nr. 150.

— „pe capete" (= „cu toţii") [4] : сви по ґлавах щемо доити на тебе „toţi pe capete vom veni asupra ta" ŢR, ⟨1481⟩, *Bogd. Rel.*, CCXXIX.

— „a lăsa (pe cineva) numai cu pielea" („a prăda") : поꙋзели све що сꙋ имали и(х) сꙋ та и(х) сꙋ ток(м)о сь кожо(м) пꙋстили „le-au luat tot ce au avut şi le-au dezbrăcat şi le-au lăsat numai cu pielea" ŢR, ⟨1482—1487⟩, *Bogd. Rel.*, CLVIII.

— „bine făcut (despre fiinţe) : наидете еди(н) ко(н) бели(к) и хꙋба(в) и ꙋчине(н) добре „găsiţi un cal mare şi frumos şi bine făcut" ŢR, ⟨1496—1508, apr.⟩, *Toc.*, nr. 186.

— „a rămîne de lege" (= „a pierde o pricină la judecată"), expresie din vechiul drept pămîntean la români [5], este foarte des folosită în documentele scrise în Ţara Românească în tot cursul secolului al XVI-lea [6] : ѡсташе ѡ(т) два закона „a rămas de două legi" ŢR, 1505, iun. 2 ; си(н) грамати(к) и . . . а(н)ка ѡ(с)таше ѡ(т) закона „Sin grămătic şi . . . Anca au rămas de lege" ŢR, 1510, mart. 27 etc.

— „a vinde cu ridicata" : да продава(т) съ(с) ди(г)но(м) „să vîndă cu ridicata" ŢR, ⟨1512—1521⟩, *Toc.*, nr. 267. Aici este de subliniat şi faptul că scribul „confecţionează" un substantiv slav inexistent, pornind de la verbul дигноути „a mişca, a ridica".

---

[3] Un paragraf special consacrat „expresiilor calchiate după cele româneşti" se găseşte în *Slava veche şi slavona românească*, coordonator P. Olteanu, Bucureşti, p. 297.

[4] Cf. Ilie Bărbulescu, *op. cit.*, p. 385.

[5] În DLR, s.n.t. IX, R, p. 17, este dată sub *rămîne* expresia *a rămîne (de judecată)*, cu o atestare din anul 1591. Izvorul folosit este însă posterior secolului al XVI-lea, cum a demonstrat Al. Mareş, *Consideraţii asupra datării unor documente atribuite secolului al XVI-lea*, în LR, XXIII, 1974, nr. 4, p. 280.

[6] Cf. Lucia Djamo-Diaconiţă, *Construcţii prepoziţionale slave calchiate după limba română (în documentele de cancelarie din Ţara Românească, secolul al XV-lea)*, în SCL, XXIV (1973), nr. 4, p. 398.

— „frate de cruce" [7] : дадѣ братѹ емѹ нѣкоѥ дни бра(т) w(т) кр(с)тъ мѣсто w(т) стънж „a dat fratelui său Neagoe, însă frate de cruce, un loc de stînă" ŢR, 1560, iun. 16. Acestei sintagme românești îi corespund în limbile slave, de regulă, un singur cuvînt : v. sl. побратимъ, bg., rus., *scr. побратим* sau alte îmbinări, ca rus. *крестовый (названный) брат*

5. O cercetare sistematică și o analiză judicioasă a textelor oferite de documentele slavo-române pot da la iveală și alte fapte de natura celor prezentate sumar în rîndurile de față. Considerăm că unele fapte care se cuprind direct sau, mai ales, indirect în aceste texte sînt de un real folos pentru istoria limbii noastre, mai ales dacă avem în vedere perioada dinainte de apariția textelor scrise în românește.

ABREVIERI

Bogd. Rel.	Ioan Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I, București, 1905.
DRH A	*Documenta Romaniae Historica A, Moldova*, vol. I (1384—1448), București, 1975.
DRH B	*Documenta Romaniae Historica B, Țara Românească*, vol. II (1501—1525), București, 1972, vol. XI (1593—1600), București, 1975.
Kozak	A. Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina*, I, Viena, 1903.
M	Moldova.
P.P.P.	Petre P. Panaitescu, *Documente slavo-române din Sibiu* (1470—1653), București, 1938.
Rj. JAZU	*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti*, vol. II, Zagreb, 1884—1886.
Toc.	Gr. Tocilescu, *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul* (1346—1603), București, 1931.
ŢR	Țara Românească.
Словник	*Словник староукраїнської мови*, vol. I, Kiev, 1977.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[7] Pentru alte exemple privind termenii de rudenie calchiați după română, cf. Virgil Nestorescu, *Structuri sintactice românești în limba documentelor slavone*, în SCL, XXX (1979), nr. 3, p. 235.

DEALUL BĂRBAT

DE

ION POPESCU-SIRETEANU

De la Alecsandri încoace s-au înregistrat de multe ori, cu mici deosebiri, versurile : *La dealul Bărbat, Pe drumul săpat,* în balada *Mihu Copilul* (Alecsandri, *Opere*, III, 1966, p. 81); *La malu săpat, La dealul bărbat* (N. I. Dumitrașcu, în *Folclor din Oltenia și Muntenia*, III, 1968, p. 51); *Pă dealu Bărbat, Pă drumu săpat* (C. Manolache, *Ciobănaș de la miori*, Ploiești, 1971, p. 36). Culegătorii de folclor ezită în ce privește scrierea cuvîntului *bărbat* ca substantiv propriu, unii considerînd că dealul se numește *Bărbat*, iar alții scriind *dealul bărbat*, fără să-l considere nume topic.

Ni se pare că unele dintre variante ne ajută mult să stabilim rostul și sensul cuvîntului *bărbat* în această baladă : *Verde matostat, La muntele-nalt, La dealul săpat, La dealul bărbat, La op, la vîrtop, La lunca de plop, La poteca strîmtă, Strîmbă și-mboltită, Pe jos pardosită, Pe sus șindrilită Cu șiță măruntă Pe sîrmă țesută; Pe jos pardosită, Var și cărămidă, Marmură și sticlă, Din ciocan făcută, Faptă cu ciocanul De Stanciu Țiganul* [...], *Faptă cu barosul, De Dumitru Grosu, De Stanciu Frumosu* (Gh. I. Neagu, în *Folclor din Oltenia și Muntenia*, IV, 1969, p. 205). La aceste versuri, deosebit de importante pentru a lămuri cuvîntul *bărbat*, adăugăm și pe cele ce urmează : *Pe poteca strîmtă, Strîmtă și boltită, Pe jos pardosită Cu piatră măruntă Adusă din munte Faptă cu barosu Dă Stanciu frumosu, Faptă cu ciocanu De Stanciu țiganu ... Pă ia cin' să-mplimbă? Miu zglobiu* [...] *Ș-aicea să cheamă La malul bărbatî, La dealu săpat* (Al. I. Amzulescu, *Cîntece bătrînești*, 1974, p. 301—302); *La poteca boltită, De Stanciu făcută* (C. Brăiloiu, E. Comișel și T. Gălușcă-Cîrșmaru, *Folclor din Dobrogea*, 1978, p. 322).

Este vorba, cum se vede, de un drum săpat în piatră, în roca dură a muntelui ori, cum spune poetul popular, de o potecă strîmtă și boltită, acoperită cu șiță și pardosită cu *var și cărămidă,marmură și sticlă*.Prezența marmurei în locul care *să cheamă La malu bărbatî, La dealu săpat* ne atrage atenția, pentru că nu este prea frecventă existența unor drumuri sau poteci astfel construite.

În versurile în care apare cuvîntul în discuție, numele *Bărbat* este cu totul inutil; nu reiese de nicăieri că dealul se numește *Bărbat*. Trebuie să vedem în locul aparentului nume propriu un adjectiv, determinant al substantivului *dealul* sau *malul*. Însă nici așa nu are sens, pentru că un deal (un mal) nu poate fi *bărbat* (dacă avem în vedere sensurile curente ale cuvîntului).

Ţinînd seamă de prezenţa marmurii, sfărîmată cu ciocanul sau cu barosul, deci mărunţită, putem presupune că forma iniţială era *d e a l u l m ă r m á t (m a r m á t)*, adică „dealul cu/de marmură", cum reiese din textele citate. Dar cuvîntul *m ă r m a t* nu este atestat, aşa că trebuie scris cu asterisc : **m ă r m á t (* m a r m á t)*. Ni se pare că îl descoperim în numele topic *M a r m a t i a*, atestat astfel la 1346 (N. Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*, Bucureşti, 1933, p. 392), în limba română *M a r m á ţ i a*, asupra căruia ne vom opri cu alt prilej.

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Iaşi, Calea 23 August 11

DESPRE SCRIEREA ŞI PRONUNŢAREA NEOLOGISMELOR CONŢINÎND LA ORIGINE SUFIXUL FR. *-EUR (-EUSE)*

DE

MARINA RĂDULESCU

1. După cum au arătat cercetările anterioare [1], sufixul fr. *-eur* pentru nume de agent sau de practicant al unei meserii şi pentru nume de instrumente [2], împrumutat în limba română într-o serie de neologisme (neanalizabile, semianalizabile sau analizabile), s-a adaptat în două feluri.

1.1. În forma *-or*, în majoritatea cuvintelor : *acordor* s.m. < fr. *accordeur*, *antrenor* s.m. < fr. *entraîneur*, *cascador* s.m. < fr. *cascadeur*, *demaror* s.n. < fr. *démareur*, *dragor* s.m. şi s.n. < fr. *dragueur*, *dresor* s.m. < fr. *dresseur*, *flotor* s.n. < fr. *flotteur*, *gravor* s.m. < fr. *graveur*, *jiclor* s.n. < fr. *gicleur*, *patinor* s.m. < fr. *patineur*, *procuror* s.m. < fr. *procureur*, *redresor* s.n. < fr. *redresseur*, *schior* s.m. < fr. *skieur*, *voiajor* s.m. < fr. *voyageur* etc. [3].

1.2. În forma *-er*, în cuvinte cum ar fi : *confecţioner* s.m. (DN[3]) < fr. *confectionneur*, *escamoter* s.m. (DI) < fr. *escamoteur*, *jaloner* s.m. (DN[3]) < fr. *jalonneur*, *numeroter* s.n. (DLR) < fr. *numéroteur*, *picher* s.m. < fr. *piqueur*, *ramer* „vîslaş" s.m. (DN[3]) < fr. *rameur*, *tricoter* s.m. (DEX, DN[3]) < fr. *tricoteur* etc. [4].

---

[1] Iorgu Iordan, *Sufixe româneşti de origine recentă*, în BPh, VI, 1939, p. 20 şi 38—40 ; Petre Alexandrescu, *Cîteva observaţii asupra sufixelor* ***-ator*** *şi* ***-or/ -er***, în SCL, VI, 1955, nr. 1—2, p. 79—81 ; G. Ivănescu şi L. Leonte, *Fonetica şi morfologia neologismelor române de origine latină şi romanică*, în SCŞt (Iaşi), an. VII, 1956, fasc. 2, p. 2—5 ; Elena Ciobanu, *Unele aspecte ale formării numelor de meserii cu sufixe*, în SMFC V, Bucureşti, 1969, p. 17—35, passim.

[2] Nu avem în vedere şi sufixul fr. *-eur* de la abstracte ale calităţii, marea majoritate feminine în limba franceză, ca şi în latină, care a dat în româneşte *-oare* (şi o variantă învechită *-or*), de ex. : *candoare* (cf. fr. *candeur*, lat. *candor, -oris*) ; *culoare* (cf. fr. *couleur*, lat. *color, -oris*) ; *favoare*, *favor* (cf. fr. *faveur*, lat. *favor, -oris*) ; *licoare*, *lichior* (cf. lat. *liquor, -oris*, fr. *liqueur*) ; *onoare*, *onor* (cf. fr. *honneur*, lat. *honor, -oris*) ; *paloare* (cf. fr. *pâleur*), *redoare* „rigiditate" în DN[3] (cf. fr. *raideur*) ; *savoare*, *savor* (cf. fr. *saveur*) etc.

[3] Tot cu sufixul *-or* s-au adaptat în limba română şi cuvintele neologice nume de instrumente care în limba franceză conţin sufixul *-oir*, de tipul : *alezor* (cf. fr. *alésoir*), *cristalizator* (cf. fr. *cristallisoir*), *deversor* (cf. fr. *déversoir*), *laminor* (cf. fr. *laminoir*), *polizor* (cf. fr. *polissoir*) etc., precum şi cîteva neologisme ca : *antecesor* (cf. it. *antecessore*, lat. *antecessor, -oris*), *convertor* (cf. engl. *converter*, germ. *Konverter*), *invertor* (cf. engl. *inverter*) etc., unde lui *-or* din română îi corespunde în limba de origine fie tot un *-or(e)*, fie un *-er* ; toate acestea nu interesează în discuţia de faţă, unde urmărim redarea — în scris şi în pronunţare — a sunetului [ə] din franceză.

[4] Există o serie de neologisme cu *-er* cărora le corespunde în limba de origine tot un *-er(e)*, de care nu vom ţine seama aici, din motivul arătat în nota precedentă, de ex. : *controlér* (instrument), în MDE şi DN[3] (< germ. *Kontroller*, engl. *controller*, cf. şi fr. *controller*, anglicism ; în româneşte, cuvîntul are accentul modificat faţă de germană şi engleză, probabil sub influenţa seriei de derivate cu *-ér* împrumutate din franceză), *inginer* (◁ it. *ingegnere*, cf. şi fr. *ingénieur*, germ. *Ingenieur* ; cuvîntul este discutat de Th. Hristea în *Probleme de etimologie*, Bucureşti.

Forma *-or* a fost explicată prin „românizare și latinizare de ordin analogic", sub influența derivatelor cu sufixul *-ător*, *-tor* [5], iar forma *-er* ca o adaptare fonetică a lui *-eur*, adaptare favorizată de existența sufixului românesc *-er*, *-ier* (variantă a lui *-ar*) [6], precum și de sufixul neologic *-ier*, cu care *-er* se confundă uneori [7].

1.3. Forma *-euse* [8] de feminin a sufixului francez *-eur* a devenit în românește, prin adaptare fonetică, *-ează* (și, rar, *-oză*): *batoză* < fr. *batteuse*, *poansonează* (DEX și DN[3]) < fr. *poinçonneuse*, *raboteză* < fr. *raboteuse*, *rameză* (MDE și DN[3]) < fr. *rameuse*, *sondeză* < fr. *sondeuse*, *tricoteză* (DEX și DN[3]) < fr. *tricoteuse*, *veioză* (DN[3]) < fr. *veilleuse* etc. [9].

2. În afara cuvintelor de tipul celor menționate pînă acum, care s-au fixat în limba română cu una dintre formele adaptate ale sufixului, în dicționare și în lucrările consultate am găsit o serie de cuvinte cu sufixul în discuție în forma *-eur*, neadaptată, cuvinte care apar fie ca forme hibride — cu radicalul „românizat" — , fie — mai rar — total neadaptate, scrise și pronunțate ca în limba franceză, de exemplu: *cozeur* (MDE și DN[3], cu indicația: pron. [*cozör*], iar DEX, fără să menționeze pronunțarea, înregistrează aceeași formă cu accentul *cozeúr*, ceea ce sugerează o pronunțare: *co-ze-ur*) < fr. *causeur; cupeur* (Elena Ciobanu, *art. cit.*, p. 21, nota 21) < fr. *coupeur; decupeur* (id. *ib.*) < fr. *découpeur; dizeur* (ÎO, DM, DEX și DN[3], peste tot cu pronunțarea [*dizör*]) < fr. *diseur*, și *dizeuză* [10] (ÎO, DM, DEX și DN[3], cu pronunțarea [*dizöză*]) < fr. *diseuse* [11]; *imprimeur* (E. Ciobanu, *loc. cit.*,) < fr. *imprimeur; pozeur* (DI, DEX și DN[3], în toate sursele indicîndu-se pronunțarea [*pozör*], *poseur* (MDE, DEX) < fr. *poseur* și *poseuză* (IORDAN, LRA 474), *pozeură* [12] (DEX), cf. fr. *poseuse; șanjeur* (DN[3], cu mențiunea „franțuzism" și pronunțarea [*șanjör*]) < fr. *changeur; șarmeur* (DN[3], tot „franțuzism", pronunțat [*șarmör*]) < fr. *charmeur; troteur* (DEX și DN[3], cu pronunțarea

---

1968, p. 110—111), *mixer* (< fr., engl. *mixer*), *performér* (< engl. *performer*, cu accentul modificat sub influența seriei de împrumuturi din franceză), *repórter* și *reportér* (< fr., engl. *reporter*, germ. *Reporter*), *spicher* (< fr. *speaker*; comentat de Th. Hristea, *lucr. cit.*, p. 236), *supórter suportér* (< engl., fr. *supporter*) etc.

[5] La G. Ivănescu și L. Leonte, *art. cit.*, p. 4—5; cf. și Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1956, p. 81 (lucrare pentru care vom folosi sigla: Iordan, LRC).

[6] La Iordan, LRC, p. 81 și la G Ivănescu, L. Leonte, *art. cit.*, p. 5; ultimii autori citați sugerează și o posibilă influență a limbii polone. Cf. și G. Ivănescu, *Îndrumări în cercetarea morfologiei limbii literare românești din secolul al XIX-lea*, în LR, IV, 1955, nr. 1, p. 32.

[7] La Iorgu Iordan, în BPh, VI, p. 38—39 și p. 40. Cf. și Elena Ciobanu, *art. cit.*, p. 21, lucrare unde se discută și alte cazuri de concurență ale sufixului *-or/-er* (la nume de practicanți ai unei meserii) cu sufixe cu același sens (p. 26—28); concurența dintre *-or/-er* și *-ator* la numele de agent fusese semnalată și de Petre Alexandrescu, *art. cit.*, p. 80—81.

[8] Care este și femininul sufixului fr. *-eux*, de ex.: *amoureuse* > rom. *amoreză*, de unde s-a creat masculinul *amorez* (cf. Iorgu Iordan, în BPh, VI, p. 19).

[9] Menționăm că nu ne interesează neologismele în *-ează* cărora în franceză le corespunde alt sufix decît *-euse*, de tipul: *burgheză* (cf. fr. *bourgeoise*), *exegeză* (cf. fr. *exégèse*), *olandeză* (cf. fr. *hollandaise*), *planeză*, în DN[3] (cf. fr. *planèze*) etc.

[10] În cazul acesta, o formă hibridă prezintă și sufixul, nici *-ează* (forma românească), nici *-euse* (forma franțuzească).

[11] Cu privire la aceste două cuvinte, acad. Iorgu Iordan (în BPh, VI, p. 20, nota 1) semnalează că „popular" și „în vorbirea oamenilor inculți" ele sună [*dizior*] „cu *i* consonant, dar și sonant" și [*dizeză*].

[12] Forma *-eură* este o altă formă hibridă de feminin a sufixului *-eur*.

[trotör]) < fr. *trotteur* [13]. Soluția aceasta nesatisfăcătoare — românizarea radicalului, dar păstrarea sufixului cu grafia și pronunțarea din limba franceză — se datorește dificultății de redare a franțuzescului *-eu-* [pron. *ö*] în limba română, care nu are acest sunet [14]. De aceea, unii cercetători au considerat că „se tinde chiar să se adopte *ü* și *ö* pentru cuvintele franceze" [15]. De o altă părere este acad. Al. Graur, care arată că „cele două sunete n-au prins, o parte dintre cuvintele citate *(dizör, alüră, carüră)* nu se mai folosesc, celelalte s-au păstrat sub forma românizată, contemporană sau chiar anterioară celeilalte (uneori anterioară influenței franceze directe) : *coafor, fetru, lichior, șofer, șomer*" [16].

3. Dicționarele atestă și situații oscilante, cuvinte care apar (sau au apărut) în surse diferite și, citeodată, în aceeași sursă fie cu ambele forme adaptate ale sufixului (m. și n. *-er, -or ;* f. *-ează, -oză),* fie cu una dintre formele adaptate (uneori cu ambele), dar și cu forma franțuzească *-eur (-euse)* sau cu forme grafice hibride, de tipul : *-eor, -ör, -euză, -eoză* etc. Vom prezenta în continuare faptele.

3.1. Cuvinte care apar și cu *-er,* și cu *-or : boxer* (ÎO, DM, MDE, DEX, DN [3]) și *boxor* (CADE, SD) < fr. *boxeur; controler* (DA, cu indicația „învechit") și *controlor* (CADE, SD, DA, DM, MDE, DEX, DN [3]) < fr. *contrôleur,* germ. *Kontrollor; mitralier* (IORDAN, LRA 43, cf. DLR) și *mitralior* (ÎO, DM, DLR, MDE, DEX, DN[3]) < fr. *mitrailleur* (după *mitralieră); parfumer* (DN [3]) și *parfumor* (DLR) < fr. *parfumeur; retușer* (E. Ciobanu, *art. cit.,* p. 32) și *retușor* (id. *ib.,* p. 33, DN [3]) < fr. *retoucheur; saboter* (DI) și *sabotor* (ÎO, DM, MDE, DEX, DN [3]) < fr. *saboteur; șuter,* var. *șutor* (DN [3] , unde se indică drept sursă engl. *shooter),* dar *șutor,* var. *șuter* (DEX, din fr. *shooteur* [17]) și numai *șutor* (DN[2], cf. engl., fr. *shooter*) [18].

---

[13] Tot în această categorie intră *developeur* (E. Ciobanu, *loc. cit.)* și *devanseur* (Iordan, LRC, p. 70), care par a fi formații românești, deoarece nu le-am găsit, în sursele consultate, corespondente în limba franceză, ca și *rameur* „rămar", auzit de noi în limbajul unor pictori. Sufixul a putut fi detașat în forma *-eur* din derivate analizabile ca : *decupeur* cf. *decupa ; imprimeur* cf. *imprima ; pozeur* cf. *poza, pozează ; șarmeur* cf. *șarma, șarm* etc. și, apoi, folosit în derivarea unor cuvinte pe teren românesc. Faptul că *-eur (-eură)* este simțit ca sufix de unii vorbitori ai limbii române se poate dovedi și prin aceea că au apărut false franțuzisme, ca *reporteur* sau *performeură* (semnalate de Al. Graur, *„Capcanele" limbii române,* București, 1976, p. 15 ; cf. id., *Alte etimologii românești,* București, 1975, p. 19).

[14] Cf. Gh. Adamescu, *Adaptarea la mediu a neologismelor,* București, 1938, p. 29—35 ; Iordan, LRC, p. 80—81 ; G. Ivănescu, L. Leonte, *art. cit.,* p. 5. Dificultăți de adaptare la limba română au întîmpinat și cuvintele franțuzești care îl conțin pe *-eu-* în interiorul radicalului.

[15] Jacques Byck, *Ortografia și pronunțarea cuvintelor intrate recent în limba română,* în *Studii și articole,* București, 1967, p. 256.

[16] În *Tendințe actuale ale limbii române,* București, 1967, p. 46.

[17] În sursele franțuzești consultate nu am găsit cuvîntul indicat, ca dealtfel nici pe *shooter* (anglicism), s.m., ci numai subst. *shoot* „șut" și verbul *shooter* „a șuta".

[18] Aceeași situație se întîlnește și la două cuvinte, cu același sufix, împrumutate din germană (cf. Th. Hristea, *lucr. cit.,* p. 112 și p. 134) : *frizer* (CADE, SD, DA, ÎO, DM, MDE, DEX, DN[3]) și *frizor* (CADE, DA) <germ. *Friseur ; recuziter* (DA, DI) și *recuzitor* (DA, DM, MDE, DEX, DN [3]) <germ. *Requisiteur.*

3.2. Cuvinte care apar și cu *-er*, și cu *-eur* (scris și *-eor* sau *-ör*): *broder* (DI, DN[3] și E. Ciobanu, *art. cit.*, p. 21, nota 21) și *brodeur* (DI și E. Ciobanu, *loc. cit.*) < fr. *brodeur; marchér* (CADE DI, DLR, DEX) și *marcheor* (DI și DLR, în ultimul cu indicația „scris și (după fr.)") < fr. *marqueur* [19]; *miner* (CADE, SD, ÎO, DM, DLR, MDE, DEX, DN[3]) și *mineur* [20] (DLR, cu precizarea „scris și (după fr.)") < fr. *mineur*; *rezoner* (DN[3]) și *raissonneur* (întîlnit frecvent în presa literară) < fr. *raisonneur; scrimer* (DM, MDE, DEX și DN[3], în ultima sursă indicîndu-se [pron. și *scrimör*]), *scrimör* (DN[2], cu mențiunea „variantă") și *scrimeur* (DN[3], cu precizarea „scris și") < fr. *escrimeur* (după *scrimă*); *șofer* (ÎO, DM, DLR, MDE, DEX, DN[3]) și *șofeur* (CADE, DLR, aici cu indicația „scris și (după fr.)") < fr. *chauffeur; șomer* (ÎO, DM, DLR, MDE, DEX, DN[3] și *șomeur* (DLR, cu mențiunea „scris și (după fr.)") < fr. *chômeur*.

3.3. Cuvinte care apar și cu *-or*, și cu *-eur*: *ecarisor* (DN[3]) și *ecariseur* (E. Ciobanu, *art. cit.*, p. 21, nota 21) < fr. *équarrisseur; flaneur* [pron. *-nör*] (DN[3]) și *flanor* (DN[3], cu indicația „scris și") < fr. *flâneur; frondor* (DEX și DN[3], în ultima sursă cu indicația [pron. *-dör*]) și *frondeur* (DI) < fr. *frondeur; masor* (CADE, SD, DM, DLR, MDE, DEX, DN[3]) și *maseur* (CADE, iar cu mențiunea „scris și" în DLR, DEX, și DN[3], în ultima sursă precizîndu-se [pron. *-sör*]) < fr. *masseur; montor* DM, DLR, MDE, DEX, DN[3]) și *monteur* (DLR, cu indicația „scris și (cu ortografie etimologică)") < fr. *monteur; rabotor* (DM, DRL, MDE, DEX) și *raboteur* (DLR, cu mențiunea „scris și") < fr. *raboteur* [21].

3.4. Cuvinte care apar cu *-er*— cu *-or* și cu *-eur* (scris și *-eor* sau *-ior*): *jongler* (CADE, DI, ÎO, DM, MDE, DEX, DN[3]; DA, cu indicația „scris și"), *jonglor* (SD, cu precizarea: „Cei mai mulți zic *jongleor* (*eo* dift.)"; DA, după mențiunea „scris și" și DI și *jongleur* (DA, aceasta fiind prima formă indicată dintre cele trei) < fr. *jongleur; remorcher* (CADE, SD, DM, DLR, MDE, DEX, DN[3]), *remorcor* și *remorchior* (DLR, care le consideră forme învechite) < fr. *remorqueur; sufler* (CADE, DI, DM, MDE, DN[3], în ultimă sursă ca variantă), *suflor* (SD, unde se arată că „obișnuit se zice *sufleor* (*eo* dift.)" și DI) și *sufleor* (DI, ÎO, DEX și DN[3], în toate sursele indicîndu-se [pron. *-flör*]) < fr. *souffleur* [22].

---

[19] Cuvîntul este înregistrat cu sensul „persoană care marchează punctele cîștigate la un joc"; în DN[3] se indică accentuarea *márcher* și etimologia < engl. *marker*; și în DLR apare, cu mențiunea „rar", o variantă *márcăr* (la PONTBRIANT, D.), deși etimonul propus este numai fr. *marqueur*.

[20] Deși acad. Iorgu Iordan (cf. LRC, p. 81) nu credea să fi existat o asemenea variantă de adaptare, considerîndu-l pe *miner* unul dintre cuvintele care s-au adaptat fără ezitări.

[21] În aceeași situație este și formația românească *șantajor* (Hristea, *lucr. cit.*, p. 62, DLR, DN[3]) și *șantajeur* (Th. Hristea, *Franțuzisme aparente și pseudofranțuzisme în limba română*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 5, p. 493), precum și *etalonor* (DN[3]), dar *etaloneur* (E. Ciobanu, *art. cit.*, p. 21, nota 21), derivat căruia nu i-am găsit un corespondent franțuzesc în sursele cercetate.

[22] Cele trei forme ale sufixului apar și la cuvîntul *grimer*/ *grimor*/ *grimeur* (împrumutat din rusă, după Hristea, în LR, XXVIII, p. 500—501, spre deosebire de DM, MDE și DEX, care îl consideră formație românească de la verbul *grima*, în timp ce DN[3] îl explică dintr-un fr. *grimeur*, care nu există), și anume: *grimer* (DM, MDE, DEX, DN[3]), *grimor* (DN[3], considerat variantă) și *grimeur* (cu indicația de pronunțare [*-mör*] în ÎO și DN[2], în ultima sursă ca variantă); forma *grimeur* apare și în MDE și DEX, ca glosare pentru *machior* s.v., deși în sursele amintite cuvîntul este înregistrat numai în forma *grimer*.

3.5. Cuvinte care apar și cu *-ează*, și cu *-euză* (scris și *-oză* sau *-euse*): *brodează* (ÎO, DM, MDE, DEX, DN[3]) și *brodeuză* (DI)[23] < fr. *brodeuse; coafează* (DA — a doua formă înregistrată — și ÎO, DM, MDE, DEX, DN[3]) și *coafeoză* (prima formă indicată în DA, cu mențiunea : „scris, după ortografia fr., și *coafeuză*") < fr. *coiffeuse; maseză* (ÎO, DM, DLR, MDE, DEX, DN[3]) și *maseuză* (CADE și, cu indicația : „scris și (după fr.)", în DLR și DEX) < fr. *masseuse; șanteză* (CADE, SD — la acesta din urmă fiind a doua formă indicată — și DM, DLR, DEX, DN[3]) și *șanteoză* (SD, care precizează pronunțarea „*eo* dift." și DLR, cu mențiunea „rar") < fr. *chanteuse; șartreză* (înregistrat ca variantă în DN[3]) și *chartreuse* (MDE, și DEX, cu mențiunea „cuv. fr.", precum și DN[3], care, ca și MDE, indică pronunțarea [*șartröz*]).

3.6. Un cuvînt este atestat și cu *-ează*, și cu *-oză*, este vorba de *mitralieză* (CADE) și *motralioză* (SD, cu următorul comentariu : „< fr. *mitrailleuse*, Cp. cu *batoză*. Obișnuit (dar nu mai bine) *mitralieră*. Curat românește s-ar putea zice *mitraliatoare* sau *împroșcătoare*"). Totuși, în limba contemporană nu s-a păstrat, dintre formele de mai sus, decît *mitralieră* < it. *mitragliera*.

4. Privind faptele semnalate mai sus din perspectiva elaborării unui dicționar normativ al limbii române literare contemporane, care implică următoarele principii : (a) recomandarea formelor cu cea mai largă răspîndire în limba de azi ; (b) eliminarea formelor corupte, etimologizante și hibride ; c) adaptarea unui cuvînt în conformitate cu aspectul fonetic al altor cuvinte din aceeași familie și (d) alegerea formei celei mai apropiate de etimon, se pot formula cîteva propuneri de rezolvare a dubletelor sau a tripletelor de scriere și pronunțare, precum și de adaptare fonetică și grafică a cuvintelor avute în vedere.

4.1. Față de formele învechite sau rare — care apar fie numai în dicționarele mai vechi (CADE, SD) sau în cele de tip tezaur, unde se înregistrează toate formele (DA, DLR), fie și în dicționarele noi și foarte noi cu mențiunea „învechit" — în cazul perechilor : *boxer/boxor, controler/controlor, frizer/frizor, miner/mineur, mitralier/mitralior, recuziter/recuzitor, retușer/retușor* și *saboter/sabotor*, dicționarele recente preferă formele cu cea mai largă răspîndire în limba de azi, și anume : *boxer, controlor, frizer, miner, mitralior, recuzitor, retușor* și *sabotor*.

Potrivit aceluiași principiu, într-un dicționar de tipul celui menționat sub **4.** nu ar trebui înregistrate, cu nici o formă, cuvintele : *grimer/gri-*

---

[23] În legătură cu *brodează*, acad. Iorgu Iordan (în BPh, VI, p. 20) arată că unii oameni influențați de pronunțarea franceză, spun *brodöză*, ca și *șoföză*, după cum spun și *coaför, șoför* etc. Cuvîntului *șofeză*, glosat în DLR „șoferiță", cu trimitere la articolul din BPh VI, i se indică drept etimon fr. *chauffeuse ;* menționăm însă că, în limba franceză, acesta are sensul „chaise basse pour se chauffer près du feu", iar *chauffeur* este de genul comun (cf. *Elle est* **chauffeur** *de taxi*, în „Petit Robert", s.v.). Așadar, dacă *șofeză* va fi circulat cu sensul indicat în DLR, el trebuie considerat formație românească.

mor/grimeur [24], *mitralieză/mitralioză, şanteză/şanteoză* [25], toate învechite, ieşite din uz.

4.2. Aplicînd principiul eliminării formelor hibride, precum şi a celor românizate forţat, în cazul cuvintelor : *broder/brodeur, brodeză/brodeuză, coafeză/coafeoză/coafeuză, ecarisor/ecariseur, etalonor/etaloneur, marcher/marcheor, masor/maseur, maseză/maseuză, montor/monteur, rabotor/raboteur, scrimer/scrimör/scrimeur, şantajor/şantajeur, şofer/şofeur, şomer/şomeur*, au fost considerate forme ale limbii literare contemporane, după cum atestă dicţionarele mai noi, numai acelea care conţin una dintre formele adaptate ale sufixului, deci : *broder, brodeză, coafeză, ecarisor, etalonor, marcher, masor, maseză, montor, rabotor, scrimer, şantajor, şofer* şi *şomer* [26].

În ceea ce priveşte perechile : *flanor/flaneur, frondor/frondeur, rezoner/raisonneur* şi *şartreză/chartreuse*, date fiind sfera lor restrînsă şi mediul în care circulă, credem că ar fi bine să fie tratate drept „cuvinte franţuzeşti", deci să fie scrise şi pronunţate ca în limba de origine : *flâneur, frondeur, raisonneur, chartreuse*. Recomandăm această ultimă soluţie şi pentru cuvintele : *causeur* (şi *causerie*) ; *diseur, diseuse ; poseur, poseuse ; changeur ; charmeur* şi *trotteur* [27] ; se elimină astfel formele hibride cu care sînt înregistrate în majoritatea dicţionarelor contemporane [28].

4.3. În conformitate cu principiul adaptării unui cuvînt în acord cu alte cuvinte din aceeaşi familie, în cazul lui *jongler/jonglor* (SD, [pron. *jongleor*]*)/jongleur* a fost preferată forma *jongler*, cf. *jonglerie* ; la fel, între *parfumer* (DN[3]) şi *parfumor* (DLR), recomandabilă este forma *parfumer* , cf. *parfumerie* (credem însă că, în limba actuală, este preferată forma *parfumier* — formaţie românească, creată prin substituire de sufix —, înregistrată în DLR). Urmînd acelaşi principiu, în locul formei *imprimeur*, singura înregistrată, se va propune forma adaptată *imprimer*, cf. *imprimerie*.

---

[24] Majoritatea surselor indică pronunţarea [*grimör*] şi grafia *grimeur*. Specialiştii din domeniul teatrului consultaţi în legătură cu acest cuvînt, pentru care nu avem atestări scrise, au apreciat că termenul este învechit, în limba contemporană folosindu-se numai *machiór*, sil. *-chi-or* (cf. Al. Graur, „*Capcanele*" . . ., p. 38), cuvînt al cărui feminin *machióră* (DEX) ni se pare foarte nereuşit şi suspect ; mai potrivit ar fi *machiéză*, sil. *-chi-e-*, care ar intra în seria : *coafor-coafeză, masor-maseză*.

[25] În locul acestui cuvînt, în limba contemporană se foloseşte, după impresia noastră, corespondentul cuvîntului franţuzesc *diseur, -euse*.

[26] Potrivit principiului scrierii fonetice, cuvintele respective se vor pronunţa aşa cum se scriu ; nu se poate admite soluţia din DN [3], care la cuvîntul scris *scrimer* menţionează şi pronunţarea etimologizantă [*scrimör*], iar la cuvîntul scris *frondor* indică drept unică posibilitate de pronunţare forma [*frondör*] ; la fel procedase şi Scriban, care scria *jonglor* şi *suflor*, dar indica pronunţarea [*jongleor*] şi [*sufleor*] „cu *eo* dift." (cf. SD, s.v.).

[27] Uneori, cuvintele acestea sînt întrebuinţate, în vorbire, cu articolul hotărît ; în scriere, ele s-ar putea reda în forma : *causeur-ul, diseuse-ei* etc., ca şi *whisky-ul, scotch-ul* etc. ; aceeaşi soluţie ar putea fi eventual adaptată pentru feminine şi cînd sînt nearticulate sau articulate cu articolul nehotărît : *(o) diseuse-ă, (nişte) poseuse-e* etc., dat fiind statutul lor de cuvinte străine, total neadaptate.

[28] Cuvîntul *devanseur* (Iordan, LRC, p. 70), ca şi cuvintele *cupeur, decupeur* şi *developeur* (E. Ciobanu, *art. cit.*, p. 21, nota 21) nu figurează în nici un dicţionar consultat, ceea ce înseamnă că sînt termeni cu totul speciali, despre care nu putem şti dacă şi în ce formă se mai folosesc în limba contemporană.

În privința seriei *sufler/suflor* (SD, [pron. *suflcor*])/*sufleor*, deși majoritatea dicționarelor contemporane recomandă forma etimologizantă *sufleor*, uneori cu indicația [pron. *-flör*], credem că ar trebui preferată forma *sufler*, cu următoarea justificare : dacă varianta etimologizantă *-eor* a sufixului *-or/-er* a fost înlocuită cu forma contemporană *-er* în cuvinte ca *jongler*, *marcher*, *remorcher*, putem adopta și pentru *sulfer* aceeași soluție, cu atît mai mult cu cît numai aceasta este forma pentru care avem atestări scrise (la Caragiale și Camil Petrescu, în DLRLC).

4.4. În cazul perechii *șutor/șuter*, de vreme ce dicționarele franțuzești nu înregistrează substantivul **shooteur*, propus drept etimon al cuvîntului românesc de unele dintre dicționarele noastre, credem că este preferabilă forma *șutér*, mai apropiată de etimonul englezesc (cf. engl. *shooter* s.m.) ; modificarea locului accentului se explică prin influența seriei de cuvinte împrumutate din franceză și adaptate cu *-ér* (cf. și *controlér* s.n., *performér* s.m. ; v. nota 4).

5. În concluzie, putem spune că toate neologismele provenite din cuvinte franțuzești cu sufixul *-eur (-euse)* care au intrat în limba română și au devenit cuvinte românești au adoptat, în limba literară contemporană, una dintre formele adaptate ale sufixului în discuție : fie *-or*, fie *-er*, fie *-ează*, fie *-oză*. Variantele etimologizante *-eur*, *-ör*, *-eor*, *-ior*, *-eură*, *-euză*, *-eoză*, unele numai de scriere, altele (și) de pronunțare, trebuie considerate învechite, ieșite din uz. În afară de acestea, în limba română contemporană — în special în varianta ei vorbită, și anume de un număr limitat de vorbitori — se folosesc și cîteva cuvinte franțuzești, de tipul : *causeur ; diseur*, *diseuse* etc., care au statut de cuvinte străine, neadaptate.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, Spiru Haret 12

ETIMOLOGII

DE

I. ROBCIUC

Canțelárie, variantă veche și populară a lui *cancelárie*, este înregistrat în TDRG, DA, CADE și Scriban. Primul dicționar nu dă nici o explicație etimologică. DA invocă germ. *Kanzlei*, pentru a explica înțelesul, dar nu se întreabă cum a fost posibilă influența cuvîntului german, care diferă mult de cel românesc în ceea ce privește forma. CADE, Scriban și Iorgu Iordan (SCL, I, 1950, p. 70—71) trimit pentru etimologie la rus. *канцеля́рия*. Acad. Al. Graur (*Alte etimologii românești*, București, Editura Academiei R.S.R., 1975, p. 33) arată cel mai bine, după părerea noastră, că rom. *canțelárie* (și : *canțelerie*, *cănțelerie*, *cănțelarie*, *cănțălare*) se explică din rus. *канцеля́рия* pentru textele administrative și, în general, literare, iar pentru cele populare din ucr. *канцеля́рія*.

Toate aceste explicații au avut în vedere faptul că termenul în discuție reprezintă un neologism propriu limbii române moderne (atestările cele mai vechi din dicționarele noastre se referă la secolul al XIX-lea). Dar cuvîntul a fost cunoscut într-o perioadă mult mai veche. Sub forma *canțilarie* (în grafia chirilică : КАНЦИЛАРИЕ), el se întîlnește de două ori în secolul al XVI-lea : într-o însemnare a lui Petru Șchiopul care notează o serie de cheltuieli din perioada martie—noiembrie 1593 (*Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru, București, Editura Academiei R.S.R., 1979, p. 187) și într-o scrisoare a lui Petru Șchiopul către arhiducele Ferdinand de Hardegk din [11 mai 1594] (*ibid.*, p. 190). De aceea, trebuie să ținem seama de aceste atestări ale cuvîntului, mai ales că ele aduc, după părerea noastră, unele elemente noi în explicarea originii lui în limba română. Rom. *canțilarie*, atestat în această epocă, reproduce, credem, pol. *kancelaria*, înregistrat pentru prima oară încă din anul 1410 (*Słownik staropolski*, Wrocław — Cracovia — Varșovia, t. III, fasc. 3, 1961). Contactele politice și economice directe ale Moldovei cu statul feudal al Poloniei constituie un argument în plus în favoarea acestei explicații. Rom. *canțilarie* n-a putut fi împrumutat atunci din limba rusă, care cunoaște cuvîntul, tot ca un împrumut din polonă, abia din secolul al XVII-lea (A. G. Preobraženskij, *Этимологический словарь русского языка*, Moscova, 1958, s.v. *канцеля́рия*). Influența limbii ruse și, eventual, cea a limbii ucrainene au intervenit, așa cum s-a arătat, mai tîrziu, în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Este deci un caz tipic de etimologie multiplă.

Mohílă a fost înregistrat, în Maramureș, cu sensul de „mușuroi" (*Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*, de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, București, Editura Academiei R.S.R., 1973, vol. III, h. 797, p.c. 240). Se explică din ucr. *могíла* „idem", cu aceeași formă

ca a cuvîntului românesc (S. B. Bernštejn, V. M. Illič Svityč, G. P. Klepikova, T. V. Popova, V. V. Usačeva, *Карпатский диалектологический атлас*, Moscova, 1967, h. 3, p.c. 33).

Sunetul notat în ucraineană prin *и* nu este obișnuit în graiurile românești. Comparîndu-l, din punct de vedere acustic, cu sunetele românești, putem spune că ucr. *и* se găsește între vocalele noastre *e* (din graiul muntean), *î* și *i*. Ca grad de deschidere se plasează între rom. *e* și *î*, mai aproape de primul. De aceea, ucr. *и*, în cuvîntul împrumutat, apare redat prin rom. *î*, ca și în alte cazuri : ***cobîlă*** *<кобúла*, ***coromîslă*** *< коромисло*, ***drîmbă*** *< дрúмба* și altele.

Peletiúc „pînză de păianjen plină de praf care atîrnă prin unele case neîngrijite" este înregistrat în *Lexic regional*, vol. II, București, 1967, p. 121 (din nord-estul Moldovei) și reprodus după aceasta în DLR (tomul VIII, partea a 2-a, litera P, București, 1974) cu mențiunea „Etimologia necunoscută". Cuvîntul provine din ucr. *пилúм'ук* „idem" (neînregistrat în dicționare, dar care circulă în unele graiuri ucrainene din nordul Moldovei).

Somotéi figurează în cîteva dicționare românești (CADE, Scriban, DM, DEX) cu sensul „pui de somn, somn mic (pînă la un kilogram)". CADE nu dă nici o indicație cu privire la originea lui. DEX, în loc de etimologie, face trimitere la *somn*[1], iar Scriban și DM îl explică ca un derivat al lui *somn*[1] (cu suf. *-otei*). Explicația aceasta ridică însă dificultăți din punct de vedere fonetic. Mai degrabă credem că avem a face cu ucr. *самотéй*, care are același înțeles (A. A. Moskalenko, *Словник діалектизмів українських говірок Одеської області* Odesa, 1958, p. 65). Vocala *a* din silaba inițială a cuvîntului ucrainean se datorește fenomenului fonetic *akanie*, cunoscut de graiurile ucrainene din această regiune.

Forma *somnotéi*, atestată de Mihai Băcescu *(Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român*, București, 1947, p. 52), este analizabilă pe teren românesc, deci poate fi socotită, pe drept cuvînt, un derivat al limbii române.

Șalvir este înregistrat în DLR (tomul XI, partea 1, litera Ș, București, 1978) cu sensul de „salvie *(Salvia officinalis)*" (din Vicovu de Sus — Rădăuți). Cuvîntul poartă, în dicționarul citat, mențiunea „Etimologia necunoscută. Cf. *șalvie*". După părerea noastră, rom. *șalvir* provine din ucr. *шалéй*, cu același înțeles (Stefan Makowiecki, *Słownik botaniczny łacińsko-małoruski*, Cracovia, 1936, p. 328). În sprijinul originii ucrainene pledează, de asemenea, răspîndirea geografică a cuvîntului.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

MARCOFILIE, ȘTAMPILOFILIE, ȘTAMPILOGRAFIE

DE

LUIZA SECHE

Ca și celelalte domenii de activitate, filatelia utilizează un vocabular propriu, cu ajutorul căruia sînt exprimate noțiunile specifice acestei instructive și distractive preocupări. Marea amploare pe care au luat-o atît *filatelia*, ca disciplină supraordonată, cît și ramurile ei mai tinere *aerocartofilia*, *aerofilatelia*, *cartofilia*, *erinofilia*, *marcofilia*, *marcocartofilia*, *maximafilia*, *mecanotelia*, *parafilatelia*, *prefilatelia*, *ștampilofilia* [1] etc. demonstrează interesul pe care îl manifestă publicul larg pentru această îndeletnicire.

Dezvoltarea și specializarea terminologiei filatelice au făcut necesară elaborarea unor lucrări lexicografice de profil, care cuprind cuvintele aparținînd acestei discipline [2]. Nu vom insista asupra utilității și calității acestor glosare sau dicționare filatelice (am făcut-o cu alt prilej), ci vom încerca să ne spunem părerea în legătură cu unele discuții ivite printre filateliști cu privire la folosirea cuvintelor *marcofilie*, *ștampilofilie* și *ștampilografie* [3].

Marcofilia este disciplina care se ocupă cu colecționarea, studierea și expunerea, după criterii științifice și artistice, a ștampilelor poștale. De la început trebuie să facem precizarea că, în literatura filatelică, obiectul marcofiliei — ștampila — este luat cu accepția de „semn, amprentă, inscripție, urmă, emblemă" pe care o lasă instrumentul cu care se execută obliterarea (ștampilarea) pe trimiterile poștale, inclusiv pe mărcile poștale utilizate pentru francarea corespondenței.

---

[1] *Aerocartofilie* „ramură a marcofiliei care se ocupă de ștampilele aplicate pe trimiterile poștale expediate pe calea aerului"; *aerofilatelie* „ramură a filateliei care se ocupă cu mărcile poștale destinate aviației, poștei aeriene etc. ", cf. DN[3]; *cartofilie* „ramură a filateliei care se ocupă cu cărțile poștale ilustrate"; *erinofilie* „ramură a filateliei care se ocupă cu colecțiile de viniete fără valoare de francare"; *marcocartofilie* „ramură a marcofiliei consacrată ștampilelor aplicate pe trimiterile poștale obișnuite"; *marcofilie* v.p.; 269; *maximafilie* „ramură a filateliei care se ocupă cu cărțile poștale ilustrate ce au aplicate pe față o marcă poștală și o ștampilă, între cele trei elemente constitutive existînd o concordanță obligatorie" cf. DN[3]; *mecanotelie* „ramură a filateliei care se ocupă cu impresiunile făcute pe efecte poștale cu ajutorul mașinilor de francat, înlocuind marca poștală ".ib.; *parafilatelie* „ramură a filateliei care cuprinde piesele și documentele poștale: ștampile obișnuite sau speciale, plicuri „prima zi", imprimate, gravuri, viniete etc."; *prefilatelie* „ramură a filateliei care se ocupă cu materialele și documentele poștale din perioada premergătoare apariției mărcilor poștale". Cf. DN[3].

[2] Kiriac Dragomir și Aurel Surpățeanu, *Glosar filatelic*, în *Catalogul mărcilor poștale românești*, București, 1974, p. 137—165; Luiza Seche, *Lexic filatelic*, în *Almanahul filatelic '78*, București, 1978, p. 154—175; Marcel Dănescu, *Dicționar filatelic*, București, 1979; Luiza Seche, *Succint glosar marcofil*, în *Catalogul Primei expoziții republicane de marcofilie*, Ploiești, 1979, p. 30—38; Luiza Seche, *Glosar marcofil*, în *Alanahul filatelic 1980*, București, 1980, p. 225—235, revista „Filatelia" etc.

[3] Recent, Asociația filateliștilor din Republica Socialistă România a trimis Institutului de lingvistică o adresă prin care cerea lămuriri în legătură cu definirea și folosirea corectă a termenilor *marcofilie*, *ștampilofilie* și *ștampilografie*, în scopul evitării unor posibile și nedorite confuzii.

Contribuții referitoare la istoricul, obiectele, rezultatele, stadiul actual de dezvoltare, numărul expozițiilor și cel al expozanților, albumele colecționarilor etc. au apărut atît în țara noastră, cît și peste hotare. Dar, cu toate că este o disciplină constituită și bine delimitată, cu statut propriu și cu deosebit de numeroși suporteri, cu manifestări oficiale regulate (simpozioane, concursuri, expoziții etc.), prea puțini sînt aceia care știu ce înseamnă *marcofilia* (mai mult chiar, unii apropie cuvîntul de care ne ocupăm de *marca poștală*, considerîndu-l sinonim cu *filatelia*). Nici dicționarele românești, nici cele străine nu înregistrează cuvîntul *marcofilie* și nici pe ceilalți membri ai familiei : *marcofil* și *marcofilist*. Ne aflăm într-o situație similară cu aceea de acum cîțiva ani, cînd, cu aceeași surprindere și dezaprobare, semnalam absența din listele de cuvinte ale dicționarelor recent apărute (DLR, M. D. ENC., DEX) a cuvintelor *maximafilie*, *maximafil*, *maximafilist*, *ilustrată maximă*, *cartofilie*, *parafilatelie*, *prefilatelie* [4] și altele, fapt regretabil, dar — să sperăm — reparabil în viitoarele noastre opere lexicografice.

Dacă în privința definirii termenului *marcofilie* nu există nici o dificultate, noțiunea fiind clară, concurența lui cu sinonimul *ștampilofilie* și confuzia pe care o fac unii filateliști între *marcofilie* și *ștampilografie* [5] ridică unele obiecții. De aceea, în rîndurile de mai jos, ne propunem să discutăm :

a) concurența dintre *marcofilie* și sinonimul său *ștampilofilie*, precum și recomandarea de reținere a unuia dintre cei doi termeni ;

b) confuzia dintre *ștampilofilie* (respectiv *marcofilie*) și *ștampilografie* (respectiv *marcografie*) și indicarea sensurilor corecte.

În cazul prime probleme, deși nu este vorba de o greșeală de limbă, *marcofilia* și *ștampilofilia* fiind sinonime perfecte, în scopul adoptării unei terminologii unitare, internaționale, opțiunea noastră (cu toate eventualele greutăți provocate de confuzia cu *marcă*) se îndreaptă către *marcofilie* (< fr. *marcophilie*). Adepții formației lexicale *ștampilofilie* își justifică preferința prin argumente „neaoșiste". Este adevărat că termenul *ștampilofilie* este un derivat pe teren românesc (< *ștampilă* + segmentul formativ - *filie*), și, în consecință, este mai accesibil, semnificația lui mai transparentă, iar posibilitatea unei asocieri eronate cu substantivul *marcă*, exclusă. Trebuie însă să se țină seama de faptul că substantivul *marcofilie*, ca și ceilalți termeni care denumesc noțiuni din domeniul filateliei, sînt de circulație universală, au — prin urmare — un caracter modern și internațional. Or, este un fapt dovedit că în limba română actuală se manifestă tendința de uniformizare și de internaționalizare a vocabularului [6].

Manifestările marcofile, naționale și internaționale, care au avut loc pînă acum, au purtat denumirea neologică (*Prima expoziție republicană de marcofilie*, *Primul simpozion de marcofilie de la Ploiești*, *Catalogul primei expoziții republicane de marcofilie 1979*, diverse lucrări pe această temă etc.). Toate aestea sînt argumente suficiente (chiar dacă nu au un caracter

[4] *Maximafilie*, *maximafil*, *maximafilist* și *prefilatelie* sînt atestate în DN[3].

[5] Vezi definițiile date în DICȚ. FILAT. cuvintelor *macrofilie* „ramură a filateliei care se ocupă cu colecționarea, studierea și expunerea, după criterii științifice, a ștampilelor poștale" și *ștampilografie* „disciplină care se ocupă cu colecționarea, studierea, clasificarea, prezentarea, după criterii cronologice, științifice etc., a ștampilelor poștale, V. *marcofilie*".

[6] Vezi Al. Graur, *Tendințe actuale ale limbii române*, București, 1968, p. 290.

pur lingvistic), care pledează pentru impunerea termenului *marcofilie*, sinonimul *ştampilofilie* rămînînd pe planul al doilea, cu o circulaţie redusă şi, într-un fel,... documentară.

A doua problemă pe care dorim s-o clarificăm este aceea referitoare la confuzia pe care o fac unii filatelişti între termenii *ştampilografie* şi *ştampilofilie*, respectiv *marcofilie* şi *marcografie*, considerîndu-i sinonime. De fapt, este vorba de două serii de cuvinte independente, cu sensuri precise, clare, inconfundabile : ***ştampilografie*** (< *ştampilă* + *-grafie*) „disciplină care se ocupă cu tehnica şi cu arta de a realiza ştampile (gravuri, inscripţii etc.); marcografie", din familia căruia face parte şi *ştampilograf* „persoană care se îndeletniceşte cu marcografia ; marcograf", şi ***ştampilofilie*** (< *ştampilă* + *-filie*) „marcofilie", cu familia de cuvinte *ştampilofil*, *ştampilofilist* (paralele şi sinonime cu *marcofil*, *marcofilist*, despre care am vorbit mai sus).

Pentru a putea preciza valorile semantice ale substantivelor : *ştampilografie — marcografie*, pe de o parte, şi *ştampilofilie — marcofilie*, pe de altă parte, precum şi pentru a putea urmări mai bine diferenţa dintre ele este suficient să ne gîndim la alte serii de cuvinte paralele de acelaşi tip ca, de pildă : ***cartografie*** (< fr. *cartographie*) „tehnica şi arta de a întocmi hărţi şi planuri topografice" şi ***cartofilie*** (< fr. *cartophilie*) „disciplină care se ocupă cu colecţionarea, studierea şi expunerea cărţilor poştale ilustrate" ; ***bibliografie*** (< fr. *bibliographie*) „disciplină care se ocupă cu studiul tipăriturilor, al ediţiilor, cu descrierea, aprecierea, sistematizarea şi răspîndirea publicaţiilor" şi ***bibliofilie*** (< fr. *bibliophilie*) „ramură a bibliografiei care studiază cărţile sub raportul rarităţii sau al valorii lor artistice". Prezenţa elementului formativ *-grafie* „scriere", „înregistrare" (< gr. γράφω, γράφειν), în cuvinte ca *bibliografie*, *cartografie*, *litografie*, *poligrafie*, *radiografie* etc., care imprimă respectivelor cuvinte sensul de „scriere, întocmire, realizare, executare", exclude identitatea cu semnificaţia dată cuvintelor formate cu segmentul *-filie* „iubire" (<gr. φιλο-, φιλεῖν „a iubi", φίλος „prieten") în substantive ca *bibliofilie*, *arghirofilie*, *calofilie*, *necrofilie*, *neofilie*, *neutrofilie* etc.

În concluzie, putem afirma că perechile diferite prin primul component *(marco -/ ştampilo-)* sînt sinonime, dar preferăm formaţia cu *marco-* *(marcofilie)*, în timp ce perechile diferite prin al doilea component *(-filie/-grafie)* nu sînt sinonime.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

GREȘELI DE STIL

DE

FLORA ȘUTEU

Într-un articol publicat acum cîtva timp într-o revistă de cultură, am găsit următoarele forme de exprimare :

„Buna orientare profesională nu este o *treabă* de cîteva zile ... căci *este formidabil* să-ți însușești în cursul instrucției școlare o meserie ... semn că în alegerea drumului propriu se reflectă *travaliul educațional* al școlii...".

Aparent nu ar fi nici o observație de făcut cu privire la propozițiile citate. Din punct de vedere gramatical ele sînt corecte, iar înțelesul lor este foarte clar. Ceea ce atrage atenția la prima vedere este, poate, doar faptul că, în ultima propoziție, apar cuvintele *travaliul educațional*, în locul cuvintelor obișnuite *munca educativă*. Și totuși, în propozițiile citate, există o anumită greșeală de exprimare de natură stilistică demnă de un examen mai atent.

Este evident că expresii ca *travaliu educațional* și *este formidabil* se deosebesc nu numai prin structura lor gramaticală sau prin sens, ci și prin sfera lor de circulație. Primele sînt cuvinte rare, căutate, cu caracter tehnic, neobișnuite în conversația curentă. Expresia verbală *este formidabil* face parte, dimpotrivă, tocmai din formulele conversației familiare. Ea este folosită în dialogul cotidian și este însoțită, de obicei, de o intonație exclamativă de satisfacție, uimită sau admirativă. Cele două forme de exprimare nu aparțin deci aceluiași limbaj, iar alăturarea lor, apariția lor în același text, trebuie considerată nepotrivită. După părerea mea, această nepotrivire reprezintă o greșeală de exprimare pe nedrept mai puțin luată în considerație decît greșeala gramaticală. Este vorba de o neadecvare între componentele aceluiași context.

În propozițiile citate, pe lîngă această alăturare, sînt ilustrate însă și alte cazuri de neadecvare stilistică.

Cuvintele *travaliu educațional* au în stilul științific sinonimele *muncă educativă*, pe deplin corespunzătoare atît din punctul de vedere al sensului, cît și din punctul de vedere al circulației lor. *Travaliul educațional* [1] reprezintă deci categoria neologismelor inutile care nu-și justifică prezența în limbajul științific actual, cu accepția amintită, decît prin dorința vorbitorilor de a adopta o formă de exprimare ieșită din comun. Nu se poate vorbi, din această cauză, de o neadecvare stilistică, ci numai de o anumită exagerare, deci de un anumit abuz. Dar cu privire la *travaliu* se impune observația că termenul are astăzi un sens foarte specializat în limbajul medical (vezi DEX : „totalitatea fenomenelor care concură la expulzarea

[1] Cu privire la concurența dintre *educațional* și *educativ*, vezi Dumitru Muster, *Cultivarea limbii — o preocupare permanentă, cu răspundere pedagogică*, în LR, XXV, 1976, nr. 4, p. 356—357.

fătului"), care îl face inapt pentru accepția generală de „muncă" — accepție pe care cuvîntul a avut-o în trecut în limba română, dar pe care a pierdut-o[2], după părerea mea, odată cu ieșirea din uz a expresiei tehnice *travaliu mecanic* (DEX s.v.). Prin aceasta el devine neadecvat stilistic. El apare într-un context în care conotația sa medicală aparte, cu un domeniu referențial foarte exact, îl face greu de tolerat ca sinonim neutru al termenilor *muncă*, *efort*, *acțiune*.

Expresia *este formidabil*, întrucît aparține exprimării spontane familiare și este utilizată într-un text avînd un scop de informare științifică (pedagogică), reprezintă alt caz, diferit, de neadecvare stilistică.

În afara acestei expresii, același fenomen îl ilustrează și substantivul *treabă* din prima propoziție citată : „Buna orientare profesională nu este o *treabă* de cîteva zile. . . ". În locul acestui substantiv, în textul citat ar fi fost mai potrivit, din punct de vedere stilistic, substantivul *preocupare*, deoarece *treabă* aparține stilului familiar, de conversație. Din păcate, se poate constata că el apare relativ frecvent în împrejurări nepotrivite, mai ales în exprimarea orală cu caracter științific sau oficial, administrativ. Ceea ce îl face să se răspîndească este comoditatea, uneori mai puternică decît grija pentru ținuta în exprimare. Acest substantiv prezintă avantajul de a exprima un sens foarte general [3], datorită căruia el poate să înlocuiască mai multe cuvinte în funcție de context : *preocupare*, *activitate*, *problemă*, *obligație* etc. Cu toate acestea, registrul stilistic al acestui substantiv, domeniul lui de circulație în limba română literară actuală ar trebui să fie exclusiv conversația familiară. În stilul științific sau administrativ, în exprimarea orală oficială, în ședințe sau în expuneri cu caracter public el imprimă o notă discordantă, pe care am putea s-o comparăm cu o ținută vestimentară neîngrijită, necivilizată, într-un cadru solemn. Cauza acestei coloraturi stilistice cred că trebuie căutată în faptul că substantivul *treabă* este folosit într-un număr mare de expresii populare : *asta e altă treabă*, *n-am nici o treabă*, *nu-mi văd capul de treabă*, *vezi-ți de treabă*. Asemenea expresii și altele cu un domeniu referențial pe care evităm să-l amintim conferă cuvîntului un registru stilistic oral, familiar, puternic marcat și deci stabil. Folosirea lui *treabă* se aseamănă în această privință cu *travaliu*. Conotația lui aparte îl face greu de tolerat în texte cu caracter mai mult sau mai puțin solemn.

Greșeala de exprimare de care vorbeam la început se dovedește a fi o greșeală de stil, izvorîtă din necunoașterea regulilor de selecție lexicală pe care le impune exprimarea îngrijită. Ea constă, în esență, din ignorarea unei anumite particularități a cuvintelor, aceea de a evoca o anumită serie de asociații „din cauza contextului în care figurează de obicei" [4]. Aceste asociații, dobîndite în contexte lingvistice și determinate de situațiile socio-culturale ale creării acestor contexte ca acte de comunicare, pot fi luate în considerare printre criteriile corectitudinii stilistice în exprimare.

Ianuarie 1980

Institutul de lingvistică
București, Spiru Haret 12

[2] În DN[3], acest sens, derivat din cel tehnic existent în *travaliu mecanic*, este considerat *rar*.

[3] Cf. Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Dumitru Chițoran, *Sociolingvistica. Orientări actuale*. București, 1975, p. 267, unde acest substantiv se dă, fără nici o rezervă critică, ca unul dintre exemplele din română pentru ceea ce Hugo Moser numește *cuvinte passe-partout*.

[4] Al. Graur, *Scrieri de ieri și de azi*, București, 1970, p. 180.

ALOMORFELE PRONUMELUI *MI* ÎN GRAIUL CÎMPULUNGEAN

DE

ADRIAN TURCULEȚ

În graiul cîmpulungean [1], forma neaccentuată de dativ a pronumelui personal de persoana I singular prezintă numeroase alomorfe, care epuizează, probabil, posibilitățile de realizare fonetică a lui *mi* în graiurile dacoromâne. Coexistența acestor forme variate ridică unele probleme care prezintă interes nu numai pentru descrierea graiului cercetat. Majoritatea variantelor lui *(î)mi* se datoresc palatalizării sau menținerii labialei *m* și acomodării regresive a acesteia în fonetică sintactică.

Variantele cu *m* nepalatalizat sînt [mi, îm, îmi̯, mi̯-, -m, -mʲ, m-] [2]: [mi] *se pare*, [mi] *le-o luat*, [îm] *place*, [mi̯-o] *spus*, [nu-m] *pasă*, [sî-m] *dai*, [sâ-mʲ] *faci*, [m-o] *dat voie*; [i̯] se poate deschide, prin acomodare regresivă: [mę-an] *terminat*, [mę-o] *dat*. Alomorfele [mi, mi̯-] au o frecvență relativ redusă și pot fi considerate ca refăcute, sub influența limbii literare, prin evitarea palatalizării labialei *m*. Rostirile [îmʲ, -mʲ] au fost înregistrate sporadic, [îmʲ] într-un singur exemplu: [îmʲ trebi], iar [-mʲ] în patru exemple [3]: [fă-mʲ], [nu-mʲ trebi], [sâ-mʲ faĉ], [sâ-mʲ staų].

Alomorfele care prezintă forma obișnuită (în grai) de palatalizare a lui *m* sînt [mńi, mń-, -mńi-]: [mńi] *se pare*, [mń-a] *merge bine*, [mń-ei̯] *dat*, [mń-i] *dor*, [mń-o] *dat*, *zvîrle-*[mńi]*-l!*

Construcțiile de tipul [mń-i] *dor, frig* etc. (ca și cele cu *m* nepalatalizat, [m-i] *dor, frig* etc.) au fost transcrise astfel pentru a ușura identificarea celor trei elemente componente, deși *i* aparține, de fapt, pronumelui: [mńi-i̯] *dor* > [mń-i] *dor*, prin amuțirea lui [i̯] din secvența [-ii̯], ca în formele articulate (din rostirea comună și literară) [pomi] < [pomii̯], *ușa* [școli] < [școlii̯] sau în rostirile dialectale [Andri, tri] < [Andrii̯, trii̯] < [Andrei̯, trei̯].

Într-un exemplu, [mń-] apare, prin analogie cu construcțiile de tipul [mń-i] *dor*, în locul formei conjuncte de acuzativ [m-]: *m-am temut că* [mń-ii̯] *fugări*, în loc de [m-ii̯] *fugări* (cf. *de* [m-i] *lăsa*, [mi-i̯] *primi de mas?*), care se explică din [mă (v)ei̯] *fugări* > [m-ei̯] *fugări* > [m-ii̯] *fugări*.

---

[1] Graiul vorbit în orașul Cîmpulung-Moldova și în comunele învecinate este un grai moldovean cu trăsături arhaice, aflat într-o zonă largă de interferență a graiurilor moldovene cu cele transcarpatice (vezi articolul nostru *Structura dialectală a graiurilor românești din Bucovina*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară", XXVI, 1977–1978.

[2] *Gramatica limbii române* (ediția 1966, p. 137–143) nu consemnează formele *îm, -m*, utilizate și în vorbirea literară (familiară), considerîndu-le, desigur, variante fonetice ale lui *îmi, -mi*.

[3] Exemplele sînt extrase din textele înregistrate de la aproape 500 de informatori, reprezentînd cca. 20 000 de metri de bandă magnetică, cu o durată de peste 60 de ore.

Ca urmare a căderii lui *m* implosiv din grupul [mń] și a tendinței lui [ń] de a-și pierde muierea, rezultă variantele fonetice [ńi, îń, ń-, ňi, ňi-, ni, ni-, ni̯-, ne̯-, -ńʲ, mňi, -mn-] : [ńi] *le scotea*, [ń-o] *venit*, [ňi] *s-o rupt*, [ňi-i̯] *omoară*, [ni] *l-oi cerni (portul)*, [ni-i̯] *frig*, [ni̯-a] *spune*, [ne̯-o] *spus*, [dă-nʲ] *și mie*, [mňi̯-o] *adus*, [mn-ei̯] *dat*. Forma [îń] a fost notată în două exemple : [îń] *amintesc*, [îń] *aduc aminte*. Căderea lui *m* se produce relativ frecvent, datorită disimilației regresive, în [mń-am] : [ń-am] *adus aminte*.

Înainte de un cuvînt cu inițială consonantică, *m* din [îmʲ, -mʲ] devine, în tranziția legată *(joined transition)* [4], o nazală ale cărei loc și mod de articulare sînt în funcție de consoana următoare : oclusivă bilabială [m̥‿pari], oclusivă dentală [sî-n‿ḍîcâ, ĉi în‿ĉei̯], oclusivă palatală [sî nu-ń‿h'ii̯i frig], oclusivă velară [sî-ŋ‿caț], constrictivă labio-dentală [num‿víni], constrictivă alveolară [și-n‿spunẹ]. Înainte de constrictivă sau de semivocală, *-mi* se poate reduce la nazalizarea vocalei finale a cuvîntului precedent, iar *îmi* la [ĩ] : [i̯ẽ‿spuni], [sĩ i̯eu̯], [ĩ spuni] [5]. Sporadic, nazalizarea se produce și cînd urmează o oclusivă : [sĩ‿dai̯], iar [-n] apare, într-un exemplu, înainte de [h'] : [sî-n h'ii̯i].

În numeroase exemple, pronumele apare în formele [îm, -m], indiferent de locul și modul de articulare al consoanei inițiale următoare : [ăm dă], [dă-m] *și mie*, [fă-m] *de rînd*, [fă-m] *niște opinici*, [făcîndu-m] *stajul militar*, [îm] *tăia*, [nu-m] *trebi* etc.

Exemple cu [îm, -m] urmate de consoană nelabială au fost înregistrate în diverse graiuri dacoromâne [6]. În rostirea literară și în graiurile care nu cunosc palatalizarea labialelor, variantele fonetice de mai sus au fost explicate prin acomodare regresivă [7]. O primă fază a procesului este aceea în care *m* din [îmʲ, -mʲ] își pierde palatalizarea (prin eliminarea lui [ʲ])[8], acomodîndu-se la caracterul dur al consoanei următoare : [îm] *place*, [nu-m] *dă* etc. Pentru exemplele în care *m* este urmat de o consoană palatalizată : [dă-m] *niște bani*, [dă-m] *rest* etc., se poate admite analogia cu cazul precedent. O asemenea extindere analogică trebuie admisă pentru exemplele cu [-m] în finală absolută sau înainte de vocală inițială, care apar în diferite graiuri dacoromâne : în Muntenia *(dați-*[m] *apă*, TDM II, p. 121), Oltenia *(să-*[m] *încarce, să-*[m] *închidă*, FD, VI, p. 274 ; alte exemple la p. 280, 282, 283, 284), Ocoliș Munții Apuseni ([îm] *aud numele*,

---

[4] Vezi E. Petrovici, *Neutralizarea în limba română a opozițiilor consonantice în sandhi și problema lui pseudo-i final*, în CL, XII, 1967, nr. 2, p. 207—210.

[5] În textele noastre, *m* din *îmi,-mi* prezintă, în sandhi, aproape toate variantele semnalate pentru *n* din prepoziția *în* de E. Petrovici, *De la nasalité en roumain*, Cluj, 1930, p. 28—61 ; *Forme absolute și forme conjuncte (în sandhi) ale cuvintelor în grafia obișnuită și în transcrierea fonetică*, în FD, III, 57—62 ; *Unele tendințe fonetice ale limbii române actuale*, în CL, VI, 1961, nr. 2, p. 329—339. Cf. și M. Sala, *Cîteva probleme de fonetică sintactică în « Texte dialectale » culese de E. Petrovici*, în SCL, VI, 1955, nr. 3—4, p. 223—236.

[6] ALR II s.n., VI, h. 1623 : [îm] *spune* în pct. 27, 29, 36, 76, 182, 219, 325, 353, 386, 899, 928 ; ALRT, pct. 36, 272, 279, 346, 353, 362, 872, la p. 127, 130, 153, 157, 160, 285) ; ȚH, p. 47, 105, 106, 107, 108 etc. ; FD, VI, p. 191, 194, 200 ; FD, VII, p. 226, 273, 274 etc. ; GPF, p. 16, 32, 33, 36 etc. ; TDM II, p. 23, 27, 119 etc.

[7] Vezi lucrările lui E. Petrovici și M. Sala citate în nota 5.

[8] Pentru E. Petrovici *(art. cit.* în nota 4), consoanele urmate de [-ʲ] sînt consoane finale diezate care, devenind implosive în sandhi, își pierd, odată cu explozia, caracterul diezat, deși nu total și nu întotdeauna.

FD, VI, p. 295), Țara Hațegului (*să*-[m] *aduci*, ȚH, p. 126; alte exemple la p. 136, 161, 188, 197), Porțile de Fier (*să*-[m] *ard ochii*, GPF, p. 30; alte exemple la p. 73, 76), Maramureș ([ağută-m !], ALRT, p. 159). Și în textele înregistrate de noi, [-m] se află și înainte de vocale și de semivocale inițiale sau în poziție finală: [ĉi-m aduĉ; cụásâ-m !, dă-m !, dáți-m ụõ_șîpușór; nu-m ieụ [9]]. [îm] apare, de obicei, înainte de vocală inițială accentuată și înainte de semivocală: [îm árdi] *bordeiu*, [îm ịeụ], [îm údâ] *haina* și, mai rar, înainte de vocală inițială neaccentuată: [îm] *amintesc*.

Într-o fază mai avansată a acomodării regresive, *m* își însușește locul și modul de articulație ale consoanei inițiale următoare.

Alomorfele [îm, -m] din graiul cîmpulungean, care apar frecvent în poziție preconsonantică (vezi exemplele de mai sus), nu pot fi explicate din formele cu *m* palatalizat, [îmń, -mń]. Grupul consonantic format de [mń_]+ consoana inițială următoare se simplifică prin eliminarea implozivei *m*. Am înregistrat cîteva exemple de acest tip, care se explică, probabil, prin extinderea analogică a formei [-mń_] în locul formei obișnuite [-m]: [și nu-ń_h'iji frig; adâ-n! copk'ila]. Nu am notat nici un exemplu cu [îmń, -mń] înainte de vocală inițială. Trebuie să admitem că variantele [îm, -m] au existat și s-au generalizat în grai, în anumite poziții, înainte de palatalizarea labialei *m*; din aceste forme, se explică cu ușurință variantele cu nazala acomodată la consoana inițială următoare: [sî-n]_*dai*, [sî-n]_*spui* etc.

Apariția alomorfelor [îm, -m] s-a produs, probabil, în construcțiile în care *-mi* era urmat de o consoană labială: *îmi pasă*, *îmi merge*, *nu-mi place*, *să-mi fac* etc.; formele cu *î* protetic se rosteau, probabil, [m̥ pasă, m̥ fac] etc. [10]. Menținerea lui *i* asilabic era dificilă între două consoane labiale, întrucît, în tranziția legată, implozia primei consoane tinde să se păstreze și pentru consoana următoare. Ulterior, aceste alomorfe s-au extins în pozițiile înainte de consoană nelabială și de vocală: [m̥ dă, nu-m dă, să-m arate] etc. Credem că extinderea variantelor [îm, -m] a fost ajutată de tendința de depalatalizare a labialei în „poziție tare", care s-a realizat (paralel cu depalatalizarea lui *m* în *masă*, *măr* etc.), mai mult sau mai puțin consecvent, în toate graiurile dacoromâne [11], și în formele *îmi*, *mi*, în care [i] nu avea funcție morfologică. Utilizarea formelor *îm*, *-m* înainte de consoane (labiale și nelabiale) și de vocale inițiale în graiurile dacoromâne este veche, fiind atestată chiar din secolul al XVI-lea: *n-are ce-m face* (Gorj — 1563, DÎR, p. 97), *să-m dea*, *să-m dați*, *să-m fii frate*, *să-m isprăviț*, *să-m plătească* (Transilvania — 1600, DÎR, p. 120, 126, 128, 131, 133), *să-m dea* (Alba-Iulia, 1600, DÎR, p. 146). În graiul cîmpulungean, aceste forme sînt consemnate începînd cu secolul al XVII-lea: *să-m cumpere*, *să-m ertați vama* (după 1620, DB, I, p. 37), *ce-m veghea* (începutul sec. al XVII-lea, DB I, p. 18), *să-m cumpere*, *să-m faceți* (1621, DB I,

[9] În exemplele de acest fel se poate considera că [¯i] din *îmi*, *-mi* s-a confundat cu semivocala [i] următoare.

[10] ALR I, II, h. 246 notează rostirea [m̥] *place* în numeroase puncte din toată țara.

[11] Formele *îm*, *-m* nu au fost semnalate în dialectele aromân și meglenoromân, dar există în dialectul istroromân, unde depalatalizarea labialelor se produce în alte condiții decît în dialectul dacoromân, avînd loc și înainte de desinența *-i* (August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, București, 1971, p. 121).

p. 38), *să-m dè* (1680, DB II, p. 28), *așa îm iaste porănca, să-m cumpere* (1681, DB II, p. 32), *să-m apropii o vacă* (sau : *să m-apropii o vacă*, cu *m-?*), *nu-m sloboade uliță, să-m mut casa* (1809, DC, p. 346), *ca să-m de* (1824, DC, p. 383), *poruncindu-m să-m tai gardu* (1842, DC, p. 418).

Explicarea prin diacronie a formelor *îm, -m* și a celor cu acomodarea nazalei la consoana inițială următoare din graiul cîmpulungean este valabilă, credem, și pentru alte graiuri. Aparentele acomodări regresive spontane au ca punct de plecare, adesea, nu formele din rostirea standard, ci construcții de fonetică sintactică mai vechi.

Varianta *m-* a fost înregistrată de noi în cîteva exemple izolate : [ieu̯ m-am pus u̯o vóii rę ; m-adúc amínti ; m-amint'ésc ; m-o dat ɨijécți ; m-u̯o facút întiernári ; nu m-u̯o măi plăcút ; pân m-âi gasí únu].

Această formă a pronumelui *mi-*, urmată de vocalele atone *a, o*, este răspîndită în Banat, în cea mai mare parte a Crișanei și în sud-vestul Transilvaniei (județul Hunedoara) [12]. A fost consemnată și în pct. 393 din nordul Bucovinei : *așa* [m-au̯] *fost soarta* ; [m-au̯] *venit în minte* (ALR, I, I, h. 72, II, h. 302). În ancheta pentru NALR am notat, ocazional, în discuțiile cu subiectul principal din Marginea, un exemplu cu *m-* : [m-am u̯oprit] *un sac de făină*.

Apariția formei *m-* este o inovație care s-a produs, după părerea noastră, în mod independent în unele graiuri bucovinene și în aria sud-vestică. Ea se poate explica prin analogie cu formele pronominale conjuncte utilizate atît la acuzativ, cît și la dativ : *ne-a adus* (pers. I pl.), *v-a adus* (pers. a II-a pl.), *le-a adus* (pers. a III-a, fem., pl.). Un model identic pentru formele neaccentuate de dativ prezintă pers. a II-a pl. :

vi le-au dat . . . . . .*mi le-au dat*
v-au dat [13] . . . . . .*mi-au dat m-au dat m-o dat*

Un punct de plecare al acestei inovații a putut fi redistribuirea lui *-m* în construcții sintactice de tipul : *că-m abate oile* > [că m-abát'ĕ u̯áile] ALRT, p. 39. Există, de asemenea, construcții în care *m-* poate fi interpretat ca fiind în dativ : [m-o trăznít pi̯ cap] ALR I, I, h. 72, pct. 396. Schimbarea analogică a lui *mi-* cu *m-* a putut fi ajutată de aceeași tendință de depalatalizare a lui m [14]. Graiurile în care a fost atestată forma *m-* fac parte din aria în care depalatalizarea lui *m* s-a produs și în cuvinte și forme ca : *mărg, margă*. Dacă această ipoteză corespunde realității, și construcțiile de tipul [m-au̯ dat] < [mi̯-au̯ dat] sînt vechi și au apărut în graiul cîmpulungean înainte de palatalizarea labialelor [15]. Varianta [m-] coexista cu formele conjuncte [mi̯-] (devenită, ulterior, [mń]) din construcții de tipul *mi-i dă, mi-i frig* (cu *m* în poziție moale) și cu *-m* din îmbinări ca : *dă-m asta, dă-m pace, să-m spui*. Sistemul morfologic al

---

[12] ALR I, I, h. 72, 98, 148, 150 ; ALR I, II, h. 272, 302 ; ALR II s. n., VI, h. 1751, VII, h. 2 003, 2 011 ; Jb. IV, p. 293, 308, 309, 310 ; ȚH, p. 47, 100, 102, 109, etc. ; GS, VII, p. 145 ; ALRT, p. 1, 17, 30, 39, 43 ; GPF, p. 4, 10, 11, 13, 38, 67, 69, 70, 146, 247, 276,296.

[13] În conștiința vorbitorilor, *v-* din *v-am dat* poate fi considerat o variantă depalatalizată a lui *vi*, cf. rostirile hipercorecte [vi̯-am dat, vi̯-aduc].

[14] Varianta *m-* (la dativ) se întîlnește sporadic și în dialectul istroromână (A. Kovačec, *ibidem*).

[15] În textele cîmpulungene consultate am întîlnit un singur exemplu cu *m-*, care poate fi însă și o eroare grafică : *m-au dat Ghiorghiță Vlăge 6 lei* (1806, DC, p. 329).

graiului a reacționat împotriva pierderii opoziției dintre formele conjuncte de dativ și acuzativ ale pronumelui personal de pers. I sg., prin extinderea lui [mń-] și în construcțiile de tipul (m-au dat] > [mń-au dat], în locul formei [m-]. În prezent, forma [m-] este un arhaism pe cale de dispariție, fiind utilizată sporadic, aproape numai de vîrstnici [16].

În starea actuală a graiului cîmpulungean, alomorfele obișnuite (cele mai frecvente) ale pronumelui *mi* sînt [mńi, mń-, îm, -m][17]. Formele depalatalizate [mi, mi̯-] apar în rostirea îngrijită (stilul solemn, afectat), avînd tendința de a se generaliza în vorbirea generației tinere.

SIGLE

DB I, II N. Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței (Scrisori domnești și scrisori private)*, partea I, București, 1899; partea II, 1900.

DC *Documente din vechiul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc*. Culese, adnotate și publicate de T. V. Stefanelli, București, 1915.

DÎR *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, București, 1979.

GPF Cornelia Cohuț, Magdalena Vulpe, *Graiul din zona Porțile de Fier*, I, *Texte. Sintaxă*, București, 1975.

ȚH Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915.

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Iași, Calea 23 August 11

[16] Exemplele cu *m-* citate mai sus au fost înregistrate de la informatorii: Vasile Țăbrean, 51 de ani, 3 clase, rotar (Frumosu); Vasile Dornean, 67 de ani, 6 clase, cantor bisericesc (Botuș, comuna Fundu-Moldovei); Gheorghe Ciofu, 66 de ani, 2 clase, pensionar, fost muncitor forestier și cioban (Bucșoaia, comuna Frasin); Elisaveta Lițu, 59 de ani, 5 clase (Cîmpulung-Moldova); Neculai Bodnari, 59 de ani, 6 clase, agricultor (Vatra-Moldoviței); Maftei Rusu-Corduneanu, 25 de ani, 8 clase, muncitor forestier (Vatra-Moldoviței); Ilie Șalvariu, 42 de ani, 6 clase, miner (Fundu-Moldovei).

[17] Distribuția acestor alomorfe este aceeași cu a formelor corespunzătoare [mi, mi̯-, îm^{j}, -m^{j}] din limba comună și literară. În cîteva exemple doar, utilizarea lui *mi* nu este obișnuită în limba literară: *ia spune-*[mi], *dumeta...*; *aice* [mńi] *stinteți!*;]mńi] *era urît; nu* [mi] *era moș; nu* [mi] *ești de nici un folos; urîtu* [mńi] *era*. Aceste exemple amintesc de unele construcții din vorbirea copiilor, de tipul *mi dai ori nu mi dai?*

UNELE CONSIDERAȚII ASUPRA RAPORTURILOR DINTRE TRACO-DACĂ ȘI ALTE LIMBI INDO-EUROPENE

DE

ARITON VRACIU

1. În ultimele decenii, tracologia, această disciplină cu pronunțat caracter interdisciplinar, a înregistrat progrese sensibile atît în cunoașterea ca atare a limbii traco-daco-geților, cît și a raporturilor ei cu idiomurile înrudite [1]. În studiul de față vom stărui îndeosebi asupra unor probleme principiale privind ultima dintre chestiunile pomenite [2].

2. Raporturile lingvistice dintre traco-dacă și alte idiomuri indo-europene au constituit obiectul mai multor cercetări și/sau comunicări prezentate la primele două congrese mondiale de tracologie (Sofia, 1972; București, 1976), la cel de-al III-lea Congres internațional de studii sud-est europene (București, 1974) și la două simpozioane de tracologie organizate la Roma (1977 și 1979), dar nu toate aspectele acestei complicate probleme au putut fi elucidate, ceea ce reclamă noi investigații.

3. Natural, problema vechilor relații dintre diverse dialecte sau limbi indo-europene se pune, astăzi, altfel decît acum o sută (și mai bine) de ani. Rezolvarea ei este posibilă, pe de o parte, în lumina cuceririlor lingvisticii comparative-istorice, pe de alta, în lumina realizărilor dialectografiei, în sfîrșit, în funcție de rezultatele exegezelor extralingvistice (arheologice, istorice, antropologice etc.).

Evident, multe dintre tezele formulate în legătură cu poziția limbii traco-dacilor în cadrul indo-european și vechi balcanic de A. Fick, W. Tomaschek și P. Kretschmer, în secolul trecut, nu mai sînt valabile în prezent. Există însă și părerea, prea sceptică și neîntemeiată absolut pe nimic, potrivit căreia locul idiomului traco-dac în ansamblul indo-european nu a fost încă stabilit [3].

---

[1] Este suficient să amintim monografiile lingvistice elaborate de D. Dečev, *Charakteristika na trakijskija ezik. Charakteristik der thrakischen Sprache*, Sofia, 1952 (ed. a II-a, numai versiunea în limba germană, a apărut în „Linguistique balkanique", Sofia — în continuare, LB — II, 1960, p. 143—213); Vl. Georgiev, *Trakijskijat ezik*, Sofia, 1957; id., *Trakite i tehnijat ezik*, Sofia, 1977; I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, ed. I, București, 1959 (ed. a II-a, 1967; această ediție a fost tradusă și în germană: *Die Sprache der Thrako-Daker*, București, 1969); G. Reichenkron, *Das Dakische (rekonstruiert aus dem Rumänischen)*, Heidelberg, 1966; I. Duridanov, *Ezikăt na trakite*, Sofia, 1976; K. Vlahov, *Trakijski lični imena. Fonetiko-morfologični proučvanija*, Sofia, 1976. Vezi și Pandele Olteanu, *Cercetarea monografică a limbii popoarelor strămoșești: geto-daco-tracii — Realizări, corectări și propuneri*, în vol. *Interferențe*, București, 1978, p. 7—33.

[2] Pentru altele, vezi lucrările noastre: *Studii de lingvistică generală*, Iași, 1972, p. 91—124; *Sur la méthodologie des recherches dans le domaine des rapports linguistiques du thraco-dace et des autres langues indo-européennes*, în *Thraco-Dacica*, București, 1976, p. 315—326.

[3] Vezi K. Vlahov, *op. cit.*, p. 19—26.

4. Progresele realizate în secolul nostru de lingvistica indo-europeană, de arheologia clasică și preantică, de istoria sud-estului european, de antropologie și etnografie cer, acum, o colaborare mai strînsă între specialiștii care activează în cîmpul tracologiei. Punînd la contribuție întregul material (lingvistic, arheologic, istoric) de care dispunem în legătură cu spațiul carpato-danubian, pontic, vechi balcanic, egeic și anatolian, putem urmări mai îndeaproape și la alt nivel relațiile dintre traco-dacă și restul limbilor înrudite. E lesne de înțeles că orice tentativă de acest gen va fi, prin forța împrejurărilor, mai mult sau mai puțin ipotetică ori aproximativă.

5. La stabilirea raporturilor dintre traco-dacă și alte limbi indo-europene trebuie să ne bizuim în primul rînd pe comparația sistemului fonologic și a tezaurului lexical transmis (glose și nume proprii).

Analiza sistemului fonetic ne arată că :

1) trecerea i. -e. *o* la *a* apropie traco-daca de albaneză, „pelasgică", balto-slavă [4], germanică, indo-iraniană și hitită [5];

2) prin dublul tratament al sonantelor (i. -e. *l̥*, *r̥*, *m̥*, *n̥* > *ir*, *il*, *im*, *in*, dar și *ul*, *ur*, *um*, *un*), traco-daca se apropie de albaneză, balto-slavă și „pelasgică";

3) ca și „pelasgica", balto-slava, albaneza, indo-iraniana, armeana și toharica, traco-daca a eliminat elementul labial propriu consoanelor k^u, g^u, g^uh;

4) consoanele palatale din indo-europeană (*k'*, *g'*, *g'h*) au suferit în traco-dacă același tratament ca și în „pelasgică", balto-slavă, indo-iraniană, armeană și toharică, dînd, peste tot, *s* (*ș*), *z* (*đ*);

5) sonorele aspirate *bh*, *dh*, *gh* au dat în traco-dacă, *b*, *d*, *g* (la fel ca în „pelasgică", balto-slavă, iliră, veche macedoneană, iraniană, hitită, toharică și celtică) [6].

Prin urmare, cele mai multe trăsături ale foneticii istorice unesc traco-daca mai întîi cu „pelasgica", albaneza, balto-slava, indo-iraniana, iar apoi cu toharica, armeana[7], hitita, în sfîrșit, cu ilira, vechea macedoneană, celtica și germanica. Așadar, concepția mai veche, împărtășită, între alții, și de I. I. Russu [8], cu privire la existența unor asemănări mai mari între traco-dacă și iliră nu mai poate fi acceptată în prezent [9].

Relații genetice strînse au caracterizat traco-daca, „pelasgica" și termila [10]. Se poate admite că „pelasgica" a fost limba vorbită de părinții tracilor. Între „pelasgică" și tracă există diferențe cronologice și dialectale.

---

[4] În privința raporturilor dintre traco-dacă și baltică, vezi și I. Duridanov, *Thrakisch-dakische Studien*, I. Teil : *Die thrakisch- und dakisch-baltischen Sprachbeziehungen* (= *LB*, XIII, 2), Sofia, 1969.

[5] În legătură cu aceasta, vezi și lucrarea noastră *Réflections on linguistic and cultural relations between Anatolia and Dacia in the Bronze Age*, în *Bronze Age Migrations in the Aegean*, Londra, 1974, p. 281—291.

[6] Vezi și I. Duridanov, *op. cit.*, p. 123 ș.u. ; id., *Die Stellung des Thrakischen im Kreise der indoeuropäischen Sprachen*, în *Thracia*, I, Sofia, 1972, p. 231—244.

[7] Vezi și Maria Francisca Băltăceanu, *Concordanțe lexicale armeno-daco-moesiene*, în *Studia indoeuropaea ad dacoromanos pertinentia*, I, *Studii de tracologie*, București, 1976, p. 55—96 ; *Relații între armeană și daco-moesiană*. I. *Locul limbii armene între limbile indo-europene. Istoricul problemei*, în SCL, XXX, 1979, 4, p. 353—365 ; *Concordanțe fonetice și fonologice între armeană și daco-moesiană*, *ibidem*, 5, p. 433—455.

[8] *Op. cit.*, p. 153.

[9] Vezi și I. Duridanov, *Ezikăt na trakite*, p. 131.

[10] Vezi Vl. Georgiev, *Introduzione alla storia delle lingue indeuropee*, Roma, 1966, p. 393.

Separarea de alte dialecte indo-europene nu s-a putut produce mai tîrziu de mileniul al III-lea î.e.n.

Tot așa, toharica împarte isoglose cu traco-daca, frigiana și ilira. Din nefericire, există încă numeroase concepții greșite despre traco-dacă și frigiană [11]. Putem presupune că traco-daca și frigiana vor fi avut relații mai apropiate una cu alta. Nu este exclus ca ele să fi format un grup compact în cadrul familiei lingvistice indo-europene. Dificultatea constă în faptul că majoritatea trăsăturilor fonetice comune celor două limbi sînt proprii și altor grupuri sau idiomuri izolate (germanică, greacă, armeană, albaneză).

Cît privește raporturile dintre traci și frigieni, trebuie amintit că în antichitate cele două populații erau puse alături, ceea ce a făcut pe mulți să vorbească de existența *traco-frigienei*.

Sprijinindu-se pe faptul că multe particularități fonologice, unele trăsături morfologice și sistemul de formare a cuvintelor în limba tracilor din perioada clasică au putut fi reconstituite în mod satisfăcător, R. A. Crossland ajunge la concluzia [12] că prototraco-frigiana a fost în contact cu unul sau mai multe dintre dialectele ancestrale ale grupului baltic, slav și indo-iranian. Există apoi isoglose care unesc armeana cu traca, frigiana sau protoanatoliana cu prototraco-frigiana.

Traca și frigiana seamănă mai mult cu limba primară din care ambele provin.

În ceea ce privește granița și afinitățile dintre traci și iliri, s-a spus [13] că ele nu pot fi delimitate prea strict. Examenul comparativ al hidronimiei, antroponimiei și al sistemului de formare a numelor personale a dus însă la concluzia, întemeiată, că traca și ilira (distincție operată deja de Kretschmer) nu sînt îndeaproape înrudite : „... la divergence entre ces deux langues indo-européennes est à peu près la même qu'entre l'iranien et le latin" [14]. În legătură cu numele de persoană ale ilirilor, trebuie menționat că ele sînt aproape exclusiv monotematice, de regulă *totemuri* [15], dar nu reprezintă ceva specific și exclusiv pentru iliri, căci se întîlnesc și în alte limbi indo-europene : hitită și lituaniană, în opoziție cu traca, indo-iraniana, greaca și germanica. Acest tip de nume personale este mult mai vechi : el datează din perioada indo-europenei comune.

6. Pentru a interpreta în mod corespunzător, potrivit deci, cu stadiul actual al științei, natura raporturilor lingvistice dintre traco-dacă și idiomurile înrudite, este necesar să asigurăm o bază teoretică mult mai solidă cercetării [16]. Aprecierile noastre privind această problemă se întemeiază pe

---

[11] Vezi amănunte la R. A. Crossland, *The position in the Indo-European language-family of Thracian and Phrygian and their possible close cognates : some general observations*, în *L'ethnogenèse des peuples balkaniques*, Sofia, 1971, p. 225—236 (= *Studia Balcanica*, 5).

[12] *Op. cit.*

[13] Vezi I. I. Russu, *op. cit.*, p. 155 ; id., *Elemente autohtone în limba română. Substratul comun româno-albanez*, București, 1970, p. 62—67.

[14] Vl. Georgiev, *Thrace et illyrien*, în *LB*, VI, 1963, p. 74 ; id., *Trakite i technijat ezik*, p. 239.

[15] Vezi Vl. Georgiev. *Thrace et illyrien*, p. 73—74.

[16] Vezi A. Vraciu, K. Steinke, *Albano-germanskie jazykovye paralleli (K voprosu o rodstvennych otnošenijach meždu severnymi indoevropejskimi jazykami i nekotorymi jazykami Balkanskogo poluostrova)*, în „Acta Baltico-Slavica", Wrocław-Warszawa — Kraków—Gdańsk, 1979.

mai multe principii fundamentale :

1. Dialectul de la baza limbii traco-dacilor a avut relaţii mai strînse cu indo-europeana comună, din care provine. De aici rezultă că, în perioada de după scindarea dialectelor indo-europene, traco-daca a fost oarecum foarte apropiată de unele dintre ele şi n-a existat o ruptură faţă de stadiul anterior (în cadrul indo-europenei primitive adică).

2. În consecinţă, limba traco-dacilor a avut, încă în primul stadiu din preistorie (după dezmembrarea dialectelor indo-europene), relaţii cu mai multe grupuri de dialecte şi nu a fost de la început izolată de acestea.

3. Este normal ca în perioada cea mai veche diferenţele dintre dialectele indo-europene să fi fost mai neînsemnate ; aceasta înseamnă că nu putem localiza paralele exclusive între traco-dacă şi cutare sau cutare dialect indo-european, în sensul că adeseori aici participă şi alte dialecte, fenomen cu totul firesc [17].

4. Deci putem constata numai o sumă de concordanţe (de pildă, între traco-dacă şi „pelasgică") la care participă mereu alte dialecte, adică semnificativă este nu e x c l u s i v i t a t e a unor analogii, ci f r e c v e n ţ a lor în comparaţie cu restul dialectelor. Aşadar, la studierea raporturilor dintre traco-dacă şi „pelasgică", indo-iraniană, balto-slavă, toharică, armeană, hitito-luviană, iliră, veche macedoneană, celtică şi germanică etc. va trebui să ţinem neapărat seama de acest principiu, care nu este numai unul clasificator, ci esenţial, hermeneutic, în afara oricăreia fenomenologii.

5. Evident, dacă se iau în considerare şi asemănările sau analogiile cu celelalte dialecte, limba traco-dacilor poate fi localizată mai aproape de „pelasgică", albaneză, balto-slavă şi indo-iraniană.

6. Importantă în aprecierea tuturor datelor este, bineînţeles, s t r a t i f i c a r e a materialului. Credem, dealtfel, că multe controverse în dialectologia indo-europeană se bazează pe faptul că materialul nu a fost delimitat strict în ceea ce priveşte c r o n o l o g i a. De fapt, nu poate fi vorba de o cronologie absolută, ci de una relativă. Numai prin stratificare putem rezolva multe dintre aceste dispute. Aşa, de pildă, analogiile cu celtica şi germanica aparţin fondului străvechi, pe cînd cele cu ilira, frigiana şi armeana aparţin, unele, la fondul mai vechi (indo-european), altele sînt mult mai tîrzii, din faza în care au avut loc contacte între traco-daci şi populaţiile menţionate din sud-estul Europei, în timpul expansiunii romane.

Februarie 1980

Facultatea de filologie
Iaşi, Calea 23 August, 20A

[17] Vezi *supra* (lucrările citate ale Mariei Francisca Băltăceanu).

UN PRECURSOR LATIN AL FONOLOGIEI

DE

PETRU ZUGUN

1.0.0. În lucrările de istorie a lingvisticii, *Institutionis oratoriae* (anul 95 e.n.) de Marcus Fabius Quintilianus (aproximativ 30—96 e.n.) este menționată numai în legătură cu concepția autorului ei privind cunoscuta dispută antică în problema *analogiei* și *anomaliei* [1]. Este însă firesc ca istoria lingvisticii să facă referințe mult mai largi la opera lui Quintilian, fiindcă, așa cum era concepută in antichitate (și lucrarea lui Quintilian este singurul manual de retorică antică păstrat pînă astăzi)[2], retorica făcea, sistematic, apel la noțiuni de gramatică, de fonetică, de lexicologie și de stilistică și fiindcă, în *Institutionis oratoriae*, Quintilian se dovedește a fi un strălucit critic și sintetizator al observațiilor de retorică (înțeleasă într-un sens atît de larg) făcute de înaintașii săi [3]. O discuție mai largă, în acest sens, ar merita, desigur, să fie întreprinsă. Aici abordăm numai un aspect (nerelevat pînă acum), însă unul important, cum se va vedea, al operei lui Quintilian.

1.1.0. Trei pasaje din *Institutionis oratoriae* trebuie să ne determine să includem numele lui Quintilian în rîndul precursorilor fonologiei, așa cum este concepută astăzi fonologia.

1.1.1. Pasajul cel mai însemnat, în acest sens, este acela în care Quintilian, vorbind de „regulile ce trebuie respectate în scris" și de ceea ce grecii numesc *orthographia*, iar el numește „știința de a scrie corect" *(recte scribendi scientia)*, se referă, între altele, și la *necesitatea* de a se nota, în mai multe cazuri, *cantitatea vocalică* și de a se scrie, în unele cuvinte, *anumite* litere, care nu vor fi scrise, însă, în alte cuvinte, paronime : „ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est, quia plurimae natura ipsa verbi, quod scribitur, patent : sed interim necessarium, cum eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit : ut *malus* [4], utrum arborem significet, an hominem non bonum, apice distinguitur ; *palus* [5] aliud priore syllaba longa, aliud sequenti significat ; et cum eadem littera nominativo casu brevis, ablativo longa est,

---

[1] Vezi Robert H. Robins, *Storia della linguistica*, Bologna, 1971, p. 40—41 ; Al. Graur—Lucia Wald, *Scurtă istorie a lingvisticii*, ediția a III-a, București, 1977, p. 23.

[2] Vezi, recent, Maria Hetco, *Viața și opera lui M. Fabius Quintilianus*, introducere la M. Fabius Quintilianus, *Arta oratorică*, vol. I, București, 1974, p. V—XXXVI ; vezi, de asemenea, și bibliografia indicată la următoarele două pagini (XXXVII și XXXVIII).

[3] Dintre gramatici și retori sînt citați, între alții, Iulius Caesar, L. Aelius Stilo, M. T. Varro, Appius Claudius Caecus, P. Cornelius Scipio Aemilianus, Antonius Rufus și, peste tot, Cicero, dar sînt detectabile, limpede, și influența lui Aristotel, a lui Gorgias, a lui Dionysius din Halicarnas și a altora (vezi și Maria Hetco, *op. cit.*, passim).

[4] Este vorba de lat. *mălus, -i* fem. „măr" (arborele) și lat. *mālus, -i* masc. „(om) rău".

[5] Quintilian are în vedere lat. *pālus, -i*, masc. „păr" și lat. *pălus, -udis*, fem. „mlaștină".

utrum sequamur, plerumque hac nota monendi sumus [6]. Similiter putaverunt illa quoque servanda discrimina, ut *ex* praepositionem, si verbum sequeretur *specto*, adiecta secundae syllabae *s* littera, si *pecto*[7], remota scriberemus" *(Liber I. De grammatice*, 7,2—4) [8].

1.1.2. Este de notat, deci, că, opunînd perechile de cuvinte latinești : *mālus*, *-i* „măr (copacul)" — *mălus*, *-i* „(om) rău" și *pālus*, *-i* „păr" — *pălus*, *-udis* „mlaștină", diferențiate, în cazul fiecărei perechi, numai prin cantitate vocalică, Quintilian a folosit exact același procedeu pe care îl folosesc astăzi fonologii pentru a identifica și a proba valoarea funcțională a sunetelor, și anume acela de a opune, pornind de la organizarea specifică a substanței sonore într-o limbă, cuvinte și forme flexionare paronime sau evasiparonime ; în cazul perechii *exspecto*, *-āre* „a aștepta" — *expecto*, *-ĕre* „a pieptăna (cu grijă)", opoziția fonologică este între *-s-* și *-Ø-*. De asemenea, este de remarcat, în mod special, că Quintilian a folosit, în aceste cazuri, cuvintele-cheie *înțeles* (lat. *intellectus)* și *semnifică* (lat. *significat)*. Din aceste motive, și nu întîmplător, chiar aceste exemple ale lui Quintilian pot fi reîntîlnite în lucrări moderne de fonologie, fără a se putea stabili vreun raport de filiație între precizarea de ortografie a retorului latin și fonologii moderni. Astfel, în mai multe lucrări de fonologie, pe baza opoziției dintre *mālus* „măr" și *mălus* „(om) rău" etc., este demonstrată existența, în latină, a *cantității vocalice*, ca trăsătură distinctivă și opozitivă [9].

1.1.3. Deosebirea dintre Quintilian și fonologii moderni, în această privință, se reduce la aceea existentă între noțiunea de precursor (al fonologiei) și noțiunea de fonolog (propriu-zis) ; Quintilian prezintă aceste exemple atunci cînd se ocupă, ca și alți gramatici care pot fi considerați

---

[6] Este vorba de substantivele latine de declinarea I, care la nominativ aveau desinența *-ă*, iar la ablativ, desinența *-ā* (de exemplu : N. *aquă* și Abl. *aquā* etc.).

[7] Quintilian se referă la lat. *exspecto*, *-āre* „a aștepta" și lat. *expecto*, *-ĕre* „a pieptăna (cu grijă)".

[8] Citatul este reprodus din ediția : M. Fabii Quinitiliani, *Institutionis oratoriae*, recensuit Timoth Zumptius, Lipsiae, 1831, p. 39. În traducerea Mariei Hetco : „Fără îndoială, ar fi cît se poate de ridicol să punem tuturor silabelor lungi semnul lungirii, fiindcă, în cele mai multe cazuri, se deduce ușor cantitatea. Totuși, uneori este necesar, și anume cînd aceeași literă dă alt înțeles, după cum este scurtă sau lungă. De pildă la *malus* se face distincția prin accent dacă înseamnă *copac (măr)* sau *om care nu este bun*. *Palus* cu prima silabă lungă are o semnificație, cu silaba a doua lungă — alta. De asemenea, cînd aceeași literă este scurtă la cazul nominativ, lungă la ablativ ; în general, trebuie să fim avertizați, tot prin accent, de care din cele două cazuri este vorba. La fel s-a socotit că trebuie păstrată următoarea distincție : dacă prepoziției *ex* îi urmează verbul *specto* să scriem păstrînd litera *s* din silaba a doua a cuvîntului compus ; dacă urmează *pecto* să-l scriem fără *s*" (M. Fabius Quintilianus, *Arta oratorică*, traducere, studiu introductiv, tabel cronologic, note, indici de Maria Hetco, București, I, 1974, p. 84—85).

[9] Vezi André Martinet, *Economie des changements phonétiques. Traité de phonologie diacronique*, Berne, 1955, p. 154 ; Iorgu Iordan, Maria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, București, 1965, p. 74 ; *Istoria limbii române*, vol. I, *Limba latină*, București, 1965, p. 17 ; Maria Manoliu Manea, *Gramatica comparată a limbilor romanice*, București, 1971, p. 82 ; Carlo Tagliavini, *Originile limbilor neolatine. Introducere în filologia romanică*, București, 1977, p. 184 ; Ernest Pulgram, *Latin-Romance Phonology : Prosodics and Metrics*, München, 1975, p. 66—69 (cantitatea privită ca trăsătură prozodică în latină). În fiecare din aceste lucrări sînt date, bineînțeles, și alte exemple care se încadrează în tipul ilustrat de Quintilian.

precursori ai fonologiei [10], de ortografie (confundînd, în esenţă, ca toţi precursorii lingvisticii, litera cu sunetul) şi nu le încadrează într-o teorie generală a funcţiei sunetelor, pe cînd fonologii fac apel la funcţia distinctivă a sunetelor, neluînd în seamă ortografia comună, şi încadrează, cum se ştie, exemplele de tipul celor prezentate anterior, într-un ansamblu teoretic specific.

1.1.4. Al doilea pasaj din *Institutionis oratoriae*, care ne interesează în problema discutată, este acela în care Quintilian expune concepţia sa în privinţa funcţiei scrierii, în general, şi a literelor, în special. „Ego (nisi quod consuetudo obtinuerit) sic scribendum quidque iudico, quomodo sonat. Hic enim est usus litterarum, ut custodiant voces, et velut depositum reddant legentibus; itaque id exprimere debent, quod dicturi sumus" *(Liber.* I, 7,30) [11]. Ni se pare limpede faptul că, în acest pasaj, Quintilian este foarte aproape de conceperea ortografiei latine pe baze fonologice, în care diferenţele de sens, între cuvinte şi forme gramaticale, să-şi găsească o reflectare clară şi economică în scrierea cu litere.

1.1.5. Cel de-al treilea pasaj în baza căruia trebuie să i se recunoască lui Quintilian calitatea de precursor al fonologiei este acela în care, sub forma unei comparaţii care face apel la elemente specific umane — vorbirea şi expresiile feţei omeneşti — , Quintilian relevă principiul identităţii unităţii în varietate, comun atît vocii (sunetelor), cît şi figurii omeneşti : „ut facies, quanquam ex paucissimis constat, infinitam habet differentiam : ita vox, etsi paucas, quae nominari possint, continet species, propria cuique est : et non haec minus auribus, quam oculis illa dignoscitur" (Liber XI, *De pronuntiatione*, 3, 18) [12]. Această comparaţie a lui Quintilian între voce şi fizionimia feţei omului este o comparaţie profund umană — şi una dintre cele mai frumoase din literatura antică — şi adevărată în ordine ştiinţifică, fiindcă pune accent, la ambii termeni ai comparaţiei, pe elemente naturale, de fiziologie şi de fonetică acustică a limbajului, între care pot fi stabilite echivalenţe sistematice.

1.1.6. În concluzie, pentru exemplele de opoziţii fonologice pe care le-a dat ocupîndu-se de ortografie, ca şi pentru concepţia sa asupra valorii funcţionale a literelor (sunetelor), M. Fabius Quintilianus trebuie să fie socotit precursor al fonologiei, iar opera lui, *Institutionis oratoriae*, inclusă mai hotărît în istoria lingvisticii.

Decembrie 1979

Facultatea de filologie
Iaşi, Calea 23 August 11

[10] Vezi Daniel Jones, *The Phoneme*, în volumul colectiv, *Phonetics in Linguistics. A Book of Readings*, London, 1973 ; Al. Graur, Lucia Wald, *Scurtă istorie a lingvisticii*, ediţia cit., p. 34—35 ; Petru Zugun, *Un precursor român al fonologiei* [Aron Pumnul], AUI, XXV, 1979, p. 99—101.

[11] M. Fabii Quintiliani, *Institutionis oratoriae*, ed. cit., p. 42. În traducerea Mariei Hetco : „În ce mă priveşte, socot că, exceptînd cazul cînd a învins uzul, orice cuvînt trebuie scris cum se pronunţă. Căci rostul literelor este să păstreze sunetele, pentru a le reda cititorului, ca pe un bun încredinţat. Deci ele trebuie să exprime ceea ce vrem să spunem" (M. Fabius Quintilian, *Arta oratorică*, ed. cit., p. 91).

[12] M. Fabii Quintiliani, *Institutionis oratoriae*, ed. cit., p. 498. În traducerea Mariei Hetco: Precum fizionomia noastră care, deşi se compune din foarte puţine trăsături, diferă infinit, aşa şi vocea, deşi cuprinde puţine varietăţi cărora li se poate da o denumire, diferă de la individ la individ şi urechile o disting întocmai cum ochii recunosc fizionomia" (M. Fabius Quintilianus, *Arta oratorică*, ed. cit., p. 281—282).

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la un rînd și jumătate. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Comitetului de redacție cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464.p, 30 lei.
Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I și II, ed. a **II-a revăzută** și adăugită : tiraj nou, 1972, vol. I, 439 p., 20 lei ; vol II, 589 **p.**, 20 lei.
I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.
* * * **Probleme de lingvistică generală.** Sub redacția : acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, vol. VI, 1974, 144 p., 7,50 lei ; vol. VII, 1977, 127p., 7,50 lei.
LUIZA SECHE, **Lexicul artistic eminescian în lumină statistică**, 1974, 602 p., 30 lei.
* * * **Istoria științelor în România. Lingvistica.** Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.
* * * **Istoria științelor în România : Etnologia** de Romulus Vulcănescu ; **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.
ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.
* * * **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică.** Sub redacția : Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.
* * * **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul IX, **R**, 1975, 642 p., 91 lei.
ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.
* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.
FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești**, 1976, 244 p., 11 lei.
Manuscrisul de la Ieud. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.
Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română**, vol. II, **Prefixele**, 1978, 385 p., 25 lei.
H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'édition „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.
MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, volumul I, **Cărțile populare laice**, partea I, 1976, 242 p. 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.
FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.
Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tom. XI, partea 1, litera **Ș**, 1978, 272 p., 40 lei.
ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.
* * * **Documente și însemnări românești din sec. XVI**, 1979, 500 p., 41 lei.

LR, Anul XXIX, nr. 3, București, p. 175—288, 1980

I. P. Informația c. 2144

42 200

Lei 6.—

I 8246

LIMBA ROMÂNĂ

4

ANUL XXIX

1980

iulie—august

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

A990

0 IUI. 2005

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137—telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue « Limba română » paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 20 $.

Toutes commandes de l'étranges pour les travaux parus aux Editions de l'Academie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à:

I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137—telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Adresa redacţiei :
str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti, sectorul 6
Telefon : 33.34.40, int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, sectorul 1
Telefon : 50.76.80

18246

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

-- ULU 2014

LIMBA ROMÂNĂ

ANUL XXIX 1980 Nr. 4
iulie—august

SUMAR

LIMBĂ LITERARĂ ŞI STILISTICĂ

100 de ani de la naşterea lui Mihail Sadoveanu şi a lui Tudor Arghezi

MIHAELA MANCAŞ, Două tehnici narative la Sadoveanu : „acronia" şi „povestirea cu cadru" 291

DOINA NEGOMIREANU, T. Arghezi — particularităţi ale valorificării lexicului românesc 299

VAL. ŢURLAN, Sînt ***dunariţă*** şi ***sireţel*** creaţii sadoveniene? 305

ISTORIA LIMBII

C. FRÂNCU, Din istoria verbelor neregulate : perfectul simplu şi mai mult ca perfectul verbelor ***a da*** şi ***a sta*** 307

CONSULTAŢII 319

Bibliografia românească de lingvistică (BRL, **22**, 1979) (ION DĂNĂILĂ şi ELEONORA POPA) 321

2022

LR, Anul XXIX, nr. 4, p. 289 — 442, Bucureşti, 1980

30154

100 de ani de la naşterea lui Mihail Sadoveanu şi a lui Tudor Arghezi

DOUĂ TEHNICI NARATIVE LA SADOVEANU: „ACRONIA" ŞI „POVESTIREA CU CADRU"

DE

MIHAELA MANCAŞ

1. În secolul al XIX-lea, **acronia** [1] (prin care vom înţelege, în cele ce urmează, lipsa de concordanţă între **timpul real** al desfăşurării evenimentelor şi **cronologia ideală a narării** lor) constituise unul dintre artificiile cele mai comune şi mai frecvente în construcţia unui text narativ. C. Negruzzi, Gh. Asachi, V. Alecsandri ori scriitorii postpaşoptişti introduseseră în proza românească acest procedeu, preluat din literaturile occidentale şi utilizat în diverse tipuri compoziţional-tematice, cum ar fi nuvelele „contemporane" sau istorice, scrierile real sau fals memorialistice şi chiar romanul epistolar.

Arbitrarul cronologiei evenimentelor în naraţiune se asociază, încă din secolul precedent, unor structuri narative complexe. În secolul nostru, această tehnică reprezintă o reminiscenţă care apare — sub formă pură — doar la puţini scriitori. De obicei, lipsa de liniaritate a naraţiunii pe care o presupune acronia constituie doar un element component al unor structuri complexe, bazate pe pluralitatea planurilor narative, pe existenţa unui cadru sau pe introducerea unei naraţiuni rememorate de un personaj ori de autor — erou ocazional.

Dintre toţi scriitorii importanţi ai secolului nostru, Sadoveanu utilizează în modul cel mai constant inversiunile temporale de această factură „artificială" şi manieristă în naraţiune; de-a lungul activităţii sale, cu diferenţe de nuanţă sau de gradare, cu formule din ce în ce mai complicate şi mai adaptate personalităţii sale stilistice, Sadoveanu uzează de artificiul compoziţional presupus de acronie, pe care o combină uneori cu o altă tehnică ce implică obligatoriu cronologia arbitrară — naraţiunea cu cadru. Asupra acestor două aspecte compoziţionale ale naraţiunii sadoveniene ne vom opri în analiza de faţă.

Tehnica „rememorării" unor evenimente anterioare, forma cea mai simplă a acroniei în naraţiunea secolului XX, este mult utilizată de Sadoveanu încă din primele sale lucrări (mai ales în cele din 1904): *Povestiri* şi *Dureri înăbuşite* [2]. Falsa rememorare a evenimentelor, introdusă în text

[1] Pentru lipsa de concordanţă dintre cele două „timpuri", Gerard Genette preferă termenul **anacronie**, rezervînd **acroniei** doar cazurile-limită ale fragmentelor imposibil de situat în cronologia narativă; **anacronia** este, în accepţia lui Genette, „termenul general [...] pentru a desemna toate formele de discordanţă între cele două ordini temporale"; ea se poate realiza în două variante: **prolepsa** — „povestirea sau evocarea în avans a unui eveniment ulterior" şi **analepsa** — „evocarea ulterioară a unui eveniment anterior faţă de punctul în care ne aflăm al istoriei"; cf. G. Genette, *Discours du récit*, în *Figures*, III, Paris, Seuil, 1972, p. 78—89.

[2] Volumul *Crişma lui Moş Precu*, din acelaşi an, introduce un procedeu mai evoluat decît celelalte două, de acelaşi tip cu „povestirea cu cadru" din *Hanu Ancuţei*.

sub forma unei „povestiri în povestire", se situează de cele mai multe ori în planul personajelor, dar uneori protagonistul povestirii-cadru poate fi însuşi autorul şi atunci textul devine artificial memorialistic. Asemenea „voalări" ale planului principal al naraţiunii — trecute — prin punerea lui în paralel cu evenimente posterioare — prezente — au caracterizat, între altele, literatura franceză a sfîrşitului de secol XIX, ducînd în cele din urmă la o modă literară, pe care a ilustrat-o pînă la abuz un scriitor ca Maupassant.

Rememorările din planul personajelor sau din acela al autorului, simplu artificiu de scriitor încă nu foarte abil în conducerea naraţiunii, sînt frecvente în volumele de început ale lui Sadoveanu, care nu renunţă la această tehnică nici mai tîrziu, dar o va complica în funcţie de noile formule compoziţionale pe care le va aborda. Prea puţine povestiri din aceste volume sînt relatări neutre în planul autorului. Uneori, artificiul compoziţional îl transformă pe acesta în erou principal al evenimentelor narate, care povesteşte la persoana I o întîmplare anterioară : *Moarta*, *Un ţipet*, *Ivanciu Leul*, *Cei trei*, *Un manuscript neisprăvit* (în care apare tehnica romantică a scrisorilor „găsite") sînt astfel construite. Alteori, rememorarea este combinată cu tehnica „povestirii în povestire" : în faţa unei asistenţe din care autorul-personaj face parte se prezintă o suită de evenimente anterioare, a căror narare se înglobează povestirii-cadru. Dintre povestirile primelor volume, această tehnică combinată este utilizată în *Cîntecul de dragoste*, *Zîna lacului*, *Regretul* etc. Schema narativă este întotdeauna aceeaşi şi poate fi rezumativ exemplificată printr-o situaţie tip :

„Într-o sară, bătrînul Costescu ***ne povesti*** o întîmplare din tinereţă.

Moara cea veche, a Zavului, ***începu el,*** şi acum dăinuieşte pe iazul întins de la Popricani. [...]. Aşa e *acum;* aşa era şi *pe vremea cînd hoinăream* pe meleagurile acelea, — *e mult, tare mult de atunci.*

Îmi aduc aminte de o noapte ca-n basme, plină de lumina albă a lunii, o noapte pe care numai tinereţa o vede şi pe care numai tinereţa o simte" (Sadoveanu, o, I, p. 125)[3].

Ca şi în cazul simplei rememorări narative, persoana relatării rămîne persoana I, atît în cadru, cît şi în povestire, cu deosebirea că este vorba de două persoane I cu referent diferit : prima trimite la autor, cea de-a doua la personajul principal al povestirii incluse. În forma cea mai complexă a „povestirii în povestire", naraţiunea cu cadru extinsă ca tehnică la un întreg volum, asistăm la o multiplicare a persoanei I, care se schimbă în compoziţia narativă de la un povestitor la altul, rămînînd şi persoana autorului — protagonist în cadru. Acest tip de realizare simplă a **acroniei**, în naraţiuni de mică dimensiune, aminteşte mai mult decît oricare variantă a procedeului de narare a secolului al XIX-lea [4], în care anticipările

---

[3] Trimiterile se fac la ediţia de *Opere*, vol. I—XXII, Bucureşti, ESPLA şi EPL, 1954—1973.

[4] Cf. M. Bahtin, *Problemele poeticii lui Dostoievski*, Bucureşti, Ed. Univers, 1970, p. 268—269, 277—283.

și relatările retrospective constituiau o manieră curentă de alterare a ordinii ideale a evenimentelor.

2. Chiar dacă acronia, ca formă narativă, există la Sadoveanu și independent, atît în primele sale lucrări, cît și mai tîrziu în romanele istorice, ea este de obicei subordonată unei modalități compoziționale mai complicate, care o presupune prin definiție : „narațiunea cu cadru".

Narațiunea cu cadru nu există, ca formulă compozițională independentă, în proza românească din secolul al XIX-lea. Exemple de „povestire în povestire" se întîlnesc la mai mulți scriitori (C. Negruzzi, V. Alecsandri, Al. Cantacuzin, D. Bolintineanu), dar formula complexă a povestirii cu cadru — specifică narațiunii orientale, preluată în Renaștere și modernizată de literatura secolului al XVIII-lea — nu apare în proza românească înainte de secolul XX. Chiar apariția sa întîrziată este un argument în favoarea interpretării acestui tip compozițional ca o formă de manierism, adaptare și stilizare a unui foarte abstract prototip în funcție de personalitatea autorului care îl adoptă.

Sadoveanu modifică diferit, în variate scrieri, acest prototip consacrat al narațiunii cu cadru : vom putea, astfel, urmări o evoluție de la manieră la inovație, chiar în spațiul în principiu restrîns al unei construcții cu condiții precis impuse de tradiția tipului narativ.

Povestiri cu cadru izolate, în care un erou narează o suită de evenimente trecute, au scris mulți autori din secolul nostru ; tehnica „povestirii în povestire" e îmbinată de multe ori, în opera lor, cu narațiunea rememorată de un erou ori cu narațiunea memorialistică de tipul amintirilor din copilărie sau de călătorie. În această categorie pot fi încadrate multe dintre povestirile scurte ale lui I. Al. Brătescu-Voinești, I. Al. Bassarabescu, D. D. Pătrășcanu, Radu Rosetti sau I. Agârbiceanu[5], dar nici unele dintre acestea nu depășesc, din punct de vedere compozițional, formele narative frecvente în secolul al XIX-lea.

Narațiunea cu cadru în forma sa completă și tradițională este o tehnică pe care nu o întîlnim decît la M. Sadoveanu. Trei dintre volumele sale pot fi discutate din acest punct de vedere, dar între ele există diferențe sensibile de natură compozițională și de perspectivă narativă : *Crîșma lui Moș Precu* (1904), *Hanu Ancuței* (1928) și *Divanul persian* (1940).

Divanul persian repovestește în manieră modernizată romanul *Sindipa*, narațiune orientală *à tiroirs*, care a circulat în literatura română veche sub forma unei cărți populare de la începutul secolului al XVIII-lea[6]. Schema generală a prototipului fiind conservată îndeaproape, invenția compozițională a lui Sadoveanu nu există în acest roman : viața prințului-filozof este pe rînd amenințată și salvată în urma contradictoriilor povestiri cu „pildă" istorisite de mama vitregă și contracarate de intervențiile narative ale celor șapte înțelepți ai divanului persian. Suita narațiunilor — destinate să pledeze succesiv pentru acțiune sau așteptare — este încadrată într-o povestire-cadru, în care se reiau alte cîteva motive ale narațiunilor orientale : motivul tematic al amenințării cu moartea sub

---

[5] În acest sens, vezi trecerea în revistă a autorilor și a volumelor la Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri*, București, Minerva, 1972, p. 49 și urm.

[6] Cf. *Cărțile populare în literatura română*, ed. I. Chițimia și Dan Simonescu, București, EPL, 1963, vol. I, p. 350.

condiţia tăcerii, motivul destinului scris în astre, motivul mamei vitrege răuvoitoare, al trădării etc.

Celelalte două volume nu sînt construite după un prototip precis existent, ci utilizează doar o compoziţie frecventă în naraţiunea Renaşterii, reprezentînd o suită de povestiri cu narator schimbat, într-un cadru bine fixat spaţial şi temporal, tehnică pe care se bazează şi construcţia *Decameronului*, mult copiată în literatura occidentală europeană.

Crîşma lui Moş Precu, apărută în primul an în care Sadoveanu şi-a publicat povestirile, schiţează doar cîteva dintre procedeele perfecţionate mai tîrziu : cadrul desfăşurării acţiunii este limitat, dacă nu unic (crîşma, moara şi satul), aceleaşi personaje circulă de la un text la altul (Moş Precu şi Mătuşa Anghelina, Zaharia şi iubita lui, Anica ş.a.), iar volumul cuprinde — alături de povestirile de tip memorialistic situate în planul autorului — naraţiuni aparţinînd personajelor şi relatate în faţa unei asistenţe; este semnificativ — pentru mai marea apropiere de modelele Renaşterii — faptul că, în acest volum, povestirile incluse au întotdeauna acelaşi narator, moş Gherasim Solomonarul, care istoriseşte *Claca* şi *Povestea babei cîrne*. Povestirile din volum nu sînt independente, ci se leagă între ele, realizînd în ansamblu o naraţiune continuă, **introdusă** şi **încheiată** într-un cadru determinat de către autorul-povestitor :

> „***Demult***, *eram eu copil, moş Precu ţinea crîşmă* între tîrgul Şoimuz şi între satul Broşteni, drept la jumătate de cale. Satul şi tîrgul erau aproape, o zvîrlitură de băţ, şi oamenii găseau crîşma moşului destul de bine aşezată : aproape tîrgul, aproape satul, tocmai bine pentru orice afaceri" (o, I, 553);
>
> „*Şi* ***de-atuncea*** *au trecut ani după ani.* Mormintele celor care au murit nu se mai cunosc, şi o lume nouă se încălzeşte la soarele care *a luminat* ***odată*** *crîşma lui moş Precu. Amintirile vin risipite, în neorînduială*, cu luminile şi întunericul lor; şi *umbrele vechi* care s-au zbuciumat în jurul copilăriei mele *se arată şi se strecoară tăcute*, — oameni altădată buni, ori răi, veselindu-se şi suferind. *Uitarea i-a troienit pe toţi*, şi ***acuma*** ştiu bine că dintre cei răi nici unul nu era vinovat" (o, I, 649).

Între aceste două fraze, care deschid şi încheie volumul, se desfăşoară acţiunea din *Crîşma lui Moş Precu*, construcţie simetrică şi condusă după o tehnică retorică aplicată compoziţional, prin revenirea la punctul de plecare dinainte de momentul iniţial al acţiunii.

Procedeul va reveni în *Hanu Ancuţei*, dar într-o formă mai bine conturată, unde funcţia fatică, de menţinere a contactului şi de atragere a atenţiei lectorului asupra artificiului povestirii, va fi mai bine marcată : aluziile la eroii-povestitori şi la ceremonialul narativ sînt, în acel volum, o constantă compoziţională care are funcţia bine determinată de a accentua atît construcţia unitară, cît şi elementele de legătură dintre componentele aparent independente ale acesteia.

Cu excepţia încadrării — ciclice — a naraţiunii între aceste două fraze simetrice, compoziţia volumului nu ne apare ca foarte echilibrată, iar scopul „adunării" personajelor într-un grup unitar nu-l constituie încă ceremonialul narării cu asistenţă.

3. Acest din urmă deziderat „tradițional" al povestirii cu cadru îl îndeplinește volumul *Hanu Ancuței*, unic nu numai în opera lui Sadoveanu, ci și în proza românească modernă [7]. Tehnicile narațiunii renascentiste sînt în mare măsură prezente în acest volum, fără ca *Hanu Ancuței* să fie însă o copie lipsită de originalitate; individualitatea stilului lui Sadoveanu își pune amprenta asupra acestu ciclu, ca asupra oricărei alte narațiuni. Interesează însă, pe de o parte, măsura în care *Hanu Ancuței* reia elementele obligatorii ale prototipului și pe de altă parte, modul în care inovează în materie de compoziție narativă.

În volum există un cadru spațial și temporal determinat, căci cadrul închis este condiția necesară a narațiunii de acest tip. Rolul vilei de lîngă Florența din *Decameronul* lui Boccaccio îl are aici hanul, spațiu într-un anumit sens „intermediar", căci este favorabil prin definiție intrării ori ieșirii din scenă a unui personaj sau a altuia. Hanul reprezintă, pe de altă parte, un spațiu izolat și închis — deși tranzitoriu —, propriu desfășurării ceremonialului narativ, căci toate personajele sînt adunate aici doar accidental și strict temporar.

Tehnica, preluată din povestirile Renașterii, se limitează însă, în acceptarea prototipului, doar la acest aspect în oarecare măsură superficial, căci geografic și istoric acțiunea nu este localizată cu precizie. De aceea, dacă fixarea în spațiul geografic al Moldovei de nord există, în timp desfășurarea acțiunii este cu totul neprecisă, în maniera narațiunii populare și fantastice, care nu oferă în fapt nici o dată și pe care Sadoveanu a mai ilustrat-o și în alte scrieri [8].

„*Într-o toamnă aurie* am auzit multe povești la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întîmplat *într-o depărtată vreme, demult, în anul cînd au căzut de Sîntilie ploi năprasnice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei. [...]*

Apoi, într-adevăr, *Împăratul-Alb și-a ridicat muscalii lui împotriva limbilor păgîne, și, ca să se împlinească zodiile, a dăruit Dumnezeu rod în podgoriile din Țara-de-Jos de nu mai aveau vierii unde să puie mustul.* Ș-au pornit din părțile noastre cărăușii ca s-aducă vin spre munte, *ș-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a poveștilor*" (o, VIII, 463).

În acest cadru, povestirile se succedă într-o construcție aparent discontinuă, fără ca vreuna dintre ele să o atragă — tematic — pe următoarea, căci povestirile, cu narator diferit, nu sînt legate între ele. Localizarea tranzitorie în spațiul închis al hanului — element compozițional preluat din oricare prototip al narațiunii cu cadru — favorizează tehnica discontinuă a povestirilor și intervenția succesivă a unor personaje diverse.

Volumul are însă o compoziție unitară, cu o narațiune introductivă (*Iapa lui Vodă* — cadru pentru întreg ciclul), o dezvoltare în mai multe

---

[7] Cf. și N. Manolescu, *Sadoveanu sau Utopia cărții*, București, Ed. Eminescu, 1976, p. 105—120; Ion Vlad, *op. cit.*, p. 252—254; V. Șklovski, *Despre proză*, vol. I, București, Ed. Univers, 1975, p. 103—108.

[8] Cf., de exemplu, în capitolul *Carte de la presvitera Olimbiada* din *Nicoară Potcoavă*, descrierea iernii la Nipru realizată cu elemente ale narațiunii fantastice.

altele *(Haralambie, Balaurul, Judeţ al sărmanilor, Fîntîna dintre plopi* etc.), pauze narative *(Negustor lipscan)* şi încheiere *(Istorisirea Zahariei fîntînarul)*. Continuitatea, uneori discutabilă, a ansamblului narativ este asigurată de cîteva personaje, a căror funcţie este multiplă : (a) unele trec, ca naratori reali sau doar în intenţie, de la o povestire la alta (comisul Ioniţă); (b) altele apar atît în planul prezent al istorisirii, cît şi în planul trecut al evenimentelor narate (comisul Ioniţă şi căpitanul Isac, Ancuţa şi cealaltă Ancuţă).

(a) Povestitor al naraţiunii introductive, comisul Ioniţă este personajul principal de legătură între toate celelalte povestiri ; aparent, el intenţionează să nareze o întreagă suită, urmînd să fie naratorul unic al ciclului, dar această suită nu se va realiza în cuprinsul volumului din cauza intervenţiilor narative ale celorlalte personaje. Artificiul aşteptării frustrate stabileşte legătura în succesiunea acţiunii, căci comisul Ioniţă îşi anunţă mereu cea de-a doua poveste, dar nu ajunge s-o mai povestească niciodată :

> ,,Ş-acuma să mai primim vin în ulcele şi să încep altă istorie pe care de mult voiam să v-o spun . . ." (o, VIII, 471) ;
>
> ,,Cu ulcica-n stînga, comisul Ioniţă îşi mîngîie cu două degete de la mîna dreaptă mustăţile tuşinate. Dregîndu-şi glasul, se pregăti să înceapă o povestire mai straşnică şi mai minunată decît cea cu iapa lui Vodă" (o, VIII, 472).
>
> ,,Răzăşul s-a arătat mirat de povestirea monahului ş-a tăcut cu uimire o vreme. Dar după aceea şi-a venit în fire şi ne-a încredinţat că ceea ce vrea să ne spuie dumnealui e cu mult mai minunat şi mai înfricoşat" (o, VIII, 481) etc. etc.

Doar primele naraţiuni mai au, în final şi la începutul istoriei următoare, cîte o aluzie la această ipotetică povestire a personajului de legătură. Cînd modelul narativ constituit se fixează prin intervenţia succesivă a personajelor din asistenţă devenite un moment protagoniste, acest artificiu compoziţional — a cărui primordială funcţie este cea fatică — nu mai este necesar. ,,Intenţia" narativă a comisului va mai apărea doar o dată, în fraza finală a ciclului, pe care îl încheie astfel simetric :

> ,,Şi comisul Ioniţă însuşi, după ce a cuprins de după grumaz pe căpitanul Neculai sărutîndu-l, a uitat cu desăvîrşire că trebuie să ne spuie o istorisire cum n-am mai auzit" (o, VIII, 579).

(b) Originalitatea compoziţională a lui Sadoveanu — în limitele impuse de formula narativă pe care a adoptat-o — se manifestă şi în menţinerea unui paralelism între planul perfect al desfăşurării evenimentelor şi planul actual al narării lor. Relaţia dintre cele două planuri — motiv tematic esenţial pentru acest volum în care timpul constituie un factor important — se stabileşte prin intermediul personajelor şi se actualizează în variate momente ale naraţiunilor, căci autorul nu ezită niciodată să atragă atenţia asupra acestui paralelism între două timpuri — cel real şi cel narativ.

În unele povestiri, naratorul se identifică cu protagonistul şi doar cele două ,,timpuri" plasează naraţiunea în perspectiva sa reală ; e cazul povestirilor declarat memorialistice ale comisului Ioniţă *(Iapa lui Vodă)* şi căpitanului Neculai *(Fîntîna dintre plopi)*. Alteori, povestirea e memorialistică, dar naratorul nu recunoaşte a fi în acelaşi timp şi protagonist

al „istoriei", astfel că apare în text o ambiguitate intenționată în ceea ce privește sensul referențial al persoanei I *(Haralambie)*. În sfîrșit, există în volum două personaje simetrice, situate fiecare în alt plan (trecut și prezent), dar cu ușurință reductibile la unul singur : Ancuța și cealaltă Ancuță. Acestea coexistă în textul volumului, iar paralelismul perfect dintre ele, cu finețe subliniat chiar de autor, asigură trecerile subtile dintr-un plan narativ în celălalt, menite să sublinieze caracterul ciclic și permanent al mediului și evenimentelor, prin abolirea programatică a distanței dintre trecut și prezent :

„Aici comisul Ioniță își coborî puțin glasul, dar *Ancuța cea tînără, cum făcuse odinioară cealaltă*, împungînd într-o parte cu capul, întinse urechea și auzi ce trebuia să se întîmple dacă nici la Vodă n-ar fi găsit răzășul dreptate. [...]

Cînd a rostit comisul vorba asta mare, fără înconjur, așa cum vorbesc oamenii la noi, în Țara-de-Sus, *Ancuța și-a strîns buzele și s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul șleahului* ...

— *Cînd am spus eu vorba asta*, urmă răzășul, *Ancuța cea de-atunci și-a dus repede palma la gură și s-a făcut a se uita în colo, în lungul drumului.* [...]

Boierul s-a întors zîmbind *către Ancuța cea de demult, care era ca și aceasta de sprîncenată și de vicleană*, ș-a poftit o oală nouă de lut cu must roș din Țara-de-Jos" (o, VIII, 468—469).

Și alte tehnici sau motive ale povestirii orientale sau renascentiste sînt utilizate, într-o tratare specifică, în *Hanu Ancuței :* tehnica deghizării, călătoria incognito, *qui-pro-quo*-ul, acceptarea unor intervenții fantastice în desfășurarea evenimentelor reale etc.

În narațiunea cu cadru, unde procedee proprii pot fi identificate prin analiză, o problemă deosebită o constituie sensul referențial al persoanei la verbe și pronume. *Hanu Ancuței*, avînd compoziția amintită, este redactat în majoritate la persoana I, dar la o persoană I al cărei referent variază în cuprinsul volumului. Persoana I a cadrului corespunde autorului, presupus a asista la tot ritualul narativ („Într-o toamnă aurie *am auzit* multe povești la Hanul Ancuței). În celelalte narațiuni, începînd chiar cu prima, *eu* corespunde la personaje diferite — ocazionalii naratori ; pe rînd, persoana I marchează povestitorii-memorialiști ai cîtorva bucăți. Cînd narațiunea se trunchiază, iar povestitorul o prezintă ca avînd alt erou decît pe el însuși *(Haralambie)*, referentul persoanei I și raporturile sale cu celelalte personaje rămîn ambigue pînă în final, cînd o aluzie restabilește echilibrul, iar *eu* devine persoana naratorului : „Iată pentru ce pricină, cinstite comise Ioniță, *am fost* jurat schitului Durău. Iar inima *mea* rîvnea către oameni. De-aceea *cuget* uneori că puține și triste au fost zilele *mele* ..." (o, VIII, 481).

Această deplasare a persoanei I de la un narator ocazional la celălalt constituie o trăsătură specifică prototipului. Ambiguitatea rezultată din trucarea narațiunii memorialistice poate fi considerată însă un artificiu modern, care scoate modalitatea narativă din cadrul succesiunii de povestiri cu narator precis identificabil, suprapus sau nu cu protagonistul.

4. Sadoveanu n-a excelat în utilizarea unor formule compoziționale novatoare. În ansamblu, tehnica sa narativă poate fi considerată programa-

tic tradiţionalistă. A încercat, totuşi, de cîteva ori să reproducă sau să adapteze unele formule narative pe care le-am putea numi „ale jocului". Aşa se explică, de exemplu, repovestirea unor naraţiuni orientale, dintre care unele au circulat la noi sub forma cărţilor populare *(Divanul persian)*. Ciclurile de povestiri cu o slabă legătură între ele în afara temei propriu-zise (de tipul ciclului *Povestiri din război* sau chiar al ciclurilor descriptive şi de vînătoare *Valea Frumoasei* şi *Ţara de dincolo de negură*) constituie, din punctul de vedere care ne interesează, o formulă de trecere. *Crîşma lui Moş Precu* are aproximativ acelaşi statut narativ, dar continuitatea compoziţională şi unitatea determinată de apariţia aceloraşi personaje în tot ciclul fac ca acest volum să reprezinte o formă intermediară către naraţiunea cu cadru propriu-zisă.

În sfîrşit, în suita compoziţională pe care am amintit-o, *Hanul Ancuţei* ocupă locul naraţiunii celei mai complexe, în care Sadoveanu îmbină maniera şi artificiul de structură al prototipului cu acronia şi cu alte procedee specifice, unele dintre ele avînd acelaşi efect de „joc" compoziţional. Este semnificativ faptul că, într-un moment în care proza românească interbelică cunoştea modernizări reale, naraţiunea cu cadru şi, în dependenţă de aceasta, acronia, forme ale povestirii clasice specifice unor secole precedente, au fost singurele „inovaţii" pe care personalitatea extrem de echilibrată a lui Sadoveanu le-a acceptat.

Aprilie 1980

Facultatea de limba şi literatura română
Bucureşti, str. Edgar Quinet 5—7

T. ARGHEZI – PARTICULARITĂȚI ALE VALORIFICĂRII LEXICULUI ROMÂNESC

DE

DOINA NEGOMIREANU

Dezvoltarea limbii literare românești și, implicit, a limbajului artistic din a doua jumătate a secolului al XIX-lea este legată cu prioritate de numele lui M. Eminescu, I. H. Rădulescu, V. Alecsandri, N. Bălcescu, C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu, Al. Odobescu, I. Creangă și alții [1].

Literatura secolului nostru a preluat, astfel, un vocabular adaptat cerințelor epocii (cu oscilațiile inerente primenirii) nu numai sub aspectul împrumutului lexical propriu-zis, ci și ca valorificare a fondului lexical tradițional.

Desfășurîndu-și activitatea literară alături de M. Sadoveanu, L. Blaga, G. Bacovia sau G. Călinescu, T. Arghezi s-a distins printr-o creație literară vastă și variată (poezie, proză, teatru), care prin originalitatea limbii și a stilului oferă o pildă concretă a neîngrăditelor surse artistice ale limbii române.

Crezul său estetic-lingvistic, exprimat cu prilejuri nenumărate, accentuează ideea înlăturării barierelor arbitrare care închistează izvoarele adevăratei frumuseți: „Am ostenit să-mi fie strînsă limba în coturni / Și vreau s-o las să umble de acum desculță" (S II 71).

Creația sa literară, în totalitatea ei, reprezintă un argument al consecvenței cu care a urmat acest crez.

Considerațiile asupra lexicului arghezian, ținînd seama de mijloacele de îmbogățire a vocabularului, privesc elementul de împrumut propriu-zis, dar și modalitatea de prelucrare înnoitoare a potențialului existent. Însuși T. Arghezi mărturisește, în acest sens, că scriitorul este „un constructor de cuvinte ..." [2].

Observații asupra vocabularului poeziei sau al prozei argheziene întîlnim îndeosebi în studiile care îmbină analiza faptelor de limbă cu cea a caracteristicilor de stil [3] și, mai puțin, ca obiect în sine al unor cercetări lexicale speciale [4].

Aprecierile noastre asupra valorificării lexicului românesc de către T. Arghezi se fundamentează pe un corpus de 60 000 de cuvinte-text, din care 50 000 din poezie și 10 000 din proză [5].

---

[1] Vezi I. Gheție, *Istoria limbii române literare*, București, 1978, p. 148–188.

[2] *Ars poetica*, în „Adevărul literar și artistic", VIII, 1927, nr. 367, 18 decembrie, p. 5.

[3] Vezi, de pildă, P. Constantinescu, *Tudor Arghezi*, București, 1940; Tudor Vianu, *Tudor Arghezi*, București, 1964; D. Cesereanu, *Arghezi și folclorul*, București, 1966; Ș. Cioculescu, *Introducere în poezia lui T. Arghezi*, București, 1971; Al. Bojin, *Valori artistice argheziene*, București, 1971.

[4] Vezi Gh. Constantinescu, *Formații și sensuri lexicale rare în poezia lui T. Arghezi*, în LR, XV, 1966, nr. 3, p. 235–245.

[5] Pentru analiza de față am folosit seria operelor lui T. Arghezi publicate în colecția *Scrieri* I–XXXI (S I ...), București, 1962–1979, și poeziile postume: *Hodler*, în „Luceafărul", XXII, nr. 12, 1979, p. 1; *Cameleona*, ib., nr. 14, 1979, p. 1, și *E frig*, ib., nr. 20, 1979,

Inventarul lexical obținut din poezie, începînd cu frecvența 5, evidențiază predominarea netă a cuvintelor cu frecvența între 5 și 15, ca apoi numărul lor să se restrîngă pentru frecvența 15—30 și mai mult peste 30.

O bună parte din mulțimea lexemelor aparținînd primei categorii, cu frecvența peste 10, o identificăm și în vocabularul de bază alcătuit pentru lirica lui L. Blaga [6] și, în mod deosebit, în nucleul stabilit pentru acest fond, din care amintim : *adînc, alb, albastru, aur, bate, bătrîn, cîntec, cădea, cuvînt, cruce, drum, duce, frunză, fîntînă, făptură, fi, foc, floare, gînd, glas, inimă, izvor, întoarcere, întuneric, încet, închide, înțelegere, lume, lumină, lună, lut,* (adj.) *mare, mînă, moarte, muri, noapte, ochi, om, pas, pasăre, pădure, pămînt, părea, piatră, rămîne, sfînt, sînge, șarpe, ști, taină, tăcea, timp, țară, țărînă, umbră, val, văzduh, veac, vechi, vedea, viață, vis, zare, zăcea, zi, zice.*

De asemenea, o serie întreagă din aceste cuvinte le regăsim și în inventarul de bază al vocabularului eminescian [7], de pildă : *alb, dulce, față, floare, lume, lună, noapte, ochi, umbră, vis* ș.a.m.d.

Se confirmă și astfel faptul că lexicul creației lui T. Arghezi, ca și cel al lui M. Eminescu și L. Blaga, este un vocabular de largă accesibilitate. Se evidențiază, totodată, continuitatea tradiției Eminescu-Blaga-Arghezi.

La L. Blaga distingem, de pildă, termeni ce indică elemente ale universului terestru și cosmic, pe care, aproape în totalitate, îi întîlnim și la T. Arghezi ; deosebirile existente, în afara coeficientului de frecvență diferit pentru aceleași cuvinte, sînt o consecință firească a liniei poetice proprii, care are un reflex corespunzător și pe plan lexical. Astfel, nucleul termenilor cu frecvența peste 30 la T. Arghezi îl formează cuvinte ca : *adînc, bate, bun, bine, bob, boală, carte, cădea, cer, da, drum, face, față, gînd, gol, întreg, loc, lume, lumină,* (adj.) *mort, noapte, nu, ochi, piatră, stea, străin, strînge, suflet, sus, șes, ști, taină, tăcere, timp, trece, trup, țărînă, ține, umbră, undă, veac, veni, viață, vis, viu, vînt, vreme, zare* etc.

Este semnificativ faptul că în compoziția inventarului lexical alcătuit din poezia antumă și postumă, cu o frecvență între 5 și 15, alături de cuvinte aparținînd fondului principal sau celui curent, distingem o serie de lexeme specifice limbajului popular sau regional, alături de termeni învechiți : (pop.) *blid,* (reg.) *horbotă,* (pop.) *năframă,* (reg.) *nămiez* (variantă a lui *namiază*), (înv. și reg.) *jilț* (variantă a lui *jeț*), (pop.) *mădular,* (pop.) *odaie,* (înv. și pop.) *ostenit,* (pop.) *purcede,* (înv. și reg.) *tibișir,* (pop.) *țarină,* (înv. și reg.) *ușure,* (înv. și reg.) *zămisli* etc.

Valorificarea acestui potențial nu se reduce la obținerea unei diversități în exprimare prin elemente sinonimice populare, regionale sau învechite, atunci cînd ele există, de pildă : *beteșug* „boală" (S I 131), *căiță* „*căciuliță*" (S XIV 9), *ciorbalîc* „castron" (S XVIII 33), *înghițitoare* „gîtlej"

---

p. 1. Pentru confruntarea lexicografică am folosit *Dicționarul limbii române* (DA), literele **A—L** (1913—1944), (DLR), literele **M—Ș**, București, 1965—1978, și *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), București, 1975.

[6] Vezi M. Borcilă, *Despre lexicul poeziei lui Lucian Blaga,* în *Studii de limbă literară și filologie,* II, București, 1972, p. 95—125.

[7] Vezi Luiza Seche, *Lexicul artistic eminescian în perspective statistice,* în *Studii de limbă literară și filologie,* I, București, 1969, p. 65—90.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

(S XIV 98, XXIX 21), *povidlă* „magiun" (S II 22), *plod* „rod" (S VI 33), *tină* „noroi" (S III 69), *zbeng* „joacă" (S III 8) ş.a.m.d. Exploatarea puterii semantice oferite de astfel de cuvinte, precum şi de cele care nu au corespondent lexical în limba literară (de exemplu, *bold* „ac cu gămălie" S II 145 sau *cetlui* „a lega strîns" S III 73) se realizează constant prin îmbinarea posibilităţilor distribuţionale cu cele oferite de componenţa şi organizarea semică a fiecărui sens în parte.

Această linie procedurală implică mutaţii corespunzătoare în regimul funcţional al cuvintelor prin potenţarea capacităţii lor informaţionale, cu repercusiuni asupra accesului lor la selecţie.

Distingem, din acest punct de vedere, cîteva aspecte definitorii. La nivelul general al vocabularului poetic opţiunea priveşte atît termeni care apar în majoritate şi la M. Eminescu, O. Goga [8] sau L. Blaga *(boltă* „cer", *pravilă, purcede, slobod, slovă, veac* etc.), cît şi cuvinte înregistrate anterior mai rar sau chiar deloc *(dumica, iscusi, fur, făptură, otravă, puroi, putred, scîrnă, vărsa, vierme, zdreanţă, zgîrci* etc.)[9], dar care în concepţia arghezian reprezintă concentraţia semică maximă în realizarea „verbală" a ideii [10].

Un alt aspect priveşte valorificarea structurilor polisemantice ale unor cuvinte, ca actualizare (adesea constantă) a sensurilor mai puţin vehiculate. Cuvinte cu frecvenţă peste 10, ca *boltă* şi *tărie* cu înţelesul de „cer" sau *veac* pentru „veşnicie", confirmă acest lucru. Alte exemple: *petrece* „străbate" *(Petrece lumea toată, călare-n lat şi lung* S I 107), *aiura* „a se pierde în visări" *(În tot ce vreau şi gîndesc aiurînd mă pomenesc* S I 146), *pravilă* „regulă de comportare" *(vă stă pe limbă un cuvînt nepermis în pravila dumneavoastră* S XIV 32) etc., *icoană* „imagine" *(icoana ce o lasă o undă lîngă luntre* S I 106), *iscusi* „a face mai fin" *(Le-am muncit Dar nu le-am iscusit* S I 181).

Modificarea regimului distribuţional corelată cu o reamenajare semică duce adesea de la simple valori figurate la constituiri de sens propriu-zis noi, de pildă: *huştie* „drojdie de borş" *(huştia vieţii* S VI 33), *plocat* „ţesătură ţărănească miţoasă" *(plocatul ierbii* S XXIX150), în timp ce *îngăima* „a vorbi încurcat" devine „a face ceva cu greutate, încurcat şi lipsit de valoare" *(tot ce se îngăimase pînă la el în materie de pagină ilustrată* S XXIX 383), *împestriţat* în contextul *(fetelor şi copiilor împestriţaţi în livadă* S VI 118) devine sinonim cu *împrăştiat* sau *răspîndit*. La fel, *mîzgă* „sevă" este folosit analogic pentru „măduva umană" în *puterea osului fără mîzgă* (S VI 43) etc.

Învestitura contemporaneităţii atribuită cu constanţă unor termeni învechiţi, precum şi mutaţiile de ordin funcţional la cuvinte

---

[8] Vezi Al. Bojin, *Lexicul poeziei lui Goga*, în *Studii de stil şi limbă literară*, Bucureşti, 1968, p. 128–129.

[9] Referindu-se la această categorie de cuvinte, G. Ivănescu arăta: „Termenii *ştiţă, pisc, isc, ctrcă, tiriş, dîmb, răzbesc, ţandără, niţel* şi chiar alţii nu au prea apărut pînă la T. Arghezi în poezie sau n-au apărut deloc ..." (Id. *Limba poetică românească*, în LL, II, 1956, p. 206).

[10] După cum mărturiseşte însuşi poetul: „Mă lupt de o viaţă întreagă cu cuvintele. ... Am şi uitat şirul anilor de cînd le tot potrivesc. Din zăbava asta m-am ales cu mulţumirea smerită de a fi stîrnit cîteodată o vibraţie nouă în vorbele din vechime ..." („Luceafărul", din 1 decembrie 1958, p. 10).

regionale sau populare subliniază o linie de selecţie proprie, care indică ca prim argument capacitatea de informaţie semică alături de cea distribuţională.

Concludente sînt, în acest sens, şi formaţiile lexematice de ordin sinonimic sau antonimic, în care sînt verificate atît disponibilităţile semantice care înlesnesc astfel de opoziţii, cît şi capacitatea derivaţională proprie limbii române în forme virtual posibile. Pe lîngă grupări ca : *cer* (S I 11) — *tărie* (S VI 91) — *boltă* (S VI 113), *straie* (S VI 133) — *ţoale* (S VI 109) — *veşmînt* (S VI 133), *boală* (S XIV) — *beteşug* (S I 131) — *maladie* (S XIV, 159), *hodină* (S VI 145) — *neodihnă* (S VI 134), *demonta* — *remonta* (S XIV 144), *discreţiuni* — *indiscreţiuni* (S XXIX 196), identificăm şi formaţii sinonimice de felul : *zugrav* (S XXIX 60) — *pensular* (S XXIX 52), *sculptor* (S XXIX 100) — *ipsozar* (S XXIX 100) — *statuar* (S XXIX 38).

Proza îndeosebi oferă un argument pentru consecvenţa cu care s-a apelat la acest proces de r e i n t e r p r e t a r e[11] a materialului lexical românesc, nu totdeauna sub imperiul necesităţii, ci şi dintr-o inegalabilă imaginaţie aservită dorinţei de a demonstra neştiutele şi nesfîrşitele resurse ale limbii române : *analfabetic* „lipsit de valoare" *(operă analfabetică* S XXIX 394), *antidescriptiv* (S XXIX 281), *antipreistoric* (S XIV 167), *atoateprofitor* (S XXV 37), *atotabsorbantă* (preocupare S XXXI 63), *atotlecuitor* (S I 134), *atotcopleşitor* (S XXIX 51), *coaltar* (S XIV 167), *dezghiţitoare* (subst. S XIV 130), *extrasintetic (limbaj concentrat şi extrasintetic* S XIV 57), *împutrezitor (organisme politice împutrezitoare* S XXXI 41), *nefire* (S I 185), *nevieţi* (S IV 272), (la) *nevreme* „timpuriu" (S XXIX 380), *neunde* „neant", înregistrat şi în DLR doar la T. Arghezi (S.P. 126), *polişefie* (S XXXI 40), *postbox* (S XIV 152), *predomni (predomneşte incoerenţa* S XXXI 46), *subpartid* (S XIV 114), *similiartistic* (S XXIX 438), *similiclasic* (S XXV 110) *tinerism* (S XXIX 20), *cazuism* „modalitate subtilă de abordare" (S XXIX, 311), *ziarism (cu ce să începem? Fiindcă sîntem ziarişti, cu ziarismul* S XXXI 234), *taciturniza* „a se înnegri" (S XIV 116), *zmîngălitură* (de la *zmîngăli* variantă a lui *mîzgăli* S XXIX 250), *stîncozitate* (S XXIX 220), (surîs) *salutător* (S XXIX 213), *trezitor* (S XXV 46), *şcolist* „adept al unei şcoli" (S XXIX 92) ş.a.m.d.

Derivatele nuanţează, adesea, sensuri deosebite de cele cunoscute şi înregistrate lexicografic. Astfel este şi *desfrîna* (de la *frînă)* „a se desface" (S II 223), *încondeia* „a scrie" în *să încondeiez un manuscris* (S XXIX 436), *creionat* „scris în grabă" în *propoziţii creionate pe* un *crîmpei de hîrtie* (S XIV 96) etc.

★

Vocabularul arghezian, în ansamblul structurii sale, reprezintă o mărturie a bogăţiei fondului lexical tradiţional, dar şi a multiplelor lui posibilităţi de valorificare ca formă şi înţeles.

Opţiunea frecventă pentru cuvinte învechite, regionale şi, îndeosebi, populare (şi uzuale) determină o î n v i o r a r e a potenţialului lor expresiv în consens cu dorinţa poetului de a reînvia „neştiuta miere a buruienii"

---

[11] Acad. Iorgu Iordan semnalează, de pildă, în *Limba română contemporană*, [Bucureşti], 1954, p. 331, existenţa derivatului *strămoşie* „într-un document din a doua jumătate a secolului XVII-lea, reluat sau re-creat de T. Arghezi".

(S II 94). Faptul are urmări asupra r u l a j u l u i lexical în ansamblu, dar și asupra limbajului artistic românesc ca r e g e n e r a r e și î m b o g ă ț i r e.

Diagrama mijloacelor sale procedurale înregistrează o mare varietate atît în ceea ce privește forma, cît mai ales ca intervenție în configurația semantică a cuvîntului, de la exploatarea structurii deja existente, pînă la a c t u a l i z a r e a unor posibilități latente, mărindu-le puterea semică.

Înnoirile de formă propriu-zisă și lexicalizările constituie, astfel, un argument al procesului arghezian de p r o s p e c t a r e a potențialului lexical românesc în consens cu tendințele sale generale de evoluție.

Aprilie 1980 *Universitatea din Craiova*

SÎNT *DUNĂRIȚĂ* ȘI *SIREȚEL* CREAȚII SADOVENIENE?

DE

VAL. ȚURLAN

În studiul *Mihail Sadoveanu, creator de limbă* din „Varietăți critice", Editura pentru literatură, 1966, reputatul istoric și critic literar Șerban Cioculescu afirmă că, între alte cuvinte, marele nostru scriitor a creat, după modelul lui *pruteț*, înregistrat în DM cu sensul regional „braț părăsit al Prutului care rămîne ca o baltă", pe *dunăriță* și *sirețel*, ambele apărînd în *Istorisiri de vînătoare*, capitolul *Despre această țară și despre vînat și pescuit:* „(...) pe tovarășii vînători din munte îi sfătuiesc să încerce farmecul unei zile cu luntrea în singurătățile *prutețelor* ori *dunărițelor*" și: „Prima rață am împușcat în acest sezon, la 27 martie, pe un braț vechi al Siretului — adică pe un *sirețel* — la adînc".

Cele două cuvinte, *dunăriță* și *sirețel* nu sînt înregistrate în dicționarele limbii noastre, cum este *pruteț*, dar aceasta nu înseamnă că pot fi socotite o creație a lui Mihail Sadoveanu.

Dunăriță (din *Dunăre* + suf. *-iță)* este notat de Antipa, *Pesc.*, 192, 779, alături de sinonimul, tot derivat, *dunărică* (din *Dunăre* + suf. *-ică)* cu sensul „ramificație a Dunării între două ostroave sau între ostrov și mal". Cu acest sens, dar și ca sinonim al termenilor *gîrlă* și *prival*, l-am înregistrat și noi pe Dunărea Veche, în comuna Ostrov, județul Tulcea (inf. Dumitru Teliu). Dealtfel, denumirea *Dunăriță* o poartă în zona Dunării mai multe gîrle care unesc fluviul cu balta: astfel se numea, de pildă, gîrla care lega, în partea de răsărit, Balta Greaca de Dunăre (cf. MDG, III, 297).

Cuvîntul *dunăriță* (ca și *dunărică*, *dunărice)* circulă și în regiunile îndepărtate de Dunăre, dar ca termen general pentru ape curgătoare, după cum îl glosează culegătorii unei colinde din Almăș-Sălișteă-Ilia-Hunedoara:

„Pe țărmuri de *dunăriță*,
Rouriță romaniță,
Pe țărmuri de *dunăriță*
Se preumblă-o fecioriță..." (LS, 203)

Sirețel „braț vechi al Siretului" (din *Siret* + suf. *-el*) a fost înregistrat de noi în cîteva localități din zona inferioară a rîului, unde circulă frecvent.

Existența lui aici este veche, legîndu-se de ramificațiile și schimbările de albie pe care le-a cunoscut, pînă în secolul al XVIII-lea, cursul inferior al Siretului, mutat, în cele din urmă, pe albia Bîrladului, pe care l-a transformat, d n afluent al Dunării, în afluent al său (cf. H 62 și urm.).

Apare atestat în 1481, prin pomenirea, într-un document de la Ștefan cel Mare, a satului „Piticii pe *Sirețel*", sat aflat între rîul Putna și rîul Siret, pe un braț mai mic al celui din urmă (H 62). Mai tîrziu, Miron Costin îl va aminti într-o hotarnică făcută în timp ce era staroste de Putna, hotarnică în care se arată că „din balta *Sirețelului* se începe și *Sirețelul* cu cele trei cursuri ale sale" (H 67).

Vechile cursuri ale Siretului, cu un debit mai mic de apă, rămase de fapt numai ca un șir de bălți, au primit numele *Sirețel*.

Pentru cei care nu-l mai leagă astăzi de vechea albie, cuvîntul înseamnă „locul în luncă unde inundă Siretul și rămîne ca o baltă" (inf. Gh. Stoica, cartier Barboși, municipiul Galați).

Nu cunoaștem dacă, și în ce măsură, circulă acest termen în partea de mijloc și superioară a Siretului [1], dar e sigur că scriitorul l-a întîlnit undeva pe teren, poate chiar în zona inferioară, care îi era bine cunoscută [2].

Tot pe teren l-a întîlnit, desigur, și pe *dunăriță*.

SIGLE

H Constantinescu-Mircești și Ion Dragomirescu, *Hotarul dintre Moldova și Țara Românească de la întemeierea principatelor și pînă la unire*, în „Studii și articole de istorie", vol. VI, București, 1964.

LS *La luncile soarelui (Antologie de colinde laice)*, ediție îngrijită și prefațată de Monica Bărbulescu, București, Editura pentru literatură, 1964.

MDG *Marele Dicționar Geografic al României*, București, 1898—1902, vol. V.

Martie 1980 *Universitatea din Galați*

[1] Amintim că *Sirețel* este numele unei comune aflate la limita de nord-vest a județului Iași.

[2] Dintre localitățile aflate pe cursul inferior al Siretului, în opera scriitorului apar menționate următoarele: *Cotulung, Năneşti, Lieşti (Ilieşti), Barboşi.*

DIN ISTORIA VERBELOR NEREGULATE: PERFECTUL SIMPLU ŞI MAI MULT CA PERFECTUL VERBELOR *A DA* ŞI *A STA*

DE

C. FRÂNCU

0. Deşi paradigmele de perfect simplu şi de mai mult ca perfect ale verbelor neregulate *a da* şi *a sta* nu sînt, în general, neglijate în lucrările de gramatică istorică [1], consacrîndu-li-se uneori chiar studii speciale[2], istoria lor este cunoscută numai în mare, nu şi în detaliu. Influenţîndu-se reciproc sau suferind presiunea paradigmatică a altor verbe, *a da* şi *a sta* prezintă în cursul evoluţiei limbii române numeroase schimbări, puţin cercetate sub aspectul vechimii, al originii dialectale şi al raportului dintre norma limbii literare şi graiurile populare. Astfel, în limba română literară actuală, la perfectul simplu este admisă, la verbul *a da*, paradigma de tipul *dădui*, *dăduşi*, *dădu*, *dădurăm*, *dădurăţi*, *dădură*, dar nu şi paradigmele de tipul *dedei* sau *detei*, *dedeşi* sau *deteşi*, *dede* sau *dete*, *dederăm* sau *deterăm*, *dederăţi* sau *deterăţi*, *dederă* sau *deteră* [3]. În mod similar, la mai mult ca perfect, sînt considerate literare numai formele de tipul *dădusem*, *dăduseşi*, *dăduse*, nu şi cele de tipul *dedesem*, *detesem*, *dedeseşi*, *deteseşi*, *dedese*, *detese* etc. La verbul *a sta*, paradigma de perfect simplu admisă în limba literară este cea de tipul *stătui*, *stătuşi*, *stătu*, şi nu cea de tipul *stetei*, *steteşi*, *stete*, iar cea de mai mult ca perfect, *stătusem*, *stătuseşi*, *stătuse* (nu *stetesem*, *steteseşi*, *stetese)*. Pe lîngă aceste variaţii de radical, graiurile populare prezintă şi diferenţe de accentuare, căci, alături de *dedéi*, *detéşi*, se întîlnesc, în unele regiuni, formele *détei*, *déteşi* etc.[4] Pe de altă parte, neregularitatea merge mai departe la verbele din aceeaşi familie cu *a da* şi *a sta* : *a se deda*, *a reda*, *a preda*, *a trăda*, *a răzda*, *a custa*, *a consta*, *a presta* [5]. Aceste verbe, care în flexiune se comportă, în general, ca *a da* şi *a sta*, au la perfectul simplu forme aberante sau nu au deloc. De pildă, perfectul verbelor a *reda*, *a se deda*, *a (se) preda*, *a(se) trăda* nu poate fi**redădui* **mă dedădui*, **(mă)predădui*, **(mă)trădădui*, ci *redai* (formă neîntîl-

[1] Vezi Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, ediţia J. Byck, vol. II, Bucureşti, 1961, p. 156, 158—159 ; Al. Rosetti, *Limba română în secolele al XIII-lea — al XVI-lea*, Bucureşti, 1956, p. 146 ; Alf Lombard, *Le verbe roumain*, tom. I—II, Lund, 1954—1955, p. 452, 453, 455, 457—459, 724, 930, 973, 974 ; A. Procopovici, *Din morfologia şi sintaxa verbului românesc. Aoristul în raport cu celelalte timpuri şi moduri*, RF, II, p. 1—48 ; I. Şiadbei, *Le sort du prétérit roumain*, în „Romania", LVI, 1930, p. 331—360 ; G. E. Wahlgren, *Étude sur les actions analogiques réciproques du parfait et du participe passé dans les langues romanes*, Uppsala, 1920, p. 94—101, 159—161.

[2] Vezi H.Schmid, *Zur Formenbildung von* ***dare*** *und* ***stare*** *in Romanischen*, în „Romanica Helvetica", XXXI, 1949.

[3] Cf. *Gramatica limbii române* (editată de Academie), ed. a II-a, vol. I, Bucureşti, 1965, p. 288—290 ; *Limba română corectă* (volum coordonat de V. Breban), Bucureşti, 1973, p. 77.

[4] Cf. Alf Lombard *op. cit.*, p. 458 ; Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*, Bucureşti, 1937, p. 194, nota 1 ; Mioara Avram, *Accentuarea perfectului simplu*, în LR, XXVII, 1978, nr. 2, p. 187.

[5] Cf. Alf Lombard, *op. cit.*, p. 459—461.

nită în texte, dar posibilă în vorbire), *mă dedai*, *(mă)predai*, *(mă)trădai*. În mod corespunzător, mai mult ca perfectul acestor verbe nu poate fi **redădusem*, **mă dedădusem*, **(mă)predădusem*, **(mă)trădădusem*, menţionate totuşi de Alf Lombard [6] ca existente, ci numai *redasem*, *mă dedasem*, *(mă)predasem*, *(mă)trădasem*. Mulţi vorbitori nativi sînt puşi în dificultate cînd trebuie să conjuge aceste verbe la timpurile în discuţie.

1. În articolul de faţă ne propunem să cercetăm diacronic diferitele paradigme de perfect simplu şi de mai mult ca perfect ale verbelor *a da* şi *a sta*, cu scopul de a preciza vechimea lor, răspîndirea lor veche şi modernă în graiuri şi dialecte şi raporturile lor cu normele limbii literare în diverse perioade de evoluţie a limbii române. Cercetarea este făcută din perspectivă *prospectivă*, pornind de la cele mai vechi texte dacoromâne pînă în zilele noastre, şi *retrospectivă*, comparînd situaţia din vechea dacoromână cu cea din dialectul aromân din secolul al XVIII-lea şi cu cea din dialectele meglenoromân şi istroromân de astăzi, pentru reconstruirea situaţiei din „româna comună".

1.1. În textele dacoromâne din secolul al XVI-lea, verbul *a da* are la perfectul simplu forme tari, mai apropiate de etimon, în timp ce verbul *a sta* are numai forme slabe. Tendinţa generală de înlocuire a formelor tari de perfect cu forme slabe a afectat mai întîi verbul *a sta*, care, probabil, aşa cum cred unii cercetători [7], încă din latina populară şi-a creat, alături de perfectul tare *steti*, un perfect slab *stētui* [8] sau *statui*, împrumutat de la verbul *statuĕre* [9]. Situaţia din dacoromâna veche şi din dialectul aromân din secolul al XVIII-lea ne duce spre ipoteza că, încă din româna comună sau în perioada imediat următoare (în tot cazul anterioară secolului al XVI-lea), formele slabe de tipul *stătúi*, *stătúşi*, *stătú*, *stătúm*, *stătútu*, *stătúră* înlocuiseră formele tari de tipul *stétiu*, *stéteşi*, *stéte*, *stétemu*, *stétetu*, *stéteră*.

Astfel, în textele dacoromâne din secolul al XVI-lea întîlnim numai prima paradigmă : pers. 1 sg. : *stătuiŭ* (CV, 62/6, 74/12 ; PH, 266/2, 290/30, CPR. 201), pers. 2 sg. : *stătuşi* (PS, 14/1, CP, 13^{v}/2), pers. 3 sg. : *stătu* (CV, 36/9, 40/11, 49/6, 88/11, 89/8, 94/8 ; PS 44/17, 87/7, 169/13, 225/14, 231/1, 8, 238/3, 321/11 ; CP, 39^{r}/11, 43^{v}/8, 84^{r}/6, 209^{r}/8,9 ; CT, 3^{r}/8, 43^{v}/13, 93^{v}/9, 114^{v}/24, 116^{v}/15, 125^{v}/3, CB, I, 373, 374), *statu* (ES, 51^{v}/19, 77^{r}/13), pers. 1. pl. : *stătum* (CPR. 50), pers. 3 pl. : *stătură* (CV, 69/13 ; PS, 72/14, 278/9 ; CT, 82^{v}/4, 129^{r}/15, 175^{r}/3 ; CP, 1^{v}/1,69^{v}/8, 10, 256^{v}/14 ; PO, 113/19, 144/18, 152/18, 194/15), *statură* (ES, 41^{v}/4)[10].

În textele aromâne din secolul al XVIII-lea şi de mai tîrziu se întîlnesc, de asemenea, numai forme slabe : *stătu* (BA, 26/23), *stătură* (BA, 183/31).

---

[6] *Ibidem*, p. 460—461.

[7] Cf. Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. I, Bucureşti, 1961, p. 107 ; Alf Lombard, *op. cit.*, p. 457.

[8] *Ibidem*, 457.

[9] Cf. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Bucureşti, 1903—1925 ; G. E. Wahlgren, *op. cit.*, p. 246 ; Alf Lombard, *op. cit.*, p. 457.

[10] Pentru alte atestări, vezi Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. II, Bucureşti, 1961, p. 158—159.

În schimb, la perfectul simplu al verbului *a da* în textele dacoromâne din secolul al XVI-lea din toate regiunile apar numai forme tari: pers. 1. sg.: *dediu* (< *dĕdi*, în care *é* nu s-a diftongat, fiind influenţat de persoana a II-a, *dedeşi*, unde *e* din prima silabă nu era sub accent [11]) CTD. 46 r/13—14, 107 v/10; PO, 136/10, 137/28; MI, 172 v/16—17; CR, I, 9), *dedъ* (CT, 225 v/13; PO, 52/11; CTD. 226), pers. 3. sg.: *dede* (DIR, IX, 14, 16, 20), *deade* (DIR, LIX, 18/21), pers. 1. pl.: *deademŭ* (CC², 6/5), pers. 2 pl.: *dĕdetъ* (CT, 56 v/14, 75 r/1), pers. 3 pl.: *deaderă* (CV, 56/5, 87/4—5; CP, 126 v/14, 144 v/14; PO, 63/23, 64/4—5, 119/26; CC², 3/1). Singura formă slabă (cu accentul pe sufixul *-e-*) era forma de persoana a II-a singular *dedeşi* (CT, 131 r/18, 55 v/20, 156 r/4, 173 r/10; PS, 298/6). Forma *dedeşi* nu pune probleme speciale: ea este succesoarea lat. *dedisti*, în care *-sti* a trecut la *-şi*, ca şi în alte forme de perfect [12]. Mai neregulate sînt formele de persoana a III-a singular *dede*, *deade* (*diade*) şi cele de plural *dédemъ* (*deádemŭ*), *dédet* (*deádetŭ*), *déderă* (*deáderă*), căci prima silabă a lat. *dĕdĭt*, *dĕdĭmus*, *dĕdĭtis*, *dĕdĕrunt* ar fi trebuit să evolueze spre *ze-* ca în *zeace* < lat. *dĕcem*. Pe de altă parte, a doua silabă a lui *dĕdī* ar fi trebuit să evolueze ca aceea din *crudī* > *cruzi* [13]. Menţinerea oclusivei iniţiale *d-* a fost explicată de Alf Lombard prin influenţa altor forme flexionare (prezentul, participiul, infinitivul, imperfectul), iar a celei din a doua silabă prin influenţa persoanei a II-a singular *dedeşi* [14].

În textele din secolul al XVI-lea nu sînt atestate formele slabe de tipul *dădui*, *dăduşi*, *dădu*, deci paradigma corespunzătoare lui *stătui*, *stătuşi*, *stătu*, singura atestată în acel secol. De asemenea, nu sînt atestate formele slabe de tipul *dedéi*, *detéi*. Prin urmare, tendinţa generală de substituire a formelor tari cu formele slabe, care afectase din timpuri foarte vechi (latina populară sau româna comună) perfectul verbului *a sta*, nu cuprinsese încă în secolul al XVI-lea paradigma verbului *a da*.

O situaţie asemănătoare există la mai mult ca perfect. Singurele forme atestate sînt cele compuse din radicalul tare al perfectului simplu *(ded-)*, sufixul perfectului *-e-* şi sufixul mai mult ca perfectului *-se-* urmat de desinenţă: pers. 3 sg.: *dedese* (CT, 62 v/24, 78 r/19, 134 v/1, 216 r/2, 227 r/5), *dedĕse* (PO, 164/3, 301/4, 9, 12; CB, I, 19), pers. 1. pl. *dedesem* (CPR., 168), pers. 3 pl. *dedese* (CT, 212 v/9). Aceste forme sînt destul de rare în texte, în locul lor folosindu-se formele perifrastice de tipul *au fost dat* (PO, 5/21, 8/8), *era dat* (PO, 309/23), atît în textele provenind din zona nordică, cît şi în cele provenind din zona sudică. La verbul *a sta*, concurenţa dintre formele sintetice şi cele analitice de mai mult ca perfect era mult mai puternică, astfel încît în texte nu am întîlnit decît forme perifrastice de tipul *nu era stătut* (CT, 177 r/11), *era stătut* (PO, 63/5), *era stătută* (PO, 100/20). Pornind de la faptul că perfectul simplu avea numai forme slabe de tipul *stătui*, *stătuşi*, *stătu*, putem presupune că paradigma mai mult ca perfectului sintetic, timp derivat de la tema perfectului, va fi fost în secolul al XVI-lea de tipul *stătuse*, *stătuseşi*, *stătuse*, *stătusem(u)*, *stătuset(u)*, *stătuse*.

---

[11] Cf. Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. I, Bucureşti, 1961, p. 18.

[12] Pentru explicarea acestei treceri, vezi Alf Lombard, *op. cit.*, p. 341—343.

[13] *Ibidem*, p. 457.

[14] Cf. Alf Lombard, *op. cit.*, p. 456—457. Pentru alte explicaţii, vezi S. Puşcariu, în DR, III, p. 390; I. Şiadbei, în „Romania", LVI, 1930, p. 333.

În dialectul aromân din secolul al XVIII-lea şi de astăzi, perfectul simplu al verbului *a da* are forme tari de tipul *ded, deádiş, deáde, deádim, deádit, diádiră* (BA, 578 ; LA, IV/21, VI/6, IX/21). Formele slabe de tipul *didéi, didéşi*, neatestate în textele aromâne din secolul al XVIII-lea, dar prezente astăzi în acest dialect şi atestate în unele texte din *BA* sînt probabil creaţii recente.

La mai mult ca perfect, dialectul aromân are numai forme perifrastice de tipul *avea dată* (= dăduse, BA, 5/23), *avea stătută* (= stătuse), formele sintetice, descendente ale mai mult ca perfectului conjunctiv latinesc, nepăstrîndu-se în acest dialect.

În concluzie, comparînd situaţia din dacoromâna veche cu cea din dialectul aromân din secolul al XVIII-lea şi de astăzi, constatăm că în ambele dialecte tendinţa de transformare a perfectelor tari în perfecte slabe a afectat numai verbul *a sta*, nu şi verbul *a da*. De aceea, pentru româna comună trebuie să postulăm o paradigmă slabă numai pentru primul, pentru al doilea paradigma slabă fiind posterioară epocii de comunitate. Pentru mai mult ca perfect, este greu de făcut o afirmaţie categorică, întrucît forma sa sintetică nu se mai păstrează în dialectul aromân, în locul ei folosindu-se numai forma analitică de tipul *avea dată, avea stătută*.

2. În textele din secolul al XVII-lea, paradigmele de perfect şi de mai mult ca perfect ale verbelor *a da* şi *a sta* au, în general, aceeaşi situaţie ca şi în secolul anterior. Verbul *a sta* are numai forme slabe : *stătuşi* (V, 253/14), *stătu* (A, 90/11, 92/14, 98/9, 102/26 ; V, 6/5, 9/17, 10/18, 79/16, 92/10, 11, 94/9 96/27, 97/10, 127/18 ; H, 75 ; MC, 97/16 ; DVS, 222^{v}/16), *stătum* (A, 85/4), *stătură* (V, 84/6, 131/9, 260/9, 17, 22, 270/21, 272/1, 324/16 ; DO, 217 ; H, 75, 102 ; A, 90/2, 92/12, 96/11, 101/14, 109/17), *astătură* (DVS, 9^{v}/17). Formele de tipul *stetiu, steteşi, stete, stetem, stetet, steteră* nu sînt atestate în nici un text. La mai mult ca perfect, alături de formele analitice, mai frecvente, apar şi forme sintetice de tipul *stătuse, stătusă* (MC, 73/28).

Verbul *a da* îşi menţine formele tari în marea majoritate a textelor : pers. 1 sg. *dediu* (CR, I, 228, 266 ; DVS, 46/22, 146^{v}/2), *dedi* (DO, 217), *dedŭ* (BRV, I, 115), pers. 2sg. *dedeş* (CR, I, 315 ; DO, 98, 117, 203, 275), *dedeşi* (V, 389/17, 429/6, 449/26, 477/20, 30), pers. 3 sg. *dĕde* (V, 14/20, 21, 42/2, 64/18, 82/22, 84/30, 92/4, 102/10, 111/9, 123/12, 125/7 ; H,319), *dede* (A, 87/28, 34, 88/5, 95/3031, 96/29, 31 ; DO, 7, 180, 240, 302, 381 ; U, 205 ; INB, 321, 227), *dăde* (NT, 137), pers. 1 pl. : *dĕdemъ* (V, 47/15), *deademŭ* (DVS, 79/1, 100/5), pers. 3 pl. *dĕderă* (V, 77/28, 93/28, 191/6, 226/12, 338/25, 356/16, 386/21, 400/21 ; H, 67), *dederă* (H, 67 ; A 82/23, 85/22, 91/28 ; DO, 42, 152, 154, 175, 198 ; BB, 57), *dideră* (H, 260, U, 205), *dederâ* (NT, 57).

O inovaţie care începe să fie înregistrată pe la 1620 este forma cu *-t-*, *dete* (A, 112/24), folosită alături de cea cu *-d-*, *dede* (A, 87/28, 34, 88/5, 95/30, 31, 96/29, 31), generală în acel timp. Forma cu *-t-*,în loc de *-d-*, este analogică, creată sub influenţa participiului trecut *dat* şi, poate, şi a formelor de perfect ale verbului *a sta*. S-ar putea invoca, pe de altă parte, şi un fenomen de disimilare : *dede* > *dete*, însă analogia ni se pare mai probabilă. Menţionăm faptul că în textele din secolul al XVII-lea am întîlnit forma cu *-t-* numai la persoana a III-a singular, încît nu putem vorbi de

apariţia întregii paradigme cu *-t-* *(detei, deteşi, dete, detem, detet, deteră)*, care este mai nouă.

O altă inovaţie care este înregistrată pe la sfîrşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui de-al XVIII-lea, dar care era, probabil, mai veche cu cîteva decenii în unele graiuri sudice, este apariţia formei slabe de persoana I singular *dedéi* (INB, 320/43). Ea apare sub influenţa formei de persoana a II-a singular *dedéşi* în regiunile în care perfectul simplu era foarte frecvent (Oltenia, Muntenia de vest) şi se încadrează în tendinţa generală de transformare a formei tari de persoana I singular în formă slabă, manifestată în această perioadă şi la verbele regulate : *zisei* (1600—1625, CR, I, 63), în locul mai vechiului *zişi ; merseiu* (H, 108), în loc de *merşi* etc. Subliniem faptul că forma slabă *dedéi* nu a fost întîlnită decît o singură dată în textele (consultate) din acest secol, generală fiind forma tare *dediu* (<*dedi*).

La mai mult ca perfect, în afară de înregistrarea desinenţei *-m* la persoana I sg., *dedesem* (1687, Iaşi, SI, V, 107)[15], situaţia nu diferă de cea din secolul al XVI-lea, formele de tipul *dedese* (1682, Bucovina, BD, II 35), *didesă* (MC, 142/33), *dedease* (DVS, 180^{v}/29) fiind folosite alături de formele analitice de tipul *au fost dat.*

3. În cursul secolului al XVIII-lea asistăm la răspîndirea în unele zone sudice (Oltenia, vestul Munteniei, sudul Ardealului) a formei slabe *dedéi* (1783, Hurez, SD, XIV, 110 ; 1794, *Alexandria*, Sibiu, tipografia lui P. Bart, 216).

Pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea încep să fie atestate în unele texte ardeleneşti formele slabe cu radicalul *dăd-* de tipul *dăduiŭ* (ms. 102 din Biblioteca Academiei, f. 233), *dădură* (1784, *Cîntece de stea*, CR, II, 140 ; ŞA, I,99). Aceste forme, create prin analogie cu formele *stătui, stătură*, mult mai vechi şi mai răspîndite, sînt însă foarte rare, generale fiind în această epocă formele vechi : *dede* (IP, 194/11, 196/19 ; 1705, Iaşi, DRA, II, 106 ; CP, I, 308), *dederă* (1704, Iaşi DRA, II, 103), *deaderă* (LC, 29, 88, 129 ; CR, II, 68) etc.

Formele tari cu *-t-* se întîlnesc din ce în ce mai frecvent în textele muntenesti pe măsură ce ne apropiem de epoca modernă : *dete* (LC, 5, 6, 12, 28, 129), *deteră* (LC, 29, 62, 67, 129 ; 1793, Bucureşti, DIB, I, 573 ; 1799, Bucureşti, DIB, I, 629). În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea sînt atestate forme cu *-ră-* la persoana I plural [16] în texte provenind din Oltenia : *deaterăm* (1787, Craiova, SD, XII, 111).

Radicalul *dăd-* se extinde, pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, şi la mai mult ca perfect : *dădusă* (1797, Moldova, ms. 1 344, f. 25^{v} din Biblioteca Academiei). Formele vechi sînt însă generale : *dedese* (1704, Tîrgovişte, SD, V, 192 ; 1755, Bucureşti, DIB, I, 429 ; NC, 35 ; 1737, Maramureş, IM, 69 ; CP, I, 341), *didesă* (N, 194), *didese* (1785, R. Vîlcea, DRA, I, 705) *didesăşi* (HH, 95).

În concluzie, în secolul al XVIII-lea apar formele analogice slabe de tipul *dădui, dădură* (după *stătui, stătură*), se răspîndeşte forma slabă *dedéi* în unele zone sudice şi se extinde întrebuinţarea, tot în zonele sudice, a

---

[15] Pentru vechimea desinenţei-*m* la pers. 1 sg. la mai mult ca perfect, vezi C. Frâncu, în „Fonetică şi dialectologie", vol. VII, 1971, p. 181.

[16] Pentru vechimea formelor cu *-ră-* la pers. 1 şi 2 pl., vezi C. Frâncu, în AL, XVIII, 1967, p. 187—191.

formelor cu *-t-* de tipul *dete, deteră*. Cele mai multe texte prezintă o îmbinare a celor trei feluri de forme, cele slabe la unele persoane întîlnindu-se alături de cele tari la alte persoane. Cu toate acestea, în tot cursul secolului al XVIII-lea cele mai răspîndite rămîn formele tari.

Formele cu radicalul *dăd-*, care s-a impus mai tîrziu în limba literară, încep să fie înregistrate şi în primele gramatici româneşti. Astfel, Dimitrie Eustatievici Braşoveanul consemnează în gramatica sa din 1757 paradigma de mai mult ca perfect : *dădusem, -eş, -e, -em, -et, -e*, însă nu şi pe cea de perfect simplu (pe care nu-l ia în discuţie)[17]. Formele de perfect simplu de tipul *dădui, stătui* sînt recomandate pe la sfîrşitul secolului de către Radu Tempea : „Asemenea luare de seamă este a să face şi la graiul *dau* şi *stau*, fiindcă în timpul ce au fost are *eu stătui*, dar nu *statui*, *eu dădui*, nu *dadui* şi iarăşi în timpul cel mai demult decît trecut : *eu stătusem*, nu *eu statusem*, *eu dădusem*, nu *eu dadusem*"[18]. Celelalte gramatici din secolul al XVIII-lea nu iau în discuţie perfectul şi mai mult ca perfectul verbelor *a da* şi *a sta*.

4. În secolul al XIX-lea are loc generalizarea în limba scrisă din toate provinciile a paradigmei de tipul *dădui, dăduşi, dădu, dădurăm, dădurăţi, dădură* la perfectul simplu şi a paradigmei de tipul *dădusem, dăduseşi, dăduse* etc. la mai mult ca perfect : *dădui* (AR, 62), *dădu* (DL, 2, CVL, 297 ; PL, 20, 97), *dăduse* (PL, 16, IC, 142, 248, SBT, 136). În prima jumătate a secolului al XIX-lea apar mai ales la mai mult ca perfect forme rezultate prin contaminaţie : *dedusă* (= dăduse, Ţ,I, 96), *dădesem* (1836, Bucureşti, DIB, II, 133). Formele mai vechi de persoana a III-a *(dede, dete, dederă, deteră, dedese)* se menţin însă puternice în tot cursul secolului al XIX-lea. Astfel, marii scriitori le folosesc consecvent. I. Budai-Deleanu întrebuinţează mereu pe *dede* (BDO, 319, 327) şi pe *dedese* (BDO, 132), probabil şi pentru realizarea culorii temporale în *Ţiganiada* şi în *Trei Viteji*. N. Bălcescu foloseşte la persoana a III-a numai formele tari : *dete* (BR, II, 131, 132, 134, 136, 145, 147, 156, 176, 184), *dedese* (BR, II, 192, 195). I. Heliade Rădulescu utiliza nu numai formele vechi *deteră* (ERP, 304 ECL, 374) *dete* (ECL 13, 391, 392), ci şi forma de persoana 1pl, *deterăm* (ERP, 396), formă mai rară în textele din secolul al XIX-lea. Gr. Alexandrescu întrebuinţa pe *dete* (GAP, 301), *diderăm* (GAP, 306), *deteră* (GAP, 140). C. Negruzzi utiliza în *Alexandru Lăpuşneanu*, pentru realizarea culorii locale şi temporale, forma veche : *dede* (DL, 16). Alecu Russo folosea, alături de formele noi *dădui* (AR, 62), *dădu* (AR, 62, 131), pe cele vechi : *dete* (AR, 85), *deteră* (AR, 229). Al. Odobescu prefera formele vechi : *dete* (OA, 79, 209, 389, 392), *deterăm* (OA, 364), *deteră* (OA, 246), *dedese* (OA, 327). M.Eminescu întrebuinţa, în funcţie de efectul stilistic căutat, atît formele vechi, cît şi pe cele noi : *dete* (OE, 115 ; PL, 10, 63, 96), *se dete* (PL, 20, 49, 54), *dederă* (PL, 26), *dedese* (PL, 71, 100), dar *dădu* (PL, 61, 97), *dăduse* (PL, 16). I. L. Caragiale prefera formele vechi celor noi : *detei* (CNPA, 297), *dete* (CNPA, 37, 44, 46, 80, 249, 253, 255, 125), *dedese* (CNPA, 301), *dedeseră* (CNPA, 239), dar *dădu* (CNPA, 292), *dăduse* (CNPA, 292). I. Slavici proceda cam la fel : *dete* (SBT, 67, 82, 98, 100, 102, 105, 117, 135, 154), *se dete* (SBT, 74), dar mai rar *dădu* (SBT, 114), *dăduse* (SBT, 136). I. Creangă, la care perfectul simplu este foarte rar,

[17] Cf. Dimitrie Eustatievici Braşoveanul, *Gramatica românească* (1757), ediţie de N. A. Ursu, Bucureşti, 1969, p. 67—68.

[18] Cf. Radu Tempea, *Gramatică românească*, Sibiu, 1787, 127.

folosea uneori formele vechi *dete* (IC, 229), alături de formele noi *dădu*, *dăduse* (IC, 142, 248), mult mai frecvente.

În ceea ce privește verbul *a sta*, acesta își menține formele slabe : *stătu* (BR, II, 123, 166 ; PL, 4, 66, 68 ; CVL, 296), *stătură* (AS, 104, BR, II, 166, 207 ; ERO, II, 89 ; OE, 160), *stătuse* (CNPA, 46) etc.

O inovație care începe să fie înregistrată din primele decenii ale secolului al XIX-lea încoace este paradigma cu radicalul *stet* de tipul *stetei*, *steteși*, *stete*, *steterăm*, *steterăți*, *steteră*, creată prin analogie cu paradigma *detei*, *deteși*, *dete*, *deterăm*, *deterăți*, *deteră*. Inovația este înregistrată de texte provenind din Oltenia, Muntenia și Banat, regiuni în care perfectul simplu era foarte frecvent : *stete* (BDO, 283, 287, 298, 317 ; ECL, 27 ; SBT, 79 ; CNPA, 43, 83), *steterăm* (ESA, 84). Neîntîlnite în dacoromâna veche și în dialectul aromân, aceste forme nu pot deriva din lat. *steti*, cum cred unii cercetători mai vechi [19], ci sînt forme secundare create prin analogie.

Tot forme analogice, datînd de pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, sînt formele de tipul *stară* (BC, 246),*dară* (BDC, 157, 285), *se dară* (BDC, 271), *darăm* (BDC, 28, 98, 382), pentru *stătură*, *(se) dădură*, *dădurăm* (forma *darăți*, pentru *dădurăți*, nu a fost întîlnită în texte). Aceste forme sînt rezultatul analogiei cu imperfectul, care-și impune radicalul *da-*, *sta-* și la pluralul perfectului simplu. La rîndul său, perfectul simplu își exercită influența asupra imperfectului prin crearea formelor *dădeam*, *stăteam* [20]. Însă, dacă formele de imperfect de tipul *dădeam*, *stăteam*, create sub influența perfectului, au reușit să se impună în normele limbii literare, cele de tipul *darăm*, *starăm*, apărute sub influența imperfectului, au rămas izolate, dispărînd în a doua jumătate a secolului trecut. De fapt, ele sînt înregistrate destul de rar. Primele atestări apar într-un text bănățean, în *Cronica Banatului* a lui N. Stoica de Haţeg, iar apoi cel care le folosește mai frecvent este D. Bolintineanu.

Mai viabile au fost formele de mai mult ca perfect de tipul *dasem*, apărute tot sub influența imperfectului, pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea în Banat și Muntenia : *dase* (BC, 138), dar *dedease* (BC, 147), *dase* (ERP, 359, 364 ; BDC, 20, 87, 207 ; OA, 207), *dasă* (NPT, 98), *daseră* (AR, 248 ; BDC, 19 ; OA, 367), eu *dasem* (BDC, 81 ; VA, 63). Aceste forme erau frecvent folosite de scriitorii patruzecioptiști : mai întîi de munteni și apoi și de moldoveni. V. Alecsandri le folosește *(dasem*, VA, 63) și le recomandă în gramatica sa, publicată în limba franceză în 1863, unde apare următoarea paradigmă : *dasem*, *daseți*, *dase*, *daserăm*, *daserăți*, *dase* [21]. La persoana a II-a singular, autorul dă greșit forma *daseți* pentru *daseși*. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, formele de tipul *dasem* apar la Odobescu, iar la începutul secolului nostru la N. Iorga : *dase* (OA, 207 ; BD, I, 81), *daseră* (OA, 367).

Pentru verbul *a sta* nu au fost întîlnite în texte forme de tipul *stasem*, *staseși*, *stase* etc.

În ceea ce privește graiurile populare, formele de tipul *dasem* se întîlnesc astăzi numai într-un singur punct din Banat (pct. 29 ; cf. ALR, serie nouă, vol. VII, h. 2 202).

---

[19] Cf. T. Cipariu, *Gramatica limbei române*, I, *Analitica* , București, 1859, p. 312.

[20] Cf. C. Frâncu, *Din istoria verbelor neregulate: imperfectul verbelor* ***a da*** *și* ***a sta***, în LR, XXVI, 1977, nr. 1, p. 79—90.

[21] Cf. V. Mircesco, *Grammaire de la langue roumaine*, Paris, 1863, p. 67.

Toate aceste exemple atestă influența reciprocă dintre diferitele paradigme ale verbelor *a da* și *a sta* și pledează pentru ideea că la apariția formelor refăcute nu a participat numai o paradigmă, ci mai multe paradigme din cadrul timpurilor trecute.

Fluctuațiile în ceea ce privește folosirea diverselor paradigme de perfect simplu și de mai mult ca perfect sînt oglindite în gramaticile românești din secolul al XIX-lea, majoritatea dintre ele, manuale școlare, care, prin specificul lor, recomandau elevilor „norma" din epoca respectivă.

Astfel, formele de tipul *dădui*, *dăduși*, *dădu* și *stătui*, *stătuși*, *stătu*, pentru perfectul simplu, și cele de tipul *dădusem*, *dăduseși*, *stătusem*, *stătuseși*, pentru mai mult ca perfect, sînt recomandate în special de autorii de gramatici provenind din Transilvania și Moldova, alături de formele de tipul *dedei*, *dedeși*, *dede* și *dete; stetei*, *steteși*, *stete; dedesem*, *dedeseși*, *dedese* etc. [22]. Cei mai mulți autori de gramatici dau mai multe paradigme, fără nici o mențiune de opțiune între ele. Alții însă prezintă numai paradigma cea mai răspîndită. De pildă, N. Măcărescu dă paradigma *dădui*, *dăduși*, *dădu* și paradigma *dădusem*, *dăduseși*, *dăduse*, iar apoi menționează : „se zice și *dedeiu*, *dedeși*, *dede* și *dete*, *dederăm* și *deterăm*, *dederăți* și *deterăți*, *dederă* și *deteră* ... *dedesem*, *dedeseși* ..."[23]. La verbul *a sta*, autorul prezintă numai paradigma *stătui*, *stătuși* etc., pentru perfectul simplu, și paradigma *stătusem*, *stătuseși* etc., pentru mai mult ca perfect. Formele de tipul *stetei*, *stetesem* nu apar menționate.

Comentarii mai largi face T. Cipariu, care, potrivit concepției sale etimologiste, dă mai întîi formele considerate de el mai apropiate de etimon : *dedi*, *steti*, *dedéși*, *stetéși*, *dede*, *stete*, *dedemu*, *stetému*, *dederu*, *steteru*, iar pentru mai mult ca perfect : *dedésem*, *stetésem* [24]. Apoi el menționează și „uzul vulgariu" (= uzul popular) : „De la *dede* și *stete*, în uzul vulgariu se formă și altă formă mult uzitată : *dedeiu*, *dedeși*, *dede* încă și *dădui*, *dăduși*, *dădu*, pl. *dădurăm*, *dădurăți*, *dădură*, după forma *stătui*, *stătuși*, *stătu* etc. lat. *statui* ... De la *dădui* și *stătui* în uzul vulgariu se aude și *dădusem*, *dăduseși* și *stătusem*, *stătuseși* etc. in preaperfectu"[25]. H. Tiktin dă în gramatica sa toate paradigmele, cele impuse în limba literară fiind ultimele menționate : *dedeiu*, *dedeși*, *dede* (*deteiu* etc. și *dăduiu* etc.), *steteiu*, *steteși*, *stete* etc. (*stătui*), iar la mai mult ca perfect : *dedesem* (*dădusem*) *stetesem* (*stătusem*) [26]. În schimb, A. Philippide [27], în gramatica sa din 1897, prezintă numai formele care s-au impus în limba literară, *dădui*, *stătui* etc.

În secolul nostru, formele de tipul *dădui*, *stătui* și cele de tipul *dădusem*, *stătusem* sînt singurele admise de Academie, iar gramaticile reflectă această recomandare. Acad. Iorgu Iordan, în gramatica sa din 1937, menționa mai întîi formele *dădui*, *dăduși* etc., *stătui*, *stătuși* etc. și, apoi, pe cele de tipul *detei*, *deteși*, *dete*, cu variantele cu *-d-* de tipul *dedei* ; formele *stetei*, *steteși*, *stete* etc., subliniind însă că „Academia admite numai pe *dădui*, *dăduși* etc., ; *stătui*, *stătuși*"[28]. La mai mult ca perfect, acad. Iorgu Iordan

[22] Cf. N. Măcărescu, *Gramatică română pentru clasele normale*, Iași, 1848, p. 64–65 ; V. Ianoviciu, *Gramatica limbei romanesci*, Viena, 1951, p. 72.

[23] Cf. N. Măcărescu, *op. cit.*, p. 64–65.

[24] Cf. T. Cipariu, *op. cit.*, p. 311.

[25] *Ibidem*, p. 312.

[26] Cf. H. Tiktin, *Gramatică română*, vol. I, Iași, 1892, p. 193.

[27] Cf. A. Philippide, *Gramatica elementară a limbii române*, Iași, 1897, p. 101.

[28] Cf. Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*, București, 1937, p. 194.

prezenta numai formele impuse în limba literară : *dădusem, dăduseşi* etc. *stătusem, stătuseşi* etc.[29].

O gramatică românească care a atins numeroase ediţii, cea a lui C. Şotropa, recomanda la perfectul simplu toate paradigmele, punînd însă pe primul plan pe cea impusă în limba literară actuală : „*dădui* şi *detei, dăduşi* şi *deteşi, dădu* şi *dete; stătui* şi *stetei*"[30]. La mai mult ca perfect, această gramatică menţiona însă numai formele de tipul *dădusem, stătusem* [31].

Fluctuaţiile în întrebuinţarea diferitelor paradigme în primele patru decenii ale secolului nostru sînt reflectate şi de statisticile făcute de Alf. Juilland în partea I a dicţionarului de frecvenţă a cuvintelor româneşti [32], statistici care atestă, cu certitudine matematică, viabilitatea formelor tari la unele persoane, în special la persoana a III-a singular a perfectului simplu. Un exemplu ni se pare concludent în această privinţă : L. Blaga, deşi la celelalte persoane folosea formele slabe impuse în limba literară, la pers. 3 sg. folosea forma tare *dete* (LBO, VI, 207, 116), dar *dădui, dădusem* (LBO, 120).

5. Răspîndirea formelor de perfect simplu ale verbelor *a da* şi *a sta* în graiurile dacoromâne actuale se poate urmări după ALR, serie nouă, vol. VII, h. 2 203, 2 204, 2 205 şi 2 226. Pentru mai mult ca perfectul acestor verbe nu există hărţi speciale în ALR.

Cercetînd materialul din atlas, constatăm că formele mai apropiate de etimon se întîlnesc în Banat, sudul Crişanei şi Oltenia. De pildă, forma *dede* < lat. *dedit* se mai păstrează în punctele 2, 27, 29, 102, 105, 310. Forme tari cu *-t-* analogic, în loc de *-d-*, apar mai ales în Oltenia şi vestul Munteniei *(dete, deteră :* pct. 836, 848, 872, 876, 886, 899, 928). Formele analogice de tipul *dădu, dădură*, create după *stătu, stătură*, apar în Crişana, sudul Ardealului, estul Munteniei şi sudul Moldovei (pct. 64, 95, 279, 272, 182, 762, 728, 605 ; cf. ALR, serie nouă, vol. VII, h. 2 204). Forma mai apropiată de etimon de pers. 1 sg. *dedi* nu mai este înregistrată în nici un punct din ALR. În schimb forma moale *dedéi (didéi)* apare în Banat şi în Oltenia (pct. 2, 29, 36, 27, 836, 812, 848, 876, 791) şi într-un punct din Muntenia (pct. 928). În cea mai mare parte a dialectului dacoromân (în care se păstrează forme de perfect simplu), la pers. 1 sg. au fost notate nunai forme slabe de tipul *dădui* (Muntenia, sudul Ardealului, sudul Moldovei, Dobrogea, Crişana, vestul Ardealului, Maramureş : cf. ALR, serie nouă , vol. VII, 1. 2203). La persoana I şi a II-a plural, formele vechi fără sufixul *-ră-* se mai păstrează în Crişana (pct. 64, 272, 310). Formele mai vechi de tipul *dedérăm, dedérăţi* se întîlnesc în Oltenia (pct. 812, 836, 848, 876), în Banat (pct. 2, 27, 29, 36) şi, izolat, în Muntenia (pct. 791, 928). În celelalte puncte în care s-a mai notat perfectul simplu apar formele analogice de tipul *dădurăm, dădurăţi* (pct. 192, 762. 728, 605, 705). Formele

---

[29] *Ibidem*, p. 194.

[30] Cf. C. Şotropa, *Gramatica limbii române*, ediţia a IX-a, Bucureşti, 1946, p. 161.

[31] *Ibidem*, p. 161.

[32] Cf. Alf. Juilland, Ileana Juilland, P. M. H. Edwards, *Frequency Dictionary of Rumanian Words*, The Hague—London—Paris, 1965, p. 343. Pentru fluctuaţiile în întrebuinţarea diferitelor paradigme, vezi şi Mioara Avram, *Accentuarea formelor de perfect simplu*, în LR, XXVII, nr. 2, 1978, p. 181—188.

cu *-t-* analogic, în loc de *-d-*, de tipul *deterăm*, *deterăți* apar în Oltenia și în vestul Munteniei (pct. 872, 886, 899 ; cf. ALR, serie nouă, vol. VII, h. 2 205).

Pentru verbul *a sta* , toate punctele (cu excepția pct. 95, 386, 605, unde alături de *stătui* a fost notată și forma analogică *stetei (stitei)*) conțin formele de tipul *stătui* (cf. ALR, serie nouă, vol. VII, h. 2 226). Această repartiție întărește ipoteza că verbul *a sta* și-a generalizat într-o epocă mai veche formele slabe provenite din lat. **statui*, pierzînd formele descendente din **steti*.

În materialul din ALR nu sînt notate formele cu accentul trecut pe silaba întîi de tipul *détei*, *stétei* semnalate de unii cercetători [33].

În ceea ce privește dialectele din sudul Dunării, formele tari de tipul *dediu*, *dédeși*, *dĕde* sînt puternice în dialectele aromân și meglenoromân. Pentru dialectul aromân nu mai dăm exemple, întrucît situația din acest dialect a fost luată în discuție mai sus (§1).

În dialectul meglenoromân, verbul *a da* are următoarea paradigmă tare de perfect simplu : *ded*, *dédeș (deádiș)*, *deádiși*, *dédi*, *deádem*, *deádet*, *deáderă* [34]. În schimb, verbul *a sta* are, ca și în dialectul aromân și în daco-româna veche, numai paradigmă slabă : *stătúi*, *stătúși*, *stătú* etc. [35]

În dialectul istoromân, aoristul a dispărut, astfel încît situația din acest dialect este irelevantă pentru problema cercetată. De asemenea, mai mult ca perfectul sintetic (descendent al mai mult ca perfectului conjunctiv latinesc) nu se mai păstrează în dialectele sud-dunărene ale limbii române și de aceea comparația nu oferă elemente noi.

6. În sfîrșit, despre compusele verbelor *a da* și *a sta* putem spune că acestea sînt foarte rare în texte. Unele dintre ele sînt neologisme latino-romanice *(a se deda, a reda)*, altele sînt creații românești *(a răzda, a izda)*, unul este de origine latină *(a trăda)*, iar altul de origine veche slavă *(a preda)*. Verbul *a sta* intră numai în vechiul românesc *a custa*<lat. *constare* „a trăi", păstrat azi în Maramureș, Banat, Bihor și Munții Apuseni, și în neologismele latino-romanice *a consta*, *a presta*. Dintre acestea, se întîlnesc și în graiurile populare numai *a trăda*, *a (se) preda*, *a se deda* și *a custa* (în zonele menționate).

Am întîlnit în texte mai vechi numai perfectul lui *a (se) preda*, care este *predeate* (BC, 130, 204), *să predeate* (BC, 126), nu **predădu*, și al lui *a se deda*, care este *mă dedai* (BC, 191), și nu **mă dedădui* sau **mă dedei*. Majoritatea acestor verbe nu se folosesc la perfectul simplu sau la mai mult ca perfect, încît pentru mulți vorbitori este greu de pus verbe ca *a consta*, *a reda*, *a răzda*, *a izda* la aceste timpuri.

LISTA ABREVIERILOR

A *Alexandria (1620)*, în N. Cartojan, *Alexandria în literatura românească. Studiu și text*, București, 1922.

AR Alecu Russo, *Scrieri literare*, București, 1970.

---

[33] Cf. Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 194, nota 1 ; Alf Lombard, *op. cit.*, p. 458.

[34] Cf. T. Capidan, *Meglenoromânii*, vol. II, București, 1935 v. „dau", „stau".

[35] *Ibidem.*

AS Gh. Asachi, *Scrieri literare*, vol. I, Bucureşti, 1956.
BA Per. Papahagi, *Basme aromâne şi glosar*, Bucureşti, 1905.
BB *Biblia* (1688), în *Codicele voroneţean*, ediţia I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885.
BC Nicolae Stoica de Haţeg, *Cronica Banatului*, ediţia D. Mioc, Bucureşti, 1969.
BD N. Iorga, *Documente româneşti din arhivele Bistriţei*, vol. I—II, Bucureşti, 1899—1900.
BDC D. Bolintineanu, *Călătorii*, vol. I—II, ediţia I. Roman, Bucureşti, 1968.
BDO I. Budai-Deleanu, *Opere*, vol. II, ediţia Florea Fugariu, Bucureşti, 1975.
BR N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, vol. I—II, Bucureşti, 1967.
BRV *Bibliografia românească veche*, întocmită de I. Bianu, N. Hodoş şi D. Simonescu, vol. I—IV, Bucureşti, 1900—1944.
CB B. P. Hasdeu, *Cuvente de bătrâni*. vol. I—II, Bucureşti, 1878—1879.
CC² Coresi, *Carte cu învăţătură (1580—1581)*, ediţie de Al. Procopovici şi S. Puşcariu, Bucureşti, 1914.
CNPA I. L. Caragiale, *Nuvele, povestiri, amintiri, varia*, Bucureşti, 1975.
CP Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577)*, ediţie de Stela Toma, Bucureşti, 1976.
CPr. Coresi, *Lucrul apostolesc*, ediţia I. Bianu, Bucureşti, 1930.
CR M. Gaster, *Crestomaţie română*, vol. I—II, Leipzig—Bucureşti, 1891.
CT Coresi, *Tetraevanghelul*, ediţie de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963.
CTd. N. Drăganu. *Două manuscripte vechi: Codicele Todorescu şi Codicele Marţian*, Bucureşti, 1914.
CV *Codicele voroneţean*, ediţie de I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885.
CVL „Convorbiri literare", ediţie de Pavel Florea, vol. I, Iaşi, 1973.
DIB G. Potra, *Documente privitoare la istoria oraşului Bucureşti*, vol. I—II, Bucureşti, 1960, 1975.
DL „Dacia literară", ediţie de Maria Platon, Bucureşti, 1972.
DO Dosoftei, *Opere*, vol. I, ediţie de N. A. Ursu, Bucureşti, 1978.
DIR *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1979.
DRA *Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. I—II, Bucureşti, 1959, 1966.
DVS Dosoftei, *Viaţa şi petreacerea svinţilor*, Iaşi, 1683—1684.
ECL I. Heliade Rădulescu, *Critica literară*, ediţie de A. Sasu, Bucureşti, 1979.
ERO I. Heliade Rădulescu, *Opere*, vol. I—II, ediţie de V. Drimba, Bucureşti, 1968.
ERP I. Heliade Rădulescu, *Poezii. Proză*, ediţia V. Drimba, Bucureşti, 1977.
ES *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu (1551—1553)*, ediţie de E. Petrovici şi L. Demény, Bucureşti, 1971.
ESA I. Heliade Rădulescu, *Scrisori şi acte*, Bucureşti, 1972.
GAP Gr. Alexandrescu, *Poezii. Proză*, Bucureşti, 1977.
H *Herodot*, ediţie de N. Iorga, Bucureşti, 1909.
HH N. Iorga, *Hîrtii din arhivele Mînăstirii Hurezului*, Bucureşti, 1925.
IC I. Creangă, *Poveşti, amintiri, povestiri*, Bucureşti, 1978.
IM I. Bîrlea, *Însemnări din bisericile Maramureşului*, Bucureşti, 1909.
INB *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, ediţie de Florica Moisil şi Dan Zanfirescu, Bucureşti, 1970.
IP Antim Ivireanul, *Predici*, ediţie de G. Ştrempel, Bucureşti, 1962.
LA *Liturgier aromânesc*, ediţie de Matilda Caragiu-Marioţeanu, Bucureşti, 1961.
LBO Lucian Blaga, *Opere*, vol. I—VI, ediţie de Dorli Blaga, Bucureşti, 1979.
LC *Letopiseţul cantacuzinesc*, ediţia C. Grecescu şi Dan Simonescu, Bucureşti, 1960.
MI *Manuscrisul de la Ieud*, ediţie de Mirela Teodorescu şi I. Gheţie, Bucureşti, 1977.
MC Miron Costin, *Opere*, ediţie de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958.

N I. Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei şi O samă de cuvinte*, ediţie de Iorgu Iordan, Bucureşti, 1959.
NC Nicolae Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie de I. St. Petre, Bucureşti, 1944.
NPT C. Negruzzi, *Păcatele tinereţelor*, ediţie de L. Leonte, Bucureşti, 1977.
NT *Noul Testament* (1648), în *Codicele voroneţean*, Cernăuţi, 1885.
OA A. Odobescu, *Opere*, vol. II, Bucureşti, 1967.
OE M. Eminescu, Opere, vol. I, ediţie de P. P. Panaitescu-Perpessicius, Bucureşti, 1939.
PH *Psaltirea Hurmuzachi*, în *Psaltirea scheiană*, ediţie de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916.
PL M. Eminescu, *Proză literară*, Bucureşti, 1964.
PO *Palia de la Orăştie*, ediţie de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968.
PS *Psaltirea scheiană*, ediţie de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916.
SBT I. Slavici, *Budulea taichii*, Bucureşti, 1965.
SD N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. I—XXI, Bucureşti, 1901—1913.
SI Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, vol. V—VIII, Iaşi, 1912—1914.
Ţ I. Budai-Deleanu, *Ţiganiada*, ediţie de Florea Fugariu, Bucureşti, 1969.
U Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1955.
VA V. Alecsandri, *Culegere de proză*, Bucureşti, 1960.
V Varlaam, *Cazania*, ediţie de J. Byck, Bucureşti, 1943.
ŞA *Şcoala Ardeleană*, ediţie de Florea Fugariu, Bucureşti, 1970.

Aprilie 1980

Facultatea de filologie
Iaşi, 23 August, 11

P.P., Galaţi :

„Într-o cerere din martie 1834, în care Costache Conachi comunică semnalmentele lui Costache Negri, se precizează că avea « musteţăle în herăd » (Gh. Ungureanu, D. Ivănescu, V. Isac, *Documente*, Bucureşti, 1973, p. 192). DLR nu înregistrează acest cuvînt şi de aceea apelez la bunăvoinţa dumneavoastră să-mi comunicaţi, dacă vă este cu putinţă, sensul acestui cuvînt".

Răspuns :

Termenul *herăd*, al cărui sens doriţi să vi-l comunicăm, nu este atestat în nici unul din dicţionarele limbii române. Fără a avea posibilitatea să consultăm textul în original, presupunem totuşi că, în contextul respectiv, avem a face cu o lecţiune greşită a editorilor, sintagma *în herăd* rezultînd, foarte probabil, dintr-o segmentare nejustificată a cuvîntului *înherăte* (scris ѧхєръ^{т}), posibilă variantă dialectală pentru *înfierate* „mijite, abia crescute"; cf. DA, s.v. *înfiera* **1** (despre păr, *spec.* despre mustăţi) „a începe să crească, a da, a miji". În interpretarea pe care o avansăm, considerăm cuvîntul scris cu т suprascris, confundat de editori cu д, întrucît ambele slove chirilice prezintă, în suprascriere, variante grafice apropiate, uneori chiar identice. Conform unui principiu al suprascrierii, cînd consoana iniţială a silabei mediale sau finale se scria deasupra rîndului nu se mai scria în rînd vocala care o urma, în cazul de faţă є sau, dacă ne raportăm la o rostire moldovenească, н. Două sînt deci lecţiunile posibile pentru grafia a cărei existenţă o presupunem : *înherăte* sau *înherăti*. În rest, sub raport fonetic, ambele variante prezintă palatalizarea lui *f*, reducerea lui *i̯e* la *e* şi prezenţa lui *ă* analogic sub influenţa lui *înfieră* (pf. s. 3 sg.) sau a lui *fiară* (pl. lui *fier*), ca urmare a omonimiei dintre *înfiera* „a începe să crească, a da, a miji" şi *înfiera* „a aplica fierul roşu". În 1834, Costache Negri avea douăzeci şi trei de ani şi, prin urmare, ar fi putut avea „musteţăle înherăte".

A.M.

BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ DE LINGVISTICĂ (BRL, 22, 1979)

DE

ION DĂNĂILĂ şi ELEONORA POPA

LUCRĂRI DE LINGVISTICĂ APĂRUTE ÎN ŢARA NOASTRĂ DE LA 1 IANUARIE PÎNĂ LA 31 DECEMBRIE 1979*

I. *Documentare şi informare* 322

1. Bibliografii 322
2. Periodice 323
3. Volume omagiale, culegeri etc. 324
4. Semnalări, referate etc. 325
5. Indici, sumare, schimburi de cărţi 325
6. Rezumate de teze de doctorat 326

II. *Generalităţi* 326
1. Congrese, conferinţe, simpozioane etc. 326
2. Dări de seamă cronici 329

III. *Lingvistică generală* 330
1. Lingvistică teoretică 330
2. Lingvistică matematică şi aplicată 334

IV. *Limba română* 336
1. Generalităţi 336
2. Istoria lingvisticii româneşti 337
3. Istoria limbii 339
4. Dialectologie 343

a. Generalităţi 343
b. Graiurile dacoromâne 343
c. Aromână 344
d. Istroromână 344
e. Meglenoromână 344
f. Româna peste hotare . . . ç 344

5. Filologie 344
6. Fonetică şi fonologie 350
7. Gramatică 350

a. Generalităţi 350
b. Morfologie 351
c. Sintaxă 352

8. Lexicologie 353
a. Semantică 353
b. Formarea cuvintelor 356
c. Etimologii 357
d. Lexicografie 357

9. Limbă literară 364
a. Generalităţi 364

* Au fost incluse şi titluri din anii precedenţi, reprezentînd lucrări care nu ne-au parvenit la timp.

b. Stilistică, poetică, limba scriitorului 364
c. Cultivarea limbii 367
10. Onomastică 369
a. Generalităţi 369
b. Antroponimie 369
c. Toponimie 369
11. Ortografie, ortoepie şi punctuaţie 370
V. *Balcanistică* 371
VI. *Filologie clasică* 371
VII. *Germanistică* 376
VIII. *Orientalistică* 379
IX. *Romanistică* 379
X. *Slavistică* 383
XI. *Tracologie* 387
XII. *Limba albaneză* 388
XIII. *Limba bască* 388
XIV. *Limba coreeană* 388
XV. *Limba maghiară* 389
XVI. *Limba vietnameză* 391
XVII. *Limbi africane* 391
XVIII. *Limbi bantu* 391
XIX. *Limbi celtice* 391
XX. *Limbi chino-tibetane* 391
XXI. *Limbi indiene* 392
XXII. *Limbi indo-europene* 392
XXIII. *Limbi kipceako-polovţiene* 392
XXIV. *Limbi mande* 392
XXV. *Limbi negro-africane* 392
XXVI. *Limbi oguzo-seldjuce* 392
XXVII. *Limbi semitice* 392
XXVIII. *Metodica predării limbilor* 393
1. Generalităţi 393
2. Limba română 393
3. Limbi străine 397
4. Manuale, cursuri, ghiduri etc. 403
XXIX. *Diverse* 409
XXX. *Aniversări* 410
XXXI. *In memoriam* 411
Abrevieri 411
Indice alfabetic al bibliografiei 415
a. Autori 416
b. Cuvinte 437

I. *DOCUMENTARE ŞI INFORMARE**

BIBLIOGRAFII

1. Buz, Maria, *Limba română pentru vorbitorii străini. Bibliografie selectivă*, PredLRSS, 1976, 177—190.
2. Dănăilă Ion, Popa, Eleonora, *Bibliografia românească de lingvistică* (*BRL*, **21**, 1978), LR, **28**, nr. 4, 1979, 341—463.
3. Faiciuc, Elisabeta, *Bibliografia lucrărilor lui Theodor Capidan*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 145—158.
4. Iliescu, Maria, *Addenda III à la* **Bibliographie orientative et sélective des dialects dits "rhétoromans"** *(1973—1977)*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 209—214. Vezi şi BRL, **14**, 1971, nr. 2, **15**, 1972, nr. 2, **17**, 1974, nr. 4.
5. Istrate, G., *Lucrări publicate şi comunicări (1935—1978)*, Iaşi, [f.e.], 1979, 28 p. multigr.
6. Ivănescu, G., *Lucrări publicate* [1934—1977], [Iaşi], [f.e.], 1977, 24 p. multigr.
7. Ştefan, Alexadra, Fischer, I., *Bibliografia clasică românească (1975)*, StCl, **18**, 169—185.

* Pentru a economisi spaţiul grafic, numele editurilor româneşti au fost prescurtate la volume. Prescurtările folosite figurează la ordinea lor alfabetică în secţiunea *Abrevieri*.

8. * * * *Bibliografia Republicii Socialiste România. Articole din publicaţii periodice şi seriale*, [Bucureşti], [Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România], **25**, nr. 16—24, 1977, **26**, nr. 1—24, 1978.
9. * * * *Bibliografia Republicii Socialiste România. Cărţi, albume, hărţi, note muzicale*, [Bucureşti], [Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România], **28**, nr. 1—24, 1979.

VEZI şi nr. 424, 1905.

Recenzii

10. MIHĂESCU, H., Helmut Wilhelm Schaller, *Bibliographie zur Balkanphilologie*. Carl Winter, Heidelberg, 1977, VI, 109 p., RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 192 p.
11. PIPPIDI, D. M., *L'Année Philologique. Bibliographie critique et analytique de l'antiquité gréco-latine* (fondée par Jules Marouzeau) publiée par Juliette Ernst et par George Kennedy et Viktor Pöschl, avec la collaboration de Marianne Duvoisin-Bammate, Pierre Langlois, Ingrid Robbe-Grillet, Claude-Lise Foult, Richard C. McKlintock, et Helga Gaertner. Sous les auspices de la Société internationale de Bibliographie classique (administrateur: P. Wuilleumier). Tome XLIV: *Bibliographie de l'année* 1973 et compléments d'années antérieures. Paris, Société d'Édition „Les Belles Lettres", 1975, XXXII + 861 p. in 8°, StCl, **18**, 187.
12. PLOAE HANGANU, MARIANA, *Bibliografia Dialectal Galego-portuguesa*. Publicaçoes do Atlas Linguístico-etnográfico de Portugal e da Galiza, Centro de Linguística das Universidades de Lisboa, Lisabona, 1976, 161 p., SCL, **30**, nr. 2, 1979, 189—191.
13. PRADA, MARIANA, Humphrey Tonkin, *Esperanto and International Problems: a Research Bibliography*, Esperantic Studies Foundation, Washington, D. C., Fourth Edition, 1977, 125 p., AUT, **15**, 1977, 201—203.
14. SALA, MARIUS. Kathryn F. Bach and Glanville Price, *Romance Linguistics and the Romance Languages. A Bibliography of Bibliographies*, [Londra], Grand & Cutler, **1977**, 194 p. (= **Research Bibliographies & Checklists** 22), SCL, **30**, nr. 2, 1979, 177—179.

VEZI şi nr. 1501.

2. PERIODICE

15. *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi*, (Serie nouă). Secţiunea III. e. Lingvistică, Iaşi, **23**, 1977, **24**, 1978.
16. *Analele Universităţii din Bucureşti. Limba română*, Bucureşti, **28**, 1979.
17. *Analele Universităţii din Bucureşti. Limba şi literatura română*, Bucureşti, **28**, 1978.
18. *Analele Universităţii din Craiova.* Seria: *Ştiinţe filologice*, Craiova, **6**, 1978.
19. *Analele Universităţii din Timişoara. Ştiinţe filologice*, Timişoara, **15**, 1977, **16**, 1978.
20. *Cahiers de linguistique théorique et appliquée*, Bucureşti, EARSR, **16**, nr. 1, 2, 1979.
21. *Cercetări de lingvistică*, Cluj-Napoca, EARSR, **24**, nr. 1, 2, 1979.
22. *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, Sibiu, EARSR, **22**, nr. 1, 1979. Vezi şi nr. 33, 35, 37.
23. *Limba română*, Bucureşti, EARSR, **28**, nr. 1—6, 1979. Vezi şi nr. 30, 74, 75, 79.
24. *Limba şi literatura română*. Revistă trimestrială pentru elevi, Bucureşti, **5**, nr. 1—4, 1979 (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România). Vezi şi nr. 34.
25. *Nyelv- és irodalomtudományi közlemények*, Cluj-Napoca, România Szocialiszta Köztársasàg. Akadémiájank Kiadója, **23**, nr. 1, 1979.
26. *Revue des études sud-est européennes*, Bucureşti, EARSR, **17**, nr. 1—4, 1979 (Académie des Sciences Sociales et Politiques, Institut d'études sud-est européennes). Vezi şi nr. 40, 41, 76.
27. *Revue roumaine de linguistique*, Bucureşti, EARSR, **24**, nr. 1—6, 1979. Vezi şi nr. 78.
28. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philologia*, Cluj-Napoca, **24**, nr. 1, 2, 1979.
29. *Studii şi cercetări lingvistice*, Bucureşti, EARSR, **30**, nr. 1—6, 1979. Vezi şi nr. 72.

VEZI şi nr. 1412, 1417, 1418, 1421, 1523, 1587, 1594, 1600, 1615, 1620.

Recenzii

30. BADEA, GH. I., *Limba română* [**27**, nr. 5, 1978], MMS, **55**, nr. 3—6, 1979, 414—415. Vezi nr. 23.
31. CHEIE-PANTEA, I., *Cahiers roumains d'études littéraires*, nr. 2, 1978, LL, 1, 1979, 149—150.
32. D. D., *Cahiers roumains d'études littéraires*, nr. 4/1977, RLit, **12**, nr. 12, 1979, 8.

33. D. D., "*Forschungen zur Volks- und Landeskunde*" — Band 22, nr. 1/1979 —, KarpRund, **12**, nr. 29, 1979, 6. Vezi nr. 22.
34. DRAGOMIR, M., "*Limba şi literatura română*" nr. 1/1979, TribŞc, **9**, nr. 203, 1979, 2. Vezi nr. 24.
35. EISENBURGER, EDUARD, *Aktiver Mitgestaller unseres lebendigen Heimatbeguffs.* 20 *Jahren "Forschungen zur Volks- und Landeskunde"*, KarpRund, **12**, nr. 36, 1979, 6. Vezi nr. 22.
36. FISCHER, I., *Annali della Facoltà di lettere e filosofia dell'Università di Napoli*, vol. XIII—XVIII, n.s. I—VI (1970—1976), StCl, **18**, 210—211.
37. GÖLLNER, CARL, *Neue Impulse für die Heimatforschung. Zwei Jahrzehnte "Forschungen zur Volks- und Landeskunde". Gespräch mit Dr. habil. ...* [Convorbire consemnată de Manfred Wittstock], NW, **31**, nr. 9 479, 10 noi. 1979, 6. Vezi nr. 22.
38. MÂRZA, I., *Cahiers roumains d'études litteraires* (*Les Lumières chez les Roumains*), 2/1977, Bucharest, Éditions Univers, 159 p., Apulum, **16**, 1978, 550—551.
39. MUNTEANU, ŞTEFAN, "*Kurier der Rumänischstudenten*", "*Curierul studenţilor de limbă română*", Nr. 10, 1978, Romanisches Seminar, Ruhr-Universität Bochum, LR, **28**, nr. 4, 1979, 337—338.
40. PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, CORNELIA, "*Revue des Études Sud-Est Européennes*", nr. 1—4/1978 AIst, **25**, nr. 3, 1979, 190—191. Vezi nr. 26.
41. POPA, DUMITRU RADU, *Revue des études sud-est européennes* [nr. 2, 1979], TribRom, **8**, nr. 164, 1979, 14. Vezi nr. 26.
42. RĂDULESCU, MARINA, *Studii de semantică în* **Analele Universităţii Bucureşti. Limba şi literatura română**. Anul XXVI — 1977, Tipografia Universităţii Bucureşti, 156 p., LR, **28**, nr. 1, 1979, 117—119. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 23.
43. SPINEI, VICTOR, *Dacoromania.* Jahrbuch für östliche Latinität, 3, 1975—1976, Herausgegeben von Paul Miron, Freiburg/München, Verlag Karl Alber, 312 p., AnIst Iaşi, **15**, 1978, 603—605.
44. VULCĂNESCU, ROMULUS, *Cahiers roumains d'études littéraires.* Revue trimestrielle de critique, d'esthétique et d'histoire littéraire ..., Bucarest, 1, 1977, 164 p., Ethnologica, 2, 1978, 80—81.
45. VULTUR, SMARANDA, *Poétique*, revue de théorie et d'analyse littéraire (1977—1978), nr. 27—33, Paris, Éditions du Seuil, SCL, **30**, nr. 2, 1979, 191—193.

3. VOLUME OMAGIALE, CULEGERI ETC.

46. * * * *Anuar de lingvistică şi istorie literară*, Iaşi, Tomul **26**, 1977—1978, 282 p. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi, Centrul de lingivistică, istorie literară şi folclor). Vezi şi nr. 73.
47. * * * *Anuarul Institutului de cercetări etnologice şi dialectologice.* Sesiunea ştiinţifică iulie 1979, Bucureşti, 1979, 377 [—378] p. (Seria A. I. Comunicări).
48. * * * *Buletinul Societăţii pe anul 1979*, Bucureşti, 1979, 160 p. (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România).
49. * * * *Din tradiţiile medicinii şi ale educaţiei sanitare.* Studii şi note. Sub redacţia dr. G.Brătescu, Bucureşti, EMed, 1979, 631 [—632] p. (Ministerul Sănătăţii, Institutul de igienă şi sănătate publică, Bucureşti). Vezi şi nr. 60.
50. * * * *Lectura modernă a textului literar narativ. Didactica modernă.* Cursuri de vară Piatra Neamţ 1978, Bucureşti, [f. e.], 1978, 231 [—232] p. (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România. **Limbă şi literatură.** Seria I. *Prelegeri*, 2).
51. * * * *Limbă şi literatură*, Bucureşti, 1—4, 1979 (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România). Vezi şi nr. 59.
52. * * * *Studii.* I. Supliment ştiinţific al periodicului „Răsunetul", editat de Comitetul U.T.C. al Liceului „Andrei Mureşanu" Dej. Volum îngrijit de Dan Mârza şi Vasile Ţopan, [Dej], [f.e.], 1978, 397 [—399] p.
53. * * * *Studii de limbă, literatură şi metodică.* [Vol.] II. Volum îngrijit de I. Pătruţ şi O. Vinţeler, Cluj-Napoca, [TUCN], 1978, 146 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai", Facultatea de filologie, Catedra de filologie slavă).
54. * * * *Unele probleme ale studiului, limbii şi literaturii române.* Colectivul de coordonare : Gheorghe Bulgăr, Valeria Constantinescu, Gheorghe Şovu, Georgeta Vasile, Lizeta Labău, Bucureşti, [f.e.], 1978, 268 p. (Inspectoratul şcolar, Casa corpului didactic municipiul Bucureşti). Vezi şi nr. 55.

VEZI şi nr. 143, 144, 1409, 1497, 1498, 1583, 1584, 1585, 1835, 1836, 1966, 1967, 1968.

Recenzii

55. Al. A., *Unele probleme ale studiului limbii şi literaturii române* [Buc., 1978], ÎnvLicTehn, **27**, nr. 10, 1979, 35. Vezi nr. 54.
56. Anghelescu, Mircea, *Studii de limbă, literatură şi folclor*, vol. IV, 1978, Reşiţa, 468 p., LL, 1, 1979, 150—152. Vezi BRL, 21, 1978, nr. 73.
57. Buracu, Mihai, *Studii de limbă, literatură şi folclor* (vol. IV), Reşiţa, 1978, ŞM, **4—5**, 1979, 219—220. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 73.
58. Cordoş, Gheorghe, *Bistriţa-Năsăud. Studii şi cercetări etnografice* (coordonator N. Dunăre), editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Bistriţa-Năsăud, 1978, VS, **8**, nr. 2, 1979, 416—418.
59. Dragomir, M., *„Limbă şi literatură"*, vol. 1/1979, TribŞc, **9**, nr. 203, 1979, 2. Vezi nr. 51.
60. Graur, Al., [La rubrica : Limba noastră] *Domenii de graniţă* [pe marginea culegerii de la nr. 49], RLit, **12**, nr. 11, 1979, 8.
61. Iliescu, Nicolae, *Modelul eminescian* [despre culegerea *Eminescu după Eminescu*, Iaşi, 1978], Amfiteatru, **14**, nr. 3, 1979, 9. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 65.
62. Iordan, Iorgu, A. Rosetti, Sanda Golopenţia Eretescu (eds.), *Current Trends in Romanian Linguistics* (RRL, XXII, 1978, nr. 1—4 şi CLTA, XV, 1978, nr. 1—2), CL, **24**, nr. 2, 1979, 223—224. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 64.
63. Mureşianu, Ion B., *Omagiu lui Iosif Constantin Drăgan*, vol. I, Editura „Nagard", Roma, 1977, 300 pp., MB, **28**, nr. 10—12, 1978, 772.
64. R. R., *„Ethnologica"*, (II), RLit, **12**, nr. 20, 1979, 11.
65. Vaida, Mircea, *Études germano-roumaines sur Eminescu* [Stuttgart, 1977], CREL, **7**, nr. 1, 1979, 146—147.
66. Wald, Lucia, *Current Trends in Romanian Lingistics*, Edited by A. Rosetti and Sanda Golopenţia Eretescu (= "Revue roumaine de linguistique" (RRL), Tome XXIII N°s 1—4 1978 ; "Cahiers de linguistique théorique et appliquée" (CLTA), Tome XV, N°s 1—2, 1978), Editura Academiei Republicii Socialiste România, SCL, **30**, nr. 3, 1979, 275—278. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 64.
67. Wald, Lucia, Victoria A. Fromkin (ed.) *Speech Errors as Linguistic Evidence*, Haga-Paris, Mouton 1973, 269 p. (= **Janua Linguarum,** *Series Maior* 77), SCL, **30**, nr. 2, 1979, 169—172.
68. * * * *Ethnologica* [II, Buc. 1979], CREL, **7**, nr. 1, 1979, 150—151.
VEZI şi nr. 146. 147, 148, 149, 150, 151, 152, 1411, 1424, 1431, 1507, 1508, 1602, 1729.

4. SEMNALĂRI, REFERATE ETC.

69. * * * *Book notes*, AUBLLS, **28**, 1, 1979, 167—170.
70. * * * *Cartea social-politică*. Note de lectură la lucrări apărute peste hotare. Editat de Oficiul de informare şi documentare în ştiinţele sociale şi politice, Bucureşti, 1, 1977 (Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice).
71. * * * *Cărţi noi în ştiinţele istorice*. Referate şi recenzii. Material documentar în sprijinul cadrelor didactice şi al catedrelor de ştiinţe sociale, Bucureşti, nr. 1, 1979 (Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice).

5. INDICI, SUMARE, SCHIMBURI DE CĂRŢI

72. BÎRLĂDEANU, MIHAELA, *Indicele revistei pe anul 1979*, SCL, **30**, nr. 6, 1979, 603—639. Vezi nr. 29.
73. * * * *Cărţi şi reviste primite la redacţie*, AnL, **26**, 1977—1978, 281—282. Vezi nr. 46.
74. * * * *Cărţi şi reviste primite la redacţie*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 212. Vezi nr. 23.
75. * * * *Indicele revistei pe anul 1979*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 647—692. Vezi nr. 23.
76. * * * *Livres reçus*, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 197—198 ; nr. 3, 681—682 ; nr. 4, 845—846. Vezi nr. 26.
77. * * * *Publicaţii primite între 1 ianuarie 1975 şi 31 decembrie 1976*, StCl, **18**, 212—217.
78. * * * *Sommaire du tome XXIV 1979*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 637—638. Vezi nr. 27.
79. * * * *Sumarul revistei „Limba română" pe anul 1979*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 643—646. Vezi nr.23.

6. REZUMATE DE TEZE DE DOCTORAT

80. BELDESCU, G., *Ortografia în perspectiva învăţării.* Conducător ştiinţific : Prof. univ. dr. doc. D. Macrea, Membru corespondent al Academiei R.S.R., Bucureşti, [TUB], 1979, 23 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limba şi literatura română).
81. DASCĂLU, CRIŞU, *Limbajul poetic românesc, O analiză din perspectiva textualizării.* Conducător ştiinţific : Prof. dr. Ştefan Munteanu, Timişoara, [TUT], 1979, 15 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie).
82. DASCĂLU, DOINA, *Limbajul criticii literare româneşti.* Conducător ştiinţific : Prof. dr. Ştefan Munteanu, Timişoara [TUT], 1979, 26 + XVI p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie).
83. DIGNOIRE, CLAUDE, *Article et contrastivité — domaine roumain-français.* Conducător ştiinţific : Prof. dr. Alexandru Niculescu, Bucureşti, [TUB], 1979, 24 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine).
84. LILIN, GLORIA, *Sporind a lumii taină. Verbul în poezia lui Lucian Blaga.* Conducător ştiinţific : Acad. Ion Coteanu, Bucureşti, [TUB], 1979, 34 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Institutul de lingvistică).
85. MĂGUREANU, ANCA, *Structura dialogului în opera lui André Gide.* Conducător ştiinţific : Prof. dr. Paul Miclău, Bucureşti, [TUB], 1979, 22 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi şi literaturi străine).
86. METEA, ALEXANDRU, *Valorificarea artistică a limbii populare în proza de inspiraţie folclorică în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea.* Conducător ştiinţific : Prof. dr. G. I. Tohăneanu, Timişoara, [TUT], 1979, 25 + XIII p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie).
87. OANCĂ, TEODOR, *Toponimia din Cîmpia Băileştiului.* Conducător ştiinţific : dr. Teofil Teaha, Bucureşti, [f.e.], [f.a.], 22 p. multigr. (Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice).
88. SARAMANDU, MANUELA, *Terminologia juridic-administrativă românească în perioada 1780—1850.* Conducător ştiinţific : Prof. univ. B. Cazacu, Membru corespondent al Academiei R. S. România, Bucureşti, [TUB], 1979, 25 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbă şi literatură română).
89. ŞOŞA, ELISABETA, *Parametrii stilului ştiinţific pe baza literaturii matematice (1777—1877).* Conducător ştiinţific : Prof. dr. doc. Dimitrie Macrea, Membru corespondent al Academiei R.S.R., [Bucureşti], [TUB], 1979, 25 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbă şi literatură română).
90. TANAŞOCA, NICOLAE ŞERBAN, *Cuvinte latine la scriitorii bizantini din secolele VI—X.* Conducător ştiinţific : Prof. dr. doc. N. I. Barbu, Bucureşti, [TUB], 1979, 20 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi şi literaturi străine).
91. THEODORESCU, MIRELA, *Varlaam.* **Răspunsul împotriva catihismului calvinesc.** *Ediţie de text, studiu filologic şi lingvistic.* Conducător ştiinţific : Prof. Boris Cazacu, Bucureşti, [TUB], 1979, 20 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limba şi literatura română).
92. VALLES, LIRCA C., *Sintaxa grupului nominal în limbile spaniolă şi română culte.* Conducător ştiinţific : Prof. dr. A. Niculescu, Bucureşti, [TUB], 1979, 25 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi şi literaturi străine).
93. ZOUBIR, SAADI, *Morfosintaxa verbului în limba arabă şi română (Analiză contrastivă pe baza datelor culese de la vorbitori de limbă arabă care învaţă limba română).* Conducător ştiinţific : Profesor univ. Boris Cazacu, Bucureşti, [TUB], 1979, 16 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limba şi literatura română).
94. * * * *Doctoral Dissertations*, AUBLLS, **28**, 1, 1979, 171—173.
95. * * * *Tezele de doctorat susţinute în cadrul catedrei de filologie rusă în anul 1977*, PFR, 1978, 245.
96. * * * *Thèses de doctorat*, AUBLLS, **27**, 1, 1978, 164—166.

II. *GENERALITĂŢI*

1. CONGRESE, CONFERINŢE, SIMPOZIOANE ETC.

97. BĂLAN, D., *Simpozionul „Lev Nicolaevici Tolstoi"* [Bucureşti, 17—19 nov. 1978], PFR, 1979, 284—286.

98. Bârsan, A., *Congresul internațional de onomastică de la Krakow* (= *Cracovia*) [21—25 apr. 1978], SCGeogr., **26**, 1979, 136.
99. Blanke, Detlev, *Esperanto am Scharmützelsee. Gespräch mit Dr. ... nach internationalen Seminar in Bad Saarow* [18—24 noi. 1979; convorbire consemnată de Eduard Schneider], NBZ, **23**, nr. 5 293, 13 dec. 1979, 2.
100. Bulgăr, Gh., *Cunoașterea limbilor și cooperarea europeană* [colocviu la Strasbourg, 1979], RLit, **12**, nr. 20, 1979, 20.
101. Cândea, Virgil, *Al IV-lea Congres de studii sud-est europene* [Ankara, 13—18 aug. 1979], TribRom, **8**, nr. 165, 1979, 5.
102. Cristea, Teodora, *Les problèmes théoriques et idéologiques de la sémantique actuelle*, AUBLLS, **27**, 1, 1978, 148.
103. Fischer, I., *A XIV-a Conferință internațională de studii clasice „Eirene", Erevan, 18—23 mai 1976*, StCl, **18**, 165—166.
104. Fotino, N., *Ankara — 13—18 august 1979. Al IV-lea Congres internațional de studii sud-est europene*, MI, **13**, nr. 7, 1979, 33.
105. Galațanu, Olga, *Les langues de spécialité dans l'enseignement des langues etrangères* [colocviu la Constanța, 13—14 mai 1978], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 149—150.
106. Gheorghiu, Mihnea, *Allocution du ...* [la cel de-al VII-lea Congres internațional de epigrafie greco-latină, Constanța, 1977], ACIEGL VII, 24—26.
107. Gorunescu, Elena, *Simpozionul „Momente din istoria învățământului limbilor străine la Universitatea din București"* [8—9 dec. 1978], LMȘ, 2, 1979, 154—155.
108. Hoffman, Herbert, *Festhalten bevoreszuspät ist. Einheit und Kontinuität in der rumänischen Volkszivilisation — Thema eines wissenschaftlichen Kolloquiums in Sibiu* [29—30 mart. 1979], NW, **31**, nr. 9 302, 14 apr. 1979, 4.
109. I. B., *Colloque à Bucarest "Voltaire, Rousseau et le XVIIIe siècle"*, CREL, **7**, nr. 2, 1979, 155—157.
110. I. P., *Simpozion închinat lui Theodor Capidan*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 236.
111. Ivănescu, G., *Cel de-al XVI-lea colocviu al Societății „Mihai Eminescu" din Freiburg i. Br.* [Iași, 20—26 sep. 1976], AUI, **23**, 1977, 132—133.
112. Mahmut, Enver, Mahmut, Nedret, *Al IV-lea Congres internațional de turcologie Istambul—Turcia* [24—29 sep. 1979], RITL, **28**, nr. 4, 1979, 626—628.
113. Manolescu, Nicolae, *Româna la Amsterdam* [al II-lea Congres de studii române], RLit, **12**, nr. 14, 1979, 24.
114. Marino, Adrian, *Congresul de studii române de la Amsterdam* [15—18 mar. 1979], TribRom, **8**, nr. 156, 1979, 5.
115. Mazilu, Dan-Horia, *Rapports culturels roumaino-bulgare à l'époque moderne* [colocviu la București, 9—12 iun. 1978], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 150—151.
116. Măgureanu, Anca, *Dezbaterea „Limbajele de specialitate în predarea limbilor moderne* [Constanța, 13—14 mai 1978], BulSȘF, 1979, 72—74.
117. Miclău, Paul, *Seminarul departamentelor de studii franceze al învățătorilor din Europa nefrancofonă (Polonia, 15—23 septembrie 1979)*, LMȘ, 2, 1979, 155—162.
118. Miclău, Paul, *Pregătirea seminarului european al departamentelor de studii franceze din Europa nefrancofonă* [Polonia, 15—23 sep. 1979], LMȘ, 2, 1978, 163—165.
119. Moise, I., *Cursuri de informare pentru profesori (Piatra Neamț, 27 iulie — 9 august 1978)*, BulSȘF, 1979, 76—77.
120. Moise, I., *Dezbaterea „Probleme ale ortografiei, ortoepiei și punctuației în învățământ"* (Pitești, *23—24 septembrie 1978*), BulSȘF, 1979, 77—79.
121. Oiță, Ion, *Cel de-al IV-lea Congres internațional al profesorilor de limba și literatura rusă* [Berlin, 13—18 aug. 1979], LMȘ, 2, 1979, 153—154.
122. Păcurariu, Dim., *Colloque germano-roumain "Nation, société, langue et culture dans les Pays Roumains aux XVIIe et XIXe siècles" (Leipzig, 16—17 juin 1977)*, CREL, **7**, nr. 2, 1979, 149—150.
123. Pătruț, I., *Al VIII-lea Congres internațional al slaviștilor (Zagreb — Ljubljana, 3—9. IX. 1978)*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 115.
124. Pippidi, D. M., *Allocution du ...* [la ședința de deschidere a celui de-al VII-lea Congres internațional de epigrafie greco-latină, Constanța, 1977], ACIEGL VII, 21—23.
125. Pippidi, D. M., *Allocution du ...* [la ședința de închidere a celui de-al VII-lea Congres internațional de epigrafie greco-latină, Constanța, 1977], ACIEGL VII, 499—503.
126. Pippidi, D. M., *Introduction* [la secțiunea Epigrafia greco-latină de la Marea Neagră a celui de-al VII-lea Congres internațional de epigrafie greco-latină, Constanța, 1977], ACIEGL VII, 255—261.
127. Robert, Louis, *Discours d'ouverture par ...* [la cel de-al II-lea Congres internațional de epigrafie greco-latină Constanța, 1977], ACIEGL VII, 31—42.

128. ROBERT, LOUIS, *Introduction* [la secţiunea Epigrafie şi onomastică a celui de-al VII-lea Congres internaţional de epigrafie greco-latină, Constanţa 1977], ACIEGL VII, 135.
129. ROŞIANU, ION, *Al V-lea simpozion naţional de onomastică* [Cluj-Napoca, 16—17 noi. 1978], LR, **28,** nr. 6, 1979, 635—636.
130. SIUPUR, E., *Un Symposium romano-bulgare à Bucarest* [9—13 iul. 1978], RESEE, **27,** nr. 1, 1979, 169—170.
131. TANAŞOCA, NICOLAE-ŞERBAN, *A XIII-a Conferinţă internaţională de studii clasice „Eirene", Dubrovnik, 7—12 octombrie 1974,* StCl, **18,** 163—164.
132. TOMA, DOLORES, *Adecvarea modelelor în cercetarea lingvistică şi literatură* [simpozion la 30—31 mar. 1979, Buc.], RITL, **28,** nr. 3, 1979, 469—470.
133. TOMA, ELENA, *Colocviul româno-german pentru studierea lexicului social-politic din epoca de la 1848 (7—9 noiembrie 1978)* [Bucureşti], AUBLLR, **27,** 1978, 160—162.
134. TUDOR, ION, *Allocution du ...* [la deschiderea celui de-al VII-lea Congres internaţional de epigrafie greco-latină, Constanţa, 1977], ACIEGL VII, 27—28.
135. VAN BERCHEM, DENIS, *Allocution du ...* [la deschiderea celui de-al VII-lea Congres internaţional de epigrafie greco-latină, Constanţa, 1977], ACIEGL VII, 29—30.
136. VÂNTU, ILEANA, *Séminaire de sémiotique, Centre international de sémiotique et de linguistique, Urbino, 10—30 juillet 1978,* RRL, **24,** nr. 3, 1979, 335—336.
137. VERZEA, ILEANA, *Seminarul de studii engleze Cambridge, 11—21 iulie 1979,* RITL, **28,** nr. 3, 1979, 170—172.
138. VLAD, SABIN, *Al V-lea Simpozion naţional de onomastică (Cluj-Napoca, 16—17.XI.1978),* CL, **24,** nr. 1, 1979, 117—119.
139. VORONIUC, ARETA, *Cel de-al III-lea Congres mondial al foneticienilor, Tokyo 1976,* AUI, **23,** 1977, 134—135.
140. VRACIU, ARITON, *Al II-lea Congres internaţional de tracologie. Probleme de lingvistică,* AUI, **23,** 1977, 129—131.
141. ZAMFIR, MIHAI, *Congresul de românistică de la Amsterdam* [15—18 mar. 1979], VR, **32,** nr. 7, 1979, 56—57.
142. ZAMFIR, MIHAI, *Le second Congrès d'études roumains (Amsterdam, Mars,* 1979), AUBLLR, 1979, **28,**, 1979, 148—149.
143. * * * *Actes du VIIe Congrès international d'Épigraphie grecque et latine. Constantza, 9—15 septembre 1977.* Réunis et présentés par D. M. Pippidi, Directeur de l'Institut d'Archéologie de l'Université de Bucarest. Ouvrage publié sur la recommandation du Conseil international de la Philosophie et de Sciences humaines avec le concours financier de l'UNESCO, Bucureşti — Paris, Editura Academiei — Société d'Édition "Les Belles Lettres", 510 p. (Académie des sciences sociales et politiques de la République Socialiste de Roumanie, Institut d'Archéologie — Bucarest).
144. * * * *Epigraphica. Travaux dédiés au VII-e Congrès d'épigraphie grecque et latine (Constantza, 9—15 septembrie 1977).* Recueillis et publiés par D. M. Pippidi et Em. Popescu, Bucureşti, EARSR, 1977, 287 p. (Académie des sciences sociales et politiques de la République Socialiste de Roumanie, Institut d'Archéologie — Bucarest). Vezi şi nr. 147, 149.
145. * * * *Programme du VIIe Congrès international d'épigraphie grecque et latine,* ACIEGL VII, 11—17.

Recenzii

146. DUMITRESCU, DOMNIŢA, *Actas del V Congreso Internacional de Estudios Lingüísticos del Mediterráneo* (editadas por Manuel Alvar), Madrid, Instituto de Cultura Hispánica, 1977, 642 p., SCL, **30,** nr. 3, 1979, 300 — 301.
147. IONESCU, I., Académie des sciences sociales et politiques de la République Socialiste de Roumanie. Institut d'Archéologie — Bucarest. *Epigraphica. Travaux dédiés au VII-e Congrès d'épigraphie grecque et latine (Constantza, 9 — 15 septembre 1977).* Recueillis et publiés par D. M. Pippidi et Em. Popescu, Editura Academiei R.S.R., 1977, p. 286, GB, **37,** nr. 1 — 2, 1978, 203 — 205. Vezi nr. 144.
148. MIHĂESCU, H., *Akten des Internationalen Albanologischen Kolloquiums Innsbruck 1972 zum Gedächtnis an Norbert Jokl* herausgegeben von Hermann M. Ölberg. Innsbruck 1977, XV, 784 pp. **(Insbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft.** *Sonderheft* 41) RESEE, **27,** nr. 3, 1979, 652 — 654.
149. MIHĂESCU, H., *Epigraphica. Travaux dédiés au VIIe Congrès d'épigraphie grecque et latine (Constantza, 9 — 15 septembre 1977),* recueillis et publiés par D. M. Pippidi et

Em. Popescu, Editura Academiei, București, 1977, 286 pp., RESEE, **16**, nr. 1, 1978, 176 — 177. Vezi nr. 144.

150. PĂTRUȚ, I., *Radovi Simpozijuma o jugoslovensko-rumunskim jezičkodijalektalnim interferencijama i filološkim paralelizma — Actele Simpozionului dedicat interferențelor lingvistice dialectale și paralelismelor filologice iugoslavo-române (Zrenjanin 9 — 13. X. 1974)*, Pančevo — Zrenjanin, Libertatea, Societatea de limbă română din P.S.S. Voivodina, 1977, 559 p., CL, **24**, nr. 1, 1979, 107 — 108.

151. PIPPIDI, D.M., *Actes de la XII-e Conférence internationale d'études classiques „Eirene" (Cluj-Napoca, 2 — 7 octobre 1972)*, București, Editura Academiei R.S.R. — Amsterdam, A.M. Kakkert, 1975, 767 p. în 8° (Société des Études classiques de la République Socialiste de Roumanie), StCl, **18**, 209 — 210. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 1102.

152. REINHEIMER-RÎPEANU, SANDA, *Les français régionaux*. Colloque sur le français parlé dans les villages de vignerons organisé par la Faculté de Lettres et de Philosophie de l'Université de Dijon du 18 au 20 novembre 1976. *Actes* publiés par Gérard Taverdet et Georges Straka, Librairie Klincksieck, 1977, 262 p. (= **Actes et Colloques**, 20), SCL, **30**, nr. 2, 1979, 184 — 185.

VEZI și nr. 1430.

2. DĂRI DE SEAMĂ, CRONICI

153. CAZACU, B., *Pe marginea cercetărilor de lingvistică românească în anul 1978*, LL, 1, 1979, 125 — 128.

154. CONDREA-DERER, DOINA, *Sesiunea științifică a Facultății de limbi străine dedicată Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român*, LMȘ, 2, 1979, 152.

155. DOMINTE, CONSTANTIN, *Consfătuirea de esperanto-interlingvistică de la Timișoara (23 — 24 septembrie 1978)*, SCL, **30**, nr. 2, 1979, 196.

156. GRAUR, AL., *O aniversare cu rezultate apreciabile* [30 de ani de la înființarea Societății de Științe Filologice], Bul.SȘF, 1979, 12 — 13.

157. H[ANGIU], I., *Sesiunea festivă „Unitatea poporului român în limbă, literatură și folclor" (Alba-Iulia, 25 — 26 noiembrie 1978)*, BulSȘF., 1979, 80 — 81.

158. HANGIU, I., *Societatea profesorilor de limba română din învățământul secundar*, BulSȘF, 1979, 31 — 33.

159. H[ANGIU], I., *Ședința Consiliului de conducere al S.Ș.F.. Ședința Comisiei de limba și literatura română*, LL, 1, 1979, 133 — 134.

160. HREAPCĂ, DOINA, *Activitatea centrului de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași în anii 1977 — 1978*, AnL, **26**, 1977 — 1978, 275 — 280.

161. IANCU, ANCA, *Échos de l'Institut d'étude sud-est européennes de Bucarest, juillet 1979 — juin 1979*, RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 814 — 817.

162. ILIȘIU, ION, *Cuvînt de deschidere la Sesiunea jubiliară a Institutului de cercetări etnologice și dialectologice*, AnICED Com, 1979, 3 — 5.

163. LOBIUC, IOAN, *Activitatea științifică a lingviștilor de la Facultatea de filologie în anul 1977*, AUI, **24**, 1978, 133 — 136.

164. MACIU, VASILE, *Treizeci de ani de la înființarea Societății de Științe Istorice și Filologice*, BulSȘF, 1979, 14 — 16.

165. MĂRĂNDUC, CĂTĂLINA, BUCUR, ROMULUS, MERA, ȘTEFAN, NICULESCU, LAURENȚIU, *Despre receptarea textului poetic. Jurnal de experiență*, AUBLLR, **27**, 1978, 155—158.

166. M. F., *Sesiunea* **Predarea limbii române vorbitorilor cu altă limbă maternă** *(Sovata, 27—28 mai 1978)*, BulSȘF, 1979, 74—75.

167. MUNTEANU, GEORGE, *Cronica activității științifice (Sesiunea științifică a cadrelor didactice, cercetătorilor și studenților de la Facultatea de limba și literatura română a Univ. București, 27—28 apr. 1979)*, AUBLLR, **28**, 1979, 143—144.

168. NISTOR, CORNELIU, *Cursurile de informare și documentare ale SȘF*. [Rîmnicu-Vîlcea, 26 iulie — 7 august 1979], LL, 4, 1979, 450—451.

169. PETRESCU, ADRIAN, *Omagierea personalității lui Gheorghe Șincai* [sesiune științifică a Facultății de istorie și filozofie a Universității București, 27 feb. 1979], TribRom, **8**, nr. 153, 1979, 3.

170. PIPPIDI, D. M., *Adunarea generală a Federației Internaționale de Studii Clasice Bruxelles, 2—4 septembrie 1976*, StCl, **18**, 159—161.

171. ROȘIANU, ION, *Activitatea Institutului de lingvistică și istorie literară din Cluj-Napoca în anul 1978*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 121—123.

172. Slama-Cazacu, Tatiana, *De la Grupul Român de Lingvistică Aplicată (GRLA)*, SCL, **30**, nr. 4, 1979, 397.
173. Stroescu, Victoria, *Cronică* [activitatea ştiinţifică pe anul 1977 a Facultăţii de filologie a Universităţii din Timişoara], AUT, **15**, 1977, 205—207.
174. Stroescu, Victoria, *Cronică* [activitatea ştiinţifică pe anul 1978 a Facultăţii de filologie a Universităţii din Timişoara], AUT, **16**, 1978, 219—223.
175. * * * *Activitatea ştiinţifică şi metodică a filialelor şi subfilialelor în anul 1978*, BulSŞF, 1979, 81—105.
176. * * * *Analiza publicaţiilor Societăţii de Ştiinţe Filologice*, BulSŞF, 1979, 106.
177. * * * *Aspecte din activitatea de cercetare şi manifestările ştiinţifice ale cadrelor didactice cu profil filologic, din anul 1977*, AUC, **6**, 1978, 169—172.
178. * * * *Cronica organizării şi desfăşurării Sesiunii ştiinţifice omagiale de studii literare, filologice şi interdisciplinare, închinată Centenarului Independenţei, Dej 27—29 V 1977*, Stud, **1**, 385—393.
179. * * * *De la Societatea românească de lingvistică*, SCL, **30**, nr. 5, 1979, 511.
180. * * * *Din activitatea ştiinţifică şi metodică a SŞF în anul 1978*, BulSŞF, 1979, 71.
181. * * * *Din activitatea „Societăţii Române de Lingvistică"*, SCL, **30**, nr. 1, 1979, 111.
182. * * * *Sesiunea „Probleme de vocabular şi sintaxă în predarea şi cultivarea limbii române". 25—27 noiembrie* [1977], AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 49—50.
183. * * * *Societatea de Studii Clasice din Republica Socialistă România. Şedinţele de comunicări*, StCl, **18**, 219—221.
184. * * * *Şedinţa Consiliului de conducere al Societăţii de Ştiinţe Filologice (Alba Iulia, 26 noiembrie 1978)*, BulSŞF, 1979, 107—115.
185. * * * *Şedinţa publică de comunicări a Secţiei de ştiinţe filologice, literatură şi arte. 27 aprilie* [1977], AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 24.
186. * * * *Şedinţa publică de comunicări a Secţiei de ştiinţe filologice, literatură şi arte. 23 noiembrie* [1977], AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 24.
187. * * * *Vie de la Société roumaine de linguistique* [iunie 1977— mai 1978], RRL, **24**, nr. 1, 1979, 101.

III. *LINGVISTICĂ GENERALĂ*

1. LINGVISTICĂ TEORETICĂ

188. Agrigoroaiei, Valentina, *Conceptul de economie lingvistică*, AUI, **23**, 1977, 3—9.
189. Andrei, Const. I., *Semnul lingvistic interjecţional*, AUI, **23**, 1977, 23—30.
190. Bahtyin, Mihail, Volosinov, Valentyn, *Idegen nyelv, annanyelv, nyelvi öntudat (I)*, Korunk, **38**, nr. 3, 1979, 176—178; *(II)*, nr. 4, 262—267. Vezi şi nr. 239.
191. Barthes, Roland, *Ameddig él a nyelv*, A Hét, **10**, nr. 10, 1979, 12.
192. Baz, Şt., Vaimberg, S., *Unele caracteristici ale limbajului matematic (Cu aplicaţii la limba rusă)*, PFR, 1979, 54—57.
193. Bidu-Vrănceanu, Angela, *Observaţii privind cîmpurile lexicale şi tipologia lor*, SCL, **30**, nr. 2, 1979, 143—149.
194. Biró, Zoltán, *Nyelvhasználat és "tarsadalmi tér"*, Korunk, **38**, nr. 6, 1979, 455—460.
195. Bîtea, Ioan N., *On copulative* **or**, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 613—631.
196. Bîtea, Ioan N., *On Quantification in Natural Languages* [cu bogată bibliografie], CLTA, **17**, nr. 2, 1979, 159—175.
197. Blându, Mihaela, *Trăsături definitorii ale discursului ştiinţific*, LMŞ, 2, 1978, 28—32.
198. Bochmann, Klaus, *„Limba culturii" sau un nou concept de filologie*, RLit, **12**, nr. 33, 1979, 19.
199. Bulai, Elena, *Semantica azi. O introducere*, Ateneu, **16**, nr. 1, 1979, 6.
200. Bulai, Elena, *Analiza semantică*, Ateneu, **16**, nr. 4, 1979, 7.
201. Carroll, John B., *Limbaj şi gîndire*. Traducere şi note de Octavian Oprică, Bucureşti, EDP, 1979, 156 p. **(Pedagogia secolului XX)**.
202. Chiţoran, Dumitru, *Contrastive Analysis : Which Linguistic Theory?* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, 1, 1979, 147—152.
203. Chomsky, Noam, *A nyelv mint genetikai adomány* [traducere de Pléh Csaba], A Hét, **10**, nr. 40, 1979, 11.
204. Corti, Maria, *„Semantica este ştiinţa textualităţii culturii"* [convorbire consemnată de Marin Mincu], RLit, **12**, nr. 26, 1979, 21.

205. COTEANU, ION, *Un model analitic al limbajului social-politic*, AUBLLR, **27**, 1978, 27—28.
206. CRISTEA, TEODORA, *« En l'espace d'une seconde »* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 69—75.
207. CRISTEA, TEODORA, *Traduction et expérience*, CLLF, 1, 1978, 43—49.
208. CRIȘAN, ALEXANDRU, UDREANU, OANA, *Some Aspects Concerning Technical Communication during the Process of Work in a Factory of Electric Equipment. Some Remarks and Practical Conclusions* [cu 2 tabele în text], CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 39—49.
209. CROSSMANN, HELGA, *Cîteva considerații critice cu privire la gramatica contrastivă*. AUI, **23**, 1977, 92—96.
210. CUNIȚĂ, ALEXANDRA, *Orientation et limite dans le domaine spatial et dans le domaine temporel* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 37—45.
211. ENESCU, RADU, *Traducerea — mijloc de cunoaștere*, Familia, **15**, nr. 8, 1979, 7.
212. FARCAȘ, DAN D., *Inteligența umană și inteligența artificială*, Contemporanul, nr. 49, 1979,5.
213. FLOREA-SOLTISCHI, LIGIA, *Conținut și formă în relația ternară* **sujet-verbe-attribut**, PSint, 72—111.
214. FODOR, KATALIN, *Nyelvlélektan és pszicholingvisztika*, Korunk, **38**, nr. 3, 1979, 161—163.
215. FORAI, MIHAIL, *Rémy de Gourmont*, Argeș, **13**, nr. 4, 1978, 10.
216. FRÂNCU, CONSTANTIN, *Curs de lingvistică generală (Istoria lingvisticii)*, Iași [TU], 1979, 301 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza", Facultatea de filologie).
217. GHEORGHIU, MĂRIOARA, *Le superlatif „absolu" et ses rapports avec le comparatif dans l'adjectif de nom et de verbe*, AUI, **23**, 1977, 62—71.
218. GOGA, ECATERINA, *„Tiempo historico" y evolución socio-lingüística* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, nr. 1, 1978, 23—27.
219. GOGA , NICOLAE P., *Lingvistică generală. Noțiuni preliminarii*. Vol. I, Cluj-Napoca, TUCN, 1979, IV + 149 p. + o anexă de 21 p. +1 planșă multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de filologie, Catedra de limba română).
220. GOLOPENȚIA ERETESCU, SANDA, *Constantin Brăiloiu et les universaux pragmatiques*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 585—590.
221. GOLOPENȚIA ERETESCU, SANDA, *Conversația — Un studiu de caz (I)* [cu 3 figuri în text], SCL, **30**, nr. 5, 1979, 457—481 ; *(II)* [cu 8 tabele în text], nr. 6, 515—542.
222. GOLOPENȚIA ERETESCU, SANDA, *Pour une typologie des agents sémiotiques; insider vs. outsider*, RRL, **24**, nr. 3, 1979, 217—232.
223. GOLOPENȚIA ERETESCU, SANDA, *Quatre sémiotiques possibles*, RRL, **24**, nr. 5, 1979, 437—448.
224. GORĂSCU, ADRIANA, *Azione e reazione verbale (strutture conversazionali)*, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 11—20.
225. GORĂSCU, ADRIANA, *Direcții comunicative în enunț*, AnICED Com, 1979, 303—307.
226. GORĂSCU, ADRIANA, *Problemi della struttura topica dell'enunciato*, RRL, **24**, nr. 4, 1979, 377—383.
227. GORĂSCU, ADRIANA, *Sur les types d'information structurale de l'énoncé*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 557—561.
228. GÓSY, MÁRIA, *A gyermeknyelvről*, Korunk, **38**, nr. 3, 1979, 166—168.
229. GRIGORESCU-PANĂ, IRINA, *Aspects of metaphor significance* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, 1, 1979, 17—25.
230. GRÜNBERG, LUDWIG, *„Filozofia limbajului comun" între metoda analizei conceptuale și metafilozofie*, RF, **26**, nr. 2, 1979, 219—229.
231. GULIAN, C. I., *Limbaj și mesaj*, RF, **26**, nr. 1, 1979, 86—92.
232. HODIȘ, VIOREL, *În legătură cu teoria expansiunii a lui A. Martinet (II)* [résumé français], CL, **24**, nr. 1, 1979, 83—89. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 226.
233. HRISTOV, PAÏSSY, *Problèmes linguistiques de la traduction poétique (Un poème d'Eminescu, en trois langues étrangères)* [franceză, spaniolă și rusă], RRL, **24**, nr. 4, 1979, 385—395.
234. IANOȘI, ION, *Estetica*, București, EDP, 1978, 244 p. Vezi și nr. 328.
235. IONESCU, TUDOR, *Céline în țara cuvintelor* [résumé français], StUBB, **24**, 1, 1979, 26—36.
236. IRIMIA, DUMITRU, *Curs de lingvistică generală*, Iași, [TUI], 1978, 310 p. (Universitatea „Al. I. Cuza", Facultatea de filologie).
237. KIRÁLY, FRANCISC, *Lingvistică generală și comparată. I. Introducere în lingvistică*, 1, Timișoara, TUT, 1979, 192 p. multigr. (Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie). Vezi și nr. 303.
238. KIRÁLY, MARIA, *Cu privire la caracterul național și universal al sinonimiei*, AUT, **15**, 1977, 159—162.
239. KÖNCZOL, CSABA, *Hogyan olvassuk Bahtyin — Volosinovot? Egy fél évszázados szöreg újrafelfedezére*, Korunk, **38**, nr. 3, 1979, 174—175. Vezi nr. 190.

240. Lévy-Strauss, Claude, *Antropologia structurală*. Prefaţă de Ion Aluaş. Traducere din limba franceză de I. Pecher, Bucureşti, EP, 1978, 486 p. **(Idei contemporane).** Vezi şi nr. 291, 296.
241. Lobiuc, Ioan, *Contactele lingvistice. I. Consideraţii introductive*, AUI, **23**, 1977, 10—22.
242. Marcus, Solomon, *Learning, as a Generative Process*, CLTA, **17**, nr. 2, 1979, 117—130.
243. Marcus, Solomon, *Semiotics of Scientific Languages*, RRL, **24**, nr. 3, 1979, 323—334.
244. Marian-Popescu, Rodica, *Cîteva disocieri şi interferenţe teoretice în statutul cuvîntului-semn lingvistic*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 91—98.
245. Măgureanu, Anca, *Espace et temps dans le monde textuel narratif* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 51—56.
246. Mihail, Zamfira, *Ethno-linguistics and „linguo-ethnology"*, Ethnologica, 2, 35—38.
247. Mihăilă, Rodica, *De la sensul pragmatic la forţa ilocuţionară*, AnICED Com, 1979, 323-326.
248. Mihăilă, Rodica, *Le discours persuasif*, CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 51—56.
249. Mihăilă, Rodica, *Le souhait comme acte de langage (II)*, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 27—34. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 174.
250. Mihăilă, Rodica, *L'interaction linguistique*, RRL, **24**, nr. 4, 413—420.
251. Mitescu, Adriana, *Asupra relaţiei dintre cuvînt şi scriitură*, RITL, **28**, nr. 1, 1979, 3—7.
252. Moraru, Marieta, *Le temps subjectif et son expression linguistique chez Fr. Gonseth* [rezumat în română], AUBLLS, **17**, 1, 1978, 57—61.
253. Motaş, Doina, *Translatability versus Untranslatability* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, 1, 1979, 159—165.
254. Murru, Furio, *Entre philologie classique et linguistique théorique et appliquée: l'accusati de qualification et la « grammaire des cas »*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 591—604.
255. Neţ, Mariana, *O încercare de reevaluare a funcţiei fatice* [English abstract], SCL, **30**, nr. 4, 1979, 329—336.
256. Niculescu, Laurenţiu, *Elemente ale unui metalimbaj al limbajului poetic* [résumé français], SCL, **30**, nr. 5, 1979, 483—506.
257. Oltean, Ştefan, *Remarks on Some Linguistic Approaches to the Narrative Discourse*. RRL, 24, nr. 4, 1979, 397—401.
258. Parpală, Emilia, *Problematica sintaxei transformaţionale şi aplicabilitatea ei*, PredLRSS, 2, 167—174.
259. Petraş, Ileana, *Raportul natură—cultură în antropologia structuralistă* [English abstract], StUBBPh, **24**, 1, 1979, 23—28.
260. Petri, Lucreţia, *Aspects of Intonation on „John Falls to Win"* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, 1, 1979, 153—158.
261. Petric, Gabriel, *Precuvîntare la o pragmatică a limbajului*, Echinox, **11**, nr. 5, 1979, 11.
262. Pop, Ion, *Un loc şi un timp al limbajului*, Steaua, **30**, nr. 11, 1979, 8—9.
263. Popescu, Iulian, *Henri Meschonnic — pentru o poetică monistă*, AUI, **24**, 1978, 21—26.
264. Popescu, Iulian, *Poetica între echilibru şi ruptură*, ConvLit, nr. 8, 1979, 12.
265. Rab, János, *A biológia tanítása nyelvtanítás is*, Korunk, **38**, nr. 7, 1979, 632—636.
266. Rossetti, A., *Sur la „sociolinguistique"*, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 3.
267. Rosetti, A., *Sur la théorie de la syllabe*, RRL, **24**, nr. 5, 1979, 541—542.
268. Rovenţa, Daniela, *Description et interprétation dans un modèle sémiotique du texte littéraire*, CLTA, **16**, nr. 2, 1979, 177—184.
269. Rovenţa, Daniela, *Le fonctionnement du dialogue dans le théâtre de l'absurde — Beckett „En attendant Godot"*, CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 73—83.
270. Schveiger, P., Radu, I., *Tipologičeskie aspekty semantiko-sintaksičeskogo izučenija nekotoryh ukazatel'nyh slov*, SLLM, **2**, 139—145.
271. Segre, Cesare, *„Modelele semiologice sînt modele istorice"* [convorbire consemnată de Marin Mincu], RLit, **12**,. nr. 2, 1979, 19.
272. Sierociuk, Jerzy, *Folclorul şi lingvistica* [traducere de I. Tiba], AUI, **24**, 1978, 92—96.
273. Simó, Sándor, *Szavakba zárt lélek. Nyelv és pszichológia*, Korunk, **38**, nr. 3, 1979, 157—160.
274. Singh, J. D., *Pāṇini's Theory of Kārakas*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 123—148.
275. Soran, Viorel, Fabian, Ana, Iordan, Margareta, *Aspects and implications of the taxonomic language as used in biology*, RSSPh, **23**, nr. 3—4, 1979, 571—576.
276. Sturza Pătrîngeanu, Irina, *Discours ironique et discours poétique*, RRL, **24**, nr. 3, 1979, 247—253.
277. Subbarao, K. V., *On the Acquisition of Syntax on a Multilingual Situation*, RRL, **24**, nr. 5• 1979, 543—550.
278. Szilágyi, N. Sándor, *Világunk, a nyelv*, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1978, 248 p. Vezi şi nr. 299, 304, 325.

279. Tasmowski-De Ryck, Liliane, *Impératif et actes de langage (I)*, SCL, **30**, nr. 1, 1979, 3—21 ; *(II)*, nr. 2, 115—123.
280. Tiugan, Marilena, *The Role of Dyadic Interaction in Primary Socialization* [cu 6 tabele în text], RRL, **24**, nr. 3, 1979, 233—245.
281. Toma, Radu, *La composante „temps" dans un modèle de la compétence romanesque du 18e siècle* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 105—109.
282. Tuţescu, Mariana, *Temps de l'énoncé /vs/ temps de l'énonciation* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 29—35.
283. Vasiliu, E., *Note on the Empty Denotation*, CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 3—16.
284. Vântu, Ileana, *Acte de vorbire indirectă*, An ICED Com, 1979, 315—322.
285. Verza, Emil, Lovinescu, Carmen, *Specificul disgrafiei la elevii cu deficienţe de intelect*, RPed, **28**, nr. 7, 1979, 43—46.
286. Vlădulescu, Victor, *Langue et temporalité chez Ernst Cassirer* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 63—67.
287. Vraciu, Ariton, *Unele probleme teoretice ale sintaxei*, AUI, **24**, 1978, 5—12.
288. Vraciu, T., *Nekotorye problemy svjazi jazyka i myšlenija (Premuščestvenno na materiale zalogovyh otnošenij)*, AUI, **23**, 1977, 31—40.
289. Wald, Henri, *Dinamica simbolului*, An ICED Com, 1979, 265—268.
290. Zuber, Ryszard, *Towards a Semantic Description of Logical Connectives*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 149—159.

VEZI şi nr. 102, 136, 454, 785, 791, 845, 1 434, 2 124.

Recenzii

291. Angheluş, Ion Alex., Claude Lévy-Strauss : *Antropologia structurală* (Editura politică, 1978), Cronica, **14**, nr. 6, 1979, 10. Vezi nr. 240.
292. Avram, Andrei, Arianna Uguzzoni, *La fonologia*, Bologna, Zanichelli, [1978], 4 + 170 p., SCL, **30**, nr. 4, 1979, 384—385.
293. Bucă, Marin, *Aktual'nye problemy učebnoj leksikografij*, Izdatel'stvo „Russkij jazyk", Moskva, 1977, 320 p., AUT, **15**, 1977, 193—194.
294. Cojocaru, Constantin, *Semiotica lingvistică* [de Paul Miclău, Timişoara, 1977], Ateneu, **15**, nr. 4, 1979, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 263.
295. Costache, M., J. M. Adam, J. P. Goldenstein, *Linguistique et discours littéraire — théorie et pratique des textes*, Larousse, 1976, AUI , **24**, 1978, 110—112.
296. Cotreanţu, Nicolae, *Structuralism şi antropologie* [Claude Lévy-Strauss, *Antropologie structurală*, Buc., 1978], Familia, **15**, nr. 5, 1979, 11. Vezi nr. 240.
297. Duca, Eugen, Tullio de Mauro, *Semantica* [*Introducere în semantică*, Buc., 1978], Echinox, **11**, nr. 3—4, 1979, 13. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 206.
298. Dumistrăcel, Stelian, A. Weijnen (sub redacţia), *Atlas Linguarum Europae, Introduction*, Van Gorcum & Comp., Assen, Pays Bas, 1975, 247 p., AnL, **26**, 1977—1978, 213—214.
299. Egyed, Péter, *A nyelvész küzdelme a szó életéért* [Szilágyi N. Sándor, *Világunk, a nyelv*, Buc., 1978], A Hét, **10**, nr. 13, 1979, 4. Vezi nr. 278.
300. Fassel, Horst, Hans-Martin Gauger, *Sprachbewusstsein und Sprachwissenschaft*, R. Piper Verlag, München, 1976, 241 pp., AUI, **24**, 1978, 109—110.
301. Fodor, Ecaterina, Sara Buium, *Probleme ale teoriei traducerii*, Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1977, 184 p., PFR, 1978, 204—205. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 191.
302. Gaiţă, Mihai, E. Vasiliu, *Preliminarii logice la semantica frazei*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 280 p., SCL, **30**, nr. 3, 1979, 263—268. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 317.
303. Graur, Al., [La rubrica : Cronica limbii] *Despre cuvînt* [Francisc Király, *Lingvistică generală şi comparată*, Tim., 1979], RLit, **12**, nr. 49, 1979, 8. Vezi nr. 237.
304. Cs. Gyímesi, Eva, *Az alkotó nyelvszemletét ereje (és megméretésének korlátai)* [Szilágyi N. Sándor, *Világunk, a nyelv*, Buc., 1978], Utunk, **34**, nr. 12, 1979, 2. Vezi nr. 278.
305. Iliescu, Maria, Hans-Martin Gauger, *Sprachbewußtsein und Sprachwißenschaft*, München, R. Piper & Co. Verlag, 1976, 241 p., AUC, **6**, 1978, 166.
306. Ionescu, Marina, Tzvetan Todorav, *Théories du symbole*, Paris, Éd. du Seuil, collection « Poétique », 1977, 378 p., CREL, **6**, 1978, 117—119.
307. Iordan, Iorgu, Eugenio Coseriu, *Tradición y novedad en la ciencia del lenguaje. Estudios de historia de la lingüistica*, Madrid, 1977, 373 p., SCL, **30**, nr. 6, 1979, 597—599.

308. MANECA, C., NICA, MARIA, R. Gusmani, *Considerazioni sul « prestito » di morfemi*, „Lingua e stile " XI (1976), nr. 3, p. 393—407, PER, 1978, 236.
309. MARCUS, SOLOMON, *Lingvistică şi logică* [Em. Vasiliu, *Preliminarii logice la semantica frazei*, Buc., 1978], SCL, **30**, nr. 3, 1979, 247—249. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 317.
310. NICOLAE, OCTAVIAN, Cathrine Fabricius-Hansen : *Transformative, intransformative und kursive Verben*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1975, 220 p., AUI, **23**, 1977, 122—123.
311. NICOLAE, OCTAVIAN, Heinrich F. Plett : *Textwissenschaft und Textanalyse*. Quelle & Meyer, Heidelberg, 1975, 354 p., AUI, **23**, 1977, 123—124.
312. NICOLESCU, ADRIAN, John Lyons, *Semantics*. Cambridge, Cambridge University Press, 1977, 897 p., LMŞ, 2, 1978, 168—169.
313. OLTEAN, ŞTEFAN, Roger Fowler, *Linguistics and the Novel*, London, Methuen, 977, XIII + 145 pp., RRL, **24**, nr. 5, 1979, 551—552.
314. OLTEAN, ŞTEFAN, Szabó Zoltán, *A mai stilisztika nyelvelméleti alapjaj*, Dacia,Cluj-Napoca, 1977, 215 pp., RRL, **24**, nr. 4, 1979, 425—427. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 273.
315. POPÂRDA, OANA, Gilles Fauconnier, *La coréférence: syntaxe ou sémantique?*, Éditions du Seuil, Paris, 1974, 237 p., AUI, **24**, 1978, 112—115.
316. RADU, CEZAR, *Interpretări semiotice* [Edmond Radar, *Invention et métamorphie des signes*, Paris, 1978], Ateneu, **16**, nr. 2, 1979, 8.
317. RĂDULESCU, TATIANA, Gérard Genette : *„Figuri"* [Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 40, 1979, 20. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 224.
318. RĂUTU-COLER, ELENA, Georg Steiner, *After Babel. Aspects of Language and Translation*, London, Oxford University Press, New York, Toronto, 1975, 750 p., CREL, **6**, nr. 4, 1978, 96—99.
319. RED., Gérard Genette, *Figuri*, Bucureşti, Univers (Colecţia „Studii"), 1978, 310 pp., AUBLLS, **27**, 1, 1978, 156. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 224.
320. ROCERIC, ALEXANDRA, Alphonse Juilland, *Transformational and Structural Morphology*. Saratoga, Calif., Anma Libri &, 1978, pp. 77, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 633—635.
321. SCĂRLĂTOIU, ELENA, R. Gusmani, *Aspetti semantici dell'interferenza*, „Interferenza linguistica". Atti del Convegno della Società Italiana di Glottologia, Perurgia, 24 e 25 aprile 1977. Pisa, 1977, str. 11—25, PER, 1979, 279—280.
322. SCHVEIGER, P., McCormack, W. C., St. A. Wurm (eds.), 1977, *Language and Thought. Antropological Issues*, Mouton Publ., The Hague — Paris, XIII + 525 p., RRL, **24**, nr. 1, 1979, 104—105 şi în CL, **24**, nr. 1, 1979, 111—113.
323. SINCU, AL., Maria Carpov, *Introducere în semiologia literaturii*, Bucureşti, Editura Univers, 1978, 259 p., SCL, **30**, nr. 1, 1979, 103—105. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 194.
324. STURDZA, RODICA, Paul Miclău, *Semiotica lingvistică*, Editura Facla, 1977, 308 pp., AUBLLS, **27**, 1, 1978, 158. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 263.
325. TOLNAY, ISTVÁN, *Vallomás a nyelvről* [Szilágyi N. Sándor, *Világunk, a nyelv*, Buc., 1978], Előre, **33**, nr. 9 788, 10 mai 1979, 2. Vezi nr. 278.
326. VEDINAŞ, TRAIAN, Paul Miclău, *Semiotica lingvistică*, Timişoara, Editura Facla, 1978, 310 p., CL., **24**, nr. 2, 1979, 230—232. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 263.
327. VLAD, CARMEN, Emanuel Vasiliu, *Preliminarii logice la semantica frazei*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 280 p., CL, **24**, nr. 2, 1979, 226—228. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 317.
328. VULCĂNESCU, ROMULUS, Ion Ianoşi, *Estetica* (Esthétique), Éditions Didactique et Pédagogique, Bucarest, 1978, 244 p., Ethnologica, 2, 79. Vezi nr. 234.
329. VULTUR, IOAN, *Simbolismul lingvistic şi interpretarea sa* [Tzvetan Todorov, *Simbolism şi interpretare*], Orizont, **30**, mr. 44, 1979, 8.
330. ZUGUN, PETRU, Alexandru Graur, Lucia Wald, *Scurtă istorie a lingvisticii*, Ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1977, 273 p., SCL, **30**, nr. 2, 1979, 172—173. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 222.

VEZI şi nr. 67.

2. LINGVISTICĂ MATEMATICĂ ŞI APLICATĂ

331. APRAHAMIAN-MATEESCU, MANUELA, *Clase de melodii şi gramatici matriciale* [résumé français], SCMatem, **31**, nr. 4, 1979, 389—397.
332. BIRNBAUM, LEON, *O analiză a structurii funcţiilor propoziţionale din logica standard*, Stud, **1**, 29—38.

333. Bocşa, Minerva, *Problèmes posés par l'analyse morphologique des mots roumains avec l'ordinateur FELIX C-256 (Iris 50)* [rezumat în română], AUTM, **15**, 1, 1977, 5—11.
334. Calude, Cristian, Marcus, Solomon, Păun, Gheorghe, *Universal Grammars and Hypothetical Brains*, Bucharest, University Press, 1979, 21 p. (University of Bucharest, Division of system Studies, The Learning Project).
335. Calude, Cristian, Marcus, Solomon, Păun, Gheorghe, *The Universal Grammar as a Hypothetical Brain* [cu o figură în text], RRL, **24**, nr. 5, 1979, 479—489.
336. Candiescu, Călin, *A logico-semantical interpretation of terms and predication contexts*, RSSPh, **23**, nr. 3—4, 1979, 415—433.
337. Cornilescu, Alexandra, *On the Categorial Status of Relative and Interrogative Pronouns in Montague Grammar*, RRL, **24**, nr. 3, 1979, 301—321.
338. Costăchescu, Adriana, *Les pronoms relatifs simples dans une grammaire Montague*, AUC, **6**, 1978, 49—53.
339. Duţescu-Coliban, Taina. *Logical Quantification and Gramatical Quantification*,, CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 17—28.
340. Ienciu, Aitanga, *Structura de suprafaţă şi structura de adîncime. Aplicarea relaţiei de antisimetrie în sens larg* [cu 4 figuri în text], Stud, **1**, 217—219.
341. Ioan, Petru, *Pour une conception unitaire sur les rapports logiques entre les propositions et les concepts*, RSSPh, **23**, nr. 3—4, 1979, 403—413.
342. Kis, Emese, *Structura prelogică a romanului „As I Lay Dying" („Pe patul de moarte") de William Faulkner*, Stud, **1**, 61—73.
343. Kis, Géza, *Contribuţii la o teorie comparativă a traducerii şi a parodiei (apropiere stilistică)*, Stud, **1**, 23—27.
344. Marcus, Solomon, *A new generative approach to fairy-tales*, Ethnologica, **2**, 14—17.
345. Marcus, Solomon, *Linguistics for Programming Languages. Romanian Contributions*, CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 29—38.
346. Murru, Furio, *La „gramatica dei casi" e il greco antico: prospettive applicative e glottodidattiche*, SCL, **30**, nr. 4, 1979, 337—352.
347. Nistor, Erica, Roman, Eliza, *Dynamic Abstracting*, CLTA, **16**, nr. 2, 1979, 185—191.
348. Păun, Constantin, *Traducerile tehnice*, Forum, **21**, nr. 3, 1979, 84—87.
349. Păun, Gheorghe, *Asupra unor variante ale problemei voiajorului, Abordare lingvistico-matematică* [English abstract], SCMatem, **31**,nr. 2, 1979, 213—226.
350. Păun, Gheorghe, *Grammatical Inference and Creative Learning*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 195—200.
351. Păun, Gheorghe, *Marcu's contextual grammar and languages. A survey*, RRMPA, **24**, nr. 10, 1979, 1467—1486.
352. Popa, Cornel, *Semantic definition of the concept of method*, RSSPh., **23**, nr. 3—4, 1979, 371—383.
353. Rovenţa, Daniela, *Vers le statut du personnage baroque (approche logico-mathématique)*, CLLF, 2, 1978, 53—62.
354. Săteanu, C., *Relaţii între conţinuturile cuvintelor aproximate prin teoria mulţimilor* [cu 5 figuri în text], Stud, **1**, 109—115.
355. Siminel, Gheorghe, *Contribuţii la construcţia şi validarea sistemelor logistice*, Stud, **1**, 159—165.
356. Ştefănescu, Ioana, *Some Notes Concerning the Structures of the Lexicon in Montague's Grammar*, RRL, **24**, nr. 5, 1979, 457—478.
357. Ţăndăreanu, Nicolae, *Automate pushdown şi limbaje linear deterministe* [English abstract], SCMatem, **31**, nr. 3, 1979, 359—364.
358. Vlada, Marin, *Fixed points of some operators in the space of languages*, RRMPA, **24**, nr. 4, 1979, 659—661.

VEZI şi nr. 20, 172, 196, 208, 254, 426, 719, 721, 1093, 1790.

Recenzii

359. Crişan, Constantin, *Folclorul românesc în viziune semiotică: o antropologie* **in actu** [culegerea *La sémiotique formelle du folklore. Approche linguistico-mathématique*, Paris — Bucureşti, 1978], Steaua, **30**, nr. 9, 1979, 48 şi în versiune franceză, RR, **33**, nr. 1, 1979, 161—163. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 380.
360. Murvai, Olga, *A nyelvi szépseg matematikája* [de Solomon Marcus, Budapesta, 1977], Korunk, **38**, nr. 4, 1979, 306—307.

361. ROMAN, ANDREI, Al. Dincă, Veronica Du Feu, Solomon Marcus, Liana Popa-Burcă, Lucreţia Vasilescu, Eva Zsidó, *Metode distribuţionale algebrice în lingvistică* (sub redacţia prof. Solomon Marcus), Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, 253 p., SCL, **30**, nr. 3, 1979, 268—271. Vezi BRL, **21**, 1978, 387.
362. ROŞCĂU, MANUELA, *Introducción en la lingüística matemática* — S. Marcus, E. Nicolau, S. Stati, Editorial Teide, Barcelona, 1978, 386 p., CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 103.
363. ROŞCĂU, MANUELA, *The formal study of drama* (editor Solomon Marcus), „Poetics", vol. 6, 1977, nº 3—4, North Holland, Amsterdam, 180 pp., RRL, **24**, nr. 1, 1979, 103—104.

VEZI şi nr. 1521.

IV. *LIMBA ROMÂNĂ*

1. GENERALITĂŢI

364. BĂLAN, ION DODU, ... *Ca un fagure de miere*, Scînteia, **49**, nr. 11 536, 26 sept. 1979, 1.
365. DUMITRESCU-BUŞULENGA, ZOE, *Gînduri despre limba noastră*, TribRom, **8**, nr. 152, 1979, 5.
366. IONIŢĂ, VASILE, *Limba i-a unit pe români din totdeauna*, MB, **28**, nr. 10—12, 1978, 709—711.
367. IORDAN, IORGU, *Limba română contemporană*, BulSŞF, 1979, 9—11.
368. IORDAN IORGU, „*O limbă corectă şi* [. . .] *frumoasă* [. . .] *se învaţă, în primul rînd, din lecturi literare*" [reproducere a unui fragment din interviul apărut în RN, nr. 55—56—57 1978 şi 58—59—60/1979], LLR, **5**, nr. 3, 1979, 3—4. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 417.
369. MÂRZA, CLEMENT, *Dincolo de manual: Biografia limbii române [I]*, Cutezătorii, **13**, nr. 2, 1979, 6; *(II). Latinitate şi romanitate*, nr. 5, 8; *(III)*, nr. 9, 9.
370. POPOVICI, IOSIF, *Scrieri lingvistice*. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi indice de Maria Purdela-Sitaru şi Livia Vasiluţă, Timişoara, EF, 1979, 316 [—317] p. Vezi şi nr. 374.

VEZI şi nr. 568, 569, 571, 2124.

Recenzii

371. ALEXANDRESCU, ECATERINA, A. Lambrior : *Studii de lingvistică şi folcloristică*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ion Nuţă, Editura Junimea, Iaşi, 1976, 248 p., AUT, **23**, 1977, 115—117. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 349.
372. ANDREI, CONST. I., Sextil Puşcariu : *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976, 538 p., AUI, **23**, 1977, 117—119. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 356.
373. BULGĂR, GH., D. MACREA, *Lingvistică şi cultură*, Editura didactică şi pedagogică, 1978, 167 p., LL, 2, 1979, 309—310. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 423.
374. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Iosif Popovici* [*Scrieri lingvistice*, Tim., 1979], RLit, **12**, nr. 32, 1979, 9. Vezi nr. 370.
375. GRĂDINARU, ALEXANDRINA, *Limba română contemporană* de Iorgu Iordan şi Vladimir Robu [Buc., 1978], Tomis, **14**, nr. 4, 1979, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 418.
376. ISTRATE, G., Iorgu Iordan, *Limba română literară*, Scrisul Românesc, Craiova, 1977, 362 p., MMS, **55**, nr. 1—2, 1979, 194—195. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 409.
377. POPESCU, RADU SP., Iorgu Iordan. *Limba literară. Studii şi articole*. Ediţie îngrijită de Pavel Ţugui şi Ion Trăistaru, Craiova, Edit. „Scrisul românesc", 1977, 363[—364] p., AUC, **6**, 1978, 165—166. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 409.
378. SECHE, LUIZA, *Limba română. O prezentare* [Alf Lombard, *La langue roumaine. Une présentation*. Paris, 1974], CSP, 1, 1977, 97—100.
379. VĂTĂŞESCU, CĂTĂLINA, Alexandru Rosetti, *Mélanges Linguistiques*, Bucureşti, Univers, 1977, 202 p., RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 177—179. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 417.
380. * * * „. . . *Ca un fagure de miere!*". Antologie şi postfaţă de George Mirea, Argeş, **14**, nr. 1, 1979, 7. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 426.

VEZI şi nr. 39, 43.

2. ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEȘTI

381. Avram, Andrei, *Cele mai vechi menţiuni referitoare la deosebirile dialectale din cadrul dacoromânei*, AnICED Com, 1979, 279—281.
382. Avram, Andrei, *Cele mai vechi menţiuni referitoare la deosebirile dialectale din cadrul dacoromânei* [résumé français], SCL, **30**, nr. 6, 1979, 543—550.
383. Avram, Mioara, *Două lucrări fundamentale — două preocupări permanente [Gramatica limbii române şi Dicţionarul limbii române]*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 581—583.
384. Beyrer, Arthur, *Adnotări la limba şi la concepţia lingvistică a lui Alecu Russo*, AUBLLR, **27**, 1978, 43—57.
385. Bîrlea, Ovidiu, *Dumitru Caracostea*, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 30—32.
386. Bocşan, Nicolae, *Începuturile mişcării naţionale româneşti în Banat. Activitatea lui Paul Iorgovici* [English abstract], AnIst Cluj-Napoca, **21**, 1978, 173—188.
387. Borcilă, Mircea, *Opera lingvistică a lui Theodor Capidan* [English abstract], CL, **24**, nr. 2, 1979, 129—144.
388. Bulgăr, Gh., *Probleme ale limbii române în* **Telegraful român**, LL, 2, 1979, 295—297.
389. Cândea, Virgil, *Epocă a marilor sinteze*, RLit, **12**, nr. 13, 1979, 8. Vezi şi nr. 400.
390. Cioculescu, Şerban, *Ion Codru-Drăguşanu în „Dicţionarul folcloriştilor"*, RLit, **12**, nr. 37, 1979, 7, 8.
391. Cioculescu, Şerban, *Titu Maiorescu şi neologismele*, RLit, **12**, nr. 20, 1979, 7.
392. Costinescu, Mariana, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti* [cu 8 facsimile în text], Bucureşti, EDP, 1979, 232 p. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului, Institutul de lingvistică). Vezi şi nr. 440.
393. David, Doina, *O coordonată dialectică în evoluţia filologiei româneşti moderne: cultivarea limbii, reflex al conştiinţei politice* [résumé français ; English abstract], AUT, **18**, 1978, 77—94.
394. Dincă, Dorina, *Ideal şi normă în opera corifeilor Şcolii ardelene*, LL, 2, 1979, 196—199.
395. Dragoş, Liliana, *Contribuţia lui Gavra la „Lesicon"*, Steaua, **30**, nr. 1, 1979, 55.
396. Dragoş, Liliana, *The first Romanian Encyclopaedia and its Sources*, RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 810—812.
397. Guţu Romalo, Valeria, *„Gramatica românească" a lui Ion Heliade Rădulescu în perspectiva a 150 de ani de la apariţie*, AUBLLR, **27**, 1978, 59—69.
398. Handoca, Mircea, *Mihail Sadoveanu despre arta lui Creangă*, LL, 4, 1979, 405—409.
399. Ionescu-Nişcov, Traian, *Limba română deopotrivă de scumpă tuturor* [Jan Urban Jarník) MI, **13**, nr. 6, 1979, 31—32.
400. Iordan, Iorgu, *Cum este informat publicul larg în problemele de istorie a lingvisticii româneşti* [pe marginea articolului lui V. Cândea de la nr. 389 şi a emisiunii „Odă limbii române" din 11 mar. 1979], LR, **28**, nr. 4, 1979, 333—334. Vezi nr. 389.
401. Iordan, Iorgu, *Lingvistica românească în anii socialismului*, LR, 28, nr. 6, 1979, 577—579.
402. Istrate, G., *Lingvistica românească în epoca socialistă*, Steaua, **30**, nr. 11, 1979, 30—31.
403. Istrate, G., *Lingvistică şi independenţă*, AUI, **23**, 1977, I—II.
404. Ivănescu, G., *Mihai Costăchescu lingvist şi folclorist*, MMS, **55**, nr. 1—2, 1979, 164—168.
405. Lozbă, Mihai, *Ilie Bărbulescu azi*, AUI, **23**, 1977, 55—61.
406. Lupu, Coman, *Lexicul romanic în „Condica limbii româneşti" a lui Iordache Golescu*, UDR, **2**, 151—167.
407. Manu, Emil, *D. Caracostea*, RLit, **12**, nr. 11, 1979, 8.
408. Mihálka, Zoltán, *Egy harcos tudós emléve Gheorghe Şincai szirletésének 225. évfordulója*, Előre, **33**, nr. 9 729, 1 mar. 1979, 2.
409. Nuţă, Ion, *Theodor Capidan*, Cronica, **14**, nr. 17, 1979, 8.
410. Oallde, Petru, *Despre preocupările lingvistice ale bănăţenilor în epoca Şcolii ardelene*, LR, **28**, nr. 3, 1979, 299—304.
411. Onu, Liviu, Gheţie, Ion, *Activitatea filologică românească în etapa actuală. Realizări şi perspective*, SCL, **30**, nr. 3, 1979, 251—255.
412. Petrescu, Camil, *Din laboratorul de creaţie al scriitorului*, Ediţie de Alexandru Bojin şi Florica Ichim, Bucureşti, EM, 1979, 455 p. **(Documente literare)**. Vezi şi nr. 434.
413. Saramandu, Nicolae, *Theodor Capidan (1879—1953)*, BulSŞF, 1979, 55—58.
414. Seche, Mircea, *Aspecte ale lexicului politic în lexicografia românească de la jumătatea secolului al XIX-lea*, AUBLLR, **27**, 1978, 29—36.
415. Stoia, Mircea, *Mit sächsischen Beitrag. Vor 75 Jahren ist die erste rumänische Enzyklopädi erschienen*, Die Woche, **12**, nr. 588, 1979, 6.
416. Stoia, Mircea, *Prima enciclopedie română editată de ASTRA — 75 de ani de la apariţie*, Transilvania, **8**, nr. 3, 1979, 44—45.

417. Stoide, Const. A., *Teodor Codrescu și legăturile lui cu Brașovul* [cu anexe], AnIst Iași, **15**, 1978, 361—378.
418. Șoitu, D. D., *Dimitrie Dan (1865—1946)*, BulSȘF, 1979, 49—51.
419. Ștefan, Ion, *Omofonia în concepția lui Heliade Rădulescu despre ortografie*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 617—621.
420. Șuteu, Flora, *Humboldtische Begriffe bei den rumänischen Philologen des XIX. Jahrhunderts*, AUC, **6**, 1978, 29—31.
421. Șuteu, Flora, *Studiul limbii literare în lingvistica românească*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 587—588.
422. Teodorescu, Virginia, *Comemorarea lui Vasile Bogrea la cercul științific studențesc*, StCl, **18**, 167.
423. Todoran, Romulus, *Activitatea lingvistică a lui Sever Pop (II)*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 5—15; *(III)*, nr. 2, 159—169 [résumé français]. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 507.
424. Turcu, C., *Mihai Costăchescu, profesor, istoric, lingvist, om de cultură. Bio-bibliografie*, MMS, **55**, nr. 1—2, 1979, 159—163.
425. Vaida, Mircea, *Ion Budai-Deleanu*, București, EA1, 1977, 172 p. Vezi și nr. 437.
426. Vasiliu, Emanuel, *Orientări moderne în lingvistica românească*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 585—586.
427. Vatamaniuc, D., *Mihai Eminescu despre limba și obiceiurile dacilor*, Manuscriptum, **10**, nr. 2, 1979, 98—99.
428. * * * *Gheorghe Șincai (1754—1816) — 255 ani de la nașterea istoricului și filologului român iluminist*, AnivCult, **16**, nr. 1, 1979, 87—94.
429. * * * *Scrisori către Al. Rosetti (1916—1968)*. Ediție îngrijită, cu prefață, note și indice de Al. Rosetti. Postfață de Vasile Nicolescu, București, EM, 1979, 454 [—455] p. **(Documente literare)**. Vezi și nr. 435, 439.
430. * * * *Scrisori către Ovid Densusianu*. Vol. I. Ediție îngrijită, introducere, note, tabel cronologic și indici de Liviu Onu, Ileana Vîrtosu și Maria Rafailă. Sub redacția lui Liviu Onu, București, EM, 1979, 384 p. **(Documente literare)**. Vezi și nr. 436, 438, 655.
431. * * * *100 de ani de la nașterea lui Sextil Pușcariu*, AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 65.
432. * * * *125 de ani de la nașterea lui Ion Luca Caragiale*, AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 83.
433. * * * *175 de ani de la nașterea lui Ion Heliade Rădulescu*, AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 65—66.

VEZI și nr. 89, 110, 153, 169, 345, 370, 484, 497, 634.

Recenzii

434. Cioculescu, Șerban, *În marginea postumelor lui Camil Petrescu* [*Din laboratorul de creație al scriitorului*, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 20, 1979, 7. Vezi nr. 412.
435. Cioculescu, Șerban, *Scrisori către Al. Rosetti* [Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 31, 1979, 7, 15. Vezi nr. 429.
436. Cioculescu, Șerban, *Scrisori către Ovid Densusianu* [Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 18, 1979, 7. Vezi nr. 430.
437. Cojocariu, M., Mircea Vaida, *Ion Budai-Deleanu*, București, Editura „Albatros", 1977, 172 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 642—643. Vezi nr. 425.
438. Dimitrescu, Florica, *Scrisori către Ovid Densusianu*, vol. I, Édition avec introduction notes, tableau chronologique et indices de Liviu Onu, Ileana Vîrtosu et Maria Rafailă, sous la direction de Liviu Onu. Documente Literare, Ed. Minerva, București, 1979 — in 3 XXXI 384 p. (les lettres A—D avec 12 planches hors texte), RRL, **24**, nr. 5, 1979, 553. Vezi nr. 430.
439. Dimitriu, Daniel, *Scrisori către Al. Rosetti* [Buc., 1979], ConLit, nr. 12, 1979, 5. Vezi nr. 429.
440. Dragoș, Elena, Mariana Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile românești*, București, Editura didactică și pedagogică, 1979, 232 p., LL, 4, 1979, 452—454. Vezi nr. 392.
441. Gorovei, Ștefan S., G. T. Kirileanu, *Corespondență*, Ediție îngrijită, note, tabel cronologic, bibliografie și indici de Mircea Handoca, București, Editura Minerva, XIV + 711 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 659—660. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 717.
442. Grigoraș, N., G. T. Kirileanu, *Corespondență*. Ediție îngrijită, note, tabel cronologic, bibliografie și indici de Mircea Handoca, Editura Minerva, București, 1977, 714 p., MMS, **55**, nr. 1—2, 1979, 190—192. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 717.

443. PĂCURARIU, DIM., Mircea Popa, *Ioan Molnar Piuariu*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1976, 222 p., CREL, **7**, nr. 2, 1979, 129—131. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 410.
444. PLATON, FLORIAN, Cornel Albu, *Alexandru Papiu Ilarian. Viața și activitatea sa*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1977, 327 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 645—647. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 437.

VEZI și nr. 62, 66, 371, 372, 374, 514, 515, 522, 528, 532, 543, 655, 927, 934, 966, 969, 1 004, 1 013, 1 017, 1 023.

3. ISTORIA LIMBII

445. ALBERTI, ARNALDO, *Pentru o nouă metodologie în cercetările istorico-lingvistice de românologie*, AIst, **25**, nr. 3, 1979, 81—89.
446. ANDRIESCU, AL., *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*, Iași, J, 1979, 204 p.
447. ANGHEL, IOANA, ȘERBAN, FELICIA, *Formarea cuvintelor în limba română în secolele IX—XV. Derivarea cu sufixe*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 171—178.
448. ARVINTE, VASILE, *Numele poporului, al limbii și al țărilor locuite de români în limba franceză* [résumé français], AnL, **26**, 1977—1978, 27—34.
449. ARVINTE, V., *Termenii* **român** *și* **vlah** *în afirmarea comunității lingvistice românești*, LL, 4, 1979, 323—335.
450. AVRAM, ANDREI, *Cu privire la cronologia transformării în africate a oclusivelor (pre)palatale în graiurile dacoromâne* [résumé français], SCL, **30**, nr. 3, 1979, 199—214.
451. BERCA, EUGENIU, *Introducere în istoria limbajului poetic românesc. Caiet de seminar*, Timișoara, [TUT], 1977, 18 p. multigr. (Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie-istorie).
452. BEREA-GĂGEANU, ELENA, *Gruparea* **a avea** + *infinitivul/conjunctivul în limba română*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 143—155.
453. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Evoluția terminologiei profesiunilor și instituțiilor după 1880*, AUBLLR, **28**, 1979, 81—94.
454. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Observații privind metodele de cercetare a lexicului social-politic*. AUBLLR, **27**, 1978, 5—11.
455. BOCHMANN, KLAUS, *Der Wortschatz der rumänischen Aufklärung in europäischen Kontext*, CREL, **7**, nr. 2, 1979, 19—29.
456. BOCHMANN, KLAUS, *Lexicul social-politic și sintaxa limbii*, LL, 4, 1979, 398—404.
457. BOGZA-IRIMIE, RODICA, *Emițător-receptor în texte politice din timpul revoluției de la 1848*, AUBLLR, **27**, 1978, 13—17.
458. BUZĂ, EMANUELA, *Derivarea cu sufixe și prefixe în* **Tîlcul evangheliilor** *și* **Molti venicul** *românesc*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 25—39.
459. CÂMPAN, FLORICA T., *Terminologia primelor manuale românești de trigonometrie*, Forum, **21**, nr. 6, 1979, 57—61.
460. CHIȚIMIA, I. C., *Cultura populară — continuitate și unitate națională*, LL, 2, 1979, 245—249.
461. COTEANU, ION, *Despre „formarea" limbii și formarea poporului român — Un punct de vedere*, AUBLLR, **28**, 1979, 63—68.
462. DAN, ILIE, *Istoria limbii române*. Partea I, Iași, [TUT], 1979, 157 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza", Facultatea de filologie).
463. DAVID, DOINA, *Neologismele în istoria limbii literare*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 8—12.
464. DIMITRESCU, FLORICA, *Note asupra cuvintelor românești din sfera semantică a culturii*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 17—21.
465. DIMITRIU, C., *Observații privitoare la morfologia din* **Codicele popii Bratul.** *Pronumele* [cu 14 tabele în text], AnL, **26**, 1977—1978, 121—134.
466. EMINESCU, MIHAI, „... *Temelia și substratul ...*", Manuscriptum, **10**, nr. 2, 1979,99—101.
467. FILIP-LUPU, GR., *Limba română — factor principal în dezvoltarea conștiinței naționale*, Interferențe, 1978, 34—46.
468. FORĂSCU, NARCISA, *Aspecte ale aplicării metodelor semanticii moderne la studiul lexicului social-politic din secolul al XIX-lea*, AUBLLR, **27**, 1978, 19—25.
469. FORĂSCU, NARCISA, *Evoluția limbajului tehnic științific și medical după 1880*, AUBLLR, **28**, 1979, 95—109.
470. FRÂNCU, C., *Vechimea și răspîndirea comparativului de neegalitate exprimat prin* **ca**, LL, 1, 1979, 50—57.
471. GEORGESCU-VIȘTE, ION F., *Scrierile doctorului Ștefan Vasile Episcopescu*, TMES, 249—254.
472. GHEȚIE, ION, TEODORESCU, MIRELA, *Pătrunderea și difuzarea formei de imperfect pers. 3 pl. în* **-u** *în textele literare la jumătatea secolului trecut*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 77—81.

473. Giurescu, Constantin C., Giurescu, Dinu C., *Scurtă istorie a românilor. Pentru tineret îndeosebi*, Bucureşti, EŞE, 1977, 424 p. Vezi şi nr. 530.

474. [Gostar, Nicolae,] *Vechimea elementului roman la răsărit de Carpaţi*, Era socialistă, **49** nr. 6, 1979, 34—37.

475. Hamp, Eric P., *On Nasal + Dental in Romanian*, SCL, **30**, nr. 5, 1979, 507.

476. Istrate, G., *Neologismul latino-romanic în cadrul vocabularului limbii române* [résumé français], AnL, **26**, 1977—1978, 35—43.

477. Kis, Emese, *Dislocările informaţiei lingvistice şi particularităţile dialectului dacoromân care îl deosebesc de dialectele transdanubiene*, Stud, **1**, 15—21.

478. Leahu, Sarmiza, *Împrumuturile în terminologia muzicală cultă a Ţărilor Române între 1822—1850* [cu un indice lexical], UDR, **2**, 111—150.

479. Lobiuc, Ioan, *În legătură cu originea formelor scurtate ale vocativului românesc* [cu 2 hărţi], AUI, **24**, 1978, 37—48.

480. Lombard, Alf, *Encore une fois le* **i** *prosthétique du roumain. Et un rapprochement avec le catalan*, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 5—9.

481. Lupchian, Gabriela, *Un manuscris — Carte de bucate — la 1749 (terminologia culinară în secolul al XVIII-lea)*, UDR, **2**, 9—21.

482. Mancaş, Mihaela, *Valorile timpurilor narative în proza românească dintre 1830—1880*, AUBLLR, **28**, 1979, 69—80.

483. Manu-Magda, Margareta, *Câteva observaţii referitoare la datare în textele dialectale* AnICED Com, 1979, 339—345.

484. Mihăilă, G., *Cultură şi literatură română veche în context european. Studii şi texte*, Bucureşti, EŞE, 1979, 430 [—432] p. Vezi şi nr. 514, 515, 527, 528, 532, 543.

485. Mihăilă, G., *Începutul şi conştiinţa de sine a literaturii române vechi*, în *Istoria literaturii române — Studii*. Coordonator ştiinţific : Zoe Dumitrescu Buşulenga, Bucureşti, EARSR, 1979, p. 43—71.

486. Mocanu, Marin Z., *Periodizarea împrumuturilor italiene pătrunse în limba română. II* [résumé français] SCL, **30**, nr. 1, 1979, 23—30. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 573.

487. Moldovanu, Dragoş, *Formaţiile premorfologice în limba română veche* [résumé français], AnL, **26**, 1977—1978, 45—69.

488. Moraru, Dinu, *Pentru o nouă datare a străvechii ctitorii româneşti de la Rîmeţi — judeţul Alba*, Flacăra, **28**, nr. 8, 1979, 10.

489. Niculescu, Al., *Circulaţia neologismelor latino-romanice în prima jumătate a secolului al XIX-lea. O reconstrucţie socio-culturală*, UDR, **2**, 168—187.

490. Niculescu, Alexandru, *Latinitatea limbii române. Probleme de cronologie relativă (aspecte fonetice)*, Braşov, [e.], 1979, 25 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Cursurile de vară şi colocviile ştiinţilice, Braşov, 22 iulie — 17 august 1979).

491. Niculescu, Alexandru, *Lessico della rivoluzione romena nel sec. XIX*, RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 735—746.

492. Niculescu, Alexandru, **Popor** — *o problemă de limbă a culturii*, RLit, **12**, nr. 9, 1979, 19.

493. Niculescu, Alexandru, *Romanitatea românească de limbă şi cultură*, CLLF, 1, 1978, 37—42.

494. Osman, Sabina, *Primele contacte româno-franceze în terminologia comercială (1750—1821)*, UDR, **2**, 22—53.

495. Pascu, Ştefan, *Vechimea limbii române. Concluzii pe marginea unei ipoteze găzduite de paginile revistelor „Vatra" şi „Astra" privind datarea primului text românesc cu 600 de ani înaintea* **Scrisorii lui Neacşu din Cîmpulung**, Astra, **14**, nr. 1, 1979, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 671, 700, 714, 759, 763, 772.

496. Păun, Constantin, *Împrumuturi romanice în terminologia românească de arhitectură (1780—1830)*, UDR, **2**, 79—110.

497. Popescu, Florin, *Problemele limbii române literare în epoca Unirii Principatelor*, Braşov, [f.e.], 1979, 18 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Cursurile de vară şi colocviile ştiinţilice, Braşov, 22 iulie — 17 august 1978).

498. Popescu, Radu Sp., *Din gramatica istorică a limbii române*, [Craiova], RUC, 1978, 300 p. mufftigr. (Universitatea din Craiova, Facultatea de filologie şi istorie).

499. Reguş, Aspazia, *Genitiv-dativul feminin românesc în documentele istorice slavo-române (sec. XV—XVI)* [русский резюме], SCL, **30**, nr. 5, 1979, 427—432.

500. Rosetti, Al., *O problemă de metodă* [pe marginea cărţii lui I. Gheţie, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Buc., 1978], SCL, **30**, nr. 2, 1979, 139. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.

501. Rosetti, Al., *Romanitatea limbii române*, Săptămîna, nr. 423, 1979, 1.

502. ROSETTI, A., *Thrace et latin dans l'Europe de sud-est pendant l'antiquité*, RRL, **24**, nr. 5, 1979, 431—435.
503. RUSU, MIRCEA, *Populațiile turce, slavii și autohtonii din bazinul carpato-dunărean în veacurile VI—IX* [mit deutscher Zusammenfassung], AnIst Cluj-Napoca, **21**, 1978, 121—134.
504. SARAMANDU, NICOLAE, *Raporturile între romanitatea nord- și sud-dunăreană în lumina cercetărilor recente*, AnICED Com, 1979, 283—288.
505. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *The Balkan Vlachs in the Light of Linguistic Studies — Highlights and Contributions*, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 17—37.
506. STANCIU, MIRCEA VALER, *„Die Hypothese ist einleuchtend". Zu Victor Fizeșian Deutung der Goldschatz-Inschrift von Grossanktnickolaus/Echo in Fachkreisen*, NBZ, **23**, nr. 5 163, 12 iul. 1979, 2. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 671, 700, 714, 759, 764, 773.
507. STANCIU, MIRCEA-VALER, *Actul de naștere al limbii române datează din secolul al IX-lea* [cu 10 clișee în afară de text ; English abstract], Vatra, **9**, nr. 5, 1979, 98 A—B.
508. STĂNILOAIE, D., *Vechimea și spiritualitatea termenilor creștini români în solidaritate cu ale limbii române în general*, BO, **97**, nr. 3—4, 1979, 563—590.
509. SUCIU, EMIL, *Observații asupra adaptării morfologice a împrumuturilor substantivale românești din limba turcă*, LR, **28**, nr. 3, 1979, 217—230.
510. TOMA, ELENA, *Din începuturile terminologiei filozofice românești*, UDR, **2**, 54—78.
511. ZGRAON, FLORENTINA, *Pronumele (adjectivul) demonstrativ de apropiere masculin singular* **ăcasta** *în secolul al XVI-lea*, LR, **28**, nr. 3, 1979, 305—307.

VEZI și nr. 86, 88, 108, 122, 133, 157, 392, 394, 406, 603, 645, 816, 1 115, 1 116, 1 175, 1 177, 1 561, 2 078, 2 098.

Recenzii

512. A. J., * * * *Istoria limbii române (Fonetică, morfologie, lexic)*, (Editura didactică și pedagogică, București, 1978, 379 p.), Forum, **21**, nr. 2, 1979, 92. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 548.
513. ANDREI, GHEORGHE, Ion Gheție : *Istoria limbii române literare*, Editura științifică și enciclopedică, 1978, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 3, 1979, 37. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.
514. BĂLAN, ION DODU, *Cultura și literatura română veche în context european* [de G. Mihăilă, Buc., 1979], RLib, **37**, nr. 10 854, 20 sep. 1979, 2. Vezi nr. 484.
515. BULUȚĂ, GHEORGHE, G. Mihăilă, *„Cultură și literatură românească veche în context european"*, Editura Minerva, 1979, Luceafărul, **22**, nr. 32, 1979, 2. Vezi nr. 484.
516. CARAGIU MARIOȚEANU, MATILDA, Alexandru Niculescu : *Individualitatea limbii române între limbile romanice. II. Contribuții socioculturale*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 333 p., AUBLLR, **28**, 1979, 135—138. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 581.
517. COJOCARU, CONSTANTIN, *Istoria limbii române literare* [de I. Gheție, Buc., 1978], Ateneu, 16, nr. 3, 1979, 15. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.
518. DASCĂLU, CRIȘU, *Prima istorie integrală a limbii române literare ... și prima ei crestomație modernă* [Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, Buc., 1978, Ștefan Munteanu, Doina David, Ileana Oancea, Vasile D. Țâra, *Crestomație românească. Texte de limbă literară*, Tim., 1978], Orizont, **30**, nr. 9, 1979, 1. Vezi BRL, **21**, 1979, nr. 575, 578.
519. DIMITRESCU, FLORICA, *Un eveniment editorial* [Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. De la origini până în secolul al XVII-lea*, Buc., 1978], Contemporanul, nr. 3, 1979, 10. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 600.
520. FASSEL, LUMINIȚA, *Individualitatea limbii române* [*între limbile romanice*, vol. I—II, de Alexandru Niculescu], Cronica, **14**, nr. 39, 1979, 2. Vezi BRL, [**3**], 1965/1966, nr. 105 și **21**, 1978, nr. 581.
521. GEORGESCU, MAGDALENA, Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, București, Editura didactică și pedagogică, 1978, 254 [—256] p., LR, **28**, nr. 3, 1979, 315—318. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 578.
522. GIOSU, ȘTEFAN, *Două lucrări consacrate limbii române literare* [Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare*, Buc., 1978 și Ștefan Munteanu, Doina David, Ileana Oancea, Vasile D. Țâra, *Crestomație românească*, Tim., 1978], Cronica, **14**, nr. 8, 1979, 3. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 575, 578.
523. GIOSU, ȘTEFAN, *O istorie a limbii române [Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, de I. Gheție, Buc., 1978]. Cronica, **14**, nr. 38, 1979, 2. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.

524. GOȚIA, A., Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. 2. Contribuții sociolingvistice*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1978, 333 p., CL, **24**, nr. 1, 1979, 100—102. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 581.

525. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Limba literară* [I. Gheție, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 3, 1979, 8. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.

526. GRAUR, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *O istorie a limbii române* [Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. De la origini pînă în sec. al XVII-lea*, Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 14, 1979, 9. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 600.

527. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Studierea trecutului* [G. Mihăilă, *Cultură și literatură română veche în context european*, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 20, 1979, 8. Vezi nr. 484.

528. GRAURE, LUMINIȚA, *Cultură și literatură română veche în context european. Studii și articole* [de G. Mihăilă], București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, 427 p. +16 reproduceri, LL, 3, 1979, 457—459. Vezi nr. 484.

529. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *O nouă istorie a limbii române* [de Florica Dimitrescu, Viorica Pamfil, Elena Barborică, Cristina Călărașu, Maria Cvansii, Mihai Marta, Liliana Ruxăndoiu, Mirela Teodorescu și Elena Toma, Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 15, 1979, 9. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 548.

530. LEMNY, ȘTEFAN, Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Scurtă istorie a românilor. Pentru tineret îndeosebi*, București, Ed. științifică și enciclopedică, 1977, 424 p. + ilustrații, AnIst Iași, **15**, 1978, 609—610. Vezi nr. 473.

531. LEONTE, LIVIU, Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830* („Histoire de la littérature roumaine des origines jusqu'en 1830"), București, Editura științifică și enciclopedică, 751 p., CREL, **6**, nr. 4, 1978, 93—96. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 556.

532. MECU, NICOLAE, *Cultură și literatură română veche [în context european. Studii și articole*, de G. Mihăilă, Buc., 1979], VR, **32**, nr. 8—9, 1979, 162—163. Vezi nr. 484.

533. MIHAIL, ZAMFIRA, Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice* (L'individualité de la langue roumaine entre les langues romanes), vol. II, Bucarest, 1978, 334 p., RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 649—651. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 581.

534. MOCANU, NICOLAE, *Limba română între limbile romanice* [Al. Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, vol. II, Buc., 1978], Steaua, **30**, nr. 1, 1979, 47. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 581.

535. NANU, VALENTIN, Adolf Armbruster, *La romanité des roumains. Histoire d'une idée*. Bibliotheca Historica Romaniae, Monographies XVII, [Bucarest], Ed. Academiei R.S.R., 1977, 279 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 620—621. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 519.

536. NEGREANU, C., Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare*, București, 1978, ȘM, 4—5, 1979, 218. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 578.

537. NUȚĂ, ION, *Un interesant și util compendiu de istoria limbii române literare:* Ion Gheție, *Istoria limbii române literare*, București, 1978, MMS, **55**, nr. 1—2, 1979, 185—187. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.

538. POPESCU, FLORIN D., *O nouă și prestigioasă* **Istorie a limbii române** [de Fl. Dimitrescu, Viorica Pamfil, Elena Barborică, Cristina Călărașu, Maria Cvasnii, Mihai Marta, Liliana Ruxăndoiu, Mirela Teodorescu, Elena Toma, Buc., 1978], Forum, **21**, nr. 7—8, 1979, 174—175. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 548.

539. POPESCU-SIRETEANU, ION, Petru Zugun, *Unitate și varietate în evoluția limbii române literare* (Editura Junimea, 1977, 227 p.), AUI, **24**, 1978, 121—122. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 574.

540. RED., Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române 2. Contribuții socioculturale*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 334 pp., AUBLLS, **27**, 1, 1978, 159. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 581.

541. SECHE, LUIZA, *Istoria limbii române. I. De la origini pînă în secolul al XVII-lea*, Al. Rosetti, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1978, 936 p., CNSI, nr. 1, 1979, 22—25. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 600.

542. TOHĂNEANU, G. I., *O lucrare de referință*. Alexandru Rosetti : *„Istoria limbii române"* [vol. I, Buc., 1978], Scînteia, **48**, nr. 11 398, 14 apr. 1979, 5. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 600.

543. TOMA, STELA, *Cultura noastră veche în context european* [G. Mihăilă, *Cultură și literatură română veche în context european. Studii și articole*, Buc., 1979], TribRom, **8**, nr. 166, 1979, 5. Vezi nr. 484.

544. ZUGUN, PETRU, *Caracterul latin al vocabularului limbii române* [G. Bonfante, **Despre „latinitatea" limbii române**], Cronica, **14**, nr. 3, 1979, 10.
VEZI și nr. 150, 440, 1 643.

4. DIALECTOLOGIE

a. Generalități

545. DASCĂLU, LAURENȚIA, *Despre funcțiile unor întrebări formulate de informatori în cursul anchetei dialectale*, AnICED Com, 1979, 331—338.
546. GRECU, DOINA, *Între grai și limba comună*, AnICED Com, 1979, 297—301.
547. MIHAIL, ZAMFIRA, *Arii lingvistice și zone etnografice*, AnICED Com, 1979, 289—295.
548. RUSU, VALERIU, *Semnificații epistemologice în cercetarea dialectală românească contemporană*, AnICED Com, 1979, 259—264.
549. TIUGAN, MARILENA, *Înregistrarea obiectivă a reacțiilor subiective ale informatorilor*, AnICED Com, 1979, 327—330.
VEZI și nr. 423.

Recenzii

550. HREAPCĂ, DOINA, Matilda Caragiu Marioțeanu, Ștefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, București, Editura didactică și pedagogică, 1977, 286 p., AnL, **26**, 1977—1978, 221—224. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 596.
551. ZOLER, CECILIA, Matilda Caragiu Marioțeanu, *Compendiu de dialectologie română (nord- și sud-dunăreană)*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1975, 302 p., AnL, **26**, 1977—1978, 226—229. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 494.
552. * * * Matilda Caragiu Marioțeanu, *Dialectologie română*, Rom-Books, nr. 4, 1978, 23. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 596.

b. Graiurile dacoromâne

553. CALOTĂ, ION, *Observații asupra transformărilor lui ļ precedat de consoanele labiale în graiurile din Oltenia* [cu 12 hărți], LR, **28**, nr. 3, 1979, 239—251.
554. FRĂȚILĂ, V., *Consonantismul graiului de pe valea inferioară a Tîrnavelor* [русский резюме], AUT, **15**, 1977, 103—116.
555. IORDACHE, GHEORGHE, *Cîteva concluzii cu privire la compoziția pe origini a terminologiei meseriilor populare în graiurile din Oltenia* [cu un tabel în text; résumé français], AUC, **6**, 1978, 61—65.
556. ORZA, RODICA, *Cu privire la iotacizarea verbelor în graiurile limbii române* [résumé français], CL, **24**, nr. 1, 1979, 73—81.
557. PANĂ, RUXANDRA, *Aspects de la subordination au niveau de la phrase dans quelques textes roumains d'Olténie* [cu o hartă în text], RRL, **24**, nr. 3, 1979, 255—269.
558. TURCULEȚ, ADRIAN, *Africatizarea palatalelor în graiurile moldovenești* [cu o hartă în afară de text], AUI, **24**, 1978, 27—35.
559. TURCULEȚ, ADRIAN, *Structura dialectală a graiurilor românești din Bucovina* [cu o hartă în afară de text; résumé français], AnL, **26**, 1977—1978, 97—120.
560. ȚÂRA, VASILE D., *Graiul din nord-estul Transilvaniei* [cu 2 hărți], AnICED Com, 1979, 347—357.
VEZI și nr. 86, 381, 382, 450, 477, 483, 505, 703, 772, 800, 801, 803, 805, 806, 809, 817, 837, 897, 900, 1 030, 1 065, 1 079, 1 089, 1 114, 1 174, 1 177.

Recenzii

561. BOT, NICOLAE, Constantin Mohanu, *Fîntîna dorului. Poezii populare din Țara Loviștei*, București, Minerva, 1975, 682 p., AnL, **26**, 1977—1978, 217—218.
562. CIREȘ, LUCIA, Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea*: Răspunsurile la chestionarul lui Nicolae Densușianu, București, Minerva, 1976, 391 p., AnL, **26**, 1977—1978, 214—216. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 635.

563. GRAUR, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Popular şi literar* [Stelian Dumistrăcel, *Influenţa limbii literare asupra graiurilor dacoromâne*, Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 28, 1979, 8. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 636.
564. POPESCU-SIRETEANU, ION, C. Brăiloiu, Emilia Comişel şi Tatiana Găluşcă-Cîrşmariu, *Folclor din Dobrogea*. Studiu introductiv de Ovidiu Papadima, Bucureşti, Editura, Minerva, 1978, LR, **28**, nr. 2, 1979, 211—212.
565. URIŢESCU, DORIN, Stelian Dumistrăcel, *Influenţa limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*. Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 413 p., LL, 3, 1979, 431—436. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 636.

VEZI şi nr. 551.

c. Aromână

566. KRAMMER, JOHANNES, SARAMANDU, NICOLAE, **Atlasul lingvistic aromân (AlIA)**. *Proiect*, SCL, **30**, nr. 2, 1979, 157—161.
567. SARAMANDU, NICOLAE, *Le parler aroumain de Kruševo (R.S. de Macédoine)*, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 153—162.

VEZI şi nr. 477, 504, 505, 1 555, 1 641.

Recenzii

VEZI nr. 551.

d. Istroromână

VEZI nr. 477, 504, 505.

Recenzii

VEZI nr. 551.

e. Meglenoromână

VEZI nr. 477, 504, 505.

Recenzii

VEZI nr. 551.

f. Româna peste hotare

568. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Româna în străinătate*, RLit, **12**, nr. 35, 1979, 8.
569. NICULESCU, ALEXANDRU, *Limba română în lume*, RLit, **12**, nr. 34, 1979, 23.
570. NISTORESCU, VIRGIL, *Graiurile româneşti din regiunea Vidin (R. P. Bulgaria). Note despre formarea cuvintelor* [русский резюме], SCL, **30**, nr. 1, 1979, 47—56.
571. PĂCURARIU, DIM., *Limba şi literatura română în universităţi străine*, VSt, **23**, nr. 13, 1979, 9.

VEZI nr. 111, 114, 141, 142.

5. FILOLOGIE

572. ALECSANDRI, V., *Opere*. VI. *Teatru*. Text ales şi stabilit, note şi variante de Georgeta Rădulescu-Dulgheru, Bucureşti, EM, 1979, 1223 [—1224] p. **(Scriitori români)**.
573. ALICU, GRAŢIANA, *Circulaţia cărţii vechi româneşti în judeţul Cluj (I)* [mit deutscher Zusammenfassung], AMN, **15**, 1978, 401—410.
574. ANDRIESCU, AL., *Datoriile filologiei faţă de literatura română (I)*, ConvLit, nr. 4, 1979, 1, 3; *(II)*, nr. 5, 10.

575. BĂLAN, IOANICHIE P., *Circulația* **Patericului** *în manuscrisele românești*, BO, **97**, nr. 1—2, 1979, 1319, 131—153.
576. BERCESCU, SORINA, *Premières versions roumaines du „Contrat social"* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 2, 1978, 59—63.
577. BODINGER, M., *Un calendar românesc tipărit la Sibiu în anul 1810. Contribuții la* **Bibliografia românească veche**, AnL, **26**, 1977—1978, 165—170.
578. BOGDAN, DAMIAN P., *Les moulins à papier des pays roumains*, RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 609—622.
579. BORDEIANU, M., *Une version roumaine inconue de L. A. Gebhardi* [din 1807 a lui Ioan Nemișescu], CREL, **7**, nr. 2, 1979, 148—149.
580. BUJOREANU, ȘT., *Documente moldovenești din secolele XVI—XIX*, AnIst Iași, **15**, 1978, 473—485.
581. BULGĂR, GH., *Prima carte cu alfabet latin*, Săptămîna, nr. 463, 1979, 3.
582. BURLEC, LIVIU, *Contribuții la studiul cronicii* **„Plîngerea mănăstirii Silvașului"**, AnIst Iași, **15**, 1978, 325—333.
583. CANTEMIR, DIMITRIE, *Istoria ieroglifică*. [Vol.] I—II. Ediție îngrijită, note și glosar de Ion Verdeș, P. P. Panaitescu. Prefață și tabel cronologic de Alexandru Duțu, București, EM, 1978, vol. I : 345 [—347] p., vol. II : 359 [—360] p. **(Biblioteca pentru toți)**. Vezi nr. 656.
584. CÂNDEA, VIRGIL, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, ED, 1979, 283 [—284] p.
585. CHIVU, GH., *Considerații filologice asupra unui text din* **Codicele Todorescu**, LR, **28**, nr. 3, 1979, 275—280.
586. CIOROIU, C., AUREL, M., *Cartea românească în Dobrogea, înainte de 1877* [cu o anexă și 8 facsimile în afară de text], GB, **37**, nr. 9—12, 1978, 1075—1096.
578. CIOROIU, CONSTANTIN, MOCANU, AUREL, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*. Prefață de prof. dr. Dan Simonescu, Constanța, [f.e.], 1978, 124 p. + 1 facsimil (Biblioteca județeană Constanța) [résumé français]. Vezi nr. 667.
588. CIULEI, ȘTEFAN G., *Un manuscris inedit cu rețete din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, TMES, 183—189.
589. COLȚA, ELENA RODICA, *Însemnări pe cărți vechi românești, documente ale veacurilor trecute* [English abstract], Ziridava, **11**, 1979, 1059—1079.
590. CONSTANTINESCU, NICOLAE, *Un manuscris românesc în Finlanda*, TribRom, **8**, nr. 156, 1979, 2.
591. CRISTACHE-PANAIT, IOANA, *Importante însemnări despre cărți vechi bisericești tipărite la Vîlcea și în altă parte (III)*, MO, **31**, nr. 7—9, 1979, 540—548.
592. CUNEO, ALDO, *Alcune particolarità riguardo all'ellaborazione del* **Salterio in versi** *di Dosoftei metropolita*, RRL, **24**, nr. 4, 1979, 373—376.
593. DIACON, VASILE, **Leucalda** *lui Asachi în versiune românceasă*, LR, **28**, nr. 3, 1979, 309—311.
594. DUDAȘ, FLORIAN, *Exemplare ale* **Cazaniei** *lui Varlaam identificate în părțile Zarandului*, MA, **24**, nr. 7—9, 1979, 713—714.
595. DUDAȘ, FLORIAN, *Tipărituri și manuscrise după tipărituri ale Mitropolitului Dosoftei identificate în vestul Transilvaniei*, MMS, **54**, nr. 9—12, 1978, 749—752.
596. DUȚU, ALEXANDRU, *Ce este „literatura populară"?*, RLit, **12**, nr. 36, 1979, 8.
597. DUȚU, ALEXANDRU, *Romanian Humanists and European Culture. A Contribution to Comparative Cultural History*, București, EARSR, 1977, 196 p. **(Bibliotheca Historica Romaniae, Studies**, 55). Vezi și nr. 653.
598. ENE, ILEANA, *O nouă cronică românească* [a lui Gheorghe Brancovici], RMM, **16**, nr. 2, 1979, 77—79.
599. FIZEȘIAN, VICTOR, *Tezaurul de la Sînnicolaul Mare — Primul document epigrafic în limba română (secolul IX)* [cu un facsimil și 7 tabele în text], MIC, 1, 1978, 39—48.
600. GHEȚIE, ION, *Coresi — traducător sau tipograf?* [pe marginea părerilor lui G. Istrate din AUI, **3**, 1957, și **6**, nr. 2, 1960 și ale lui Al. Rosetti din *Istoria limbii române*, Buc. 1978], LR, **28**, nr. 4, 1979, 325—332.
601. GHEȚIE, ION, **Evanghеliarul de la Sibiu** *și textele românești scrise cu litere latine și ortografie maghiară*. LR, **28**, nr. 2, 1979, 165—172.
602. GHEȚIE, ION, *În legătură cu* **săpun** *„isop"*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 631—632. Vezi nr. 647.
603. GHEȚIE, ION, *Trei slove noi în chirilica românească din secolul al XVII-lea* : ѝ ю„ ѕ SCL, **30**, nr. 5, 1979, 509—510.
604. GHEȚIE, ION, TEODORESCU, MIRELA, *Interpretare și transliterație în reproducerea vechilor texte românești* [pe marginea articolului Florei Șuteu din SCL, **29**, nr. 5, 1978], SCL, **30**, nr. 4, 1979, 377—378. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 769.

605. GHIBU, OCTAVIAN O., *Pe marginea activității de copist și miniaturist a lui Nicolae Pătruț din Sălișle*, MA, **24**, nr. 7—9, 1979, 727—730.
606. GYÉMANT, LADISLAU, *O tipăritură românească necunoscută din vremea războiului ruso-austro-turc din anii 1787—1792* [mit deutscher Zusammenfassung], AMN, **15**, 1978, 411—413.
607. HĂȘFĂLEAN, ION, *Ediție Coresi, exemplarul cu numărul 9* [la Muzeul din Făgăraș], MI, **13**, nr. 12, 1979, 25.
608. IONESCU, I., *În legătură cu originalul românesc al* **Tetraevanghelului** *coresian*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 207—208.
609. IONESCU, I., *Problema versurilor moldovene din 1532 ale* **Evangheliei** *și* **Apostolului**, LR, **28**, nr. 1, 1979, 83—86.
610. IORDAN, IORGU, *Cîteva precizări în legătură cu anumite monumente vechi de limbă românească*, LR, **28**, nr. 3, 1979, 313. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 714.
611. IVAN, I., *Lucrări ale Sfîntului Vasile cel Mare în manuscrise și tipărituri la Mănăstirea Neamț* [cu 5 anexe], MMS, **55**, nr. 1—2, 1979, 99—113.
612. LAY, HEINRICH, *Zur Geschichte des Buchdruckerbewegung im Banat (1851—1918)*, FVL, **22**, nr. 1, 1979, 31—40.
613. LĂUDAT, I. D., *Manuscrise și tipărituri ale Sfîntului Vasile cel Mare în limba română*, MMS, **55**, nr. 1—2, 1979, 114—117.
614. MAREȘ, ALEXANDRU, *În legătură cu o traducere românească a lui Nicolae Milescu* [cu 4 facsimile în text], LR, **28**, nr. 3, 1979, 253—265.
615. MÂRZA, E., *Patru manuscrise românești vechi din secolul al XVIII-lea* [cu 6 facsimile în text; résumé français], Apulum, **16**, 1978, 293—306.
616. MELIAN, ALEXANDRU, *Din nou despre transcrierea cugetărilor eminesciene* [M. Eminescu, *Cugetări*, ed. de Marin Bucur, Buc., 1979], Manuscriptum, **10**, nr. 1, 1979, 180—182.
617. MIHAIL, PAUL, MIHAIL, ZAMFIRA, *Geneza manuscrisului românesc „Desiderie", secolul al XVIII-lea, din Biblioteca Arhiepiscopiei Craiovei, fond „Mitropolitul Firmilean"* [cu numeroase planșe în text și un glosar de termeni arhaici și regionali], MO, **31**, nr. 1—3, 1979, 113—136.
618. MIHĂESCU, DORU, *Considerații asupra vieții și activității tipăritorului primei* **Biblii** *românești, Mitrofan, episcopul de Huși*, MMS, **55**, nr. 5—6, 1979, 314—334.
619. MIHĂLCESCU, C., *„Dar limbii române"*, MO, **31**, nr. 7—9, 1979, 620—623.
620. MOSORA, ELENA, HANGA, DOINA, *Catalogul incunabulelor*. Lucrare întocmită de . . . ., Cluj-Napoca, ED, 172 p. (Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca).
621. NETEA, VASILE, *Cartea — manifestare și mărturisire permanentă a unității naționale românești (secolele XVI—XVIII). Partea a II-a*, MA, **23**, nr. 10—12, 1978, 732—745.
622. NICA, GABRIELA, NEDELCEA, TUDOR, *Manuscrise și cărți vechi. Catalog.* Prefață de prof. dr. docent Dan Simonescu, Craiova, [f.e.], 1977, 117 [—119] p. (Biblioteca județeană Dolj). Vezi și nr. 650, 665.
623. OLTEAN, VASILE, *Izvoarele octoihurilor coresiene din Scheii Brașovului* [cu 2 facsimile în text], BO, **97**, nr. 3—4, 1979, 526—530.
624. PAVEL, EUGEN, *Două completări la* **Bibliografia românească veche**. MA, **24**, nr. 7—9, 1979, 714—717.
625. PĂCURARIU, MIRCEA, *O treaptă spre unitate.* **Carte pre limba românească**. MI, **13**, nr. 6, 1979, 11—13.
626. PICCILLO, GIUSEPPE, *Note sulla „lingua valacha" del* **Katekismo Kriistinesko** di *Vito Piluzio*, SCL, **30**, nr. 1, 1979, 31 — 46.
627. PISTRUI, CHIRIL, *101 manuscrise în Transilvania sec. XII—XVII. IV* [nr. 48—84], BO, **97**, nr. 3—4, 1979, 531—562.
628. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, **Biblia** *de la 1936*, BO, **97**, nr. 3—4, 1979, 414—442.
629. POP, IOAN AUREL, *„Codex Kretzulescu" și locul său în istoriografia din Șcheii Brașovului* [mit deutscher Zusammenfassung], AnIst Cluj-Napoca, **21**, 1978, 403—410.
630. POPESCU, ION, *Literatura religioasă veche în slujba culturii și a unității spirituale românești*, MO, **31**, nr. 4—6, 1979, 290—299.
631. PORUMB, MARIUS, *Inscripții medievale românești în Transilvania* [cu 11 figuri în text; English abstract], AnIst Cluj-Napoca, **21**, 1978, 307—318.
632. RADU, DUMITRU, *Cartea bisericească — factor de promovare a unității spirituale, lingvistice și cultural-materiale a poporului român pe drumul conștiinței de sine* [*I*], BO, **97**, nr. 1—2, 1979, 97—130; [*II*], nr. 3—4, 364—404.
633. RĂDUȚIU, AUREL, *Decretul de toleranță al Mariei Terezia din 21 martie 1760 tipărit în limba română* [cu o anexă], AnIst Cluj-Napoca, **21**, 1978, 387—391.
634. ROMAN-MORARU, ALEXANDRA, *Preocupări etimologice într-un manuscris de la sfîrșitul secolului al XVI-lea*, LR, **28**, nr. 3, 1979, 267—273.

635. S. A., *În Banat, o carte transilvăneană tipărită de un muntean, cu o însemnare moldovenească despre Mihai Viteazul*, MI, **13**, nr. 11, 1979, 58.
636. SIMIONESCU, CONSTANTIN, *Din trecutul popularizării cunoştinţelor sanitare, veterinare şi zootehnice în ţara noastră* [cu numeroase facsimile în text], TMES, 157—168.
637. STĂNCIULESCU, ALEXANDRU, *O copie inedită a* **Letopiseţului Cantacuzinesc**, MI, **13**, nr. **1**, 1979, 56.
638. STĂNCIULESCU, ALEXANDRU, *O nouă variantă a* **Letopiseţului Cantacuzinesc**, MIC, 1, 1978, 55—60.
639. STRUNGARU, DIOMID, *Este atestată palatalizarea lui* [*b*] *în* **Apostolul Popii Bratul** *(1559—1560)?* [pe marginea articolului lui C. Dimitriu din SCL, **25**, nr. 2, 1974], SCL, **30**, nr. 1, 1979, 101—102. Vezi BRL, **17**. 1974, nr. 854.
640. ŞINCAI, GHEORGHE, *Cronica românilor*. Vol. I—III. Ediţie îngrijită de Florea Fugariu. Prefaţă, tabel cronologic şi nota de Manole Neagoe, Bucureşti, EM, 1978, vol. I: 102 + 185 p., II: 320 p.,III: 312 p. (**Biblioteca pentru toţi**, 986—988). Vezi şi nr. 669.
641. URSU, N. A., *Cine a făcut prima traducere românească a operei lui Dimitrie Cantemir* **Descriptio Moldaviae***?* [cu 2 facsimile în text], Cronica, **14**, nr. 5, 1979, 7.
642. URSU, N. A., *Versiunea românească necunoscută a geografiei universale a lui Giovanni Botero* [cu 5 facsimile în text], Cronica, **14**, nr. 38, 1979, 7.
643. VAIMBERG, S., *A prosaism in the vocabulary of the first Romanian books of psalms*, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 163—168.
644. VAIMBERG, S., *Un* **happax legomenon** *în cele mai vechi psaltiri româneşti* [pe marginea articolului lui I. Gheţie din LR, **19**, nr. 3, 1970], LR, **28**, nr. 1, 1979, 87—89. Vezi nr. 602 şi BRL, **13**, 1970/1971, nr. 749.
645. VELCIU, DUMITRU, *Grigore Ureche*, [Bucureşti], EM, 1979, 422 p. (**Universitas**). Vezi şi nr. 689.
646. VÎRTOSU, ILEANA, *Istoria unei cărţi:* **Întîmplările lui Telemac** *de Fénelon şi circulaţia ei, pe teritoriul românesc în secolul al XVIII-lea* [cu 4 facsimile în afară de text] RITL, **28**, nr. 3, 1979, 365—375.
647. * * * *Catalogul documentelor Ţării Româneşti din Arhivele Statului*. Vol. III. *1621—1632*, Bucureşti, [f.e.], 1978, 903 [—904] p. Vezi şi nr. 687.
648. * * * *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş, Bucureşti, EARSR, 1979, 499 [—500] p. (Universitatea Bucureşti, Institutul de lingvistică) [cu texte în facsimile şi transcrise, filigrane şi specimene de scriere în facsimile]. Vezi şi nr. 649, 658, 678, 682.

VEZI şi nr. 91, 393, 411, 417, 481, 483, 484, 485, 506, 557, 2 102.

Recenzii

649. A. J., Universitatea Bucureşti. Institutul de lingvistică : *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea* (Editura Academiei, Bucureşti, 1979, 400 p.), Forum, **21**, nr. 7—8, 1979, 179. Vezi nr. 648.
650. ANGHELESCU, MIRCEA, Biblioteca judeţeană Dolj. *Manuscrise şi cărţi vechi. Catalog*, întocmit de Gabriela Nica şi Tudor Nedelcea, cu o prefaţă de Dan Simonescu, Craiova, 1977, 115 p., LR, **28**, nr. 4, 1979, 339—340. Vezi nr. 622.
651. BACÂRU, LIVIA, Ştrempel Gabriel. *Catalogul manuscriselor româneşti*. B.A.R. 1—1600. Buc., Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 431 p., Biblioteca, nr. 2, 1979, 42. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 767.
652. CÂNDEA, VIRGIL, *„România în sud-estul Europei"* [Buc., 1979], Scînteia, **49**, nr. 11 537, 27 sep. 1979, 4.
653. CERNOVODEANU, PAUL, Alexandru Duţu, *Romanian Humanists and European Culture. A Contribution to Comparative Cultural History*, Bucureşti, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1977, 196 p. (**Bibliotheca Historica Romaniae**. 55). *Cultura română şi civilizaţia europeană modernă* („Romanian Culture in Modern European Civilization"), Bucureşti, Ed. Minerva, 1978, pp. 266 (—270), CREL, **7**, nr. 1, 1979, 105—110. Vezi nr. 597, BRL, **21**, 1978, nr. 698.
654. CONSTANTINESCU, RADU, Jakó, Zsigmond, *Philobiblon transilvan*, cu o introducere de prof. Virgil Cândea, Edit. Kriterion, Bucureşti, 1977, 512 p., RA, **56** nr. 1, 1979, 104—105. Vezi BRL , **21**, 1978, nr. 716.

655. DIMITRESCU, FLORICA, *Corespondența cărturarilor* [*Scrisori către Ovid Densusianu*, vol. I Buc., 1979], Contemporanul, nr. 21, 1979, 10. Vezi nr. 430.

656. DIMITRESCU, FLORICA, Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*. Ediție îngrijită, note și glosar de Ion Verdeș și P. P. Panaitescu. Prefață și tabel cronologic de Alexandru Duțu, vol. I—II, București, Editura Minerva, 1978, 346 + 360 p. *Dimitrie Cantemir interpretat de* ... Antologie, prefață, cronologie și bibliografie de Suzana Carmen Dumitrescu, București, Editura Eminescu, 1977, 270 p., CL, **24**, nr. 1, 1979, 105—107. Vezi nr. 583.

657. DREGHICIU, D., Jakó Zsigmond *Philobiblon transilvan*, Editura Kriterion, București, 1977, 512 p., Apulum **16**, 1978, 553 —554. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 716.

658. DUȚU, ALEXANDRU, *Mentalități într-un veac de mijloc* [Ilie Corfus, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea*, Buc., 1979, și *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 30, 1979, 19. Vezi nr. 648.

659. EDROIU, NICOLAE, Florian Dudaș, *Cartea veche românească în Bihor. Sec. XVI—XVII (Catalog)*, Oradea, 1977, 204 p. + 45 fig., AnIst Iași, **15**, 1978, 629—630. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 695.

660. FASSEL, HORST, Constantinescu R., Schroeder, K. H. (Hrsg). *Die rumänische Version der* **Historia Destructionis Troiae** *des Guido delle Collone*, Tübingen, Verlag Gunter Narr, 1977, 427 S., CREL, **7**, nr. 2, 1979, 142—143.

661. GOROVEI, ȘTEFAN S., Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, Institutul de istorie și arheologie Cluj-Napoca, Institutul de istorie „Nicolae Iorga" București, Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol" Iași, Documenta Romaniae Historica, D. *Relații între Țările Române*, vol. I *(1222—1456)*, întocmit de acad. Ștefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gündisch, Damaschin Mioc, Viorica Pervain, Bucarest, Ed. Academiei R.S.R., 1977, 527 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 613—614. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 707.

662. GOROVEI, ȘTEFAN S., Antonie Plămădeală, *Clerici ortodocși, ctitori de limbă și cultură românească*, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1977, 69 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 627—629. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 679.

663. GOROVEI, ȘTEFAN S., Jakó Zsigmond, *Philobiblon transilvan*, București, Ed. Kriterion, 1977, 510 p., AnIst, Iași, **15**, 1978, 633—635. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 716.

664. GOROVEI, ȘTEFAN S., *Manuscrisul de la Ieud*. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, București, Ed. Academiei R.S.R., 1977, 258 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 632—633. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 693.

665. ILIEȘ, AURORA, Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești. Biblioteca Academiei Române, 1—1600*. Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 429 p., RI, **32**, nr. 1, 1979, 180—182. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 767.

666. IOVA, MARIANA, Nica Gabriela și Nedelcea, Tudor, *Manuscrise și cărți vechi. Catalog*. Prefață de prof. univ. dr. doc. Dan Simonescu, Craiova, 1977, 119 p. (Biblioteca județeană Dolj), Biblioteca, nr. 2, 1979, 40—41. Vezi nr. 622.

667. IOVA, MARIANA, Cioroiu, Constantin și Mocanu, Aurel, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*. Prefață de prof. dr. doc. Dan Simonescu. Conducător științific: Dumitru Constantin-Zamfir. Constanța, 1978, 124 p. + 11 f. pl. (Biblioteca județeană Constanța), Biblioteca, nr. 2, 1979, 39—40.. Vezi nr. 587.

668. ISTRATE, IOAN, Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978, 158 p., LL, 1, 1979, 139—142. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 765.

669. MACARIE, AUGUSTIN, Gheorghe Șincai, *Cronica românilor*. Ediție îngrijită de Florea Fugariu. Prefață, tabel cronologic și note de Manole Neagoe, București, Editura Minerva, 1978, vol. I, 101 + 183 p.; vol. II, 319 p.; vol. III, 312 p., LLR, **5**, nr. 2, 1979, 60—61. Vezi nr. 640.

670. MÂRZA, EVA, Florian Dudaș, *Carte veche românească în Bihor. Sec. XVI—XVII (Catalog)*, Oradea 1977, 202 p., 45 fig., RI, **32**, nr. 7, 1979, 1384—1386. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 695.

671. MICLE, V., Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești. B.A.R.*, Editura științifică și enciclopedică, 1978, 430 p., ST, **31**, nr. 1—4, 1979, 349—350. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 767.

672. MIHAIL, PAUL, Constantin Pascu, *Cartea românească veche în biblioteca muzeului Brukenthal*, Sibiu, 1976, 170 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 631—632. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 675.

673. MIHAIL, PAUL, Damian Bogdan, *Paleografia româno-slavă* (La paléographie roumano-slave), Bucureşti, 1978, 392 + 100 p., RESEE, **27,** nr. 3, 1979, 654—656. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 677.
674. MIOC, D., Damian P. Bogdan. *Paleografia româno-slavă, Tratat şi album* (La paléographie roumano-slave. Traité et album), Bucureşti, 1978, 391 p. + LXVIII planches, RRH, **18,** nr. 2, 1979, 390—391. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 677.
675. M. S., Ion Hurdubeţiu, *Die Deutschen über die Herkunft der Rumänen* (Germanii despre originea românilor), Bucureşti, Editura Kriterion, 1977, p. 229, MA, **23** nr. 10—12, 1978, 946—948. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 542.
676. MUREŞIANU, ION B., Gabriel Cocora, *Tipar şi cărturari*, cu o prefaţă de Dan Zamfirescu, Editura „Litera", Bucureşti, 1977, 270 pp., MB, **28,** nr. 10—12, 1978, 766—767. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 685.
677. NUSSBÄCHER, GERNOT, Documenta Romaniae Historica, Seria D — *Relaţii între Ţările Române*, vol. I, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1977, 526 p., RA, **56,** nr. 1, 1979, 102—104. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 707.
678. NUSSBÄCHER, GERNOT, *Rumänische Urkunden [Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, Buc., 1979], NW, **31,** nr. 9 385, 21 iul. 1979, 4. Vezi nr. 648.
679. POP, IOAN AUREL, Gernot Nussbächer, *Johannes Honterus. Viaţa şi opera sa în imagini*, Ediţie îmbunătăţită şi adăugită, Bucureşti, Ed. Kriterion, 1977, 144 p., AnIst Iaşi, **15,** 1978, 626—627. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 672.
680. POPA, M., Octavian Şchiau : *„Cărturari şi cărţi în spaţiul românesc medieval"*, Ramuri, **16,** nr. 9, 1979, 2. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 765.
681. PORUMB, MARIUS, BOCŞAN, NICOLAE, Cristina Lucia Bica, Iacob Mârza, *Psaltirea lui David cu calendar*, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1977, 103 p., AnInst Cluj-Napoca, **21,** 1979, 502—503. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 674.
682. RIZESCU, I., *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea.* Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Afexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş. Universitatea din Bucureşti, Institutul de lingvistică. Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1979, 500 p., LR., **28,** nr. 6, 1979, 637—638. Vezi nr. 648.
683. RUSU, AURELIA, *O ediţie şi criteriile ei* [M. Eminescu, *Cugetări*, ed. de Marin Bucur. Buc., 1979], ConvLit, nr. 10, 1979, 11.
684. SIMONESCU, DAN, Florian Dudaş, *Carte românească veche în Bihor. Sec. XVI-XVII*, Oradea, 1977, 204 p. + 43 facsimile, RITL, **28,** nr. 2, 1979, 291. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 695.
685. SIUPUR, ELENA, Constantin Pascu, *Cartea românească veche în biblioteca Muzeului Brukenthal* (Le livre roumain ancien à la bibliothèque Brukenthal), Sibiu, 1976, RESEE, **27,** nr. 3, 1979, 678—679. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 675.
686. SOROHAN, ELVIRA, *Opera poetică a lui Dosoftei [Opere*, I, Buc., 1978], Cronica, **14,** nr. 3, 1979, 7. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 693.
687. ŞERBAN, CONSTANTIN, *Catalogul documentelor Ţării Româneşti din Arhivele Statului*, vol. III, *1621—2632*, Bucureşti, 1978, 902 p., RA, **56,** nr. 1, 1979, 94—95. Vezi nr. 647.
688. TODERAŞCU, I., Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România, Institutul de istorie şi arheologie Cluj-Napoca, Documenta Romaniae Historica. C. *Transilvania*, volumul X (*1 351—1 355*), sub redacţia acad. Ştefan Pascu, întocmit de Sabin Belu, Ioan Dani, Aurel Răduţiu, Viorica Pervain, Konrad G. Gündisch, Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1977, 460 p., AnIst Iaşi, **15,** 1978, 614—615. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 706.
689. TOMA, STELA, Dumitru Velciu, *Grigore Ureche*, Ed. Minerva, 1979, [Bucureşti], Colecţia „Universitas", RITL, **28,** nr. 3, 1979, 451—454. Vezi nr. 645.
690. VELCULESCU, CĂTĂLINA, Alexandru Duţu, *Cultura română şi civilizaţia europeană*, Bucureşti, Ed. Minerva, 1978, 269 p., RITL, **28,** nr. 1, 1979, 140—143. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 698.
691. WOLF, I., Alexandru Duţu, *Cultura română şi civilizaţia europeană modernă*, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, 270 p. (seria „Confluenţe"), AMN, **15,** 1978, 702—703. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 698.
692. ZUGUN, PETRU, Dosoftei, *Opere*, 1. *Versuri*, Ediţie critică de N. A. Ursu. Studiu introductiv de Al. Andriescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, 544 p., MMS, **55,** nr. 1—2, 1979, 180—182. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 693.
693. * * * Alexandru Duţu, *Cultura română în civilizaţia europeană modernă* (The Romanian Culture in Modern European Civilisation), Bucarest, Published by Minerva, 1978, 269 p., Ethnologica, 2, 1978, 78. Vezi BRL, **21,** 1978. nr. 698.

VEZI şi nr. 514, 515, 527, 528, 532, 543, 2 139.

6. FONETICĂ ŞI FONOLOGIE

694. CALOTĂ, ION, *Substantive feminine de declinarea a III-a cu sau fără diereză*, LL, 2, 1979 178—186.

695. DASCĂLU, LAURENŢIA, *Elipsă şi transfer melodic în limba română* [cu 7 figuri, 3 tabele şi o anexă ; English abstract], SCL, **30**, nr. 3, 1979, 215—228.

696. DASCĂLU, LAURENŢIA, *On the Intonation of Questions in Romanian: the Rising-Falling and the Falling Patterns* [cu 13 figuri în text], RRL, **24**, nr. 2, 1979, 111—121.

697. DASCĂLU, LAURENŢIA, *On the Intonation of Questions in Romanian: the Rising Pattern* [cu 13 figuri în text], RRL, **24**, nr. 1, 1979, 35—44.

698. DASCĂLU, LAURENŢIA, *Teste de percepţie asupra intonaţiei în limba română* [cu 12 figuri şi 3 tabele în text ; English abstract], SCL, **30**, nr. 2, 1979, 125—139.

699. LĂZĂROIU, AURELIAN, *Realizări tehnice în cadrul laboratorului de fonetică experimentală*, AnICED Com, 1979, 273—277.

700. LĂZĂROIU, AURELIAN, *Speech segmentation* [cu 6 figuri în text], RRL, **24**, nr. 3, 1979, 289—299.

701. SĂTEANU, CORNEL, *Fonemica limbii române. Introducere în descrierea structurală a limbii române contemporane*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1978, 165 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, Facultatea de filologie).

702. STAN, I. T., *Despre diftongii românești* [pe marginea articolului lui Ion Calotă din LR, **26**, nr. 5, 6, 1977], LR, **28**, nr. 1, 1979, 73—75. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 747.

703. STAN, I. T., *Sistemul fonologic al limbii române literare* [cu 2 tabele în text résumé français], CL, **24**, nr. 2, 1979, 213—217.

704. TIUGAN, MARILENA, *The Pronunciation of the Diphtong* [ja] *in the Speech of Bucharest City Community* [cu 2 figuri în text], RRL, **24**, nr. 5, 1979, 491—498.

VEZI şi nr. 450, 475, 553, 554, 556, 558, 716, 791, 873, 1052, 1095, 1143, 1215, 1347, 1378, 1738, 1782, 1791, 1826, 1828.

Recenzii

705. AVRAM, ANDREI, *Fonologie română: Schiţă fonologică generativă a vocabularului esenţial al limbii române standard* [James E. Augerot, *Romanian Phonology : A Generative Phonological Sketch of the Core Vocabulary of Standard Romanian*, Moscow, Idaho, 1974,] CSP, 1, 1977, 101—103.

7. GRAMATICĂ

a. Generalităţi

706. IORGOVICI, PAUL, *Observaţii de limba românească*. Prefaţă de Ştefan Munteanu. Ediţie critică, studiu introductiv, tabel cronologic, note, bibliografie de Doina Bogdan-Dascălu, Crişu Dascălu, Timişoara, EF, 1979, 295 [—296] p. Vezi şi nr. 707, 708, 710.

VEZI şi nr.353, 392, 397, 498, 1 118, 1 119, 1 751, 1 757, 1 760, 1 804, 1 816, 2 098.

Recenzii

707. BABEU, DOINA, *Paul Iorgovici* [*Observaţii de limba românească*, Tim., 1979], Orizont, **30**, nr. 32. 1979, 3. Vezi nr. 706.

708. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Paul Iorgovici* [*Observaţii de limba românească*, Tim., 1979], RLit, **12**, nr. 23, 1979, 9. Vezi nr. 706.

709. NEAMŢU, G. G., Ioan Baciu, *Précis de grammaire roumaine*, Lyon, Éditions L'Hermes, 1978, 112 p., CL, **24**, nr. 2, 1979, 232—233.

710. OALLDE, PETRU, *Paul Iorgovici* [*Observaţii de limba românească*, Tim., 1979], Orizont, **30**, nr. 32, 1979, 3. Vezi nr. 706.

VEZI şi nr. 440.

b. Morfologie

711. BEJAN, D., *Adverbe de mod în poziție corelativă* [résumé français], CL, **24**, nr. 1, 1979, 47—52.
712. BEJAN, D., *În legătură cu cumulul de adverbe de mod* [résumé français], StUBB, **24**, 2, 1979, 26—30.
713. BEJAN, D., *Observații asupra unor cuvinte cantitative* [résumé français], StUBB, **24**, 1, 1979, 45—48.
714. BEREA-GĂGEANU, ELENA, *Viitorul în limba română*, București, [TUB], 1979, 183 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limba și literatura română).
715. CRAȘOVEANU, D., *Pronumele relativ în analiza sintactică (I)*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 5—7.
716. CRIȘAN, ALEXANDRU, *Observations sur la catégorie des verbes inchoatifs et causatifs en roumain et en portugais* [cu 3 tabele în text], RRL, **24**, nr. 3, 1979, 271—287.
717. DASCĂLU, LAURENȚIA, *On the „Interjection" ce in Romanian* [cu o figură în text], RRL, **24**, nr. 5, 1979, 529—532.
718. DIACONESCU, PAULA, *Un phénomène de symétrie entre la flexion et la catégorie sémantique de parenté*, CLTA, **16**, nr. 2, 1979, 107—116.
719. DIMITRIU, C., *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Iași, EJ, 1979, 398 [—399] p.
720. DIMITRIU, C., *Observații în legătură cu întrebuințarea numeralelor* [cu 7 tabele în text], AUI, **23**, 1977, 41—47.
721. FLOREA, MELANIA, *Observații statistice asupra constituenților grupului nominal din limba română contemporană* [cu 2 tabele în text], LR, **28**, nr. 6, 1979, 589—593.
722. GRAUR, AL., *Terminații neobișnuite*, LR, **28**, nr. 4, 1979, 335.
723. GRUIȚĂ, G., *Sintagmatizarea declinării românești (Stadiul actual al procesului)* [English abstract], StUBB, **24**, 2, 1979, 37—40.
724. HÁZY, ȘTEFAN, *Despre conceptul de semiauxiliare*, PSint, 206—223.
725. HRISTEA, THEODOR, *Pseudoadjectivarea adverbului în limba română contemporană*, LL, 3, 1979, 323—333.
726. IORDACHE, RODICA, *Distribuția formelor pronominale de dativ și acuzativ în română și franceză* [cu 2 tabele în afară de text ; résumé français], AUC, **6**, 1978, 33—39.
727. IORDAN, IORGU, **Or dormi = or fi dormind**, LR, **28**, nr. 1, 1979, 13—14.
728. MAIER, FELICIA, *Structuri prepoziționale ale destinației studiate contrastiv în limbile română și engleză*, Stud, **1**, 213—216.
729. MÂRZA, DAN, *Observații asupra conjugării. I* [cu 3 tabele și 3 figuri în text], Stud, **1**, 205—212.
730. MILITARU, DOINA, *O tendință a limbii actuale : extinderea dativului*, LLR, **5**, nr. 3, 1979, 9—11.
731. NEAMȚU G. G., *Conjuncții (locuțiuni conjuncționale) temporale?* [résumé français], StUBB, **24**, 2, 1979, 9—14.
732. NEAMȚU, G. G., *Pe marginea încadrării morfologice a unor formații cu relativele* **cît** *și* **ce** [English abstract], StUBB, **24**, 1, 1979, 42—44.
733. NEAMȚU, G. G., *Pe marginea unor adverbe relative* **atipice** [English abstract], CL, **24**, nr. 2, 1979, 219—222.
734. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Pronume reflexive pierdute*, RLit, **12**, nr. 52, 1979, 8.
735. POPESCU, RODICA, *Tendințe în folosirea formelor verbale pronominale în româna contemporană*, AUT, **16**, 1978, 167—173.
736. TEODORESCU, MIRELA, *Pronumele de întărire*, LL, 3, 1979, 392—393.
737. VÂNTU, ILEANA, *Romanian and English Cases. Contrastive Study*, RRL, **24**, nr. 5, 1979, 449—456.

VEZI și nr. 83, 84, 93, 333, 452, 465, 470, 472, 479, 482, 487, 499, 511, 556, 694, 740, 742, 743, 744, 754, 757, 763, 780, 786, 1 074, 1 130, 1 132, 1 147, 1 174, 1 339, 1 340, 1 342, 1 356, 1 360, 1 368, 1 369, 1 370, 1 371, 1 374, 1 390, 1 395, 1 396, 1 398, 1 400, 1 401, 1 402, 1 406, 1 407, 1 432, 1 436, 1 491, 1 528, 1 535, 1 548, 1 556, 1 567, 1 581, 1 734, 1 743, 1 744, 1 747, 1 753, 1754, 1 756, 1 767, 1 768, 1 770, 1 776, 1 777, 1 778, 1 784, 1 786, 1 787, 1 788, 1 792, 1 796, 1 800, 1 801, 1 807,1 809, 1819, 1 827, 1 829, 1 830, 1 839, 1 859, 1 940, 2 019, 2 024, 2 082.

Recenzii

738. BIDIAN, VIOREL, Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Verbul*, Iași, Editura Junimea, 1976, 306 p., CL, **24**, nr. 1, 1979, 103—105. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 666.

739. VRACIU, ARITON, Ivan Evseev, *Semantica verbului. Categoriile de acţiune, devenire şi stare*, Editura „Facla", Timişoara 1974, 182 p., AUI, **23**, 1977, 109—118. Vezi BRL, **17**, 1974, nr. 667.
VEZI şi nr. 765, 766.

c. Sintaxă

740. ALEXANDRESCU, ECATERINA, *Adverbul, nucleu al unui enunţ incident*, AUI, **23**, 1977, 48—54.
741. ALEXANDRESCU, ECATERINA, *Structuri incidente*, AUI, **24**, 1978, 49—55.
742. ARDELEAN, LILIANA, *Despre topica ascendentă şi variabilitatea adjectivelor în limba română actuală*, AUT, **16**, 1978, 175— 180.
743. DRAŞOVEANU, D. D., *De la morfemul* **pe** *la un sistem al determinanţilor substantivului*, PSint, 11—32.
744. DRAŞOVEANU, D. D., *Sintaxa participiului şi diateza pasivă — categorii în contradicţie* [résumé français], CL, **24**, nr. 1, 1979, 53—58.
745. DUMITRESCU, SUZANA CARMEN, *Coordonarea prin joncţiune în limba română*, Bucureşti, EŞE, 1979, 359 p.
746. FLOREA, MELANIA, *Topica adjuncţilor grupului nominal în limba română*, LL, 2, 1979, 170—177.
747. GRAUR, AL., *Dubla negaţie*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 4.
748. GRUIŢĂ, G., *Acordul predicatului cu un subiect plurimembru*, PSint, 133—175.
749. GRUIŢĂ, GLIGOR, *False subiecte multiple*, Stud, **1**, 123—128.
750. HÁZY, ŞTEFAN, **Cum de** — *o aparentă abatere de la „unicitate"*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 59—62.
751. HODIŞ, VIOREL, *Despre un anume fel de relative*, PSint, 224—275.
752. IORDAN, IORGU, *Note sintactice. I.* **(Pre)cum = ca**, LR, **28**, nr. 2, 1979, 191—192.
753. IVĂNUŞ, DUMITRU, *Topica propoziţiei subiective în limba română contemporană*, ŞM, **4—5**, 1979, 175—179.
754. MILAŞ, CONSTANTIN, *Aspecte din sintaxa pronumelor nedefinite*, PSint, 320—346.
755. MOISE, EMIL, *„Multiplu" şi „reluat" în sintaxa propoziţiei*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 7—8.
756. NEAMŢU, G. G., *Complemente sau atribute?*, PSint, 347—357.
757. NEAMŢU, G. G., *Despre acuzativul timpului în limba română*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 63—71.
758. PURA, GRIGORE, *Observaţii asupra „excepţiilor" de la cazul subiectului*, PSint, 358—363.
759. TEIUŞ, SABINA, *Există coordonare conclusivă?* Stud, **1**, 195—197.
760. TEODORESCU, ECATERINA, *În legătură cu „Contribuţii la studiul propoziţiei subiective" de Gh. D. Trandafir*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 111—114. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 919.
761. TEODORESCU, ECATERINA, *În problema structurării părţilor de propoziţie cu privire specială la predicatul nominal*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 123—127.
762. TEODORESCU, ECATERINA, *Sînt propoziţiile subordonate propoziţii autentice?*, LR, **28**, nr. 3, 1979, 231—236.
763. TOMA, GEORGETA, *Subordonarea între părţile de vorbire* [cu un tabel în afară de text], Stud, **1**, 143—147.
764. VULPE, MAGDALENA, *Redundanţă şi economie în sintaxa românei vorbite*, AnICED Com, 1979, 309—314.
765. * * * *Probleme de sintaxă*. Volum îngrijit de O. Vinţeler, [Cluj-Napoca], [TUCN], 1978, 457 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de filologie).
VEZI şi nr. 92, 93, 257, 287, 715, 720, 724, 813, 1 085, 1 130, 1 148, 1 174, 1 205, 1 346, 1 356, 1 357, 1 358, 1385, 1 389, 1 397, 1 433, 1 465, 1 480, 1 487, 1 537, 1 553, 1 744, 1 748, 1 750, 1 757, 1 762, 1 764, 1 768, 1 786, 1 790, 1 795, 1 796, 1 799, 1 802, 1 824, 1 830, 2 024, 2 082, 2 095, 2 096.

Recenzii

766. BEREA-GĂGEANU, ELENA, I. Diaconescu, *Infinitivul în limba română*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977, 236 p., AUBLLR, **27**, 1978, 150—154. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 770.
767. DIMITRESCU, FLORICA, *O lucrare de sintaxă a limbii române* [I. Diaconescu, *Infinitivul în limba română*, Buc., 1977], Forum, **21**, nr. 9, 1979, 87—89. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 770
VEZI şi nr. 2127.

8. LEXICOLOGIE

a. Semantică

768. ALDEA, GH., *„Sat" — sedsuri etimologice, etnografice și sociologice*, AnICED Com, 1979, 47—54.

769. BIDIAN, VIOREL, *Din terminologia porumbului: termeni pentru noțiunea „știulete"*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 179—183.

770. BRĂDĂȚEANU, VIRGIL, [La rubrica : Dicționar teatral] *Culisă — decor*, ÎndrCult, **32**, nr. 1, 1979, 26—27 ; *Decor, costum*, nr. 2, 26 ; *Genul dramatic (1)*, nr. 3, 38, *(2)* nr. 4, 41 ; *Dramaturgie*, nr. 5, 38 ; *Declamație. Dicțiune*, nr. 6, 44 ; *Destin. Dialog*, nr. 7, 42 ; *Distribuție*, nr. 8, 44 ; *Diletant*, nr. 9, 44 ; *Educație* , nr. 10, 44 ; *Expresie, forță de expresie, expresivitate*, nr. 11, 42 ; *Falsul. Fizicul*, nr. 12, 44.

771. CIOBANU, FULVIA, *Observații asupra unor termeni cromatici românești*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 3—12.

772. CIUBOTARU, ION H., *Arii folclorice în Moldova: Valea Șomuzului Mare* [cu o hartă în afară de text ; résumé français], AnL, **26**, 1977—1978, 71—95.

773. C. K., [Sub titlul comun : Glosar] *Scont și taxa scontului*, RE, **5**, nr. 2, 1979, 31 ; *Investiții*, nr. 3, 31 ; *Francul francez*, nr. 4, 31 ; *Munca „neagră"*, nr. 6, 31 ; *Șomaj*, nr. 7, 31 ; *„Remonetizarea" aurului?*, nr. 8, 31 ; *Tranziție demografică (I)*, nr. 9, 31 ; *(II)*, nr. 10, 31 ; *Monedă electronică*, nr. 12, 31 ; *Sistemul rezervei federale*, nr. 14, 31 ; *Contul de substituire*, nr. 15, 31 ; *Sistemul bancar în Franța*, nr. 16, 31 ; *Aurul-marfă*, nr. 17, 31 ; *Dezechilibru fundamental*, nr. 18, 31 ; *Comerț echitabil*, nr.21, 31 ; *Credit*, nr. 23, 31 ; *Creștere economică*, nr. 24, 31 ; *U.M.A.* [*I*] nr. 26, 31 ; [*II*], nr. 29, 31 ; *Noutăți despre contul de substituire* [*I*], nr. 39, 31 ; *(II)*, nr. 40, 31.

774. COBEȚ, DOINA, *Note lexicale și lexicologice* [văréțe, verstac, václă], AnL, **26**, 1977—1978, 184—186.

775. COMȘULEA, ELENA, *Interdependențe lexico-semantice. Din terminologia prelucrării cînepei*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 185—189.

776. COSMA, VIOREL, [La rubrica : Dicționar muzical] *Concert*, ÎndrCult, **32**, nr. 1, 1979, 27 ; *Concertină. Concert-maestru. Concerto-grosso. Concertstück. Concitato*, nr. 2, 27 ; *Canorach. Chinonicar. Comodo. Compiacere. Concento. Condac. Condacarion. Conductus. Conga*, nr. 3, 39 ; *Conservator, Consolă. Consonanță. Consort. Contare. Continuo. Contra. Contrabas*, nr. 4, 40 ; *Contraltă. Contradans. Contrafagot*, nr. 5, 38, *Contra-subiect. Contra-tenor. Contra-timp. Contra-jazz*, nr. 6, 44 ; *Cor*, nr. 7, 42 ; *Corn englez. Cornet*, nr. 8, 44 ; *Coral. Corală. Corăbiască. Cordar. Cordofone. Corepetitor. Corent. Corifeu*, nr. 9, 44 ; *Corn*, nr. 10, 44 ; *Cotillon. Courantă. Cratima. Cratimatarion. Credo. Crescendo*, nr. 11, 42 ; *Crestomație. Cristalofon. Cromatism. Crotale. Cuie*, nr. 12, 42.

777. CULEA, H., [La rubrica : Dicționar sociologic] *Aculturație*, ÎndrCult, **32**, nr. 6, 1979, 45 ; *Buget de timp*, nr. 7, 43 ; *Cultură*, nr. 8, 45 ; *Creativitate*, nr. 9, 45 ; *Comparativ*, nr. 10, 45 ; *Conformism*, nr. 11, 43 ; *Control social*, nr. 12, 43.

778. D. D. [Sub titlul comun : Glosar] *Urbanizare*, RE, *5*, nr. **37**, 1979, 31.

779. DIMA, EUGENIA, *Note lexicale și etimologice* [hándra-mándra, nandralău, nandráș, veștejí], AnL, **26**, 1977—1978, 181—184.

780. EVSEEV, I., *Derivarea semantică și derivarea morfematică* [résumé français], AUT, **15**, 1977, 123—128.

781. FRĂȚILĂ, V., *Note lexicale și etimologice* [ábor, áboră, anipáhar, azăvádă, brâniște, buclucós, cále, concenít, concereálă, dăpănúș, despintecá, dújnic, dor, duríme, duroáre, giumînáre, împilá, jálete, jéliță, meséri], LR, **28**, nr. 2, 1979, 157—161.

782. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] **Domni, doamne** *etc.*, RLit, **12**, nr. 42, 1979, 8.

783. GRAUR, AL., *Vocabular profesional*, LLR, **5**, nr. 2, 1979, 3—5.

784. GRIGORESCU, DAN, [La rubrica : Dicționar plastic] *Impresionismul (I)*, ÎndrCult, **32**, nr. 1, 1979, 26 ; *(II)*, nr. 2, 26—27 ; *(III)*, nr. 3, 38 ; *Îndrumare*, nr. 4, 41 ; *Culoare și desen*, nr. 5, 39 ; *Noutatea*, nr. 6, 44 ; *Artizanatul și tradiția*, nr. 7, 42 ; *Experiment*, nr. 8, 44 ; *Noul*, nr. 9, 44 ; *Despre spontaneitate*, nr. 11, 42.

785. ILIESCU, MARIA, *Probleme de terminologie semantică românească* [cu 3 figuri în text ; résumé français], AUC, **6**, 1978, 9—13.

786. ILIESCU, MARIA, NEDELCU, CARMEN, *Sistematizarea gramaticală a vocabularului fundamental*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 129—142.

787. IORDAN, IORGU, *Note de lexicologie românească. V* [Vaca domnului, vagonar, vagonetar, vai, vaioagă, valadă, valah, valansiană, valat, valț, valvolină, vangă, vansobă,

vaporean, varda, vasilache, vatră, vază, vax, văcăluit, vădan, văierugă, văităreţ, văităturâ, vălura, văpai, vărsare, vărsat, vătăfie, vătăşesc, vătrar, vătuit, văzînd şi făcînd, vechilesc, vechi, vecinaş, vedea, vedere, vehicula, ventrilocie, verdeală, veri, verif, vert, verzişor, verzitură, veselnic, vetrilă, viaţă, vice, victorie, viermar, viermănoşi, viermuială, viermuş, viespe, vieţaş, vigură, vijelui, vileag, vinărie, vingalac, vinicer, viperă, vipie, vis, viscoli, vistere, vistier, vition, viu, viziona, vîjganie, vîlcel, vîltora, vîlvar, vîlvori, vîlvotă, vînătoreşte, vînătoriţă, vînjoală, vîntos, vînturel, vîrî, vîrtecuş, vîrtos, vîscă, vîşcăi, vlaştină, vlădnicie, vlăjar, vlăjgănos, vocaliză, voiniceasa, voinici, volărit, voltă, vorbă-lungă, vorbi, voştinar, vraişte, vraşc, vrăcui, vrac, vréspere, vuietos, vulpan, vulpărie, vulpe, vultanaş], SCL, **30**, nr. 1, 1979, 91—99.

788. Iordan, Iorgu, *Note de lexicologie românească.* **Z** [zacáş, zacusi, zăcaş, zăcăi, zăcări, zăgan, zăgărea, zăhărel, zănăticit, zăpci, zăpodie, zăporî, zăpreală, zărelnic, zăstimp, zăton, zătulă, zăvor, zbanghiu, zbanţ, zbat, zbătaie, zbeg, zbeahă, zbici, zbicioi, zbilţar, zbîrii, zbîrnet, zbonghici, zbornă, zbruş, zbucnet, zbughiat, zbura, zdreabă, sdrobituri, zdruhăt, zdupăit, zebra, zeciui, zestraş, zeţăriţă, zevzecie, zexe, zgaibă, zgaibarac, zgambă, zgaibăra, zgău, zgăura, zghihui, zgîdări, zgîmbăia, zgîmşi, zgîncili, zgîndăra, zgîrietură, zglăvoc, zgoandă, zgorni, zgrăbunţă, zgripţ, zgronţura, zgulit, zguros, ziarist, zice, zigzagat, zi-i, zilar, zilaş, zili, zilnicaş, zimbrios, zimţar, zintîi, ziuaş, zîmbat, zîmbăreţ, zîmbre, zîmnată, zlat, zlotaş, zmicea, zmidă, znamenie, zoană, zobi, zodiaş, zoit, zopor, zorcăi, zori de zi, zorî, zotcă, zufelca, zulipsit, sulufat, zumzăni, zumzeta, zumzui, zurbă, zvîc], SCL, **30**, nr. 6, 1979, 571—578.

789. Iordan, Iorgu, [Sub titlul comun : Expresii] **„Vorbeşti de lup, şi lupul la uşă"**, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 5.

790. Ispas, B., Moldovan, V., *Tipurile de polisemie regulată a substantivelor-denumiri de plante în limba română şi rusă*, AUT, **15**, 1977, 155—158.

791. Livescu, Michaela, *Cîteva probleme de terminologie fonetică* [résumé francais], AUC, **6**, 1978, 45—47.

792. Manea, Alexa, [La rubrica : Dicţionar. Inventică] *Descoperire — invenţie*, ÎndrCult, **32**, nr. 6, 1979, 45 ; *Predecesorii (I)*, nr. 7, 43 ; *(II)*, nr. 8, 45 ; *Descoperiri simultane*, nr. 9, 45 ; *Previziuni — Prognoze*, nr. 10, 45 ; *Redescoperiri (I)*, nr. 11, 43 ; *(II)*, nr. 12, 43.

793. Maşek, Victor Ernest, [La rubrica : Dicţionar estetic] *Virtuţile capodoperei*, ÎndrCult, **32**, nr. 1, 1979, 26 ; *Receptarea artistică (I)*, nr. 2, 26 ; [*II*], nr. 3, 38 ; *Receptarea creatoare*, nr. 4, 40 ; *Interesul artistic*, nr. 5, 38 ; *Obiectul estetic*, nr. 6, 44 ; *Gustul în receptare*, nr. 7, 42 ; *Emoţia artistică*, nr. 8, 44 ; *Plăcerea estetică*, nr. 9, 44 ; *Educaţia estetică (I)*, nr. 10, 44 ; *(II)*, nr. 11, 42 ; *Creator şi receptor*, nr. 12, 42.

794. Mesaroş, Titus, [La rubrica : Dicţionar. Film] *Film. Peliculă. Suport. Emulsie. Granulaţie*, ÎndrCult, **32**, nr. 1, 1979, 26 ; *Sensibilitatea generală a emulsiei*, nr. 2, 27 ; *Întîlnirea cu spectatorul*, nr. 3, 39 ; *Eficienţă*, nr. 4, 41 ; *Judecata critică*, nr. 5, 34 ; *Mandatul critic*, nr. 6, 45 ; *Efectele sonore*, nr. 7, 43 ; *Genurile filmului*, nr. 8, 45 ; *Filmul documentar*, nr. 9, 45 ; *Filmul de animaţie*, nr. 10, 45 ; *Televiziune*, nr. 11, 43. *Dinamica filmului documentar*, nr. 12, 43.

795. Mitu, Mihai, *Note de lexicologie românească.* **Marmazlu**, SCL, **30**, nr. 4, 1979, 371—735.

796. Mitu, Mihai, *Note lexicale şi etimologice (II)*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 15—24. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 983.

797. Negreanu, C., *Cîteva observaţii asupra termenilor concreţi referitori la floră şi faună în proverbe*, ŞM, **4—5**, 1979, 185—188.

798. Niculescu, Alexandru, [La rubrica : Limba noastră] *De-ale sufletului*, RLit, **12**, nr. 40, 1979, 8.

799. Niculescu, Alexandru, [La rubrica : Limba noastră] *Umor lingvistic tineresc*, RLit, **12**, nr. 29, 1979, 9.

800. Nuţă, Ion, *Denumiri pentru noţiunea de „vin rău" în limba română* [cu o anexă], AnL, **26**, 1977—1978, 141—164.

801. Oancea, Dimitrie I., *Despre ţară şi ţări* [cu o hartă în text], SCGeogr, **26**, 1979, 3—12.

802. Oprescu, Dorel, [Sub titlul comun : Glosar] *Tranzacţii valutare la termen*, RE, **5**, nr. 31, 1979, 31 ; *„Profit taking"*, nr. 32, 31.

803. Pavel, Emilia, *Portul popular din Izverna — Mehedinţi* [cu o hartă, 19 fotografii, 17 desene în text şi un glosar], MIC, 1, 1978, 361—390.

804. Petre, Ileana, *Precizări cu privire la termenii* **neutralizare, omonimie, sincretism** *în lingvistica românească* [résume français], AUC, **6**, 1978, 131—133.

805. PETRIŞOR, MARIN, *Pastoral terminology in Romanian* [cu 8 hărţi în afară de text], AUC, **6**, 1978, 19—28.
806. REBUŞAPCĂ, ION, *Glosar dialectal din comuna Rona de Sus (Maramureş)*. Întocmit de lector dr. . . . în colaborare cu studenţii Mariana Grijdac, Viorica Magas, Irina Petreschi şi Pavel Romaniuc, Bucureşti, [TUB], 1977, 90 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi slave, Catedra de filologie slavă).
807. SECHE, LUIZA, *Glosar marcofil*, în „Almanahul filatelic 1980", Bucureşti, Rompresfilatelia, 1979, 225—235.
808. SPIRESCU, NICOLAE, [La rubrica : Dicţionar coregrafic] *Fouetté*, ÎndrCult, **32**, nr. 1, 1979, 27 ; *Frappé, battement. Frappé, double battement. Funerar, dans*, nr. 2, 27 ; *Gaillarda. Gargouillade. Gavota. Gauche, à. Geranos*, nr. 3, 39, *Giga. Glissade. Glissé. Glisser. Grand. Haut. Hauteur*, nr. 4, 40—41 ; *Hora. Hormos*, nr. 5, 39 ; *Joc*, nr. 5, 45 ; *Java. Jeté. Jiana. Jota*, nr. 7, 43 ; *Kathak. Kathakali. Kebyar. Ketjak. Komos. Kopou-kopou. Djaroun. Krakowiak*, nr. 8, 45 ; *Lelong. Loure. Ludion. Lunare*, nr. 9, 45 ; *Lupercale. Macabre. Maestru de balet*, nr. 10, 44—45 ; *Manipuri. Mascaradă. Mazurca. Măzărică*, nr. 11, 43 ; *Mărunţelul. Menuet*, nr. 12, 42.
809. ŞERBAN, FELICIA, *Analiza cantitativă a neologismelor limbii române* [résumé français], CL, **24**, nr. 1, 1979, 29—31.
810. ŞERBAN, VALENTINA, *Formaţii expresive*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 201—203.
811. ŞOŞA, ELISABETA, *Definiţia calculului lingvistic* [cu un tabel în text ; résumé français], AUC, **6**, 1978, 55—59.
812. THEBAN, LAURENŢIU, *Semantaxa limbii române*, AnICED Com, 1979, 269—272.
813. TOHĂNEANU, G. I., [La rubrica : Limbă şi stil] **Strung şi . . . strungă**, Orizont, **30**, nr. 1, 1979, 6 ; **Azur**, nr. 4, 6 ; **Zebră**, nr. 5, 6 ; *Un cuvînt nou* [itinerant], nr. 6, 6 ; *Ficat cu . . . smochine*, nr. 7, 6 ; **Dilect**, nr. 8, 6 ; **Risul**, nr. 9, 6 ; **Mărţişor**, . . ., nr. 10, 6 ; **Salutare**, nr. 14, 6 ; *„La" : serie omonimică*, nr. 15, 6 ; *Verbul . . . „la"*, nr. 16, 6 ; *Terminologia „timpului"*, nr. 17, 6 ; **Fruct, şi frupt**, nr. 19, 6 ; *De la concret la abstract (I)* ,nr. 20, 6 ; *(II)*, nr. 21, 6 ; **Copil**, nr. 22, 6 ; **Obsesie**, nr. 23, 6 ;*De la concret la abstract*, nr. 24, 6 ; **Citeţ**, nr. 30, 6 ; **Brîncă**, nr. 33, 6 ; **Patrie**, nr. 34, 6 ; Sur, nr. 35, 6 ; **Mreajă**, nr. 41, 6 ; *Un cuvînt curios* [vasfrîngere], nr. 43, 6 ; *Despre citit*, nr. 44, 8 ; **Profan şi . . . fanatic**, nr. 49, 6 ; **Şes** [*I*], nr. 50, 6 ; *(II)*, nr. 51, 6 ; **Calendar**, nr. 52, 6.
814. TRUŢĂ, VICTOR, *Lucrul cinepii pe Valea Beicii (jud. Mureş)* [cu 2 tabele, 10 figuri în text şi glosar], Marisia, **8**, 1978, 591—632.
815. TUDORAN, VASILE, [Sub titlul comun : Glosar] *Comisia independentă pentru problemele dezvoltării internaţionale*, RE, **5**, nr. 45, 1979, 31.
816. VĂRZARU, GH., *Resursele stilistice ale antonimiei*, LLR, **5**, nr. 2, 1979, 18—20.
817. VĂTĂMANU, NICOLAE, *Calul jugan. Contribuţie istorico-filologică la istoria veche a economiei agrare*, TMES, 23—26.
818. VINŢELER, O., **Nană, nene** [русский резюме], StUBB, **24**, 2, 1979, 56—60.
819. WAGNER, P., POROJAN, D., [Sub titlul comun : Glosar] *Indicatori sintetici calculaţi în statistica O.N.U.* [*I*], RE, **5**, nr. 42, 1979, 31 ; *(II)*, nr. 44, 31.
820. * * * [Sub titlul comun : Glosar] *Zonele valutare*, RE, **5**, nr. 33, 1979, 31.

VEZI şi nr. 88, 122, 133, 182, 193, 238, 391, 406, 414, 419, 448, 449, 453, 454, 455, 456, 457, 459, 463, 464, 468, 469, 476, 478, 481, 486, 489, 491, 492, 494, 496, 508, 509, 510, 555, 645, 718, 845, 886, 874, 1 049, 1 062, 1 063, 1 065, 1 077, 1 081, 1 085, 1 111, 1 112, 1 114, 1 118, 1 119, 1 149, 1 151, 1 152, 1 174, 1 185, 1 186, 1 187, 1 188, 1 217, 1 218, 1 348, 1 486, 1 534, 1 542, 1 730, 1 739, 1 758, 1 775, 1 779, 1 789, 1 794, 1 798, 1 805, 1 811, 1 812, 1 813, 1 817, 1 824, 1 845, 1 876, 2 098, 2 115.

Recenzii

821. BERCA, OLIMPIA, Vasile Şerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan*, Ed. Facla, 1978, Orizont, **30**, nr. 8, 1979, 3. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 009.
822. BRÂNCUŞ, GR., Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1978, 212 p. + 38 hărţi, LR, **28**, nr. 2, 1979, 209—210. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 982.
823. CHIVU, GH., *Pe marginea unei „contribuţii" la studiul vocabularului limbii rmâne* [a lui, Silviu Constantinescu, din Argeş, **13**, nr. 2, 1978], LR, **28**, nr. 2, 1979, 203—205. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 940.

824. COMȘULEA, ELENA, Zamfira Mihail. *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică sud-est europeană*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, 254 p., CL, **24**, nr. 1, 1979, 99—100. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 982.

825. DRAGOȘ, ELENA, Marin Mincu — Marcu Cugno, *I canti narrativi romeni. Analisi semiologica*, Torino, G. Gioappichelli ed., Publicazioni del C.R.S., 14 (1977), 233 p., CREL, **7**, nr. 1, 1979, 135—137.

826. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *O carte despre vocabular* [Vasile Șerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan — Schiță de sistem*, Tim., 1978], RLit, **12**, nr. 9, 1979, 8. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1009.

827. GRAUR, AL., Vasile Șerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan, Schiță de sistem*, Timișoara, Editura Facla, 1978, 299 p., LL., 2, 1979, 298—299. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 009.

828. MAREȘ, LUCREȚIA, Zamfira Mihail, *Die Terminologie der rumänischen Volkstracht in Vergleichender ethnolinguistischer Sicht auf Südosteuropa*, Verlag der Akademie der Sozialistische Republik Rumänien, București, 1978, 253 S. u. 40 Karten, Ethnologica, **2**, 1978, 76—77. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 982.

829. MAREȘ, LUCREȚIA, Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, 253 p., SCL, **30**, nr. 4, 1979, 390—393. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 982.

830. MARGA , ANDREI, *Filologie și filozofie* [C. Noica, *Rostirea filozofică românească*, Buc.,1970 și *Creație și frumos în rostirea românească*, Buc., 1973], Tribuna, **23**, nr. 5, 1979, 8 ; *(2)*, nr. 6, 6 ; *(3)*, nr. 7, 8. Vezi BRL, **13**, 1970/1971, nr. 1 211 și **16**, 1973, nr. 949.

831. NISTOR, VALERIA, Richard Sîrbu, *Antonimia lexicală în limba română*, Timișoara, Editura Facla, 1977, 270 p., AUT, **15**, 1977, 195—196. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 840.

832. NUȚĂ, ION, Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, Editura Academiei R.S.R., București, 1978, MMS, **55**, nr. 3—6, 1979, 418—419. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 982.

833. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, Vasile Șerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan — schiță de sistem* — Editura Facla, 1978, 299 p., SCL, **30**, nr. 3, 1979, 271—275. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 009.

834. STOICHIȚOIU, ADRIANA, Marin Bucă, Ivan Evseev, *Probleme de semasiologie*, Editura Facla, Timișoara, 1976, 302 p., AUBLLR, **27**, 1978, 141—143. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 166.

835. ȘTEFĂNESCU, ALEX., *A gîndi gîndirea* [despre cărțile lui C. Noica *Rostirea filozofică românească*, Buc., 1970 și *Creație și frumos în rostirea românească*, Buc., 1973], RLit, **12**, nr. 50, 1979, 5. Vezi BRL, **13**, 1970/1971, nr. 1 211, **16**, 1973, nr. 949.

VEZI și nr. 42, 563, 565, 986.

b. Formarea cuvintelor

836. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Un prefix cult* [de-], RLit, **12**, nr. 18, 1979, 8 ; *(III)*, nr. 21, 9.

837. TOHĂNEANU, G. I., [La rubrica : Limbă și stil] *Prefixul „ne"*, Orizont, **30**, nr. 25, 1979, 6.

VEZI și nr. 447, 458, 570, 1 382, 1 781.

Recenzii

838. HASAN, FINUȚA, Claudia Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*, București, Tipografia Universității din București, 1978, 412 p., SCL, **30**, nr. 2, 1979. 165—169. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 037.

839. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Prefixele limbii române* [*Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al II-lea, *Prefixele*, Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 7, 1979, 9. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 039.

840. KELEMEN, BÉLA, *Formarea cuvintelor în limba română*. Vol. al II-lea. *Prefixele* de Mioara Avram, Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Florica Ficșinescu, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Magdalena Popescu-Marin, Marina Rădulescu, I. Rizescu, L. Vasiliu, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, 383 1., NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 120—121. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 039.

841. TUDOSE, CLAUDIA, *Formarea cuvintelor în limba română*. II. *Prefixele*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1978, 384, p., AUBLLR, **27**, 1978, 148—150. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 039.

c. Etimologii

842. BRĂTESCU, G., *O încercare de etimologie — „nebun"*, TMES, 19—21.
843. FERRAND, MARCEL, *Étymologies roumaines* [găsi], CL, **24**, nr. 1, 1979, 23—27.
844. FISCHER, I., **Merigine**, LR, **28**, nr. 3, 1979, 238.
845. GRECU, MARIANA, *Etimologia populară şi dimensiunile ei semiotice*, Stud., **1**, 47—52.
846. HAMP, ERIC P., *Romanian Etymologies. Ad DLR VI 3a* [măşter, -ă, máteră, matrapáz, mázăre, mazíl, măcár, măgură, măi, măiéstru, mălúg, mălúră], SCL, **30**, nr. 1, 1979, 89—90.
847. HAMP, ERIC P., *Romanian Etymologies. Ad DLR VIII partea a 3-a* [pîrdálnic, pîrţ[1], plápumă, plămîn, pleoápă, poftí, poghîrcă], SCL, **30**, nr. 2, 1979, 163—164.
848. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Despre influenţa italiană*, RLit, **12**. nr. 43, 1979, 8.
849. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Un franţuzism aparent* : **parnasianism** RLit, **12**, nr. 25, 1979, 10.
850. KAZAKIS, KOSTAS, **Tracatrucă** = τρακατρούκα, SCL, **30**, nr. 2, 1979, 164.
851. KÜHNEL, HELMUT, *Note etimologice* [deschis, obraznic, titirez, toporaş, zeft], LR, **28**, nr. 3, 1979, 237—138.
852. TOHĂNEANU, G. I., [La rubrica : Limbă şi stil] *Drumeţia cuvintelor*, Orizont, **30**, nr. 3, 1979, 6 ; **Branşă**, nr. 31, 7 ; *Un sunet oropsit*, nr. 37, 6 ; *Recuperarea lui h*, nr. 38, 6 ; **Carmen**, nr. 42, 6.
853. VRABIE, EMIL, *Etimologii* [bordiós, brus, duhlí, duhlít, jmac, oblón, oferlí. ofîrlí, osîrlí, ostán, osmác, otínc, ótpust, otrăţí, otreţí, ovolní, scráblă, scroáblă, şcrăblí, şcrobăí, şfac, şfei, şleáhtic, şortilít, şterf, şufárcă, şvórnic, şupágă, şváncă], LR, **28**, nr. 6, 1979, 595—599.
854. VRABIE, EMIL. *Etimologii* [dîrg, drîgl, drîglu, a (se) mîhni, colţ, lanţ, neamţ, zimţ], LR, **28**, nr. 2, 1979, 163—164.

VEZI şi nr. 406, 476, 486, 494, 496, 509, 555, 634, 768, 773, 779, 781, 795, 796, 810, 863, 864, 876, 1 065, 1 149, 1 151, 1 152, 1 184, 1 185, 1 186, 1 195, 1 196, 1 197, 1 206.

Recenzii

VEZI nr. 544.

d. Lexicografie

855. BARA, ION I., GOGU, GHEORGHIŢĂ I., ZOLYNEAK, CORNELIU C., *Dicţionar de genetică*, Iaşi, [TUI], 1978, 432, p. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi, Centrul de cercetări biologice Iaşi).
856. BĂDICUŢ, ILIE, DRONDOE, STELIAN, *Dicţionar arab-român*. Însoţit de un indice al cuvintelor româneşti cu posibilitate de utilizare ca dicţionar român-arab, Bucureşti, [TUB], 1978, 876 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi şi literaturi străine).
857. BEJAN, ANTON, BUJENIŢĂ, MIHAI, *Dicţionar de marină*, Bucureşti, EMil, 1979, 306 p.
858. BIRÓ, ANDRÁS, JENEI, DEZSŐ, ROHONY, VILMOS, *Dicţionar tehnic român-maghiar. Román-magyar müszaki szótár*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979, 580 [—584] p.
859. BUGHICI, DUMITRU, *Dicţionar de forme şi genuri muzicale*. Ediţie revăzută şi adăugită, Bucureşti, EMuz, 1978, 372 p. Vezi şi nr. 948 şi BRL, **18**, 1975, nr. 773.
860. BUTURĂ, VALER, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, Bucureşti, EŞE, 1979, 282 [—283] p.
861. BUZ, MARIA, CHIRILĂ, GABRIELA-ELENA, DINCĂ, DOINA GEORGESCU, IULIA, POP, MIHAELA, STOIAN, LEANA, ŞOŞA, ELISABETA, *Dicţionar swahili-român*. Coordonator : Lector Univ. dr. Iulia Georgescu, Bucureşti, [TUB], 1979, 209 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine).
862. CALCIU, ALEXANDRU, DUHĂNEANU, CONSTANTIN, MUNTEANU, DAN, *Dicţionar român-spaniol*, Bucureşti, EŞE, 1979, 1 144 p.

863. CAZACU, B., *Cîteva probleme ale elaborării unui* **Dicționar etimologic al limbii române**, Ateneu, **16**, nr. 2, 1979, 6.

864. CAZACU, B., *Probleme ale elaborării unui nou* **Dicționar etimologic al limbii române**, LL, 2, 1979, 163—169.

865. CIAUȘU, ANA MARIA, ILIESCU, EUGENIA, GHEREGA, EUGENIA, PALINCAȘ, RODICA, *Glosar poliglot cu simbolistică și cuvinte uzuale de matematică* [română, arabă, engleză, franceză, germană], Timișoara, [TUT], 1979, XIV p. multigr. (Universitatea din Timișoara, Colectivul de școlarizare a studenților străini).

866. CONDRUC, MIHAI, NICOARĂ, GHEORGHE, *Dicționar de electrotehnică, electronică, telecomunicații, automatică și cibernetică român-francez*, București, ET, 1979, 869 [—871].

867. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GHEORGHE, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*. Prefață: Prof. dr. doc. Dimitrie Macrea, membru corespondent al Academiei, București, EA1, 463 [—464] p. **(Dicționarele Albatros).**

868. COSTESCU, EUGEN, *Dicționar frazeologic român-italian*, București, EȘE, 1979, 341 [—343] p.

869. COTEANU, I., *Un monument al culturii naționale. Marele dicționar al limbii române* [*Dicționarul limbii române* (DLR)], Scînteia, **48**, nr. 11 317, 10 ian. 1979, 4.

870. CUPARENCU, B., HOTICO, TR., MACREA, RODICA, RÂNDAȘU, ST., SAFTA, L., SECĂREANU, AL., SÎRBU, AURELIA, *Psihiatrie clinică. Ghid alfabetic*. Cluj-Napoca, ED, 1979, 552 p.

871. DATCU, IORDAN, STROESCU, S. C., *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*. Cu o prefață de Ovidiu Bîrlea, București, EȘE, 1979, 501 [—503] p. Vezi și nr. 922, 923, 942, 1 008.

872. DĂNESCU, MARCEL, *Dicționar filatelic*, București, EST, 1979, 222 p. Vezi și nr. 960, 998.

873. DEGUN, MIHAI, TRIF, RADU, *Dicționar selectiv de microbiologie și patologie veterinară*. Timișoara, [f.e.] 1977, 167 p. multigr. (Institutul agronomic Timișoara, Facultatea de zootehnie și medicină veterinară).

874. DIACONESCU, PAULA, *Mica enciclopedie a limbii române* [eufonie], LL, 1, 1979, 93—96.

875. FIERĂSCU, C., GHIȚĂ, GH., *Mic dicționar îndrumător în terminologia literară*. Ediție revăzută și adăugită, București EIC, 1979, 453 [—455] p. Vezi și nr. 961, BRL, **18**, 1975, nr. 784, **16**, 1973, nr. 824.

876. HUBSCHMIDT, JOHANNES, ROHR, RUPPRECHT, *Vorarbeiten für das* **Rumänische etymologische Wörterbuch**, RRL, **24**, nr. 4, 1979, 341—353.

877. IAROVICI, EDITH, MIHĂILĂ-COVA, RODICA, *Lexicul de bază al limbii engleze. Dicționar contrastiv*. Au mai colaborat: Florica Băncilă, Sanda Petinschi, Ileana Stoichici, Taisia Niederkorn și Carmen Mareș, București, EȘE, 1979, 680 p.

878. KÁDÁR, ZSOMBOR, *Magyar-román erdészeti, vadászatti és faipari szótár. Dicționar forestier maghiar-român*, București, ET, 1979, 431 [—432]p. Vezi și nr. 926, 1019.

879. KELEMEN, BÉLA, *Dicționar român-maghiar. Pentru uzul școlar. Román-magyar iskolai szótár*. Ediția a 2-a, București, EDP, 1979, 640 p. Vezi BRL, *17*, 1974, nr. 758.

880. LĂZĂRESCU, GEORGE, *Dicționar de mitologie*. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, EIC, 1979, 260 p. **(Dicționarele Editurii Ion Creangă).**

881. LIVESCU, JEAN, SAVIN, EMILIA, *Dicționar român-german (pentru uzul elevilor)*, București, EȘE, 1979, 494 [—496] p.

882. MANTSCH, HEINRICH, ANUȚEI, MIHAI, KELP, HELMUT, *Dicționar frazeologic român-german*, București, EȘE, 1979, 662 [—663] p.

883. MATEESCU, ADRIAN, AVRAM, PETRE, FAGIRI, MOHAMED, CHOUAIB, FOUAD, *Dicționar medical român-arab*, [Craiova], RUC, 1979, 357 p. multigr. (Universitatea din Craiova, Facultatea de filologie).

884. MEDVEDEV, TATIANA, *Mic dicționar român-rus*, București, EST, 1979, 487 [—488] p. [liliput].

885. NEDELEA, ANA, DOBRIȚOIU, ELENA, NICULA, ANA, *Dicționar vietnamez-român*. Vol. 2, București, Institutul Politehnic, 1979, 236 p. multigr. (Institutul Politehnic București, Catedra de pedagogie și limbi străine).

886. OBREJA, ALEXANDRU, *Dicționarul geografic al județului Iași*, [Iași], EJ, 1979, 256 [—257] p. + 1 hartă în afară de text. Vezi și nr. 973.

887. PAPAHAGI, TACHE, *Mic dicționar folkloric. Spicuiri folklorice și etnografice comparate*. Ediție îngrijită, note și prefață de Valeriu Rusu, București, EM, 1979, 546 [—547] p. Vezi și nr. 1011.

888. PARPALĂ, EMILIA, LI YONG NAM, *Mic dicționar român-coreean*, Craiova, RUC, 1978, 143 p. multigr. (Universitatea din Craiova, Facultatea de filologie-istorie, Catedra de limba română — studenți străini).

889. POTLOG, ALEXE S., *Dicționar practic de agronomie*, București. EȘE, 1979, 308 [—311] p. Vezi și nr. 915.

890. Rusu, M. N., *Lexicografia în actualitate*, VSt, *23*, nr. 10, 1979, 9.
891. Sava, Iosif, Vartolomei, Luminița, *Dicționar de muzică*, București, EȘE, 1979, 225 [—227] p.
892. Schattner, Friedrich, Făinaru, Serine, *Dicționar de electrotehnică, electronică, telecomunicații, cibernetică și automatică român-german*. Coordonator : Acad. prof. dr. docent ing. Aurel Avramescu, București, ET, [1979], 816 p.
893. Scipione, Ileana, *Dicționar de dificultăți ale limbii spaniole*, București, EȘE, 1979, 328 p,
894. Simenschy, Th., *Un dicționar al înțelepciunii. Cugetări antice și moderne*. Ediția a III-a îngrijită de Cicerone Poghirc, Iași, EJ, 1979, 1060 [—1061] p. Vezi și BRL, **14**, 1971, nr. 847, **16**, 1973, nr. 837, **18**, 1975, nr. 800.
895. Simionese, Vasile, Albu, Adrian, *Dicționar de matematică. Român. Englez. Francez. Rus*, Timișoara, TUT, 1978, 110 p. multigr. (Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie-istorie, Facultatea de științe ale naturii. Colectivul pentru școlarizarea studenților străini).
896. Sommer, Radu, *Pentru un dicționar general al artelor*, RF, **26**, nr. 1, 1979, 92—95.
897. Stoichițoiu, Adriana, [Sub titlul comun : Mica enciclopedie a limbii române] *Regionalism*, LL, 2, 1979, 234—236.
898. Tucă, Florian, Cociu, Mircea, Chirea, F., *Bărbați ai datoriei*. 1877—1878. *Mic dicționar*, București, EMil, 1979, 303 [—304] p.
899. Vîrlan, Tatiana, *Dicționar explicativ. Termeni de zootehnie și medicină veterinară. Pentru studenții străini*, București [f.e.], 1979, 1 + 133 p. mlutigr. (Institutul Agronomic „N. Bălcescu", Catedra de științe sociale și limbi moderne).
900. Vulcănescu, Romulus, *Dicționar de etnografie. I. Terminologie. II. Personalități*, București, EAl, 1979, 439 [—441] p. **(Dicționarele Albatros).**
901. * * * *Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale*. Coordonator : acad. Ștefan Bălan, București, EȘE, 1979, 813 [—815] p.
902. * * * *Dicționar cronologic. Literatura română*. Coordonatori : I. C. Chițimia, [Al. Dima.] Autori : Mircea Anghelescu, Dorina Grăsoiu, Emil Manu, Nicolae Mecu, Mihai Moraru, I. Oprișan, Despina Spireanu, București, EȘE, 1979, 862 [—864] p. Vezi și nr. 917, 945, 946, 962, 985.
903. * * * *Dicționar de antonime al limbii ruse*. Sub redacția : conf. univ. dr. Marin Bucă. Colectivul de elaborare : Marin Bucă, Felicia Micu, Csilla Mathé, Norica Farcaș, Flavia Costinescu, Daniela Bălășescu, Soica Milutinovici, Timișoara, [TUT] 1979, 299 p. multigr. (Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie, Catedra de limba și literatura rusă, Grupul mixt de cercetare, cadre didactice — studenți). Vezi și nr. 981.
904. * * * *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente*. Autori : Paul Cornea, Florin Manolescu, Pompiliu Marcea, Valentina Marin-Curticeanu, Dumitru Micu, Dim. Păcurariu, Al. Pezderka, Marian Popa, Eugen Simion. Dan Simonescu, I. V. Șerban, Elena Zaharia-Filipaș. Coordonator : Dim. Păcurariu, București, EU, 1979, 432 p. Vezi și nr. 974, 992.
905. * * * *Dicționar de marketing*. Colegiul de redacție : Petre Mălcumete (redactor responsabil), Mihai Demetrescu, George Medrihan, Alecsandru Tacu, Almoș Vorzsak, Magdalena Vorzsak, Iași, EJ, 1979, 368 p. Vezi și nr. 1010.
906. * * * *Dicționar de matematică și cibernetică în economie*. Traducere [din rusă] de Ihor Lemnij și Ion Teodorof, București, EȘE, 1979, 732 [—735] p.
907. * * * *Dicționar de pedagogie*. Coordonarea generală : Anghel Manolache, Dumitru Muster, Iulian Nica, George Văideanu, București, EDP, 1979, 481 [—483] (Ministerul Educației și Învățămîntului, Institutul de cercetări pedagogice și psihologice) Vezi și nr. 964, 1022.
908. * * * *Dicționar diplomatic*. Cuvînt înainte : Ștefan Andrei, Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România. Colectivul de coordonare : Petre Bărbulescu, Ionel Cloșcă, Nicolae Ecobescu, Nicolae Fotino, Dinu C. Giurescu, Edwin Glaser, George Macovescu, Romulus Neagu, Traian Silea, București, EP, 1979, [1061 — 1063] p. Vezi și nr. 955, 996, 1002, 1021. 1002, 1021.
909. * * * *Dicționar enciclopedic de psihologie. A—F*. Colegiul de redacție : Coordonator principal : Prof. dr. Ursula Șchiopu, dr. Rodica Demetrescu, dr. M. Zlate, [București], [TUB], 1979, 526 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de istorie filozofie, Catedra de psihologie).
910. * * * *Dicționar hindi-român*. Vol. IV. Colectivul de redactare : P. Vidysagar Dayal, Ion Petrescu, București, CMUB. 1977, 728 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi romanice și orientale, Secția de limba și literatura hindi). Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 821, **18**, 1975, nr. 809.

911. * * * *Dicţionar poliglot. Construcţii, materiale de construcţii şi hidrotehnică. Engleză. Română. Germană. Franceză. Rusă*, Coordonare : Acad. Prof. Dr. doc. ing. Dumitru Dumitrescu. Autori : dr. ing. Ernest Mircea Lateş, ing. Ştefan Oprea, ing. Constantin Mihăescu, Bucureşti, ET, 1979, 828 p.

912. * * * *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900.* Coordonare şi revizie : Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănucă, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu. Autori : Stănuţa Creţu, Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Ion Lăzărescu, Dan Mănucă, Algeria Simota, Rodica Şuiu, Alexandru Teodorescu, Constantin Teodorovici, Maria Teodorovici, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, Lucia Berdan, Constanţa Buzatu, Lucia Cireş, Ion H. Ciubotaru. Norme lexicografice : Corneliu Moraru, Bucureşti, EARSR, 1979, XXX + 976 p. (Academia Republicii Socialiste România, Institutul de lingvistică, istorie literară şi folclor al Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi). Vezi şi nr. 921, 925, 928, 939, 940, 941, 952, 971, 989, 1007, 1012.

913. * * * *Mic dicţionar juridic pentru tineret*, Vaslui, [f.e.], 1978, 80 p. (Uniunea Tineretului Comunist, Comitetul judeţean, Asociaţia Juriştilor din R.S.R., Organizaţia judeţeană Vaslui).

914. * * * *Scriitori greci şi latini.* Coordonatori : N. I. Barbu, Adelina Piatkowski, Bucureşti, EŞE, 1978, 447 [—448] p. [pe supracopertă : *Mic dicţionar*]. Vezi şi nr. 936, 953, 959, 999.

VEZI şi nr. 353, 390, 396, 414, 415, 416, 1 368, 1 545.

Recenzii

915. A. J., Alexe Potlog : *Dicţionar practic de agronomie* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1979, 308 p., Forum, **21**, nr. 6, 1979, 91. Vezi nr. 889.

916. A. J., Măriuca Marcu, Ion Moga : *Dicţionar elementar de ştiinţe(matematică, fizică, chimie)* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978, 336 p.), Forum, **21**, nr. 3, 1979, 89, Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1087.

917. ANDREI, GHEORGHE, *„Dicţionar cronologic — Literatura română"*, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, 1979, coordonatori I. C. Chiţimia, şi Al. Dima, ÎnvProfTehn, **28**, nr. 10, 1979, 35. Vezi nr. 902.

918. ANDREI, GH., *„Mic dicţionar-Scriitori români"* (coordonator Mircea Zaciu în colaborare cu M. Papahagi şi A. Sasu), Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, InvLicTehn, **28**, nr. 8, 1979, 46. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1118.

919. ANDREI, GHEORGHE, Virgil Lefter : *Dicţionar de proverbe român-englez*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, InvLicTehn, **28**, nr. 3, 1979, 37. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 081.

920. ANDRIESCU, AL., *Antologie de eseuri sau dicţionar? [Scriitori români. Mic dicţionar*, Buc., 1978], Cronica, **14**, nr. 9, 1979, 4, 7. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

921. ANDRIESCU, AL., [Sub titlul comun : Un eveniment editorial — Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900] *O nouă etapă în elaborarea dicţionarelor literare*, Cronica, **14**, nr. 49, 1979, 2. Vezi nr. 912.

922. ANGER, H., *Ein Lexikon der Folkloristen* [de Iordan Datcu şi S. C. Stroescu, Buc., 1979], KarpRund, **12**, nr. 42, 1979, 6. Vezi nr. 871.

923. AVRAM, VASILE, *Dicţionarul folcloriştilor* [de Iordan Datcu şi S. C. Stroescu, Buc., 1979], Transilvania, **8**, nr. 10, 1979, 500. Vezi nr. 871.

924. AVRAM, VASILE, *Pe marginea unui dicţionar [Scriitori români. Mic dicţionar*, Buc., 1978], Transilvania, **8**, nr. 3, 1979, 14—15. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1118.

925. BARBU, N., [Sub titlul comun : Un eveniment editorial — Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900] *Lucrare de amploare şi densitate singulară*. Cronica, **14**, nr. 49, 1979, 2. Vezi nr. 912.

926. BARBU, VASILE, *Egy szótár margójára* [Kádár Zsombor, *Magyar-román erdészeti, vadászatti és faipari szótár*, Buc., 1979], A Hét, **10**, nr. 51, 1979, 10. Vezi nr. 878.

927. BĂILEŞTEANU, FĂNUŞ, *Un dicţionar de filologie română* [Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicţionar de lingvişti şi filologi români*, Buc., 1978], ScTin, **35**, nr. 9 215, 9 ian. 1979, 2. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1060.

928. BĂLAN, ION DODU, *„Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la* 1900" [Buc., 1979], Scînteia, **49**, nr. 11 607, 16 dec. 1979, 4. Vezi nr. 912.

929. BEJAN, CRĂCIUN, *Dicţionar de filozofie* [Buc., 1978], Familia, **15**, nr. 1, 1979, 4. Vezi BRL, **21**, 1979, nr. 1 108.

930. Berceanu, B. B., *Dicționar de drept constituțional și administrativ* [de Ioan Busuioc], București, Editura științifică și enciclopedică, 1978, 270 (—272) p., în „Studii și cercetări juridice", București, **23**, nr. 4, 1978, 397—398. Vezi BRL, **21**, 1979, nr. 1 066.

931. Birăescu, Traian Liviu, *Scriitori francezi*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, Orizont, **30**, nr. 28, 1979, 3. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 117.

932. Boia, Lucian, * * * *Enciclopedia istoriografiei românești.* Coordonator științific : Ștefan Ștefănescu, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 472, p., RI, **32**, nr. 4, 1979, 771—772. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 114.

933. Bolintineanu, Alexandru, * * * *Mică enciclopedie de politologie*, coordonatori științifici : dr. Ovidiu Trăsnea și dr. Nicolae Kallós, Editura politică, București, 1977, 423 p., RI, **32**, nr. 2, 1979, 389—391. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 923.

934. Buză, Emanuela, Jana Balacciu și Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, Editura Albatros, 1978, 262 p., LR, **28**, nr. 3, 1979, 319—321. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 060.

935. Caracaș, Angela, *Mic dicționar enciclopedic* [ed. a II-a, Buc., 1978], ÎnvLicTehn, **28**, nr. 5, 1979, 27. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 115.

936. Câmpeanu, Ilieș, „*Mic dicționar de scriitori greci și latini*", Editura științifică și enciclopedică, Contemporanul, nr. 16, 1979, 13. Vezi nr. 914.

937. Chelcea, Septimiu, Paul Popescu-Neveanu, *Dicționar de psihologie*, București, Editura Albatros, 1978, VS, **7**, nr. 4, 1978, 764—766. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 096.

938. Ciobanu, Constantin Th., *Des Encyclopédies pour les jeunes* [Viniciu Gafița, Ioana Ricus, *Primul meu dicționar*, Buc., 1974, Dumitru I. Hîncu, *Dicționar școlar*. Buc., 1976], RR, **33**, nr. 6, 1979, 158—161. Vezi BRL, **17**, 1974, nr. 781, **19**, 1976, nr. 804.

939. Cioculescu, Șerban, *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900* [Buc., 1979], Flacăra, **28**, nr. 50, 1979, 16. Vezi nr. 912.

940. Cioculescu, Șerban, „*Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*" [Buc., 1979], IB, **27**, nr. 8 162, 22 dec. 1979, 5. Vezi nr. 912.

941. Ciopraga, Const., [Sub titlul comun : Un eveniment editorial — Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900] *Operă de importanță excepțională*, Cronica, **14**, nr. 49, 1979, 1, 2. Vezi nr. 912.

942. Ciubotaru, Ion H., *Un prețios instrument de cunoaștere : Dicționarul folcloriștilor* [de Iordan Datcu și S. C. Stroescu, Buc., 1979], Cronica, **14**, nr. 36, 1979, 3. Vezi nr. 871.

943. Cojocaru, Constantin, *Dicționar de cuvinte călătoare* [de Al. Graur, Buc., 1978], Ateneu, **16**, nr. 2, 1979, 15. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 079.

944. Conrad, A., *Scriitori români (Rumänische Schrifsteller)*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, NL, **30**, nr. 5, 1979, 119. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

945. Cristoiu, Ion, *Literatura română contemporană în „Dicționarul cronologic* [Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 51, 1979, 5. Vezi nr. 902.

946. Crișan, Constantin, *Addenda la* **Dicționarul cronologic al literaturii române** *(I)*, Luceafărul, **22**, nr. 38, 1979, 6 ; *(II)*, nr. 39, 1, 7. Vezi nr. 902.

947. Dănăilă, I., Constantin Popa, Andrei Bantaș, *Culegere de abrevieri în limba engleză*, București, Editura tehnică, 1978, 576 p., SCL, **30**, nr. 3, 1979, 285—292. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 095.

948. Delion, P., Dumitru Bughici, *Dicționar de forme și genuri muzicale* [Buc., 1978], Ateneu, **16**, nr. 2, 1979, 11. Vezi nr. 859.

949. Diacon, V., *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 470 p., MMS, **55**, nr. 3—6, 1979, 420—422. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 114.

950. Diacon, V., Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, Ediția a III-a, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1978, 1 168 p., MMS, 55, nr. 1—2, 1979, 189—190. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 086.

951. Dobrescu, Al., „*Mic dicționar de scriitori români*" [Buc., 1978], ConvLit, nr. 2, 1979, **4**. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

952. Duțu, Alexandru, *Dicționarul literaturii române* [*de la origini pînă la 1900*, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 49, 1979, 4. Vezi nr. 912.

953. E. V., Colectiv : *Scriitori greci și latini* (Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 448 p.), Forum, **21**, nr. 3, 1979, 89. Vezi nr. 914.

954. Frîncu, Gheorghe, Pompiliu Marcea, *Umanitatea sadoveniană de la* **A** *la* **Z**, Editura M. Eminescu, 1977 *(Catagrafia ca instrument al criticii literare)*, RITL, **28**, nr. 2, 1979, 292—294. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 085.

955. Gânju, Traian, *Dicționar diplomatic* [Buc., 1979], ScTin, **35**, nr. 9 333, 28 mai 1979, **4**. Vezi nr. 908.

956. GEORGE, A., *Mic dicţionar de scriitori români* [Buc., 1978], Flacăra, **28**, nr. 1, 1979, 17. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.
957. GOLDEA, ANGELA, Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicţionar de neologisme*, ediţia a III-a Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, 1168 p., CL, **24**, nr. 2, 1979, 224—226. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 086.
958. GOLGOŢIU, MĂDĂLINA, *Scriitori greci şi latini* [Buc., 1978], Orizont, **30**, nr. 5, 1979, 13. Vezi nr. 914.
959. GORUNESCU, ELENA, Ovidiu Frînculescu, *Dicţionarul verbelor franceze cu construcţiile lor specifice*, Bucureşti, Editura Albatros, 1978, 494 p., LMŞ, 1, 1979, 164—165. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1171.
960. GRÜMBERG MATACHE, ARIÉ, *Salutăm apariţia primului dicţionar filatelic* [Marcel Dănescu, *Dicţionar filatelic*, Buc., 1979], în „Almanahul filatelic 1980", Bucureşti, Rompresfilatelia, 1979, 207—208, p. Vezi nr. 872.
961. HANGIU, I., C. Fierăscu — Gh. Ghiţă, *Mic dicţionar îndrumător în terminologia literară*, Ediţie revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1979, 451 p., LL, 3, 1979, 448—451. Vezi nr. 875.
962. HANGIU, I., *Dicţionar cronologic. Literatura română*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1979, 862 p., LL, 4, 1979, 454—457. Vezi nr. 902.
963. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Cuvinte călătoare* [Al. Graur, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Buc., 1978,] RLit, **12**, nr. 19, 1979, 9. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1079.
964. IANCU, ALEXANDRU, *Dicţionar de pedagogie* [Buc., 1979], ScTin, **36**, nr. 9 477, 13 noi. 1979, 5. Vezi nr. 907.
965. ILIESCU, DAN, [Despre un dicţionar poliglot de medicină veterinară], CercLLS, 2, 1978, 420—421.
966. IORDAN, IORGU, Jana Balacciu şi Rodica Chiriacescu, *Dicţionar de lingvişti şi filologi români*, Bucureşti, 1978, 262 p., SCL, **30**, nr. 3, 1979, 278—280. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 060.
967. IOSIF, GH., P. Popescu-Neveanu, *Dicţionar de psihologie*, Bucureşti, Edit. Albatros, 1978, 786 p., RPsih, **23**, nr. 2, 1979, 243—246. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1096.
968. KELEMEN, BÉLA, M. Bucă, I. Evseev, Fr. Király, D. Crăşoveanu, Livia Vasiluţă, *Dicţionar analogic şi de sinonime al limbii române*, Editura ştiinţilică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978. 479 1., NyIK, **32**, nr. 1, 1979, 123—124. Vezi BRL, **21**, nr. 1 065.
969. KELP, H., Balacciu Jana / Chiriacescu Rodica : *Dicţionar de lingvişti şi filologi români (Wörterbuch der rumänischen Linguisten und Philologen)*, Editura Albastros, Bucureşti, 1975, NL, **30**, nr. 1, 1979, 116—117. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1060.
970. LASCU, GHEORGHE, *Scriitori francezi*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, Steaua, **30**, nr. 2, 1979, 54—55. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 117.
971. LEONTE, LIVIU, [Sub titlul comun : Un eveniment editorial — Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900], *Operă de referinţă*, Cronica, **14**, nr. 49, 1979, 2. Vezi nr. 912.
972. LIŞMAN, VICTOR, Al. Graur, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Bucureşti, Editura Academiei, 232 p., LL, 3, 1979, 436—437. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 079.
973. LOBIUC, IOAN, Alexandru Obreja : *Dicţionarul geografic al judeţului Iaşi* [Iaşi, 1979], Cronica, **14**, nr. 41, 1979, 3. Vezi nr. 886.
974. MANOLESCU, NICOLAE, *Un dicţionar şi criteriile lui Dicţionar de literatură română. Scriitori. Reviste. Curente*, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. **50**, 1979, 9, 10. Vezi nr. 904, 991.
975. MAREŞ, LUCREŢIA, *Mic dicţionar enciclopedic*, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 1851 p., SCL. **30**, nr. 2, 1979, 183—184. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 115.
976. MARGA, ANDREI, *Dicţionar* [de filozofie, Buc., 1978], Tribuna, **23**, nr. 2, 1979, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 108.
977. MARTIN, MIRCEA, *„Scriitori francezi"* [Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 25, 1979, 19. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 117.
978. MAVRODIN, IRINA, * * * *Dicţionar de scriitori francezi*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 450 pp., AUBLLS, **27**, 1, 1978, 155—156. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 117.
979. MIHALEVSCHI, MIRCEA, *Scriitori francezi*. Coordonator : Angela Ion. Editura ştiinţifică şi enciclopedică. Bucureşti, 1978, 468 p., LMŞ, 1, 1979, 165—167. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 117.
980. MIHĂESCU, H., *Dicţionarul limbii române (DLR)*. Serie nouă *(Le Dictionnaire de la langue roumaine.* Nouvelle série*)*. Tome XI, I-ère partie, lettre **Ş**, Bucarest, 1978, 271 pp.

(Académie de la République Socialiste de Roumanie], RESEE, **27**, nr. 2, 1979, 444—445. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 112.

981. MILIN, JIVA, * * * *Dicționar de antonime al limbii ruse* (Tipografia Universității din Timișoara, 1979, 299 p.), Forum, **21**, nr. 7—8, 1979, 177. Vezi nr. 903.

982. MOISA, MIRCEA, *Primul dicționar românesc de psihologie* [de Paul Popescu-Neveanu, Buc., 1978], Ramuri, **16**, nr. 1, 1979, 5. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 096.

983. MUNTEAN, GEORGE, *„Enciclopedia istoriografiei românești"* [Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 17, 1979, 19. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 114.

984. MUNTEAN, GEORGE, *Răsfoind* **Micul dicționar enciclopedic** [ediția a II-a, Buc., 1978], Forum, **21**, nr. 9, 1979, 81—87. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 115.

985. MUNTEANU, ROMUL, *Prelext despre* **Dicționarul cronologic al literaturii române** [Buc., 1979], Flacăra, **28**, nr. 40, 1979, 19. Vezi nr. 902.

986. NEGOMIREANU, DOINA, M. Bucă, I. Evseev, Fr. Király, D. Crașoveanu, Livia Vasiluță, *Dicționar analogic și de sinonime al limbii române*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1978, 479 p., CL, **24**, nr. 1, 1979, 102—103. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 065.

987. NICOLAESCU, S. I., *Un dicționar al literaturii române* [*Scriitori români*, Buc., 1978], Argeș **14**, nr. 1, 1979, 7. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

988. NUSSBÄCHER, GERNOT, *Umfassendes und handliches Nachschlagewerk* [*Enciclopedia istoriografiei românești*, Buc., 1978], KarpRund, **12**, nr. 10, 1979, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 114.

989. ORNEA, Z., **Dicționarul literaturii române** — *un eveniment cultural*, Era socialistă, **49**, nr. 24, 1979, 42—43. Vezi nr. 912.

990. ORNEA, Z., *Valorile literaturii române în „Dicționar"* [*Scriitori români*, Buc., 1978], Era socialistă, **49**, nr. 3, 1979, 48—49. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

991. PAVELCU, V., *Dicționarul — o lucrare științifică* [Paul Popescu-Neveanu, *Dicționar de psihologie*, Buc., 1978], Cronica, **13**, nr. 50, 1978, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 096.

992. PĂCURARIU, DIM., *„Dicționarul de literatură română"* [răspuns la recenzia lui N. Manolescu, de la nr. 974], RLit, **12**, nr. 51, 1979, 8. Vezi nr. 904.

993. PHILIPPI, MAJA, *Von wissenschaftlicher Objektivität „Enzyklopädie der rumänischen Geschichtwissenschaft" erscheinen Beitrag der mitwohnen Nationalitäten entsprechend dagestellt [Enciclopedia istoriografiei românești*, Buc., 1978], NW, **31**, nr. 9 278, 17 mar. 1979, 4. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 114.

994. POPA, DUMITRU RADU, *Un dicționar al scriitorilor români* [Buc., 1978], TribRom, **8**, nr. 154, 1979, 12. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

995. POPA, MARIAN, *Un excelent dicționar* [*Scriitori români*, Buc., 1978], Săptămîna, nr. 425, 1979, 7. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

996. POPIȘTEANU, CRISTIAN, *Primul dicționar diplomatic românesc* [*Dicționar diplomatic*, Buc., 1979], RLib, **37**, nr. 10 767, 9 iun. 1979, 2. Vezi nr. 908.

997. PUHA, ELENA, *Generalizarea teoretică și valoarea informațională în* **Dicționarul de filozofie** [Buc., 1978], Era socialistă, **49**, nr. 4, 1979, 56—58. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 108.

998. RĂVESCU, VASILE, *Primul dicționar filatelic* [de Marcel Dănescu, Buc., 1979], ScTin, **36**, nr. 9 443, 4 oct. 1979, 5. Vezi nr. 872.

999. RED., Elena Gorunescu, *Dicționar de proverbe român-francez*, Ed. științilică și enciclopedică, 1978, 179 pp., AUBLLS, **27**, 1, 1978, 157. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 078.

1000. RODINA, DOINA, *Scriitori greci și latini* [Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 32, 1979, 11. Vezi nr. 914.

1001. SCHULLER, HORST, *Neues Schriftstellerlexikon [Scriitori români*, Buc., 1979], KarpRund, **12**, nr. 10, 1979, 5. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.

1002. SCHUSTER-STEIN, P., *Dicționar diplomatic (Lexikon der Diplomatie)*, Editura politică, București, 1979, NL, **30**, nr. 10, 1979, 116. Vezi nr. 908.

1003. SEULEANU, ION, Istvan Vöő : *„Dicționar de proverbe român-maghiar"* [Buc., 1978], Scînteia, **48**, nr. 11 319, 12 ian. 1979, 4. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 105.

1004. S. H., Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu : *Dicționar de lingviști și filologi români (Lexikon der rumänischen Linguisten und Philologen)*, București, Editura Albatros, 1978, 262 Seiten, FVL, **22**, nr. 1, 1979, 138—139. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 060.

1005. S. H., Mihai Anuței : *Dicționar de proverbe german-român (Deutsch-rumänischen Sprichwörterlexikon)*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1978, 231 Seiten, FVL, **22**, nr. 1, 1979, 129. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 059.

1006. SÎNGEORZAN, ZAHARIA, *Dicționarul scriitorilor francezi* [Euc., 1978], Cronica, **14**, nr. 2, 1979, 10. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 117.

1007. SÎNGEORZAN, ZAHARIA, [Sub titlul comun : Un eveniment editorial — Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900] *Sentimentul totalității*, Cronica, **14**, nr. 49, 1979, 2. Vezi nr. 912.

1008. SPÎNU, ALEXANDRA, *Dicţionarul folcloriştilor* [de Iordan Datcu şi S. C. Stroescu, Buc., 1979], Albina, **82**, nr. 10, 1979, 6. Vezi nr. 871.
1009. STAN, CONSTANTIN, *Scriitori români* [Buc., 1978], ScTin, **35**, nr. 9 244, 12 feb. 1979, 2. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 118.
1010. STOICA, N., *Dicţionar de marketing* [Iaşi, 1979], Cronica, **14**, nr. 43, 1979, 2. Vezi nr. 905.
1011. ŞERB, IOAN, *O valoroasă lucrare ştiinţifică în domeniul folclorului* [Tache Papahagi, *Mic dicţionar folkloric. Spicuiri folklorice şi etnografice comparate*, Buc., 1979], Scînteia, **49**, nr. 11 597, 5 noi. 1979, 4. Vezi nr. 887.
1012. ŞTEFĂNESCU, ALEX., *O mare sinteză* [*Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la* 1900, Buc., 1979], Contemporanul, nr. 51, 1979, 10. Vezi nr. 912.
1013. TĂNASE, EUGEN, Jana Balacciu — Rodica Chiriacescu, *Dicţionar de lingvişti şi filologi români*, Bucureşti, Editura Albatros, 1978, 262 p., LL, 3, 1979, 437—441. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 060.
1014. TRANDAFIR, C., *Dicţionarul de scriitori români* [Buc., 1978], Ateneu, **16**, nr. 2, 1979, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1118.
1015. ŢARĂLUNGĂ, ECATERINA, *Scriitori francezi — Mic dicţionar* [Buc., 1978], Transilvania, **8**, nr. 3, 1979, 34—35. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 117.
1016. VAJNOVSZKI, KÁZMER, *Vándorszavak* [Al. Graur, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Buc., 1978], A Hét, **10**, nr. 8, 1979. 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 079.
1017. VASCENCO, VICTOR. Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicţionar de lingvişti şi filologi români*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978, 262 p., PFR, 1979, 263—266. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 060.
1018. VETIŞANU, VASILE, **Dicţionarul de filozofie** *şi valorile culturii româneşti*, Luceafărul, **22**, nr. 7, 1979, 1, 7. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 108.
1019. ZSIGMOND, JÓZSEF, *Erdészeti szókönyv- több funkcióval* [Kádár Zsombor, *Magyar-román erdészeti, vadászoti és faipari szótár*, Buc., 1979], A Hét, **10**, nr. 45, 1979, 10. Vezi nr. 877.
1020. * * * *Dicţionar de opinii la „Dicţionarul de filozofie"* [Buc., 1978], VSt, **23**, nr. 40, 1979. 9. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 108.
1021. * * * *„Dicţionarul diplomatic"* [Buc., 1979], Scînteia, **48**, nr. 11 427, 19 mai 1979, 4, Vezi nr. 908.
1022. * * * *Dicţionar de pedagogie* [Buc., 1979], TribŞc, **9**, nr. 209, 1979, 7. Vezi nr. 907.
1023. * * * Jana Balacciu şi Rodica Chiriacescu, *Dicţionar de lingvişti şi filologi români* [Buc., 1978], RomBooks, nr. 4, 1978, 23. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 060.

VEZI şi nr. 1 419.

9. LIMBĂ LITERARĂ

a. Generalităţi

VEZI nr. 392, 421, 2 078.

Recenzii

VEZI nr. 376, 377, 440, 513, 517, 518, 521, 522, 523, 525, 537, 539, 563, 565.

b. Stilistică, poetică, limba scriitorului

1024. ALEXE, NEACŞU, *Tudor Arghezi* : **Belşug**, LL, 1, 1979, 82—90.
1025. BADEA, ŞTEFAN, *Relaţia dintre poezie şi titlu la M.Eminescu*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 173—183
1026. BARBU, EUGEN, [Sub titlul comun : O istorie polemică şi antologică a fiteraturii române, de la origini pînă în prezent] *Caragiale. Opera (CXXXVII—CLXXXVIII)*, Săptămîna, nr. 422—473, 1979, 2.
1027. BĂLĂEŢ, DUMITRU, *Aspecte ale metaforei la Cantemir* [reluare din VR, **26**, nr. 9, 1973] Cantemir, 235—244. Vezi BRL, **16**, 1973, nr. 897.
1028. BELDESCU, G., *Compunere, compoziţie, stil*, LLR, **5**, nr. 2, 1979, 11—14.
1029. BERCA, OLIMPIA, *Poezia cu formă fixă*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 17—20.
1030. BEREA-GĂGEANU, ELENA, *Aspecte ale repetiţiei în limbajul popular*, AUBLLR, **28**, 1979, 111—123.

1031. Beyrer, Arthur, *„Adresare inversă" în românește?* [pe marginea articolului lui Lorenzo. Renzi, **Mamă, tată, nene** *ecc.: il sistema delle allocuzioni inverse in rumeno* din „Cultura neolatina", **28**, nr. 1, 1968, p. 89—99], LR, **28**, nr. 1, 1979, 91—94.
1032. Bîrlea, Ovidiu, *Poetică folclorică*, București, EU, 1979, 296, p. Vezi și nr. 1123, 1124.
1033. Bogdan-Dascălu, Doina, Dascălu, Crișu, *Varietățile rimei*, LL, 4, 1979, 342—351.
1034. Bordeianu, Mihai, *Structura ritmică a elegiei* **Mai am un singur dor**, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 19—22.
1035. Burcescu, Gh., *Ion Heliade Rădulescu:* **Zburătorul** Interferențe, 1978, 53—56.
1036. Capotă, Teodor, *Stereotipia lingvistică*, LLR, **5**, nr. 2, 1979, 7—9.
1037. Cazacu, B., *De ce lectura modernă a textului narativ? Modalități narative și implicații lingvistice*, LMTL, 7—33.
1038. Chesariu, Stanca, *Antiteza*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 21—24.
1039. Cioculescu, Șerban, **Gîndul și gîndirea** *în lirica eminesciană*. RLit, **12**, nr. 24, 1979, 7.
1040. Ciopraga, Const., *Eminescu: Metafora cuvintelor*, Cronica, **14**, nr. 2, 1979, 1, 6.
1041. Clej, Alina, *Chaucer*: *„Troilus și Cresida" în traducerea lui Dan Duțescu*, Sec. 20, nr. 6, 1979, 117—121.
1042. Constantinescu, I., *Semnificațiile cromaticii* [la M. Eminescu], RLit, **12**, nr. 24, 1979, 8.
1043. Cornea, Paul, *Valori stilistice în corespondența lui M. Kogălniceanu*, LL, 2, 1979, 200—206.
1044. Crișan, Alexandru, *Tudor Arghezi*: **Psalm**, LL, 2, 1979, 237—244.
1045. Cruceru, C., *Transpunerea elementelor de comunicare orală în proza actuală*, LL, 4, 1979, 336—341.
1046. Diaconescu, Paula, *Anafora și epifora în literatura română*, AUBLLR, **27**, 1978, 113—123.
1047. Dimitrescu, Florica, *Ecouri ale limbii „vechi și-nțelepte"* [la M. Eminescu], RLit, **12**, nr. 24, 1979, 19.
1048. Dinu, Mihai, *Invariances rhytmiques du roumain littéraire* [cu 3 tabele în text], CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 57—72.
1049. Dogaru, Vladimir, *Eminescu și Dosoftei — Înrudiri lexicale*. MO, **31**, nr. 4—6, 1979, 388—393.
1050. Dominte, Constantin, *Mihai Eminescu:* **Dintre sute de catarge** . . . *Structura textului și ipoteze extratextuale* [cu 7 figuri în text], LR, **28**, nr. 3, 1979, 281—289.
1051. Drăgan, Ion, *Rezumatul și conspectul*, LLR, **5**, nr. 3, 1979, 13—14.
1052. Drăghicescu, Janeta, *Ritm fonetic — ritm poetic* [cu 2 figuri în text; résumé français], AUC, **6**, 1978, 127—130.
1053. Dumitrescu, Ana, *Liviu Rebreanu: „Răscoala"*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 29—31.
1054. Gană, George, *Lucian Blaga*: **Vară**, LL, 3, 1979, 384—386.
1055. Ghiță, Elena, *Remarques sur les versions roumaines d'un poème de Charles Baudelaire* [rezumat în română], AUT, **15**, 1977, 45—50.
1056. Giurgiu, Emil, *Calitățile generale ale stilului*, LLR, **5**, nr. 2, 1979, 14—16.
1057. Giurgiu, Emil, *Calitățile particulare ale stilului*, LLR, **5**, nr. 3, 1979, 15—16.
1058. Giurgiu, Felicia, *Comentariu stilistic: Ion Pillat,* **Departe** *și* **Dor** [mit deutscher Zusammenfassung], AUT, **15**, 1977, 117—121.
1059. Giurgiu, Felicia, *Ion Pillat:* **Sonetul XVI**, *Vasile Voiculescu:* **Sonetul 11**, LL, 3, 1979, 389—391.
1060. Graur, Alexandru, *Limba literară*, București, EȘE, 1979, 72 p. (Colecția **Știința pentru toți**, 68). Vezi și nr. 1 120, 1 128.
1061. Grăsoiu, Liviu, *Vasile Voiculescu*: **Imn muncii**, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 25—27.
1062. Hristea, Theodor, *Inovații lexicale în opera lui G. Călinescu*, RLit, **12**, nr. 26, 1979, 19, 20.
1063. Ianovici, Sorina, *Semantismul structurii binare al* **Odei în metru antic**, Cronica, **14**, nr. 24, 1979, 8.
1064. Indrieș, Alexandra, *„Poetic" Words and their Semantic Field of Connotations*, RRL, **24**, nr. 5, 1979, 533—540.
1065. Ionescu, Gabriela Lucia, *Valoarea stilistică a neologismului în graiul contemporan (cu aplicații asupra basmului)*, BulȘtSSF, 24.28.
1066. Iordan, Iorgu, *Cu privire la limba lui Dimitrie Cantemir* [reluare din Cronica, **8**, nr. 43, 1973, și din volumul *300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir*, Buc., 1974], Cantemir, 224—229. Vezi BRL, **16**, 1973, nr. 939, **17**, 1974, nr. 868.
1067. Irimia, Dumitru, *Limbajul poetic eminescian*, Iași, EJ, 1979, 472 p. **(Eminesciana)**. Vezi și nr. 1117.
1068. Irimia, D., *Metaforele poeticii eminesciene*, Cronica, **14**, nr. 24, 1979, 3.
1069. Istrate, G., *Vocabular sadovenian*, Cronica, **14**, nr. 23, 1979, 3.
1070. Lozbă, Marcela, *Ilf și Petrov în limba română. Observații asupra romanului* **12 scaune**, AUI, **23**, 1977, 83—88.

1071. Lozbă, Marcela, *Nume de locuri în opera lui M. Sadoveanu*, AUI, **24**, 1978, 63—68.
1072. Marina, Victor, *Note asupra comparației în poezia lui Eminescu*, Argeș, **14**, nr. 3, 1979, 12.
1073. Mateescu, Adrian, *Între lirism și diatribă (Observații asupra expresivității ,,Cronicilor afurisite"* [ale lui Fănuș Neagu dinRLit ; English abstract], AUC, **6**, 1978,145—147.
1074. Mănescu, Clio, *Variații semantice ale persoanei I în discursul epistolar* [résumé français ; English abstract], AUT, **16**, 1978, 27—34.
1075. Miclău, Paul, *La margine de timp sau timpul intern al semnului poetic* [la Lucian Blaga], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 129—136.
1076. Mihai Ștefan, Valeria, *Zaharia Stancu* : **Patria,** LLR, **5**, nr. 2, 1979, 26—27.
1077. Moldovan, Victoria, *Sinonimia lexicală — modalitate de realizare a mesajului artistic nefigurat în opera lui M. Sadoveanu*, Stud, **1**, 155—158.
1078. Moraru, Cornel, Angelescu, Gabriel, *Mihail Sadoveanu* : **Neamul Șoimărești lor,** LLR, **5**, nr. 1, 1979, 22—25.
1079. Munteanu, Ștefan, *Limba populară și unitatea românei literare*. LL, 1, 1979, 12—19.
1080. Munteanu, Ștefan, *Stilistica funcțională*, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 13—16.
1081. Murăreț, Maria, Murăreț, Ion, *Folosirea termenilor tehnici și științifici în periodicele pentru copii*, ȘM, **4—5**, 1979, 183—184.
1082. Muthu, Mircea, *„Vorba ceea". 90 de ani de la moartea lui Ion Creangă*, Tribuna, **23,** nr. 52, 1979, 7.
1083. Nasta, Mihai, *Textele și pluralitatea lecturii*, SLU, **20**, 104—113.
1084. Niculescu, Alexandru, *Arta de tălmăcitor a lui Ion Caraion*, RLit, **12**, nr. 3, 1979, 5.
1085. Niculescu, Alexandru, *Structuri sinonimice binare în stilul lui Dimitrie Cantemir*, Cantemir, 245—250.
1086. Niculescu, Radu, *„Cîntecul Ianculuî". Schiță a unei analize de text*, RITL, **28**, nr. 2, 1979, 255—262.
1087. Oancea, Ileana, *Despre „adecvare" în comunicare*, LLR, **5,** nr. 2, 1979, 9—11.
1088. Oancea, Ileana, *Tudor Arghezi* : **De-a v-ați ascuns** . . . , LL, 4, 1979, 391—397.
1089. Olteanu, A. Gh., *Figuri retorice de compoziție în lirica populară (I)*, LL, 1, 1979, 97—106 ; *(II)*, 2, 250—262.
1090. Parfene, Constantin, *Comentariul unei maxime*, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 16—19.
1091. Parpală, Emilia, *Expresia barocă a anulării sensului în „Salomeea" lui Adrian Maniu* [cu un tabel în text ; English abstract], AUC, **6**, 1978, 135—139.
1092. Pepelea, Silviu-Mihai, *On the Interrelation between Language and Prosody. A Comparative Approach to Prosodic Elements in Romanian and English* [cu un tabel în text ; rezumat în română], AUT, **16**, 1978, 141—150.
1093. Pirtea, Ioan, Soanea, Elvira, Szabo, Ludovic, *Analiza psihologică în proza lui Caragiale. Metoda matematică de caracterizare*, Stud, **1**, 181—185.
1094. Pop, Ion, *Pentru o sociologie a textului literar*, Echinox, **11**, nr. 5, 1979, 13.
1095. Pop, Lucia, *Cîteva observații asupra velarizării prin șuierătoare în opera lui Miron Costin*, AUI, **23**, 1977, 106—108.
1096. Roman, Andrei, *Probleme ale versificației românești*, LL, 2, 1979, 227—233.
1097. Rosseti, Al., *Observații asupra limbii lui Dimitrie Cantemir în* **Istoria ieroglifică** [reluare din *Buletin științific*. Secțiunea de științe, limbă, literatură și artă, **1,** nr. 1—2, 1951, p. 15—23], Cantemir, 219—223.
1098. Rotaru, Ion, *Analize literare și stilistice*. Ediția a III-a revăzută și adăugită, București, EIC, 1979, 447 [—448] p. (Biblioteca școlarului). Vezi BRL, **15**, 1972, nr. 860.
1099. Rotaru, Ion, *Ion Alexandru:* **Transilvania** LL, 1, 1979, 91—92.
1100. Ruxăndoiu, Pavel, *Proverbe: „Nu lăsa lucrul de azi pe mîine"*, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 33—34.
1101. Sava, Eugenia, *Procesele de integrare și limba literară (cu privire specială la limba română și polonă)*, BulCSȘ, **2**, 85—90.
1102. Sorescu, Roxana, *M. Sadoveanu :* **Taine,** LLR, **5**, nr. 3, 1979, 16—18.
1103. Stănculescu, Doina, *„Peste vîrfuri" — o interpretare poetică*, Cronica, **14**, nr. 24, 1979, 8.
1104. Tacciu, Elena, *Alexandru Macedonski: „Noaptea de decembrie" (simboluri cromatice)*, ProblSLLR, 41—48.
1105. Tănăsescu, Grig., *Expresivitatea latină a lui Eminescu*, Orizont, **30**, nr. 6, 1979, 8.
1106. Tohăneanu, G. I., *Arta evocării la Sadoveanu*, Timișoara, EF, 1979, 268 p. Vezi și nr. 1 126.
1107. Tohăneanu, G. I., *Mihai Eminescu :* **Pe aceeași ulicioară** . . . *Încercare de re-citire*, LL, 4, 1979, 379—390.
1108. Tohăneanu, G. I., *Narațiunea poetică*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 12—14.
1109. Tohăneanu, G. I., [La rubrica : Limbă și stil] *„Pururi tînăr"* . . . [M. Eminescu], Orizont, **30**, nr. 2, 1979, 6 ; *Iambul* [la M. Eminescu], nr. 11, 6 ; *Poetul zborului*

[M. Eminescu], nr. 12, 6 ; *Imagini argheziene*, nr. 13, 6. *Dativul poetic (I)*, nr. 25, 6 ; *(II)*, nr. 26, 6 ; *Marginalii la „refren"*, nr. 27, 6.

1110. VÂJIAC, EUGENIA, *George Topârceanu : „Rapsodii de toamnă"*, LLR, **5**, nr. 4, 1979, 31—33.
1111. VINŢELER, ONUFRIE, *Cromatica poeziei lui G. Coşbuc*, Stud., **1**, 361—370.
1112. VINŢELER, O., *Gama de culori în opera lui Pavel Dan*, Stud, **1**, 3—13.
1113. VÂNĂTORU, NICOLAE, *O demonstraţie privind structuri de valorificare a limbajului în poezie*, Stud, **1**, 95—102.
1114. ZUGUN, PETRU, *Între arhaism şi regionalism* [la M. Eminescu], Cronica, **14**, nr. 24, 1979, 2.
1115. * * * *Limbaj poetic şi versificare în secolul al XIX-lea (1870—1900). Versificaţia*, Timişoara, [TUT], 1978, 187 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie, Colectivul de lingvistică).
1116. * * * *Limbaj poetic şi versificaţie în secolul al XIX-lea* (1870—1900). *Metafora*, Timişoara, TUT, 1979, 155 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Centrul de ştiinţe sociale, Catedra de lingvistică).

VEZI şi nr. 80, 81, 82, 84, 89, 165, 192, 205, 256, 257, 268, 384, 398, 445, 451, 463, 469, 472, 482, 497, 702, 816, 1 192, 1 755, 1 757, 1 779, 1 789, 1 822, 2 111.

Recenzii

1117. COJOCARU, CONSTANTIN, *Limbajul poetic eminescian* [de D. Irimia, Iaşi, 1979], Ateneu, **16**, nr. 4, 1979, 15. Vezi nr. 1067.
1118. CONSTANTINESCU, LAVINIA, N. Mihăescu, *Aspecte lexicale şi gramaticale ale limbii române literare*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 158 p., LL., 1, 1979 136—137. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 264.
1119. CRAŞOVEANU, D., N. Mihăescu, *Aspecte lexicale şi gramaticale ale limbii române literare*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, Orizont, **30**, nr. 7, 1979, 3. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 264.
1120. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Cronica limbii] *Din nou despre limba literară* [Al. Graur, *Limba literară*, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 50, 1979, 8. Vezi nr. 1 061.
1121. IORGULESCU, MIRCEA, Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară* („*L'Expressivité involontaire*"), Bucureşti, Editura Cartea românească, 1977, 232, p., CREL, **5**, nr. 4, 1978, 113—115. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1 039.
1122. MĂNUCĂ, DAN, Grigore Scorpan, *Mihai Eminescu. Studii şi articole*. Ediţie, bibliografie şi indice de nume de Virgil Andriescu, introducere de G. Ivănescu, Iaşi, Junimea, 1977, 365 p., LL, 1, 1979, 137—139. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1294.
1123. NEGREANU, C., Ovidiu Bîrlea, *Poetica folclorică*, Bucureşti, Editura Univers, 1979, 296 p., LL, 4, 1979, 457—461. Vezi nr. 1 032.
1124. NICOLESCU, N. *Folclorul şi studiile de poetică* [Petru Ursachi, *Poetică folclorică*, Iaşi, 1976, Gheorghe Vrabie, *Retorica folclorului*, Buc., 1978, Ovidiu Bîrlea, *Poetica folclorică*, Buc., 1979], Ateneu, **16**, nr. 2, 1979, 8. Vezi nr. 1 032, BRL, **20**, 1977, nr. 1 062, **21**, 1978, nr. 1 316.
1125. NICULESCU, ALEXANDRU, *Poezia filologiei romanice* [François Villon, *Opurile . . .*, Buc., 1958, François Rabelais, *Gargantua . . .*, Buc., 1962 şi Charles d'Orléans, *Poezii . . .*, Buc., 1975, traduse de Romulus Vulpescu], RLit, **12**, nr. 15, 1979, 19.
1126. SIMUŢ, ION, G. I. Tohăneanu, *Arta evocării la Sadoveanu* [Tim., 1979], Familia, **15**, nr. 12, 1979, 2. Vezi nr. 1 106.
1127. URSACHE, PETRU, Gheorghe Vrabie, *Retorica folclorului. Poezia*, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, 318 p., LL, 1, 1979, 143—146. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 316.
1128. VASILE, CORNELIU, Alexandru Graur, *Limba literară*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Colecţia „Ştiinţa pentru toţi", 1979, 71 p., LLR, 5, nr. 4, 1979, 61. Vezi nr. 1 060.

c. Cultivarea limbii

1129. ANGHEL, PAUL, *„Magia cuvintelor" sau goana după vrăjitoare?* [pe marginea articolului lui Iorgu Iordan de la nr. 1154], Flacăra, **28**, nr. 51, 1979, 18—19.
1130. AVRAM, MIOARA, *Aspecte ale folosirii lui* **ca**, LR, **28**, nr. 3, 1979, 291—295.
1131. AVRAM, MIOARA, *Compromiterea parantezei*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 95—98
1132. AVRAM, MIOARA, *Greşeli curente la unele forme articulate:* **dragele (mele)** *şi* **ultimele (ştiri)**, LL, 2, 1979, 187—191.

1133. BĂRBOI, CONSTANȚA, *Cum vorbim, cum scriem românește?*, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 8—9.
1134. BREF., *De prin presă adunate...*, PN, **29**, nr.2, 1979, 28—29 ; nr. 6, 29 ; nr. 8, 40 ; nr. 9, 43.
1135. BREF., *Fără supărare*, PN, **24**, nr. 3, 1979, 34—35 ; nr. 4—5, 80.
1136. BREF., *Limba noastră-i o comoară, dar ...*, PN, **24**, nr. 10—11, 1979, 36.
1137. BULGĂR, GH., [La rubrica : Vorbiți și scrieți românește] *Civilizație și limbaj modern*, Flacăra, **28**, nr. 32, 1979, 17 ; **Nedreptățit** și **nedreptățit**, nr. 34, 25.
1138. CANARACHE, ANA, **Flagrant**, LR, **28**, nr. 6, 1979, 615—616.
1139. COJA, IOAN, [La rubrica : Să scriem și să vorbim românește] **Revolut** și **specios**, Flacăra, **28**, nr. 10, 1979, 17 ; **De-ale gurii** nr. 20, 25 ; *Ce nume dăm copiilor noștri? [I]*, nr. 23, 16 ; *(II)*, nr. 26, 17 ; *De-ale genitivului (I)*, nr. 36, 16 ; *(II)*, nr. 37, 17 ; *Fotbalistică (I)*, nr. 41, 16 ; *(II)*, nr. 42, 24.
1140. CREȚIA, GABRIELA, [La rubrica : Vorbiți și scrieți românește] **Fortuit** *nu înseamnă* **forțat**, *ci* **întîmplător!** Flacăra, **28**, nr. 25, 1979, 25 ; *Vorbe alese*, nr. 31, 24.
1141. DUMITRAȘCU, KATALIN, **Bis** *contra* **tris**, LR, **28**, nr. 3, 1979, 297—298.
1142. GRAUR, AL., [La rubrica : Vorbiți și scrieți românește] **(În) continuu**, Flacăra, **28**, nr. 11, 1979, 17 ; **Clasa întîia**, nr. 13, 17.
1143. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Accente*, RLit, **12**, nr. 38, 1979, 8.
1144. GRAUR, AL., *O casă pentru limba română. Casa Caragiale*, ÎndrCult, **32**, nr. 12, 1979, 37.
1145. GRAUR, AL., [Sub titlul comun : Limba noastră-i o comoară, dar ... jargonul nostru e o calamitate cu care se poate lupta] . *Pentru o limbă corectă*, PN, **24**, nr. 10—11, 1979, 30—31.
1146. GUȚU ROMALO, VALERIA, *Exprimare îngrijită (I)*, LLR, **5**, nr. 1, 1979, 6—8 ; *Exprimare corectă (II)*, nr. 2, 5—7.
1147. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Despre întrebuințarea unor prepoziții*, RLit, **12**, nr. 36, 1979, 8.
1148. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Lingvistică] *Cum vorbim, cum scriem românește?*, TribRom, **8**, nr. 167, 1979, 11 ; [La rubrica : Cum vorbim, cum scriem corect românește?] *„S-a sinucis ... singur!"*, nr. 168, 11 ; *Greșala ... hipercorectă!*, nr. 169, 11 ; *Acordul după înțeles*, nr. 170, 11.
1149. HRISTEA, THEODOR, *Despre scrierea și pronunțarea unor neologisme*, LLR, **5**, nr. 3, 1979, 4—7.
1150. HRISTEA, THEODOR, [Sub titlul comun : Limba noastră-i o comoară, dar ... jargonul nostru e o calamitate cu care se poate lupta] *Lungul drum al rigorii de la fata la ... fetița morgana*, PN, **24**, nr. 10—11, 33—35.
1151. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Neologisme deformate*, RLit, **12**, nr. 33, 1979, 8.
1152. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Neologisme impropriu folosite*, RLit, **12**, nr. 39, 1979, 8.
1153. IORDAN, IORGU, *Cultivarea limbii*, LMTL, 183—190.
1154. IORDAN, IORGU, *Despre „magia cuvintelor"*, RLit, **12**, nr. 44, 1979, 19. Vezi și nr. 1129, 1167, 1169.
1155. IORDAN, IORGU, [Sub titlul comun : Limba noastră-i o comoară, dar ... jargonul nostru e o calamitate cu care se poate lupta] *Observații cu privire la stilul publicistic*, PN, **24**, nr. 10—11, 1979, 26—29.
1156. LAZU, AURELIAN, [La rubrica : Vorbiți și scrieți românește] *Adoptarea unor neologisme*, Flacăra, **28**, nr. 22, 1979, 16 ; *Limba română și anglicismele*, nr. 30, 17.
1157. LEHRER, ANDY Z., *Simularea limbajului științific*, Ramuri, **16**, nr. 6, 1979, 7.
1158. MIHĂESCU, N., [Vorbiți și scrieți românește] *„Doi" marțe?*, Flacăra, **28**, nr. 12, 1979, 17 ; *Cuvinte noi*, nr. 14, 17 ; *Neologismele*, nr. 21, 17 ; *Eufonie și „eufonie"*, nr. 27, 17 ; *Verbe în context*, nr. 33, 17 ; *Acord și ... dezacord „prin atracție"*, nr. 35, 17 ; *Apropo de un caz al ... cazului genitiv ..*, nr. 48, 16.
1159. MIHĂESCU, N., *Forme și sensuri lexicale*, PN, **24**, nr. 3, 1979, 42.
1160. MITRACHE, ION, *„Sau" și „și"*, TribȘc, **9**, nr. 199, 1979, 7.
1161. NICOLAE, NICOLAE I., [La rubrica : Vorbiți și scrieți românește] **Întreprindere** *sau* **intreprindere?**, Flacăra, **28**, nr. 29, 1979, 17.
1162. NICULESCU, ALEXANDRU, [Sub titlul comun : Limba noastră-i o comoară, dar ... jargonul e o calamitate cu care se poate lupta] *Exprimarea corectă (sau incorectă) — un fapt de cultură (sau de incultură)*, PN, **24**, nr. 10—11, 1979, 31—33.
1163. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] **Nște** RLit, **12**, nr. 1, 1979, 8.
1164. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] **Preocupări;** RLit, **12**, nr. 37, 1979, 8.

1165. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Greşeli de acord: acordul predicatului cu subiectul*, LLR, **5**, nr. 3, 1979, 7—9.
1166. POALELUNGI, GHEORGHE, [La rubrica : Cultivarea limbii] *„Neologită"*, RN, **8**, nr. 61—62—63, 1979, 1004—1005.
1167. ŞUTEU, FLORA, *Opinii pe marginea articolului „Magia cuvintelor", Despre respect şi curaj* [pe marginea articolului lui Cezar Tabarcea de la nr. 1 169], Flacăra, **28**, nr. 51, 1979, 19. Vezi nr. 1 154.
1168. TABARCEA, CEZAR, [La rubrica : Vorbiţi şi scrieţi româneşte] *„Am fost la teatru cu soţul"*, Flacăra, **28**, nr. 24, 1979, 19 ; **Am mîncat un stec la snae!** nr. 28, 24.
1169. TABARCEA, CEZAR, *„Magia cuvintelor"?* [pe marginea articolului lui Iorgu Iordan de la nr. 1154], Flacăra, **28**, nr. 45, 1979, 16.
1170. TOHĂNEANU, G. I., [La rubrica : Limbă şi stil] **A atenţiona,** Orizont, **30**, nr. 36, 1979, 6 ; „ . . . *dulce Românie"*, nr. 46 , 7 ; „ . . . domnul ţării cei stăpîne", nr. 47, 7 ; *De la „propriu" la „comun"*, nr. 48, 7.
1171. WALD, HENRI, [Sub titlul comun : Limba noastră-i o comoară, dar . . . jargonul nostru e o calamitate cu care se poate lupta] *Mijlocirea*, PN, **24**, nr 10—11, 1979, 26—27.

VEZI şi nr. 182, 392, 1211.

Recenzii

1172. BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, Ion Roman, *Vorbiţi mai bine, scrieţi mai bine româneşte*, Bucureşti, Editura Ion Creangă, „Biblioteca şcolarului", 1978, 199 p., LL, 3, 1979, 441—442. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 365.
1173. CONSTANTIN, GINA, Ion Roman, *Vorbiţi mai bine, scrieţi mai bine româneşte*, Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1978, 198 p. LLR, **5**, nr. 1, 1979, 58. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 365.

10. ONOMASTICĂ

a. Generalităţi

1174. POPESCU, RADU SP., *Fapte dialectale în onomastica din nord-vestul Olteniei. II. Morfosintaxa, lexicul, formarea cuvintelor* [résumé français], AUC, **6**, 1978, 15—18.

VEZI şi nr. 98, 129, 138, 1 219.

b. Antroponimie

1175. CRISTUREANU, AL., *Prenume româneşti din împrejurimile Dejului în secolele al XIX-lea şi al XX-lea*, Stud, **1**, 83—93.
1176. IORDAN, IORGU, *Influenţa modei asupra numelor de persoane*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 41—49.
1177. IVAŞCU, IOAN, *Sistemul de denominaţie în zona Sebiş, judeţul Arad* [cu un tabel în afară de text ; résumé français], Ziridava, **11**, 1979, 837—937.
1178. MĂRCUŞ, L., ASANACHE, G., *Varia anthroponimica. (I). Elemente de antroponimie — Transilvania, secolul XIX*, I—VII, Bucureşti, [f.e.], 1979, I : 33 p., II : 39 p., III : 48 p., IV : 48 p., V : 48 p., VI : 51 p., VII : 37 p. multigr. [résumé français ; English abstract] (Institutul „V. Babeş").
1179. PĂTRUŢ, I., *Antroponime — toponime* [résumé français], CL, **24**, nr. 2, 1979, 211—212.

VEZI şi nr. 1 139, 1 174.

d. Toponimie

1180. DAN, ILIE, *Aspecte lingvistice în toponimia Văii Solonţului (judeţul Suceava)*, AUI, **24**, 1978, 57—62.
1181. DAN, ILIE, *Observaţii asupra toponimiei Văii Solonţului (jud. Suceava)*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 63—71.
1182. FRUCHTER, EUGEN, MIHĂESCU. GABRIEL, *Precizări istorice şi lingvistice asupra genezei oraşului Tîrgovişte*, în „Archivum Valachicum", **8**, 1976, 93—101.
1183. HOMORODEAN, M., *Între toponimie, folclor şi arheologie* [résumé français], CL, **24**, nr. 1, 1979, 33—38.

1184. HOMORODEAN, M., *Toponimul* **Orăştie** [résumé français], StUBB, **24**, 1, 1979, 49—52.
1185. LOŞONŢI, DUMITRU, **Cuc, cucă, gug gugă,** *şi derivatele lor*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 51—61.
1186. LOŞONŢI, DUMITRU, *Lat.* **galla** *în limba română*, CL, **24**, nr. 1, 1979, 39—45.
1187. LOŞONŢI, DUMITRU, *Toponime româneşti provenite din apelative pentru noţiunea de „înălţime, ridicătură"*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 601—608.
1188. LOŞONŢI, DUMITRU, *Toponime provenite de la apelative pentru noţiunea „depresiune, groapă, văgăună" (II)*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 205—210. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 398.
1189. LOZBĂ, MIHAI, *Note toponimice*, AUI, **24**, 1978, 105—107.
1190. LOZBĂ, MIHAI, *Sensul şi originea unor vechi toponime dacoromâne*, AUI, **24**, 1978, 101—104.
1191. MÂNDRUŢ, OCTAVIAN, ARDELEAN, AUREL, GRĂMESCU, ELENA, *Toponimia geografică — mărturie a locuirii străvechi şi permanente a terenului judeţului Arad* [résumé français], Ziridava, **11**, 1979, 225—241.
1192. MOISE, ION, *Toponimie şi stilistică*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 185—190.
1193. PĂTRUŢ, I., *Note de onomastică* [résumé français], CL, **24**, nr. 1, 1979, 45—46.
1194. POPESCU, RADU SP., *Despre scrierea numelor topice terminate în* **-eana** LR, **28**, nr. 6, 1979, 623—626.
1195. SIMIONESE, VASILE, *Gidronimy slavjanskogo proishoždenija na territorii Rumynii*, Timişoara, [TUT], 1978, 25 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie, *Seminarul de lingvistică*, 5).
1196. SIMIONESE, V., *Hidronime cu aspect slav create de români (II)*, AUT, **15**, 1977, 169—173. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 412.
1197. SIMIONESE, V., *Hidronime româneşti de origine slavă*, AUT, **16**, 1978, 187—190.
1198. TUDOR, DUMITRU, *Dierna — Orşova în epoca romană*, ŞM, **4—5**, 1979, 180—182.
1199. ŢOPAN, GRIGORE, *Contribuţii la monografia denumirii unei localităţi din nordul Transilvaniei* [Batin], Stud, **1**, 199—204.
1200. VINŢELER, ONUFRIE, *Cu privire la apariţia toponimelor* [русский резюме], StUBB, **24**, 1, 1979, 53—56.

VEZI şi nr. 87, 886, 1 070, 1 174, 1 179.

Recenzii

1201. LOZBĂ, MIHAI, Octavian Răuţ, Vasile Ioniţă, *Studii şi cercetări de istorie şi toponimie*. Reşiţa, 1976, 108 p., AUI, **24**, 1978, 124—125. Vezi BRL, **19**, 1976 nr. 1 232.
1202. MUREŞIANU, ION B., O. Răuţ, V. Ioniţă, *Studii şi cercetări de istorie şi toponimie*. Reşiţa, 1976, 108 pag. plus 3 hărţi, MB, **28**, nr. 10—12, 1978, 770—771. Vezi BRL, **19** 1976, nr. 1 232.

VEZI şi nr. 973.

11. ORTOGRAFIE, ORTOEPIE ŞI PUNCTUAŢIE

1203. ANGHELESCU, TEMELIE, N., **Precedă** *sau* **precede — succedă** *sau* **succede?**, LR, **28**, nr. 6, 1979, 627—629.
1204. AVRAM, MIOARA, *Un nou semn de punctuaţie* [bara oblică], LR, **28**, nr. 2, 1979, 193—198.
1205. BELDESCU, G., *Ortografia şi sintaxa*, LL, 1, 1979, 43—49.
1206. CARABULEA, ELENA, *Scrierea şi pronunţarea unor neologisme cu finala în* **-ură** LR, **28**, nr. 2, 1979, 199—201.
1207. HASAN, FINUŢA, *Câteva aspecte ale scrierii cu iniţiale majuscule*, LR, **28**, nr. 1, 1979, 99—103.
1208. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Accentuări prin analogie*, RLit, **12**, nr. 10, 1979, 8.
1209. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *O problemă de ortografie* [scrierea cu *â* şi *î*], Rlit, **12**, nr. 2, 1979, 8.
1210. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Tendinţe în accentuarea numelor proprii*, RLit, **12**, nr. 30, 1979, 9.
1211. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Pronunţări etimologice*, RLit, **12**, nr. 13, 1979, 8.
1212. RIZESCU, I., *Transcrierea numelor proprii latineşti şi greceşti în româneşte*, LL, 2, 1979 192—195.
1213. RUSU, G. C., *Iarăşi despre scrierea derivatelor cu* **-inţă**, LR, **28**, nr. 6, 1979, 633—634. Vezi şi nr. 1 214, şi BRL, **20**, 1977, nr. 1 187.

1214. ŞUTEU, FLORA, *Între ştiinţific şi practic în predarea ortografiei* [pe marginea articolului lui G. C. Rusu din LLR, **3**, nr. 1, 1977], LR, **28**, nr. 1, 1979, 115—116. Vezi şi nr. 1 213 şi BRL, **20**, 1977, nr. 1 187.
1215. VASILIU, EMANUEL, *Scrierea limbii române în raport cu fonetica şi fonologia*, Bucureşti, [TUB], 1979, 110 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limba şi literatura română).
VEZI şi nr. 80, 120, 419, 601, 1 131, 1 149, 1 194, 1 716, 1 783.

Recenzii

1216. MIHAIL, ZAMFIRA, Flora Şuteu, *Influenţa ortografiei asupra pronunţării literare româneşti (L'influence de l'orthographe sur la prononciation littéraire roumaine)*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1976, 244 p., RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 831—832. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 1 249.

V. *BALCANISTICĂ*

1217. MIHAIL, ZAMFIRA, *Convergence sémantique de la terminologie sud-est européenne du logement*, CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 93—101.
1218. MIHAIL, ZAMFIRA, *La méthodologie de la recherche comparée du lexique des langues sud-est européennes*, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 107—122.
1219. PAPAZOGLOU, FANOULA, *Structures ethniques et sociales dans les régions centrales des Balkans à la lumière des études onomastiques*, ACIEGL VII, 153—169.
VEZI şi nr. 26, 101, 161, 502, 503, 505, 1 554.

Recenzii

1220. MIHĂESCU, H., A. V. Desnickaja, *K voprosu o balkanizmah v leksike vostočnoslavjanski jazykov*. „Slavjanskoe jazykoznanie". VIII. Meždunarodnyi sъezd slavistov Zagreb — Ljubljana, septjabrь 1978, Moscou, 1978, p. 145—171, RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 670.
1221. MIHĂESCU, H., *Balkan Archiv*. Neue Folge herausgegeben von Johannes Krammer, Romanisches Seminar der Universität Köln, t. II (1977), 192 p., RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 668.
1222. MIHĂESCU, H., Harald Haarmann, *Balkanlinguistik (1). Arealinguistik und Lexikostatistik des balkanlateinischen Wortschatzes*, Verlag Gunter Narr, Tübingen, 1978, 315 pp. **(Tübingen Beiträge zur Linguistik,** 93), RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 669—670.
1223. SARAMANU, NICOLAE, Helmut Wilhelm Schaller, *Die Balkansprachen. Eine Einführung in die Balkanphilologie*, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1975, 207 p., SCL, **30**, nr. 2, 1979, 174—177.
VEZI şi nr. 11, 40, 41, 822, 824, 826, 830, 832.

VI. *FILOLOGIE CLASICĂ*

1224. BANDI, ROBERT, *Latice distributive izomorfe în prozodia latină*, Stud., **1**, 167—171.
1225. BARBIERI, GUIDO, *Ludi magni* [rezumat], ACIEGL VII, 329—330.
1226. BĂRBULESCU-MUNTEANU, MARIA, *Inscriptions récemment découvertes en Scythie Mineure* [rezumat], ACIEGL VII, 331.
1227. BĂRBULESCU-MUNTEANU, MARIA, *Inscripţii recent descoperite în Scythia Minor* [cu 3 planşe în afară de text ; résumé français], Pontica, **11**, 1978, 127—136.
1228. BERCIU, D., *Scriere cu litere latine şi greceşti descoperită la Buridava (Ocniţa, jud. Vîlcea)*, SCIVA, **30**, nr. 4, 1979, 481—499.
1229. BLAZQUÉZ, JOSÉ M., *La epigrafia romana de Castulo (Hispania)* [rezumat], ACIEGL VII, 332—333.
1230. BOŽILOVA, VIOLETA, *Contribution épigraphique de Novae* [rezumat], ACIEGL VII, 333.

1231. Buraselis, Kostas, *Eupolemos und die Plataseis: zur Interpretation von Labrannda Inschrift Nr. 42* [rezumat], ACIEGL VII, 337.

1232. Buzoianu, L., *Taxinomia numelor proprii în Cartea I din „Metamorfozele" lui Ovidiu* [résumé français] Pontica, **11**, 1978, 259—267.

1233. Castillo, Carmen, *Le progrès de l'épigraphie romaine en Espagne (1972—1977)* [rezumat], ACIEGL VII, 338—341.

1234. Cazacu, Marioara, *Opoziţia analitic -sintetic prin prisma originalului latin şi a traducerii româneşti*, Stud, **1**, 193—194.

1235. Chevalier, R,. *La découverte de l'épigraphie romaine par les voyageurs français en Italie. L'exemple de Montaigne* [rezumat], ACIEGL VII, 342—345.

1236 Chirilă, Eugen, Guy Marica, Viorica, *Lateinische Inschriften aus Cluj (16. — 17. Jh.)*, AnIst Cluj-Napoca, **21**, 1978, 319—328.

1237. Dobson, Brian, *The „Rangordnung" of the Roman Army*, ACIEGL VII, 191—204.

1238. Donati, Angela, *Venti anni di scoperte epigrafiche nella regia VIII* [rezumat], ACIEGL VII, 354—355.

1239. Drew-Bear, Thomas, *Les inscriptions grecques et latines de la Phrygie* [rezumat], ACIEGL VII, 357—359.

1240. Ducrey, Pierre, *Vers un corpus des inscriptions grecques et latines de Philippes de Macédonie* [rezumat], ACIEGL VII, 360.

1241. Dumitriu-Snagov, Ion, *Ţările Române în secolul al XVI-lea.* **Codex Latinus Parisinus.** *Codicele latin de la Paris — 7239.* Paulus Sanctimus Ducensis, *Tratat despre arta militară şi maşinile de război.* Text latin (facsimile şi transcriere). Traducere şi comentarii, studiu, note, glosar şi indici de ... [cu tabele de statistică lingvistică ; résumé français ; English abstract ; русский резюме], [Bucureşti], CR, 1979, 767 [—768] p. Vezi şi nr. 1333.

1242. Dušanić, Slobodan, *The* ὅρκιον τῶν οἰκιστήρων *and fourth-century Cyrene* [rezumat], ACIEGL VII, 361—362.

1243. Edelstein, Frieda, *Despre clasificarea atributului substantival în limba latină.* PSint, 33—53.

1244. D'Encarnação, José, *Inscriptions mal connues du Conventus Pacensis (Lusitanie) — Cinq stèles funéraires du Musée* d'*Elvas* — [rezumat], ACIEGL VII, 366.

1245. Fischer, I., *Preliminarii la o descriere fonologică a consonantismului latin* [résumé français], SCL, **30**, nr. 4, 1979, 307—314.

1246. Forni, Giovanni, *L'anagrafia del soldato e del veterano*, ACIEGL VII, 205—228.

1247. Gasperini, Lidio, *Ovidiana epigraphica* [rezumat], ACIEGL VII, 369—370.

1248. Gilliam, James Frank, *Introduction* [la secţiunea Epigrafie şi armată a celui de-al VII-lea Congres internaţional de epigrafie greco-latină, Constanţa , 1977], ACIEGL VII, 187—189.

1249. [Gostar, N.], **ΔΑΚΟΙ** *în* **Historia romana** *a lui Dio Cassius* [résumé français], An IstIaşi **15**, 1978, 121—129.

1250. Gostar, Nicolae, *Les guerres daces de Trajan d'après les inscriptions* [rezumat], ACIEGL VII, 373—374.

1251. Graur, Al., **Philaenon arae**, StCl, **18**, 121—123.

1252. Gudea, Nicolae, *Beiträge zur lateinisch-römischen Paläographie in Dakien. Ziegelinschriften* [rezumat], ACIEGL VII, 375—377.

1253. Hely, Bruno, *Ateliers lapidaires de Thessalie*, ACIEGL VII, 63—90.

1254. Hommel, Hilderecht, *Die Ursprüng der Verehrung des Achilleus Pontarches*, ACIEGL, VII, 317—318.

1255. Iglesias Gil, Jose Manuel, *Onomástica indígena en la cornisa cantábrica* [rezumat], ACIEGL VII, 380—382.

1256. Jones, Chistopher P., *Some new inscriptions from Bubon (Lycia)* [rezumat], ACIEGL VII, 387.

1257. Karayotov, Ivan, *Nouvelles inscriptions de la région de Bourgas (Bulgarie)* [rezumat], ACIEGL VII, 388—389.

1258. Kloos, Rudolf M., *Methoden und Möglichkeiten der lateinischen Epigraphik des Mittelalters*, ACIEGL VII, 91—103.

1259. Knoepfler, Denis, *„Misit Dubois Neoburgensis". La contribution du Neuchâtelois Frédéric DuBois de Montperreux à l'épigraphie de la côte septentrionale de la mer Noire* [rezumat], ACIEGL VII, 391—392.

1260. KOCK, MICHAEL, *Zum Projekt der Edition der epigraphischen Quellen aus Carthagena in Verbindung mit einer Stadtgeschichte des römischen Neukarthago* [rezumat], ACIEGL VII, 393—395.
1261. KOTULA, TADEUSZ, *Épigraphie et histoire : les flamines perpétuels dans les inscriptions latines nord-africaines du Bas-Empire romain* [rezumat], ACIEGL VII 398.
1262. KRAMER, JOHANNES, *L'influence du grec sur le latin populaire : quelque réflexions*, StCl, **18**, 127—135.
1263. KRUMMREY, HANS, *Bemerkungen zur Editionstechnik im* **Corpus Inscriptionum Latinarum** [rezumat], ACIEGL VII, 399—402.
1264. LIVADARAS, N. A., *Une inscription archaïque trouvée récemment au temple d'Apollon Maléatas d'Épidaure* [rezumat], ACIEGL VII, 403.
1265. LUCA, C., MILEA, Z., *Onomastica inscripțiilor de la Potaissa* [résumé français], AMN, **15**, 1978, 189—194.
1266. LUPAȘ, LIANA, ὑπέρκομπος et ὑπέρκοπος StCl, **18**, 115—119.
1267. MASSON, OLIVIER, *Notes d'onomastique grecques : quelques noms sans étymologies* [rezumat], ACIEGL VII, 404—406.
1268. MATTINGLY, HAROLD B., *Epigraphic criteria for dating the Lax Latina Bantina (CIL I² 582)* [rezumat], ACIEGL VII, 407—409.
1269. MAYER OLIVÉ, MARCOS, *Epigraphica Dertosensia* [rezumat], ACIEGL VII, 410—412.
1270. MÂRZA, EVA,, MIRCEA, IOAN, *Două incunabule intrate în circuitul științific*, RMM, **16**, nr. 4, 1979, 70—71.
1271. MESAROȘ, V., *Colecția de monumente epigrafice de la Liceul „Horia Cloșca și Crișan" din Abrud* [cu 12 figuri în text ; résumé français], Apulum, **16**, 1978, 175—184.
1272. MICHHELIDOU-NICOLAOU, INO, *Inscribed day sealings from the Archeion of Paphos* [rezumat], ACIEGL VII, 413—416.
1273. MIHAILOV, GEORGI, *Documents épigraphiques de la côte bulgare de la Mer Noire*, ACIEGL VII, 263—271.
1274. MIHĂESCU, HARALAMBIE, *La littérature byzantine, source de connaissance du latin vulgaire (II)*, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 39—60 ; *(III)*, nr. 2, 359—383. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 448.
1275. MÓCSY, ANDRÁS, *Zweiter Bericht über die Arbeiten aus* **Onomasticon** [rezumat], ACIEGL VII, 419.
1276. MUNDO, ANSCARI M., *Projet de* **Corpus des inscriptions de la Catalogne du IX et X siècles** [rezumat], ACIEGL VII, 420—421.
1277. NAGARKAR, ANNE, *Greek personal names from the word for „horse"* Ἱππ(ο)-/-ιππος *in the archaic and classical periods* [rezumat], ACIEGL VII, 422—423.
1278. NAVEN, JOSEPH, *New evidence for the early adoption of the alphabet by the Greeks* [rezumat], ACIEGL VII, 424—425.
1279. OVADIAN, ASHER, *Early Christian inscribed tombstones in the D. Pinkus Collection, Israel* [rezumat], ACIEGL VII, 429—430.
1280. PANCIERA, SILVIO, *Esercito ed Epigrafia : nuovi contributi da iscrizioni latine di Roma* [rezumat], ACIEGL VII, 431—432.
1281. PEPPAS-DELMOUSOU, DINA, *Un archonte nouveau d'Athènes et les listes des pylores de l'Acropole* [rezumat], ACIEGL VII, 433—434.
1282. PERL, GERHARD, *Doppelte Negation in Pompejanischen Inschriften (zu CIL IV 8767)* [rezumat]. ACIEGL VII, 435.
1283. PETCULESCU, LIVIU, *Un fragment de diplomă militară de la Micia* [cu 2 figuri în text ; résumé français], AMN, **15**, 1978, 131—133.
1284. PETOLESCU, CONSTANTIN C., *Les colons d'Asie Mineure dans la Dacie Romaine* [rezumat], ACIEGL VII, 436.
1285. PETRIKOVITS, HARALD V., *Militärisches Nutzland in den Grenzprovinzen des römisches Reiches*, ACIEGL VII, 229—242.
1286. PETSAS, PHOTIOS, *Unpublished manumission inscriptions from Macedonia* [rezumat], ACIEGL VII, 438.
1287. PISO, IOAN, *Epigraphica (VI). Inschriften aus Sarmizegetusa* [cu 9 figuri în afară de text]. StCl, **18**, 137—144 ; *(VIII). Inscripții din Sarmizegetusa aflate la Ostrovul Mare* [cu 7 figuri în text ; résumé français], Apulum, **16**, 1978, 188—197 ; *(IX). Inscripții voltice recent descoperite la Sarmizegetusa* [cu 41 de figuri în afară de text ; résumé français], AnIst Cluj-Napoca **21**, 1978, 279—287 ; *(X)* [cu 9 figuri în afară de text], AMN, **15**, 1978, 179—187. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1445, **19**, 1976, nr. 1 287, 1 288, 1289.
1288. PODLECKI, ANTHONY J., *Some early inscriptions commemorating poetic victories* [rezumat], ACIEGL VII 443—444.

1289. POGHIRC, CICERONE, **Fulminis** *sau* **fluminis?** *Conjectură la Tibul, I, 9, 36*, StCl, **18**, 125—126.

1290. POPESCU, EMILIAN, *Die Inschriften aus Kleinskythien*, ACIEGL VII, 273—292.

1291. POPESCU, SEBASTIANA, *Stadiul actual şi metodele cercetării formării cuvintelor în limba latină. Derivarea cu sufixe*, SCL, **30**, nr. 4, 1979, 367—370.

1292. POULTER, A. G., *CIL III 6155, a third century inscription from Tomis* [rezumat], ACIEGL VII, 445—446.

1293. POZNANSKI, LUCIEN, *L'anthroponymie théorophore ,,Mercures" en Gaule Romaine* [rezumat], ACIEGL VII, 447—448.

1294. PROTASE, DUMITRU, *Les Illyriens en Dacie à la lumière des données épigraphiques* [rezumat], ACIEGL VII, 449—450.

1295. RENDIĆ-MIOČEVIĆ, DUYE, *L'onomastique illyrienne des tablettes cirées daces* [rezumat], ACIEGL VII, 456—457.

1296. REY-COQUAIS, JEAN PAUL, *Onomastique et histoire de la Syrie gréco romaine*, ACIEGL VII, 171 — 183.

1297. REYNOLDS, JOYCE MAIRE, *Military inscriptions of Roman Cyrenaica* [rezumat], ACIEGL VII, 458—460.

1298. ROCCHI, MARIA, *Contributi allo studio delle Charites (I)*, StCl, **18**, 5—16.

1299. ROESCH, PAUL, *La cavalerie béotienne à l'époque hellénistique (338—172)*, ACIEGL VII, 243—251.

1300. RUSSU, I. I., *Inscripţii din Ulpia Traiana (Sarmizegetusa) (Trei recuperări şi restituiri)* [résumé français], SCIVA, **30**, nr. 3, 1979, 437—444.

1301. SANDERS, GABRIEL, *Carmina Latina epigraphica ,,post-Bücheleriana" : inventaire quantitatif* [rezumat], ACIEGL VII, 463—464.

1302. SANIE, SILVIU, *Les Africains en Dacie romaine* [rezumat], ACIEGL VII, 465—466.

1303. SĂNDULESCU, CONSTANTIN, *Un medic din şcola hipocratică la Tomis* [cu un facsimil în text TMES, 13—18.

1304. SCHMITT, RÜDIGER, *Iranische Personennamen auf griechischen Inschriften*, ACIEGL VII, 137—153.

1305. SCORPAN, CONST., *Problèmes de la défense de la Scythie Mineure à la lumière des documents épigraphiques de Sacidava* [rezumat], ACIEGL VII, 467.

1306. SOLIN, HEIKKI, *CIL X Supplementum* [rezumat], ACIEGL VII, 472—473.

1307. ŞTEF, FELICIA, *Sintaxa condiţionalelor limbii eline*, Bucureşti [TUB], 1979, 377 [—378] p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine).

1308. TATSCHEVA-HITOVA, MARGARITA, *Über die Epitheta der Götter in den griechischen Inschriften aus Moesia Inferior und Thracia* [rezumat], ACIEGL VII, 475—476.

1309. TOURATSOGLOU, IOANNIS, *Progress report on a ,,Corpus Imaginum Inscriptionum Graecarum Macedoniae" (CIIGM)* [rezumat], ACIEGL, VII, 479—481.

1310. VELKOV, V., *Zum Militärwesen der römischen Provinz Thrakien (Das Militärlager von Kabyle)* [rezumat], ACIEGL VII, 484.

1311. VIDMAN, LADISLAV, *Ieiunium Cereris quinquennale (en marge des Fasti Ostienses)* [rezumat], ACIEGL VII, 485.

1312. VINOGRADOV, JURI G., *Griechische Epigraphik und Geschichte des nördlischen Pontosgebietes* ACIEGL VII, 293—316.

1313. VULPE, RADU, *Inscription de Nicomédie concernant deux* **protectores** *de Dacie* [rezumat], ACIEGL VII 486.

1314. WAELKENS, MARC, *Ateliers lapidaires en Phrygie*, ACIEGL VII, 105—128.

1315. ZANINOVIĆ, MARIN, *The new Latin inscription from Pharia* [rezumat], ACIEGL VII, 493—495.

VEZI şi nr. 7, 90, 103, 106, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 134, 135, 143, 144, 145, 170, 183, 253, 346, 474, 476, 489, 490, 502, 544, 729, 850, 865, 914, 1 212, 1 219, 1 399, 1 432, 1 449, 1 538.

Recenzii

1316. BERCIU, I., MOGA, V., *Inscriptiones Daciae et Scythiae minoris antiquae*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1975, Vol. I, 285 p.; 1976, 478 p.; 1977, vol. II, 278 p.; vol. III/I 287 p., Apulum, **16**, 1978, 543—544. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 109, **19**, 1976, nr. 1 293, **21**, 1978, nr. 1 451.

1317. CHIŢIMIA, I, C., Marcus Publius Cicero, *Epistolae ad Atticum (Scrisori către Atticus)*, versiune românească de prof. Constantin Popescu-Mehedinţi, 2 vol., colecţia ,,Ovidi-

anum", Bucureşti, Arta grafică, 1978, 720 p., LL, 2, 1979, 310—311. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 437.

1318. Cojocaru, Constantin, *Limba latină în sud-estul Europei* [H. Mihăescu, *La langue latine dans le sud-est européen*, Buc., 1978], Ateneu, **16**, nr. 1, 1979, 15. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1442.

1319. Costa, Traian, P. Papini Stati, *Thebais*. Edidit Alfredus Klotz. Editionem correctiorem curauit Thomas C. Klinnert. Leipzig, Teubner, 1 f. + LXXVIII + 630 p. **(Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana)**, StCl, **18**, 197—199.

1320. Fischer, I., R. G. Nisbet, Margaret Hubbard, *A Commentary on Horace*, **Odes**, *Book* 1, Oxford, Clarendon Press : Oxford University Press, 1970, LVIII + 440 p., 9.50, StCl, **18**, 192—195.

1321. Graur, Al., [La rubrica : Limba noastră] *Latina răsăriteană* [H. Mihăescu, *La langue latine dans le sud-est de l'Europe*, Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 17, 1979, 8. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 442.

1322. Iliescu, Octavian, *Lexikon des Mittelalters*. Erster Band/Erste Lieferung : *Aachen Ägypten* ; Zweite Lieferung : *Ägypten-Almohaden* ; Driette Lieferung : *Almojarifazgo-Anatomie* / Abkürzungen, 1978, Artemis Verlag, München und Zürich, RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 664—665.

1323. Lupaş, Liana, Apollonius de Rhodes, *Argonautique*, tome I, chants I—II. Texte établi et commenté par Francis Vian et traduit par Émile Delage. Paris, Les Belles Lettres, 1974, XC + 285 p. (cu numerotare în mare parte dublă), 2 hărţi, StCl, **18**, 190—192.

1324. Lupaş, Liana, Euripides, *Orestes*. Edidit Werner Biehl. Leipzig, Teubner, 1975, LXI + 158 p. **(Bibliotheca Teubneriana)**, StCl, **18**, 187—190.

1325. Lupaş, Liana, Jaakko Frösén, *Prolegomena to a Study of the Greek Languange in the First Centuries A.D. The Problem of Koiné and Atticism*. Academie dissertation . . ., Helsinki, 1974, (10) + 227 p., SCL, **30**, nr. 2, 1979, 181—182.

1326. Mihăescu, H., Emmanouil Kriaras, Λεξικὸ τῆς μεσαιωνκῆς, Ἑλληνικῆς δημώδους γραμματείας 1100—1669. Tome VI, Thessaloniki, 1978, 48 + 388 pp., RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 191.

1327. Mihăescu, H., Titos P. Jochalas, *Considerazioni sull'onomastica e toponomastica albanese in Grecia*. "Balkan Studies". XVII, 1977, 313—329, RESEE, **27**, nr. 1, 1919, 190.

1328. Nichita, Mihai, Henri Hierche, *Les épodes d'Horace. Art et signification*, Bruxelles, Latomus, 1974, 156 p. **(Collection Latomus**, 136), StCl, **18**, 200—201.

1329. Pippidi, D. M., Heikki Solin, *Epigraphishe Untersuchungen in Rom und Umgebung*, Helsinki, 1975, 78 p. + 95 repr. fotografice afară din text (Annales Academiae Scientiarum Fenicae. Ser. B, Tom. 192), StCl, **18**, 204.

1330. Pippidi, D. M., *Kölner Papyri (P. Köln)*, Bd. 1, bearbeitet von Bärbel Kramer u. Robert Hübner. Opladen. Westdeutscher Verlag, 1976, 202 p. in 8° + şapte planşe din text (Abhandlungen der Rheinisch-Westfälischen Akademie der Wissenschaften. Sonderreihe **Papyrologica Coloniensia** vol. VII), StCl, **18**, 199.

1331. Pippidi, D. M., *Note de lectură* [56. *Din nou despre Ti. Plautius Aurelianus din Callatis*. 57. *Rectificări la o dedicaţie greacă din Muzeul de arheologie Constanţa*. 58. *În jurul dediticiilor din „Constitutio Antoniniana"* ; résumé francais], StCl, **18**, 151—157.

1332. Russu, I. I., *Despre* **Inscripţiile romane din Ungaria** *(II)* [Budapesta 1979 ; mit deutscher Zusammenfassung], SCIVA, **29**, nr. 1, 1978, 95—98.

1333. Rusu, Adrian Andrei, Ion Dumitriu-Snagov : *Ţările române în secolul al XIV-lea*. **Codex latinus parisinus** [Buc., 1979], Steaua, **30**, nr. 6, 1979, 46. Vezi nr. 1 241.

1334. Ştef, Ana Felicia, Strabon. *Géographie*. Tome VIII. Livre XI. Texte établi et traduit par François Lassere Paris, Les Belles Lettres, 1975, 179 p., StCl, **18**, 195—197.

1335. Vătăşescu, Cătălina, Thoma Kakori, *Contribution a l'étude de l'origine des noms* Ἀλβανοί *et* Ἀλβανοπολις, „Etudes Balkaniques", XII, 1977, 1, p. 122—129, RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 671.

1336. * * * George G. Murnu, *Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen* [Buc., 1977], RomBooks, nr. 4, 1978, 22. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1 218.

VEZI şi nr. 10, 36, 147, 149, 151, 936, 953, 958, 999, 1 222, 2 005.

VII. *GERMANISTICĂ*

1337. ARMBRUSTER, ADOLF, *Das Bewusstsein des Gemeinsnamen historischen Schicksals* [convorbire consemnată de Dieter Drotleff], KarpRund, **12**, nr. 18, 1979, 1,6.

1338. BARBA, E., *Über das Verbalgefüge in Deutschen und Rumänischen* [rezumat în română], CRSLA, 83—90.

1339. BARBA, E., CORNEA, TH., *Über das Nominalgefüge im Deutschen und Rumänischen* [rezumat în română], CRSLA, 15—22.

1340. BARBA, GABRIELLE, *Hervorhebung, Verstärkung*, DRKG, 220—223.

1341. BARBA, KATARINA, *Zur Beschreibung und Klassifikation der Determinative*, DRKG, 99—110

1342. BARBU, ELISABETA, *Die Konjunktoren in der deutschen und in der rumänischen Sprache*, DRKG, 138—145.

1343. BĂNCILĂ, FLORICA, *Remarks on Syntactic and Semantic Constraints on Subject Formation in English Impersonal Constructions (Diachronic Approach)*, AUBLLS, **28**, 1, 1979, 133—140.

1344. BÎRĂ, ELENA, *On the Modal Past* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, nr. 1, 1979, 109—116.

1345. BUNTA, MAGDALENA, IMRE, KATONA, *Cronica habană de la Cluj* [cu 4 planşe în afară de text ; mit deutscher Zusammenfassung], AMN, **15**, 1978, 315—330.

1346. CARA, SILVIA, *Dependenzrelation bei der Verbalphrase im Infinitiv*, DRKG, 65—71.

1347. CHIRIŢĂ, GERTRUD G., *Graphembedingte Aussprachesschwierigkeiten*, DRKG, 17—26.

1348. CIOBANU, DANIELA, *Das semantisch Feld des Grundes im Deutschen und Rumänischen*, DRKG, 207—219.

1349. CORNILESCU, ALEXANDRA, *Notes on the „Left Branch Condition"* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, 1, 1979, 141—146.

1350. DINJER, JOSEF, *„Em's Weissi in de Aue net vergunne" (I). Mittelhochdeutscher Laut-und Wortbestand in der Banater rheinfränkischen Mundart*, NBZ, **23**, nr. 5 245, 18 oct. 1979, 2 ; *(II)*, nr. 5 257, 1 noi. 1979, 2—3.

1351. DINJER, JOSEF, *Historisch geworden und gewachsen, Banater Familiennamen jeben Auskunft*, KarpRund , **12**, nr. 38, 1979.

1352. ENGEL, ULRICH, *Anschauliche Beschreibung sprachlicher Strukturen. Gespräch mit Prof. Dr. . . . aus Mannheim, dem Leiter des Projekt einer* **Deutsch-rumänischen Kontrastive Grammatik** [convorbire consemnată de Eduard Schneider], NBZ, **23**, nr. 5 098, 26 apr. 1979, 2.

1353. FORNA, PETRU, *Die Rektion der Präpositionen im Deutschen und Rumänischen*, DRKG, 127—131.

1354. GEHL, HANS, *„Des Monat brenne die Brennese net". Banater Volksetymologie im Sachbereich „Pflanzen" (II)*, NBZ, **23**, nr. 5 014, 18 ian. 1979, 3 ; *„Gnackbeisser" und „Jungfer im Grünen". Banater... (III)*, nr. 5 026, 1 feb., 3 ; *„Fenschterkrawwler" und „Liebstenge". Banater . . . (IV)*, nr. 5 038, 15 febr., 3 ; *„Quackebusch" und „Zellerich". Banater . . . (V)*, nr. 5 050, 1 mar., 3 ; *„Kerweibusche" und „Pulvernegele". Banater . . . (VI)*, nr. 5 062, 15 mar., 3 ; *„Leppcheblum" und „Trutefuss". Banater . . (VII)*, nr. 5 074, 29 mar., 2 ; *„Mädchen am Weg" und „geputzter Hut". Banater . . . (VIII)*, nr. 6 086, 12 apr., 2 ; *Egel, Eichatz und Eierwisler. Banater Volksetymologie im Sachbereich „Tiere" (I)*, nr. 5 163, 12 iul., 3 ; *Katscherich und Hellerpumpeller, Banater . . . (II)*, nr. 5 175, 26 iul, 2 ; *Prinzelersel, Hammau und Stochneider. Banater . . . (III)*, nr. 5 187, 9 aug. 3 ; *Kanarivogl, Gailsfresser und Heulerweih. Banater . . . (IV)*, nr. 5 209, 6 sep., 2—3 ; *Multpruf, Phidlche und Erdsheese. Banater . . . (V)*, nr. 5 233, 4 oct., 3 ; *Amper, Federhetn und Pellerbaam. Banater Volksetymologie im Sachbereich „Hof und Feld" (1)*, nr. 5 281, 29 nov., 2 ; *Griffl, Kanebett und Kapäärdeck. Banater . . . (II)*, nr. 5 283, 23 dec., 2 ; *Kanschl Bocksleimot und Kotschiwagele. Banater . . . (III)*, nr. 5 305, 27 dec., 2.

1355. GOGĂLNICEANU, CĂLINA, *Has English Grammatical Gender?*, AUI, **23**, 1977, 89—91.

1356. GRUIŢĂ, MARIANA, *Aspects of Coordination in English and Romanian (A Contrastive Approach)*, PSint, 176—205.

1357. GRUIŢĂ, MARIANA, *Contribuţii la studiul contrastiv al conectivelor coordonatoare în engleză şi română* [cu 3 figuri în text], Stud. **1**, 135—142.

1358. GRUIŢĂ, MARIANA, *Implicaţii semantice ale coordonării disjunctive. O abordare contrastivă* [English abstract], StUBB, **24**, 2, 1979, 20—25.

1359. HARLE, HANS, *Herkunft, Entstehen und Verschwinden (I). Bemerkungen über deutsche Namen in Banat*, NBZ, **23**, nr. 5 121, 24 mai 1979, 2—3 ; *(II)*, nr. 5 139, 14 iun., 3 ; *(III)*, nr. 5 151, 28 iun., 3.

1360. HORAK, VALERIA, *Der Konjunktiv und seine Entsprechungen im Rumänischen*, DRKG, 59—64.
1361. HORĂSCU, LYA-GABRIELA, *Particularităţi morfologice în* **Huckleberry Finn**, AUI, **23**, 1977, 103—105.
1362. HORGA-IANCOVICI, MIMOZA, *Satzarten Satzstrukturen und anderen Stilmittel in Erwin Wittstocks Roman „Bruder, nimm die Brüder mit"*, AUC, **6**, 1978, 153—156.
1363. ISBĂŞESCU, MIHAI, *Zur ersten Bilanz der* **Deutsch-rumänischen Kontrastiven Grammatik**, DRKG, 7—13.
1364. ISBĂŞESCU, M., ENGEL, ULRICH, *Cu . . . despre un proiect comun* [*Gramatica contrastivă germano-română*; convorbire consemnată de Octavian Nicolae], Cronica, **14**, nr. 48, 1979, 10.
1365. KLEIN, HANS, *Banater Volksgut: Sprichwörter und Aussprüche aus dem Bergland. Hehja gehgt's hicerma!* NW, **31**, nr. 9 461,20 oct., 1979, 4.
1366. KUNZE, HORST, *Am Trapez der Sprache* [reprodus după „Sprachpflege"—Leipzig], NW, **31**, nr. 9 521, 29 dec. 1979, 4.
1367. LAMMERT, ERICH, *Schnackl und Schlicks. Zur Wortgeographie des Schluckauf*, NBZ, **23**, nr. 5 109, 10 mai 1979, 3.
1368. LĂZĂRESCU, IOAN, *Die Struktur des Wörterbuchs zur Valenz deutscher und rumänischer Verben*, DRKG, 72—79.
1369. LUCUŢA, YVONNE, *Dependenzielle und lineare Anordnung im deutschen und rumänischen Verbalkomplex*, DRKG, 29—37.
1370. MURAR, IOANA, *Aspecte contrastive legate de pronumele relativ (în engleză şi română)* [English abstract], AUC, **6**, 1978, 41—43.
1371. NEUMAN, ERIKA, *Das Perfekt im Deutschen und Rumänischen*, DRKG, 46—58.
1372. NUSSBÄCHER, GERNOT, *Die ältesten Honterus-Druck*, NW, **31**, nr. 9 381, 17 iul. 1979, 6,
1373. NUSSBÄCHER, GERNOT, „... *mit gebührendem Fleiss". Über die ältesten siebenbürgischen „Kalendermacher"*, NW, **31**, nr. 9 224, 13 ian. 1979, 4.
1374. OBREJA, RADU, *Die Komparation. Ausdrucksmöglichkeiten des Positivs und Komparativs in der deutschen und rumänischen Sprache*, DRKG, 132—137.
1375. ORENDI, GUNDE, *Die Hermannstädter Familennamen*, KarpRund, **12**, nr. 22, 1979, 6.
1376. PASCU, AL., *Eminescu — o nouă propunere în engleză* [în versiunea lui Corneliu M. Popescu, Buc,. 1978], Orizont, **30**, nr. 6, 1979, 17.
1377. PATAKY, E., *Cîteva consideraţii privind statutul articolului hotărît în limba engleză în discursul ştiinţific* [English abstract], CRSLA, 67—70.
1378. PÂRLOG, HORTENSIA, *Monosyllabic Structures in English and Romanian* [cu 9 tabele în text şi 2 anexe; rezumat în română], AUT, **16**, 1978, 129—140.
1379. PÂRLOG, HORTENSIA, *The Consonants of English and Romanian* [rezumat în română], [Timişoara], [TUT], 1979, 25 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie Seminarul de lingvistică, 8).
1380. PECULEA, P., *Pentru un model convergent în studiile de analiză contrastivă* [English abstract], CRSLA, 77—82.
1381. PECULEA, P., *Criterii relevante de analiză contextuală. Pronumele în engleză* [English abstract], CRSLA, 71—77.
1382. PETRESCU, MARIANA, *Aspekte der Diminution im Deutschen und Rumänischen*, DRKG, 149—155.
1383. POP-CORNIŞ, MARCEL, *Funcţiile retoricii figurative în romanele lui Herman Melville şi Thomas Wolfe* [English abstract; mit deutscher Zusammenfassung], AUT, **16**, 1978, 63—76.
1384. POP-CORNIŞ, MIHAELA, *Pronumele relativ în limbile engleză şi română* [English abstract; rezumat în esperanto], AUT, **15**, 1977, 139—150.
1385. POPA, LUCIA, *Die Anparsung der grammatischen Kategorien des Rumänischen an die grammatischen Kategorien des Deutschen*, DRKG, 80—89.
1386. PREDA, ION AUREL, *Creangă în limba engleză tălmăcit de Ana Cartianu şi R. C. Johnston*, Sec. 20, nr. 6, 1979, 121—124.
1387. RACOVEANU, AURELIA SCUMPA, *Comic Characterization in Smollett's Novel — Levels of Expression and Significance* [rezumat în română]. AUBLLS, **28**, 1, 1979, 33—40.
1388. RICHARDSON, KYLE, *Versuri ale poemului „Lacul" în limba engleză*, ConvLit, nr. 7, 1979, 13.
1389. SANDU, DOINA, *Fragen zur Grundfolge im deutschen und rumänischen Satz*, DRKG, 159 — —172.
1390. SAUER, GERTRUDE, NICOLAE, OCTAVIAN, *Durch „daß" eingeleitete Egänzungssätze und ihre rumänischen Entsprechungen*, DRKG, 183—189.
1391. SCHMIDT, GERTRUDE, *A History of the English Language*, Timişoara, TUT, 1978, 206 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie, Catedra de limbi germanice).

1392. STĂNESCU, SPERANȚA, *Probleme einen adäquaten Beschreibungssprache in der* **Deutsch-rumänisch kontrastive Grammatik** *(DRKG)*, DRKG, 90—98.
1393. ȘTEFĂNESCU, IOANA, *Accomplishments and Achievements. Some Problems of Description*, AUBLLS, **28**, 1, 1979, 117—128.
1394. THUDT, ANNELIESE, *Aus der Arbeit des* **Siebenbürgisch-Sächsischen Wörterbuchs**. *Zur Wortforschung*, FVL, **22**, nr. 1, 1979, 122—127.
1395. THUN, HARALD, *Die Existimatoren des deutschen und ihre rumänischen Äquivalents*, DRKG, 193—206.
1396. TIVIG, ERWIN, *Definition und Klassifikation des Pronomens*, DRKG, 119—126.
1397. TROFIN, AUREL, *Elementul predicativ suplimentar (The Predicative Adjunct) în engleză și română*, PSint, 375—385.
1398. TUSINSCHI, PAUL, *Zur Definition des Nomens im Deutsch und Rumänischen. Einige Kriterien für eine kontrastive Analyse des Nomens im Deutschen und Rumänischen*, DRKG, 111—118.
1399. VAIREL, HÉLÈNE, *Moindre actualité et moindre actualisation : sur l'emploi modal des formes verbales de passé en anglais, français et latin. Le problème de l'optatif grec*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 563—584.
1400. VANCEA, GEORGETA, *Die Stellung der Negation im Deutschen und Rumänischen, unterrichtsmethodische Hinweise für den Deutschunterricht*, DRKG, 173—180.
1401. VIOREL, ELENA, *Die Verbaldiathese im Deutschen und Rumänischen*, DRKG, 38—45.
1402. VIOREL, ELENA, *Valențele verbului* **lassen / a lăsa** *în germană și română* [mit deutscher Zusammenfassung], StUBB, **24**, 1, 1979, 64—70.
1403. VIOREL, ELENA, BOTTESCH, JOHANNA, *Zum Problem der Satzbauplane im Deutschen*, PSint, 411—455.
1404. VLAICU, MONICA, *Observații asupra sistemului de prescurtări în documentele transilvănene cu scriere gotică din sec. XV—XVII*, RA, **56**, nr. 1, 1979, 48—66.
1405. WEBER, WILHELM, *Wo steht „et Klänet äm Läm on kräscht nä"? Herkunftsmässige und allgemeine Kennzeichung der Billeder Mundart [I]*, NBZ, **23**, nr. 5 098, 26 apr. 1979, 3 ; *[II]*, nr. 5 109, 10 mai, 2—3.
1406. ZDRENGHEA, MIHAI-MIRCEA, *Despre opoziția „momentan/durativ" în colocația timp — adverb de timp*, Stud, **1**, 53—59.
1407. ZDRENGHEA, MIHAI M., *Modals Embedding Generics in English and Romanian*, CLTA, **16**, nr. 1, 1979, 85—91.
1408. ZDRENGHEA, MIHAI MIRCEA, *Some Observations on Tense Contrast in English and Romanian* [rezumat în română], StUBB, **24**, 2, 1979, 48—55.
1409. * * * *Beitrage zur* **Deutsch-rumanischen kontrastive Grammatik**. *Erstes Kolloquium des Kollektives zur DRKG. Sibiu*, 17.—18. *November* 1978. Projektleiter : Prof. dr. doc. Mihai Isbășescu, prof. dr. Ulrich Engel, Bukarest, [TUB], 1979, 223 [—224] p. Universität Bukarest. Lehrstuhl für deutsche Sprachen und Literatur und Institut (für deutsche Sprache, Mannheim — BRD).

VEZI și nr. 22, 108, 137, 213, 270, 342, 728, 737, 865, 877, 881, 882, 892, 895, 911, 1 092, 1 543, 1 734, 1 778, 1 788, 1 842, 1 845, 1 847, 1 852, 1 860, 1 865, 1 877, 1 880, 1 884, 1 890, 1 895, 1 897, 1 901, 1 905, 1 909, 1 014, 1 917, 1 929, 1 932, 1 934, 1 935, 1 936, 1 937, 1 939, 1 940, 1 950, 1 951, 1 953, 1 962, 1 963, 2 017, 2 020, 2 026, 2 031, 2 033, 2 034, 2 044, 2 045, 2 046, 2 053, 2 056, 2 058, 2 065, 2 066, 2 075, 2 076, 2 077, 2 083, 2 087, 2 092, 2 093, 2 095, 2 121, 2 123.

Recenzii

1410. COVALI, CRISTINA-SVETLANA, N. Bjervig, *Tempus i Dansk og Russisk. Et bidrag til en kontrastiv analyse, „Svantevit"*. Dansk tidsskrift for slavistik, II (1977), Nr. 2, str. 33—50, PFR, 1978, 234—235.
1411. FRĂȚILĂ, V., E. Eichler, I. Bily, R. Gläser, H. Walter (Red.), *Beiträge zur Theorie und Geschichte der Eigennamen (Materialetien der namenkundlichen Arbeitstagung „Name, Geschichte, kulturelle Erbe", Karl Marx — Universität, Leipzig, 23—24. 10. 1974* ; **Linguistische Studien**, *Reihe A*, 30), Berlin, 1976, 200 p., CL, **24**, nr. 1, 1979, 108—111.
1412. GIESEL, M., *Muttersprache*. Zeitschrift zur Pflege und Erforschung der deutschen Sprache (Wiesbaden), 87. Jg., Heft 4, NL, **30**, nr. 2, 1979, 121.
1413. GIESEL, M., *Synonymwörterbuch. Sinnverwandte Ausdrücke der deutschen Sprache*. Herausgegeben von Herbert Görner und Günter Kempcke, VEB Bibliographischer Institut, Leipzig, 1978, NL, **30**, nr. 4, 1979, 116—117.

1414. GRAUR, AL., Elsa Lüder, *Probleme der sprachlichen Gradation*, Freiburg und München. Verlag Karl Alber, 1978, 524 p., SCL, **30**, nr. 4, 1979, 383—384.
1415. KEMPEN, J., Heinz Kloss : *Die Entwicklung neurer germanischer Kultursprachen Seit 1800*, Schwann Verlag, Düsseldorf, 1976, NL, **30**, nr. 10, 1979, 115.
1416. KOTTLER, PETRU, Karl-Ernst Sommerfeldt, Herbert Schreiber, *Wörterbuch zur Valenz und Distribution der Substantive*, Leipzig, VEB Bibliographisches Institut, 1977, 432 p., AUT, **16**, 1978, 211—213.
1417. NIERMER, M., *Sprachpflege* — Zeitschrift für gutes Deutsch (Leipzig), 27, Jg., 11—12/1978, NL, **30**, nr. 4, 1979, 120.
1418. NUSSBÄCHER, GERNOT, *Der Sprachdienst*. Herausgegeben im Auftrag des Gesellschaft für deutsche Sprache (Wiesbaden) von Otto Nüssler, 23. Jg. Heft 4/1979, NL, **30**, nr. 10, 1979, 115.
1419. OHNWEILER, MARTIN, *Siebenbürgische Beiträge zur Geschichte Rumäniens*. Ausgrabung einer untergegangenen frühsächsischen Siedlung geplant / Band „M" des *Siebenbürgischsächsischen Worterbuch* in Arbeit, NW, **31**, 9 222, 11 ian. 1979, 1, 6.
1420. VAIMBERG, S., R. Lötzsch, *Slawische Elemente in der grammatischen Struktur des Jiddischen*, „Zeitschrift für Slawistik", XIX (1974), Nr. 4, str. 446—459, PFR, 1978, 243—244.
1421. VORONIUC, ARETA, Geoffrey Leech, Jan Svartvik, *A Communicative Grammar of English*, London, Longmans, 1975, AUI, **24**, 1978, 115—118.
1422. WERNER, P., *Muttersprache*. Zeitschrift zur Pflege und Erforschung der deutschen Sprache (Wiesbaden), 88, Jg., Heft 4, 1978, NL, **30**, nr. 10, 1979, 117—118.
1423. WITTSTOCK, REICH, Gernot Nussbächer : *Johannes Honterus. Sein Leben und Werk in Bild*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1978, NL, **30**, nr. 2, 1979, 118. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 743.

VEZI și nr. 33, 35, 37, 65, 675, 919, 947, 1 972, 1 978, 1 981, 1 983, 1 989, 1 990, 1 997, 1 998, 2 002, 2 003, 2 008, 2 126, 2 128, 2 140.

VIII. *ORIENTALISTICĂ*

1424. MATEI, ION, *Modernisation de la terminologie politique turque :„patrie", „nation", „peuple"* RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 746—750.
1425. MOLLOVA, MEFFKÜRE, *Noms d'origine turque en Europe Orientale*, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 61—91.

VEZI și nr. 104, 109, 113, 503, 509.

Recenzii

1246. CIHO, MIRON, Constantin Daniel, *Orientalia mirabilia*, vol.I, București, Editura științifică și enciclopedică, 1976, 290 p., AnIst Iași, **15**, 1978, 579—581. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 1 351.
1427. DRIMBA, VLADIMIR, Andreas Tietze — Georg Hazai [éditeurs], *Turkologischer Anzeiger*, dans : Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes", 67 (1976), p. 339—488 (= TA 1) ; 68 (1976), p. 297—485 (= TA 2) ; 69 (1977), p. *1 — *217 (= TA 3) ; 70 (1978), p. *1 — *227 (= TA 4), RESEE, **27**, nr. 2, 1979, 442—444.
1428. FENEȘAN, CRISTINA, Georg Hazai, *Kurze Einführung in das Studium der türkischen Sprache*, Budapest, Akadémiai Kiadó, RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 828—830.
1429. GHIAȚĂ, ANCA, Pars Tuğlaci, *Büjük Türk Ansiklopedisi* (La Grande Encyclopédie Turque), vol. I, Istambul, 1979, RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 666—667.
1430. TEOTEOI, TUDOR, *Vizantijskije očerki*. Trudy sovetskih ucenyh k XV Meždunarodnomu. Kongressu Vizantinistov (Akademija Nauk SSSR, Institut vseobščej istorii)., Moskou, les Éditions „Nauka", 1977, 248 p., RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 834—835

IX. *ROMANISTICĂ*

1431. AGRIGOROAIEI, VALENTINA, *L'infinitif et l'économie de la personne. Étude contrastive franco-roumaine*, AUI, **24**, 1978, 13—19.

1432. Alexeev, A., *Le suffixe* **-isme** *à travers les genres et les styles du français moderne*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 201—207.
1433. Atanasiu, F., Trifu, T., *Considerații de ordin contrastiv privind determinanții nominali în franceză-română și rusă-română* [résumé français], CRSLA, 53—60.
1434. Avalle, D'Arco Silvio, *Modele semiologice în* **Comedia** *lui Dante*. Traducere de Ștefania și Marin Mincu. Prefață de Marin Mincu, București, EU, 1979, 216 p.
1435. Baciu, Ioan, *Négation et enchâssement en français*, RRL, **24**, nr. 5, 1979, 499—502.
1436. Brădeanu, Aurica, *Prepozițiile spaniole* **a** *și* **en** *și redarea lor în limba română*, AUI, **23**, 1977, 97—102.
1437. Cassano, Paul V., *Language Borrowing in Spanish America*, RRL, 24, nr. 1, 1979, 93—99.
1438. Christodorescu, Anca, *Le temps dans la „Chanson de Roland" (Anachronies, anisochronies, relations de fréquence)* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 89—94.
1439. Ciuchindel, Luminița, *Coordonnées temporelles dans la prose fantastique de Maupassant* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 111—115.
1440. Cosăceanu, Anca, *Pour une description des verbes affectives* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, 1, 1979, 129—132.
1441. Covaci, Vasile, *L'oeuvre de Panaït Istrati ou le problème de traduire une civilisation*, CLTA, **16**, nr. 2, 1979, 193—198.
1442. Crăciun, Paula, *„La religieuse" — une analyse de texte* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 2, 1978, 143—147.
1443. Cuniță, Alexandra, *Le verbe et ses arguments*, [București], [TUB], 1979, 147 [—148] p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi străine).
1444. De Granda, Germán, *Un caso complejo de interferencia morfológica en situación de bilingüismo amplio (español y guaraní en el Paraguay)*, SCL, **30**, nr. 4, 1979, 379—382.
1445. Douard, Patrick C., *The Truncation Rule in French Phonology : an Enlargement*, CLTA, **16**, nr. 2, 1979, 149—154.
1446. Dumitrescu, Domnița, *El sistema de las respuestas minimales en castellano*, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 45—54.
1447. Dumitrescu, Domnița, Hăulică, Cristina, Leahu, Sarmiza, Păcurariu, Doina Maria, Papadopol, Maria, Sădeanu, Florența *Studii de sintaxă a limbii spaniole*, București, [TUB], 1979, 308 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi străine).
1448. Fassel, Luminița, *Studii asupra limbii occitane în Anglia : Glanville Price*, AUI, **24**, 1978, 89—91.
1449. Fassel, Luminița, *Păstrarea lui ŭ, trăsătură dialectală a latinei populare* [cu 3 figuri în text], AUI, **24**, 1978, 85—88.
1450. Fassel, Luminița, *Sur la méthodologie de la classification des langues romanes*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 605—611.
1451. Gălățanu, Olga, *Temps modal (vs.) temps dictal dans les constructions à verbe performatif illocutionnaire* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 77—82.
1452. Giurescu, Anca, *La localizzazione spazi-temporale nell'italiano contemporaneo (I)*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 503—527 ; *(II)*, CLTA, **16**, nr. 2, 1979, 131—148.
1453. Goga, Ecaterina, *România (Curs de romanistică)*, Vol. I—II, București, [TUB], I : 1977, 187 p., II : 1978, 116 p. (Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi străine).
1454. Goldiș, Ana, *Lexicographie française. Le dictionnaire*, București, TUB, 1979, 144 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi străine).
1455. Gyurcsik, Margareta, *Cadrul metalingvistic al discursului realist stendhalian* [résumé français ; rezumat în esperanto], AUT, **16**, 1978, 53—61.
1456. Hilty, G., Gossen, C. Th., *Avis aux lecteurs du* **Französische etymologische Wörterbuch** *de Walther von Wartburg*, RRL, **24**, nr. 6, 1979, 639.
1457. Homorodean, M., *Introducere în lingvistica romanică*. Partea a 2-a : *Originea limbilor romanice*. Partea a 3-a : *Procesul concret de transformare a latinei în limbile romanice*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1978, 114 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca). Vezi și nr. 1 520.
1458. Hristov, Païssy, *Neutralisation des verbes fondamentaux* **être**, **avoir** *et* **faire**, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 21—26.
1459. Istrate, Ioan, *Romanicul* **baroc** *„bizar", „neregulat", „inegal"*, CL, **24**, nr. 2, 1979, 191—200.
1460. Ivanciu, Nina, *Quelques notes sur le temps dans le nouveau roman français* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 141—145.
1461. Kalik, A., *Étude morpho-syntaxique de la préposition française*, PSint, 276—319.

1462. LORIAN, ALEXANDRE, *Maniérisme et genres littéraires — à propos du style formulaire de Philippe de Vigneulles —*, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 83—91.
1463. MARINESCU, RAREŞ, *Sintaxa propoziţiei simple în limba franceză*, CRSLA, 47—52.
1464. MARINESCU, RAREŞ, BARNA, A., PITĂROIU, F., *Tipurile de structuri ale GN omogen în franceză şi română* [cu 2 tabele în text ; résumé français], CRSLA, 31—38.
1465. MARINESCU, R., PITĂROIU, FL., *Tipurile de propoziţii simple în limba franceză*, CRSLA, 39—46.
1466. MAVRODIN, IRINA, *„Poemele luminii" în limba franceză* [traduse de P. Miclău, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 35, 1979, 21.
1467. MOURIN, LOUIS, *Indéfinis romans négatifs dans des constructions positives* [cu un tabel în text], SCL, **30**, nr. 5, 1979, 401—415.
1468. MOURIN, LOUIS, *La négation dite explétive dans les langues romanes* [cu un tabel în text], SCL, **30**, nr. 4, 1979, 315—328.
1469. MUNTEANU, DAN, *Comparaţie între sistemele consonantice din spaniolă şi papiamentu* [resumen en español], SCL, **30**, nr. 3, 1979, 239—245.
1470. MUNTEANU, DAN, *Poziţia lexicului de origine africană în ansamblul spaniolei vorbite în America* [resumen en español] SCL, **30**, nr. 1, 1979, 57—72.
1471. MURĂREŢ, ION, *La deixis dans les* **Mémoires** *de La Rochefoucaud* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1979, 101—104.
1472. MUREŞANU, ILEANA, *Probleme de semantică a traducerii ilustrate prin poezia „L'âme du vin" din ciclul „Le vin" de Charles Baudelaire*, Stud, **1**, 187—192.
1473. PANDELESCU, SILVIA, *Une modalité de dislocation temporelle : la parenthèse* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 117—132.
1474. PAVEL, MARIA, *Remarques sur le système verbal en ancien français*, AUI, **24**, 1978, 79—84.
1475. PÂNZARU, IOAN, *Changement temporel dans la structure de la chanson de geste* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1, 1978, 83—88.
1476. PERL, MATTHIAS, *On the Situation of English Lexical Units in Cuban Spanish*, SCL, **30**, nr. 3, 1979, 257—261.
1477. PLOAE HANGANU, MARIANA, *Stadiul actual al cercetărilor consacrate creolei portugheze* [cu un tabel în text], SCL, **30**, nr. 6, 1979, 579—595.
1478. POPÂRDA, OANA, *Aspecte cantitative ale stilului poetic al lui Clement Marot*, AUI, **24**, 1978, 97—100.
1479. POPESCU, CONSTANTIN, *Unele valori stilistice ale adverbului în opera lui Charles Baudelaire* [résumé français], AUC, **6**, 1978, 141—143.
1480. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, *Retoromana şi unele probleme ale topicii adjectivului românesc*, SCL, **30**, nr. 2, 1979, 151—156.
1481. REINHEIMER RÎPEANU, SANDA, *Accentuabil şi accentuat în limbile romanice* [cu un tabel în text ; résumé français], SCL, **30**, nr. 5, 1979, 417—425.
1482. REINHEIMER-RÎPEANU, SANDA, *Variante palatale şi variante africate. De la latină la limbile romanice* [résumé français], SCL, **30**, nr. 1, 1979, 73—88.
1483. SAULEA, TEODOR, *Temps historique et temps esthétique dans l'oeuvre d'André Malraux* [rezumat în română], AUBLLS, **27**, 1 1978, 137—140.
1484. SCHMITZ, JOHN ROBERT, **Ser, Estar, Estar -Ndo'** *Followed by Adjectives in Brazilian Portuguese*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 175—184.
1485. SUMĂNARU, SILVIA, *Problemele de aproximare a originalului românesc prin traducere italiană* [Cu un tabel în afară de text], Stud, **1**, 173—179.
1486. ŞOPTEREANU, LILIANA, *Cu privire la analiza semică a terminologiei metaforice (Încercare contrastivă pe baza cîmpului „părţile corpului omenesc" din limbile spaniolă, română şi rusă)*, PFR, 1979, 16—23.
1487. TACŞA, C., RUSU, T., *Contribuţii la studiul contrastiv al GN endocentric şi exocentric în limbile franceză şi română* [résumé français], CRSLA, 23—30.
1488. TĂNASE, ADELA-MIRA, *Franceza vorbită actuală — greşeli sau tendinţe?*, AUT, **16**, 1978, 191—197.
1489. THEBAN, MARIA, *Português contemporâneo. Morfologia*, Bucureşti, [TUB], 1979, 292 p. [—293] p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine, Catedra de lingvistică romanică, Lectoratul de limba portugheză).
1490. TUŢESCU, MARIANA, *Précis de sémantique française*. Deuxième édition revue et augmentée [cu 5 scheme în afară de text], Bucureşti, EDP, [1979], 258 [—259] p. Vezi BRL, **17**, 1974, nr. 1 116.
1491. ŢENCHEA, MARIA, *Echivalenţe ale prezumtivului în limba franceză* [résumé français ; English abstract], AUT, **16**, 1978, 95—111.
1492. ŢENCHEA, MARIA, *În legătură cu articolul „partitiv" din franceză*, Stud, **1**, 117—121

1493. Vîrtosu, Ileana, *Observations sur l'apprentissage du français instrumental — la relation graphème/phonème* [cu un tabel în text], CLTA, **16,** nr. 2, 1979, 155—158.
1494. Voicu, Mihaela, *Quelques remarques sur la catégorie du temps dans les romans de Chrétien de Troyes* [rezumat în română].
1495. Wolf, H. J., *Ein angeblicher Lautwandel und (u.a.) piemontesische Demonstrativa* [cu un tabel în text şi o hartă în afară de text], RRL, **24,** nr. 1, 1979, 55—74.
1496. * * * *Colloque de la chaire de langue et littérature françaises.* 1—2. Direction : Angela Ion. Rédaction : Irina Bădescu, Bucureşti, [TUB], 1978, I : 79 p., II : 73 p. multigr. (Université de Bucarest, Faculté des langues et littératures étrangères). Vezi şi nr. 1 507.
1497. * * * *Unitate şi diversitate în Romania.* II. *Lexic de cultură. Contacte culturale româno-romanice (secolele XVIII—XIX).* Coordonator : Prof. dr. Alexandru Niculescu, Bucureşti, TUB, 1976, 206 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti).

VEZI şi nr. 4, 83, 85, 92, 117, 118, 213, 233, 406, 476, 478, 480, 486, 489, 490, 493, 494, 496, 501, 504, 510, 716, 726, 729, 848, 849, 862, 865, 866, 868, 893, 895, 911, 1 399, 1 568, 1 569, 1571, 1 635, 1 778, 1 780, 1 806, 1 829, 1 840, 1 850, 1856, 1 857, 1860, 1867, 1870, 1874, 1 876, 1 878, 1 879, 1 880, 1 887, 1 890, 1 897, 1 899, 1 900, 1 902, 1906, 1 908, 1 911, 1 926, 1 927, 1 940, 1 943, 1 944, 1 948, 1 949, 1 958, 2 022, 2 039, 2 040, 2 043, 2 047, 2 050, 2 052, 2 055, 2 061, 2 063, 2 064, 2 072, 2 089, 2 090, 2 091, 2 099, 2 103, 2 104, 2 105, 2 107, 2 108, 2 110, 2 112, 2 117. 2 119, 2 120, 2 121, 2 125.

Recenzii

1498. Avram, Andrei, Henriette Walter, *La phonologie du français,* [Paris], Presses Universitaires de France, [1977], 163 p., SCL., **30,** nr. 3, 1979, 280—282.
1499. Covaci, Vasile, Teodora Cristea, *Éléments de grammaire contrastive, domaine français-roumain,* Bucarest, Editura didactică şi pedagogică, 1977, 288 p., AUBLLS, **27,** 1, 1978, 154—155. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 1 323.
1500. Dumitrescu, Domniţa, Eugenio Coseriu, *Estudios de lingüística románica,* Madrid, Gredos, 1977, 314 p. (= **Biblioteca Románica Hispánica),** SCL, **30,** nr. 3, 1979, 299—300.
1501. Dumitrescu, Domniţa, Kathryn F. Bach and Glanville Price, *Romance Linguistics and the Romance Languages. A Bibliography of bibliographies,* Grant and Cutler Ltd., 1977, 194 p. (= **Research Bibliographies and Checklists),** RRL, **24,** nr. 3, 1979, 337.
1502. Dumitrescu, Domniţa, María Luisa Rivero, *Estudios de gramática generativa del español,* Madrid, Ediciones Cátedra, 1977, 161 p. (= **GGT:/Gramática generativa transformacional del español),** SCL, **30,** nr. 2, 1979, 188—189.
1503. Dumitrescu, Domniţa, Marius Sala, Dan Munteanu, Valeria Neagu, Tudora Şandru Olteanu, *El léxico indígena del español americano. Apreciaciones sobre su vitalidad,* Academia Mexicana — Editura Academiei Române, México — Bucureşti, 1977, 197 p., SCL, **30,** nr. 3, 1979, 283—285. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 1 345.
1504. Dumitrescu, Domniţa, Violeta Demonte, *La subordinación sustantiva,* Madrid, Ediciones Cátedra, 1977, 215 p. (= **GGT: Gramática generativa transformacional del español),** SCL, **30,** nr. 2, 1979, 187—188.
1505. Giurescu, Anca, **Atlante Lessicale Toscano.** *Note sul questionario,* Facoltà di Lettere de Filosofia, Università din Firenze, Florenţa, 1978, 109 p., SCL, **30,** nr. 2, 1979, 185—187.
1506. Giurescu, Anca, Mario Medici, *La lingua delle pagine gialle. Usi e funzionalità nell-italiano attuale,* Torino, Impronta, 1978, SCL, **30,** nr. 1, 1979, 105—106.
1507. I. B., Angela Ion, Irina Bădescu (ed.), *Colloques de la chaire de langue et littérature françaises,* Bucureşti, Tipografia Universităţii, nr. 1, 1977, 78 p. ; nr. 2, 1978, 73 p., LMŞ, 2, 1979, 163—164. Vezi nr. 1 496.
1508. Măgureanu, Anca, *Cahiers de sémiotique 1 — „Balzac, sémioticien avant la lettre"* sous la direction de Paul Miclău — Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1977, 150 pp., AUBLLS, **27,** 1, 1978, 161—162. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 343.
1509. Munteanu, Dan, Germán de Granda, *Estudios lingüísticos hispánicos, afrohispánicos y criollos,* Madrid, Gredos, 1978, 521 p., SCL, **30,** nr. 4, 1979, 387—390.
1510. Mureşanu, Ileana, Jacqueline Picoche, *Précis de lexicologie française,* [Paris], Éditions Fernand Nathan, 1977, 181 p., CL, **24,** nr. 2, 1979, 234—235.

1511. NEAGU, VALERIA, Josel Dubský, *Observaciones sobre el léxico santiaguero*, Praga, Univerzita Karlova, 1977, 145 p. (= **Acta Universitatis Carolinae — Philologica, *Monografia*** LXV— 1977), SCL, **30**, nr. 6, 1979, 599—602.

1512. OANCEA, ILEANA, Carlo Tagliavini, *Originile limbilor neolatine. Introducere în filologia romanică*. Versiune românească îngrijită şi coordonată de Alexandru Niculescu. Traducere : Anca Giurescu, Mihaela Cârstea-Romaşcanu, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1977, 592 p., AUT, **15**, 1977, 181—183. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1 355.

1513. OPREA, IOAN, Josette Rey-Debove, *Étude linguistique et sémantique des dictionnaires français contemporains*. Mouton, The Hague — Paris, 1971, 330 p., AnL, **26**, 1977—1978, 233—236.

1514. PAVEL, MARIA, R.-L. Wagner : *L'ancien français. Points de vue, programmes*, Paris, Larousse, 1974, 271, p., AUI, **23** 1977, 119—122.

1515. RED., Mariana Tuţescu, *La présupposition en français contemporain*, Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1978, 285 pp., AUBLLS, **27**, 1, 1978, 160. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 670.

1516. REINHEIMER-RÎPEANU, SANDA, Colette Dondaine, *Les parlers comtois d'oïl*, Paris, Librairie C. Klincksieck, 1972, 487 p., SCL, **30**, nr. 1, 1979, 106—107.

1517. RUSU, VALERIU, Emilio Azaretti, *L'evoluzione dei dialetti liguri esaminata attraverso la grammatica storica del Ventimigliese*, Edizioni Casabianca, Sanremo, 1977, 366 p., RRL, **24**, nr. 6, 1979, 635—636.

1518. RUSU, VALERIU, *Les français régionaux* (Colloque sur le français parlé dans les villages des vignerons organisé par la Faculté des Lettres et de Philosophie de l'Université de Dijon, du 18 au 20 novembre 1976, Actes publiés par Gérard Taverdet et Georges Straka, Paris, Klincksieck, 1977, 259, p., RRL, **24**, nr. 4, 1979, 420—423.

1519. RUSU, VALERIU, *Récits & contes populaires des Cévennes/1*, recueillis par Jean Noël et Nicole Pelen dans les vallées des Gardons, Gallimard, 1978, 186 p., RRL, **24**, nr. 4, 1979, 421.

1520. SĂTEANU, C., M. Homorodean, *Introducere în lingvistica romanică*, Cluj-Napoca, 1978, 114 p., StUBB, **24**, 1, 1979, 79—80. Vezi nr. 1 458.

1521. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, Constant Maneca, *Lexicologie statistică romanică*, Bucureşti, Universitatea din Bucureşti, 1978, 305 p., RRL, **24**, nr. 4, 1979, 424—425. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 619.

1522. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, *„Iberoromania"*. Zeitschrift für die iberoromanischen Sprachen und Literaturen in Europa und Amerika. Nummer 6, Neue Folge, 1978 (176 p.), Nummer 8, 1978 (148 p.), SCL, **30**, nr. 3, 1979, 301—303.

1523. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, José G. Moreno de Alba, *Valores de las formas verbales en el español de México*, México, Universidad Nacional Autónoma de México, 1978, 254, p., SCL, **30**, nr. 4, 1979, 394—395.

1524. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, *Lirica populară românească în limba spaniolă* [*Lirica obiceiurilor tradiţionale româneşti — Poesia popular tradicional rumena*, antologie de Omar Lara şi Victor Ivanovici, Buc., 1978], RLit, **12**, nr. 15, 1979, 19.

VEZI şi nr. 12, 14, 36, 43, 146, 152, 516, 520, 524, 533, 534, 535, 540, 544, 931, 959, 970, 977, 978, 979, 999, 1 005, 1 015, 1 051, 1 982, 1 985, 1 986, 1 987, 1 988, 1 992 1994, 2 000, 2 001, 2 004, 2 014, 2 131, 2 135, 2 136, 2 137.

X. *SLAVISTICĂ*

1525. BAN, A., *K voprosu o principah russkoj orfografij*, SLLM, **2**, 1—6.

1526. BENEDEK, G., *Despre un „conglomerat" dialectal* [русский резюме], StUBB, **24**, 1, 1979, 57—63.

1527. BENEDEK, G., *Jeden prípad nivelizačného procesu rôznorodých nárečí*, SLLM, **2**, 7—14.

1528. BEŞCHEA, N., PATAKY, E., *Particularităţi privind relaţiile unor componente de grup nominal* [cu 2 tabele în text ; English abstract], CRSLA, 61—66.

1529. BLAGOVESCENSCHI, OLEG, *Analogia de creaţie la nivelul morfologic al limbii ruse contemporane* [русский резюме], PFR, 1978, 37—52.

1530. BOCŞAN, CRINA, *Slovar' -minimum po russkomu jazyku dlja tehničeskih vuzov*, PFR, 1979, 82—86.

1531. BRAŞOVEANU, AURICA, *Otbor materiala v grammatike, orientirovannoj na perevod*, PFR, 1979, 98—103.

1532. Braşoveanu, Aurica, *Repere la imaginea artistică eseniană* [русский резюме], PFR, 1978, 155—168.
1533. Buium, Sara, *Nekotorye osobennosti nesobstvennoprjamoj reči v jazyke russkoj hudožestvennoj prozy*, PFR, 1979, 158—167.
1534. Chirilă, Feodor, *Analiza semică a lexemelor exprimînd noţiunea „plin de curaj" în limbile rusă şi română* [cu 2 tabele în text ; [русский резюме], PFR, 1978, 68—77.
1535. Chivescu, Romeo, *Otricatel'nye glagoly v russkom jazyke i ih ekvivalenty v rumynskom* [rezumat în română], PFR, 1978, 85—91.
1536. Costache-Rotaru, Elena, *Metafora în versurile lui Serghei Esenin*, BulCŞS, 2, 48—53.
1537. Covali, Cristina Svetlana, *Încercare contrastivă asupra determinanţilor* **-ves'-sevy** *şi* **tot-întreg**, Bul CŞS, 2, 120—129.
1538. Djamo-Diaconiţă, Lucia, *Contribution à l'étude de l'influence de la langue grecque sur le slavon-roumain*, RESEE, **27**, 1, 1979, 93—105.
1539. Drondoe, Vera, *Voprositel'noe predloženie i ego intonacija* [cu 10 figuri în text], SLLM, **2**, 52—64.
1540. Dumitrescu, Maria, *Sootnošenie sredstv i modelej slovoobrazovanija v supral'skom sbornike* [rezumat în română], PFR, 1978, 510.
1541. Edroiu, Nicolae, *Un sigil inelar cu inscripţie slavonă în colecţiile Muzeului de istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca* [cu 3 figuri în text ; résumé français], AMN, **15**, 1978, 311—313.
1542. Evseev, Ametista, *Forma internă : criteriu în studierea confruntativ-tipologică a resurselor frazeologice* [русский резюме], AUT, **15**, 1977, 129—137.
1543. Evseev, Ametista, *Principiul structural-semantic în studierea confruntativă a idiomaticii limbilor* [English abstract ; [русский резюме], AUT, **16**, 1978, 113—119.
1544. Evseev, Ivan, *Dezvoltarea limbii ruse în epoca contemporană*, Timişoara, [TUT], 1978, 27 p. multigr. (Ministerul Educaţiei şi învăţămîntului, Institutul central de perfecţionare a personalului didactic, Filiala Timişoara. **Expuneri — Prelegeri — Consultaţii).**
1545. Farcaş, L., Brînzan M., Bădică, G., Nedelea, A., Brebene, L., Pîslaru, E., *Iz opyta sostavlenija russko-rumynskih učebnyh tehničeskih slovarej-minimumov* [cu un tabel în text], PFR, 1979, 66—81.
1546. Fodor, Ecaterina, *Probleme de semasiologie rusă*, [Bucureşti], [TUB], 1978, 143 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine, Catedra de filologie rusă).
1547. Gheorghiu, Mircea, *Specifika otnositel'nyh prilagatel'nyh (sopostavitel'no-tipologičeskoe opisanie)*, PFR, 1979, 30—36.
1548. Haivas, Gabriela, *Redarea modului acţiunii verbale în limbile rusă şi română*, AUT, 16, 1978, 181—186.
1549. Hîrlăoanu, A., *Repere ale spaţialităţii în paradigma substantivului rus* [русский резюме], PFR, 1978, 53—57.
1550. Iepan, Elvira, *Leksikografičeskaja obrabotka u russkoj matematike stroj terminologij (II)* [rezumat în română], StUBB, **24**, 2, 1979, 70—78.
1551. Ivanov, A., *O relictă gramaticală* [русский резюме], PFR, 1978, 64—67.
1552. Loginovskaja, E., *Voprosy analiza poetičeskogo teksta („Ančar" A. S. Puškina)*, PFR, 1979, 220—227.
1553. Matei-Anghel, Irina, *Bezsojuznye složnye predloženia s absoljutnym bezsojuznem v russkom i rumynskom jazykah*, BulCŞS,, 2, 96—99.
1554. Mihail Zamfira, *Arumünische Elemente im Bulgarischen*, RESEE, **27**, nr. 2, 1979, 397—407.
1555. Milin, Jiva, *Două manuscrise slavo-române ale caligrafului şi miniaturistului Popa Ion Strbu din Kratovo*, AUT, **16**, 1978, 199—203.
1556. Mişan, Andrei, *K voprosu o mnogopristavočnyh glagolah v russkom i rumynskom jazykah*, SLLM, **2**, 90—95.
1557. Moldovan, V., *Omonime derivate în limba rusă contemporană. Verbul* [English abstract ; русский резюме], AUT, **16**, 1978, 121—128.
1558. Murova, Mariana, *Nekotorye voprosy sokraščenij russkogo jazyka (1975 g.)*, BulCŞS, 2, 106—112.
1559. Nagy Magdalena, *Tendencija razrušenija kategorii sklonenija kačestvennyh čislitel'nyh*, SLLM, **2**, 97—104.
1560. Nagy, Magdalena, *Din relaţiile lingvistice româno-lipoveneşti*, Stud, **1**, 75—81.
1561. Nistorescu, Virgil, *Structuri sintactice româneşti în limba documentelor slavone* [русский резюме] SCL, **30**, nr. 3, 1979, 229—237.

1562. NIȚĂ-ARMAȘ, SILVIA, *Sintaxa propoziției în limba slovacă*, București, [TUB], 1978, 144 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi străine).
1563. OIȚĂ, ION, *Rol' slov so značeniem priznaka v strukture bezsojuznyh složnyh predloženij* [rezumat în română], PFR, 1978, 11—27.
1564. PĂTRUȚ, I., *Mesto gipokoristikov v slavjanskoj onomastike*, SLLM, **2**, 115—123.
1565. PEDESTRAȘU, A., *Sinonimičeskie rjad neopredelennyh mestoimenij russkogo jazyka* [rezumat în română], PFR, 1978, 28—36.
1566. ROBČUK, IVAN, *Vyvčenn'a ukrajins'kyh hovirok v Rumun'iji*. în „Obriji", **1**, București, Editura Kriterion, 1979, p. 222—227.
1567. ROTUNDU, VASILE, NICOARĂ, ADRIANA, BĂLĂNESCU, SORINA, *Adverbul rusesc în -o și echivalentele sale românești*, AUI, **23**, 1977, 72—82.
1568. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Romanian lexical elements in Macedonian and Serbo-croatian*, RSSEE, **27**, nr. 2, 1979, 385—396.
1569. STAN, I. T., ALDEA, OTILIA, *Sfery upotreblenija francuzskih zaimstvovanij v russkom jazyke*, SLLM, **2**, 131—138.
1570. SZEKELY, EMA, *Mesto infinitivnyh predloženij v sisteme odnosostavnyh predloženij*, SLLM, **2**, 124—130.
1571. ȘOPTEREANU, LILIANA, *K probleme lingvističeskih zaimstvovanij v plane vzaimodejstvija slavjanskih i romanskih jazykov* [rezumat în română], PFR, 1978, 58—63.
1572. ȘTEFĂNOAIE, RODICA, *Konstruktivnyj analiz sootnošenija glagolnyh form skazuemyh v slovnyh predloženija*, BulCȘS, 2, 100—105.
1573. TOMICI, MILE, *Un sistem nominal în evoluție : substantivul în graiul sîrbesc din Svinița* [cu un tabel și două diagrame în text ; English abstract], SCL, **30**, nr. 6, 1979, 551—570.
1574. TOPOR-PRUNDAR, C., *Nekotorye nabljudenija nad upotrebleniem morskih terminov v obščeliteraturnom jazyke*, SLLM, **2**, 105—114.
1575. VAIMBERG, S., *Ob odnom slučae kvantifikacii v russkom jazyke* [rezumat în română], PFR, 1978, 78—84.
1576. VERȘEROVA, IAROSLAVA, *Observații asupra prepozițiilor cu sens spațial ale cazului genitiv în limba ucraineană*, BulCȘS, 2, 113—119.
1577. VINȚELER, ALLA, *Metaforizirovannye glagoly i ih stilističeskie funkcii (Na materiale lipovanskogo fol'klora)*, SLLM, **2**, 15—20.
1578. VINȚELER, ONUFRIE, *K istorii i teorii ob'ektivnyh otnošenij v russkom jazyke*, PSint, 386—410.
1579. VINȚELER, O., IVAȘCU, MARIA, *Hromatika v romane „Vojna i mir" L'va Tolstogo*, SLLM, **2**, 21—35.
1580. VRACIU, A., SMUC, I., TROCIN, D., ISTRATE, G., MACOVEI, T., RUSU, F., STRATULAT, E., VRACIU, T., *Unele probleme ale derivării în limbile slave. I. Considerații asupra derivării numelui și verbului în limba rusă*, AUI, **24**, 1978, 69—77.
1581. WOLF, SIEGFRIED, IVANOV, ANDREI, CHIVESCU, ROMEO, *Sopostavitel'nyj analiz upravlenija paradigmatiki i sintagmatiki glagola v russkom i rumynskom jazykah*, PFR, 1979, 24—29.
1582. * * * *Buletinul cercurilor științifice studențești*, 2, București, [TUB], 1977, 127, p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi slave). Vezi și nr. 1 609.
1583. * * * *Probleme de filologie rusă*. Coordonator : S. Vaimberg, București, [TUB], 1978, 250 [—251] p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi străine, Catedra de filologie rusă).
1584. * * * *Probleme de filologie rusă. Limbă — Literatură — Metodică*. Coordonatori : S. Vaimberg, S. Wofl, București, [TUB], 1979, 290 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi străine).

VEZI și nr. 97, 115, 121, 123, 130, 192, 213, 233, 241, 271, 289, 484, 499, 503, 864, 884, 895, 903, 911, 1 195, 1 196, 1 197, 1 433, 1 486, 1 731, 1 848, 1 853, 1 854, 1 858, 1 859, 1 860, 1 863, 1 864, 1882, 1 889, 1 891, 1 892, 1 893, 1 894, 1 907, 1 912, 1 930, 1 931, 1 938, 1 946, 1 947, 1 952, 1 954, 1 955, 1 959, 1 960, 1 961, 1 964, 2 025, 2 028, 2 029, 2 030, 2 038, 2 041, 2 051, 2 054, 2 062, 1 069, 2 074, 2 079, 2 085, 2 086, 2 094, 2 100, 2 102, 2 106, 2 113, 2 114, 2 116, 2 118.

Recenzii

1585, AVRAM, ANDREI, Dimităr Tilkov, Todor Bojadžiev, *Bălgarska fonetika*, Sofia, Izdatelstvo Nauka i izkustvom, 1977, 247 p., SCL, **30**, nr. 4, 1979, 385—387.

1586. Babeu, Doina, *„Slovo o slovenost"*, XXXVIII (1977) şi XXXIX (1978), SCL, **30**, nr. 4,, 1979, 395—396.

1587. Baz, Ştefan, *Častotnyj slovar' russkogo jazyka.* Okolo 40 000 slov. Pod redakciej L. N. Zasorinoj. Moscova, Editura Russkij jazyk, 1977, 936 p., SCL, **30**, nr. 3, 1979, 292—297.

1588. Blagoveščenskij, O., *Onomastika i norma*, pod redakciej L. P. Kalakuckoj, Izd. „Nauka", Moskva, 1976, 256 str., PFR, 1979, 248—250.

1589. Borlea, V., William W. Derbyshire, *On the semantic Properties of IK-4*, „Slavic and East European Journal", vol. 19 (1975), No. 2, st. 162—165, PFR, 1978, 233.

1590. Braşoveanu, Aurica, M. N. Kožina, *Stilistika russkogo jazyka*, Izd-vo „Prosveščenie", Moscova, 1977, 233 p., PFR, 1979, 241—245.

1591. Chiţan, Sorin, Gerhard Birkenfellner, *Glagolitische und kyrillische Handschriften in Österreich.* Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften Wien, 1975, 540, p., AnIst Iaşi, **15**, 1978, 666—667.

1592. Covali, Cristina-Svetlana, E. Egeberg, *„Kjaerligheten har ovd . . .". En studie i Afanasij Feta diktekunst*, Tromsø, 1976, 386 str. rotaprintnoe izdanie), PFR, 1978, 235.

1593. Deletant, Dennis, *„The Slavonic and East European Review"* (London), CREL, **5**, nr. 4, 1978, 131—132.

1594. Dumitrescu, Maria, A. A. Zaliznjak, *Grammatičeskij slovar' russkogo jazyka. Slovoizmenenie*, Moskva, 1977, 880 str., PFR, 1978, 207—209.

1595. Dumitrescu, Maria, Blagoveščenski, O. V., *Zametki ob omonimah i ih podače v slovare*, obzor „ Voprosy jazykoznanija", 1973, 6, str. 120—126, PFR, 1978, 229.

1596. Dumitrescu, Maria, *Slovnik staroukrajnskoj movi*, XIV—XV, st. 1—2, Kijv, 1977, PFR, 1979, 281.

1597. Dumitrescu, Maria, *Vesti-kuranty, 1642—1644 gg*, izdanie podgotovili N. I. Tarabasova, V. G. Dem'janov, A. I. Sumkina. Pod red. S. I. Kotkova, M., 1976, 399 str., PFR, 1978, 214—215.

1598. Dumitrescu, Maria, V. Ja, Derjagin, *Besedy o russkoj stilistike*, M., 1978, 96, str., PFR, 1979, 246—247.

1599. Dumitrescu, Maria, Oană, Doina, *Revue des études slaves*, t. L, fasc. 2, Paris, 1977 393 p., PFR, 1979, 238—240.

1600. Ioan, Eugenia, Djordje Trifunovič, *Azbučnik srpskih srednjovekovnih književnih pojmova* (Dicţionnaire des termes littéraires serbes au moyen âge). Belgrade, éd. Vuk Karadjič, 1975, 359 p., RESEE, **17**, nr. 4, 1979, 841—842.

1601. Laszlo-Kuţiuk, Magdalena, Eridano Bazzarelli, *Blok e la metafora*, Cisalpina Goliardica, Milano, 1972, 191 p., PFR, 1978, 220—223.

1602. Laszlo-Kuţiuk, Magdalena, *Slavica Hierosolymitana.* Volumes I—III. The Magnes Press, The Hebrew University, Jerusalem, 1977-78 (The Center for the Study of Slavic Languages and Literatures at the University of Jerusalem). Volumul I, 1977, 335 pp., PFR, 1979, 251—258.

1603. Lobiuc, Ioan, Michał Łesiów, *Terenowe nazwe własne Lubelszczyzny* (Numele topice din ţinutul Lublin), Wydawnictwo Lubelskie, [Lublin], 1972, 215 p., AUI, **24**, 1978, 122—124.

1604. Mihail, Zamfira, Anca Irina Ionescu, *Lingvistică şi mitologie. Contribuţii la studierea credinţelor populare ale slavilor* (Linguistique et mythologie. Contribution à l'étude de la terminologie de croyances populaires chez les Slaves), Bucarest, 1978, 165 p. RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 181—183. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 746.

1605. Mihail, Zamfira, Hana Hynková, *K vývoja a etničite místního názvolslovi v bulgarsku*, (Zur Entfaltung und Etnizität der lokalen Terminologie in Bulgarischen), Prag, Tschechoslowakische Akademie der Wissenschaften, 1976, 266 S. + 5 Karten, RESEE, **27**, nr. 1, 1979, 194—195.

1606. Nicolescu, Alexadra, A. A. Zaliznjak, *Grammatičeskij slovar' russkogo jazyka* (Dicţionarul gramatical al limbii ruse), Moscova, 1977, 878 p., LMŞ, 2, 1978, 171—172.

1607. Panţiru, M., Dag Svedstedt, *Position of Objective Personal Pronouns. A Study of Word Order in Modern Russian*, Stockholm, 1976, 200 p., AUI, **24**, 1978, 125—127.

1608. Panţiru, M., F. I. Protčenko : *Leksika i slovoobrazovanie russkogo jazyka sovetskoj epoki* (Lexicul şi formarea cuvintelor în limba rusă în epoca sovietică), Izdatel'stvo „Nauka", Moskva, 1975, 324 p., AUI, **23**, 1977, 124—125.

1609. Popa-Apostol, Hermina, *Buletin al cercurilor ştiinţifice studenţeşti*, 2, Bucureşti, 1977, 127 p., PFR, 1978, 227—228. Vezi nr. 1 582.

1610. Scărlătoiu, Elena, Bъlgarska Akademij na naukite. Institut za bъlgarski ezik. *Rečnik na bъlgarskaja ezik*, tom I, Sofija, 1977, 910 str. (Académie Bulgare de Sciences.

Institut pour l'étude de la langue bulgare. *Dictionnaire de la langue bulgare).* Vol. I, Sofia, 1977, 910 p., RESEE, **27,** nr. 4, 1979, 843.

1611. Stan, I. T., L. V. Bondarko, *Svukovoj stroj sovremennogo russkogo jazyka,* Moskva, 1977, 167 p., CL, **24,** nr. 2, 1979, 235—236.

1612. Uţă, Vasile, *Probleme de filologie rusă,* Bucureşti, 1976, 273 p., PFR, 1978, 231—232. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 1 462.

1613. Vaimberg, S., A. Andreyewsky, *On Expressing Sameness in Modern Russian,* „Slavic Transformational Syntax", Ann Arbor, 1974, str. 182—192, PFR, 1978, 244.

1614. Vaimberg, S., E. A. Tolmačeva, E. D. Bescennajy, *Vzaimodejstvie leksičeskogo i slovo-obrazovatel'nogo značenii (na materiale imen dejstvija nulevoj affiksacii v kontekste rasskazov M. Gor'kogo „Po Rusi").* P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zmātniskie raksti, 259. sējmus, „*Valodas sistema*" (Učenye zapiski Latvijskogo. gosudarstvennogo universiteta im. P. Stučki, tom 259, „*Sistema jazyka*"), Riga, 1976, str. 7—27, PFR, 1979, 282.

1615. Vaimberg, S., *Journal of Russian Studies,* 1973, No. 26, 72 str., PFR, 1978, 239—240.

1616. Vaimberg, S., L'. Ďuravič, *Otnositel'noe prilagatel'noe v slavjanskih jazykah,* „The Slavic Word : Proceedings of the International Slavistic Colloquium at UCLA, Sept. 11—16, 1970", ed. by Dean S. Worth, The Hague/Paris, 1972, str. 189—214, PFR, 1978, 237—239.

1617. Vaimberg, S., M. Moskov, *Za čist bălgarski ezik,* Izdatelstvo Narodna prosveta, Sofija, 1976, 95 str., PFR, 1978, 241—242.

1618. Vaimberg, S., Paul Wexler, *Purism and Language,* Language Science Monographs, Volume 11, Indiana University Publications, Bloomington, 1974, 446 str., PFR, 1979, 267—272.

1619. Vaimberg, S., P. Garde, *De la structure du pronom russe,* v sb. : „Papers in Slavic Philoloy", 1. Edited by Benjamin A.Stolz, Ann Arbor, 1977, str. 100—111, PFR, 1979, 283.

1620. Vaimberg, S., *Russian Language Journal,* XXVII (1973), nr. 96, 97, 98, PFR, 1978, 224—226.

1621. Vascenco, Victor, , N. V. Podol'skaja, *Slovar' russkoj onomastičeskoj terminologii,* Moscova, Nauka, 1978, 198 p., SCL, **30,** nr. 2, 1979, 179—181.

1622. Vascenco Victor, *Slovnik slovanské lingvistické terminologie. Slovar' slavjanskoj lingvističeskoj terminologii. Dictionary of Slavonic Linguistic Terminology.* Vol. I, redactor ştiinţific — prof. dr. Alois Jedlička, Academia, Praga, 1977, XXXVIII + + 553 p., SCL, **30,** nr. 1, 1979, 108—110.

1623. Volovici, L., *Slownik literaturny polskiego os'więcenie (Dictionnaire de la littérature des Lumières polonaises").* Pod redakcja Teresy Kostkiewiczowej. Wrocław — Warszawa — Krakow — Gdánsk, Ossolineum. 1977, 853 p., CREL, **7,** nr. 2, 1979, 137—139.

1624. Vrabie, Emil, Feodor Chirilă, *Probleme de sinonimie dialectală,* Tipogr. Univ. Bucureşti. 1977, 397 p., PFR, 1978, 206. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 1 724.

1625. Vraciu, Ariton, Klaus Steinke : *Studien über den Verfall der bulgarischen Deklination. Das bulgarische Kasussystem zu Beginn des* 13. *Jahrhunderts,* München, 1978, 133 pagini, AUI, **23,** 1977, 113—115.

VEZI şi nr. 150, 514, 515, 527, 528, 532, 543, 659, 673, 674, 981, 1 220, 1 410, 1 968, 1 969, 1 971, 1 974, 1 975, 1 976, 1 977, 1 979, 1 984, 1 991, 1 993, 1 996, 1 999, 2 007, 2 010, 2 015, 2 016, 2 129, 2 130, 2 132, 2 134, 2 139, 2 143.

XI. *TRACOLOGIE*

1626. Băltăceanu, Maria Francisca, *Concordanţe fonetice şi fonologice între armeană şi daco-moesiană* [cu 5 figuri în text ; résumé français], SCL, **30,** nr. 5, 1979, 432—455.

1627. Băltăceanu, Maria-Francisca, *Relaţii între armeană şi daco-moesiană. I. Locul limbii armene între limbile indo-europene. Istoricul problemei,* SCL, **30,** nr. 4, 1979, 353—365.

1628. Căpitanu, Viorel, Dave *şi stăpînii lor.* **Tamasidava,** MI, **13,** nr. 12, 1979, 31—32.

1629. Daicoviciu, Hadrian, *Miscellanea epigraphica.* 1. *Problema existenţei scrierii la daco-geţi în perioada clasică (sec. I î.e.n. — I e.n.).* 2. *Precizări în legătură cu inscripţia de la Cumidava* [cu 2 facsimile în text ; résumé français], AMN, **15,** 1978, 115—123.

1630. Daicoviciu, Hadrian, *Miscellanea epigraphica,* RRH, **18,** nr. 1, 1979, 165—173.

1631. Daicoviciu, Hadrian, *Studiul limbii traco-dacice,* Steaua, **30,** nr. 9, 1979, 46.

1632. Mihai, Viorica, *Puncte de vedere privind scrierea dacilor*, AIst, **25**, nr. 1, 1979, 95—129.
1633. Olteanu, Pandele, *Cercetarea monografică a limbii popoarelor strămoşeşti: geto-dacotracii — Realizări, corectări, propuneri*, Interferenţe, 1978, 7—33.
1634. Petrina, Liviu, *Limba dacă în universitate* [I], Flacăra, **28**, nr. 10, 1979, 5; *(II)*, nr. 12, 5; *(III)*, nr. 14, 5.
1635. Schramm, Gottfried, *Die Bedeutung Dakiens für den Sprachwandel in Südosteuropa unter römischer Herrschaft*, AnIst. Iaşi, **15**, 1978, 1 — 7.
1636. Vulpe, Alexandru, **Dave şi stăpînii lor. Petrodava**, MI, **13**, nr. 9, 1979, 24—27; **Popeşti**, nr. 11, 19—20.
1637. * * * *Institutul de tracologie la început de drum*, MI, **13**, nr. 11, 1979, 17—18.
VEZI şi nr. 140, 427, 502.

Recenzii

1638. Barnea, Alexandru, *Tracii şi limba lor (Trakite i tehniiat ezik)*. Vladimir I. Gheorghiev, Sofia, Izdatelstvo na Bălgarskata Akademija na Naukite, 1977, 348 p., CNSI, nr. 1, 1979, 30—39.
1639. Vraciu, Ariton, *Cercetări recente asupra limbii tracilor şi a relictelor traco-daco-get'ce din română*, Cronica, **14**, nr. 39, 1979, 2.

XII. *LIMBA ALBANEZĂ*

1640. Vătăşescu, Cătălina, *Macedo-Romanian Words in Albanian Slangs*, RESEE, **27**, nr. 2 1979, 409—415.
1641. Vraciu, Ariton, *Eminescu în limba albaneză*, ConvLit, nr. 1, 1979, 3, 14.

Recenzii

1642. Mihăescu, H., Antonio Bellusci, *Argalia ndër tekstet origjinale arbëreshë. Kerkime etnoi grafike ndër arbëreshëte Kalobrisë, te Basilikatës e te Grequisë* (Il telaio nei testi originali arbëreshë. Ricerca etnografica tra gli Albanesi di Calabria, di Basilicata e di Grecia), Cosenza 1977, 160 pp. **(Materiale e dokumente kulturave analfabete, 2)**, RESEE, **27**, nr. 2, 1979, 447—448.
1643. Mihăescu, H., Johann Thunmann, *Über die Geschichte und Sprache der Albaner und Wlachen*. Nachdruck der Ausgabe von 1774 herausgegeben und mit einer Einleitung versehen von Harald Haarman, Helmut Buske Verlag, Hamburg, 1976, p. 1—21, 171—466 **(Romanistik in Geschichte und Gegenwart, 4)**, RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 668—669.
1644. Mihăescu, H., Eqrem Çabej, *Studime gjuhësore* (Études linguistiques), I—VI, Rilindja Prishtinë, 1976—1977, t. I = XXII, 392 p.; t. II = 509 p.; t. III = 410 p.; t. IV = 405 p.; t. V = 360 p.; t. VI = 348 p., RESEE, **27**, nr. 3, 1979, 669.
1645. Vătăşescu, Cătălina, *Evoluţia limbii albaneze* [Shaban Demiraj, *Morfologjia historike e gjuhës shqipe*, Pjesa I (Morfologia istorică a limbii albaneze, Partea I), Tiranë, 1973, 184 p.], CSP, 1, 1977, 109—113.
VEZI şi nr. 148, 1327.

XIII. *LIMBA BASCĂ*

Recenzii

1646. Rusu, Valeriu, Jacques Allières, *Les Basques*, PUF, „Que sais-je?", 1977, 124 p., RRL, **24**, nr. 4, 1979, 423—424.

XIV. *LIMBA COREEANĂ*

VEZI nr. 887.

XV. *LIMBA MAGHIARĂ*

1647. Balogh, Dezső, *Conceptul de sintagmă pe baza literaturii maghiare de specialitate*, PSint 1—10.
1648. Balogh, Dezső, [Sub titlul comun : Hagyomány, kiejtés, szóelemzés egyszerűsítés és jó hangzás. Beszélgetés a *Magyar helyesírási szótárról* ; convorbire consemnată de Beke György], A Hét, **10**, nr. 25, 1979, 4—5.
1649. Barbu, Vasile, *Egységes-e a szaknyelv?*, A Hét, **10**, nr. 6, 1979, 2.
1650. Bartha, János, [La rubrica : Nyelvművelés] *Egy könyoklő ragról*, Új Élet, **22**, nr. 1, 1979, 21 ; *Benkő József nyelvészeti munkásságáról*, nr. 2, 21 ; *Rendelkezünk*, nr. 3, 21 ; *Fütyülve is beszélünk?*, nr. 4, 21 ; *Laikus és diletáns*, nr. 5, 21 ; *Mixációs ikonoszféra*, nr. 6, 16 ; *A hibás kiejtés ellen*, nr. 7, 23 ; *Termel, tenyészt, termeszt*, nr. 8, 21 ; *Elavuló szo*, nr. 9, 21 ; *Ami muszaj — az muszáj!*, nr. 10, 21 ; *A szórendről*, nr. 11, 21 ; *Jóból is megárt a sok*, nr. 13, 21 ; *Beszélünk-e csehszlovákul?*, nr. 14, 21 ; *Az édes*, nr. 16, 21 ; *Faipari dolgozók, vadászok szótára*, nr. 18, 21 ; *Fehérnép*, nr. 19, 21 ; *Mennyi látványosság!*, nr. 20, 21 ; *A „közel" divatja*, nr.22, 21 ; *Iránt vagy szemben?*, nr. 23, 21.
1651. Beke, György, *Eltűnk-e a népviselet?*, A Hét, **10**, nr. 51, 1979, 11.
1652. Bokor, Ernő, *Név, jog, nemzetiség*, A Hét, **10**, nr. 33, 1979, 10.
1653. Brassói Fuchs, Herman, *Magyar nyelvű szabadegyetemi előadások*, A Hét, **10**, nr. 23, 1979, 2.
1654. Ferenczi, Géza, Ferenczi, István, *Magyar rovásírásos emlékekről* [cu 15 figuri în text], MT, 9—32.
1655. Finyák, Tibor, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *A tanórák minőségének javítása*. TÚ, **23**, nr. 10, 1979, 2.
1656. Gálffy, Mózes, *A hazai magyar nyelvtudomány újabb eredménye*, TÚ, **23**, nr. 2, 1979, 4,
1657. Gálffy, Mózes, *A marosmagyarói nyelvjárás méssalhangzó-rendszere* [rezumat în română] NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 31—44.
1658. Gálffy, Mózes, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Anyanyelvi nevelés és nyelvtanoktatás (1)*, TÚ, **23**, nr. 10, 1979, 3 ; *(2)*, nr. 11, 4.
1659. Gálffy, Mózes, *A többtagú (halmozott) állitmányú egyszerű mondatok és a mellérendelő mondatok elhatárolásának kérdéséhez*, PSint, 112—132.
1660. Gálffy, Mózes, *Helysen és szépen magyarul*, Művelődés, **32**, nr. 11, 1979, 43—44.
1661. Gálffy, Mózes, [Sub titlul comun : Hagyomány, kiejtés, szóelemzés egyszerűsítés és jó hangzás. Beszélgetés a *Magyar helyesírási szótárról* ; convorbire consemnată de Beke György], AHét, **10**, nr. 25, 1979, 5.
1662. Gazda, József, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Gondolatok az összefoglaló ismétlésről*, TÚ, **23**, nr. 6, 1979, 3.
1663. B. Gergely, Piroska, *A magyar feltételes mondat történéhez* [rezumat în română], NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 69—76.
1664. B. Gergely, Piroska, *Magyar történéty nyelvtan*, Cluj-Napoca [TUCN], 1978, 133 p. (Universitatea „Babeș-Bolyai", Facultatea de filologie).
1665. Incze, Réka, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Cselekedtető összefoglalás*, TÚ, **23**, nr. 5, 1979, 3.
1666. Izsáki, Zoltán, [La rubrica : A román tanitása] *Irodalomelméleti fogalmak felhasználása a műelemzésben*, TÚ, **23**, nr. 2, 1979, 2.
1667. Jakó, Zsigmond, *A Hoffhalterek váredi és gyulafehérvári nyomdája*, MT, 51—69.
1668. Kelemen, Béla, [Sub titlul comun : Hagyomány, kiejtesm szoelemzés egyszerűsítés és jo hangzás. Beszélgetés a *Magyar helyesírási szótárról* ; convorbire consemnată de Beke György], A Hét, **10**, nr. 25, 1979, 5.
1669. Kiss, Lájos, [La rubrica : Anyanyelvünk] *A mázolmánytól a giccsig*, Művelődés, **32**, nr. 4, 1979, 47.
1670. Kovács, István, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Kortörtenet, életpálya, életmű*, TÚ, **23**, nr. 7, 1979, 2.
1671. Kovács, Sándor, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Feltárni a költői üzemtet*, TÚ, **23**, nr. 2, 1979, 3.
1672. Kussinszky, Endre, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Pozitiv és negativ*, Művelődés, **32**, nr. 8, 1979, 47.
1673. Ladó, János, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Az u-szeg és társai*, Művelődés, **32**, nr. 6, 1979, 47.
1674. Lőrincze, Lájos, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Szimpozion*, Művelődés, **32**, nr. 9, 1979, 49.
1675. J. Lőrinczi, Réka, *Magyar rokonsági elnevezések*, NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 45—58.

1676. MAJOR, ESZTER, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Bevált szemléltetőeszköz*, TÚ, **23**, nr. 1, 1979, 2.
1677. MÁLNÁSI, FERENC, *Játékos feladatlapok a nyelvtan- és irodalomtanitásban*, A Hét, **10**, nr. 36, 1979, 4.
1678. MATLAK, ÉVA, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *A fordítás helye és szerepe a tanórán*, TÚ, **23**, nr. 4, 1979, 2.
1679. MIHÁLKA, GYÖRGY, *A nyelvközösség*, A Hét, **10**, nr. 2, 1979, 12.
1680. MURÁDIN, LÁSZLÓ, *A csángó névről*, A Hét, **10**, nr. 7, 1979, 4.
1681. MURÁDIN, LÁSZLÓ, *Amit már tisztáztak*, A Hét, **10**, nr. 29, 1979. 12—13.
1682. MURÁDIN, LÁSZLÓ, *Még egyszer a csángókról*, A Hét, **10**, nr. 2, 1979, 11.
1683. NAGY, GEZA, *Tanszék és tanárképzés as anyanyelv szolgálatában*, TÚ, **23**, nr. 8, 1979, 3.
1684. NAGY, JENŐ, *A magyar szász nyelvi erénkenzés kutatásának eredményei és jövendő feladatai*, TM, 79—92.
1685. OLÁH, FERENC, *A szóképszés szerepe az új szókincselemek keletkezésében* [rezumat în română NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 63—68.
1686. PÉNTEK, JÁNOS, *A kalotaszegi népi himzés és szókincse*, Bukarest, Kriterion, 1979, 327 p.
1687. PORTIK, IMRE, [Sub titlul comun : A csángo-vitához] *Magánvélemény a név eredetéről*, A Hét, **10**, nr. 29, 12.
1688. SALAMON, IDA, *Kisiratos helynevei*, NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 104—106.
1689. SALAMON, IDA, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Ö sszetett módszerek a szókészlet fejlesztésére*, TÚ, **23**, nr. 3, 1979, 3.
1690. SYLVESTER, LÁJOS, *Nyelvlecke*, A Hét, **10**, nr. 13, 1979, 2.
1691. SZABÓ, T. ATTILA, [Sub titlul comun : Hagyomány, kiejtés szóelemzés egyszerűsítés és jo hangzás. Beszélgetés a *Magyar helyesírási szótárról* ; convorbire consemnată de Beke György], A Hét, **10**, nr. 25, 1979, 4.
1692. SZABÓ, KÁLMÁN, *Játékos nyelvtan. Játékos helyesirás*, Bukarest, Kriterion, 1978, 191 p.
1693. SZABÓ, ZOLTÁN, *Szöveggrammatila, mondatgrammatika és stilisztika*, PSint, 364—374.
1694. SZADAY, GÉZA, [Sub titlul comun : A csángo-vitához] *És a hétfalusiak?*, A Hét, **10**, nr. 29, 1979, 15.
1695. SZILAGYI, FERENC, [La rubrica : Anyanyelvünk] *„Elhalkuló" szavak*, Művelődés, **32**, nr. 5, 1979, 49 ; *Nyelvtörő szavak*, nr. 7, 49.
1696. SZILÁGYI, N. SÁNDOR, *Amit még nem mondtak el a csángó névről*, A Hét, **10**, nr. 24, 1979, 10.
1697. SZILÁGYI, N. SÁNDOR, *Nyelvészet — könyv alakban*, A Hét, **10**, nr. 50, 1979, 7—8.
1698. SZILVAY, JÚLIA, [La rubrica : Anyanyelvünk as iskolában] *Szakfelügyelői szemmel*, TÚ, **23**, nr. 1, 1979, 3.
1699. SZÖCS, ISTVÁN, *Nép vagy — név?*, A Hét, **10**, nr. 27, 1979, 10.
1700. TANKÓ, GYULA, [La rubrica : A román tanitása] *Szókincs, fordítás, beszélgetés*, TÚ, **23**, nr. 6, 1979, 2.
1701. TIBÁD, LEVENTE, *Nyikó menti helynevek*, NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 106—110.
1702. TUZSON, ERZSÉBET, [La rubrica : Anyanyelvünk as iskolában] *Felaletrendszer gyakorlati alkalmazása*, TÚ, 23, nr. 4, 1979, 3.
1703. TUZSON, ERZSÉBET [La rubrica : Anyanyelvünk asz iskolában] *Önálló munkáltatás nyelv tanórán*, TÚ, **23**, nr. 3, 1979, 4.
1704. VASS, ISTVÁN, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Ismétlés és gyakorlat*, TÚ, **23**, nr. 5, 1979, 2.
1705. VITA, ZSIGMOND, [Sub titlul comun : A csángo — vitához] *A „csánálni" ige és a csángók*, A Hét, **10**, nr. 29, 1979, 12—13.
1706. VITA, ZSIGMOND, *Pápai Páriz Ferenc*, Új Élet, **22**, nr. 9, 1979, 15.
1707. VÖő, ISTVÁN, *Bánsági tájszavak*, NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 93—104. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 1 338, **19**, 1976, nr. 1576, **20**. 1977, nr. 1 534.
1708. ZSEMLYEI, JÁNOS, *A Kisz-Szamos vidéki magyar tájszólás román kölcsönszavai*, Bukarest Kriterion Könyvkiadó, 1979, 239 [—240] p. [rezumat în română].
1709. * * * *Kislexikon*, A Hét, **10**, nr. 44, 1979, 11.
1710. * * * *Művelődéstörténeti Tanulmányok*. Szerkesztette Csetri Elek, Jakó Zsigmond, Tonk Sándor, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979, 268 p. Vezi şi nr. 1 715.
1711. * * * [La rubrica : Anyanyelvünk] *Ne engedjünk a negyvennyolcból*, Művelődés, **32**, nr.2, 1979, 47 ; *Vigyáznók*, nr. 3, 47.

VEZI şi nr. 130, 269, 601, 858, 878, 879, 1 906, 1 921, 1 922, 1 923, 2 027, 2 070, 2 071.

Recenzii

712. BALÁZS, LADISLAU, F. Bakos : *Les éléments roumains du lexique hongrois et quelques problèmes de l'emprunt linguistique*, în „Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae", Tomus 27, nr 1—2, 1977, p. 111—160, AUBLLR, **28**, 1979, 130—132.

1713. GÁLFFY, MÓZES, *A magyar nyelvjárások atlasza.* I—VI rész (Atlasul lingvistic al graiurilor maghiare), Budapest, 1969—1977, StUBB, **24**, 1, 1979, 78—79.
1714. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Împrumuturi de cuvinte* [F. Bakos, *Elemente românești ale lexicului maghiar*, în „Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae", Budapesta, 1977], RLit, **12**, nr. 6, 1979, 9.
1715. NUSSBÄCHER, GERNOT, *Kulturgeschichtliche Studien. Beiträge zum Zusammenleben der Rumänen, Ungarn und Sachsen* [*Művelődéstörténeti Tanulmányok*, Buc., 1979], NW, **31**, nr. 9 409, 18 aug. 1979, 4. Vezi nr. 1 710.
1716. PETER, SÁNDOR, *Még egy magyar nyelvű műszaki kézikönyv* [A. Buttu, Gh. Duport, P. Rebreanu, *A hányasz kézikönyve*, Buc., 1979], A Hét, **10**, nr. 41, 1979, 9.
1717. POPESCU-SIRETEANU, ION, Márton Gyula, Péntek János, Vöő István, *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai* (Împrumuturile românești ale dialectelor maghiare), București, Editura Kriterion, 1977, 468 p., LR, **28**, nr. 6, 1979, 638—641. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1 518.
1718. SZABÓ, ZOLTÁN, Márton Gyula, Péntek János, Vöő István, *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*, Kriterion Könykiadó, Bucharest, 1977, pp. 468, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 106—107. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1 518.
1719. SZÁSZ, LŐRINC, Éder Zoltán, *Benkő József nyelvészeti munkássága és az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978, 316 l., NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 124—127.
1720. ZSEMLYEI, JÁNOS, Márton Gyula — Péntek János — Vöő István, *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*, Bukarest, 1977, 469, 1., NyIK, **23**, nr. 1, 1979, 121—123. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1518.

VEZI și nr. 926, 1 003, 1 019, 2 015.

XVI. *LIMBA VIETNAMEZĂ*

VEZI nr. 686.

XVII. *LIMBI AFRICANE*

Recenzii

1721. ȘOȘA, ELISABETA, BUZ, MARIA, Gregersen Edgar, *Language in Africa. An Introductory Survey.* New York, Paris, London, Gordon and Breach, 1977, 237, p., AUC, **6**, 1978, 167—168.

XVIII. *LIMBI BANTU*

1722. SALA, MARIUS, *Itinerar lingvistic* [despre swahili], Flacăra, **28**, nr. 36, 1979, 23.

VEZI și nr. 861, 1767.

XIX. *LIMBI CELTICE*

1723. DOUARD, PATRICK, *An Aspectual Study of "to be" in Irish and in Spanish*, RRL, **24**, nr. 4, 1979, 403—411.

XX. *LIMBI CHINO-TIBETANE*

1724. BUDURA, ROMULUS, *Pin yin — Versiunea fonetică a scrierii chineze*, Flacăra, **28**, nr. 5, 1979, 20.

XXI. *LIMBI INDIENE*

1725. VERMA, MANINDRA K., *Typological Aspects of the Stative in Some Indic Languages*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 185—193.
VEZI şi nr. 273, 910.

Recenzii

1726. VRAGIU, ARITON, B. A. Zacharin, *Problemy fonologii jazyka kašmiri*, 1974, 161 p., AUI, **24**, 1978, 120.

XXII. *LIMBI INDO-EUROPENE*

1727. WALD, LUCIA, *Fonetică indo-europeană*, Bucureşti, [TUB], 1979, 172 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine).
VEZI şi nr. 1 626, 1 627.

XXIII. *LIMBI KÎPCEAKO-POLOVŢIENE*

1728. DRIMBA, VLADIMIR, *Miscellanea cumanica (X). Notes de critique textuelle*, RRL, **24**, nr. 2, 1979, 159—171 ; *(XI). Mots comans et persans éclairés par leurs gloses latines*, nr. 4, 353—371. Vezi BRL, **13**, 1970/1971, nr. 1714, **15**, 1972, nr. 1073, **18**, 1976, nr. 1 354, **21**, 1978, nr. 1 878.

XXIV. *LIMBI MANDE*

VEZI nr. 1 780.

XXV. *LIMBI NEGRO-AFRICANE*

VEZI nr. 1 780.

XXVI. *LIMBI OGUZO-SELDJUCE*

VEZI nr. 104, 113, 503, 509, 1 424, 1 425.

Recenzii

VEZI nr. 1 427, 1 428, 1 429.

XXVII. *LIMBI SEMITICE*

VEZI nr. 93, 956, 865, 883, 1 826, 2 035, 2 060.

Recenzii

1729. VRACIU, ARITON, *Studi semitici 4. Linguistica semitica: Presente e Futuro.* Linguistique sémitique : Présent et Avenir. Semitic Linguistics : Present and Future. Semitische Sprachwissenschaft : Gegenwart und Zukunft, Università di Roma — Centro di Studii Semitici (Studi di H. Cazelles, E. Cerulli, G. Garbini, W. von Soden, A. Spitaler, E. Ullendorff, Racolti da Giorgio Levi Della Vida, Roma, 1971, 185 p., AUI, **24**, 1978, 118—119.

XXVIII. *METODICA PREDĂRII LIMBILOR*

1. GENERALITĂȚI

1730. BÂRSĂNESCU, ȘTEFAN, *Limbajul științific și pedagogia*, RPed, **28**, nr. 4, 1979, 51—55.
1731. BRAȘOVEANU, AURICA, *Interferența lingvistică și didactică*, PFR, 1979, 37—44.
VEZI și nr. 50.

Recenzii

1732. GHEORGHE, M., Repusseau, Jean. *Relation de la pédagogie de la langue maternelle avec le problème du maître en situation.* În : *Pédagogie de la langue maternelle.* Paris, Presses Universitaires de France, 1968, p. 45—61, PRedLLR, **5**, 1978, 151—159.
1733. * * * Kubiak, Ilse-Trotz, Käthe Maria : *Sonderpädagogisch Arbeit bei sprachentwicklungsrückstandigen Kindern* (Munca pedagogică specială cu copiii cu întîrzieri în vorbire). În : *Die Sonderschule*, Berlin, nr. 1, 1974, p. 36—40, PPC, **6**, 1976, 279—289.

2. LIMBA ROMÂNĂ

1734. ALBU, MIHAELA, *Predarea diatezelor la studenții anglofoni*, PredLRSS, **2**, 153—160.
1735. ALEXANDRU, DOMNIȚA, *Metoda directă și analiza erorilor în predarea limbii române*, PredLRSS, **[1]**, 27—36.
1736. ANDONIE, RĂZVAN, *Model cibernetic al unui proces de învățare*, Stud, **1**, 149—154.
1737. APOSTOL, VIOLETA, *Însușirea limbii române în ciclul primar*, TribȘc, **9**, nr. 200, 1979, 4.
1738. AVRAM, MIOARA, *Locul foneticii în învățământul limbii române*, LMTL, 128—148.
1739. AVRAM, PETRE, *Importanța și factura exercițiilor structurale semantice*, PredLRSS, **3**, 67—78.
1740. BĂRBOI, CONSTANȚA, *Exigențe sporite în predarea și învățarea limbii și literaturii române*, ÎnvLicTehn, **23**, nr. 7, 1979, 20—23.
1741. BĂRBOI, CONSTANȚA, GHEORGHIU, VLADIMIR, *Cultivarea dragostei pentru limba și literatura română*, ÎnvLicTehn, **23**, nr. 5, 1979, 6—8.
1742. BELDESCU, G., *Cercetarea didactică în domeniul limbii române*, LL, 2, 1979, 275—285.
1743. BELDESCU, G., *Ortografia în practica predării morfologiei*, LL, 4, 1979, 413—429.
1744. BLAGOESCU, LUCIA, BOLDUREANU, I., CĂLIANU, LUCIA, NISTOR, VALERIE, PĂCURARU, MELANIA, *O posibilitate de predare a unor relații sintactice ale verbului*, PredLRSS, **2**, 208—216.
1745. BOJIN, AL., *Caracterul creator al metodelor moderne de analiză literară în școală*, ȘM, **4—5**, 1979, 11—14.
1746. BOLDUREANU, VIOREL, *Schiță metodologică de predare a modelelor limbii*, PredLRSS, **[1]**, 21—26.
1747. BRAEȘTER, DOINA, *Aspecte ale predării unor construcții prepoziționale perechi*, PredLRSS, **2**, 187—198.
1748. BRAEȘTER, DOINA, NEDEIANU, ADRIANA, *Aplicarea schemelor structurale în predarea sintaxei. Exerciții*, PredLRSS, **3**, 143—147.
1749. BURCESCU, GH., *Contribuții ale aplicării problematizării în consolidarea cunoștințelor de limbă și literatură română*, ProblSLLR, 157—162.

1750. Butuman, Monica, *Unele probleme ale predării topicii limbii române la studenţii străini. Topica determinantului adjectival în cadrul sintagmei heterofuncţionale bimembre*, PredLRSS, [1], 167—176.
1751. Carp, Viorica, *Unele probleme ale predării gramaticii*, ProblSLLR, 183—196.
1752. Cazacu, B., *Limba română în învăţământ (din perspectiva noilor planuri)*, LL, 4, 1979, 410—412.
1753. Căpăţînă, Cecilia, *Predarea declinării articulate*, PredLRSS, **2**, 86—95.
1754. Căpăţînă, Cecilia, Iliescu, Ada, Petre, Ileana, *Modele de planşe utilizabile în flexiunea nominală*, PredKRSS, **3**, 120—132.
1755. Chesariu, Stanca, *Analiza stilistică în şcoala generală*, ProblSLLR, 240—255.
1756. Constantinescu, Valeria, *Tipuri de exerciţii pentru predarea substantivului în clasele gimnaziale*, ProblSLLR, 173—182.
1757. Costache, Adrian, *Sintaxă poetică şi comentariu literar*, ProblSLLR, 237—239.
1758. Dalea, Ioan, *Metode şi procedee pentru îmbogăţirea, precizarea şi activizarea vocabularului la limba română a elevilor de la şcolile cu limbi de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare*, Timişoara, [l.e.], 1978, 20 p. multigr.
1759. Dăneţ, Silvia, *Elemente ale modernizării în învăţarea gramaticii*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 2, 1979, 17—18.
1760. Dăneţ, Silvia, *Gîndirea relaţională — baza analizei sistemului limbii şi a analizei gramaticale*, ProblSLLR, 227—230.
1761. Doca, Gh., *Despre problema dificultăţilor în procesul învăţării limbii române de către străini*, PredLRSS, [1], 37—50.
1762. Dogaru, Gheorghe, *Grupul nominal românesc (pentru vorbitorii străini)*, PredLRSS, [1], 124—137.
1763. Florea, Melania, *Rolul şi ponderea gramaticii în anul pregătitor (ilustrate prin predarea articolului hotărît)*, PredLRSS, [1], 79—86.
1764. Frăţilă, Florentina, *Reluarea complementului direct în limba română, Sugestii privind metodica predării*, PredLRSS, [1], 157—166.
1765. Fumurescu, Livia, *Rolul stimulativ al materialului didactic confecţionat de elevi* [cu 3 figuri în text], RPed, **28**, nr. 7, 1979, 39—42.
1766. Geantă, Ilie, *Limba română la examenele de admitere* [în clasa a IX-a], RN, **8**, nr. 64—65—66, 1979, 1050.
1767. Georgescu, I., Şoşa, E., Buz, M., *Limba română pentru vorbitorii de swahili. Verbul: forma afirmativă, negativă, interogativă*, PredLRSS, [1], 97—106.
1768. Ghinescu, Florente, *Valoarea unor perifraze româneşti construite cu participiul activ intranzitiv*, ProblSLLR, 199—211.
1769. Glod, Florica, *Limbajul ştiinţific în predarea matematicii*, TribŞc, **9**, nr. 199, 1979, 7.
1770. Goga, Mircea, *Propuneri pentru o predare a modului conjunctiv la studenţii străini*, Pred LRSS, **2**, 161—166.
1771. Goia, Rodica, *Cîteva probleme referitoare la limbajul elevilor*, Stud. **1**, 103—107.
1772. Grigore, Toma, *Asupra modernizării învăţămîntului în predarea limbii române la studenţii străini*, PredLRSS, [1], 14—20.
1773. Grigore, Toma, *Consideraţii cu privire la predarea textului de limba română la studenţii străini*, PredLRSS, **2**, 19—28.
1774. Hangiu, I., *Probleme ale compoziţiei şi stilului în programe şi manuale şcolare*, LMTL, 173—180.
1775. Horga-Iancovici, Mimoza, *Aspecte ale predării lexicului la studenţii străini*, PredLRSS, **2**, 41—45.
1776. Iliescu, Ada, *Aspecte metodice ale predării conjunctivului prezent la studenţii străini*, PredLRSS, [1], 107—117.
1777. Iliescu, Ada, *Contribuţii la metodica predării claselor adjectivului la studenţii străini*, PredLRSS, **2**, 132—138.
1778. Iliescu, Maria, *Predarea contrastivă a articolului hotărît*, PredLRSS, [1], 69—78.
1779. Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Probleme ale predării variaţiei regionale în textul literar*, LL, 4, 1979, 430—435.
1780. Kis, Emese, *Probleme teoretice şi practice privitoare la greşelile de pronunţare ale studenţilor din Guineea Bissau* [cu o planşă în afară de text], PredLRSS, [1], 191—199.
1781. Mangra, Maria, *Aspecte ale predării derivării cuvintelor cu unele sufixe*, PredLRSS, **2**, 46—53.
1782. Mangra, Maria, Marinescu, Ileana, Văcaru, Cornelia, *Predarea alternanţelor*, PredLRSS, **3**, 46—63.

1783. MATEESCU, ADRIAN, *Aspecte ale aplicării normelor ortografice la studenții străini*, PredLRSS, **2**, 35—40.
1784. MĂRGINEANU, VALERIA, *Observații privitoare la relațiile sintagmatice ale unor categorii de verbe*, PredLRSS, **2**, 199—207.
1785. MITRĂNESCU, GABRIELA, *Probleme didactice ale însușirii cunoștințelor de limbă la clasa a II-a*, RPed, **28**, nr. 7, 1979, 56—57.
1786. MODOLA-PRUNEA, DOINA, VIEHMANN, ALINA, *O metodă de predare a dativului — obiect indirect*, PredLRSS, **2**, 109—131.
1787. MOLDOVAN, VICTORIA, *Sintagme verbale uzuale — modalități de predare la studenții străini*, PredLRSS, **2**, 54—65.
1788. MURAR, IOANA, POPESCU, ELISABETA, *Adjectivul și pronumele românesc în viziune contrastivă (Pentru vorbitorii de limbă engleză)*. Coordonator: prof. dr. Maria Iliescu, Craiova, RUC, 1978, 76 p. multigr. (Universitatea din Craiova, Facultatea de filologie și istorie).
1789. NEBEL, VIORICA, *Antonimia lexicală și problemele predării ei în școală*, LL, 3, 1979, 403—406.
1790. NEGOESCU, NICOLAE, *Docimologie și instruire programată. Aparat pentru verificarea cunoștințelor „Genex 79"*, RTȘ, nr. 3—4, 1979, 74—76.
1791. NEGREA, RODICA, *Corelația dintre sistemele intonaționale ale limbii materne a studenților străini și ale limbii române*, PredLRSS, **[1]**, 51—54.
1792. NEGRUȚIU, LIANA, *Propunere pentru predarea enunțului optativ*, PredLRSS, **2**, 217—224.
1793. NEȘTIAN, VALERIU C., *O abordare interdisciplinară și integrată a studierii limbii și literaturii române*, RPed, **28**, nr. 5, 1979, 29—32.
1794. NISTOR, IOAN, *Însușirea corectă a paronimelor*, ProblSLLR, 231—236.
1795. NIȚOIU, PAUL, *Procedee metodice privind predarea sintaxei la studenții străini*, Pred LRSS, **2**, 175—186.
1796. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Relația morfologie-sintaxă și implicațiile ei în predarea gramaticii în învățământ*, LMTL, 149—160.
1797. PARFENE, CONSTANTIN, *Importanța, scopul și locul compozițiilor în învățământ*, LMTL, **2**, 161—172.
1798. PARPALĂ, EMILIA, *Exprimarea relației spațiale în limba română (analiză semică)* [cu un tabel în afară de text], PredLRSS, **[1]**, 150—156.
1799. PARPALĂ, EMILIA, *Predarea sintaxei prin scheme structurale*, PredLRSS, **3**, 133—142.
1800. PETRE, ILEANA, *Câteva considerații privind predarea imperativului*, PredLRSS, **[1]**, 118—123.
1801. PETRE, ILEANA, *Considerații metodice privind predarea categoriei genului*, PredLRSS, **2**, 96—108.
1802. POALELUNGI, GH., *Metateza sintactică*, ProblSLLR, 212—226.
1803. POPESCU, ELENA, *Pentru o lexicologie contrastivă — „Capcanele" limbii române pentru francofoni*, PredLRSS, **3**, 108—119.
1804. POPESCU, ION, *Compunerile ca aplicații la lecțiile de gramatică*, LL, 3, 1979, 412—416.
1805. ROIBAN, ȘTEFAN, *Inventarul vocabularului de specialitate la cursurile din anul pregătitor*, Pred-LRSS, **3**, 89—92.
1806. SĂVULESCU, DUMITRU, [Sub titlul comun: Consfătuiri cu inspectorii școlari] *Limba și literatura română*, TribȘc, **9**, nr. 203, 1979, 7.
1807. SIDA, ILEANA, *Predarea cazului genitiv din limba română la cursurile intensive pentru străini*, PredLRSS, **[1]**, 87—96.
1808. SIMION, MAGDALENA, *Cerințe metodice în predarea limbii române la studenții străini*, Pred LRSS, **[1]**, 9 — 13.
1809. SIMION, MAGDALENA, *Predarea pronumelui posesiv*, PredLRSS, **2**, 139—144.
1810. SIMION, MARIA MAGDALENA, ROMAN, ȘTEFAN, GRIGORIE, TOMA, *Formativ și informativ în predarea limbii române la străini*, PredLRSS, **3**, 11—20.
1811. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Procedee pentru investigarea în școală a cunoștințelor lexicale* [cu tabele în text], LMTL, 97—127.
1812. STAN, FLOREA, *Școala și noul limbaj științific*, Argeș, **14**, nr. 2, 1979, 6.
1813. STANCIU, ALINA, URICARU, LUCIA, *Propuneri pentru prezentarea lui* **mai** *într-un manual pentru studenții străini*, PredLRSS, **2**, 66—75.
1814. ȘERBAN, VASILE, ARDELEAN, LILIANA, *Predarea limbii române la cursul intensiv pentru străini. Îndrumări metodice*, Timișoara, TUT, 1978, 183 p. multigr. (Universitatea din Timișoara Facultatea de filologie, Catedra de limba și literatura română).
1815. ȘERDEAN, ION, *Metodica predării limbii române la clasele I—IV. Manual pentru liceele pedagogice, clasele a XI-la și a XII-a — specializare învățători*, București, EDP, 1979, 184 p. Vezi și nr. 1 836.

1816. Șerdean, Ion, Diţuleasa, Florian, Paveliu, Eliza, *Gramatică și compunere.* Manual pentru clasa a II-a, București, EDP, 1979, 104 p.

1817. Șuteu, Flora, Mihăilă, Maria, *Observaţii asupra vocabularului fundamental al limbii române și concluziile care se desprind pentru creșterea eficienţei învăţământului,* PredLRSS, **3,** 63—66.

1818. Șuteu, Flora, Velican, Marilena, *Oportunitatea metodei orale în predarea limbii române la studenţii străini,* PredLRSS, **3,** 31—45.

1819. Tasmowsky-De Ryck, Liliane, *Pronumele personale atone în limba română. O sistematizare pentru învăţământ,* LR, **28,** nr. 1, 1979, 105—109.

1820. Taşcă, Elena, *Probleme specifice ale predării limbii române la studenţii străini din anul pregătitor pentru profilul medical,* PredLRSS, **3,** 21—30.

1821. Toma, Elena, *Aspecte ale predării istoriei limbii române în învăţământul gimnazial și liceal,* LL, **2,** 1979, 122—124.

1822. Tudor, Ortansa, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre variantele limbajului ştiinţific în școală], LMŞ, 2, 1978, 160—161.

1823. Ţicăloiu, Șerban, *Utilitatea culegerilor de exerciţii sintactice în școală,* LL, **2,** 1979, 286—291.

1824. Ungureanu, Doina, *Ponderea exerciţiilor pentru sinonimie, antonimie și omonimie în programa de limba română pentru străini,* PredLRSS, **3,** 79—88.

1825. Varzari, Elena, Taiban, Maria, *Metodica cunoașterii mediului înconjurător, a dezvoltării și corectării vorbirii copiilor preșcolari,* Manual pentru liceele pedagogice de educatoare, București, EDP, 1978, 135 p.

1826. Vasiliu-Nedeleanu, Adriana, *Cîteva remarci asupra creșterilor fonematice și fonetice cu frecvenţa mare la vorbitorii de idiomuri arabe în momentul dobîndirii limbii române,* PredLRSS, **[1],** 55—59.

1827. Văcaru, Cornelia, *Clasificarea morfologică a verbelor. Aspecte ale predării ei la studenţii străini,* PredLRSS, **2,** 145—152.

1828. Velican Cosinschi, Marilena, *Predarea alternanţelor consonantice determinate de -i la studenţii străini,* PredLRSS, **[1].** 62—68.

1829. Vlad, Felicia, *Relaţii între tipuri de greșeli și prevenirea lor la studenţii francofoni, cu exemplificări în sintagma nominală,* PredLRSS, **2,** 29—34.

1830. Vlad, Felicia, Gerdanovits, Ana, *Cîteva sugestii privind predarea limbii române la studenţii străini. Asimilarea verbului în structuri,* PredLRSS, **[1],** 138—149.

1831. Vlăduţu, Ion, *O metodologie specifică în predarea limbii române studenţilor străini,* Forum, **21,** nr. 7—8, 1979, 80—85.

1832. * * * *Caiet de îndrumare metodică pentru limba română (Ciclul primar și gimnazial),* Cluj-Napoca, [f.e.], 1978, 256 p.

1833. * * * *Caiet de informare metodică pentru limba română.* Sub redacţia : Mihail Triteanu, Teodor Fodor, Cluj-Napoca, [f.e.], 1976, 232 p.

1834. * * * *Predarea limbii române la studenţii străini.* [Vol. I] *Simpozion, mai 1976.* [Vol.] II. *Simpozion — iunie 1977.* [Vol.] III. *Simpozion — iunie 1978,* Craiova, RUC, I : [1976], 202 p. multigr. ; II : 1978, 224 p. multigr. ; III : 1979 (1978), 147 p. multigr. (Universitatea din Craiova. Facultatea de filologie. Catedra de limba română pentru străini. Colectivul pentru școlarizarea studenţilor de peste hotare).

1835. * * * *Predarea limbii și literaturii române,* Vol. 5, București, EDP, 1978, 190 p. (Ministerul Educaţiei și Învăţământului, Biblioteca centrală pedagogică, Colecţia **Modernizarea învăţământului** — XXV).

VEZI și nr. 53, 54, 80, 107, 119, 120, 158, 166. 182, 258, 2 018, 2 021, 2 025, 2 026, 2 027, 2 028, 2 029, 2 030, 2 036, 2 037, 2 042, 2 048, 2 049, 2 057, 2 059, 2 067, 2 068, 2 073, 2 078, 2 081, 2 084, 2 088, 2 096, 2 097, 2 098, 2 101, 2 109, 2 141.

Recenzii

1836. Duţu, Olga, *Un valoros îndreptar teoretic și practic* [Ion Șerdean, *Metodica predării limbii române la clasele I—IV,* Buc., 1979], RPed, **28,** nr. 4, 1979, 50, coperta 3. Vezi nr. 1 815.

1837. Lerea, H., *Limba română în școala generală. (Sistem de predare și metodologie)* [de Ștefania Popescu, Buc., 1978], ScTin, **35,** nr. 9 364, 3 iul. 1979. 2. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 1 927.

1838. M. B., Ştefania Popescu : *Limba română în şcoala generală* (Editura didactică şi pedagogică, 1978, 310 p.), Forum, **21**, nr. 2, 1979, 91. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 927.
VEZI şi nr. 2 127, 2 138.

3. LIMBI STRĂINE

1839. Alexandru, Domniţa, *Aspecte metodologice ale gramaticii fundamentale (cu referire specială la verb)*, PredLRSS, 2, 76—85.
1840. Anghel-Jelescu, Constanţa, *O metodă de iniţiere în lectura corectă a textului de limba franceză*, LMŞ, 1, 1979, 76—83.
1841. Ardelean, Liliana, *Etapizarea în sistemul de predare-învăţare a limbilor străine*, PredLRSS, **2**, 5—11.
1842. Barba, Ecaterina, *Strukturelle Übungen im Deutschunterricht* [rezumat în română ; mit deutscher Zusammenfassung], CRSLA, 97—102.
1843. Barba, Ecaterina, *Zur Frage der kontrastiven Grammatik im Fremdsprachunterricht* [rezumat în română ; mit deutscher Zusammenfassung], CRSLA, 103—108.
1844. Barna, Andrei, *Particularităţi ale predării vocabularului de specialitate la facultăţile cu profil tehnic*, CRSLA, 133—136.
1845. Bejan, Nicolae, *Engleza pentru scopuri specifice — registru important al limbii*, LMŞ, 2, 1978, 24—27.
1846. Beşchea, N., Beşchea, E., *Unele consideraţii privind însuşirea limbii ruse de specialitate prin traduceri de profil* [English abstract], CRSLA, 121—126.
1847. Binder, Ursula, *Die Satzbaupläne. Theoretisches und Methodisches in Bereich Deutsch als Fremdsprache*, Bucureşti, EDP, 1978, 319 p.
1848. Blănaru, Eugen, Pedestraşu, Anatol, *Aspecte ale predării lexicului medical rus*, LMŞ, 2, 1978, 152—155.
1849. Blezan Moise, Carmen, *Analiza critică a metodelor de predare*, LMŞ, 1, 1979, 132—144.
1850. Brăescu, Maria, *Méthodologie de l'enseignement du français*, Bucureşti, EDP, 1979, 219 p. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului, Universitatea Bucureşti). Vezi şi nr. 2 014.
1851. Brăescu, Maria, *Sugestii pentru îmbunătăţirea predării limbajului de specialitate în învăţământul mediu*, LMŞ, 2, 1978, 69—73.
1852. Bugan, Dorina, *Dificultăţi de formarea deprinderii de exprimare în scris în primii ani de studiu* [al limbii engleze], LMŞ, 1, 1979, 84—94.
1853. Buium, Sara, *Izučenie tekstov hudožestvennoj literatury na urokah russkogo jazyka o nerusskoj auditorii* [rezumat în română], PFR, 1978, 92—100.
1854. Buium, Sara, *Peredača denotacij i konnotacij pri učebnom perevode*, PFR, 1979, 106—111.
1855. Burdea, Silvia, *Aspecte formative ale seminariilor de limbi moderne în învăţământul superior tehnic*, LMŞ, 2, 1979, 80—84.
1856. Burdea, Silvia, *Contribuţia seminarului de limbă franceză la documentarea şi informarea de specialitate a studenţilor*, BulŞtConstr, **20**, nr. 3—4, 1977, 215—220.
1857. Burdea, Silvia, *„Pedagogia activă" şi implicaţiile ei în predarea limbii franceze tehnice. Sugestii pentru exploatarea unui text tehnic de specialitate*, LMŞ, 2, 1978, 79—84.
1858. Cazacu, Dimitrie, *Dezvoltarea gîndirii logice în interpretarea contrastivă a sistemelor verbale rus şi român*, LMŞ, 2, 1979, 64—69.
1859. Cazacu, D., *Selecţia aspectului verbal — criteriu de evaluare a performanţei* [English abstract], CRSLA, 91—96.
1860. Cazacu, D., Hamsea, B., *Structura grupului nominal şi problemele achiziţiei limbilor străine* [English abstract], CRSLA, 9—14.
1861. Cazacu, D., Hamsea, B., *Tipologia mediilor informaţionale şi condiţia achiziţiei limbilor* [English abstract], CRSLA, 3—8.
1862. Ceampuru, Stelian, *Terminologia ştiinţifico-tehnică la lecţiile de limbi moderne*, ÎnvLic Tehn, **28**, nr. 8, 1979, 15.
1863. Černikova, Galina, *Principy otvora , sistematizacii i prezentacii elementov stranovedennija dlja studentov-russistov*, PFR, 1979, 45—48.
1864. Chirilov, P., *Iz teorii i praktiki prepodavanija russkih glagolov*, SLLM, **2**, 65—77.
1865. Chiţoran, Dumitru, *Limba comună — limbaje specializate. Unele probleme actuale ale predării limbilor străine*, LMŞ, 2, 1978, 11—18.
1866. Chiţoran, Mariana, *Cultură şi civilizaţie — componente ale procesului de predare/învăţare a limbilor străine*, LMŞ, 2, 1979, 101—106.

1867. Cilianu-Lascu, Corina, *Verbele incoative în limbajul chimiei*, LMŞ, 2, 1979, 140—146.
1868. Colomei, Angela, *Jocul didactic în predarea limbilor străine*, ŞM, **4—5**, 1979, 18—21.
1869. Constantinescu, Viorica, *Exprimarea orală în primii ani de învăţare a limbilor străine*, LMŞ, 1, 1979, 63—69.
1870. Costaş, Sandina-Iulia, *Valoarea formativă a predării limbii franceze în liceul pedagogic*, LMŞ, 2, 1979, 93—96.
1871. Covaci, Adelina, Covaci, Vasile, *Caracterul internaţional al vocabularului ştiinţific*, LMŞ, 2, 1978, 90—93.
1872. Covaci, Vasile, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre adecvarea manualelor de predare a limbilor moderne], LMŞ, 2, 1978, 156—159.
1873. Covaci, Vasile, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre textele de specialitate în predarea limbii franceze], LMŞ, 2, 1979, 148—149.
1874. Cristea, Teodora, *De la opoziţiile perceptive la realitatea evocată*, LMŞ, 2, 1979, 37—43.
1875. Cristea, Teodora, *Linguistique et techniques de l'enseignement*, [Bucureşti], [TUB], 1979, 155 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine). Vezi şi nr. 2 012.
1876. Cristea, Teodora, *Pentru o gramatică orientată semantic a limbilor instrumentale (cu privire specială asupra limbii franceze)*, LMŞ, 2, 1978, 39—44.
1877. Cristurean-Rădulescu, Lăcrămioara, *Formarea deprinderilor articulatorii în primul an de studiu al limbii engleze*, LMŞ, 1, 1979, 41—52.
1878. Cuniţă, Alexandra, *Observaţii asupra predării lexicului francez de specialitate*, LMŞ, 2, 1978, 94—103.
1879. Dărămuş, Mihnea, *Pregătirea elevilor din treapta a II-a pentru abordarea documentelor tehnice în limba franceză*, LMŞ, **2**, 1979, 85—89.
1880. Deac, Livia, *Densitatea semantică a lexicului literar. Implicaţii pedagogice*, LMŞ, 2, 1979, 127—132.
1881. Delinschi, Eugenia, *Stimularea creativităţii în predarea limbilor străine*, LMŞ, 1, 1979, 115—120.
1882. Derben, Oleg, *Primenenie programmirovannogo obučenija pri usvoenii obstojatel'stvennyh otnošenij*, PFR, 1979, 58—65.
1883. Dignoire, Claude, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre articolul hotărît şi cel nehotărît în franceză], LMŞ, 2, 1979, 145—148.
1884. Dragoş, Liliana, Borzea, Georgeta, Tudor, Ema, *Relaţii profesor-elev concretizate în lecţiile de limbă engleză şi în alte activităţi*, Stud, **1**, 41—46.
1885. Drăghicescu, Janeta, *Exprimarea condiţiei suficiente în limbajul matematic*, LMŞ, 2, 1978, 147—151.
1886. Drăghicescu, Janeta, *Raportul didactic dintre enunţare şi receptare în procesul însuşirii unei limbi străine*, LMŞ, 2, 1979, 51—54.
1887. Drăghicescu, Janeta, *Transpunerea adjectivelor verbale în* **-ant-ante** *din franceză în română*, PredLRSS, **3**, 99—107.
1888. Dumitrache, Monica, *Formarea personalităţii elevilor — obiectiv al predării limbilor moderne*, LMŞ, **2**, 1979, 19—21.
1889. Dumitrescu, Maria, *Voprosy prepodavanija istorii russkogo jazyka v predelah praktičeskogo kursa*, PFR, 1979, 49—53.
1890. Dunăreanu, Mariana, *Analiza critică a sistemului de exerciţii pentru formarea deprinderii de citire în engleză şi franceză*, LMŞ, 1, 1979, 70—75.
1891. Evseev, I, Evseev, A., *Semantiko-ontologičeskij princip v prepodavanii inostrannyh jazykov*, PFR, 1979, 3—10.
1892. Farcaş, L., *K voprosu o sostavlenii sbornika upražnenij po ruskomu jazyku dlja politehničeskogo instituta*, PFR, 1979, 122—130.
1893. Farcaş, Ludmila, Pascovici, Florea, Bădică, Galina, *O gramatică „fără excepţii" pentru studenţii politehnicieni*, LMŞ, 2, 1978, 45—52.
1894. Felea, Ana, *Modelirovanie prostogo predloženija v učebnyh celjah*, PSint, 54—71.
1895. Filimon, David J., Semlyen, Eva, *Teaching English as a Foreign Language. A Set of Visual Aids with Teacher's Guide*, Bucureşti, EDP, 1978, 203 p.
1896. Florescu, Constanţa Liana, *Tipy upražnenij dlja razvitija ustnoj reči na russkom jazyke u učaščihsja srednej školy*, PFR, 1979, 131—140.
1897. Fodor Sofian, Adriana, *Discursul politic. Modalizare, enunţ asumat (Ns), enunţ neasumat în textul politic*, LMŞ, 2, 1978, 126—129.
1898. Galaţanu, Olga, *Deontic şi teleologic în comunicarea pedagogică*, LMŞ, 2, 1979, 70—74.
1899. Galaţanu, Olga, *Dimensiunea pragmatică a limbajului comercial*, LMŞ, 2, 1978, 134—139.

1900. GALAȚANU, OLGA, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre metodologia predării limbii franceze la nivelurile 1 și 2], LMȘ, 1, 1979, 156—158.
1901. GĂLĂȚEANU, GEORGIANA, *Obiective operaționale. Exprimarea orală în clasa a V-a* [la limba engleză], LMȘ, 1, 1979, 18—30.
1902. GÂRCINEANU-ȚÂNJALĂ, RUXANDRA, *Noțiunea de civilizație și implicațiile ei didactice*, LMȘ, 2, 1979, 107—110.
1903. GÂRCINEANU-ȚÂNJALĂ, RUXANDRA, *Textul tehnic și predarea cunoștințelor de cultură generală*, LMȘ, 2, 1978, 33—38.
1904. GHIȚESCU, M., *Modernizarea predării limbilor străine* [cu o bibliografie de 529 de titluri], PredLLS, **6**, 1976, 9—146.
1905. GLIGOR-VIȘEVAN, MANUELA, *Procedee de predare a vocabularului la clasele de începători* [de limba engleză], LMȘ, 1, 1979, 100—106.
1906. GYÖRFI, IBOLYA, KIRÁLY, LÁSZLÓ, *A magyar nyelv tanításának módszertana az I—IV osztályban. Tankönyv a tanítókepzö pedagógiai liceumok számána*, București, EDP, 1919, 156 p.
1907. HÂRLĂOANU, A., *Tendințe în sintaxa limbajului economic rus*, LMȘ, 2, 1978, 130—133.
1908. HELLERMANN, HILDEGUND, *Interviul pe bandă magnetică și metodica sa de folosire în predarea limbii străine în școală*, Stud, **1**, 129—133.
1909. ION, ANGELA, MĂGUREANU, ANCA, NASTA, DAN ION, *Rolul formativ al limbilor moderne în învățământ*, LMȘ, 2, 1979, 11—18.
1910. IONESCU, TUDOR, *Stimularea capacității intelectuale: raportul obiect-subiect*, LMȘ, 2, 1979, 55—58.
1911. IOSIF, LUCIAN, *Considerații asupra metodologiei învățării limbii, civilizației și literaturii franceze în școală*, Stud, **1**, 293—303.
1912. KIRÁLY, MARIA, *Probleme de metodica predării limbii ruse*, Timișoara, TUT, 1978, 146 p. multigr. (Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie).
1913. KLASTER-UNGUREANU, GRETE, *Predarea limbilor străine în emisiunile de radio și televiziune*, LMȘ, 2, 1979, 97—100.
1914. KOHN, IOAN, *Anexa de texte și exerciții de specialitate — instrument de realizare a unei pregătiri complexe la limba germană*, LMȘ, 2, 1978, 108—109.
1915. LÖRINCZI ANGIONI, MARINELLA, *Oral și grafic în învățarea limbilor străine*, LR, **28**, nr. 6, 1979, 609—613.
1916. MARINESCU, RAREȘ, *Competența de comunicare și obiectivele predării limbilor moderne în școală*, LMȘ, 2, 1979, 44—50.
1917. MOISE, CORNELIA, *Obiectivele operaționale în predarea limbii germane*, LMȘ, 1, 1979,95—99.
1918. MOTAȘ, DOINA, *Traducerea prin prisma conceptului de „varietăți în limbă"*, LMȘ, 2, 1978, 120—125.
1919. MUNTEANU, GEORGETA, *Problematizarea — metodă de creație pentru profesor și de stimulare pentru elevi*, RPed, **28**, nr. 3, 1979, 20—23.
1920. MUNTEANU, SONIA, *Limba străină — un nou decupaj al realității*, LMȘ, 2,1979, 115—119.
1921. MURVÁI, OLGA, *Modelarea sistemului spațial în limba maghiară*, LMȘ, 1, 1979, 145—154.
1922. MURVÂI, OLGA, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre predarea conjugării verbelor în maghiară], LMȘ, 2, 1978, 159—160.
1923. NÁGY, GEZA, P. DOMBI, ERSZÉBET, *A magyar nyelv iskolai tanulmányazásának módszertana*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1979, 120 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de istorie-filozofie, Catedra de pedagogie-psihologie și metodică).
1924. NASTA, DAN ION, *Interferențele culturale în strategia orelor de limbi străine*, LMȘ, 2, 1979, 111—114.
1925. NEBUNU, MIHAI, *Utilizarea receptoarelor radio-tv în predarea limbilor străine*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 3, 1979, 10—12.
1926. NEGRIDE, MIHAI, *Tehnica elaborării predării vocabularelor de specialitate în liceele industriale*, LMȘ, 2, 1978, 104—107.
1927. NEGUȘ, DOINA, *Dezvoltarea gîndirii sintetice prin redactare*, BulȘtConstr, **20**, nr. 3—4, 1977, 221—224.
1928. NICOLESCU, ADRIAN, *Patterns of Human Communication : A Problem for the Foreign Language Teacher* [rezumat în română], AUBLLS, **28**, 1, 1979, 87—98.
1929. NICOLESCU, ADRIAN, *Predarea limbajelor specializate în învățământul superior — o problemă de decizie strategică și tactică*, LMȘ, 2, 1978, 57—68.
1930. NICULESCU, RAISA, *Limba rusă este o limbă „grea"? (Probleme ridicate de utilizarea activă a limbii ruse de către vorbitori de limbă română)* [русский резюме], BulȘtConstr, **20**, nr. 3—4, 1977, 225—230.

1931. Oiţă, Ion, *Raportul limbă-gîndire în predarea limbilor străine; limitele dependenţei*, LMŞ, 2, 1979, 28—36.
1932. Oprescu, Simona, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre predarea limbii engleze], LMŞ, 2, 1979, 144—145.
1933. Oprică, Octavian, *Montajul audio-vizual în predarea limbilor străine*, RTŞ, nr. 3—4, 1979, 132—133.
1934. Pană, Ligia Iuliana, *Nivelul şi corelaţia dintre deprinderile fundamentale* [la limba engleză], LMŞ, 1, 1979, 31—40.
1935. Pârlog, Hortensia, *The Interpretation of the English Interdental Fricatives by the Romanian Speakers of English*, AUT, **15**, 1977, 163—168.
1936. Peculea, P., *Unele consideraţii privind dificultăţile de profil, structură şi predare a limbajului ştiinţific şi tehnic în engleză* [English abstract], CRSLA, 115—120.
1937. Peculea, P., Pataky, E., Hamsea, B., *Caracterul formativ al transmiterii experienţei de înţelegere în studiul limbii engleze*, LMŞ, 2, 1979, 59—63.
1938. Pedestraşu, A., *Semnyj analiz i prepodavanie leksiki i gramatiki russkogo jazyka*, PFR, 1979, 11—15.
1939. Petrescu, Georgeta, *Atributul participial în limbajul tehnic* [german], LMŞ, 2, 1978, 53—56.
1940. Pîrvulescu, Hermina, *Studiul contrastiv privind exprimarea superlativului în limbile engleză, franceză şi română*, ŞM, **4—5**, 1979, 192—193.
1941. Raşcă, Lucian, *Cercetări de didactică a limbilor moderne*, LMŞ, 1, 1979, 7—10.
1942. Răducanu, Sevilla, *Funcţia formativă a interpretării textului*, LMŞ, 2, 1979, 123—126.
1943. Roman, Dorina, *Dezvoltarea creativităţii verbale la lecţiile de limba franceză*, LMŞ, 1, 1979, 121—131.
1944. Rusu, Tiberiu, *Relaţia profesor de limba franceză tehnică — specialist*, LMŞ, 2, 1978, 74—78.
1945. Selagea, Sabin, *Rolul lecţiilor introductive orale în învăţarea limbilor străine*, TribŞ, **9**, nr. 208, 1979, 5.
1946. Simula, Traian, *Abrevierile în limba rusă, mijloc de predare a unor elemente de civilizaţie şi de cultură*, LMŞ, 2, 1979, 120—122.
1947. Simula, Traian, *O prepodavanii abbreviatur rumunskim studentam otdelenij russkogo jazyka*, PFR, 1979, 141—146.
1948. Stan, Constantin, *Lecţia de limbă franceză* [la radio], Luceafărul, **22**, nr. 5, 1979, 4.
1949. Stoenescu, Constanţa, *Sistematizarea logică a textului — modalitate de însuşire a limbajului de specialitate*, LMŞ, 2, 1978, 85—89.
1950. Stoicescu, Iana, *Contribuţia limbajului german de specialitate la formarea gîndirii tehnice*, LMŞ, 2, 1979, 90—92.
1951. Tatu, Genoveva, *Tipuri de exerciţii în formarea deprinderii de înţelegere după auz* [la limbile engleză şi franceză], LMŞ, 1, 1979, 53—62.
1952. Tauberg, Edith, Maliţa, Tatiana, *Iz opyta ispol'zovanija naučnogo fil'ma na urokah russkogo jazyka na nefilologičeskih fakultetah*, PFR, 1979, 112—118.
1953. Teodorescu-Bădia, Ivonne, *Structuri dificile ale limbii engleze pentru elevii români*, LMŞ, 1, 1979, 107—114.
1954. Uţă, Vasile, *Ob učebnom na urokah russkogo jazyka*, PFR, 1979, 104—105.
1955. Vascenco, Olimpia, *Mesto perevoda v obučenii russkomu jazyku kak inostrannomu (semantiko-grammatičeskie struktury)*, PFR, 1979, 87—97.
1956. Vascenco, Victor, *Limbaj, metalimbaj şi limbaj de specialitate*, LMŞ, 2, 1978, 19—23.
1957. Vescu, Elisabeta, *Noi mijloace de învăţămînt pentru limbi moderne*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 6, 1979, 13—14.
1958. Vicşinescu, Ariadna, *Despre însuşirea lexicului fundamental în clasele V—VIII la limba franceză*, RPed, **28**, nr. 4, 1979, 33—37.
1959. Vitizov, I., *Trudnosti v usvoenii glagolov dviženija rumynskimi studentami*, PFR, 1979, 147—153.
1960. Vrabie, Emil, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre greşelile fonetice frecvente la românii care învaţă limba rusă]. LMŞ, 1, 1979, 158—159.
1961. Wolf, Siegfried, Chivescu, Romeo, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre construcţii paralele în rusă], LMŞ, 2, 1979, 150—151.
1962. Zdrenghea, Mihai M., *On the Acquisition of the English Perfect by Romanians*, RRL, **24**, nr. 1, 1979, 74—82.
1963. Zdrenghea, Mihai M., *The Role of Selection Restrictions in Teaching English as a Second Language* [rezumat în română], StUBB, **24**, 1, 1979, 71—77.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

1964. ZGARDAN, IOAN, *Ispol'zovanie magnitoskopa na urokah russkogo jazyka v licee*, PFR, 1979, 119—121.

1965. * * * *Culegere de referate. Studii de lingvistică aplicată.* Sub redacția : R. Marinescu, P. Peculea, Brașov, [RUBr], 1979, 138 p. multigr. (Universitatea din Brașov).

1966. * * * *Limbile moderne în școală*, București, 2, 1978, 172 [175] p., 1, 1979, 168 p., 2, 1979, 168 p. (Societatea de Științe Filologice din Republica Socialistă România). Vezi și nr. 2 013.

1967. * * * *Predarea limbilor străine.* Vol. VI, VII, București, [TUB], VI : 1976, 251 p., VII : 1978, 190 p. (Ministerul Educației și Învățământului, Biblioteca centrală pedagogică. Colecția **Modernizarea învățământului — XXII, XXVI**).

VEZI și nr. 100, 105, 116, 117, 118, 121, 132, 197, 1 493, 1 545, 2 023, 2 113, 2 115.

Recenzii

1968. ANDRICI, VL., Mučinik, A. J. : *Eksperiment po vyjavleniju sravnitelnoj effektivnosti sistem upražnenii, napravlennyh na razvitie navykov i umenii inojazyčnoj reči.* În : *Metody obučenija inojazyčnoj reči*, Minsk, Vyšaja škola, 1973, p. 150—152, PredLLS, **6**, 1976, 173—176.

1969. BRAȘOVEANU, AURICA, G. I. Rožkova, *K lingvističeskim osnovam metodiki prepodavanija russkogo jazyka inostrancam*, Izd-vo Moskovskogo Universiteta, Moscova, 1977, 144 p., PFR, 1979, 259—262.

1970. BRĂESCU, MARIA, R. Galisson / D. Coste, *Dictionnaire de didactique des langues*, Hachette, Paris, 1978, 612 p., LMȘ, 2, 1978, 170—171.

1971. BUIUM, SARA, Willy Birkenmaier, *Thema-Rhema Gleiderung und russischer Verbalaspekt*, „International Review of Applied Linguistics in Language Teaching" (IRAL), vol. XV/3 (1977), August, s. 209 — 220, PFR, 1979, 277 — 278.

1972. CREȚU, ANDREEA, *25 de secole de predare a limbilor* [Louis G. Kelly, *25 Centuries of Language Teaching*, Newbury House Publishers — Rowley, Mass. 1978], RPed, **28**, nr. 7, 1979, 33, 53.

1973. DEBRUYKER, M., Balabaiko, M. S. : *Obućenie modelirovaniju dialogičeskoj reči* [în limba engleză]. În : *Inostrannye jazyki v škole*, Moskva, nr. 1, 1976, p. 26 — 31, PredLLS, **7**, 1978, 72 — 80.

1974. DEBRUYKER, M., Burtaeva, N. A. : *Čito daet magnitaja zapis sdelannaja učitelem.* În : *Inostrannye iazyki v škole*, Moskva, nr. 2, 1976, p. 55—58, PredLLS, **7**, 1978, 17—22.

1975. DEBRUYKER, M., Rogova, G. V. : *Ustnaja reči kak sredstvo obučenija.* În : *Inostrannye jazyki v škole*, Moskva, nr. 3, 1973, p. 64—69 ; Rogova, G. V. : *Obučenie ustnoj reči kak sredstvo obščenija* : În : *Inostrannye jazyki v škole*, Moskva, nr. 4, 1976, p. 95—101, PredLLS, **7**, 1978, 22—30.

1976. GEORGESCU, F., Bubenikova, Libuše : *Diagnostiká hodnota jazykových testu.* În : *Cizí jazyku ve škole.* Praha, **19**, nr. 7, 1975/76, p. 300—306, PredLLS, **7**, 1978, 9—17.

1977. GEORGESCU, F., Vesely, Josef : *K profilu učitele cizího jazyka.* În : *Cizí jazyku ve škole*, Praha, **19**, nr. 9, 1975/76, p. 392—401, PredLLS, **7**. 1978, 38—45.

1978. GHEORGHE, M., Bergner, Helmut, *Zur Sprechsituation im Grammatikunterricht.* În : *Deutschunterricht*, Berlin, **27**, nr. 2, 1974, p. 90—96, PredLLR, **5**, 1978, 135—140.

1979. GHEORGHE, M., Nikerov, A. I., *Uroki na temu „Stili literaturnogo jazyka i jazyk hudožestvennoj literatury".* În : *Russkij jazyk v škole*, Moskva, nr. 1, ian. -febr, 1975, p. 3—7, PredLLR, **5**, 1978, 141—145.

1980. GHEORGHE, M., Tritto, Francesco, *Gramatiche scolastiche e linguistica moderna.* În : *Orientamenti pedagogici*, Roma, **22**, nr. 2, mar.-apr. 1975, p. 274—286, PredLLR, **5**, 1978, 160—170.

1981. GHIȚESCU, M., Apelt, Walter — Bunselmayer, Richard : *Sprachspiele im Englischunterricht. Ein Beitrag zur Anwendung fremdsprachiger Kenntnisse in lebensnahen Situationen.* În : *Fremdsprachenunterricht*, Berlin, **19**, nr. 1, p. 26—30, PredLLS, **6**, 1976, 194—202.

1982. GHIȚESCU, M., * * * *Arthur Rimbaud*, **Le dormeur du val.** În : *Documents pour la classe*, nr. 87, 26 ian. 1961, p. 33—34, PredLLS, **6**, 1976, 219—224.

1983. GHIȚESCU, M., Bergner, Helmut : *Überlegungen zur Kausaltbestimmung in der deutschen Sprache.* În : *Deutsch als Fremdsprache*, Leipzig, **12**, nr. 1, 1975, p. 50—57, PredLLS, **6**, 1976, 225—232.

1984. GHIŢESCU, M., Böhme, Günter : *Beispiele zur Entwicklung des frei-variierenden Sprechens* [în limba rusă]. În : *Fremdsprachenunterricht*, Berlin, **20,** nr. 6, 1976, 297—299, PredLLS, **7,** 1978, 49—52.

1985. GHIŢESCU, M., Bolinger, Dwight : *A Postscript to Poston on the Article* [în limba spaniolă]. În : *The Modern Language Journal*, Boulder, **59,** nr. 4, apr. 1975, p. 181—185. PredLLS, **6,** 1976, 241—248.

1986. GHIŢESCU, M., Bonaglia, Angelo : *„Meriggio" di Umberto Saba.* În : *Metodologia della lettura. Note ed esempi du lezione*, Brescia, La Scuola, 1972, p. 158—166, PredLLS, **7,** 1978, 166 — 173.

1987. GHIŢESCU, M., Bonaglia, Angelo : *Nozioni riguardanti l'emissione di voce, il gonere e la structtura des testo* [în limba italiană]. În : *Metodologia de la lettura. Note ed esempi di lezione*, Brescia, La Scuola, 1972, p. 27—40, PredLLS, **6,** 1976, 233—240.

1988. GHIŢESCU, M., * * * *Charles Péguy.* **Jeanne d'Arc, Adieu à la Mense.** În : *Documents pour la classe*, nr. 91, 30 mart. 1961, p. 33—34, PredLLS, **7,** 1978, 155—159.

1989. GHIŢESCU, M., Claude, Pierre. *Esquisse de classement des verbes causatifs anglais.* În : *Les langues modernes*, Paris, **70.** nr. 1, 1975, p. 49—62. PredLLS, **7,** 1978, 80—89.

1990. GHIŢESCU, z., Finocchiaro, Mary. *Activities Fostering Language Learning* [pentru engleză]. În : *Teaching English as a Second Language*, New York — Evanston — London, Harper & Row, 1969. p. 164—182, PredLLS, **7,** 1978, 98—115.

1991. GHIŢESCU, M., Giličenski, A. D. : *Ob izučenii akcenntnyh harakteristik russkogo slovoizmenenija.* În : *Russkij jazyk v nacionalnoj škole*, Moskva, nr. 2, 1975, p. 24—30, PredLLS, **6,** 1976, 179—189.

1992. GHIŢESCU, M., Glatigny, Michel. *Remarques sur le subjonctif* [în franceză], În : *Le français dans le monde*, Paris, **16,** nr. 122, iul. 1976, p. 17—25, PredLLS, **7,** 1978, 140—151.

1993. GHIŢESCU, M., Hager, Werner. *Steuerung von Gesprächen im Russischunterricht.* În : *Fremdsprachenunterricht*, Berlin. nr. 2—3, 1976, p. 101—107, PredLLS, **7,** 1978, 53—62.

1994. GHIŢESCU, M., * * * *Jean-Jacques Rousseau.* **Les rêveries du promeneur solitaire.** Rêverie au bord de l'eau. În : *Documents pour la classe*, Paris, nr. 69, 11 febr. 1960, p. 9—10, 23, PredLLS, **7,** 1978, 159—166.

1995. GHIŢESCU, M., Jolly, Yokiko S. : *The Use of Songs in Teaching Foreign Languages.* În : *The Modern Language Journal*, Boulder, **59,** nr. 1—2, ian. -febr. 1975, p. 11—14, PredLLS, **6,** 1976, 149—153.

1996. GHIŢESCU, M., Kerstan. Anna : *Dialogisches Sprechen durch Gestaltung von Situationen aus dem unmittelbaren Lebensbeireich der Schüler* [în rusă]. În : *Fremdsprechenunterricht*, Berlin, **19,** nr. 2, 1975, p. 100—103, PredLLS, **6,** 1976, 189—193.

1997. GHIŢESCU, M., Lademann, Norbert : *Die Anwendung als didaktische Funktion im Englischunterricht.* În : *Fremdsprachenunterricht*, Berlin, **19,** nr. 6, 1975, p. 269—273, 317, PredLLS, **6,** 1976, 208—215.

1998. GHIŢESCU, M., Lademann, Norbert : *Kommunikative Orientierung und didaktische Funktionen im Englischunterricht.* În : *Fremdsprachenunterricht*, Berlin, **19,** nr. 2, 1975, p. 94—100, PredLLS, **6,** 1976, 202—208.

1999. GHIŢESCU, M., Lange, Erika — Wagner, Edith, *Übungen zur Entwicklung des unmittelbar verstehenden. Lesens* [în limba rusă]. În : *Fremdsprachenunterricht*, Berlin, **20,** nr. 2—3, 1976, p. 133—135, PredLLS, **7,** 1978, 62—66.

2000. GHIŢESCU, M., Mothe, Jean-Claude, *L'évaluation par les tests dans la classe de français.* În : *Le français dans le monde*, Paris, **14,** nr. 112, apr. 1975, p. 19—22, PredLLS, **6,** 1976, 215—219.

2001. GHIŢESCU, M., Neira. Julio, *Critica y comentario de textos en la E.G.B.* [pentru limba spaniolă]. În : *Vida escolar*, Madrid, nr. 179—180, noi. -iun. 1976, p. 54—58, PredLLS, **7,** 173—182.

2002. GHIŢESCU, M., Paillard, Marcel, *Conditionnel et subjonctif en anglais?* În : *Les langues modernes*, Paris, **70,** nr. 2—3, 1976, p. 178—188, PredLLS, **7,** 1978, 90—98.

2003. GHIŢESCU, M., Rausch, Rudolf, *Qualität und Quantität der deutschen Vokale im Phonetikunterricht für Ausländer.* În : *Deutsch als Fremdsprache*, Leipzig, **13,** nr. 1, 1976, p. 51—58, PredLLS, **7,** 1978, 123—131.

2004. GHIŢESCU, M., Raynaud, Jean. *De la microconversation au „minidossier"* [în învăţarea francezei]. În : *Le français dans le monde*, Paris, **15,** nr. 120, apr. 1976, p. 10—12, PredLLS, **7,** 1978, 151—155.

2005. GHIŢESCU, M., Rousselet, Michel. *L'enseignement du latin.* Paris, Presses Universitaires de France, 1966, p. 91—106. PredLLS, **7,** 1978, 182—188.

2006. Ghiţescu, M., Stern, H. H. *Introducing a Language in the Primary School.* În : *Foreign Languages in Primary Education*, London, Oxford University Press, 1974, p. 79—93, PredLLS, **7**, 1978, 31—37.

2007. Ghiţescu, M., Weight, Erika. *Stilles Lesen im Fach Russisch — Klassen 9 und 10.* În : *Fremdsprachenunterricht*, Berlin, **20**, nr. 2—3, 1976, p. 126—129, PredLLS, **7**, 1978, 66—72.

2008. Ghiţescu, M., Žuikin, Iu. N. *Futur I und futurisches Präsens im unabhängigen Satz* [în germană]. În : *Deutsch als Fremdsprache*, Leipzig, **12**, nr. 1, 1975, p. 44—50, PredLLS, **7**, 1978, 132—139.

2009. Grigoroviţă, Mircea, *Gramaticile A, B, C* [Gerhard Hellig, *Probleme der deutschen Grammatik für Ausländer*, 1974], TribŞc, **9**, nr. 203, 1979, 8.

2010. Ionescu, C., Kuzmenko, O. D. : *Sistema upražnenij učebnogo čitenija.* În : *Inostrannye jazyka v škole*, Moskva, nr. 5, 1973, p. 42—53, PredLLS, **6**, 1976, 157—173.

2011. Mihuţ-Delcea, Silvia, D. A. Wilkins, *Notional Syllabuses*, Oxford University Press, Oxford, 1976, 92 p., LMŞ, 1, 1979, 163—164.

2012. O. G., Teodora Cristea, *Linguistique et techniques de l'enseignement*, Bucureşti, Tipografia Universităţii, 1979, 155 p., LMŞ, 2, 1979, 164—165. Vezi nr. 1876.

2013. Oprică, Octavian, *„Limbile moderne în şcoală"*, volumul I, 1979, TribŞc, **9**, nr. 210, 1979, 2. Vezi nr. 1966.

2014. R.G.T., Maria Brăescu, *Méthodologie de l'enseignement du français*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1979, 219 p., LMŞ, 2, 1979, 166—167. Vezi nr. 1851.

2015. Tauberg, Edith, *Problemy sopostavitel'nogo izučenija russkogo i vengerskogo jazykov.* Materiali simpoziuma, Budapešt, vypusk I, 30+25 str., vypusk II, 108 str., PFR, 1979, 273—276.

2016. Wolf, S., Dr. J. Bihari, Dr. P. Fretwurst, *Einige Bemerkungen zur Diskussion um die Behandlung des Verbalaspekts im Russischunterricht*, „Wissenschaftliche Zeitschrift der Ernst-Moritz-Arndt Universität Greifswald" XIX (1970), Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe, Nr. 4/5, str. 265—269, PFR, 1978, 230.

4. MANUALE, CURSURI, GHIDURI etc.

2017. Albu, Mihaela, *Culegere de exerciţii pentru studenţii anglofoni*, Craiova, RUC, 1978, 72 p. (Universitatea din Craiova, Facultatea de filologie-istorie, Catedra pentru studenţi străini).

2018. Albu, Mihaela, Deaconescu, Ion, Lohon, Octavian, *Consideraţii privind locul şi rolul textului literar-artistic în manualul de limba română pentru studenţii străini*, PredLRSS, **3**, 5—10.

2019. Alexandru, Domniţa Beşuan, Tudor E., Coman, Ileana, Grecu, Doina, Nicolescu. Carmen, *Exerciţii pentru laboratorul lingvistic. Morfologie. Nivelul I.* Coordonator : Prof. dr. V. Şerban, Timişoara, TUT, 1979, 239 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie, Colectivul de şcolarizare a studenţilor străini).

2020. Arsenovici, Delia, *Curs practic de limba germană.* Pentru facultatea de mecanică, anul I ingineri, Timişoara, [f.e.], 1978, 130 p. multigr. (Institutul politehnic „Traian Vuia", Facultatea de mecanică, Catedra de limbi străine).

2021. Avrămuţ, Viorica, Avrămuţ, Horia, *Curs de limba română* pentru studenţii din anul pregătitor, învăţământ tehnic. Sem. al II-lea, Iaşi , [TUI], 1978, 281 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi, Facultatea de filologie).

2022. Baciu, Ioan, *Cours de langue française contemporaine. 1. Nom et pronom.* Destinat studenţilor cu specialitatea secundară franceză, Cluj-Napoca, [TUCN], 1978, 140 p. (Universitatea „Babeş-Bolyai", Facultatea de filologie, Catedra de fololgie romanică).

2023. Balea, Adriana, Butuman, Monica, Pera, Mariana, *Texte pentru studiul limbii române în anul pregătitor. Profil tehnic*, Timişoara, TUT, 1978, 135 p. (Universitatea din Timişoara, Colectivul de şcolarizare a studenţilor străini).

2024. Balea, Adriana, Coste, Ileana, Frăţilă, Florentina, Gerdanovici, Ana, *Exerciţii morfo-sintactice de limbă română.* Pentru cei ce învaţă limba română ca limbă străină, Timişoara, TUT, 1978, 210 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Colectivul de şcolarizare a studenţilor străini).

2025. Balla, Sara, Răcăşan, Livia, Simon, Jolán, *Limba română.* Clasa a III-a şcoli şi secţii cu limbile de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare. *Vocabular român-ceh*, Bucureşti, EDP, 1979, 256 p.

2026. BALLA, SARA, RĂCĂŞAN, LIVIA, SIMON, JOLÁN, *Limba română.* Clasa a III-a şcoli şi secţii cu limbile de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare. *Vocabular român-german,* Bucureşti, EDP, 1979, 256. p.

2027. BALLA, SARA, RĂCĂŞAN, LIVIA, SIMON, JOLÁN, *Limba română.* Clasa a III-a şcoli şi secţii cu limbile de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare. *Vocabular român-maghiar,* Bucureşti, EDP, 1979, 256 p.

2028. BALLA, SARA, RĂCĂŞAN, LIVIA, SIMON, JOLÁN, *Limba română.* Clasa a III-a şcoli şi secţii cu limbile de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare. *Vocabular român-sîrbo-croat,* Bucureşti, EDP, 1979, 256 p.

2029. BALLA, SARA, RĂCĂŞAN, LIVIA, SIMON, JOLÁN, *Limba română.* Clasa a III-a şcoli şi secţii cu limbile de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare. *Vocabular român-slovac,* Bucureşti, EDP, 1979, 256 p.

2030. BALLA, SARA, RĂCĂŞAN, LIVIA, SIMON, JOLÁN, *Limba română.* Clasa a III-a şcoli şi secţii cu limbile de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare. *Vocabular român-ucrainean,* Bucureşti, EDP, 1979, 256 p.

2031. BANTAŞ, ANDREI, GĂLĂŢEANU, GEORGIANA, SACHELARIE, DOINA, *Limba engleză prin exerciţii structurale. Modele verbale,* Bucureşti, EŞE, 1979, 359 [—360] p.

2032. BARNA, ANDREI, *Formarea specialiştilor de mîine din perspectiva manualelor de limbi străine,* LMŞ, 2, 1979, 75—79.

2033. BĂNCILĂ, FLORICA, *Old and Middle English Texts. An Antholology,* Bucureşti, TUB, 1979, 322 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine, Catedra de limba şi literatura engleză).

2034. BÎRĂ, ELENA, *Aspects of Modality in English,* Bucureşti, [TUB], 1979, 263 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine, Catedra de limba şi literatura engleză). Vezi şi nr. 2126.

2035. BOCA-BORDEI, RAMONA, COSTE, ILEANA, POPA, IOAN I., CHANTAR, HASSAN, *Ghid român-arab,* Timişoara, [TUT], 1978, 193 p. multigr.(Universitatea din Timişoara, Colectivul de şcolarizare a studenţilor străini).

2036. BOLDUREANU, VIOREL I., COSTE, ILEANA, FRĂŢILĂ, FLORENTINA, POPA, IOAN I., ŢEGHIU, LIVIU, VINTILESCU, CONSTANTIN, *Curs practic intensiv de limba română pentru Anul pregătitor.* I, Timişoara, TUT, 1979, 284 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Colectivul de şcolarizare a studenţilor străini).

2037. BOLDUREANU, VIOREL I., COSTE, ILEANA, FRĂŢILĂ, FLORENTINA, POPA, IOAN I., ŢEGHIU, LIVIU, VINTILESCU, CONSTATIN, *Curs practic intensiv de limba română pentru anul pregătitor* — profil tehnic — II. Ediţia a III-a, Timişoara, TUT, 1979, 214 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Colectivul de şcolarizare a studenţilor străini).

2038. BORLEA, SIMA, *Manual de conversaţie în limba rusă.* 1. *Descrierea.* 2. *Compendiu de gramatică,* Bucureşti, [f.e.], 1978, 1 : p. 7—142 ; 2 : p. 439—539.

2039. BOTIŞ, LIDIA, TUDORAN-COSMOVICI, GINA, HNATIUS, FLORICA-NATTY, *Texte uzuale pentru construcţii.* Anul pregătitor. Semestrul I. Coordonator : Lidia Botiş, Iaşi [TUI], 1979, 109 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi, Facultatea de filologie).

2040. BRĂESCU, MARIA, ODOBESCU, VALENTINA, TANDALA, ALEXANDRU, *Cahiers de méthodologie-Plans de leçons.* Bucureşti, CMUB, 1979, 101 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine).

2041. BUCĂ, MARIN, MILIN, JIVA, *Gramatica limbii ruse. Sintaxa propoziţiei. Curs practic,* Timişoara, TUT, 1979, III + 144 p. multigr. (Universitatea din Timişoara Facultatea, de filologie, Catedra de limbă şi literatură rusă).

2042. CAZACU, BORIS, CHIOSA, CLARA GEORGETA, CARAGIU-MARIOŢEANU, MATILDA, GUŢU ROMALO, VALERIA, *A Course in Contemporary Romanian.* Translated and Adapted from the French by : Virgil Ştefănescu-Drăgăneşti, Adrian Nicolescu, Bucureşti, EDP, 1978, 564 p. multigr.

2043. CENTEA, LARISA, IOAN, ALICE, OPRESCU, SANDA, *Lecţii de limba franceză cu magnetofonul* pentru anul I, Facultatea de agricultură şi horticultură. Reeditare, Bucureşti, [f.e.], 1979, 109 p. multigr. (Institutul agronomic „Nicolae Bălcescu" — Bucureşti, Facultatea de agricultură şi horticultură).

2044. CHEVEREŞAN, C., PEPELEA, SILVIU MIHAI, *Curs practic de limba engleză.* 3. *Texte, comentarii şi exerciţii* pentru studenţii anului al III-lea, filologie, Timişoara, [TUT], 1979, 155 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie, Catedra de limbi germanice).

2045. Chiveanu, Irina, Voia, Maria, Zdrenghea, Mihai M., *A Practical English Grammar (with Exercises)*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1978, II + 280 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de filologie).

2046. Ciobanu, Georgeta, *Curs practic de limba engleză*. Anul I, Timișoara, [f.e], 1978, 97 p. multigr. (Institutul politehnic „Traian Vuia" Timișoara, Facultatea de electrotehnică).

2047. Constantinescu, Ileana, *Culegere de texte în limba franceză*. Pentru studenții facultății de planificare și cibernetică economică, cursuri de zi, serale și fără frecvență. Partea a 2-a. *Texte privind planificarea*, București, [f.e.], 1979, 25 p. multigr. (Academia de Studii Economice, Colectivul de limbi romanice).

2048. Crețeanu, Florian, Nicolae, Nicolae I., *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a XII-a. Coordonator : Nicolae Manolescu, București, EDP, 1979, 287 p.

2049. Cristea, Ecaterina, Gheorghievici, Antoaneta, Blănaru, Eugen, *Antologie de texte cu profil medical*. Pentru studenții străini din anii I—II. Ediția a 2-a, București, [f.e.], 1978, 146 p. multigr. (Institutul de medicină și farmacie București, Disciplina de limbi moderne).

2050. Cristea, Teodora, *Grammaire structurale du français contemporaine*. 2-ème édition revue et augmentée, București, EDP, 1979, 508 p. (Ministerul Educației și Învățământului).

2051. Cristici, Borislav, Markov, Svetozar, *Gramatika*, Za VIII razred, București, EDP, 1979, 160 p.

2052. Dipșe, Maria, Constantinescu, Ileana, *Culegere de texte în limba franceză pentru studenții facultății de comerț*, București, [f.e.], 1979, 131 p. multigr. (Academia de Studii Economice, Colectivul de limbi romanice).

2053. Dobrescu, Liana, Isac, Ioana Maria, *Limba engleză*. Pentru anul I ingineri, București, [f.e.], 1978, 100 p. multigr. (Institutul de construcții, Catedra de limbi moderne).

2054. Drapaca, Constantin, Cocotailo, Iu., *Gramatika. Perekaz i tvir*. Pidručnik dlja IV klasu, București, EDP, 1979, 104 p.

2055. Dumitrescu, Domnița, Hăulică, Cristina, Leahu, Sarmiza, Păcurariu, Doina Maria, Papadopol, Maria, Sădeanu, Florența, *Studii de sintaxă a limbii spaniole*, București, [TUB], 1979, 308 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi străine).

2056. Ene, Cornelia, *Exerciții logico-structurale în predarea limbii engleze ca limbaj de specialitate*, LMȘ, 2, 1978, 110—119.

2057. Flaiser, Mariana, *Culegere de exerciții de limba română. Pentru studenții anului pregătitor*, Iași, TUI, 1978, 139 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza", Facultatea de filologie).

2058. Gălățeanu, Georgiana, *Exerciții de semantică engleză. Timpurile verbale*, București, EAI, 1979, 275 [—276] p. **(Sinteze Lyceum)**. Vezi și nr. 2 128, 2 140.

2059. Gheorghiu, Vladimir, Nicolae, Nicolae I., Manolescu, Nicolae, Otobîcu, Constantin, *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a IX-a. Coordonator : Constantin Otobîcu, București, EDP, 1979, 287 p. Vezi și nr. 2141.

2060. Goldenberg, Yves, *Manual de limba arabă*. I, București, [TUB], 1978, 219 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi străine, Catedra de limbi clasice și orientale).

2061. Gonçalves, José, Bettancourt, Capagea, Dan, *Curso intensivo de lingua portuguesa (Limba portugheză)*, București, TUB, 1979, 202 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi străine, Lectoratul de limba portugheză).

2062. Gornicear, Dmitro, *Gramatika*. Pidručnik dlja II klasu, București, EDP, 1979, 72 p.

2063. Gorunescu, Elena, *Le verbe, le nom, le pronom, l'adverbe dans des exercises*, București, EȘE, 1979, 189 [—191] p.

2064. Gruia, Cristina, *Choix de textes de spécialité en français* destiné aux étudiants de deuxième et de troisième années de la faculté d'études économiques, Timișoara, TUT, 1978, 124 p. multigr. (Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie, Catedra de limbi romanice).

2065. Haneș, Gherghina, *Ghid de conversație român-german*, București, EST, 1979, 176 p.

2066. Iliescu, Dan, *English for Faculties of Horticulture*. 2-nd year of study, Bucarest, [f.e.], 98p.

2067. Iliescu, Constanța, Petrescu, Victoria, Nichita, Silvia, Popescu, Stela, *Gramatică și compunere*. Manual pentru clasa a IV-a, București, EDP, 1979, 87 p.

2068. JIVĂNESCU, VASILICA, SANDA, PETRU, GIURCĂNEANU, CLAUDIU, *Curs de limba română pentru studenţii străini.* [Învăţămînt economic]. Coordonator : George Sanda, [Bucureşti, [f.e.], 1978, 262 p. multigr. (Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului).

2069. JUHASOVÁ, ANNA, JUHAS, JÁN, *Gramatika a sloh.* Učebnica pre IV triedu, Bucureşti, EDP, 1979, 159 p.

2070. KUSZÁLIK, PIROSKA, *Nyelvtan. A VIII. osztály számára,* Bucureşti, EDP, 1979, 168 p.

2071. KUSZÁLIK, PIROSKA, *Nyelvtan.* A IV. osztály számára, Bucureşti, EDP, 1979, 127 p.

2072. LARION, P., *Recuiel d'exercises grammaticaux (Morphologie),* Suceava, [f.e.], 1973, 79 p. (Institutul pedagogic de 3 ani Suceava).

2073. LOHON, OCTAVIAN, DEACONESCU, ION, *Observaţii asupra textelor din manualele de limba română pentru studenţii străini,* PredLRLL, **2,** 12—18.

2074. LOZBĂ, MIHAI, *Sovremennyj russkij literaturnyj jazyk. Morfologija,* Jassy, [TUI], 1977, 309 p. (Jasskij Universitet im,. „A. I. Kuzu", Filologičeskij fakul'tet, Kafedra russkogo jazyka i literatury).

2075. LUCUŢA, YVONNE, *Übungen zur Semantik,* Timişoara, TUT, 1978, 65 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie).

2076. LUCUŢA, YVONNE, ITU, FRANCISCA, *Zur Valenz des Verbs,* Timişoara, [TUT], 1978, 18 p. multigr. (Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, Institutul central de perfecţionare a personalului didactic, Filiala Timişoara, Seminar de didactică modernă).

2077. MACOVEI, LILIANA, *Limba engleză. Profil energetic.* Destinat studenţilor facultăţii de energetică din Institutul politehnic, Bucureşti , [f.e], 1979, 152 p. (Institutul politehnic Bucureşti).

2078. MAGHERU, PAUL, *Culegere de texte pentru analize de seminar la istoria limbii române literare.* Cu programe şi bibliografia orientativă de la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea, Oradea, [f.e.], 1978, 48 p. multigr. (Institutul de învăţămînt superior Oradea, Facultatea de filologie).

2079. MARCOV, SVETOZAR, MIRANICI, GIOCA, *Gramatika* za V razred, Bucureşti, EDP, 1979, 128 p.

2080. MARINESCU, INNA, *Culegere de texte şi exerciţii — limba engleză,* Ploieşti, [f.e.], 1978, 115 p. multigr. (Institutul de petrol şi gaze).

2081. MARINESCU, R., PECULEA, P., *Morfologia limbii române cu exerciţii gramaticale,* Braşov, [f.e.], 1978, 97 p. multigr. (Universitatea din Braşov).

2082. MARINESCU, RAREŞ, PECULEA, P., *Sintaxa limbii române cu exerciţii gramaticale,* Braşov, [f.e.], 1978. 85 p. multigr. (Universitatea din Braşov, Catedra de limbi străine).

2083. MARINESCU-IUSCO, MARIANA, *Clulegere de texte în limba germană.* Ingineri anul I.Facultatea de construcţii aerospaţiale, Bucureşti, [f.e.], 1979, 87 p. multigr. (Institutul politehnic Bucureşti, Catedra de pedagogie şi limbi străine).

2084. MATEESCU, ADRIAN, MIHĂILĂ, MARIA, NIŢOIU, PAUL, *Vocabularul manualului pentru anul pregătitor de medicină,* PredLRSS, **3,** 93—98.

2085. MAZILU, DAN HORIA, *Gramatika.* Pidručnik dlja VII klasu, Bucureşti, EDP, 1979 (1978), 192 p.

2086. MIHĂILESCU, SEVER O., *Limba rusă pentru studenţii textilişti,* Iaşi, [f.e.], 1979,68 p. multigr. (Institutul politehnic Iaşi, Facultatea de tehnologia şi chimia textilelor, Catedra de limbi moderne).

2087. MIROIU, MIHAI, *Ghid de conversaţie român-englez,* Ed. a 3-a, Bucureşti, EST 1975 [Pe copertă : 1979], 168 p. Vezi BRL, **18,** 1975, nr. 1472.

2088. MOLDOVAN, VICTORIA, MUREŞANU, ILEANA, NEGRUŢIU, LIANA, PRUNCA, DOINA, *Curs intensiv de limba română.* Cartea A—B, [Cluj-Napoca], [TUCN], 1979, A : 206 p.,B : 121 p. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de filologie, Catedra de limba română pentru studenţii străini).

2089. MUNTEANU, DAN, *Ghid de conversaţie român-spaniol,* Bucureşti, EST, 1976 [pe copertă : 1979], 199 p. Vezi BRL, **19,** 1976, nr. 1674.

2090. NECHEŞ, MARIANA, GALAN, IUSTINA, *Culegere de texte. Limba franceză pentru facultăţile de profil mecanic,* Bucureşti, [f.e.], 1979, 97 p. multigr. (Institutul politehnic Bucureşti).

2091. NEGREANU, ARISTIŢA, *Exercises sur les expressions idiomatiques françaises,* Bucureşti, EDP, 1979, 224 p. (Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului).

2092. NICOLAU, MARIA, *Limba engleză pentru studenţii Facultăţii de construcţii,* Iaşi, [f.e.], 1978, 80 p. multigr. (Institutul politehnic „Gh. Asachi" Iaşi, Catedra de limbi moderne).

2093. NICOLAU, MARIA, *Limba engleză pentru studenţii Facultăţii de hidrotehnică,* Iaşi, [f.e.], 1978, 74 p. multigr. (Institutul politehnic „Gh. Asachi" Iaşi, Catedra de limbi moderne).

2094. PLETER, TIBERIU, PLETER, JANA, *Česky jazyk a slov.* Učebnice pro IV. ročnik, Bucureşti, EDP, 1979, 136 p.

2095. POP STĂNESCU, SPERANŢA, *Übungen zu linguistischen Forschungsmethoden*, [Bucureşti], [TUB], 1978, 96 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine).

2096. POPESCU, CONSTANTIN TH., *Curs de limba română contemporană — Sintaxa propoziţiei*, Suceava, [f.e.], 1977, 212 p. multigr. (Institutul pedagogic Suceava, Secţia filologie).

2097. POPESCU, FLORIN D., *Limba română (Sintaxa)*. Manual pentru liceele pedagogice (clasele a XI-a şi a XII-a) şi pentru liceele de filologie-istorie (clasa a XII-a), Bucureşti, EDP, 1979, 168 p. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 2 223.

2098. POPESCU, ION, *Gramatică şi noţiuni de fonetică şi vocabular*. Manual pentru clasa a VII-a, Bucureşti, EDP, 1979, 200 p.

2099. RADOSLAV, ECATERINA, *Le français contemporain. Syntaxe. La proposition.* Timişoara, TUT, 1978, 110 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie, Catedra de limbi romanice şi literatură comparată).

2100. RĂDULESCU, E., *Limba rusă. Culegere de texte*, Ploieşti, [f.e.], 1978, 114 p. (Institutul de petrol şi gaze).

2101. ROTARU, RADU, VORNICU, DUMITRU, *Limba română (Curs noţional-situaţional)*, Iaşi, [TUI], 1977, 135 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi, Facultatea de filologie).

2102. ROZKOŠ, PAVEL, *Lecţii de paleografie şi limbă slavă veche*, Timişoara, TUT, 1978, 180 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie, Catedra de limbă şi literatură rusă). Vezi şi nr. 2 139.

2103. RUSU, T., *Pentru un manual de franceză tehnică destinat studenţilor români* [résumé français], CRSLA, 109—114.

2104. SAMSON, NICOLAS, *Le français technique, La mécanique* [1]. *Manuel du français technique. La mécanique* [2], Jassy, I : 1978, 153 p., II : 1979, 170 p. multigr. (Institut polytechnique de Jassy, Chaire de langues modernes).

2105. SCURTU, GABRIELA, *Exercises de grammaire (Article, substantif, adjectif qualificatif, adverbe)*, Craiova, [RUC], 1978, 116 p. multigr. (Universitatea din Craiova, Facultatea de filologie, Catedra de limbi moderne).

2106. SINKA, TIBERIU Z., NEGULESCU, DAN G., *Studii de germanistică (Selecţii din bibliografia obligatorie)*. Volumul 1, Cluj-Napoca, [TUCN], 1979, 101 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de filologie, Catedra de germanistică).

2107. SUPERCEANU, RODICA, *Curs practic de limba engleză pentru anul I. Facultatea de mecanică*, [Timişoara], [f.e.], 1978, 186 p. (Institutul politehnic „Traian Vuia" Timişoara, Catedra de limbi străine).

2108. ŞALAPINA, GALINA, POPA, MARIANA, *Limba engleză contemporană (Morfologia*, partea a 2-a), Timişoara, TUT, 1979, IV + 179 p. multigr. (Universitatea din Timişoara, Facultatea de filologie).

2109. TABARCEA, CEZAR, [La rubrica : Limba noastră] *Româna pentru dumneavoastră — Romanian for You.* Anul V. Lecţia IV—XIV, TribRom, **8**, nr. 148—160, 11 ; Anul I [versiune engleză ; Lia Pop], Lecţia I—IV, nr. 167—170, 11.

2110. TACŞA, CORNELIA, ATANASIU, FLORINA, RUSU, TIBERIU, *Manual de limba franceză*. Manual pentru subingineri. Vol. 2, Braşov, [f.e.], 101 p. (Universitatea din Braşov, Catedra de limbi străine).

2111. TEODORESCU, VASILE, *Compunerile corespondenţă şi cu destinaţie oficială*, Bucureşti, EDP, 1979, 136 p. Vezi şi nr. 2142.

2112. TOLNAI, ŞTEFAN, *Curs practic de limba franceză*. Pentru anul I inginerie chimică, Timişoara, [f.e.], 1978, 167 p. multigr. (Institutul politehnic „Traian Vuia " Timişoara, Catedra de limbi moderne).

2113. TRIFU, T., *Particularităţi ale predării materialului lexical şi gramatical în manualul de limba rusă din institutele de învăţământ superior de profil tehnic* [English abstract], CRSLA, 127—132.

2114. TRIFU, TATIANA, BEŞCHEA, NATALIA, ROMAN, ION, *Limba rusă*. Mecanică, industria lemnului, silvicultură-instalaţii, T.C.M., deformări plastice, subingineri anul II, Braşov [f.e.], 1978, 168 p. multigr. (Universitatea din Braşov, Catedra de limbi străine).

2115. UNGUREANU, DOINA, *Culegere de exerciţii de semantică*, Craiova, RUC, 1979, 61 p. multigr. (Universitatea din Craiova, Catedra de limba română pentru studenţii străini).

2116. UŢĂ, V., *Osobennosti struktury novogo učebnika russkogo jazyka dlja načal'nogo etapa škol'nogo obučenija v Rumynii*, PFR, 1979, 154—157.

2117. VÂRTOSU, MARIANA-LUMINIŢA, *Limba franceză*. Culegere de texte pentru Facultatea de electronică, Bucureşti, [f.e.], 1979, 346 p. multigr, (Institutul politehnic Bucureşti).

2118. VELČOVA, KRISTINA, ZAVERA, DUMITRU, *Čitanka i gramatika za II klasu*, Bucureşti, EDP, 1979, 140 p.

2119. * * * [*Cahiers de grammaire*]. *Les structures instrumentales en français contemporain*. Prezentul număr din *Cahiers de grammaire* a fost redactat de un colectiv format din Teodora Cristea, coordonator, Alexandra Cuniţă, Olga Galaţanu, Viorel Vişan, Bucureşti, [TUB], 1979, 156 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine).

2120. * * * *Concepts fondamentaux de la linguistique*. Textes choisis et annotés par : Valentina Agrigoroaiei (coordonateur), Alexandra Filippovskaja, Mărioara Gheorghiu, Iaşi [TUI], 1978, 305 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi, Catedra de limba şi literatura franceză, Cahiers de seminaire).

2121. * * * *English for Intermediate and Advanced Students*. Manual de limba engleză pentru lectorate, nivel intermediar şi avansat. Coordonare — red. gen. Sanda Retinschi, Colab. Lia Pop, Maria Ciofu, Doina Motaş, Bucureşti, [TUB], 1979, 236 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine, Catedra de limba şi literatura engleză).

2122. * * * *Lecţii de limba franceză*. Anul III. Reeditare, Bucureşti, [f.e], 1978, p. 127—350 multigr. (Institutul agronomic „N. Bălcescu", Bucureşti, Facultatea de îmbunătăţiri funciare).

2123. * * * *Limba germană*. Curs practic. [Vol.] 1—2, Bucureşti, [f.e.], 1978, 1 : p. 11—303 ; 2: p. 303—420.

2124. * * * *Limba română contemporană*. Manual pentru studenţii străini. I. Autori : Grigore Brâncuş, Adriana Ionescu, Manuela Saramandu. Coordonator : Gr. Brâncuş. Au mai colaborat cu redactări parţiale : Florica Caloianu, Mirona Doană, Gh. Doca, Melania Florea, Mariana Guiu, Elena Pană, Florin Popescu, George Sanda, Maria Steriu, Adriana Stoichiţoiu, Mioara Vîrcioroveanu, Silvia Tunsoiu, Bucureşti, [TUB], 1979, 246 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limba şi literatura română, Catedra de limba română contemporană).

2125. * * * *Manual de lingvistică romanică. Latinitate — romanitate*. Vol. II. *Latina „vulgară"*. Coordonat de prof. dr. Alexandru Niculescu. Autori : Al. Niculescu, Maria Iliescu, C. Poghirc, Ecaterina Goga, Tr. Costa, Gabriela Creţia, Mihai Nasta, Dan Slușanschi, Bucureşti, TUB, 1979, 273 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de limbi străine. Limbi romanice şi clasice).

VEZI şi nr. 216, 219, 236, 237, 334, 335, 45, 462, 498, 700, 714, 1 391. 1 443, 1 447, 1 453, 1 454, 1 459, 1 489, 1 490, 1 544, 1 546, 1 562, 1 813, 1 814, 1 832, 1 833, 1 876.

Recenzii

2126. A. M., Elena Bîră, *Aspects of Modality in English*, Bucureşti, Tipografia Universităţii, 1979, 263 p., LMŞ, 2, 1979, 165—166. Vezi şi nr. 2 034.

2127. CARABULEA, ELENA, Florin D. Popescu, *Limba română (Sintaxa)*. Manual pentru liceele pedagogice (clasele a XI-a şi a XII-a) şi pentru liceele pedagogie-istorie (clasa a XII-a), Bucureşti, EDP, 1978, 168 p., LL, 2, 1979, 299—303. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 2223.

2128. CARACAŞ, ANGELA, Georgiana Gălăţeanu, *Exerciţii de gramatică engleză. Timpurile verbale*, Bucureşti, Editura Albatros, 1979, 576 p. **(Lyceum, Sinteze)**, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 5, 1979, 25. Vezi nr. 2058.

2129. CHIVESCU, ROMEO, WOLF, SIEGFRIED, Sima Borlea, *Manual de conversaţie în limba rusă*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1976, 542 p., PFR, 1978, 197—198. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 1659.

2130. FODOR, ECATERINA, A. N. Vasil'eva, *Kurs lekcij po stilistike russkogo jazyka (Obščie ponjatija stilistiki, razgovorno-obihodnyj stil'reči*, Iz-vo „Russkij jazyk, ", Moskva, 239 str. ; *Kurs lekcij po stilistike russkogo jazyka(Naučnyj stil' reči)*, Iz-vo „Russkyj jazyk", Moskva, 1976, 190 str., PFR, 1978, 210—213.

2131. I. D., Universitatea cultural-ştiinţifică Bucureşti — Haritina Gherman : *Limba italiană, curs practic* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978, 590 p.), Forum, **21**, nr. 7—8, 1979, 179. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 2 198.

2132. IVANOV, ANDREI, Ecaterina Fodor, Ortansa Tudor, *Gramatica limbii ruse (pentru uz şcolar)*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1978, 256 p., PFR, 1979, 233—237. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 2 196.

2133. LĂPĂDĂTONI, TIBERIU, Suzana Dörr, Radu Surdulescu, Anca Tănăsescu, Corina Cojan, *Limba engleză*, manual pentru clasa a XI-a (anul VII de studiu), Bucureşti, EDP, 1977, LMŞ, 2, 1978, 169—170.

2134. NOVEANU, E., M. Marinescu, S. Vaimberg, *Structuri ale limbii ruse. Exerciţii pentru dezvoltarea vorbirii şi scrierii elevilor*, Bucureşti, 1977, 267 p., PFR, 1978, 195—196. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 1 772.

2135. RED., *Cahiers de grammaire* : **I.** *Le verbe et le groupe verbal* (1976) ; *II. Le caractérisant du verbe* (1977), Tipografia Universităţii din Bucureşti, AUBLLS, **27,** 1, 1978, 162—164. Vezi BRL, **19,** 1976, nr. 1 416 ; **21,** 1978, nr. 2 247.

2136. RED., Elena Gorunescu, *Exerciţii de limbă franceză, gramatică şi lexic*, Ed. Albatros, 1977, 296 pp., AUBLLS, **27,** 1, 1978, 157. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 1 264.

2137. RED., Mariana Tuţescu & Anca Măgureanu, *Recueil d'exercises de sémantique*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1977, 139 pp., AUBLLS, **27,** 1, 1978, 160—161. Vezi BRL, **20,** nr. 1 795.

2138. ŞERBAN, DUMITRU, *Limba şi literatura română (clasa a X-a)* [de Emil Leahu şi Constantin Parfene, Buc., 1978], ÎnvLicTehn, **28,** nr. 1, 1979, 28—29. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 2 205.

2139. TRÂPCEA, THEODOR N., *Curs lipsit de rigoare ştiinţifică* [Pavel Rozkoš, *Lecţii de paleografie şi limbă slavă veche*, Tim., 1978], Forum, **21,** nr. 2, 1979, 87—89. Vezi nr. 2 102.

2140. ŢALEA, GABRIELA, Georgiana Gălăţeanu, *Exerciţii de gramatică engleză, Timpurile verbale*, Bucureşti, Editura Albatros, 1979, 275 p., LMŞ, 2, 1979, 168. Vezi nr. 2 058.

2141. ŢICĂLOIU, ŞERBAN, *Manualul de literatură română pentru clasa a IX-a* [de V. Gheorghiu, N. I. Nicolae, N. Manolescu şi C. Otobicu, Buc., 1979], LL, 1, 1979, 118—121. Vezi nr. 2 059.

2142. UŢĂ, VASILE, Vasile Teodorescu : *Compunerile corespondenţă şi cu destinaţie oficială*, Editura didactică, şi pedagogică, 1979, ÎnvLicTehn, **27,** nr, 10, 1979, 35. Vezi nr. 2 111.

2143. WOLF, SIEGFRIED, CHIVESCU, ROMEO, Ecaterina Fodor, Ortansa Tudor, *Gramatica limbii ruse pentru uz şcolar*, Editura didactică şi pedagogică, 1978, 254 p., LMŞ, 1, 1979, 167—168. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 2 196.

VEZI şi nr. 1 515, 1 520.

XXIX. *DIVERSE*

2144. BALACI, ALEXANDRU, *Alexandru Rosetti laureat al premiului Herder*, RLit, **12,** nr. 51, 1979, 3.

2145. BALACI, ALEXANDRU, *Cu ... despre academicianul Rosetti* [convorbire consemnată de Traian Stoica], Steaua, **30,** nr. 10, 1979, 26—27.

2146. BOCIORT, IGNAT FLORIAN, *Esperanto — o cale a înţelegerii între oameni* [convorbire consemnată de Teodor Bulza], Flacăra, **28,** nr. 19, 1979, 21.

2147. BOIA, AUREL, **11×11.** *Esperanto prin proverbe. Curs minimal*, Bucureşti, [f.e.], 1979, 32 p. multigr. (Academia de Studii Economice).

2148. CĂLIN, LIVIU, *Al. Rosetti. Premiul Herder*, Contemporanul, nr. 50, 1979, 12.

2149. CIACHIR, DAN, *Dragostea de limbă*, Săptămîna, nr. 447, 1979, 3.

2150. COJA, ION, [Sub titlul comun : Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor] *Constantin Noica*, RLit, **12,** nr. 52, 1979, 5.

2151. H[ANGIU], I., *Cuvînt înainte*, BulSŞF, 1979, 5—8.

2152. IORDAN, IORGU, *De vorbă cu ...* [dialog realizat de Radu Nandra], Echinox, **11,** nr. 1—2, 1979, 6—7.

2153. IORDAN, IORGU, *Memorii*. Vol. III, Bucureşti, Editura Eminescu, 1979, 381 [—382] p. Vezi şi nr. 2 166, 2 167, 2 168, 2 170, BR **19,** 1976, nr. 1 714 ; **20,** 1977, nr. 1 815.

2154. IORDAN, IORGU, *„Sînt bucuros că am lucrat cu folos pentru naţiunea noastră ..."* [Convorbire consemnată de M. Constantin], Flacăra, **28,** nr. 5, 1979, 15.

2155. IORDAN, MARGARETA, FABIAN, ANA, SORAN, VIOREL, *Aspecte ale evoluţiei limbajului în biologie*, Forum, **21,** nr. 2, 1979, 71—81.

2156. JAKOBSON, ROMAN, *Ancheta internaţională a revistei* **Argeş** [anchetă cu traducere din engleză de Narcis Zărnescu], Argeş, **13,** nr. 4, 1978, 10.

2157. MARMONT, ROLF FRIEDER, [Sub titlul comun : Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor] *Bernhard Capesius*, RLit, **12**, nr. 52, 1979, 5.
2158. NANDRIŞ, OCTAVIAN, *Limbaj şi cultură* [convorbire consemnată de Radu Bădilă], Tribuna, **23**, nr. 9, 1979, 10.
2159. ROSETTI, AL., *De vorbă cu . . .* [convorbire consemnată de Liviu Călin], Contemporanul, nr. 32, 1979, 7.
2160. TODOROV, T., [Convorbire consemnată de Pia Teodorescu-Brînzeu], Orizont, **30**, nr. 44, 1979, 8.
2161. VULPE, RADU, *Încă o treaptă : scrierea silabică*, Albina, **82**, nr. 10, 1979, 10.
2162. VULPE, RADU, *Originea scrierii*, Albina, **82**, nr. 9, 1979, 10.
2163. VULPE, RADU, *Un dar de aur : alfabetul*, Albina, **82**, nr. 11, 1979, 10.
2164. * * * *Computer vorbitor*, ŞtTehn, **30**, nr. 4, 1979, 45.
VEZI şi nr. 99, 155.

Recenzii

2165. APREOTESEI, CEZAR, *Grand dictionnaire esperanto-français*. Nouvelle édition avec supplement. Par G. Waringhien, professeur agregé de l'Université, president de l'Académie esperantiste Sat Amikaro. Paris, 1976, 368—16 p., AUT, **15**, 1977, 199—200.
2166. DOBRESCU, AL., Iorgu Iordan : *„Memorii"* (III), ConvLit, nr. 10, 1979, 6. Vezi nr. 2 153.
2167. IVĂNESCU, G., *In jurul* **Memoriilor** *profesorului Iorgu Iordan* [I], Cronica, **14**, nr. 15, 1979, 2 ; [II], nr. 16, 8. Vezi nr. 2153 şi BRL, **91**, 1976, nr. 1714, **20**, 1977, nr. 1 815.
2168. NETEA, VASILE, *Ultimele „Memorii" ale lui Iorgu Iordan* [vol. III, Buc., 1979], Săptămîna, nr. 460, 1979, 3. Vezi nr. 2 153.
2169. PIRU, AL., Iorgu Iordan : *„Memorii" (III)*, Luceafărul, **22**, nr. 38, 1979, 2. Vezi nr. 2153.
2170. SIMION, EUGEN, *Un portret moral* [Iorgu Iordan, *Memorii*, III, Buc., 1979], RLit, **12**, nr. 38, 1979, 5. Vezi nr. 2 153.
2171. * * * *Visszhangok (Filológiai Közlöny*, 1978, 3), Korunk, **38**, nr. 6, 1979, 503—504.
VEZI şi nr. 13.

XXX. *ANIVERSĂRI*

2172. ANDRIESCU, AL., *Profesorul G. Ivănescu la 65 de ani*, AUI, **24**, 1978, 132—133.
2173. APREOTESEI, CEZAR, *Moment lingvistic insolit* [cuvîntul prof. I. F. Bociort în esperanto la sărbătorirea acad. I. Iordan la Facultatea de filologie din Timişoara], Orizont, **30**, nr. 14, 1979, 8.
2174. BUDAGOV, RUBEN, *La jubileul academicianului Iorgu Iordan* [la 90 de ani], Sec. 20, nr. 4—5, 1979, 143—144.
2175. GÂDEA, SUZANA, *Profesorul Iorgu Iordan*, AUBLLR, **27**, 1978, 3—4.
2176. GRAUR, ALEXANDRU, *Cuvîntul acad. . . .* [la sărbătorirea prof. Dimitrie Macrea], AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 142.
2177. HUNGER, H., MAYRHOFER, M., WANDRUSZKA, MARIO, *Academia Austriacă de Ştiinţe către membrul ei corespondent, domnul prof. d.h.c. mult. Iorgu Iordan la a 90-a aniversare*, Sec. 20, nr. 4—5, 1979, 142.
2178. IONESCU, ANDREI, *Comprehensiune şi justeţe* [Iorgu Iordan la 90 de ani], Sec. 20, nr. 3—4 1979, 150—151.
2179. IORDAN, IORGU, *Cuvîntul de mulţumire al academicianului ...* [La şedinţa din 29 martie 1978 din Aula Magna a Universităţii din Roma], Sec. 20, nr. 4—5, 1979, 149.
2180. ISTRATE, G., [Sub titlul comun : Iorgu Iordan à 90 ans] *Le professeur*, RR, **33**, nr. 1, 1979, 128—130.
2181. IVĂNESCU, G., *Acad. Iorgu Iordan la vîrsta de 90 de ani*, AUI, **24**, 1978, 129—131.
2182. IVĂNESCU, G., *A 80-a aniversare a profesorului Petru Caraman*, AnL, **26**, 1977—1978, 269—274.
2183. IVĂNESCU, G., *A 90-a aniversare a academicianului Iorgu Iordan*, AnL, **26**, 1977—1978, 241—242.
2184. MACREA, DIMITRIE, *Răspunsul prof. . . .* [la cuvîntările rostite cu ocazia sărbătoririi sale], AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 148—150.
2185. MIHĂILĂ, GHEORGHE, *Profesorul Dimitrie Macrea, membru corespondent al Academiei, la 70 de ani*, AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 146—148.

2186. NICULESCU, ALEXANDRU, [Sub titlul comun : Iorgu Iordan à 90 ans] *Le romaniste*, RR, **33**, nr. 1, 1979, 125—128.
2187. PĂTRUȚ, IOAN, *Dimitrie Macrea* [la 70 de ani]. AA, **27**. 1979, Anul 111 (1977), 142—146.
2188. RITOÓK, JANOS, *Bernhard Capesius 90 éves*, Utunk, **34**, nr. 48, 1979, 6.
2189. RONCAGLIA, AURELIO, *Elogiul Universității din Roma* [Iorgu Iordan la 90 de ani], Sec. 20, nr. 4—5, 1979, 145—148.
2190. RUSU, VALERIU, *Alexandru Rosetti*, Săptămîna, nr. 463, 1979, 3.
2191. SCHWABE, K., *Academia Saxonă de Științe din Leipzig* [către Iorgu Iordan, cu ocazia împlinirii a 90 de ani], Sec. 20, nr. 4—5, 1979, 141.
2192. SIMION, EUGEN, [Sub titlul comun : Iorgu Iordan à 90 ans] *Le philologue total*, RR, **33**, nr. 1, 1979, 121—124.
2193. STAN, I. T., *Profesorul I. Pătruț la 65 de ani*, Tribuna, **23**, nr. 14, 1979, 8.
2194. * * * *Sărbătorirea acad. Iorgu Iordan la împlinirea vîrstei de 90 de ani*, SCL, **30**, nr. 2, 1979, 195.
2195. * * * *Sărbătorirea prof. Dimitrie Macrea, membru corespondent al Academiei* [5 oct. 1977], AA, **27**, 1979, Anul 111 (1977), 141—142.

VEZI și nr. 156, 164, 409.

XXXI. *IN MEMORIAM*

2196. BABEU, DOINA, *Bohuslav Havránek (1893—1978)*, AUT, **16**, 1978, 215—217.
2197. IORDAN, IORGU, *Acad. Al. A. Philippide (1900—1979)*, LR, **28**, nr. 2, 1979, 213—214.
2198. IVĂNESCU, G., *I. Șiadbei (1902—1977)*, AUI, **23** 1977, 140—142.
2199. IVĂNESCU, G., *Tache Papahagi (1892—1977)*, AUI, **23** 1977, 136—139.
2200. VRACIU, ARITON, *Alexandru Zacordonet (13.III.1912—15. IX. 1977)*, AUI, **24**, 1978, 139—141.
2201. VRACIU, ARITON, *Jerzy Kuryłovicz (26.VIII.1895 — 28.I.1978)*, AUI, **24**, 1978, 137—139.

*ABREVIERI**

AA = *Analele Academiei Republicii Socialiste România*. Seria a IV-a, București, Anul 111 (1977), **27**, 1979. **ACIEGL VII** = vezi nr. 143. **A Hét**. A szocialista művelődési és nevelési tanács társadalmi — Politikai — Művelődési hetilapja, Bukarest, **1**, 1970 [**10**, nr. 52, 1979]. **AIst** = *Anale de istorie*. Institutul de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., București, **1**, 1955 [**25**, nr. 5, 1979]. **Albina** = *Albina*. Revistă pentru sate editată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, București, **1**, 1898 [**82**, nr. 12,1979]. **Amfiteatru** = *Amfiteatru*. Revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România, București, **1**, 1966 [**14**, nr. 11, 1979]. **AMN** = *Acta Musei Napocensis*. Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Cluj — Comitetul Național ICOM, Muzeul de istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca, **1**, 1964 [**15**, 1978]. **AnICED Com** = vezi nr. 47. **AnIst Cluj-Napoca** = *Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca*. Academia de Științe Sociale și Politice, Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, EARSR, **1**, 1948 [**21**,, 1978]. **AnIst Iași** = *Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol"*. Academia de Științe Sociale și Politice, Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, Iași, **1**, 1964 [**15**,, 1978]. **AnivCult** = *Aniversări culturale. Prezentări biobibliografice*. Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România, București, **1**, 1965 [**16**, nr. 2, 1979]. **AnL** = vezi nr. 46. **Apulum** = *Apulum. Acta Musei Apulensis*. Archeologie — Istorie — Etnografie, Alba Iulia, **1**, 1939—1942 [**16**, 1978]. **Argeș** = *Argeș*. Revistă a Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, editată de ziarul „Secera și ciocanul", Pitești, **1**, 1966 [**14**, nr. 4, 1979]. **Astra** = *Astra*. Revistă politică-socială-culturală a Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Brașov, editată de ziarul „Drum nou", Brașov, **1**, 1966 [**14**, nr. 4, 1979]. **Ateneu** = *Ateneu*. Revistă social-culturală a Comitetului de cultură și educație socialistă Bacău, editată de ziarul „Steagul roșu". Fondator : George Bacovia, Bacău, **1**, 1964 [**16**, nr. 4, 1979]. **AUBLbB** = vezi nr. 16. **AUBLLB** = vezi nr. 17. **AUBLLS** = *Analele Universității București. Limbi și literaturi străine*, București, **1**, 1954 [**28**, 1979]. **AUC** = vezi nr. 18. **AUI** = vezi nr. 15. **AUT** = vezi nr. 19. **AUTM** = *Analele*

* În paranteze drepte, sînt indicate ultimele numere fișate.

Universității din Timișoara. Seria : *Științe matematice*, Timișoara. **1**, 1963 [**15**, 2, 1977]. **Biblioteca** = *Biblioteca. Buletin de biblioteconomie.* Supliment al revistei „Îndrumătorul cultural", București, [nr. 3, 1979]. **BN** = *Banatske novine.* Društveno-politicki nedel'nik. Izdajn Timiški županijski Komitet RKP, Timișoara, **1**, 1949 [**36**,, nr. 3 587, 7 dec. 1979]. **BO** = *Biserica ortodoxă română.* Buletinul oficial al Patriarhiei Române, București, **1**, 1883 [**97**, nr. 3—4, 1979]. **BulCȘS** = vezi nr. 1 582. **BulSȘF** = vezi nr. 48. **BulȘtConstr** = *Buletinul științific.* Ministerul Educației și Învățământului, Institutul de construcții București, București, 1, 1961 [**20**, nr. 3—4, 1977]. **BulȘtSSF** = *Buletinul științific al Societății Studenților Folcloriști din România.* Vol. I. *Lucrări prezentate la cel de-al XI-lea Colocviu național, Cluj-Napoca, 14—16 aprilie* 1977, Baia Mare, 1978, 165 [—167]. **Cantemir** = *Dimitrie Cantemir.* Antologie, prefață, cronologie și bibliografie de Suzana-Carmen Dumitrescu, București, EE, 1977, 270 p. (Biblioteca critică). **Carpica** = *Carpica.* Publicația Muzeului de istorie și artă Bacău, **1**, 1969 [**10**, 1978]. **CercLLS, 2** = *Cercetări actuale în domeniul limbilor și literaturilor străine.* II, București, Atelier Poligrafic A.S.E., 1978, 461 p. multigr. **Cinema** = *Cinema.* Revistă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, București, **1**, 1962 [**17**, nr. 12, 1979]. CL = vezi nr. 21. **CLLF** = vezi nr. 1496. **CLTA** = vezi nr. 20. **CMUB** = Centrul de multiplicare al Universității din București. **CNȘI** = = vezi nr. 71. **Contemporanul** = *Contemporanul.* Săptămînal al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, București, 1946 [nr. 52, 1979]. **ConvLit** = *Convorbiri literare.* Revistă literară fondată de Societatea „Junimea" din Iași la 1 martie 1867, editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Iași, 1970 [nr. 12, 1979]. **CR** = Cartea românească. **CREL** = *Cahiers roumains d'études littéraires*, Bucarest, EU, **1**, 1973 [**7**, nr. 2, 1979]. **Cronica** = *Cronica*, Săptămînal politic-social-cultural editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Iași, **1**, 1966 [**14**, nr. 52, 1979]. **CRSLA** = vezi nr. 1965. **CSP** = vezi nr. 70. **Cutezătorii** = *Cutezătorii.* Revistă săptămînală editată de Consiliul Național al Organizației Pionierilor București, **1**, 1967 [**13**, nr. 50, 1979]. **DRKG** = vezi nr. 1409. **EAl** = Editura Albatros. **EARSR** = Editura Academiei Republicii Socialiste România. **Echinox** = *Echinox.* Revistă studențească de cultură. Consiliul U.A.S.C. Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, **1**, 1968 [**11**,, nr. 6—7, 1979]. **ED** = Editura Dacia. **EDP** = Editura didactică și pedagogică. **EE** = Editura Eminescu . **EF** = Editura Facla. **EIC** = Editura Ion Creangă. **EJ** = = Editura Junimea. **EK** = Editura Kriterion. **Előre** = *Előre.* A Szocialista Egységfront Országos Tanácsának napilapja, Bukarest, **1**, 1947 [**33**, nr. 9 988, 31 dec. 1979]. **EM** = Editura Minerva. **EMed** = Editura medicală. **EMil** Editura militară. **EMuz** = Editura muzicală. **EP** = = Editura politică. **Era socialistă** = *Era socialistă.* Revistă teoretică și social-politică a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, București, **1**, 1929 [**59**, nr. 24, 1979]. **EST** = Editura sport-turism. **EȘE** = Editura științifică și enciclopedică. **ET** = Editura tehnică. **Ethnologica** = *Ethnologica.* Sous la direction de Romulus Vulcănescu. Annexe à la publication *Recherches sur l'histoire des institutions et du droit*, Bucarest, nr. 2, 1978. **EU** = Editura Univers. **Familia** = *Familia.* Revistă de cultură, Oradea, **1**, 1965 [**15**, nr. 12, 1979]. **Flacăra** = *Flacăra.* Revistă săptămînală, editată de Frontul Democrației și Unității Socialiste, București, **1**, 1952 [**28**, nr. 52, 1979]. **Forum** = *Forum.* Revista învățămîntului superior. Publicație lunară editată de Ministerul Educației și Învățămîntului, București, **1**, 1959 [**21**, nr. 10, 1979]. **FVL** = vezi nr. 22. **GB** = *Glasul bisericii.* Revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, București, **1**, 1942 [**38**, nr. 5—6, 1979]. **IB** = *Informația Bucureștiului.* Ziar al Comitetului Municipal București al P.C.R. și al Consiliului Popular al Municipiului București, București, **1**, 1953 [**27**, nr. 8 168, 29 dec. 1979]. **Interferențe** = *Interferențe. Studii literare, poezie, proză.* Volum apărut sub egida Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu" al Academiei de Științe Sociale și Politice, București, [f.e.], 1978, 355 [—356] p. (Societatea literară „Relief românesc"). **IS** = *Igasz szó.* Romania Szocialista Köztársaság Irószövetségének havi folyóirata, Cluj-Napoca, **1**, 1953 [**27**, nr. 10, 1979]. **IndrCult** = *Îndrumătorul cultural.* Revistă lunară a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, București, **1**, 1949 [**32**, nr. 12, 1979]. **IncLicTehn** = *Învățămîntul liceal și tehnic profesional.* Revistă editată de Ministerul Educației și Învățămîntului, București, **1**, 1963 [**28**, nr. 10, 1979]. **J** = Junimea. **KarpRund** = *Karpaten Rundschau.* Wochenschrift für Gesellschaft — Politik — Kultur, Brașov, 1, 1968 [**12**, nr. 52, 1979]. **Korunk** = *Korunk.* A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács folyóirata, Cluj-Napoca, **1**, 1942 [**38**, nr. 10, 1979]. **KŽ** = *Kn'iževni život.* Časopis Saveta kn'iževnika Sociojalističke Republike Rumunije, Timișoara, **1**, 1968 [**12**, nr. 1, 1979]. **LL** = vezi nr. 51. **LLR** = vezi nr. 24. **LMȘ** = vezi nr. 1 966. **LMTL** = vezi nr. 50. **LR** = vezi nr. 23. **Luceafărul** = *Luceafărul.* Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, București, **1**, 1958 [**22**, nr. 51, 1979]. **MA** = = *Mitropolia Ardealului.* Revista oficială a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de la Alba Iulia și Sibiu, a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și a Episcopiei Oradiei, Sibiu, **1**, 1956 [**24**, nr. 7—9, 1979]. **Magazin** = *Magazin.* Revistă săptămînală editată de Frontul Democrației și Unității Socialiste, București, **1**, 1959 [**23**, nr. 1 160, 1979]. **Manuscriptum** = *Manuscriptum.* Revistă trimestrială editată de Muzeul literaturii române, București, **1**, 1970 [**10**, nr. 4, 1979] **Marisia** = *Marisia. Studii și materiale. Arheologie. Istorie. Etnografie.* Comitetul de cultură

şi educaţie socialistă al judeţului Mureş, Muzeul judeţului Mureş, Tîrgu-Mureş, **1**, 1965 [**8**, 1978]. **MB** = *Mitropolia Banatului*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Timişoarei şi Caransebeşului şi a Episcopiei Aradului, Timişoara, **1**, 1951 [**29**, nr. 1—3, 1979]. **MI** = *Magazin istoric*. Revistă de cultură istorică, Bucureşti, 1, 1967 [**13**, nr. 12, 1979]. **MIC** = *Mehedinţi — istorie şi cultură*. Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă, Filiala judeţeană a Arhivelor Statului, Centrul judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă Mehedinţi), Drobeta — Turnu Severin, [f.e.], 1978, 393 [—395] p. **MMS** = *Mitropolia Moldovei şi Sucevei*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Iaşilor şi a Episcopiei Romanului şi Huşilor, **1**, 1924 [**55**, nr. 3—6, 1979]. **MO** = *Mitropolia Olteniei*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Rîmnicului şi Argeşului, Craiova, **1**, 1948 [**31**, nr. 7—9, 1979]. **MT** = vezi nr. 1710. **Művelődés** = *Művelődés*. A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács folyóirata, Bucureşti, **1**, 1948 [**32**, nr. 11, 1979]. **NBZ** = *Neue Banater Zeitung*. Organ des Kreiskomitees der R.K.P. und des Kreisvolksrates Temesch, Temeswar, **1**, 1957 [**23**, nr. 5 308 30 dec. 1979]. **NL** = *Neue Literatur*. Zeitschrift des Schriftstellerverbandes der Sozialistischen Republik Rumänien, Bukarest, **1**, 1960 [**30**, nr. 12, 1979]. **NW** = *Neuer Weg*. Tageszeitung des Landersrates der Front der Demokratischen und Sozialistischen Einheit, Bukarest, **1**, 1949 [**31**, nr. 9 523, 31 dec. 1979]. **NyIK** = vezi nr. 25. **Orizont** = *Orizont*. Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. şi Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş. Serie nouă, Timişoara, **1**, 1951 [**30**, nr. 52, 1979]. **Ortodoxia** = *Ortodoxia*. Revista Patriarhiei Române, Bucureşti, 1, 1949 [**31**, nr. 2, 1979]. **PFR** = vezi nr. 1 583, 1 584. **PN** = *Presa noastră*. Revistă editată de Consiliul ziariştilor din cadrul Uniunii sindicatelor din presă, poligrafie şi edituri din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1955 [**24**, nr. 10—11, 1979]. **Pontica** = *Pontica*. Muzeul de arheologie Constanţa, Constanţa, **1**, 1968 [**11**, 1978]. **PPC** = *Probleme de pedagogie contemporană*. Institutul central de perfecţionare a personalului didactic, Biblioteca centrală pedagogică, Bucureşti, **1**, 1970 [**6**, 1976] (Colecţia **Modernizarea învăţămîntului**). **PredLLR** = vezi nr. 1 835. **PredLRSS** = vezi nr. 1 834. **ProblSLLR** = vezi nr. 54. **PSint** = vezi nr. 765. **RA** = *Revista arhivelor*. Direcţia Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1924 [**56**, nr. 3, 1979]. **Ramuri** = *Ramuri*. Revistă lunară editată de Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Dolj, Craiova, **1**, 1964 [**16**, nr. 12, 1979]. **RE** = *Revista economică*. Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale — Institutul central de cercetări economice, Bucureşti, **1**, 1975 [**5**, nr. 45, 1979]. **RESEE** = vezi, nr. 26. **RF** = *Revista de filozofie*. Apare sub egida Secţiei de filozofie şi logică a Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, Bucureşti, **1**, 1954 [**26**, nr. 5, 1979]. **RI** = *Revista de istorie*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România, Secţia de istorie şi arheologie, Bucureşti, **1**, 1948 [**32**, nr. 11, 1979]. **RITL** = *Revista de istorie şi teorie literară*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România, Institutul de istorie şi teorie literară „George Călinescu", Bucureşti, **1**, 1952 [**28**, nr. 4, 1979]. **RLib** = *România liberă*. Cotidianul Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Bucureşti, **1**, 1944 [**37**, nr. 10 941, 31 dec. 1979]. **RLit** = *România literară*. Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1968, [**12**, nr. 52, 1979]. **RMM** = *Revista muzeelor şi monumentelor. Muzee*. Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Bucureşti, **1**, 1964 [**16**, nr. 8, 1979]. **RMMMON** = *Revista muzeelor şi monumentelor. Seria Monumente istorice şi de artă*, Bucureşti, **1**, 1931 [**48**, nr. 1, 1979]. **RN** = *Revista noastră*. Publicaţie a elevilor Liceului „Unirea" din Focşani, fondată în 1912. (Serie nouă din 1972), Focşani, **1**, 1972 [**8**, nr. 64—65—66. 1979]. **RomBooks** = *Romanian Books*. Quarterly Review brought out in English and French by the Publishing Centre, Bucharest, **1**, 1974 [nr. 3, 1979]. **RPed** = *Revista de pedagogie*. Organ al Institutului de ştiinţe pedagogice, Bucureşti, **1**, 1952 [**28** nr. 8, 1979]. **RPsih** = *Revista de psihologie*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România, Bucureşti, EARSR, **1**, 1955 [**25**, nr. 3, 1979]. **RR** = *Revue roumaine*. Publication mensuelle de culture, paraît en français, allemand, anglais et russe, Bucarest, **1**, 1947 [**33**, nr. 7, 1979]. **RRG-Géogr** = *Revue roumaine de géologie, géophysique et géographie. Géographie*. Academia Republicii Socialiste România, Bucureşti, EARSR, **1**, 1956 [**23**, 1979]. **RRH** = *Revue roumaine d'histoire*. Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie, Bucureşti, EARSR, **1**, 1962 [**18**, nr. 3 1979]. **RRL** = vezi nr. 27. **RRMPA** = *Revue roumaine de mathématique pure et appliquée*. Académie de la République Socialiste de Roumanie, Bucureşti, EARSR, **1**, 1956 [**24**, nr. 10, 1979]. **RSSPh** = *Revue roumaine des sciences sociales. Série de philosophie et logique*. Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie, Bucureşti, EARSR, **1**, 1957 [**23**, nr. 3—4, 1979]. **RTŞ** = *Radioteleşcoală*. Culegere editată de „Revista de pedagogie" Bucureşti, **1**, 1974 [nr. 3—4, 1979]. **RUBr** = Reprografia Universităţii din Braşov. **RUC** = Reprografia Universităţii din Craiova. **Săptămîna** = *Săptămîna culturală a capitalei*. Revistă editată de Comitetul pentru cultură şi educaţie socialistă al municipiului Bucureşti, **1**, 1970 [nr. 473, 1979]. **SCD** = *Studii şi cercetări de documentare. Educaţie — Învăţămînt*. Ministerul **Marisia** = *Marisia. Studii şi materiale. Arheologie. Istorie. Etnografie*. Comitetul de cultură

Educaţiei şi Învăţământului, Oficiul de informare documentară pentru învăţământ, Bucureşti, **1**, 1959 [**21**, nr. 3—4, 1979]. **SCGeogr** = *Studii şi cercetări de geologie, geofizică, geografie. Geografie.* Academia Republicii Socialiste România, Bucureşti, EARSR, **1**, 1954 [**26**, 1979]. **SCIVA** = *Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie.* Academia Republicii Socialiste România, Bucureşti, EARSR, **1**, 1950 [**30**, nr. 4, 1979], **Scînteia** = *Scînteia.* Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Bucureşti, **1**, 1931 [**49**, nr. 11 620, 31 dec. 1979], **SCL** = vezi nr. 29. **SCMATEM** = *Studii şi cercetări matematice*, Bucureşti, EARSR, **1**, 1948 [**31**, nr. 6, 1979]. **SeTin** = *Scînteia tineretului.* Organ central al Uniunii Tineretului Comunist, Bucureşeti, **1**, 1945 [**36**, nr. 9 518 31 dec. 1979]. **Sec. 20** = *Secolul* 20. Revistă de literatură universală editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Bucureşti [nr. 6, 1979]. **SLLM** = vezi nr. 53. **SMMIM** = *Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară.* Muzeul militar central, Bucureşti, **1**, 1968 [**11**, 1978]. **SR** = Scrisul românesc. **ST** = *Studii teologice.* Revista institutelor teologice din Patriarhia Română, Bucureşti, 1, 1949 [**31**, nr. 1—4, 1979]. **StCl** = *Studii clasice.* Societatea de Studii Clasice din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1959 [**18**, 1979]. **Steaua** = *Steaua. Literatură. Artă. Cultură.* Revistă a Uniunii Scriitorilor, Cluj-Napoca, **1**, 1950 [**30**, nr. 11, 1979]. **StUBB** = vezi nr. 28, **StUBBJHist** = *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Historia*, Cluj-Napoca, **1**, 1956 [**24**, 1, 1979]. **StUBBPh** = *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philosophia*, Cluj-Napoca, **1**, 1956 [**24**, 1, 1979] **Stud** = vezi nr. 52. **Suceava** = *Suceava.* Anuarul Muzeului judeţean Suceava, Suceava, **1**, 1974 [**5**, 1978]. **ŞM** =. *Şcoala Mehedinţiului.* Inspectoratul şcolar judeţean. Comitetul sindicatului învăţământ. Casa corpului didactic Mehedinţi. Drobeta-Turnu Severin, **1**, 1976 [**4—5**, 1979]. **ŞtTehn** = *Ştiinţă şi tehnică.* Revistă lunară editată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, Bucureşti, **1**, 1950 [**30**, nr. 12, 1979]. **TMES** = vezi nr. 49. **Tomis** = *Tomis.* Revistă a Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Constanţa. Editor : ziarul „Dobrogea nouă", Constanţa, **1**, 1966 [**14**, nr. 4, 1979]. **Transilvania.** = *Transilvania* Revistă politică, social-culturală şi literară Serie nouă, Editată de Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Sibiu, Sibiu, **1**, 1972 [**8**, nr. 12, 1979]. **TribRom** = *Tribuna României.* Revistă editată de Asociaţia „România", Bucureşti, **1**, 1972 [**8**, nr. 170, 1979], **TribŞc** = *Tribuna şcolii.* Revistă editată de Ministerul Educaţiei şi Învăţământului şi Uniunea Sindicatelor din Învăţământ, Ştiinţă şi Cultură, Bucureşti, **1**, 1971 [**9**, nr. 210, 1979]. **Tribuna** = *Tribuna.* Săptămînal de cultură editat de Comitetul culturii şi educaţiei socialiste. Director fondator :Ioan Slavici (1884), Cluj-Napoca, **1**, 1957 [**23**, nr. 52, 1979]. **TÚ** = *Tanúgyi Újság.* Kiadja a Nevelés- és Oktatásügyi Miniszterium és az Oktatás i Tudományes és Művelődési Szakszervezetek Szövetsége, Bucureşti, 1, 1956 [**23**, nr. 11, 1979]. **TUB** = Tipografia Universităţii din Bucureşti. **TUC** = Tipografia Universităţii din Craiova. **TUCN** = Tipografia Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca. **TUI** = Tipografia Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi **TUT** = Tipografia Universităţii din Timişoara. **UDR** = vezi nr. 1 497. **Uj Élet** = *Uj Élet.* A Szocialista Egységfront Országos Tanácsának képeslapja, Tirgu-Mureş, **1**, 1957 [**22**, nr. 23, 1979]. **Utunk** = *Utunk.* România Szocialista Köztarsaság iroszövetségének lapja, Kolozsvár Napoca, **1**, 1946 [**34**, nr. 50, 1979]. **Vatra** = *Vatra.* Revistă editată de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. şi de Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Mureş. Literar, social-cultural. Serie nouă. Directori fondatori : I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coşbuc (1894), Tîrgu-Mureş, **1**, 1971 [**9**, nr. 12, 1979]. **VN** = *Veac nou.* Revistă a Consiliului General A.R.L.U.S., Bucureşti, **1**, 1946 [**35**, nr. 12, 1979]. **VR** = *Viaţa românească.* Revistă editată de Uniunea Scriitorilor, Bucureşti, **1**, 1948 [**32**, nr. 11, 1979], **VS** = *Viitorul social.* Revistă de sociologie şi ştiinţe politice. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice, Comitetul Naţional de Sociologie, Academia „Ştefan Gheorghiu", Asociaţia Română de Ştiinţe Politice, Bucureşti, **1**, 1972 [**8**, nr. 4, 1979]. **VSt** = *Viaţa studenţească.* Revistă a Uniunii Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România, Bucureşti, **1**, 1956 [**23**, nr. 43, 1979]. **Die Woche** = *Die Woche.* Organ der Kreiskomitees der R.K.P. und des Kreisvolksrates Sibiu, Sibiu, **1**, 1967 [**12**, nr. 625, 1979]. **Zirídava** = *Zirídava.* Muzeul judeţean Arad, Arad, 1, 1967 /11, 1979/.

INDICE ALFABETIC AL BIBLIOGRAFIEI

a. AUTORI*

A

Adam, J. M. [295]
Agrigoroaiei, Valentina 188, 1431, 2120
A. J. *512, 649, 915, 916*
Al. A. *55*
Alberti, Arnaldo 445
Albu, Adrian 895
Albu, Cornel [444]
Albu, Mihaela 1 735, 2 017, 2 018
Aldea, Gh. 768
Aldea, Otilia 1569
Alecsandri, Vasile 572
Alexandrescu, Ecaterina *371*, 740, 741
Alexandru, Domnița 1735, 1839, 2019
Alexandru, Ioan [1099]
Alexe, Neacșu 1024
Alexeev, A. 1432
Alicu, Grațiana 573
Allières, Jacques [1646]
Aluáș, Ion 240, [291], [296]
Alvar, Manuel [146]
A. M. *2126*
Andronie, Răzvan 1736
Andrei, Const. I. 189, *372*
Andrei, Gheorghe *513, 917, 918, 919*
Andrei, Ștefan 908, [955], [996], [1002], [1021]
Andreyewsky, A. [1613]
Andriel, Vl. *1968*
Andriescu, Al. 446, 574, [692], *920*, 921, 2172
Andriescu, Virgil [1122]
Angelescu, Gabriel 1078
Anger, H. *922*
Anghel, Ioana 447
Anghel,Paul 1129.
Anghel-Jelescu, Constanța 1840
Anghelescu, Mircea *56, 650*, 902, [917], [945], [946], [962], [985]
Anghelescu-Temelie, N. 1203
Angheluș, Ioan Alex. *291*
Anuței, Mihai 882, [1005]
Apelt, Walter [1981]
Apostol, Violeta 1737
Appollonius [1323]
Aprahamian-Mateescu, Manuela 331
Apreotesei, Cezar *2165*, 2173
Ardelean, Aurel 1191
Ardelean, Liliana 742, 1814, 1841
Arghezi, Tudor [1024], [1044], [1088], [1109]
Armbruster, Adolf [535], 1337
Arsenovici, Delia 2020
Arvinte, Vasile 448, 449
Asachi, Gh. [593]
Asanache, G. 1178
Atanasiu, F. 1433, 2110
Augerot, James E. [705]
Aurel, M., vezi **Mocanu, Aurel**
Avalle, D'Arco Silvio 1434
Avram, Andrei *292*, 381, 382, 450, *705, 1498, 1585*
Avram, Mioara 383, [839], [840], [841], 1130, 1131, 1132, 1204, 1738
Avram, Petre 883, 1739
Avram, Vasile *923, 924*
Avramescu, Aurel 892

* Cifrele indică numărul de ordine al lucrărilor din bibliografie. Cifrele culese cu caractere de rînd trimit la autori de lucrări sau de volume ; cele culese cu caractere *cursive* indică autori de recenzii, iar cifrele din paranteze drepte se referă la autori recenzați sau discutați în articole speciale.

Avrămuţ, Horia 2021
Avrămuţ, Viorica 2021
Azaretti, Emilio [1517]

B

Babeu, Doina *707*, *1586*, *2196*
Bacâru, Livia *650*, *651*
Bach, Katrryn F. [14], [1501]
Baciu, Ioan [709], 1435, 2022
Badea, Gh. I. *30*
Badea, Ştefan 1025
Bahtyin, Mihail 190, [239]
Bakos, F. [1712], [1714]
Balabaiko, M. S. [1973]
Balacciu, Jana [927], [934], [966], [969], [1004], [1013], [1017], [1023]
Balaci, Alexandru 2144, 2145
Balázs, Ladislau *1712*
Balea, Adriana 2023, 2024
Balla, Sara 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030
Balogh, Dezső 1647, 1648
Ban, A. 1525
Bandi, Bobert 1224
Bantaş, Andrei [947], 2031
Bara, Ion I. 855
Barba, E. 1338, 1339
Barba, Ecaterina 1842, 1843
Barba, Gabrielle 1340
Barba, Katarina 1341
Barbieli, Guido 1225
Barborică, Elena [529], [538]
Barbu, Elisabeta 1342
Barbu, Eugen 1026
Barbu, N. *925*
Barbu, N. I. 90, 914, [936], [953], [959], [999]
Barbu, Vasile *926*, 1649
Barna, Andrei 1464, 1844, 2032
Barnea, Alexandru *1638*
Bartha, Janós 1650
Barthes, Roland 191
Baudelaire, Charles [1055], [1472], [1479]
Baz, Ştefan 192, *1587*
Bazzarelli, Eridano [1601]
Bădescu, Irina 1496, [1507]
Bădică, Galina 1545, 1893
Bădieuţ, Ilie 856
Bădilă, Radu 2158
Băileşteanu, Fănuş *927*
Bălan,D. 97
Bălan, Ioanichie P. 575
Bălan, Ion Dodu 364, 514, 928
Bălan, Ştefan 901
Bălan Mihailovici, Aurelia *1172*
Bălăeţ, Dumitru 1027
Bălănescu, Sorina 1567
Bălăşescu, Daniela 903, [981]
Bălţăceanu, Maria Francisca 1626, 1627
Băncilă, Florica 877, 1343, 2033
Bărboi, Constanţa 1133, 1740, 1741
Bărbulescu, Ilie [405]
Bărbulescu, Petre 908, [955], [996], [1002], [1021]
Bărbulescu-Munteanu, Maria 1226, 1227
Bârsan, A. 98
Bârsănescu, Ştefan 1730
Beckett, Samuel [269]
Bejan, Anton 857
Bejan, Crăciun 929
Bejan, D. 711, 712, 713
Bejan, Nicolae 1845
Beke, György 1648, 1651, 1661, 1668, 1691
Beldescu, G. 80, 1029, 1205, 1742, 1743
Bellusci, Antonio [1642]
Belu, Sabin [688]
Benedek, G. 1526, 1527
Benkő, József [1650], [1719]
Berca, Eugeniu 451
Berca, Olimpia *821*, 1029
Berceanu, B. B. *930*
Bercescu, Sorina 578
Berciu, D. 1228
Berciu, I. *1316*
Berdan, Lucia 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Berea Găgeanu, Elena 452, 714, *766*, 1030
Bergner, Helmut [1978], [1983]
Bescennaţy, E. D. [1614]
Beşchea, E. 1846
Beşchea, Natalia 1528, 1846, 2114
Beşuan, Tudor E. 2019
Beyrer, Arthur 384, 1031
Bica, Cristina Lucia [681]
Bidian, Viorel *738*, 769
Bidu-Vrănceanu, Angela 193, 453, 454
Biehl, Werner [1324]
Bihari, J. [2016]
Bily, I. [1411]

Binder, Ursula 1847
Bîrăescu, Traian Liviu *931*
Birkenfeliner, Gerhard [1591]
Birkenmaier, Willy [1871]
Birnbaum, Leon 332
Biró, András 858
Biró, Zoltán 194
Bîră, Elena 1344, 2034, [2126]
Bîrlădeanu , Mihaela 72
Bîrlea, Ovidiu 385, 871, [922], [923], [942] [1008], 1032, [1123], [1124]
Bîtea, Ioan N. 195, 196
Bjervig, N. [1410]
Blaga, Lucian [83], [1054], [1466]
Blagoescu, Lucia 1744
Blagovescenschi, Oleg 1529, *1588*, [1595]
Blanke, Detlev 99
Blazquéz, Jose M. 1229
Blănaru, Eugen 1848, 2049
Blăndu, Mihaela 197
Blezan Moise, Carmen 1849
Boca-Bordei, Ramona 2035
Bochmann, Klaus 198, 455, 456
Boclort, Ignat Florian 2146, 2173
Boeşa, Minerva 333
Boeşan, Crina 1530
Boeşan, Nicolae 386, 681
Bodinger, M. 577
Bogdan, Damian P. 578, [673], [674]
Bogdan-Dascălu, Doina 706, [707], [708], [710], 1033, vezi şi Dascălu, Doina
Bogrea, Vasile [422]
Bogza-Irimie, Rodica 457
Böhme, Günter [1984]
Boia, Aurel 2147
Boia, Lucian 932
Bojadžiev, Todor [1585]
Božilova, Violeta 1230
Bojin, Alexandru 412, [434], 1745
Bokor, Ernő 1652
Boldureanu, I. 1744
Boldureanu, Viorel 1746, 2036, 2037
Bolinger, Dwight [1985]
Bolintineanu, Alexandru *933*
Bonaglia, Angelo [1986], [1987]
Bondarko, L. V. [1611]
Bonfante, G. [544]
Borcilă, Mircea 387
Bordeianu, Mihai 579, 1034
Borlea, Sima 2038, [2129]
Borlea, V. *1589*
Borzea, Georgeta 1884
Bot, Nicolae *561*
Botero, Giovanni [642]
Botiş, Lidia 2039
Bottesch, Johanna 1403
Braeşter, Doina 1747, 1748
Brancovici, Gheorghe [598]
Brassói Fuchs, Herman 1653
Braşoveanu, Aurica 1531, 1532, *1590*, 1731, *1969*
Bratul Popa [465], [639]
Brădăţeanu, Virgil 770
Brădeanu, Aurica 1436
Brăescu, Maria 1850, 1851, *1970*, [2014], 2040
Brăiloiu, Constantin [220], [564]
Brătescu, G. 49, [60], 842
Brâncuş, Gr. *822*, 2124
Brebene, L. 1545
Brînzan, M. 1545
Bubenikova, Libuše [1976]
Bucă, Marin *293*, [834], 903, [981], [968], 2041
Bucur, Marin [683]
Bucur, Romulus 165
Budai-Deleanu, Ion [425], [437]
Budagov, Ruben 2174
Budura, Romulus 1724
Bugan, Dorina 1852
Bughici, Dumitru 859, [948]
Buium, Sara [301], 1533, 1853, 1854, *1971*
Bujeniţă, Mihai 857
Bujoreanu, Şt. 580
Bulai, Elena 199, 200
Bulgăr, Gheorghe 54, [55], 100, *373*, 388, 581, 1137
Buluţă, Gheorghe *515*
Bulza, Teodor 2146
Bunta, Magdalena 1345
Bunselmayer, Richard [1981]
Buracu, Mihai *57*
Buraselis, Kostas 1231
Burcescu, Gh. 1035, 1749
Burdea, Silvia 1855, 1856, 1857
Burlec, Liviu 582
Burtaeva, N. A. 1974
Busuioc, Ioan [930]
Buttu, A. [1716]
Butuman, Monica 1750, 2023

Butură, Valer 860
Buz, Maria 1, 861, *1721*, 1767
Buzatu, Constanța 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Buză, Emanuela 458, *934*
Buzoianu, L. 1232

C

Çabej, Eqrem [1644]
Calciu, Alexandru 862
Caloianu, Florica 2124
Calotă, Ion 553, 694, [702]
Calude, Cristian 334, 335
Canarache, Ana 1138
Candiescu, Călin 336
Cantemir, Dimitrie 583, [641], [656], [1027], [1066], [1085], [1097]
Capagea, Dan 2061
Capesius, Bernhard [2157], [2188]
Capidan, Theodor [3], [110], [387], [409], [413]
Capotă, Teodor 1036
Cara, Silvia 1346
Carabulea, Elena [839], [840], [841], 1207, *2127*
Caraeaș, Angela 935, *2128*
Caracostea, Dumitru [385], [407]
Caragiale, Ion Luca [432], [1026], [1093], [1144]
Caragiu-Marioțeanu, Matilda *516*, [550], [551], [552], 2042
Caraion, Ion [1084]
Caraman, Petru [2182]
Carp, Viorica 1751
Carpov, Maria [322]
Carrol, John B. 201
Cartianu, Ana [1386]
Cassano, Paul V. 1437
Cassirer, Ernest [286]
Cassius, Dio [1249]
Castillo, Carmen 1233
Cazacu, B. 88, 91, 93, 153, 863, 864, 1037, 1752, 2042
Cazacu, Dimitrie 1858, 1859, 1860, 1861
Cazacu, Marioara 1234
Cazelles, H. [1729]
Călărașu, Cristina [529], [538]
Călianu, Lucia 1744
Călin, Liviu 2148, 2159
Călinescu, G. [1062]
Căpățînă Cecilia 1753, 1754
Căpitanu, Viorel 1628
Câmpan, Florica T. 459
Câmpeanu, Ilieș *936*
Cândea, Virgil 101, 389, [400], 584, *652*, [654]
Cârstea-Romașcanu, Mihaela [1512]
Ceampuru, Stelian 1862
Céline [235]
Centea, Larisa 2043
Černikova, Galina 1863
Cernovodeanu, Paul *653*
Cerulli, E. [1729]
Chaba, Pléh 203
Chantar, Hassan 2035
Chauler, Geoffrey [1041]
Cheie-Pantea, I. *31*
Chelcea, Septimiu *937*
Chesariu, Stanca 1038, 1755
Chevalier, B. 1235
Cheveresan, Ç. 2044
Chiosa, Clara Georgeta 2042
Chirea, F. 898
Chiriacescu, Rodica [927], [934], [966], [969], [1004], [1013], [1017], [1023]
Chirilă, Eugen 1236
Chirilă, Feodor 1534, [1624]
Chirilă, Gabriela-Elena 861
Chirilov, P. 1864
Chiriță, Gertrud, G. 1347
Chițan, Sorin 1591
Chițimia, I. C. 460, 902, [917], [945], [946], [962], [985], *1317*
Chițoran, Dumitru 202, 1865
Chițoran, Mariana 1866
Chiveanu, Irina 2045
Chivescu, Romeo 1535, 1581, 1961, 2129, *2143*
Chivu, Gh. 585, 648, [649], [658], [678], [682], *823*
Chomsky, Noam 203
Chouaib, Fouad 883
Christodorescu, Anca 1438
Ciachir, Dan 2149
Ciauşu, Ana Maria 865
Cicero, Marcus Publius [1317]
Ciho, Miron *1426*

Cilianu-Lascu, Corina 1867
Ciobanu, Constantin Th. *938*
Ciobanu, Daniela 1348
Ciobanu, Fulvia 771 [839], [840], [841]
Ciobanu, Georgeta 2046
Cioculescu, Şerban 390, 391, *434*, *435*, *436*, *939*, *940*, 1039
Ciofu, Maria 2121
Ciopraga, Const. *941*, 1040
Cioroiu, Constantin 586, 587, [667]
Cireş, Lucia *562*, 912, [921], [925], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Ciubotaru, Ion H. 772, 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [942], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Ciuchindel, Luminiţa 1439
Ciulei, Ştefan G. 588
C. K. 773
Claude, Pierre [1989]
Clej, Alina 1041
Cloşcă, Ionel 908, [955], [996], [1002], [1021]
Cobeţ, Doina 774
Cociu, Mircea 898
Coeora, Gabriel [676]
Coeotailo, Iu. 2054
Codreseu, Teodor [417]
Codru-Drăguşanu, Ion [390]
Coja, Ion 1139, 2150
Cojan, Corina [2133]
Cojocaru, Constantin *294*, *517*, *943*, *1117*, *1318*
Cojocaru, M. *437*
Collone, Guido delle [660]
Colomei, Angela 1868
Colta, Elena Rodica 589
Coman, Ileana 2019
Comişel, Elena [564]
Comşulea, Elena 775, *824*
Condrea-Derer, Doina 154
Condruc, Mihai 866
Conrad, A. *944*
Constantin, Gina *1173*
Constantin, M. 2154
Constantin-Zamfir, Dumitru 587, [667]
Constantinescu, I. 1042
Constantinescu, Ileana 2047, 2052
Constantinescu, Lavinia *1118*
Constantinescu, Nicolae 590
Constantinescu, Radu *654*, [660]
Constantinescu, Silvia [824]
Constantinescu, Valeria 54, [55], 1756
Constantinescu, Viorica 1869
Constantinescu-Dobridor, Gheorghe 867
Cordoş, Gheorghe *58*
Coresi diaconul [600], [607], [608]
Corfus, Ilie [658]
Cornea, Paul 904, [974], [992], 1043
Cornilescu, Alexandra 337, 1349
Corti, Maria 204
Cosăceanu, Ancu 1440
Coseriu, Eugenio [307], [1500]
Cosma, Viorel 776
Costa, Traian P. 1319, 2125
Costache, Adrian 1757
Costache, M. *295*
Costache-Rotaru, Elena 1536
Costaş, Sandina-Iulia 1870
Costăchescu, Adriana 338
Costăchescu, Mihai [404], [424]
Coste, D. [1970]
Coste, Ileana 2024, 2035, 2036, 2037
Costescu, Eugen 868
Costin, Miron [1095]
Costinescu, Flavia 903, [981]
Costinescu, Mariana 392, [440]
Coşbuc, George [1111]
Coteanu, Ion 84, 205, 461, 869
Cotreanţu, Nicolae *296*
Covaci, Adelina 1871
Covaci, Vasile 1441, *1449*, 1871, 1872, 1873
Covali, Cristina-Svetlana *1410*, 1537, *1592*
Craşoveanu, D. 715, [968], *1119*
Crăciun, Paula 1442
Creangă, Ion [398], [1082], [1386]
Creţeanu, Florian 2084
Creţia, Gabriela 1140, 2125
Creţu, Andreea *1972*
Creţu, Stănuţa 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Cristache-Panait, Ioana 591
Cristea, Ecaterina 2049
Cristea, Teodora 102, 206, 207, [1499], 1874, 1875, 1876, 2050, 2119
Cristici, Borislav 2051
Cristoiu, Ion *945*
Cristureanu, Al. 1175
Cristureanu-Rădulescu, Lăcrămioara 1877

Crişan, Alexandru 208, 716, 1044
Crişan, Constantin *359*, *946*
Crossmann, Helga 209
Cruceru, C. 1045
Csetri, Elek 1710, [1715]
Cugno, Marcu [825]
Culea, H. 777
Cuneo, Aldo 592
Cuniţă, Alexandra 210, 1443, 1878, 2119
Cuparencu, B. 870
Cvasnîi, Maria [529], [538]

D

Daicoviciu, Hadrian 1629, 1630, 1631
Dalea, Ioan 1758
Dan, Dimitrie [418]
Dan, Ilie 426, 1180, 1181
Dan, Pavel [1112]
Dani, Ioan [688]
Daniel, Constantin [1426]
Dante, Aligheri [1434]
Dascălu, Crişu 81, 518, 706, [707], [708], [710], 1033
Dascălu, Doina 82, vezi şi **Bogdan-Dascălu, Doina**
Dascălu, Laurenţia 545, 695, 696, 697, 698, 717
Dateu, Iordan 871, [922], [923], [942], [1008]
David, Doina 393, 463, [518], [521], [522]
Dănăilă, Ion 2, *947*
Dănescu, Marcel 872, [960], [998]
Dăneţ, Silvia 1759, 1760
Dărămuş, Mihnea 1879
D. D. *32*, *33*, 778
Deac, Livia 1880
Deaconescu, Ion 2018, 2073
Debruyker, M. *1970*, *1974*, *1975*
Decun, Mihai 873
De Granda , Germán 1444, [1509]
Delage, Émile [1323]
Deletant, Dennis *1593*
Delinschi, Eugenia 1881
Delion, P. *948*
Della Vida, Giorgio Levi [1729]
De Mauro, Tullio [297]
Demetrescu, Mihai 905, [1010]
Demetrescu, Rodica 909
Demiraj, Shaban [1645]
Dem'janov, V. G [1597]
Demonte, Violeta [1504]
d'Encarnação, José 1244
Densusianu, Ovid [430], [436], [438], [655]
Densuşianu, Nicolae [562]
Derben, Oleg 1882
Derbyshire, William W. [1589]
Derjagin, V. Ja. [1598]
Desnickaja, A. V. [1220]
Diacon, V. *949*, *950*
Diacon, Vasile 593
Diaconescu, Ion [766], [767]
Diaconescu, Paula 718, 874, 1046
Dignoire, Claude 83, 1183
Dima, Al. 902, [917], [945], [946], [962], [985]
Dima, Eugenia 779
Dimitrescu, Florica *438*, 464, *519*, [529], *655*, *656*, *767*, 1047
Dimitriu, C. 465, [639], 719, 720
Dimitriu, Daniel *439*
Dincă, Al. [361]
Dincă, Doina 861
Dincă, Dorina 394
Dinjer, Josef 1350, 1351
Dinu, Mihai 1048
Dipşe, Maria 2052
Diţuleasa, Florian 1816
Djamo-Diaconiţă, Lucia 1538
Doană, Mirona 2124
Dobrescu, Al. *951*, *2466*
Dobrescu, Liana 2053
Dobriţoiu, Elena 885
Dobson, Brian 1237
Doca, Gh. 1761, 2124
Dogaru, Gheorghe 1763
Dogaru, Vladimir 1049
P. Dombi, Erszébet 1923
Dominte, Constantin 155, 1050
Donati, Angela 1238
Dondaine, Colette [1516]
Dörr, Suzana [2133]
Dosoftei mitropolitul [592], [595], [596], [692], [1049]
Douard, Patrick C. 1445, 1723
Dragomir, M. *34*, *59*
Dragoş, Elena *440*, *825*
Dragoş, Liliana 395, 396, 1884
Drapaca, Constantin 2054
Drăşoveanu, D. D. 743, 744

Drăgan, Ion 1051
Drăgan, Iosif Constantin [63]
Drăghiceseu, Janeta 1052, 1884, 1885, 1886, 1887
Drăgoi, Gabriela 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Dreghiciu, G. *657*
Drew-Bear, Thomas 1239
Drimba, Vladimir *1427*, 1728
Drondoe, Stelian 856
Drondoe, Vera 1529
Drotleff, Dieter 1337
Dubois, Frédéric [1259]
Dubský, Josef [1511]
Duca, Eugen *297*
Ducensis, Paulus Sanctimus [1241]
Duerey, Pierre 1240
Dudaș, Florian 594, 495, [659], [670], [684]
Du Feu, Veronica [361]
Dumistrăcel, Stelian *298*, [563], [565]
Dumitrache, Monica 1888
Dumitrașcu, Katalin 1141
Dumitrescu, Ana 1053
Dumitrescu, Domnița *146*, 1446, 1447, *1500*, *1501*, *1502*, *1503*, *1504*, 2055
Dumitrescu, Dumitru 911
Dumitrescu, Maria 1540, *1594*, *1595*, *1596*, *1597*, *1598*, *1599*, 1889
Dumitrescu, Suzana Carmen [656], 745
Dumitrescu-Bușulenga, Zoe 365, 485
Dumitriu-Snagov, Ion 1241, [1333]
Dunăre, N. [58]
Dunăreanu, Marilena 1890
Duport, Gh. [1716]
Dušanić, Slobodan 1242
Duțescu, Dan [1041]
Duțescu-Coliban, Taina 339
Duțu, Alexandru 583, 596, 597, [653], [656], *658*, [690], [691], [693], *952*
Duțu, Olga *1836*
Duvoisin-Bammate, Marianne [11]

E

Ecobescu, Nicolae 908, [955], [996], [1002] [1021]
Edelstein, Frieda 1243
Éder, Zoltán [1719]
Edroiu, Nicolae *659*, 1541
Egeberg, E. [1592]
Egyed, Péter *299*
Eichler, E. [1411]
Eisenburger, Eduard *35*
Eminescu, Mihai [61], [65], [233], [427], 466, [616], [683], [1025], [1034], [1039], [1040], [1042], [1047], [1049], [1050], [1063], [[1067], [1068], [1072], [1103], [1105], [1107], [1109], [1114], [1117], [1122], [1376], [1388], [1641]
Ene, Cornelia 2056
Ene, Ileana 598
Eneseu, Radu 211
Engel, Ulrich 1352, 1364, 1409
Episcopescu, Ștefan Vasile [471]
Ernst, Juliette [11]
Esenin, Serghei [1536]
Euripide [1324]
E. V. *953*
Evseev, Ametista 1542, 1543, 1891
Evseev, Ivan [*739*], 780, [821], [826], [827], [833], [834], [968], 1544, 1891

F

Fabian, Ana 275, 2155
Fabricius-Hansen, Cathrine [310]
Fagiri, Mohamed 883
Faiciue, Elisabeta 3
Faifer, Florin 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [771], [989], [1007], [1012]
Farcaș, Dan D. 212
Farcaș, Ludmila 1545, 1892, 1893
Farcaș, Norica 903, [981]
Fassel, Horst *300*, 660
Fassel, Luminița *520*, 1448, 1449, 1450
Fauconnier, Gilles [315]
Faulkner, William [342]
Făinaru, Serine 892
Felea, Ana 1894
Fénelon, F. [646]
Feneșan, Cristina 1428
Ferenczi, Géza 1654
Ferenczi, Istvan 1654
Ferrand, Marcel 843
Feta, Atanasij [1592]
Fiçșinescu, Florica [839], [840], [841]
Fierăscu, C. 875, [961]

Filimon, David J. 1895
Filip-Lupu, Gr. 467
Filippovskaja, Alexandra 2120
Finocchiaro, Mary [1990]
Finyák, Tibor 1655
Fischer, I. 7, *36*, 103, 844, 1245, *1320*
Fizeşian, Victor [506], 599
Flaiser, Mariana 2057
Florea, Melania 721, 746, 2124
Florea-Soltischi, Ligia 213
Florescu, Constanţa-Liana 1896
Fochi, Adrian [562]
Fodor, Ecaterina 301, 1546, *2130*, [2132], [2143]
Fodor, Katalin 214
Fodor Sofian, Adriana 1897
Fodor, Teodor 1833
Forai, Mihail 215
Forăscu, Narcisa 468, 469
Forna, Petru 1353
Forni, Giovanni 1246
Fotino, N. 104
Fotino, Nicolae 908, [955], [996], [1002], [1021]
Foult, Claude-Lise [11]
Fowler, Roger [313]
Frăţilă, Florentina 1764, 2024, 3036, 2037
Frăţilă, V. 554, 781, *1411*
Frâncu, Constantin 216, 470
Fretwurst, P. [2016]
Frîncu, Gheorghe *954*
Frîncu1escu, Ovidiu [959]
Fromkin, Victoria A. [67]
Frösen, Jaakko [1325]
Fruchter, Eugen 1182
Fugariu, Florea 640, [669]
Fumurescu, Livia 1765

G

Gaertner, Helga [11]
Gafiţa, Viniciu [938]
Gaiţă, Mihai *302*
Galan, Iustina 2090
Galaţanu, Olga 105, 1451, 1898, 1899, 1900, 2119
Gálffy, Mozés 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, *1713*
Galisson, R [1970]
Gană, George 1054
Garbini, G. [1729]
Garde, P. [1619]
Gasperini, Lidio 1247
Gauger, Hans-Martin [300], [305]
Gavra, A. [395]
Gazda, József 1662
Gălăţeanu, Georgiana 1901, 2031, 2058, [2128], [2140]
Găluşcă-Cîrşmariu, Tatiana [564]
Gâdea, Suzana 2175
Gânju, Traian *955*
Gâreineanu-Tânjală, Ruxandra 1902, 1903
Geantă, Ilie 1766
Gebhardi, L. A. [579]
Gehl, Hans 1354
Genette, Gérard [317], [319]
George, A. *956*
Georgescu, F. *1976*, *1977*
Georgescu, Iulia 861, 1767
Georgescu, Magdalena *521*, 648, [649], [658], [678], [682]
Georgescu-Vişte, Ion F. 471
Gerdanovici, Ana 1830, 2024
B. Gergely, Piroska 1663, 1664
Gheorghe, M. *1732*, *1978*, *1979*, *1980*
Gheorghevici, Antoaneta 2049
Gheorghiev, Vladimir I. [1638] 2059
Gheorghiu, Mărioara 217, 2120
Gheorghiu, Mihnea 106
Gheorghiu, Mircea 1547
Gheorghiu, Vladimir 1741, 2059, [2141]
Gherega, Eugenia [865],
Gherman, Cristina [839], [840], [841]
Gherman, Haritina [2131]
Gheţie, Ion 411, 472, [500], [513], [517], [523], [525], [537], 600, 601, 602, 603, 604, [644], [647], [664]
Ghiaţă, Anca *1429*
Ghibu, Octavian O, 605
Ghinescu, Florente 1768
Ghiţă, Elena 1055
Ghiţă, Gh. 875, [961]
Ghiţescu, M. 1904, *1981*, *1982*, *1983*, *1984*, *1985*, *1986*, *1987*, *1988*, *1989*, *1990*, *1991*, *1992*, *1993*, *1994*, *1995*, *1996*, *1997*, *1998*, *1999*, *2000*, *2001*, *2002*, *2003*, *2004*, *2005*, *2006*
Giesel, M. *1412*, *1413*
Gličenski, A. D. [1991]
Gilliam, James Frank 1248

Gioapichelli, G. [825]
Giosu, Ştefan *522*, *523*, [550]
Giurcăneanu, Claudiu 2068
Giurescu, Anca 1452, *1505*, *1506*, [1512]
Giurescu, Constantin C. 473, [530]
Giurescu, Dinu C. 473, [530], 908, [955], [996], [1002], [1021]
Giurgiu, Emil 1056, 1057
Giurgiu, Felicia 1058, 1059
Glaser, Edwin 908, [955], [996], [1002], [1021]
Gläser, R. [1411]
Glatiagny, Michel [1992]
Gligor-Vişevan, Manuela 1905
Glod, Florica 1769
Goga, Ecaterina 218, 1453, 2125
Goga, Mircea 1770
Goga, Nicolae P. 219
Gogălniceanu, Călina 1355
Gogu, Gheorghiţă I. 855
Goia, Rodica 1771
Goldea, Angela *957*
Goldenberg, Yves 2060
Goldenstein, J. P. [295]
Goldiş, Ana 1454
Golescu, Iordache [406]
Golgoţiu, Mădălina *958*
Göllner, Carl *37*
Golopenţia Eretescu, Sanda [62], [66], 220, 221, 222, 223
Gonçalves, José Bettancourt 2061
Gonseth, Fr. [252]
Gorăscu, Adriana 224, 225, 226, 227
Gorki, M. [1614]
Görner, Herbert [1413]
Gornicear, Dmitro 2062
Gorovei, Ştefan S. *441*, *661*, *662*, *663*, *664*
Goruneseu, Elena 107, *959*, [999], 2063, [2136]
Gossen, C. Th. 1456
Gostar, Nicolae 474, 1249, 1250
Gósy, Maria 228
Goţia, A. *524*
Gourmont, Rémy de [215]
Graur, Al. 60, 156, *303*, [330], *374*, *525*, *526*, *527*, *563*, 568, *708*, 722, 747, 782, 783, *826*, *827*, [943], [963], [972], [1016], 1060, [1120], [1128], 1142, 1143, 1144, 1145, 1251, *1321*, *1414*, *1714*, 2176
Graure, Luminiţa *528*
Grădinaru, Alexandra *375*
Grămescu, Elena 491
Grăsoiu, Dorina 902, [917], [945], [946], [962], [985]
Grăsoiu, Liviu 1061
Grecu, Doina 546, 2019
Grecu, Mariana 845
Gregersen, Edgar [1721]
Grigoraş, N. *442*
Grigorescu, Dan 784
Grigorescu-Pană, Irina 229
Grigorie, Toma 1772, 1773, 1810
Grigoroviţă, Mircea 2009
Grijdac, Mariana 806
Gruia, Cristina 2064
Gruiţă, Gligor 723, 748, 749
Gruiţă, Mariana 1336, 1357, 1358
Grümberg Matache, Arié *960*
Gudea, Nicolae 1252
Gündisch, Konrad G. [661], [688]
Grünberg, Ludwig 230
Guiu, Mariana 2124
Gulian, C. I. 231
Gusmani, R. [308], [321]
Guţu Romalo, Valeria 397, 1146, 2042
Guy Marica, Viorica 1236
Gyémant, Ladislau 606
Cs. Gyimesi, Eva *304*
Györfi, Ibolya 1906
Gyuresik, Margareta 1455

H

Haarman, Harald [1222], [1643]
Hager, Werner [1993]
Haivas, Gabriela 1548
Hamp, Eric P. 475, 846, 847
Hamsea, B. 1860, 1861, 1937
Handoca, Mircea 398, [441], [442]
Haneş, Gherghina 2065
Hanga, Doina 620
Hangiu, I. 157, 158, 159, *961*, 962,1774, 2151
Harle, Hans 1359
Hasan, Finuţa *838*, [839], [840], [841], 1207
Havránek, Bohuslav [2196]
Hazai, Georg [1427], [1428]
Házy, Ştefan 724, 750
Hăşfălean, Ion 607
Hăulică, Cristina 1447
Hârlăoanu, A. 1907

Heliade, Rădulescu, Ion [397], [419], [433], [1035]
Hellermann, Hildegund 1908
Helly, Bruno 1253
Hierche, Henri [1328]
Hilty, G. 1456
Hîncu, Dumitru [938]
Hîrlăoanu, A. 1549
Hnatius, Florica-Natty 2039
Hodiș, Viorel 232, 751
Hoffmann, Herbert 108
Hommel, Hildebrecht 1254
Homorodean, M. 1183, 1184, 1457, [1520]
Honterus, Johannes [1423]
Horak, Valeria 1360
Horațiu [1328]
Horăscu, Lya-Gabriela 1361
Horga-Iancovici, Mimoza 1362, 1775
Hotico, Tr. 870
Hreapcă, Doina 160, *550*
Hristea, Theodor *529*, 752, *839*, 848, 849, *953*, 1062, *1120*, 1147, 1148, 1149, I150, 1151, 1152, 1208, 1209, 1210
Hristov, Païssy 233, 1458
Hubbard, Margaret [1320]
Hübner, Robert [1330]
Hubschmidt, Johannes 876
Hunger, H. 2177
Hurdubețiu, Ion 675
Hynková, Hans [1605]

I

Iancu, Alexandru *964*
Iancu, Anca 161
Ianosi, Ion 234, [328]
Ianovici, Sorina 1063
Iarovici, Edith 877
I. B. 109, *1507*
Ichim, Florica 412, [434]
I. D. *2131*
Ienciu, Aitanga 340
Iepan, Elvira 1550
Igleslas Gil, José Manuel 1255
Ilarian, Alexandru Papiu [444]
Ilf, Ilia [1070]
Iliescu,Ada 1754, 1776, 1777
Iliescu, Constanța 2067
Iliescu, Dan *965*, 2066
Iliescu, Eugeniu 865
Iliescu, Maria 4, *305*, 785, 786, 1778, 1788, 2125
Iliescu, Nicolae *61*
Iliescu, Octavian *1322*
Ilieș, Aurora 665
Ilișiu, Ion 162
Imre, Katona 1345
Incze, Béka 1665
Indrieș, Alexandra 1064
Ioan, Alice 2043
Ioan, Eugenia *1600*
Ioan, Petru 341
Ion, Angela 1496, [1507], 1909
Ionescu, Adriana 2124
Ionescu, Anca Irina [1604]
Ionescu, Andrei 2178
Ionescu, C. *2010*
Ionescu, Gabriela Lucia 1065
Ionescu, I. *147*, 608, 609
Ionescu, Marina *306*
Ionescu, Tudor 235, 1910
Ionescu-Nișcov, Traian 399
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana [550,],1779, vezi și Ruxăndoiu, Liliana
Ioniță, Magdalena 648, [649], [658], [678], [682]
Ioniță, Vasile 366, [1201], [1202]
Iordache, Rodica 726
Iordache, Gheorghe 555
Iordan, Iorgu 62, *307*, 368, 369, [375], [376], [377], 400, 401, 610, 727, 752, 787, 788, 789, *966*, 1066, [1129], 1153, 1154, 1155, 1176, 2152, 2153, 2154, [2166], [2167], [2168], [2170], [2173], [2174], [2175], [2177], [2178], [2179], [2180], [2181], [2183], [2186], [2189], [2191], [2192], [2194], 2197
Iordan, Margareta 275, 2155
Iorgovici, Paul [386], 706, [707], [708], [710]
Iorgulescu, Mircea 1121
Iosif, Gh. *967*
Iosif, Lucian 1911
Iova, Mariana *666*, *667*,
I. P. 110
Irimia, Dumitru 236, [738], 1067, 1068, [1117]
Isac, Ioana Maria 2053
Isbășescu, Mihai 1363, 1364, 1409
Ispas, B. 790

Istrate, G. 5, *376*, 402, 403, 476, [600], 1069, 1580, 2180
Istrate, Ioan *668*, 1459
Istrati, Panait [1441]
Itu, Francisca 2076
Ivan, I. 611
Ivanciu, Nina 1460
Ivanov, Andrei 1551, 1581, *2132*
Ivanovici, Victor 1524
Ivaşcu, Ioan 1177
Ivaşcu, Maria 1579
Ivănescu, G. 6, 111, 404, [1122], *2167*, [2172], 2181, 2182, 2183, 2198, 2199
Ivănuş, Dumitru 753
Izsáki, Zoltán 1666

J

Jakó, Zsigmond [654], [660], [663], 1667, 1710, [1715]
Jakobson, Roman 2156
Jarník, Jan Urban [399]
Jedlička, Alois [1622]
Jenei, Dezső 858
Jivănescu, Vasilica 2068
Jochalas, Titos P. [1327]
Johnston, R. C. [1386]
Jokl, Norbert [148]
Jilly, Yokiko S. [1995]
Jones, Christopher P. 1256
Juhas, Ján 2069
Juhasova, Anna 2069
Juilland, Alphonse [320]

K

Kádár Zsombor 878, [926], [1019]
Kakori, Thoma [1335]
Kalakuckoj L. P. [1588]
Kalik, A. 1461
Kallós, Nicolae [933]
Karayotov, Ivan 1257
Käthe, Maria [1733]
Kazakis, Kostas 850
Kelemen, Béla *840*, 879, *968*, 1668
Kelly, Louis G. [1972]
Kelp, Helmut 882, *969*
Kempcke, Günter 1413
Kempen, J. *1415*
Kennedy, George [11]
Kerstan, Anna [1996]
Király, Francisc 237, [303], [968]
Király, Laszló 1906
Király, Maria 238, 1912
Kirileanu, G. T. [441], [442]
Kis, Emese 342, 477, 1780
Kis, Géza 343
Kiss, Lajos 1669
Klaster-Ungureanu, Grete 1913
Klein, Hans 1365
Klinnert, Thomas C. [1319]
Kloos, Rudolf M. 1258
Kloss, Heinz [1415]
Klotz, Alfred [1319]
Knoepfler, Denis 1259
Kock, Michael 1260
Kogălniceanu, M. [1043]
Kohn, Ioan 1913
Könczol, Csaba 239
Kostkiewiezova, Teresa [1623]
Kotkova, S. I. [1597]
Kottler, Petru *1416*
Kotula, Tadeusz 1261
Kovács, István 1670
Kovács, Sandor 1671
Kramer, Bärbel [1330]
Kramer, Johannes (566, [1221], 1262
Kriaras, Emmanouil [1326]
Krummerey, Hans 1263
Kuryłowicz, Jerzy [2201]
Kubiak, Ilse-Trotz [1733]
Kühnel, Helmut 851
Kunze, Horst 1366
Kussinsky, Endre 1672
Kuszálik, Piroska 2070, 2071
Kuzmenko, O. D. 2010

L

Labău, Lizeta 54, [55]
Lademan, Norbert [1997], [1998]
Ladó, Janos 1673
Lambrior, A. [371]
Lammert, Erich 1367
Lange, Erika [1999]
Langlois, Pierre [11]
Lara, Omar [1524]
Larion, P. 2072
La Bochefoucaud, François de [1471]

Lascu, Gheorghe *970*
Lassere, François [1334]
Laszlo-Kuţiuk, Magdalena *1601*, *1602*
Lateş, Ernest Mircea 911
Lay, Heinrich 612
Lazu, Aurelian 1156
Lăpădătoni, Tiberiu *2133*
Lăudat, I. D. 613
Lăzărescu, George 880
Lăzărescu, Ioan 1368
Lăzărescu, Ion 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Lăzăroiu, Aurelian 699, 700
Leahu, Emil [2138]
Leahu, Sarmiza 478, 1447, 2055
Leech, Geoffrey [1421]
Lefter, Virgil [919]
Lehrer, Andy Z. 1157
Lemnij, Ihor 906
Leonte, Liviu *531*, 971
Lerea, H. *1837*
Łesiow, Michał [1603]
Lévy-Strauss, Claude 240, [291], [296]
Lilin, Gloria 84
Lişman, Victor *972*
Livadaras, M. A. 1264
Livescu, Jean 881
Livescu, Michaela 791
Li Yong Nam 888
Lobiuc, Ioan 163, 241, 479, *973*, *1603*
Loginovskaja, E. 1552
Lohon, Octavian 2018, 2073
Lombard, Alf [378], 480
Lorian, Alexandre 1462
Lőrincze, Lajos 1674
J. Lőrinczi, Reka 1675
Lörinzi Angioni, Marinella 1915
Loşonţi, Dumitru 1185, 1186, 1187, 1188
Lötzsch, R. [1420]
Lovinescu, Carmen 285
Lozbă, Marcela 1070, 1071
Lozbă, Mihai 405, 1189, 1190, *1201*, 2074
Luca, C. 1265
Lucuţa, Yvonne 1369, 2075, 2076
Lüder, Elsa [1414]
Lupaş, Liana 1266, *1323*, *1324*, *1325*
Luchian, Gabriela 481
Lupu, Coman 406
Lyons, John [312]

M

Macarie, Augustin *669*
Macedonski, Alexandru [1104]
Maciu, Vasile 164
Macovei, Liliana 2077
Macovei, T. 1580
Macovescu, George, 908, [955], [996], [1002], [1021]
Macrea, D. 80, 89, [373], 867, [2176], 2180, [2185], [2187], [2195]
Macrêa, Rodica 870
Magas, Viorica 806
Magheru, Paul 2078
Mahmut, Enver 112
Mahmut, Nedret 112
Maier, Felicia 728
Maioreseu, Titu [391]
Major, Eszter 1676
Maliţa, Tatiana 1952
Málnási, Ferenc 1677
Malraux, André [1483]
Mancaş, Mihaela 482
Manea, Alexa 792
Maneca, Constant *308*, [950], [957], [1521]
Mangra, Maria 1781, 1782
Maniu, Adrian [1091]
Manolache, Anghel 907, [964], [1022]
Manolescu, Florin 904, [974], [992]
Manolescu, Nicolae 113, *974*, [992], 2059, [2141]
Mantsch, Heinrich 882
Manu, Emil 407, 902, [917], [945], [946], [962], [985]
Manu-Magda, Margareta 483
Marcea, Pompiliu 904, [954], [974], [992]
Marcu, Florin [950], [957]
Marcu, Măriuca [916]
Marcus, Solomon 242, 243, *309*, 334, 335, 344, 345, [360], [361], [362], [363]
Mareş, Alexandru 614, 648, [649], [658], [678], [682]
Mareş, Carmen 877
Mareş, Lucreţia *828*, *829*, *975*
Marga, Andrei *830*, *976*
Marian-Popescu, Rodica 244
Marin-Curticeanu, Valentina 904, [974], [992]
Marina, Victor 1072
Marinescu, Ileana 1782
Marinescu, Inna 2080

Marinescu, M. [2134]
Marinescu, Rareş 1463, 1464, 1465, 1916, 1965, 2081, 2082
Marino, Adrian 114
Markov, Svetozar 2051, 2079
Marmont, Rolf Frieder 2157
Marot, Clement [1478]
Marouzeau, Jules [11]
Marta, Mihai [529], [538]
Martin, Mircea *977*
Martineţ, A. [232]
Márton, Gyula [1717], [1718], [1720]
Masson, Olivier 1267
Maşek, Victor Ernest 793
Mateescu, Adrian 883, 1073, 1783, 2084
Matei, Ion 1424
Matei-Anghel, Irina 1553
Mathé, Csilla 903, [981]
Matla , Éva 1678
Mattingly, Harold B. 1268
Maupassant, Guy de [1439]
Mavrodin, Irina *978*, 1466
Mazilu, Dan Horia 115, 2085
Mayer Olive, Marcos 1269
Mayrhofer, M. 2177
Măgureanu, Anca 85, 116, 245, *1508*, 1909, [2137]
Mălcumete, Petre 905, [1010]
Mănescu, Clio 1074
Mănucă Dan 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012], *1122*
Mărănduc, Cătălina 165
Mărcuş, L. 1178
Mărgineanu, Valeria 1781
Mândruţ, Octavian 1191
Mârza, Clement 369
Mârza, Dan 52, 729
Mârza, Eva 615, *670*, 1270
Mârza, Iacob *38*, [681]
M. B. *1838*
McCormack, W. C. [322]
McKlintock, Richard C. [11]
Mecu, Nicolae *532*, 902, [917], [945], [946], [962], [985]
Medici, Mario [1506]
Medrihan, George 905, [1010]
Medvedev, Tatiana 884
Melian, Alexandru 616
Melville, Herman [1383]
Mera, Ştefan 165
Mesaroş, Titus 794
Mesaroş, V. 1271
Meschonnic, Henri [263]
Metea, Alexandru 86
M. F. 166
Michaelidou-Nicolaou, Ino 1272
Miclău, Paul 85, 117, *118*, [294], [326], 1075 [1466], [1508]
Micle, V. 671
Micu, Dumitru 904, [974], [992]
Micu, Felicia 902, [981]
Mihai, Viorica 1632
Mihai, Ştefan, Valeria 1076
Mihail, Paul 617, *672*, *673*
Mihail, Zamfira 246, *533*, 547, 617 , [822], [824], [828], [829], [832], *1216*, 1217, 1218, 1554, *1604*, *1605*
Mihailov, Georgi 1273
Mihalevschi, Mircea *979*
Mihálka, György 1679
Mihálka, Zoltán 408
Mihăescu, Constantin 911
Mihăescu, Doru 618
Mihăescu, Gabriel 1182
Mihăescu, H. *10*, *748*, *149*, *980*, *1220*, *1221*, *1222*, *1274*, [1318], [1321], *1326*, *1327*, *1642* *1643*, *1644*
Mihăescu, N. [1118], [1119], 1158, 1159
Mihăilă, G. 484, 485, [514], [515], [527], [528], [532], [543], 2185
Mihăilă, Maria 1817, 2084
Mihăilă (-Cova), Rodica 247, 248, 249, 250, 877
Mihăilescu, Sever O. 2084
Mihălcescu, C. 619
Mihuţ-Delcea, Silvia *2011*
Milaş, Constantin 754
Milea, Z. 1265
Milescu, Nicolae [614]
Milin, Jiva *981*, 1555, 2041
Militaru, Doina 730
Milutinovici, Stoica 903, [981]
Mincu, Marin 204, 271, [825], [1434]
Mincu, Ştefania [1434]
Mioc, Damascin [661], *674*
Miranici, Gioca 2079
Mircea , Ioan 1270
Mirea, George [380]
Miroiu, Mihai 2087

Miron, Paul [43]
Mişan, Andrei 1556
Mitescu, Adriana 251
Mitrache, Ion 1160
Mitrănescu, Gabriela 1785
Mitrofan mitropolitul [618]
Mitu, Mihai 795, 796
Mocanu, Aurel 586, 587, [667]
Mocanu, Marin Z. 486
Mocanu, Nicolae *544*
Móesy, András 1275
Modola-Prunea, Doina 1786
Moga, Ion [916]
Moga, V. *1316*
Mohanu, Constantin [561]
Moisa, Mircea 982
Moise, Cornelia 1917
Moise, Emil 755
Moise, I. 119
Moise, Ion 1192
Moldovan, V. 790, 1557
Moldovan, Victoria 1077, 1787, 2088
Moldovan, Dragoş 487
Mollova, Meffküre 1425
Molnar Piuariu, Ioan [443]
Montaigne, Michel de [1235]
Moraru, Cornel 1078
Moraru, Corneliu 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Moraru, Dinu 488
Moraru, Marieta 252
Moraru, Mihai 902, [917], [945], [946], [962], [985]
Moreano de Alda, José G. [1523]
Moskov, M. [1617]
Mosoka, Elena 620
Motaş, Doina 253, 1918, 2121
Mothe, Jean-Claude [200]
Mourin, Louis 1467, 1468
M. S. *675*
Mučinik, A. J. [1968]
Mundo, Anscari M. 1276
Muntean, George *983*, *984*
Munteanu, Dan 1469, 1470, [1503], *1509*, 2089
Munteanu, George 167
Munteanu, Georgeta 1919
Munteanu, Romul *985*
Munteanu, Sonia 1920
Munteanu, Ştefan *39*, 81, 82, [518], [521], [522], [536], 706, [707], [708], [710], 1080
Muradin, László 1680, 1681, 1682
Murar, Ioana 1370, 1788
Murăreţ, Ion 1081, 1471
Murăreţ, Maria 1081
Mureşanu, Ileana 1472, *1510*, 2088
Mureşianu, Ion B. *63*, *676*, 1202
Murnu, George G. [1336]
Murova, Mariana 1558
Murru, Furio 254, 346
Murvai, Olga *360*, 1921, 1922
Muster, Dumitru 907, [964], [1022]
Muthu, Mircea 1082

N

Nagarkar, Anne 1277
Nagy, Geza 1683, 1923
Nagy, Jenő 1684
Nagy, Magdalena 1559, 1560
Nandra, Radu 2152
Nandriş, Octavian 2158
Nanu, Valentin *535*
Nasta, Dan Ion 1909, 1924
Nasta, Mihai 1083, 2125
Naven, Joseph 1278
Neaeşu din Cîmpulung [495]
Neagoe, Manole 640, [669]
Neagu, Fănuş [1073]
Neagu, Romulus 908, [955], [996] [1002], [1021]
Neagu, Valeria [1503], *1511*
Neamţu, G. G. *709*, 731, 732, 733, 756, 757
Nebel, Viorica 1789
Nebunu, Mihai 1925
Necheş, Mariana 2090
Nedeianu, Adriana 1748
Nedelcea, Tudor 622, [650], [665]
Nedelcu, Carmen 786
Nedelea, Ana 885, 1545
Negoescu, Nicolae 1790
Negomireanu, Doina *986*
Negrea, Rodica 1791
Negreanu Aristiţa 2091
Negreanu, C. *536*, 796, 1123
Negrici, Eugen [1121]
Negride, Mihai 1926

Negruţiu, Liana 1792, 2088
Neguleseu, Dan G. 2106
Neguş, Doina 1927
Neira, Julio [2001]
Nemişescu, Ioan [579]
Neştian, Valeriu C. 1793
Netea, Vasile 622, [650], [665], *2168*
Neuman, Erika 1371
Neţ, Mariana 255
Nica, Iulian 907, [964], [1022]
Nica, Maria *308*
Nichita, Mihai *1328*
Nichita, Silvia 2067
Nicoară, Adriana 1567
Nicoară, Gheorghe 866
Nicolae, Nicolae I. 1161, 2048, 2059, [2141]
Nicolae, Octavian *310*, *311*, *1364*, *1390*
Nicolaescu, S. I. *987*
Nicolau, E. [362]
Nicolau, Maria 2092, 2093
Nicolescu, Adrian *312*, 1928, 1929
Nicolescu, Alexandra *1606*
Nicolescu, Carmen 2019
Nicolescu, N. *1124*
Nicolescu, Vasile 429, [435], [439]
Nicula, Ana 885
Niculescu, Alexandru 83, 92, 489, 490, 491, 492, 493, [516], [520], [524], [533], [534], [540], 569, 734, 798, 799, 836, 1084, 1085, *1125*, 1162, 1163, 1164, 1211, 1497, [1512], 2125, 2186
Niculescu, Laurenţiu 165, 257
Niculescu, Radu 1086
Niculescu, Raisa 1930
Niederkorn, Taisia 877
Niermer, M. *1417*
Nikerov, Al. I. [1979]
Nisbet, R. G. [1320]
Nistor, Corneliu 168
Nistor, Erica 347
Nistor, Ioan 1794
Nistor, Valeria *831*
Nistor, Valerie 1744
Nistorescu, Virgil 570, 1561
Niţă-Armaş, Silvia 1562
Niţoiu, Paul 1795, 2084
Noël, Jean [1519]
Noica, Constantin [830], [835], [2150]
Noveanu, E. *2134*
Nussbächer, Gernot *677*, *678*, [679], 988, 1372, 1373, *1418*, [1424], *1715*
Nüssler, Otto [1418]
Nuţă, Ion [371], 409, *537*, 800, *832*

O

Oallde, Petru 410, *710*
Oană, Doina *1599*
Oancă, Teodor 87
Oancea, Dimitrie I. 801
Oancea, Ileana [518], [521], [522], 1087, 1088, *1512*
Obreja, Alexandru 886, [973]
Obreja, Radu 1374
Odobescu, Valentina 2040
O. G. *2012*
Ohnweiler Martin *1419*
Oiţă, Ion 121, 1563, 1931
Oláh, Ferenc 1685
Ölberg, Herman M. [148]
Oltean, Ştefan 257, *313*, *314*
Oltean, Vasile 623
Olteanu, A. Gh. 1089
Olteanu, Pandele 1633
Onu, Liviu 411, 430, [436], [438], [655]
Oprea, Ioan *1513*
Oprea, Ştefan 911
Opreseu, Dorel 802
Opreseu, Sanda 2043
Opreseu, Simona 1932
Oprică, Octavian 201, 1933, *2013*
Oprişan, I. 902, [917], [945], [946], [962], [985]
Orendi, Gunde 1375
d'Orleans, Charles [1125]
Ornea, Z. *989*, *990*
Orza, Rodica 556
Osman, Sabina 494
Otobîcu, Constantin 2059, [2141]
Ovadian, Asher 1279
Ovidiu [1232], [1247]

P

Paillard, Marcel [2002]
Palincaş, Rodica 865
Pamfil, Viorica [529], [538]
Panaitescu, P. P. 583, [656]
Pană, Elena 2124

Pană, Ligia Iuliana 1934
Pană, Ruxandra 557
Pană, Dindelegan, Gabriela 1165, 1796
Panciera, Silvio 1280
Pandelescu, Silvia 1473
Pănini [274]
Panţiru, M. *1607*, *1608*
Papacostea-Danielopolu, Cornelia *40*
Papadopol, Maria 1447, 2055
Papahagi, M. [918], [920], [924], [944], [951], [956], [994], [995], [1001], [1014]
Papahagi, Tache 887, [1011], [2199]
Pápai, Páriz Ferenc [1706]
Papazoglu, Fanoula 1219
Papini, Stati P. [1319]
Parfene, Constantin 1090, 1797, [2138]
Parpală, Emilia 258. 888, 1091, 1798, 1799
Pascovici, Floarea 1893
Pascu, Al. 1376
Pascu, Constantin [672], [685]
Pascu, Ştefan 495, [661], [688]
Pataky, E. 1377, 1528, 1937
Pavel, Emilia 803
Pavel, Eugen 624
Pavel, Maria 1474, *1514*
Pavelcu, V. *991*
Paveliu, Eliza 1816
Păcurariu, Dim. 122, *443*, 571, 904, [974], *992*
Păcurariu, Doina Maria 1447, 2055
Păcurariu, Mircea 625
Păcuraru, Melania 1744
Pătruţ, I. 53, 123, *150*, 1179, 1193, 1564, 2187, [2193]
Pătruţ, Nicolae [605]
Păun, Constantin 348, 496
Păun, Gheorghe 334, 335, 349, 350, 351
Pânzaru, Ioan 1475
Pârlog, Hortensia 1378, 1379, 1935
Peculea, P. 1380, 1381, 1936, 1937, 1965, 2081, 2082
Pedestraşu, Anatol 1565, 1848, 1938
Péguy, Charles [1988]
Pelen, Nicole [1519]
Péntek, János 1686, [1717], [1718], [1720]
Pepelea, Silviu-Mihai 1092, 2044
Peppas-Delmousou, Dina 1281
Pera, Mariana 2023
Perl, Gerhard 1282
Perl, Matthias 1476
Pervain, Viorica [661], [688]
Peteulescu, Liviu 1283
Péter, Sandor 1716
Petinschi, Sanda 877
Petolescu, Constantin C. 1284
Petraş, Ileana 259
Petre, Ileana 804, 1754, 1800, 1801
Petreschi, Irina 806
Petrescu, Adrian 169
Petrescu, Camil 412, [434]
Petrescu, Georgeta 1939
Petrescu, Ion 910
Petrescu, Mariana 1382
Petrescu, Victoria 2067
Petri, Lucreaţia 260
Petric, Gabriel 261
Petrikovits, Harald V. 1286
Petrina, Liviu 1634
Petrişor, Marin 805
Petrov, E. P. [1070]
Petsas, Photios 1286
Pezderka, Al. 904, [974], [992]
Philippi, Maja 993
Philippide, Al. A. [2197]
Piatkowski, Adelina 914, [936], [953], [959], [999]
Piccillo, Giuseppe 626
Picoche, Jacqueline [1510]
Pillat, Ion [1058], [1059]
Piluzio, Vito [626]
Pippidi, D. M. *11*, 124, 125, 126, 143, 144, [147], [149], *151*, 170, *1329*, *1330*, *1331*
Pirtea, Ioan 1093
Piru, Al. [531], *2169*
Piso, Ioan 1287
Pistrui, Ghiril 627
Pităroiu, Fl. 1464, 1465
Pîrvulescu, Hermina 1940
Pîslaru, E. 1545
Platon, Florian *444*
Plămădeală, Antonie 628, [662]
Pleter, Jana 2094
Pleter, Tiberiu 2094
Plett, Heinrich F. [311]
Ploae Hanganu, Mariana *12*, 1477
Poalelungi, Gheorghe 1166, 1802
Podlecki, Anthoni J. 1288
Podol'skaja, N. V. [1621]
Poghirc, Cicerone 894, 1289, 2125

Pop, Ioan Aurel 629, *679*
Pop, Ion 262, 1094
Pop, Lia 2121
Pop, Lucia 1095
Pop, Mihaela 861
Pop, Sever [423]
Pop-Corniş, Marcel 1383
Pop-Corniş, Mihaela 1384
Pop Stăneseu, Speranţa 2095
Popa, Constantin [947]
Popa, Cornel 352
Popa, Dumitru Radu *41, 994*
Popa, Eleonora 2
Popa, Ioan I. 2035, 2036, 2037
Popa, Lucia 1385
Popa, M. *680*
Popa, Marian 904, [974], [992], *995*
Popa, Mariana 2108
Popa, Mircea [443]
Popa-Apostol, Hermina *1609*
Popa-Burcă, Liana [361]
Popârda, Oana *315*, 1478
Popescu, Constantin 1479
Popescu, Constantin Th. 2096
Popescu, Corneliu M. [1376]
Popescu, Elena 1803
Popescu, Elisabeta 1788
Popescu, Emilian 144, [147], [149], 1290
Popescu, Florin D. 497, *538*, 2097, 2124, [2127]
Popescu, Ion 630, 1804, 2098
Popescu, Iulian 263, 264
Popescu, Radu Sp. *377*, 498, 1174, 1194
Popescu, Rodica 735
Popescu, Sebastiana 1291
Popescu, Ştefania [1837], [1838]
Popescu-Marin, Magdalena *833*, [839], [840], [841], 1480
Popescu-Neveanu, Paul [937], [967], [982]
Popescu-Sireteanu, Ion *539, 564, 1717*
Popişteanu, Cristian *996*
Popovici, Iosif 370, [374]
Porojan, D. 819
Portik, Imre 1687
Porumb, Marius 631, *681*
Pöschl, Viktor [11]
Potlog, Alexa S. 889, [915]
Poulter, A. G. 1292
Poznanski, Lucien 1293
Prada, Mariana *13*
Preda, Ion Aurel 1386
Price, Glanville [14], [1448], [1502]
Protase, Dumitru 1294
Protčenko, F. I. [1608]
Puha, Elena *997*
Pura, Grigore 758
Purdela-Sitaru, Maria 370, [374]
Puşcariu, Sextil [372], [431]
Puşkin, A. S. [1553]

R

Rab, János 265
Rabelais, François [1125]
Racoveanu, Aurelia Scumpa 1387
Radar, Edmond [316]
Radoslav, Ecaterina 2099
Radu, Cezar *316*
Radu, Dumitru 632
Radu, I. 270
Rafailă, Maria 430, [436], [438], [655]
Raşcă, Lucian 1941
Rausch, Budolf [2003]
Raynaud, Jean [2004]
Răcăşan, Livia 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030
Răducanu, Sevilla 1942
Rădulescu, E. 2100
Rădulescu, Marina *42*, [839], [840], [841]
Rădulescu, Tatiana *317*
Rădulescu-Dulgheru, Georgeta 572
Răduţiu, Aurel 633, [688]
Răutu-Coler, Elena *318*
Răuţ, Octavian [1201], [1202]
Răvescu, Vasile *998*
Rândaşu, St. 870
Rebreanu, Liviu [1053]
Rebreanu, P. [1716]
Rebuşapcă, Ion 806
Reguş, Aspazia 499
Reinheimer-Rîpeanu, Sanda *152*, 1481, 148,, *1516*
Rendić-Miočević, Duye 1295
Renzi, Lorenzo [1031]
Repusseau, Jean [1732]
Retinschi, Sanda 2121
Rey-Coquais, Jean Paul 1296
Rey-Debove, Josette [1513]
Reynolds, Joyce Maire 1297
R.G.T. *2014*

Richardson, Kyle 1388
Rieus, Ioana [938]
Rimbaud, Arthur [1982]
Ritoók, Janos 2188
Rivero, María Luisa [1502]
Rizescu, I. 682, [839], [840], [841], 1212
Robbe-Grillet, Ingrid [11]
Roběuk, Ivan 1566
Robert, Louis 127, 128
Robu, Vladimir [375]
Rocchi, Maria 1298
Roceric, Alexandra *320*
Rodina, Doina *1000*
Roesch, Paul 1299
Rogova, G. I. [1975]
Rohony, Vilmos 858
Rohr, Rupprecht 876
Roiban, Ştefan 1805
Rožkova, G. I. [1969]
Roman, Andrei *361*, 1096
Roman Dorina 1943
Roman, Eliza 347
Roman, Ion [1172], [1173], 2114
Roman, Ştefan 1810
Roman-Moraru, Alexandra 634, 648, [649], [658], [678], [682]
Romaniuc, Pavel 806
Roneaglia, Aurelio 2189
Rosetti, Al. [62], [66], 266, 267, [379], 429, [435], [439], 500, 501, 502, [519], [526], [541], [542], [600], 1097, [2144], [2145], [2148], 2159, [2190]
Roşcău, Manuela *362*, *363*
Roşianu, Ion 129, 171
Rotaru, Ion 1098, 1099
Rotaru, Radu 2101
Rotundu, Vasile 1567
Rousseau, Jean-Jacques [109], [1994]
Rousselet, Michel [2005]
Rovenţa, Daniela 268, 269, 353
Rozkoš, Pavel 2102, [2139]
R. R. *64*
Russo, Alecu [384]
Russu, I. I. 1300, *1332*
Rusu, Adrian Andrei *1333*
Rusu, Aurelia *683*
Rusu, F. 1580
Rusu, G. C. 1113, [1214]
Rusu, Mircea 503
Rusu, M. N. 890
Rusu, Tiberiu 1487, 1944, 2103, 2110
Rusu, Valeriu 548, *1517*, *1518*, *1519*, *1646*, 2190
Ruxăndoiu, Liliana [529], [538], vezi şi **Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana**
Ruxăndoiu, Pavel 1100

S

S. A. 635
Saba, Umberto [1986]
Sachelarie, Doina 2031
Sadoveanu, Mihail [398], [954], [1069], [1071], [1077], [1078], [1102], [1106], [1126]
Safta, L. 870
Sala, Marius 14, [1503], 1722
Salamon, Ida 1688, 1689
Samson, Nicolas 2104
Sanda, George 2124
Sanda, Petru 2068
Sanders, Gabriel 1301
Sandu, Doina 1389
Sanie, Silviu 1302
Saramandu, Manuela 87, 2124
Saramandu, Nicolae 413, 504, 566, 567, *1223*
Sasu, A. [918], [920], [924], [944], [951], [956], [994], [995], [1001], [1014]
Sauer, Gertrude 1390
Saulea, Teodor 1483
Sava, Eugenia 1101
Sava, Iosif 891
Savin, Emilia 881
Sădeanu, Florenţa 1447, 2055
Săndulescu, Constantin 1303
Săteanu, Cornel 354, 701, *1520*
Săvulescu, Dumitru 1806
Scărlătoiu, Elena *321*, 505, 1568, *1610*
Schaller, Helmut Wilhelm [10], [1123]
Schattner, Friederich 892
Schmidt, Gertrude 1391
Schmitt, Rüdiger 1304
Schmitz, John Robert 1485
Schneider, Eduard 99
Schramm, Gottfried 1635
Schreiber, Herbert [1416]
Schroeder, K. H. [660]
Schuller, Horst *1001*
Schuster-Stein, P. *1002*
Schveiger, P. 270, *322*
Schwabe, K. 2191

Scipione, Ileana 893
Scorpan, Const, 1305
Scorpan, Grigore [1122]
Scurtu, Gabriela 2105
Secăreanu, Al. 870
Seche, Luiza *378, 541,* 807
Seche, Mircea 414
Segre, Cesare 271
Selagea, Sabin 1945
Semlyen, Eva 1895
Seuleanu, Ion *1003*
S. H. *1004, 1005*
Sida, Ileana 1807
Sierociuk, Jerzy 272
Silea, Traian 908, [955], [996], [1002], [1021]
Simenschy, Th. 894
Siminel, Gheorghe 355
Simion, Eugen 904, [974], [992], *2170,* 2192
Simion, Magdalena 1808, 1809
Simion, Maria Magdalena 1810
Simionescu, Constantin 636
Simionese, Vasile 895, 1195, 1196, 1197
Simó, Sándor 273
Simon, Jolán 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030
Simonescu, Dan 587, 622, [650], [665], [667], *684,* 904, [974], [992]
Simota, Algeria 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Simula, Traian 1946, 1947
Simuț, Ion *1126*
Sincu, Al. *323*
Singh, J. D. 274
Sinka, Tiberiu Z. 2106
Siupiur, Elena 130, 685
Singeorzan, Zaharia *1006, 1007*
Sîrbu, Aurelia 870
Sîrbu, Ion Popa [1555]
Sîrbu, Richard [831]
Slama-Cazacu, Tatiana 172, 1811
Slușanschi, Dan 2125
Smuc, I. 1580
Soanea, Elvira 1093
Soden, W. von [1729]
Solin, Heiki 1306, [1329]
Sommer, Radu 896
Sommerfeldt, Karl-Ernst [1416]
Soran, Viorel 275, 2155
Sorescu, Roxana 1102
Sorohan, Elvira *686*
Spinei, Victor *43*
Spiridon, Nicolae 808
Spitaler, A. [1729]
Spînu, Alexandra *1008*
Stan, Constantin *1009,* 1948
Stan, Florea 1812
Stan, I. T. 702, 703, 1569, *1611,* 2193
Stanciu, Alina 1813
Stanciu, Mircea Valer 506, 507
Stancu, Zaharia [1076]
Stati, S. 362
Stănciulescu, Alexandru 637, 638
Stănculescu, Doina 1103
Stănescu, Speranța 1392
Stăniloaie, D. 508
Steiner, Georg [318]
Steinke, Klaus [1625]
Stendhal 1455
Steriu, Maria 2124
Stern, J. H. [2006]
Stoenescu, Constanța 1949
Stoia, Mircea 416
Stoian, Leana 861
Stoica, N. *1010*
Stoica, Traian 2145
Stoicescu, Iana 1950
Stoichici, Ileana 877
Stoichițoiu, Adriana 834, 897, 2124
Stoide, Const. A. 417
Stolz, Benjamin A. [1619]
Strabon [1334]
Straka, Georges [152], [1518]
Stratulat, E. 1580
Stroescu, S. C. 871, [922], [923], [942], [1008]
Stroescu, Victoria 173, 174
Strungaru, Diomid 639
Sturza Rodica *324*
Sturza Pătringeanu, Irina 276
Subbarao, K. V 277
Suciu, Emil 509
Sumănaru, Silvia 1485
Sumkina, A. I. [1597]
Superceanu, Rodica 2107
Surdulescu, Radu [2133]
Svartvik, Jan [1421]
Svedstedt, Dag [1607]
Sylvester, Lájos 1690

Szabó, T. Attila 1691
Szabó, Kálmán 1692
Szabo, Ludovic 1093
Szabó, Zoltán [314], 1693, *1718*
Szaday, Géza 1694
Szász, Lőrinc *1719*
Szekely, Ema 1570
Szilágyi, Ferenc 1695
Szilágyi, N. Sándor 278, [299], [304], [325], 1696, 1697
Szőcs, Istvan 1699

Ş

Şalapina, Galna 2108
Şandru-Olteanu, Tudora [1503], *1520*, *1521*, *1522*, *1523*, *1524*
Şchiau, Octavian [668], [680]
Şchiopu, Ursula 909
Şerb, Ioan *1011*
Şerban, Constantin 687
Şerban, Dumitru 2138
Şerban, Felicia 447, 809
Şerban, I. V. 904, [974], [992]
Şerban, Valentina 810
Şerban, Vasile [821], [826], [827], [833], 1814, 2019
Şerdean, Ion 1815, 1816, [1836]
Şiadbei, I. [2198]
Şincai, Gheorghe [428], 640, [669]
Şoitu, D. D. 418
Şoptereanu, Liliana 1486, 1571
Şoşa, Elisabeta 89, 811, 861, *1721*, 1767
Şovu, Gheorghe 54, [55]
Ştef, (Ana) Felicia 1307, *1334*
Ştefan, Alexandra 7
Ştefan, Ion 419
Ştefănescu, Alex 835, *1012*
Ştefănescu, Ioana 356, 1393
Ştefănescu, Ştefan [932]
Ştefănescu-Drăgăneşti, Virgil 2042
Ştefănoaie, Rodica 1572
Ştrempel, Gabriel [651], [665], [671]
Şuiu, Rodica 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Şuteu, Flora 420, 421, [604], 1167, 1214, [1216], 1817, 1818

T

Tabarcea, Cezar [1167], 1168, 1169, 2109
Tacciu, Elena 1104
Taeşa, Cornelia 1487, 2110
Taeu, Alecsandru 905, [1010]
Tagliavini, Carlo [1512]
Taiban, Maria 1825
Tanaşoea, Nicolae Şerban 90, 131
Tandala, Alexandru 2040
Tanko, Gyula 1700
Tarabasova, N. I. [1597]
Tasmowsky-De Ryck, Liliane 279, 1818
Taşcă, Elena 1820
Tatscheva-Hitova, Margarita 1308
Tatu, Genoveva 1951
Tauberg, Edith 1952, *2015*
Taverdet, Gérard [152], [1518]
Tănase, Adela-Mira 1488
Tănase, Eugen *1013*
Tănăsescu, Anca [[2133]
Tănăsescu, Grig. 1105
Teaha, Teofil 87
Teiuş, Sabina 759
Teodorescu, Alexandru 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971] [989] [1007], [1012]
Teodorescu, Ecaterina 760, 761, 762
Teodorescu, Mirela 91, 472, [529], [538], 604, [664] 736
Teodoreseu, Vasile 2111, [2142]
Teodorescu, Virginia 422
Teodorescu-Bădia, Ivonne 1953
Teodorescu-Brînzeu, Pia 2160
Teodorof, Ion 906
Teodorovici, Constantin 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007] [1012]
Teodorovici, Maria 912, [921], [925], [928] [939], [940], [941], [952], [971], [989]. [1007], [1012]
Teoteoi, Tudor *4130*
Theban, Laurenţiu 812
Theban, Maria 1489
Thudt, Annelise 1394
Thun, Harald 1395
Thunmann, Johann [1643]
Tibád, Levente 1701

Tietze, Andreas [1427]
Tilkov, Dimităr [1585]
Tiugan, Marilena 280, 549, 704
Tivig, Erwin 1396
Toderaşcu, I. *688*
Todoran, Romulus 423, [550]
Todorov, Tzvetan [306], [329], 2160
Tohăneanu, G. I. 86, *542*, 813, 837, 852, 1106, 1107, 1108, 1109, 1170
Tolmačeva, E. A. [1614]
Tolnay, Istvan *325*, 2112
Tolstoi, Lev Nicolaevici [97], [1579]
Toma, Dolores 132
Toma, Elena 133, 510, [529], [538], 1821
Toma, Georgeta 763
Toma, Radu 281
Toma, Stela *543*, *689*
Tomici, Mile 1573
Tonk, Sándor 1710, [1715]
Tonkin, Humphrey [13]
Topirceanu, George [1110]
Topor-Prundar, C. 1574
Toupatsoglou, Ioannis 1309
Trandafir, C. *1014*
Trandafir, Gh. D. [760]
Trăsnea, Ovidiu [933]
Trăistaru, Ion [377]
Trâpcea, Theodor N. *2139*
Trif, Radu 873
Trifu, Tatiana 1433, 2113, 2114
Trifunović, Djordje [1600]
Triteanu, Mihail 1834
Tritto, Francesco [1980]
Trocin, D. 1580
Trofin, Aurel 1397
Truţă, Victor 814
Tucă, Florian 898
Tudor, Dumitru 1198
Tudor, Ema 1884
Tudor, Ion 134
Tudor, Ortansa 1822, [2132], [2143]
Tudoran, Vasile 815
Tudoran-Cosmovici, Gina 2039
Tudose, Claudia [838], *841*
Tuğlaci, Pars [1429]
Turcu, C. 424
Turculeţ, Adrian 558, 559
Tusinschi, Paul 1398
Tuţescu, Mariana 282, 1490, [1515], [2137]
Tuzson, Erzsébet 1702, 1703

Ţ

Ţalea, Gabriela *2140*
Ţarălungă, Ecaterina *1015*
Ţăndăreanu, Nicolae 357
Ţâra, Vasile D. [518], [521], [522], [536] 560
Ţeghiu, Liviu 2036, 2037
Ţenchea, Maria 1491, 1492
Ţicăloiu, Şerban 1823, *2141*
Ţopan, Grigore 1199
Ţopan, Vasile 52
Ţugui, Pavel [377]

U

Udreanu, Oana 208
Uguzzoni, Adriana [292]
Ullendorff, E. [1729]
Ungureanu, Doina 1824, 2115
Ureche, Grigore [645], [689]
Uricariu, Lucia 1813
Uriţescu, Dorin *565*
Ursachi, Petru [1124], *1127*
Ursu, N. A. 641, 642, 692
Uţă, Vasile *1612*, 1954, 2116, *2142*

V

Vaida, Mircea *65*, 425, [437]
Vaimberg, S. 192, 643, 644, *1420*, 1575, 1583, 1584, *1613*, *1614*, *1615*, *1616*, *1617*, *1618*, *1619*, *1620*, [2134]
Vairel, Hélène 1399
Vajnovszki, Kázmer *1016*
Valles, Lirea C. 92
Van Berchem, Denis 135
Vancea, Georgeta 1400
Varlaam mitropolitul [594]
Vartolomei, Luminiţa 891
Varzari, Elena 1825
Vascenco, Olimpia 1955
Vascenco, Victor *1017*, *1621*, *1622*, 1956
Vasile, Corneliu *1128*
Vasile, Georgeta 54, [55]
Vasilescu, Lucreţia [361]
Vasil'eva, A. N., [2130]
Vasiliu, Emanuel 283, [302], [309], [327], 426, 1215
Vasiliu, L. [839], [840], [841]

Vasiliu-Nedeleanu, Adriana 1826
Vasiluţă, Livia 370, [374] [968]
Vass, István 1704
Vatamaniuc, D. 427
Văcaru, Cornelia 1782, 1827
Văideanu, George 907, [964], [1022]
Văjiac, Eugenia 1110
Vărzaru, Gh. 816
Vătămanu, Nicolae 817
Vătăşescu, Cătălina *379*, *1335*, 1640, *1645*
Vântu, Ileana 136, 289, 737
Vârlan, Tatiana 899
Vârtosu, Mariana-Luminiţa 2117
Vedinaş, Traian *326*
Velciu, Dumitru 645, [689]
Velčova, Kristina 2118
Velican (-Cosinschi), Marilena 1818, 1828
Velkov, V. 1310
Velculescu, Cătălina *690*
Verdeş, Ion 583, [656]
Verma, Manindra K. 1725
Verşerova, Iaroslava 1576
Verza, Emil 285
Verzea, Ileana 137
Vescu, Elisabeta 1957
Vesely, Josef [1977]
Vetişanu, Vasile *1018*
Vian, Francis [1323]
Vicşinescu, Adriana 1958
Vidman, Ladislav 1311
Vidysagar, Dayal P. 910
Vienmann, Alina 1786
Vigneulles, Philippe de [1462]
Vinogradov, Juri G. 1312
Vintileseu, Constantin 2036, 2037
Vinţeler, Alla 1577
Vinţeler, Onufrie 53, 765, 818, 1111, 1112, 1200, 1578, 1579
Viorel, Elena 1401, 1402, 1403
Vişan, Viorel 2119
Vita, Zsigmond 1705, 1706
Vitizov, I. 1959
Vînătoru, Nicolae 1113
Vîrcioroveanu, Mioara 2124
Vîrtosu, Ileana 430, [436], [438], 646, [655], 1493
Vlad, Carmen *327*
Vlad, Felicia 1829, 1830
Vlad, Sabin 138
Vlada, Marin 358
Vlaicu, Monica 1404
Vlăduleseu, Victor 286
Vlăduţu, Ion 1831
Voia, Maria 2045
Voicu, Mihaela 1494
Voiculeseu, Vasile [1059], [1061]
Volosinov, Valentyn 190, [239]
Voloviei, Leon 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012], *1623*
Voltaire [109]
Vöő, Istvan [1003], 1707, [1717], [1718], [1720]
Vornicu, Dumitru 2101
Voroniuc, Areta 139, *1421*
Vorzsak, Almoş 905, [1010]
Vorzsak, Magdalena 905, [1010]
Vrabie, Emil 853, 854, *1624*, 1960
Vrabie, Gheorghe [1124], [1127]
Vraciu, Ariton 140, 287, *739*, 1580, *1625*, *1639*, 1641, *1726*, *1729*, 2200, 2201
Vraciu, T. 288, 1580
Vulcănescu, Romulus *44*, *328*, 900
Vulpe, Alexandru 1636
Vulpe, Magdalena 764
Vulpe, Radu 1313, 2161, 2162, 2163
Vulpescu, Romulus [1125]
Vultur, Ioan *329*
Vultur, Smaranda *45*

W

Waelkens, Marc 1314
Wagner, Edith [1999]
Wagner, P. 819
Wagner, R.-L. [1514]
Wald, Henri 1171
Wald, Lucia *66*, *67*, 289, [330], 1727
Walter, H. [1411]
Walter, Henriette [1498]
Wandruszka, Mario 2177
Waringhien, G. [2165]
Wartburg, Walter von [1456]
Weber, Wilhelm 1405
Weight, Erika [2007]
Weijnen, A. [298]
Werner, P. *1422*
Wexler, Paul [1618]
Wilkins, D. A. 2011
Wittstock, Manfred *37*

Wittstock, Reich *1423*
Wolf, H. I. 1495
Wolf. I. *691*
Wolf, Siegfried 1581, 1584, 1961, *2016, 2129, 2143*
Wolfe, Thomas [1383]
Worth, Dean S. [1616]
Wuilleumier, P. [11]
Wurm, St. A. [322]

Z

Zacharin, B. A. [1726]
Zaciu, Mircea [918], [920], [924], [944], [951], [956], [994], [995], [1001], [1014]
Zacordonet, Alexandru [2200]
Zaharia-Filipaș, Elena 904, [974], [992]
Zaliznjak, A. A. [1594], [1606]
Zamfir, Mihai 141, 142
Zamfirescu, Dan [676]
Zaninović, Marin 1315
Zasorina, L. N. [1587]
Zavera, Dumitru 2118
Zărnescu, Narcis 2156
Zăstroiu, Remus 912, [921], [925], [928], [939], [940], [941], [952], [971], [989], [1007], [1012]
Zdrenghea, Mihai Mircea 1406, 1407, 1408, 1962, 1963, 2045
Zgardan, Ioan 1964
Zgraon, Florentina 511
Zlate, M. 909
Zoler, Cecilia *551*
Zolyneak, Corneliu C. 855
Zoubir, Sandi 93
Zsemlyei, János 1708, *1720*
Zsidó, Eva [361]
Zsigmond, József *1019*
Zsilvay, Julia 1698
Zuber, Ryszard 290
Zugun, Petru *330*, [539], *544*, *692*, 1114
Žuikin, Iu. N. [2008]

b. CUVINTE*

FRANCEZĂ

avoire 1458
être 1458
faire 1458

GERMANĂ

daß 1390
lassen 1402

GREACĂ

ὑπερκομπος 1266
ὑπέρκοπὼς 1266

LATINĂ

fluminis 1289
fulminis 1289
galla 1186

PORTUGHEZĂ

estar 1484
ser 1484

ROMÂNĂ

A

abor 781
aboră 781
aculturație 777
animație 794
anipahar 781
artistic 793
artizan 784
atenționa 1170
aur 773
avea 452
azăvadă 781
azur 813

B

bancar 773
battement 808
bis 1141
bordios 853
branițe 781
branșă 852
brîncă 813
brus 853
buclucos 781
buget 777

C

ca 470, 1130
cale 781
calendar 813
canorach 776
capodoperă 793
Carmen 852

* Au fost incluse cuvintele din titluri și subtitluri.

ce 717, 732
Chinonicar 776
citeţ 813
cit 732
cocenit 781
colţ 854
comerţ 773
comodo 776
comparativ 777
compiacere 776
concento 776
concereală 781
concert 776
concertină 776
concert-maestru 776
concerto-grosso 776
concertstück 776
concitato 776
condac 776
condacarion 776
conducts 776
conformism 777
conga 776
conservator 776
consolă 776
consonanţă 776
consort 776
cont 773
contare 776
continuo 776
contra 776
contrabas 776
contradans 776
contrafagot 776
contra-jazz 776
contraltă 776
contra-subiect 776
contra-tenor 776
contra-timp 776
control 777
copil 813
cor 776
coral 776
coralâ 776
corăbiască 776
cordar 776
cordofone 776
corent 776
corepetitor 776
corifeu 776
corn 776
corn englez 776
cornet 776
costum 770
cotillon 776
courantă 776
cratima 776
cratimatarion 776
creativitate 777
creator 793
credo 776
credit 773
crescendo 776
crestomaţie 776
creştere 773
cristalofon 776
critic 794
cromatism 776
crotale 776
cuc 1185
cucă 1185
cuie 776
culisă 770
culoare 784
cultură 777
cum de 750

D

dans 808
dăpănuş 781
declamaţie 770
decor 770
demografic 773
deschis 851
descoperire 792
desen 784
despinteca 781
destin 770
dezechilibru 773
dialog 770
dicţiune 770
Dierna 1198
dilect 813
diletant 770
dinamică 794
distribuţie 770
dîrg 854
djaroun 808
documentar 794
domn 782
double 808
dor 781
dramaturgie 770
driglu 854
duhli 853
duhlit 853
dujnic 781
durime 781
duroare 781

E

echitabil 773
economic 773
educaţie 770, 793
efect 794
eficienţă 794
electronic 773
emoţie 793
emulsie 794
estetic 793
experiment 784
expresie 770
expresivitate 770

F

fals 770
fanatic 813
fata morgana 1150
federal 773
film 794
fizic 770
flagrant 1138
fortuit 1140
fouetté 808
franc 773
franceză 773
frappé 808
fruct 813
frupt 813
fundamental 773
funerar 808

G

gaillarda 808

gargouillade 808
gauche 808
gavota 808
găsi 843
gen 794
gen dramatic 770
geranos 808
giga 808
giumtnare 781
glissade 808
glissé 808
glisser 808
grand 808
granulație 794
gug 1185
gugă 1185
gust 793

H

handra-mandra 779
haut 808
hauter 808
hora 808
hormos 808

I

impresionism 784
interes 793
invenție 792
investiție 773
isop 602
itinerant 813

Î

împila 781
în continuu 1142
îndrumare 784
întîia 1142
întîlnire 794
întreprindere 1161

J

jalele 781
java 808
jelită 781
jeté 808
jiana 808
jmac 853
joc 808
jota 808
judecată 794

K

kathak 808
kathakali 808
kebyar 808
ketjak 808
komos 808
kopou-kopou 808
krakowiak 808

L

la 813
lanț 854
lăsa 1402
lelong 808
loure 808
ludion 808
lunare 808
lupercale 808

M

macabre 808
maestru de balet 808
mai 1813
mamă 1031
mandat 794
manipuri 808
marfă 773
marmaziu 795
mascaradă 808
maștr, -ă 846
materă 846
matrapaz 846
mazăre 846
mazil 846
mazurcă 808
măgură 846
măi 846
măiestur 846
mălug 846
mălură 846
mărțișor 813
mărunțel 808
măzărică 808
menuet 808
merigine 844
meseri 781
mthni 854
monedă 773
mreajă 813
muncă 773

N

nană 818
nandralău 779
nandraș 779
neamț 854
nebun 842
nedreptățit 1137
negru 773
neîndreptățit 1137
nene 818, 1031
neutralizare 804
niște 1163
nou 784
noutate 784

O

obiect 793
oblon 853
obraznic 851
obsesie 813
oferli 852
oftrli 853
omonimie 804
or 195
Orăștie 1184
or dormi 727
Orșova 1198
ostrli 853
osmac 853
ostan 853
otinc 853
otpust 853
otrăți 853
otreți 853
ovolni 853

P

parnasianism 849
patrie 813
pe 743
peliculă 794
pîrdalnic 847
pîrţ 847
plapumă 847
plăcere 793
plămîn 847
pleoapă 847
pofti 847
poghircă 847
popor 492
precedă 1203
(pre)cum 750
predecesor 792
preocupare 1164
previziune 792
profan 813
profit 802
prognoză 792

R

rău 800
receptare 793
receptor 793
redescoperire 792
remonetizare 773
revolut 1139
rezervă 773
rîs 813
român 449

S

salutare 813
sat 768
sau 1160
scont 773
scrablă 853
scroablă 843
sensibilitate 794
simultan 792
sincretism 804
sistem 773
social 777
sonor 794
specios 1137
spectator 794
spontaneitate 784
strung 813
strungă 813
substituire 773
succedă 1203
suport 794
sur 813

Ş

şcrăbli 853
şcrobăi 853
şfac 853
şfei 853
şi 1160
şleahtic 853
şortilit 853
şterf 853
ştiulete 769
şufarcă 853
şupagă 853
şvancă 853
şvornic 853

T

taking 802
tată 1031
taxă 773
televiziune 794
timp 777
titirez 851
toporaş 851
tracatrucă 850
tradiţie 784
tranzacţie 802
tranziţie 773
tris 1141

Ţ

ţară 801

U

urbanizare 778

V

vaca domnului 787
vadă 774
vagonar 787
vagonetar 787
vai 787
vaioagă 787
valadă 787
valah 787
valansiană 787
valat 787
valţ 787
valutar 802, 820
valvolină 787
vangă 787
vansobă 787
vaporean 787
varda 787
vasfringere 813
vasilache 787
vatră 787
vază 787
vax 787
văcăluit 787
vădan 787
văierugă 787
văitareţ 787
văitătură 787
vălura 787
văpai 787
văreţe 774
vărsare 787
vărsat 787
vătăfie 787
vătăşesc 787
vătrar 787
vătuit 787
vechi 787
vechilesc 787
vecinaş 787
vedea 787
vedere 787
vehicula 787
ventrilocie 787
verdeală 787
veri 787
verif 787
verstac 774
vert 787
verzişor 787
verzitură 787
veselnic 787

veşteji 779
vetrilă 787
viaţă 787
vice 787
victorie 787
viermar 787
viermănoşi 787
viermuială 787
viermuş 7878
viespe 787
viefaş 787
vigură 787
vijelui 787
vileag 787
vin 800
vinărie 787
vingalac 787
vinicer 787
viperă 787
vipie 787
virtute 793
vis 787
viscoli 787
visterie 787
vistier 787
vition 787
viu 787
viziona 787
vljganie 787
vlcel 787
vlltora 787
vllvar 787
vllvori 787
vllvotă 787
vlnătoreşte 787
vlnătoriţă 787
vlnjoală 787
vlntos 787
vlnturel 787
vlri 787
vlrtecuş 787
vlrtos 787
vlscă 787
vlşcăi 787
vlah 449
vlaştină 787
vlădnicie 787
vlăjgan 787
vlăjgănos 787
vocaliză 787
voiniceasă 787
voinici 787
volărit 787
voltă 787
vorbă-lungă 787
vorbi 787
voştinar 787
vrac 787
vraişte 787
vraşc 787
vrăcui 787
vrespere 787
vuietos 787
vulpan 787
vulpărie 787
vulpe 787
vultanaş 787

z

zacaş 788
zacusi 788
zăcaş 788
zăcăi 788
zăcări 788
zăgan 788
zăgărea 788
zăhărel 788
zănăticit 788
zăpci 788
zăpodie 788
zăport 788
zăpreală 788
zărelnic 788
zăstimp 788
zăton 788
zătulă 788
zăvor 788
zbanghiu 788
zbanţ 788
zbat 788
zbătaie 788
zbeahă 788
zbeg 788
zbici 788
zbicioi 788
zbilfar 788
zbîrli 788
zbîrnet 788
zbonghici 788
zbornă 788
zbruş 788
zbucnet 788
zbughiat 788
zbura 788
zdreabă 788
zdrobituri 788
zdruhăt 788
zdupăit 788
zebra 788
zebră, 813
zeciui 788
zeft 851
zestraş 788
zeţăriţă 788
zevzecie 788
zexe 788
zgaibarac 788
zgaibă 788
zgaibăra 788
zgambă 788
zgău 788
zgăura 788
zghihui 788
zgîndări 788
zgîmbăia 788
zgîmşi 788
zgîncili 788
zgîndăra 788
zgîrietură 788
zglăvoc 788
zgoanda 788
zgorni 788
zgrăbunţă 788
zgripţ 788
*zgrip ţ*788
*zgronţura*788
zgulit 788
zguros 788
ziarist 788
zice 788
zigzagat 788
zilar 788
zilaş 788
zili 788
zilnicaş 788
zimbrios 788
zimţ 854
zimţar 788
zinli 788

ziuaş 788
ztmbat 788
ztmbăreţ 788
ztmbre 788
ztmnată 788
zlat 788
zloiaş 788
zmicea 788
zmidă 788
znamenie 788
zoană 788
zobi 788
zodiaş 788
zoit 788
zonă 820
zopor 788
zorcăi 788
zori 788
zori de zi 788
zoteă 788
zufelca 788
zulipsit 788
zulufat 788
zumzăni 788
zumzeta 788
zumzui 788
zurbă 788
zvtc 788

RUSĂ

-ves' 1537
-sevy 1537

SPANIOLĂ

a 1436
en 1436

TRACĂ

dave 1628, 1636
Petrodava 1636

RECTIFICARE

Cititorii sînt rugaţi să facă următoarele rectificări în :
— LR 2/1980, la p. 135, r. 31 de sus, în loc de : „a se mărturie", se va citi : „a sta mărturie" ;
— LR 3/1980, la p. 191, r. 25 de sus, în loc de : discipline, se va citi : limbaje ; la p. 242, r. 18 de jos, în loc de : блжиц'ѣ, se va citi : блжиц'ѣ ; la p. 254, r. 3 de sus, în loc de : манастирскы se va citi : манастирскы ; la p. 254, r. 4 de sus, în loc de : нд$(т), se va citi : нд$(т) ; la p. 254, r. 18 de jos, în loc de : нли ; se va citi : или ; la p. 255, r. 23 de jos, în loc de : и ѯ8ка(я) и se va citi : и ѯ8ьа(я) и ; la p. 255, r. 14 de jos, în loc de : дн(т)но(м) se va citi : дн(г)но(м) ; la p. 267, r. 25 de jos, în loc de : канплариѧ, se va citi : канцелариѧ ; la p. 276, r. 3 de sus, în loc de : -ńi, se va citi : nі ; la p. 277, r. 7 de sus, în loc de : nu-m ieu̯, se va citi : nu-m ieu̯.

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la două rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifr arabe, figurile din planșă vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date din text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4(patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
79717 București, Calea Victoriei, nr. 125, sectorul 1

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacţia I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.
Sub redacţia Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I şi II, ed. a II-a revăzută şi adăugită şi tiraj nou, 1972, vol. I, 439 p., 20 lei ; vol. II, 589 p., 20 lei.
I. COTEANU, **Stilistica funcţională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.
* * * **Probleme de lingvistică generală.** Sub redacţia şi acad. Al. Graur şi acad. I. Coteanu, vol. VI, 1974, 144 p., 7,50 lei ; vol. VII, 1977, 127 p., 7,50 lei.
LUIZA SECHE, **Lexicul artistic eminescian în lumină statistică**, 1974, 602 p., 30 lei.
* * * **Istoria ştiinţelor în România. Lingvistica.** Sub redacţia şi acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.
* * * **Istoria ştiinţelor în România şi Etnologia** de Romulus Vulcănescu ; **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.
ION GHEŢIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.
* * * **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică.** Sub redacţia şi Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.
* * * **Dicţionarul limbii române (DLR)**, tomul IX, **R**, 1975, 642 p., 91 lei.
ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.
* * * **Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.
* * * Coresi, **Psaltirea slavo-română, 1577**, 1976, 780 p., 52 lei.
FLORA ŞUTEU, **Influenţa ortografiei asupra pronunţării literare româneşti**, 1976, 244 p., 11 lei.
* * * **Manuscrisul de la Ieud.** Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, 1977, 208 p., 18 lei.
Sub redacţia Al. Graur şi Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română**, vol. II, **Prefixele** , 1978, 385 p., 25 lei.
H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Societe d'édition „Les belles lettres" — Franţa, 1978, 401 p., 32 lei.
MIHAI MORARU şi CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, volumul I, **Cărţile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.
FL. MARCU şi C. MANECA, **Dicţionar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.
Sub redacţia Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicţionarul limbii române (DLR)**, tom XI, partea 1, litera Ş, 1978, 272 p., 40 lei.
ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.
* * * **Documente şi însemnări româneşti din sec. XVI**, 1979, 500 p., 41 lei.

LR, ANUL XXIX, nr. 4, Bucureşti, p. 289 — 442, 1980

IPI. c. 2315

42 200

Lei 6.—

I 8247

LIMBA ROMÂNĂ

5

ANUL XXIX
1980
septembrie — octombrie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

0 IUL. 2005

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137 — telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 20 $.

Toutes commandes de l'étranges pour les travaux parus aux Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées á:

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137 — telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Adresa redacţiei:
Str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon: 33.34.40, int. 265

EDITURA ACADEMIEI R. S. R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon: 50.76.80

8247

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXIX 1980 Nr. 5
septembrie — octombrie

SUMAR

OMAGIU ACADEMICIANULUI **ION COTEANU** LA ÎMPLINIREA A 60 DE ANI 445
JANA BALACCIU, Rolul semantic al adjectivului ***bun*** 447
ELENA BEREA GĂGEANU, Pronumele nedefinite compuse cu ***oare-*** în limba română literară contemporană 451
GR. BRÂNCUȘ, Poziția cuvintelor din substrat în ansamblul lexicului românesc . . 457
ELENA CARABULEA, O problemă de omonimie morfematică : ***-ei*** sufix sau forma de plural a sufixului ***-el*** 461
ZORELA CREȚA, Un exemplu de echilibru semantic : cuvîntul ***sărac*** 463
CRIȘU DASCĂLU, Metafora disjunctivă 467
ION DĂNĂILĂ și RADU MICHĂESCU, Banca de date fono-morfo-semantice a limbii române (BANDASEM) 471
EUGEN DORCESCU, Simbolul artistic în „Cuvinte potrivite" 477
MELANIA FLOREA, ***Niște, unii, cîțiva*** — în predarea limbii române la străini . . . 483
ION GHEȚIE, Conjunctivul prezent al verbului ***avea***. Considerații istorice 487
VALERIA GUȚU ROMALO, Textul literar : modalitate de cultivare a exprimării elevilor 489
FINUȚA HASAN, V. rom. ***împărea*** „părea" sau ***(î)m părea?*** 493
THEODOR HRISTEA, Derivarea regresivă postparticipială în limba română . . . 497
ADRIANA IONESCU, Sufixul românesc ***-ură*** 501
LUCREȚ A MAREȘ, Dislocare și conversiune la Tudor Arghezi 503
CONSTANTIN MILAȘ, O valoare a conjuncției ***că*** 507
G. G. NEAMȚU, Despre construcția ***„a trebui*** + participiu" 511
VIRGIL NESTORESCU, Etimonul îndepărtat sau etimonul direct al cuvîntului? . . 515
ION NUȚĂ, Note lexicale și etimologice din terminologia viticolă 519
TEODOR OANCĂ, Toponime care prezintă fenomenul palatalizării labialelor în Oltenia 525
MAGDALENA POPESCU-MARIN, Superlativul relativ în limba română din secolul al XVI-lea 529
ION POPESCU-SIRETEANU, Etimologii ***(mămărúță, măriúță, buburúză, gărgăríță, mărgăríță, paparúgă)*** 533
MARINA RĂDULESCU, Despre moțiunea numelor de agent în ***-or, -er*** 537
I. ROBCIUC, Aspecte ale influenței românești asupra graiurilor ucrainene vecine. . . . 543
MANUELA SARAMANDU, Un procedeu de îmbogățire a terminologiei juridic-administrative din perioada 1780—1850 : derivarea 547
EMIL SUCIU, Note etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă . . . 551
FELICIA ȘERBAN, Note semantice : ***țintă*** 'punct' 555
FLORA ȘUTEU, Un neologism recent : ***fiabilitate*** 557
ELENA TOMA, Probleme ale structurii textului : metatextul 559
LAURA VASILIU, Rom. ***printru*** și ***pentru***. 563
EMIL VRABIE, Etimologii 567

LR, Anul XXIX, nr. 5, p. 443—570, București, 1980

30155

OMAGIU
ACADEMICIANULUI
ION COTEANU
LA ÎMPLINIREA A 60 DE ANI

Academicianul Ion Coteanu, profesor la Facultatea de limba și literatura română a Universității din București și director al Institutului de lingvistică al aceleiași universități, este o personalitate de prim rang a lingvisticii românești contemporane. Prin opera sa științifică, de o mare varietate tematică, acad. I. Coteanu este prezent în aproape toate domeniile lingvisticii românești: istoria limbii, dialectologie, limbă literară, stilistică, poetică, lexicologie și lexicografie, teoria limbii, limbă română contemporană. Format în spiritul școlii tradiționale, potrivit căreia știința limbii este o disciplină unitară, profesorul Coteanu promovează el însuși principiul că toate ramurile acesteia — atît de diversificate astăzi — trebuie să intre obligatoriu în formarea și specializarea unui bun lingvist. Așa cum rezultă din oricare dintre lucrările sale, deschiderea spre nou în știința noastră trebuie să pornească de la bazele solide ale tradiției. De aici ideea că progresul cercetărilor lingvistice — ilustrat prin întreaga operă de pînă acum a profesorului Coteanu — nu poate fi asigurat decît practicîndu-se o metodologie fără excese, construită din îmbinarea armonioasă a laturilor pozitive ale metodologiilor vechi și noi. În studiile sale, analiza profundă a faptului de limbă, efectuată cu măiestrie din unghiuri diverse, nu exclude jocul inteligent al fanteziei, pentru descoperirea atît a naturii interne a faptului cercetat, cît și a trăsăturilor prin care se integrează în sistem.

Redactate cu reală eleganță, scrierile sale reflectă un spirit sever și exigent cu sine însuși; cititorul e condus cu abilitate, prin numeroase demonstrații logice, spre interpretarea preferată a fenomenelor cercetate sau spre porți deschise pentru alte interpretări posibile. Reținem, din această perspectivă, studiile privind reconstrucția românei comune (morfologia și vocabularul), descrierea structurii dialectale a românei, cercetările întreprinse asupra structurii stilistice a limbii literare și asupra caracterelor limbii populare. Încercările de a elabora o teorie a vocabularului considerat ca sistem l-au dus și la realizarea unei descrieri sintetice a lexicului românesc contemporan. Poetica — domeniu de graniță între lingvistică și teorie literară — se află astăzi printre preocupările de seamă ale acad. I. Coteanu. Realizînd o scurtă istorie a limbii române, domnia-sa și-a verificat prin puterea practicii creatoare nu numai aplecarea spre detaliu sau spre un domeniu lingvistic limitat, ci și capacitatea de a cuprinde în viziune de sinteză întreaga evoluție a limbii.

Originalitatea cercetărilor sale vine, între altele, din talentul remarcabil de a reformula problemele limbii în acord cu stadiul actual al teoriei generale și de a propune soluționarea lor prin mijloacele cele mai sigure.

Prestigiul de care se bucură, ca om de știință și de cultură, i-a fost adus și de succesul cu care conduce lucrările colective de interes național

(Tratatul de istorie a limbii române, Dicționarul limbii române *ș.a.*), *revista „Studii și cercetări lingvistice", precum și activitatea de cercetare de la Institutul de lingvistică și de la Facultatea de limba și literatura română din București.*

Cursurile sale de stilistică funcțională a limbii ținute la facultate sînt audiate cu mare interes, iar cercul săptămînal de poetică, pe care îl conduce de ani de zile și pe care îl frecventează studenți valoroși, profesori de liceu și unele cadre didactice de la facultățile filologice, a devenit de mult un model de punere în practică a ideii de integrare a învățămîntului cu cercetarea științifică. Ca și marii săi profesori, Al. Rosetti și Al. Graur, cărora le datorează nu numai îndrumarea inițială, ci și dezvoltarea ulterioară, profesorul Coteanu, din dragoste pentru viitorul științei românești, orientează și încurajează cercetările tinerilor; mulți dintre aceștia se consideră cu mîndrie elevi ai domniei-sale.

Profesorul Ion Coteanu împlinește acum 60 de ani (n. la 6 oct. 1920). Consiliul de conducere al revistei noastre, în mijlocul căruia domnia-sa a lucrat mulți ani ca redactor responsabil adjunct, profită de acest prilej pentru a-i oferi ca omagiu acest număr și pentru a-i ura, totodată, multă sănătate și putere de muncă.

ROLUL SEMANTIC AL ADJECTIVULUI *BUN*

DE

JANA BALACCIU

1.1. Dincolo de varietatea accepţiilor pe care le are în semantica actuală noţiunea de sens (relaţie semn—referent, uz lingvistic etc.), există un consens general în recunoaşterea caracterului sistematic, „instituţionalizat", al utilizării expresiilor în comunicare. Pornind de la datele concrete ale comunicării, lingvistul poate simula metodologic sensul expresiilor ca pe un „caz general" al întrebuinţării acestora. Sensul astfel obţinut este, aşadar, rezultatul unei generalizări inductive care, fără a epuiza realitatea lingvistică, permite înţelegerea mecanismului ei.

1.2. În cele ce urmează vom încerca descrierea sensului unuia dintre aşa-numitele adjective evaluative ale limbii române, *bun*.

În acest scop, vom porni de la remarca lui Paul Ziff [1] : „...one can say that m_i has meaning in English if and only if it has a nonnull set of conditions $C_{ij} \ldots C_{mn}$ associated with it in various utterances of its distributive set". Avînd în vedere calitatea de modificator al unui substantiv a adjectivului, sensul lui *bun* va fi, prin urmare, dat de totalitatea condiţiilor pe care un obiect, o stare sau un eveniment desemnat printr-un substantiv trebuie să le îndeplinească pentru a primi acest calificativ, condiţii ce urmează a fi stabilite prin examinarea diferitelor uteranţe din distribuţia adjectivului.

2. Să considerăm următoarele serii de propoziţii :

I. a. *Acesta este un tată bun.*
Acesta este un fiu bun.
Acesta este un prieten bun.
Acesta este un slujitor bun.

b. *Acesta este un actor bun.*
Acesta este un medic bun.
Acesta este un bucătar bun.

c. *Acesta este un creion bun.*
Acesta este un autovehicul bun.
Acesta este un aliment bun.

II. *Acesta este un plop bun.*
Aceasta este o propoziţie bună.
Aceasta este o priveliştе bună.

Am putea remarca, mai întîi, că propoziţiile grupate sub II par incomplete şi generează automat întrebarea : la ce?, pentru ce?, semnifi-

[1] Paul Ziff, *Semantic analysis*, New York, 1967, p. 171. Lucrarea cuprinde un substanţi al capitol consacrat analizei semantice a adjectivului *good*.

caţia lor devenind clară numai în momentul în care sînt completate cu un determinant al adjectivului :

Acesta este un plop bun pentru furnir.
Aceasta este o propoziţie bună pentru analiză.
Aceasta este o privelişte bună pentru fotografiat.

Aşadar, pentru a se bucura de deplinătatea semantică aceste propoziţii trebuie să se conformeze la structura *x este bun pentru...* În asemenea contexte, *bun* nu funcţionează ca un element semantic propriu-zis, cu sens lexical de-sine-stătător, ci indică faptul că obiectul desemnat de substantivul determinat este a d e c v a t pentru o funcţie practică sau poate primi o anumită destinaţie, răspunzînd unor exigenţe specifice. În loc să exprime o evaluare, *bun* joacă în astfel de cazuri un rol pur relaţional, înrudit cu cel al expresiilor *potrivit pentru..., utilizabil la...*

Se poate presupune că deplinătatea semantică a structurii *x este bun*, la care sînt raportate propoziţiile de sub I, se explică în aceiaşi termeni. Spre confirmare vom proceda la analiza definiţiilor lexicografice ale substantivelor determinate de *bun*. Vom găsi pentru I c. : ***creion*** (1) *ustensilă*, (2) *pentru scris sau desenat*, (3) constituită dintr-o mină neagră sau colorată, protejată de un înveliş de obicei din lemn ; ***autovehicul*** (1) *vehicul*, (2) autopropulsat, (3) suspendat pe roţi, şenile sau tălpi de alunecare, (4) *care serveşte la transportul* oamenilor sau al bunuri lor ; ***aliment*** (1) produs, (2) în stare naturală sau prelucrat, (3) *care serveşte ca hrană* (după DEX).

După cum se vede din sublinierile noastre, în sensul acestor substantive există cel puţin un component care indică destinaţia sau funcţia practică. Informaţia adusă de *bun* poate fi considerată, în asemenea cazuri, *x este adecvat ca x*.

La concluzii similare putem ajunge şi prin analiza substantivelor din propoziţiile de tipul I b., care desemnează profesiuni *(actor, medic, bucătar)*.

Comportamentul lui *bun* în raport cu substantive ca *tată, mamă, fiu, prieten, vecin, slujitor* (în propoziţii de tipul celor grupate sub I a.), care desemnează relaţii *(x este tatăl lui y, x este mama lui y* etc.), poate fi descris în acelaşi mod ; a fi tată bun nu înseamnă, în acest spirit, a fi bun, ci a-ţi îndeplini funcţia de tată în conformitate cu anumite exigenţe puse de vorbitori.

3. Pe baza observaţiilor precedente putem spune că posibilitatea ca un substantiv să primească ca determinant adjectivul *bun* este condiţionată, sub aspect semantic, de :

(1) Compatibilitatea referentului său cu ideea de funcţie, înţeleasă în sensul cel mai general de „comportare a unui obiect, favorizînd conservarea existenţei lui sau a sistemului al cărui element îl formează ; contribuţia, acţiunea specifică, pozitivă sau negativă, a unui element la realizarea finalităţilor sistemului din care face parte ; consecinţa acestei comportări, contribuţii, acţiuni etc. asupra sistemului dat" (după *Mic dicţionar enciclopedic*, 1978). Această funcţie este sau poate fi explicitată prin substantivul determinat însuşi, ca în enunţurile grupate sub I a., b., prin descompunerea sensului substantivului determinat, ca în enunţurile

grupate sub I c., sau prin completarea structurii *x este bun pentru...* ca în enunțurile grupate sub II.

(2) Îndeplinirea acestei funcții în conformitate cu anumite exigențe puse de vorbitori sau cu anumite standarde neexplicitate (cînd adjectivul este la gradul pozitiv) sau explicitate (cînd adjectivul este implicat în comparații).

În acest mod se explică frecvența înaltă a adjectivului *bun* în limbă, în universul uman orice lucru și orice ființă fiind susceptibile de a fi privite din perspectiva funcției practice, destinației sau, respectiv, ocupației sau consacrării acestora. În acest spirit, expresia *om bun* poate fi interpretată ca „om care se comportă ca un *om*", conținutul semantic al substantivului incluzînd proprietățile exemplare ale omului sau acele trăsături care determină considerarea cuiva ca om, mai precis ca om „consacrat" prin comportamentul său de pînă la un moment dat. Aceleași elemente credem că pot fi invocate în explicarea rolului adjectivului bun din expresiile în care acesta determină substantive ce desemnează activități și procese tipic umane *(vorbă bună, sentimente bune, fapte bune* etc.) sau strîns legate de interesele omului *(semn bun* „fast" etc.).

4. Nu pot fi interpretate prin condițiile fixate mai sus expresii de tipurile :

(a) *societatea bună, familie bună*, raportabile doar la ideea de conformitate cu anumite exigențe.

(b) *tată, mamă, soră, frate, văr bun(ă)*, raportabile doar la ideea de funcție.

(c) *doi kilometri buni, două ore bune, o bucată bună (de timp, de loc)*, în care comportamentul semantic al adjectivului *bun* pare a fi indiferent atît la ideea de funcție, cît și la ideea de conformitate cu anumite exigențe.

Asemenea expresii pot fi considerate cazuri specializate, strict limitate contextual, ale uzului adjectivului, similare construcțiilor fixe și nu sînt luate în considerare în analiză.

5. Schița de descriere semantică a adjectivului *bun* prezentată aici confirmă opinia acad. Ion Coteanu [2], conform căreia „nici un cuvînt nu conține mai mult de un sens denotativ". Ceea ce dicționarele explicative prezintă drept sensuri distincte ale adjectivului analizat constituie de fapt ipostazieri, actualizări sau variații ale sensului fundamental al lui *bun*, reconstruit mai sus prin combinarea ideii de funcție (particularizată, în raport cu categoriile de determinate, și ca destinație, ocupație sau consacrare) cu ideea de conformitate cu exigențele sau standardele vorbitorilor.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[2] I. Coteanu, A. Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*, vol. II, *Vocabularul*, București, 1975, p. 60.

PRONUMELE NEDEFINITE COMPUSE CU *OARE-* ÎN LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ CONTEMPORANĂ

DE

ELENA BEREA GĂGEANU

0.1. Seria nedefinitelor cu *oare* : *oarecine*, *oarecare*, *oarece* figurează în majoritatea gramaticilor și tratatelor de limba română contemporană [1]. În *Structura morfologică a limbii române contemporane*, p. 150, nota 2, în legătură cu aceste pronume se precizează faptul că „în limba română actuală se folosește mai ales *oarecare*". *Oarecare* este dealtfel singurul dintre nedefinitele cu *oare-* menționat (fără exemplificări) și de Gramatica Academiei [2].

Cercetarea situației acestor pronume în textele de după 1880 oferă însă o imagine diferită de cea prezentată în lucrările de mai sus. Materialul lingvistic aparținînd acestei epoci [3] le înregistrează extrem de rar, relevînd tendința evidentă a ieșirii lor totale din uz sau a trecerii la alte clase de cuvinte.

1. Astfel, atestările pronominale ale nedefinitului *oarecine*, foarte sporadice, aparțin mai mult textelor cu caracter neliterar (regional) sau scriitorilor cu caracter regional, cf. venea *oarecine* noaptea și le fura, Ispirescu, *Zîna zînelor*, EPL, 1966, p. 75 ; Întreabă pe *oarecine* de o bancă bună, T. Popovici, *Setea*, EPL, 1961, p. 20. Caracterul regional, rar și învechit al acestui pronume este confirmat și de DLR s.v. *oarecine* [4], precum și de unele gramatici din prima jumătate a secolului nostru [5].

1.2. În limba literară de astăzi, *oarecine* apare, la fel de rar, ca substantiv, precedat de articolul nehotărît *un* sau de un alt determinant și avînd o valoare depreciativă ; cu acest uz, neînregistrat în dicționare sau gramatici, l-am întîlnit în opera lui Marin Preda, cf. ascultase informațiile servite de *acel oarecine*, *Moromeții*, vol. II, EPL, 1967, p. 200 ; pornind de la ideea simplă că *un oarecine* din anturajul fetei trebuie să știe unde e, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, vol. I, 1980, p. 55.

---

[1] Cf. Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Al. Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, Editura științifică, 1967, p. 150 ; Georgeta Ciompec, Constantin Dominte, Valeria Guțu Romalo, Clement Mîrza, Emanuel Vasiliu, *Limba română contemporană*, vol. I, București, 1974, p. 267.

[2] Cf. *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Academiei R.S.R., 1966, p. 173.

[3] Afirmația se bazează pe excerptarea unui material lingvistic bogat inclus în *Bibliografia* pentru TILR, vol. VI.

[4] Cf. exemplele menționate pentru secolul nostru, dintre care numai unul aparține limbii literare (Titus Popovici, *Setea*) ; celelalte sînt din texte populare și regionale (ALRT I, II).

[5] Cf. A. Scriban, *Gramatica limbii române*, Iași, 1925, p. 100 ; Al. Rosetti (și J. Byck), *Gramatica limbii române*, Bucureşti, 1943, p. 48.

În materialul cercetat, *oarecine* nu apare nici cu întrebuințare adjectivală, proprie limbii vechi [6].

2.0. O situație similară înregistrăm în cazul lui *oarece*, utilizat, în perioada analizată, numai în aspectele regionale (ardelenești) ale limbii și în limba unor scriitori aparținînd acestei arii lingvistice (cf. am să vă spun *oarece*, T. Popovici, *Setea*, cf. DLR s.v. *oarece*).

Lucrările care-l menționează subliniază, ca și în cazul lui *oarecine*, caracterul său „învechit și regional" (cf. DLR *loc. cit.*; Rosetti-Byck, *Gramatica*, p. 148), precum și tendința eliminării din limbă de către alte sinonime mai puternice (cf. „*oarecine* și *oarece* folosite în trecut și păstrate încă regional, astăzi nu sînt literare, recomandate fiind, în locul lor pronumele *cineva* și *ceva*") [7].

3.0. În ciuda menționării de către unele gramatici, tratate de limbă română contemporană și chiar de către Gramatica Academiei (cf. volumul I, p. 173), nedefinitul *oarecare* nu mai apare în româna literară contemporană ca pronume. Ca și în cazul lui *oarecine* și *oarece*, cercetarea textelor din această perioadă conduce la aceeași concluzie, a caracterului „învechit și regional" al acestui pronume [8].

3.1. *Oarecare* apare în perioada cercetată frecvent utilizat ca adjectiv, ca determinant cantitativ cf. : cartea îți aduce ***oarecare mîngîiere***, Creangă, *Opere*, ESPLA, p. 27, putînd apărea atît antepus : *un* ***oarecare profil***, Sadoveanu, *Locul unde nu s-a întîmplat nimic*, București, 1969, p. 28; *un* ***oarecare Pascu***, M. Preda, *Morometii*, I, p. 67, cît și, mai frecvent, postpus unui substantiv sau unui alt pronume : într-*un sat* ***oarecare***, Ispirescu, *op. cit.*, p. 432; într-o *formă* ***oarecare***, Sadoveanu, *op. cit.*, p. 63; Fie ABC un *triunghi* ***oarecare***, *Matematica*, manual pentru clasa a X-a, București, 1979, p. 68; pe *altul* ***oarecare***, Topîrceanu, *Opere*, I, ESPLA, p. 294, poziție în care acceptă separarea de regent prin intercalarea unui alt determinant : o mișcare *voluntară* ***oarecare***, Rădulescu-Motru, p. 263 [9], o emisiune de *televiziune* ***oarecare*** „Săptămîna", 20 oct. 1978, p. 12/1.

Valoarea adjectivală a lui *oarecare*, destul de veche în limba română [10], este menționată de unele dintre gramaticile de la sfîrșitul secolului trecut precum și de cele din secolul nostru [11].

---

[6] Atestările de tipul *un om* ***oarecine*** avea doi feciori, Coresi, Ev. cf. DLR *loc. cit.* nu depășesc sfîrșitul secolului al XVIII-lea.

[7] Cf. V. Breban și un colectiv, *Limba română corectă. Probleme de ortografie gramatică lexic*, București, Editura științifică, 1973, p. 54.

[8] Cf. DLR s.v. *oarecare*; sînt semnificative în acest sens ilustrările acestui pronume, care nu cuprind nici un exemplu din limba literară, ci aparțin exclusiv textelor populare și regionale; cf. : Nu face p-îngă noi cale, Că te vede *oarecare*, Doine, *loc. cit.*, cf. și ALR I, II. Este de remarcat faptul că și în aspectele populare și regionale ale limbii, utilizarea pronumelui *oarecare* este rară și sporadică, cum o dovedesc unele sondaje efectuate în *Graiul nostru*, vol. I—II, București, 1907, Al. Vasiliu, *Povești și legende*, București, 1928, I. Pop-Reteganul, *Povești ardelenești*, ediția a II-a, 1923, *Antologie de proză populară epică*, vol. I, EPL, 1966, în care pronumele în discuție nu este înregistrat.

[9] C. Rădulescu-Motru, *Curs de psihologie*, Cultura națională, 1923.

[10] În secolul al XVI-lea, adjectivul pronominal apare cu forme articulate, cf. Întreba-se întru învățătură cu *muncitoriu* ***oarecarele***, CV, cf. DLR *loc. cit.*

[11] Cf. H. Tiktin, *Gramatica română*. Partea I—II. *Etimologia. Sintaxa*, Iași, 1893, p. 82; Rosetti-Byck, *Gramatica*, p. 148, care precizează că *oarecare* se folosește „mai ales" ca adjectiv: *are oarecare cunoștințe* sau ca substantiv : *un oarecare* „un om fără importanță, un om comun".

3.1.1. În româna contemporană, adjectivul *oarecare* are uneori sens depreciativ, însemnînd „(ceva sau cineva) lipsit de importanţă, care nu iese din comun, neînsemnat, sau fără valoare", cf. : Tom Sawyer este un *muzical* ***oarecare***, „Cinema", XIII, 1974, p. 14/1 ; pentru *spectatorul* ***oarecare***, idem, X, 1972, p. 17/4 ; *scena aceea*, ***oarecare***, idem, p. 31/2. Sensul depreciativ este mai evident cînd adjectivul este postpus (iar substantivul regent are trăsătura semantică + uman). Acest sens apare cu claritate cînd *oarecare* este coocurent cu alte adjective cărora le nuanţează înţelesul, cf. : noul lexicograf nu este *un filolog amator* ***oarecare***, Seche, *Schiţă*, II, p. 98[12] ; Dufi, *o balerină* ***oarecare***, *capricioasă*, *superficială*, „Scînteia", 22 iunie, 1979, p. 4/4 ; ceva care să depăşească *ţelul mărunt*, ***oarecare***, „Informaţia", 5 394, 1970, p. 3/6 ; judecînd după atestări, acest sens este relativ recent în limbă[13].

3.1.2. O particularitate flexionară a adjectivului *oarecare*, nemenţionată de gramaticile şi lucrările citate anterior, o constituie folosirea formei acordate de plural (şi de genitiv—dativ singular) *oarecari* care apare, în perioada analizată, în variaţie liberă cu pluralul *oarecare*, mai ales în stilul beletristic, publicistic, al presei etc. aparţinînd limbii literare, cf. : *oarecari începuturi*, Lambrior, p. 221[14] ; *oarecari semne*, Hamangiu, p. 32[15], după *oarecari întrebări*, M. Caragiale, p. 69[16], *oarecari măsuri*, Vinea, p. 147[17], *oarecari cusururi*, „Cinema", iulie, 1972, nr. 114, p. 23/4, în chip de *moşnegi oarecari*, I. Rotaru şi S. Alexandrescu, p. 192[18], celebrii... autori ai acestei *pelicule oarecari*, „Săptămîna", 83, iulie 1972, p. 6/3.

Considerată din perspectivă evolutivă, varianta de plural *oarecari* reprezintă nu o inovaţie, ci conservarea unui fenomen mai vechi, existent în limba veche[19] şi întîlnit, sporadic, şi în secolul trecut (cf. *oarecari anomalii*, Negruzzi, *Opere alese*, ESPLA, 1965, p. 269 ; *oarecari slujbaşi* mai mici, Bălcescu cf. DLR, *loc. cit.*, ***oarecari*** *amănunte*, Odobescu, *Opere*, IV, 1909, p. 403).

Întrebuinţarea formei de plural *oarecari* în limba de astăzi, fenomen semnalat de unii cercetători contemporani[20], se explică prin utilizarea exclusiv adjectivală a acestei secvenţe, utilizare care impune acordul cu termenul regent ; varianta *oarecari* este deci o consecinţă firească a depla-

---

[12] M. Seche, *Schiţă de lexicografie a limbii române*, volumul II, 1969.

[13] În DLR s.v. *oarecare* existenţa acestui sens este ilustrată numai cu exemple din literatura contemporană (M. Sadoveanu şi Z. Stancu).

[14] Al. Lambrior, *Studii de lingvistică şi folcloristică*, Iaşi, Editura Junimea, 1976.

[15] C. Hamangiu, *Codul civil român*, Bucureşti, 1897.

[16] Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea Veche*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

[17] I. Vinea, *Venin de mai*, Cluj, Editura Dacia, 1971.

[18] I. Rotaru şi Sorin Alexandrescu, *Analize literare şi stilistice*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1967.

[19] Forma acordată de plural (şi însoţită de articol) a adjectivului *oarecare* apare frecvent în limba veche mai ales la masculin, cf : *oarecarii oameni*, Gr. Cr. I, *oarecarii fraţi*, Mineiul (1776), cf. DLR *loc. cit.*

[20] Cf. M. Manoliu, *Sistematica substitutelor în dacoromâna standard*, Bucureşti, 1967, p. 109 : „am avut ***oarecari*** *neplăceri*" (precizarea că „astăzi această formă este foarte rară" nu corespunde realităţii) ; Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1968, p. 169 ; N. Mihăescu, *Aspecte lexicale şi gramaticale ale limbii române literare*, Bucureşti, 1978, p. 98.

sării lui *oarecare* din sistemul pronominal în cel adjectival, dovedind modificarea statutului său lingvistic în limba română contemporană.

3.1.3. Pe lîngă particularitatea flexionară menţionată, statutul adjectival al lui *oarecare* în limba română contemporană se reflectă şi în alte trăsături sintactico-semantice :

3.2. Ca orice adjectiv, *oarecare* admite determinanţi adverbiali, inclusiv grade de comparaţie, cf. o clădire ***destul de*** *oarecare*, P. Everac, în „Scînteia", 21 oct. 1978, p. 4/3 ; recolta aceea, ***aparent*** *oarecare*, Ivasiuc, *Păsările*, p. 98 ; detalii fugitive, ***aparent*** *oarecare*, „Cinema", 1971, februarie, p. 14/3 ; cuvintele lor erau ***cu totul*** *oarecari*, H. I. Stahl, *Între zi şi noapte*, 1971, p. 93 ; în realitate se dovedea un oarecare, ***atît de*** *oarecare*, încît, „Informaţia", nr. 5 990, 1972, p. 2/7 ; un tînăr ***foarte*** *oarecare*, personaj interpretat de R. Redford, ***la fel de*** *oarecare* cum este şi rolul, „Cinema", X, 1972, p. 18/4 ; în spectacole ***foarte*** *oarecare*, „Magazin", nr. 770, 8 iulie, 1972, p. 4/5 ; părea un om ***foarte*** *oarecare*, Iorgu Iordan, *Memorii*, II, Editura Eminescu, 1977, p. 82.

3.3. Ca orice adjectiv, *oarecare* se poate substantiviza cu ajutorul articolului nehotărît *un*, căpătînd sensul „un necunoscut sau un om neînsemnat, lipsit de importanţă", cf. : avea un nume oarecare, dar înfăţişarea lui nu era *a unui oarecare*, M. Preda, *Moromeţii*, p. 67 ; pentru cîte *un oarecare*, mai slab de înger, „Scînteia", 21 oct. 1978, p. 2/4. Cu această semnificaţie, *un oarecare* se opune lui (*un*) *cineva* „persoană însemnată, om de valoare", transformînd relaţia iniţială de sinonimie în relaţie de antonimie, cf. : Ţinea omul să iasă în evidenţă, să-i facă pe ceilalţi... să-l considere „*cineva*". În realitate se dovedea *un oarecare*, „Informaţia", 5 990. an. XX, p. 2/7.

Forma substantivată cu *un*, apărută probabil pe la jumătatea secolului trecut, este consemnată de unele gramatici de după 1880 [21].

3.4. Se poate afirma, în concluzie, că modificarea statutului lexico-gramatical al nedefinitului *oarecare*, evidentă în limba actuală, este clar reflectată de particularităţile lui morfo-sintactice şi semantice : ca adjectiv, *oarecare* se acordă în număr şi caz cu regentul şi se combină cu determinanţi specific adjectivali, inclusiv cu morfemele comparaţiei [22]. Sintactic funcţionează ca atribut şi ca nume predicativ (cf. în vremea ei, atunci, întîmplarea a fost *oarecare*, Sadoveanu, *Opere*, vol. V, EPLA, 1948, p. 92). În calitate de adjunct al numelui, *oarecare* are o topică liberă, putînd apărea atît antepus, cît şi postpus, valoarea semantică depreciativă actualizîndu-se mai ales în postpunere. Ca orice adjectiv, *oarecare* se poate substantiviza cu ajutorul articolului nehotărît *un* sau al unui alt predeterminant.

Prin trecerea lui *oarecare* în clasa adjectivului, seria nedefinitelor compuse cu *oare-* dispare din (sub)sistemul pronumelui nedefinit ; eliminarea ei din sistemul limbii literare actuale se explică prin concurenţa cu

---

[21] Cf. Tiktin, *Gramatica*, p. 82 ; G. Şotropa, *Gramatica limbii române*, ediţia a VIII-a, 1914, p. 94 ; Rosetti-Byck, *Gramatica*, p. 48 ; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, Bucureşti, 1954, p. 414.

[22] Nici un alt pronume nu prezintă acest comportament ; o situaţie parţial similară întîlnim la nedefinitul *ceva*, care, datorită sensului său cantitativ, se poate combina cu *mai* : *mai ceva*, dar nu cu *foarte* cf. **foarte ceva* şi nici cu alţi determinanţi adverbiali.

alte serii pronominale sinonime mai puternice care s-au impus, cf. seria nedefinitelor cu *ori- (oricine, oricare, orice)* şi cu *-va (cineva, careva, ceva)*.

Concluzii:

În româna literară contemporană, *oarecare* funcţionează numai ca adjectiv (pronominal), avînd uneori valoare stilistică depreciativă sau (însoţit de un predeterminant) ca substantiv *(un oarecare)* cu sens depreciativ. *Oarecine*, întîlnit destul de rar în perioada cercetată, apare numai ca substantiv, cu aceeaşi conotaţie stilistică depreciativă ca şi *oarecare* (cf. *un oarecine)*. Ca pronume, *oarecine* şi *oarece* au o existenţă exclusiv regională, putînd apărea în limba literară ca regionalisme.

Mai 1980

Facultatea de limba şi literatura roână
Bucureşti, str. Edgar Quinet 5—7

POZIȚIA CUVINTELOR DIN SUBSTRAT ÎN ANSAMBLUL LEXICULUI ROMÂNESC

DE

GR. BRÂNCUȘ

După Al. Graur [1], fac parte din fondul principal al lexicului românesc actual următoarele cuvinte atribuite substratului : *abur, brad, bucura, buză, cioară, copac, copil, gard, găti, ghimpe, groapă, jumătate, mal, mazăre, mînz, moș, mugur, spuză, șopîrlă, țap, țarc, vatră.* La acestea trebuie adăugate și cele pe care Al. Graur le consideră de altă origine (latină, slavă, greacă) sau cu etimologie necunoscută, dar care sînt, de fapt, cuvinte autohtone sigure : *baltă, brînză, brîu, căciulă, cioc, ciupi* (vb.), *fărîmă, fluier, mare* (adj.), *măgar, rață, scăpăra, strungă, țeapă.*

Așadar, dintre cele 89 de cuvinte care constituie repertoriul nostru [2], 37 sînt înscrise în listele fondului principal de cuvinte stabilit de Al. Graur pentru româna actuală, ceea ce reprezintă 2,60% din totalul de 1 419, adică 1 la 38.

Dacă ținem seamă de faptul că româna a conservat din latină aproximativ 2 000 de cuvinte, dintre care 827 fac parte din fondul principal, observăm că raporturile sînt aproape la fel pentru cuvintele din substrat : 89 de toate, dintre care 37 în fondul esențial al vocabularului actual, deci un raport de 1 : 2,40.

Am calculat numai cuvintele care aparțin în mod sigur substratului. Dintre cele probabil autohtone figurează în listele lui Al. Graur : *băiat, burduf, burtă, codru, creț, curma, dărîma, fluture, măturâ, negură, petec, stăpîn, stînă, traistă, zburda, zgîria,* toate cu corespondente paralele în albaneză.

Dacă adăugăm la acestea și pe cele care în listele menționate poartă indicația că sînt necunoscute din punct de vedere etimologic, dar care, în marea lor majoritate, aparțin substratului, deși nu au corespondente identice sau asemănătoare în albaneză, observăm că aportul substratului traco-dac la formarea fondului principal lexical al românei se exprimă printr-o cantitate deloc neglijabilă. Notăm dintre acestea numai cîteva, pe cele de care nu ne îndoim că provin din idiomul preroman vorbit în regiunile noastre : *băga, găsi, încurca, mălai, mișca, mușca, păpușă, pînză, răbda, vătăma.*

Pentru limba mai veche, se admite un statut similar lui *baci* [3] (cf. alb. *baç*) ; așadar, 38 de toate.

Claudia Tudose [4], care a studiat vocabularul de bază al românei din sec. al XVI-lea — al XVIII-lea, adaugă și cîteva derivate : *bucurie*

---

[1] Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, EA, 1954, 48—55.

[2] În versiunea nouă a TILR, I, 1980 (sub tipar).

[3] Al. Graur, *op. cit.*, 109.

[4] Claudia Tudose, *Vocabularul fundamental al limbii române vechi*, în *Sistemele limbii*, EA, 1970, 119 ș.u.

(alături de vb. *bucura*), *găti* și *găta* (în plus față de adv., adj. *gata*), *îngropa (groapă)*, *moșie (moș)*.

E interesant de observat că în lexicul fundamental al aromânei, așa cum rezultă din cercetările lui I. Coteanu[5], întreprinse pe baza textelor lui P. Papahagi și a *Dicționarului* lui T. Papahagi, 21 de cuvinte, dintr-un total de 905, provin din substrat. Pentru comparație cu dacoromâna, considerăm utilă înșirarea acestora : *ascapir*, *baligă*, *baltă*, *brîn*, *budă*, *căciulă*, *cioc*, *gumar* „măgar", *ğumitate*, *mare* (adj.), *moașe*, *murg*, *nipîrtică*, *ngrop* (< *groapă*), *nțap* (< *țeapă?*), *scrum*, *șut*, *țap*, *țarc*, *urdă*, *vatră*. Evident, nu am ținut seamă de faptul că în unele cazuri etimologiile acceptate de I. Coteanu sînt altele decît cele din repertoriul nostru.

Stabilind vocabularul fundamental al românei comune[6], I. Coteanu ia în seamă numai cuvintele latinești, în total 610. S-ar fi impus în această listă și elementele de substrat, pentru că, cu excepția cîtorva (*baligă*, *năpîrcă*, *scrum*, *șut*, *urdă*), toate celelalte (16 la număr), considerate fundamentale pentru aromână, au aceeași importanță și în dacoromână, potrivit listelor lui Al. Graur. Mai tîrziu, autorul revine însă, afirmînd că, „în principiu, cuvinte ca drom. *balegă*, *baltă*, *barză*, *brusture*, *căciulă*, *cătun*, *ciut*, *colibă*, *curpăn*, *fluier*, *mînz*, *moș*, *murg*, *pupăză*, *țap*, *țarc*, ale căror corespondente aromânești sînt utilizate în mod curent, ar putea fi considerate ca partea cea mai rezistentă a fondului lexical din substrat. Prin urmare, în româna comună, ele au fost, după toate probabilitățile, printre cuvintele cele mai uzuale"[7].

Pentru a arăta în ce constă contribuția substratului la fondul esențial al românei comune, trebuie să avem în vedere însă realitatea pe care ne-o oferă dacoromâna, care, așa cum se știe, în materie de vocabular e mai conservatoare decît aromâna, meglenoromâna și istroromâna. Am dovedit [8] că dispariția multor elemente de substrat din dialectele sudice se explică prin cauze diverse, în special prin sinonimia cu elementele datorate influențelor din partea limbilor vecine.

Vocabularul fundamental al românei comune trebuie raportat la un lexic comun de tip rural, care reflectă, în bună măsură, realități specifice păstoritului și unei agriculturi rudimentare. Frecvența cuvintelor autohtone poate fi determinată de varietatea contextuală pe care o pot realiza în cadrul acestui tip de limbaj rural, iar capacitatea de derivare se precizează atît prin degajarea sufixelor și prefixelor de origine latină din structura derivatelor, cît și prin posibilitatea de transfer în cadrul numelor proprii (toponime și antroponime). În privința circulației termenilor, se poate presupune că aceasta e limitată la arii mai mult sau mai puțin restrînse numai pentru aceia care coexistau și în româna comună cu sinonime totale latinești [9]. Gradul de importanță al termenilor în ansamblul vocabularului de tip pastoral, precum și aria lor de răspîndire pot fi determinate,

---

[5] I. Coteanu, *Premise pentru stabilirea vocabularului străromânei*, I, în SCL, XVI, 1965, 5, 579 ș.u.

[6] I. Coteanu, *op. cit.*, II, în SCL, XVI, 1965, 6, 773 ș.u.

[7] I. Coteanu, *op. cit.*, în ILR, II, 309. Dintre acestea, la Al. Graur, *op. cit.*, figurează numai *baltă*, *căciulă*, *fluier*, *mînz*, *moș*, *țap* și *țarc*; *colibă* nu este moștenit din substrat.

[8] Vezi RRL, XI, 1966, 6, 549—565.

[9] Gr. Brâncuș, *Răspîndirea geografică a elementelor autohtone din română*, sub tipar.

cu aproximație, și de prezența, respectiv absența lor în limbile vecine cu care româna a venit în contact în epocile străvechi.

După aceste precizări de metodă, vom cerceta aici o singură chestiune, aceea a capacității de derivare a cuvintelor aparținînd substratului.

Într-o statistică întocmită pe baza *Dicționarului* lui I.-A. Candrea, D. Macrea [10] a constatat că la 54 de elemente autohtone comune cu albaneza există 195 de derivate și variante, ceea ce reprezintă un raport aproximativ de 4 : 1. Sînt de reținut concluziile autorului : „Există însă, în statistica noastră, un grup, puțin numeros, de elemente ale căror derivate întrec, proporțional, chiar pe cele latine, fiind anume de patru ori mai multe decît cuvintele de bază : cele „comune cu albaneza" (54 cuvinte de bază și 195 derivate pe teren românesc și variante), ceea ce credem a fi o importantă indicație că, dacă unele din aceste cuvinte pot fi și de origine albaneză, cele mai multe sînt, fără îndoială, moștenite din graiul strămoșilor noștri autohtoni" [11].

Pentru derivatele de la cuvintele din fondul principal, Al. Graur a observat că la un cuvînt de bază revin în medie aproximativ cinci derivate [12].

Noi am făcut o nouă statistică a derivatelor (nu și a variantelor) celor 89 de cuvinte de bază studiate, utilizînd în acest scop materialul înregistrat în DA, DLR, DEX și în unele glosare dialectale. Am reținut în exclusivitate derivatele *directe* ale cuvîntului de bază, adică numai pe cele care, la analiza lexicală, nu ne descoperă un cumul de sufixe. Nu am inclus derivatele din dialectele din sudul Dunării. Evident, materialul folosit de noi este departe de a fi complet, aceasta din cauză că lipsește un dicționar exhaustiv al românei.

În statistica noastră, numărul derivatelor directe, indiferent de originea sufixelor și a prefixelor cu care s-au format, este de 535, revenind în medie cîte șase derivate la un cuvînt de bază.

Am desprins apoi, într-un grup aparte, pe cele alcătuite exclusiv cu elemente derivative latinești sau autohtone. Precizăm că am inclus între acestea și sufixele cu origine incertă : *-iu*, *-uc*, *-ui*, *-uț* (posibil latinești), precum și *-uș*, autohton. Analiza lexicală am făcut-o, evident, din punctul de vedere al dacoromânei contemporane, cu excepția cuvintelor *bunget*, *ghionoaie* și *mușcoi*, pentru care am pornit de la *bung*, *ghion* și *muște*, dat fiind aspectul lor clar de cuvinte derivate. Totalul derivatelor cu elemente latinești este surprinzător de mare : 356, revenind în medie patru derivate la un cuvînt de bază [13]. Figurează în listele noastre cîteva cuvinte complet izolate, fără nici un derivat : *bască*, *bîlc*, *droaie*, *gresie*, *noian*, *strepede*, sau cuvinte care au derivate, dar nici unul cu elemente latinești : *argea*, *ghiuj*, *lete*, *știră*. Cu derivate foarte puține sînt și *bung*, *ciump*, *coacăză*, *cursă*, *ghion*, *leurdă*, *mărar*, *muște*, *spînz*, *zară*. În grupul celor 356 se situează, în ordinea productivității : *mînz* (15), *copil* (14), *buză* (12), *mare* (11), *baltă*, *brad*, *groapă*, *mazăre*, *rață* (cîte 9), *moș*, *murg* (cîte 8), *brînză*, *brîu*, *căciulă*, *cioară*, *grumaz*, *măgar* (cîte 7), *baligă*, *ciut*, *curpen*, *fărîmă*, *mal*,

[10] Dimitrie Macrea, *Fizionomia lexicală a limbii române*, DR, X, 1943, 362 ș.u.

[11] Ibid., 367.

[12] Al. Graur, *op. cit.*, p. 108.

[13] Rezultate asemănătoare a obținut și Adriana Ionescu (v. *Rezumatul* tezei de doctorat, 1979), urmărind derivatele unui grup restrîns de termeni (cca 30) în textele vechi.

pupăză, *rînză* (cîte 6), *căpuşă*, *ghimpe*, *grumaz*, *năpîrcă* (cîte 5), *abure*, *brusture*, *bucura*, *fluier*, *gard*, *groapă*, *sarbăd*, *scăpăra*, *strungă*, *şopîrlă*, *ţarc*, *urdă* (cîte 4). Aşadar, 285 de derivate la 40 de cuvinte, în medie 7 derivate la un cuvînt. Celelalte au sub patru derivate.

Rezultă de aici că, în general, fondul lexical autohton al românei are o putere de derivare mai mare sau cel puţin egală cu a elementelor latine. Fiind vorba de sufixe şi prefixe de origine latină (inclusiv autohtone), e posibil ca aceste derivate să se fi creat de timpuriu, în perioada românei comune.

Existenţa acestora dovedeşte importanţa deosebită în ansamblul vocabularului a cuvintelor de la care s-au format. Nu este exclus ca în româna comună numărul cuvintelor din substrat care făceau parte din vocabularul fundamental să fi fost cu mult mai mare decît astăzi. Deşi e riscant să proiectăm în realitatea unei epoci îndepărtate o situaţie lingvistică actuală, totuşi am putea aprecia că şi în româna comună aveau o poziţie mai puţin importantă în special cuvintele care şi astăzi au o capacitate de derivare zero sau foarte scăzută (cca 20). Multe dintre acestea sînt şi astăzi dialectale sau au dispărut cu totul din dialectele vorbite în sudul Dunării.

Aşadar, aproximativ 70 de cuvinte autohtone aparţineau, foarte probabil, lexicului fundamental al românei comune.

Numărul mare al derivatelor este şi o dovadă a forţei de rezistenţă, pînă astăzi, a cuvintelor de bază şi, mai ales, o dovadă că aceste cuvinte nu sînt împrumuturi relativ tîrzii din albaneză, ci moşteniri directe din substrat.

Mai 1980

Facultatea de limba şi literatura română
Bucureşti, str. Edgar Quinet 5—7

O PROBLEMĂ DE OMONIMIE MORFEMATICĂ: *-EI* SUFIX SAU FORMA DE PLURAL A SUFIXULUI *-EL*

DE

ELENA CARABULEA

Există în limba română două tipuri distincte de derivate în *-ei*:

a) Cele de tipul *Brînzei, Cuțitei, Ursei; ardei, cofei, fundei, grindei, putinei*, în care *-ei* este sufixul de origine slavă cu valoare diminutivală [1] sau valori legate de cea diminutivală;

b) Cele de tipul *băiețel — băieței, copăcel — copăcei*, în care *-ei* este forma de plural a sufixului *-el*, sufix diminutival, moștenit din latină, foarte productiv în română [2].

Există însă și o categorie de formații neclare, derivate pluralia tantum, în care e mai greu de precizat dacă *-ei* trebuie raportat la sufixul de singular *-ei* sau la sufixul *-el*. Ilustrăm această categorie cu cîteva exemple înregistrate în DA, DLR sau DEX: *bătușei, botoșei* (DA) „diminutiv de la *bătuș* (= gheată)"; *furnicei* (DA) „urticarie", cf. *furnică; calicei* (DA) „diminutiv de la c a l i c (= un fel de bureți)"; *călțunei* (DA, DEX) „plantă numită și toporaș"; *frecăței* (DA, DEX), *tăieței* (DEX), la care poate fi adăugat, după DI, *turnăței*, „aluat nedospit f r e c a t în palmă sau pe răzătoare", t ă i a t în șuvițe lungi și subțiri, (aluat mai moale) t u r n a t direct în supă" (*tăieței* poate fi și o adaptare a it. *tagliatelli); tocmăgei* (DEX) „diminutiv de la t o c m a g i (= tăieței), numele mai multor specii de ciuperci cu trunchiul subțire și foarte ramificat"; *încălței* (DA) „încălțăminte", cf. *încălța; meșinei* (DLR) „diminutiv de la *meșini* (= pantaloni confecționați din piele de oaie sau de miel, tăbăcită)"; *miretei* (DLR) „miri, însurăței", cf. *mărit* „soț, mire"; *mișcotei* (DLR) „păduchi, viermi mici care se mișcă fără încetare", cf. *mișcoti* „a se mișca, a se foi"; *pepenei* (DLR) „varietate de prun cu fructele cărnoase; papanași; numele unui joc de copii". În aceeași situație sînt unele substantive proprii, nume de locuri, înregistrate de Iorgu Iordan în capitolul *Diminutive* [3]: *Întunecăței* < *întunecat, Păsărei* < *pasăre, Pelinei* < *pelin, Poienărei* < *Poienari, Stupărei* < *stupar, Zlătărei* < *zlătar*.

În ce privește substantivele comune din această categorie s-au adoptat două soluții diferite. De exemplu, Sextil Pușcariu [4] consideră derivate (nume de plante) ca *bulbucei, călțunei, clopoței, cocorei, cocoșei, copăcei, păducei, strugurei* formate cu sufixul *-el* și folosite numai la plural. Și Claudia Tudose [5] discută derivate ca *frecăței, tăieței, lătrăței* „papuci"

---

[1] Cf. G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916, p. 308—316. După N. A. Constantinescu *(Dicționar onomastic românesc* [București], 1963, p. LVIII), *-ei* la numele proprii a apărut și sub influența numelor calendaristice în *-ei*.

[2] Cf. Sextil Pușcariu, *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar)", VIII, Leipzig, 1902, p. 163—179; I. Coteanu, A. Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*, vol. II, București, 1975, p. 150—153.

[3] *Toponimia românească*, București, 1963, p. 454—461.

[4] *Lucr. cit.*, p. 100.

[5] *Derivarea cu sufixe în româna populară*, București, TUB, 1978, p. 126.

la sufixul *-el*. G. Pascu [6], dimpotrivă, trece formații ca *miretei*, *mișcotei* la sufixul *-ei*.

Dintre cele trei dicționare menționate, în DA cuvintele de acest fel (vezi *bătușei*, *calicei*, *călțunei*, *frecăței* — cu trimitere și la *tăieței* —, *furnicei*, *încălței* etc.) sînt considerate derivate cu sufixul *-el*, iar în DLR și DEX (vezi *meșinei*, *miretei*, *pepenei* în DLR, *frecăței*, *tăieței*, *tocmăgei* în DEX ; la *mișcotei* în DLR se face raportarea la verb fără a se mai indica sufixul) cu sufixul *-ei*, fără nici o precizare asupra faptului dacă *-ei* e un sufix aparte sau forma de plural a sufixului *-el*. Dacă comparăm tehnica de redactare a acestor cuvinte cu cea a unui derivat ca *alunele*, pe care DEX îl consideră format din *alună* + *-ea*, deci cu menționarea sufixului cu forma de singular, s-ar părea că *-ei* e considerat sufix de sine stătător, și nu formă de plural a lui *-el*.

Din punct de vedere semantic, derivatele pluralia tantum de care a fost vorba nu pot fi delimitate de cele două tipuri de derivate a căror structură este clară (menționate sub a) și b)), deoarece toate cele trei categorii de derivate au sensuri diminutivale.

Nici în ce privește categoria morfologică a bazei și a derivatului nu există deosebiri decît parțial între cele trei tipuri de derivate. Astfel, derivatele pluralia tantum sînt raportabile la baze substantivale, rar la cele verbale (ca și derivatele în *-el* sau în *-ei*) : *călțunei*, *tocmăgei*, *încălței* (ca și *motănel*, *zdrăngănel* „clopoțel", *fundei*, *ardei*), dar și la baze participiale : *frecăței*, *tăieței*, *turnăței*, trăsătură comună numai cu sufixul *-el* (*aplecățel*, *însurățel*). De asemenea derivatele în *-ei* pluralia tantum sînt substantive masculine, la fel cu derivatele în *-el*, cu pluralul în *-ei*, în timp ce derivatele în *-ei* de sub a) sînt mai ales substantive neutre, nume de obiecte neînsuflețite.

Derivatele pluralia tantum în discuție au însă și o trăsătură specifică care pledează pentru încadrarea lor la sufixul *-el*, ca formă de plural : sensul și forma de plural la toate apelativele în discuție, menționate și de dicționare, inclusiv de DLR și DEX.

La toponimice este greu de precizat dacă au sau nu sens și formă de plural. E de menționat existența unor toponimice paralele în *-el*/*-ei* de la aceeași bază și cu același sens, ca *Făurelul*/ *Făurei* < *faur*, *Merețelul*/ *Mereței* (*Mărățel*) < *meret* „loc plantat cu meri", *Muncelul* / *Muncei* [7]. Uneori, neconcordanța dintre forma de plural și înțelesul de singular s-a rezolvat prin crearea unor forme de singular articulate : *Frăsinei* / *Frăsineiul*, *Moțăței* / *Moțăteiul*, *Ungurei* / *Ungureiul* [8], ca și *Bucureștiul*, *Galațiul*, *Iașul*.

Existența unor asemenea forme articulate poate fi un indiciu pentru delimitarea unui sufix *-ei* în toponimie, explicabil prin pluralul sufixului *-el*.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[6] *Lucr. cit.*, p. 313, 312.

[7] Cf. Iorgu Iordan, *lucr. cit.*, p. 453, 455.

[8] Id. *ib.*, p. 379, 380, 461 ; cf. și discuția de la p. 379 cu privire la *Frăsineiul*, *Frăsinei*: „dacă nu-i vorba cumva de o formație în *-ei* de la *frasin*, necunoscută dicționarelor noastre, trebuie să admitem că avem a face cu pluralul lui *frăsinel* «plantă...», tratat, adică simțit ca singular".

UN EXEMPLU DE ECHILIBRU SEMANTIC: CUVÎNTUL *SĂRAC*

DE

ZORELA CREȚA

Lucrările de semantică lexicală se ocupă cu predilecție de ceea ce au numit unii cercetători macrosemantica sau macrostructura lexicală, adică gruparea cuvintelor în perechi, serii, cîmpuri, paradigme, în funcție de conținutul lor exprimat în seme, unități semantice elementare.

În rîndurile care urmează intenționăm să pătrundem în domeniul microsemanticii sau microstructurii lexicale, adică să facem analiza conținutului semantic al unui cuvînt, urmărind să demonstrăm cu un caz ilustrativ prin conținutul său, exactitatea aprecierii făcute de acad. Ion Coteanu asupra echilibrului semantic care trebuie să caracterizeze unitățile lexicale ca atare: „În orice moment al existenței lui, cuvîntul are un conținut semantic finit, alcătuit dintr-un număr de sensuri. Inventarul și relațiile lor dau echilibrul semantic" [1]. „În măsura în care analiza semică, fie sub forma denumită componențială, fie sub alta, înfățișează structura conținutului semantic și raporturile dintre semele cuvîntului, dă și imaginea echilibrului care ne interesează" [2].

Ne propunem să demonstrăm un caz de echilibru semantic care rezultă din existența unei singure constante semantice la un cuvînt. Pentru această demonstrație ne-am oprit asupra cuvîntului *sărac*, care ni se pare interesant prin faptul că, după cum se va vedea, și-a păstrat neschimbată denotația, ceea ce demonstrează un echilibru semantic neobișnuit pentru un cuvînt relativ vechi și cu o frecvență mare în limbă. Interesul pentru analiza acestui cuvînt este justificat prin faptul că, în dicționare, constanta sa semantică este mascată de numărul mare de sensuri lexicografice ale cuvîntului. Dicționarele dau la cuvîntul *sărac* 5—15 sensuri. Din punct de vedere practic, examinarea trăsăturilor semantice pe care le exprimă aceste sensuri ne-a demonstrat, prin varietatea formulărilor, importanța care trebuie să se acorde în practica lexicografică glosării cuvîntului într-o formă care să permită identificarea echilibrului semantic.

Pentru inventarierea sensurilor cuvîntului *sărac* am utilizat dicționarele curente [3] (ȘĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D, DL, DM, DEX și mai ales DLR manuscris și fișierul acestuia). Am preluat din dicționare inventarul sensurilor și al definițiilor. Dicționarele nu operează cu categorii semantice strict delimitate, dau definiții foarte variate ca formulare, definind de multe ori aceeași realitate în termeni diferiți, inconvenient care

---

[1] I. Coteanu, A. Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*. Vol. a II-lea. *Vocabularul*. București, Editura didactică și pedagogică, [1975], p. 59.

[2] Id. *ib.*, p. 62.

[3] Pentru siglele din paranteze, vezi *Dicționarul limbii române* (DLR), Serie nouă, București, tomul VI, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1965.

apare nu numai cînd utilizăm mai multe dicționare, ci chiar în aceeași lucrare. De aceea am intervenit în formulare pentru a o simplifica reducînd-o la esență, pentru a asigura unitatea modalității de definiție, pentru a da aceeași definiție aceleiași trăsături semantice în diversele sensuri și a pune în lumină prin aceste operații constanta semantică ascunsă uneori sub formulări diferite.

Pentru exemplificare, deoarece spațiul nu ne permite să citățm toate definițiile lexicografice pe care le-am utilizat, vom ilustra printr-un singur caz procedeul tehnic de delimitare a trăsăturilor semantice din cîteva definiții lexicografice. Urmărind definițiile date celui mai cunoscut sens al cuvîntului *sărac* în dicționare, vom găsi : „Care n-are cele trebuincioase" (ȘĂINEANU, D.U.), „Care n-are nici o avere, care n-are cu ce să-și țină viața, care n-are cu ce trăi" (CADE), „Lipsit de cele necesare" (SCRIBAN, D.), „Care nu are avere, care este lipsit de bunurile necesare vieții" (DM, DEX). Considerăm că acest sens se poate defini ca : „(om) [4] lipsit de suficiente bunuri materiale". Sensul este prea bine cunoscut pentru a avea nevoie de ilustrări. Pentru situațiile în care *sărac* determină alte substantive decît *om* dicționarele dau sensuri aparte. Reproducem cîteva citate în care *sărac* determină alte substantive : *În satul sărac popa nici spice n-are de unde culege* (SLAVICI, N. I, 11). *Sărac în țară săracă* (EMINESCU, O. I. 183). *Nu mi-a fost traiul sarbăd și sărac?* (LABIȘ, P. 125). Remarcăm că termenii determinați de *sărac* sînt legați ca sens de noțiunea de „om", numind colectivități umane *(sat, țară)* sau durata pe care se desfășoară existența umană *(trai, viață)*. Considerăm că adjectivul *sărac* are același sens în toate exemplele de pînă acum : „lipsit de suficiente bunuri materiale".

În textul următor : *Pe un pat sărac asudă... Tînărul* (EMINESCU, O. I, 52), cuvîntul poate fi definit „caracteristic omului lipsit de suficiente bunuri materiale".

Dacă ne vom opri asupra citatului : *Spre a fi ferit de acest neajuns... să te ștergi de traista săracului* (CANDREA, F. 19), găsim sensul definit în dicționare ca „cerșetor" ; el poate fi definit ca „om lipsit de mijloace de existență, care trăiește din mila altora".

În citatul : *Se întîmplase ca anul celalt să fie an sărac* (DAN, U. 200), cuvîntul înseamnă „lipsit de suficientă recoltă", accepție cunoscută și din sintagme ca *vară săracă, toamnă săracă.*

Alteori, cuvîntul înseamnă „lipsit de suficientă cantitate", ca în următoarele citate : *Experiența e săracă, dar concludentă.* (IBRĂILEANU, A. 56). *O fîntînă de piatră... aruncă în aer cîteva fire sărace de apă* (TUDORAN, P. 216).

Referitor la limbă, cuvîntul capătă sensul „lipsit de suficiente mijloace de expresie", după cum dovedesc texte ca : *Limba românească i se părea inexpresivă și săracă* (TEODOREANU, M. III, 99).

Referitor la pămînt, sol, cuvîntul capătă o nouă accepție : „lipsit de componenții necesari culturii" sau „lipsit de suficienți componenți

---

[4] *Sărac* apare în dicționare ca adjectiv și ca substantiv. Deși unele dicționare separă adjectivul de substantiv (CADE), pentru simplificarea demonstrației am unificat în definiții cele două semnificații categoriale (vezi Eugenio Coseriu, *Die Lage in der Linguistik*, în *Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft, Vorträge 9*, Innsbruck, 1973, p. 9).

pentru cultură", pe care o găsim în citatul următor : *Vorbim de ţările friguroase unde glia e **săracă** şi unde oamenii sînt nevoiţi să ceară mărilor hrana* (VLAHUŢĂ, S. A. III, 296).

Cuvîntul are şi sensul „lipsit de suficientă intensitate" : *Caii se opriră de voia lor în lumina **săracă** ce brăzda bătătura crîşmei* (BRĂESCU, O. A. I, 243).

În citatul : *Ctitoria de la Dolheşti... are tipul cel mai **sărac** din acea vreme* (IORGA, C. I. II, 24), cuvîntul se defineşte ca „lipsit de fast şi amploare".

În contexte ca : *Trebuie să văd zilnic ceva frumos, altfel viaţa ar fi prea **săracă*** (DEMETRIUS, A. 261), cuvîntul ajunge să aibă accepţia „lipsit de farmec, frumuseţe, strălucire".

În citate ca : *Pe ecrane galopează caii celor mai **sărace** superproducţii* (CINEMA, 1968, nr. 5, p. XIV) ; *Ambalaje strălucitoare, inutile, folosite prea mult pentru supraîncărcarea unui fond **sărac*** (ib. nr. 7, p. VII), sensul cuvîntului este „lipsit de valoare".

În contexte ca : *Vă mulţumesc... pentru cuvintele bune pe care le-aţi spus... Le merita **săracul** băiat* (BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 30), sensul cuvîntului este „lipsit de noroc, mulţumire, fericire".

Pe lîngă aceste sensuri din limba contemporană, în limba veche, cuvîntul *sărac* avea şi accepţiile : „(copil) lipsit de părinţi" : *Să fie fiii lui **săraci** şi muiarea lui văduo* (PSALT. 235) ; „(om) lipsit de soţ (soţie) prin moarte" : *S-au pristăvitu preoteasa Maria... şi ao rămasu popa **săracu*** (CUV. D. BĂTR. II, 243/3).

Remarcăm că toate sensurile au în componenţa lor semul „lipsit de". Este evident că ele s-au format prin transferuri succesive de nume pe baza asemănării între situaţiile referenţiale. Denumind iniţial însuşirea celui lipsit de bunuri materiale, cuvîntul *sărac* a ajuns uşor să denumească diverse însuşiri caracterizate prin acelaşi element comun „lipsa". Noţiunea de „lipsă" a fost atît de puternic legată în conştiinţa vorbitorilor de cuvîntul *sărac*, încît termenul a ajuns să fie echivalent cu „lipsit" în contexte ca : *Sărac de bunuri, frumuseţe şi spirit* (EMINESCU, P. L. 55).

În concluzie, conţinutul semantic al cuvîntului se bazează pe ideea de „lipsă" (totală sau nontotală) [5]. Putem afirma că semul „lipsit de" este constanta semantică a cuvîntului *sărac*, invarianta care face legătura între toate sensurile cuvîntului şi-i menţine echilibrul semantic. Faptul că, de-a lungul istoriei sale, cuvîntul *sărac* nu şi-a modificat echilibrul semantic, că toate sensurile noi s-au format pe baza aceleiaşi constante semantice, că invarianta este aceeaşi chiar şi la sensurile astăzi ieşite din uz, ne dovedeşte că acest cuvînt are un echilibru foarte puternic. Ne putem aştepta ca în viitor cuvîntul să cîştige noi sensuri pe baza aceleiaşi invariante.

Raportînd constatările făcute la concepţia semantică a lui E. Coseriu, invarianta semantică ar corespunde unităţii funcţionale denumite *semnificaţie* (*Bedeutung* în terminologia lui Coseriu [6]). Sensurile lexicografice

---

[5] În definiţiile noastre, lipsa totală = *lipsit de*, lipsa nontotală = *lipsit de suficient*.
[6] V. Eugenio Coseriu, *op. cit.*, p. 7.

cu care am operat pentru a delimita această invariantă aparțin lingvisticii textuale, în conformitate cu aceeași concepție semantică [7], întrucît, după cum se știe, punctul de plecare al definițiilor din dicționare este textul. S-ar putea avansa deci ideea că în cazul cuvîntului *sărac* echilibrul semantic este determinat de existența unei semnificații unice, care se manifestă în variații contextuale numeroase. Este evident că unicitatea semnificației nu poate fi o condiție indispensabilă a echilibrului semantic. Cercetarea unor cuvinte cu mai multe semnificații ar putea dezvălui gradele diferite în care se poate manifesta acest echilibru.

Iunie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[7] Id. *ib.*

METAFORA DISJUNCTIVĂ

DE

CRIȘU DASCĂLU

1. Cercetarea tipologică a metaforei a neglijat, în general, aspectul sintactic [1], privilegiindu-l în schimb pe cel semantic, deși cele două perspective nu pot fi disociate în practică. Faptul poate părea cu atît mai neașteptat cu cît studii recente relevă, dimpotrivă, că „semantica nu intervine decît negativ — pentru a avea o metaforă, e necesar ca termenii apropiați să nu fie compatibili — și sintaxa este cea care, prin intermediul acestei condiții, suportă figura : nu există metaforă fără sintaxă și, în consecință, nu există metaforă altundeva decît în limbaj" [2]. Așa se explică de ce unele specii de metaforă, comportînd în primul rînd indici sintactici, au fost și sînt ignorate [3]; printre acestea se numără și cea pentru care propunem termenul m e t a f o r ă d i s j u n c t i v ă [4]. Apariția ei este condiționată de satisfacerea următoarelor condiții : (1) coocurența termenului propriu /A/ și a celui figurat /B/ ; (2) asocierea lor printr-un raport disjunctiv /A s a u B/ [5]; (3) integrarea structurii disjunctive într-o construcție interogativă /A s a u B?/ [6].

---

[1] Cf. Jean Molino, Françoise Soublin, Joëlle Tamine, *Présentation: Problèmes de la métaphore*, în „Langages". *La Métaphore*, Juin 1979, 54, p. 23 : „Că metafora implică o sintaxă nu este, fără îndoială, o evidență dacă se judecă după marele număr de lingviști care gîndesc că formalul nu este aici de nici un interes". Printre acești lingviști sînt amintiți Albert Henry, *Métonymie et Métaphore*, Paris, Klincksieck, 1971 ; Franz Guenthner, *On the Semantics of Metaphor*, în „Poetics", 4, 1975, nr. 2—3, p. 203, și B. Leondar, *Metaphor and Infant Cognition*, în „Poetics", 4, 1975, nr. 2—3, p. 275—276.

[2] Joëlle Tamine, *Métaphore et Syntaxe*, în „Langages", Juin 1979, 54, p. 80.

[3] Inclusiv în lucrări care își propun să degajeze o sintaxă a metaforei, cum sînt, de exemplu, R. J. Matthews, *Concerning a Linguistic Theory of Metaphor*, în „Foundations of Language", 7, 1971, nr. 3 ; Joëlle Tamine, *art. cit.*, și chiar Christine Brook-Rose, *A Grammar of Metaphor*, London, Secker and Warburg, 1958 (care îmbunătățește descrierea anterioară a lui F. Brinkmann, *Die Metaphern*, Bonn, A. Marcus, 1878).

[4] Denumită *samdeha* în poeticile indiene, cf. L. Renou, *et alii*, *L'Inde classique*, tome II, Imprimerie Nationale, 1953, p. 113. Fenomenul este înregistrat și de Christine Brook-Rose, *op. cit.*, p. 53—54, dar ca reprezentînd simple „nedeterminări în construcții negative". Posibilitatea ca raportul de coordonare disjunctivă să se stabilească și între termenii unei metafore este evidențiată de Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, p. 180—181.

[5] În mod obișnuit, se admite că între termenii unei metafore pot fi constatate următoarele raporturi sintactice : *apozitiv, atributiv, predicativ* și *complementar* (cf. Gh. Chivu, *Metafora în opera scriitorilor romantici români*, în LR, XXII, 1973, nr. 3, p. 220).

[6] Metafora disjunctivă apare foarte rar în textele poetice românești din secolul trecut, probabil și datorită unei intoleranțe față de ambiguitate, cum dovedește acest exemplu : „Vin' ! zice padișahul, copilă fericită ! / Ești tu *o muriloare* d-aici din astă lume / S a u ***hurie*** ieșită din ale mării spume? / O r i ești o dulce ***floare*** ce tinerele zori, / Jucîndu-se, pierdură din sînul lor de flori?", unde metafora disjunctivă este continuată astfel : „Sultanul cînd se duse, femeilor le zise : / Era ***o floare*** dulce, ce tinerile zori, / Jucîndu-se, pierdură din sînul lor de flori" (Bolintineanu, O. A. I, 9—10), construcția luînd astfel aspectul unei metafore c o n f i r m a t e. În secolul nostru, metaforele disjunctive devin mult mai frecvente, îndeosebi la poeții interbelici : „*Brațul morilor de vînt* o r i *mîna ta* / Azi sau ieri semn de adio flutura ?" (Pillat, P. 228), „E *mîna*

2. Metafora disjunctivă trebuie diferențiată de un fenomen aparent înrudit, denumit în continuare p s e u d o-d i s j u n c ț i e m e t a f o r i c ă și căruia îi este proprie plasarea conjuncției între componentele termenului figurat /A este B_1 s a u B_2 ?/[7] : „Oare *dragostea* ce este, /*Adevăru*-i s a u *poveste?*" (Conachi, S. A. 122). Spre deosebire de metafora disjunctivă, pseudo-disjuncția metaforică se mulțumește cu satisfacerea parțială a condițiilor formulate în paragraful precedent. Ea rămîne identificabilă chiar dacă lipsește construcția interogativă /A este B_1 s a u B_2/ : „*Tu* îmi pari a fi *un înger* ce se plînge pe-o ruină, /O r i *o lună gînditoare* pe un nour vagabond" (Eminescu, P. 223), conjuncția /A este B_1? B_2?/ : „Ai căutat cu șoaptă din ce *părinți* te-ai tras, /Din *oameni*, din *nemuferi*, din *șoimi?*" (Arghezi, S. I, 391)[8] sau și conjuncția și termenul propriu /B_1? B_2?/ : „Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns, / Fu *prăpastie? genune?* Fu *noian* întins *de apă?*/N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă" (Eminescu, P. 111—112), „E-*o insulă? un munte? o apă? un deșert?* / De ce-ar sfîrși-n pustie călătoria noastră?" (Arghezi, S. I, 66).

Faptul că termenul figurat este format din mai multe componente și că este însoțit de conjuncție, de interogație ori de coocurența acestora imprimă comunicării o evidentă nuanță de îndoială. Ezitarea privește dificultatea de a stabili un traseu referențial unic între termenul propriu și o singură componentă a celui figurat. Nerezolvarea acestei dificultăți în decursul comunicării face ca termenul propriu să întrețină un raport **pluri-referențial** cu termenul figurat multiplu.

În interpretarea metaforei, mai vechiul model substitutiv a fost înlocuit cu modelul interacțional[9] a cărui aplicare ne pretinde să admitem că raportului pluri-referențial dintre termenul propriu și cel figurat îi corespunde un raport **co-referențial** între termenul figurat multiplu și cel propriu : A este B_1 s a u B_2 s a u B_n dacă și numai dacă B_1 și B_2 și B_n sînt, fiecare în parte, A. Întrucît co-referențialitatea este compatibilă numai cu relația de **echivalență**, nu însă și cu cea de coordonare[10], înseamnă că în situații cum sînt cele pe care le avem în vedere este vorba despre **pseudo-disjuncție.**

3. Trecerea de la modelul substitutiv la cel interacțional a determinat redefinirea metaforei, care nu mai este considerată un simplu raport, ci un p r o c e s. Despre procesualitatea metaforei s-a vorbit însă chiar și înainte ca tranziția amintită să fi avut loc, dar atunci termenului **proces** i-a fost conferit sensul „operație", eventual „operații succesive"; în consecință, metafora s-ar desfășura în două etape obligatorii : identifi-

---

ta în aer? S a u *prima rîndunică?* / E *tremur* lung *de pleoapă?* O r i gingaș *fluture* viu?" (Voiculescu, P. II, 266), „Ce zărești pe creste-nalte? *Mori de vînt* cu aripi albe? / O r i sunt *smeii*, năzdrăvanii?" (Blaga, P. 421) etc.

[7] Termenul propriu poate fi socotit multiplu numai dacă elementele sale sînt coocurente cu un termen figurat *recurent:* „*Un vis* e oare *moartea?* S a u *viața* e *un vis?*" (Macedonski, V. 129).

[8] Absența conjuncției se înregistrează îndeosebi atunci cînd termenul figurat este format din mai mult decît două elemente.

[9] Cf. Paul Ricoeur, *La métaphore vive*, Paris, Le Seuil, 1975, p. 65—66, și Jean Molino, Françoise Soublin, Joëlle Tamine, *art. cit.*, p. 21—23.

[10] Cf. Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române.* Probleme și interpretări, București, Editura didactică și pedagogică, 1973, p. 44.

carea termenilor, urmată de substituirea unuia dintre ei prin celălalt [11]. Nu este însă greu de constatat că aceste operații se produc în planuri diferite (pe cînd identificarea este semantică, substituirea este lexico-sintactică) și că, în timp ce prima este necesară, cealaltă este facultativă. Caracterul facultativ al substituirii se verifică prin însăși tipologia sintactică a metaforei: substituirea este posibilă și efectivă la metaforele *in absentia*, posibilă, dar neefectuată la metaforele *in praesentia* și imposibilă la cele disjunctive, așa cum poate dovedi proba comutării cu zero. Aplicată termenului propriu, comutarea cu zero conservă figura; astfel, din „*Lună*, tu, *stăpîn-a mării*, pe a lumii boltă luneci" (Eminescu, P. 110), s-ar obține *„...tu, *stăpîn-a mării*, pe a lumii boltă luneci". Aplicînd aceeași probă termenului figurat, se ajunge la anularea figurii însăși: *„*Lună* tu... pe a lumii boltă luneci". În schimb, această probă este incompatibilă cu oricare dintre termenii unei metafore disjunctive; aplicînd-o succesiv în exemplul „Aici se isprăvește pămîntul. Adunate / Stau *păsările albe* s a u *sufletele*, stol?" (Voiculescu, P. I, 232), se obțin două enunțuri corecte, dar formate (cu excepția lui *stol* din ultimul enunț) exclusiv din termeni utilizați cu sens propriu: *„Aici se isprăvește pămîntul. Adunate / Stau *păsările albe*... stol?" și *„Aici se isprăvește pămîntul. Adunate / Stau... *sufletele*, stol?"

4. Faptul că nici unul dintre termenii unei metafore disjunctive nu acceptă comutarea cu zero nu înseamnă că ambii sînt figurați, căci în acest caz ar fi vorba despre o metaforă *in absentia* al cărei termen, multiplu, s-ar constitui prin pseudo-disjuncție, interpretare exclusă însă din cauză că presupușii formanți *(păsările* și *sufletele)* nu sînt co-referențiali. Incompatibilitatea cu proba amintită dovedește că ambii termeni sînt **alternativ figurați** și, simultan, **alternativ proprii**, astfel încît metafora disjunctivă poate fi definită ca reprezentînd suprapunerea a două metafore *in praesentia* ai căror termeni sînt identici, dar au funcțiile inversate. Astfel, „*păsările albe* s a u *sufletele?*" poate fi descompus în (1) „*păsările albe* sînt *suflete*" și (2) „*sufletele* sînt *păsări albe*". Această reversibilitate a termenilor și deci **referențialitatea reciprocă** determină o adîncire a ambiguității semantice; în loc să atenueze sau chiar să anuleze indecizia, o instaurează. Privind însuși raportul dintre termenii metaforei care nu poate fi suspendat fără ca figura să nu fie anulată, ezitarea se permanentizează, devenind, în cazul metaforei disjunctive, singura modalitate de existență a figurii. Odată declanșată, reversibilitatea termenilor se prelungește indefinit, astfel încît se poate afirma că, spre deosebire de pseudo-metafora vizuală [12], definită ca o metamorfoză perpetuă, metafora disjunctivă este o ezitare perpetuă [13].

---

[11] Mihaela Mancaș, *La structure sémantique de la métaphore poétique*, în RRL, XV, 1970, nr. 4, p. 333.

[12] Jean Molino, Françoise Soublin, Joëlle Tamine, *art. cit.*, p. 35. Este amintită remarca lui R. Arnheim, *La pensée visuelle*, Paris, Flammarion, 1976, p. 254—255, în legătură cu imposibilitatea de a ne reprezenta metafora „Această fetiță este o gazelă", din cauză că, dacă fetița devine gazelă, ea încetează să mai fie fetiță sau este o himeră.

[13] Autorii amintiți în nota precedentă, *loc. cit.*, contestă existența metaforelor vizuale, aducînd în sprijinul opiniei lor exemplul sculpturii lui Picasso, *Le babouin et son petit*, unde fața maimuței este făcută dintr-o mașină de copil și unde nu pot fi **văzuți** simultan și babuinul și mașina. Într-adevăr, perceperea babuinului determină **anularea** mașinii și invers. În cazul metaforei disjunctive, sesizarea unui termen ca fiind propriu determină **transformarea** celuilalt în figurat și invers.

SIGLELE EDIȚIILOR UTILIZATE

Arghezi, S. I	Tudor Arghezi, *Scrieri*, București, Editura pentru literatură, 1962.
Bolintineanu, O. A. I	Bolintineanu, *Opere alese*, I. *Poezii*. Studiu introductiv de D. Păcurariu. Text stabilit de Rodica Ocheșeanu și Gh. Poalelungi. București, Editura pentru literatură, 1961.
Blaga, P.	Lucian Blaga, *Poezii*. Ediție îngrijită de George Ivașcu, București, Editura pentru literatură, 1966.
Conachi, S. A.	C. Conachi, *Scrieri alese*. Ediție, prefață, glosar și bibliografie de Ecaterina și Alexandru Teodorescu, București, Editura pentru literatură, 1963.
Eminescu, P.	Eminescu. *Poezii*. Ediție îngrijită de Perpessicius. Cuvînt înainte de Mihai Beniuc. Ediția a III-a, București, Editura pentru literatură, 1963.
Macedonski, V.	Al. Macedonski, *Versuri*. Ediție îngrijită de Elisabeta Brâncuș și Adrian Marino, București, Editura Minerva, 1975.
Pillat, P.	Ion Pillat, *Poezii*. Antologie și prefață de Aurel Rău, București, Editura pentru literatură, 1965.
Voiculescu, P. I—II	Vasile Voiculescu, *Poezii*. Vol. I—II. Antologie și prefață de Aurel Rău, text stabilit de I. Voiculescu și I. Iova, București, Editura pentru literatură, 1968.

Mai 1980

Centrul de științe sociale
Timișoara, B-dul V. Pârvan 4

BANCA DE DATE FONO-MORFO-SEMANTICE A LIMBII ROMÂNE (BANDASEM)

DE

ION DĂNĂILĂ și RADU MICHĂESCU

1. Crearea unei **bănci de date semantice** pentru limba română [1] este inițiativa acad. I. Coteanu, care, încă din 1979, a propus-o ca temă de cercetare la Institutul de lingvistică din București.

În cele ce urmează, prezentăm cîteva considerații generale (teoretice și, mai ales, practice) menite să sugereze construirea unui **model** p o s i b i l pentru un astfel de proiect.

2. Dezvoltarea cercetărilor lingvistice și a tehnicii de calcul din țara noastră a ajuns la stadiul în care se impune extinderea **automatizării** și în domeniul **lingvisticii,** în general, și în studiul **limbii române,** în special [2].

2.1. Cu alte cuvinte, considerăm că a sosit momentul ca lingvistica românească să beneficieze de avantajele imense oferite de introducerea **computerizării** în studiul faptelor de limbă. Numai procedînd în acest fel vom putea, pe de o parte, să descriem — c o r e c t și, în special, cît mai c o m p l e t — **subsistemele limbii române** și, pe de alta, să ridicăm **eficiența economică** a cercetărilor de lingvistică [3].

2.2. Necesitatea unei bănci de date pentru **limba română** a apărut și mai pregnant cînd s-a constatat că cercetările românești asupra vocabularului limbii române, de pildă, nu dispun de o serie de instrumente de lucru absolut indispensabile, cum ar fi un **dicționar general de frecvență a cuvintelor** sau **dicționare** cît mai complete de **sinonime, analogii** și **asociații** sau de **antonime,** de **omonime,** de **paronime** etc.

2.3. Dar nu numai **lexicologia** limbii române are mare nevoie de instrumente de acest fel, ci și alte domenii: ne lipsește, de exemplu, un **dicționar de frecvență grafo-fonematică,** după cum nu avem încă un **dicționar al tuturor formelor flexionare** pe care le au cuvintele din vocabularul limbii române, ca să nu mai vorbim de faptul că nici **sintaxa** și nici **stilistica** românească nu dispun de instrumente similare care să ușureze cercetarea lor.

2.4. În acest context, considerăm că este firesc ca datele acumulate într-o bancă destinată să funcționeze ca un auxiliar pentru studierea limbii

---

[1] Pentru alte limbi, există, pînă în prezent, cîteva bănci de date lingvistice în diferite țări (Canada, Franța, Italia, R.F.G., S.U.A., Suedia etc.), cu structuri mai mult sau mai puțin complexe și aflate în diferite stadii de lucru.

[2] Ulterior, este probabil ca automatizarea să fie extinsă și la studierea altor limbi, mai ales în scopul ușurării învățării lor.

[3] În acest fel, s-ar obține **scurtarea** considerabilă (de vreo cîteva ori) a **timpului de lucru** necesar elaborării unor teme de mare întindere și care presupun prelucrarea unui foarte bogat material lingvistic, **reducerea** corespunzătoare a **cheltuielilor** și, în sfîrșit, **folosirea mai rațională a forțelor de cercetare.**

române să fie nu numai de natură **semantică**, ci şi de natură **fonetică, fonologică, morfologică** şi, pe cît este posibil, **sintactică** şi **stilistică.** Cum un titlu care să sugereze toate aceste domenii nu este — din motive lesne de înţeles — posibil, banca al cărei proiect îl discutăm se va putea numi, convenţional, **Banca de date fono-morfo-semantice a limbii române** (cu abrevierea, tot convenţională, BANDASEM).

3. Banca ar urma să fie întocmită şi exploatată e x c l u s i v prin **computerizare**, cu ajutorul unor **module algoritmice** a căror elaborare va fi încredinţată, firesc, unor programatori. **Programele** se vor putea baza pe **principiile teoretice** şi pe **metodologiile aferente** elaborate de specialiştii domeniilor pertinente din Institutul de lingvistică din Bucureşti şi, eventual, din alte centre din ţară, după cum tot aceştia vor putea pregăti şi **inputul.**

3.1. În principiu, BANDASEM va funcţiona ca orice bancă de date : va **stoca**, după anumite reguli, informaţii din domeniile menţionate sub **2.4.** şi va permite **regăsirea** unei anumite informaţii de care este nevoie la un moment dat.

3.2. Prin structură şi în concordanţă deplină cu scopul urmărit, o bancă de informaţii n u este un **corpus fix**, dat o dată pentru totdeauna, ci un **ansamblu mobil**, pasibil de modificări şi adăugiri **cantitative** şi **calitative.** BANDASEM va fi deci un **sistem deschis** şi **modulat**, ceea ce va permite **adăugarea**, de cîte ori va fi nevoie şi fără dificultăţi de programare, de date noi, precum şi **modificarea** unora dintre informaţiile stocate, ambele operaţii putînd fi determinate de : a) abordarea unor **domenii** sau **aspecte** care n u au fost avute în vedere iniţial (în mod deliberat sau nu) şi b) **corectarea** sau **aducerea la zi** a unor informaţii, ca efect al cercetărilor noi (făcute, poate, chiar cu ajutorul băncii).

3.3. Condiţiile existente în momentul începerii proiectului nu permit introducerea **simultană** a datelor din t o a t e domeniile menţionate sub **2.4.** şi nici în ordinea specificată acolo, ceea ce presupune crearea pe etape a băncii.

S-ar putea începe, de exemplu, cu o parte dintre datele **semantice**, şi anume cu acelea care ar duce la elaborarea, exclusiv cu ajutorul calculatorului, a unui *Dicţionar confruntativ de omonime* (DCO) sau a unui *Dicţionar confruntativ de sinonime, de analogii şi de asociaţii* (DCSAAS) [4].

4. Sistemul de stocare a datelor este pe „cuvinte" sau, mai exact, pe **matrice** şi, respectiv, pe **înţelesuri** în cadrul fiecărei matrice, aplicîndu-se, riguros, principiul fundamental „un înţeles = un cuvînt".

4.1. Matricele vor fi plasate în **ordine strict alfabetică**, ceea ce va permite găsirea mai rapidă a informaţiei.

4.2. Ordinea datelor înscrise la fiecare înţeles al matricei (în cazul matricelor cu mai multe înţelesuri) trebuie să fie **aceeaşi** pentru t o a t e înţelesurile din inventar, tot pentru găsirea mai rapidă a unui anumit tip de informaţie.

---

[4] Ultimul dicţionar menţionat este în curs de elaborare la Institutul de lingvistică din Bucureşti, la acest proiect colaborînd şi specialişti de la Centrul de calcul al Universităţii Bucureşti.

4.3. Inventarul de matrice introdus în BANDASEM ar putea fi — teoretic — nelimitat sau, mai precis, limita lui va coincide, în ultimă instanță, cu numărul de cuvinte distincte reperate în **vocabularul limbii române** (cuvinte **comune** și **proprii**, vezi **6.10.—6.11.**).

4.4. Practic, s-ar începe cu inventare mai modeste, de pildă, cu unul ca acela al *Dicționarului explicativ al limbii române* (DEX) [5], care are circa 52 800 de articole, cu aproximativ 180 000 de înțelesuri.

4.5. În etapele următoare, acest inventar ar putea fi augmentat simțitor cu înțelesuri și cuvinte din *Dicționarul limbii române* (DLR) [6], apoi se va putea recurge la alte lucrări lexicografice și așa mai departe, pînă la înregistrarea **întregului** vocabular al limbii române.

5. Deoarece elementul de bază este reprezentat de **matrice**, banca trebuie să fie astfel construită încît să ofere t o a t e tipurile de informații posibile despre o matrice oarecare [7].

5.1. Cum este știut faptul că, în general, ordinatorul nu poate da decît exact ceea ce a primit prin algoritm, este limpede că, la întocmirea programelor, trebuie să avem în vedere **cît mai multe** tipuri — ca să nu spunem toate tipurile — de date de care vom putea avea nevoie vreodată și trebuie să recunoaștem că transformarea imprevizibilului în previzibil nu este o sarcină prea ușoară.

5.2. Chiar dacă banca este un **sistem deschis**, este de preferat ca adaosurile să fie mai mult de **inventar** (matrice și înțelesuri) decît de **tipuri** de informații.

5.3. Din punctul de vedere al **gradului de formalizare**, datele care ar urma să fie introduse în memoria calculatorului (formînd **inputul**) ar putea fi **codificate**, **cuantificate** (evaluate cantitativ și exprimate prin cifre) sau **scrise în clar.**

5.4. În schimb, datele obținute (formînd **outputul**) nu vor putea fi decît **scrise în clar** sau **cuantificate**, deoarece ele nu vor putea fi folosite **codificat** de către lingviști în cercetările lor ulterioare.

5.5. Unul și același tip de date ar putea fi introdus :

a) **codificat** (indicarea categoriei gramaticale, a domeniului, a rangului în vocabular, a tipului lexical etc.); la **output**, textul va fi **scris în clar;**

b) **cuantificat** (ordinea sensului în matrice, prima atestare etc.); la **output**, textul va apărea, de asemenea, **cuantificat;**

c) **scris în clar** (matricea, definiția înțelesului etc.); **outputul** va fi, desigur, **scris în clar.**

5.6. Pentru unele tipuri de date vor putea fi folosite și combinații de tipul :

a) **codificare** și **cuantificare** la **input** / **scriere în clar** și **cuantificare** la **output** (numărul și felul formelor flexionare);

---

[5] [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.

[6] Numai literele apărute din 1965 și pînă în prezent, respectiv, *M*, *N*, *O*, *R*, *Ș* și trei părți din litera *P*, au peste 40 000 de cuvinte și variante, cu aproximativ 100 000 de sensuri.

[7] Pentru tipurile de matrice din BANDASEM, vezi sub **6.**

b) **codificare şi scriere în clar la input / scriere în clar la output** (etimologia);

c) **cuantificare şi scriere în clar la input şi la output** (silabaţia, sinonimele, antonimele, paronimele, formele flexionare, variantele lexicale etc.).

5.7. Recurgem la modalităţi de formalizare de grade diferite ale unuia şi acelaşi tip de date, deoarece avem în vedere rezolvarea unor situaţii în care, o dată, trebuie să aflăm — de exemplu — c î t e **sinonime** are sensul respectiv (informaţie introdusă şi obţinută prin **cuantificare**), dar, altă dată, ne interesează c a r e sînt aceste **sinonime** (informaţie introdusă şi obţinută prin **scriere în clar**), după cum, la un moment dat, vom dori să ştim c î t e cuvinte sînt **împrumutate** din franceză (informaţie introdusă prin **codificare**, dar obţinută prin **cuantificare**), iar, cu alt prilej, vom avea nevoie de **lista** t u t u r o r cuvintelor împrumutate din franceză (informaţie introdusă prin **codificare** şi obţinută prin **scriere în clar**) sau chiar de **etimoanele** din franceză a acestor cuvinte (informaţie introdusă şi obţinută prin **scriere în clar**).

6. Acceptînd ca sistemul de stocare a datelor să fie pe **matrice** (vezi **4.**), şi nu pe **domenii**, pe **probleme** sau pe **tipuri** de informaţii, înseamnă că am acceptat, implicit, ca unitatea de bază în BANDASEM să fie **articolul** (în sens lexicografic tradiţional).

6.1. Fiecare **articol** din bancă va avea, ca titlu, o **matrice** al cărei specific va determina şi **tipul** de articol (vezi **7.**).

6.2. Matricele din BANDASEM pot fi: a) **lexicale** şi b) **flexionare.**

6.3. Matricele lexicale, la rîndul lor, se împart în: a) **invariante** şi b) **variante.**

6.4. Matricele lexicale invariante vor fi reprezentate de acele **forme neutre** [8] ale cuvintelor flexibile sau de acele **forme unice** ale cuvintelor neflexibile care sînt conforme cu normele limbii literare de astăzi [9].

6.5. Matricele lexicale variante vor fi reprezentate de variaţiile formale **sincronice** (dublete ale formelor literare, forme regionale sau populare) sau **diacronice** (forme învechite) ale **matricelor lexicale invariante** [10].

6.6. Matricele flexionare pot fi: a) **invariante** şi b) **variante.**

6.7. Matricele flexionare invariante vor fi reprezentate de acele **forme gramaticale** din **paradigmele** cuvintelor flexibile care sînt conforme cu normele limbii literare de astăzi [11].

---

[8] Aceste forme coincid cu nominativele singulare, nearticulate, la **nume** şi cu infinitivele scurte la **verbe.**

[9] De exemplu, ABECEDÁR, APRÍNS, CÁRE, FÁCE, ORBÉŞTE, SUB, VAI, VÉRDE etc. etc.

[10] De pildă, PENSIÚNE (variantă literară pentru unele sensuri ale lui PÉNSIE), POIÉNJE (variantă regională a lui PĂIÁNJEN), PARTICULIÉR (variantă învechită a lui PARTICULÁR) etc., cf. DLR, s.v. PÉNSIE, PĂIÁNJEN, PARTICULÁR.

[11] Alături de forma neutră CÁSĂ, banca va avea, la ordinea lor alfabetică, şi toate matricele flexionare invariante: CÁSA, CÁSE, CÁSEI, CÁSELE şi CÁSELOR.

6.8. Matricele flexionare variante vor fi reprezentate de variaţiile formale **sincronice** (dublete literare, forme gramaticale regionale sau populare) sau **diacronice** (forme gramaticale învechite) ale **matricelor flexionare invariante** [12].

6.9. Incluzînd şi **matricele flexionare** (invariante sau variante) în **totalitatea** lor, BANDASEM se va deosebi **fundamental**, în ceea ce priveşte inventarul, de dicţionarele tradiţionale, care, de regulă, înregistrează numai **matricele lexicale** (invariante sau variante). Chiar atunci cînd dicţionarele obişnuite cuprind şi **matrice flexionare**, acestea apar s e l e c t i v, nu e x h a u s t i v şi, în orice caz, nu ca articole separate, ca în BANDASEM.

6.10. O altă deosebire esenţială, din punctul de vedere al **inventarului** de matrice, dintre BANDASEM şi dicţionarele curente va fi şi aceea că banca va include, în final, nu numai termenii **comuni**, ci şi pe cei **proprii** (**toponime** şi **antroponime** în sens larg), oferind, în acest fel, posibilitatea studierii **vocabularului integral** al limbii române.

6.11. Este adevărat însă că termenii **proprii** vor putea fi introduşi în bancă d u p ă cei **comuni** sau, mai bine spus, numai după ce se va fi introdus, în memoria calculatorului, un număr apreciabil de cuvinte **comune**, acestea din urmă constituind, de multe ori, sursa de îmbogăţire a inventarului de **antroponime** şi, mai ales, de **toponime.**

7. După ce am descris **tipurile** de matrice care vor putea apărea în BANDASEM, este şi mai evident de ce **tipul** de matrice va determina **structura** articolelor, cum am afirmat sub **6.1.**

7.1. Astfel, articolele care încep cu **matrice lexicale invariante** se vor deosebi de celelalte trei tipuri prin faptul că vor avea şi o secţiune **semantică.** Numai la acest tip vor apărea **definiţiile lexicografice**, **sinonimele**, **antonimele**, **analogiile**, **asociaţiile**, **rangul în vocabular**, **tipul lexical**, **etimologia** etc.

7.2. Matricele lexicale variante nu vor fi urmate de articole propriu-zise, ci de indicarea ariei de răspîndire şi de tradiţionalele trimiteri la **matricele lexicale invariante de bază.**

7.3. Articolele care încep cu **matrice flexionare invariante** vor avea secţiunea morfologică mult mai dezvoltată decît cele de sub **7.1.**

7.4. În sfîrşit, matricele flexionare variante vor trimite la **matricele flexionare invariante** de care depind.

8. În linii mari, **tipurile** de date avute în vedere pentru BANDASEM (la **input** şi la **output**) vor acoperi marile domenii de studiere a **limbii**

---

[12] Pe lîngă matricea flexionară invariantă MERG (indicativul prezent, persoana 1 al matricei lexicale invariante MÉRGE) va apărea, la ordinea ei alfabetică, şi matricea flexionară variantă MEG (formă regională la acelaşi mod şi timp şi la aceeaşi persoană), după cum, în afară de matricea flexionară invariantă MERSÉI (indicativ, perfect simplu, persoana 1 de la MÉRGE), vor fi introduse, la ordinea lor alfabetică, şi matricele flexionare variante (la acelaşi mod şi timp şi la aceeaşi persoană) MERGĂI, MERGÉI, MERSÛI (forme regionale), MERŞÍ şi MERŞÚ (forme învechite). Pentru toate aceste exemple, vezi DLR, s.v. MÉRGE.

române: fonetica şi fonologia, ortografia şi ortoepia, gramatica (morfologia şi sintaxa), lexicul (semantica, formarea cuvintelor şi etimologia) şi stilistica.

8.1. Chiar dacă, la început, vor putea exista diferenţe cantitative şi calitative între modurile în care vor fi reprezentate domeniile enumerate sub **8.**, diferenţele vor putea fi reduse cu timpul, astfel încît, pînă la urmă, fiecare domeniu să fie reprezentat corespunzător specificului pe care îl are.

8.2. Descrierea va fi, iniţial, **sincronică, diacronia** apărînd, în această fază, accidental şi neconstituind o preocupare constantă.

Procedăm în acest fel şi din motive metodologice, considerînd că este nevoie, mai întîi, de un **punct de referinţă** (datele **sincronice**), faţă de care vor putea fi făcute, ulterior, şi evaluările **diacronice.** Cînd condiţiile o vor permite, **diacronia** va fi restabilită în drepturi şi se va bucura de un tratament identic cu acela al **sincroniei.**

9. Propunerile de date care ar urma să fie introduse în BANDASEM, precum şi aprecierile asupra informaţiilor care ar putea să fie obţinute cu ajutorul băncii le vom face cu alt prilej.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

SIMBOLUL ARTISTIC ÎN „CUVINTE POTRIVITE"

DE

EUGEN DORCESCU

I. În binecunoscutul său studiu dedicat simbolului artistic, Tudor Vianu îl definește pe acesta drept „profund" și „ilimitat" [1]. Recuperarea logică a simbolului nu ar fi posibilă, de vreme ce semnificatul nu poate fi redus la un concept. Pe de altă parte, tot acolo, se recunoaște că există și „simboluri ale limbii având o adîncime ilimitată. Inteligența nu se oprește niciodată cînd vrea să cuprindă semnificațiile unor cuvinte ca « natură » sau « forță ». Dar aceste cuvinte ilimitate nu se asociază cu nici o reprezentare individuală, în timp ce simbolul artistic presupune în chip obligatoriu o asemenea reprezentare, a cărei semnificație n-o căutăm, dealtfel, dincolo de el, ci în el și prin el" [2].

Să remarcăm, pentru început, că nu este clar dacă autorul se referă la imposibilitatea unei decodări empirice sau la aceea a unei analize raționale. Ilimitatea unui simbol artistic îl face, într-adevăr, ireductibil la un concept, dar nu-l poate sustrage, în mod definitiv, unei „rezolvări" analitice (care nu se confundă însă cu multitudinea și varietatea interpretării sale). În cazul din urmă, este necesar să se aibă în vedere nu doar momentul decriptării simbolului, ci și acela al elaborării și al emiterii lui. Totodată, se cuvine cercetată structura sa lingvistică.

Tudor Vianu se plasează în punctul de vedere al destinatarului [3], propunîndu-și să arate, în genere, *cum* este (sau *cum* ar putea fi) simbolul (lucru pe care, dealtfel, îl face cu strălucire) și nu *ce* este el. Ni se vorbește de „modalitățile ilimitării" : volumul vital, ambivalența etică, aspectul enigmatic, dar nu aflăm nimic despre comportamentul lingvistic (semantic) al simbolului artistic. Investigația sa rămîne, în esență, filozofică.

O definiție mentalistă, estetică, dă și Goethe, cel care „oferă poate cea mai clară și mai categorică formulare a distincției dintre alegorie și simbol" [4]. Simbolul, afirmă Goethe, „preschimbă fenomenul în idee, ideea în imagine, în așa fel încît ideea dăinuie în imagine, infinit de activă și mereu inaccesibilă, și chiar dacă ar fi exprimată în toate limbile, tot ar rămîne inexprimabilă" [5].

Într-o amplă și substanțială cercetare, Sorin Alexandrescu constată, pe bună dreptate, că, „spre deosebire de metaforă, simbolul a atras mai

---

[1] *Simbolul artistic*, în *Postume*, București, EPLU, 1966, p. 97—159.

[2] *Op. cit.*, p. 151.

[3] Cf. și Michael Riffaterre, *Încercare de definire lingvistică a stilului*, în *Probleme de stilistică*, București, ES, 1964, p. 53—83 ; idem, *The Stylistic Function*, în *Reprints of Papers for the Ninth Congress of Linguists*, august, 27—31, 1962, Cambridge Mass.

[4] René Wellek, *Istoria criticii literare moderne*, I, București, Editura Univers, 1974, p. 235.

[5] Apud René Wellek, *op. cit.*, p. 235. O sumară trecere în revistă a concepțiilor referitoare la simbol, în Al. Husar, *Ars longa*, București, Editura Univers, 1980, p. 15—76.

puțin atenția lingviștilor, specializați în semantică sau în poetică" [6]. Reține, apoi, ca utilă (este și părerea noastră) observația lui Archibald Mc. Leish, conform căreia „nu unul dintre cei doi termeni constituie simbolul, ci „relația" (dintre ei)" [7]. Cînd procedează însă la analiza concretă a procesului simbolic (poezia argheziană *O zi*), Sorin Alexandrescu intră în contradicție cu afirmațiile lui Tudor Vianu privitoare la ilimitarea sensului. Într-adevăr, *ceață* (căruia îi atribuie statut simbolic) e decodat fără dificultăți: „Pe fundalul întregului poem, termenul *ceață* simbolizează moartea. Avem a face cu un substantiv concret, care semnifică o entitate abstractă" [8]. De fapt, *ceață*, în împrejurarea de față, ca și în alte împrejurări (de pildă, în *Psalm* [9]), ni se pare a fi — așa cum am încercat să arătăm și altădată — o *metaforă-cadru* [10]. Sorin Alexandrescu însuși acceptă triada *metaforă — metaforă simbolică — simbol*, subliniind, în realizarea deplină a celui din urmă, rolul contextului. Simbolul este un cumul de sensuri, semnificația proprie și cea figurată menținîndu-se deopotrivă. Revenim, așadar, la acel fond latent, difuz, mobil și nelimitat al „metaforei poetice" [11], fără a avea o explicație precisă a acestui fenomen.

II. După opinia noastră [12], simbolul este, din punct de vedere semantic, *sinteza dintre metafora personificatoare și metafora depersonificatoare*. Altfel spus, este *expresia lingvistică a unei realități antropocosmice*, a unui veritabil *antropos — ergon*. Ontologia nu cunoaște asemenea realități, ele rămîn specifice artei, fapt care justifică sentimentul derutei, contrazicerea deprinderilor aperceptive, impresia de ilimitare semantică. Arta (arta literară), ca realitate psiho-fizică, se dovedește, deci, capabilă să rezolve incompatibilități ontologice. Simbolul e un proces, o geneză, rezumate, adesea, într-un substantiv. *Hyperion*, de pildă, este un *om-astru* și, simultan, un *astru-om*. Analiza cîtorva strofe din *Luceafărul* ni se pare edificatoare:

...Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lîngă fereastră unde-n colț
Luceafărul *așteaptă*

Privea în zare cum pe mări
Răsare și *strălucе*
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre *duce*

---

[6] Sorin Alexandrescu, *Simbol și simbolizare. Observații asupra unor procedee poetice argheziene*, în *Studii de poetică și stilistică*, București, EPL, 1966, p. 321.

[7] Archibald Mc. Leish, *Poetry and Experience*, London, The Bodley Herd, 1960, p. 80, apud Sorin Alexandrescu, *op. cit.*, p. 323. Al Husar, *op. cit.*, p. 55, susține că, „din punct de vedere lingvistic, simbolul implică un dinamism al mișcării (sic !) între doi termeni, care constituie un tot ce devine complet cînd ei stau împreună...".

[8] Sorin Alexandrescu, *op. cit.*, p. 325.

[9] Tudor Arghezi, *Scrieri*, I, București, EPL, 1962, p. 36.

[10] Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, Editura Cartea Românească, 1975, p. 124—131.

[11] Tudor Vianu, *Observații asupra metaforei poetice*, în „Iașul literar", XII, 1961, nr. 10, p. 56—60.

[12] Eugen Dorcescu, *Embleme ale realității*, București, Editura Cartea Românească, 1978, p. 84—89.

Îl vede azi, îl vede mîni,
Astfel dorința-i gata ;
El iar *privind* de săptămîni
Îi *cade dragă* fata... [13].

Așadar, *Hyperion* este subiect al predicatelor *așteaptă* (sem : *uman*), *răsare, străluce* (sem : *extraterestru*), *duce* (sem : *uman*), *privind (îi) cade dragă* (sem : *uman* [14]) etc. Bilateralitatea determinărilor, simultaneitatea personificării astrului și a depersonificării lui (odată personificat) generează, într-adevăr, un semantism profund și ilimitat, în structura căruia semul *uman* este o prezență obligatorie. Indiferent ce interpretare îi conferă exegeza, *Hyperion* rămîne, înainte de orice, o natură dublă, antropocosmică : *Hyperion* + *răsare, străluce, s-aprinde...* = *astru* ; *Hyperion* + *așteaptă, duce, privind, (îi) cade dragă...* = *ins*.

Asemenea performanțe sînt, firește, relativ puțin numeroase. În majoritatea cazurilor, poeții procedează fie descriptiv (referindu-se la mediu, asimilîndu-l, atribuindu-i comportament și însușiri omenești : personificare), fie confesiv (exprimînd, dimpotrivă, persoana prin mediu : depersonificare). Sinteza acestor două modalități — simbolul — reprezintă nivelul suprem al realizării estetice, înglobînd și depășind nu doar aparența sensibilă a operei (prozodie, anecdotică, motive), ci și forma ei (rezumatul inteligibil al celei dintîi : *structurile metaforice complexe* [15]). Simbolul conferă întregului plasarea simultană în timpul (confesiv) și în spațiul (descriptiv) ale universului estetic [16].

III. În ciclul *Cuvinte potrivite* [17] există cel puțin trei simboluri : în *Psalm* [18], *Despărțire* [19] și *Interior de schit* [20]. Alegem pentru analiza de față primul text, transcriindu-l în întregime :

Tare sînt *singur*, Doamne, și *pieziș* !
Copac *pribeag uitat* în cîmpie,
Cu *fruct* amar și cu *frunziș* [21]
Țepos și aspru-n *îndîrjire* vie.

---

[13] M. Eminescu, *Opere*, I, București, 1939, p. 167—168.

[14] Pentru diverse disocieri semice, să se vadă : I. Coteanu, *Comutarea și substituția*, în *Elemente de lingvistică structurală*, București, ES, 1967 ; Paula Diaconescu et Mihaela Mancaș, *Sémantique et stylistique. La structure sémantique des déterminants chez Mihail Sadoveanu*, în RRL, XIV, 1969, nr. 2, p. 111—137 ; Liliana Ionescu, *Observations sémantiques sur la métaphore dans Poemele luminii de Lucian Blaga*, în RRL, XIII, 1968, nr. 5, p. 439—447 ; Liana Schwartz, *Écart sémantique, structure des temps et structure des personnes dans le langage poétique*, în RRL, XV, 1970, nr. 1, p. 17—29 ; cf. și studiul cu caracter precumpănitor teoretic al Angelei Bidu-Vrănceanu, *Paradigmatic și sintagmatic în semantică*, din LR, XXIX, 1980, nr. 1, p. 3—11 ; de asemenea, A.-J. Greimas, *Despre sens*, București, Editura Univers, 1975, p. 53—62 etc.

[15] Așa am numit, în *Metafora poetică*, 1975, p. 47—73, acordul substantivului metaforic cu verbul și adjectivul, acord ce traduce relația ontologică dintre materie, mișcare și diverse însușiri „statice" ; cf. și conceptul de „complex metaforic nuclear", la Gh. Chivu, *Metafora în opera scriitorilor romantici români*, în LR, XXII, 1973, nr. 3, p. 217—241.

[16] Vezi, *supra*, nota 12.

[17] Vezi, *supra*, nota 9.

[18] *Op. cit.*, p. 36.

[19] *Ibidem*, p. 115.

[20] *Ibidem*, p. 136.

[21] *Fruct, frunziș* etc. sînt *grefe*. Pentru *grefă*, să se vadă și Tudor Vianu, *Sinonime, metafore și grefe metaforice la Tudor Arghezi*, în LR, XII, 1963, nr. 4, p.347—352. Ea diferă de ceea ce am numit *inducție* (*op. cit.*, p. 51).

Tînjesc ca *pasărea* ciripitoare
Să se oprească-n drum,
Să cînte-n mine şi să zboare
Prim umbra mea de fum

Aştept crîmpeie mici de gîngăşie,
Cîntece mici de vrăbii şi lăstun,
Să mi se dea şi mie,
Ca pomilor de rod cu gustul bun.

Nu am *nectare* roze de dulceaţă
Nici chiar aroma primei *agurizi*
Şi *prins* adînc între vecii şi ceaţă
Nu-mi stau pe *coajă* moile omizi.

Nalt candelabru, *strajă* de hotare,
Stelele vin şi se aprind pe rînd
În *ramurile*-ntinse pe altare —
Şi te *slujesc*; dar, Doamne, pînă cînd?

De-*a fi-nflorit* numai cu focuri sfinte
Şi de-*a rodi* metale doar, pătruns
De grelele *porunci* şi-*nvăţăminte*
Poate că, Doamne, *mi-este de ajuns.*

În rostul meu tu m-ai lăsat uitării
Şi *mă muncesc din rădăcini şi sînger*
Trimite, Doamne, semnul depărtării,
Din cînd în cînd, cîte un pui de înger,

Să bată alb din aripă la lună,
Să-mi dea din nou povaţa ta mai bună.

Simbolul se întemeiază pe binomul *om = copac*, enunţat în versul al doilea şi anticipat de simultaneitatea determinărilor din versul întîi *(singur—pieziş)*. Identificarea, reluată în strofa a patra (la mijlocul discursului), printr-o comparaţie ce reactualizează „convenţia" analogiei *(Ca pomilor de rod cu gustul bun)*, ar putea rămîne o depersonificare oarecare. Cum se observă însă, concomitent cu direcţia *om — copac* este prezentă şi direcţia antitetică *copac—om*, într-o simetrică acumulare de determinări (inducţii şi grefe). Arborescenţa semelor *(uman, vegetal)*, dedusă din determinările verbale, adjectivele, din grefele substantivale metaforice, culminează în enunţul sintetic *personificator — depersonificator* din strofa a şaptea, unde bilateralitatea se transformă în indistincţie: *Şi mă muncesc din rădăcini şi sînger*. Configuraţia acestui *antropos — ergon*,

deopotrivă *individ uman* şi *plantă* (desemnat încă în versul întîi) se relevă aici pe deplin. Schematic, circuitul semantic s-ar putea reprezenta astfel:

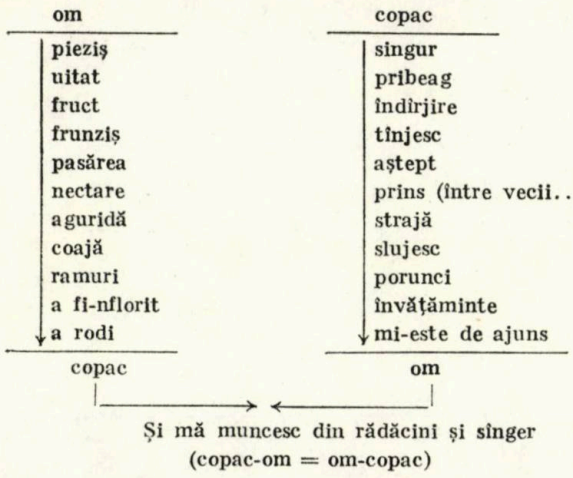

Structura semantică a *Psalmului* ni se înfăţişează, deci, în funcţionalitatea ei, similară celei din *Luceafărul*. Se păstrează, totuşi, o diferenţă de amplitudine — favorabilă simbolului eminescian. Decalajul *uman-extraterestru* întrece cu cîteva nivele distanţa *uman-vegetal* [22]. Ambele poeme însă realizează sinteza identitate — alteritate, situîndu-se, decis, în perimetrul simbolului şi separîndu-se doar prin gradul de surpriză şi prin grandoarea asocierii.

Mai 1980

Universitatea din Timişoara
Facultatea de filologie
Timişoara, B-dul V. Pârvan 4

[22] Liana Schwartz, *art. cit.*, p. 19.

NIŞTE, UNII, CÎŢIVA — ÎN PREDAREA LIMBII ROMÂNE LA STRĂINI

DE

MELANIA FLOREA

1. Scopul unui curs pentru străinii începători nu este predarea teoriei, ci formarea deprinderii de a construi propoziţii, respectînd tiparele limbii ţintă, tipare care să ajungă a fi utilizate fără vreo intenţie conştientă. Pentru a-i ajuta să transforme în deprinderi involuntare structurile fundamentale ale românei, este nevoie de elaborarea unor materiale diverse, a unor tipuri variate de exerciţii, care să conducă în final la obţinerea unor automatisme.

În perspectiva predării limbii române ca limbă străină, probleme speciale ridică unităţile *nişte, unii, cîţiva*, care, deşi se situează diferit în sistemul limbii (articol nehotărît, respectiv pronume şi adjective nehotărîte) [1], prezintă anumite interferenţe distribuţionale din care derivă unele dificultăţi în însuşirea lor corectă de către străini.

Problema confuziilor se pune mai puţin la singular, unde există forme specializate pentru articolul nehotărît *(un, o)* şi pentru pronumele nehotărît *(unul, una)* [2]. Formele de singular *cîtva, cîtăva* apar extrem de rar şi aproape numai alături de două substantive (făcînd parte din vocabularul fundamental): *timp, vreme (cîtva timp, cîtăva vreme)* şi nu intră în concurenţă cu *un, o* sau cu *unul, una*.

1.1. Datorită predării articolului nehotărît încă în primele lecţii, tipul cel mai frecvent de greşeli este legat de tendinţa străinilor de a absolutiza pe *nişte* (excluzînd adjectivele nehotărîte *unii* şi *cîţiva*) şi caracterizează mai ales pe vorbitorii limbii engleze, care echivalează pe *nişte* cu *some*.

1.2. O altă greşeală este provocată de confuzia dintre pluralul articolului nehotărît şi pronumele nehotărîte *unii* şi *cîţiva*, ajungîndu-se, prin extinderea utilizării articolului şi în absenţa substantivului, la construcţii nereperate în limba română: „— *Ai dicţionare*? — * *Am nişte*".

---

[1] Aspectele teoretice sînt elucidate într-o bogată bibliografie, din care selectăm: Em. Vasiliu, *Problema articolului şi a funcţiilor sale în limba română*, în LR, I, 1952, nr. 1, p. 32—36; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, Bucureşti, 1956, p. 330, 394—396; Ion Coteanu, *Contribuţii la teoria articolului*, în SCL, VII, 1956, nr. 1—2, p. 57—74; *Gramatica limbii române*, vol. I, ed. a II-a, Bucureşti, 1966, p. 108—111, 173—178; Valeria Guţu Romalo, *Articolul şi categoria determinării în limba română actuală*, în *Elemente de lingvistică structurală*, Bucureşti, 1967, p. 225—236; Alexandru Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, 1968, p. 309; Georgeta Ciompec, C. Dominte, Cl. Mîrza, Valeria Guţu Romalo, Em. Vasiliu, *Limba română contemporană*, vol. I (sub conducerea acad. Ion Coteanu), Bucureşti, 1974, p. 135, 156, 167, 267.

[2] La singular, dificultăţile sînt legate mai mult de diferenţierea numeral — articol — adjectiv pronominal nehotărît: „în general, *un* are valoare de numeral cînd se opune altor numerale, are valoare de articol cînd la plural îi corespunde *nişte* şi valoare de adjectiv pronominal cînd îi corespunde la plural *unii, unele*" (*Gramatica limbii române*, vol. I, ed. cit., p. 109); vezi şi Mircea Zdrenghea, **Un, o** — *articol, numeral, pronume*, în LR, IX, 1960, nr. 5, p. 37—39.

2. Însuşirea corectă a celor trei unităţi de către străini, fără a se apela la un aparat teoretic prea complicat, se poate realiza printr-o exersare variată şi suficientă a structurilor ce cuprind aceste unităţi, evidenţiindu-se în primul rînd diferenţele de distribuţie. În cazurile în care intervin interferenţe ce fac insuficiente aceste particularităţi, pentru o distincţie clară procedura este lărgită prin luarea în discuţie a unor considerente de ordin semantic.

2.1. Diferenţele din punctul de vedere al distribuţiei rămîn cele mai semnificative şi relevarea lor asigură cel mai bine o învăţare corectă a structurilor ce conţin cele trei unităţi.

— Aceste diferenţe se realizează mai clar în cazul absenţei substantivului. Din acest punct de vedere, opoziţia de bază se stabileşte între *nişte*, pe de o parte, şi *unii*, *cîţiva*, pe de altă parte. Fiind articol, *nişte* nu poate să apară decît însoţind substantivul, pe cînd *unii*, *cîţiva* pot să apară atît în prezenţa, cît şi în absenţa substantivului.

Dacă, în loc de a fi predat în acelaşi timp cu formele de singular ale articolului nehotărît, *nişte* ar fi introdus în programa cursului mult mai tîrziu decît acestea şi, în orice caz, după *unii* şi *cîţiva*, s-ar evita confuziile dintre articol şi pronume, întrucît străinii ar stăpîni suficient de bine cele două pronume nehotărîte în momentul cînd ar trebui să-şi însuşească pluralul articolului nehotărît.

Soluţia este convenabilă şi pentru că *nişte* are o frecvenţă mult mai redusă decît *un*, *o* şi, în plus, poate avea uneori o nuanţă depreciativă, ceea ce îndeamnă la prudenţă în folosirea lui (mai ales că limba română contemporană manifestă o preferinţă vădită pentru *unii* şi *cîţiva*).

— Relativ la absenţa sau prezenţa substantivului se mai poate constata o particularitate distributivă ce caracterizează numai structurile conţinînd pronumele nehotărîte *unii* sau *cîţiva* (pronume nehotărîte citate realizează astfel o opoziţie cu adjectivele pronominale corespunzătoare). Acestea se pot combina cu substantive sau pronume în acuzativ, precedate de prepoziţia *dintre*: *unii (cîţiva) dintre studenţi (dintre noi)*.

— Cea mai interesantă opoziţie din punct de vedere distributiv se stabileşte între *nişte*, *unii*, pe de o parte, şi *cîţiva*, pe de alta [3] (şi se manifestă atît în cazul pronumelor, cît şi în cel al adjectivelor nehotărîte). *Cîţiva*, *cîteva*, trimiţînd semantic la ideea de cantitate, se apropie de numeral şi prezintă posibilităţi distributive mai largi decît celelalte două: se pot combina cu *vreo* sau *alţi*, *alte (vreo cîţiva studenţi, alţi cîţiva studenţi)*.

Această diferenţă de distribuţie sugerează o subclasificare chiar în cadrul adjectivelor pronominale care au aceeaşi formă cu cea a pronumelor corespunzătoare (diferite de adjectivele cu formă distinctă de cea a pronumelor — *acest*, *vreun*, *nici un*, *alt* — nu numai prin formă, ci şi prin distribuţie).

---

[3] Situaţie oarecum paradoxală, întrucît, ca articol, *nişte* este membru al unui grup binar exocentric (în care nici un constituent nu are distribuţie identică cu cea a întregului grup), în vreme ce *unii* şi *cîţiva* intră într-un grup endocentric, în care au o distribuţie identică cu cea a întregului grup (chiar şi în prezenţa substantivului, care nu are o asemenea distribuţie identică), ceea ce le conferă din punct de vedere strict formal calitatea de centru al grupului nominal.

2.2. La diferenţele de ordin distributiv, între *unii* şi *cîţiva* se pot adăuga şi unele diferenţe formale. Acestea pornesc de la calitatea de pronume sau de adjectiv pronominal a celor două unităţi. Spre deosebire de *cîţiva (cîtorva)*, la pronumele *unii* se întîlnesc forme speciale de genitiv—dativ *(unora)*, diferite de adjectivul corespunzător *(unor)*.

2.3. Dificultăţile majore pe care le întîmpină străinii sînt provocate de distribuţia comună pentru o parte din structuri.

Cele mai multe interferenţe apar în prezenţa substantivului, cînd se realizează aceleaşi tipuri de structuri :

— { *Nişte* / *Unii* / *Cîţiva* } *studenţi citesc.*

— { *Nişte* / *Unii* / *Cîţiva* } *studenţi* { *buni* / *ai facultăţii* / *ai mei* / *de frunte* / *de aici* } *citesc.*

Toate cele trei unităţi manifestă incompatibilitatea combinării cu articolul hotărît, cu adjective la gradul superlativ relativ, cu articolul demonstrativ, cu adjectivul pronominal demonstrativ postpus, cu pronumele de întărire şi cu pronumele (ori adjectivul pronominal) *tot, toată, toţi, toate*, precum şi anumite restricţii în utilizarea adjectivelor antepuse.

Inserţia adjectivului calificativ între articolul nehotărît ori adjectivele pronominale *unii, cîţiva* şi substantiv este mult mai rară la plural şi aproape imposibilă la comparativ : se utilizează mai des *un bun student, un modern hotel, o mai bună organizare* decît *nişte (unii, cîţiva) buni studenţi, nişte (unele, cîteva) moderne hoteluri*[4] şi aproape niciodată *nişte (unele, cîteva) mai bune organizări*.

Aceste interferenţe impun introducerea unor precizări de sens, singurele capabile să distingă cele trei unităţi în cazul unei identităţi de distribuţie :

Nişte trimite la plural, fără a preciza dacă este vorba de un număr mai mare sau mai mic de fiinţe sau obiecte. *(Nişte* ca adjunct al unui substantiv la singular — *nişte hîrtie, nişte apă, nişte pîine* — trebuie predat în altă lecţie decît articolul nehotărît la plural. Această structură specială poate fi legată de ideea de plural, de mulţime, prin semnificaţia de continuitate, de cantitate care poate fi împărţită în unităţi mai mici sau mai mari).

Cîţiva se referă întotdeauna la un număr mic de fiinţe sau de obiecte şi poate fi asociat în predare cu pronumele interogativ *cîţi, cîte*.

Unii nu se referă la un număr mai mare sau mai mic, ci selectează un număr oarecare de fiinţe sau obiecte dintr-un grup mai mare de ase-

---

[4] În ultimul timp se pot întîlni în stilul publicistic suficient de multe adjective antepuse care nu mai adaugă nici o nuanţă stilistică suplimentară, particularitate ce ar trebui să caracterizeze antepunerea adjectivului (Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 718—720 ; Magdalena Popescu-Marin, *Observaţii asupra topicii atributului adjectival în limba română*, în *Studii de gramatică*, vol. III, Bucureşti, 1961, p. 161—178 ; Alexandru Graur, *op. cit.*, p. 313—316 ; Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (româna comună)*, Bucureşti, 1969, p. 152, pentru a enunţa doar lucrările mai reprezentative dedicate topicii adjectivului calificativ).

menea ființe sau obiecte : *unii studenți* (ideea de selecție : *nu toți studenții*) ; *unii studenți... alți studenți (alții)*. Este recomandabil ca *unii* să fie predat în același timp cu corelativul său *alții*.

3. În cadrul lecției, un rol de bază îl au exercițiile care oferă posibilitatea de a fi subliniate unele ocurențe obligatorii și, indirect, evidențiază unele incompatibilități.

Pentru a transforma modelele în automatisme este necesar ca aceste exerciții să debuteze cu un tip foarte simplu, *de repetare*, urmate de altele *de combinare* și apoi de cele mai pretențioase, *de substituție* și *de transformare*. Studentul străin are astfel posibilitatea să opereze substituirea unei (unor) unități lîngă un model dat, respectînd obligatoriu poziția unității substituite. Dar, pe cînd la substituție automatismele pot fi realizate inconștient, la transformare, deși studentul străin repetă același model sintactic, el produce propoziții noi, aplicînd tuturor stimulilor mecanismul stabilit prin convenție.

Martie 1980

Facultatea de limba și literatura română
București, str. Edgar Quinet 5—7

CONJUNCTIVUL PREZENT AL VERBULUI *AVEA*. CONSIDERAȚII ISTORICE

DE

ION GHEȚIE

Se știe că în paradigma de conjunctiv prezent a verbului *avea* sînt etimologice numai formele de pers. 3 sg. și pl. : *aibă* (< *habeat*, respectiv *habeant*). La celelalte persoane, formele actuale provin de la indicativul prezent : (să) *am*, *ai*, *avem*, *aveți*. În secolul al XVI-lea, la pers. 1 și 2 sg. aveau curs formele *aib(u)* și, respectiv, *aibi*, ultima dintre ele păstrată în circulație regională pînă astăzi. Înlocuirea lor prin formele corespunzătoare de indicativ prezent s-a produs abia în secolul al XVIII-lea[1]. În privința originii acestor forme, se trimite de obicei la lat. *habeam* și *habeas* [2], uitîndu-se însă că, din punct de vedere fonetic, aceste etimoane trebuiau să dea în românește 1 sg. **aibă* și 2 sg. **aibă*. Pentru a-l explica pe *aibu* din *habeam* va trebui să admitem că neatestatul **aibă* a fost modelat sub influența formelor de pers. 1 sg. ale indicativului prezent terminate în *-u* (*ducu*, *frigu*, *portu*) și, mai ales, a formei de ind. prez. 1 sg. a verbului *avea* (**aibu*). Și la pers. 2 sg. e nevoie să presupunem o acțiune modelatoare similară, desinența *-i* fiind caracteristică tuturor formelor verbale de pers. 2 sg., indiferent de mod sau de timp (cu excepția imperativului). Așadar : **aibă* > *aibi*.

În ceea ce privește formele de pers. 1 și 2 pl. se consideră că substituirea formelor etimologice s-a petrecut cu mult înaintea scrierii primelor texte românești. O tipăritură din prima jumătate a secolului al XVII-lea, *Catehismul* tradus de bănățeanul Ștefan Fogarasi (Alba Iulia, 1648), folosește la pers. 1 pl. a conjunctivului prezent al verbului *avea* o formă neatestată pînă în prezent : *să aibem* (*să aibăm*). Contextul în care ea apare nu lasă nici o îndoială asupra valorii sale reale : *sze ajbem urere de à jertare tuturora* (p. 44 ; în transcriere interpretativă : *să aibem* [3] *vrere a iertare tuturora*). Descinde această formă din conjunctivul latin *habeamus*? Există mai multe motive care ne împiedică să acceptăm o asemenea ipoteză. Nu vom insista prea mult asupra faptului că, după păreri autorizate, formele de conjunctiv prezent pers. 1 și 2 sg. și pl. au fost înlocuite, încă în latina dunăreană, prin cele corespunzătoare de indicativ prezent [4], întrucît (cel puțin la singular) verbul *avea* face excepție de la această

---

[1] Vezi C. Frâncu, *Cu privire la vechimea a două inovații în flexiunea verbală, comune dialectelor limbii române*, în FD, VI, p. 185.

[2] Vezi Al. Rosetti, ILR², p. 157 ; cf. Alf Lombard, *Le verbe roumain. Étude morphologique*, vol. II, Lund, 1955, p. 906, 969.

[3] Altă interpretare posibilă : *aibăm*.

[4] *Istoria limbii române*, vol. II, București, 1969, p. 97 ; vezi și p. 268.

regulă [5]. Din punct de vedere fonetic, *habeamus* nu putea da *aibem* din două motive. Întîi, pentru că intervertirea sunetelor *b* și *e* (de fapt, iod) nu s-a produs decît în cuvintele în care vocala dinaintea labialei era accentuată: *cúbeum* > *cuib*, *hábeat* > *aibă*, *rúbeus* > *roib* [6]. Or, în *habeámus* accentul urmează, nu precedă labiala. Acest ultim fapt ne îngăduie să ridicăm cea de-a doua obiecție împotriva derivării lui *aibem* din *habeamus*. Fiind tonic, *a* nu putea trece la *ă* (și apoi, prin analogie, la *e*). Conform legilor fonetice ale limbii române, *habeamus* trebuia să dea în românește **aveam*. Atestarea tîrzie a formei *aibem* este încă o piedică în calea etimologiei discutate aici. În *Fragmentul Todorescu* (text bănățean-hunedorean din jurul anului 1570) nu se întîlnește decît forma *(să) avem* (2^v/18, 3^r/19) [7].

Toate aceste considerente ne îndreptățesc să afirmăm că forma *aibem* este analogică, fiind creată după modelul paradigmei de singular *aib(u)*, *aibi*, *aibă* (ultima formă apărînd și la pers. 3 pl.), după cum analogică este și forma de gerunziu *aibînd*, atestată în unele texte din secolul al XVI-lea [8].

Mai 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[5] În legătură cu înlocuirea formelor de conj. prez. pers. 1 și 2 pl. prin formele corespunzătoare de la ind. prez., a se vedea Louis Mourin, *La disparition des formes différenciées du subjonctif présent roumain*, în *Omagiu Rosetti*, București, 1965, p. 593—598.

[6] *Istoria limbii române*, vol. II, p. 200.

[7] În *Palia de la Orăștie*, conjunctivul prezent pers. 1 pl. nu este întrebuințat.

[8] Densusianu, HLR, p. 200; Rosetti, ILR², p. 567; Alf Lombard, *op. cit.*, p. 907.

TEXTUL LITERAR: MODALITATE DE CULTIVARE A EXPRIMĂRII ELEVILOR

DE

VALERIA GUȚU ROMALO

1. „Limba română", obiect de studiu în învățămîntul preuniversitar, se organizează dihotomic prin componentele limbă și literatură. Aceste două domenii, deși interferează inevitabil într-o anumită măsură („literatura" implică necesar „limba"), ridică probleme conceptuale și de metodologie diferite. Ponderea lor, locul ce li se acordă în procesul de învățămînt variază de la o etapă la alta: în învățămîntul gimnazial, lecțiile de limbă[1] alternează cu cele de literatură; în liceu, accentul principal cade asupra literaturii. În abordarea literaturii, rolul principal revine textului, analizei de text.

2. Finalitatea principală a analizei textului literar, a discutării lui cu elevii o constituie stabilirea contactului cu fenomenul estetic literar și cu literatura română. Orientarea discuției diferă în funcție de vîrsta elevului. În primele clase, accentul cade pe exploatarea posibilităților educative, patriotice și afective ale poeziei sau bucății de proză comentate. Mai tîrziu, pornind de la textele incluse în manual, sînt introduse informații referitoare la autorii lor, la epoca în care au fost scrise. Din însumarea treptată a acestor date se constituie o imagine — inevitabil fragmentară — a literaturii române. Abia în clasele liceale, cînd textul literar este prezentat ca moment al istoriei literaturii române, această imagine se completează și se ordonează într-o perspectivă evolutivă.

În tot cursul învățămîntului preuniversitar, predarea literaturii române vizează și un scop formativ deosebit de important (și nu totdeauna bine servit): dezvoltarea componentei estetice a personalității elevului, educarea sensibilității lui în sensul receptivității față de literatură și, indirect, față de fenomenul artistic în general.

3. Textul literar reprezintă totodată și o punte între literatură și limbă (lingvistică). Discutarea textului literar oferă o bază firească realizării unuia din obiectivele importante ale predării limbii materne, obiectiv explicit formulat în programele de învățămînt, acela de cultivare a posibilităților de exprimare, de dezvoltare a abilității lingvistice a elevilor.

Comentariul textului literar este privit în practica didactică curentă ca o ocazie de îmbogățire a vocabularului elevilor, care sînt îndemnați să rețină cît mai multe din cuvintele noi întîlnite în text. În acest scop se propun atît în manuale, cît și de profesori diferite exerciții.

---

[1] Deși programele au în vedere cunoștințe de limbă în general și cultivarea exprimării elevilor, în virtutea unei îndelungi tradiții limba este identificată abuziv cu gramatica — formulări de tipul „La gramatică s-a vorbit despre antonime (sau despre diftongi)" sînt curente.

Analiza literară a textului poate fi utilizată însă și ca mijloc de dezvoltare a „simțului limbii", ca modalitate de rafinare a exprimării prin introducerea distincțiilor stilistice : diversitatea textelor literare, a variantelor la care apelează scriitorii permit punerea în evidență a diferențelor stilistice, a numeroaselor registre lingvistice în care se realizează comunicarea în cadrul unei colectivități umane de complexitatea societății moderne. Exactitatea și eficacitatea actului de comunicare depind nu numai de cunoașterea și respectarea sensului cuvintelor și a regulilor gramaticale, ci și de alegerea potrivită a registrului lingvistic (familial, oficial, regional etc.) în raport cu condițiile concrete în care se realizează comunicarea.

4. Orice analiză a unui text literar presupune o bună înțelegere a lui. Desprinderea mesajului de idei și descoperirea efectului artistic depind în primul rînd de calitatea descifrării lingvistice, care este condiționată de cunoștințele cititorului : cu cît acesta dispune de un „aparat" lingvistic mai rafinat, lectura va fi mai nuanțată și mai bogată. În sens invers, contactul cu texte literare numeroase și variate îmbogățește și rafinează competența lingvistică a individului, ameliorînd atît performanța, cît și receptarea.

Necesitatea pregătirii lingvistice a comentariului de text literar este un fapt unanim acceptat : indicațiile metodice prevăd „explicarea cuvintelor" ca un „moment"[2] al lecției de analiză, manualele însoțesc textele de note cu explicații lingvistice. În general însă, această pregătire a analizei literare se reduce la informații lexicale : sînt explicate, adeseori prin indicarea unor sinonime, cuvintele presupuse necunoscute elevilor — elemente regionale, arhaice, neologisme —, se dă sensul unor expresii mai puțin uzitate. Cu totul izolat sînt menționate și particularități de altă natură : fonetisme și formații morfologice regionale și arhaice.

Explicațiile din note facilitează astfel înțelegerea textului și, ca urmare, scutesc pe elev de căutarea în dicționar, dar, limitîndu-se în general la indicarea sensului, nu-l ajută să situeze termenul necunoscut în ansamblul vocabularului prin atribuirea lui unei anumite pături lexicale. Adăugarea unor indicații de tipul : *arhaism*, *regionalism*, *element argotic* etc. (informații pe care dicționarele le dau) ar contribui la rafinarea exprimării elevilor prin dezvoltarea conștiinței diversificării lingvistice, prin punerea în evidență a raporturilor dintre modul de organizare a mesajului și condițiile sociale în care se realizează comunicarea într-o situație concretă la un moment dat. Conștiința acestei diversificări este presupusă de înțelegerea raportului și a distincțiilor dintre vorbirea familiară,

---

[2] Cf., de pildă, Al. Bojin, *Interferențe, interdisciplinaritate în studiul literaturii*, în *Studii de metodică a limbii și literaturii române*, București, 1974, p. 29. În ce privește modul de explicare a cuvintelor s-au formulat două opinii, aparent, opuse : unii (Al. Bojin, *art. cit.*, p. 40), avînd în vedere cultivarea exprimării, recomandă să se indice nu numai sensul din text al cuvîntului necunoscut, ci și sensul fundamental, pe cînd alții (cf. C. Parfene, *Literatura în școală*, București, 1977, p. 174) consideră că „explicarea cuvintelor trebuie orientată către relevarea valorii lor stilistice", căci, „în limbajul poetic, cuvîntul interesează... nu prin sensul lui obișnuit, din dicționar, ci prin accepțiunea lui figurată...". Afirmația referitoare la rolul cuvîntului în textul poetic este adevărată, cu precizarea că valoarea estetică a folosirii în text a unui cuvînt nu poate fi descoperită și accepția lui nu poate fi apreciată ca figurată decît prin raportarea la sensul obișnuit, „din dicționar". Cele două obiective didactice vizate de analiza de text — înțelegerea lui artistică și cultivarea exprimării — nu pot fi despărțite.

varianta regională sau argotică, cu care copilul vine „de acasă" și limba literară standard, varianta oficială sau profesională, cu care îl deprinde școala. Înțelegerea existenței acestor diferențe și a importanței lor constituie baza necesară a cultivării exprimării, care reprezintă unul din obiectivele importante ale predării limbii (și literaturii) române în școală. În formarea și dezvoltarea conștiinței organizării limbii ca sistem de variante [3], un instrument deosebit de util, cu condiția să fie folosit, în mod conștient și sistematic, și în acest scop, este textul literar, care se caracterizează tocmai prin libertatea de a apela, cu intenții artistice, la oricare dintre variantele funcționale sau regionale ale limbii.

Analiza textelor literare, care ocupă un număr mare de ore în programele disciplinei „limba (și literatura) română", neglijează însă în general acest aspect.

Un interes oarecum special se acordă elementului regional, fapt datorat includerii în manuale a unor texte de I. Creangă, G. Coșbuc, M. Sadoveanu, N. Labiș etc., în care se întîlnesc numeroase particularități lingvistice populare și regionale. Cuvintele dialectale presupuse necunoscute elevilor sînt explicate prin sinonime [4] (ca și arhaismele, neologismele) fără nici o referire la apartenența lor la lexicul regional. Această particularitate se deduce, de obicei, empiric și global, din precizările de ansamblu ce se fac în legătură cu limba și arta scriitorului, sau, uneori, din categorisirea lor ca atare în exerciții, care cer elevilor să le identifice în text, să le indice sensul [5] sau chiar să le folosească în propoziții sau mici compoziții [6].

Explicațiile sînt destinate pregătirii înțelegerii textului, iar exercițiile urmăresc fixarea cuvintelor noi, îmbogățirea vocabularului elevilor.

Procedeele adoptate nu sînt totdeauna judicios alese, nu servesc scopul propus. Astfel, a cere elevilor să identifice ei elementele regionale înseamnă a-i confrunta cu o problemă a cărei rezolvare presupune date pe care nu le au. Ca urmare vor alcătui pe ghicite o listă de cuvinte sau expresii necunoscute lor. Identificarea elementului regional cu termenul necunoscut este periculoasă, căci falsifică, în loc să-l rafineze, sentimentul lingvistic al elevului, pentru care noi, necunoscute sînt nu numai elementele regionale din textele literare, ci și arhaismele și multe neologisme. Totodată, în vorbirea lui „de-acasă" pot exista adeseori elemente regionale proprii zonei lingvistice căreia îi aparține, pe care el le cunoaște și nu le simte ca neliterare, dacă nu i se atrage în mod explicit atenția. Identificarea empirică element necunoscut=element regional nu-l ajută să recunoască particularitățile lingvistice proprii.

Un procedeu mai eficace sub aspectul cultivării exprimării ni se pare caracterizarea clară ca regionale sau populare a unora dintre ele-

---

[3] Cf. I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, București, 1973.

[4] Ca, de exemplu, *Șagă* = glumă, *mas* = popas, *hultan* = uliu, pasăre mare răpitoare etc. (ca și *banat* = provincie administrată de un ban (conducător) sau *draperie* = perdea de stofă sau catifea...).

[5] „Explicați înțelesul următoarelor expresii... *se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburii; însă mama... sărmana, nu știa de asta nici cu spatele...*", cf. Graziella Ștefan, Vladimir Gheorghiu, *Carte de citire* (clasa a V-a), p. 73.

[6] „Subliniați expresiile populare și regionalismele care dau farmec și haz povestirii lui I. Creangă... Rețineți și folosiți aceste expresii populare în propoziții alcătuite de voi" cf. Lucia Atanasescu, *Carte de citire* (clasa a VI-a), p. 17).

mentele (nu numai lexicale, ci și fonetice, morfologice etc. : *răle, ogoară, sireaca* se situează în afara normelor literare, ca și *șagă* etc.) necunoscute din textul supus analizei literare, indicîndu-se corespondentele literare și menționîndu-se, atunci cînd se poate și e cazul, echivalentele r e g i o n a l e (specificate ca atare) din graiul „de-acasă".

Recunoașterea elementelor neliterare din vorbirea proprie constituie o condiție deosebit de importantă în procesul de achiziție a limbii standard, de cultivare a exprimării, în sensul stăpînirii (și folosirii corecte) a celor două registre lingvistice.

În ce privește elementul regional propriu textului analizat este suficient să fie înțeles, ca urmare exercițiile de fixare a lui prin utilizare în compoziții, de pildă, reprezintă un lux, pe care economia de timp a programelor nu îl permite [7].

Probleme analoge ridică elementul arhaic care poate fi întîlnit în textele literare discutate : el trebuie nu numai glosat, ci și situat ca aparținînd unor etape lingvistice revolute, îmbogățirea cunoștințelor de limbă ale elevilor căpătînd astfel și o dimensiune calitativă.

În mod oarecum diferit pot fi tratate neologismele din textul analizat, care în manuale sînt, ca și celelalte cuvinte presupuse necunoscute elevilor, glosate în note. În foarte multe cazuri e vorba de termeni care aparțin limbii literare a c t u a l e și ca atare e bine să fie însușiți în vederea utilizării, să pătrundă în fondul lexical activ al elevilor.

În acest scop e recomandabil ca explicarea semantică a acestor cuvinte să fie însoțită de precizarea și fixarea lor prin exerciții l e x i c a l e prin care să fie încadrate în serii sinonimice, în perechi antonimice, în familia de cuvinte din care fac parte ; exerciții g r a m a t i c a l e vor fi folosite pentru a pune în evidență particularitățile lor morfologice și sintactice. (Stabilindu-se raporturile sinonimice e util să se atragă atenția asupra limitelor acestora. Așa, de pildă, *a circula* este sinonim cu *a merge* în contexte ca *Trenul (tramvaiul* etc.) *circulă* sau *merge*. Sinonimia încetează însă în cazul unor substantive ca *ceasul, radioul* care se combină cu *a merge* (sinonim în acest caz cu *a funcționa*), dar nu și cu *a circula.*)

5. Analiza textului literar oferă numeroase și variate posibilități de îmbogățire și nuanțare a cunoștințelor lingvistice ale elevilor [8]. Rolul profesorului este să descopere, ținînd seama de scopurile urmărite, în fiecare text, problemele care pot fi discutate în mod mai profitabil. Priceperea și talentul lui se manifestă în modul de a rezolva aceste probleme, ferindu-se de șabloane și căutînd să trezească interesul elevilor.

Mai 1980 *Facultatea de limba și literatura română*
București, str. Edgar Quinet 5—7

[7] Cf. Liliana Ionescu Ruxăndoiu, *Probleme ale predării variației regionale în textul literar*, în LL, 1979, nr. 4, p. 430 urm.

[8] Vezi I. Coteanu, *Teze pentru o discuție despre relația dintre limba și literatura română în procesul de instruire și educare a tineretului școlar*, în LL, 1980, nr. 1, p. 87 urm.

V. ROM. *ÎMPĂREA* „PĂREA" SAU *(Î)M PĂREA?*

DE

FINUȚA HASAN

1. În cele ce urmează vom examina un cuvînt înregistrat în *Indice lexical paralel. Secolul al XVI-lea* [1], verbul *împărea*, pe care autorii lucrării îl consideră o variantă, existentă în secolul al XVI-lea, a lui *părea*. Întrucît în lista de cuvinte figurează *împărea* v. *părea*, iar la *părea* se indică numai ocurențele cuvîntului în textele cercetate *(Psaltirea Scheiană, Codicele Voronețean, Evangheliarul slavo-român*, Coresi, *Tetraevanghelul*, Coresi, *Liturghierul*, Coresi, *Psaltirea* 1577, Coresi, *Cazania a doua*, *Palia de la Orăștie*, *Pravila* ritorului Lucaci), nu și formele atestate, am apelat direct la izvoarele din care au fost excerptate unitățile lexicale [2]. În felul acesta am constatat că cifrele cuprinse în *Indice paralel* corespund în exclusivitate verbului *părea* [3]. În schimb, în aparatul critic cu care I.-A. Candrea însoțește *Psaltirea Scheiană*, editată de el, verbul *împărea* este prezent cu două trimiteri la *Psaltirea* lui Coresi din 1577 : *(și)* ѧпъру ps. 72, vers. 16 și *(ce)* ѧпъре ps. 118, vers 39 (contextele paralele din celelalte psaltiri atestă verbul *părea* sau sinonime ale lui)[4]; în glosarul ediției, aceste două forme sînt grupate sub *părea*, iar la locul alfabetic respectiv se specifică *împărea* v. *părea* [5].

Deoarece, după cîte știm, nu există nici o altă sursă care ar atesta un verb *împărea* în secolul al XVI-lea, vom stărui asupra celor două ocurențe din *Psaltirea* 1577.

Fragmentele din originalul chirilic шнѧпъръѕ (ps. 72, vers. 16) și чеѧпъръѣ (ps. 118, vers. 39) au fost redate de B. P. Hasdeu [6] și de I. Bianu [7] prin : *și înpăru, ce înpăré*, deci în același sens cu transcrierea lui I.-A. Candrea amintită mai înainte, iar, mai recent, de Stela Toma prin : *și îm păru, ce îm părea* [8]. Spre deosebire de antecesorii săi, deci, Stela Toma

---

[1] Cf. Florica Dimitrescu, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București, 1973, p. 121—245. La alcătuirea *Indicelui* au colaborat : Elena Berea, Rodica Bogza, Lupu Coman, Carmen Dumitrescu, Elena Șerban-Barborică și Claudia Tudose.

[2] Mulțumim și pe această cale tov. C. Dimitriu, care a avut amabilitatea de a ne pune la dispoziție partea din indicele întocmit de domnia-sa la *Cazania a doua* a lui Coresi, privitoare la verbul *părea*.

[3] Două cifre sînt inexacte : în *Tetraevanghelul* lui Coresi verbul *părea* e folosit de 35 de ori, nu de 36, cum reiese din *Indice*, iar în textul *Psaltirii Scheine părea* se întîlnește de 4 ori, nu de 5, cum se menționează în *Indice*.

[4] Cf. *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. al XVI-lea și al XVII-lea traduse din slavonește*, vol. al II-lea, București, 1916, p. 144, 253.

[5] Id., *ib.*, p. 451, 409.

[6] Cf. *Psaltirea publicată românește la 1577 de diaconul Coresi, reprodusă cu un studiu bibliografic și un glosar comparativ* de..., tomul I, București, 1881, p. 193, 335.

[7] *Psaltirea Scheiană...*, publicată de..., tomul I : *Textul în facsimile și transcriere, cu variantele din Coresi (1577)*, București, 1889, p. 226, 397.

[8] Cf. *Coresi, Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589.* Text stabilit, Introducere și Indice de..., București, 1976, p. 305, 502.

identifică în segmentele citate nu un verb *împărea* (sau *înpărea*), ci verbul *părea*, precedat de o formă neaccentuată a pronumelui personal în dativ. Se pune întrebarea care dintre cele două interpretări este corectă.

Pentru a putea da un răspuns [9], am examinat toate construcțiile cu verbul *părea* din cele 9 texte cuprinse în *Indice paralel* la care am adăugat, în vederea obținerii unui număr cît mai mare de exemple, și pe cele din *Documente și însemnări românești din sec. XVI*, publicate nu de mult [10]. În felul acesta am constatat că în 266 de situații din totalul de 276 verbul *părea* este însoțit de una sau de mai multe forme ale pronumelui personal în dativ [11], în 4 situații de alte feluri de pronume în dativ, încă în 4 de substantive în dativ și numai în 2 exemple pe lîngă verb nu se află un nume în dativ, *părea* fiind precedat în aceste cazuri de pronumele reflexiv în acuzativ *se* [12]. Prin urmare, dacă în contextele citate din *Psaltirea* 1577 s-ar găsi verbul *împărea*, el s-ar afla într-o construcție cu totul neobișnuită pentru epoca respectivă (nefiind însoțit de un pronume sau de un substantiv în dativ și nici de un pronume reflexiv în acuzativ); dimpotrivă, segmentarea *îm părea* duce la recunoașterea celei mai firești dintre îmbinările în care apare acest verb. Ni se pare de aceea că interpretarea Stelei Toma este preferabilă și că existența unui verb *împărea* în secolul al XVI-lea nu este deloc certă.

Adăugăm observația că *împărea* „părea" (impersonal, precedat de pronumele reflexiv *se*) este atestat în limba actuală ca regionalism în Transilvania: *nu i se prea împărea* [13], *mi se-mpare că s-o făcut ziuă* [14]. Vechimea acestor forme nu poate fi însă precizată.

Materialul care justifică trimiterea din DA: *împărea* v. *părea* ne este necunoscut (în DLR s.v. *părea* nu este înregistrat *împărea*). La CADE, aceeași indicație este în mod evident neîndreptățită, fiindcă la *părea* nu este amintit în nici un fel *împărea*.

2. Trecînd acum la o chestiune adiacentă, ne interesează forma pronumelui care precedă verbul *părea* în *Psaltirea* 1577. Al. Mareș, în recenzia citată (vezi nota 9), afirmă că transcrierea lui ѧ prin *îm* nu i se pare cea mai indicată, pentru că *î* protetic la formele pronumelor personale atone în dativ și acuzativ nu a mai fost semnalat în textele secolului al XVI-lea, în afara *Pravilei* ritorului Lucaci, și pentru că, în alte contexte similare din aceeași lucrare, lui ѧ îi corespunde м (шнм вд дд 27^{r}/5 etc) [15]. Potrivit opiniei acestui cercetător, deci, forma pronumelui ar fi *—m (și-m păru, ce-m părea)*.

---

[9] Al. Mareș, recenzînd ediția Stelei Toma, se oprește și la cele două contexte care ne interesează, dar discută valoarea slovei ѧ, prin care e transcris pronumele personal, fără a remarca noua lecțiune (cf. LR, XXVII, 1978, nr. 2, p. 211).

[10] Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareș, București, 1979.

[11] Ca, de exemplu: *vă pare* Coresi, *Psaltirea* (1577), 121^{v}/18, *voao pare* Coresi, *Tetraevanghelul*, 45^{v}/15, *vă pare voao* Coresi, *Cazania a doua*, 61/32, *le pare-le lorŭ* id. *ib.* 431/1 etc.

[12] Cf. Coresi, *Cazania a doua*, 15/14, 473/33.

[13] Cf. Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*, București, 1903, p. 48, CDDE, s.v. *părea*.

[14] Cf. *Materiale și cercetări dialectale*, vol. I, București, 1960, p. 259, FC II 135, 136.

[15] Cf. p. 211.

Într-adevăr, pînă în 1964, cînd I. Rizescu a descoperit formele *îl(u)*, *îm(i)*, *îş(i)* în *Pravila* ritorului Lucaci (1581)[16], era acreditată ideea, emisă de H. Tiktin în 1885, că *î* protetic a apărut la pronumele atone după 1600[17]. În anii din urmă însă, după ce Al. Mareş redactase recenzia la care ne referim, au mai fost semnalate cîteva exemple de forme pronominale cu *î* protetic : *îi* şi *îl* în *Fragmentul Todorescu* (cca 1570) de către I. Gheţie[18] şi *îşi* într-un document muntenesc din 1595—1596, chiar de către Al. Mareş[19]. În momentul de faţă sîntem şi noi în măsură să îmbogăţim inventarul pronumelor personale atone protezate cu încă o unitate : *îm*, din Coresi, *Psaltirea* 1570. Grafiei шиѧпърꙋ din *Psaltirea* 1577 îi corespunde шиѧмпърꙋ în versiunea din 1570 (exemplarul de la Biblioteca Academiei, cota CVR 16, folosit şi de Stela Toma în aparatul critic al ediţiei sale[20]), unde ѧ (urmat de м) notează, credem[21], un *î* şi unde prezenţa formei pronominale cu proteză ni se pare clară. Vedem deci că astăzi apariţia lui *î* protetic în formele pronumelor neaccentuate din limba secolului al XVI-lea nu mai poate fi considerată o excepţie.

Revenind acum la шиѧпърꙋ, чеѧпърѣ din 1577, nu sîntem de acord cu părerea că fluctuaţiile de tipul шиѧ———/шим——— dintr-un text ne-ar împiedica să recunoaştem în prima grafie grupul *şi îm*. Paralelismul *îm(i) / m(i)* apare în tot felul de texte din toate epocile istorice, inclusiv în *Pravila* ritorului Lucaci : ѧмиѧсте 220r/12—13 şi миѧсте 227v/7 (unde se întîlneşte şi dubletul *îl/l* : фрателеѧлкемъм шилгръим 230v/11).

Pentru a stabili felul cum trebuie transcris un semn al alfabetului chirilic dintr-un anumit text, de primă importanţă considerăm că este analiza diverselor valori ale literei respective în textul cercetat. În studiul introductiv al ediţiei sale, Stela Toma arată că în *Psaltirea* 1577 ѧ redă, la iniţiala cuvîntului, un *î* (cînd e urmat de *n*, de exemplu ѧнтрꙋ = *întru*) sau un *î* nazal (cînd e singur ori e urmat de *b*, *m*, *p*, *d*[22] : ѧ = *în*, ѧблъмь = *îmblăm*, ѧмпꙋтарѣ = *împutarea*, ѧпърци = *împărţi*, ѧпърꙋкъ = *îm păru că*, ѧдоулчитꙋмїѧи = *îndulcitu-mi-ai* etc.), iar în interiorul sau la sfîrşitul cuvintelor exprimă nazalitatea vocalei precedente (de exemplu : деѧпрежꙋрь = *demprejur*, оуѧ = *un* etc.)[23].

La aceste afirmaţii avem două obiecţii. Prima priveşte diferenţierea valorilor lui ѧ iniţial, după cum e urmat de *n* sau de *m* (autoarea interpretează diferit, după cum am văzut, pe ѧ din ѧнтрꙋ de ѧ din ѧмпꙋтарѣ, deşi în ambele cuvinte litera iniţială e urmată de o consoană nazală), ceea ce credem că nu se justifică[24]. A doua se referă la exemplul ѧпърꙋ = *îm păru* (la care alăturăm pe ѧпърѣ, aflat într-o situaţie similară), care ne interesează în cea mai mare măsură şi de la care a pornit discuţia noastră. Întrucît segmentul respectiv este precedat de un cuvînt cu finală vocalică

---

[16] Cf. SCL, XV, 1964, nr. 6,p. 749—755.

[17] Cf. ZRPh, IX, 1885, p. 590—596.

[18] Cf. SCL, XXVIII, 1977, nr. 6, p. 640. Autorul atrage atenţia asupra faptului că este posibil ca cele două forme pronominale să trebuiască a fi citite *ăi*, *ăl*.

[19] Cf. *Documente şi însemnări româneşti din sec. XVI*, p. 70.

[20] Deosebirea nu a fost remarcată, din păcate, de editoare.

[21] În acord cu cele spuse de Al. Mareş referitor la întrebuinţarea lui ѧ în documentele din secolul al XVI-lea, cf. *Documente şi însemnări din sec. XVI*, p. 69—70.

[22] În realitate, şi de alte consoane, vezi exemplele de mai jos, p. 496.

[23] Cf. p. 23 şi 32.

[24] Cf., în acest sens, şi concluziile lui Al. Mareş, în *Documente şi însemnări*..., p. 69—70.

(шн), este posibil (dar nu obligatoriu) ca ↑ să facă corp comun cu acest termen şi, fiind plasat la sfîrşitul unităţii, să marcheze nazalitatea vocalei *i*, adică шн↑ (пърꙋ) = *şi-m (păru)*, conjuncţie + pronume personal fără proteză (+ verb). Valoarea de *î* nazal a slovei ↑ înaintea unor consoane este clară în exemple ca: ↑богѫчѣщесе 91ʳ/4, ↑пърцирѫ 36ᵛ/17, ↑сетошѫ 77ʳ/7—8, ↑шеласева 292ʳ/18, ↑тинде 106ʳ/6 etc., unde ↑ este iniţiala multor cuvinte situate imediat după textul slav sau după termeni cu finală consonantică. În шн↑пърꙋкъ (şi че↑пърѣ) însă interpretarea semnului ↑ este nesigură: el ar putea fi redat prin *m*, aşa cum opinează Al. Mareş în recenzia sa, dar şi prin *îm*, aşa cum a procedat Stela Toma [25].

Din motivele arătate, nu putem avea certitudinea că, pe lîngă *Psaltirea* din 1570, şi *Psaltirea* din 1577 atestă forma de dativ a pronumelui personal aton cu *î* protetic.

Iunie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

[25] Şi I. Rizescu a transcris în ediţia *Pravilei* ritorului Lucaci contextul ниме↑паре 249ʳ/4 prin *nime îmi pare*, bazîndu-se, probabil, pe existenţa lui *îm* din ↑мѧсте 227ᵛ/1 şi a lui *îmi* din ↑мнѧсте 220ʳ/12, 227ᵛ/12.

DERIVAREA REGRESIVĂ POSTPARTICIPIALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

DE

THEODOR HRISTEA

În literatura noastră de specialitate s-a atras de mai multe ori atenţia asupra procedeului de a deriva verbe de la adjective şi substantive cu aspect participial [1], însă o cercetare de ansamblu asupra acestei interesante probleme nu există încă în lingvistica românească. Pentru a înţelege modul în care un verb se poate forma prin derivare regresivă de la adjectivele şi substantivele amintite, este absolut necesar să lămurim, mai întîi, problema f a l s e l o r p a r t i c i p i i, adică a **participiilor fără verbe corespunzătoare.** După cum se ştie, atît în română, cît şi în alte limbi există numeroase formaţii de tip participial (cf. : *buzat, guşat, talentat* etc.), care nu pot fi raportate la verbe existente. Ele provin direct de la substantive (sărindu-se peste derivatul verbal) ori sînt împrumutate dintr-o limbă străină împreună cu substantivele de care nu pot fi despărţite (de exemplu *gripă* şi *gripat*, ambele de provenienţă franceză). În româneşte, modelul după care sînt formate asemenea derivate îl constituie participiile mai vechi care funcţionează şi ca adjective sau substantive şi cărora, de multe ori, le corespund atît verbe, cît şi substantive din aceeaşi familie. Astfel, lui *fulger* (continuatorul lat. *fulger*) îi corespunde nu numai un adjectiv cu aspect participial *fulgerat*, ci şi un verb *a fulgera*, moştenit şi el din limba latină (<*fulgerare*). Tot aşa, alături de *lumină* există *luminat* şi *luminá*, iar paralel cu *rugină* se folosesc *ruginit* şi *rugini*. Acest tipar mai vechi a fost consolidat, ulterior, îndeosebi prin împrumuturi neologice de felul lui *email, emailat* şi *emaila*, cărora în franceză (de unde ne-au venit) le corespund : *émail, émaillé* şi *émailler*. Existînd astfel de „tipare", a fost cît se poate de uşor să se formeze un mare număr de adjective, pornindu-se de la substantive preexistente (moştenite sau împrumutate) : ***borcănat*** (<*borcan* + suf. *-at*), ***brumat*** (<*brumă* + suf. *-at*), ***ciumat*** (<*ciumă* + suf. *-at*), ***codat*** (<*coadă* + suf. *-at*), ***dungat*** (<*dungă* + suf. *-at*), ***gulerat*** (<*guler* + suf. *-at*), ***moţat*** (<*moţ* + suf. *-at*), ***pistruiat*** (<*pistrui* + suf. *-at*), ***paltonat*** (<*palton* + suf. *-at*), ***rutinat*** (<*rutină* + suf. *-at*), ***sprîncenat*** (<*sprîncene* + suf. *-at*), ***vărgat***

[1] Vezi îndeosebi : Iorgu Iordan, *Verbe româneşti nouă* (în BPh, IX, 1942, p. 20—59) şi *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"* (LRA), ediţia a II-a, Bucureşti, 1948 (p. 236—237) ; Al. Graur, *Studii de lingvistică generală* (SLG), Bucureşti, 1960 (p. 76) şi *Tendinţele actuale ale limbii române* (TALR), Bucureşti, 1958 (p. 269) ; *Gramatica limbii române* (GLR_1), ediţia I, Bucureşti, 1954, vol. I („Vocabularul, fonetica şi morfologia"), p. 37 şi 190). Din literatura lingvistică străină (atîta cîtă am putut să cunoaştem direct), merită să fie citate cel puţin următoarele contribuţii (inegale ca întindere şi valoare) : Ole Reuter, *On the Development of English Verbs from Latin and French Past Participles*, în „Societas Scientiarum Fennica. Commentationes Humanarum Litterarum", VI, 6, Helsinki, 1934 ; Esko V. Pennanen, *Contributions to the Study of Back-formation in English*, în „Acta Academiae Socialis", ser. A, vol. 4, 1966 (p. 73—81), şi M. Cohen, *Participes sans verbes, verbes nés de participes*, în „Français Moderne", 1960, nr. 1 (p. 7—12).

(<vargă + suf. *-at)*, ***zulufat*** *(<zuluf(i)* + suf. *-at)* şi multe altele, care pot fi găsite în dicţionare ori în diverse lucrări de specialitate [2].

Foarte multe adjective (şi mai rar substantive) cu aspect participial, adică terminate în *-at* sau *-it*, trebuie considerate împrumuturi din alte limbi. Cf. : ***ciudat*** (<bg. *čudat* „minunat"), ***mărgărit*** (<ngr. *margaritis)*, ***mitropolit*** (<slavon. *mitropolitŭ* < grec.), ***năjit*** (<bg. *nejit)*, ***nevropat*** (<fr. *névropathe)*, ***prefabricat*** (<fr. *préfabriqué)*, ***sonat*** (<fr. *sonné;* cf. it. *sonato)*[3], ***timorat*** (<fr. *timoré)*[4], ***uzitat*** (<fr. *usité* ; cf. lat. *usitatus* şi it. *usitato)*[5], ***versat*** (<fr. *versé)* etc.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra felului în care au apărut (ori mai apar încă în limba română) adjectivele şi substantivele de tip participial, înregistrăm tot aici şi cîteva formaţii cu structura calchiată după modele străine : ***camforat*** (din *camfor* + suf. *-at* după fr. *camphré;* cf. unitatea frazeologică *alcool camforat*, care traduce fr. *alcool camphré)*, ***descreierat*** (considerat în dicţionare un derivat parasintetic din pref. *des-* + *creier* + suf. *-at* după fr. *écervelé)* şi poate chiar ***catifelat***, despre care citim în DA (s.v. *catifea)* : „probabil formaţiune nouă după fr. *velouté*". Exact aceeaşi indicaţie etimologică a fost dată mai întîi de către H. Tiktin în al său *Dicţionar german-român* (TDRG), vol. I, s.v. *catifelat* : „Wohl Neubildung nach frz. *velouté*". Faptul că acest derivat este atestat pentru prima oară în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (deci în plină epocă de manifestare a influenţei franceze) poate fi considerat un argument în sprijinul etimologiei admise în TDRG şi în DA (cu rezervele de rigoare). Fără nici o reticenţă, aceeaşi etimologie va mai fi admisă de Sextil Puşcariu (în *Limba română*, vol. I, Bucureşti, 1940, p. 379), poate şi pentru că acest derivat de la un vechi cuvînt de origine turcească (e vorba de *catifea)* n-a fost, iniţial, cunoscut vorbirii populare. Pentru explicarea elementului *-l-* (pe care îl considerăm un **interfix**), nu e nevoie să pornim de la pluralul aproape inexistent *catifele* (ca în DM, s.v. *catifelat)* şi nici de la genitiv-dativul *catifelei* sau de la o altă formă flexionară (cf. GLR_2, p. 21). Prezenţa lui *-l-* se explică prin analogie (cu *cercelat*,

[2] Vezi, de pildă, Gh. Reviga [Al. Graur], *Adjective cu sufixul -at*, în „Cum vorbim", IV, 1952, nr. 3, p. 31—32. Capacitatea limbii noastre de a-şi construi, fără dificultate, adjective cu aspect verbal (utilizînd sufixele *-at*, *-it* şi *-ut* desprinse de la participii) a fost subliniată şi demonstrată cu ajutorul a numeroase fapte îndeosebi de către acad. I. Coteanu în *Limba română contemporană* (vol. II. „Vocabularul"), Bucureşti, 1975. Pentru ceea ce ne interesează, vezi, mai ales, p. 166—167, unde se citează 25 de formaţii adjectivale, precum şi p. 195, unde sînt înregistrate 21 de derivate parasintetice adjectivale, care conţin prefixul *în-* şi sufixul *-at* sau *-it* : *îmbeţşugat*, *încolţurat*, *împtslit*, *înveşnicit* etc. Pentru alte derivate parasintetice adjectivale (formate dintr-un substantiv precedat de prefixul *în-* şi urmat de sufixul *-at* sau *-it)*, vezi, de asemenea, Ion Coteanu, *Creaţia lexicală în poezia noastră nouă*, în LL, II, 1956, p. 97—98, şi Flora Şuteu, *Prefixul în-/in-*, în SMFC (vol. IV, p. 45—46 et. passim), unde pot fi găsite şi indicaţii bibliografice suplimentare.

[3] Pentru detalii, vezi Theodor Hristea, *Despre influenţa italiană*, în „România literară", nr. 43 din 25 oct. 1979, p. 8, col. 4.

[4] La rîndul lui, fr. *timoré* este împrumutat direct din latină, unde există *timoratus* cu sensul de „care se teme de Dumnezeu".

[5] În DM şi în DN_3, adj. *uzitat* este explicat prin verbul *uzita* (care în primul dicţionar este considerat un împrumut din lat. lit. *usitari*, iar în al doilea e comparat cu adj. franţuzesc *usité)*. În realitate, numai adjectivul este împrumutat, iar verbul e format în româneşte (prin derivare regresivă) de la cel dintîi, cum admite şi Alf Lombard *(Le verbe roumain*, vol. I, Lund, 1955, p. 494). În MDE_2 se admite că rom. *uzita* este împrumutat din franceză, dar un verb *usiter* ne-a fost imposibil să descoperim în vreun dicţionar mai vechi sau mai nou al acestei limbi.

mărgelat, înstelat, vergelat etc.), ca şi prin necesitatea de a evita un hiat greu de suportat, cum este cel din **catife-at* sau **catifea-at*. O explicaţie similară a formei *catifelat* există în GLR$_1$ (p. 46), unde acest adjectiv este considerat „cuvînt recent". În realitate, prea recent nu este nici chiar verbul ***catifela***, care ne interesează în mod special în discuţia de faţă şi pe care acad. Iorgu Iordan l-a semnalat încă din anul 1943 (vezi LRA$_1$, p. 234 : „*Catifelează* lin şi dulce cuvîntul său")[6]. În legătură cu etimologia verbului *catifela* există două explicaţii destul de diferite, şi anume : *a*) derivat direct de la *catifea* (vezi LRA$_1$, p. 234 şi LRA$_2$, p. 236) şi *b*) derivat regresiv din adjectivul *catifelat* (cum rezultă indirect din GLR$_1$, p. 37)[7]. Referindu-se la unele adjective derivate de la substantive cu sufixele *-at, -it* şi *-ut* (vezi SLG, p. 76), acad. Al. Graur consideră că acestea stau în mod cert la baza verbelor mai noi şi mai puţin întrebuinţate *(a bruma, a cercela, a ciuma, a dunga, a vărga* etc.). După părerea noastră, în astfel de cazuri nu putem şti exact dacă verbele sînt refăcute din adjectivele *brumat, ciumat, dungat, vărgat* etc. sau dacă derivă direct din substantivele *brumă, ciumă, dungă, vargă* şi altele. Mult mai prudent (dacă nu şi mai logic) este să admitem că la apariţia verbelor *bruma, ciuma, dunga* şi altele de acest fel au contribuit atît adjectivele *brumat, ciumat* etc., cît şi substantivele din care acestea provin. Cu alt prilej, vom demonstra mai pe larg că este aici un nou aspect al fenomenului pe care l-am numit, cîndva, e t i m o l o g i e m u l t i p l ă i n t e r n ă într-un articol care poartă chiar acest titlu (vezi LR, XX, 1971, nr. 5 p. 479—489).

Siguranţă că verbul s-a născut exclusiv prin derivare regresivă postparticipială nu putem avea decît într-un număr relativ mic de cazuri, dintre care citäm : ***bălţa*** *(<bălţat)*, ***coroia*** *(<coroiat)*, ***desăvîrşi*** *(<desăvîrşit)*[8], ***dezmăţa*** *(<dezmăţat)*, ***jigări*** *(<jigărit)*, ***piţigăia*** *(<piţigăiat,* iar acesta din *piţigoiat,* un derivat de la *piţigoi* + suf. *-at)*, ***tărca*** *(<tărcat)*, ***timora*** *(<timorat)*, ***uzita*** *(<uzitat)* şi altele, de care ne vom ocupa în continuare ori în altă parte. Pe lîngă faptul că sînt posterioare în limbă adjectivelor şi mult mai frecvente decît acestea, verbele incluse în ultima listă mai au o caracteristică extrem de importantă, care ne obligă să le separăm cu grijă de *brumá, ciumá, dungá, vărgá* şi altele. E vorba de faptul că cele mai multe dintre ele nu ar putea fi explicate în nici un caz prin derivare de la substantive şi aceasta pentru că adjectivele din care provin s-au născut altfel decît *ciumat, brumat* etc. Astfel, *bălţat* reprezintă, foarte probabil, lat. *balteatus* [9], adjectivul *desăvîrşit* este la originea lui supinul *de săvîrşit,* iar *tărcat, uzitat* şi *timorat* nu au nici ele corespondente substantivale. În alte cazuri, adjectivele cu aspect de participii au fost derivate, într-adevăr, de la substantive care există în limbă, dar ele s-au detaşat semantic de acestea din urmă. Din această cauză, imensa majoritate a vorbitorilor nu mai simt legătura etimologică existentă, de pildă,

[6] Această atestare provine din A. Macedonski, *Opere* (ediţia Tudor Vianu), vol. I, Bucureşti, 1939, p. 120.

[7] Provenienţa verbului *catifela* din adjectivul *catifelat* este admisă şi de Valeria Guţu Romalo în *Corectitudine şi greşeală (Limba română de azi)*, Bucureşti, 1972 (p. 216—217). Prin extragerea unui verb din adjectivul mai vechi *catifelat* (identificat cu un participiu), s-a ajuns „la o serie derivată *catifea* : *catifela* : *catifelat*, analogă cu seria *stea, înstela* : *înstelat*" (arată autoarea în *op. cit.*, p. 217).

[8] Pentru care vezi TDRG (s.v.) şi discuţia din LR, IX, 1960, nr. 3, p. 32.

[9] Vezi DA şi CDDE (s.v.).

între *coroiat* și *coroi* sau între *pițigăiat* și *pițigoi*. Se poate spune că și mai mulți (dacă nu chiar toți) ignorează pur și simplu modul de formare a adjectivelor *dezmățat* și *jigărit*, dar înțeleg sensul acestora și le simt ca participii ale unor verbe, care, inițial, au avut numai o existență virtuală.

Alături de adjective, există și substantive cu aspect morfologic participial, din care se pot naște verbe prin aceeași suprimare a segmentelor finale *-at* și *-it* (greșit identificate, în următoarele exemple, cu morfeme de ordinul afixelor derivative): ***mărgări*** *(<mărgărit* „mărgăritar" < ngr. *margaritis)*, ***mitropoli*** *(<mitropolit)*, ***năji*** *(<năjit)*, ***nevropa*** *(<nevropat)* și ***troglodi*** *(<troglodit)*[10]. În unele cazuri, verbul a fost extras din împrumuturi neologice care funcționează, în limbă, atît ca adjective, cît și ca substantive. În această situație se află, de pildă, ***laureá***, pe care acad. Iorgu Iordan l-a semnalat mai întîi în BPH, IX, 1942, p. 46, explicîndu-l prin derivare regresivă din *laureat (<*fr. *lauréat* < lat. *laureatus)*. Tot aici am mai putea adăuga pe ***medalia*** „a distinge cu o medalie" (considerat în DLR, s.v.: „derivat regresiv de la *medaliat*") și pe relativ recentul ***prefabrica*** (interpretat tot ca o formație regresivă în DLR și în MDE_2, s.v.). Rezervele pe care le avem față de aceste etimologii sînt determinate de faptul că, în franceză, există atît *médailler* „honorer"; décorer d'une médaille", cît și *préfabriquer* (atestate, primul încă din 1873 și al doilea din 1930; vezi, printre altele, *Lexis. Dictionnaire de la langue française*, Paris, 1975, p. 681 și 1074). În DN_3 (s.v.), cele două verbe sînt explicate numai prin franceză, însă nici această soluție etimologică nu ni se pare ireproșabilă, avînd în vedere cît de ușor se pot forma, în românește, derivatele regresive de care ne ocupăm aici. În ceea ce ne privește, considerăm că nu este deloc imposibil ca unii vorbitori (puțini la număr) să fi luat aceste verbe din limba franceză, iar alții (cu și mai multă ușurință) să le fi derivat din mai vechile *medaliat* și *prefabricat*. Din aceste motive, indicația etimologică pentru care am optat în cazul lui *prefabrica*, spre exemplu, a fost: — „Derivat regresiv din *prefabricat*; cf. fr. p r é f a b r i q u e r". În DLR a fost acceptată numai prima parte a acestei formule etimologice, iar în DEX a fost păstrată, din păcate, etimologia cu totul vulnerabilă care se dă acestui cuvînt în DM (s.v.): — Din *pre* + *fabrica*[11]! Faptul că multe derivate din categoria celor care ne-au interesat aici au o etimologie greșită ori controversată este un motiv în plus să le reexaminăm cu cea mai mare atenție.

Iunie 1980

Facultatea de limba și literatura română
București, str. Edgar Quinet 5—7

[10] Pentru *mărgări*, *mitropoli* și *năji*, vezi DLR (s.v.), unde există suficiente atestări ale acestor verbe foarte ciudate. La propunerea noastră, ele au fost considerate formații regresive, ceea ce este, desigur, corect, însă e clar că aici este vorba de o p s e u d o d e r i v a r e r e g r e s i v ă, cum ar trebui s-o numim mai corect. Pentru felul în care falsa analiză poate opera în domeniul morfologiei, vezi exemple în articolul nostru *Derivarea regresivă morfologică în raporturile ei cu cea lexicală*, publicat în volumul *Sistemele limbii* (coordonatori: I. Coteanu și Lucia Wald), București, 1970, p. 97—117. Cît privește verbele *nevropa* și *troglodi*, acestea nu sînt inserate în nici un dicționar, dar le cunoaștem din limba vorbită: „Nu vreau chiar *să mă nevropez* din cauza gradului" (spunea A. L., profesoară de „Limba română"); „Ca *să nu mă troglodesc* chiar definitiv, mă mai ajută și bărbatu-meu la gospodărie" (spunea S.O., ingineră din București).

[11] Atragem atenția că și *prefabricat* (care e un termen internațional) este explicat în DM prin verbul „românesc" *prefabrica*, deși vechimea și frecvența celui dintîi ne îndreptățesc să procedăm exact invers (în eventualitatea că am exclude cu desăvîrșire posibilitatea unui împrumut din limba franceză în cazul adjectivului și mai ales substantivului cu aspect participial).

SUFIXUL ROMÂNESC *-URĂ*

DE

ADRIANA IONESCU

Într-un articol anterior [1], bazîndu-ne pe analiza formală şi semantică a unei serii de cuvinte româneşti considerate sigur sau posibil autohtone [2], susţineam că în română există un sufix *-ure*, de origine autohtonă (i-e. **-ulōs* > d.m. **-ulēs* > rom. *-ure)*, diferit de rom. *-ur* < lat. *ulus*.

Acestui sufix românesc îi corespunde, în albaneză, sufixul *-ull(ë)*, de provenienţă autohtonă, avînd funcţii identice cu cele ale rom. *-ure* şi realizîndu-se în două variante, masculină şi feminină, identice formal datorită transformărilor de ordin fonetic, specifice albanezei, suferite în decursul timpului [3]. Varianta feminină a lui *-ull(ë)* formează următoarele clase de derivate : a) **nume de plante:** *brushtull* „brusture", *modhull* „neghină ; măzăriche" ; b) **nume de insecte, păsări, animale:** *çerdhukull* „ciocîrlie", *vjedhull* „viezure" ; c) **obiecte concrete:** *korbull* „putină pentru brînză", *pjekull* „cărămidă" ; d) **fenomene ale naturii, elemente de relief:** *mje(r)gull*, *njegull* „negură, ceaţă", *vorbull* „vîrtej (de apă), anafor" ; e) **părţi ale corpului:** *krokull* „osul iliac", *sqetull* „subsuoară" [4].

Rom. *-ure* < d.m. **-ulēs* prezintă şi el o variantă feminină, *-ură*, care creează, în mare parte, aceleaşi clase de derivate ca şi alb. fem. *-ull(ë)*. Acest sufix apare într-o serie de cuvinte româneşti de origine autohtonă sau care au o etimologie discutabilă, grupate după cum urmează : a) **nume de plante (sau părţi ale acestora):** *butură*, *mătură*, *scorbură;* b) **nume de insecte:** *buburuză* (cu dublă sufixare : *-ură* + *-ză)* ; c) **obiecte concrete:** *zgarbură;* d) **fenomene ale naturii, elemente de relief:** *măgură*, *negură*, *volbură*. Unele dintre aceste cuvinte au corespondente în albaneză : *bubureze* „licurici", *netull* „mătură", *korbull*, *vorbull*.

În română, rădăcinile de la care derivă aceste cuvinte nu mai pot fi analizate semantic, ele nemaiexistînd astăzi ca unităţi lexicale independente. Aceste rădăcini pot fi însă raportate la rădăcini din albaneză sau, direct, din indo-europeană (de ex., *butură* conţine baza *but*, raportabilă la i.e. **bhaud- : bhūd* „Schlag, Stoken" [5], iar rom. *negură*, a cărui etimologie latină este discutabilă, din cauza lui *g* faţă de *b* din latină, se raportează la alb. *mje(r)gull*, *njegull* < i.e. **mer(ə)g* < i.e. **mer-* „flimmern, funkeln" [6]).

---

[1] Vezi articolul nostru *Some Remarks on the Romanian Substratum Suffix -ure* în *Actele Congresului al II-lea de tracologie — Bucureşti, 1976* (sub tipar).

[2] Iată lista acestor cuvinte : *abure, brusture, fluture, mugure, pururea), simbure, strugure, uture, viezure.*

[3] AL. Xhuvani, E. Çabej, *Prapashtesat e gjuhës shqipe*, Tiranë, 1962, p. 100—102.

[4] Id., *op. cit.*, Varianta feminină creează, în mare parte, aceleaşi clase de derivate ca şi varianta masculină ; clasa de derivate de sub e) este specifică femininului.

[5] A. Walde, J. Pokorny, *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, Berlin—Leipzig, 1927—1932, I, p. 228.

[6] Id., *op. cit.*, II, p. 127.

G. Pascu [7] a explicat atît pe *-ure*, cît şi pe *-ură* prin latină. Pentru cuvintele din seria amintită mai sus, etimologia aceasta este inacceptabilă din cauza funcţiei diferite a lui *-ură* din această serie, faţă de *-ură* < lat. *-ula* care creează : a) **diminutive;** b) **posesorul unei calităţi;** c) **nume de instrumente;** d) **nume de acţiuni.** [8].

Paralelismul formal şi funcţional dintre rom. *-ură* şi alb. *-ull(ë)*, precum şi diferenţele funcţionale dintre rom. *-ură* (<d.m. **ulās)* şi rom. *-ură* (<lat. *-ula)* ne îndreptăţesc să afirmăm că în română există, de fapt, două sufixe, asemănătoare sau identice sub aspect fonetic, dar cu funcţii net diferite şi avînd origini diferite : 1) rom. *-ur*, *-ură* < lat. *-ulus*, *-ula* şi 2) rom. *-ure*, *-ură* < d.m. **-ulēs*, **-ulās* < i.e. **-ulōs*, **-ulās*.

În albaneză, situaţia este identică : 1) *-ull*, *-ull(ë)* < lat. *-ulus*, *-ula* (în cuvinte ca *famull* „fin", *shpatull* „omoplat"[9]) şi 2) *-ull(ë)*, m. şi f. < i.e. **-ulōs*, **-ulās*. Corespondenţele fonetice dintre română şi albaneză *(-r-/-ll-)* sînt caracteristice pentru cuvintele din fondul vechi al celor două limbi.

Mai 1980

Facultatea de limbă şi literatură română
Bucureşti, str. Edgar Quinet 5—7

[7] *Sufixele româneşti*, Bucureşti, 1916, p. 55—64, unde se deosebesc două sufixe româneşti : *-ură* < lat. *ura*, în cuvinte ca *arsură*, *friptură* şi *-ură* < lat. *-ula*, cu valoare diminutivală în cuvinte ca : *butură*, *ramură*, *şomură*, *ciomură*, *ghizdură*, *codobatură*, *capîntortură*, *ştergură*, *batjocură*, *ghindură*, *lingură*, *vergură*, *fiştură*, *lîndură*, *muscură*. Pascu nu face nici o deosebire între cuvintele care erau derivate chiar în latină cu acest sufix, cum sînt *ghindură*, *lingură*, *vergură*, *lîndură* (care în română nu mai sînt simţite ca derivate) şi derivatele pe teren românesc cum sînt : *ştergură*, probabil *codobatură*, *capîntortură*, în care *-ură* nu mai are valoare diminutivală, sau *şomură*, *ciomură*, în care valoarea diminutivală se păstrează încă. De asemenea, Pascu ignorează faptul că unele dintre aceste cuvinte sînt singulare refăcute de la plurale în *-uri*, de tipul : *batjocură* < pl. *batjocuri*, *ghizdură* < pl. *ghizduri*.

[8] Id., *op. cit.*, loc. cit. După părerea noastră, categoria de sub *b*, ilustrată de Pascu prin *codobatură*, *capîntortură* nu aparţine sufixului *-ură* < lat. *-ula*, ci este creată cu sufixul autohton *-ură*, incluzîndu-se la categoria *b* a acestuia (vezi *supra)*, identică cu categoria *b* a alb. fem. *-ull(ë)*.

[9] Al. Xhuvani, E. Çabej, *op. cit.*, loc. cit.

DISLOCARE ŞI CONVERSIUNE LA TUDOR ARGHEZI

DE

LUCREŢIA MAREŞ

Ca procedeu stilistic specific poeziei şi prozei poetice, d i s l o c a r e a a fost semnalată şi studiată de Ion Coteanu [1]. Dislocarea constă în distanţarea determinantului de determinat prin introducerea între ei a diverse părţi de propoziţie sau a unor propoziţii întregi. Analizînd disocierea grupului nominal pe baza unor opere contemporane, autorul a insistat asupra consecinţelor ei stilistice. Prin disociere cititorul este obligat să realizeze o analiză mai profundă, care duce la concretizarea celor doi termeni şi la reliefarea lor. Pentru expresivitatea creată prin dislocare, procedeul este, firește, preferat de poezie.

Asupra disocierilor din opera lui Tudor Arghezi s-a oprit Tudor Vianu, care consideră că „libertăţile sintactice" constituie o caracteristică importantă a stilului arghezian [2]. Analiza unor cazuri de dislocare în cadrul propoziţiei şi al frazei cu referire la proza lui Arghezi a constituit obiectul unui articol al Mihaelei Mancaş [3]. Dar inovaţiile sintactice ajung la Arghezi pînă la disocierea elementelor constitutive ale unor grupuri unitare cu topică fixă. Ne propunem aici cîteva observaţii privind dislocarea construcţiei formate din verb urmat de un substantiv, devenit adverb, cu funcţie de complement circumstanţial de mod, de tipul *a trece glonţ*. Am considerat adecvat, pentru schimbarea categoriei gramaticale, termenul de c o n v e r s i u n e [4].

Analiza structurii acestor construcţii a arătat marea lor expresivitate, rezultat al alăturării dintre conţinutul abstract al verbului şi caracterul concret al substantivului. Întreaga construcţie este o comparaţie eliptică, o metaforă prin care se exprimă superlativul [5]. Al. Graur, dînd acestor construcţii mai multe interpretări posibile, conchide că aici nu este vorba numai de o comparaţie în care lipseşte prepoziţia *ca*, aşa cum se susţine deseori, ci de „o elipsă mult mai amplă" [6]. Reţinem din această afirmaţie

---

[1] I. Coteanu, *Dislocarea ca procedeu stilistic în poezia noastră contemporană*, în AUB, 1955, nr. 2—3, p. 189—193.

[2] Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, vol. II, p. 96—112.

[3] Mihaela Mancaş, *Dislocarea sintactică în proza lui T. Arghezi*, în *Omagiu Rosetti*, Bucureşti, Editura Academiei, 1965, p. 509—512.

[4] În ultimul timp a fost recomandat şi în LR, XXIX, 1980, nr. 1, p. 78.

[5] Cf. GRAM. I, 302; *Limba română contemporană*, vol. I, sub coordonarea acad. Ion Coteanu, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1974, p. 275 (şi bibliografia indicată acolo); Elena Slave, *Structura sintagmatică a expresiilor figurate*, în LL, XI, 1966, p. 406; Eugen Cîmpeanu, *Stilistica adverbului*, în StUBB, 1967, nr. 1, p. 95—103; vezi un inventar cuprinzător al construcţiilor de acest tip la Elena Buducea-Lupu, *Anticiparea-procedeu stilistic*, în LR, XVII, 1968, nr. 1, p. 67—74.

[6] Discuţia a fost deschisă în *Etimologii românești*, Bucureşti, Editura Academiei, 1963, p. 159—160, şi reluată în *Alte etimologii românești*, Bucureşti, Editura Academiei, 1975, p. 16—18.

deschiderea mesajului și deci posibilitatea folosirii artistice a metaforei astfel create. Este ceea ce valorifică Arghezi în versurile sale, preluînd ce era cunoscut și realizînd, cu același procedeu, îmbinări noi [7].

Sînt folosite în opera lui Arghezi [8] construcții cunoscute [9], în care comparația se face cu substantive ca *boț (făcute boț.* S.VII, 131), *cîrd (veneau cîrduri.* S.VI, 123), *cruce (făcute cruce.* S.I, 98), *funie (răsucite funii.* S.VI, 93), *glugă (strînsă glugă.* S.II, 116), *glomotoc (strîns glomotoc.* S.V. 23), *grămadă (a căzut grămadă.* S.V, 144), *pîlc (zboară pîlcuri.* S.II, 9), *scrum (se fac scrum.* S.II, 251), *stol (rotindu-se stol.* S.II, 274), *tun (doarme tun.* S.I, 201), *turtă (îi strivește turtă.* S.V, 192), *vîrtej (călărind vîrtej.* S.II, 205) și multe altele. Unele au o frecvență relativ mare; *grămadă*, de exemplu, apare de peste douăzeci de ori [10]. Dar, dacă construcția este formată din elemente cunoscute, Arghezi inovează totuși dislocînd cei doi termeni ai ei. În cadrul acestui grup unitar de cuvinte, cele două elemente pot avea o topică liberă; se spune *a căzut grămadă*, dar și *grămadă a căzut*, desigur cu accentuarea primului element. Și Arghezi folosește această inversiune. Dar în versuri se realizează dislocarea construcției cînd se păstrează topica normală. Între verb și circumstanțialul de mod sînt intercalate una sau mai multe părți de propoziție.

În cazul unei singure părți de propoziție, aceasta poate fi tot un complement circumstanțial. În *Trei sate, **adunate*** j u r î m p r e j u r, ***grămadă**, Răcneau de suferință.* S.III, 126, și ***Asmuțiți*** p e e l ***grămadă.*** S.IV, 91, s-a introdus un complement circumstanțial de loc, în versurile *Cînd îmi veniră furii în ogradă Ei n-au venit* î n t î i ***grămadă.*** S.II, 244, un complement circumstanțial de timp, iar în ***Vin*** î n s t o l ***puzderie.*** S.IV, 163, tot un complement circumstanțial de mod. Uneori se succedă mai multe determinări de același fel [11], ca în versurile : *Au plecat **în gloate**, **rînduri** și **convoaie**, **Roiuri**, ca din stupii luați de vîlvătaie.* S.V, 163.

Alteori, alături de complementul circumstanțial de loc apare și un complement direct *(Și-a smuls din grinda casei spadă... **Să dea** din munte* n a m i l a ***grămadă.*** S.II, 262), un complement circumstanțial de mod *(**Veneați** la noi* c u b u c u r i e, ***cete.*** S.III, 263) sau mai multe complemente sociative *(Nevăstuicile **se vor juca** în ogradă* cu p u r c e i i ș i c u r a ț e l e ***grămadă.*** S.II, 58).

Dislocările pot fi reprezentate și prin complemente determinate și ele la rîndul lor : *În sufletul tău sufletele lor, Ale tuturor, **Se aștern** ca rufăria* m o a l e *În sertarele* g o a l e ***Teanc.*** *Năframe, tulpane, barișe.* S.I, 175, sau *Statuia zveltă și-nsemnînd, se pare, Iubire, tinerețe sau credință,*

---

[7] Pentru îmbogățirea semantică a expresiilor în versurile lui T. Arghezi, vezi și Constantin Crișan, *Contribuții la cunoașterea limbii și stilului lui Tudor Arghezi*, în LL, V, 1961, p. 55.

[8] Exemplele au fost extrase din *Scrieri*, Editura pentru literatură, vol. I—VI (prescurtat în continuare : S.I—VI).

[9] Al. Bojin, în volumul *Valori artistice argheziene*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 64—65, le semnalează și dă cîteva exemple ; menționăm că *neam* în *n-are neam*, citat de autor, nu este substantiv, ci adverbul regional *neam* „de loc, de fel, nimic", folosit sub influența limbii bulgare sau maghiare, în Oltenia și Muntenia (vezi și DLR s.v. *neam*).

[10] Construcțiile noi, proprii stilului arghezian, vor fi analizate cu alt prilej.

[11] Procedeul a fost analizat de Tudor Vianu în *Sinonime, metafore și grefe metaforice la Tudor Arghezi*, din volumul *Studii de stilistică*, București, Editura didactică și pedagogică, 1968, p. 276—280.

Subt frunza toamnei cenuşii dispare, ***Întinsă****-n şes* p u s t i u ***velinţă.*** S.I, 12.

În toate exemplele citate mai sus, consecinţa dislocării constă în accentuarea elementului dislocat prin locul ultim pe care-l ocupă. Ultimul exemplu este ilustrativ şi în alt sens. Aici determinantul *velinţă* este esenţial pentru decodarea mesajului, în măsura în care numai prezenţa lui permite cititorului să descifreze înţelesul, altfel echivoc, al frazei. Fără această precizare s-ar fi putut crede că *Statuia este întinsă în şes pustiu.* Elementul surpriză, aşezat la sfîrşitul versului şi al frazei, dezleagă deodată întregul şi adevăratul înţeles al ei; căci *velinţă* nu se poate referi la *statuie*, ci la *frunza toamnei*, ceea ce face ca întreaga sintagmă să primească alt regent.

Dislocarea, procedeu care conferă originalitate stilului lui Arghezi, constă deci nu numai în disocierea părţilor de propoziţie sau a propoziţiilor unei fraze, ci, aşa cum am văzut, şi în deplasări sintactice realizate în limitele unui grup stabil de cuvinte. Am încercat să relevăm felul în care a fost valorificată artistic, în poezia şi proza poetică a lui Tudor Arghezi, o construcţie aparţinînd limbajului popular. Arghezi s-a dovedit şi aici un creator de noi valori, înmulţind prin nuanţare posibilităţile de exprimare a unei idei.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

O VALOARE A CONJUNCȚIEI *CĂ*

DE

CONSTANTIN MILAȘ

0.0. Considerat ca un fapt sintactic fie regional [1], fie popular [2], fenomenul pe care-l supunem discuției privește ocurența stînjenitoare, gramatical, a conjuncției *că* în fața unei propoziții principale ca în *mi-a spus că fă-ți datoria* sau în fața unor subordonate introduse prin relative (pronume sau adverbe) cf. *m-a întrebat* ***că ce*** *am de gînd.*

1.0. Vom prezenta întîi prima ipostază menționată, care se concretizează în contexte ca: *Eu, să fiu în locul său... cînd i-aș auzi* ***că plătește-mi****, ce?! na plată!* (Preda, p. 135); *Și pe urmă-l leagă de viu peste mijloc cu fiarele coșului de fier și-l trage afară alt om și-i zice* ***că: Mi-ești frate pînă la moarte?*** (Petrovici, TD, p. 287).

În ambele enunțuri citate, conjuncția *că* pare selectată de verbele *auzi* și *zice*, care manifestă pregnant o valență nesatisfăcută, un gol [3] ce trebuie umplut. Complinirea, din punct de vedere logic, este făcută de propoziția ce urmează [4]. În acest context, elementul introductiv *că*, subordonator, ar trebui normal să indice dependența verbului de la dreapta sa de cel din stînga, al cărui conținut, de fapt, îl completează și precizează. Or, în ciuda conjuncției, segmentele de enunț ce o succedă conservă formal calitatea de propoziții independente (imperativă și interogativă directă). Adică nu are loc nici o transformare de ordin formal (mod, timp, persoană sau intonație) care să indice rolul subordonator al conectivului.

Ar rezulta de aici caracterul inutil al conjuncției *că*. Totuși, existența reală și circulația fenomenului în discuție ne obligă să avem în vedere ipoteza orientării valorii fundamentale a conjuncției *că* spre un rol deosebit de cel obișnuit (conectiv subordonator interpropozițional). Ipoteza se impune cu atît mai mult cu cît între situația prezentată și cea pe care o vom discuta în continuare există unele similitudini.

2.0. Cealaltă actualizare curioasă a aceluiași conectiv apare în enunțuri ca: *mi-a spus* ***că unde merge*** sau *Sînteți acilea, să nu ziceți* ***că de ce nu v-am spus*** (Preda, p. 148).

Deranjantă din punct de vedere gramatical este în acest caz prezența superfluă a conjuncției în discuție în fața altui element subordonator (relativul).

---

[1] Cf. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor*, București, 1947, p. 404, nota 1.

[2] Cf. Magdalena Vulpe, *Subordonarea în frază în graiurile dacoromâne* (teză de doctorat în manuscris, 1973, p. 128 și urm.); cf. și Ruxandra Pană, *Aspects de la subordination au niveau de la phrase dans quelques textes roumains d'Oltenie*, în RRL, XXIV, 1979, nr. 3, p. 261.

[3] Cf. Sextil Pușcariu, *Limba română. Privire generală*, București, 1976, vol. I, p. 143 și urm.

[4] Cf. acad. Al. Graur, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în *Studii de gramatică*, vol. I, p. 123.

Menționăm în acord cu Sanda Golopenția Eretescu [5] că fenomenul poate fi considerat ca aparținînd exprimării orale, cum indică exemplul următor, cules de E. Petrovici în Dobrogea (și altele pe care le vom cita mai jos): *La urmă ne-au întrebat bulgarii* ***că ce e cu noi acolo.*** *Aicea, cînd am venit, ne-a dus la comenduirea bulgarilor și-au întrebat* ***că unde am fost, ce e cu noi*** (TD, p. 308).

2.1. Urmărind actualizarea conjuncției *că* în enunțuri ca: *Pentru moșie vei ști că tot zice badea Vasile* ***că cum poți dumneata să stăpînești moșia; Și a întrebat-o că unde merge; Și mama a spus că de ce mi-e frică***, Ruxandra Pană [6] consideră că aceasta este favorizată de slăbirea valorii conjuncționale subordonatoare a elementelor precedate *(cum, unde, de ce)*. Prin urmare, conjuncția *că* ar consolida funcția subordonatoare (atenuată) a acestora, devenind „une marque supplémentaire de la subordination" [7].

Deși plauzibilă, aserțiunea nu poate fi argumentată gramatical. Un prim reproș pe care-l facem acestei soluții este că nu ține seama de regimul verbal personal al conjuncțiilor subordonatoare, care cere ca un conectiv să corespundă unui verb ca termen subordonat în relația concretizată de conjuncție [8].

În aceeași ordine de idei, dacă acceptăm estomparea valorii conjuncționale a relativelor în conștiința subiectului vorbitor, ar fi normal ca faptul să aibă ca efect posibilitatea omiterii conectivului vechi ca superfluu. Or, proba omiterii este valabilă pentru *că*, elementul nou care ar veni să-l întărească pe cel vechi, dar nu se verifică în cazul relativelor. Într-adevăr, omiterea conectivului *că* nu modifică raportul de subordonare cf. ***și-a întrebat-o unde merge***, în timp ce omiterea relativului duce la schimbarea totală a sensului enunțului cf. *a întrebat-o* ***că merge*** (unde ***că = dacă)*** sau *și mama a spus* ***că mi-e frică*** față de *a spus că de ce mi-e frică.*

2.2. Exemplele citate pînă acum permit observația că propozițiile care admit dublarea relativelor prin *că* au o distribuție limitată: ele sînt totdeauna dependente de un verb de declarație *(a spune, a zice, a descoase)* sau de informare *(a întreba)*. Iată alte exemple întîlnite la Caragiale: *Întîi a ajuns drumețul la straja Craiovei, și de acolo, întrebînd din om în om* ***că unde ar putea găzdui...*** (p. 169); *A început să plîngă,* ***că ce o să se facă ea fără Cănuță*** (p. 104); *Stăpînul casei, cunoscînd păcatul oamenilor și mai ales al femeilor, că or să-l descoasă care mai de care, ca să-i afle rostul —* ***că de unde e, cine e, cu ce trăiește, ce caută aici și cîte altele...*** (p. 157).

Același tip de regente sînt înregistrate și în contribuțiile citate la început, la care Sanda Golopenția Eretescu adaugă altele care, în contextele respective, dezvoltă aceeași constantă semantică, cf. *No, apoi* ***s-o sfătuit*** *ei că ce să facă cu el: Atunci împăratu* ***s-o gîndit*** *că ce pedeapsă să deie la*

---

[5] Cf. Sanda Golopenția Eretescu, *Despre o variantă a vorbirii indirecte*, în SCL, X, 1959, nr. 4, p. 595.

[6] Cf. Ruxandra Pană, *op. cit.*, p. 262.

[7] Idem, *op. cit.*, p. 263.

[8] Cf. D. D. Drașoveanu, *Observații asupra cuvintelor relaționale*, în CL, XII, 1968, nr. 1, p. 22.

slujnică: Vine on zmeu acol la iel, îl ***apucă la întrebări*** *că pentru ce o mers el acolo* [9].

Dependența semantică este atît de strînsă, încît ea acționează și la distanță și chiar și în cazul că regentul nu este un verb, ci un substantiv din sfera cuvintelor de declarație, ca în: *Dintre acești foarte puțini, trei sau patru se lăudară apoi că ei chiar presimțiseră și ce avea să se întîmple și la riposta unuia și altuia* ***că de ce n-au intervenit*** *dacă știau,* [...], ***de ce nu l-au scos de acolo****, cei trei,* [...] *cu vorba argumentară...* (Ghilia, p. 20).

Prin urmare, funcționalitatea conjuncției în discuție ar trebui pusă în legătură nu cu procesul abstractizării relativelor, ci cu conținutul semantic și cu situația sintactică a propozițiilor introduse prin relativele ce admit dublarea lor cu *că*.

2.3. Analizînd structura propozițiilor menționate, rezultă că posibilitatea dublării introductivelor relative printr-un alt conectiv *(că)* se manifestă în cazul interogativelor transpuse în vorbire indirectă.

Particularitatea menționată ne-ar îndreptăți să presupunem că apariția conjuncției *că* reprezintă un reflex al intonației interogative ce caracterizează propoziția în cauză, aceasta fiind, cu o atare intonație, formal principală. În consecință, pentru subiectul vorbitor, elementul inițial — interogativul — neavînd valoare conjuncțională, propoziția s-ar lega de regentul său prin intermediul conjuncției *că*. Așa s-ar părea că se explică fenomenul „vorbire indirectă intonată direct" [10], adică menținerea intonației exclamative sau interogative în exemple ca: *Da femeile, vezi că ele-s mai credincioase, s-au dus să-ntrebe pe preot* ***că cui să le deie?*** Cu acest ultim exemplu, omițînd coincidența de persoană, regăsim situația enunțurilor citate sub **1.0.**, adică a propozițiilor principale precedate de *că*.

Cele spuse pînă aici conduc la constatarea că în prezența cuvintelor de declarație (dacă acestea au calitatea de regent) conjuncția *că* este compatibilă cu o propoziție principală indiferent dacă aceasta este marcată formal (cf. exemplele citate sub **1.0.**), marcată parțial sau chiar nemarcată deloc (cf. exemplele citate sub **2.0.**; **2.1.**; **2.2.**).

2.4. Relația semantică intimă cu verbul de declarație ar pleda în sensul includerii acestui fenomen în sfera mai largă a tranzitivității, întrucît acesta pretinde o complinire care este concretizată prin textul relatat. S-a văzut însă (cf. **2.1.**) că această soluție duce la un impas din punct de vedere gramatical. Nu negăm realitatea logică în discuție, dar modalitatea ei de realizare în planul expresiei denotă că mecanismul funcțional al conjuncției *că* este mai complex.

Structura exemplelor discutate reprezintă asamblarea a două enunțuri emise de surse diferite. Primul segment (care conține regentul) manifestă identitate emițător = narator. Al doilea segment introdus prin *că* (+ propoziție principală) sau prin *că* + relativ anulează această identitate. Nu naratorul a omis segmentul respectiv, ci altcineva, primul mulțumindu-se s-o relateze fie în vorbire indirectă, cf. *m-a întrebat* ***unde merg***, fie în vorbire directă ca în *m-a întrebat;* ***Unde mergi?*** Inserarea con-

[9] Cf. Sanda Golopența Eretescu, *op. cit.*, p. 594, de unde am împrumutat și exemplele.
[10] Idem, *ibidem*.

junctiei *că* permite actualizarea ambelor modalităţi de relatare în cadrul aceluiaşi enunţ fără a impune marcarea formală a uneia sau alteia din cele două posibilităţi, cf. *m-a întrebat că de ce face asta(?/!), că de ce faci aşa (?/!), că cum fac asta(?/!)* etc. Deducem de aici că rolul conjuncţiei *că* este de a marca nonidentitatea emiţătorilor celor două segmente ale enunţului, indicînd astfel reproducerea mai mult sau mai puţin fidelă a replicii altei persoane în raport cu aceea care face relatarea. Deci, valoarea de conjuncţie se converteşte într-una de *indice*, care, vizînd acelaşi termen din dreapta „conjuncţiei", oferă condiţii favorabile pentru deturnarea funcţiei de bază a acesteia. Sîntem, aşadar, în faţa unei specializări a conectivului *că* pe baza valorii sale conjuncţionale cvasiuniversale [11]. Constanta fundamentală se manifestă în combinarea ei cu regentul (cuvîntul de declaraţie), indicînd astfel că ceea ce urmează se circumscrie în sfera semantică a acestuia. Dar funcţia de conjuncţie este suspendată sau, în orice caz, atenuată, încît *că* nu mai poate impune transformările normale implicate de trecerea de la vorbirea directă la cea indirectă.

Valoarea de indice al declaraţiei pe care o dezvoltă conjuncţia *că* (în asemenea situaţii) permite explicarea apariţiei ei în contextele citate, care, altfel, nu pot fi, gramatical, interpretate satisfăcător.

SURSE

Caragiale	Ion Luca Caragiale, *Opere*, ediţie critică de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu, Liviu Călin, cu o introducere de Silvian Iosifescu. Exemplele sînt extrase din volumul 3 al acestei ediţii, Bucureşti, 1962.
Ghilia	Alecu Ivan Ghilia, *Cuscrii*, ediţie total revăzută şi adăugită.
Petrovici, TD	Emil Petrovici, *Texte dialectale culese de... Suplement la Atlasul lingvistic român II (ALRT)*, Sibiu—Leipzig, 1943.
Preda	Marin Preda, *Întîlnirea din pămînturi*, Bucureşti, 1968.

Mai 1980

Facultatea de filologie
Cluj-Napoca, str. Horea 31

[11] Cf. Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, Bucureşti, 1975, p. 219.

DESPRE CONSTRUCȚIA „*A TREBUI* + PARTICIPIU"

DE

G. G. NEAMȚU

0. Construcția — de mare frecvență în româna actuală — „*a trebui* + participiu" (***Trebuie*** v ă z u t e *noile construcții*) a fost deja semnalată și explicată, arătîndu-se atît « proliferarea » ei, prin extindere la alte verbe ca centru al construcției *(a (se) cere, a se cuveni, a (se) impune, a (se) reclama* etc.), cît și echivalența participiului cu un conjunctiv pasiv, din care, prin elidarea lui *a fi*, a provenit *(Trebuie să fie văzute... Trebuie văzute...)* [1].

În funcție de acceptarea sau neacceptarea în română a unor verbe, printre care și *a trebui*, ca (semi)auxiliare de mod(alitate), interpretarea sintactică a construcției cunoaște două variante :

(a) s i n t e t i c ă — „*a trebui* + participiu" = predicat compus (prin analogie cu „*a trebui* + conjunctiv");

(b) a n a l i t i c ă — *a trebui* = predicat (verbal) singur, iar participiul altă funcție sintactică (neinclusă în predicat) [2].

0.1. În alternativa interpretării analitice (bifuncționale) a construcției, cea pentru care, după GLR, vol. II, optăm în cele de mai jos, se pune problema f u n c ț i e i s i n t a c t i c e a participiului și a r e l a ț i i l o r în care acesta, ca termen, intră, aspecte care, după cunoștințele noastre, au reținut mai puțin atenția în literatura de specialitate.

În volumul I din GLR se menționează că acest participiu „ține locul conjugării pasive" [3], ceea ce conduce la presupunerea că ar fi interpretat predicativ, dar, în volumul II din aceeași lucrare, participiul nu mai apare nicăieri tratat sau explicit încadrat ca funcție.

Reținînd pentru moment doar structura cu participiul variabil ***(Trebuie*** l u a t e *măsuri)* și avînd în vedere trăsăturile esențiale ale participiului din construcție — (1) calitatea de termen a c o r d a t cu subiectul *(măsuri)* în prezența unui verb *(a trebui)* și (2) e c h i v a l e n ț a

---

[1] Vezi, în special, Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1956, p. 419—420 ; *Gramatica limbii române*, vol. I, București, Editura Academiei R. S. România, ed. a II-a, 1963 (tiraj 1966), p. 230 [în continuare : GLR] ; Gh. Constantinescu, *Particularitățile semantice și sintactice ale verbului* a t r e b u i, în LR, XIX, 1970, nr. 1, p. 22—23 ; Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală*, București, 1972, p. 69.

[2] Vezi, pentru o prezentare succintă a teoriei „predicatului compus" cu *a trebui* — argumente, contraargumente și bibliografia problemei —, Gh. Constantinescu, *Particularitățile morfologice ale verbului* a t r e b u i, în LL, 24, 1970, p. 169—173.

[3] *Lucr. cit.*, p. 230.

cu conjunctivul pasiv *(să fie luate)* —, interpretările sintactice, în funcție de trăsătura căreia i se acordă prioritate, ar putea fi două:

(1) element predicativ suplimentar, obținut prin „omiterea simplă" a lui *a fi (să fie)*, fără stadiu gerunzial intermediar, prin analogie cu *Această carte* ***se cuvine*** [*să fie*] citită[4];

(2) „funcție predicativă"[5], constituind o subordonată subiectivă (asemenea conjunctivului pasiv)[6].

1. Cele două modalități de interpretare a funcției participiului se repercutează, cu rezultate divergente, și asupra subiectului din construcție, în privința partenerului său de relație.

(1) Dacă participiul este element predicativ suplimentar, în dependență, prin acord adjectival, față de subiect, acesta din urmă intră în relație cu *a trebui*, relație materializată în acordul verbal *(Trebuiau luate măsuri)*. Prin omiterea lui *a fi*, avînd ca rezultat obținerea elementului predicativ suplimentar, subiectul și-a schimbat, prin «glisare», predicatul *(trebuie* în loc de *să fie luate)*.

(2) Dacă, dimpotrivă, participiul este (interpretat) predicativ, constituind o subiectivă (a lui *a trebui)*, subiectul este al participiului-„rest" din construcția pasivă, iar partenerul său de relație rămîne același *(Trebuie să fie luate măsuri — Trebuie luate măsuri)*[7].

Această din urmă soluție, (2), postulînd existența unei relații între participiu și subiect, comportă următoarele două observații:

(a) Verbul *a fi* este implicat, dar nu subînțeles în participiu — în caz contrar s-ar anula însăși construcția în discuție —, încît, chiar echivalente fiind, participiul și conjunctivul (pasiv) rămîn (totuși) realități sintactice distincte.

(b) Participiul, ca mod nepersonal și, de aceea, nepredicativ, nu intră în relație cu un subiect decît în „construcții", asemenea celorlalte moduri nepersonale, încît el, deși echivalent cu un conjunctiv pasiv, nu este predicativ propriu-zis (predicat al unei subordonate), ci doar „propredicativ"[8].

În consecință, dacă acceptăm că subiectul este al participiului, iar gruparea (participiu + subiect) în întregime este subordonată lui *a trebui*, participiul, potrivit celor de mai sus, (a) și (b), nu poate fi decît o construcție participială subiectivă, nu o subordonată subiectivă, soluție în favoarea căreia pledează și situațiile cu „*a trebui* + participiu invariabil", de care ne ocupăm în continuare.

2. Participiul invariabil pe lîngă *a trebui* poate fi:

(a) pasiv (de la un verb tranzitiv), urmat sau nu de o subiectivă: *Trebuie* văzut *dacă (de ce, cum, cînd, cine* etc.) *a plecat*; *Trebuia* aranj-

---

[4] Vezi, pentru exemplul citat și interpretare, D. D. Drașoveanu, *De la morfemul* pe *la un sistem al determinanților substantivului*, în *Probleme de sintaxă* [Culegere de studii și articole], Cluj-Napoca, 1978, p. 22.

[5] Gh. Constantinescu, *Particularitățile semantice...*, p. 22.

[6] *Ibidem*.

[7] Vezi, pentru interpretarea subiectului ca aparținînd doar conjunctivului, nu lui *a trebui* sau grupului în întregime, Gh. Constantinescu, *Particularitățile morfologice...*, p. 173.

[8] Vezi D. D. Drașoveanu, *lucr. cit.*, p. 25.

j a t *să fie toți aici*; *Trebuie* ș t i u t *că nu e bine*; *Va trebui* a c ț i o n a t *în viitor cu mai mult curaj*; *Trebuie* f ă c u t *mai puțin, dar mai bine*;

(b) a c t i v (de la un verb intranzitiv), neurmat de subiectivă: *Trebuie* v e n i t *din timp*; *Ar trebui* s t a t *mai mult în aer liber.*

Situațiile date permit următoarele constatări:

(1) Ambele tipuri de participii pun în evidență atît echivalența cu un conjunctiv — p a s i v (construcția cu *a fi* sau cu reflexivul *se*), pentru (a), respectiv i m p e r s o n a l (cu *se*)[9], pentru (b) —, cît și provenienta de la conjunctiv (*Trebuie* s ă f i e v ă z u t / s ă s e v a d ă *dacă*... → *Trebuie* v ă z u t *dacă*...; *Trebuie* s ă f i e f ă c u t / s ă s e f a c ă *mai mult*... → *Trebuie* f ă c u t *mai mult*...; *Trebuie* s ă s e s t e a... → *Trebuie* s t a t...).

Cît privește apariția participiului activ în locul (și ca echivalent al) unui conjunctiv la reflexiv impersonal, aceasta se poate explica, pe de o parte, prin influența pasivului (reflexiv) cu *se*[10], iar pe de altă parte prin faptul că, aici, pasivul, atît cel cu *a fi*, cît și, mai ales, cel cu *se*, cumulează, într-un fel sau altul, și trăsătura [+ impersonal][11].

Altfel spus, de la *Trebuie să se meargă*... s-a ajuns la *Trebuie mers*... la fel ca de la *Trebuie să fie făcut / să se facă*... la *Trebuie făcut*...

(2) Posibilitățile de interpretare a participiului invariabil (pasiv sau activ) se reduc, prin eliminare, la una singură, aceea de construcție participială subiectivă, neexistînd, în română, o (altă) funcție realizabilă în această poziție sintactică.

(3) Subiectiva de pe lîngă „*a trebui* + participiu (pasiv)" are ca regent (din grup) participiul (construcția participială). O altă interpretare — dependența subiectivei de *a trebui* — o socotim exclusă, deoarece, în caz contrar, normal ar fi să poată apărea o subiectivă și în prezența unui participiu activ al unui verb intranzitiv, *a trebui* rămînînd a c e l a ș i. Imposibilitatea apariției subiectivei se datorește faptului că reflexivul impersonal și, bineînțeles, participiul echivalent cu acest reflexiv nu pot regiza o asemenea subordonată.

3. Comparînd cele privitoare la participiul invariabil (vezi *supra* **2.**) cu soluțiile de interpretare a participiului variabil pasiv (vezi *supra* **0.1.—1.**), se pot formula cîteva aprecieri de ansamblu asupra construcției „*a trebui* + participiu".

(a) Dacă atît pasivul cu participiul variabil, cît și cel cu participiul invariabil (concurat de reflexivul pasiv) sînt deopotrivă construcții pasive, consecvența ne obligă la interpretarea similară a participiilor rămase prin omiterea lui *a fi*, adică, în egală măsură, construcții participiale.

(b) Opoziția „pasiv variabil / pasiv invariabil" (*Trebuie* s ă f i e ș t i u t e *aceste lucruri*... / *Trebuie* s ă f i e ș t i u t / s ă s e ș t i e *că*...) și efectele ei în privința unităților subordonate (subiect/subiectivă) se mențin și la nivelul participiilor (construcțiilor participiale) cu care

---

[9] Vezi, pentru acesta, Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, București, 1974, p. 66.

[10] Vezi, pentru raportul dintre reflexivul pasiv și reflexivul impersonal, Gabriela Pană Dindelegan, *lucr. cit.*, p. 66 și urm.

[11] Vezi Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, 1967, p. 193.

sînt echivalente, avînd și acestea aceiași parteneri de relație (subiect, respectiv subiectivă).

(c) Identitatea funcțională a subiectivei cu a subiectului impune un tratament similar și pentru termenii lor regenți — participiul invariabil, respectiv participiul variabil —, adică, din nou, construcții participiale s u b i e c t i v e pe lîngă *a trebui*.

(d) Acordul (în număr) și al lui *a trebui* cu subiectul participiului (T r e b u i a u *luate* m ă s u r i) nu conduce *ipso facto* la postularea unei relații predicative între subiect *(măsuri)* și *a trebui*, deoarece forma de plural a verbului apare, mai mult sau mai puțin literar [12], și în prezența unei subiective, căreia îi aparține subiectul *(Măsurile trebuiau să fie luate — Trebuiau să fie luate măsuri)*, potrivirea formală (și a lui *a trebui*) explicîndu-se prin atracție.

(e) În categoria construcțiilor participiale (absolute) trebuie incluse, alături de cele circumstanțiale (date de GLR, vol. II, p. 82), și construcțiile participiale subiective.

Aprilie 1980

Facultatea de filologie
Cluj-Napoca, str. Horea 31

[12] Vezi Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973, p. 130.

ETIMONUL ÎNDEPĂRTAT SAU ETIMONUL DIRECT AL CUVÎNTULUI?

DE

VIRGIL NESTORESCU

Problemele privind diversele modalităţi de abordare a cercetării etimologice şi rezolvările care se pot aduce în dicţionare cuvintelor de origine străină dintr-o limbă dată preocupă tot mai mult pe lexicografi în ultima vreme. Un loc aparte îl ocupă cercetările etimologice care au ca scop indicarea atît a etimonului imediat, cît şi a celui îndepărtat al cuvintelor. Metoda aceasta, de mult cunoscută, poate să dea rezultate satisfăcătoare, deoarece oferă date comparative bogate, care depăşesc cu mult limitele istoriei limbii studiate. Aplicarea ei în practică comportă însă discuţii tocmai prin soluţiile uneori surprinzătoare şi contradictorii la care se ajunge.

Consideraţiile care urmează ne-au fost sugerate de consultarea a două volume recent apărute din Dicţionarul academic al limbii bulgare, care în partea de etimologie a adoptat această metodă, dealtfel curent folosită în lexicografia bulgară [1]. Fiind în primul rînd un dicţionar explicativ, soluţiile sînt formulate succint, fără discuţiile ample care îşi au locul într-un dicţionar etimologic. Criteriile de la care au pornit autorii în stabilirea etimologiilor (la cuvintele de origine străină) pot fi rezumate astfel :

a) Cînd cuvîntul corespunde pe deplin fonetic şi semantic etimonului, indicaţia etimologică se referă numai la acest izvor, de exemplu : *абзац* „abzaţ" din germ. *Absatz*. Tot astfel se procedează şi atunci cînd cuvîntul străin a suferit unele modificări fonetice sau cînd pe plan semantic nu corespunde integral etimonului : *басейн* „bazin" din fr. *bassin*.

b) Cînd cuvîntul străin nu a fost împrumutat direct, ci prin intermediul altei limbi, se indică mai întîi etimonul îndepărtat şi apoi etimonul imediat (din limba care a fost sursa directă) : *байадерка* „baiaderă" din port. *bailladeira* prin rus. *баядерка; бронз* „bronz" din it. *bronz* prin fr. *bronze*.

Aceeaşi soluţie se adoptă şi în cazul cînd cuvîntul provine dintr-o limbă foarte îndepărtată (în timp şi în spaţiu) : *какао* „cacao" din mexic. prin sp. *cacao; абанос* „abanos" din arabă prin tc. *abanoz*.

Trecînd peste unele amănunte care diferenţiază modul de tratare a cuvintelor, ne vom opri numai la cîteva cazuri generale ce pot fi subsumate criteriilor amintite.

Iată două cuvinte dintr-o serie mai mare a căror rezolvare etimologică poartă aceeaşi notă caracteristică :

бордей „bordei" este explicat astfel : din it. *bordello* prin rom. *bordei*. Informaţia conţinută în această formulare nu este exactă, întrucît rom.

[1] Este vorba de *Речник на българския език*, vol. I (А-Б) şi vol. II (В), Sofia, 1977 şi, respectiv, 1979, lucrare impunătoare, cuprinzînd tezaurul lexical al limbii bulgare contemporane pe o perioadă de 150 de ani.

bordei şi it. *bordello* nu concordă semantic şi acest lucru a fost pierdut din vedere.

La rîndul lui, *боча* „vas pentru făcut laptele acru" ar proveni din it. *botta* prin rom. *botă*. Şi în acest caz cuvîntul românesc nu trebuie decît cel mult comparat cu cel italian pe plan fonetic. Din fondul lexical romanic fac parte alte două cuvinte : rom. *bute* şi it. *botte*, care continuă lat. *buttis*.

Cuvintele examinate mai sus relevă unul din riscurile aplicării metodei, anume cel de a nu dispune (uneori în mod obiectiv) de informaţiile necesare asupra originii cuvîntului în limba care a furnizat împrumutul. Reiese de aici că lexicografii care pornesc pe această cale spinoasă trebuie să cunoască temeinic istoria vocabularului din limbile cu care limba studiată a avut contact de-a lungul timpului. În caz contrar se pot stabili ierarhii etimologice nejustificate.

O serie de situaţii neclare apar dacă, din diverse motive, se indică numai etimonul îndepărtat al cuvîntului.

Una dintre acestea are loc atunci cînd autorii nu au putut sau li s-a părut complicat să stabilească intermediarul şi au renunţat din capul locului la etimologie, în favoarea indicării izvorului primar, care a dus la răspîndirea denumirii obiectului reprezentat de cuvîntul-titlu :

атлас „atlas (geografic, botanic etc.)" este explicat prin numele propriu gr. Ἄτλας. De remarcat că în BER [2], I, p. 20 se indică „prin rus. *атлас* sau germ. *Atlas*.

алпака [1] „aliaj metalic" şi *алпака* [2] „animal ; blana acestui animal etc." sînt explicate printr-o trimitere unică „din amer." (din limbile indigene vorbite în America).

După cît ni se pare, cele două cuvinte au o istorie proprie. Primul dintre ele a intrat în limbile europene prin sp., fr. *alpaca*, *alpaga*, în timp ce al doilea reprezintă germ. *Alpaka (Alpacca)*, numele unei mărci de fabricaţie (cf. *Der Grosse Duden. Fremdwörterbuch*, vol. I, Mannheim, 1966).

Tot aici poate fi inclus şi cuvîntul *бутилка* „butelcă", în dreptul căruia este dată indicaţia „din fr. *bouteille*", deşi alţi autori cred că în bulgară a intrat prin rus. *бутылка* sau pol. *butelka* (cf. BER, I, p. 93).

O altă serie de exemple tratate similar supraevaluează mijloacele de derivare sau de adaptare fonetico-morfologică a propriei limbi. Astfel, cuvîntul *антрепозит* „antrepozit" este legat de fr. *entreposer*. Prin aceasta se înţelege implicit că bulgara a creat cuvîntul respectiv. Nu vedem însă pe baza cărui alt exemplu asemănător a fost posibilă modelarea lui *антрепозит* din verbul fr. *entreposer*, ceea ce ne face să credem că avem de-a face cu un împrumut direct al rom. *antrepozit* < fr. *entrepôt*, modificat după *depozit*.

Cuvîntul *брошура* „broşură" este explicat „din fr. *brochure*". Din păcate şi aici se trece peste o explicaţie simplă şi de mult cunoscută, anume rom. *broşură*. Fapte de istorie culturală arată că *брошура*, alături de *абонат*, *абонамент* ş.a., sînt împrumuturi sigure din română, intrate în lexicul limbii bulgare contemporane încă din perioada Renaşterii bulgare [3].

---

[2] *Български етимологичен речник*, alcătuit de un colectiv format din Vl. Georgiev, I. Gălăbov, I. Zaimov, St. Ilčev, vol. I, Sofia, 1971.

[3] Boris Simeonov, *L'influence roumaine sur le lexique de Chr. Botev*, în „Linguistique balkanique", XI, 2, p. 62 ; BER, I, p. 81.

La fel stau lucrurile şi cu *булевард* „bulevard", la care se indică „din fr. *boulevard*" (de ce nu prin rom. *bulevard*", care satisface pe deplin forma cuvîntului?) sau *ви́зита* „vizită", explicat „din fr. *visite*", deşi accentul şi terminaţia indică în mod neîndoielnic originea românească a cuvîntului [4].

Tratarea de pe acelaşi plan a unor cuvinte cu soartă diferită duce la neînţelegerea de către cititor, fie chiar şi specialist, a criteriilor după care se stabileşte etimologia, în aceste cazuri numai prin indicarea etimonului îndepărtat.

Încercînd să răspundem întrebării pe care ne-am pus-o în titlu, am putea conchide că, la nivel teoretic, metoda de stabilire a etimologiei cuvîntului prin indicarea izvorului îndepărtat (care nu trebuie să fie totdeauna şi primar) şi, paralel, a izvorului imediat este acceptabilă şi aptă să dea rezultate interesante. În mod practic însă, aplicarea ei, dacă nu este făcută cu consecvenţă, dă naştere la erori, la exagerări sau la soluţii incomplete şi din aceste motive diminuează rolul jucat de diverse limbi în îmbogăţirea lexicului limbii studiate [5].

Iunie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

[4] Boris Simeonov, *op. cit.*, p. 61.

[5] Cf. Theodor Hristea, *Pe marginea unui dicţionar etimologic al limbii engleze*, în SCL, XXII, 1971, nr. 6, p. 613.

NOTE LEXICALE ŞI ETIMOLOGICE DIN TERMINOLOGIA VITICOLĂ

DE

ION NUŢĂ

Notele de faţă aduc unele completări lexicale şi etimologice *Dicţionarului limbii române* (DLR), literele M, N şi O. Ele redefinesc sau completează unele definiţii, discută cuvinte, variante şi sensuri noi, propun sau corectează etimologii, înregistrează noi atestări.

Maráş [1] subst. Provine din bg. *марàш*[3] „soi, specie de struguri" (cf. *Български тълковен речник*, София, 1955, p. 370) şi nu din *мараш* „vie părăsită", cum indică DLR, care ia în consideraţie alte dicţionare bulgare care nu înregistrează sensul amintit.

Máre adj. şi substantivat. (Nume dat, în general, tuturor varietăţilor de struguri) cu boabele mari, rotunde, de culoare albă sau neagră. Forma substantivată numeşte, de obicei, o anumită varietate. Atestări: *mare:* H XII 135^{v}, XIII 50^{v}, 247^{v}, 480^{v}, 508^{r}; *poamă mare:* H XIII 216^{v}, 324^{r}; *strugure de poamă mare:* H XIII 468^{v}; *struguri mari:* H XV 60^{v}.

Mălăioásă s.f. Varietate de struguri care are boabele mărunte, miezul moale, de culoare albă: BORZA, D. 182.

Mărunţél,-ică adj., s.m. şi f. (Varietate de struguri) cu boabele mărunte, de culoare neagră: *mărunţel* (JIPESCU, O. 53), *mărunţică* (H VIII$_1$ 42^{r}), *poamă mărunţică* (H VIII$_1$ 255^{r}).

Măzăriche s.f. (cf. *măzăriche* „nume de plantă"). Varietate de struguri cu boabele mărunte, de culoare neagră, cu ciorchinele ramificat. A fost înregistrat sub forma *masariche*, la Topalu—Constanţa, în H II 319^{r}.

Mieluşél adj., s.m. (Varietate de struguri) care are boabele mărunte, bătute pe ciorchine, de culoare albă-gălbuie. Este atestat la pl., *mieluşei* („cu boabele mărunţele"), în H IX 135^{r}. Probabil prin analogie cu numele unor ciuperci sau plante numite astfel.

Mirositoáre s.f. Nume dat frecvent în Moldova varietăţii de struguri *tămîioasă (busuioacă):* H XI 516^{r}.

Mischét s.m. Este atestat şi în: H XIV 21^{r}, TDRG, ŞIO II$_1$ 261, CADE, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BORZA, D. 182. Urmat de determinări, *mischét bătut*, îl întîlnim în BARONZI, L. 94. Varianta *mişchét* apare în: JIPESCU, O.54, TDRG, ŞIO I CCXXXV, CADE, SCRIBAN, D.

Moále adj. şi substantivat. Nume dat, în general, tuturor varietăţilor de struguri cu boabele moi, zemoase, de culoare albă sau neagră. Ca şi în cazul lui *mare*, doar izolat, forma substantivată numeşte o varietate precisă. Cu această funcţie apare în: JIPESCU, O. 53, H III 305^{v}, 324^{r}, XIII 268^{v},

423^{v}, 489^{r}, 492^{r}. Adj., *poamă moale*, este întîlnit în H XIII 486^{r} și BORZA, D. 182. În BORZA, D. 182 apare și compusul *moale-vinoasă*.

Moroscină s.f. Apare înregistrat în județul Mehedinți sub forma *morosciină* „strugur mare și puțină dulceață" în H IX 135^{r}. Denumește o varietate de struguri cu boabele mari, rotunde, apoase, acre, de culoare albă-gălbuie. Provine din scr. *maraština* „specie de viță de vie cu strugurii albi" (cf. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, VI, 469). Africata din *moroscină* corespunde oclusivei dentale din *maraština* și reprezintă o particularitate fonetică a graiului bănățean. În DLR cuvîntul ar putea să fie inserat sub forma „literalizată" *moroștină*, mai ales că astăzi el apare sub formele : *maraștină* (Mehedinți), *moroștină* (Dolj), *morostină* (Mehedinți, Teleorman), *moreștină* (Dolj), *morăștină* (Dolj), *morăstină* (Olt, Teleorman). Forma cu *-st-* este înregistrată și în tratate de viticultură și ampelografie.

Múrgă s.f. Varietate de struguri cu boabele de mărime mijlocie, roșii-vinete, cu gust acrișor. Apare atestat în BORZA, D. 182.

Muscatái s.m. Nu provine din magh. *muskotály*, cum indică DLR, ci din magh. *muscatály* (cf. Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapest, 1966, p. 556).

Muscatél s.m. (< *muscat* + suf. *-el)* este o varietate de struguri atestată în LITINSCHI, M. 93 ; vezi *muscat*.

Múscă s.f., adj. (Varietate de struguri) care are boabele mărunte, puțin alungite, dulci, apoase, cu pieliță subțire, de culoare neagră. S.f. este înregistrat în Făget—Timiș (H XVIII 70^{r}), iar adj. *(poama mușchii)*, care apare astăzi frecvent în Moldova, este atestat în H VIII$_{1}$ 5^{v} *(poama mușchei)*. Pare a fi cuvîntul *muscat, -ă*, apropiat prin etimologie populară de *muscă*. În stabilirea denumirii s-a avut în vedere, poate, și forma boabelor sau faptul că acești struguri, fiind foarte dulci, sînt „căutați" adesea de *muște* (= albine).

Mustafér s.m. Varietate de struguri cu boabele mari, rare, apoase, de culoare albă. Provine din magh. *musztafehér* „mustoasă albă" și este înregistrat în H XVIII 70^{r} și BORZA, D. 182. Forma *mustăfer*, care apare în DLR (este atestat și în H XVIII 291^{v}, DA 582), o considerăm o variantă, ținînd cont de faptul că *mustafer* este mai aproape de etimonul maghiar.

Mustós, -oásă adj., s.m. și f. (Varietate de struguri) care are ciorchinele mic, bobul apos, rotund, de culoare verde-gălbuie. **Adj.** : *poamă mustoasă* (H XIII 324^{r}, CADE, BORZA, D. 182), *strugurele de viță mustoasă* (H VIII$_{2}$ 266^{v}), *struguri mustoși* (INV. VIN. 16) ; **s.m.** : JIPESCU, O. 53 ; **s.f.** : H III 226^{r}, VIII$_{1}$ 42^{r}, 108^{v}, 165^{v}, 282^{r}, VIII$_{2}$ 250^{r}, 276^{v}, XII 136^{r}, XIII 114^{v}, 247^{v}, 468^{v}, 508^{r}, XV 328^{v}, 390^{v}, PAMFILE, I. C. 217, BORZA, D. 182, GIURESCU, O. 99.

Năglăb s.m. Varietate de struguri cu boabele mărunte, dese, de culoare albă-gălbuie. Este atestat la Topoloveni—Argeș (H IX 230^{r}). S-ar putea să existe o legătură cu *năglab* „pămînt galben".

Neam rău Varietate de struguri cu boabele mici, acre, cu pieliţa tare, de culoare neagră. Sintagma a fost înregistrată la Pietroasele—Buzău (H II 165^{v}).

Négru, neágră, négri adj., s.m. şi f. DLR înregistrează doar unele forme compuse cu definiţii incomplete, chiar inexacte, fără toate atestările. Încercăm aici să completăm aceste lacune :

1. S.m. şi f. : ***negru*** „nume dat unei varietăţi de struguri cu boabele mari, de culoare neagră ; p. ext. nume dat tuturor soiurilor de struguri care au culoarea neagră" (JIPESCU, O. 53, H II 87^{r}, V 319^{r}, XI 311^{r}, XVIII 70^{r}), ***neagră*** (I. IONESCU, M. 369, I. IONESCU, P. 261, H I 83^{v}, III 116^{r}, 129^{v}, 143^{r}, 151^{v}, 305^{v}, 324^{v}, 448^{r}, VI 15^{v}, 80^{r}, 93^{v}, 124^{v}, 132^{r}, 152^{r}, 206^{v}, 227^{v}, VIII$_{1}$ 5^{v}, 42^{r}, 108^{v}, 119^{v}, 205^{r}, 232^{v}, 289^{r}, 296^{r}, 310^{r}, 314^{r}, VIII$_{2}$ 11^{v}, 66^{r}, 81^{r}, 89^{v}, 97^{r}, 152^{r}, 192^{v}, 213^{r}, 240^{r}, 276^{v}, XII 114^{r}, XIII 35^{r}, 125^{v}, 134^{r}, 335^{r}, 345^{r}, 489^{r}, 492^{r}, XV 9^{v}, 306^{r}, 335^{v}, 399^{v}, XVI 66^{v}, 103^{r}, 142^{v}, 146^{r}, 171^{v}, 223^{v}, 247^{r}, 258^{r}, 280^{r}, 338^{r}, 444^{r}, XVIII 276^{v}, PAMFILE, I. C. 217, GL. OLT. 41), ***negri*** (H I 6^{r}, 19^{r}, 294^{v}, II 261^{r}, III 107^{v}, 193^{v}, 286^{v}, IV 52^{v}, 268^{r}, V 88^{v}, VI 63^{r}, VII 119^{v}, 257^{r}, VIII$_{2}$ 266^{v}, IX 4^{r}, 35^{v}, 121^{v}, 135^{r}, 471^{v}, 508^{v}, XI 84^{v}, 259^{r}, 273^{v}, XII 169^{v}, 225^{v}, XV 514^{r}, XVII 437^{r}, XVIII 260^{v}, 267^{r}, BORZA, D. 182).

1.1. S.m. şi f. compuse : ***negru-apătos*** „varietate de struguri cu boabele mari, negre şi pieliţa subţire" (JIPESCU, O. 53, DA), ***negru-bătut*** „varietate de struguri cu boabele mari, negre, dese, bătute pe ciorchine" (H XI 95^{v}, BORZA, D. 182), ***negru-bulgar***„ varietate de struguri de mărime mijlocie, de culoare neagră, aduşi de peste Dunăre, din Bulgaria" (BORZA, D. 182), ***negru-moale*** (H I 401^{v}, II 165^{v}, IV 83^{r}, VII 26^{r}, 67^{v}, 147^{v}, 313^{v}, XI 325^{v}, 349^{v}, XVI 287^{r}, GIURESCU, O. 95), ***negru-roşu***„varietate de struguri cu boabele mici, de culoare roşcată" (H VII 67^{v}), ***negru-vîrtos*** (BARONZI, L. 94, JIPESCU, O. 53, H I 401^{v}, II 11^{v}, 57^{v}, 98^{v}, 115^{r}, 141^{v}, 165^{v}, 193^{r}, 207^{r}, 219^{r}, IV 83^{r}, VII 26^{r}, 48^{v}, 67^{v}, 119^{v}, 147^{v}, 313^{v}, XI 267^{v}, 273^{v}, 325^{v}, 349^{v}, 362^{v}, 400^{v}, XII 216^{r}, XVI 287^{r}, GIURESCU, O. 95, BORZA, D. 182), ***neagră-băşicată*** „varietate de struguri cu boabele rotunde, de culoare neagră, adesea punctate, băşicate" (H II 11^{v}), ***neagră-căldăruşă*** „varietate de struguri cu boabele negre, rare, puţin alungite" (H XV 142^{v}), ***neagră-coarnă*** „varietate de struguri cu boabele mari, alungite, de culoare neagră" (H III 166^{v}, VIII$_{1}$ 205^{r}, XIII 35^{r}), ***neagră-franchişă*** „varietate de struguri conici, cu boabele rotunde, bătute, apoase, de culoare neagră" (H XV 88^{v}), ***neagră-moale*** (I. IONESCU, P. 264, H II 11^{v}, 58^{r}, 125^{r}, 141^{v}, 193^{r}, 219^{r}, IV 245^{v}, XI 400^{v}, XII 19^{r}, 91^{v}, 105^{r}, 202^{v}, 216^{r}, 225^{v}, GIURESCU, O. 95), ***neagră-roşie;*** vezi *negru-roşu* (H XII 169^{v}), ***neagră-tare*** „varietate de struguri cu boabele mici, dese, de culoare neagră" (H XII 202^{v}), ***neagră-vîrtoasă*** (I. IONESCU, P. 264, H XII 19^{r}, 91^{v}, 105^{r}, 136^{r}, 225^{v}, GIURESCU, O. 95).

2. Adj. : ***strugure negru*** (H I 234^{v}, V 274^{r}, XI 26^{r}, 73^{r}, 191^{v}, XIII 114^{r}), ***strugurul negru*** (H VI 235^{v}, IX 40^{r}, XV 368^{v}, 489^{v}, XVIII 40^{r}), ***strugurile negru*** (H XXIV 300^{v}, XVI 30^{r}, 41^{r}), ***poamă neagră*** (FILIPESCU, D. II 52, I. IONESCU, P. 253, H I 342^{v}, III 399^{r}, VI 44^{r}, 171^{r}, VIII$_{1}$ 96^{v}, 165^{v}, 213^{r}, 282^{r}, 354^{v}, VIII$_{2}$ 30^{v}, 133^{r}, 218^{v}, 234^{v}, 250^{r}, 258^{r}, X 129^{v}, 476^{r}, XIII 2^{v}, 35^{r}, 79^{r}, 114^{r}, 268^{v}, 371^{v}, 404^{v}, 445^{v}, 480^{v}, 486^{r}, 508^{r}, XV 60^{v}, 142^{v}, 274^{r}, 390^{v}, 423^{v}, 507^{v}, MAT. FOLK. 1426, PAMFILE, B. 16, BORZA, D. 182), ***strugure***

de poamă neagră (H XV 98[r], 110[v]), ***struguri de poamă neagră*** (H I 55[r], 168[r], III 423[v], 486[v], VI 181[r], 187[v], 198[v], VIII$_2$ 152[r], X 464[v], XII 513[r], XIII 50[v], XV 49[v], 66[r], XVI 188[v], 405[r], 412[r]), ***struguri cu poama neagră*** (H XVI 320[r]), ***strugurele de viță neagră*** (H VIII$_2$ 267[r]), ***struguri negri*** (H I 187[v], 267[v], 284[r], 401[v], II 309[v], III 13[v], 65[r], 107[v], 139[r], V 9[v], 296[v], 415[r], 429[r], 472[r], VII 67[v], 83[r], 222[v], 369[r], 504[r], IX 17[v], 24[r], 50[r], 69[v], 153[r], XI 39[r], 46[r], 143[v], 246[r], 325[v], 516[r], XII 5[r], 202[v], 258[v], XIII 79[r], 206[v], 216[v], 284[v], 308[v], 387[v], XIV 17[v], 21[r], 477[r], XV 15[r], 66[r], 214[r], 231[r], 263[v], 359[r], 378[r], 472[r], 496[v], XVI 3[v], 112[r], 372[r], 395[r], XVII 60[v], 139[v], 226[r], 254[r], 362[r], XVIII 102[v], DENSUSIANU, Ț. H. 117), ***strugurii negri*** (H I 260[v], IX 114[r], XIV 64[v]), ***strugi negri*** (H I 6[r]).

2.1. Adj. în compuse : ***strugurele negru-moale*** (BREZOIANU, A. 352), ***strugurile negru-vîrtos*** (H VII 130[v]), ***poamă neagră-bătească*** „care are boabele mărunte, rare, rotunde, de culoare neagră" (H XIII 228[r]), ***poamă neagră-bătută*** (H VI 23[r], XIII 289[v], BORZA, D. 182), ***poamă neagră-bulgară*** (H VIII$_2$ 15[r]), ***poamă neagră-coarnă*** (H VIII$_2$ 15[r], 31[r], XIII, 35[r]), ***poamă neagră-păsărească*** „care are boabele bătute, apoase de culoare neagră" (H VIII 255[r], XIII 228[r], XV 3[r]), ***poamă neagră-rară*** „care are boabele mari, rare, de culoare neagră" (H VI 23[r], BORZA, D. 182), ***poamă neagră-rotundă*** (H XV 3[r]), ***poamă neagră-trăsnitoare*** „care are boabele tari, rare, lunguiețe, de culoare neagră" (H VIII$_2$ 255[r], BORZA, D. 182), ***poamă-neagră țițaca caprei*** /***țîța caprei***/ „care are boabele alungite, mari, cu pieliță subțire, de culoare neagră" (H VIII$_2$ 255[r]), ***strugurele de viță neagră-bătută*** (H VIII$_2$ 267[r]), ***struguri de poamă neagră-grasă*** „care are boabele mari, apoase, cu pieliță subțire, de culoare neagră" (H XIII 360[v]), ***struguri negri de oțet*** (H XVIII 301[v]), ***struguri negri-dulci*** (H XVIII 301[v]), ***struguri negri-moi*** (H III 139[r], XII 237[r]), ***struguri negri-tari*** (H III 139[r]), ***struguri negri-vîrtoși*** (H XII 237[r]).

Nóvă. La singura atestare din DLR adăugăm și pe următoarele : BORZA, D. 182, CL XIV 141, GL. OLT. 73, TD. MUNT. I 187. De asemenea, în BORZA, D. 182, substantivul apare urmat de determinări : *nova albă, nova neagră, nova italiană.*

Ochiói. Varietate de struguri cu boabele mari, rotunde, puternic brumate, de culoare albă sau neagră. Este înregistrat în H VII 67[v] (nu în H VI 67, cum indică DLR) și în BORZA, D. 182.

Ochiul-boului. Varietate de struguri cu boabele rotunde, mari, brumate, de culoare neagră. Este răspîndit în Moldova și în județele Argeș, Constanța, Dolj și Timiș. Se întîlnește în H IV 175[v], XIV 435[v] și BORZA, D. 182.

Ochiul-oii. Varietate de struguri cu boabele mari, rotunde, de culoare albă-verzuie. Se întîlnește în județele Ialomița, Iași, Ilfov și este atestat în H VII 313[v].

Oiță. s.f. Varietate de struguri cu boabele mici, alungite, de culoare cenușie. Apare în județul Botoșani și este atestat în BORZA, D. 182.

Ológ s.m. Varietate de struguri cu boabele mici, de culoare neagră ; vița nu are cîrcei și nu se agață pe arac (cf. *vie oloagă*). Este atestat și în HEM. I 755, II 2133.

Om rău. Varietate de struguri cu boabele mici, acre, puţin zemoase, cu pieliţa tare, de culoare albă sau neagră. Apare înregistrat şi în H II 125^{r}.

Óvis. Prima atestare a cuvîntului se întîlneşte în BREZOIANU, A. 352, nota 1. În Argeş este înregistrat de B. P. Hasdeu (H IX 230^{r}), care consemnează şi varianta *oviţ* (H IX 471^{v}). La Cugir apare s.f. *oviză* sau *hohiză* „cei cu broboanele alburii şi mari" (H XVII 47^{v}) şi *mohiză* „cu boaba rară, galbenă, gust acru" (H XVII 437^{r}). Toate aceste substantive provin din săs. *Hochweiß* „varietate de struguri" (cf. *Siebenbürgisch-sächsisches Wörterbuch*, Bucarest—Berlin, 1972, 233).

Mai 1980

Institutul de lingvistică, istorie literară şi folclor
Iaşi, str. Codrescu 2

TOPONIME CARE PREZINTĂ FENOMENUL PALATALIZĂRII LABIALELOR ÎN OLTENIA

DE

TEODOR OANCĂ

Graiul din sudul Olteniei a reţinut atenţia multor specialişti, unele fapte de limbă fiind tratate monografic [1]. Publicarea *Noului atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*, a volumelor *Texte dialectale. Oltenia* şi *Glosar dialectal. Oltenia* a dat posibilitate cercetătorilor să-şi formeze o imagine mai amănunţită asupra graiurilor şi dialectelor româneşti [2]. Cele mai multe consideraţii asupra graiului din sudul Olteniei se găsesc în lucrări care se referă la alte zone geografice ale Olteniei [3], la Oltenia în general [4] sau la întreg dialectul dacoromân.

Problema palatalizării consoanelor labiale în sudul Olteniei ne-a preocupat în mod indirect, obiectul cercetării noastre constituindu-l toponimia din Cîmpia Băileştiului.

În urma anchetelor făcute pe teren în anii 1974 şi 1975 pentru culegerea numelor de locuri din Cîmpia Băileştiului a rezultat că unele toponime din această zonă au la bază apelative care conţin labiale palatalizate. Fenomenul ni se pare firesc, deoarece oamenii îşi numesc locurile în graiul lor.

Întrucît cercetarea noastră a cuprins întreaga zonă geografică menţionată (din care fac parte 117 localităţi), posibilitatea „detectării" fenomenului de palatalizare a labialelor a sporit la maximum, spre deosebire de reţeaua de puncte cartografice a NALR-Oltenia, care este mult mai redusă.

Apelativele care conţin labiale palatalizate şi care intră în structura unor toponime sînt : *piatră* (NALR-Olt., II, h 187), cu derivatele *pietrărie* şi *pietriş; piaţă; piersică* (NALR-Olt., III, h 485), *fier* (NALR-Olt., III, h 245), *vizuină* (NALR-Olt., III, h 545). Apelativele acestea prezintă stadii diferite de palatalizare în toponimele : *K'aţa a Doua* „piaţă, loc

---

[1] Cf. I. Ionică, *Palatalizarea labialelor în Oltenia*, în FD, VIII, p. 79—119, unde se dă şi bibliografia selectivă a studiilor privitoare la această problemă.

[2] Cf. B. Cazacu, *Studii de dialectologie română*, Bucureşti, 1966, p. 58 ; cf. şi Teofil Teaha, *Cîteva probleme privind delimitarea unor arii dialectale în Oltenia*, în LR, XVI, 1967, 5, p. 449.

[3] Cf. V. Vîcol, *Graiul din Vîlcea*, Bucureşti, 1910 ; T. Gîlcescu, *Cercetări asupra graiului din Gorj*, în GS, V (1931), 1, p. 64—124 : Mihail C. Gregorian, *Graiul şi folclorul din Oltenia nord-vestică şi Banatul răsăritean (regiunea din stînga şi din dreapta Cernei)*, Craiova, 1938 ; M. Petrişor, *Graiuri mixte şi graiuri de tranziţie. Cu privire la un grai mixt din nord—nord-vestul Olteniei*, în LR, XI, 1962, 1, p. 87—94 ; Valeriu Rusu, *Graiul din nord-vestul Olteniei*, Bucureşti, 1971 etc.

[4] Cf. Gr. Brâncuş, *Graiul din Oltenia*, în LR, XI, 1962, 3, p. 248—260 ; Valeriu Rusu, *Din morfologia graiurilor oltenești. Tendinţa spre diferenţiere şi analogie*, în FD, VI, p.147—154 ; M. Petrişor, *Graiurile din Oltenia şi situaţia lor actuală*, în „Philologica", II (1972), p.41—55 etc.

viran înconjurat de case" (Horezu—Poenari), *K'aţa lui Bădoiu* „piaţă, loc viran la marginea satului" (Horezu—Poenari), *Crucea de K'atră* „cruce de piatră pe hotarul dintre satele Gighera şi Nedeia" (Gighera), *La K'etriş* „loc în baltă de unde se scoate pietriş" (Bistreţ), *K'atra Mare* „lespede de piatră în Dunăre, aproape de mal, care se vede atunci cînd scade nivelul apei" (Basarabi), *În K'etriş* „teren cu vii" (Glod), *Fîntîna din K'aţă* „fîntînă în piaţă" (Desa), *Fîntîna K'etrişului* „fîntînă" (Măceşu de Jos), *Fîntîna de K'atră* „fîntînă de piatră" (Vîrvoru de Jos), *Fîntîna de K'atră* „fîntînă în sat" (Moţăţei-Sat), *Dealu K'etrişului* „deal din care se scoate pietriş" (Gîngiova), *K'ersăcelu* „teren de muncă unde a fost o plantaţie de piersici" (Hunia), *La Crucea de Pk'atră* „teren arabil" (Segarcea), *La Pk'etrărie* „carieră de piatră" (Cerăt), *Crucea de Pk'atră* „cruce de piatră în cîmp" (Segarcea), *Fîntîna de Fk'er* „fîntînă cu ciuturi şi lanţ" (Balasan), *La Vǵezuini* „grind unde au fost vizuini de vulpi" (Bistreţ), *Vǵezuini* „loc în pădure unde au fost vizuini de vulpi" (Mărăcinele), *Zǵezuini* „teren arabil unde au fost vizuini de vulpi" (Măceşu de Sus).

Urmărind distribuţia geografică a toponimelor care includ apelativul *piatră*, cu labiala *p* palatalizată, observăm o concordanţă între răspunsurile date pentru NALR-Oltenia la chest. 675 „Piatră" şi fonetismul apelativului *piatră* din toponimele citate.

Faptul că astfel de toponime au fost înregistrate pe o suprafaţă care acoperă aproape în întregime Cîmpia Băileştiului ne dă posibilitatea să raportăm materialul toponimic cules la datele NALR-Oltenia. Unele localităţi în care se găsesc aceste toponime figurează ca puncte anchetate în acest atlas, altele, cele mai multe, sînt în afara lor, dîndu-ne posibilitatea ca, pe baza prezenţei consoanelor labiale palatalizate din apelativele care compun toponime, să cunoaştem, mai în amănunt, configuraţia geografică a fenomenului.

Faza de palatalizare [k'] (k'atră, k'etriş) din top. *La K'etriş* (Bistreţ) corespunde răspunsului dat la Bistreţ (pct. 980, după /B/). Pentru celelalte localităţi în care există toponime cu apelativul *piatră*, am luat în considerare răspunsurile date în NALR-Oltenia în alte locuri, vecine acestor localităţi. Satul Basarabi, unde am înregistrat top. *K'atra Mare*, se află aşezat între punctele cartografice 975 (Maglavit), unde s-a răspuns *k'atră*, şi 976 (Ciupercenii Vechi), unde răspunsul dat a fost *piatră*, *k'atră*. Moţăţei-Sat (top. *Fîntîna de K'atră*) se învecinează la nord cu Unirea (pct. 973 : *piatră*), la est cu Galicea Mare (pct. 974 : *piatră*, *k'atră*) şi la sud cu Maglavit. Toponimul de la Moţăţei-Sat ne arată că localitatea aparţine ariei cu labiala *p* palatalizată. În aceeaşi situaţie se află Vîrvorul de Jos, din vecinătatea pct. 971 (Sărbătoarea), unde s-a răspuns *k'atră*.

Unele toponime conţin apelativul *piatră* cu o fază de palatalizare mai accentuată faţă de răspunsurile date în NALR-Oltenia: *Fîntîna K'etrişului* (Măceşu de Jos, pct. 981 : *pʰ'atră*), *Dealu K'etrişului* (Gîngiova, în apropiere de pct. 981, 990, 994 : *pʰ'atră*), *Crucea de K'atră* (Gighera, Nedeia — aproape de pct. 891), sau o fază intermediară de palatalizare, în opoziţie cu forma literară înregistrată de NALR-Oltenia: *La Crucea de Pk'atră* (Segarcea, pct. 982 : *piatră*), *La Pk'etrărie* (Cerăt, comună situată la 8 km de Segarcea).

Toponimul K'ersăcelu (Hunia, sat care aparţine comunei Maglavit, pct. 975) conservă o rostire cu labiala *p* palatalizată, faţă de pronunţarea

„piersăcă", înregistrată la Maglavit de NALR-Oltenia, acolo unde s-a răspuns *k'atră*; *k'etri* (chest. 657), *k'ept; k'epturi* (chest. 989), *k'eptar; -tare* (chest. 1489) etc. Răspunsul *piersăcă*, cu labiala nepalatalizată, se explică prin influența pe care o exercită limba standard asupra graiului local. Cultura piersicului este bine reprezentată în zonă și atrage foarte multă forță de muncă. Menționăm că între Maglavit și Poiana Mare sînt culturi de piersici care se întind pe sute de hectare, ceea ce înseamnă un contact permanent al oamenilor cu această plantă, cu specialiștii și cu tehnologia ei de exploatare. La Ciupercenii Vechi (pct. 976) și Desa (pct. 977), unde nu sînt culturi de piersici, răspunsurile date la chest. 1177, *k'arsăc*, justifică punctul nostru de vedere.

Toponimul *Fîntîna de Fk'er* (Balasan) prezintă faza de palatalizare a lui *f* la *fk'*, identică cu răspunsul dat la Maglavit (pct. 975, *fk'er*), comună situată la vest de Balasan [5].

În toponimul *Zǵezuini* (Măceșu de Sus) constatăm același stadiu de palatalizare a lui *v*, înregistrat de NALR-Oltenia în pct. 979 (Urzicuța): *zǵezuină*. La Măceșu de Jos (pct. 981) s-a răspuns *ǵezîᵘune*.

La Bistreț (pct. 980: *vi̯ezu̯iin*ᵘ) și Mărăcinele (pct. 972: *vi̯ezuin*ᵘ), apelativul *vizuini*, din top. *La Vǵezuini* și, respectiv, *Vǵezuini*, prezintă o formă identică de palatalizare: *vǵezuin*ᵘ, înregistrată de NALR-Oltenia în Cîmpia Băileștiului, în pct. 973 și 976, precum și în stînga cursului inferior al Jiului, în pct. 983, 989, 994, în ultimul de la un informator ocazional. Rezultă că fonetismul celor două toponime corespunde unui stadiu mai vechi de palatalizare a labialei *v* în sudul Olteniei, față de tendința actuală de rostire a labialei, sub influența limbii standard.

Apelativele *piatră*, *vizuină* din alcătuirea altor toponime păstrează labiala nepalatalizată: *Grindu cu Piatra* (Bîrca), *Prundu de Piatră* (Plosca), *Dealu cu Pietrele* (Curmătura), *Fîntîna de Piatră* (Calafat), *Fîntîna de Piatră* (Verbița), *Crucea de Piatră* (Bîrca), *La Crucea de Piatră* (Afumați), *Cariera de Piatră* (Săpata), *Valea Viezuinilor* (Panaghia) etc. Localitățile unde se găsesc aceste toponime se află în vecinătatea acelora în care palatalizarea lui *p* în *piatră* și a lui *v* în *vizuină* este parțială sau lipsește.

Din observațiile de mai sus rezultă:

a) studiul numelor de locuri de pe un teritoriu mai întins ne ajută să stabilim cu mai multă certitudine răspîndirea geografică a unui fenomen lingvistic, vechimea și evoluția în timp a acestuia;

b) schimbările survenite în viața social-economică și culturală a oamenilor duc la generalizarea limbii standard, a rostirii *corecte* în locul celei *dialectale*. În această privință, toponimele sînt mai conservatoare, ele păstrează fenomenul dialectal, fapt pentru care studierea unui grai trebuie să ia în considerare și datele pe care le oferă numele de locuri.

Mai 1980

Facultatea de filologie
Craiova, str. Alex. I. Cuza 13

[5] Cf. D. Macrea, *Palatalizarea labialelor în limba română*, în „Probleme de fonetică", București, 1953, p. 76; I. Ionică, *op. cit.*, p. 107.

SUPERLATIVUL RELATIV ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN SECOLUL AL XVI-LEA

DE

MAGDALENA POPESCU-MARIN

În lucrările de istorie a limbii române se afirmă explicit sau numai implicit că în secolul al XVI-lea comparaţia adjectivului avea mijloace de realizare constituite doar pentru comparativul de superioritate şi superlativul absolut [1]. Rezultă, deci, că superlativul relativ ar fi apărut în limba română mai tîrziu [2].

Georgeta Ciompec, ocupîndu-se în mod special de adverb, constată absenţa din textele secolului al XVI-lea a superlativului relativ şi a comparativului de egalitate şi de inferioritate, reprezentate într-o epocă ulterioară prin construcţii inovatoare faţă de sistemul latinesc [3].

În cele ce urmează vom încerca să demonstrăm că în secolul al XVI-lea ideea de superlativ relativ se exprima atît prin forma existentă şi astăzi, cît şi prin unele forme probabil specifice limbii vechi. Iată construcţiile pe care le interpretăm ca atare :

1. *cel* + *mai* + adjectiv la gradul pozitiv : *să nu se afle, nice cîtu e stepena* ***cea mai mică*** a s e m e n ţ i e i [4]. Lucaci, P. 216^{v}/17 ; cf. azi : *gradul* ***cel mai mic*** a l î n r u d i r i i *este*... ; *să vedeţi partea* ***cea mai nătare*** a c e ş t i i ţ ă r i PO 146/21 (în originalul maghiar *cea mai nătare* corespunde unui superlativ : *eröttlëbic)* ; cf. în limba de azi : *provincia x este partea* ***cea mai frumoasă*** a a c e s t e i ţ ă r i ; *îngroapă mortul tău în mormîntul* ***cel mai cinstit*** l a n o i. PO 73/10 (cf. superlativul maghiar

---

[1] Vezi, de exemplu, Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, tome II : *Le seizième siècle*, Ernest Leroux, Paris, 1938, p. 168 ; Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române* I. *De la origini pînă în secolul al XVII-lea*. Ediţia a 2-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, p. 550 ; Florica Dimitrescu, *Introducere în morfosintaxa istorică a limbii române*, Bucureşti, 1974, p. 96—97 ; *Istoria limbii române, Fonetică, Morfosintaxă, Lexic* ; coordonator : Florica Dimitrescu, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1978, p. 241—242.

[2] Vezi Iorgu Iordan — Maria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, Bucureşti, 1965, p. 153 ; ideea este reluată în *Gramatica comparată a limbilor romanice*, Bucureşti, 1971, p. 199 a ultimei autoare citate.

[3] Cf. *Observaţii privind sistemul comparaţiei adverbiale în secolul al XVI-lea*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Bucureşti, 1965, p. 123. Investigaţii suplimentare întreprinse de noi pentru tratatul *Istoria limbii române* de sub conducerea acad. Ion Coteanu confirmă absenţa din textele secolului al XVI-lea a construcţiei clare de superlativ relativ la adverb.

[4] În studiul introductiv din *Pravila Ritorului Lucaci* (Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1971), în partea care se ocupă de adjectiv (p. 71—72), I. Rizescu nu menţionează construcţia de superlativ citată. Faptul că în textul slavon există un comparativ (меншаго степене родоу) nu se opune interpretării noastre, deoarece comparativul slav poate fi redat printr-un superlativ. Ni se pare revelator că Mardarie Cozianul în *Lexicon slavo-românesc şi tîlcuirea numelor din 1649* (Publicate cu studiu, note şi indicele cuvintelor românesci de Grigorie Creţul, Bucuresci, 1900) traduce comparativele slave prin superlative : болїн = cel mai mare, вѧщшїй = = cel mai mult (p. 112), лѹшыїй (ый), лѣпшїй = cel mai bun (p. 167), меншїй = cel mai mic (p. 171) etc.

din original: *a leg tisztessegesb); chiemă la el pre Isav feciorul lui* ***cel mai mare*** PO 88/26 (cf. superlativul din originalul maghiar: *nagyobbic).* Contextele respective sînt posibile şi astăzi. Al doilea termen al comparaţiei, atunci cînd este exprimat, indică locul *(la noi)* sau apartenenţa (printr-un substantiv în genitiv).

Elocvente pentru demonstraţia noastră sînt şi următoarele construcţii de superlativ relativ întîlnite la Coresi: *Iară să amu de cei doi fraţi să tânjiră aceştea... măriia* ***cea mai mare*** *cerându...* Coresi, C.II 268/20; în textul slavon care a constituit originalul după care s-a tradus *Cazania a II-a* a lui Coresi (Cazania de la Zabludov, 1569)[5] pentru îmbinarea: *măriia cea mai mare* figurează substantivul первенства „întîietate". Următorul exemplu, extras dintr-un pasaj care nu are corespondent în textul slavon, conţine superlativul relativ al unei locuţiuni adjectivale: *A opta botejune,* ***cea mai de apoi***[6], *nu e spăsitoare.* Coresi, *ibid.* 512/20 *(cea mai de apoi* = ultima).

2. *cel* + substantiv + *mai* + adjectiv: construcţie care poate fi interpretată ca un superlativ relativ cu articolul adjectival dislocat. Din acest punct de vedere ni se pare convingător exemplul următor din Palia de la Orăştie: *lasă lăcuiască în* ***cea parte mai bună*** a pămîntului 166/15; la care interpretarea dată de noi este sprijinită de corespondentul maghiar din original *(leg iob,* superlativ = cel mai bun) şi, eventual, de genitivul din partea a doua *a pămîntului.*

Construcţiile de acest tip sînt mai numeroase la Coresi. E drept că în textul slavon unei îmbinări ca cea în discuţie îi corespunde de obicei un comparativ, dar, dat fiind faptul că şi unui superlativ clar îi corespunde uneori în textul slavon un comparativ, acesta nu ni se pare un argument hotărîtor pentru a considera îmbinarea menţionată drept un comparativ la care substantivul determinat e precedat de *cel: zise* ***celŭ*** *feciorŭ* ***mai micŭ*** *părintelui.* Coresi, C.II 23/29 (cf. рече же меншии сн҃ъ); ***celŭ*** *fecior* ***mai tînăr*** id., *ibid.* 24/10 (cf. юнѣишїи сн҃ъ); *Dereptŭ zisa* ***celorŭ*** *capete* ***mai mari.*** id., *ibid.* 426/3 (cf. велѣнїѧ болшїѧ ради главизны); *tremeate Lazarŭ să-şu ude* ***celŭ*** *deagetŭ* ***mai micŭ*** id., T. 157v/24, cf. C.II 361/24 etc.

Cazurile de dislocare a articolului adjectival sînt numeroase şi în alte tipuri de îmbinări: *cea lene multă să o lepădămŭ* Coresi, C.II 257/32, *cei bărbaţi dentîi* id., *ibid.* 160/19, *să ne nevoimŭ den celŭ lucru rău* id., *ibid.* 26/23 etc. Astfel de îmbinări ar putea fi încadrate la tipurile de „formaţii premorfologice" din limba veche, despre care vorbeşte Dragoş Moldoveanu, alături de tipare ca ***foarte era amară***[7].

3. *cela* + *mai* + adjectiv articulat: *era fiiulŭ lui* ***cela mai marele*** la satŭ Coresi, C.II 21/23. Statutul lui *cela* (pronume sau articol) este ambiguu, dar, dat fiind sensul de superlativ al îmbinării (fiul lui era cel mai mare din sat), înclinăm să-l considerăm mai curînd articol.

---

[5] Am folosit fotocopiile existente în biblioteca Institutului de lingvistică din Bucureşti.

[6] Virgulele sînt puse de editor (nu există în originalul scris cu litere chirilice).

[7] *Formaţiile premorfologice din limba română veche,* în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", Tomul XXVI, 1977–1978, p. 66–68.

4. construcţii nespecifice de superlativ (egale cu pozitivul sau cu comparativul de superioritate) identificate numai după al doilea termen al comparaţiei: *Mic era* întru fraţii *miei şi* ***mai tînăr*** întru casa *tatălui mieu.* Coresi, P.S.R. 284/4—5, cf. Bratul, MS. 331/3. În acest context ni se pare că şi îmbinarea *mic era întru fraţii miei* are sensul *eram cel mai mic dintre fraţi,* ca şi *mai tînăr întru casa = cel mai tînăr din casa...*

5. unele construcţii relative conţinînd un comparativ de superioritate + al doilea termen al comparaţiei specific superlativului relativ: *unul iaste poruncitorul nostru Hs. cine-i* ***mai mare*** între voi. E.S.R. 89r/19—20 (care este cel mai mare dintre voi); *apropiară-sea ucenicii către Is greind cine* ***mai mare iaste*** în împărăţia cerului. *Ibid.* 64v/4; *če čine e* ***mai mare*** ↑tru voi *să fie ca u mai mic şi bătrînii ca slujitorii.* Coresi, T. 171v/17, 18; *zise Avraam slugiei ce era* ***mai bătrînă*** în casa *lui.* PO 75/12.

Am enumerat mai sus diferite tipuri de construcţii prin care putea fi redată ideea de superlativ relativ în limba textelor din secolul al XVI-lea. Unele dintre exemplele alese de noi (sub 2—5) ar putea fi interpretate şi altfel. Ni se par însă incontestabile construcţiile gramaticalizate de superlativ relativ în forma pe care o au şi astăzi (cele de sub 1). Ele probează existenţa acestei forme gramaticale în limbă, cu atît mai mult cu cît apar în traduceri provenind din regiuni diferite (Pravila Ritorului Lucaci—Moldova, Palia de la Orăştie — Banat, Coresi — sudul Ardealului, Muntenia). Unele construcţii (2—5) prin care era redată ideea de superlativ relativ ar putea să fie impuse de textul original, după cum ele ar putea constitui şi normă a limbii scrise în secolul al XVI-lea.

ABREVIERI

Bratul, MS.	Manuscris copiat de popa Bratul în 1559 sau 1560, fragmente reproduse de G. Mihăilă în *Studii de limbă literară şi filologie,* vol. al II-lea, Bucureşti, 1972, p. 301—345.
Coresi, C. II	Diaconul Coresi. *Carte cu învăţătură* (1581), publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, Vol. I. *Textul.* Bucureşti, Atelierele grafice Socec et Comp., 1914.
Coresi, P. S. R.	Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589.* Text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma, Bucureşti, Editura Academiei, 1976.
Coresi, T.	*Tetraevanghelul* tipărit de Coresi, Braşov, 1560—1561, comparat cu *Evangheliarul* lui Radu de la Mănicesti, 1574. Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, Editura Academiei, 1963.
E.S.R.	*Evangheliarul slavo-român de la Sibiu* 1551—1553. Bucureşti, Editura Academiei, 1971.
PO	*Palia de la Orăştie. 1581—1582.* Text — Facsimile — Indice. Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Bucureşti, Editura Academiei, 1968.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

ETIMOLOGII

(*mămărúță, măriúță, buburúză, gărgărîță, mărgărîță, paparúgă*)

DE

ION POPESCU-SIRETEANU

Dicționarele mai vechi ale limbii române înregistrează cuvîntul ***mămărúță*** „buburuză" ca fiind împrumut neogrec (Cihac, II, 673), ca rezultat al contaminării dintre *mama* și *măriuță* (CADE) sau ca variantă a lui *buburúză*, *buburúță* (Scriban); în DM, DLR și DEX, *mămăruță* este cuvînt cu etimologie necunoscută.

Variantele cunoscute autorilor DLR sînt: *mămărúț*, *mămarúță*, *mămăriúță*, *mămărúză*, *mumurúță*, *mumurúză*, toate cu același sens.

Neîndoielnic, avem a face cu un derivat al lui *marmură (marmară)*, cu suf. *-uț(ă)*, anume **mărmurúță*, **mărmărúță*, în care s-a produs disimilația totală a lui *r* din prima silabă. Apariția formelor cu *z* (deci *mămăruză*, *mumuruză*) se explică prin sonorizarea lui *ț* din *mămăruță*, *mumuruță*, care devine *dz*, anume *mămărudză*, *mumurudză* (cum se pronunță și astăzi în unele părți) și apoi *dz* pierde elementul oclusiv devenind *z* (ca *brîndză* > *brînză*, *mîndz* > *mînz* etc.); prezența lui *u* în *mumuruță*, *mumuruză* se explică prin labializare. Numele insectei este metaforic, baza constituind-o culorile marmurei; forma diminutivală se explică prin marmura măruntă, despre care am vorbit în nota privitoare la *Dealul bărbat* din variantele baladei *Mihu Copilu* (în LR, XXIX, nr. 3, p. 257—258).

Cuvîntul pe care îl discutăm se întîlnește, ca împrumut românesc, în limba maghiară, *mamaruca* (citește *mamaruța*; vezi Márton Gyula și colaboratorii, *Împrumuturile*, 250, dar și Geza Blédy, *Influența*, 64).

Trimiterea la ***măriúță*** „buburuză", propusă de autorii DLR, este corectă, întrucît acest cuvînt se poate compara cu *mămăriuță* ca variantă a lui *mămăruță*, și reprezintă, după opinia noastră, chiar forma cu afereză a acestuia. Așadar, de la ***mămărúță*** (<**mărmărúță*), care devine *mămăriúță*, prin afereză, se ajunge la ***măriúță***, de aceea ar trebui abandonată definitiv comparația cu antroponimul *Măriuța* avută în vedere de către autorii DLR; simpla apropiere fonetică nu este de natură să lămurească originea substantivului *măriuță*. Precizăm că în *mămăriúță* și *măriúță* sunetul *r* urmat de *u* are o articulare muiată, forma anterioară fiind *mămărúță*, *mărúță*. Cuvîntul *mărúță* cu sensul „buburuză" nu a fost înregistrat în dicționarele românești, dar el trebuie să existe în graiurile populare de vreme ce este cunoscut în limba maghiară, *maruca* (citește: *maruța*), ca împrumut românesc (vezi Márton Gyula și colaboratorii, *Împrumuturile*, 252). Neînregistrat ca apelativ, *Măruță* se păstrează ca nume de familie, greșit încadrat de N. A. Constantinescu, în *Dicționar onomastic românesc*, 319, în familia substantivului *măr*.

Cu privire la originea cuvîntului ***buburúză*** (***buburuz*** etc.) dicționarele nu prezintă indicații, fiind considerat cu etimologie necunoscută;

după DA ar fi înrudit cu *bob, bubă, bubuşlie, bubuieţ*, iar după Scriban ar fi un „cuvînt reflex din rădăcina *bubu-, bobo-*, ca şi *bubă, boboc* ş.a.". În DA, *buburuză* are sensurile : „globuleţ, bobuleţ, golomoz, cocoloş (mic), gogoloz, bobiţă" ; *buburuz* = ceva rotund ; „bubuliţă (de fierbinţeală), zgrăbunţă, un fel de bubuţe rotunde şi înfoiate care se fac pe corpul omenesc" ; „mugur tînăr" ; „fructul aninului, anină" ; *buburuze :* „ridicăturile sau globurelele cele rotunde ce se fac pe coaja unor bostani" ; „cucuruz ([..]) de brad" cel mai cunoscut sens al cuvîntului *buburuză* este cel de „gîndăcel cu corpul rotund şi bulbucat, cu aripile roşii, pătate cu şapte puncte negre", sinonim cu *gărgăriţă (-mărgăriţă), margari(n)tă, păpăruie, paparugă, păpăluză, păpăruză*, apoi *buburuză-roşie, Măriuţa-popei, Măria-popei ;* am mai aminti şi *buburuză albăstrie (mică, neagră, verde)* etc. Numele de *buburuză* se acordă, deci, unei insecte sau unui lucru (în sens larg) după forma rotundă sau rotunjoară şi după dimensiunile reduse.

Credem că *buburúţă, buburúză* se explică prin înlocuirea lui *m* cu *b* în *mumurúţă, mumurúză*. Explicaţia propusă de noi *(mumurúţă > buburúţă ; mumurúză > buburúză)* se întemeiază pe o corespondenţă semantică perfectă şi pe înlocuirea lui *m* cu *b*, schimbare fonetică destul de frecventă (pentru exemple, vezi Al. Graur, *Etimologii româneşti*, articolul *Un tip de formule rimate*, p. 18—23). Aici este vorba, de fapt, de o succesiune de schimbări fonetice : *m—m > m—mb > b—mb > b—b (mumuruţă, mumuruză > > *mumburuţă, *mumburuză > bumburuţă, bumburuză > buburuţă, buburuză)*. Din română cuvîntul a fost împrumutat în maghiară : *buburuca* „umflătură mică pe tulpina copacului" ; „umflături mici pe plante", „piele de gîscă (fiori)", „coş, bubuliţă" (cu variante şi derivate) şi *buburuza* „buburuză, vaca-domnului" (cu variante) (Márton Gyula şi colab., *Împrumuturile*, 80). Pe baza celor spuse pînă aici se poate deduce că alb. *buburecë, buburezë, bubrezë* „idem" se explică prin limba română.

Vedem, din stadiile care se succedă în apariţia cuvîntului *buburuză*, că se conturează o posibilitate mai acceptabilă de explicare a originii substantivului *bumb*, pentru care pînă acum s-au propus mai multe soluţii : ar fi it. *bumbo* după autorii *Lexiconului de la Buda*, maghiar după Cihac (II, 486) şi după autorii DA (soluţie admisă de Ion Gheţie şi Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne*, 273), maghiar venit la noi prin filieră slavă după S. Puşcariu *(Limba română*, 1976, p. 295), germanic după Scriban. În CADE, în DM şi în DEX cuvîntul este comparat cu magh. *gomb*. După opinia lui A. Scriban, din română „vine ung. *gomb*, sîrb. *gumb*, alb. *komp* şi ngr. *kómbos*". În *Istoria limbii române*, 1969, II, 329, este susţinută originea autohtonă a dr. *bumb*, admiţîndu-se ideea că sensul iniţial al cuvîntului ar fi cel de „umflătură, obiect rotund". Se afirmă că „pentru caracterul autohton al cuvîntului pledează forma cu *-eaţă*", ca în *gălbează/gălbeaţă*, aici cu referinţă la *bumbărează (bumbăreaţă)* „noadă". Dacă originea maghiară a lui *bumb* este exclusă (vezi şi Márton Gyula şi colaboratorii, *Împrumuturile*, 84, 85, unde se arată că *bunygy* „gomb, nasture" şi *bumburuc* sînt împrumuturi româneşti din *bumburudz, bumb)*, nici cea germanică sau autohtonă nu pot fi admise ; existenţa cuvîntului în albaneză nu este un argument pentru susţinerea originii autohtone. Întrucît chestiunea comportă o discuţie mult mai largă, cu informaţii din dialectele româneşti sud-dunărene, din antroponimie ori din botanica populară, din

vechi texte dacoromâne sau din unele limbi balcanice, o vom relua într-o altă contribuţie.

Oprindu-ne acum la sinonimele substantivului *buburuză*, prezentate mai sus, facem cîteva constatări.

Gărgăriţă are în DA sensurile : „gîndac mic de culoare roşietică cenuşie...''; „gărgăriţă (de mazăre, de bob, de grîu, neagră)'', sinonim că *măzărar;* „gărgăriţă (măgărească)'' numită şi buburuză; variantele cuvîntului *gărgăriţă* sînt : *gîrgăríţă, gărgăliţă, gălgăriţă, gîrgăliţă, gîrgără*. A. Cihac (II, 116) spunea că *gărgăriţă* este un împrumut slav. Candrea nu mai admite această soluţie, ci face o comparaţie cu sb. *gagrica*, ca şi cu rom. *curculez*, sinonim al lui *gărgăriţă*. Tot o comparaţie cu sb. *gagrica* fac şi autorii DM şi DEX. După A. Scriban, ar fi un „cuvînt reflex ori imitativ''. În *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti* (Chişinău, 1978) *gărgăriţă* este considerat ca împrumut din bg. *gagrica*. Autorii unor dicţionare consemnează prezenţa cuvîntului în maghiară *(gergelice;* pentru variante, vezi Márton Gyula şi colab., *Împrumuturile*, 153, sau Geza Blédy, *Influenţa*, 46—47 ; aici sînt date şi indicaţii etimologice), în ucraineană *(gergelića)*, în bulgară *(gurgulica)*, în neogreacă *(garga'ri)* (vezi DA, Scriban), iar unii cercetători consideră că din română a pătruns în ucraineană, bulgară, sîrbă şi maghiară (vezi DA; Blédy; Márton).

Părerea noastră este că *gărgăriţă* reprezintă o variantă a lui ***mărgăriţă*** şi că acesta se explică, la rîndul lui, prin *mărmăriţă*, cuvînt care se mai păstrează la aromâni, cu sensul „marmoră mică'' (vezi T. Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân*, 1974, p. 782) şi care nu este exclus să fie întîlnit şi în graiurile dacoromâne, ca derivat al lui *marmură, marmară* cu suf. *-iţă*. Cu privire la *mărgăriţă*, precizăm că în DM acesta este considerat ca rezultat din *mărgea* + *gărgăriţă*, iar în DLR ca „formaţie spontană de la *gărgăriţă*'', explicaţii care nu se mai pot susţine. Spre deosebire de acestea, soluţia propusă de noi are avantajul că schimbările din *mărmăriţă* > *mărgăriţă* > *gărgăriţă* sînt nu numai posibile, ci chiar reprezintă stadii atestate din evoluţia fonetică şi semantică a cuvîntului *mărmăriţă*. Asimilaţia *m—g* > *g—g* *(mărgăriţă* > *gărgăriţă)* este dovedită şi prin sensul „gărgăriţă'' al celor două cuvinte.

În cazul variantelor *gărgăliţă, gîrgăliţă, gălgăriţă*, prezenţa lui *l* în locul lui *r* nu ne surprinde ; *gîrgără* pare formaţie regresivă, prin pierderea sufixului *-iţă*.

În DLR, litera P, 75, ***paparúgă*** „buburuză'' este cuvînt cu etimologie necunoscută, cum se arată şi în alte dicţionare (CADE, DM, DEX). Variantele înregistrate de autori sînt : *paparúdă, papalúgă, păparúză, păpălúză, păpărúdă, păpărúgă, păpărújă, păpărúză, peperúge, pipiliúgă, pipiríg, pipirígă, pipirújă*. Comparaţia cu *păpărúie* [1], *păpărúţă* [2], *buburúză* ni se pare justificată, după cum se va vedea din cele ce urmează.

S. Fl. Marian, în *Insectele*, 108, scria : „Păpărugă şi păpăruie se numeşte [*buburuza*], probabil din acea cauză fiindcă coloarea elitrelor sale este roşiatică tocmai ca şi coloarea macului roş, sau, după cum se numeşte planta aceasta în unele părţi locuite de români, paparună şi paparoane'' (în DLR).

Înregistrînd versurile : *Păpăruză, ruză, Încătro-i zbura, Acolo m-oi mărita*, Dumitru Pop, în culegerea *Folclor din zona Codrului* (Baia Mare,

1978), p. 378, notează: „Formulă ce rosteau fetițele cînd prindeau cîte o mămăruță", de unde se vede încă o dată că sinonimia *păpăruță, păpăruză — mămăruță* este reală. Dacă reamintim că acestea sînt sinonime cu *buburuță, buburuză*, etimologia se limpezește, întrucît *păpăruță* (și variantele) se explică prin asurzirea lui *b* din *buburuță* și prin velarizarea lui *u*.

Astfel se clarifică și originea altor cuvinte, între care *păpărúie*[4] „mac" (cu etimologie necunoscută în DLR), *păpălău* „plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori albe-gălbui și cu fructe roșii-portocalii, de mărimea unei cireșe, folosită în medicina populară", numită și *boborea* (cu etimologie necunoscută în DLR), *papalúngă* „păpădie", „podbal" (cu etimologie necunoscută în DLR), toate avînd radicalul *păpăr-* (în *păpălău* și *papalungă* *r* a fost înlocuit cu *l*).

Prin urmare, în timp îndelungat, *marmoră, marmură, marmară* devin, cu suf. *-uț(ă), -iță, *mărmăruță, mărmăriță*, ca, apoi, să apară forme care se îndepărtează tot mai mult de forma (formele) de bază, și aceasta s-a putut realiza prin disimilația totală a lui *r* din prima silabă (în *mămăruță*), prin apariția lui *b* în locul lui *m* (în *buburuță*) și prin asurzirea lui *b* (în *păpăruță*), la care se adaugă schimbări fonetice precum *ț* > *dz* > *z*, velarizarea, de care am amintit, sau afereza prin care *mărmăruță, mămăruță* capătă forma *măruță, măriuță*; asimilația și disimilația au determinat apariția unor forme mai îndepărtate, acum greu de încadrat în familia substantivului *marmură*: este vorba de *mărgăriță, gărgăriță* etc.

Mai 1980

Facultatea de filologie
Iași, Calea 23 August 11

schior / schioră (DI), dar și *schioară* (vezi mai sus); *sondor / sondoră* (ÎO)[13]. Corespondența m. *-or*/f. *-(or)ă* a apărut probabil sub influența adjectivelor (neanalizabile), adesea substantivate, *minor / minoră, major / majoră* sau a unor cuvinte noi, nederivate, ca *baroc / barocă, echivoc / echivocă, pedagog / pedagogă*, unde alternanța *-ó-/-oá-* care diferențiază substantivele și adjectivele masculine de formele lor feminine nu mai apare[14]. Același tip de moțiune se întîlnește și la substantive în *-or*, de ex.: *doctor / doctoră* (DI), dar *doctoriță* (toate sursele); *lector / lectoră* (DI, DN, DLRLC, DEX, DN[3]); *pictor / pictoră* (DI, DLR), dar *pictoriță* (toate sursele) etc.[15], după modelul cuvintelor vechi *ctitor / ctitoră* (DA, DI, DM, DEX), dar și *ctitoreasă* (aceleași surse), *martor / martoră* (toate sursele), *tartor / tartoră* (DI), dar *tartoriță* (toate celelalte surse). Dat fiind că femininele neologice cu *-oră* corespunzătoare numelor de agent masculine în *-ór* (de tipul *doctoră, pictoră, sculptoră*) nu au fost acceptate de limba literară[16], considerăm că nu există motive întemeiate pentru a le accepta nici pe *machioră, procuroră, regloră, schioră* sau *sondoră*, în locul lor recomandîndu-se femininele cu *-oare*: *machioare* (sau, și mai bine, *machieză*, ca și *coafeză, maseză, manichiureză*[17]), *procuroare* (ca și *asesoare, judecătoare* etc.), *regloare, sondoare* (ca și *frezoare, rabotoare, retușoare* etc.), *schioare* (ca și *antrenoare, patin(at)oare* etc.).

2.1.4. Corespondentele feminine ale lui *controlor* și *sudor* sînt *controloare* (SD, DM, DEX, MDE, DN[3]) și *controloriță* (DA, cu mențiunea: „neîntrebuințat"), respectiv *sudoare* (DEX) și *sudoriță* (DN, DEX, MDE, DN[3], ÎO). Dacă forma *controloriță* nu s-a impus, preferîndu-i-se forma *controloare*, în schimb forma *sudoriță* a fost preferată de uz (cf. majoritatea dicționarelor), pentru rezolvarea omonimiei supărătoare cu *sudoare* „transpirație"[18]. Sufixul moțional *-iță* se întîlnește și la alte nume de agent cu corespondent masculin în *-or* (accentuat sau neaccentuat), de tipul:

---

[13] Celelalte dicționare consultate nu înregistrează, în cazul acestor cuvinte, decît masculinul.

[14] Cf. *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, București, Editura Academiei, 1971, p. 17.

[15] Formele *doctoră* și *pictoră* sînt semnalate, alături de *ingineră*, și de acad. Al. Graur, cu observația că sufixul moțional *-ă* „a căpătat viață nouă sub influența romanică apuseană", deși, după părerea sa, în limba actuală „se folosește [...] masculinul și pentru feminin: *tovarășa inginer academician Raluca Ripan, medicul O.R.L.-ist Valeria M., astronomul Alla Masevici*" (*lucr. cit.*, p. 258).

[16] Cu excepția, poate, a lui *lectoră*, care, după părerea noastră, ar trebui considerat mai degrabă de genul comun (*Ea este lector la catedra de...*), ca și *fotograf, medic, astronom* etc.

[17] Avem rezerve față de *machioare*, deși corect format, din cauza cvasiomonimiei, la plural, cu femininul plural al adjectivului *chior* (cf. Al. Graur, „*Capcanele*" *limbii române*, București, 1976, p. 38); îl recomandăm pe *machieză* ◁ *machia* + *-ează* (cf. și fr. *maquilleuse*), dat fiind că sufixul *-ează* a devenit relativ productiv în limba română, după cum o dovedesc formațiile, fără corespondent în limba franceză, *dameză* (DA și la Al. Graur, *Alte etimologii românești*, București, Editura Academiei, 1975, p. 19), *manichiureză* (DM, DLR, DEX, DN[3]) și *manicheză* cf. *manichiură*, după modelul *coafeză* cf. *coafură* (la Al. Graur, *loc. cit.*), *șampaneză* „(Reg., fam., depreciativ) Femeie neserioasă, ușuratică" (DLR), probabil și *remaieză* ◁ *remaia* (MDE), dar cf. fr. *remailleuse* (DM, DEX, DLR, DN[3]), cuvînt care nu figurează în „Petit Robert".

[18] Cf. Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 12, 13.

doctor / doctoriță, factor / factoriță, sculptor / sculptoriță etc.[19] Am întîlnit corespondențe feminine ale unor nume de agent în *-or* formate și cu sufixele *-easă* sau *-ice*, de ex. : *directoreasă* (DI) și *directrice* (SD), *doctoreasă* (DEX), *imperatrice* (DA, SD) etc.[20], cuvinte învechite, ieșite din uz.

2.2. Moțiunea numelor de agent în *-er*, mult mai puține decît cele în *-or*, nu pune probleme complicate.

2.2.1. Perechea feminină a numelor de agent în *-ér* împrumutate din franceză, precum și a celor al căror masculin în *-ér/-er* a fost împrumutat din altă limbă (engleza) sau derivat pe teren românesc, se formează, în majoritatea cazurilor, cu ajutorul sufixului moțional *-ă*, de ex. : *confecționer / confecționeră* (DN[3]), *grimer / grimeră* (DN, DEX, MDE), *matrițer / matrițeră* (DEX), *parfumer / parfumeră* (DN[3])[21], *performer / performeră* (DEX, DLR, MDE, DN[3]), *repórter / repórteră* (DEX), *scrimer / scrimeră* (DEX, MDE, DN[3]), *șomer / șomeră* (DEX, DN[3]) etc.

2.2.2. În unele cazuri, corespondentul feminin al substantivelor în *-ér/-er* împrumutate din franceză sau din alte limbi (germană, engleză, italiană) se formează cu sufixul moțional *-iță*, de ex. : *frizer / frizeriță* (DM, MDE, DEX) ; *inginer / ingineriță* (DA), dar *ingineră* (DEX) ; *miner / mineriță* (DEX), dar *mineră* (DA) ; *spícher / spícheriță* (DM, DEX, MDE, DN[3], ÎO) ; *șofer / șoferiță* (DEX, DLR), dar și *șoferă* și *șofeză* (DLR)[22].

2.3. Varianta etimologizantă m. *-eur* a sufixului *-or/-er* are un corespondent feminin *-(eur)ă*, formă nerecomandabilă, hibridă (ca și *-euză*, amintit sub **1.**), în cuvinte ca *pozeur / pozeură*, cu variantele *poseur / poseură* (DEX) ; cf. și *performeură*[23].

3. În concluzie, moțiunea substantivelor de care ne-am ocupat evidențiază următoarele tipuri de corespondențe : m. *-or*//f. *-eză/-(oar)e/-(oar)ă/-(or)ă/-iță/-easă/-ice ;* m. *-er*//f. *-eză/-(er)ă/-iță ;* m. *-eur*//f. *-euză/-(eur)ă*. Dintre acestea, limba literară contemporană a reținut tipurile : m. *-or*//f. *-eză/-(oar)e/-iță* și m. *-er*//f.*-eză/-(er)ă/-iță ;* celelalte forme reprezintă variante etimologizante sau analogice, nerecomandabile, unele ieșite deja din uz.

Am considerat utile precizările de mai sus, pe de o parte pentru respingerea unor forme care se abat de la normele sistemului de derivare a substantivelor în discuție și care sînt singurele forme înregistrate în dicționare (ca *machioră, procuroră, regloră, schioră* sau *schioară, sondoră ; dizeur / dizeuză, pozeur, poseur / pozeură, poseură)* și, pe de altă parte, pentru că în limba română există numeroase substantive din această clasă atestate

---

[19] Ca și la feminine a căror pereche masculină este derivată cu alte sufixe sau nu este formată cu sufix, de ex. : *băieșiță, casieriță, hangiță, poștăriță, vătmăniță, zeiță* etc. (cf. I. Coteanu, Angela Bidu-Vrănceanu, *lucr. cit.*, p. 93 și p. 155).

[20] Dealtfel nici în limba franceză masculinului *-eur* nu-i corespunde întotdeauna femininul *-euse*, cf. de ex. *ambassadeur/ambassadrice, correcteur/correctrice, défendeur/défenderesse, directeur/directrice, docteur* (de genul comun) / (învechit) *docteresse* etc.

[21] La CADE se indică masculinul *parfumor*, înregistrat și în DLR, unde apare și forma *parfumier*, ambele fără corespondente feminine.

[22] Pentru *șofeză*, vezi Marina Rădulescu, *lucr. cit.*, p. 263, nota 23.

[23] La Al. Graur, *„Capcanele" limbii române*, București, 1976, p. 15.

în dicționare numai cu forma de masculin, în *-or*, de ex.: *acordor* (CADE, SD, DA, DM, DEX, MDE, DN[3]), *difuzor* (DM, DEX, MDE, DN[3]), *eseior* (DN[3]), *forjor* (DEX, MDE, DN[3]), *gravor* (CADE, SD, DA, DM, DEX, MDE DN[3])[24], *plior* (DN[3]), *rafinor* (CADE, DM, DEX, DLR, MDE, DN[3]) etc. și în *-er*, de ex.: *jaloner* (DN[3]), *jongler* (CADE, DM, DEX, MDE, DN[3]), *sufler* (CADE, DM, MDE) și *sufleor* (DEX, DN[3], ÎO), *suporter* (DM, DEX, MDE, DN[3], ÎO) etc., de la care, cu timpul, se poate simți nevoia creării unor substantive feminine, dacă femeile vor practica meseriile respective.

Mai 1960

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[24] Femininul *gravoare* este menționat la Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *lucr. cit.*, p. 373.

ASPECTE ALE INFLUENȚEI ROMÂNEȘTI ASUPRA GRAIURILOR UCRAINENE VECINE

DE

I. ROBCIUC

Articolul de față se adaugă la unele studii anterioare ale noastre privind interacțiunile lingvistice româno-ucrainene. Pe baza materialului faptic oferit de unele lucrări de dialectologie ucraineană apărute relativ recent și a informațiilor personale, vom releva, în paginile următoare, cîteva influențe ale limbii române asupra graiurilor ucrainene situate, cu precădere, în sud-vestul extrem al teritoriului R. S. S. Ucrainene, în vecinătatea apropiată a ariei lingvistice românești.

Iată lista împrumuturilor, pe care le prezentăm în ordine alfabetică :

dud *(bot.)* „dud *(Morus nigra, alba)*" e cunoscut în graiurile bucovinene *(Materialy* II, 41 ; Prokopenko, 422) și în unele graiuri ucrainene din nordul Moldovei. Reproduce, după părerea noastră, rom. *dud* (< tc. *dud)* „idem".

duláma (învechit, rar) este înregistrat în *Materialy* (II, 42, din Bucovina de nord) cu sensul „haină lungă, făcută din postav". Derivă din rom. *dulámă* (< tc. *dolama)* „idem".

fečór a fost înregistrat în KDA (după materialul nepublicat, întrebarea [249] „Ce înseamnă *fečor*?") cu următoarele sensuri : 1°. „copil mic (fără deosebire de sex)" (p.c. 80); 2°. „fiu" (p.c. 78, 79); 3°. (învechit) „slugă, servitor" (p.c. 112). Se explică din rom. *fecior*, cu aceleași accepții.

galadžíja (învechit, rar) „gălăgie ; ceartă" se întîlnește în unele graiuri bucovinene *(Materialy* II, 5) ; cunoscut și de noi de la ucrainenii din județul Suceava. Sub forma *haladž'íja* (cu *g-* trecut la *h-*, fenomen frecvent în împrumuturile ucrainene), cuvîntul circulă, de asemenea, în unele graiuri de stepă (Moskalenko, 23). Vine din rom. *gălăgie* „zgomot mare, produs de oameni care strigă, cîntă, se ceartă, se bat etc." (DA).

gáter „ferăstrău mecanic ; gater" — în graiurile transcarpatice (Oros, 75) și, sub forma *gátyr*, în cele bucovinene *(Materialy* II, 7) ; cunoscut și la ucrainenii din nordul țării noastre, la huțuli avînd forma *gátor* (Pătruț, 74). Se explică, după părerea noastră, din rom. *gáter* (< germ. *Gatter)* „idem".

gatyríst (învechit, rar), cu înțelesul „muncitor care lucrează la gatere ; gaterist", este înregistrat în *Materialy* (II, 7, din Bucovina de nord). Reproduce rom. *gaterist.*

g'érla (și : *gýrla)* „rîpă adîncă, văgăună" ; „vale, adîncitură (în teren)" e cunoscut în graiurile huțule (Želechovśkyj I, 168, după Ju. Fed'kovyč) și bucovinene *(Materialy* II, 9) ; l-am întîlnit în unele graiuri

ucrainene din nordul Moldovei, unde e folosit şi ca toponim. Vine din rom. *gîrlă* (< bg. *gărlo*) „idem"; întrebuinţat foarte adesea ca nume topic (Iordan, 68).

gógó(d)zy (sg. *gogóz*) „coacăze" — în graiurile huţule şi podoliene (Želechovśkyj I, 169; Hrinčenko I, 350; SUM II, 101). Sub forma *gógodzî*, cuvîntul circulă şi în graiurile huţule din nordul Moldovei (Pătruţ, 61). Vine din rom. *coácăze* „idem", care a fost împrumutat, prin ucraineni, şi de polonezi (Sławski, 309). Trecerea lui *c* la *g* se datoreşte asimilaţiei consonantice regresive sub influenţa lui *z* următor. Derivat propriu: *gogóznyk* „planta *Vaccinium vitis idaea*" (Želechovśkyj I, 169; Hrinčenko I, 350); *gogîdzníék* „coacăz" (Pătruţ, 61).

gogonátyĭ „grăunţos; cu boabe; gogonat" se întîlneşte în graiurile bucovinene (*Materialy* II, 12; Prokopenko, 416). Cuvîntul provine din rom. *gogonát* „idem", la care s-a adăugat desinenţa adj. *-yĭ*.

gogošár, glosat „varietate de ardei" figurează în *Materialy* (II, 12, din Bucovina de nord); circulă şi în unele graiuri ucrainene din nordul ţării noastre. Etimologia cuvîntului este rom. *gogoşár*, cu acelaşi înţeles.

graničýr (şi: *graničér*) „grănicer" se întîlneşte în graiurile bucovinene (*Materialy* II, 14) şi, sub forma *hranyčér*, în cele de stepă (Moskalenko, 25); şi graiurile ucrainene din nordul ţării noastre cunosc cuvîntul, Toate variantele au la bază rom. *grănicér*.

haĭ „interjecţie care exprimă un îndemn; hai" apare în graiurile bucovinene (*Materialy* I, 79). Se explică din rom. *hai*, cu acelaşi înţeles. Interjecţia *hai*, socotită de Al. Graur printre elementele fondului principal românesc, a intrat şi în vorbirea ucrainenilor din judeţul Suceava.

l'íca (învechit) „soră mai mare, de obicei căsătorită" — în graiurile bucovinene (Prokopenko, 438). Reproduce rom. *líţă*, formă scurtată, prin afereză, a lui *leliţă* „idem" (Scurtu, 280). Termenul *líţă* e bine cunoscut graiurilor româneşti din nordul Moldovei (vezi şi ALRM I/II, h. 231, p.c. 412); în celelalte regiuni s-a răspuns pretutindeni cu alţi termeni, de unde rezultă că ucrainenii din Bucovina de nord au primit acest cuvînt de la românii din Moldova.

papúča „papuc" apare în graiurile bucovinene (Prokopenko, 448). Cuvîntul ucrainean nu se poate explica din rom. *papúc*, deoarece diferă formal de acesta şi nu-i corespunde nici în ceea ce priveşte genul. Folosit mai ales la plural, el a fost, desigur, împrumutat din română cu această formă (vezi Janów, 187: *papúči*). Din nom. pl. *papúči* s-a refăcut fem. sg. *papúča*.

tarkúca, glosat „dovlecel decorativ" este inserat în Mel'nyčuk, 94 (din regiunea Odesa). Vine din rom. *tărtăcúţă* „idem", prin sincoparea silabei *-tă-*. Derivat propriu: (diminutiv) *tarkúcka* (Mel'nyčuk, 94).

x'ir „aţă de aur (întrebuinţată la cusături)", înregistrat în graiurile bucovinene (Prokopenko, 469); întîlnit şi de noi în unele graiuri ucrainene din judeţul Suceava. Are la bază rom. *fir* (cu pronunţare regională *hir*), care în Moldova înseamnă acelaşi lucru (CADE).

zabagáty, ca verb perfectiv, este atestat în graiurile bucovinene (*Materialy* III, 7) cu sensul „a murdări, a mînji". Se explică din rom. *băgá*, cu pref. ucr. *za-* și suf. ucr. *-á-ty*. Admiterea unei evoluții semantice de la „a introduce (în ceva), a băga" la „a murdări, a mînji" nu reprezintă, după părerea noastră, nici o dificultate.

Relevăm, în sfîrșit, cîteva calcuri după limba română:

čymýty vátru „a face focul" — în graiurile transcarpatice (Pan'-kevyč, 412, 416, 419, 422, 431, 447); cunoscut și în unele graiuri ucrainene din județul Maramureș: traduce sintagma rom. *a face focul*; în ucraineana comună se spune *rozklásty (rozložýty, naklásty) vohón'*.

zlapátysy „a se închega, a se prinde (despre lapte)" (*Materialy* III, s.v. *zlapátysy* 4°, din Bucovina de nord) e traducerea verbului rom. *a se prinde* (despre lapte); în ucraineana comună are alte sensuri. Pentru un caz aproape identic, cf. Vrabie, 65.

zvizdá „stea de colind" — în unele graiuri bucovinene (*Materialy* III, s.v. *zvizdá* 2°): cf. rom. *stea*, cu același înțeles (DEX).

žalýŭnyk „copil nelegitim, copil din flori" a fost atestat în Bucovina de nord, avînd o circulație locală (KDA, h. 66, p.c. 14, alături de *kópeŭ*, *baĭstr'úk* și *ben'kárd*). Este un derivat de la *žalýva* „urzică" după rom. dial. *urzicár* „copil din flori" (*Glosar reg.*, 79). Pentru unele graiuri românești din interiorul R. S. S. Ucrainene, cf. *ur(d)zîcár* „idem" (KDA, h. 66, p.c. 108, 113).

Pătrunderea elementelor românești în limba ucraineană se explică prin poziția geografică și unele împrejurări istorico-culturale, pe de o parte, și prin contactul direct dintre cele două populații, pe de altă parte. Regiunile în care influența limbii române s-a manifestat cel mai intens sînt cele aflate în zonele limitrofe, unde existența vorbitorilor de limbă română a permis un contact mai strîns cu vorbitorii de limbă ucraineană. Materialul de limbă prezentat mai sus justifică, după părerea noastră, transferul direct al elementelor românești în unele graiuri ucrainene.

În comparație cu termenii păstorești (ca *bryndza*, *kurástra*, *úrda* și alții), deveniți cunoscuți pe o întindere mai mare a teritoriului ucrainean, elementele românești înregistrate și explicate în articolul de față au o răspîndire restrînsă, regională, care arată că ele au pătruns în urma contactului direct cu populația românească. Sîntem de părere că numai prin cercetări concrete, de înregistrare a unui material cît mai bogat și mai exact și de interpretare a lui, se poate stabili pe deplin contribuția populației românești și a celei ucrainene (căci și limba română a împrumutat cuvinte din limba ucraineană) la îmbogățirea patrimoniului lor lingvistic și cultural. Studiate strict lingvistic, interferențele româno-ucrainene contribuie, în planul dat, și la teoria contactelor lingvistice.

ABREVIERI

ALRM I/II — *Micul atlas lingvistic român*, vol. II, Sibiu, 1942.

Glosar reg. — V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional* [București], Editura Academiei R.S.R., [1961].

Hrinčenko	B. D. Hrinčenko, *Slovar' ukrajinśkoji movy*, Kiev, 1909, vol. I.
Iordan	Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, [Bucureşti], 1963.
Janów	Jan Janów, *Gwara maloruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskiej z uwzględnieniem wsi okolicznych*, Lvov, 1926.
KDA	S. B. Bernštejn, V. M. Illič-Svityč, G. P. Klepikova, V. V. Usačeva, T. V. Popova, *Karpatskij dialektologičeskij atlas*, Moscova, 1967.
Materialy	*Materialy do slovnyka bukovynśkych hovirok*, Cernăuţi, vol. I (1971); vol. II (1971); vol. III (1972).
Mel'nyčuk	O. S. Mel'nyčuk, *Slovnyk specyfičnoji leksyky hovirky s. Pysarivky (Kodymśkoho rajonu, Odeśkoji oblasti)*, în „Leksykohrafičnyj bjuleteń", Kiev, 1952, nr. 2.
Moskalenko	A. A. Moskalenko, *Slovnyk dialektyzmiv ukrajinśkych hovirok Odeśkoji oblasti*, Odesa, 1958.
Oros	V. I. Oros, *Dejaki leksyčni osoblyvosti hovirok Chustščyny*, în „Dopovidi ta povidomlenńa", Ujgorod, 1958, nr. 2.
Pan'kevyč	I. Pan'kevyč, *Ukrajinski hovory Pidkarpatśkoji Rusi i sumižnych oblastej*, Praga, 1938, I.
Pătruţ	I. Pătruţ, *Fonetica graiului huţul din Valea Sucevei*, Bucureşti, 1957.
Prokopenko	V. A. Prokopenko, *Oblastnoj slovar' bukovinskich govorov*, în *Karpatskaja dialektologija i onomastika*, Moscova, 1972.
Scurtu	Vasile Scurtu, *Termenii de înrudire în limba română*, Bucureşti, 1966.
Sławski	Franciszek Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Cracovia, vol. I (1952—1956).
SUM	*Slovnyk ukrajinśkoji movy*, t. II (G—Ž), Kiev, 1971.
Vrabie	Emil Vrabie, *Stadiul actual şi sarcinile cercetării graiurilor slave din Republica Populară Română*, în „Romanoslavica", VII, 1963.
Želechovśkyj	E. Želechovśkyj, *Maloruśko-nimećkyj slovar'*, Lvov, 1886, vol. I.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

UN PROCEDEU DE ÎMBOGĂȚIRE A TERMINOLOGIEI JURIDIC-ADMINISTRATIVE DIN PERIOADA 1780—1850: DERIVAREA

DE

MANUELA SARAMANDU

Intervalul de aproximativ o sută de ani, care cuprinde ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, reprezintă sub aspect lingvistic o perioadă de tranziție de la vechea română literară la româna literară modernă [1]. În evoluția limbii literare, această perioadă este importantă și prin faptul că acum se constituie *stilurile funcționale* [2] ale românei literare moderne [3].

În lucrările recente de stilistică și limbă literară, delimitarea stilurilor se întemeiază pe stabilirea unor dicotomii sau opoziții la diferite niveluri ale limbii: *cultivat — popular*, *artistic — non-artistic*, *scris — oral*, *elaborat — spontan* [4]. Avînd în vedere aceste opoziții, stilul juridic-administrativ poate fi caracterizat prin următoarele „mărci": *cultivat*, *non-artistic*, *scris*, *elaborat*.

Cercetătorii limbii literare au remarcat faptul că stilurile diferă între ele, în primul rînd, prin vocabularul folosit, determinat de conținutul specific al domeniului de activitate [5]. Printre procedeele de îmbogățire a acestui vocabular și de formare a unei terminologii specializate, un loc important îl ocupă d e r i v a r e a.

În cadrul terminologiei juridic-administrative din perioada 1780—1850 se folosesc în mod obișnuit pentru derivare sufixele și prefixele curente în limba comună, care se specializează pentru exprimarea anumitor valori. Puține dintre elementele derivaționale pătrunse prin împrumuturile neologice devin productive la această dată. Se constată, de asemenea, faptul că derivatele se formează mai ales de la termeni juridic-administrativi proveniți din limba comună.

---

[1] Pentru o expunere de ansamblu a particularităților acestei perioade, cf. Al. Rosetti, B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare, I. De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea*, București, 1971, p. 443.

[2] Cf. I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, 1973, p. 45.

[3] Vezi G. Ivănescu, *Formarea terminologiei filozofice românești moderne*, CILL, I, București, 1956, p. 171—204; I. Coteanu, *Locul stilului artistic în limba literară*, LR, X, 1961, nr. 2, p. 144—155; Gh. Bolocan, *Unele caracteristici ale stilului publicistic al limbii române literare*, SCL, XII, 1961, nr. 1, p. 35—71; N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, 1962; N. A. Ursu, *Crearea stilului științific*, SILL, I, București, 1969, p. 128—166.

[4] Cf. I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, p. 45 și 50; Paula Diaconescu, *Elemente de istorie a limbii române literare moderne*, București, 1974, p. 92.

[5] Cf. Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, ediția a doua, București, 1956, p. 21—22; vezi și Paula Diaconescu, *op. cit.*, p. 120.

La substantive, unde se întîlneşte cel mai mare număr de termeni derivaţi, se remarcă productivitatea sufixelor *-tor*, *-ar*, *-nic*, *-ărit*, *-el*, *-eală*, *-aş*, *-ie* [6]. Astfel, *-tor* şi *-ar* [7] servesc la derivarea numelor de persoane care deţin unele funcţii sau practică anumite profesiuni (nume de agent) [8] : *alegător* „votant" RO 4/8, *apărător* „avocat" CC 659/15—16, *dregător* „înalt funcţionar" AD 58/7, LC 168/16, RO 8/7, *jeluitor* „reclamant, pîriş" SH 53/18, PC 90/6, RO 221/25, *mijlocitor* „garant" AD 127/21, *slujitor* „funcţionar" PC 70/12, RO 25/8 etc.; *amanetar* „persoană care primeşte un amanet" CC 265/1, *arendar* „arendaş" PC 208/22, *căminar* „boier însărcinat cu strîngerea dărilor pe băuturile spirtoase" RO 578/20, *condicar* „persoană însărcinată cu scrierea şi păstrarea *condicii* (cod de legi)" SH 48/25, LC 190/41, RO 213/9, *patentar* „persoană care plăteşte *patentă* (impozit)" RO 42/1, *ţesionar* „persoană care primeşte o concesiune" CC 621/17. *-nic* este folosit pentru formarea termenilor care îi denumesc pe contribuabili : *birnic* „contribuabil" SH 28/29, PC 182/7, LC 12/26, RO 47/25—26, *dajnic* „birnic, contribuabil" RO 28/4, *scutelnic* „persoană scutită de biruri" RO 28/3. *-ărit* [9] este specializat încă din secolul al XVII-lea pentru derivarea numelor de impozite şi amenzi : *butărit* „taxă pentru buţile de vin" RO 163/25—26, *dijmărit* „dare în produse agricole plătită de ţăran drept arendă" RO 25/19, *fumărit* „impozit pe casa de locuit" RO 26/12, *gărdurărit* „impozit pentru teren" RO 26/12, *grosărit* „amendă plătită de persoanele închise la *gros* (temniţă)" RO 26/12—13, *oierit* „impozit pe oi şi capre" RO 26/21, *săpunărit* „taxă plătită pentru cherhanalele de săpun" RO 26/12, *tutunărit* „taxă pe terenurile cultivate cu tutun" RO 25/19, *văcărit* „impozit pe vaci" RO 33/31. *-el* apare pentru denumirea gradelor inferioare în cadrul ierarhiei sociale : *armăşel* „mic slujbaş pe lîngă judecătorie" PC 70/14, *logofeţel* „grefier" PC 78/6, *păhărnicel* „mic funcţionar la judecătorie" PC 70/13—14, *portărel* „slujbaş domnesc subordonat *portarului*" PC 142/18—19, *postelnicel* „slujbaş domnesc aflat în subordinea postelnicului" RO 4/14, *vătăşel* „paznic, supraveghetor" RO 155/12, *vornicel* „slujbaş însărcinat cu judecarea pricinilor mărunte din judeţe şi din sate" PC 50/11. *-eală* [10] este folosit pentru derivarea abstractelor verbale nume de acţiuni sau rezultate ale acţiunii în domeniul juridic : *împărţeală* „repartizare" PC 138/13, CC 415/29, *implineală* „achitare (a unei datorii), încasare" CC 485/15—16, RO 217/8, *înfială* „înfiere, adopţie" CC 97/12, *năimeală* „închiriere, arendare" AD 51/12, CC 207/23, *opreală* „interdicţie" RO 308/17, *tocmeală* „învoială, afacere" LC 24/4, PC 144/3, RO 262/13. *-aş* este folosit pentru denumirea unor funcţii sau a membrilor unor asociaţii : *armaş* „slujbaş cu însărcinări administrative şi judecătoreşti" PC 56/18, RO 26/9, *breslaş* „membru al unei *bresle*" RO 25/5, *cămăraş* „administrator al cămărilor domneşti" RO 585/4, *cetaş* „membru al unei obşti" RO 51/8, *devălmaş*

---

[6] Cf. G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, 1916.

[7] Cf. Ecaterina Ionaşcu, *Sufixele -ar şi -aş la numele de agent*, SMFC, I, 1959, p. 77—84.

[8] Materialul lexical a fost extras din următoarele texte de legi : AD = *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*, 1814 ; CC = *Codul Calimach*, 1833 ; LC = *Legiuirea Caragea*, 1818 ; PC = *Pravilniceasca Condică*, 1780 ; RO = *Regulamentul Organic*, 1847 (ediţia a doua) ; SH = *Sobornicescul Hrisov*, 1785 ;

[9] Cf. Maria Iliescu, *Din istoria terminologiei fiscale româneşti : -ărit, sufixul dărilor feudale*, în „Omagiu Iordan", Bucureşti, 1958, p. 403—411.

[10] Cf. Elena Ciobanu, *Sufixul -eală*, SMFC, II, 1960, p. 129—138.

„coproprietar în indiviziune" LC 26/26. *-ie*[11] servește cu predilecție la denumirea unor instituții : *agie* „poliția capitalei" RO 216/1, *armășie* „instituție administrativă și judecătorească" RO 26/9, *hătmănie* „instituție judecătorească de control" RO 276/19, *logofeție* „tribunal" LC 190/42, SH 54/17, RO 333/6, *spătărie* „jandarmerie, poliție" PC 48/18, LC 187/2, *stărostie* „departamentul breslelor" RO 244/26—27, *vornicie* „instituția *vornicilor*" PC 90/12, LC 96/28, RO 65/6.

Sufixele pătrunse odată cu împrumuturile recente sînt în număr redus și au o productivitate scăzută. Deși neologismele sînt numeroase singurele sufixe folosite în derivare sînt *-ist* și *-ție* : *companist* „asociat", RO 25/5, *pravilist* „autor de pravili" AD 91/16, *tutorist* „persoană aflată sub tutelă" CC 857 (indice) ; *balotație* „balotaj" RO 14/5, *recrutație* „recrutare" RO 124/15.

Pentru a d j e c t i v e relevăm productivitatea sufixului *-tor* : *adeveritor* CC 345/1, *hotărîtor* „decisiv" RO 24/6, *legiuitor* „legislativ" RO 28/33, *lucrător* „în vigoare" SH 58/12—13, *săvîrșitor* „executiv" RO 339/8.

La v e r b e, se remarcă frecvența derivatelor în *-i*, *-ui*, *-(ă)lui*[12] : *adeveri* „confirma" AD 89/32, PC 96/12, RO 19/16—17, *cfitui* „achita" CC 553/9, *cislui* „a impune la o contribuție" RO 27/17, *clăcui* „a presta clacă" PC 86/25, LC 220/7, *globi* „a amenda" CC 95/7, *legiui* „legifera" SH 51/42, RO 8/3, *mufluzi* „a da faliment" PC 186/8, LC 52/27, *ponoslui* „reclama" RO 242/16—17, *protocoli* „a înregistra în protocol" SH 55/20, *zălogi* „amaneta" LC 80/18, SH 21/12. Dintre sufixele neologice, productiv este, în perioada studiată, gr. *-isi*[13] : *amanetarisi* „amaneta" CC 261/24, *epitropisi* „a lua sub tutelă" CC 167/26, *legatisi* „a dona prin testament" CC 385/14.

La a d v e r b e apare un singur sufix : *-este* (*pravilniceste* „în mod legal" SH 32/20, RO 12/16, *vremelniceste* „cu caracter temporar" LC 234/43).

Dintre **prefixe**[14], frecvente sînt *des-* (*dez-*), *în-* și *sub-* (*supt-*) : *despăgubi* LC 64/27, CC 121/14, RO 182/18, *desputernici* CC 377/21, RO 24/1, *dezvinovăți* RO 230/3—4 ; *încunoștințare* „înștiințare" RO 225/15, *îndatorire* AD 55/20, RO 81/28, *îndrituit* CC 273/1, *împăciuire* RO 224/9, *însărcinare* AD 122/5, RO 27/27, *înscurtare* „dare de seamă, raport" RO 171/15, *înștiințare* SH 21/22, RO 222/15 ; *subipothică* CC 609/25, *subposesor* CC 525/3—4, *subrînduire* CC 183/3, *subtcîrmuitor* RO 154/14—15, *suptamanet* CC 261/15.

Derivatele regresive existente în limbă sînt deseori folosite în stilul juridic-administrativ ca termeni specializați : *dobîndă* „procent" LC 56/13, PC 110/17, *dovadă* „probă juridică" AD 32/19, SH 26/6, RO 340/5, *omor* „crimă" LC 140/4, RO 239/10, *osîndă* „condamnare" PC 48/8, RO 239/27, *pedeapsă* „sancțiune judecătorească" AD 27/30, CC 215/26, RO 230/27, *pîră* „reclamație" PC 126/23, CC 851/25, RO 237/112, *poruncă* „dispoziție, ordin" CC 149/19, SH 27/3, RO 231/26.

---

[11] Cf. Elena Slave, *Sufixele -ie, -ărie*, SMFC, III, 1962, p. 163—174.

[12] Cf. Grigore Brâncuș, *Limba română contemporană. Morfologia verbului*, București, 1976, p. 86—87 ; Laura Vasiliu, *Sufixul verbal -ui și compusele lui*, SMFC, IV, 1969, p. 113—142 ; Valeria Guțu-Romalo, *Morfologia structurală a limbii române*, București, 1968, p. 195—211.

[13] Cf. Gr. Brâncuș, *Productivitatea conjugărilor în limba română actuală*, SCL, XXVII, 1976, nr. 5, p. 488 ; Laura Vasiliu, *Sufixele verbale românești noi (-isi, -iza, -ifica, -ona)*, SMFC, III, 1962, p. 99—117.

[14] Vezi *Formarea cuvintelor în limba română, II. Prefixele*, București, 1978.

Frecventa folosire a infinitivelor substantivizate şi a participiilor substantivizate reprezintă, de asemenea, o trăsătură specifică terminologiei juridic-administrative din perioada studiată : *adunare* „întrunire; for legislativ" SH 49/16, RO 145/16, *alegere* AD 35/10, RO 14/23, *avere* AD 111/15, CC 163/12, RO 228/11, *dare* PC 90/9, CC 531/14, *hotărîre* „decizie" PC 142/3, LC 38/14, RO 235/10, *părere* „vot" LC 90/6, RO 4/29, *plîngere* „reclamaţie" RO 21/13, *putere* LC 26/5, CC 295/8, RO 217/17 ; *ales* „reprezentant" RO 53/17, *curs* (monetar) SH 51/1, RO 339/6, *dat* „ieşire (de capital)" RO 266/1, *împuternicit* CC 489/28, *închis* „deţinut" AD 32/4,CC 645/9, *înscris* „act, document" CC 427/18, RO 239/9, *osîndit* „condamnat" PC 66/11, RO 60/22 *pîrît* „inculpat" PC 48/10, SH 53/17, RO 232/6, *supus* PC 44/21, RO 176/23, *trimis* „reprezentant" RO 26/29.

Ca o particularitate a folosirii termenilor derivaţi, relevăm existenţa unor perechi de antonime : *adeverire* AD 53/5, PC 44/17 — *neadeverire* SH 50/4, *legiuit* CC 313/24, RO 227/24 — *nelegiuit* CC 111/20, RO 166/26, *primire* CC 391/11, RO 216/10 — *neprimire* LC 74/11, *puternic* AD 28/23, SH 19/13 —*neputernic* CC 101/22, *săvîrşi* PC 54/14, RO 27/13 — *nesăvîrşi* RO 213/22, *supus* AD 63/4—5 — *nesupus* RO 134/8.

Frecventa folosire a procedeelor de derivare descrise conduce, uneori, la crearea unor *serii* care au la bază un verb. Seriile au patru termeni („acţiune" — „efect" — „agent" — „pacient") cînd este vorba de persoane : *alege — alegere — alegător — ales*, *omorî — omor — omorîtor — omorît*, *pîrî — pîră — pîrîş* (*pîrîtor*) — *pîrît* şi trei termeni („acţiune" — „efect" — „agent") cînd este vorba de obiecte : *dovedi — dovadă — doveditor*, *jelui — jeluire — jeluitor*.

*

Preluată din limba comună, derivarea cu sufixe şi prefixe este un procedeu frecvent folosit pentru îmbogăţirea terminologiei juridic-administrative din perioada 1780—1850

În afară de preferinţa manifestată pentru anumite elemente derivaţionale (sufixele *-tor*, *-ar*, *-ărit*, *-ie* etc., prefixele *des-*, *ne-* *sub-* etc.), se constată specializarea sufixelor şi prefixelor prin reţinerea unora dintre multiplele valori pe care le au în limba comună.

De asemenea, anumite procedee de îmbogăţire a vocabularului (substantivizarea infinitivelor şi a participiilor) capătă, prin frecventa utilizare, valoare de particularitate stilistică.

Mai 1980

Facultatea de limba şi literatura română
Bucureşti, str. Edgar Quinet 5—7

NOTE ETIMOLOGICE PRIVITOARE LA UNELE ÎMPRUMUTURI DIN LIMBA TURCĂ

DE

EMIL SUCIU

Cuvintelor (de origine turcă) discutate mai jos nu li s-au dat pînă în prezent explicaţii etimologice satisfăcătoare.

alám, aleám. DA, s.v. *alem* „semiluna din vîrful minaretului; stindard cu semilună", cunoaşte două aşa-zise variante ale acestui cuvînt: *alam* şi *aleam*. Întîlnite în expresiile (din Muscel) *nu e de aleam* „nu e de pricopseală" şi *alam de el!* „ferice de el!", aceste forme nu au, în realitate, nimic de-a face cu *alem:* ele au rezultat, după părerea noastră, prin contaminarea termenilor *haram* şi *halal*, ambii de origine turcă. Este evident că *alam* înlocuieşte pe *halal* în expresia *halal de el!* „ferice de el!"[1], iar *aleam* reprezintă pe *haram* în locuţiunea *de haram* „cîştigat fără muncă, de pricopseală, dobîndit pe degeaba" [2]. Dealtfel, acad. Al. Graur observase[3] că în româneşte *haram* s-a amestecat, din punct de vedere semantic, cu *halal;* variantele discutate aici atestă şi o confuzie formală a celor două cuvinte. Probabil că, în cazul lui *aleam*, a intervenit şi *alean* „dor; duşmănie; ciudă".

avă, atestat din Dobrogea (DA, DM, DU, CADE, ŞIO II/1, p. 395) cu sensul „plasă mare de pescuit, mreajă", este explicat în toate dicţionarele din tc. *av* „vînătoare; pescuit". Evoluţia de la un sens abstract la unul concret („unealtă de pescuit") este, în general, mai rar întîlnită, dar nu e imposibilă. Totuşi, există în turcă un cuvînt apropiat formal şi identic din punctul de vedere al sensului cu termenul românesc: *ağ* „plasă", mai precis circumscris: *balık ağı* „plasă de pescuit". Explicarea deosebirii formale nu este dificilă: intercalarea lui *v* între *a—ï* în hiat (tc. *ağı* s-ar reda în româneşte prin *aî)* este un fenomen fonetic obişnuit. Este posibilă însă şi o contaminare între tc. *ağ* „plasă" şi *av* „vînătoare; pescuit".

beşlic. DA consideră că acest termen (< tc. *beşlik* „monedă") are două sensuri: *1.* s.m. „monedă turcească"; *2.* s.n. (p. anal.) „bucată rotundă de pîslă care se pune pe cap cînd duce cineva vreo povară". Sensul *2*, citat după TDRG, este atestat la Ralet. Credem că s.n. *beşlic* „bucată rotundă de pîslă..." nu are nici o legătură cu s.m. *beşlic* „monedă", ci este o variantă a lui *başlic, başlîc 1.* „căpeţea"; *2.* „căpătîiul crestat al stîlpilor unei case" (numit şi c ă c i u l ă), provenit din tc. *başlık* „orice fel de acoperămînt al capului". Varianta *beşlic* s-ar datora fie unei greşeli

[1] ŞIO II/1, p. 199 indicase pe *halam* ca variantă a lui *halal*, „sub influenţa analogică a lui *haram*".

[2] ŞIO II/1, p. 207 dă forma *aram* ca variantă a lui *haram*.

[3] Vezi *Etimologii româneşti*, Bucureşti, 1963, p. 99; BL IV (1936), p. 87—89.

de grafie, fie analogiei realizate în mintea vorbitorilor între forma rotundă a bucăţii de pîslă şi cea a monedei denumite *beşlic*. În acest din urmă caz, ar fi vorba de o etimologie populară (care a atins forma cuvîntului „indus", ducînd la totala lui identificare formală cu elementul „inductor" [4], pe baza unei asemănări între cele două obiecte denumite).

boşceá „fotă" (Munt. şi Olt.), „basma" (Dobr.) este dat fără etimologie în DA şi DM. Este o variantă a lui *boccea*, aşa cum a observat deja Zamfira Mihail [5]. Provine fie din scr. *bȍšča* (< tc. *bohça)*, fie, mai probabil direct din tc. dial. *boşča*, dacă ţinem cont de faptul că în Banat se întrebuinţează sîrbismul *boşcă* „şorţ, broboadă" [6]. Menţionăm că în sudul Olteniei a fost atestată şi forma *bosceá* (ALRM SN II/III, h. 1 002 : „fota dinainte").

bozgún „război" este atestat din judeţul Constanţa de DA, după H. II 239 şi GRAIUL, I 363, fără etimologie. Provine din tc. *bozgun* „înfrîngere, distrugere".

bribói, întrebuinţat în Braşov şi Banat, înseamnă „plantă erbacee cu flori purpurii, uscate", pe numele său ştiinţific : *Geranium silvaticum* (DM, DEX) sau *Geranium alpestre* (DA, CADE). Nici unul dintre dicţionare nu îi indică etimologia, deşi ni se pare evident că este o variantă, datorată aferezei, a lui *a(m)briboi*, termen folosit în Moldova pentru a denumi p e j m a (= *Centaurea suaveolens)*, plantă erbacee asemănătoare celei descrise mai sus. Pentru etimologia lui *ambriboi*, cf. tc. *amberbuy* (ŞIO II/1) „*Amberboa moschata*".

burlúc, butlúc s.n. ; **buclarisí** vb., atestate din Argeş *(Gl. Argeş)*. Substantivele sînt glosate cu sensul „bucluc, belea" ; ele sînt, desigur, variante ale lui *bucluc*, datorate disimilării, apărînd în contexte caracteristice acestuia : *Mă, intru în burluc cu tine! ; Mă dai de burluc, neisprăvitule!*. Verbul apare în expresia *a o buclarisi (de tot)* „a o băga pe mînecă, a o sfecli, a o păţi" ; este un derivat cu sufixul *-arisi* al cuvîntului *bucluc* [7], rezultat prin haplologie dintr-o formă intermediară **buclucarisi*.

caraianác s.m. sing. (rar, pop.) „boală de vită, ardere de ficat, de care moare vita vara" (jud. Constanţa), cu varianta *caráinic* s.m. „bubă care se pune în gît, numită şi bubă-nepomenită" (jud. Tulcea), apare în DA care trimite, sub semnul întrebării, la tc. *kara* „negru" şi *yanak* „obraz". Considerăm că etimonul real trebuie să fie tc. **karayanık*, cuvînt compus din *kara* „negru ; rău, sinistru, aprig" şi *yanık* „arsură, ardere". Semnificaţia literală ar fi deci „arsură aprigă, grea". Este probabil însă că primul element al compusului are aici sensul „ficat", rezultînd din condensarea semantică a lui *karaciğer* „ficat". Evoluţia pe terenul limbii turce a fost, după cît se pare, următoarea : *karaciğer yanığı* „arsură la ficat" (cf. *karaciğer yangısı* „hepatită" ; *yangı* „inflamaţie") > **karayanık* „idem". Certitudinea că explicaţia noastră este absolut corectă ne-ar da-o numai descoperirea unor atestări pentru termenul turcesc reconstruit. Probabilitatea existenţei sale este însă foarte mare.

[4] Cf. Theodor Hristea, *Probleme de etimologie*, Bucureşti, 1968, p. 217—221.

[5] *Terminologia portului popular românesc*, Bucureşti, 1978, p. 95.

[6] Dorin Gămulescu, *Elemente de origine sîrbocroată ale vocabularului dacoromân*, Bucureşti —Pancevo, 1974, s.v.

[7] DA atestă derivatul verbal *bucliuci*.

căcărdác s.n. „reziduurile seului, după ce s-a topit" (DA, fără etimologie, după BARCIANU). Provine din tc. *kıkırdak* „resturi de grăsime topită".

cămgie (DA, din Haţeg, s.v. *cange*), ***chimgie*** (DA, din Banat) înseamnă „bici, biciuşcă cu pleasnă la vîrf". Cele două forme nu pot fi variante ale lui *cange*, acesta denumind mai multe obiecte cu o trăsătură comună : existenţa unui cîrlig. *Cange* provine deci din tc. *kanca* „cîrlig, cange", iar *cămgie* (cu varianta *chimgie*) — din scr. *kàmdžija* < tc. *kamcı* „bici".

cealmúc s.m. „pămînt galben frămîntat cu apă; e bun de lipit" (DA, fără etimologie, după Conv. lit. LIV, 165, din Oltenia) este sinonim cu *ceamur* „pămînt muiat cu apă şi amestecat cu paie, pentru tencuit" şi, după părerea noastră, este legat etimologic de acesta. Credem că provine din tc. *çamurluk* „noroi, mocirlă", care a evoluat astfel : > (prin asimilare) **çamulluk* > (prin reducerea consoanelor geminate) **çamuluk* > (prin sincopă) **çamluk* > (prin metateză *cealmuc*. Desigur că toate aceste schimbări fonetice au putut avea loc în mod simultan şi într-una sau în ambele limbi.

celelíe s.f., inclus în DA ca fiind citat între numele de ierburi în localitatea Văcăreni—Tulcea (H. XIV 463), fără etimologie. Se explică din tc. *çalılı* adj. (despre un teren) „plin de tufişuri, mărăcinos" (derivat din *çalı* „tufiş, mărăciniş"). Este posibil ca *celelie* să însemne chiar „mărăcine" sau „mărăciniş"; în orice caz, termenul a rezultat, după toate probabilităţile, prin condensarea semantică a sintagmei turceşti *çalılı yer* „loc mărăcinos, mărăciniş". Schimbările fonetice nu pun probleme : *ça-* > *če-* este o evoluţie normală pe teren românesc, *-ï-* > *-e-* prin asimilare, iar *-ï* > *-íe* ca în multe alte cuvinte de origine turcă.

chelceá apare în DA cu sensul (nesigur) „o plantă", fiind atestat în citatul următor din ION CR. III 151 : *Prin vălcele | Tot chelcele.* DA consideră că „ar putea fi o rostire dialectală în loc de *pielcea* sau un derivat din *calce* cu sufixul dimin. *-ea*" — şi trimite la *chelculiţă*. Acesta este atestat din Niculiţel—Tulcea, unde a fost citat printre numirile de flori, fără definiţie. Credem că, termenul *chelcea* provine din tc. *kölçer* „neghină", acesta fiind, probabil, şi sensul cuvîntului românesc, precum şi al derivatului său, *chelculiţă*. Din punct de vedere fonetic, *-ö-* a evoluat, în mod normal, la *-e-* ; terminaţia *-eá* (< tc. *-er*) se explică prin adaptare morfologică [8] : cuvîntul s-a încadrat într-o categorie formală care cuprinde numeroase nume de plante.

chiab s.n. „castron", considerat (DA[9], DU) a fi, o variantă a lui *chiub* „vas mare de forma unei amfore ; borcan" (< tc. *küp*), este, în realitate, un cuvînt diferit de acesta. Atestat de Damé, T. 74, el provine din tc. *kab*, *kap* „vas, recipient", probabil prin contaminare cu *chiub*.

chiligíu s.m. „muncitor (din port) care cară saci cu cereale (la corăbii)", nu este, cum crede DA, derivat de la *chilă* „măsură de capacitate pentru cereale" (< tc. *kile*), ci este o variantă a lui *schiligiu* „lucrător în

[8] Vezi Emil Suciu, *Observaţii asupra adaptării morfologice a împrumuturilor substantivale româneşti din limba turcă*, în LR, XXVIII, 1979, 3, p. 222.

[9] DA notează totuşi : „poate greşeală sau alt cuvînt".

port, la schelă" *(Gl. Oltenia)*, datorată, poate, etimologiei populare (prin apropiere de *chilă)*.

ciol s.n. apare într-un document slavon din 1509, cu sensul „pătură, velință", fiind inclus în DLRV, s.n. *ţol*. Aceasta pentru că G. Mihăilă corectează forma originară *čol* (чол) în *col* (цол), aşa cum va apărea cuvîntul mai tîrziu, împrumutat din neogreacă. Probabil însă că forma *čol* este corectă : ea reprezintă termenul turcesc *çol*, *çul* „pătură", care se pare că fusese împrumutat înainte de corespondentul său neogrecesc, fiind apoi înlocuit de acesta.

ciş este o onomatopee folosită în Argeş [10] pentru a reda „sunetul produs de un lichid cînd curge încet şi subţire ; cuvînt cu care mamele îndeamnă copiii mici să urineze" : *Ciş, mami, ciş, cişşş!*. Provine din tc. *çiş* „urină", întrebuinţat şi ca onomatopee. (Zona lingvistică în care apare cuvîntul nu se caracterizează prin fenomenul palatalizării consoanei *p* ; dacă ar fi aşa, *ciş* ar corespunde rom. *piş.)*

cîci s.n. „lădiţa (în care se ţin uneltele) din partea dindărăt a luntrei" este atestat din Dolj (DA, după Damé, T. 126 ; DU) şi considerat (DA) de origine bulgărească (bg. *kьč* „partea dindărăt a calului"). Credem că etimonul real este tc. *kıç* (mar.)„ pupă" ; filiera bulgărească nu este verosimilă, din cauza deosebirilor semantice.

cîlangîci s.n. apare în DA, atestat din jud. Constanţa, în forma de plural : *cîlangîciuri* „lemnele de care ţine oiştea" (H. II 244). Se explică din tc. dial. *kïlangïč* (tc. lit. *kırlangıç* „rîndunică"), care are, probabil, şi acest sens regional, datorat analogiei [11].

cucumeá se întîlneşte în Argeş *(Gl. Argeş)* şi în Oltenia (CADE) cu următoarele sensuri : *1.* s.f. „cucuvea" ; *2.* interj. (repetat) „strigăt caracteristic cucuvelei" ; *3.* s.f. „ferestruică la acoperişurile caselor, de obicei rotundă, făcută dintr-o scîndură cu două găuri (care amintesc ochii cucuvelei)". CADE : < bg. *kukumjavka ;* acesta ar putea explica eventual variantele *cucumeagă*, *cucumeag*, *cucumeac*. DA se mulţumeşte să citeze forma *cucumea* printre variantele lui *cucuvea*, explicat „dintr-o tulpină onomatopeică". După părerea noastră, primele două sensuri ale lui *cucumea* se explică din tc. *kukumav* (pronunţat *kukumi̯au̯)* „idem". Sensul *3* se bazează, desigur, pe o metaforă.

Martie 1980

Constanţa, str. Arcului 18

---

[10] Vezi *Gl. Argeş*, s.v.

[11] Pentru comparaţie, vezi rom. *rîndunică*, care, prin asemănare cu forma cozii păsării, a contractat şi următoarele sensuri : „tăujer" ; „muche dinţată făcută din şindrile la vîrful acoperişului" ; „scobitură făcută în butucul şi în obada roţii" (DLR).

NOTE SEMANTICE : *ȚINTĂ* 'PUNCT'

DE

FELICIA ȘERBAN

Printre exemplele de cuvinte aparținînd fondului vechi de împrumuturi din slavă care și-au schimbat sensul intrînd în română, Ov. Densusianu cita și cuvîntul *țintă*: „*Cęta* « monnaie » = dr. *țîntă* « pointe, petit clou, point de mire, but »" (DHLR [1] I, p. 263). H. Tiktin însă formula — cu rezervă — ipoteza păstrării sensului etimologic, pe baza următorului pasaj din *Îndreptarea legii*: *Popa ce joacă în oase, în arjeți, în ținte și în tavlii*, glosîndu-l „Spielpfennig (?)" (TDRG, s.v. *țintă*). Ideea a fost preluată împreună cu citatul în DLR (ms.), fără a se mai pune sub semnul întrebării legătura cu sensul de 'monedă'. S-ar părea că paragraful din *Îndreptarea legii* se referă la mai multe jocuri de noroc, dintre care primul este jocul de zaruri : la *os*, DLR înregistrează sensul, dar cu indicația „argotic", avînd ca unică sursă BUL. FIL. V, 259. Pentru *arjeți* găsim la L. Tamás explicația „Würfelspiel : jeu de dés" [2].

Reproducem din *Pravila lui Matei Basarab* un pasaj mai amplu și mai explicit : *Episcopul sau preotul sau diaconul, carele joacă în tavlii și e bețiv, sau să se părăsească, sau să li se ia darul, tavliile se cheamă și coinacele și harjițele cele ce joacă (Îndreptarea legiei...*, [1871], p. 99). *Coinac* este definit în DA, cu referire la acest citat, „os în jocul de table, zar", confirmîndu-se prin aceasta că *table* și *harjeate* însemnau 'zaruri'.

Titlul capitolului respectiv din *Îndreptarea legii* este : *Pentru episcop și pentru alți clerici care joacă în harjet, în coinace, în ținte sau se leapădă de numele lui I*[i]*sus Hristos*. Dacă toate celelalte cuvinte din *Îndreptarea legii* pe care le-am discutat pînă acum *(oase, coinace, table, harjeate)* înseamnă 'zaruri', conchidem că și *ținte* are aici același sens, și nu 'monede de joc'. Evoluția s-a petrecut de la 'os' la 'obiect de os' — pentru *os* și *coinac*, de la 'trictrac', inițial placa pe care se mișcă piesele (ngr. τάβλι < lat. *tabula)*, la zarurile utilizate în acest joc — pentru *table*. Rămîne să deducem cum a ajuns construcția *în ținte* să însemne 'joc de zaruri'.

Comparînd evoluția sl. *cęta* în limbile slave și în română, constatăm cîteva paralelisme : 'paietă' în română și cehă (diminutivul *cetka)*; 'pată mică' în română, poloneză *(cętka)* și ucraineană *(cjatka)*; 'cantitate mică, pic' în română (regional) și ucraineană *(cjat, cjata, cjatka)*; 'punct, punctu-

---

[1] Utilizăm siglele *Dicționarului limbii române* (DLR).

[2] L. Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapesta, 1966, s.v. *hărjate*. H. Tiktin glosa cuvîntul „Würfel zum Spielen" (TDRG, s.v. *harjată)*. În DA, *hărjeate* este definit prin „tăbliță de joc", întrucît în MARDARIE, L. se spune *tăbliță de joc sau hărjeate;* paralela slavonă este ТАВЛІА И ЗАРІА, ceea ce înseamnă, ca și în alte situații din *Lexiconul lui Mardarie Cozianul*, că cele două cuvinte slavone sînt sinonime. Așa cum *table* avea și sensul 'joc de zaruri' (cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.), *tăbliței de joc* la Mardarie Cozianul sînt tot 'zaruri', deși în DLR (ms.) se afirmă că ar fi „cărți de joc".

leţ' în poloneză *(cętka)* şi ucraineană *(cjatka)* [3], sens care, presupunem, a existat şi în limba română veche.

Ţintă 'punct geometric' este utilizat de D. Cantemir: *Într-aceste două stele, centrul, adică ţinta mijlocirii cîtinţei ceriului, se înmijlocează şi în cea adevărată mijlocire a rotunzelei pămîntului se aşează* (CANTEMIR, O. V, p. 37); *mijlocire* însemnînd aici „partea din mijloc, centrală, a unei suprafeţe sau a unui spaţiu" (DLR), *ţinta mijlocirii* este 'punctul aflat în centru', adică 'punct central'. În *Scară a numelor şi cuvintelor streine tîlcuitoare*, D. Cantemir definea *centru* prin „ţinta, punctul, carile este tocma în mijlocul lucrului rătund" (idem, IST. p. 13), *ţintă* şi *punct* fiind aici aşezate alături ca sinonime. Ca şi lat. *punctum*, rom. *ţintă* putea să însemne atît 'punct geometric', cît şi semnul grafic (în scris) şi punct la jocul de zaruri [4].

De la 'punct', sensul lui *ţintă* putea să evolueze la 'punct central, centru al unei figuri geometrice': *Punctul A, de la care toate punctele a cercului sînt deopotrivă depărtate, să numeşte centru (ţinta)* (ASACHI, E. III, p. 6); iar, mai departe, la 'centru al unui spaţiu, al unei întinderi etc.': *Boala nu se lăţeşte dintr-o ţîntă (centrum) spre periferie* (C. VÎRNAV, H. p. 31) [5].

Ţintă însemnînd 'punct' ar explica formarea construcţiei *în ţinte* = joc de zaruri, la care ne-am referit la început (sensul extinzîndu-se de la punctele marcate pe fiecare dintre feţele zarurilor la obiectul marcat astfel), precum şi sensul respectiv al derivatului *ţintar: Tabliele, oşcioarele ceale de jucat sau ţintar* (Vocabular din anii 1600—1630, în CUV. D. BĂTR. I, p. 306), pe care B. P. Hasdeu îl glosează „jeu des dés". În DLR (ms.) citatul figurează printre atestările altui sens, şi anume jocul de societate cunoscut, regional, şi cu numele de *moară*. S-ar putea ca acest joc să poarte denumirea de *ţintar* datorită faptului că intersecţia liniilor de pe planşă, acolo unde se pot plasa piesele, se marchează de obicei prin puncte mai mari, şi nu datorită utilizării ca piese de joc a unor monede sau nasturi (sensul 'nasture' pentru *ţintă* este cunoscut, pe cît ştim, numai în Dobrogea).

Aprilie 1980

Institutul de lingvistică şi istorie literară
Cluj-Napoca, E. Racoviţă 21

[3] Vezi E. Berneker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1908—1913, s.v. *cęta*; A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Varşovia, 1957, s.v. *cętka*; B. D. Hrinčenko, *Slovaŕ ukrainskogo jazyka*, Berlin, 1924, s.v. *cjatka*; E. Żelechowski, *Ruthenisch-deutsches Wörterbuch*, Lvov, 1886, s.v. *cjata*; V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praga, 1957, s.v. *cetka*.

[4] Vezi L. Quicherat, A. Daveluy, *Dictionnaire latin-français*, Paris, 1895, s.v. *punctum*.

[5] N. A. Ursu încadrează *ţintă* 'centru' în seria calcurilor utilizate de Vîrnav (URSU, T. Ş. p. 73).

UN NEOLOGISM RECENT: *FIABILITATE*

DE

FLORA ȘUTEU

Printre termenii tehnici intrați în ultimul deceniu în vocabularul limbii române se numără și *fiabilitate*. El este consemnat numai în lucrări lexicografice de dată recentă: *Dicționarul tehnic francez-român* (1969), *Dicționarul de termeni tehnici* (elaborat sub conducerea prof. dr. doc. Radu Țițeica, 1972), *Micul dicționar enciclopedic* (ediția a doua, 1978; MDE$_2$) și *Dicționarul de neologisme* (autori: Florin Marcu și Constant Maneca, ediția a III-a, 1978; DN$_3$). Două dintre aceste lucrări, singurele care dau etimologia cuvintelor, ne îndeamnă să reflectăm asupra istoriei termenului în limba română, deoarece se deosebesc între ele în interpretarea acestui aspect al cuvîntului în discuție. MDE$_2$ consideră cuvîntul împrumutat din franceză, iar DN$_3$ dînd indicația „cf. fr. *fiabilité*" — permite interpretarea lui ca derivat pe teren românesc din adjectivul *fiabil*. Întrucît, dată fiind noutatea lui, cuvîntul nu apare în *Dicționarul explicativ al limbii române* (1975), mi se pare oportună o discuție care să argumenteze în favoarea uneia din cele două soluții, aceasta cu atît mai mult cu cît, în cazul de față, o asemenea opțiune prezintă un grad mai mare de certitudine decît în alte cazuri similare. Observațiile de față vor putea fi luate în considerare la ediția a doua a dicționarului explicativ românesc, ediție care se elaborează la Institutul de lingvistică din București, sub conducerea acad. Ion Coteanu.

La prima vedere, *fiabilitate* poate fi interpretat ca derivat din *fiabil*. El este raportat la acest adjectiv de către orice vorbitor care îi face analiza. Într-o formă simplificată, această relație derivativă se transpune pe plan semantic în următoarea succesiune de definiții:

fiabil adj. (despre un sistem tehnic) „care prezintă siguranță în funcționare";

fiabilitate s.f. „calitate a unui sistem tehnic de a fi *fiabil*".

În general, în practica lexicografică, existența unei relații semantice de acest tip constituie un argument în favoarea interpretării celui de-al doilea termen ca putînd fi format pe terenul limbii române, chiar dacă există și termenul corespunzător într-o altă limbă, recunoscută ca sursă externă de îmbogățire a vocabularului nostru. Pentru cazul în speță însă, acest argument își pierde valabilitatea, dacă sînt luați în considerare alți factori, de natură lingvistică și extralingvistică.

a) **Factorul lingvistic.** Adjectivul *fiabil* și substantivul *fiabilitate* se deosebesc din punct de vedere semantic prin faptul că primul conține elemente de apreciere vagă „siguranță în funcționare", în timp ce al doilea denumește un fenomen tehnic cu măsuri precise, denotatul său fiind o mărime relativă, determinată prin anumite coordonate: „aptitudinea unui dispozitiv de a îndeplini funcțiunea prevăzută într-un timp dat, în condiții

specificate"[1]. Diferenţa semantică dintre aceşti doi termeni se explică prin evoluţia pe care au avut-o în tehnica românească cunoaşterea şi înţelegerea fenomenului denumit prin *fiabilitate*. Această istorie reprezintă cel de-al doilea factor care trebuie luat în considerare pentru precizarea etimologiei.

b) **Factorul extralingvistic.** Conceptul de *fiabilitate* a rezultat dintr-o cerinţă a tehnicii din ţările puternic industrializate. În aceste ţări a apărut preocuparea pentru măsurarea calitativă a performanţelor funcţionale ale unui sistem tehnic, în momentul recepţiei şi în timpul de exploatare. Prin restricţie şi specializare semantică, rezultatul acestei măsurări a fost numit prin cuvinte care au la bază noţiunea de „încredere". În franceză există adjectivul *fiable* „demn de încredere" (învechit, *Dictionnaire encyclopedique Quillet*, s.v.). Acest adjectiv reactualizat a dat naştere substantivului cu sens tehnic *fiabilité*. În engleză, acelaşi concept este numit *reliability*, din familia verbului *to rely* „a avea încredere"[2]. În ceea ce priveşte limba română, este cred evident că *fiabil* adj. şi *fiabilitate* s.f. au fost împrumutate în acelaşi timp, şi anume odată cu pătrunderea în preocupările tehnicienilor, pe calea informaţiei tehnico-ştiinţifice, a conceptului denumit în franceză prin *fiabilité*. Dat fiind caracterul lor tehnic specializat, aceste cuvinte noi au fost adoptate iniţial cu un înţeles parţial diferit de cel cu care le-au investit descoperitorii conceptului. Evident că primul care s-a precizat ca sens în română a fost numele conceptului, adjectivul rămînînd cu semnificaţia iniţială, vagă şi parţial improprie, bazată pe noţiunea de *siguranţă*[3]. Evoluţia semnificaţiei cuvîntului *fiabilitate* poate fi observată şi în glosările din dicţionarul pentru a cărui etimologie am pledat mai sus[4].

În concluzie putem spune că, întrucît nu avem nici un indiciu că adjectivul *fiabil* ar fi existat în limba română înaintea substantivului şi întrucît conceptul de „fiabilitate" nu este o creaţie românească, etimologia corectă a denumirii acestui concept este cea dată de MDE$_2$. *Fiabilitate* este unul dintre cele mai recente împrumuturi din franceză cu circulaţie relativ mare.

Iunie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, Spiru Haret 12

[1] Constantin Arie, *Calitatea şi fiabilitatea produselor tehnice*. Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1979, p. 36—37.

[2] Vezi idem, *ibidem*, p. 36; vezi şi *The Concise Oxford Dictionary of Current English*, 1964, s.v.

[3] Cu privire la diferenţa dintre *siguranţă*, engl. *safety* şi *fiabilitate*, engl. *reliability*, vezi Constantin Arie, *op. cit.*, p. 36.

[4] MDE^2 s.v. *fiabilitate*: 1. Ansamblul calităţilor unui sistem tehnic care determină capacitatea acestuia de a fi utilizat un timp cît mai îndelungat. 2. Mărime care caracterizează siguranţa în funcţionare a unui sistem tehnic. 3. Mărime a probabilităţii de funcţionare a unui sistem tehnic în conformitate cu normele prescrise.

PROBLEME ALE STRUCTURII TEXTULUI: METATEXTUL

DE

ELENA TOMA

0. Asistăm în ultimii ani la o amplă și susținută dezbatere în jurul categoriei **text**. Lingvistica, literatura, teoria și critica literară etc. sînt antrenate în definirea textului, și în primul rînd a textului literar, a specificității, a mecanismului său de funcționare.

Ne propunem în cele ce urmează să reluăm problema, pentru a defini, în linii generale, **metatextul**.

1. Premisa de la care pornim este că orice text poate fi supus unei analize aprofundate, care are în vedere nu numai expresia textuală dată, ci și textul în ansamblu, în profunzimea relațiilor sale interne, nu întotdeauna cunoscute, nu întotdeauna exprimate. Rezultatul unei astfel de analize complexe a textului constituie ceea ce numim **metatext**. Metatextul nu este altceva decît o i p o t e z ă asupra textului. Metatextul se obține prin aplicarea unui demers teoretic asupra textului realizat. Calitatea și amploarea metatextului condiționează, în ultimă instanță, profunzimea descrierii textului și, implicit, analiza stilistică.

2. În acord cu accepția generativistă a textului, interpretăm textul ca o **producție textuală**, ca o materializare, ca practică nemijlocită a limbii (concretizată în scriere). Concepția despre text ca producție (el este, în același timp, „produs" și „obiect de schimb" între autor și cititor) înseamnă un statut nou atribuit textului: el presupune și **interpretarea**, în afara relației de schimb (lectura). **Productivitatea** acoperă noțiunea de **creativitate** din gramatica generativă (N. Ruwet 1968, p. 51).

În sensul acestei extrapolări a metodelor și conceptelor din gramatica generativă în gramatica textului, trebuie precizat că dicotomia chomskyană fundamentală: **structura de adîncime / structura de suprafață** își găsește un echivalent (chiar dacă nu perfect) în distincția care apare în gramatica generativă a textului, între **genotext/fenotext** (terminologia este preluată din teoria generativă a lingviștilor sovietici S. K. Šaumjan—P. A. Soboleva, 1963, 1968, și folosită de semioticienii francezi: J. Kristeva, 1968, p. 300; 1972, p. 216). În alți termeni, cu care operăm în rîndurile de față, genotextul semnifică **textul profund** (TP), un text care există v i r t u a l, iar fenotextul înseamnă textul realizat (TR), un text c o n c r e t, exprimat, de suprafață.

3. Admitem, ca ipoteză asupra structurii textului, că un text reflectă interacțiunea reciprocă a două ansambluri componente ale TP, desemnate de noi prin A și B.

(a) A este **ansamblul axiologic** constituent al TP, format din v a l o r i fundamentale ($A_1 \ldots A_n$), care se transformă în expresie verbală: ideologie, experiență (intelectuală, estetică, morală, afectivă etc.), valori sociale, psihice (un exemplu pentru această din urmă valoare este memoria retro-

spectivă, esențială în romanele proustiene și exprimînd structuri ale subconștientului).

(b) B este **ansamblul semiologic**, care constituie și el TP, alcătuit din subansambluri variate, de la un text la altul ($B_1 \ldots B_n$), pe care le denumim în mod curent : tematică, simboluri, structuri stilistice, structuri lingvistice (fonetică, organizare gramaticală, clase semantice etc.), organizarea textului etc.

Între subansambluri, precum și între ansamblurile A și B se pot stabili raporturi de întrepătrundere reciprocă, în număr nelimitat. Interpretarea textului ca „producție", ca un proces în continuă devenire explică variația raporturilor între A și B sau în interiorul lui TP (uneori, chiar în cuprinsul aceluiași text).

4. TP (genotextul) poate fi identificat, aproximativ, cu combinația ansamblurilor A și B. În structurile sale profunde, TP materializează creația autorului-emițător și se proiectează ca atare în TR (fenotextul), textul de suprafață, preluabil și descifrabil, cu propriile posibilități, de către lector-receptor.

Adăugăm la relația : emițător/receptor un termen necesar al analizei stilistice : **observatorul** (exegetul, interpretul). Prin poziția sa exterioară, el are posibilitatea cercetării deopotrivă a TP și a TR. Observatorul, pe care îl putem considera a fi receptorul sau un al treilea element, diferit de emițător și receptor, se găsește în fața unei „tentative" deloc ușoare. El urmează a descoperi adevăratele semnificații ale textului, structurile profunde ale textului (dintre acestea, structura artistică se bucură de o atenție privilegiată), intențiile autorului.

În acest demers integrator (I. Coteanu, 1973, p. 83—86), TR (fenotextul) se dovedește insuficient în explorarea TP (genotextul). Pentru a ajunge la TP este nevoie de un filtru, care asemenea unei lentile fotografice (după ce este atașată obiectivului) ce relevă umbre și nori, nevăzuți altfel, ar releva structuri și valori implicite ale TP, aparent mai greu sesizabile. Un astfel de filtru al ansamblului TP este metatextul. Interpretat ca o construcție ipotetică, metatextul devine măsura capacității de înțelegere a adîncimilor textului, a capacității de exegeză a TP. Metatextul este echivalent cu actul critic al înțelegerii și interpretării unui text. El apare ca un instrument exterior lui TP și TR, prin care trec toate elementele componente ale lui TP. Poziția sa ar fi între TP și TR, ca o etapă intermediară, necesară înțelegerii lui TP, necesară proiectării structurilor de adîncime în structurile de suprafață, conform schemei de mai jos :

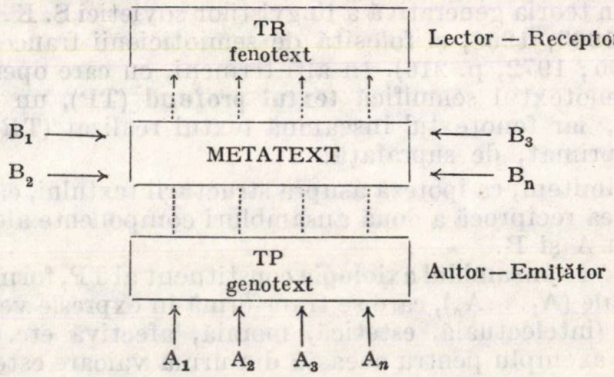

Explicitînd această reprezentare grafică, vom observa că TP este alimentat de componentele ansamblului A și este proiectat, cu structurile sale complexe, în TR, cu condiția de a se cunoaște metatextul. Metatextul, ca act critic, depinde și el de ansamblul axiologic și de ansamblul semiologic care guvernează actul metatextual, tot așa cum și receptorul se comportă în funcție de aceleași ansambluri și subansambluri.

Ca ipoteză pentru înțelegerea profundă a textului, metatextul cunoaște, la rîndul său, o serie de finalizări, de proiectări ale subansamblurilor. Aceste cîmpuri de aplicare creatoare a metatextului le-am putea denumi : critică, exegeză, interpret, personalitate etc. Metatextul devine operabil pentru unele texte narative cu „cheie". Decodarea narațiunilor încifrate constituie un act metatextual. În literatura română, este cazul *Istoriei ieroglifice* a lui D. Cantemir, dar și al unor romane din secolul nostru, precum *Bietul Ioanide*, *Scrinul negru* de G. Călinescu și altele.

Metatextul devine, astfel, actul critic explicativ și interpretativ, filtrant, care trebuie să însoțească fiecare text.

BIBLIOGRAFIE

Ion Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, 1973.
Julia Kristeva, *Problèmes de la structuration du texte*, în *Théorie d'ensemble*, Paris, 1968.
Julia Kristeva, *Sémanalyse et production de sens*, în *Essais de sémiotique poétique*, Paris, 1972.
N. Ruwet, *Introduction à la grammaire générative*, Paris, 1968.
S. K. Šaumjan — P. A. Soboleva, *Le modèle génératif applicatif et les calculs des transformations dans la langue russe*, Moscova, 1963.
S. K. Šaumjan — P. A. Soboleva, *Fondements de la grammaire générative de la langue russe*, Moscova, 1968.

Mai 1980

Facultatea de limba și literatura română
București, str. Edgar Quinet 5—7

ROM. *PRINTRU* ŞI *PENTRU*

DE

LAURA VASILIU

1. După cum se ştie, forma mai veche a prepoziţiei *pentru* e *printru*. Primele texte româneşti [1], traduse şi netraduse, atestă atît forma *printru*, cît şi forma *pentru* [2] cu următoarele valori :

— „străbaterea unui spaţiu" : *trecu* ***priîntru*** *foc şi apă* PS 195/4

— „interiorul imprecis determinat" : *robii care au scăpat de prin catarge şi de* ***printr-alte*** *robii* a. 1614, ISBD XXXV [3]

— „relaţia" : ***printru*** *smenteala celui de apoi apără-l* PRL 265^{v}, *mă rog domniia-voastră* ***pintru*** *celea sabi⟨i⟩* a. 1599—1600, DÎ XXV, 1^{r}

— „conformitatea" : *noi avem a face* ***prentru*** *voia dumilor-voastre* a. 1593—1597, DÎ XCVII, 1^{r}, *de nu voru face turcii* ***păntru*** *voia ... craiului leşesc... noi... sîntem periţi* a. 1599, DÎ XVIII, 2^{r}

— „cauza" : *unii* ***prentru*** *greimea canunului pre ascuns făcea nunte ca acestea* PLR 257^{v}, ***pentru*** *sat şi derept boii înjugători şi* ***pentru*** *mueri cădem de la Dumnezeu* CC_2 416/8, 9

— „scopul, destinaţia" : *cărţile prorocilor* ***pentru*** *ce trebuiaşte a le ceti şi a le ţinea:* ***printru*** *multe folosuri şi hasne* PO 7/15, 16, *nici muncile făcutu-le-au derept noi, ce* ***pentru*** *diavolul* CC_2 42/10 [4]

— „folosul" : *rugaţi pre Domnedzeu* ***prentru*** *Mărie lui* PO 11/14, *să... iertăciune aş putea dobîndi voao* ***pentru*** *capul vostru* PO 289/27

— „schimbul" : ***prentru*** *sminteala op se vie sminteala* ES-R 65^{r}/9, *să de ei* ***pentru*** *capul miu, să-m scumpere capul* a. 1563—1564, DÎ II

— „instrumentul" [5] : *mai bine am vrut muri* ***prentru*** *mîna Domnului în ţara Eghipetului* PO 231/7, *într-această zi raiul se deşchise să ne îndulcim*

---

[1] Ne referim la următoarele texte din sec. al XVI-lea : ES-R = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551—1553*, ed. Emil Petrovici ; PS = Psaltirea Scheiană, ed. I. Bianu ; PH = *Psaltirea Hurmuzaki* ; CV = *Codicele Voroneţean*, ed. I. G. Sbiera ; CT = Coresi, *Tetraevanghelul*, ed. Florica Dimitrescu ; CC_2 = Coresi, *Carte cu învăţătură* (1581), ed. Puşcariu-Procopovici ; PO = *Palia de la Orăştie* 1581—1582, ed. Viorica Pamfil ; PRL = *Pravila Ritorului Lucaci*, ed. I. Rizescu ; CB = *Cuvinte den bătrîni*, ed. B. P. Hasdeu ; DÎ = *Documente şi însemnări româneşti din sec. XVI*, 1979.

[2] Prin aceste variante, care vor fi consacrate ulterior de limba literară, simbolizăm seria primară *prentru, printru, priintru* şi, respectiv, seria secundară : *pentru, pintru, păntru*.

[3] ISBD = N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, 1932.

Nu avem nici un exemplu mai vechi. Credem însă că faptul este întîmplător, deoarece avem relativ numeroase atestări anterioare pentru alte prepoziţii compuse cu *pre* indicînd „localizarea vagă" : *îmbla* ***pren*** *toată ţara Galileiului* ES-R3^{v}/5, *gloatele* ***pre lîngă*** *mere sta* CT 26^{r} etc.

[4] Apropiată de construcţia cu valoarea „destinaţie" e construcţia cu *pentru* echivalentă cu dativul din exemplul următor : *Şi cînd ară naşte o mînă vine afară şi o prinse moaşa şi mătase roşie legă pre ea şi zise: acesta vine înainte. Şi fu cum acesta trase-şi lăntru mîna şi altul vine afară şi zise moaşa: căce-ai făcut* ***pentru*** *mine?* PO 134/6.

[5] În exemplul următor se realizează ipostaza cu nume de persoană (= agentul) a valorii : *şi se vor blagoslovi* ***prentru*** (PS : ***de***) *el tot genruchiul pămîntului*, PH 62^{r}/14.

noi de cel pom al vieţei, cela ce iaste curat şi de viaţă făcătoriu al lui trup şi sînge, ce ***pentru*** *el curăţimu-ne şi ne luminăm* C_2 115/14[6].

2. Exemplele de mai sus arată că :

a. În afară de valorile spaţiale, redate exclusiv cu *printru*, toate celelalte valori sînt redate (în acelaşi text şi/sau în texte diferite[7]) cu ambele variante menţionate ; ele sînt deci în variaţie liberă la nivelul limbii perioadei respective.

b. Ponderea domeniului concret al valorilor (valorile locale şi cea instrumentală) e mult mai mică decît cea a domeniului abstract (toate celelalte).

3. Majoritatea valorilor abstracte şi valoarea instrumentală redate de *printru/pentru* sînt redate în epocă (în aceleaşi contexte sau în contexte diferite) şi numai prin cel de-al doilea termen al compusului, anume *întru :* „cauza cu nuanţă finală" *neîntrebîndu nemică de dătorii ca acealea, de unde să fie făcute, au dereptu treaba ţărîei, au* ***întru*** *treaba sa* a. 1593, DÎ LXXXVIII, 1[r], „scopul" *plodul dereptaţiei* ***întru*** *împăcare semără-se* COD. VOR. 168/13, „instrumentul" ***întru*** *mreaja sa smereaşte elu* PSALT. 13/10[8]. Unele din aceste valori sînt redate de asemenea numai prin primul element al compusului, *pre ;* de exemplu : „scopul" ***pre*** *mai mare credinţe ne-am pus şi peceţile ca să se ştie* a. 1577, CB I 26, „conformitatea" *se tem de Domnul şi viază* ***pre*** *învăţăturile lui* CC_2 26/5, „schimbul" *striini* ***pre*** *bani cumpăraţi* PO 64/11.

Prepoziţia simplă *întru* cu sens local nu redă însă, după cît se pare, „străbaterea..." sau „interiorul imprecis", ci doar „starea (sau mişcarea) în interior" şi „direcţia spaţială cu limită finală" : *viia* ***întru*** *Asiia* COD. VOR. 4/3, ap. DA s.v., *mergînd* ***întru***[9] *Ierusalim* CC_2 423/14. În valorile spaţiale ale lui *printru* distingem însă, alături de sensul „interiorul" al lui *întru*, sensurile „direcţia spaţială fără limită finală" şi „imprecizia" pe care le are *p(r)e* în combinaţii cu alte prepoziţii (adverbe sau substantive) precum : *pară de foc trecu* ***pentre*** *ceale trupure* PO 51/23, *un fulger...* ***pre supt*** *ceriu luminează* CT 159[v], *rîul de foc cura* ***pre de naintea*** *lui* CC_2 537/25, ***pre sus*** *întoarseră-se* PS 9/11, ***pre urma*** *me se margă* ES-R 3[v]/19 ; vezi şi exemplele de la nota 3.

Cu alte cuvinte, conţinutul semantic al lui *printru* este analizabil în elementele lui componente *(pre* „direcţia... ; imprecizia" + *întru* „interiorul") atunci cînd prepoziţia are sens spaţial, dar nu este analizabil atunci cînd ea are valori abstracte sau valoare instrumentală.

---

[6] Lucrările consacrate istoriei limbii române în perioada avută în vedere şi dicţionarele înregistrează valorile : locală, cauzală, finală. Vezi Densusianu, HLR II 288, 405 ; Florica Dimitrescu şi colectiv, *Istoria limbii române*, 1978, 357, 358. În TDRW (s.v. *pentru)* sînt înregistrate : „cauza" „schimbul", „folosul", „scopul".

[7] În unele texte, precum ES-R, PS, PH, PRL, CV (o singură apariţie), apare numai varianta *printru* : variaţia apare în PO şi în textele coresiene C_2 şi T. În *Psaltirea slavo-română 1577*, a lui Coresi, în mod surprinzător, nu apar nici *printru*, nici *pentru* (vezi indicele la ed. Stela Toma).

[8] Exemplele din COD. VOR. şi PSALT. sînt date după DA s.v. *întru*.

[9] *Pentru* va apărea mult mai tîrziu (la C. Negruzzi, *Opere complete*, 1905, I 310), ca rezultat al unui calc sintactic după franceză *(partir pour Paris)*, cu valoarea pe care o are *întru* aici : *aş fi plecat de îndată pentru Bucureşti*.

4. În secolul al XVII-lea *printru / pentru* continuă să redea în mare valorile indicate sub **1.**[10].

Diferenţe mai semnificative se înregistrează însă în ce priveşte relaţiile dintre valorile pe care le exprimă prepoziţia şi formele ei.

Astfel, valorile abstracte şi valoarea instrumentală sînt asociate în majoritatea cazurilor de varianta *pentru* a prepoziţiei. Un exemplu de înlocuire a variantei *printru* ocurentă în CV prin varianta *pentru* în două versiuni din secolul al XVII-lea ale aceluiaşi text: *vedeţi acesta, **priîntru** elu toată mulţimea iudeilor supărară-mă întru Ierusalim şi acicia, şi strigînd că nu i se cade viu a fi elu mai multu* LII/12; ***pentru** carele* Noul Testament 1648, ***pentru** care* Biblia 1688. Excepţiile sînt foarte rare; de exemplu: *învăţătură **prentru** închinăciunea sventei şi cinstitei cruci* VC[11] 43/4, *iar, de-r hi omini buni, ei ar hi în pace. **Prentru** aceaia să fii domneata sănătos* a. 1638—1646, ISN[11] XL.

Valorile locale continuă să fie asociate de varianta *printru*. Apar însă şi foarte rare cazuri în care aceste valori sînt redate de *pentru*: „localizarea imprecisă" *de nu vor fi fost oameni **pentr-**aceale sate pren prejur* CRÎ[11] 74/31—32, „străbaterea..." *să va îndirepta apa morii **pentr-**aceale pămînturi* CRÎ 65/7, *şi-l lovi tocma în cap şi-l pătrunsă de trecu suliţa **pentr-**ans* VC 426/12.

În secolele următoare[12], se pare că excepţiile menţionate pentru valorile abstracte dispar, iar valoarea instrumentală îşi schimbă în mod radical comportamentul prin aceea că este asociată în mod consecvent de varianta *printru*. (Fluctuaţiile legate în secolul al XVII-lea de valorile locale se menţin în graiuri. De exemplu: *merge iel **pînt-**o pădure* AP II[11] 26, *ia nu put'ę zbura puşcată **pînt-**o aripă de-on vînător* AP II 70.)

Se realizează în felul acesta fenomenul schiţat de acad. Ion Coteanu[13] prin formularea: „către sfîrşitul secolului al XVII-lea *pentru* s-a despărţit de *printru* şi s-a specializat din punct de vedere semantic".

Iunie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

[10] Se pare că dispare valoarea „conformitatea" şi se adaugă valoarea „substituţia" (dealtfel, foarte apropiată de „schimb"), atestată la Ureche: *are voe să-l tragă la judecată, unde procuratorii vor răspunde **pentru** craiu (Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. Const. Giurescu, 93/8). Aceste diferenţe pot fi însă întîmplătoare, după cum se pot datora unor lacune ale corpusului nostru de excerpte.

[11] VC = Varlaam, *Cazania*, ed. J. Byck; ISN = N. Iorga, *Scrisori de negustori*, 1925; CRÎ = *Carte românească de învăţătură* 1646, ed. 1961, AP = Ovidiu Birlea, *Antologie de proză populară epică*, 1966.

[12] Odată cu restrîngerea valorilor abstracte şi a contextelor în care apar ele.

[13] V. DR. ***pre*** > DR. ***pe***, în SCL, XXIV, 1973, 5, p. 512.

ETIMOLOGII

DE

EMIL VRABIE

alaít s.n. 'mineral rar, de culoare roşie, care se găseşte în Asia Centrală'. În DEX, termenul este considerat ca avînd etimologia necunoscută. Numele mineralului vine de la numele masivului muntos *Alái*, în care se găseşte. La tema *aláĭ-* s-a adăugat sufixul productiv *-ít*, caracteristic pentru denumirile de minerale (cf. *ilmenít*, un mineral din Munţii Ilmen (A. G. Betehtin, *Curs de mineralogie*, Ed. Tehnică, 1953, p. 221, *lotrít* etc.). În română, termenul (explicat mai pe larg în LEXOCONUL TEHNIC ROMÂN I, 210) a intrat, probabil, din rus. *alaít* 'idem'.

foloştînă s.f. 1° 'rămăşiţă de la vegetale fierte', 'borhot'; (prin analogie) 'rămasul de la struguri după culeş', 'bobiţă de strugure din care ai supt mustul' şi alte sensuri; 2° 'fulg'. DA s.v. consideră cuvîntul cu etimologie necunoscută, presupunînd totodată că ar avea legătură cu *hoştînă*. Aceste două cuvinte au, într-adevăr, un element comun, anume sufixul *-ínă*. Radicalurile lor sînt însă net diferite (cf. lipsa lui *l* din ultimul). *Foloştină* se explică satisfăcător prin ucr. **xološtýna* 'rest după dezghiocarea sau tescuirea boabelor', derivat verbal (cu sufixul de individualizare *-ýna*) de la vb. *xolostáty* 'a dezghioca, a separa boabele prin lovire' (VASMER, *Ètimol. slovar' russk. jaz.* IV, 257—258). Cf. corespondentul bg. (fără polnoglasie) *xláskam* 'a lovi' (detalii la MLADENOV, *Etimol. rečnik*, 669). Rom. *f.* î.l.d. ucr. şi bg. *x* (=*h*) este explicabil fonetic, cf. rom. *flăcău* faţă de bg. *xlápe* 'băiat, slavona sîrbă *xlak* 'holtei', ucr. *xolóp* 'ţăran'. Aşadar, s. 2°, echivoc în DA, se precizează acum: 'fulg (mare) de zăpadă' (care te loveşte în obraji).

horéţ, horéz s.n. (reg.) 'împletitură de nuiele în formă de coş cilindric pentru păstrarea în apă a peştelui prins'. În DA şi în DEX este considerat cu etimologie necunoscută. I.-A. Candrea (CADE, s.v.) compara termenul cu *órie*, 'un fel de plasă...', ceea ce nu convinge nici fonetic, nici semantic. Originea este ucr. *koréc'* (*c'* = ţ[1]) 'coş' (HRINČENKO II, 283), cu spirantizarea ocluzivelor la iniţială (*k- > x-*) şi la finală (*-c' > -s'*). Întrucît *s'* nu este posibil în română în această poziţie, s-a produs durificarea *s' > s*, de unde *horés*. Sonorizarea *s > z* s-a petrecut în română, ca şi, de pildă, în *ovăs > ovăz* (faţă de slav. *ovés*). Pe de altă parte, în DEX găsim şi un cuvînt ***coréţ*** (reg.) 'unitate de capacitate' (s.v.), cu menţiunea că provine din ucr. *koréc'* şi pol. *korzec*. E nevoie aici de o îndreptare [illegible] nenul vine numai din ucraineană şi nu poate [illegible] şi [illegible], căci în polonă cuvîntul se pronunţă *cójeţ* ['kožec]. [illegible] *horéţ* şi *horéz* sînt trei variante regionale româneşti [illegible] cuvînt uc[illegible] *koréc'*.

[illegible]botin, jud. Maramureş, v. *Lex. reg.* [illegible].) *slěpъci* 'orbi' (în bg. modernă

slepéc, pl. *slepcí*), cu epenteza mecanică a ocluzivei surde *c* (=*ţ*) în grupul consonantic *sl-* (cf. rom. reg. *sclab* < *slab*, *sclănină* < *slănină* etc.). Pentru *ea* faţă de bg. *e*, cf. *neamţ*, LR, 1979, 2, p. 164. Pentru latura semantică, cf. şi ucr. *slipen'* (cu suf. *-en'* î.l.d. *-ec'*) 'tabanus bovinus' (ZELECHOWSKI-NIEDZIELSKI, *Rutenisch-deutsches Wörterbuch*, II, 1886, p. 884).

tînjálă s.f. 'un fel de proţap pentru a prinde a doua pereche de boi la jug' etc. DEX consideră cuvîntul de origine necunoscută, deşi explicaţia din CADE era, după părerea noastră, convingătoare (<vsl. **tęžalo*). Argumente suplimentare : cf. scr. *tèglo* 'cable de remorque ou de traction' (DAIRE-DEANOVIĆ-MAIXNER, *Hrvatskosrpsko-francuski rečnik*, 783), pol. *ciągadło* 'oişte a plugului' (KARŁOWICZ ş.a., *Słownik jęz. pol.* I, 318).

zdroşí vb. (pop.) 'a sfărîma, a strivi, a zdrobi'. DEX scrie : et. nec. Termenul provine din bg. *strošá* 'idem' (GEROV V, 270). Rom. **stroşí* a evoluat la *zdroşí*, probabil, prin contaminare cu *zdrobí* (unde *d* este originar, v. MIHĂILĂ, *Împrumuturi*, 54).

Iunie 1980 *Facultatea de limbi străine*
Bucureşti, str. Pitar Moş 7—13

BIBLIOTECA „ASTRA"
B.T.U

Din motive de spațiu tipografic, următoarele articole închinate academicianului Ion Coteanu nu au putut fi incluse în sumarul acestui număr și vor fi publicate în numerele viitoare :

DOINA BOGDAN-DASCĂLU, Unele aspecte ale raportului dintre limbajul-obiect și metalimbaj

D. CRAȘOVEANU, Considerații privind circumstanțialul instrumental

CONSTANTIN DOMINTE, Ortografie, ortoepie și ritm

STELIAN DUMITRĂCEL, Expresii simple izolate din construcții bimembre : ***cît ai zice pește***

MAGDALENA GEORGESCU, Cea mai veche listă cu nume românești de plante

G. GRUIȚĂ, Conective gramaticale — conective semantice

EMESE KIS, ELISABETA MOLDOVEANU, GÉZA KIS, Dinamica expresivității în comunicarea verbală a muncitorilor din întreprinderea „Mecanica-Cugir"

ȘTEFAN MUNTEANU, Epitetul adjectival apozitiv (cu privire specială la poezia lui Lucian Blaga)

EMILIA PARPALĂ, Limbă, limbaj, stil — o problemă de terminologie

MARIANA PLOAE HANGANU, Evoluția semantică a lat. ***talis*** în limba română din perspectivă romanică

I. RIZESCU, Din istoria termenilor de înrudire : ***tată — tătîne***

MARIA STERIU, Observații asupra numeralului în limba română din secolele al XVI-lea—al XVIII-lea

ECATERINA TEODORESCU, Comparația și complementul comparativ

ARITON VRACIU, Unele probleme ale cercetării limbii traco-dacice și ale urmelor ei în română

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la 2 rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată.Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale. Autorii pot primi un număr de 30 de extrase, gratuit — dacă lucrarea face parte din planul de lucru al unei instituții, sau contra plată — dacă lucrarea este remunerată.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Calea Victoriei 125, Sector 1, 79717 București

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I și II, ed. a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, 1972, vol. I, 349 p., 20 lei ; vol. II, 589 p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România. Lingvistica.** Sub redacția acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România. Etnologia** de Romulus Vulcănescu ; *Folcloristica* de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

* * * **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică.** Sub redacția Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

* * * **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul IX, **R**, 1975, 642 p., 91 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)** 1975, 1 052 p., 150 lei.

FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării românești**, 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud.** Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română, vol. II, Prefixele**, 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'éditions „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, volumul I, **Cărțile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme**, ed. a II-a, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tom. XI, partea I, litera Ș, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente și însemnări românești din sec. XVI.** Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareș, 1979, 500 p., 41 lei.

Noul atlas lingvistic român pe regiuni — Banat, vol. I, 1980, XXXII + 174 p. + 154 p. (broșură), 184 lei.

Noul atlas lingvistic român pe regiuni — Oltenia, vol. IV, 1980, X + 304 p., 238 lei.

Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, serie nouă, tom. VIII, litera **P (Pogrijenie — presimțire)**, 1980, 949—1341, 50 lei.

LR, Anul XXIX, nr. 5, 1980, București, p. 443—570.

I. P. I. c. 2462 | 42 200 | Lei 6.—

I 8248

LIMBA ROMÂNĂ

6

ANUL XXIX

1980

noiembrie — decembrie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

0 IUL. 2005

1390

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P. O. BOX 136—137 — telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 30 $.

Toutes commandes de l'étranges pour les travaux parus aux Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à :

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137, telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Adresa redacţiei :
Str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 33.34.40., int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 50.76.80.

; 8248

-- ULL 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXIX 1980 Nr. 6
noiembrie — decembrie

2022

SUMAR

ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEȘTI

MIOARA AVRAM, 200 de ani de la prima gramatică tipărită a limbii române 573

GRAMATICĂ — VOCABULAR

ECATERINA TEODORESCU, Comparația și complementul comparativ . . . 585
D. CRAȘOVEANU, Considerații privind circumstanțialul instrumental 591
G. GRUIȚĂ, Conective gramaticale — conective semantice 597

CULTIVAREA LIMBII

IORGU IORDAN, Note lingvistice (și... polemice) 605

NOTE ȘI COMENTARII

ION POPESCU, Pe marginea unei recenzii 609

CONSULTAȚII

IORGU IORDAN, Consultații 617

Sumarul revistei „Limba română" pe anul 1980 621

Indicele revistei pe anul 1980 625

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LR, Anul XXIX, nr. 6, p. 517—666, București, 1980

31705

200 DE ANI DE LA PRIMA GRAMATICĂ TIPĂRITĂ A LIMBII ROMÂNE

DE
MIOARA AVRAM

1. În 1780 apărea la Viena, în limba latină, o cărticică de numai 100 de pagini (exact : VIII + 100), format mic, care reprezintă în cultura românească un eveniment cu caracter de „premieră" din diverse puncte de vedere, cel puțin două dintre ele fiind unanim recunoscute : era prima gramatică tipărită a limbii române (înaintea ei se cunosc doar gramatici rămase în manuscris, cea mai veche precedînd-o abia cu 23 de ani) și, în același timp, prima lucrare lingvistică a mișcării cunoscute sub numele de Școala Ardeleană. Este vorba de lucrarea intitulată *Elementa linguae dacoromanae sive valachicae* (= Elemente ale limbii dacoromâne sau valahe), alcătuită de Samuil Micu (Clain) cu colaborarea lui Gheorghe Șincai [1], care semnează prefața, considerată manifest al mișcării amintite. Principalul autor, Samuil Micu, publicase cu un an înainte, tot la Viena, o *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin*, care este prima carte românească tipărită cu litere latine în ortografie etimologică [2], după un sistem expus și aplicat și în gramatică. La 25 de ani după apariția gramaticii, Șincai semnează singur a doua ediție [3], publicată, cu unele modificări, la Buda, în 1805.

Împlinirea a 200 și, respectiv, 175 de ani de la apariția lucrării în cele două ediții este un prilej de a relua analiza ei și caracterizările de care a avut parte în decursul timpului pentru a stabili atît importanța operei, cît și stadiul de cunoaștere a ei în istoria lingvisticii și culturii românești. Bilanțul critic este cu atît mai necesar, cu cît, deși este amintită în diverse lucrări de lingvistică, literatură și istorie, cunoștințele actuale asupra acestei gramatici prezintă numeroase goluri și puncte controversate.

2. De multă vreme sînt bunuri cîștigate cunoașterea liniilor mari ale conținutului și ale orientării [4], precum și recunoașterea meritelor lucrării

[1] Composita ab Samuele Klein de Szad, ord. S. Basilii M. in collegio graeci ritus catholicorum Vindobonensi ad S. Barbaram ephemerio : locupletata vero et in hunc ordinem redacta a Georgio Gabriele Sinkai, ejusdem ordinis, Aa. Ll. Phil. et Ss. Th. D.

[2] Nu, pur și simplu, „prima carte [tipărită] cu alfabet latin", cum greșit se afirmă de multe ori. Eroarea a fost semnalată de Ion Gheție, *Prima carte românească scrisă cu alfabet latin*, în LR XXIX, 1980, nr. 2, p. 159, cu referire la surse minore, din presă. Din păcate, ea se întîlnește și în lucrări științifice, ca *Istoria literaturii române*, vol. al II-lea, București, 1968, p. 41 ; *Mic dicționar enciclopedic*, ediția a doua, București, 1978, și *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, s.v. *Micu, Samuil* ; cf. și D. Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978, p. 16 ; Romul Munteanu, *Studiu introductiv* la *Școala Ardeleană*, antologie de Florea Fugariu, București, 1970, vol. I, p. 30, cf. III, p. 362.

[3] Emendata, facilitata, et in meliorem ordinem redacta per Georgium Sinkaj ; ediția a doua are 110 pagini.

[4] Vezi Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, București, 1892, p. IX—XII, 150—154 ; Romulus Ionașcu, *Gramaticii români. Tractat istoric despre evoluțiunea studiului gramaticei limbei române de la 1757 pînă astăzi*, Iași, 1914, p. 16—25, 56—58.

legate mai ales de intuirea legilor fonetice ale evoluţiei de la latină la română. Din acest ultim punct de vedere analiza gramaticii a fost reluată, relativ recent, de Mircea Zdrenghea [5], care confirmă faptul că regulile ortografice fixate în ea „reprezintă, în realitate, principalele legi fonetice ale limbii române" şi susţine că un capitol al ei *(De formandis daco-romanis vocibus ex latinis)* „este prima încercare de morfologie istorică a românei".

Bunuri cîştigate în ultima vreme sînt unele clarificări de natură filologică privind, pe de o parte, modelul urmat în alcătuirea lucrării şi, pe de alta, folosirea ei ca model sau sursă de informaţii de către alţi autori.

Un model al cărţii a fost identificat de N. A. Ursu [6] în lucrarea, mult mai mare, a lui Georgius [7] (György) Nagy, intitulată *Elementa linguae germanicae in gratiam hungaricae et transylvanicae iuventutis, ex optimis autoribus collecta a Georgio Nagy, transylvano de Nagy-Ajta*, Viena, 1775. Alături de acest model — care este evident numai pentru unele anexe ale gramaticii şi pentru ultimele capitole de morfologie, consacrate părţilor de vorbire neflexibile — este de presupus că s-a urmat şi modelul direct al unei (sau unor) gramatici ale limbii latine [8], neidentificate încă; pentru acest motiv caracterizarea adecvată a rolului lucrării lui Nagy, faţă de *Elementa linguae daco-romanae* este aceea de „u n model" şi nu „model u l" (subînţeles : unic).

Folosirea gramaticii lui Micu şi Şincai de către autori contemporani ca Fr. Sulzer (1781), I. Molnar-Piuariu (1788), Radu Tempea (1797) constituia o realitate admisă mai de mult [9]. Cercetări din ultimii ani au adus confirmări şi precizări importante în legătură cu utilizarea ei de către Sulzer [10] şi Tempea [11]. În acelaşi timp, altă contribuţie recentă a infirmat părerea, înrădăcinată ca loc comun în prezentarea gramaticii lui Micu—Şincai [12], conform căreia ea ar fi fost utilizată de Fr. Diez, în 1836, în celebra sa *Grammatik der romanischen Sprachen;* din păcate, deşi Werner Bahner [13] a arătat, din 1968, că lucrarea lui Micu — Şincai nu figurează în bibliografia operei lui Diez şi că nu se poate vorbi decît de o influenţă indirectă a ei prin alte lucrări care o utilizează (Sulzer, Molnar, Clemens, Alexi), părerea mai veche continuă să aibă credit şi să fie difuzată în

---

[5] *Premiers essais de phonétique et de morphologie historique roumaines à la fin du XVIIIe siècle*, în ACILFR XII, II, Bucureşti, 1971, p. 1391—1394.

[6] *Modelul gramaticii lui Samuil Micu şi Gheorghe Şincai*, în LR XX, 1971, nr. 3, p. 259—272.

[7] Nu *Georgio*, cum îi spune N. A. Ursu (p. 261, 272), fără a reface nominativul latinesc din forma de ablativ conţinută în titlu.

[8] Ceea ce admite însuşi N. A. Ursu, la p. 260 a articolului citat. Cf. *Istoria lingvisticii româneşti*, coordonator : acad. Iorgu Iordan, Bucureşti, 1978, p. 27, unde I. Gheţie consideră gramatica lui Nagy un model secundar, deşi e singurul identificat.

[9] Vezi L. Şăineanu, *lucr. cit.*, p. 152.

[10] Klaus Steinke, *Tratatul de gramatică a limbii române al lui Fr. Sulzer*, în AnL XXII, 1971, p. 93—111.

[11] Gavril Istrate, *Gramatica lui Radu Tempea*, în volumul autorului *Limba română literară. Studii şi articole*, Bucureşti, 1970, p. 44—43.

[12] Vezi Dimitrie Macrea, *Samuil Micu*, în LR V, 1956, nr. 3, p. 12 (cf. acum *Contribuţii la istoria lingvisticii şi filologiei româneşti*, p. 17—18) ; Iorgu Iordan, *Scurt istoric al principalelor lucrări de gramatică românească*, în *Limba română contemporană*, [ediţia a doua], Bucureşti, 1956, p. 751 ; Al. Piru, *Literatura română veche*, Bucureşti, 1962, p. 552 ; *Istoria literaturii române*, vol. al II-lea, p. 41.

[13] *Limba română în concepţia lui Friedrich Diez*, în LR XVII, 1968, n. 1, p. 4, 8—9.

diverse studii şi manuale apărute după punerea la punct menţionată [14], astfel încît ceea ce ar fi trebuit să devină un punct cîştigat pare a fi o problemă controversată [15].

3. O soartă asemănătoare au avut şi alte precizări referitoare la gramatica în discuţie, pe care lucrările de circulaţie mai largă le neglijează, difuzînd în continuare informaţii depăşite de stadiul actual al cercetării.

O precizare pe nedrept ignorată interesează antecedentele gramaticii, punînd în cauză prioritatea ei ca gramatică de orientare latinistă. După majoritatea lucrărilor actuale care se referă la cronologie [16], gramatica publicată de Micu—Şincai în 1780 a fost precedată numai de gramaticile manuscrise ale lui Dimitrie Eustatievici (1757) şi Macarie (1772), care aveau o orientare preponderent slavo-grecească. Se neglijează în acest fel gramatica românească scrisă în limba latină din manuscrisul de la Kalocsa, intitulată *Institutiones linguae valachicae sive grammatica compendio exhibita* şi datată 1762—1775, care a fost semnalată din 1908 [17], înregistrată ulterior sumar de S. Puşcariu în *Istoria literaturii române. Epoca veche* [18], amintită de C. Tagliavini [19] în 1932 în descrierea lexiconului „latino-valachicum" din acelaşi manuscris şi, mai recent, de Béla Nagy [20]. Pînă la cunoaşterea conţinutului acestei gramatici a unui precursor al Şcolii Ardelene, o deosebire notabilă faţă de gramatica de la 1780 o constituie scrierea cu litere chirilice a cuvintelor româneşti [21], ceea ce înseamnă că, în stadiul actual al cunoştinţelor, gramatica lui Micu—Şincai rămîne „cea dintîi gramatică a limbii române în care pentru scrierea limbii române se folosesc litere latine" [22]. O apropiere frapantă între cele două gramatici redactate în latină ne sugerează prefaţa la *Lexicon compendiarium*, în care, referindu-se la gramatica lui anterioară, autorul o citează sub titlul *Elementa linguae valachicae* [23].

Deşi problema paternităţii gramaticii de la 1780 prezintă încă unele necunoscute în legătură cu măsura colaborării lui Şincai la ediţia întîi şi cu motivele dispariţiei numelui lui Micu la ediţia a doua [24], majoritatea

---

[14] Vezi, de exemplu, *Istoria lingvisticii româneşti*, loc. cit.

[15] Aşa o apreciază Aurel Nicolescu, *Şcoala Ardeleană şi limba română*, Bucureşti, 1971, p. 130.

[16] Vezi, în ultimul loc, *Istoria lingvisticii româneşti*, p. 15—16.

[17] „Răvaşul" (Cluj) VI, p. 187 (notă) şi 245 (articol semnat P.S.R.).

[18] Ediţia a doua, Sibiu, 1930, p. 243.

[19] *Despre „Lexicon compendiarium latino-valachicum"*, în AAR, Memoriile Secţiunii literare, Seria III, Tom VI, Mem. 4, p. 189—194; savantul italian atribuie ambele lucrări lui Grigore Maior.

[20] *Les débuts de l'histoire de la grammaire roumaine*, în ACIL X, II, Bucureşti, 1970, p. 258; cercetătorul maghiar vorbeşte de un „autor necunoscut".

[21] La fel ca şi în *Lexicon compendiarium*; la Aurel Nicolescu, *lucr. cit.*, p. 97, această lucrare apare greşit printre textele româneşti scrise cu litere latine înaintea Şcolii Ardelene. Mircea Seche, *Schiţă de istorie a lexicografiei române* I, Bucureşti, 1966, p. 14, nu dă informaţii asupra felului de scriere.

[22] Vezi Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, ediţia a doua, Bucureşti, 1971, p. 450.

[23] Textul prefeţei este reprodus de C. Tagliavini, *lucr. cit.*, p. 190.

[24] Vezi D. Macrea, *Contribuţii...*, p. 23.

cercetătorilor sînt de acord să o atribuie ambilor învăţaţi, corifei ai Şcolii Ardelene, citînd lucrarea drept „gramatica lui Micu şi Şincai" [25]. Există însă şi cercetători care fac notă discordantă prin optarea pentru un singur autor : ediţia întîi devine în această situaţie „gramatica lui Micu" [26], iar ediţia a doua „gramatica lui Şincai" [27].

4. Dacă în ultima problemă soluţia definitivă nu va putea fi dată decît de o eventuală descoperire a unor documente referitoare la împrejurările respective, pare curios că se întîlnesc afirmaţii contradictorii în legătură cu aspecte uşor verificabile prin apelul la textul însuşi al lucrării.

Astfel, alături de descrierile exacte ale structurii lucrării, care menţionează existenţa a trei „părţi" : Ortografia, Etimologia (= morfologia) şi Sintaxa [28], altele au răspîndit de curînd ideea existenţei unei a patra părţi, consacrate „formării cuvintelor" [29]; eroarea provine din interpretarea greşită a titlului *De formandis daco-romanis vocibus ex latinis*, sub care se tratează formarea în sensul de „deducere, descendenţă, evoluţie" a cuvintelor româneşti din cele latineşti. Formării cuvintelor în sensul tehnic actual din lingvistică nu-i este consacrată o secţiune aparte, dar nu se poate subscrie nici afirmaţia că gramatica lui Micu şi Şincai, „atît în ediţia din 1780, cît şi în cea din 1805, nu se ocupă de formarea cuvintelor" [30], dat fiind că unele aspecte ale derivării nominale constituie obiectul a două capitole de morfologie : sufixele moţionale — numai cele pentru formarea femininului (VI), cele augmentative şi diminutivale (VII).

5. Afirmaţii contradictorii apar şi cu privire la deosebirile dintre cele două ediţii ale lucrării şi, mai ales, cu privire la sensul modificărilor introduse de Şincai. Întrucît Şincai însuşi îşi defineşte contribuţia, în titlul ediţiei a doua, prin epitetele „emendate, facilitate şi redactate într-o ordine mai bună" [31], iar în prefaţă printr-o formulă chiar mai explicită „emendată de mine însumi şi redactată după o metodă de mai uşoară scriere şi citire" [32], era clar că modificările introduse de el constau în primul rînd în ortografie şi în sistematizarea materiei.

Observînd deosebirile evidente dintre cele două ediţii în ce priveşte scrierea cuvintelor româneşti, majoritatea cercetătorilor le-au apreciat just ca o simplificare a ortografiei etimologice, cu „concesii făcute orto-

---

[25] Vezi, de exemplu, Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, ediţia a patra, Bucureşti, 1943, p. 11, 37 ; Al. Piru, *lucr. cit.*, p. 552 ; D. Macrea, *Contribuţii...*, p. 17 ; *Istoria lingvisticii româneşti*, p. 18, 27.

[26] Vezi Iorgu Iordan, *lucr. cit.*, p. 749—751 (o singură dată, la p. 750, apare formula „Micu (şi Şincai)") ; *Istoria literaturii române*, II, p. 41, cf. 54 ; Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *lucr. cit.*, p. 450, 452, 454.

[27] R. Ionaşcu, *lucr. cit.*, tratează în capitole separate „gramatica lui Micu(l)" (p. 16—25) şi „gramatica lui Şincai" (p. 56—58).

[28] Vezi, de exemplu, Ovid Densusianu, *lucr. cit.*, p. 37.

[29] Vezi D. Macrea, *art. cit.* din LR V, 1956, nr. 3, p. 11, şi *Contribuţii...*, p. 17 ; *Istoria literaturii române*, II, p. 41.

[30] Aurel Nicolescu, *Studiu introductiv* la *Formarea cuvintelor în limba română. Cercetare bibliografică*, BCU, Bucureşti, 1971, p. XVIII.

[31] Vezi nota 3.

[32] Eandem Daco-Romanam Grammaticam a me ipso emendatam, adque faciliorem scribendi, ac legendi methodum redactam (p. 7).

grafiei fonetice" [33], după sistemul propus, cu un an înainte, în *Epistola Georgii Sinkai de eadem ad spectabilem et clarissimum virum Ioannem de Lipszky* (Buda, 1804), care consfinţea unele inovaţii introduse de S. Micu în *Acathist* (Sibiu, 1801). În opoziţie cu aceste aprecieri pozitive conforme cu realitatea, există altele care surprind prin neconcordanţa lor cu evidenţa, cum este părerea lui Densusianu că în ediţia a doua se constată „o tendinţă accentuată spre latinizare" [34], şi altele echivoce prin formulări de tipul „concesii în direcţia etimologismului" [35] sau „concesii făcute... italienismului" [36] — formulă eliptică pentru ceea ce acelaşi cercetător numise în altă parte „concesii pe care le face ortografiei fonetice" care „trebuie atribuite influenţei italiene" [37]. O lectură grăbită a pasajului din prefaţă în care Şincai critica ortografia ediţiei pentru faptul că „puţin a lipsit să nu facem limba daco-română asemănătoare cu franceza în ce priveşte scrierea şi citirea" [38] sau, poate, numai o formulare inabilă explică afirmaţia lui R. Ionaşcu după care Şincai „arată că în privinţa ortografiei s-a abătut de la ediţia I « căutînd a scrie şi a ceti limba română după asămînarea limbei galice »" [39]. La acestea se adaugă aprecierea calitativă minimalizatoare venită din partea lui N. Iorga : „în definitiv, cîteva inovaţii inconsecvente şi fără mare importanţă" [40], care este, fără îndoială, nedreaptă faţă de efortul lui Şincai înspre „o apropiere de bun simţ şi de realitate" pe care marele savant o recunoscuse [41]. Singura modificare ortografică despre care, eventual, se poate spune că e latinizantă şi constituie un regres, dar care a trecut de obicei neobservată, întrucît nu e cuprinsă în reguli, este scrierea *-ariu, -toriu* în loc de *-ar, -tor* (vezi *vocávullár, facatór* 1780, p. 76/*vocávulăriu, facatoriu* 1805, p. 87).

Modificările ortografice operate de Şincai în ediţia a doua au mai primit interpretări discutabile şi din alte puncte de vedere. Există cercetători care, confundînd scrierea cu limba, le-au considerat modificări de ordin lexical sau gramatical [42]. Alţii redau incomplet unele reguli, cum e cazul cu scrierea consoanei *ş*, pentru care unele comentarii reţin numai propunerea semnului special ſ [43], deşi acesta e limitat la poziţia mediană, în rest recomandîndu-se notaţia *sh* [44]. În sfîrşit, alţii greşesc în atribuirea anumitor priorităţi în materie de soluţii ortografice : de exemplu, pe de o parte, se relevă din ediţia a doua soluţii aplicate şi în ediţia întîi şi, mai

---

[33] D. Popovici, *La littérature roumaine à l'époque des lumières*, Sibiu, 1945, p. 249 ; cf. R. Munteanu, *lucr. cit.*, p. 31 ; Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *lucr. cit.*, p. 452—453 ; *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, s.v. *Şincai*.

[34] *Lucr. cit.*, p. 43.

[35] Al. Piru, *lucr. cit.*, p. 552.

[36] D. Popovici, *lucr. cit.*, p. 250.

[37] Id., *ib.*, p. 249.

[38] Parum abfuit, quin linguam daco-romanam quoad scribendum, et legendum similem gallicae reddiderimus (p. 7).

[39] *Lucr. cit.*, p. 57.

[40] *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*, vol. al II-lea, Bucureşti, 1901, p. 306—307.

[41] *Loc. cit.*

[42] R. Munteanu, *lucr. cit.*, p. 31. Exemplele date sînt *cane/câne, muliere/muiere, Hom-ul bon/om-ul bun* şi *eu sent/io sănt*.

[43] D. Popovici, *lucr. cit.*, p. 248 ; Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *lucr. cit.*, p. 453.

[44] Scrierea lui *ş* prezintă însă multe inconsecvenţe, întrucît nu se respectă distribuţia recomandată, iar izolat se menţin şi unele notaţii din ediţia precedentă : vezi *sherbul* p. 98, 99, dar *ſierbul* p. 110 ; *siepte* p. 48, dar *ſepte* p. 110 ; *siese* p. 48, dar *ſiesse* p. 104 şi *ſesse* p. 100.

mult, ele sînt explicate ca datorîndu-se influenţei italieneşti suferite între timp de Şincai [45], iar, pe de altă parte, unele soluţii dintr-o ediţie sau alta a gramaticii lui Micu şi Şincai (scrierea grupurilor *ce, ci, ge, gi* şi *che, chi, ghe, ghi;* notarea vocalei *î* prin *â, ê, ô;* scrierea diftongului *ea* ca *é)* sînt considerate drept „soluţii noi" aduse abia de P. Maior în 1819 [46] !

Dintre intervenţiile în structura lucrării şi sistematizarea materiei cele mai importante şi general remarcate sînt : 1) schimbarea locului şi statutului capitolului *De formandis daco-romanis vocibusa/ex latinis*, care, din primă anexă a lucrării (1780, p. 71—75), devine capitol constitutiv (IV) al părţii întîi (1805, p. 13—17), şi 2) introducerea unui apendice intitulat *De prosodia* (p. 85—86), în care se dau regulile cantităţii silabelor.

Cea mai minuţioasă examinare a deosebirilor dintre cele două ediţii ale gramaticii lui Micu şi Şincai — fără referiri critice la informaţiile difuzate anterior — a fost întreprinsă recent de Klaus Steinke, care a semnalat atît diferenţa de prelucrare a aspectului ortografic faţă de restul problemelor, cît şi existenţa unor „corecturi" ca : lărgirea capitolului I 3 cu preocupări legate de accent, diverse „îmbunătăţiri mărunte constînd sau într-o formulare mai justă a notelor şi comentariilor sau într-o dispunere grafică mai bună" şi adăugarea unor „date noi", cum ar fi cele de la formele unor articole feminine, de la declinarea substantivelor feminine şi de la declinarea substantivelor însoţite de adjective [47]. Lista deosebirilor semnalate pînă acum poate fi completată cu alte cîteva : modificarea titlului părţii I în acord cu conţinutul (nu *De orthographia* 1780, p. 1, ci *De ortho-graphia, et oëpia* 1805, p. 9), înlocuirea articolului demonstrativ *ell (= ăl)* cu *cel* în declinarea substantiv + adjectiv (1780, p. 16/1805, p. 27—28) şi modificarea ordinii articol + substantiv + adjectiv *(ell-hom máre* 1780, p. 16) în articol + adjectiv + substantiv *(cel cucernic prunc* 1805, p. 28). Demnă de interes este introducerea unor referiri critice la o soluţie ortografică propusă de Micu şi de Molnar (p. 11) şi la declinarea greşită a adjectivului *tot* în ediţia întîi, urmată şi de Molnar (p. 28) [48].

Contradicţiile referitoare la deosebirile dintre cele două ediţii se extind şi asupra unui element mai puţin controlabil, anume asupra ecoului lor : R. Ionaşcu [49] afirmă că ediţia a doua „s-a putut întrebuinţa cu mai mult folos", în timp ce N. Iorga [50] şi Kl. Steinke [51] arată că ea nu s-a vîndut şi nu a avut ecoul scontat.

6. Cea mai importantă contradicţie din bibliografia problemei este cea referitoare la scopul declarat al lucrării. Pe baza aceluiaşi pasaj din

---

[45] Vezi D. Popovici, *lucr. cit.*, p. 249, care se referă la soluţia adoptată pentru *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi;* scrierea *ce, ci, ge, gi* este însă generală în ediţia întîi (fiind propusă de S. Micu încă din 1779), iar soluţia *che, chi* apare şi ea în unele cuvinte din ediţia întîi *(curech, radeiche* p. 96) alături de soluţiile *k (killie* p. 95) sau *cl (clama* p. 97), deosebirea constînd numai în generalizarea ei. Pentru *che, chi, ghe, ghi* vezi informaţii contradictorii la A. Nicolescu, *Şcoala Ardeleană...*, p. 106, care atribuie soluţia întîi lui Micu (1779), apoi lui Şincai (1804 şi 1805).

[46] Vezi *Istoria lingvisticii româneşti*, p. 26, în contradicţie cu ce se spusese la p. 25.

[47] *Şincais Korrekturen an der* ***Elementa linguae Daco-Romanae*** *bei der Neuauflage von 1805*, în AUI XVII, 1971, p. 109—120.

[48] Elegant, Şincai îşi atribuie greşeala lui însuşi, Micu fiind vinovat numai de a nu fi observat-o.

[49] *Lucr. cit.*, p. 58.

[50] *Lucr. cit.*, p. 213.

[51] *Lucr. cit.*, p. 109—110.

prefaţa lui Şincai la ediţia întîi, unii cercetători [52] afirmă că scopul cărţii a fost „perfecţionarea limbii", iar alţii că „scopul Gramaticei nu era să perfecţioneze limba noastră" [53]. Divergenţe există şi în privinţa ideii de perfecţionare, pe care unii o înţeleg drept intervenţie modificatoare, şi, mai ales, în privinţa scopului pe care-l opun cei care resping perfecţionarea : „să înveţe regulile de bună scriere" (Densusianu), „să fixeze reguli de utilitate generală" (Popovici), „învăţarea" limbii (Costinescu) sau „să arătăm... numai străduinţa noastră de a veghea la interesul general" (Fugariu). Pasajul în cauză (1780, p. VI) este „Quod ideo commemorandum hic duxi, *ne quis existimet, nos in toto hoc opere aliud prae oculis habuisse nihil, nisi ut maternam nostram linguam perficiamus. Non enim eam perficere studuimus, sed docere* [subliniat de mine — *M.A.*], non quidem alium in finem, nisi ut nostrum publicae utilitati prospiciendi studium, et amorem contestemur, atque obsecundemus votis daco-romanorum alumnorum Collegii Graeci ad S. Barbaram", adică : „...pentru ca nu cumva să creadă cineva că noi nu am avut alt scop în toată această lucrare decît să perfecţionăm limba noastră maternă. Căci nu am dorit s-o perfecţionăm, ci s-o învăţăm..." (în sensul de „a o preda altora") [54].

În ce priveşte destinatarii declaraţi ai lucrării, aceştia sînt elevii români de la Colegiul Sfînta Barbara din Viena şi „mulţi oameni de toate condiţiile şi stările" care fac comerţ cu românii sau călătoresc în regiunile locuite de români [55].

Atît scopul, cît şi destinatarii lucrării apar cu mai multă claritate în prefaţa ediţiei a doua, în care Şincai declară : „În precedenta noastră gramatică dacoromână am încercat să dovedim cu orice chip coruperea limbii dacoromâne din latină şi totodată să-i învăţăm limba română pe cei care cunosc bine latina, după o metodă mult mai uşoară şi pe o cale mai scurtă" [56], arătînd că „marea răspîndire a neamului dacoromân" [57] impune „cunoaşterea limbii noastre". Din ultimele precizări citate, rezultă că lucrarea avea un dublu scop practic : unul propagandistic, demonstrarea originii latine a limbii române, şi altul didactic, învăţarea limbii române de către străini.

---

[52] N. Iorga, *lucr. cit.*, p. 280 ; Adrian Marino, *Iluminiştii români şi problema „cultivării" limbii* (I), în LR XIII, 1964, nr. 5, p. 480 ; Victor V. Grecu, *Şcoala Ardeleană şi unitatea limbii române literare*, Timişoara, 1973, p. 40 ; cf. traducerea lui T. Cipariu din „Archivu pentru filologie şi istorie" III, 1869, p. 566.

[53] O. Densusianu, *lucr. cit.*, p. 43 ; D. Popovici, *lucr. cit.*, p. 246 ; Mariana Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti*, Bucureşti, 1979, p. 30 ; cf. traducerea lui Fl. Fugariu din antologia *Şcoala Ardeleană*, vol. I, p. 72.

[54] Traducerea a fost verificată de acad. Al. Graur, căruia îi mulţumesc pentru ajutor.

[55] Multos cuiuscunque conditionis statusve homines summum ex hoc nostro labore emolumentum relaturos (p. VI—VII).

[56] In priori nostra Daco-Romana Grammatica conati sumus corruptionem linguae dacoromanae ex latina quoquo modo comprobare, simulque eos qui latinam ex asse noverunt, valachicam longe faciliori methodo, breviorique via edocere (p. 7).

[57] E tanta daco-romanae gentis extensione (p. 5). Acest pasaj este sursa probabilă a rezumatului lui N. Iorga *(lucr. cit.*, p. 280) „autorii... tipăresc deocamdată această gramatică pentru mărirea naţiei întîi şi, pe alăturea numai, pentru folosul elevilor şcolii de la Sf. Barbara şi a [l] persoanelor ce trebuie să ştie românește, avînd relaţii cu Orientul", de la care formula seducătoare „mărirea naţiei" — folosită, de exemplu, de Paul Iorgovici în 1787 — a fost preluată de D. Macrea *(lucr. cit.*, p. 16), ca şi cum ar fi constituit scopul declarat de autori : „Scopul gramaticii este « mărirea naţiei » şi cunoaşterea originii limbii şi a poporului român de către lingviştii şi istoricii străini" !

Redactarea în limba latină are în vedere în mod special destinația externă a lucrării. În orice caz, folosirea ei de către cititorii străini este facilitată și de organizarea expunerii după sistemul gramaticilor latinești curente în Occident, ca și de numeroasele referiri la latină și la unele limbi europene moderne, ca italiana, germana, maghiara și, mai puțin, franceza (spre deosebire de paralelele latinești, limbile moderne sînt invocate numai în probleme de ortografie-ortoepie și, la morfologie, în problema articolului). Pe lîngă asemănări, se relevă și unele deosebiri, între care e interesant de relevat mențiunea făcută pentru sunetele *ă* și *î* — singurele pentru care se reproduce și notația chirilică — : „Pronunțarea acestor două litere ъ și ѫ învață-o din graiul viu al profesorului, întrucît sunetul lor diferă într-un mod uimitor de cele europene moderne" [58].

În legătură cu scopul propagandistic al lucrării trebuie înțeleasă și structura prefețelor la cele două ediții, în care accentul cade pe afirmarea originii latine și a unității limbii române în diversitatea denumirilor ei speciale datorate răspîndirii pe un larg teritoriu. Încă din prima ediție Șincai schițează teritoriul pe care se vorbește limba română (p. VII) și definește limba română, genealogic, drept latină coruptă (p. II). În ediția a doua el dă, la p. 3—5, o definiție complexă a limbii române : genealogică (prin referire la descendența latină), etnică (prin referire la alte limbi romanice : „diferită totuși de italiană, franceză și spaniolă, dar apropiată cel mai mult de valică și de italiană" [59] și la diversele denumiri particulare ale românilor) și teritorială ; în cadrul teritoriului de răspîndire, Șincai delimitează „Dacia veche sau Dacia lui Traian" prin „Pontul Euxin sau Marea Neagră, fluviul Tyra, acum Nistru, muntele Carpat, fluviile Tisa și Istru sau Dunărea" (p. 4).

Concepută ca o „gramatică națională" [60], lucrarea, redactată de autori ardeleni și publicată în Imperiul austro-ungar, utilizează exemple și texte în care e vorba de București (p. 68/82), Iași (p. 68/82), Argeș (p. 97/107) și propoziții semnificative ca *Un varvar se zica aceastaá unui Român !* (p. 61/75).

7. Cele două anexe ale gramaticii prezente în ambele ei ediții, vocabularul româno-latin organizat în cîteva (16) cîmpuri semantice și textele dialogate (5) date ca mostre de limbă, cu traducerea latinească paralelă, au în vedere, după părerea mea, în primul rînd scopul didactic al lucrării, fără a fi total străine și de cel propagandistic, pe care unii cercetători îl consideră principal sau unic : anume, există părerea că „vocabularul și dialogurile de la sfîrșitul lucrării sînt adăugate și ele cu scopul de a dovedi latinitatea « pură » a limbii române" [61] și că „în vocabularul lor de numai 11 pagini, Micu și Șincai au ales din cel al lui Nagy, desigur nu în mod întîmplător, acele domenii în care termenii românești uzuali sînt mai ales de

---

[58] Istarum duarum litterarum ъ et ѫ pronuntiationem disce e viva magistri voce, quia earum sonus a modernis europaeis mirum in modum discordat (1805, p. 10).

[59] Una eademque lingua, corrupta nempe romana, sive latina, diversa tamen ab italica, gallica, atque hispanica, proxime accedente ad vallicam, ac italicam (p. 3).

[60] Pentru această noțiune vezi A. Marino, *lucr. cit.*, p. 478 ; pentru respectarea norme supradialectale vezi I. Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 467—468

[61] D. Macrea, *Contribuții...*, p. 17.

origine latină" [62]. Ambele afirmații citate sînt nefundate. Prima ar putea fi luată în considerare cu condiția eliminării epitetului *pură* de pe lîngă *latinitate*, căci atît vocabularul, cît și textele sînt departe de a conține exclusiv cuvinte de origine latină [63]. Cea de-a doua reprezintă un proces de intenție, căci „termenii uzuali sînt mai ales de origine latină" în toate domeniile, iar un vocabular selectiv — ca și un text de limbă curentă — dintr-un manual este normal să se adreseze cu precădere fondului principal de cuvinte, în care ponderea elementului latinesc este mai mare decît în ansamblul vocabularului. În orice caz, autorii nu au ocolit noțiunile din listele lui Nagy care în română se exprimă prin termeni complet diferiți de echivalentul latinesc, fie că au altă origine, fie că sînt latinești, dar etimonul este altul decît cuvîntul latinesc alăturat [64].

Indiferent deci de scopul pentru care au fost introduse în lucrare, partea de vocabular și cea de texte au meritul de a nu fi operat selecții puriste, în spiritul exagerărilor de mai tîrziu ale unor latiniști, ci de a fi inclus și cuvinte de altă origine decît cele latinești, care reprezintă, cum e și firesc, fondul principal al fiecărui cîmp semantic sau text prezentat. De aceea este ciudat că Al. Piru [65] — care, în legătură cu latinizarea ortografiei, face cuvenita precizare că „Micu și Șincai nu voiau să modifice prin etimologism pronunțarea cuvintelor" — susține că autorii gramaticii „cereau însă purificarea limbii de elementele nelatine" și că dintre toate erorile lucrării „cea mai gravă rămîne în materie de lexic".

Alături de cuvintele uzuale, de diverse origini, autorii recurg și la echivalente neologice ale termenilor latinești. Uneori se dau două sau mai multe cuvinte românești echivalente ale unuia latinesc : sinonimele apar fie alăturate, ca în *spiriti (duchuri)* I[66] sau *pĕnitĕntie, parere rea* I, fie ca articole diferite *hipocrita/hypocrita*, dar și *façiarnic/hypocrita* I. Singurele exemple de „latinisme" — termen prin care se marchează, de fapt, neologismele neacceptate ulterior de evoluția limbii — apar ca membri ai unei perechi sau serii de sinonime : ***selba***, *padure* III, ***vult***, *obraz, façie* V, *kokos*, ***gall*** XII [67].

8. În legătură cu acuzația de purism lexical, trebuie discutată și aprecierea generală a gradului de latinizare a limbii realizat în gramatica lui Micu și Șincai. Ca în atîtea alte privințe, și aici există păreri diferite. În timp ce Iorga [68] spune, pornind de la ortografia ediției întîi : „S-a zis că școala etimologistă a terminat prin exagerări ; nu, ea a început cu dînsele, căci desigur acesta e *non plus ultra* al diformării unei limbi", Densusianu [69]

---

[62] N. A. Ursu, *lucr. cit.*, p. 266.

[63] După statistica dată de Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *lucr. cit.*, p. 456, „din cele 457 de cuvinte înscrise, aproximativ 350 sînt de origine latină ; restul este format din elemente slave, maghiare, turcești, grecești sau împrumuturi din alte limbi". Această constatare îi duce pe autorii citați la caracterizarea vocabularului ca vădind „un latinism moderat", ceea ce presupune însă tot o intenție în selectarea cuvintelor.

[64] La cîmpul al VI-lea *Despre scaderile homului/De defectibus hominis*, între cele 11 cuvinte există numai 5 elemente latinești *(schiop, orb, surd, lunatec, nebon)*, dar numai două au corespondente exacte *(surd/surdus, lunatec/lunaticus)* : vezi *schiop/claudus, orb/coecus, nebon/stultus*.

[65] *Lucr. cit.*, p. 552.

[66] Respectarea uzului face ca *Spiritus sanctus* să fie tradus numai prin *Duchul sânt*.

[67] Toate cele trei latinisme se regăsesc în dicționarul lui Laurian și Massim.

[68] *Lucr. cit.*, p. 281.

[69] *Lucr. cit.*, p. 37.

afirmă că „tendințele latiniste se manifestă în tot cursul gramaticii, dar ele nu au ajuns încă la exagerările în care au căzut alții. Nu găsim de exemplu forme ca *sum* ș. a. în loc de *sînt* pe care le-au introdus latinizatorii de mai tîrziu ai limbii noastre (Micu scrie *sent*)".

Este evident că între diversele părți ale cărții sînt deosebiri în ce privește gradul de latinizare. Ea se manifestă cu cea mai mare tărie în ortografie (mai ales în ediția întîi), dar faptul că autorii nu înțeleg ca scrierea să afecteze pronunțarea se opune interpretării conform căreia am avea a face cu „*non plus ultra* al diformării unei l i m b i" [spațiat de mine — *M.A.*]; în orice caz, lipsa lui *-u* după consoane (în cuvinte de tipul *lut, corn, dorm* etc.) este un argument în favoarea gradului redus de latinizare chiar în scriere. În vocabular și în texte, am văzut că latinizarea este ca și inexistentă. În ce privește partea de gramatică propriu-zisă, latinizarea limbii este chiar inexistentă și însuși latinismul interpretării este moderat.

Secțiunile de morfologie și sintaxă evidențiază, natural, asemănările cu latina, dar au meritul de a nu neglija specificul limbii române, asupra căruia se insistă prin atenția acordată articolului și rolului lui în declinarea substantivelor și a adjectivelor. Alături de aplicarea prea fidelă a unor categorii gramaticale latinești, mergînd pînă la recunoașterea în română a unui caz ablativ (identificat numai prin construcția cu anumite prepoziții) sau a unui conjunctiv imperfect și mai mult ca perfect (prin care se denumesc timpurile modului condițional-optativ), există în descrierea structurii gramaticale românești interesante elemente de observație [70] realistă neinfluențate de modelul clasic : de exemplu, restricțiile cazuale ale folosirii adjectivelor posesive antepuse, exprimarea dativului la numeralele cardinale prin *la*, construirea numeralelor cardinale de la 20 în sus cu *de*, existența unor forme scurte ale pronumelui personal paralel cu altele lungi și fenomenul de dublare a complementului direct și indirect, pasivul reflexiv. Buna cunoaștere a uzului limbii a atras includerea unor mențiuni asupra contragerilor din limba vorbită sau asupra preferinței pentru infinitivul fără *-re* în formele verbale compuse ; e de remarcat, de asemenea, notarea pe primul loc a auxiliarului de viitor în forma fără *v-* față de cea cu *v-* [71].

În lumina acestor constatări, lucrarea lui Micu și Șincai, de orientare latinistă, nu poate fi caracterizată nicidecum drept puristă [72].

9. Calitățile gramaticii lui Micu și Șincai, de-a dreptul excepționale pentru o operă de pionierat, au făcut-o să fie folosită mult timp ca manual și ca model pentru alte gramatici românești (vezi și, mai sus, **2.**) și să ocupe un loc de seamă în istoria lingvisticii românești. Ea a fost caracterizată drept „prima gramatică adevărată a limbii noastre" [73], iar apariția ei „este considerată un adevărat act de naștere a lingvisticii și filologiei naționale" [74].

---

[70] Iorgu Iordan, *lucr. cit.*, p. 750—751, relevă detalii din morfologie „care dovedesc un spirit de observație adesea ascuțit".

[71] Ordinea celor două variante e prezentată necorespunzător de I. Gheție, *lucr. cit.*, p. 468.

[72] Cf. R. Munteanu, *lucr. cit.*, III, p. 362 : „gramatică a limbii române în care se dau norme în spiritul etimologismului și al purismului, susținut de cărturarii *Școlii Ardelene*".

[73] Iorgu Iordan, *lucr. cit.*, p. 749.

[74] I. Coteanu și I. Dănăilă, *Introducere în lingvistica și filologia românească. Probleme, bibliografie*, București, 1970, p. 21.

În ce privește influența ei directă asupra gramaticilor românești ulterioare, s-au exprimat unele păreri exagerate asupra duratei în timp sau a caracterului general al acestei influențe, unele lucrări estimînd la „aproape un secol" influența ei „hotărîtoare în felul de a se studia gramatica limbii române" [75]. De o asemenea influență nu se poate vorbi totuși decît asupra gramaticilor de pînă la 1828 și, chiar în această perioadă, cu excepția celei a lui Ienăchiță Văcărescu (1787). Între 1828 și 1850 hotărîtoare devine influența lui I. Heliade Rădulescu, prin care continuă linia gramaticii lui Văcărescu, iar între 1850 și 1870 influența lui Cipariu, prin care continuă linia lui Micu și Șincai, după alți latiniști existenți și în „epoca Heliade". Principial, toate gramaticile latiniste descind din aceea a lui Micu și Șincai, dar după 1828 raportarea directă este din ce în ce mai redusă. Dar, chiar acceptînd toate gramaticile latiniste în sfera ei de influență, gramatici ca cele ale lui I. Văcărescu, Heliade Rădulescu, I. Golescu și alții infirmă părerea că „toate manualele noastre de gramatică de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și din secolul al XIX-lea au fost scrise sub influența gramaticii lui Micu și Șincai" [76].

Exagerată este și caracterizarea lui Mircea Zdrenghea [77], după care lucrarea lui Micu și Șincai nu este numai o gramatică, ci un „mic studiu de ansamblu asupra limbii române", întrucît nu se poate spune că vocabularul, de exemplu, este studiat în această carte ; ea acceptă, cel mult, calificarea drept manual introductiv în studiul de ansamblu al limbii române.

În schimb, un merit important al lucrării legat de partea ei de vocabular a rămas neobservat. Micul *Vocávullár romanesc si latenesc* de circa 460 de cuvinte [78] din *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* marchează începutul lexicografiei noastre tipărite — calitate atribuită de Mircea Seche [79] glosarului lui Benkö József din 1783 —, fiind în același timp și una dintre primele lucrări lexicografice bilingve cu româna ca limbă de bază [80].

Multiplele calități de conținut și prioritățile pe diverse planuri, amintite sau semnalate în rîndurile de față, arată că importanța acestei lucrări nu poate fi redusă la calitatea de a fi „una dintre primele gramatici ale limbii române" [81] sau „una dintre primele noastre gramatici în spirit latinizant" [82].

10. După aproape o jumătate de secol de la apariția gramaticii de la 1780, Heliade Rădulescu [83] îl aprecia astfel pe principalul ei autor, Samuil Micu : „Acest bărbat a cunoscut și a scris foarte bine limba rumâ-

---

[75] D. Macrea, *Contribuții...*, p. 18.

[76] Id., în LR V, 1956, nr. 3, p. 12 (unde sînt exceptați Heliade, Lambrior și Tiktin); autorul a renunțat la acest pasaj în varianta din *Contribuții...*, p. 18, dar între timp ideea a fost preluată de alți cercetători : vezi *Istoria literaturii române*, II, p. 42.

[77] *Lucr. cit.*, p. 1392.

[78] Lucrarea citată în nota 63 numără 457 ; eu găsesc 462.

[79] *Lucr. cit.*, p. 16. Ca și în cazul glosarului lui Benkö, este vorba de o lucrare lexicografică „dependentă", în terminologia lui M. Seche, adică neconstituind un volum aparte.

[80] La M. Seche, *lucr. cit.*, p. 11—16, este menționată ca lucrare anterioară numai *Anonymus Caransebesiensis*, mult mai mare, dar manuscris.

[81] *Istoria României*, vol. al III-lea, București, 1964, p. 1 085.

[82] R. Munteanu, *lucr. cit.*, p. 30.

[83] *Gramatică românească*, Sibiu, 1828, p. XXX.

nească" [84], acordîndu-i pentru activitatea sa epitetul „vrednicul de pomenire".

La două secole de la publicarea primei gramatici românești care a demonstrat latinitatea limbii noastre sîntem cu atît mai mult în măsură să apreciem, în perspectiva semnificației dobîndite ulterior de acest act pentru cultura română modernă și chiar pentru istoria poporului, că numele autorilor ei merită să dăinuiască în memoria românilor de astăzi și de totdeauna.

Cea dintîi datorie cu prilejul bicentenarului acestei lucrări de temelie mi s-a părut a fi aplecarea atentă asupra textului ei și încercarea de a pune ordine în cele ce s-au spus despre ea.

August 1980

Institutul de lingvistică
București, Spiru Haret 12

[84] Această calitate a lui Micu fusese subliniată și de colaboratorul său Gh. Șincai în epistola către Lipszky din 1804, unde îl numea „inter modo viventes apprime gnarus linguae valachicae" (vezi antologia *Școala Ardeleană*, I, p. 320).

COMPARAȚIA ȘI COMPLEMENTUL COMPARATIV

DE

ECATERINA TEODORESCU

Constituită din doi termeni, dintre care primul cuprinde obiectul care se compară, iar al doilea obiectul cu care se compară, legați între ei prin instrumente gramaticale ca următoarele : *ca, ca și, cît, asemenea, decît* etc., comparația poate fi descrisă și clasificată din unghiuri diferite. Privită din punct de vedere sintactic, criteriu care interesează cu precădere discuția de față, comparația se prezintă, prin cel de-al doilea termen al ei, variat. Al doilea termen al comparației, a cărui structură poate fi simplă sau dezvoltată, poate îndeplini astfel rolul de :

a) **atribut :** „Am un bădiț *ca și-un steag*". Jarnik-Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, EPL, 1964, 59.

Un om *ca toți oamenii*.

b) **nume predicativ :** „Dar viața omului / E *ca floarea cîmpului*". Jarnik-Bîrseanu, *op. cit.*, 97.

c) **element predicativ suplimentar :** „Te văd *ca o umbră* de-argint strălucită." Eminescu, *Opere*, I, București, 1939, 37.

d) **complement,** de mod de obicei [1] : Că de n-om sări cu toții,/Vor veni turcii *ca hoții!*" Jarnik-Bîrseanu, *op. cit.*, 191.

„Eu îi știam vorbele /*Ca și popa slovele*, /*Diacul scrisorile!*" *Ibidem*, 103.

În ciuda acestei varietăți sintactice, Gramatica limbii române, editată de Academia R.S. România [2], ca să citățm gramatica cea mai autorizată, vorbește doar de un complement circumstanțial de mod comparativ, ca un subtip al celui de mod, nu însă și de un atribut, respectiv de un nume predicativ, element predicativ suplimentar comparativ. Întrucît în astfel de situații calificarea substantivului determinat, indiferent de funcția sa, respectiv a subiectului, a numelui sau a pronumelui la care se referă acțiunea verbului determinat se face, ca și în cazul determinării modale, prin comparație, firesc ar fi fost ca și în cadrul categoriilor respective să fi fost delimitat subtipul comparativ. Justificarea făcută la complementul circumstanțial de mod : „cînd determinarea circumstanțială de mod se face în comparație cu alte obiecte sau acțiuni, complementul se numește comparativ" (GLR², II, p. 184) convine, *mutatis mutandis*, și unităților aici luate în considerație. În GLR însă, atributele, numele predicative și elementele predicative suplimentare exprimate pe această cale sînt analizate, alături de celelalte, fără nici o departajare.

Pentru atributul substantival prepozițional se citează astfel exemplele :

---

[1] Pentru alte tipuri de complemente, exprimate prin comparație, să se vadă discuția în continuare.

[2] Lucrarea va fi notată în continuare sub forma GLR², cifra din dreapta indicînd ediția.

„Delegații au adoptat hotărîrea privind stabilirea unor contacte mai strînse între partidele comuniste în scopul intensificării luptei lor comune *împotriva politicii* monopolurilor." „Scînteia" 5826 (1963), p. 5.

„Văd poeți ce-au scris o limbă *ca un fagure de miere*". Eminescu, o.I 31 (cf. vol. II, p. 124—125).

Pentru numele predicativ în acuzativ cu prepoziție sau cu locuțiune prepozițională se dă și un exemplu cu comparație : „Ea nu e *ca mine?*" (cf. vol. II, p. 102), iar la mijloacele de exprimare a elementului predicativ suplimentar sînt enumerate, alături de altele, și construcțiile „comparative cu adverbele *ca* sau *cît:*

„Și-l găsirăm
În pai *ca trestia,*
În spic *ca vrabia*
Și-n bob *ca mazărea.*"
Teodorescu, P.P., 139," (GLR², II, p. 207)".

Tratamentul diferențiat nu este, după opinia noastră, justificat. Ori admitem că procedeul comparației generează subtipuri în cadrul unei unități date, așa cum se procedează la complementul circumstanțial de mod, și distingem, în consecință, și atribute, nume predicative, elemente predicative suplimentare comparative, ori alăturăm procedeul celorlalte mijloace de exprimare a unei categorii sintactice, așa cum se procedează, în aceeași gramatică, la atribut, la numele predicativ și la elementul predicativ suplimentar și, drept urmare, nu mai delimităm un complement circumstanțial de mod comparativ, ci vorbim pur și simplu de un complement circumstanțial de mod exprimat prin comparație.

Optînd pentru cea de-a doua alternativă, ținem însă să precizăm că nu toate exemplele date de autorii ediției a doua a GLR pentru complementul circumstanțial de mod comparativ pot fi considerate complemente circumstanțiale de mod exprimate prin comparație, deoarece, cum vom încerca să probăm, numai unele dintre ele exprimă modul, pe cînd altele nu au această valoare.

Să se compare, în acest scop, exemplele[3]:

I „Două, trei zile trec *ca o părere*".
Sadoveanu, o.I 200.

„I-a prins *ca pe șoareci*".
Călinescu, S.N. 623.

„Creșteți, flori, cît gardurile
Să vă bată vînturile,
Ca pe mine gîndurile".
Jarnik-Bîrseanu, D. 209.

„*Ca unse* cu var
Lucesc zidiri, ruine pe cîmpul solitar".
Eminescu, o.I 69.

„Căci scris a fost ca viața ta
De doru-i să nu-ncapă,
Căci te-a cuprins *asemenea*
Lianelor din apă".
Eminescu, o.I 190.

[3] Exemplele sînt extrase din GLR², II, p. 184—186.

II „Sarea era tot atît de vînătă *ca zahărul*". Cezar Petrescu, î. II 166.

„E oare un mijloc mai puternic ca să ne scăpăm de toată haotica năvălire a lumii întregi în bietul nostru suflet, *decît divina muzică?*" Caragiale, o. III 16.

„Nu-i plac ndeosebi Sevastița și Marghioala, care sînt mai mari *decît ea* cu doi-trei ani". Camil Petrescu, o.I 206.

„Se dusese acuma supărarea, ba era chiar mai vesel *ca alaltăieri*". Caragiale, o. III 3.

„Cîrciuma nu era mai răsărită *ca alte case* din sat". Rebreanu, I. 137.

„Sînt trei feluri de produceri intelectuale: unele mai presus, altele mai prejos *de orice critică*, iar altele la nivelul criticei". Caragiale, o. III 101.

„Toată vara trecută am stat mai mult la mînăstire *decît la Bălcești*". Camil Petrescu. o. I 200.

„Mai bine să te tocmești întîi, *decît pe urmă*". Creangă, P. 151.

Se poate astfel observa că, în timp ce unitățile subliniate de prima categorie de exemple răspund, la fel cu complementul circumstanțial de mod, la întrebarea *cum?* = „în ce mod?", „în ce fel?", „în ce chip?", întrebare de verificare a conținutului categorial, cele din a doua categorie răspund la o întrebare pronominală sau adverbială al cărei prim termen este adverbul de comparație *ca* sau *decît*, întrebare care pune în evidență ideea de comparație, și nu pe cea de mod. Complementele : *ca o părere, ca pe șoareci, ca pe mine gîndurile, ca unse, asemenea lianelor* răspund astfel la întrebarea *cum? (Cum* trec două-trei zile? *Cum* i-a prins? *Cum* să vă bată gîndurile? *Cum* lucesc zidiri... ? *Cum* te-a cuprins?), pe cînd complementele : *ca zahărul, decît divina muzică, decît ea, ca alaltăieri, ca alte case, de orice critică, decît la Bălcești, decît pe urmă* răspund la întrebarea *ca ce?*, respectiv *decît ce?, decît cine?, decît cînd?, decît unde ?* (Mai vînătă *ca ce?* Mai puternic *decît ce?* Mai mari *decît cine?* Mai vesel *decît cînd?* etc.). Deși, prin urmare, în toate situațiile date s-a recurs la comparație, ideea de comparație domină numai în cazul complementelor din cea de-a doua categorie ; la cele din prima ea se subordonează valorii fundamentale care e una modală [4]. Stă mărturie în acest sens faptul că, în timp ce complementele vizate din primul grup de exemple pot fi substituite prin locuțiunea adverbială, „într-un fel oarecare", definitorie pentru complementul circumstanțial de mod, cele din grupul al doilea nu admit această înlocuire.

Enunțul „Două, trei zile trec ca o părere" are astfel semnificația „Două, trei zile trec într-un fel oarecare", după cum „I-a prins ca pe șoareci" înseamnă „I-a prins într-un fel oarecare". În cazul oricărui enunț de sub II, în schimb, substituirea conduce la un conflict semantico-sintactic (Cf.* „Sarea era tot atît de vînătă într-un fel oarecare").

---

[4] Și la atributele, numele predicative și elementele predicative suplimentare exprimate prin acest procedeu ideea de comparație se subordonează ideii de bază. Cf. : „Am un bade *ca ș-un steag*". Jarnik-Bîrseanu, *op. cit.*, 35. „Veselia omului e *ca mirosul florilor...*". N. Iorga, *Cugetări*, Editura tineretului, 13. Am regăsit-o *ca o floare*.

Ideea preponderentă, exprimată de unitățile subliniate este aceea de *fel*, și anume : felul de a fi al obiectului denumit de substantivul determinat, respectiv de substantivul cu rol de subiect sau cu orice altă funcție sintactică, la care se referă acțiunea verbului determinat.

Cele două serii de complemente nu se deosebesc însă numai prin conţinut, ci şi prin forma (=structura) comparaţiei în care apar.

Primul termen al comparaţiei conţine astfel, la cea de-a doua serie, cu care merg împreună, din acest punct de vedere, şi complementele superlativului relativ, **însuşirea** pe care primul termen al comparaţiei al primei serii de complemente nu o cuprinde.

A se compara :

„Sînt oameni care trec prin toate/ca banul, şi nimic nu se prinde de dînşii. „N. Iorga, *op. cit.*, 26.

cu :

Ion este *şiret*/ ca vulpea.
Ion merge *încovoiat*/ ca bunicu.
Ion este mai *isteţ*/decît (ca) Gheorghe.
Ion scrie mai *bine*/decît (ca) tine.
Ion este *cel mai bun*/dintre voi.
Ion este *mai vesel* azi/decît (ca) ieri.
E mai bine aici/decît (ca) la ţară.

Schema structurală a comparaţiei, concepută ca procedeu de alăturare a două sau mai multe obiecte în vederea stabilirii asemănărilor sau deosebirilor dintre ele, poate fi reprezentată prin : $\boxed{O_1\ O_2}$ [5] în primul caz, pe cînd în cel de-al doilea poate avea una din formele : $\boxed{O_1\ \hat{I}\ O_2}$ [6], $\boxed{O_1\ \hat{I}\ \text{Circ.}_1\ \text{Circ.}_2}$ $\boxed{\hat{I}\ \text{Circ.}_1\ \text{Circ.}_2}$.

Ne aflăm, prin urmare, în acest ultim caz, în faţa unor complemente ale adjectivului sau ale adverbului care, din motive de ordin semantic, nu pot fi încadrate la complementul circumstanţial de mod. Legate de **categoria gramaticală a comparaţiei,** proprie, cum ştim, adjectivului şi adverbului, în calitate de determinanţi obligatorii ai comparativului [7] sau ai superlativului relativ [8] ori ca determinanţi facultativi ai unui adjectiv sau adverb la gradul pozitiv, pe lîngă care servesc la exprimarea comparativului de egalitate, echivalent adesea cu un superlativ stilistic (cf. GLR², II, p. 127), complementele respective reprezintă o clasă aparte de complemente care, pe baza trăsăturilor relevate, pot fi numite, în modul cel mai propriu, complemente comparative.

Complementul comparativ poate fi deci definit drept complementul care determină un adjectiv sau adverb, aflat la unul din gradele de com-

---

[5] Prin O_1 simbolizăm obiectul care se compară, prin O_2 obiectul cu care se compară.

[6] Prin Î notăm însuşirea.

[7] Adverbele la comparativ pot face parte şi dintr-o expresie impersonală, cum se poate vedea din ultimul exemplu dat imediat mai înainte.

[8] De aici şi denumirile de **complement al comparativului** şi, respectiv, **al superlativului,** pe care le întîlnim în unele manuale şi tratate de gramatică. Cf., de pildă, *Grammaire Larousse,* Paris, 1964, p. 200—201 şi 307 ; *Istoria limbii române,* vol. I, Bucureşti, Editura Academiei, 1966, p. 266—267, şi Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană,* Bucureşti, 1978, p. 669. Ultimii doi autori vorbesc, de fapt, de un complement comparativ, în cadrul căruia disting un complement comparativ al comparativului şi un complement comparativ al superlativului. Întrucît, după noi, complementul comparativ poate avea ca regent şi un adjectiv sau adverb la pozitiv (vezi mai sus), singurul termen indicat e cel de **complement comparativ.** În plus, termenii **complement comparativ al comparativului, complement comparativ al superlativului** sînt greoi, deci dificil de mînuit.

paraţie : pozitiv [9], comparativ sau superlativ relativ indicînd obiectul (obiectele) în raport cu care obiectul (obiectele) comparat(e) prezintă însuşirea comună într-un grad anumit sau cea de-a doua circumstanţă, împrejurare în care se manifestă una şi aceeaşi însuşire, caracteristică. Cf. exemplele :

Maria e a g i l ă ca *ciuta*.
Ion scrie f r u m o s ca un *caligraf* [10].
Vlad e a t e n t *ca totdeauna*.
Maria e m a i v e s e l ă azi *decît ieri*.
Ion e c e l m a i b u n *dintre studenţi*.

★

În concluzie, putem afirma că procedeul comparaţiei e un procedeu larg, cu sau fără valoare stilistică, folosit la exprimarea diferitelor categorii sintactice.

Întrucît atributele, numele predicative, elementele predicative suplimentare şi complementele circumstanţiale de mod exprimate prin comparaţie nu diferă de corespondentele exprimate prin alte mijloace decît ca expresie, deosebirea de conţinut, impusă de elementul introductiv, fiind subsidiară, considerăm motivat să alăturăm instrumentele gramaticale prin care se leagă termenii comparaţiei celorlalte elemente de joncţiune şi, în consecinţă, să nu delimităm un complement circumstanţial de mod comparativ, pe lîngă unul de mod propriu-zis, aşa după cum, justificat, nu distingem atribute, nume predicative şi elemente predicative suplimentare comparative alături de atribute, nume predicative şi elemente predicative suplimentare propriu-zise.

Complementul dependent de un adjectiv sau adverb aparţinînd primului termen al comparaţiei trebuie însă considerat ca un complement aparte, de-sine-stătător, deoarece se deosebeşte prin conţinut de orice alt complement. Legat indisolubil de comparaţia unui adjectiv sau adverb, el merită pe deplin numele de complement comparativ.

Decembrie 1979

Facultatea de filologie
Iaşi, Calea 23 August 11

[9] Complementul de pe lîngă un pozitiv cunoaşte aceleaşi substituiri cu complementul de pe lîngă un comparativ sau superlativ relativ. El poate fi astfel înlocuit prin pronumele *cineva* sau *ceva* sau prin adverbele *altădată*, *altundeva* sau prin locuţiunea adverbială *de obicei* precedate de un adverb de comparaţie.

[10] După Iorgu Iordan şi Vladimir Robu, complementul comparativ poate cunoaşte şi o variantă fără adjectiv sau adverb. Analizînd enunţul : „Ion învaţă *ca Gheorghe*", ei consideră că acesta „poate semnifica « Ion învaţă bine », dacă se ştie că « Gheorghe învaţă bine », şi atunci « ca Gheorghe » ar putea fi considerat circumstanţial modal (« Ion învaţă *ca Gheorghe*, adică bine ») sau poate semnifica « Ion învaţă *la fel de bine ca Gheorghe*, (care) învaţă bine » şi atunci « ca Gheorghe » este complement comparativ". (Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *op. cit.*, p. 669.)

După opinia noastră, sensul părţii de propoziţie *ca Gheorghe* fiind specific, construcţia nu poate fi considerată ambiguă. Segmentul *ca Gheorghe* actualizează numai valoarea mod, deoarece *ca Gheorghe* indică felul cum învaţă Ion. Posibilitatea echivalării segmentului respectiv cu un adverb de mod, deci a stabilirii unui raport de echivalenţă între ele, precum şi întrebarea de verificare a conţinutului categorial *(cum* învaţă Ion? Răspuns : *ca Gheorghe*, deci „într-un anume fel", *bine* sau chiar *foarte bine*, *excepţional*, modul de a învăţa al lui Gheorghe fiind bine cunoscut de interlocutor) probează acest fapt.

Pentru ca segmentul *ca Gheorghe* să poată fi complement comparativ, să poată indica, aşadar, obiectul în raport cu care un alt obiect prezintă însuşirea într-un grad anumit, condiţia este ca însuşirea să fie exprimată. În absenţa adverbului, semnificaţia „Ion învaţă la fel de bine ca Gheorghe" nu poate fi degajată.

CONSIDERAȚII PRIVIND CIRCUMSTANȚIALUL INSTRUMENTAL

DE

D. CRAȘOVEANU

Unitate sintactică definind un cîmp semantic relativ bine circumscris, complementul i n s t r u m e n t a l, privit în comparație cu alte complemente din aria circumstanțialelor [1], se rînduiește printre acelea așa-zise mai „tinere" în studiul sintactic al limbii române [2]. O scurtă privire istorică asupra lui învederează acest lucru. Astfel, fără să insistăm, vom nota că, într-o gramatică de prestigiu în epocă — și multă vreme apoi — cum este aceea a lui H. Tiktin, construcțiile care exprimă instrumentul erau asimilate complementului circumstanțial cauzal [3]. Și, după cum s-a mai arătat [4], autorul grupa tot aici, nivelator, și construcțiile care în gramaticile actuale ilustrează complementele final și de agent, aceasta potrivit concepției sale că circumstanțialul cauzal exprimă nu numai „cauza propriu-zisă, motivul", ci și „scopul, destinația și materia, autorul [5], instrumentul" [6], pentru ultimul din acestea fiind citate acolo exemplele: „Numai *cu vorba* nu se face ciorba", „*Cu cheie de aur* orice ușă poți deschide". Pentru Tiktin, așadar, ideea de instrument nu se detașa, în plan sintactic, ca o funcție aparte, ci constituia o componentă (eventual o formă de manifestare) a raportului de cauzalitate [7]. Acad. Iorgu Iordan, în *Gramatica limbii române* [8], enumerînd „împrejurările" în care „se face acțiunea exprimată de verb" și pe care le pot reda complementele circumstanțiale, menționează printre acestea și i n s t r u m e n t u l. Recunoscînd complementul instrumental între celelalte circumstanțiale, autorul notează și întrebările proprii acestuia *(prin ce, cu ce)*, după care exemplifică: „animalele umblă *cu picioarele*", „*prin muncă* se capătă cunoștințe frumoase" [9]. Al. Rosetti și J. Byck, în *Gramatica limbii române* [10], capitolul *Sintaxa*

---

[1] Spre exemplu, cu cel de mod, de timp, de loc și de cauză.

[2] Nu avem în vedere aici, se înțelege, complementele opozițional, cumulativ și de excepție.

[3] Cf. H. Tiktin, *Gramatica română*, ediția a 3-a, București, 1945, p. 198—199.

[4] Vezi Mioara Avram, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, SG, I, 1956, p. 142, nota 1; Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române*, Probleme și interpretări, București, 1973, p. 192—193.

[5] Prin „autor", Tiktin înțelegea, firește, agentul, mai bine zis complementul de agent. Interesant de observat că, pentru limba franceză, și M. Grevisse, *Le bon usage*. Grammaire française avec des remarques sur la langue française d'aujourd'hui, huitième édition (revue), Gembloux, Paris, 1964, p. 144, definește complementul de agent ca desemnînd *cauza*.

[6] H. Tiktin, *lucr. cit.*, p. 199.

[7] Referitor la apropierile semantice posibile între complementele de agent, cauzal și instrumental, vezi Paula Diaconescu, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, LR, 1959, nr. 2, p. 5—6.

[8] Ediția întîi, Iași, 1937, ed. a 2-a, București, 1946, p. 229—230.

[9] *Ibid*, p. 230.

[10] Ediția a 2-a, București, 1945.

părților vorbirii, analizînd valorile (autorii spun „funcțiile") diverselor prepoziții (p. 168—176), remarcă, între altele, și valoarea instrumentală a prepozițiilor *cu*, *din*, *în* și *prin* (renunțăm, din lipsă de spațiu, să transcriem aici și exemplele respective [11]), dar, în aceeași lucrare, la *Sintaxa părților propoziției*, despre un complement instrumental, în sfera circumstanțialelor [12] nu se amintește(!).

O descriere detaliată și o definiție propriu-zisă primește acest complement abia mai tîrziu, în *Gramatica Academiei*, ediția întîi [13], în amplul manual universitar *Limba română contemporană* [14], datorat acad. Iorgu Iordan, precum și în alte lucrări apărute ulterior. Dar, desigur, nu fără deosebiri de la o lucrare la alta. Spre exemplu, descriind modalitățile prin care instrumentalul poate fi exprimat, unele atrag atenția asupra realizării sale nominale [15] (în speță substantivale), în timp ce altele adaugă și cazurile cînd el îmbracă forma unor verbe la gerunziu [16], uneori chiar la infinitiv (cu prepoziția *prin* [17]), în virtutea faptului că acțiunile înseși, privite ca proces, pot servi drept mijloc sau instrument în realizarea altei acțiuni. De asemenea, în vreme ce unele lucrări menționează doar cîteva prepoziții în construcția instrumentalului, altele oferă inventare bogate, aproape exhaustive, de instrumente gramaticale proprii exprimării lui [18]. Privitor la acestea din urmă este de remarcat, apoi, că îmbinări ca : *prin intermediul*, *prin mijlocirea*, *cu ajutorul* (la care vin să se alăture : *cu sprijinul*, *cu concursul*, *prin (cu) bunăvoința)* sînt privite în unele lucrări drept complemente instrumentale propriu-zise [19], iar în altele, dimpotrivă, drept locuțiuni prepoziționale [20], care servesc la evidențierea valorii (funcției) acestui complement, la „indicarea mai precisă a mijlocului de realizare a acțiunii" [21]. Totodată, este ușor derutant să se constate că lexeme ca : *datorită*, *grație*, *mulțumită* — specifice instrumentalului — fie sînt conside-

---

[11] De notat că și Alexandru Philippide, în secțiunea a III-a, Înțelesul formelor, din *Gramatica elementară a limbii române*, Iași, 1897, reține, în exemple adecvate, valoarea instrumentală a prepozițiilor *cu* (p. 357) și *prin* (p. 361). El nu vorbește însă și de un complement instrumental, lucru explicabil dacă ținem seama de scopul — mărturisit în pagina introductivă — și de structura lucrării sale.

[12] Cf. Al. Rosetti și J. Byck, *lucr. cit.*, p. 179—180.

[13] București, 1954, vol. II, p. 137—139 (în continuare vom cita GA_1, I, II).

[14] Ediția a 2-a, București, 1956, p. 676—677 (în continuare vom cita LRC).

[15] Cf., spre exemplu, Iorgu Iordan, LRC, p. 676 ; Al. Graur, *Gramatica azi*, București, 1973, p. 197 ; Aurel Nicolescu, *Probleme de sintaxă a propoziției*, București, 1970, p. 148.

[16] Vezi *Gramatica Academiei*, ed. a 2-a, vol. II, București, 1963, p. 188—190 (vom cita, în continuare, GA_2, I, II) ; V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, ed. a 2-a, București, 1970, p. 270—273.

[17] Cf. GA_2, II, p. 190 ; Gh. Bulgăr, *Limba română*. Sintaxă și stilistică, București, 1968, p. 81. Alături de gerunziu și infinitiv ar putea fi menționat, în acest sens, și *supinul*, cel puțin în cazul unor verbe, de ex. : „Trăiește *din scris*", „L-am recunoscut *după mers*". De altfel, în GA_2, II, 188, este citat exemplul „Se întreținea *din poleitul* lentilelor" (Camil Petrescu, T, II 212), în care însă *poleitul* are valoare de substantiv.

[18] Cf. GA_1, II, p. 138, GA_2, II, p. 188—189 ; V. Șerban, *lucr. cit.*, p. 271—272.

[19] Vezi GA_2, II, p. 189 ; Aurel Nicolescu, *lucr. cit.*, p. 149.

[20] Cf., de pildă, GA_1, II, p. 138 ; V. Șerban, *lucr. cit.*, p. 271, nota nr. 2. Privitor la secvența *prin intermediul*, vezi și Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, București, 1978, p. 665.

[21] V. Șerban, *lucr. cit.*, p. 271. Cf. și Gh. Bulgăr, *lucr. cit.*, p. 81.

rate : „prepoziții" [22], (impropriu, credem), „expresii"[23], „substantive" [24], fie nici nu sînt amintite în capitolul consacrat acestui complement [25]. În fine, cîteva lucrări avertizează asupra dificultății de acceptare a instrumentalului atunci cînd este exprimat prin nume de ființă, în acest caz el apropiindu-se mult de complementul sociativ și de cel de agent [26].

Firește, aceste aspecte sau „puncte" de dezbatere și-ar putea găsi locul nimerit într-o tratare așa-zicînd monografică a instrumentalului ori, mai larg, a ideii de instrument. Rostul rîndurilor de față este însă altul, și anume de a arăta că în descrierea acestei categorii sintactice poate și trebuie să fie inclusă încă o modalitate de exprimare a ei, modalitate frecventă în uzul limbii române actuale, dar nesemnalată ca atare în gramatici.

Fapt incontestabil — exceptînd cazurile cînd apare sub forma unor verbe la gerunziu și infinitiv (sau supin) —, complementul instrumental cunoaște o exprimare preponderent nominală și reclamă în chip necesar prezența elementului prepozițional, reprezentative prin cotele lor maxime de frecvență în acest sens fiind — s-a văzut și din cele precedente — prepozițiile *cu* (în special după verbele factitive și de mișcare [27]) și *prin*. În numeroase situații însă, paralel cu această formulare prepozițional-nominală, noțiunea de instrument este exprimată și **adverbial**, mai exact spus prin adjective folosite adverbial. Astfel, ca să pornim de la cîteva exemple, pe cît de comune pe atît de ilustrative, ni s-a părut vrednic a ne reține atenția că, alături de : a. „Operațiile au fost executate *cu mîna*" sau b. „Mesajul i-a fost transmis *prin telefon*", se înscriu — alternativ, în raport sinonimic — enunțurile : a'. „Operațiile au fost executate *manual*", b'. „Mesajul i-a fost transmis *telefonic*".

E drept că în enunțurile a'. și b'. funcția instrumentală a secvențelor subliniate este mai puțin evidentă decît în cazul secvențelor subliniate în a. și b. S-ar putea crede chiar, la prima vedere, că în a'. și b'. avem a face cu niște complemente circumstanțiale de mod. Este vorba însă doar de o impresie, datorată în primul rînd faptului că, pe cînd în a. și b. sînt admise (alături de *cum?*) și întrebările *cu ce? prin ce?* [28], în a'. și b'. întrebarea prin adverbul *cum* rămîne singura posibilă, consecință directă a folosirii a d v e r b i a l e a secvențelor *manual, telefonic*. Consultînd lucrările noastre de gramatică (sintaxă [29]), se constată că, la capitolul consacrat circumstanțialului de mod, ele nu menționează nici măcar un singur exemplu în care acesta să fie exprimat prin asemenea secvențe (adverbe) : *manual, telefonic* (sau, vezi mai departe : *contextual, poștal, barometric*,

---

[22] Și pe drept cuvînt, așa cum procedează majoritatea lucrărilor de morfologie a limbii române, care citează aceste lexeme printre prepozițiile cerînd cazul dativ, cf., între altele, Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Al. Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, 1967, p. 279, și *Limba română contemporană* (sub coordonarea acad. Ion Coteanu), vol. I, București, 1974. p. 301.

[23] Cf. GA_1, II, p. 138 ; V. Șerban, *lucr. cit.*, p. 271.

[24] Cf. Al. Graur, *lucr. cit.*, p. 197 ; Aurel Nicolescu, *lucr. cit.*, p. 148.

[25] Cf. Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *lucr. cit.*, p. 665.

[26] Cf. Iorgu Iordan, LRC, p. 676—677 ; Aurel Nicolescu, *lucr. cit.*, p. 148.

[27] Cf. Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *lucr. cit.*, p. 665.

[28] Identificarea complementelor circumstanțiale prin *întrebare* este propusă și de M. Grevisse, *lucr. cit.*, p. 144.

[29] Multe din ele au fost citate aici mai sus.

microscopic). Or, faptul acesta nu este, credem, întîmplător. Pe de altă parte, nici metoda întrebării (implicit a substituției) prin adverbul amintit nu poate fi aplicată rigid [30], și deci nu este totdeauna concludentă pentru relevarea circumstanțialului modal. Întrebarea (substituirea) prin *cum* este posibilă, de pildă, atît în : (1) Muncește *tinerește*, cît și în : (2) Entuziasmul său era *tineresc*, (3) Rîsul a izbucnit *tineresc* și *nestăpînit*, (4) Călătorim *cu trenul*, (5) A venit *cu familia* [31], dar un circumstanțial de mod se găsește numai în (1), restul exemplelor conținînd alte poziții sintactice (în ordine : nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement instrumental, complement sociativ).

Revenind la exemplele noastre și admițînd, prin forța evidenței, că între enunțurile a. și a'., respectiv b. și b'., există — cum am spus — o relație de sinonimie, vom reține că ea se rezumă, de fapt, la echivalența semantică dintre secvențele : *cu mîna — manual* respectiv *prin telefon — telefonic*, întrucît pînă la ele structura enunțurilor pereche este identică : „Operațiile au fost executate...", „Mesajul i-a fost transmis...". Așadar, echivalente în plan semantic — și, prin aceasta, în raport de substituție reciprocă în enunțurile respective —, secvențele în cauză îndeplinesc, toate, aceeași funcție sintactică. Cu alte cuvinte, atît enunțurile a., b., cît și cele de tip a'., *b'*. includ cîte un complement instrumental, deosebirea dintre ele constînd doar în realizarea lexical-morfologică diferită a acestuia : prepozițional-nominală în primele două, **adverbială** în celelalte două.

Dar — anticipam — materialul faptic pentru problema în discuție acum nu se reduce la exemplele analizate imediat mai sus. Limba conversației curente, ca și exprimarea proprie anumitor discipline sau domenii de activitate și cercetare oferă numeroase alte exemple care atestă o asemenea modalitate, adverbială, de realizare a complementului instrumental. Sînt, astfel, foarte obișnuite exprimări ca acestea : „banii au fost expediați *poștal*" [= prin poștă], „anunțul a fost comunicat *telegrafic*" [=prin telegraf], „presiunea atmosferică se măsoară *barometric*" [=cu barometrul], „microorganismele pot fi văzute și studiate numai *microscopic*" [=cu microscopul, la microscop], „spectacolul a fost transmis *radiofonic*" [= prin (la) radio, prin intermediul radiofoniei], „în agricultură majoritatea lucrărilor se efectuează azi *mecanic*" [= cu mașini, mecanisme], „i-am comunicat *verbal*" [= prin cuvinte rostite, prin viu grai] etc. În terminologia lingvistică de specialitate se spune frecvent (mai ales în expuneri orale) că, în cazul unor verbe, deosebirea dintre anumite forme (valori) temporale poate fi relevată numai *accentual* [= prin accent (ex. prez. *ară, lúptă* — perf. simplu *ară, luptă*)], că diversele ambiguități semantice ori gramaticale se rezolvă *contextual* [= prin context, cu ajutorul contextului], de asemenea că în situația persoanelor I și a II-a subiectul este inclus, adică marcat *desinențial* [= prin desinențe], sau că unele raporturi sintactice (de coordonare, mai ales) intra- și interpropoziționale pot fi redate atît *jonctional (conjunctional)* [= prin jonctive, prin conjuncții], cît și *paratactic* [= prin simpla juxtapunere] etc. Numeroase enunțuri similare, suport concret pentru această discuție, pot fi recol-

---

[30] Considerînd realizarea prin *cum* ca definitorie pentru circumstanțialul modal, Valeria Guțu Romalo, *lucr. cit.*, p. 187, introduce, pe drept, cîteva restricții în acest sens.

[31] Am preluat aceste exemple de la Valeria Guțu Romalo, *ibid.*

tate și din limbajul medical; formulări ca: „arterita a fost descoperită *oscilometric*" [= cu oscilometrul (aparat care determină pulsațiile pereților arteriali)], „diagnosticul a fost stabilit *radiografic*" [= prin radiografie], „boala a fost depistată *radioscopic*" [= prin radioscopie] etc. sînt de uz curent în exprimarea celor care practică medicina.

Semnalînd această modalitate de exprimare a instrumentalului, de prisos să mai adăugăm că în serviciul ei stau, cum bine se vede, nu adverbe propriu-zise (vechi, moștenite din latină), ci, cu precădere, elemente adjectivale folosite însă adverbial, din fondul neologic al limbii române. Și, fără a intra în alte detalii, de alt ordin, e de observat că toate sînt obținute prin derivare cu sufixe — majoritatea derivate în limba de proveniență, cîteva, puține, și în română [32] — de la nume de: instrumente propriu-zise, realități admise, în sens foarte larg, ca „instrumente" sau proceduri care presupun utilizarea unor instrumente (aparate). Mai mult chiar — și fapt demn de subliniat: întrucît aceste nume de instrumente (nume „bază") există, desigur tot ca termeni neologici, și independent în română, adică „pe cont propriu", respectivele derivate adjectivale, folosite în cazul nostru adverbial, prezintă o formă internă suficient de transparentă, deseori chiar și pentru vorbitorul comun. *Barometric*, spre exemplu, va fi raportat la *barometru*, *microscopic* — la *microscop*, *radiofonic* — la *radio* (dacă nu chiar la *radiofonie*), *telefonic* — la *telefon*, *telegrafic* — la *telegraf* etc., sau: *accentual* — la *accent*, *desinențial* — la *desinență*, *contextual* — la *context*, *poștal* — la *poștă*, *procentual* — la *procent* etc. De altfel și explicația dată lor în dicționare — unde sînt menționate de regulă doar ca adjective — recurge, inevitabil, tot la numele instrumentului (obiectului). Iată, reținem doar cîteva explicații din DEX s.v.: *microscopic* „care nu se poate vedea sau cerceta decît cu microscopul", *radiofonic* „care utilizează radiofonia", *telefonic* „care se face prin telefon", *telegrafic* „transmis prin telegraf", *instrumental* „făcut, executat cu ajutorul instrumentelor", *verbal* „care se face, se comunică prin viu grai".

Avînd, deci, în română un „suport" (prin chiar numele de instrument) la care aceste elemente „trimit", mai exact fiind simțite ca analizabile, ca derivate cu un sufix (*-al*, *-ic*), transparența formei lor interne devine aici, implicit, o transparență a funcției sintactice — aceea de complement instrumental — pe care fără îndoială ele o au în enunțuri de felul celor discutate mai sus. Nu ne-am găsi prea departe de adevăr dacă am spune chiar că sufixul (*-al*, *-ic*) pe care — mai mult sau mai puțin justificat — sîntem înclinați să-l desprindem ca element component în structura acestor secvențe „preia", într-un fel, sau își „asumă" rolul prepoziției din situațiile [33] în care aceasta precedă numele în aceea-i funcție de complement instrumental. În acest sens, elocvente sînt exemplele în care exprimarea adverbială și cea prepozițional-nominală a funcției instrumentale se succedă nemijlocit (în aceeași propoziție) sau la distanță. Iată două din aceste exemple, extrase din două lucrări foarte diferite

---

[32] Potrivit ultimei ediții a *Dicționarului de neologisme* (DN), de Florin Marcu și Constant Maneca, București, 1978, s.v., dintre cele amintite de noi, singure *jonctional* și *poștal*, nemenționate aci, ar fi formate în română, probabil (primul) după modelul lui *conjunctional* (< *conjuncție* + *-onal*), respectiv (al doilea) din *poștă* + *-al* după fr. *postal* (cf. DEX, s.v.).

[33] Le avem în vedere, în primul rînd, pe cele discutate mai sus.

tematic : „Omonimia formelor de pers. I—VI şi III—VI şi lipsa opoziţiilor de persoană la unele timpuri (...) duc la ambiguitate care se descifrează fie *contextual*, fie *prin realizarea* manifestă a subiectului" [34]. În cealaltă lucrare : „Anghinele acute, catarurile căilor respiratorii superioare, infecţia de focar cauzează mai ales alteraţii miocardice care nu pot fi puse în evidenţă decît *electrocardiografic*" [35], pe pagina următoare citim : „Ele [leziunile] pot fi depistate *prin înregistrări electrocardiografice* repetate" [36], iar după alte optsprezece pagini ne întîmpină, şi mai clar : „... s-a stabilit *prin electrocardiogramă* diagnosticul de tahicardie" [37].

Se vede, aşadar, că formularea adverbială a instrumentalului este şi un fapt de stil, menit să diversifice exprimarea, s-o ferească de repetiţiile supărătoare.

La cele precedente se pot adăuga, suplimentar, două precizări : 1. dacă asemenea elemente sînt cuprinse în dicţionare de obicei numai ca adjective, rezultă că limba curentă, dîndu-le un sens adverbial şi funcţia de complement instrumental, se află în avans, într-un proces de inovaţie — în două direcţii : semantică şi sintactică ; 2. în dicţionare fiind explicate (aşa cum am văzut) prin invocarea numelui instrumentului, se impune ca atunci cînd ele determină substantive, ceea ce nu este deloc rar, aceste elemente să fie menţionate şi la atributul adjectival, îmbogăţind valorile acestuia (ex. calitatea, posesia, timpul, locul, destinaţia etc.) cu încă una — cea instrumentală (ex. acţionare *manuală*, convorbire *telefonică*, cercetare *microscopică* etc.) [38].

În c o n c l u z i e, intervenţia de faţă a încercat să arate că descrierea profilului unei categorii sintactice cum este complementul instrumental are de cîştigat, adică se poate completa şi, totodată, nuanţa prin relevarea modalităţii adverbiale (adjectival-adverbiale) de exprimare pe care această parte de propoziţie o înregistrează frecvent în limba română actuală, de regulă în paralel cu exprimarea prepoziţional-nominală care îi rămîne tipică. Discuţia ni s-a părut a fi cu atît mai oportună cu cît exemplele de felul celor atrase şi examinate în limitele ei apar cu totul sporadic în lucrările noastre de gramatică sau chiar lipsesc cu desăvîrşire din cadrul (din comentariul sintactic al) acestora.

Ianuarie 1980

Universitatea din Timişoara
Facultatea de filologie
Timişoara, Bd. V. Pârvan, 4

---

[34] Cf. Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *lucr. cit.*, p. 584.

[35] *Medicină internă*. Manual pentru învăţămîntul medical superior, vol. I (sub redacţia acad. A. Moga şi prof. P. Teodorescu), Editura medicală, Bucureşti, 1962, p. 57—58.

[36] *Ibidem*, p. 59.

[37] *Ibidem*, p. 77.

[38] În GA_1 şi GA_2, de pildă, ca şi în alte lucrări, astfel de exemple, implicînd o asemenea valoare, lipsesc din descrierea atributului.

CONECTIVE GRAMATICALE — CONECTIVE SEMANTICE

DE

G. GRUIȚĂ

0. Conectivele gramaticale, ca expresie — alături de morfemele de relație — a sensului relațional [1], au fost foarte temeinic cercetate în studiile românești de gramatică [2]. În schimb, **conectivele semantice** au fost mai rar abordate [3]. Explicația cea mai probabilă a acestei situații o constituie poziția **conectivelor semantice,** exterioară sferei **gramatemelor,** dat fiind caracterul extragramatical al raporturilor pe care acestea le stabilesc. A se compara, spre edificare, diferența conectiv gramatical — conectiv semantic în următoarele enunțuri:

(a) *N-a venit la școală, **fiindcă** a fost bolnav.*

(b) *A fost bolnav **și de aceea** n-a venit la școală.*

Conectivul gramatical *fiindcă*, din (a), exprimă un sens relațional de cauzalitate [4] și implicit un raport gramatical de subordonare a propoziției a doua față de prima. Conectivul semantic *de aceea*, din (b), stabilește doar o legătură logico-semantică între cele două propoziții, punîndu-le, **din acest punct de vedere,** în raport de cauzalitate (acțiunea din A este cauza acțiunii din B). Gramatical însă, A și B sînt în raport de coordonare copulativă, iar acest sens este materializat prin conjuncția (conectivul gramatical, g r a m a t e m u l) *și (de aceea*—din același punct de vedere, gramatical — este un termen din cuprinsul lui B). Generalizînd, în timp ce conectivele gramaticale e x p r i m ă sensuri gramaticale [5] (de coordonare sau subordonare, cu diferitele specii ale acestora), conectivele semantice s t a b i l e s c doar o anumită orientare — pe plan logic — a unei infor-

---

[1] Conceptul de „sens relațional" a fost definit de D. D. Drașoveanu în *Sens relațional și gramatem — conținut și expresie la nivelul gramatical al limbii*, în CL, XXI, 1976, nr. 2, p. 153—163 (în continuare: D. D. Drașoveanu, *Sens relațional...*). Cu accepția din același studiu mai utilizăm aici termenii: „morfem de relație", „gramatem", „conectiv".

[2] Pe lîngă capitolele consacrate conectivelor gramaticale în tratatele academice și universitare, precum și în manualele școlare, vezi Fulvia Ciobanu, *Observații asupra prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale în limba română*, în SG, II, 1957, p. 91—104; Mioara Avram, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, București, 1960; Laura Vasiliu, *Schiță de sistem al prepozițiilor limbii române*, în SG, III, 1961, p. 11—42; D. D. Drașoveanu, *Observații asupra cuvintelor relaționale*, în CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 19—33 (în continuare: D. D. Drașoveanu, *Observații...*).

[3] Un studiu sistematic al conectivelor semantice nu s-a făcut, după informația noastră, asupra nici uneia dintre limbi. În ceea ce privește româna, observații sporadice și nesistematizate se pot găsi totuși în *GLR*, ed. II, vol. I, la paginile 172—173 și 302—304, iar în volumul II la paginile 263—264. Referiri mult mai consistente apar însă la Maria Manoliu-Manea în *Sistematica substitutelor din româna contemporană standard*, București, 1968 (vezi mai ales locurile în care este comentată clasa *economizatorilor:* paginile 46—47; 150—154; 207—210).

[4] Vezi D. D. Drașoveanu, *Sens relațional...*, p. 153.

[5] Adică raporturi logice gramaticalizate.

mații (B), după o alta (A), obținîndu-se astfel o relație A — B pe care o vom numi **logico-semantică**[6].

Prin urmare, considerarea conectivelor semantice într-o zonă din afara celei a gramatemelor este întemeiată. Indiferent însă cărui sector al limbii aparțin, ele îndeplinesc un rol important în realizarea a ceea ce Greimas numește „izotopia vorbirii" [7] și de aceea studierea lor se impune ca necesară. Cu toate implicațiile logico-semantice, întrucît se află într-un destul de riguros raport de complementaritate cu conectivele gramaticale (din punct de vedere distribuțional), considerăm că studierea conectivelor semantice va fi mai rodnică de pe poziții gramaticale. Prezentarea paralelă (conective gramaticale — conective semantice), pe care o vom face în cele ce urmează, în afară de o fixare terminologică, urmărește delimitarea sferelor de conținut, prevenind încadrarea conectivelor gramaticale în clasa celor semantice și invers (cum s-a procedat cu *deci*, *prin urmare*, *de aceea*, *așadar* [8] etc.).

1. Fiind expresia unor sensuri gramaticale, conectivele gramaticale funcționează, necesarmente, în interiorul enunțului, cunoscînd o repartizare destul de tranșantă: cu excepția conjuncțiilor coordonatoare, care pot fi și intra- și interpropoziționale, conectivele gramaticale sînt sau intrapropoziționale, sau interpropoziționale [9].

Conectivele semantice, prezente la cele două nivele ale enunțului, pot stabili raporturi logico-semantice și între blocuri informaționale ce depășesc sfera acestei unități sintactice:

— Nivelul I (intrapropozițional):
(c) *E bolnav și,* ***de aceea****, trist.*
— Nivelul II (interpropozițional):
(d) *A avut cursuri și,* ***de aceea****, n-a venit la ședință.*
— Nivelul III (interenunțial):

(e) *Ca în fiecare sîmbătă, avea cursuri dimineața, iar după-masă trebuia să participe la ședința de catedră în care i se discuta cursul propus pentru multiplicare.* ***De aceea****, cînd a primit invitația foștilor săi colegi, pentru aceeași zi, a trebuit s-o refuze.*

Observație. Frecventă și caracteristică este apariția conectivelor semantice la nivelele II și III. Dealtfel, toate propozițiile care conțin conective semantice (nivelul I) pot fi analizate și ca niște fraze cu predicatul al doilea identic cu primul și, de aceea, suprimat. A se examina exemplul (c), dar situația o întîlnim frecvent și în cazul altor conective semantice:

(f) *A jucat tenis și,* ***în afară de asta****, fotbal.*

(g) *A mîncat carne și,* ***după aceea****, fructe.*

2. Calitatea de conectiv semantic a membrilor acestei clase se sprijină pe un dublu rol:

---

[6] Stabilirea unor relații logico-semantice între A și B nu implică și existența unor raporturi gramaticale între cele două unități. De fapt, adeseori A și B se află în enunțuri diferite.

[7] A. J. Greimas, *Sémantique structurale (Recherche de méthode)*, Paris, 1967, p. 111—116.

[8] D. D. Drașoveanu, în *Observații...*, p. 29, a sesizat asemenea confuzii, ilustrîndu-le cu exemple din *GLR*, ed. I.

[9] Vezi D. D. Drașoveanu, *Observații...*, p. 21—28.

a) R e i a u informaţia primului bloc semantic (A), rezumînd o situaţie expusă anterior (devenind astfel echivalenţi informaţionali ai unui cuvînt, propoziţie, frază sau chiar grup de fraze). Din acest punct de vedere, conectivele semantice se constituie ca o subclasă de substitute cu funcţie rezumativ-iterativă. În (e), de pildă, *de aceea* concentrează informaţia celor patru propoziţii din A, repetînd-o în B.

b) C o n f e r ă informaţiei A calitatea de cauză, scop, condiţie, reper calitativ, temporal, local etc. al informaţiei B [10].

Acest dublu rol, ele îl exercită, spre deosebire de conectivele gramaticale, r e t r o a c t i v. În (e), abia după momentul apariţiei lui *de aceea* înregistrăm informaţia din cele patru propoziţii precedente şi din alt unghi, acela de cauză în raport cu acţiunea exprimată de predicatul din dreapta conectivului semantic. Conectivele gramaticale, cu excepţia celor coordonatoare, au un efect a n t i c i p a t i v [11]. În (a), *fiindcă* anticipează conţinutul cauzal al subordonatei care urmează.

3. Relaţia logico-semantică pe care o stabilesc conectivele semantice se coroborează cu funcţia sintactică pe care acestea o au la nivel intrapropoziţional (ca termen în segmentul B). Fiind adverbe şi locuţiuni adverbiale, ele s-au specializat mai ales în relaţii de tip circumstanţial. Prezentăm, în continuare, un inventar aproximativ al acestor relaţii şi al conectivelor semantice specifice [12]:

— Cauzale: *de aceea, de asta, pentru aceea, drept aceea.*
*Poate a lovit cîndva om; **de aceea**-i scurtată cu pila, hoţeşte* (Sadoveanu, 565 [13]).

— Concesive: *totuşi, cu toate acestea, cu toate astea.*
*Nu-i era frică; se ştia curată şi cu dreptate; **totuşi** grăbi paşii* (Sadoveanu, 539).

— Finale: *pentru asta, de aceea, pentru aceea.*
*Fiind ea aşa de aprigă şi de îndîrjită, Lipan socotea numaidecît că a venit vremea să-i scoată unii din demonii care o stăpîneau. **Pentru asta** întrebuinţa două maistrii puţin deosebite una de alta* (Sadoveanu, 517).

— Temporale: *după aceea, înainte de asta, atunci, pe urmă.*
*Nu ştii că Dochia îşi scutură cojoacele şi **după aceea** le întinde la soare?* (Sadoveanu, 583).

— Modale: *aşa, atît, astfel.*
*Oamenii spun că promoroacă în ziua de Bobotează arată an îmbelşugat. — **Aşa** se spune* (Sadoveanu, 544).

— Locale: *(de, pe, pînă) acolo, (de, pe, pînă) aici.*
Poate s-a dus şă-şi plătească ciobanii şi să-şi aşeze oile pentru iernat.

---

[10] Există şi cazuri speciale, cum ar fi relaţia cumulativă, în care calitatea de c u m u l a t nu este acordată lui A, ci tocmai invers, lui B. A se vedea exemplul (f). Pe planul raporturilor gramaticale întîlnim aceeaşi situaţie: subordonata se numeşte „cumulativă", dar ideea „adăugată", „cumulată" se găseşte în regentă. Aceeaşi anomalie se constată la subordonatele concesive şi la relaţiile concesive dintre A şi B.

[11] Pentru excepţii, vezi D. D. Draşoveanu, *Legături sintactice de la stînga la dreapta*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 325—335.

[12] Unele conective semantice au caracter polivalent. Le-am inclus, în general, la specia de relaţii pentru care sînt mai des utilizate.

[13] Toate exemplele ilustrative utilizate în continuare (în afara celor formulate de noi) sînt extrase din Mihail Sadoveanu, *Opere*, vol. 10, Bucureşti, 1957, de aceea nu vom indica în text decît autorul şi pagina.

De acolo însă trebuia să se întoarcă de mult, după socotelile ei (Sadoveanu, 580).

Cumulative : *pe lîngă asta, afară de asta, în plus (de asta), de asemenea, totodată.*

Acolo-i mai ușoară viața, ș-acolo ar fi dorit ea să trăiască, numai că nu se poate, din pricină că vara-i prea cald ***ș-afară de asta****, munteanul are rădăcini la locul lui, ca și bradul* (Sadoveanu, 516).

Consecutive [14] : *deci, prin urmare, în consecință, în concluzie, așadar, (care) va să zică.*

Acuma vine primăvara și afacerile încep a se mișca. ***Deci*** *gospodarii de la Doi Meri vin pentru contract și arvună* (Sadoveanu, 626).

— Condiționale : *altfel, altminteri, atunci, în acest caz.*

Nici eu, nici bunica ta, nici bunică-mea n-au știut de acestea — și-n legea noastră trebuie să trăiești și tu. ***Altfel*** *îți leg o piatră de gît și te dau în Tarcău* (Sadoveanu, 520).

— Opoziționale : *în schimb.*

N-avea patima jocului de cărți și nici pe cea a risipei fără socoteală. ***În schimb,*** *prețuia cîteodată prea mult vinul de Odobești și cîte o munteancă cu ochii verzi* (Sadoveanu, 545).

— De excepție : *(în) afară de asta, în rest, altfel.*

Mai trebuia acuma s-o ducă pe Minodora la mănăstirea Vărateculuí. ***Afară de asta,*** *toate păreau bine rînduite pentru vremea cît va lipsi* (Sadoveanu, 557).

— Limitative (de relație) : *în privința asta, cît despre asta, pe de altă parte.*

Avem să facem atunci socoteală și avem să plătim cît se cuvine. ***În privința asta*** *să fii dumneata liniștit* (Sadoveanu, 604).

Observații. a) Raporturile logico-semantice de tip circumstanțial pot fi convertite în raporturi gramaticale de același tip, prin morfeme de relație sau prin conective gramaticale subordonatoare. Primele își păstrează însă caracterul nongramatical, cum s-a văzut pînă aici, cînd sînt realizate prin conective semantice. Această variantă se întîlnește în structurile organizate pe principiul coordonării și în cele care depășesc limitele enunțului. Drept urmare, vorbitorul are posibilitatea de a opta, cel puțin la nivelul enunțului, pentru o exprimare pur gramaticală a ideii circumstanțiale (conective gramaticale subordonatoare, morfeme de relație) sau pentru o exprimare combinată, lexico-gramaticală (conective gramaticale coordonatoare + conective semantice). A se examina : *A plecat* ***după ce*** *a mîncat* vs. *A mîncat și,* ***după aceea,*** *a plecat* [15].

b) Între conectivele gramaticale subordonatoare și conectivele semantice nu există un raport de excludere totală sau de incompatibilitate în enunț. Mai ales în exprimarea emfatică, ele pot coexista și „conlucra",

---

[14] La raporturile consecutive, pe care le considerăm de tip circumstanțial, includem și ceea ce gramaticile numesc raporturi de „coordonare conclusivă". Pentru demonstrația inexistenței unei coordonări conclusive, vezi D. D. Drașoveanu, *Observații...*, p. 29—30, precum și Sabina Teiuș, *Există coordonare conclusivă?*, în „Studii", vol. I, Dej, 1978, p. 195—198.

[15] Pentru ideea convertirii subordonării în coordonare, vezi D. D. Drașoveanu, *Observații...*, p. 30.

în acelaşi enunţ, pentru sublinierea cauzei, scopului etc. În aceste cazuri, conectivele semantice apar ca regenţi ai subordonatelor introduse prin conectivele gramaticale [16] :

***Pentru că** a fost bolnav, **de aceea** n-a venit.*
***Deşi** a fost bolnav, **totuşi** a venit.*
***Unde** te trimit eu, **acolo** să te duci.*
***Ca să** înveţi, **pentru asta** te-am adus aici.*
***Cînd** te chem eu, **atunci** să vii.*

c) Poziţia normală a conectivelor semantice este următoarea : A — conectiv semantic — B. În exprimarea emfatică este posibilă şi ordinea : conectiv semantic — B — A, situaţie în care conectivul semantic nu mai preia, rezumativ, informaţia A, ci o anticipează. În acest caz, A nu face decît să explicitezе conectivul semantic, constituindu-se adeseori într-o subordonată cu conectiv gramatical :

***De aceea** n-a venit, **pentru că** a fost bolnav!*
***Atunci** să vii, **cînd** te chem eu!*

d) În propoziţia în care sînt încadrate (şi în care au funcţie sintactică), majoritatea conectivelor semantice au o poziţie „itinerantă". Un exemplu :

*A fost bolnav. **Totuşi**, el a venit la şcoală.*
*El a venit, **totuşi**, la şcoală.*
*El, **totuşi**, a venit la şcoală.*
*El a venit la şcoală, **totuşi**.*

Din această cauză, un conectiv semantic, mai ales în situaţia descrisă la c), poate ajunge în imediata vecinătate a unui conectiv gramatical subordonator [17] :

*Vei veni **atunci cînd** te chem eu!*
*Vei face **aşa cum** îţi spun eu!*
*Vei bea **atît cît** îţi dau eu!* [18]

4. Conectivele semantice au întotdeauna funcţie sintactică în propoziţia în care sînt încadrate. Această funcţie este în corelaţie directă cu raportul logico-semantic mijlocit în calitate de conectiv [19]. Dacă, de exemplu, raportul este cumulativ, funcţia intrapropoziţională a conectivului semantic este aceea de circumstanţial cumulativ. Paralelismul este absolut şi se verifică şi la conectivele semantice polivalente :
*Era înalt şi bine făcut. **În afară de asta**, mai avea şi îndrăzneala firească a omului umblat prin lume* (A — B = raport logico-semantic cumulativ ; *în afară de asta* — circumstanţial cumulativ în B).

[16] În unele gramatici, conectivele semantice sînt considerate, în asemenea situaţii, nişte corelative ale conectivelor gramaticale subordonatoare. În accepţia noastră, corelativele sînt nişte apariţii obligatorii (nu doar în exprimarea emfatică), condiţionate de ocurenţa unor conective (de exemplu, *mai şi* — corelativ obligatoriu al conectivului cumulativ *pe lîngă că* etc.).

[17] Consecinţa negativă a acestui fapt este că, în analiză, adeseori conectivul semantic este ataşat celui gramatical, interpretîndu-se global ca un ansamblu subordonator.

[18] Structura unui asemenea enunţ, din punctul de vedere al topicii, este : B — conectiv semantic — A.

[19] Conectivele gramaticale, în general, nu au funcţie sintactică. Excepţie fac cele subordonatoare interpropoziţionale de provenienţă adverbială sau pronominală. Funcţia lor intrapropoziţională este însă doar întîmplător identică cu specia subordonatei introduse.

Observații. a) Dat fiind acest paralelism perfect, conective semantice — raporturi circumstanțiale, se pune întrebarea dacă el nu poate fi extins și asupra relațiilor/funcțiilor atributive, predicative etc. Cu alte cuvinte, ar fi de văzut dacă limba dispune de conective semantice și pentru realizarea unor raporturi necircumstanțiale. Răspunsul este afirmativ, cu precizarea că acest grup de conective semantice, necircumstanțiale, este mult mai sărac, fiind reprezentat doar de doi membri : pronumele cu valoare neutrală *asta* și *aceasta*. După cum s-a văzut, aceste pronume intră în componența multor conective semantice circumstanțiale, dar acolo nu-și mai păstrează valoarea pronominală, fiind doar o parte constitutivă a unor locuțiuni adverbiale. Funcțiile sintactice pe care trebuie să le îndeplinească în calitate de conective necircumstanțiale (subiect, atribut, complement direct etc.) le-au impus acestora conservarea unui statut nominal.

b) Precizăm că, în ciuda inventarului sărac al conectivelor semantice necircumstanțiale, acestea reușesc să acopere întreaga rețea de raporturi necircumstanțiale, asociindu-și în acest scop și unele prepoziții. Dăm mai jos exemple pentru astfel de relații :

— Subiective : *Mămucă, strigă fata, iese fum. Trebuie să fi făcut o dihanie cuibar în hogeag.* — ***Asta** se poate* (Sadoveanu, 524).

— Atributive : *Cum spun și cărțile : se duce spre așternut străin.* — *Se poate ; numai greu îmi vine a crede una* ***ca asta*** (Sadoveanu, 538).

— Completive directe : *Babă Marandă, vorbi Vitoria privind-o țintă, tare te rog să mărturisești dacă ai ieșit din casa mea cu mînă goală.* — *Ba, draga mea, dacă aș spune* ***asta** aș păcătui* (Sadoveanu, 536).

— Completive indirecte : *Avem să-l găsim,* ***de asta** nu te îndoi* (Sadoveanu, 601).

— Instrumentale : *L-au pălit în cap și* ***cu asta** l-au trimis în lumea dreptilor* (Sadoveanu, 576).

— Sociative : *Omul meu s-a dus să-și sporească turmele și* ***cu asta** i-a venit și sfîrșitul* (Sadoveanu, 518).

— De agent : *Mă bucur că l-ați găsit, numai că eu nu mă mai simt mîngîiată* ***de asta*** (Sadoveanu, 539).

c) Raportul predicativ nu se poate realiza prin conective semantice. Există însă posibilitatea de a pune două informații, prin conectiv semantic, în raportul în care se găsește numele predicativ cu subiectul :

A luat note mici, e adevărat, dar problema nu e ***asta.***

d) Relația reprezentată de elementul predicativ suplimentar se realizează prin conective semantice adverbiale :

S-a culcat îmbrăcat și ***așa** l-au găsit a doua zi.*

5. Unele adverbe pronominale și pronume, în afara ipostazei de conectiv semantic, pot să mai apară în vorbire :

a) ca ambreiori [20] *(acolo, aici, asta, aceea* etc.). În această situație, ele trimit direct la procesul enunțării, la condițiile de realizare a mesa-

[20] Pentru conceptul de „ambreior", vezi Roman Jakobson, *Essais de linguistique generale*, Paris, 1963, p. 179.

jului şi nu la o informaţie anterioară (A). De aceea, nici decodarea lor nu se mai face retroactiv, prin A, ci direct. A se compara :

Priveşte ***acolo!*** (gest ; *acolo* = ambreior)
S-a dus să bea apă şi ***acolo*** *a rămas (acolo* = conectiv semantic) [21].

b) ca simple substitute, lipsite de caracter rezumativ-relaţional, în sensul că evocă cu exactitate, la aceleaşi dimensiuni, un segment anterior şi atît. În enunţul *Ion o aşteaptă de o oră pe Maria şi* ***aceasta*** *nu mai vine*, pronumele *aceasta* este un substitut la scara 1/1 al segmentului anterior *Maria*. În schimb, în varianta : *Ion a aşteaptă de o oră pe Maria şi* ***aceasta/asta*** *îl enervează*, pronumele *aceasta/asta* rezumă o întreagă propoziţie *(aceasta/asta* = faptul că „Ion o aşteaptă de o oră pe Maria" — informaţia A) şi o pune în raport predicativ cu informaţia B („îl enervează").

Februarie 1980

Universitatea „Babeş-Bolyai"
Facultatea de filologie
Cluj-Napoca, str. Horea 31

[21] Pentru posibilitatea dublei ipostaze a unor cuvinte (substitut — ambreior), vezi Maria Manoliu-Manea, *Sistematica substitutelor...*, p. 39—41.

NOTE LINGVISTICE (ŞI ... POLEMICE)

DE

IORGU IORDAN

1. Ce este o trilogie ? Am pus, direct, această întrebare unui ...avocat, este drept, trecut de cincizeci de ani, ceea ce înseamnă că şi-a făcut studiile de bază cu peste trei decenii în urmă. N-a dat o definiţie a acestui termen, ci s-a referit la trilogia dramatică a lui Delavrancea, pe care ar trebui s-o cunoască astăzi mai toată lumea. Ei bine, doi contemporani ai noştri, cu nume, dar şi cu activitate preţuită în publicistica actuală cu conţinut cultural (unul, mai ales ca poet extrem de original, celălalt, în calitate de critic [1]), au afirmat, acum de curînd, negru pe alb, cum se spune, că *Cel mai iubit dintre pămînteni*, ultima operă a regretatului Marin Preda, este o ...trilogie. Căci, ar susţine ei, are trei volume ! Personal, ar trebui să-mi convină această definiţie, întrucît *Memoriile* mele, care au apărut şi ele în trei volume, sînt o...trilogie. Problema mi se pare însă mult mai serioasă, ca s-o privim numai sub acest aspect să-i zicem terminologic. Cred că avem a face cu o manifestare, între atîtea altele, a dorinţei de a interpreta altfel, cu orice preţ altfel, decît înaintaşii noştri diverse fapte şi evenimente de ordin ştiinţific şi cultural, în general, cu motivarea, expresă, de a le actualiza, de a le re-gîndi, cum se spune foarte savant astăzi. Din această stare de spirit a rezultat, de pildă, „actualizarea" lui I. L. Caragiale, de fapt, falsificarea operei lui dramatice. Mă gîndesc, înainte de toate, la *O scrisoare pierdută*, despre care am şi scris. Se pare că şi conducerea Teatrului naţional din Bucureşti a re-gîndit această capodoperă a literaturii noastre, pe care am văzut-o neactualizată, cu o emoţie estetică mereu vie de fiecare dată, începînd ca student, continuînd ceva mai tîrziu ca tînăr profesor de liceu — în 1913, cu echipa bucureşteană de atunci — pînă acum de curînd, cu creaţiile autentice, ne-re-gîndite, ale lui Alexandru Giugariu, Carmen Stănescu şi ceilalţi, bine cunoscuţi şi apreciaţi.

2. Raporturile dintre limba scrisă (sau literară) şi limba vorbită.

Această problemă, mereu actuală, a fost pusă din nou în discuţie, acum de curînd, odată cu apariţia cărţii lui G. Ivănescu, *Istoria limbii române*. Am citit foarte din fugă paginile respective din această lucrare, monumentală în felul ei, precum şi recenziile publicate într-un număr, special oarecum, al revistei ieşene „Cronica". Nu intenţionez, poate numai pentru moment, să-mi expun punctul meu de vedere şi cu acest prilej, mai ales că el este bine cunoscut, şi anume că pînă în a doua jumătate a secolului trecut noi n-am avut o limbă literară, în sensul dat de mine acum peste douăzeci de ani şi care, dacă nu mă înşel, a fost acceptat de

---

[1] Între timp, uzul s-a răspîndit. (L-am întîlnit la încă doi scriitori.) Ba a făcut şi „şcoală". Căci un istoric literar foarte productiv, vorbind despre Preda, cu prilejul morţii acestuia, a numit *Moromeţii*, care, cum se ştie, are două volume, o... dilogie !

către mai toți specialiștii noștri. Aici vreau să mă opresc numai asupra aspectului formulat în titlul nostru de față.

Orice limbă de cultură a fost, la începuturile ei, numai vorbită. Varianta ei scrisă a apărut mai tîrziu și a fost identică, sau aproape, cu aspectul ei vorbit, cel puțin în primele manifestări scrise ale poporului în discuție. Trecînd vremea, realizîndu-se, adică, un program cultural în viața lui, varianta scrisă a început să se îndepărteze de cea vorbită prin îmbogățirea vocabularului și a construcțiilor sintactice, precum și, poate, în primul rînd, prin tendința, izvorîtă dintr-o necesitate firească, de a se conforma unor anumite reguli, de a se supune unei norme, tendință absentă în vorbirea maselor și slab simțită în aceea a oamenilor cu o instrucțiune modestă.

Modelul, vreau să spun punctul de plecare, pentru constituirea normei a fost limba vorbită în regiunea natală a scriitorilor (dau acestui cuvînt sensul cel mai amplu cu putință). De aceea, am vorbit eu, însușindu-mi termenul de la alții, de dialecte (sau subdialecte) literare. Și, dacă, în cazul nostru, situația li se poate părea unora diferită de ceea ce susțin eu — și aceasta din cauza marii unități a limbii române —, îmi permit să trimit pe oponenții mei la franceză, de pildă, care, pînă în preajma Renașterii, a avut (și are !) capodopere literare în dialectele normand, picard etc. Cît despre italiană, datorită condițiilor istorice, fărîmițarea feudală a continuat să existe, prin efectele ei lingvistice și culturale, pînă aproape de zilele noastre.

Odată cu progresul cultural, sub toate aspectele lui, raporturile dintre limba literară (sau scrisă) și cea vorbită s-au inversat. În momentul de față, la noi și pretutindeni în lumea civilizată, forma scrisă a limbii naționale servește ca punct de plecare, mai bine zis de orientare, pentru cea vorbită. Acest proces se desfășoară în continuare, în condiții din ce în ce mai favorabile, pentru „literarizarea" limbii vorbite, care, pînă la urmă, se va confunda cu cea scrisă. Se va ajunge, deci, la o unitate lingvistică perfectă sau aproape. Altfel spus, se va ajunge la situația de la început, cînd unitatea dintre limba scrisă și cea vorbită era impusă de aceasta din urmă.

3. Durata „legilor" fonetice. Am în vedere, bazîndu-mă pe cîteva fapte, care se vor vedea imediat, corespondențele fonetice dintre latină și, în cazul nostru, română, așa cum există ele în conștiința vorbitorilor. (Nu mă refer, deci, la specialiști, la modul cum au ajuns ei la stabilirea legilor fonetice sau la concepțiile lor în această problemă.)

Într-o ședință recentă a Secției de științe filologice, literatură și arte a Academiei R.S. România, intervenind în discuția determinată de comunicarea unui coleg, am dat, între altele, ca exemplu de persistență în conștiința vorbitorilor a corespondențelor fonetice latino-românești, pe *sictembrie* (pentru *septembrie*), auzit de mine, de nenumărate ori, în copilărie în vorbirea mamei mele. (Luna aceasta era foarte importantă pentru ea, fiindcă eu și o soră a mea ne-am născut în septembrie, după stilul vechi.) Acad. Al. Graur a invocat influența lui *octombrie*. Pentru moment, m-am ...clătinat în poziția mea ... științifică. Am venit cu *prosimativ* pentru *aproximativ*, înregistrat de mine cu multe decenii în urmă în vorbirea cabanierului de pe Ceahlău. Exemplul este bun, chiar foarte bun, întrucît aparține altei „legi" fonetice, căreia i s-au conformat *laxare* > *lăsa* ș.a. Mai tîrziu, adică ... acasă, după ședință, mi-am amintit de *ocserva* pentru *observa* (pronunțat, cum se știe, *opserva*). Așadar, încă o

„lege" fonetică (a treia). Întrebîndu-l pe Andrei Avram, cel mai bun, cred eu, fonetician şi fonolog al nostru, dacă am dreptate, n-a dat un răspuns propriu-zis, dar mi-a furnizat un exemplu necunoscut de mine : *văcsea* pentru *văpsea*, care circulă prin Ardeal. La replica mea, că a putut interveni influenţa lui *vax* (cremă de ghete colorată), a precizat că acest cuvînt este necunoscut în graiurile de peste munţi. Concluzia acestei discuţii este, cel puţin pentru mine, foarte clară : corespondenţele fonetice există ca un fel de modele sau paradigme de alt gen în conştiinţa vorbitorilor. Că ele continuă „legile" fonetice propriu-zise, din momentul producerii lor în epoca de trecere de la latină la română sau au luat naştere ulterior, indiferent, pentru moment, cum, este altă problemă. De altfel, faptul că, de exemplu, *chiftea* a devenit prin hipercorectitudine fonetică *piftea* şi că ţiganilor li se atribuie, în glumă, pronunţări ca *libean* pentru *lighean* vorbesc în acelaşi sens.

Iunie 1980

Bucureşti, str. Sofia 21

PE MARGINEA UNEI RECENZII

DE

ION POPESCU

În „Limba română" nr. 2, 1980, p. 170—173, s-a publicat o recenzie la manualul de gramatică a limbii române pentru clasa a V-a.

Deoarece recenzenta afirmă că „la o lectură atentă se constată, în unele cazuri, formulări neclare sau incomplete, uneori neconcordanțe între cele afirmate la pagini diferite, și chiar **erori**" [1], ca autor al manualului mă simt obligat să fac cîteva precizări.

1. Ocupîndu-se de antonime, autoarea recenziei (Filofteia Modoran) afirmă : „Unele explicații referitoare la **antonime** sînt nu numai sumare, ci și **inexacte** (s.n.). Definiția, corect formulată, este **sau cel puțin dă impresia** (s.n.) că este contrazisă de precizarea : « nu sînt antonime cuvintele opuse ca sens, dar care au și note comune, ca : *domestic — sălbatic ; băiat —fată, bărbat — femeie* etc. » (p. 23)"[2].

Recenzenta are dreptate atunci cînd afirmă că partea finală a lecției este prea sumară, însă nu și atunci cînd spune că ar fi **inexactă** și că ar contrazice definiția. Iată ce spune în privința aceasta un specialist în lexicul limbii române : „Precizăm că, pentru a putea vorbi de antonime autentice, e necesar ca opoziția pe care acestea o exprimă să fie absolută și exclusivă. Unele cuvinte (cum ar fi : *bărbat — femeie, băiat — fată, cocoș — găină, domestic — sălbatic, erbivor — carnivor* etc.) nu satisfac această condiție, întrucît noțiunile pe care le exprimă au și **note comune** (s.n.) față de cele diferențiatoare" [3].

Sînt **sigur** că dacă în manualele școlare ar fi admise, ca în lucrările științifice, trimiterile de rigoare la bibliografia consultată, recenzenta ar fi fost mai prudentă în acordarea de calificative.

2. Autoarea recenziei este de părere că „prezentarea noțiunilor de **rădăcină, temă** și **terminație** ridică, de asemenea, o serie de probleme" (p. 171). Sînt de acord, în principiu, că definirea și delimitarea acestor termeni pentru elevii clasei a V-a, care nu au mai mult de 11 ani și nu posedă noțiunile necesare ca : **sufix, prefix, desinență,** nu este un lucru chiar așa de ușor. De aceea, cred că ele ar trebui transferate la o altă clasă, de exemplu, la clasa a VII-a, după ce se învață derivarea și compunerea ca mijloace de îmbogățire a vocabularului. Abia în această clasă s-ar putea vorbi despre structura lexicală a cuvîntului. Sînt convins că elevii n-ar pierde prea mult dacă noțiunile de **rădăcină** și **temă** s-ar transfera chiar la clasele

[1] *Loc. cit.*, p. 171.

[2] *Ibidem.*

[3] Theodor Hristea, *Introducere în vocabular*, în *Sinteze de limba română*, București, Editura didactică și pedagogică, 1978, p. 7. A se vedea, în această privință, și Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954, p. 132, sau *Fondul principal lexical al limbii române*, București, Editura științifică, 1957, p. 66.

cursului liceal. În clasa a V-a ar fi suficient să se explice, pe baza unui număr mare de exemple, ce se înțelege prin **terminație,** noțiune foarte cuprinzătoare cînd nu se știe nimic despre **sufix** și **desinență.**

Dar acestea sînt numai opinii personale. Să revenim la recenzie. Recenzenta afirmă că „noțiunea de rădăcină este relativ ușor de înțeles" (p. 171). I s-a părut ușor, deoarece în manual s-au luat cazurile cele mai simple. Nu cred totuși că este la fel de ușor de recunoscut, firește cu noțiunile de vocabular și de morfologie pe care le posedă elevii în primele ore de curs ale clasei a V-a, care este rădăcina unor cuvinte ca : *cuviință, recunoștință, înștiințare, încuviințare, ființă, conștiință, imposibilitate, caligrafie, biologie, autocamion, împroprietărire,* a unor forme flexionare ale verbului *a fi (ești, eram, fost)* sau a unor participii ca : *scos, mers, șters* ș.a., atîta timp cît elevii nu cunosc flexiunea verbului, sincopa și alternanțele fonetice.

Cît de dificilă este uneori delimitarea **rădăcinii** și a **temei** se poate constata și din opiniile contradictorii ale unor specialiști în probleme de limbă [4].

Autoarea recenziei spune mai departe că „datorită distincției **foarte greu de făcut** (s.n.) între **rădăcină** și **temă** se impune o formulare **cît mai clară și mai accesibilă** (s.n.) a explicațiilor" (p. 171). Să examinăm fragmentul incriminat din manual. După ce s-a stabilit, cu exemple simple, ce se înțelege prin rădăcină și prin terminație, s-a trecut la temă : „În cuvintele *muncitorime, muncitoresc, muncitorește,* între rădăcina *munc-* și terminațiile *-ime, -esc, -ește* s-a intercalat grupul de sunete *-tor* " [5], formînd **tema** *muncitor-,* din care s-au format aceste cuvinte.

Așa cum se poate observa din examinarea exemplelor date aici, **tema** este alcătuită din **rădăcină** și **un grup de sunete.**

Comparînd cuvintele analizate mai sus, constatăm că nu toate s-au format dintr-o **temă** și o **terminație.** Unele s-au format din **rădăcina** *munc-* și **terminațiile :** *-i, -ă, -itor* [6], altele din **tema** *muncitor-* și terminațiile *-ime, -esc, -ește*" (p. 20).

În continuare, se dau indicații în legătură cu prefixele (în manual „un grup de sunete atașate înaintea rădăcinii"). Repet, noțiunile de **sufix** și de **prefix** se dau abia în clasa a VII-a, conform programei școlare în vigoare.

Rămîne la aprecierea profesorilor de limba română și a cititorilor acestor pagini dacă explicațiile din manual sînt sau nu clare și accesibile. Să se aibă în vedere și cele 13 exerciții de la această lecție din care 6 se referă exclusiv la rădăcină, temă, terminație.

Pentru mine, nu este limpede ce înțelege recenzenta prin recomandarea categorică : „trebuie insistat mai mult asupra diferențierilor dintre **rădăcină** și **terminație,** cu atît mai mult cu cît, la p. 46, discutîndu-se formele diferite după gen ale adjectivelor, se face observația : « prin termi-

[4] Vezi Flora Șuteu, *Între științific și practic în predarea ortografiei,* în LR, XXVIII, 1979, nr. 1, p. 115—116 ; G. C. Rusu, *Iarăși despre scrierea derivatelor cu -ință,* în LR, XXVIII, 1979, nr. 6, p. 633—634 ; Flora Șuteu, *Cu privire la delimitarea rădăcinii derivatelor cu -ință,* în LR, XXIX, 1980, nr. 1, p. 71—76.

[5] Elevii necunoscînd termenul **sufix,** s-a recurs la înlocuirea lui prin „grupul de sunete". În fond, sufixul nu este altceva decît un grup (o îmbinare) de sunete sau un singur sunet, care ajută la formarea de noi cuvinte, prin postpunere.

[6] Este vorba de cuvintele : *munci, muncă, muncitor,* discutate în prima parte a lecției.

naţie aici înţelegem sunetele finale chiar atunci cînd acestea aparţin rădăcinii », care ar putea induce în eroare pe elevi" (p. 172).

Cred că autoarea recenziei se exprimă greşit cînd vorbeşte de diferenţieri între rădăcină şi terminaţie. Rădăcina nu are nimic de-a face cu terminaţia. Necazul cel mare îl constituie faptul că termenul acesta din urmă este prea vag şi prea cuprinzător, mai ales pentru elevi, deoarece el cumulează atît sunetele finale ale unor cuvinte, cît şi sufixele şi desinenţele.

Să examinăm acum şi fragmentul din manual (p. 46), la care se face trimiterea în recenzie, însă nu aşa limitat, ci în contextul lecţiei : „Adjectivul care determină aceste substantive [7] are două terminaţii diferite : consoana *n (bun)*, cînd determină substantivul *meşter*, de genul masculin, şi vocala *-ă*, cînd determină substantivul *noapte*, de genul feminin.

Observaţie : Prin terminaţie aici înţelegem sunetele finale, chiar atunci cînd acestea aparţin rădăcinii" [8] (p. 46).

Precizarea de aici nu cred că „ar putea induce în eroare pe elevi". Dimpotrivă, le întregeşte cunoştinţele despre terminaţie [9].

3. Obiceiul recenzentei de a cita trunchiat este nu numai incorect, dar chiar periculos. Desprinse din contextul lor, cele două fragmente referitoare la articolul nehotărît (p. 172) denaturează explicaţiile şi-i derutează pe cititori. Deoarece textul în care sînt încorporate este prea lung ca să fie reprodus aici, îi rog pe cititorii interesaţi să consulte manualul (p. 37—38 pentru articolul nehotărît şi p. 41—43 pentru cel hotărît) şi să judece singuri „buna-credinţă" a recenzentei, ca şi aprecierile acesteia.

Aici, ţin să fac o precizare. Pentru a preîntîmpina şi a combate tendinţa unor elevi din mediul urban, firesc sub influenţa adulţilor, de a extinde antepunerea articolului hotărît *lui* şi la unele substantive proprii flexibile ca : *Maria, Ioana, Ileana* ş.a. *(lui Maria, lui Ioana, lui Ileana)*, ba chiar la unele substantive comune *(lui mama, lui sora mea)*, am preferat să nu mă refer şi la unele „nume româneşti de persoane de sex feminin care au terminaţie nespecifică pentru feminin (de pildă : *Catrinel)*", aşa cum propune recenzenta (p. 172). Măcar de-ar fi acesta singurul lucru pe care nu-l ştiu elevii ! Poate moda *lui Catrinel* va fi trecătoare ca orice modă [10].

Ar fi fost foarte interesant să aflăm cum ar explica recenzenta, ştiinţific şi didactic, elevilor clasei a V-a articolul hotărît şi articolul nehotărît, atît de simplu cum probabil i se pare d-sale, deşi chiar lucrările de specialitate dau definiţii diferite de la un autor la altul şi de la o ediţie la următoarea, aşa cum a procedat în parte chiar Gramatica Academiei în cele două ediţii apărute pînă acum.

Autorii de manuale au adesea în vedere, în elaborarea acestora, şi anumite motive de ordin educativ, pe care cei nefamiliarizaţi cu activi-

---

[7] Adjectivul discutat este *bun, -ă*, iar substantivele sînt *meşter* şi *noapte*, date ca exemple în două texte la începutul lecţiei.

[8] A fost vorba în această lecţie de adjectivele cu două terminaţii şi cu o terminaţie. Fragmentul reprodus se referă la cele cu două terminaţii.

[9] Dacă recenzenta are dubii în legătură cu exactitatea cunoştinţelor transmise elevilor aici, să vadă Gramatica Academiei, ed. a II-a, vol. I, p. 115—116.

[10] Consideraţii interesante în această privinţă, vezi la acad. Iorgu Iordan, *Influenţa model asupra numelor de persoane*, în LR, XXVIII, nr. 1, 1979, p. 41—49, de unde recenzenta a împrumutat substantivul *Catrinel*.

tatea didactică nu le cunosc. De curînd am auzit, întîmplător, o elevă din ultima clasă a școlii generale spunîndu-i unui frate al ei mai mic : „I-am pus căciulița în cap *lu' pîinea*" (era vorba de o franzelă pe care o ținea în mînă, căreia îi așezase, într-unul din capete, o căciuliță).

4. Trec peste două observații neesențiale în legătură cu pronumele personal și adverbul, ca să mă opresc la critica făcută în legătură cu timpurile verbului. Iată ce scrie în recenzie : „Unele explicații date diferitelor categorii gramaticale **necesită o revizie atentă** (s.n.). De pildă, la capitolul **timpurile** verbului « viitorul și viitorul anterior sînt forme ale viitorului » (p. 82)" [11].

Și în cazul acesta, autoarea recenziei se grăbește să facă recomandări categorice („necesită o revizie atentă"), folosindu-se de citate trunchiate, fără a se documenta în prealabil.

Să vedem și textul din manual. Capitolul la care mă refer **(Timpurile verbului)** începe cu mai multe texte special selectate, ca să ilustreze fiecare timp al verbului, mai puțin unul cu un verb la viitorul anterior, deoarece acesta mi se pare că nu a apărut în nici un text studiat de elevi la lecturile literare (în manualul de **citire**, cum i se spune acum).

Pornindu-se de la aceste exemple, s-au explicat diferitele forme pe care le ia verbul în vorbire, după momentul temporal al săvîrșirii acțiunii. Cu privire la viitor s-au dat următoarele explicații :

„Verbele *va strînge* și *vom ști* exprimă acțiuni care se vor săvîrși după momentul vorbirii. Ele sînt la **timpul viitor.**

Afară de viitor, există și **viitorul anterior.** Acesta arată o acțiune care se va petrece după momentul vorbirii, dar terminată înaintea altei acțiuni viitoare. Cînd va suna, *voi fi terminat* de mîncat.

Imperfectul, perfectul simplu, perfectul compus și **mai mult ca perfectul** sînt forme diferite ale **timpului trecut.**

Viitorul și **viitorul anterior** sînt forme ale **viitorului**" (p. 82).

Este ceva aici atît de eronat, încît să merite, cum pretinde recenzenta, **„o revizie atentă"?** Să vedem ce spun tratatele de specialitate.

„O acțiune poate fi prezentată ca săvîrșindu-se în prezent: *citesc*, în trecut: *am citit*, sau în viitor: *voi citi.*

Acestea sînt timpurile de bază; în afară de ele, verbul mai poate exprima și nuanțe ale acestor timpuri de bază. Astfel, pentru trecut deosebim: imperfectul, perfectul și mai mult ca perfectul, iar pentru viitor: viitorul și viitorul anterior"[12].

Din clasa a IV-a, elevii cunosc cele 3 timpuri de bază : **prezent, trecut** și **viitor.** În clasa a V-a, cunoștințele lor despre această categorie gramaticală a verbului se întregesc cu ceea ce Gramatica Academiei numește „nuanțe ale acestor timpuri" : **imperfectul, perfectul simplu, perfectul compus** și **mai mult ca perfectul,** pentru **trecut, viitorul** și **viitorul anterior** pentru **viitor.**

În manualele școlare, noțiunile de limbă sînt dozate rațional, după criterii pedagogice și psihologice, ținîndu-se seama de vîrsta elevilor, de capacitatea lor de a înțelege, de organizarea materialului în așa fel încît, plecîndu-se de la simplu la complex, de la cunoscut la necunoscut, în final

---

[11] *Loc. cit.*, p. 172.

[12] Gramatica Academiei, ed. a II-a, vol. I, p. 234.

să se realizeze un sistem coerent de cunoștințe cu toate consecințele practice care decurg din el.

Așa stînd lucrurile, nu înțeleg verdictul dat de recenzentă de a se revizui atent acest capitol. În ce constă aici eroarea?

5. Alt capitol pus în discuție este cel referitor la conjuncție. Iată textul din recenzie : „În cadrul capitolului despre **conjuncție** se afirmă că această parte de vorbire leagă « fie două propoziții de același fel, **fie două** părți de propoziție de același fel » (p. 102), pentru ca, mai jos cu cîteva rînduri, să citim : « adesea conjuncțiile nu leagă între ele propoziții de același fel ».

Pe lîngă faptul că astfel de indicații **derutează** (s.n.) pe elevi, ni se pare de asemenea **hazardat** (s.n.) să se facă **referiri la felul propozițiilor** (s.n.), cînd nu s-a studiat încă fraza" (p. 172).

Iarăși citate disparate din care se trag concluzii eronate.

Să urmărim și explicațiile din manual.

„În textul de mai sus [13], cuvîntul **și** este întrebuințat de mai multe ori pentru a lega între ele :

a) fie **două propoziții** de același fel:

Țipau zgribuliți |*și*| *-n (în) ochii lor sticleau săgeți mărunte de gheață ;*

b) fie două părți de propoziție de același fel :

— **două subiecte** [14] : *neamurile* |*și*| *cîntăreții ;*

— **două atribute** : *văilor* |*și*| *munților ;*

de la cîmpie |*și*| *de la baltă ;*

din dumbravă |*și*| *livezi.*

Cuvîntul **și**, care leagă între ele **două propoziții** (s.n.) sau două sau mai multe cuvinte cu aceeași funcție în propoziție, este **o conjuncție.**

Conjuncțiile sînt și ele, din punct de vedere gramatical, părți de vorbire.

Adesea, conjuncțiile nu leagă între ele propoziții de același fel :

— Mă rog, domnule, *dacă* ești bun și nu te superi ... cu cine am onoarea...

— Ei, știi *că* ai haz !

(Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)" (p. 182).

Urmează enumerarea celor mai frecvente conjuncții și cîteva precizări în legătură cu adverbele relative *cînd*, *unde*, *cum* cu rol de conjuncție.

Reprosul recenzentei, că am specificat că „adesea conjuncțiile nu leagă între ele propoziții de același fel", nu este numai gratuit, ci și derutant, deoarece oricine știe că numărul conjuncțiilor subordonatoare este mult mai mare decît al celor coordonatoare. Dacă în manual s-ar fi vorbit numai de acestea din urmă, s-ar fi greșit de două ori : o dată din punct de vedere științific, fiindcă conjuncțiile nu leagă numai astfel de propoziții, și a doua oară, didactic, deoarece în clasele următoare, conform programei, conjuncția se repetă numai prin exerciții. Unde și cum s-ar fi întregit definiția conjuncției sau explicațiile din manual, care echivalează, în oarecare măsură, cu o definiție analitică?

---

[13] Referirea se face la un text reprodus din *Stigletele* de M. Sadoveanu.

[14] De fapt, un subiect multiplu, însă elevii nu au încă noțiunea aceasta la data predării conjuncției.

În plus, n-ar fi fost posibile aplicațiile practice prin exerciții la care textele, prin forța lucrurilor, conțin nu numai conjuncții coordonatoare.

Recenzenta nu are dreptate nici atunci cînd nu este de acord cu precizarea din manual, în care se spune că adverbele relative, „pe lîngă faptul că leagă diferite propoziții, au și diferite funcții în propoziție" (p. 103). Obiecția „atîta vreme cît elevii nu au învățat structura frazei, ei nu sînt capabili să opereze diferența între adverbul propriu-zis și adverbul cu valoare [15] de conjuncție" (p. 172) este fără temei. În explicațiile din manual este vorba de funcțiile sintactice ale adverbelor relative în **propoziție, nu în frază.** Citez din manual : „Spre deosebire de conjuncții, care nu au nici o funcție **în propoziție** (s.n.), adverbele și pronumele întrebuințate cu rol de conjuncție, pe lîngă faptul că leagă diferite propoziții, au și **diferite funcții în propoziții"** (s.n.). Or, cine cunoaște manualul știe că pentru foarte multe exerciții s-au folosit și texte alcătuite din fraze, nu numai din propoziții, fără ca elevii să întîmpine greutăți în rezolvarea lor [16].

Și încă un amănunt. În manual nu se fac referiri la felul propozițiilor, ci se precizează numai că nu toate propozițiile legate prin conjuncții sînt „de același fel" (p. 102).

Nu știu dacă autoarea recenziei a observat că, în manual, s-a procedat la stabilirea notelor definitorii ale conjuncției prin sublinierea trăsăturilor ei comune în frază și în propoziție, legînd propoziții și părți de propoziție de același fel. Apoi s-a adăugat o altă notă specifică pentru frază : **că leagă și altfel de propoziții decît cele de același fel.** Exercițiile care urmează nu fac decît să adîncească acest note definitorii.

În orice caz, dacă explicațiile s-ar fi limitat numai la propozițiile de același fel, ce-ar fi zis recenzenta ? Sînt sigur că ar fi considerat capitolul lacunar, iar explicațiile date conjuncției, eronate sau, în cel mai fericit caz, incomplete.

6. După semnalarea atîtor „erori" științifice și didactice, iată și o lecție de corectitudine a exprimării : „În ceea ce privește exercițiile aplicative — se spune în recenzie — semnalăm următoarele : la p. 56 prima propoziție din exercițiul 5 este **incorectă** (s.n.) «eu și tu învățăm» ..." (p. 172).

Recenzenta nu spune însă în ce constă **incorectitudinea.** De aceea sînt nevoit să mă bazez pe presupuneri. După modestele mele cunoștințe de gramatică, totul este corect, deoarece *eu și tu* (subiect multiplu) = *noi : noi învățăm.* Acordul în număr este deci corect. *Eu* și *tu*, pronume personale de persoana I și a II-a. Cum persoana I are precădere, acordul este corect și din acest punct de vedere. În nici un caz nu se spune : *Eu și tu învăț*, nici *Eu și tu înveți*, nici *Eu și tu învățați.* Să vedem ce spun, în privința aceasta, lucrările de specialitate : „În cazul **subiectelor multiple** (s.n.) formate din pronumele personale la diferite persoane sau parțial din pronume personale și parțial din substantive, persoana I are preponderență asupra celorlalte persoane, iar persoana a II-a are preponderență asupra persoanei a III-a (incluzînd în ea și substantivele). Astfel, **dacă între su-**

[15] Cu valoare sau cu rol de conjuncție?

[16] Cît privește trimiterea la exercițiul 6 de la p. 105, acesta nu se referă la nici o diferențiere, cum se afirmă în recenzie. Iată enunțul acestui exercițiu : „Povestiți pe scurt o întîmplare în care să folosiți conjuncțiile : *și, dar, sau, că, fiindcă, deși, așadar*". Cum stăm în cazul acesta cu probitatea și etica celui care caută altora nod în papură?

biecte este unul exprimat printr-un pronume personal de persoana I (singular sau plural), predicatul se pune la persoana I plural, indiferent de persoana celorlalte subiecte" [17] (s.n.).

Această regulă fără echivoc este urmată de două exemple :

Cît ***n-om fi morţi*** *voi cinci şi eu.* Alecsandri. *Poezii,* 441.

Eu şi el ***lucrăm*** *în raionul ăsta.*

Iar mai departe, alt exemplu pentru situaţia în care există numai pronume personale de persoana a II-a şi a III-a.

Tu şi ei ***veţi merge*** *înainte.*

Exemple similare apar în mai toate lucrările de gramatică : *eu şi tu sîntem prieteni* [18] *; eu, tu şi el mergem la mare* [19] *; eu, tu şi el sîntem gata de plecare* [20].

Dacă textul din poeziile lui V. Alecsandri ar putea părea învechit, cele formulate, ca exemple, de lingvişti nu pot fi în nici un caz calificate ca **incorecte,** nici cel puţin **rare, neobişnuite, nerecomandabile,** deoarece reprezintă formulări curente în limba literară contemporană, mai literare şi mai corecte decît cele în care conjuncţia copulativă *şi* este înlocuită prin **cu** sau **şi cu** *(Tata cu mama au plecat de-acasă ; tata şi cu mama s-au întors acasă),* folosite „în vorbirea familiară şi populară" [21].

Iată şi cîteva exemple din alte domenii de activitate :

a) Cinematografie :

Eu, tu şi Ovidiu (titlul unui film) ;

Am vrut să ne întîlnim aici ***eu, tu şi Ovidiu*** (din scenariul aceluiaşi film) ;

Vom lupta, vom lupta ; ***eu şi tu*** (din scenariul filmului *Omul de pe stradă).*

b) Beletristică :

Şi că ***el şi ea*** *mă învitau la masă* [22].

...în timp ce ***eu şi alţii*** *ca mine care nu trăim decît în prezent...* [23].

Nici vorbă, lasă copilul aici, sau crezi că ***eu şi Ana*** *nu sîntem* în stare *să avem grijă de ea ?* [24]

...în care nu triumfam decît ***eu şi Silvia*** [25].

...la care ar fi vrut să iau parte şi eu, ***eu, el şi Matilda...*** [26].

...şi aveam să gîndesc că noi trei, ***eu, Matilda şi el*** *... trebuia să murim* [27].

---

[17] Gramatica Academiei, ed. a II-a, vol. II, p. 106—107.

[18] Iorgu Iordan, *Limba română contemporană,* ed. 1954, p. 599.

[19] Valeria Guţu Romalo, *Sintaxa limbii române.* Probleme şi interpretări, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1973, p. 114.

[20] Gh. Bulgăr, *Limba română. Sintaxă şi stilistică,* Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1968, p. 43.

[21] Iorgu Iordan, *op. cit.,* p. 596, şi Theodor Hristea, *Subiectul şi propoziţia subiectivă,* în *Sinteze de limba română,* p. 119.

[22] Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni,* vol. I, Editura Cartea românească, 1980, p. 101.

[23] Idem, *ibidem,* vol. II, p. 174.

[24] Idem, *ibidem,* vol. II, p. 184.

[25] Idem, *ibidem,* vol. III, p. 207.

[26] Idem, *ibidem,* vol. I, p. 123—124.

[27] Idem, *ibidem,* vol. I, p. 177. În ultimele două exemple nu este vorba de subiecte multiple, ci de opoziţii. Le-am reprodus aici, deoarece sînt foarte elocvente pentru teza pe care o susţin. Pentru alte situaţii similare celor din textele de mai înainte, a se vedea şi vol. I, p. 128, 129, 374 ; vol. III, 161 şi altele.

Exemplele s-ar putea înmulți, însă cred că cele reproduse aici sînt deocamdată suficiente.

Din cele expuse sumar aici rezultă că structurile de tipul *eu și tu învățăm* sînt nu numai corecte, ci și singurele cu adevărat literare. De aceea mi se pare surprinzător faptul că recenzenta a folosit cu atîta ușurință un calificativ așa de grav, fără a se documenta suficient în prealabil.

7. În prima parte a recenziei se afirmă că manualul „pare greoi" [28] (p. 170). Cu toate acestea, recenzenta propune **să se insiste,** la cap. **Rădăcină, temă, terminație,** la articolul hotărît *lui*, la pronumele personal de politețe, la adjectivul articulat cu valoare de substantiv, la pronumele și adjectivul demonstrativ de identitate sau se cere să se explice termenii *literar*, *regional* și *popular* ori unele cuvinte ca *iezături*, *smîrc*, *sălciu*, *a simula*, *exponate*. În felul acesta nu s-ar ajunge oare ca manualul să devină și mai greoi? În forma lui experimentală, manualul de gramatică pentru clasa a V-a avea 120 de pagini. După revizia din 1976, ca urmare a sugestiilor primite de la profesorii care predau limba română în școli, a ajuns ca, în forma definitivă, să aibă 165 de pagini. Trebuie să ajungem poate la 200 de pagini?

8. În finalul recenziei se face și următoarea recomandare : „...manualul de gramatică destinat clasei a V-a ar putea să beneficieze **de o nouă ediție** (s.n.) revăzută" [29].

Probabil că recenzenta nu știe că manualele școlare se revăd în fiecare an de către autor și de către redactorul de carte, completîndu-se, atunci cînd este cazul, cu unele detalii sau reformulîndu-se unele pasaje.

Deși inițial manualul de clasa a V-a urma să fie folosit numai pînă în anul școlar 1980—1981, din motive obiective s-ar putea să fie reeditat și pentru anul școlar 1981—1982. În vederea acestei eventuale reeditări, am recitit în întregime acest manual, ținînd seama și de diversele propuneri care s-au făcut între timp în unele publicații de specialitate. N-am trecut cu vederea nici observațiile făcute în recenzia în discuție, din care am reținut, cu tot regretul, numai două : a) la p. 152 am înlocuit termenul **cratimă** cu denumirea mai uzuală **liniuță de unire,** deși menținerea lui nu era o eroare de ordin pedagogic, alineatul respectiv fiind un preambul la capitolul despre semnele de punctuație și de ortografie, și b) la p. 63 am reformulat alineatul referitor la formele neaccentuate *îmi*, *îți*, *îi*, *îl* ale pronumelui personal.

Celelalte pretinse erori sau inadvertențe de care s-a ocupat recenzenta n-au putut fi luate în considerație din motivele expuse mai înainte.

Ianuarie 1980 *București, str. Dr. I. Ghiulamila 21*

---

[28] Aceasta este singura observație care mi-a dat mult de gîndit. Păcat că, din motive obiective, nu va putea fi satisfăcută.

[29] *Loc. cit.*, p. 171.

CONSULTAȚII

DE

IORGU IORDAN

Prof. emerit Florian Popescu, Fierbinți — Ilfov

1. În actualul manual de gramatică pentru clasa a VII-a, pronumele de întărire este definit în mod diferit decît în Gramatica Academiei, în care se spune că „pronumele de întărire însoțește un substantiv sau un pronume cu scopul de a preciza obiectul determinat" (vol. I, p. 154). În manual se spune că acest pronume **înlocuiește** un substantiv sau un pronume (cls. a VII-a, p. 53). Care definiție este mai corectă, cea din Gramatica Academiei sau cea din manual?

2. În Gramatica Academiei, vol. I, p. 279, la „Observații" se încearcă a se face un istoric al formelor *s*, *is*, *sînt*. Pentru mine nu sînt clare cîteva probleme ale acestor forme ale verbului *a fi:*

a) forma *s* provine din *sum* sau din *sînt* neaccentuat?

b) ce se înțelege prin *sint* neaccentuat?

c) ce se înțelege prin afirmația că „Pe lîngă forma *s*, la persoana a III-a plural a existat de la început și forma *sînt*, care provine din forma latină *sint* accentuat"? Cînd „*sint*" latin era accentuat și cînd neaccentuat? Ce înseamnă „de la început"? Cam din ce secol, fiindcă se știe că *î* a apărut mult mai tîrziu în limba română? Nu cumva la început s-a folosit forma *sunt* și abia mai tîrziu *sînt*. Nu vi se pare că ar fi mai normal să se folosească și acum, în scrierea literară, forma *sunt* provenită din lat. *sunt?* Nu credeți că scriitorii noștri de azi vor impune această formă, mai ales că ea se sprijină și pe reeditarea clasicilor cu forma *sunt?*

I. Definiția din „Manual" este, evident, greșită. Pronumele de întărire apare, c o r e c t, totdeauna ca însoțitor (= întăritor !) al altui pronume sau al unui substantiv: *eu însumi*, *el însuși* etc.; *Arghezi însuși*, *românii înșiși* etc. Autorul (sau autorii?) „Manualului" s-a lăsat indus în eroare de faptul că la unii intelectuali, cred, ardeleni, se întîlnesc construcții cu pronumele de întărire folosit singur. Dacă nu mă înșală memoria, am găsit acest uz chiar la Sextil Pușcariu, mare lingvist, dar nu totdeauna un adevărat model de limbă literară la nivelul cel mai ridicat [1].

II. A doua întrebare pune probleme mai multe și mai grele, aceasta, din cauza complexității, ca să nu spun a complicațiilor, artificiale, pe care le creează o confuzie, provocată, în primul rînd, de ignorare, voită sau, mai ales, involuntară, a faptelor. Autorul scrisorii se referă, în partea ei finală, la posibilitatea, care parcă l-ar bucura, ca punctul de vedere al

---

[1] Vezi și Mirela Teodorescu, *Pronumele de întărire*, LL, III, 1979, p. 392—393; Elena Berea-Găgeanu, *Pronumele de întărire în româna contemporană*, LR, XXIX, 1980, nr. 3, p.183—186.

scriitorilor — din fericire, zic eu, nu al tuturor şi nici al celor mai buni — să triumfe prin impunerea lui *sunt* în locul lui *sînt*. N-ar fi de mirare. Nu s-a impus, printre publicişti, *la modul absolut* în locul lui *în mod absolut*, şi aceasta, credem, numai pentru că formula cu *la* a fost folosită de G. Călinescu, sub influenţa it. *a(l) modo...?* (Şi, cu riscul de a fi... combătut violent, nici marele nostru istoric literar n-a fost şi nu poate fi absolut totdeauna un model vrednic de imitat în această privinţă.)

Dar să ne întoarcem la... oile noastre. Prof. Florian Popescu înclină să creadă că forma originară va fi fost *sunt* şi că *sînt* ar fi apărut mai tîrziu. De ce nu se întreabă însă cum s-ar explica înlocuirea lui *sunt* prin *sînt?* Pentru cunoaşterea raportului cronologic dintre *sînt* şi *sunt* este suficientă consultarea „Dicţionarului (tezaur) al limbii române" (al Academiei, cum i se spune curent), tomul II, 1 (1934), de unde se constată următoarele lucrări pe care le enumerăm aici. (Le dau în ordine aproximativ cronologică, fiindcă-i vorba de... vechime !)

Că eu dintru tine *sintu... (Cuvinte din bătrîni)*; ... scriind că *sânt* din talhari" (Neculce); un trup *simtem* (Varlaam); nu *sântem* lăcuitori în această lume (acelaşi); Fiii lor nu *sânt* ştiind... (Biblia de la Bucureşti); După vrednicie *sînteţi* fericiţi (Mineiul, 1776). Cred că aceste fapte sînt mai elocvente decît toate afirmaţiile izvorîte, poate, adesea şi dintr-un sentiment mai mult decît onorabil, care, orice am zice, n-are ce căuta în discuţiile ştiinţifice. Dacă trecem la secolul al XIX-lea, constatăm aceeaşi situaţie, atît la scriitorii moldoveni şi munteni, de nuanţă cultă, cît şi la cei „populari" (Creangă, Ispirescu, Sbiera). De altfel, în partea finală a articolului *fi* din Dicţionarul Academiei, elaborat sub conducerea a r d e l e a n u l u i Sextil Puşcariu, citim (p. 113): „Formele *sum, sunt, suntem, sunteţi* s-au introdus în limba literară prin şcoala latinistă". Acest punct de vedere este şi al celor doi şefi de şcoală filologică de la începutul secolului nostru: A. Philippide şi O. Densusianu. Pot adăuga şi mărturia... mea, nu în calitate de lingvist, ci în aceea de... nonagenar, cu memoria încă bună, mai ales cînd e vorba de vremea copilăriei: n-am auzit niciodată în casa părinţilor mei, analfabeţi, şi nici la vecinii noştri, şi ei fără ştiinţă de carte, forme cu *-u-* în loc de *-î-*.

La celelalte puncte ale întrebării răspunsul e mult mai simplu 1. Forma *s* nu poate proveni din *sum*, ci din *sînt*, dovadă, dacă ar mai fi nevoie, faptul că ea apare şi la persoana a III-a plural, unde *sum* n-are nici un amestec. De altfel, din *sînt* a putut apărea, în poziţie neaccentuată, *st*, care nu s-a putut menţine (cu *t*) din cauze strict fonetice. La Buzău am auzit, la oameni cu studii liceale şi universitare, *stem* şi *steţi* pentru *sîntem* şi *sînteţi*. 2. Prin „*sînt* neaccentuat" se înţelege lipsa accentului pe *sînt* în f r a z ă: vorbitorul accentuează puternic cuvîntul însoţitor al verbului, fiindcă îl „simte", ca semnificaţie, mai important. Avem un fenomen de aşa-zisă fonetică sintactică. 3. Formularea (din Gramatica Academiei, se pare): „Pe lîngă forma *s*, la persoana a III-a plural a existat de la început şi forma *sînt*, care provine din forma latină *sint* accentuat" este cam confuză. Mai întîi, ceea ce am spus sub punctul 2 despre română mi se pare valabil şi pentru latină (ca şi pentru orice altă limbă să zicem indoeuropeană). Stîngăcia exprimării, ca să nu mă refer la eroarea pe care o implică, apare în construcţia „de la început": s-ar părea — aşa poate fi interpretat citatul — că încă din latină exista un *s* (echivalentul neaccentuat al lui

sint), ceea ce este, firește, absurd. „De la început" înseamnă, trebuie să însemneze, că, la început, a existat numai *sint* (în latină) și *sînt* (în română) și că acesta din urmă a devenit u l t e r i o r *st* (cum s-a arătat mai sus, la punctul 1). În sfîrșit, mă mai opresc la o afirmație, foarte vagă, a tov. Florian Popescu în legătură cu *î* (de la *îs* pentru *s) :* „...se știe că *î* a apărut mult mai tîrziu în limba română" ! Este vorba de fonemul *î* ca atare ori de apariția lui înaintea lui *s* (ca și înaintea lui *mi, ți, și : îmi, îți, își)* ? Contextul arată clar că nu ne putem gîndi decît la *î* protetic al lui *îs*. Apariția lui este atestată, cel puțin la pronumele amintit, încă din secolul al XVI-lea.

August 1980

București, str. Sofia 21

SUMARUL REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1980

LINGVISTICĂ GENERALĂ

BIDU-VRĂNCEANU ANGELA, Paradigmatic și sintagmatic în semantică, **1**, p. 3—10.
BOGDAN-DASCĂLU DOINA, Funcția metalingvistică a numelor proprii și a derivatelor lor în limbajul criticii literare, **3**, p. 187—192.
KIS EMESE, Semnificația informațională a tendințelor limbii române, **3**, p. 235—238.
TOMA ELENA, Probleme ale structurii textului : metatextul, **5**, p. 559—561.

ISTORIA LINGVISTICII

AVRAM MIOARA, 200 de ani de la prima gramatică tipărită a limbii române, **6**, p. 573—584.
ZUGUN PETRU, Un precursor latin al fonologiei, **3**, p. 285—287.

ISTORIA LIMBII

BRÂNCUȘ GR., Poziția cuvintelor din substrat în ansamblul lexicului românesc, **5**, p. 457—460.
FRÂNCU C., Din istoria verbelor neregulate : perfectul simplu și mai mult ca perfectul verbelor ***a da*** și ***a sta***, **4**, p. 307—318.
GHEȚIE, ION, Conjunctivul prezent al verbului ***avea***. Considerații istorice, **5**, p. 487—488.
GHEȚIE ION, Un vechi fonetism românesc : epenteza lui [u] în ***să aiub, coiuf, cuiub, cuiuva***, **3**, p. 211—212.
HASAN FINUȚA, Tendința de invariabilitate a unor pronume relative, **3**, p. 217—219.
KIRÁLY FR., *-Á* nemotivat de etimon, **3**, p. 231—234.
NESTORESCU VIRGIL, Elemente de frazeologie românească veche în documentele slavo-române, **3**, p. 253—256.
POPESCU-MARIN MAGDALENA, Superlativul relativ în limba română a secolului al XVI-lea, **5**, p. 529—531.
SARAMANDU MANUELA, Un procedeu de îmbogățire a terminologiei juridic-administrative din perioada 1780—1850 : derivarea, **5**, p. 547—550.
VASILIU LAURA, Rom. ***printru*** și ***pentru***, **5**, p. 563—565.
VRACIU ARITON, Unele considerații asupra raporturilor dintre traco-dacă și alte limbi indo-europene, **3**, p. 281—284.

GRAMATICĂ

BEREA-GĂGEANU ELENA, „Pronumele de întărire" în româna contemporană, **3**, p. 183—186.
BEREA-GĂGEANU ELENA, Pronumele nedefinite compuse cu ***oare-*** în limba română literară contemporană, **5**, p. 451—455.
CIOMPEC GEORGETA, Observații asupra particulelor adverbiale în limba română, **2**, p. 85—95.
CRAȘOVEANU D., Considerații privind circumstanțialul instrumental, **6**, p. 591—596.
FRÂNCU C., Formele de persoana a II-a singular de la imperativul negativ al verbelor ***a avea, a fi, a (a)duce, a face, a zice***, **1**, p. 27—33.
GRUIȚĂ G., Conective gramaticale — conective semantice, **6**, p. 597—603.
GUȚU ROMALO VALERIA, Opoziția de număr în limba română contemporană, **3**, p. 213—216.
MILAȘ CONSTANTIN, O valoare a conjuncției ***că***, **5**, p. 507—510.
NEAMȚU G. G., Despre construcția „***a trebui***+participiu", **5**, p. 511—514.

NEAMȚU G. G., Despre flexiunea cazuală a numeralului, 3, p. 249—251.
PURDELA-SITARU MARIA, Calcuri lingvistice în unele texte blăjene din secolul al XVIII-lea, 2, p. 97—104.
RĂDULESCU MARINA, Relația sintactică dintre subiect și predicat, 1, p. 11—26.
TEODORESCU ECATERINA, Comparația și complementul comparativ, 6, p. 585—589.

VOCABULAR

AVRAM ANDREI, Note etimologice, 3, p. 179—182.
BALACCIU JANA, Rolul semantic al adjectivului *bun*, 5, p. 447—449.
CALOTĂ ION, Fonetisme și arii pentru „rîndunică". Considerații etimologice, 2, p. 105—109.
CARABULEA ELENA, O problemă de omonimie morfematică : *-ei* sufix sau forma de plural a sufixului *-el*, 5, p. 461—462.
CONTRAȘ E., Din terminologia casei : *băbură*, 3, p. 197—200.
COSTINESCU MARIANA, Note lexicale și etimologice. Atestări în „Propășirea", 1, p. 37—38.
CREȚA ZORELA, Un exemplu de echilibru semantic : cuvîntul *sărac*, 5, p. 463—466.
DĂNĂILĂ ION și MICHĂESCU RADU, Banca de date fono-morfo-semantice a limbii române, 5, p. 471—476.
DIMITRESCU FLORICA, *Impact*, 3, p. 201—204.
GEORGESCU MAGDALENA, Completări la Dicționarul Academiei, 3, p. 205—210.
HRISTEA THEODOR, Derivarea regresivă postparticipială în limba română, 5, p. 497—500.
IONESCU ADRIANA, Sufixul românesc *-ură*, 5, p. 501—502.
ISTRATE GAVRIL, *A(leș), (a)leșui, (a)leșuire, (a)leșuitor, leșnic, leșuială, leșuitură*, 3, p. 227—229.
MAREȘ LUCREȚIA, Accentuarea unor nume de familie, 3, p. 245—246.
NESTORESCU VIRGIL, Etimonul îndepărtat sau etimonul direct al cuvîntului?, 5, p. 515—517.
NUȚĂ ION, Note lexicale și etimologice din terminologia viticolă, 5, p. 519—523.
POPESCU-SIRETEANU ION, Etimologii *(mămărúță, măriúță, buburúză, gărgăriță, mărgăriță, paparúgă)*, 5, p. 533—536.
POPESCU-SIRETEANU ION, *Dealu bărbat*, 3, p. 257—258.
RĂDULESCU MARINA, Despre moțiunea numelor de agent în *-or, -er*, 5, p. 537—541.
ROBCIUC I., Aspecte ale influenței românești asupra graiurilor ucrainene vecine, 5, p. 543—546.
ROBCIUC I., Etimologii, 3, p. 267—268.
SECHE LUIZA, Macrofilie, ștampilofilie, ștampilografie, 3, p. 269—271.
SUCIU EMIL, Note etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă, 5, p. 551—554.
ȘERBAN FELICIA, Note semantice : *țintă* 'punct', 5, p. 555—556.
ȘUTEU FLORA, Un neologism recent : *fiabilitate*, 5, p. 557—558.
TODOROV, AT. TODOR Note lexicale și etimologice. Un cuvînt bulgăresc de origine românească : *кáчур (кáчор, кáчура)*, 1, p. 35—37.
VRABIE EMIL, Etimologii, 5, p. 567—568.

DIALECTOLOGIE

IANCU VICTOR, Pentru un atlas lingvistic al românei standard, 3, p. 221—225.
TURCULEȚ ADRIAN, Alomorfele pronumelui *mi* în graiul cîmpulungean, 3, p. 275—279.

LIMBA LITERARĂ ȘI STILISTICĂ

BĂLAN-MIHAILOVICI AURELIA, Construcții negative cu valori stilistice în texte vechi românești, 3, p. 247—248.
CHIVU GH., Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). I, 2, p. 111—122.
DASCĂLU CRIȘU, Metafora disjunctivă, 5, p. 467—470.
DORCESCU EUGEN, Simbolul artistic în „Cuvinte potrivite", 5, p. 477—481.
GHEȚIE ION, „Patria" lui Mariu Chicoș Rostogan, 1, p. 39—46.
MANCAȘ MIHAELA, Două tehnici narative la Sadoveanu : „acronia" și „povestirea de cadru", 4, p. 291—298.

MAREŞ ALEXANDRU, Cea mai veche culegere de extrase religioase traduse în limba română. **3**, p. 239—243.
MAREŞ LUCREŢIA, Dislocare şi conversiune la Tudor Arghezi, **5**, p. 503—505.
NEGOMIREANU DOINA, T. Arghezi — particularităţi ale valorificării lexicului românesc, **4**, p. 299—303.
ŞUTEU FLORA, Greşeli de stil, **3**, p. 273—274.
ŢURLAN VAL., Sînt ***dunăriţă*** şi ***sireţel*** creaţii sadoveniene?, **4**, p. 305—306.

FILOLOGIE

BUZĂ EMANUELA, Contribuţii la localizarea traducerii româneşti a ***Învăţăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie***, **2**, p. 139—148.
COSTINESCU MARIANA, ***Biblia*** lui Luther, unul din izvoarele ***Apostolului*** coresian, **2**, p. 127—137.
GHEŢIE ION, Factori interni şi factori externi în problema începuturilor scrisului în limba română, **2**, p. 123—126.
MAREŞ ALEXANDRU, Contribuţii la identificarea unor texte româneşti fragmentare din secolul al XVII-lea, **1**, p. 47—52.
HASAN FINUŢA, V. rom. ***împărea*** „părea" sau ***(î)m părea***?, **5**, p. 493—496.

ONOMASTICĂ

GOICU VIORICA şi SUFLEŢEL RODICA, Toponime în ***-eşti*** şi ***-ón*** în Banat, **1**, p. 53—59.
OANCĂ TEODOR, Toponime care prezintă fenomenul palatalizării labialelor în Oltenia, **5**, p. 525—527.

CULTIVAREA LIMBII

AVRAM MIOARA, O greşeală de limbă şi de gîndire: contradictio in adiecto, **1**, p. 61—65.
CIOBANU FULVIA, Unele întrebuinţări ale liniei de pauză în scrierea noastră actuală, **3**, p. 193—196.
GUŢU ROMALO VALERIA, Flexiunea numeralului, **2**, p. 149—152.
IORDAN IORGU, Note lingvistice (şi...polemice), **6**, p. 605—607.
RĂDULESCU MARINA, Despre scrierea şi pronunţarea neologismelor conţinînd la origine sufixul fr. ***-eur(-euse)***, **3**, p. 259—265.

METODICA PREDĂRII

FLOREA MELANIA, ***Nişte, unii, cîţiva*** — în predarea limbii române la străini, **5**, p. 483—486.
GUŢU ROMALO VALERIA, Textul literar: modalitate de cultivare a exprimării elevilor, **5**, p. 489—492.

NOTE ŞI COMENTARII

GHEŢIE ION, Prima carte românească scrisă cu alfabet latin, **2**, p. 159.
IORDAN IORGU, Note lingvistice. ***Toporaş***, **2**, p. 161—162.
IORDAN IORGU, Probleme de lingvistică la radio, **1**, p. 67—69.
POPESCU ION, Pe marginea unei recenzii, **6**, p. 609—616.
ŞUTEU FLORA, Cu privire la delimitarea rădăcinii derivatelor cu ***-inţă***, **1**, p. 71—76.
TRANDAFIR GH. D., Cu privire la statutul propoziţiei subordonate în limba română, **2**, p. 153—157.

CONSULTAȚII

AVRAM MIOARA, Poate fi vocativul parte de propoziție?, **2**, p. 163—164.
IORDAN IORGU, Consultații, **6**, p. 617—619.
MAREȘ ALEXANDRU, Consultații, **4**, p. 319.
ȘUTEU FLORA, Consultații, **1**, p. 78—79.
VASILIU LAURA, Consultații, **1**, p. 77; **2**, p. 164—165.

RECENZII

ANGHELESCU MIRCEA : Paul Păltănea, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V. A. Urechia"*, Galați, 1979, 324 p., **2**, p. 173—174.
DOBRE MARIA : Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, 360 p., **2**, p. 167—170.
MODORAN FILOFTEIA : Ion Popescu, *Gramatică și noțiuni de fonetică și vocabular. Manual pentru clasa a V-a*, București, Editura didactică și pedagogică, 1978, 167 p., **2**, p. 170—173.
POPESCU-SIRETEANU ION : Ilie Dan, *Toponimia Văii Solonețului*, Iași, Tipografia Universității „Al. I. Cuza", 1979, 280 p., **1**, p. 81—82.

DIVERSE

DĂNĂILĂ ION și POPA ELEONORA, Bibliografia românească de lingvistică (BRL, 22, 1979) — **4**, p. 321—442.
Indicele revistei pe anul 1980, **6**, p. 625—665.

INDICELE REVISTEI PE ANUL 1980

INDICE DE MATERII*

A

A accentuat trecut la *u* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 140 ; ~ aton 41 trecut la *ă* la I. L. Caragiale 44.
ACCENTUARE, ~ a unor nume de familie 245—246.
ACOMODARE, ~ a regresivă a lui *m* 276—277.
ACORD, ~ ul numeralului 150—151 ; ~ ul între subiect și predicat 12, 16, 21, 23.
ACRONIE, ~ a la M. Sadoveanu 291—293.
ADJECTIV, ~ e folosite adverbial cu funcție de complemente circumstanțiale instrumentale 594—596.
ADMINISTRATIV, derivarea în terminologia ~ ă din perioada 1780—1850 547—550.
ADSTRAT, ~ ul limbii române 222.
ADVERB, ~ e cu funcție de complement circumstanțial instrumental 593.
ADVERBIAL, particule ~ e 85—94 : funcție deictică 88.
AFEREZĂ 533, 536, 544, 552.
AFIX gramatical 74 și lexical 73.
AFRICATĂ, ~ a *ĉ* trecută la *ŝ* 44—47 și ~ a *ĝ* trecută la *ž* 45 la I. L. Caragiale.
AGENT, moțiunea numelor de ~ terminate în *-or, -er* 537—541.
ALBANEZĂ, cuvinte din indo-europeană 501—502, latină 502 și română 534 în ~, cuvinte din substrat în ~ 458 ; asemănări dintre ~ și traco-dacă 282 ; cuvinte comune cu româna 501.
ALOMORF, ~ ele pronumelui personal *mi* în graiul cîmpulungean 275—277.
ALTERNANȚĂ, ~ a *o/oa* 73 și *sc/șt* 73.
AMBREIOR 602—603.
AMPLIFICATIV 85.
ANACOLUT 12.
ANACRONIE 291.
ANALEPSĂ 291.
ANALIZĂ lexicală componențială 7 paradigmatică și sintagmatică 6.
ANALOGIE 285.
ANOMALIE 285.
ANTICIPARE, ~ a informației lingvistice 237.
ANTONIM 5, 171, 609 ; ~ ele în terminologia juridico-administrativă de la 1780—1850 550 ; ~ e la T. Arghezi 302.
ANTROPONIM 56—57.
APOZIȚIE în vocativ 163.
ARGOU 221.
ARMEANĂ, asemănări și apropieri între ~ și traco-dacă 282—283.
AROMÂNĂ, cuvinte din ~ în bulgară 515.
ARTICOL, ~ ul *al* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 143.
ASIMILARE, ~ a lui *m* 535.
ASURZIRE, ~ a lui *b* 534.
ATESTARE, noi prime ~ ări pentru *Dicționarul Academiei* 207—210.
ATLAS, ~ ul lingvistic al românei standard 221—225.
ATON vezi NEACCENTUAT.
ATRIBUT 16, 63 ; ~ ul ca al doilea termen al comparației 585—586.
ATRIBUTIV de bază 20.
AUTOHTON, elementul ~ în română 457—460, 501—502, 534.
AUTOR, pluralul ~ ului 119.
AUTOREGLARE în limbă 236.

Ă

Ă aton la I. L. Caragiale 41 ; ~ neaccentuat trecut la *e, o* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* ; ~ neaccentuat din etimon 231—234.

B

B, asurzirea lui ~ 534.
BALTO-SLAVĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 282.
BANCĂ, ~ a de date fono- morfo- semantice a limbii române 471—476.
BIBLIE, ~ a lui Luther ca izvor al *Apostolului* lui Coresi 127—137.
BIBLIOGRAFIE, ~ a românească de lingvistică 1979 321—442.
BILINGVISM 221—222.
BLANC, ~ ul ca semn de punctuație 195.
BULGARĂ, cuvinte din aromână 515, franceză 515—517, germană 515—516, greacă 516, italiană 515—516, portugheză 515,

* Cifrele trimit la paginația în continuare a revistei ; corespondența acestei paginații cu numerele este următoarea : p. 1—82 = nr. 1 ; p. 83—174 = nr. 2 ; p. 175—288 = nr. 3 ; p. 289—442 = nr. 4 ; p. 443—568 = nr. 5 ; p. 569—605 = nr. 6.

română 35—37, 516—517, rusă 515—521, 534—535, spaniolă 515 și turcă 552 în ~; cuvinte din ~ în română 38, 182, 498, 514, 535, 544, 554, 568; *Dicționarul limbii* ~ *e* 555—557.

C

C, epenteza lui ~ 568.
CADRU, metafora ~ 478; narațiunea cu ~ la M. Sadoveanu 297.
CALC semantic și de structură 97; ~uri 97—104, 116—118 din franceză 498, germană 100—103, greacă 98—102, latină 98—99, maghiară 98, rusă 100 și slavă 98, 102 în română; ~uri în texte blăjene din sec. al XVIII-lea 97—104; ~uri din română în slavă 98.
CATEGORIE, schimbarea ~i gramaticale 77—78.
CAUZAL, conectiv semantic ~ 599.
CAZUAL, flexiunea ~ă a numeralului 249—251.
CELTICĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 282.
CIRCUMSTANȚIAL, complemente ~e comparative 585—589, cumulative 26, 591, de excepție 591, instrumentale 591—596, de mod 585—586, opoziționale 2, 591, de relație 168, sociative 26, de timp 168; conective semantice ~e 598—602; propoziția ~ă de mod 169.
COMPARATIV, complement circumstanțial ~ 585—589.
COMPARAȚIE 588—589.
COMPLEMENT circumstanțial comparativ 585—589, cumulativ, de excepție 26, 591, de mod 585—586, opozițional 2, 591, de relație 168, sociativ 26, de timp 168; al doilea ~ direct 26; ~ul indirect 168.
COMPLETARE, ~ări la *Dicționarul Academiei* (DA) 205—210 și la *Dicționarul limbii române* (DLR) 519—523.
COMPLETIV, relația de interdependență ~ă dintre subiect și predicat 25.
COMPONENȚIAL, analiză ~ă 7.
COMPUNERE, cuvinte formate cu elementul de ~ *auto* 63—64.
COMPUS, ~e în română 98—104.
COMPUTERIZARE 472.
COMUTARE în semantică 4—5.
CONCESIV, conective semantice ~e 599.
CONCLUSIV, coordonare ~ă 600.
CONDIȚIONAL, conective semantice ~e 600.
CONECTIV, ~e gramaticale și semantice 597—603; ~e circumstanțiale 598—602 și necircumstanțiale 602; ~e interenunțiale 598, interpropoziționale 507—508 și intrapropoziționale 598.
CONEXIUNE inversă negativă și pozitivă 237.
CONJUNCTIV, ~ul prezent al verbului *avea* 487—488.
CONJUNCȚIE, ~ii coordonatoare în frază 168.
CONSECINȚĂ, conective semantice de ~ 600.
CONSECUTIV, conective semantice ~e 600.
CONSOANĂ, ~ele labiale dure la I. L. Caragiale 41.
CONSONANTIC, grupul ~ *cs* redus la *s* 606.
CONSTELAȚIE 12.
CONSTRUCȚIE, ~a *trebuie* urmat de participiu 511—514; ~ii negative cu valori stilistice în texte vechi românești 247—248.
CONTAMINARE, cuvinte formate prin ~ 533, 535, 568.
CONTEXT, ~ul în semantică 6—7.
CONTRADICȚIE, ~a în definiție 63.
CONȚINUT, izomorfismul dintre planul ~ului și cel al formei 4; lexicologia ~ului 6.
CONVERGENT, tendințe ~e în limba română 236.
CONVERSIUNE, ~a la T. Arghezi 503—505.
COORDONARE 14, 167—170 conclusivă 600.
COORDONATOR, conjuncție ~oare în frază 168.
CORP fonetic 4.
CRATIMĂ, ~a ca semn de punctuație 195.
CREATIVITATE 559.
CRITICĂ funcția metalingvistică a numelor proprii în limbajul ~cii literare 187—191.
CULEGERE, cea mai veche ~ de extrase religioase 239—243.
CULTIVARE, textul literar și ~a exprimării elevilor 489—492.
CUMULATIV, conective semantice ~e 600; propoziții circumstanțiale ~e 599; complemente circumstanțiale ~e 26, 591.

D

D dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 143; ~ palatalizat la I.L. Caragiale, 40, 44.
DACĂ vezi TRACO-DACĂ.
DEFINIȚIE, contradicția în ~ 63.
DEICTIC, funcția ~ă a particulelor adverbiale 88; particule adverbiale ~ce 86—89.
DEPENDENȚĂ 26 complexă 15 și reciprocă 11.
DERIVARE, ~a în terminologia juridico-administrativă din 1780—1850 547—550; ~a regresivă 74, 497, 500, 535, 549—550 post-participială 497—500.
DERIVAT, funcția metalingvistică a ~elor de la numele proprii în limbajul criticii literare 187—191.

DESINENȚĂ, ~ele de plural *-e* și *-uri* 651.
DETERMINARE între subiect și predicat 11—12, 26.
DIALECT literar 606.
DICȚIONAR, ~*ul Academiei* (DA): completări la lista de cuvinte 205—206, primele atestări 207—210, sensuri 206, variante 206—207; ~*ul limbii române* (DLR): completări etimologice și lexicale 519—523; ~*ul limbii bulgare*: etimologii 515—517.
DIFTONG, ~ul *ea* trecut la *a* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 143 și la *e* la I. L. Caragiale 43; ~ul *ia* trecut la *ie* la I. L. Caragiale 43; ~ul *iu* trecut la *i* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 141.
DIRECT, al doilea complement ~ 26; etimon ~ 515—517.
DISIMILARE, ~a lui *ă* la *o* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 140; ~a lui *r* 103, 109, 533, 536.
DISJUNCTIV, metaforă ~ă 467—470.
DISLOCARE, ~a la T. Arghezi 503—505.
DISPARIȚIE, ~a lui *h* 181.
DISTRIBUȚIE, ~a în semantică 4.
DIVERGENT, tendințe ~e în limba română 235—236.
DOCUMENT, frazeologie românească veche în ~e slavo-române 253—236.
DUR, *d*, *j* 142, *n*, *p* 143, *s* 142, *ș* 143, *t* 142 și *z* 142—143 ~ în *Învățăturile lui Neagoe Basarab*; *s*, *ț* 41, 44 și *z* 42, 44 ~ la I. L. Caragiale.

E

E tonic trecut la ~ deschis 44; ~ aton păstrat la I. L. Caragiale 4; ~ după *ș* dur trecut la *ă* la I. L. Caragiale 42; ~ trecut la *i* la I. L. Caragiale 43 și în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 141.
ECONOMIZATOR 597.
ELEMENT predicativ suplimentar 26, 63, 512 ca al doilea termen al comparației 586; ~de compunere: *auto-* 63—64.
ENGLEZĂ, cuvinte din ~ în română 259—262, 265, 540.
EPENTEZĂ, ~a lui *e* 568, *f* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 141 și a lui *u* 212.
ETIMOLOGIC, completări ~ce la *Dicționarul limbii române* (DLR) 519—523.
ETIMOLOGIE multiplă internă 499; ~ populară 520, 554; ~ii din indo-europeană 501—502, latină 502 în albaneză; ~ii din *Dicționarul limbii bulgare* 516—517; ~ii din aromână 515, franceză 515—517, germană 515—516, greacă 516, italiană 515—516, polonă 516, portugheză 515, română 35—37, 516—517, 535, rusă 515—516, 534, spaniolă 514 și turcă 552 în bulgară; ~ii din latină în franceză 498, 500; ~ii din latină în germană 38; ~ii din latină 555 și română 584 în greacă; ~ii autohtone 457—460, 501—502, 534, din bulgară 38, 182, 498, 514, 535, 544, 554, 568, engleză 259—262, 265, 540, franceză 37, 117, 203, 233, 254—265, 270, 275, 497—498, 500, 518, 537, 557—558, germană 38, 62, 117—118, 161, 179, 181, 259—261, 267, 523, 540, 543, greacă 37, 116, 118, 295, 498, 500, 533, 538, 554, italiană 37—38, 117, 259, 263, 461, 498, 534, 538, 540, latină 53, 71, 86—87, 89, 91, 93, 103, 105, 117—118, 203, 236, 257, 308—309, 314—316, 461, 487—488, 497—499, 501—502, 516, 538, 581, 606, maghiară 144, 180, 182, 212, 227, 229, 231—234, 520, 534, polonă 36, 267, 507, rusă 38, 117, 118, 168, 179—180, 233, 267, 567, sîrbocroată 197, 199, 520, 535, 552—553, slavă 87, 93, 128, 181, 254, 316, 469, 498, 535, turcă 38, 233, 543, 551—554, țigănească 233 și ucraineană 36, 82, 179—180, 217—218, 567—568 în română; ~ii din română 534—535 și slavă 498 în sîrbocroată; ~ii din polonă 36, 544 și română 535, 543—546 în ucraineană.
ETIMON direct și îndepărtat 515—517; *ă* neaccentuat la ~ 231—234.
EXCEPȚIE, conectiv semantic de ~ 600; complementul circumstanțial de ~ 26, 591.
EXPRESIE, izomorfismul dintre planul ~i și cel al conținutului 4.
EXPRIMARE, textul literar și cultivarea ~ării elevilor 489—492.
EXTRAS, cea mai veche culegere de ~e religioase 239—243.

F

F epentetic în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 141; ~ palatalizat în Oltenia.
FAMILIE, accentuarea numelor de ~ 245—246; nume de ~ în *-escu* în Banat 57.
FENOTEXT 559—560.
FINAL, conectiv semantic ~ 599.
FLEXIONAR, matrice ~ă invariantă 474 și variantă 474—475.
FLEXIUNE 73; ~a 149—152 cauzală 249—251 a numeralului.
FONETIC, corp ~ 4.
FORMAL, restricție ~ă 26.
FORMĂ, ~ele neaccentuate ale pronumelui personal 172.
FRAGMENTAR, identificarea unor texte românești ~e din secolul al XVII-lea 47—52.
FRANCEZĂ, cuvinte din ~ în bulgară, 515—517 și în română 37, 117, 203, 233.

254—265, 270, 275, 497—498, 500, 518, 537, 557—558.
FRAZĂ, conjuncții coordonatoare în ~ 168.
FRAZEOLOGIE românească veche în documente slavo-române 253—256.
FRIGIANĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 283.
FUNCȚIE 448; ~a deictică a particulelor adverbiale 88; ~iile participiului 511—512; ~a metalingvistică a numelor proprii în limbajul criticii literare 187—191.

G

GENOTEXT 559—560.
GEOGRAFIC, serii sinonimice în terminologia ~ă a stilului științific 116—117.
GERMANĂ, cuvinte din latină în ~ 38; cuvinte din ~ în bulgară 515—516 și română 38, 62, 117—118, 161, 179, 181, 259—261, 167, 523, 540, 543.
GERMANICĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 282.
GERUNZIU, ~l complement circumstanțial instrumental 592.
GRAI, alomorfele pronumelui *mi* în ~ul cîmpulungean 275—277.
GRAMATEM 597.
GRAMATICAL, conective ~e 597—603; schimbarea categoriei ~e 77—78.
GRAMATICĂ, prima ~ tipărită a limbii române 573—584.
GREACĂ, cuvinte din latină în ~ 655; calcuri din ~ în română 98—103; cuvinte din ~ în bulgară 516, română 37, 116—118, 295, 498, 500, 533, 538, 554 și slavă 498.
GREFĂ 479—480.
GREȘEALĂ de stil 273—274.
GRUP, nume de ~ în toponimie 53.

H

H, dispariția lui ~ 181.
HIAT, evitarea ~ului 499.
HIPERCORECTITUDINE 142.
HITITĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 282.

I

IDENTIFICARE, ~a unor texte românești fragmentare din sec. al XVII-lea 47—52.
IDIOLECT 221—223.
ILIMITATE, ~a simbolului artistic 477—478.
ILIRĂ, asemănări și apropieri de traco-dacă 282—283.
IMAGINE 4.
IMPERATIV, ~ul negativ al verbelor *avea, duce, face, fi, zice* 27—31.
IMPLICAȚIE, raportul de ~ dintre subiect și predicat 11.
INDO-EUROPEANĂ, cuvinte din ~ în albaneză 501—502 și traco-dacă 502.
INDO-IRANIANĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 282.
INERENT, propoziție ~ ă 15, 25.
INERENȚĂ, raportul de ~ dintre subiect și predicat 11.
INDIRECT, complementul ~ 168; vorbire ~ ă 509.
INFINITIV, ~ ul complement circumstanțial instrumental 592.
INSTRUMENTAL, complementul circumstanțial ~ 591—596 exprimat prin adjectiv 594—596, adverb 593, infinitiv 592.
INTERACȚIONAL, model ~ al metaforei 468.
INTERDEPENDENȚĂ, ~a dintre subiect și predicat 11—15, 18, 20—26.
INTERDIALECT 222.
INTERENUNȚIAL, conectiv semantic ~ 598.
INTERFIX 498.
INTERPROPOZIȚIONAL, conective semantice ~e 507—508.
INTRAPROPOZIȚIONAL, conective semantice ~e 598.
INVARIABIL, pronume relative ~e 217—218.
INVARIANT în semantică 5—6; matrice flexionară și lexicală ~ă 474.
INVERS, conversiune ~ă negativă 237.
IOTACIZAT, verbe ~e în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 144.
ITALIANĂ, cuvinte din ~ în bulgară 516—517 și română 37—38, 117, 259, 263, 461, 498, 534, 538, 540.
IZOMORFISM, ~ul dintre planul conținutului și cel al expresiei 4.
IZOTOPIE, ~a vorbirii 598.

Î

Î trecut la *u* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 141; ~ păstrat la pronumele personale atone 494—496.
ÎNDEPĂRTAT, etimon ~ 515—517.
ÎNTĂRIRE, pronumele personal de ~ în limba română contemporană 183—186.
ÎNVĂȚĂTURĂ, ~*rile lui Neagoe Basarab*: localizare 139—148, particularități morfologice 143—144, fonetice 141—141.

J

J dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 143.
JARGON 221.
JURIDIC, derivarea în terminologia ~ă de la 1780—1850 547—550.

L

L transformat în *u* la I. L. Caragiale 42—43.
LABIALĂ, ~e dure şi moi în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* 41—42.
LATINĂ, ~a populară dunăreană 69; cuvinte din ~în bulgară, greacă 555 şi română 53, 71, 86—87, 89, 91, 93, 103, 105, 117—118, 203, 236, 257, 308—309, 314—316, 461, 487, 480, 497—499, 501—502, 516, 538, 581, 606; calcuri din ~ în română 98—99.
LEGE fonetică 605.
LEXEMATICA 6.
LEXIC, valorificarea ~ului românesc la T. Arghezi 299—303.
LEXICAL, matrice ~ă 474; paradigmă ~ă 4—6.
LEXICOLOGIE 6.
LIMBAJ, funcţia metalingvistică a numelor proprii în ~ul criticii literare 187—191.
LIMBĂ, opoziţia de număr în ~a română contemporană 213—216; ~*a română literară* scrisă şi vorbită 605—606, ~a scriitorului; conversiunea, dislocarea 503—505, valorificarea lexicului românesc 299—303 la T. Arghezi; localizarea limbii lui Marius Chicoş Rostogan al lui I. L. Caragiale 39—46; tehnici narative 291—295, valorificarea lexicului popular 305—306 la M. Sadoveanu.
LIMITATIV, conective semantice ~e 600.
LINIE, ~a de pauză în ortografia actuală 193—196.
LITERAR, dialect ~ 606.
LOCAL, conective semantice ~e 599.
LOCALIZARE, ~a limbii lui Marius Chicoş Rostogan 39—46.
LOCUŢIUNE, ~i prepoziţionale 592.
LOGICĂ, semantica şi ~a 3.

M

M. asimilarea lui ~ 535; ~ palatalizat 275.
MACEDONEANĂ, asemănări şi apropieri între vechea ~ şi traco-dacă 282.
MAGHIARĂ, cuvinte din ~ în română 144, 180, 182, 212, 227, 229, 231—234, 520, 524; calcuri din ~ în română 98.
MATRICE 5, 472—473 flexionară şi lexicală 474—475 în *Banca de date fono-morfo-semantice a limbii române*.
METAFORĂ cadru 478 disjunctivă 467—470, simbolică 478; modelul interacţional al ~ei 468.
METAFORIC, pseudodisjuncţie ~ă 468.
METALIMBĂ 4.
METALINGVISTIC, funcţia ~ă a numelor proprii în limbajul criticii literare 187—191.
METATEXT 559—561.
METATEZĂ, cuvinte formate prin ~ 182.
MOALE, labiale moi în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* 142.
MOD, complementul circumstanţial de ~ ca al doilea termen al comparaţiei 585—586; complementul circumstanţial de ~ comparativ 585; propoziţia circumstanţială de ~ 169.
MODAL, conective semantice ~e 599.
MODEL, ~ul interacţional şi cel substitutiv al metaforei 468.
MONOMEMBRU, propoziţia nominală ~ă 13.
MORFEM lexical la particulele adverbiale 88.
MORMFOLOGIC, particularităţi ~ce în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* 143—144,
MOŢIUNE, ~a numelor de agent în *-or, -er* 537—541.

N

N dur în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* 143; ~ palatalizat la I. L. Caragiale 40—41, 44.
NARAŢIUNE, ~a cu cadru la M. Sadoveanu 293.
NEACCENTUAT, forme ~e ale pronumelui personal 172, 494, 496.
NECIRCUMSTANŢIAL, conective semantice ~e 602.
NEDEFINIT, pronumele ~ în *oare-* 451—455.
NEGATIV, conexiune inversă ~ă 237; construcţii ~e cu valori stilistice în textele vechi româneşti 247—248; imperativul ~ al verbelor *avea, duce, face, fi, zice* 27—31.
NEOLOGISM, ~e în stilul ştiinţific vechi 116—117.
NOMINAL, predicat ~ 157; propoziţia monomembră ~ă 13.
NONDEPENDENŢĂ, relaţia de ~ a subiectului 15.
NOTĂ, ~a noţiunii 17.
NOŢIUNE 17.
NUCLEU, ~l în sintaxa transformaţională 15.
NUMĂR, opoziţia de ~ în limba română contemporană 213—216.
NUME, moţiunea ~lor de agent în *-or, -er* 537—541; accentuarea ~lor de familie 245—246; ~e de familie în *-escu* în Banat 57; ~e de grup în toponimie 53; ~ele predicativ 20, 24, 603 ca al doilea termen al comparaţiei 585—586; funcţia metalingvistică a ~lor proprii în limbajul criticii literare 187—191.
NUMERAL, acordul ~ului 150—151; flexiunea 149—152 cazuală 249—251 a ~ului.

O

O, alternanța lui ~ cu *oa* 73.
OBSERVATOR 560.
OMISIBILITATE, criteriul ~ății termenilor în definirea raporturilor dintre subiect și predicat 21, 26.
OMONIMIE 5.
OPOZIȚIE, ~a de număr în limba română contemporană 213—216.
OPOZIȚIONAL, complementul circumstanțial ~ 26 cumulativ 591 ; conective semantice ~e 600.
ORTOGRAFIE, blancul, cratima 195, linia de pauză 193—196 în ~a actuală.
OXIMORON 64.

P

P dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 142 și la I. L. Caragiale 42 ; ~ trecut la s 606—607 ; palatalizarea lui ~ 525—526.
PALATALIZARE, ~a dentalelor 141, 275, 525—527.
PARADIGMATIC, analiza ~ă în semantică 3—9.
PARADIGMĂ lexico-semantică 4—6.
PARADOX 64.
PARASINTETIC, formații ~ce 498.
PARTICIPIU, funcțiile ~lui 511—512 ; false ~ii 417 ; construcția *trebuie* urmată de ~ 511—514.
PARTICULARITATE, ~ăți din nord-vestul Transilvaniei și din sud-estul Transilvaniei în limbajul lui Marius Chicoș Rostogan 42—43 ; ~ăți fonetice 141—143 și morfologie 143—144 în *Învățăturile lui Neagoe Basarab*.
PARTICULĂ, ~e adverbiale 85—95 : funcție deictică 85—86, 88—89, morfeme lexicale 88.
PATRONIMIC 53.
PAUZĂ, linia de ~ în ortografia actuală 193—196.
PELASGICĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 282.
PERFECT, ~ul simplu al verbelor *da* și *sta* 307—316 ; mai mult ca ~ul verbelor *da* și *sta* 307—316.
PERSONAL, pronume ~e neaccentuate 172 cu *l* păstrat 494—496 ; ~e cu subiect 12 ; pronume ~e de întărire în limba română contemporană 183—186.
PLEONASM, 61, 64, 69.
PLURAL, desinențele de ~ *-e* și *-uri* 651 ; ~ul autorului 119.
PLURALIA tantum 214.
POLISEMIE 5.
POLONĂ, cuvinte din ~ în bulgară 526, română 36, 267, 567 și ucraineană 36, 544.
POPULAR, lexic ~ la T. Arghezi 300 ; etimologie ~ă 520, 544.
PORECLĂ 3.
POSTPARTICIPIAL, derivare regresivă ~ă 497—500.
POSTVERBAL 233.
POVESTIRE, ~a cu cadru la M. Sadoveanu 297.
POZITIV, conexiune inversă ~ă 237.
PREDICAT, raportul dintre ~ și subiect ; acord 12, 16, 21, 23, dependență reciprocă 11, determinare reciprocă 11—12, implicație 11, interdependență 11—15, 18, 20—26, inerență 11, omisibilitatea termenilor 21, 26 ; ~ nominal 157, regent 17—20, subordonat 16.
PREDICATIV, relație ~ă 11, 14 ; elementul ~ suplimentar 26, 63, 512 ca al doilea termen al comparației 585—586 ; nume ~ 20, 24, 603 ca al doilea termen al comparației 585—586 ; propoziție ~ă 157.
PREFIX, cuvinte formate cu ~ele *des-* 498, 549—550, *dez-* 549, *în-* 498, 549, *între-* 61, *ne-* 550, *sub(t)-* 549—550 și *supt-* 549 în română.
PREPOZIȚIONAL, locuțiuni ~e 592.
PREZENT, conjuctivul ~ al lui *avea* 487—488.
PROBĂ, ~a substituirii cu zero în stabilirea raporturilor dintre subiect și predicat 21, 26.
PRODUCTIVITATE 559.
PRODUCȚIE, textul ca ~ 559.
PROLEPSĂ 291.
PRONUME, ~le nedefinite în *oare-* în limba română contemporană 451—455 ; ~e personale neaccentuate 172 cu *l* păstrat 494—496 ; ~ personale cu subiect 12 ~ele personal de întărire în limba română contemporană 183—186 ; ~ relative invariabile 217—218.
PROPOZIȚIE inerentă 15, 25 nominală monomembră 13, predicativă 157, regentă 25, subiectivă 11—21, 26, 169 subordonată 153—157, circumstanțială de mod 169 cumulativă 599.
PROPRIETATE, ~a termenilor 61.
PROTOANATOLIANĂ, asemănări și apropieri cu traco-daca 283.
PROTOTRACĂ 283.
PSEUDODERIVARE regresivă 500.
PSEUDODIMINUTIV 161.
PSEUDODISJUNCȚIE metaforică 468.
PSEUDOSLAV, toponimie ~ă 81.
PUNCTUAȚIE, blancul, cratima 195 și linia de pauză 193—196 ca semne de ~.

R

R dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 143 ; disimilarea lui ~ 103, 109, 533, 536.
RADICAL 72—73,75 substantival și verbal 72.

RĂDĂCINĂ 72—75, 609—611.
REALIZAT, text ~ 559.
RECIPROC, referențialitate ~ă 469; raport de dependență 11, determinare 11—12 ~ă între subiect și predicat.
RECȚIUNE, 12 16, 21, 23—24.
REFERENT 4.
REFERENȚĂ 4.
REFERENȚIABILITATE reciprocă 469.
REGENT, predicat ~ 17—20; propoziție ~ă 25.
REGIONAL, lexic ~ la T. Arghezi 300.
REGRESIV, acomodare ~ă 276—277; derivare ~ă 74, 497, 500, 535, 549—550 postparticipială 497—500; pseudoderivare ~ă 500.
RELATIV, pronume ~e invariabile 217—218; superlativ ~ în limba română din secolul al XVI-lea 529—531.
RELAȚIE apozițională 14; ~a dintre subiect și predicat 11—25; dependență, inerență 11, interdependență 24—25, subordonare 24—25 și nondependență 15 predicativă 11, 14; complementul circumstanțial de ~ 168.
RELAȚIONAL, sens ~ 597.
REMEMORARE, ~a evenimentelor la M. Sadoveanu 291—292.
RESTRICȚIE formală 26.
ROMÂNĂ, cuvinte din ~ în bulgară 35—37, 516—517, 535, greacă 584, sîrbocroată 534—535 și ucraineană 545; atlasul ~ei standard 221—225; ~a comună: vocabularul fundamental 458.
RUSĂ, cuvinte din ~ în bulgară 515—516, 534—535 și în română 38, 117—118, 179—180, 233, 267, 567; calcuri din ~ în română 101.

S

S dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 142 și la I. L. Caragiale 41, 44; ~ trecut la *ș* 42.
SCHIMBARE, ~a categoriei și valorii gramaticale 77—78.
SCRIS, începuturile ~ului în limba română 123—126; limba literară scrisă 605—606.
SEGMENT care formează propoziție 153—157.
SEM 4—6.
SEMANTIC, calc ~ 97; conective ~ce 597—603; paradigmă ~ă 4—6; sem ~ 4.
SEMANTICĂ 3; ~a și logica, psihologia, sociologia 3; comutare 4—5, context 6—7, distribuție 4, paradigmatic și sintagmatic 3—4 în ~.
SEMIAUXILIAR de mod 511.
SEMN, ~ul lingvistic 3—4; ~e de punctuație: blanc, cratimă 195, linie de pauză 193—196, spațiul alb 195.
SEMNIFICANT 4.
SEMNIFICAT 3.
SEMNIFICAȚIE 465.
SENS 3, 437 relațional 597; ~uri neatestate în *Dicționarul Academiei* (DA) 206.
SERIE, ~ii sinonimice în terminologia geografică a stilului științific din texte vechi 116—117 și la T. Arghezi 302.
SIMBOL 478 artistic 477—481.
SIMBOLIC, metaforă ~ă 478.
SIMPLU, perfectul ~ al verbelor *da* și *sta* 307—316.
SINCOPĂ, ~a vocalei accentuate a participiului la I. L. Caragiale 44.
SINGULAR, ~e refăcute de la plurale 502.
SINONIM 5.
SINONIMIC, serii ~ce în terminologia geografică a stilului științific din texte vechi 116—117 și la T. Arghezi 302.
SINTAGMATIC analiza ~ă 3—9.
SINTAXĂ, nucleul în ~a transformațională 15.
SÎRBOCROATĂ, cuvinte din română în ~ 534—535; cuvinte din ~ în română 197, 199, 520, 535, 552—553.
SLAVĂ, frazeologie românească veche în documente ~ 253—256; cuvinte din greacă în ~ 498; cuvinte din ~ în română 87, 93, 128, 188, 254, 316, 461, 498, 535, calcuri din ~ în română 98—103.
SOCIATIV, complementul circumstanțial ~ 26.
SOCIOLECT 221—223.
SOCIOLOGIE, ~a și semantica 3.
SONORIZARE, ~a lui *f* 533.
SPANIOLĂ, cuvinte din ~ în bulgară 565.
SPAȚIU, ~l alb în ortografia actuală 195.
STANDARD, atlasul românei ~ 221—225.
STIL, greșeală de ~ 273—274; ~ul celor mai vechi texte științifice 111—122.
STILISTIC, construcții negative cu valoare ~ă în texte vechi românești 247—248.
STRUCTURĂ, ~a textului 559; calc de ~97.
SUBDIALECT literar 606.
SUBIECT, acordul dintre ~ și predicat 12, 16, 21, 23; raportul dintre ~ și predicat 6—12; ~ multiplu 616—617, regent 16; subiectul pronumelui personal 12.
SUBIECTIV, relație de convergență ~ă între subiect și predicat 24—25; propoziția ~ă 11—21, 26, 159.
SUBORDONARE 11, 14, 26 dublă 15 reciprocă între subiect și predicat 11.
SUBORDONAT, propoziții ~e 153—157; predicat ~ 16.
SUBORDONATOR, conectiv ~ 507.
SUBISTEM în semantică 5.
SUBSTANTIVAL, radical ~ 72.
SUBSTITUT 603; modelul ~ al metaforei 468.
SUBSTITUȚIE în semantică 4; ~a cu zero în raportul dintre subiect și predicat 21, 26.

SUBSTRAT 222; cuvinte din ~ în albaneză 457—458 și română 457—480.
SUFIX 660; cuvinte formate cu ~ ele *-eur -euse* 259—265, *-oir* 259 în franceză; cuvinte formate cu ~ ele *-adă*, *-aj* 188, *-al* 595, *-an* 77, *-ar* 245, 260, 548, 560, *-ard* 188, *-arisi* 552, *-aș* 89, 245, 548, *-at* 497—499, *-ă* 537—540, *-ălui* 549, *-ărit* 548, 550, *-ător* 260, *-e* 538, *-ea* 108, *-eală* 548, *-ean* 77, *-easă* 540, *-ei* 461—462, *-el* 305, 461—462, 548, *-er* 245, 259—262, 537—541, *-eră* 540, *-erie* 188, *-esc* 610, *-escu* 53—54, 57, *-eș* 245, *-ește* 188, 549, 610, *-ești* 53—59, *-eur* 261—262, 540, *-eură* 261, 540, *-euză* 263, 540, *-eză* 260, 263, 539—540, *-i* 549, *-ian*[1] 188, *-ian*[2] 188, *-ic* 595, *-ică* 107—108, 305, *-ice* 540, *-id* 188, *-ie* 548, 550, *-ier* 260, *-ime* 610, *-ină* 567, *-iță* 71—76, 610, *-ioară* 538, *-ior* 538, *-isi* 549, *-ism* 188, *-ist* 188, 549, *-işoară*, *-işor* 538, *-it* 498—499, 567, *-iță* 305, 535—536, 539—540, *-iv* 245, 459, *-iza* 188, *-log* 188, *-nic* 548, *-oară* 540, *-oare* 537—538, 540, *-ociu* 82, *-oń* 53—59, *-oňu* 54, *-or* 259—261, 537—541, *-ură* 538—540, *-otei* 268, *-oti*, 181, *-oză* 260, *-re* 87, *-toare* 214, *-tor* 214, 260, 548—550, *-ție* 549, *-uc* 459, *-ui* 459, 549, *-ur* 500, 502, *-ură* 501—502, *-ure* 500, *-ut* 498—499, *-uț* 246, 459, 533, 536, *-uță* 533—536, *-ză* 501.
SUPERLATIV, ~ul relativ în limba română din sec. al XVI-lea 529—531.
SUPIN, ~ul cu funcție de complement circumstanțial instrumental 592.

Ș

Ș dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 143.
ȘTIINȚIFIC, neologismele în texte ~ ce vechi 116—117; serii sinonimice în terminologia geografică a stilului ~ din textele vechi 116—117; stilul celor mai vechi texte ~ ce românești (1640—1780) 111—122.

T

T dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 142; palatalizarea lui ~ la I. L. Caragiale 40, 44.
TEMĂ 72—73, 171, 609—610 gramaticală și lexicală 73.
TEMPORAL, conective semantice ~e 599.
TENDINȚĂ, ~e convergente 236 și divergente 235—236.
TERMINAȚIE 71, 171—172, 609—610.
TERMINOLOGIE științifică 115—118, geografică 116—117, geometrică 118; ~ viticolă 519—523.
TEXT profund, realizat 559; ~ul ca producție 559; structura ~ului 559—561; stilul ~elor științifice din 1640—1780 111—122; construcții negative cu valori stilistice în ~e vechi românești 247—248; serii sinonimice în terminologia geografică a ~elor vechi românești 116—117; identificarea ~elor românești fragmente din sec. al XVII-lea 47—52; calcul în ~e blăjene din sec. al XVIII-lea 97—104.
TIMP, complementul circumstanțial de ~ 168.
TOHARICĂ, asemănări și apropieri cu tracodaca 282—283.
TOPICĂ, ~a subiectului și a predicatului 24.
TOPONIM, ~e în *-ești* și *-oń* în Banat 53—59; ~e slave și pseudoslave 81; ~e cu labiale palatalizate în Oltenia 525—527.
TOPONIMIE, ~ia văii Solonețului 81—82; nume de grup în ~ 53.
TRATAT, ~*ul de istorie a limbii române* (TILR) 68—69.
TRACO-DACĂ 69; cuvinte din indo-europeană în ~ 502; asemănări și apropieri între ~ și albaneză 282, armeană 282—283, balto-slabă, celtică 282, frigiană 283, germanică hitită 282, iliră 282—283, indo-iraniană, macedoneană veche, pelasgică 282, protoanatoliană 283.
TRANSFORMAȚIONAL, nucleul în gramatica ~ă 15.
TURCĂ, cuvinte din ~ în bulgară 552, română 38, 233, 543, 551—554 și sîrbocroată 552—553.

Ț

Ț dur la I. L. Caragiale 41, 44; sonorizarea lui ~ 533.
ȚIGĂNEASCĂ, cuvinte din ~ în română 233.

U

U trecut la *o* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 141; epenteza lui ~ 291—292.
UCRAINEANĂ, cuvinte din română în ~ 535, 545—546; cuvinte din ~ în română 36, 82, 179—180, 267—268, 567—568.
UNILATERAL, dependență ~ă 15, 26.

V

V dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 142; ~ trecut la *f* în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 142; palatalizarea lui ~ în Oltenia 527.

VALOARE, schimbarea ~ orii gramaticale 77—78 ; ~ orile articolului nehotărît 177.
VALORIFICARE, ~a lexicului românesc la T. Arghezi 299—303.
VARIANTĂ 4 ; ~ele matricelor flexionare 474—475 și lexicale 474 ale *Băncii de date fono-morfo-semantice a limbii române* ; ~e neatestate în *Dicționarul limbii române* (DLR) 206—207.
VELARIZARE, ~a lui *u* 536.
VERB copulativ 23—24 ; ~e iotacizate în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 144.
VERBAL, radical ~ 72.
VITICOL, terminologie ~ă 519—523.
VOCABULAR, ~ul fundamental al românei comune 458.
VOCATIV, apoziție la ~ 163 ; ~ul ca parte de propoziție 163—164.
VORBIRE indirectă 509 ; izotopia ~ii 598.
VORBIT, limbă literară ~ă 605—606.

Z

Z dur în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 142—143 și la I. L. Caragiale 42, 44.
ZERO, proba substituției cu ~ în stabilirea relației dintre subiect și predicat 21, 26.

INDICE DE AUTORI*

A

Aaron, Petru Pavel 98, 104
Aaron, Vasile, 174
Achirie, protopopul Hunedoarei 125
Adamescu, Gh. 261
Aemilianus P. Cornelius Scipio 285
Agîrbiceanu, I. 94, 228, 293
Akhmanova, O. S. 187
Albin, Jana 178
Albu, N. 32
Alecsandri, V. 29, 31, 38—39, 92, 168, 173—174, 209, 257, 291, 293, 299, 313, 318, 615
Alexandrescu, Ecaterina 15, 25
Alexandrescu, Gr. 299, 312, 317
Alexandrescu, Petre 259—260
Alexandrescu Sorin 453, 477, 478
Alexi, Theochar 555, 574
Alexics, G. 159
Amzulescu, Al. I. 257
Anatolie, ieromonahul Rîmnicului 114, 117
Andonie cel Mare 240
Anghelescu, Mircea 173—174
Antim, ieromonahul 114, 117
Antipa, Gr. 305
Apostol, P. 235
Ardeleanu, V. 57
Arghezi, Tudor, 64, 90, 93—94, [299—303], 468, 470, [477—481], [503—505]
Aricescu, C. D. 210
Arie, Constantin 558
Aristotel 285
Arnheim, R. 469
Aron , apostolul 240, 242
Arvinte, V. 545
Asachi, Gh. 38, 291, 313, 317, 556
Atanasescu, Lucia 491
Atoneanul, Atanasie 240—241
Avanzoni, Gabriela 221—222
Avram, Andrei 179—182, 315, 591, 597, 607
Avram, Mioara 61—65, 167, 193, 195—196, **573—584**

B

Bacovia, G. 299
Bahner, Werner 574
Balaceiu, Jana 447—449
Balász, I. 97, 233
Baldinger, K. 3, 7, 9
Bally, Charles 167
Balș, P. 38
Barborică, Elena 529, 564
Barbu, Eugen 89—90, 94, 184
Barnhart, Clarence L. 203
Barnhart, Robert K. 203
Baronzi, G. 519
Bart, P. 311
Bartoli, G. 105
Basarab, Neagoe 28, 32, 141—148, 310—311, 317
Bassarabescu, I. Al. 293
Băcescu, Mihai 268
Bălan, I. 100—102, 229
Bălan-Mihailovici, Aurelia 247—248
Bălceseu, N. 209, 299, 312—313, 317, 453
Băltăceanu, Maria Francisca 282, 284
Bărbulescu, Ilie 253, 255
Bărbulescu, Monica 305—306
Bârlea, I. vezi **Birlea, I.**
Beldiceanu, N. 92
Bec, Pierre 235

* Cifrele tipărite cu caractere **aldine drepte** indică autorii de articole publicate în revistă în anul 1980 ; cifrele puse în paranteze drepte indică autorii recenzați sau discutați în articole speciale ; celelalte cifre trimit la autorii citați.

Benese, Giovanni Botero 114—117
Beniuc, M. 169
Benkö, József 583
Benveniste, Emile 154
Berceanu, Barbu 13—14, 18
Berea-Găgeanu, Elena, 183—186, 451—455, 493—494, 617
Berneker, E. 556
Bernštejn, S. B. 268, 543—546
Berruto, Gaetano 221—222
Betehtin, A. G. 567
Bianu, I. 28, 32, 123, 131, 174, 248, 308—310, 317, 493, 563—564
Bidu-Vrănceanu, Angela 3—10, 219, 449, 461—462, 479, 498, 538, 540
Binder, Pavel 242
Bîrlea, I. 32, 311, 317
Bîrlea, Ovidiu 184, 565
Bîrseanu, Andrei 29, 585—586
Blaga, Dorli 315, 317
Blaga, L. 89—90, 93—94, 184—185, 299—301, 315, 317, 468, 470, 479, 535
Blajovici, Traian 105
Blédy, Geza 533
Blücher, Gebhard 127
Bobb, Ioann 98, 104
Boccaccio, G. 295
Bodea, Cornelia C. 29, 32
Bodnari, Neculai 279
Bogdan, I. 253—256
Bogdan-Dascălu, Doina 187—192
Bogrea, V. 86, 174
Bogza, Geo 183—184
Bogza, Rodica 493—494
Bojin, Al. 299, 301, 490, 504
Bolintineanu, D. 173, 293, 313, 317, 467, 470
Bolliac, C. 187
Bolocan, Gh. 53, 547
Bolşacov-Ghimpu, Alexandru A. 81
Borcilă, M. 300
Bordeianu, M. 545
Borgovan Vasile Gr. 45—46
Borza, Al. 181—182, 519—522
Botev, Chr. 516—517
Botez, Cornelia 190—192
Bratu, Horia 187—188, 190, 192
Braţul, popa din Braşov 127, 133, 239, 241—243, 531
Brăescu, G. 465
Brăiloiu, C. 257
Brăteşcu-Voineşti, I Al. 184, 293, 465
Brâncuş, Gr. 457—460, 525, 549
Bréal, M. 3
Breban, V. 27, 307, 452
Brezoianu, Ion 522—523
Brinkmann, F. 467
Brook-Rose, Christie 467
Brückner, A. 556
Bucă, M. 3, 9
Bucur, Marin 188, 191
Budai-Deleanu, I., 29, 33, 126, 312—313, 317—318
Buducea-Lupu, Elena 503
Buia, Al. 182
Buiţul, G . 146
Bulgăr, Gh. 90, 159, 592, 615
Buză, Emanuela 139—148
Byck, J. 28, 32, 89—90, 92, 106—108, 112, 115, 184, 186, 211, 213, 227, 231—233, 261, 307—310, 318, 451—452, 454, 565, 591—592

C

Çabej, E. 501—502
Caecus, Appius Claudius 285
Caesar, Caius Iulius 285
Calotă, Ion 105—109
Candrea, Gheorghe 229
Candrea, I.-A. 32, 123, 146, 211—212, 227—229, 261—263, 267—268, 308—309, 318, 459, 463—464, 493—494, 499, 519—520, 531, 534—535, 537, 540—541, 544, 551—552, 554, 567—568
Cantacuzin, Al. 293
Cantacuzino, Constantin Stolnicul 145
Cantacuzino, Şerban 139, 565
Cantemir, D. 28—29, 32, 90—92, 94, 113, 187, 207, 209, 228, 556, 561
Cantemir, Traian 31, 33
Capidan, Th. 31, 86—87
Carabulea, Elena77, 461—462
Caracaş, Remus 174
Caragiale, I. L. 29, 32—33, 39—46, 63, 65, 90, 94, 193, 265, 313—315, 317, 508, 510, 587, 605
Caragiale, Matei I. 184, 453
Caragiu-Marioţeanu, Matilda 237, 310, 317
Cartojan, N. 31, 301, 316
Cazacu, B. 30, 97, 222, 225, 522, 525, 547, 575—577, 581
Călăraşu, Cristina 529, 564
Călin, L. 40—45, 508, 510
Călinescu, G. 168, 173, 183—184, 188—191, 196, 299, 561, 586, 618
Cândea, Virgil 28, 111
Cesereanu, D. 299
Chendi, Ilarie 190, 192
Chiţimia, I. C. 28, 32, 293
Chiţoran, Dumitru 221—222, 225, 274
Chivu, Gh. 111—122, 267, 467, 479, 494—495, 563—564
Cicero, Marcus Tulius 285
Cihac, A. de 533—535
Ciobanu, Elena 259—262, 264, 548
Ciobanu, Fulvia 62, 85, 92, 99—100, 102, 104, 123, 187, 189, **193—196,** 597
Ciobanu, Şt. 123
Cioculescu, Şerban 40—45, 189—192, 299, 305, 508, 510
Ciofu, Gheorghe 279
Ciompec, Georgeta 85—95, 150, 183, 186, 214, 247, 451, 483, 503, 529
Ciorănescu, A. 36

Cipariu, Timotei 111, 113, 313—314, 579, 583
Clemens, Andreas 574
Climax, Ioan 240—241
Codrescu, Theodor 139
Cohen, M. 497
Cohuţ, Cornelia 276—279
Coman, Lupu 493—494
Comişel, E. 257
Conachi, Costache 468, 470
Condeescu, Leonida 46
Constantinescu, Constanţa 188, 190—192
Constantinescu, Gh. 299, 511—512
Constantinescu, N. A. 53, 82, 245, 461, 533
Constantinescu, Pompiliu 188, 190—192, 299
Constantinescu-Mirceşti, C. 305—306.
Contraş, E. **197—200**
Coresi, diaconul 27—28, 32, 90—91, 94, 99, 101, 104, 125, [127—137], 147, 168, 217—218, 248, 308, 317, 452, 493—496, 530—531, 563—564
Cornea, Paul 38, 188, 190—192
Coseriu, E. 3—4, 6—7, 9, 464—466
Costea, dascălul din Braşov 114—117
Costin, Miron 32, 89, 91, 94, 168, 305, 310—311, 317
Costin, N. 210, 311, 317
Costinescu, Ion 99
Costinescu, Mariana **37—38, 127—137,** 579
Coşbuc, G. 29, 32, 491
Coteanu, I. 3—5, 7, 9—10, 27, 67—69, 74, 85, 150, 249, [445—446], 449, 458, 461, 463, 471, 479, 483, 485, 491—492, 498, 500, 503, 529, 538, 540, 547, 557, 560—561, 565, 582, 592
Craşoveanu, D. 14, 17, **591—596**
Creangă, I. 29, 92, 169, 207, 209, 299, 312—313, 317, 452, 491, 587, 618
Creţa, Zorela **463—466**
Creţu, Gr. 127, 529
Creţu, Ion 188, 191—192
Crişan, Constantin 504
Criteanul, Andrei 240
Crossland, R. A. 283
Curălescu, R. vezi Veltman, A. F.
Cvasnîi, Maria 529, 564

D

Damaschin, Ioan 240
Damé, Fr. 210, 553—554
Dan, Ilie [81—82]
Dan, Pavel 464
Dascălu, Crişu **467—470**
Daveluy, A. 556
Dayre, J. 568
Dănăilă, Ion **321—442, 471—476,** 582
Dănescu, Marcel 269—270
Deanović, M. 568
Dečev, D. 281
Delavrancea, Barbu Ştefănescu 605
Demény, L. 28, 32, 126, 137, 308, 317, 531, 563—564
Demetrius, Lucia 465
Densusianu, Aron 197, 277—279
Densusianu, O. 28, 68, 97, 99—104, 123, 197, 211—212, 217, 227, 229, 253, 307—309, 488, 494, 499, 522, 529, 552, 555, 564, 576—577, 579, 618
Diaconescu, Paula, 213, 479, 547, 591
Diez, Fr. 574
Dimitrescu, Florica 27—28, 32, **201—204,** 308—309, 317, 493, 529—531, 563—564
Dimitriu, C. 14, 493
Dionisie, eclesiarhul 146
Dionysius du Halicarnas 285
Djamo-Diaconiţă, Lucia 255
Dobre, Maria **167—170**
Dobrogeanu-Gherea, C. 187, 190, 192
Doinaş, Şt. Augustin 169
Dominte, Constantin 150, 183, 186, 214, 451, 483, 503, 593
Donici, Al. 38
Dorcescu, Eugen **477—481**
Dornean, Vasile 279
Dosoftei, mitropolitul 28, 32, 145—146, 228, 310—311, 317
Dragomir, Kiriac 269
Dragomirescu, Gh. N. 64, 248
Dragomirescu, Ion 305—306
Dragomirescu, Mihail 188—189, 192
Dragoş, Elena, 258
Drăşoveanu, D. D. 16—17, 250—251, 508, 512, 597—600
Drăganu, N. 33, 47—50, 52, 89, 91, 123, 231, 258, 309, 317
Drimba, Vl. 86—87, 312—313, 317
Dubois, Jean 154
Dumitraşcu, N. I. 257
Dumitrescu Carmen 493—494
Dumitrescu, Suzana Carmen [167—170], 467
Duridanov, I. 281—282

E

Edwards, P. M. H. 315
Eminescu, M. 29, 32, 92—94, 168, 193, 209, 299—301, 312—313, 318, 464—465, 468—470, 478—479, 585—586
Eustatievici, Dimitrie Braşoveanul 111, 312, 575
Everac, P. 454
Evseev, I. 3, 8
Evstatie, de la Putna 47

F

Fed'kovyč, Ju. 543
Felea, Victor 188, 190—192
Fick, A. 281

Filimon, N. 29, 32
Filimon-Stoicescu, Domnica 187, 192
Filipescu, Leon 521
Filoftei, sin Agăi Jipei 49
Fischer, I. 29, 31
Florea, I. A. 179
Florea, Melania 483—486
Florea, Pavel 312, 317
Fogarasi, Ştefan 146, 487
Forăscu, N. 6, 8, 10
Frâncu, C. 27—33, 144, 243, 487
Frâncu, Teofil 229
Friedwagner, M. 82
Fugariu, Florea 29, 33, 311—313, 317—318, 573, 579

G

Galaction, Gala 65, 183, 248
Gaster, Mozes 28, 32, 101, 111, 113—114, 309—311, 317, 453
Gălăbov, I. 516
Găluşcă, I. 28, 32
Găluşcă-Crişmaru, T. 257
Gămulescu, Dorin 197, 552
Geckeler, H. 3, 6, 10
Genette, Gerard 291
Georgescu, Magdalena 205—216, 267, 494—495, 563—564
Georgescu, Paul 187, 192
Georgescu-Buzău, Gh. 29, 33
Georgiev, Vl. 281—283, 516
Gerov, V. 35, 568
Ghedeon 240, 242
Gheorghiu, Vladimir 491
Gheţie, Ion 39—46, 97, 111—112, **123—126,** 137, 139—146, **159,** 205, **211—212,** 299, 309, 317, **487—488,** 495, 534, 555, 573—574, 580, 582
Ghibănescu, G . 24, 311, 318
Ghica, Ion 37—38
Ghiculete, Galina 522
Ghidirmic, Ovidiu 108
Ghilia, Alecu Ivan 509—510
Giacomo, Mathée 154
Gilbert, Pierre 203
Giosu, Şt. 237
Giurescu, Constantin C. 520—521, 565
Gîlcescu, T. 535
Gleason, H. A. 154—155
Goethe, J. W. 477
Goga, Dimitrie I. 46
Goga, O. 301
Goicu, Viorica 53—59
Golescu, I. 583
Golopenţia Eretescu, Sanda 15, 249, 508—509
Gorgias 285
Gorovei, A. 174
Goţia, A. 235
Greceanu, Radu 146
Graur, Al. 17, 19, 64, 105—108, 149—150, 152, 167, [177], 181—182, 185, 187, 189, 193, 201, 203, 213—215, 217, 221, 231—233, 235, 237, 245—246, 250—251, 261, 264, 267, 270, 274, 285, 287, 446, 453, 457—459, 483, 485, 497—499, 503, 507, 534, 538, 540, 544, 551, 579, 592—593, 606, 610
Grecescu, C. 311, 317
Grecu, Victor V. 579
Gregorian, Mihail C. 525
Greimas, A.-J. 6, 479, 598
Grevisse, M. 591, 593
Gruiţă, G. 597—603
Guenthner, Franz 467
Guespin, Louis 154
Guţu-Romalo, Valeria, 4, 10, 15, 21, 25—28, 72, 74, 87, **149—152,** 154—155, 183—186, **213—216,** 217—218, 249—251, 451, 468, 483, **489—492,** 499, 503, 511, 513—514, 549, 591, 593—594, 615

H

Hamangiu, C. 453
Hardeck, Ferdinand de 267
Hasan, Finuţa 62, 99, 102, 104, 195, **217—219, 493—496**
Hasdeu, B. P. 28, 32, 38, 50, 85, 253, 308—309, 317, 465, 493, 519—523, 552—554, 556, 563—564, 618
Haugen, E. 221
Heliade Rădulescu, I. 29, 32, 168, 187, 291, 312—313, 317, 583
Henry, Albert 467
Herce, Ştefan 125
Hetco, Maria 285—287
Hincu, G. 173
Hjelmslev, Louis 12, 18, 154
Hodoş, N. 310, 317
Holban, Anton 184
Hrinčenko, B. D. 544—546, 556—557
Hristea, Th. 40, 43, 97, 182, 233, 259—262, **497—500,** 517, 538, 552, 609, 615
Husar, Al. 477
Huttmann, Arnold 242

I

Iacob, Şt. 13—14, 18—19, 185
Iancu, Victor 221—225
Ibrăileanu, G. 92, 94, 188, 191—192, 464
Ichim Tomescu, Domniţa 246
Ilčev, St. 35, 516
Iliescu, Maria 179, 181, 548
Iliescu, O. 145
Illič-Svityč, V. M. 268, 543—546
Ioan cel Nou de la Suceava 47—48
Ioan, eclesiarhul 139

Ioanşcu, A. 245
Ionaşcu, Ecaterina 548
Ionaşcu, Romulus 573, 576—578
Ionescu, Adriana 501—502
Ionescu, Alexandra 459
Ioneseu, Grigore 198
Ionescu, de la Brad I. 521
Ionescu Ruxăndoiu, Liliana 221, 223, 225, 237, 274, 479, 492, 529, 564
Ionică, I. 197—198, 525, 527
Ioniţă, Magdalena 267, 494—495, 563—564
Iordan, Iorgu 13—14, 23, 28, 30, 32, 40, **67—69,** 87, 93, 100, 149, 157, **161—162,** 183—186, 188, 214, 217, 249—250, 259—264, 267, 286, 302, 307, 311, 314—316, 318, 451, 454, 461—462, 483, 485, 497, 499—500, 507, 511, 513, 529, 537—538, 544, 546—547, 574, 576, 582, 588—589, 591—593, 596, 605—607, 611, 615, **617—619**
Iorga, N. 28, 32, 123, 134, 253, 277—279, 310—311, 313, 317—318, 465, 563, 565, 577—579, 587—588
Iorgovici, Paul 579
Isac, V. 319
Isbăşescu, Mihai 179, 181
Ispireseu, P. 29, 209—210, 451—452, 618
Istrate, Gavril 227—229, 574
Ivasiuc, Alexandru 454
Ivaşcu, G. 187
Ivănescu, D. 319
Ivănescu, G. 112—113, 153, 259—261, 301, 547, 605
Ivireanu, A. 28, 32, 89—90, 94, 168, 311, 317

J

Jacquier, Henri 193—194
Jakobson, Roman 223, 602
Janów, Jan 544—546
Jarník Ioan Urban 29, 585—586
Jipescu, Gligore M. 519—521
Jones, Daniel 287
Juilland, Alf. 315
Juilland, Ileana 315

K

Kałowicz, J. 36, 568
Király, Fr. 231—234
Kis, Emese 231—232, **235—238**
Klepikova, G. P. 268, 543—546
Kogălniceanu, Mihail 38, 174
Kovačec, August 277—278
Kozak, A. 255—256
Kretschmer, P. 281, 283
Kristeva, J. 559, 561
Kryńsky, A. 36, 565
Kühnel, Helmut [161—162]
Kuryłowicz, J. 246

L

Labiş, N. 469, 491
Labov, William 225
Lagane, René 18
Lambrior, Al. 92, 94, 453, 583
Laurian, A. T. 581
Lăncrăjan, Ion 30, 89—91, 93—94
Lepădat, Petru 164—165
Le Bidois, R. 204
Leondar B. 467
Leonte, L. 29, 32, 259—261, 313, 318
Linţa, Elena 36
Lipszky, Ioan 577, 584
Litinschi, D. 520
Liţu Elisabeta 279
Lombard, Alf 89, 307—309, 316, 487—488, 498
Lovinescu, E. 188, 191—192
Lucaci, ritorul 28—29, 32, 493—496, 529, 531, 563—564
Luther, Martin [127—137]
Lyons, J. 3, 10

M

Macarie, ieromonahul 111, 575
Macedonski, A. 468, 470, 499
Machek, V. 556
Macrea, Dimitrie 142, 459, 527, 573—576, 579—580, 583
Maior, Petru 32, 125
Maioreseu, Titu 29, 32, 92, 94
Maixner, B. 568
Makowiecki, Ştefan 268
Mancaş, Mihaela 291—298, 469, 474, 503
Maneca, Constant 201, 259—264, 269—270, 274, 498, 500, 537—541, 557, 595
Manolache, C. 257
Manolescu, Nicolae 188, 191—192, 295
Manoliu Manea, Maria 286, 453, 529, 597, 603
Marcea, Pompiliu 190—192
Marcellesi, Christiane 154
Marcellesi, Jean Baptiste 154
Marcu, Florin 201, 259—264, 269—270, 274, 498, 500, 537—541, 557, 595
Marcu de Tracia 240
Mardarie, Cozianul 529, 555
Mareş, Al. 32, **47—52,** 127, 134, 140—144, 146, 205, **239—243,** 255, 267, **319,** 494—496, 534, 564—564
Mareş, Lucreţia 245—246, 503—505
Marian, Sim. Fl. 494, 535
Marino, Adrian 579—580
Martinet, André 153, 286
Marton, Gyula 533—535
Marţian, Iulian 229
Massim, I. C. 581
Matthews, R. J. 467
Maupassant, Guy de 292

Maxim, mărturisitorul 240
Măcărescu, N. 314
Mării, I. 231
Măruţă, Toma 248
McLeish, Archibald 478
Mel'nyčuk, O. S. 546
Meteş, Ştefan 81
Mével, Jean Pierre 154
Michăescu, Radu 471—476
Miclău, P. 3, 10
Micu (Clain), Samuel 126, 159, [573—584]
Mihai, logofătul 111—117
Mihai, Marta 529, 564
Mihail, Zamfira 552
Mihăescu, N. 185, 453
Mihăilă, Ecaterina 246
Mihăilă, G. 127, 139, 239—240, 242, 231, 554, 568
Miklosich, Fr. 98
Milaş, Constantin 507—510
Milescu, Nicolae spătarul 47, 145
Minulescu, I. 169
Mioc, Damaschin 28, 32, 313, 316—317
Mircesco, V. 313
Mirska, Halina 99—100
Mitterpacher, Ludovic 620
Mitran, M. 187
Miinea, cîntăreţ la mitropolie 139, 147—148
Mirza, Clement 150, 183, 186, 214, 451, 483, 503, 593
Mladenov, St. 567
Modoran, Filofteia 170—173, [609—616]
Moga, A. 596
Moise, Ion 247
Moisil, Florica 28, 139—140, 310—311, 317
Moldoveanu, Dragoş 530
Moldoveanul, Filip 137
Molino, Jean 467—469
Molnar Piuariu, I. 574, 578
Moser, Hugo 274
Moskalenko, A. A. 268, 543—546
Mounin, G. 6—7, 10
Mourin, Louis 488
Moxa, Mihail 145—146
Mukařovský, Jan 191
Muljačič, Žarko 235
Munteanu, Romul 573, 577, 582—583
Munteanu, Şt. 97
Mureşianu, I. B. 173
Muste 207—208
Muster, Dumitru 273

N

Nacy, Béla 575
Nagy, Georgius (György) 574, 580—581
Nandriş, Octave 235
Nădejde, Ion 183
Năsturel, Udrişte 139, 146
Neamţu, G. G. 249—251, 511—514
Neamţu, Gh. I. 257
Neculce, I. 28, 32, 92, 94, 207—208, 217, 311, 319, 618
Negomireanu, Doina 299—303
Negri, Costache 37—38, 319
Negruzzi, C. 29, 32, 38, 92, 209, 291, 293, 299, 312—313, 318, 453, 564
Neiescu, Ileana 53
Neiescu, Petru 267
Nestorescu, Virgil 35, **253—256, 515—517**
Netea, Vasile 190, 192
Nicolescu, Aurel 575—576 578, 592—593
Niculescu, Alexandru 149, 183, 185—186, 214, 249—250, 451, 511, 593
Niculiţă, I. 173
Niedźwiedzky, W. 36, 565
Nilsson, Elsa 257
Novacoviciu, Emilian 181
Nuţă, Ion 519—523
Nyrop, Kr. 86

O

Oancă, Teodor 525—527
Odobescu, Al. 187, 210, 299, 312—313, 318, 453
Olsen, Hedvig 150
Olteanu, Pandele 255, 281
Onu, L. 97, 547, 575—577, 581
Oprea, N. 173
Ornea, Z. 188, 192
Oros, V. I. 543—546
Oteteleşanu, Iordache 210
Otobicu, C. 187

P

Palade, T. 123
Pamfil, Viorica 28, 32, 97, 308—309, 318, 529—531, 563—564
Pamfile, Tudor 520—521
Panaitescu, P. P. 28—29, 32, 89, 91, 94, 123—124, 127, 242, 254, 256, 310—311, 317—318
Panaitescu Perpessicius, D. 32, 312—313, 318
Pană, Ruxandra 507—508
Pană Dindelegan, Gabriela 13, 15—16, 18—21, 25, 513
Pancev, T. 35
Pan'kevyč, I. 545
Pann, Anton 29, 31, 146
Panţiru, Diac G. 47
Papacostea, Ş. 137
Papahagi, Per. 30, 32, 310, 317, 458
Papahagi, Tache 30, 32, 38, 180, 210, 458, 535
Parfene, C. 490
Pascu, G. 461—462, 502, 548
Paşca, Ştefan 86, 200

Patrichi, Ene 174
Păltănea, Paul]173—174]
Pătrășeanu, D. D. 293
Pătru popa 242
Pătruț, I. 57, 181, 231, 544
Pătruț, Malvina 57
Pennanen, Esko V. 497
Pestalozzi, Jean Henri 45
Peștișel, Moise 125
Petică, Șt. 174
Petre, I. St. 34, 318
Petrescu, Camil 183, 265, 587, 592
Petrescu, Cezar 150—151, 587
Petrișor, M. 525
Petrovici, Emil 28, 30, 32, 53—54, 81, 136, 199, 225, 231, 276—277, 308, 317, 451, 507—508, 510, 531, 563—564
Petru, apostolul 240
Philippide, A. 68, 92, 183, 314, 592, 618
Picasso, P. 469
Pillat, I. 467, 470
Pilția, N. 184
Piru, Al. 188—192, 574, 576—577, 581
Platon, Maria 312, 317
Poghirc, C. 93
Pokorny, J.501
Polizu, G. A. 229
Pompiliu, M. 29
Poni, Petru 37
Pontbriant, Raoul de 262
Pop, Dumitru 173, 535
Pop, Ionel 228
Pop-Barcianu, Sab. 553
Pop-Reteganul, I. 184, 452
Popa, Eleonora 321—442
Popescu, Florian [617—619]
Popescu, Ion [170—173], **609—616**
Popescu, Radu Sp. 77, 105
Popescu, Ștefania 170
Popescu-Marin, Magdalena 85, 485, **529—531**
Popescu-Sireteanu, Ion 81—82, 257—258, 533—536
Popova, T. V. 268, 543, 546
Popovici, D. 577—579
Popovici, T. 451—452
Popovici-Barcianu, D. 174
Potra, G. 311—312, 317
Pottier, B. 685
Preda, Marin 93, 95, 183, 451—452, 454, 507, 510, 537, 605, 615
Preobraženskij, A. I. 267
Procopovici, Al. 28, 32, 90—91, 94, 99, 101, 104, 123, 307, 309, 317, 530—531, 563—564
Prodan, I. 181
Prokopenko, V. A. 543—546
Pulgram, Ernest 286
Purdela-Sitaru, Maria 97—104
Pușcariu, Sextil 12, 28, 32, 68, 86, 89—91, 94, 99, 101, 104—105, 205, 309, 317, 461, 498, 507, 530—531, 534, 564—564, 575, 617—618

Q

Quicherat, L 536
Quillet, Aristide 558
Quintilianus, Marcus Fabius [285—287]

R

Radu, de la Mănicești 530—531
Radu, Vasile 248
Rallet, Dimitrie 37, 551
Rădulescu, Andrei 32
Rădulescu, Marina 11—26, 259—265, 537—541
Rădulescu-Motru, C. 185, 452
Rebreanu, Liviu 90, 94, 587
Redhouse, J. W. 38
Regman, Cornel 188—189, 191—192
Reichenkron, G. 281
Renou, L. 467
Reteganul, I. Pop. 29
Reuter, Ole 497
Reviga, Gh. vezi **Graur, Al.**
Rey, A. 6, 10
Ricoeur, Paul 468
Riffaterre, Mochael 477
Rizescu, I. 28, 32, 217—218, 495—496, 529, 563—564
Robciuc, I. 179—180, **267—268, 543—546**
Robert, Paul 203, 263
Robins, Robert H. 221—222, 285
Robu, Vladimir 537—538, 588—589, 592—593, 596
Roman, I. 313, 317
Roman-Moraru, Alexandra 267, 494—495, 563—564
Roques, Mario 90 95
Rosetti, Al. 28, 32, 40—45, 86—87, 89, 91, 97, 105, 123, 137, 140—141, 184, 186, 188, 211—212, 231, 235, 237, 253, 307, 446, 451—452, 454, 487—488, 508, 510, 529, 547, 575—577, 581, 591—592
Rosetti, Radu 293
Rostogan, Marius Chicoș 39—46
Rotaru, Ion 29, 32, 453
Rotaru, Rodica, 29, 32, 188, 192
Rufus, Antonius 285
Russo, Alecu 29, 31, 169, 187, 312—313, 316
Russu, I. I. 87, 281—283
Rusu, G. C. [71—76], 610
Rusu, Grigore 267
Rusu, Valeriu 525
Rusu-Corduneanu, Maftei 279
Ruwet, N. 559, 561

S

Sachellario, Constantin 45
Sachs, Karl 161

Sadoveanu, M. 29, 32, 40, 168—169, [291—298], 299, [305—306], 452—454, 479, 491, 586, 599—600, 602, 613
Saftu, Nicolae 63—64
Sala, Marius 106, 276
Salvemini, Emanuela 221—222
Sandfeld, Kr. 150
Saramandu, Manuela **547—550**
Saramandu, Nicolae 522
Sasu, A. 312—313, 317
Saussure, Ferdinand de 3, 5
Sava, sfîntul 240
Săndulescu, Al. 190—192
Sbiera, I. G. 28—29, 32, 92, 94, 102, 104, 298, 308—310, 317—318, 452, 563—565, 618
Schmid, H. 307
Schogt, H. 3, 5, 7, 9—10
Schwartz, Liana 479, 481
Scriban, A. 36, 92, 174, 229, 261—264, 267—268, 451, 463—464, 519, 531, 534—535, 537—538, 540
Scurtu, Vasile 546
Seche, Luiza 187, **269—271,** 300
Seche, Mircea 453, 575, 583
Sechehaye, Albert 167
Semčinski, Stanislav 179—180
Sîrlea, Lidia 193
Simeon, sfîntul 240
Simeonov, Boris 516—517
Simion, Eugen 188, 191—192
Simonescu, Dan 28, 32—33, 283, 310—311, 317
Singeorzan, Gheorghe de 125
Sîrbu, R. 8, 10
Slave, Elena 549
Slavici, I. 29, 184, 312—313, 318, 464
Sławski Franciszek 36, 544—546
Smochină, N. 47
Smotrițki, Meletie 111, 117
Soboleva, P. A. 559, 561
Sommerfelt, A. 225
Soublin, Françoise 467—469
Speranția, Th. D. 552
Stahl, H. I. 454
Stamati, Costache 29, 32
Stan, Ionel 267
Stancu, Z. 453
Stati, Sorin 12, 14—15
Steege, L. 37
Stefanelli, T. V. 278—279
Steinke, Klaus 283, 574, 578
Steinmetz, Sol 203
Stilo, Aelius L. 285
Stoica, Gh. 306
Stoica, Nicolae de Hațeg 28, 32, 313, 316—317
Stoin, V. 35
Streinu, Vladimir 188, 190—192
Strempel, G. 28, 32, 89—90, 94, 114, 311, 317
Strîlbițchi, Mihail 101, 104
Stroia, Gh. 188—189, 192
Stroici, Luca 28
Suciu, Emil 180, **551—554**
Suflețel, Rodica **53—59**
Sulică, N. 184
Sulzer, Fr. 574
Surpățeanu, Aurel 269
Sztripszky, H. 159

Ș

Șaguna, A. 100
Șalvariu, Ilie 279
Șaumjan, S. K. 559, 561
Șăineanu, L. 3, 90, 92, 95, 210, 463—464, 519, 551—554, 573—574
Șchiopul, Petru 205, 267
Șerban, Felicia **555—556**
Șerban, George 256
Șerban, Vasile 14, 592—593
Șerban Barborică, Elena 493—494 vezi și **Barborică Elena**
Șesan, M. 123
Șiadbei, I. 307, 309
Șincai, Gh. 99, 126, 207, 229, [573—584]
Șklovski, V. 295
Șotropa, C. 183, 315, 454
Ștefal cel Mare 305
Ștefan, Graziela 491
Șuteu, Flora **71—76, 77, 78—79,** 245 **273—274,** 498, **557—558,** 610

T

Tagliavini, Carlo 286, 575
Tamás, Lajos 182, 229, 232—233, 520, 555
Tamine, Joëlle 468—469, 567
Teaha, Teofil 198, 525
Teiuș, Sabina 187, 600
Tempea, Radu 312, 574
Teodoreanu, I. 464
Teodorescu, Ecaterina 11—13, 17, 153—157, **585—589**
Teodorescu, Mirela 42, 309, 317, 529, 564, 617
Teodorescu, P. 596
Tesnière, Lucien 18, 85, 87, 154
Tiktin, H. 92, 99, 143, 145—146, 183—184, 186, 229, 231, 233, 308, 314, 452—453, 495, 498—499, 551, 555, 564, 583, 591
Tocilescu, Gr. G. 254—256, 521
Todoran, R. 237
Todorov, Todor At. **35—37**
Toma, Elena 529, 559—561
Toma, Stela 28, 32, 308—309, 317, **493—496,** 564
Tomaschek, W. 281
Tomescu-Putna, D. 183
Topîrceanu, G. 452
Tordași, Mihai 125
Tordași, Pavel 48, 125
Trandafir, Gh. D. **153—157**

Treml, L. 233
Tudoran, Radu 464
Tudose, Claudia 457, 461, 493—494
Turculeț, Adrian 275—279
Tuțescu, M. 7, 10

Ț

Țăbrean, Vasile 279
Țâra, V. 97
Țichindeal, D. 29, 33
Țițeica, Radu 557
Țoiu, Constantin 93, 95
Țurlan, Val. 305—306

U

Ubicini, A. 174
Udrescu, D. 552, 554
Ungureanu, Gh. 319
Ureche, Grigore 310, 318, 565
Urechia, V. A. 174
Ursu, D. 545
Ursu, N. A. 28, 32, 97, 99, 111—112, 115, 310, 312, 317, 547, 556, 574, 581
Usačeva, V. V. 268, 543—546

V

Vaida, Mircea 184
Varlaam 28, 32, 40, 89—90, 92, 95, 211—212, 219, 227, 310, 318, 565, 618
Varro, T. M. 285
Vascenco, V. 97, 101, 104
Vasiliu, Al. 184, 452
Vasiliu, Emanuel 3—5, 7, 9—10, 15, 50, 183, 186, 214, 222, 236, 451, 483, 503, 593
Vasiliu, Laura 77, 164—165, 181, 217, 231, 547, **563—565,** 597
Vasmer, M. 567
Văcărescu, Ienăchiță 583
Văglenov, M. 35
Veltman, A. F. 38
Veniamin, Costachi 101
Vianu, Tudor 64, 190—191, 299, 477—479, 499, 503—504
Vicol, N. 174
Vicol, V. 525
Villate, Césaire 161
Vinea, I. 453
Vintilescu, V. 29, 33
Viski, I. 146
Vîrnav, Costachi 556
Vlad, Ion 293
Vlahov, K. 281
Vlahuță, A. 465
Voiculescu, V. 468—470
Voskresenskij G. 128—129
Vrabie, Emil 545, **56 —568**
Vraciu, Ariton 87, **281—284**
Vulpe, Magdalena 217, 276—279, 507, 522

W

Wahlgren, G. E. 307—308
Wald, Lucia 27, 285, 287, 500
Walde, A. 501
Weigand, G. 105
Weinreich, Uriel 221—222
Wellek, René 477
Wilke, Christianus Gottlob 98

X

Xhuvani, Al. 501—502

Z

Zacan, Efrem 125
Zaimov, I. 516
Zamfirescu, Dan 28, 32, 139—140, 310—311, 317
Zane, Iuliu 174
Zarifopol, Paul 190—192
Zdrenghea, Mircea 483, 574, 583
Želechowskij, E. 543—546, 556, 568
Ziff, Paul 447
Zugun, Petru 285—287
Zumptius, Timoth 286

INDICE DE CUVINTE

ALBANEZĂ

ajegull 501
baç 457
brushtull 501
bubrezë 534
buburecë 534
burezë 501, 534
çerdhukull 501
famull 502
fshehta 91
komp 534
korbull 501
krokull 501
mje(r)guk 501

mochull 501
netull 501
njegull 501
perhere 87
pjekull 501
rralla 91
shpatull 502
sqetull 501
ull(ë) 501—502
vjedhull 501
vorbull 501

AROMÂNĂ

artndură 105
ascapir 458
avea dată 310
avea stătută 310
baligă 458
baltă 458
brîn 458
buḑă 458
căciulă 458
cioc 458
deáde 310
deádim 310
deádiră 310
deádiș 310
deádit 310
de-ah'imura 86
ded 310
dĕde 316
dédeși 316
dediu 316
didei 310
didéși 310
dubec 38
giubec 38
gumar 458
ǧumitate 458
mare (adj.) 458
mărmăliță 535
moașe 458
murg 458
nḑosura 86
ngrop 86
niptrtică 458
nțap 458
nu ḑi 30—31
nu ḑiți! 31
nu du! 31
nu duți! 31
nu fați 30—31
nu fă 30—31
nu ni fă 30
nu (ti) du 30
nu (ńi) ḑiți 30
șut 458
țap 458
țarc 458
urdă 458
vatră 458

BULGARĂ

абзац 515
абонамент 516
абонат 516
алпака 516
антрепозит 516
атлас 516
байадерка 515
басеин 515
бордей 515
бота 516
бронз 515
брошура 516
булевард 517
бутилка 516
визита 517
вран 36
gagrica 535
gurgulica 535
gărlo 544
kakao 515
качор 35
Качор 35—36
Качорев 35—36
Качорин 35—36
качур 35—36
качур масур 35
качур шипар 35
качур шопар 37
качур шупар 37
качура 35—37
качура свиня 37
**качурест 35*
качури свини 35
качурички 35
Качуров 35—36
качуро прасе 35
качуряс 35
качуряс шупар 35
**кочур 36*
kukumjavka 554
къč 35
мараш 519
мило 254
nejit 498
отчов 254
побратним 256
răšnica 182
свиничкн качурички 35
slepéc 568
slepcí 568
slĕpъci 567
stroša 568
xlápe 567
xláskam 567
čudat 498
cetka 555

DACO-MOESIANĂ

**ulās* 502
**ulēs* 501—502

ENGLEZĂ

controller 259
converter 259
good 447
impact 203
inverter 259
marker 262
mixer 260
performer 260
reliability 558
rely 558
reporter 260
shooter 261, 265
supporter 260

FRANCEZĂ

accordeur 259
alcool camphré 498
alésoir 259
alpaca 516
alpaga 516
ambassadeur 540
ambassadrice 537, 540
amoureuse 260, 537
arpenteur 37
avoir peur 5
bassin 515
batteuse 260
bibliographie 271
bibliophilie 271
bonbon 233
boulevard 517
bourgeoise 260
bouteille 516
boxeur 261
brochure 516
brodeur 262, 537
brodeuse 262, 537
bronze 515
cachet 233
camphré 498
candeur 259
canelle 37
cartographie 271
cartophilie 271
cascadeur 259
causer 260
cent 62
certe(s) 86
chômeur 262
changeur 260
chanteuse 263, 537
charmeur 260
chauffeur 262—263
chauffeuse 263
chevaux pie 36
coiffeur 537
coiffeuse 263, 537
confectionneur 259
controller 259

controlleur 261
correcteur 540
correctrice 540
couleur 259
craindre 5
cristallisoir 259
découpeur 260
défenderesse 540
défendeur 540
démareur 259
déversoir 259
directeur 540
directrice 540
diseur 260, 537
docteur 540
doctoresse 540
dragueur 259
dresseur 259
écerlé 498
émail 497
émaillé 497
émailler 497
encore(s) 86
entraîneur 259
entreposer 516
entrepôt 516
équarisseur 262
escamoteur 259
escrimeur 262
exégèse 260
faveur 259
fiable 558
fiabilité 557—558
flâneur 262
flatteur 259
frondeur 262
gicleur 259
graveur 259
grimeur 262
hollandaise 260
honneur 259
-ieu 188
impact 203
ingénieur 259
jalonneur 259
jongleur 262
laminoir 259
lauréat 500
liqueur 259
maquilleuse 539
marcophilie 272
marqueur 262
masseur 262, 537
masseuse 263, 537
mauvaise affaire 339
médailler 500
mineur 262
mitrailleur 261
mitrailleuse 263
mixer 260
monteur 262
névropathe 498
numéroteur 259
pâleur 259
parfumeur 261
patineur 259
pie 36
piqueur 259
planèse 260
poinçonneuse 260
polissoir 259
poseur 260
poseuse 260
préfabriqué 498
préfabriquer 500
procureur 259
raboteur 262
raboteuse 260
raideur 259
raisonneur 262
rameur 259
rameuse 260
redouter 5
redresseur 259
remailleuse 539
remarquer 262
reporter 260
retoucheur 261
saboteur 261
saveur 259
sempre(s) 86
sevals 93
shoot 261
shooter 261
shooteur 261
skieur 259
sondeuse 260
sonné 498
souffleur 262
speaker 260
supporter 260
timoré 498
tricoteur 259, 537
tricoteuse 260, 537
trotteur 261
usité 498
usiter 498
veilleuse 260
velouté 498
versé 498
visite 517
voyageur 259

GERMANĂ

Absatz 515
allenthalben 133
allzeit 133
Alpacca 516
Alpaka 516
ansehen 131
Atlas 516
aus 131
Beil 161
Beilchen 161
christliche 131
empören 133
Friseur 261
Gatter 543
Gemeine 131—132, 134
Gewindeeiesen 179
Haus 131
Hochweiss 523
Hutte 133
Ingenieur 259
Kanzlei 267
Knabenschänder 130
Kontrollor 259, 261
Konverter 259
korlot 232
mächtig 130
Prozent 62
rangeln 181
rangen 181
räumen 131
Reibeisen 179
reiben 179
Reibhölzer 179
Reissblei 179
rempeln 181
Reporter 260
Requisiteur 261
rühmen 131
schwaigen 598
Tempel 133
Veilchen 161
Weilchen 161
Weile 161
Wohlgefallen 100, 102
Wohlstand 100

GREACĂ

α 98
ἁλυσίδα 37
αὐτο 98
Ἄτλας 516
γράφω, γράφειν 271
gargári 535
δέκται 100
ἐλεήμος 102
εὐ 98, 102
εὐαρέστησις 100
εὐάρεστος 100
εὐαερία 102
εὐγένεια 101
εὐκαιρία 102
εὔκαιρος 102, 103
εὐπρόδεκτος 100
εὐσύνετον 103
εὐστάθεια 100
εὐωδία 102
καιρός 102
κακο- 98
καλά 91
κατσαρός 35

kómbos 534
margaritis 498, 500
ὀρθο- 98
orthographia 285
παγγενής 99
πάμφαγος 99
παν- 98
τάβλι 555
φίλος, φιλο-, φιλεῖν 271
φλόξ, -γός 37

INDO-EUROPEANĂ

**bhaud* 501
**bhūd* 501
**mer-* 501
mer(ə) 501
**-ulās* 502
**-ulōs* 501—502

ISTROROMÂNĂ

nu aveâ 31
nu duče! 31
nu fi! 31
nu fo̯âče! 31
nu ziče! 31

ITALIANĂ

a(l) modo 617
antecessore 259
bordello 515—516
botta 516
botte 516
bronzo 515
bumbo 534
contadina 37
ingegnere 259
-ismo 188
mitragliera 263
sonato 498
tagliatelli 461
usitato 498

LATINĂ

ad 86
ad-tunc 85
aequinoctium 118
aliubi 86
alteramente 87
antecessor, -oris 259
aqua 285
assimile 87
balteatus 499
bene 98
benevolentia 103
buttis 516
candor 259
ce 85
centum 62
claudus 581
color, -oris 259
constare 316
coecus 581
crudī 309
cúbeum 488
de 86
dĕcem 309
dĕdĕrunt 309
dĕdi 309, 311
dĕdĭmus 309
dedĭsti 309
dĕdĭt 309, 315
dĕdĭtis 309
ecclesia 132
eccu 96
expecto, -āre 286
expecto, -ere 286
favor, -oris 259
foetae 236
fulger 497
fulgerare 497
habeam 487
habeamus 488
habeant 487
habeas 487
hábeat 487—488
hac 91
hic 86
**hirundinella* 105
hirundo 105
hirundula 105
honor, -oris 259
hora 86
illa 86
illac 91
impactus 203
in 86
inde 87
intellectus 286
ipsi 89
**issi* 89
jocus 38
laureatus 500
laxare 606
libet 89
liquor, -oris 254
lunaticus 581
mālus, -i 285—286
mălus, -i 285—286
mensare 236
modo 86
nec aliubi 87
non magis 93
omni 98
omniavidens 99
pālus, -i 285—286
pălus, -udis 285—286
punctum 556
purus 87
quam magis 93
rúbeus 488
sic 89
significat 286
sint 617, 619
stella 105
statuĕre 308
**statui* 308, 314, 316
**steti* 308, 313, 316
stētui 308
stultus 581
sum 617—618
sunt 617
surdus 581
tabernaculum 133
tabula 555
templum 133
tot 87
-ula 502
-ulus 501
-um 502
usitari 498
usitatus 498
velle 93
**volere* 93

MAGHIARĂ

bárd 231—232
**bárda* 232
bolt 231
bolta 232
boltja 232
buburuca 534
bumburuc 534
bungygy 534
darab 231
dob 231—232
eröttlëbic 529
gazda 232
gergelice 535
gomb 534
gyim 182
gyon 182
hahota 180
keszeg 232
keszege 233
korlát 231
korláta 232
korlátja 232
korlót 232
kormán(y) 231
körpögni 180
körpölni 180
kosár 232
kosárra 232
kosárral 232
láb 231
lába 231
lakat 232
leg iob 530
les 229
mamaruca 533

muscatály 520
muskotály 520
musztafehér 520
nagyobbic 530
ni 144
oka 233
ősze- 98
példa 232
puszta 232
rojt 182
solyon 212
szidalom 231
talp 231
vám 231—232
váma 232

MEGLENOROMÂNĂ

deádem 316
deáderă 316
deádet 316
deádiş 316
deádişi 316
ded 316
dĕde 316
dédeş 316
dédeşi 316
dédi 316
dediu 316
nu du! 31
nu (ti) du! 31
nu ziţ! 31
stătŭ 316
stătúi 316
stătŭşi 316

POLONĂ

butelka 376
cętka 555—556
ciągadło 568
kaczór 36
kaczorowy 36
kancelaria 267
korzec 567
swinia-kaczór 36

PORTUGHEZĂ

bailladeira 515

ROMÂNĂ

A

a (morfem) 250—251
a (part.) 87
Ababei 245
abai 207
abecedar 474
abia 93
abur(e) 457, 460, 501
accent 190, 595
accentual 594—595
aceasta 602—603
aceea 602
acelaşi 88
acest 484
acestaşi 88—89
Achiţei 245
aci(a) 86, 91
acie 91
acii 91
acile(a) 86, 90
acmu 86
acolo 599—600, 602—603
acoloşi 88
acordor 259, 541
acrotirion 116, 119
activitate 274
actor 448
acţiune 274
acum(a) 85—86, 91—92
acuşi 86—89
adesea 43
adesele 90
adet 207
adevăra 128, 135
adevărat 98
adevărate(lea) 90—91
adevăraţi 135
adevărătură 128, 135
adevăruri 216
adeveri 549
adeverire 530
adeveritor 549
adicătelea 90
adineaorea 92
adineaurea 92
adineauri 86
adînc 300
ado 144
Adrian 82
(a)duce 27—31
adunare 550
aerocartofilie 269
aerofilatelie 268
afară de asta 600
agie 549
agnima 44
agust 207
ai (vb.) 27—28, 93
aiave(a) 91
aibă 212, 487—488
aibem 487—488
aibi 28, 212, 484, 488
aiblnd 488
aib(u) 487—488
aice(a) 86, 91—92
aici 91, 599, 602
aieve(a) 87, 91
a(i)mintre(a) 90—91
a(i)mintrele(a) 90
aiub 211—212
**aiubă* 212
**aiubi* 212
aiura 301
aiure(a) 86—87, 90—91, 193
aiurelea 90
aiurile(a) 90
ajuns 242
ajustoare 538
ajustor 538
ajutor 13, 592
ajutorare 61
à la 190
Alài 565
alaít 567
alám 551
alălant 42
alămuri 215
alătur(a) 91—92
alături 87
alb 300
albastru 300
Albóń 53
Albu 53
Albulĕşé 53—54
alcám 551
alcool camforat 498
aldămaş 254
alean 551
alegădaş 205
alegădui 207
alegător 548, 550
alege 550
alegere 550
alem 551
ales 530
alesidă 37
aleş 227—229
aleşui 227—229
aleşuire 227—229
alezor 254
aliment 448
Alimpéşéilor 54
Alimpie 54
alocurea 92
alocuri 87
alt 151, 484
altădată 584
alte 484
altfel 600
altminere(a) 90, 92
altminterele 85
altminteri 85, 87, 610
altmintrelea 92
altundeva 584
alţi 484
alună 462
alunele 462
alură 261
Amalcái 247
Amálcăi 245

amanet 207
amanetor 548
amanetarisi 549
ambasadoare 537
ambasador 537
ambasadorită 537
a(m)briboi 552
americano-vestgerman 195
amesteca 207
amiazănoapte 117
amiazăzi 117, 242
amorez(ă) 260, 537
amu(şi) 86, 89
an 62
analfabetic 302
Andrei 82
Andrian 82
anemodect 117, 119
aniversarea 62
aniversarea unor ani 62
aniversarea unor luni 62
aniversarea unui semestru 62
aniversarea unui trimestru 62
antarcticos 117, 119
antecesoare 538
antecesor 259—538
antidescriptiv 302
an(t)ipodes 117
antipreistoric 302
antompannesc 188
antrenoare 538
antrenor 259, 538
antrepozit 516
apă 8, 115
apărător 548
aplecătel 462
aprins 474
aproximativ 606
apucate(le) 85, 90
apus 117, 242
aplicaţiunea 41
aragaz 61—62
aragaz electric 61—62
aram 551
aramă 215
ară 594
arămuri 215
arătasă 142
arătătură 135
arcticos 117
ardei 461—462
arendar 549
argea 459
argeşean 77
arghezianism 188
arghirofilie 271
arhiducă 207
arhiduce 207
arhipelag 116
arianăş 205
arional 187
aristotelism 188
arjeţi 555
armaş 548
armăşel 548
armăşie 549
armenesc 207
arnică 181
arpantaţie 37
arpenta 37
arpentor 37
arsură 502
artă 213
arte 213—215
asculke 40
ascultam(u) 144, 243
ase(a)minea 90—91
asemene(a) 87, 585
asemene(le) 90, 92
asesoare 538—539
asesor 538
asta 602—603
astătură 310
asterezmus 118
astfel 599
astrahan 187
astronom 118, 539
astronomic 118
astronomie 118
asuprâ 98
aşa 599
aşa că 168
aşadar 598, 600—601
aşa fiind 168
aşaşi 88
aşeea 43
aşi 187
aşijdere(a) 85, 87, 90—92
aşijderile 85, 90
aşteaptă 479
atare 185
atît(a) 92—93
atît cum 601
atmosferă 116
atoateprofitor 302
atocma 93
atot- 98, 103
atotabsorbantă 302
atotcopleşitor 302
atotlecuitor 302
atotlucrătoriu 99
atotfăcătoriu 98
atotmîncătoriu 98—99
atotvăzătoriu 99
atunce(a) 43, 85, 91—92
atunceşi 88
atunci 85—86, 91, 599—601
atunci cînd 601
atuncine 86
afapoc 145
audă 41
audia 71, 74
audienţă 74
audiinţă 71—72, 74—75
august 207
aur 300
austru 117
autocamion 610
autolinişti 64
autosugestiona 64
autovehicul 448
auzi 505
auzu 144
avă 551
avăm învăţat 132
avea 27—31, 487—488
avem 488
avere 550
axon(a) 118

B

babă 199—200
babă bătrînă 64
babă ceva mai tînără 64
băbură 197
baci 457
bacovian 188
Badjescu 57
baftă 233
balegă 458—459
Balint 56
Balinton 58
Baloşeşti 57
balotaţie 549
baltă 115, 457—459
banat 491
banc 5—6
barbian 188
barbiza 188
Barboşi 306
bardă 231—232
baroc(ă) 539
barometric 593—595
barometru 595
barză 458
bască 187, 459
başlic 551
başlîc 551
baştă 206
bate 207, 300
bate joc 38
baljocoriţi 143
baljocură 38, 502
baljocuri 143, 502
batoză 260, 263
baudelairianism 188
băbătie 199—200
Băbeşti 57
băbuie 199—200
băbură 197—200
băburoi 199
băbuşcă 199—200

băgá 457, 544
bălat 171, 457, 609
băieşiţă 540
băţeţel 461
Bălan 54
Bălintóń 56
bălóń 55
Bălóń 54
bălţat 499
bărbat 171, 257, 609
bătaie de joc 38
Băteşti 57
bătrîn 300
bătuş 461
bătuşei 461—462
beglerbec 206
beilerbei 206
Benescu 57
bengă 233
beserică 43
beşică 44
beşlîc 551—552
beteşug 300, 302
Biblie 207
bibliofilie 271
bibliografie 271
bicicletă cu trei roţi 62
bicilui 207
bine 13, 255, 300
bine- 98
bine-ascultător 102
bine-credincios 98—99
binelea 90
bine-ogodi 100, 104,
bine-plăcea 100—101
bine-plăcut(e) 100—101
bine-primite 100
bine-supuetoare 102
bine-supuetoriu 102
bine-tocmi 102
bine-ugodi 101
biologie 610
birnic 548
birou 5—6
biserică 132—134, 141
btlc 459
blagodarenie 101
blagorod 101
blagorod(n)ic 101, 104
blagougodinŭ 104
blagouhanie 101—102, 104
blagovonie 101
blăznire 128
blestemaţi 140
blid 300
blond 8
boală 300, 302
boaz 116
bob 300, 534
boboc 534
boborea 536
bobură 199
boccea 552
bocitoare 214
Bogdăńéşé 54
Boieriu 245
Boileau 190
bold 301
bolintineaniza 188
boltă 231—232, 302
bomboană 233
borăşóń 54
borcan 497
borcănat 497
bordei 515
bosceá 532
boşcă 552
boşceá 552
bolă 516
Boteşti 57
Botineşti 57
botoşei 461
boţ 504
boxer 261, 263
boxor 261, 263
bozgún 552
brad 457, 459
braşovean 207
braşoveancă 187
breslaş 548
bribói 552
brîn(d)ză 457, 459, 533
Brînzei 461
brîu 117, 457, 459
brode(u)r 262, 264, 537
brode(u)ză 260, 263—264, 537
broşură 516
bruma 499
brumat 497—499
brumă 497, 499
brusture 458, 460, 501
bubă 534
bubuieţ 534
buburúţă 533—534, 536
buburuz(ă) 501, 534—536
buburuză albăstrie 534
buburuză mică 534
buburuză neagră 534
buburuză roşie 534
buburuză verde 534
bubuşlie 534
bucată 208
bucătar 448
buclarisi 552
bucluc 582
**buclucarisi* 552
bucura 457—458, 460
Bucureştiul 462
bulbucei 461
bulevard 517
bulgăr 208
Bulîc 55
Buluc 55
Bulušéşé 54—55
bumb 534
bumbăreaţă 534
bumbărează 534
bun 103—104, 300, 611
bun-ascultătoriu 102
bun(ă)- 98, 102
bună-cuviinţă 100
bună-dăruire 101
bună-îndurare(a) 102
bună-întocmire 101—102
bună-liniştea 102
bună-mireasmă 101—102, 104
bună-plăcere 99—103
bună-smerenie 102
bună-socoteală 102—104
bună-stare 99—100, 103—104
bună-treabă 102—103
bună-virtute 102—103
bunăvoie 102—104
bunăvoinţă 100, 185, 592
bună-vreme 103
bun-credincios 99
bung 459
bunget 459
bunică 108
bun-neamul 101
bun-plac 100
bun-tocmitoriu 102
bun-ugoditoriu 100 — 101, 104
Burăńéşći 54
burduf 457
burgheză 260
burlúc 552
burtă 457
bușilea 90
but 601
butărit 548
bute 516
butlúc 552
butnar 245
Butnar(i)u 245
butură 501—502
buzat 497
buză 457—459
byronian 187

C

ca 503, 585—587
cácer 35
cácior 35—36
cácir 35—36
cáciur(ă) 35—37
Cadariu 245
cade dragă 479
caftaneli 141
cai (pl. cale) 93

cald 8
calic 461
calicei 461—462
caligrafie 610
calofilie 271
cal porumb 36
calvin 208
calvinesc 187
camai 93
camforat 498
canal 116, 119
cancelar 206
cancelarie 208
candoare 259
canelă 37
cange 553
canotor 538
canțelarie 267
canțelărie 267
canțeler 206
canțelerie 267
cap 115—116, 208
capete 255
capîntorțură 502
Capotescu 57
Capră 54
Cápu Tudurónului 55
caragialește 188
caragialidă 187
caraianác 552
caráinic 552
cardinal 206
care 93, 185, 217—219, 474
carea 218
carei 218
carele 218
careva 208, 455
carevasăzică 600
cari 12
Cariera de Piatră 527
carii 218
Carmen 172
carne 214
carnivor 609
casa 474
cartă 117—118
carte 300
cartofilie 269—271
cartografie 271
carură 261
ca să 601
casă 213, 474
cascadoare 538
cascador 259, 538
casierițâ 540
castaniu 8
caşetă 233
ca și 585
catifea 498—499
catifela 499
catifele 498
catifelat 498
catolici 98—99
Catrinel 172, 611
causerie 264
causeur 264—265
cază 144
cazuism 302
că 13, 23, 507—510
căcărdác 553
căciór 35—36
căciulă 36, 457—459
căciúr 35—36
Cădar(i)u 245
cădăre 142
cădea 300
căiță 300
călinesciană 189
călinescianism 188
călțunei 461—462
cămăraș 548
cămgie 553
căminar 548
cănțălare 267
cănțelarie 267
căprioară 538
căprior 538
căpușă 460
cărare 208
cărnuri 214
cătun 458
cățea 108
căutătură 128
că-z 42—43
că zău 42
cealmúc 553
ceață 478
cel 529—530, 578
celebre 553
cer (s.) 208, 300, 302
cerc 118
cercelat 498
cerceta 499
cercetătoare 538
cercetător 538
cere 511
ceriu (s.) 44
cerneală 208
Cernescu 57
cetaș 548
cetate 116
cetlui 301
ceva 454—455, 584
cfitui 549
changeur 264
charmeur 264
chartreuse 263—264
chelceá 553
chelculiță 553
chendru 118
chesacă 232—233
chezaș 254
chiab 553
chiar 184—185
chibzui 208
chiclu 118
chiftea 607
chihoti 180
chilă 553—554
chiligiu 553
chimgie 553
chior 539
chip 189, 254
Chiper 246
Chisăr 246
chiub 553
ci 141
Cimpoier(i)u 245
cimpoieș 245
Cimpoeș(i),u 245
cine(și) 89 215, 218—219
cineva(și) 89, 455, 589
cinste 214
cinstile 141
cioară 457, 459
cioc 457
ciol 554
ciombură 502
ciorbalic 300
circula 492
cislă 208
cislui 549
ciș 534
ciubotă 233
ciudat 498
ciudă 128, 135
ciuf 458
ciumată 497
ciumă 497, 499
ciump 459
ciumurl(u)i 182
ciung 8
ciupi 457
ciut 459
ciblă 208
clci 554
clinii 141
clke 40
cllangíci 554
clmp 115
clnd 93, 172
clndai 93
clntec 300
circă 301
clrd 504, 601, 613
clt 89, 585—586
clțăva 483
clt despre asta 600
clte 485
cîteva 484—485
cîtuși 89
cîtva 483
cîți 12
cîțiva 483—486
clama 578
clăcui 549

climă 116, 119
clin de pămînt 116
clopoţei 461
clujvărean 205
coacăză 459, 544
coada mării 116
coadă 497
coafe(o)ză 263—264, 537, 539
coafeuză 263—264
coafor 261, 537—538
coafură 539
coaltar 302
coame 169
coarne 169
Coasta Bulişéşéilor 55
coastă 82
cobîlă 268
cobuc 206
Cocór 55
cocorei 461
cocoş 609
Cocóş 55
cocoşei 461
codat 497
codiţă 208
codobalură 502
codru 457
cofei 461
coif 211
coinac 555
coiuf 211—212
cojocar 208
colea 208
Coliba Băléşéilor 54
colibă 458
colonie 116
companist 549
concurs 592
condicar 548
confecţioner(ă) 259, 540
confiscui 205
conjuncţional 594
consta 307, 316
constantă 145
constanţă 610
contadină 37
context 201, 595
contextual 593—596
Cóntraş 246
controler 259, 261, 263, 265
controloare 539
controlor 261, 538—539
controloriţă 539
convertor 259
coordonată 201
copac 457, 480
copăcei 461
copăcel 461
copil 457, 459
coprinsă 141
corb 36
corectoare 538
coréctor 538
coréţ 567
corlată 231—232
cormană 231
corn 116, 118, 582
Corn de capră 117
coroană 208
coroi 500
coroia 499
coroiat 499—500
coromîslă 268
corşitură 43
cosi 208
cosmografie 115
Costina 82
costină 82
costînă 82
coşară 232
coşciug 145
coşer 245
Coşer(i)u 1245
coştei 145
cot de mare 116
Cotlung 306
Cótu Gruiónilor 54
Cótu Mtrţogónilor 55
Covaliu 245
covor 209
cozeur 260
cozmografie 110, 115
cranghinile 143
Crăciun 55
crăiie 116
Crăinéşéş 54
crăire 116
creangă 143
crede 74
credinţă 74—75, 141
creier 498
creion 448
creionat 302
crestător 209
creştin 131
creţ 457
cristalizator 259
Cristescu 55, 57
Crivăţ 117
crîmpi 181
Cro^{u}u Vîrculéşéilor 54
cruce 256, 300, 504
Crucea de K'atră 526
Crucea de Piatră 527
Crucea de Pk'atră 526
crufişturi 116
cruzi 309
ctitor(ă) 539
ctitorească 539
cu 592—593
cu cît 168
cucumeá 554
cucumeac 554
cucumeag(ă) 554
cucuvea 554
cuib 211, 488
cuiub 211—212
ciubură-se 212
cuiuva 211—212
culoare 259
cum 172, 508, 593—594, 613
cumar 209
cumaş 209
cumpărător 209
cumva(şi) 85, 89, 93, 553
cumvaşilea 90
cumuşi 89
cunoaşte 73—74, 76
cunoscător 73
cunoscut 73
**cunoştenţă* 75
cunoştinţă 73—76
cupeur 264
cupoc 206
curat 65
curat murdar 65
curculez 535
curech 578
curma 457
curmeziş 254
curpăn 458
curpen 459
curs (s.) 116, 550
cursă 459
curtean 209
custa 307, 316
cusut 209
cutare 185
cu toate acestea 599
cu toate astea 599
Cufitei 461
cuveni 71, 74, 511
cuvenit 209
cuviinţă 71—72, 74—75, 610
cuvinete 242
cuvînt 300

D

da (vb.) 74, 300, 307—316
dadui 312
dadusem 312
dajnic 548
Đălu Işfăńéşéilor 54
Đălu Mănśónilor 56
Đălu Ticónilor 55
Đălu Ţiflón 54
dameză 539
dar (conj.) 169
dară (vb.) 313
dărăm 313
dărăţi 313
dare (s.) 550

dasă 313
dase 313
dasem 313
daseră 313
daserăm 313
daserăţi 313
daseşi 313
daseţi 313
dat 310, 550
datorită 592
datornic 33
dau 312
Davidescu 57
dă (prep.) 142
dăcît 142
dăde 310
dădeam 313
dădu 307—309, 312—315
dădui 307—309, 312—315
dăduiu 31, 314
dădură 307, 311—315
dădurăm 307, 312—313
dădurăţi 307, 312—315
dădusă 311
dăduse 307, 311—314
dădusem 307, 312, 314—315
dăduseş 312
dăduseşi 307, 312, 314—315
dăduset 312
dăduşi 307, 309, 314—315
dămult 142
Dănimarca 41
dărab(ă) 231—232, 234
dărîma 457
dăruisă 142
dăsluşită 142
dăsparţă 144
dăspre 142
dăşarte 143
dăşchide 142
dăşi 142
dăzlipi 142
dăzmetici 142
de 151, 181, 190, 242, 582
de aceea 597—599, 601
de acolo 599
deade 309
deádemŭ 309—310
deáderă 309, 311
deádetŭ 309
de aici 599
deal 115, 254
deală 128
Dealu cu Pietrele 527
Dealu K'etrişului 526
dealul bărbat 257—258
Dealul Bărbat 257—258
de asemenea 600
de asta 599
deaterăm 311
de-atocma 93
de ce 508
deci 598, 600
decît 585, 587
decupa 261
decupeur 260—261, 264
deda 307, 316
dedai 307—309, 316
dedasem 308
**dedădui* 307, 316
**dedădusem* 308
dede 309—312, 314—315
dedease 311, 313
**dededei* 316
dedéi 307, 311, 315—316
dedeiu 311, 314
dédem 309—310, 314
dederă 307, 309—312
dederăm 307, 314—315
dederăţi 307, 313, 315
dederu 314
dedese 307—309, 311—312, 314
dedésem 307, 309, 311, 314
dedeseră 307, 312
dedeseşi 307, 314
dedeş 310
dedéşi 307, 309—310, 314
dédet 309
dedi 141, 310, 314—315
dediu 310
dĕdu 308—310, 314
dedui 311
dedusă 312
dedusem 314
demaror 259
demonta 302
demprejur 495
de obicei 589
departele aproape 64
depozit 516
derivaţie 190
desăvîrşi 499
desăvîrşit 499
descălecătură 116
descendenţă 190
descoase 508
descreierat 498
desfrîna 302
desinenţă 595
desinenţial 594—595
дескеше-не 50
despăgubi 549
desputernici 549
destul de insuficient 64
deşchisul 135
deşi 601
dete 307, 310—315
detei 307, 309, 311—316
deteiu 314
detem 311
deteră 311—315
deterăm 310, 313, 316
deterăţi 307, 313—314, 316
detese 307
detesem 307
deteseşi 307
deteşi 307, 310, 313, 315
detet 310
devanseur 261, 264
devălmaş 548
developeur 261, 264
deversor 259
Dezéşć 55
dezghiţitoare 302
dezmăţa 499
dezmăţat 499—500
dezvinovăţi 549
di 141—142
diade 309
diametru 118
diastimă 118
diadéi 315
dideră 310
diderăm 312
didesă 311
didesăşi 311
difuzor 541
dijmărit 548
dilogie 605
din 189—190, 592
dionisiac 187
directoară 533
directoare 538
director 538
directoreasă 540
directrice 540
dirijoare 538
dirijor 538
discreţiuni 302
diseuse 264—265
dişi 141
diubec 38
dizeur 260, 264—265, 537, 540
dizeuză 260, 264, 537, 540
dizor 261
dîmb 301
dîn dăstul 142
дмне *51*
dobă 231
dobîndă 549
doctor(ă) 539—540
doctoreasă 540
doctoriţă 539—540
doi 149
domestic 171, 609
domnişoară 538
domnişor 538
donatoare 538
donator 538
дочъ 51
dor 72—74
dori 72—74
dorinţă 72—75

doritor 73
dornic 73
dosadă 128
dosădi 128
doisprezece 149
douăsprezece 149
douăzeci 151
douăzeci şi una 149
douăzeci şi unu 149, 151
dovadă 549—550
dovedi 550
doveditor 550
dragor 259
dragoste 8
draperie 491
Drăcsineşti 57
Drăgănescu 57
Drăghicescu 57
dregător 548
drepnea 107
drept- 98
drept aceea 599
drept-credincios 99
dresor 259, 538
drîmbă 268
droaie 457
Drúgă 53
drum 255, 300
Drúmu lui Mońéşć 54
Drúmu Măréésćilor 55
Drumu Toméşćului 55
du ! 27
Dubeşti 57
duce 300, 479
duchuri 581
ducu 487
dud 543
dulámă 543
dulce 242
Dumbráva lui Pandurésć 54
dumica 301
duminica 88
dumneata 164
dumneavoastră 164, 172
Dumnezeu 13, 242
dumnizieşti 141
Dunăre 305
dunărică 305
dunăriţă 305—306
dunga 499
dungă 497, 499
dungat 497, 499
după 600
după aceea 599—600
durea 73
durere 73
dzece 242

E

ecariseur 262, 264
ecarisor 262, 264
echivoc(ă) 539
ecliptica 118
ecou 190
ecvinocţiu(m) 118
efort 274
Eftimiu 245
eilanţi 43
electrocardiografic 596
elev(ă) 538
ell 578
email 497
emaila 497
emailat 497
emailoare 538
emailor 538
eminescian 187, 189
Eminescu 189
Enculescu 57
eparhie 116
epitropisi 549
erbivor 609
erinofilie 269
escamoter 259
eseior 541
este 22
estea 42
etaloneur 262, 264
etalonor 262, 264
exegeză 260
exponate 173, 616
extracţie 190
extrasintetic 302

F

facator(iu) 577
face 27—31, 300, 474
(a) face focul 545
façiarnic 581
façie 581
factor 540
factoriţă 540
factură 189—190
familie bună 449
faptă 128, 135, 171
fapte bune 445
farsoare 538
farsor 538
fată 609
Fáţa Igóńului 55
Fáţa Păńéşcilor 55
faţă 131, 300
faur 462
Faur 55
favoare 259
favor 259
fă ! 29
făgădui 209
Făgără anu 77
făgărăşean 77
făli 144, 206
fălui 144
făptură 300—301
fără-de-Dumnezeu 99
fără-de-dumnezeire 99
fără Dumnezeu 99
fără să 168
Fărăşeşti 57
făr-de 98
fărtmă 457, 459
făţărie 128
Făurei 462
Făurelul 462
Făurésć 55
feate 236
fecioară 242
fecior 543
fel 189—190
felandrăş 206
felendreş 206
femeie 171, 609
fereastră 209
fete 236
fetică 108
fetru 261
feţie 30—31
fevr(u)arie 206
fi 27—31, 71, 74, 300, 512—513, 610, 618
fiabil 558—559
fiabilitate 557—558
fiară 319
ficat 145
ficior(u) 43, 242
ficlean 142
ficleşug 142
fie (s.) 213
fie că 168
fier 319, 525
fierbea 142
fierbinte 8
fierecatu 242
fii (s.) 213
fii ! (vb.) 27
fiică 213
fiindcă 593
fiindiu 242
fiinţă 75—76, 610
filatelie 269—270
filiaţie 190
filieră 189
final 62
fin(ă) 538
fine 270
fir 209, 213, 544
fisicească 115
fisolgabir 205
fiştură 502
fiu 213, 448
flnaţ 209
Flntlna de Fk'er 526—527
Flntlna de K'atră 526
Flntlna de Piatră 527
Flntlna din K'aţă 526

Fîntîna K'etrişului 526
Fîntîna lu Bălăéşći 54
Fîntîna Merśóńilor 56
fîntînă 300
fîrtar 209
fk'er 527
flaneur 262, 264
flanor 262, 264
flăcău 561
floare 300
flori-rotate 182
Florian 190
floter 259
fluier 457—458, 460
fluture 457, 501
foaie 117—118
foaie gheograficească 117
foale 44
foame 214
foarte 65
foarte moale 65
foc 300
fodră 231
folos 254
foloştină 567
forjor 541
formidabil 274, 283
fotograf 539
Franţ 54
franco—vest-german 196
frasin 462
frate bun 449
Frăsinei 462
Frăsineiul 462
frăsinel 462
Frăsinet 462
Frătuţescu 57
Frăţăscu 57
frecăţei 461—462
frezoare 538—539
frezor 538
frigu 487
friptură 502
frizer 263, 261, 540
frizeriţă 540
frizor 261, 263
frînă 302
frondeur 262, 264
frondor 262, 264
fruct 479
frunză 300
frunziş 479
fulger 497
fulgera 497
fulgerat 13, 497
fumărit 548
fundei 461—462
funie 206, 209, 504
fur 301
furnică 461
furnicei 461 462

G

Gáiu Drugóńilor 55
Galaţiul 462
galben 5—7
gall 581
gamă 190
gard 457, 460
gata 458
gàter 543
gaterist 543
gaz 61
gazdă 232
găină 609
gălăgie 543
gălbeaţă 534
gălbează 534
gălbiu 5
gălbui 5
găleată 209
gălgăriţă 535
gărdinar 206
gărdurărit 548
gărgăliţă 535
gărgăriţă 535—536
găsi 457
găta 458
găti 457—458
gen 189
genuche 143
geometrii 216
ǵezi^{u}ne 527
ghe 40
gheograf 115
gheograficesc 115
gheografie 115
gheometrie 118
Gheorghiu 245
Gherga 56
Ghergulescu 55
gheridon 5
gherism 188
ghimpe 457, 460
ghindură 502
Ghinescu 57
ghintaiţă 179
ghion 459
ghionoate 459
ghiuj 459
ghizdură 502
gidism 188
ginere 141, 145
giura 55
gînd 300
gîrgăliţă 535
gîrgără 535
gîrgăriţă 535
gîrlă 544
glas 300
glob 115
globi 549
globus 115
glomotoc 504
glonţul pămîntului 115
glugă 504
goethian 188
gogonát 544
gogoşár 544
Goizeşti 57
gol 300
golf 116
gongorism 188
goni 128
gorănă 209
grad 118
graţie 592
gravor 259, 541
grăbeşte-te încet 64
grămadă 504
grănicer 544
grăşiţi 143
грѣшалелорꙋ 51
gresie 457
greşale 143
grijaşte 143
grijă 143
grijăscu 143
grimer(ă) 262, 540
grime(u)r 262—264
grimor 261, 263
grind 116
grindei 461
Grindu cu Piatra 527
gripat 497
gripă 497
grişit 141
grivnă 209
groapă 457—460
Groàpa Miţuléşćilor 55
gros 548
grosărit 548
groş 209
Gruia 55
Gruiéşc 55
grumaz 459—460
Gúla 55
gulden 20
guler 497
gulerat 497
Gulóń 55
gust 189
guşat 497

H

ha 180
haină 209
halal 551
hamali(u) 210
hangiţă 540
haram 551
harhăt 181
harhăţ 180
harhotă 180

harjeate 555
harmalaie 181
harmited 206
harta (s) 117
hartă 118
havană 187
hă 180
hăi 180
hălai 180
hărăzi 210
hărhăi 180
hătmănie 549
Hăuzeşti 57
hăuli 180
hei 180
heliadesc 188
hendechiu 116
herăd 319
hersonis 116
hersonisos 116
hersonisus 116
hi 180
hidichiu 116
hier 142
hierbea 142
hiiare 142
himarul 119
hindechiu 116
hindichiu 116, 119
hipocrita 481
hir 544
hî 180
hîjdeist 188
hîrci 180
hîrdău 10
hlăpie 145—146
ho 180
hodină 302
hohiză 523
hohot 180
hoi 544
holi 180
homeric 187
horbotă 300
horét 567
horéz 567
horhot 180
horp 180
hoştină 567
hotărî 115
hotărîre 115, 550
hotărîtor 549
hoţ 210
hram 210
hrăbor 145
hrăli 206
hu 180
hui 180
hultan 491
huştie 301
Hyperion 479
hypocrita 581

I

iane 144
iar 89, 168
iarăşi 89
iarăşile 90
iarbă 215
iarnă 87, 210
iasti 141
Iaşul 462
iaşte 42—43
ibrăilenist 188
ice 86
icoană 301
iconiţă 210
icră 214
idrochios sfera 115
idrografie 116, 119
ieie 42
ierbi 215
ierburi 215
ieşean 77
iezături 173, 616
Igóń 55
Igóńi 55
Igóńi Mar^{i} 55
Igóńi Miś 55
Ileana 611
Ilieşti 306
ilmanît 567
ilustrată maximă 270
Imbre 56
imichiclion 118
imichiclu 118
imisfer(ion) 118
impact 201—204
imparu 495
imperatrice 540
imposibilitate 610
imprima 261
imprimeor 264
imprimerie 264
imprimeur 261
impune 511
indiscreţiuni 302
infinit 65
infiltraţie 190
influenţă 190
inginer(ă) 259, 539—540
ingineriţă 540
inimă 300
inspiraţie 190
instrumental 595
intermediar 62
intermediu 592
intermezzo 62
intermezzo final 62
invertor 259
Ioana 611
Ionescu 56
iorghist 188
iosag 210
ipir(os) 116
ipiruri 119
ipirus 116
ipsozar 302
isc 301
iscusi 301
isimeria 118
isimerinos 117
istmos 116
istmus 116
Iştănescu 57
iţari 214
iubescu 142
iubiiam 144
iubire 8
iubitile 141
iuvi 211
ivi 211
iviră 135
ivirea 135
izda 316
izvor 115, 190, 300
izvoraşte 143
Izvóru Bużóńilor 54

Î

îi 495
îl(u) 495
îm 496—496, 619
îmbelşugat 498
îmblă 44
îmblăm 495
îmblînzeam 144
îmbuiestru 210
îmi 495—496, 619
împaraţia 168
împarţă 144
îmăciuire 549
(î)m părea 493—496
împărea 493—496
împărţeală 548
împărţi 495
împărţiaştină 210
îm păru că 495
împestriţa 301
împicioarelea 90
împîslit 498
împlinează 548
împrăştiat 301
împrejur 210
împrejurele 90
împrejurean 146
împrejur scrisoare 117
împreună 98
împroprietărire 610
împroşcătoare 263
împruora 133
împutarea 495
împuternicit 550
împutrezitor 302
împuţă 144

în 93, 189—190, 592
în acest caz 600
în afară de asta 500, 601
înainte(a) 164—165
înainte de 155
înainte de aceasta 599
înălțime 206
încai(lea) 90, 93
încălarele 90
încălța 461
încălței 461 462
încăși 89
încătrău 44
începătură 206
încet 300
închide 300
închieturile 141
închinăciune 210
înciti or 141
încît 599
încolțurat 498
în concluzie 500
încondeia 302
în consecință 500
încuiubură-se 212
încunoștiința 73, 76
încunoștințare 549
încurca 457
încuviința 610
îndălung 142
îndărate(le) 90 91
îndărăpt 45
îndătorire 549
îndeajuns de insuficient 64
îndemnătură 135
îndoaselea 90
îndrituit 549
îndulceam 144
îndulcitu-mi-ai 495
înfială 548
înfiera 319
înfierate 319
înfrați 206
îngădui 210
îngăima 301
înghiță 144
înghițitoare 300
îngropa 458
înherați 319
înherate 319
În K'etriș 526
în loc să 168
în mod absolut 618
înnoptat 13
înpărea 494
în plus 600
în privința asta 600
în rest 600
înrturire 190
însămi 184
însărcinare 549
însăși 184
însăți 184
în schimb 600
înscurtare 549
înscris 550
însele 184
înselor 184
înseși 184
înserează 13
înstela 499
înstelat 498—499
însumi 183
însurățel 462
însuși 183—185
însuți 183
înșălăciuni 143
înșepem 43
înșile 184
înșilor 184
înșiși 184
înșt(i)ința 76
înștiințare 549
întoarcere 300
întocma(i) 93—94
întrajutorare 61
întrajutorare nereciprocă 61
întrajutorare reciprocă 61
întrajutorare univocă 61
întră 43
întreba 508
întreg 300
întru 495, 564
întru tot 133
întunecat 461
Întunecății 461
întuneric 300
înturna 43
înțelegătoară 143
înțelegere 300
înțeles 190
în ținte 555—556
în urma 165
în urmă 164—165
învățătoare 214
învățătură 135
înveșnicit 498
îs 617—619
îș(i) 495, 619
îți 619

J

jaloner 259, 541
japono—vest-germane
jăluință 143
jărtve 143
jățiul 143
jelui 550
jeluire 550
jeluitor 548, 550
Jeni 172
jeț 300
jiclor 259
jigări 499
jigărit 499—500
jilț 300
jinui 182
jonctional 594
jonglerie 264
jongle(u)r 262, 264—265
jonglor 262, 264
judecătoare 539
judică 242
jumătate 457
jumătățarea 242
**jumui* 182
jumurl(u i 182
junghiată 143
junioară 538
junior 538
Juptnești 57
juptniță 210
jura 56
Jurconiu 58
Jurești 57

K

k'arsăc 527
K'atra Mare 526
k'atră 526—527
K'ața a Doua 525
K'ața lui Bădoni 526
k'ept 527
k'eptar 527
k'epturi 527
K'ersăcelu 526
killie 578
Kindăr 55
Kindărește 55
kokoș 581

L

la 190, 250—251, 582
labă 231—232, 234
La Băbește 54
La Bălintón 54
lacăt(ă) 232—234
La Crucea de K'atră 526
La Crucea de Piatră 527
La K'etriș 526
laminor 259
la modul absolut 618
landcartă 117
La Păuțón 54
La Pk'etrărie 526
lapte 4, 7, 215
lapte de ciment 8
lapte de malț 8
lapte de var 8
lapți 215
La Pușcón 54
La Slăvește 54

lature 87
latureá 500
laureat 500
La Vǵezuini 526—527
лъконтъ 51
lăsa 606
lătrăţei 461
lăţime 117
lăţime de amiazăzi 117
lector(ă) 539
lefişoară 207
lefuşoară 207
lega 210
legatisi 549
lege 255
legiui 549
legiuit 550
legiuitor 549
leliţă 544
leneveaşte 44
leş 227—229
leşnic 227—228
leşteu 229
Leşu 229
leşui 227—229
leşuială 227, 229
leşuire 227
leşuitor 227
leşuitură 227—229
Leşu Ursului 229
lete 459
Leucuşeşti 57
leurdă 457
libean 607
lichior 259, 261
licoare 259
lighean 601
Lieşti 306
liman 116
linea 118
lingură 502
linie 118, 189—190
lipscan 187
liţă 544
Liuba 56
lîndură 502
loc 300
locuri 87
locuşor 210
logofeţel 548
logofeţie 549
lovinescian 188
lua masa 8
lucră 43
lucrător 549
lucru 135
Ludóń 55
Lúdu 55
lut 172, 611, 616
lume 300
lumina 497
luminat 497
lumină 300
lunatec 581
lună 300
Lúnca Dăzéşćului 55
lungime 117
lungul 91
luptă (vb.) 17, 594
luptător 17
Lupulescu 57
lut 300, 582

M

macadam 189
Machedonia 131
machedoneni 131
machieză 261, 538—539
machioare 539
machior(ă) 262, 264, 538—540
Magescu 57
magnet 117
magnis 117
magnit 117
mai 523, 530
maidanul lumii 115
mai şi 601
major(ă) 539
mal 457, 459
maladie 302
mamă 448, 533
mamă bună 449
mamăruţă 536
Mamut 55
Mamutóń 55
Manciu 56
manieră 189
mangîr 145
manicheză 539
manichiură 539
manichiureză 539
Manoliu 245
mansardă 189
manual 593—594, 596
mapamond 117
maráş 519
maraştină 520
marcă 270
marcă poştală 270
marcăr 262
marche(o)r 262, 64—265
marcocartofilie 269
marcofil 270—271
marcofilie 269—271
marcofilist 270—271
marcografie 270—271
máre (s.) 115, 300, 529
margari(n)tă 534
Maria 611
marmară 535—536
**marmat* 258
marmoră 533, 536
marmură 533, 535—536
Marta 55
Martinescu 57
martor(ă) 539
mas 491
masa locurilor 117—118
masariche 519
masă 5—6, 8
masă de brad 8
masă de nuc 8
maseur 262, 264
mase(u)ză 263—264, 537
masoare 537
masor 262, 264, 537—538
mata 164
matematicească 115
matriţer(ă) 540
maximafil 270
maximafilie 269—270
maximafilist 270
mazăre 457, 459
mazîliia 143
Măda 55
Mădéşć 55
mădular 300
măgar 457, 459
măgură 501
mălai 457
Mălái̯ 55
Mălăi̯éşć 55
mălăioasă 519
mămarúţă 533
mămăligă 8
mămăriúţă 533
mămărúţ(ă) 533, 536
mămăruză 533
Mănescu 57
mănîncă 148
măr 213
mărar 459
Mărăţei 462
mărcări 500
mărgărit 498, 500
mărgăriţă 535—536
mărgea 107, 535
mărgelat 499
mărgică 107
Măria-popei 534
mărit 461
Măriuţa-popei 534
măriuţă 533, 536
Măriuţă 535
**mărmărat* 258
mărmăriţă 536
**mărmărúţă* 533, 536
**mărmurúţă* 533
mărturia 135
mărturisi 128, 135
măruntaie 214
mărunţel 519
mărúţă 533
Măruţă 533

măsea(ua) 105, 108
mătură 457, 501
măzăriche 519
meargă 142
mease 236
mecanic 594
mecanotelie 269
medic 448, 539
medalia 500
meg 475
meghiocri 40
Mercea 56
mere (vb.) 42, 44
meret 462
Meretei 462
Mereţelul 462
merg 475
mergăi 475
merge 42, 475, 492
mergéi 475
meri (vb.) 42
merji 41—42
mers 610
mersei(u) 311, 475
merşi 311
merşî 475
merşú 475
merşúi 475
mese 236
mesimvrinos 117
mesteca 207
meşină 461
meşinei 461—462
meşter 611
mi 275—279, 619
Miai 181
miazănoapte 117
miazăzi 117
mic 65
microscop 595
microscopic 594—596
mie (s.) 149—151
mieluşel 519
miere 8
migne 44
Mihai 181
Mihăescu 57
mijlocire 592
mijlocitor 548
milă 254
mili 141
miliard 149
milion 149
мнлѹсте 51
miner 540
mineră 540
mineriţă 540
mine(u)r 262—263
minor(ă) 539
minten 43, 89
mintenaş 89
minton 43
minulescianism 188
miră 117—118
miretei 461—462
mirositoáre 519
mischét 519
mişăl 143
mişca 181, 457
mişchet 519
mişcotei 461—462
mişcoti 181
mitraliatoare 263
mitralier(ă) 261, 263
mitralieză 263—264
mitralior 261, 263
mitralioză 263—264
mitropoli 500
mitropolit 498, 500
mixer 260
Miţa 55
mîine 141
mî(i)ni 213
mîinile 141, 143
mînă 143, 213, 300, 594
mînce 42—44
mîn(d)z 456—457, 459, 533
mîne 43
mînecatele 90
mînie 135
mînînc 42
mînînci 42
mînu 213
Mîrţoágă 55
mîzgă 301
mîzgăli 302
moále 519
moale-vinoasă 520
moară 556
moarte 300
mod 189—190
model 190
mohiză 523
mohîlă 267—268
mohor 181
monteur 262, 264
montor 262, 264
Morariu 245
morăştină 520
moreştină 520
morosci(i)nă 520
morostină 520
moroştină 520
mort 300
moş 457—459
moşie 458
motănel 462
moţ 497
moţat 497
Moţăţei 462
Moţăţeiul 462
Moţiu 245
Moţu 245
mufluzi 549
mugur(e) 457, 501
mulţumită 592
mumuruţă 533—534
mumuruză 533—534
munca educativă 273
muncă 274, 610
Muncei 462
Muncelul 462
munci 610
muncitor 610
muncitoresc 610
muncitoreşte 610
muncitorime 610
munte 115
Murărescu 57
murg(ă) 458—459, 510
Murgu 56
muri 300
muscat 520
muscatái 520
muscatel 520
múscă 520
muscură 502
mustafer 520
mustăfer 520
Musteşti 57
mustos 520
muşc 459
muşca 457
muşcoi 459

N

nader 118
nagláb 520
nagrajdenie 38
n-ai! 28—29
n-aibi! 29
namiază 300
naratoare 538
narator 538
natură 190
n-aţi vin-t 44
nădrag(i) 214
нѫдъждон 51
năframă 300
năimeală 548
năji 500
năjit 498, 500
nămiez 300
Năndrèşti 57
Năneşti 306
năpîrcă 458, 460
nărod 131—132, 134
нѫскѫтωре 51
neadeverire 550
neagră-băşicată 521
neagră-căldăruşă 521
neagră-coarnă 521
neagră-franchişă 521
neagră-moale 521
neagră-roşie 521

neagră-tare 521
neagră-vînioasă 521
neam rău 521
neamț 568
nearzînd 242
nebun 581
necăire 91
necăiuri 91
necăiurile(a) 90
necrofilie 271
nefiarte 142
nefire 302
negrajdenie 174
negru 521
negru-apătos 521
negru-bătut 521
negru-bulgar 521
negru-roșu 521
negruț 245
Negrufiu 245
Negrufu 245
negru-vîrtos 521
negură 457, 501
nehiarte 142
nelegiuit 550
nemărginit 65
Nemeșești 57
nemincinos 142
nemîncate 90
neodihnă 302
neofilie 271
nepoată 538
nepot 538
neprimire 550
neputernic 550
nesăvîrși 550
nesfîrșit 65
nesupus 550
neunde 302
neutrofilie 271
nevieți 302
nevreme 302
nevropa 500
nevropat 498, 500
ni 141, 144
nicăierea 92
nicăieri 86
nicăi(u)rea 90—92
nicișI 89
nici un 484
nimeni 144
ninge 13
niște 483—486
niștine 141
nițel 301
noapte 87, 300, 601
noptieră 5
nord — nord-vest 195
nord-est — sud-vest 195
nord-vest — sud-est 190
notabil 63
notorie 63
nova albă 522
Novaconiu 58
nova italiană 522
nova neagră 522
nóvă 522
Novăcescu 57
nu 247, 300
nu adu! 27—31
nu aduce! 27—30
nu ai! 27—31
nu aibi 29, 31
nuanță 190
nu avea! 27—29
nu desface! 31
**nu desfă!* 31
**nu dezi!* 31
nu dezice! 31
nu du! 27—31
nu duce! 27—31
nu face! 27—31
nu fă! 27—31
nu făcea 30
nu fi! 27—29
nu fii! 27—31
nu hii! 28
nuia 107
**nu indu!* 31
nu induce! 31
numa(i) 86, 93—94
numeroter 259
nu mulțumitoriu 140
nu numai că 168
nu preface! 31
**nu prefă!* 31
**nu prezi!* 31
nu prezice! 31
**nu redu* 31
nu reduce! 31
nu reface! 31
**nu refă!* 31
**nu sedu!* 31
nu zi! 27—31
nu zice! 27—30

O

o (art.) 483—484
o (num.) 150
o (vb.) 41
oameni 141, 242
oaminilor 242
oarecare 185, 451—455
oarecari 452
oarece 451—452, 455
oarecine 451—452, 455
oase 555
obtrșie 190
oblăsti(i)e 116
obligație 274
oblu 43
obraz 581
observa 606
ocă 233
oce 233
ochelar(i) 214
ochi (s.) 300
ochian 116
ochióI 522
ochiul-boului 182, 522
ochiul-oii 522
ocolite(le) 90—91
ocserva 606
octombrie 606
odaie 300
odobescian 188
Ogășu Alimpéșéilor 54
Ogășul Cocoróńilor 55
Ogășu Crășunéșéilor 55
Ogășu Creșóń 54
Ogășu Cristéșéilor 55
Ogășu Gergóńilor 56
Ogășu Kersóńilor 54
Ogășu Liubóńilor 56
Ogășu Murguléșéilor 56
Ogășu Sficăréșé 54
Ogășu Stănéșéului 55
ωτωλεεη 51
ogoară 492
oier 246
oierit 548
Oieriu 245—246
oiță 522
Olanda 189
olandă 181, 189
olar 245
Olariu 245
Olaru 245
olecăi 146
olecăire 146
ológ 522
om 17, 300, 480
om bun 449
o mie și una 149—150
o mie și unu 150
omor 549—550
omorî 550
omorît 550
omorîtor 550
om rău 523
onoare 259
onor 259
oprealâ 548
Oprițescu 57
opserva 606
or (vb.) 42
oraș 116
orașă 143
orb 581
orbește 474
Orbulescu 57
or dat 45
or făcut 45
ori 169
órie 567

origine 190
oriundeşi 89
orizon(t) 117
oroşanii 143
os 555
oscilometric 595
ostndă 549
ostndit 550
ostenit 300
o sută unu 149
otravă 301
ovăs 567
ovăz 567
óvis 523
oviză 523

P

padure 581
Páler 246
paloare 259
palton 487
paltona 497
Pană 55
Panduru 54
Pandurésć 55
pantalon(i) 213
papalúgă 535
papalúngă 536
paparúdă 535
paparúgă 534—535
papúc 544
parafilatelie 269—270
paralel(ie) 118
paralilos 118
parallilo 118
paratactie 594
parcán 82
parfumer 261, 264
parfumerie 264
parfumier 264
parfumor 261, 264
Parh 82
Parhovschi 82
parte 117—118
particular 474
particulier 474
pas 300
pasăre 300, 461
Pasculescu 57
paşe 44
patentar 549
patentă 548
patin(at)oare 538—539
patinor 259, 538
pă 142
Padina Iońéşćilor 54, 56
păducei 461
pădure 300
păhărnicel 548
păianjen 474
pălat 128
pământ 115—116, 300
păntru 563
păpalúză 535
păpălău 536
păpalúză 534—535
păpărúdă 535
păpărúgă 535
păpărúie 534—536
păpărúţă 535
păpărúţă 535—536
păpărúză 534—536
păpuşă 457
părăsire 51
Părău Văcăréşćilor 55
părcán 82
păr corb 36
părea 300, 493—494
părere 550
Părhăuţi 82
Părhociu 82
Păsărei 461
păşăşti 143
pe 217, 219, 250
pe acolo 599
pe aici 599
pedagog(ă) 539
pe de altă parte 600
pedeapsă 549
pejmă 552
Pe la Doropéşć 54
peletiúc 268
pelin 461
Pelinei 461
pe lîngă asta 600
pe lîngă că 601
peninsură 116
penitentia 581
pensie 474
pensiune 474
pensular 302
pentru 142, 145, 563—565
pentru aceea 599
pentru asta 591, 600
pentru că 601
pepenei 461—462
peperúge 535
performe(u)r(ă) 260, 265, 540—541
pe sine însuşi 63
petec 457
petrarchism 188
petrece 301
petrecea 144
petrecu 135
pe urmă 599
pʰ'atră 526
piatră 525—527
piaţă 525
Piáţu Cocoşóńilor 55
Pîáţu lu Şćopóń 54
Pîáţu lu Şimpóń 55
Piáţu Murguléşćilor 54
picher 259
pictor(ă) 539
pictoriţă 539
piele 255
pielea dinainte 130
piersăcă 527
piersică 525
pietrărie 525
pietricele 108
pietricică 108
pietricici 108
pietriş 525
pieziş 480
piftea 607
pildă 135, 232
pillatiza 188
pintru 563
pipilúgă 535
pipirig(ă) 535
pipirúză 535
pisc 116, 301
pistrui 497
pistruiat 497
piş 554
piţigăia 499
piţigăiat 499—500
piţigoi 499—500
piţigoiat 499
ptine 8, 141
ptinea 242
ptlc 504
ptnă 155
ptnă acolo 599
ptnă aici 599
ptntec(e) 213
ptntecile 141
pinză 457
ptră 549—550
ptrgăl(u)i 182
ptri 550
ptriş 550
ptrit 550
ptritor 550
ptriu 115
Ptriu Susóńilor 54
ptrjolit 116
Ptrtea 82
Ptrteşti 82
pᵏ'atră 526
planeză 260
planită 118
platonicesc 187
platoşăle 143
pleate 44
plior 541
plngere 550
ploaie 115
plocat 301
plod 301
ploură 13
poake 40

poama muştei 520
poamă mare 519
poamă mărunţică 519
poamă moale 520
poamă neagră 521
poamă neagră-bâbească 522
poamă neagră-bătută 522
poamă neagră-bulgară 522
poamă neagră-coarnă 522
poamă neagră-păsărească 522
poamă neagră-rară 522
poamă neagră-rotundă 522
poamă neagră-trăsnitoare 522
poamă neagră ţîţaca caprei 522
poansonează 260
podar 245
Podar(i)u 245
podoabă vreme 103
poese 188
poezie 215
Pogăneşti 57
Poiána Imbréşéilor 56
Poiána Oprésć 54
Poienari 461
Poienărei 461
poiénje 474
poleit 592
polişefie 302
politicească 115
politie 116
polizor 259
polono—vest-germană 195
polos antarticos 117
polos arcticos 117
ponoslui 549
Popăscule 41
poroncă 549
portărel 548
portmos 116
portmus 116
portus 116
porumb 3, 6
poseur(ă) 264, 540
poseuse 264
postbox 302
postelnicel 548
poştal 593, 595
poştă 595
poştăriţă 540
potrivit pentru 448
povărli 142
povidlă 301
poza 261
pozeur(ă) 260—261, 540
pozează 260
prag 115
pravilă 301
pravilist 544
pravilniceşte 549
pravoslavnică 98
Pră Curiţón 54
Prăznuim 48
pre 87, 564
prea-fără-dumnezei 99
prea-fără-dummnezeind 99
precumuşi 89
preda 307, 316
**predădu* 316
**predădui* 307
**predădusem* 308
predeate 316
predomni 302
prefabrica 500
prefabricat 498
prefilatelie 270
prejurul pămîntului 115
prentru 583
preocupare 274
preot 141
presta 307, 316
pretutindene(a) 91—92
pretutindeni 87
pretutinderea 90
pretutinderile 90
priaten 146
prieten 448
prietenie 8
prietnicie 146
prigori 146
prii 75
priiatnic 146
priinţă 75
priintru 563
prilăsti 128
primire 550
prin 592—593
prinde 544
printru 563—565
prin urmare 598, 600
prinză 144
prisosinţă 75
prişeperii 43
prival 305
priviam 144
privighetoare 214
privind 479
prizmată 118
problemă 201, 274
procent 595
procent la mie 61—62
procentual 595
procuroare 539
procuror(ă) 259, 538—540
profesoară 538
profesor 538
promontoriu 116
propriu 185
propriu-zis 185
prosimativ 606
protocoli 549
provenienţă 190
proze 215
Prundu de Piatră 527
pruteţ 305
puchearnică 44
pugne 44
punct 536
puneam 144
puntură 118
pupăză 458, 460
purcea 108
purcede 300—301
purcică 107
purgatorium 98
puroi 301
pururе(a) 86, 90—92, 133, 501
pururi 87
pururile(a) 86, 90
pusoare 117
pustă 232
pusula 117
puşcă 255
Puşcă 55
puşchea 107
puşcóń 54
Puta 56
puteare 129
putearnică 130
putere 550
puterhic 550
putinei 461
Putóń 56
putred 301
puţin 247

R

rabaşcă 179
raboteur 262, 264
raboteză 260
rabotoare 538—539
rabotor 262, 264, 538
racni 181
radeiche 578
radio 595
radiofonic 594—595
radiofonie 595
radiografie 595
radioscopic 595
rafinor 541
rage 8
rahotă 179—181
Raia Brancu 55
Raia Cerbu 55
raipelţ 179
raisonneur 262, 264
rame(u)r 259—261
rameză 260
ramură 502
raot 181
raps 38
raţă 457, 459

răbda 457
răbdare 128
răbdurie 128
răbui 179
răcodeie 146
rădăcină 171
Rădmănești 57
Rădulea 57
Rădulescu 57
Rățéșć 55
ră(i)pelț 179
răjni 182
răle 492
rămie 149
rămîne 300
răncoti 181
răngăni 181
răot 181
răsare 479
răsărit 117
răsfirăm 142
răshirară 142
răspîndit 301
răsplai 179
răspunză 144
răst 181
răști 182
rătunzire 118
rău 181
rău- 98
răvenea 143
răzălău 179
răzătoare 179
răzător 179
răzbesc 301
război 255
răzda 307, 316
realiza 201
recent 63
reclama 511
recrutație 549
recunoaște 73—74
recunoștință 73—74, 610
recuzitoare 538
recuziter 261, 263
recuzitor 261, 263, 538
reda 307, 316
redactoare 538
redactor 538
redai 307
redasem 308
**redădui* 307
**redădusem* 308
redoare 259
redresor 259
reflex 190
regloare 538—539
reglor(ă) 538—539
remaia 539
remaiză 539
reminiscență 190
remonta 302
remorcher 262, 265
remorchior 262
remorcor 262
repetare 63
raporte(u)r 261, 540, 601
re(s)publică 116
retrospectiv spre viitor 64
retușer 261, 263
retușoare 538—539
retușor 261, 263, 538
rezoner 262, 264
ridicata 255
rîjni 182
rîjnitor 182
rîmni 146
rîmpi 181
rînduialeli 141
rîndunea(uă) 105—107
rîndunele 10, 108
rîndunică 105—109
**rîndură* 105
rîndurică 108—109
rînjaște 43
rînză 460
rîșni 182
rîșniță 182
rîtagne 44
Rîtu Săvulășćilor 56
rîu 115
rîză 144
roală 118, 182
robie 190
robustețe fragilă 64
rohot 180
rohoti 180
roib 488
roit 181—182
rojnar 182
rojni 182
Românești 57
root 180
rostogolul 91
roșnăi 182
Roșóń 56
Roșu 56
rotar 245
Rotariu 245
Rotaru 245
rotil 182
rotilă 182
rotiliță 182
rotoghele 182
rotogoale 182
roți 182
roz-bombonul e albastru 64
rădăcinile 242
rrăpindu-ne 242
rucodélie 146
rugină 497
rugini 497
ruginit 497
rujmuli 182
ruso — nord-vietnameze 195
rutinat 497
rutină 497

S

s (vb.) 617
saboter 261, 263
sabotor 263
salutător 302
samă 41, 233
sarbăd
sat 116
satelit 63
savoare 259
savor 259
să 23, 93
săcura 242
Sălășu lu Bălóń 55
Sălășu lu Frințóń 54
sălbatic 171, 609
sălciu 173, 616
sămălui 233
sămănături 142
săpunărit 548
sărac 463—466
sărbeze 142
săritelea 90
săva 93
săvai 93
săvîrși 550
săvîrșit 499
săvîrșitor 549
Săvulescu 56
scală 116
scară 117—118
scaun 116
scăpăra 457, 460
schelă 116
schia 538
schiligiu 553
schima vînturilor 119
schioară 538—540
schioare 538—539
schior(ă) 259, 538—539
schopenhauerianism 188
scîrbă 301
sclab 568
s(c)lănină 568
scleapț 567—568
sclop 581
scoață 144
scorbură 501
scos 610
scotch 264
serie împrejur 117
scrime(u)r(ă) 262, 264, 540
scrisoare împrejur 117
scrum 458, 504
sculptor(ă) 301, 539—540

sculptoriță 540
scutelnic 548
se 494, 513
s(e)amă 135, 234. 254
seara 87—88
selba 581
semn bun 449
senioară 538
senior 538
sens 190
sent 582
sentimente bune 449
septembrie 606
serile 87—88
servează 537
sete 214
sfera idroghiu 115
sfera lumii 115
sfera pămîntului 115
sferă 115, 118
sferă de lume 115
sfială 75
sfii 75
**sființă* 75
sfinția ta 49
sfințieei tale 52
sfințită 242
Sfitescu 57
sfînt 242, 300
sherbul 577
schimă 118
sicriu 145
sictembrie 606
Sidileşti 57
siepte 577
siese 577
silă 128
similaristic 302
similiclasic 302
simpón 55
simula 173, 616
singur 98, 184—185, 480
Sinteşti 57
sinucide 63
sireaca 492
sireţel 305—306
Sireţel 305—306
sistimă 118
simbure 501
singe 300
singur 142
sînt 582, 617—619
sîntem 618
sînteţi 618
slab 564
Slăveşti 57
slobod 301
slujitor 448, 548
smîrc 173, 616
Socaciu Stănişónilor 54
societate bună 449
socoteală 102—103
solicita 201
soluţii 215
somn 268
somnotei 268
somotei 268
sonat 498
sondează 260
sondoare 539
sondor(ă) 539—540
soră bună 449
sofioară 538
sofior 538
spătărie 549
spicher 260, 540
spicherită 260, 540
spireti 581
spirit 189—190
spirtieră electrică 62
spiță 117—118
spinz 459
spre 194
sprijinit 592
sprîncenat 497
sprîncene 497
spuiu 144
spune 508
spuză 457
sta 307—316
stambă 215
stară 313
starăm 313
stare 117—118
stase 313
stasem 313
staseşi 313
statu (vb.) 308
statuar 302
statui (vb.) 312
statură (vb.) 308, 310
statusă 310
statusem 312
staţiune 63
staţiune-satelit 63
stau 312
stăjariu 142
stămburi 215
Stăńéşć 55
stăpîn 457
stăpînire 116
stăpînire 116
stărostie 116, 546
stăteam 313
stătu 307—310, 313—315
stătui 307—316
stătum 308, 310
stătură 311, 313, 315
stătuse 307, 309—310, 313
stătusem 307, 309, 312, 314—315
stătuseşi 307, 309, 313—315
stătusel(u) 309
stătuşi 307—310, 313—314
stătutu 308
stea 105, 118, 300, 499, 545
steale 44
steauă 105
stele 42
stem 618
Stepanescu 57
stete 307—308, 310, 313—314
stetei 307, 313—316
steteiu 314
stetem 308, 310
stetemu 314
steteră 308, 310, 313
steterăm 313
steterăţi 313
steteru 314
stetese 307
stetesem 307, 314
steteseşi 307
steteşi 307—308, 310, 313—314
stetetu 308, 310
steti 314
stetiu 308, 310
steţi 618
stil 189—190
stiteţi 316
stîmpărat 116
stînă 457
stîncozitate 302
stol 504
stoliță 116
straie 302
straşină 143
straşnic 13
străin 300
străluce 479
strămoşie 302
strănăpoţii 143
strein 140
strepede 459
striinaţi 140
strîmtă 242
strînge 300
**stroşt* 568
strugi negri 522
strugure 501
strugure de poamă neagră 522
strugurei 461
strugurele de viță neagră-bătută 522
strugurele negru-moale 522
strugurele de viță neagră 522
strugurele negru-virtos 522
strugure negru 521
struguri cu poama neagră 522
struguri de poamă neagră 522

struguri de poamă neagră grasă 522
strugurile negru 521
struguri mari 516
struguri negri 522
struguri negri de oțet 522
struguri negri-dulci 522
struguri negri-moi 522
struguri negri-tari 522
struguri negri-vîrtoși 522
strungă 457, 460
stupar 461
Stupărei 461
Știpiogne 44
sub 474
subipothică 549
subpartid 302
subposesor 549
subrînduire 549
subtcîrmuitor 549
sudalmă 231
sudoare 539
sudor 539
sudoriță 539
sud — sud-est 195—196
sufle(o)r 262, 264—265, 541
suflet 50, 300
sum 582
suna 9
sunt 617—618
superioară 538
superior 538
suporter 260, 541
suprasolicita 201
suptamanet 549
supus 550
surcea 107
surcică 107
sursă 190
sus 300
Șușu 55
Șușulește 55
sută 149
svînta 252

Ș

șabracă 207
șagă 38, 491
șalvari 214
șalvir 268
șamponează 539
Șandrón 56
Șandru 56
șanjeur 260
șantajeur 262, 264
jantajoare 538
șantajor 262, 264, 538
șante(o)ză 263—264, 537
șapte 242, 577
șarm 261
șarma 261
șarmeur 260—261
șarpe 143, 300
șartreză 263—264
șăpke 42
școlist 302
Șcópóń 55
Școpu 54
șepté 42
șes 115, 300
Șesse 577
și (adv.) 89
și (conj.) 168
și (pron.) 619
Șierbul 577
Șiesse 577
șine 43
șofe(u)r(ă) 261—262, 264, 540
șoferiță 540
șofeză 263, 540
șoiumul 212
șombură 502
șome(u)r(ă) 261—262, 264, 540
șoptrlă 457, 460
ștampilă 270—271
ștampilofil 271
ștampilofilie 269—271
ștamplofilist 271
ștampilograf 271
ștampilografie 269—271
ștergură 502
șters 610
ști 71, 74, 76, 300
știință 75, 115
știră 459
șut 458
șuter 261, 265
șutor 261, 265

T

tabar 38
tablă 115, 555
taciturniza 302
tagă 146
taină 300
talentat 497
talpă 231—232, 234
tare 65
tare slab 65
tartor(ă) 539
tartoriță 539
tată 448
tată bun 449
tăcea 300
tăcere 300
tăcutele 90—91
tăiefei 461—462
Tărbățón 54
tărca 499
tărcat 499
tărie 301—302
tărtăcuță 544
tectonici 215
Tecucel 162
Tecuci 162
tejghea 5—6
telefon 594—595
telefonic 593—596
telegraf 595
telegrafic 594—595
Temerești 57
tibișir 300
Tică 55
Tieck 190
timora 499
timorat 498—499
timp 300
tină 301
tinerism 302
tip 189—190
tîlhar 254
tînjală 568
tîraște 143
tîrg 116
tîrîș 301
toamnă! 13
toată 485
toate 485
tobă 231—232
tocmagi 461
tocma(i) 85—87, 93—94
tocmași 86
tocmăgei 461—462
tocmeală 142, 254, 548
Tomésć 55
Tomești 57
ton 189
topografie 117, 119
toporaș 161—162
tos 88
tot 89, 133, 153, 485, 578
totodată 600
totuși 85, 88—89, 601
toți 486
tradiție 189—190
Troian 41
traistă 457
trajem 41
Transfăgărăș(e)an 77
translatoare 538
translator 538
travaliu 273—274
travaliu mecanic 274
travaliul educațional 273
trăda 307, 316
trădai 308
**trădădui* 307
**trădădusem* 308
treabă 102, 274
trebui 511—514
trece 300

trece glonț 303
treizeci 151
treizeci și doi 149
тремораю 51
trezitor 302
tricoter(ă) 250, 537
tricoteză 260, 537
Trifești 57
trilogie 605
trimis 550
triumvirat 62
triumvirat portuar 62
troglodi 500
troglodit 500
Troiánu Ivăńésć 54
tropîc(os) 117
troteur 260, 264
трȣпорерорь 51
tu 164
tuati 141
Tudurόń 55
tun 504
tune 13
turnăței 461—462
turtă 504
turturițile 141
tutindene(a) 87, 91
tutinderea 90
tutinderile 90
tutoáre 538
tutóre 538
tutorist 549
tutunărit 548

Ț

țandără 301
țap 457—458
țapa 143
țară 116, 300
țarc 457—458, 460
țărină 300
țărîle 143
țărînă 300
țărm 115
țeapă 457
țesionar 548
ți 619
ție 144
ține 300
țintar 556
țintă 554—556
ținut 116
țipoti 181
țîre 118
țîță 301
țîța oilor 181
țol 533
țuculescian 188

U

uiure 501
Úlița Delinéșćului 55
Úlița Iuțóń 54
Úlița lu Căprόń 54
Úlița Vuțóńilor 56
umbla 29, 141
umbrarile 141
umbră 300
umplea 141
umplut 141
un 149—151, 483, 485—486
una 150—151, 483
undă 300
unde 172, 508, 601, 613
undeva 93
unghe 40
unghi 118
Ungurei 462
Ungureiul 462
Unguréșć 55
Únguru 55
unii 483—486
unile 141
univoc 61
unor(a) 485
unsprezece 149
unu 149—152
unul 483
uraște 143
ură 8
urdă 458, 460
urit-am 242
urîciuni 143
Ursei 461
ursitoare 214
Ursulescu 57
urzicar 545
ușa de pocăință 51
ușure 300
utilizabil la 448
uzita 498—499
uzitat 498—499

V

va 93
vai 93—94
val 300
vale 115
Valea Viezuinilor 527
Válța Băbéșć 54
Válța Brăńéșćului 55
Valușescu
vamă 231—232
van 8
vara 87—88
vargat 499
vargă 498—499
varmeghie 116
Vaslui 162
Vasluieț 162
vatră 457
vază (vb.) 43
vax 607
Văcaru 55
văcărit 548
văcsea 607
vădzuiu 242
văpsea 607
văr bun 449
vărga 499
vărgat 497
vărsa 301
vătăma 457
vătășel 548
vătmăniță 540
văzduh 116, 300
văz-t-ați 44
veac 300—301
vecin 448
vedea 300
vechi 300
veghè 43
veioză 260
Velculescu 57
Velici 55
velință 505
Veliśéșć 55
veni 41, 74, 300
verbal 594—595
verde 474
vergea 108
vergelaț 498
vergură 502
verile 87—88
versat 498
veșmînt 302
veștijit 141
veți 142
vǵezuin^{i} 527
Vǵezuini 526
viață 50, 300
vie oloagă 522
vierme 301
vțezuțin^{i} 527
vțezuin^{i} 527
viezure 501
vină (vb.) 41
vineticii 141
Vintgras 190
vintră 213
vintre 213
violetă 161
viril 62
vis 300
vitreg 254
vițăversa 41
vițea 108
vițeauă 105
vițele 108
vițică 107—108

viu 300
vizuină 525, 527
vînt 115, 300
vînză 144
vîrtej 504
Vlădia 57
Vlădulescu 57
voi (pron.) 164, 172
voiajor 259
vocavulariu 577
vocavullar 577
voiajoare 538
voiajor 538
voie 102—103
volbură 501
vorbă 255
vorbă bună 449
vornicel 548
vornicie 549
vost 44
vreme 255, 300
vreme cu prilej 102
vreme de bună treabă 103
vremelnici 549
vremi cu pace 102
vreo 484
vreun 484
Vuescu 57
Vuia 56—57
Vuiescu 57
vult 581

W

whisky 264

Z

zaharniță pentru sare 62
zară 459
zare 300
zăbovi 140
zăcea 300
zăduh 115
zălogi 549
zămisli 300
Zăriţóń 54
zbeng 301
zbenguiaşte 43
zburda 457
zdrăngănel 462
zdreanță 301
zdrobi 568
zdroşi 568
zeace 309
zece 149
zeiță 540
zenit 118
zgarbură 501
Zǵezuini 526—527
zgîrci 301
zgîrie 457
zi 300
ziarism 302
zice 27—31, 300, 507—508
zise 143
zisei 311
zişi 311
zlătar 461
Zlătărei 461
zmîngăli 302
zmîngălitură 302
zodiac(os) 118
zonă 117
zori 214
zugrav 302
ziua 87, 143
zulufat 498
zuluf(i) 498
Żurăşć 54—55
Żuróń 54, 56
zvon 118

RUSĂ

alaít 567
атлас 516
баядерка 515
благородный 101
бутылка 516
канцелярия 267
крестовый брат 256
nagraždenje 38
названный брат 256
отчим 254
побратим 256
raps 38
рубанок 179
ćobot 233

SÎRBOCROATĂ

baba 197
bábura 197, 199
bošča 552
gagrica 535
gumb 534
del 254
dio 254
maraština 520
мила 254
očuh 254
tèglo 568
xlak 567

SLAVĂ

безъ 98
bezbogŭ 99
благо 98
blagoverinŭ 99
благоволиѥ 103
благовониѥ 102
благовѣрѣменство 102
благовъздоушиѥ 102
благомилостивъ 102
благонравьство 102
благопокрѥниѥ 102
blagopokrolivŭ 102
благонриимичьнъ 100
благоразоумниѥ 103
благородниѥ 101
благостоꙗниѥ 100
благооугодиѥ 100
blagougodinŭ 100
blagougoditi 100
благооугодьнъ 100
бога 52
болїи 529
byti 135
vina 135
vladaet 130
вместе 98
вѧщшїй 529
вьсе 98
вьсевидьнь 99
вьсеродьнъ 99
вьсеꙗдьцъ 99
vŭsegda 133
goniti 128
господа 128
grěxŭ 128
delŭ 254
добро 98
зъло 98
javiti 135
žalo 129
ispověděti 135
istinovati 135
javiti 135
janinŭ 180
judeiskij 132
lica 128, 131
lixovŭzimati 135
лѹтыїи 529
лѣности 51
лѣншїи 589
меншїи 529
mitropolitŭ 498
над 98
neobrězanie 130
neoželožnici 130
nesoşte 135
ovés 567
ostĭnŭ 129
otŭkrŭ 135
отьчммь 254
первенства 530
pobeda 129
побратимъ 256
podobino vreme 103
podobino vreme 103

нокаанїа двери 51
номышлѣѥ окаанныи 51
poxvalenie 135
проаво 98
prěbyti 135
prisno 133
prišĭstvie 135
prišĭstvovati 135
rykno 181
rykno̧ti 181
rŭvenie 135
самѡ 98
sěnĭ 133
sę̆ta 555
sila 128, 135
so̧šte 135
sŭblazniti 128
sŭblasnĭ 128
sŭvědati 128
sŭvědatelĭstati 135
sŭvědatelĭstvovati 128, 135
sŭvrŭšati 135
sŭględati 135
takožde 89
trŭpenie 128
tŭkŭma 93
**tę̆žalo* 568
xvalenie 135
chocholъ 180
xramĭ 133
crŭkvi 131—132, 134

SPANIOLĂ

alpaca 516
alpaga 516
cacao 515

TURCĂ

ağ 551
ağı 551
amberbuy 552
av 551
baht 233
balık agı 551
başlık 551
beşlik 551
bohça 552
boşča 552
bozgun 552
**čamluk* 553
**čamulluk* 553
**čámuluk* 533
çalı 553
calılı yer 553
çamurluk 553
çiş 554
çol 554
çul 554
dibek 38
dolama 543
dud 543
kab 553
kamcı 553
kanca 553
kap 553
kara 552
karaciğer 552
karaciğer yangısı 552
karaciğer yanıgı 552
**karayanık* 552
kĭlagĭč 554
kile 553
kıç 554
kıkırdak 553
kölçer 553
kukumav 554
küp 553
yamak 552
yanık 552
yangı 552

ȚIGĂNEASCĂ

beng 233
baxt 233

UCRAINEANĂ

baĭstr'ŭk 545
ben'kard 545
brýndza 545
ɔpумба 268
dud 543
duláma 543
zabagáty 545
zvizdá 545
žalýunyk 545
žalýva 545
galadžija 543
gáter 543
gátyr 543
gaterýst 543
g'érla 543—544
gergelica 535
gógó(d)zy 544
gogóz 544
gogóznyk 544
gogonátyŭ 544
gogošar 544
gogĭdznĭék 544
graničér 544
graničýr 544
zlapátysy 545
kámdžija 533
канцелярия 267
качур 36
кобила 268
кóреŭ 545
korć' 567
коромисло 268
кочор 36
kurástra 545
l'lca 544
могила 267
naklásty vohón 545
papúča 544
Parhovici 82
papríči 544
пилит'ук 544
побратим 256
rèhit 179—180
réholy 179—180
rozklásty vohón 545
rozložýty vohón 544
рубанок 179
самотеŭ 268
свиня-качур 36
cjat 555
cjata 555
cjatka 555—556
slipen 568
tarkúcka 544
úrda 545
шалеіŭ 268
fečór 543
haĭ 544
haladžija 543
x'ir 544
xolóp 567
xolostáty 567
**xološtýna* 567
hranyčér 544
čynýty vátru 545

BIBLIOTE[illegible]RA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la 2 rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea aceloraşi date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale. Autorii pot primi un număr de 30 de extrase, gratuit — dacă lucrarea face parte din planul de lucru al unei instituții sau contra plată — dacă lucrarea este remunerată.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Calea Victoriei 125, Sector 1, 79717 București

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacţia I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacţia Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I şi II, ed. a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, 1972, vol. I, 349 p., 20 lei; vol. II, 589, p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcţională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.

* * * **Istoria ştiinţelor în România. Lingvistica**. Sub redacţia acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria ştiinţelor în România. Etnologia** de Romulus Vulcănescu, **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

* * * **Fonetică şi dialectologie**, IX, 1975, 256 p., 16,50 lei.

ION GHEŢIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

* * * **Semiotica folclorului, Abordare lingvistică-matematică**. Sub redacţia Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

* * * **Dicţionarul limbii române (DLR), tomul IX, R**, 1975, 642 p., 91 lei.

* * * **Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.

FLORA ŞUTEU, **Influenţa ortografiei asupra pronunţării româneşti**, 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud**. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacţia Al. Graur şi Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română**, vol. II, Prefixele, 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'éditions „Les belles lettres" — Franţa, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU şi CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, volumul I, **Cărţile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU şi C. MANECA, **Dicţionar de neologisme**, ed. a II-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacţia Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicţionarul limbii române**, (DLR), tom XI, partea I, litera **Ş**, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente şi însemnări româneşti din sec. XVI**. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandra Roman-Moraru, Introducere de Alexandru Mareş, 1979, 500 p., 41 lei.

Noul atlas lingvistic român pe regiuni — Banat, vol. I, 1980, XXXII+174 p. + 154 p. (broşură), 184 lei.

Noul atlas lingvistic român pe regiuni — Oltenia, vol. IV, 1980, X + (304 p.), 238 lei.

LR, Anul XXIX, nr. 6, p. 571—666 Bucureşti, 1980.

I. P. Informaţia c. 2589

42 200

Lei 6.—